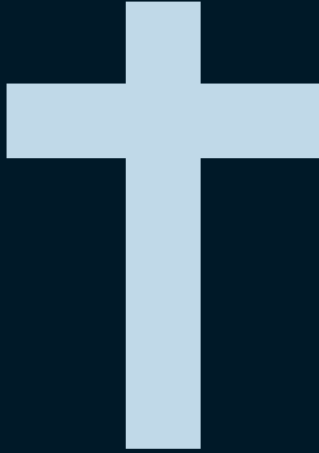

Goti Hanjuwä Iqueqä
Kukḡui

The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 5 May 2021
b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac

Contents

FRT	1
INT	2
Matiu	3
Makä	54
Lukä	84
Jonä	135
Wäunjuinqä	173
Romä	221
1 Korinä	245
2 Korinä	267
Galesiya	282
Epäsäsi	291
Pilipai	299
Kolosi	305
1 Tesälonaika	311
2 Tesälonaika	316
1 Timoti	319
2 Timoti	326
Talusi	331
Pilimänä	335
Hipru	337
Jemisi	354
1 Pitä	360
2 Pitä	366
1 Jonä	370
2 Jonä	376
3 Jonä	377
Jutä	378
Itkimäqä	380
Kukjuä quati	405
TDX	414

Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñui Goti Iqueqä Kukñuä Qänakñä Iqu

Published by

With assistance from

Wycliffe Canada

The New Testament in the Hapāwanjukä Dialect
of the Menya language

spoken by approximately 25,000 speakers in the Menyamy District,
Morobe Province, Papua New Guinea

Illustrations on pages 43, 73, 78, 79, 103, 108, 118, 125, 136, 161, 175, 230, 239, 256, 285, 292, 312, 346, 439, 496, 600, 608, 622, 638, 647, 648, 673, 728, 740, 767, 768, 769, 771, 775 and 781 are by Louise Bass © The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages 726, 734, 738 are by Birney Boyd. Used by Permission.

Illustrations on pages 121, 140, 198, 213, 262, 289, 462, 593, 681 and 683 are by Darwin Dunham © United Bible Societies, 1989.

Illustration on page 576 is by Carolyn Dyk. Used by permission.

Illustrations on pages 46, 66, 166, 185, 281, 295, 317, 334, 375, 385, 398, 408, 410, 434, 464, 471, 503, 519, 531, 535, 539, 603, 605, 668, 701 and 703 are by Dr Farid Faadil. Used by permission.

Illustration on page 445 is by Doris Graham. Used by permission.

Illustrations on pages 450 and 506 are by Yohana Hynum. Used by permission.

Illustrations on pages 7, 11, 33, 156, 166, 300, 389, 453, 508, 509, 521, 564, 584, 618, 641, 642, 647, 665, 666, 676, 692, 766, 773, 776 and 781 are by Horace Knowles © The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Illustrations on pages 56, 740 and 772 are by Horace Knowles revised by Louise Bass © The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages 19, 352 and 358 are by Look, Listen & Live series © Global Recordings Network.

Illustrations on pages 429, 490, 587, 677, 754 and 765 are by Alice Paschal. Used by Permission.

Illustrations on pages 724 and 780 are in the public domain.

Illustrations on pages 205, 270, 340, 341, 342, 360, 367, 429, 514, 656, 657, 658, 660, 682 and 713 are © Southern Baptist Convention, 1987.

Illustrations on pages 424 and 571 are by Gordon Thompson © 2012 Wycliffe Bible Translators Inc. and are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Australia License.

Illustrations on pages 4, 22, 84, 92, 152, 220, 259, 277 and 418 are by UBS New Reader Series © United Bible Societies

Illustrations on pages 94, 172, 183, 232, 253, 323, 329, 480, 560, 567, 654 and 719 are by Graham Wade © United Bible Societies, 1989.

Cover illustration computer adaptation by Dan Bauman.

Colour illustrations and photographs are used by permission of the following photographers and organisations:

© Todd Bolen/www.bibleplaces.com

© Hank Dannecker, 2007

© Mark Evans

© Kim Guess/www.bibleplaces.com

© Frank Mecklenburg, Zion Pathway 2007

© Ritzuo Ozaki

© Schmidt Colour Photos

© Southern Baptist Convention, 1987

© Gloria Suess/www.bibleplaces.com

© www.scrolls4all.org

© 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

First Edition 2017 (KBS) – 1600

ISBN: 0 86893 488 7

Goti Iqueqä Kuknjuä Qänakñä Iqueqä Yätamakqä kuknjuä hiñuiqänjã iquvi

Bukã tqe, Goti Iqueqä Kuknjuä Qänakñä Iqueyi. Jisasi Iqu qua buta ävautã, qäukuä yätunqã anji yqanqgetañi, Goti Iqu Iqueqä ämaqã iquauñi, kuknjuä tã äqäpñqã äwikqe. Jisasi Iqu qua täunqã maquvepqa änä itanqa, Goti Iqu, Iqueqä Kuknjuä Kiñganãñä Ique, Mosisi iqesã, hiñuã-tqã iquautã, äqäpñqã äwikqe. Iqu, ämaqã-qune Iqueqä sugenqätã, äwiñqenqätã, wäunjuä eeqänãñä Iqu imäkkqenqätã, näqñqã äñguã metunquã änatapkqe. Iinqe ne Iquenji, “Äñguiqã” ätuätanã, Iqueqä yoqe haqeu mamäutunquänãñji.

Goti Iqu kuknjuä tã Iqueqä ämaqã iquau kiñganã vqanqa, iqua Grikã iquauqã anã-kuknjuä du äqäkuwi. Quvokuã hui ae äpãwqanqa, kuknjuä äma ikämiñjuwã iqua, qokã-apãkã kuapänãñji Grikã iquauqã anã-kukñuiñqã maqñqã etanqã äqumbiyi, anã-kuknjuä hui-mãnda äkunmäkpñqã ipãqäkuwi. Itanqa wiyã-kukñui, quväukuã 1382 iunji, Goti Iqueqä kukñui Inqlisi-mãnda äkunmäkkuwi. Ga 1989 iunji, kuknjuä Tok Pisinqã iu-mãnda äkunmäkkuwi. Itañi 2016 iunji, ne Goti Iqueqä yätamakqã dutanã, Iqueqä Kuknjuä Qänakñä Iqu, anã-kuknjuä Menya iu-mãnda qäpu äkunmäkkque. Ne kuknjuä Grikã iutã, wiyã-kuknjuä iquaqutã a ätäutanã, kuknjuä iqueqã quatinqã ämenitanji, anã-kuknjuä Menya iu-mãnda äkunmäkminqque. Iinqã-pqe ne Goti Iquenji, “Äñguiqã” ätuätanã, Iqueqä yoqe haqeu mamäutunquänãñji.

Mosisi iqu äpãkonãtñqã itã, Israitqã iquauñi, Goti Iqueqä kuknjuä-suqã anji ätuätãqanqani, tii ätukqe.

He Israitqã iquenã, qätã äñguänã nyipu! Neqã Naqã Goti Hanjuwã Iqu, Kiqã-kiuänãñji. Inji si tqã Goti Hanjuwã Naqã Iquenji, äwqetã, qeqã-quuvqetã, yänãnäqñqetã Ique äwinyätñã, Iquenyqänã kuapänã kiñguätñqeqã. Itanqa kuknjuä täñqa etqãqce, si hui mimãuqã, kñuã yqänã kiyätanquti pmettñqänãñji. Tqã ymeqã iquauñi, kuknjuä iinñqce yänãnäqñqã motquatñqänãñji. Ga tqã anã äpmanã iu, qanã äwätñã iu, hiqaqã äwitñã, pämä ävautññanqanqã-pqe, kuknjuä iinjã iquauñqã tquätñqänãñji.

(Kuknjuä-suqã 6:4-7)

Anã-kuknjuä Menya tqã iqune Goti Iquenyqã tääqce, Iqueqä Dñjã Äñguã Iqu, bukã tqesua, yänãnäqñqã nemãktñqã ätuätqänju. Iutanji ne Iquenyqã quuvqã eqiyätanã, Iqu suqã ikikinyänjinã imãkätñqã-pa, imãkätanã, ga Iquenji yeeqã iwimãkatunquänãyi.

Kuknuä ängüä we-hunqä-täni,

Matiu iqu äqäkqe

Yätamäqkä kuknuä hinuiqänä iquvi

Bukä, kuknuä ängüä we-hunqä-tänjä 4 iqua, ii tiwiqä nätmätqä, hea Jisasi Iqu, qua täu pmetanğa ätimäuminqenqä. Bukä Matiu iqu äqäkqä tqueqä tiwiqä kinganäni, ii nätmätqä Mäliyai, Jisasi Ique ämikqä ga ätimäukqeutä, Jisasi Ique qu pizqä äpäkukuwä iutanji, anği ävaukqä iunqeyi. Ga Iqu, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquauñi, qäukuä haqä yätunqä äväma ekqenqä.

Nätmatqä naqänänä hñqu Matiu iqu ämänätquakqe, ii tiinji. Goti Iqu hinuiqänä kuknuä guä ämäsaueqanği, qu bukä yäüä iu äqäkuwä äqänänqce, Jisasi Iqu qayunanä timäutnqä diñqä imäkkqe. Goti Iqu kuknuä guä ämäsaüetä, “Ämaqä Israitqä iquau anğu itmetnqä Hñque dowatmniqeqä” ätkqe. Bukä tqi tii ämänätqueqi. Jisasi Iqu, ii Qäqueyqä. Bukä Matiu tqueni, tiinñqä-pqe ämänätqueqi. Jisasi Iqu nätmätqä kuapanä imäkminqce, kuknuä Goti Iqueqä hinuä-tqä iqua, hinuiqänä ätäpu äqäkuwinqce, ii qäyunä naqä-qakuänä ätimäuminqenqä. Hiññqä täu hinuä qunä. Saptä 1:22-23; 2:4-6; 2:14-15; 2:23; 4:13-16; 8:16-17; 12:15-21; 13:34-35; 21:2-5; 21:16; 26:24; 26:31; 26:54; 27:6-10.

Nätmatqä naqänänä, bukä Matiu ique ätäñqä huizi, ii Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunqä äyä äqänä. Jisasi Iqu wäunüä imäkkqeutani, Goti Iqu, qokä-apäkä eeqäpnänä iquauqä ämiqä naqä-qakuä äpmetä, ga qu Iqueqä äwinqä iunä qänaknä äqäpnqä äwinyä.

Bukä Matiu tqueni, Jisasi Iqueqä kuknuä quäuqänänä 5-qua ätminqenqä äqänä. Kinganäni, saptä 5 iuta 7 iunqce, ii kuknuä tiinñqä ätäñqeyi. Jisasi Iqu, qoqonä hñqueqä haqä yatu ätqäuä, kuknuä, Goti Iqueqä qokä-apäkä naqä-qakuänänä iquauqä suqä imäqäpnñqenqä, awä ätminqce. Kuknuä huiziqu, saptä 10 iunji, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iqua, qokä-apäkä huiziu awä ätuäkipiyänğa imäqäpnñqenqä, kuknuä äwikqe.

Kuknuä quäuqä huiziqu, saptä 13 iunji, Jisasi Iqu kuknuä awi, kuknuä ktqä Goti Iqunä miqe äänä hitanqenqä ätuminqce. Kuknuä quäuqä huiziqu, saptä 18 iunji, Jisasi Iqu, kuknuä awi, Ique naqä-qakuänä äwivändäpiyä iqua, suqä imäqäpnñqenqä iinñqä ätkqe. Kuknuä quäuqä yäpakä iqu, saptä 24 iutä, 25 iutänji, Jisasi Iqu nätmätqä hea yäpakänğa timäuniqenqä ätkqe.

Qänakñi ämaqce, Jisasi Iquenqä, himä-wiunqä ipu, Iquenji hanä-iqä kuapanänji äwiminjuwi. Kuknuä ängüä we-hunqä-täni, Matiu iqu äqäkqe, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, anği vaukqenqä äqäkqe.

Bukä tqi kiqä-kiuänji, ämaqä äsqu äqäkqenqä kuknuä hui hmanji. Ii etanqenqä, bukä tqueqä yoqe, qu ti änyuatkuwi. “Kuknuä ängüä we-hunqä-tänjä Matiu iqu äqäkqeqä.” Qu kjuä iqe, ämaqä mbqä motauqä, iqueqä tiwiqä saptä 9:9-13 iu äqänänqä iqu, äqäkqeqä.

*Jisasi Iqueqä kaqä-kawäkaunqä**

¹ Kuknuä tä, Jisasi Kraisi Iqueqä kaqä-kawäkaunqce. Iqu häñeqä Dewiti iqesani, itanğa Dewiti iqu häñeqä Aprähämä iqesani.

² Aprähämä iqu, Aisakä iqueqä kaniqce. Itanğa Aisakä iqu, Jekopä iqueqä kaniqce. Jekopä iqu, Jutä iqueqätä, känguäkauqätä kaniqce. ³ Jutä iqu, Peresi iqueqätä, Sela iqueqätä kaniqce. Inqceqiyqä känai, Tema iyyi. Peresi iqu, Eslonä iqueqä kaniqce. Eslonä iqu, Lamä iqueqä kaniqce. ⁴ Lamä iqu, Aminätapä iqueqä kaniqce. Aminätapä iqu, Nasonä iqueqä kaniqce. Nasonä iqu, Salämonä iqueqä kaniqce. ⁵ Salämonä iqu, Boasi iqueqä kaniqce. Kiqä känai, Leopä iyyi. Boasi iqu, Opeti iqueqä kaniqce. Kiqä känai, Rutqi iyyi. Opeti iqu, Jesi iqueqä kaniqce. ⁶ Jesi iqu, ämaqä naqä Dewiti iqueqä kaniqce.

Dewiti iqu, Solomonä iqueqä kaniqce. Kiqä känai, hinuiqänänji Yuraya iqueqä apäkä eminñqce. ⁷ Solomonä iqu, Leopamä iqueqä kaniqce. Leopamä iqu, Apiya iqueqä kaniqce. Apiya iqu, Asa iqueqä kaniqce. ⁸ Asa iqu, Jeosapatä iqueqä kaniqce. Jeosapatä iqu, Jeolamä iqueqä kaniqce. Jeolamä iqu, Yusiya iqueqä kaniqce. ⁹ Yusiya iqu, Jotamä iqueqä kaniqce. Jotamä iqu, Ahasi iqueqä kaniqce. Ahasi iqu, Hesekiya iqueqä kaniqce.

* 1: Lukä 3:23-38

¹⁰ Hesekiya iqu, Månasa iqueqä kaniqne. Månasa iqu, Amonä iqueqä kaniqne. Amonä iqu, Josiya iqueqä kaniquvi. ¹¹ Josiya iqu, Joakinä iqueqätä, käta-känquäkauqätä kaniqne. Inqanji, mäkä-hunqä hñqua Israitqä iquauñi, Bapilonä iunqä ätuma äwäpu, iquauqä yäpä imä äpmuatekuwi.

¹² I äpmapiyitani, Joakinä iqu, Selatiyoli iqueqä kaniqu ekqe. Selatiyoli iqu, Serupapelä iqueqä kaniqu ekqe. ¹³ Serupapelä iqu, Apiyutä iqueqä kaniqu ekqe. Apiyutä iqu, Eliyakimä iqueqä kaniqu ekqe. Eliyakimä iqu, Asolä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁴ Asolä iqu, Satokä iqueqä kaniqu ekqe. Satokä iqu, Akimä iqueqä kaniqu ekqe. Akimä iqu, Eliyutä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁵ Eliyutä iqu, Eliyasa iqueqä kaniqu ekqe. Eliyasa iqu, Matanä iqueqä kaniqu ekqe. Matanä iqu, Jekopä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁶ Jekopä iqu, Josepä iqueqä kaniqu ekqe. Josepä iqu, Mäliyaqä qokiqne. Mäliyai, Jisasi Iqueqä kånaiyi. Iquenyqe, qu tii ätätqänwi. “Ämaqä Tqu, Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iquvi.”

¹⁷ Iinñ etanqñi Jisasi Iqu Aprähamä iquesanñ hueqä-himqä Ique. Inñ Aprähamä iquesa, ämaqä 14 iquau eqiyämanguwitanñi, Dewiti iqu ekqe. Itanqä Dewiti iquesa, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanguwitanñi, mäkä-hunqä iqua Israitqä iquauñi Bapilonä iunqä ätuma äukuwi. Itanqä Bapilonä iunqä äukuwitanñi, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanguwitanñi, Jisasi Kraisi Ique ämikqe.

Mäliya, Jisasi Ique ämikqenqä†

¹⁸ Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iqueni, Iqueqä kånai ämikqenqä kukñui, tiinji. Iqueqä kånai Mäliya, qu Josepä iquenyqä tuwakñä ae änyuqanquwänqä, iqu mämeqä änä etanqanji, Dñä Äñguä Iqu iyyqä äwqä imda imäkqanqñi, ii äwqä-tänñ eminqe. ¹⁹ Iyyqä qokä Josepä iqu, ii äwqä-tänñi etanqñi näqñqä ämeqe, ämaqä jänänqu eä, qokä-apäkä iquauqä hinuä iquñi, ii womba inqä meqänqe mäwinqanqñi, hinuinä qunäwatmäta ikqe. ²⁰ Iqu iinñ imäkätñqä kñuä yqänä indqänätqätanqä, wätqä iunñi Goti Naqä Iqueqä enätqä hñqu äwimeqe, tii ätukqe. “Josepä Dewiti iqueqä kawiquki, Mäliya matñqä dinqe, si kñuä kuapanä mindqänqä panä. Ymeqä äwqä imä ämnänqä Iqu, Dñä Äñguä Iqu änyueqeqä. ²¹ Itanqä ii Ymeqä Qokä Hñqu nyuänqiyä. Iqu Iqueqä qokä-apäkä iuqä suqä quvqetanñi, hññ imäkäqumuatäniqueqä. Inñ si Iqueqä yoqe, ‘Jisasi† Iqukiyä’ nyuätñqeqä” ätukqe.

²² Nämatqä eegänänñä tä ätimäukqe, Goti Naqä Iqueqä kukñui, qäyunä imäkätñqä ätimäukqe. Naqä Iqu hinuä-tqä hñque kukñui tiinñ äwikqe.

²³ *“He qätä wipiyä. Apäkä, qokätä hiqaqä mäwiqä hui, äwqä-tänñ eätä, ymeqä qokä hñque nyuäniqueqä. Qu iqueqä yoqe, ‘Imanueli iqueqä’ nyuätpnuwänqeqä. Yoqä tqeqä quati, tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, nesä anä äpmenä.”§*

²⁴ Itanqä Josepä iqu, hiqaqä äwäminqe ivatuwänäqe, Naqä Iqueqä ynaunqä iqu ätukqä-pa imäkätä, iqueqä apäki qe ämakqe. ²⁵ Iqu apäki ae ämakqä-qe, ii Ymeqä Qokä Ique ae nyuqanqänqanqä, iisä hiqaqä anä mäwiqä iminqe. Ga iqu Iqueqä yoqe, “Jisasi Iqukiyqä” änyuätqne.

2

Näqñqä-tänñ iqua, Jisasi Ique äwimakuwinqä

¹ Ämaqä naqä Heroti iqu qua Jutiya iu mitqätanqä, Mäliya Jisasi Ique anñ-himqä Betlemä iu ämikqe. Qänakndanñi ämaqä näptqä timäuqä mänqisanñä näqñqä-tänñ iqua, Jerusälemä iunqä äyappiyi, yatñqä hinqinäwa ikäkuwi. ² “Ymeqä, ämaqä Jutiya pmeqä iquau mitñqä, tänqä änyquä Iqu, äñqñi winä? Ne Iqueqä qätäqueqä ique, näptqä timäuqä mänqisa äqunätanä, Iquenyqä qonñ wokatunquä äyapqunä.”

³ Ämaqä naqä Heroti iqu qätä iinñ äwiyäqe, iqu kñuä kuapanä indqänätä, änämiqä iminqe. Jerusälemä pmeqä iqua asä iinñ iminjuwi. ⁴ Iinñ hitanqñi, Heroti iqu hiqäva-imäkqä naqä iquautä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquautä, eegänä täaqä ätuätumetä, yatñqä tiinñ äwikqe. “Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqeu mitñqä Ique atäunjuä ikqä Iqu, anñ äsqisa timäutñqäwä?” ätukqe.

⁵ Iqu yatñqä i vqanqä, qu kimanñi tii qe ätukuwi. “Iqu anñ-himqä Betlemä, qua Jutiya iuta timäutñqeqä. Hinuä-tqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui ätätä, bukä iu tiinñ äqäkqeqä.

† 1:17 Lukä 2:1-7 ‡ 1:21 Yoqä Jisasi, kiqä quati tiinji. Qokä-apäki hññ imäkäqumuatqä. § 1:23 Asayä 7:14

⁶ ‘*Qua Jutiya iunji, anjā-himqā Betlemā iquki, huizi iquauqā yāpakā iquki manā. Āmaqā sitanjā hñqu, huiziquau miqā timāuniqeqā. Iqu Nqā āmaqā Israitqā iquau miqānjqā pmeniqeqā, ’atātā āqāqeqqā*’ ātukuwi.*

⁷ Heroti iqu kukñuā tā qātā āwiyāqeqe, āmaqā māptqā timāuqā māngisanjā nāqñqā iquau tāāqā maqñqā ātuātumeqeqe, yatñqā vqanqa, qu, “Qātāqeqā iqu hea inga ātimāuqeqā” ātukuwi. ⁸ Itanji iqu nāqñqā āmeqeqe, iquau ātawqatqeqe. “He Betlemānjqā āwipu, Ymeqā Iquenyqā qāvqā ānguānā ipiyā. Itanqa he hinjūā ae āqumbiyi, nyi ndpñqā anqumā quveppiyā. Nyi-pqeqe āpātmā, Ique qonjā woktāumqānānyā.”

⁹ Qu ique qātā āwipiyi, qe āukuwi. Wātqātangwānganji, qātāqeqā māptqā timāuqā ingji āqunqūwā iqu, iquauñi hinjūiqā āwimaminqeqe. Itanqa iqu āwātā, anjā Ymeqā Iqu witanqqā iu, haqā yātqā āpmakqeqe. ¹⁰ Inqanji iqua iinjā āqumbiyi, yeeqā kiinā qe āwiñqeqe. ¹¹ Itanqa iqua anjā yāpā ingisa āpaquvāpu, Ymeqā Iquesā, Iqueqā kånai Māliyātāñi āqumbiyi, iqua Iqueqā yoqā haqeqā āmamāupu, qonjā āwoktāupu, hipenji qua bu ekuwi. Itanji iqua golqetā, eqā wetqā jinanā ānguānāñā weqetā, zā-wānunūā eqetā, quwqā qe iuta ātaupu, Ique qe āwikuwi.

¹² Inqanji Goti Hanjuwā Iqu wātqā āwātā, “Heroti iquenyqā anqumā māwqā pambiyā” tqanqa, iqua quwqā anjāmqā hānaqā hui-mānda qe āukuwi.

Isipānjqā zā āwākuwiñqā

¹³ Iqua ae uwqanqunwānganji, Naqā Iqueqā enātqā hñqu, Josepā ique wātqeqe āwimetā ātukqeqe. “Heroti iqu, Ymeqā Tquenyqā qāvqā itā, pāsātñqā iqiyyā. Inji si āvautnā, Ymeqā Iquesā, kånāutā itmetnā, itanqa Isipā iunqā zā ātuma āwātñā, pmatñqeqā” ātukqeqe. “Nyi si anqumā ktqanqmdqānganqāuā.” ¹⁴ Itanji heatqānqa, Josepā iqu ivatuwānāqeqe, Ymeqā Iquesā, kånāutā Isipānjqā qe āmitimāukqeqe. ¹⁵ Iqu iu yqānā pmetanqa, Heroti iqu qe āpākonqeqe. Nātmatqā tā ātimāukqeqe, Naqā Iqu Iqueqā hinjūā-tqā hñqeqe ātukqā-pa, qāyunā ātimāukqeqe. “*Nqā ymeqā ique, Isipā buta ātuma āpkqeqā*” ātkqeqe.†

Ymeqā qokā iquau āpākkuwiñqā

¹⁶ Heroti iqu, āmaqā māptqā timāuqā māngisanjā iqua, ique awā mātquā, hānaqā hui-mānda āmāwqātāukuwiñqā nāqñqā āmeqeqe, iqueqā āwqeqe tnāñā wiñqanqa, āmaqā hui Betlemānjqā āndowātātā ātukqeqe. “Betlemā iutā, anjā-himqā qāqiqi āmātñānjqā iutāñi, he ymeqā qokā quvāukuā hñquaqu māmāwqātāuqā iquauñi, pizqā pākpiyyā.” Iqu nāqñqeqe, āmaqā māptqā timāuqā māngisanjā iquauta āmeqeqe, ymeqā quvāukuā iinjā māmāwqātāuqā iquauñqā ātukqeqe. ¹⁷ Qu ymeqā i āpākkuwi, Goti Hanjuwā Iqu imākātā, hinjūā-tqā Jārāmai ique ātukqā-pa, qāyunā ātimāukqeqe.

¹⁸ “*Anjā-himqā Lama iunji, Lesoqā kaqāua ymeqā iquauñqeqe, kñuā āqiyāpu pmapqā iqanqunwānqa, qu qātā āwikuwi. Ymeqeqe mārpeqā itanqunwāñqā, qokā-apākā huizi iqua iuauqā āwqeqe jānā iwimāknqñqā diñqeqe, māwiñqā imiñqeqe.*”‡

Isipāta, Nasāretqāñqā anji āukuwiñqā

¹⁹ Heroti iqu ae āyā pākonqanqa, Isipā iunji, Naqā Iqueqā enātqā hñqu, Josepā ique āwimetā tiñjā ātukqeqe. ²⁰ “Āmaqā, Ymeqā Ique pizqā pāsānā-tpu ikuwā iqua, ae āpākonqunwiqā. Inji si āvautñā, Ymeqā Iquesā kånāutāñi itmetnā, qua Israitqāñqā anqumā upñqeqā.” ²¹ Kukñuā ii qātā āwiyāqeqe, iqu āvautā, imbaqi itmetā, qua Israitqā iunqā āukuwi. ²² Iu ātimāuqeqe, Akelausi iqu kanā Heroti iqueqā anjā āmetā, Jutiya iu mitqātāngqenqā qātā āwiyāqeqe, iqu zā wiñqanji iunqā māwqā ikqeqe. Iinjā etanji Goti Hanjuwā Iqu wātqeqeuta kñuā vqanqeqe, iqu qua Galilisāñā ingisanqā ātukqeqe. ²³ Iu ātimāuqeqe, iqu anjā-himqā “Nasāretqāvqā” ātminjuwā iu qe āpmakqeqe. Iqinyqā āukuwi, hinjūā-tqā iquauqā kukñuñi qāyunā qe ātimāukqeqe. “*Qu iquenyqeqe, āmaqā Nasāretqātāñā-qeqeqā’ tupnuwiqā.*”

3

*Jonā asnjā-qāyqā iqu, kukñuā awā ātumiñqeqā**

¹ Itanji quvāukuā hui ae āpāwqanqa, Jonā asnjā-qāyqā iqu Jutiya iu ānyā qe ātimāutā, anjā avqñqā iu āpme, āmaqeqe kukñuā awā tii ātumiñqeqe. ² “Goti Qāukuā Yātutanjā Iqunā miqeqe, qāukuā haqā yātuta qāqi tāqi ae āquvepñqeqe, hiqā kñui ākunmāknāpu, suqā quvqeqe vqatāmāupiyā.” ³ Kukñuā Goti Hanjuwā Iqu hinjūā-tqā Asayā iqueqā manjā iuta ātkqeqe, ii Jonā iquenyqeqe. Ii tiinjā.

“*Anjā avqñqā imdanji, āmaqā hñqeqeqā manji tāāqā tii ātqiyyā. ’Naqā Iquenyqā hānaqeqe, nāwinyā jānānā imākepiyyā.’*”†

* 2:6 Maika 5:2 † 2:15 Hosiya 11:1 ‡ 2:18 Jārāmai 31:15 * 3: Makā 1:1-8; Lukā 3:1-18; Jonā 1:19-28

† 3:3 Asayā 40:3

⁴ Jonä iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanga yaqueqä huiwi, aquvä ämuäsämäuminqe. Itanji pejuätä, wiyä-maknuä anitä ätetä ängmanminqe. ⁵ Inganji ämaqä Jerusälemä pmeqä, qua Jutiya iu pmeqä, itanga eqä Jotänä iqueqä manjä iu pmeqä iqua, qu eeqänä iquenyqä äpminjuwi. ⁶ Qu i äpäpu, quwqä suqä quvqenqä awä tquangwüwänganji, Jonä iqu eqä Jotänä iu asnjä äwqäminqe.

⁷ Inganji Jonä iqu, Parisi hñquatä, Satyusi hñquatä, asnjä mapnqä kuapänä pñangä äqunäqe, iqu tiinjä ätukqe. “He qämakä quvqä iquauqä ymeqä-quenjqä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä äpäñqiyä. He zä upiyä-qe,’ tqu hitqangikä? ⁸ Hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä äktmbu motquapiyä. Iinjä imäkquwi, he zä hñqu häukuä-tänjä enqä-pañuenjqä. ⁹ ‘Aprähamä iqu neqä awiqu hitangqetani, ne äñguä äpmenünä-qe,’ matnqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähamä iqueqä kaqä-kawäka epñqe, äñguä imäkänä. ¹⁰ Zä-häukuä äñguä mäwiqangutqä iquauñi, tä täuuepñqä diñqe, japñi zä-quata iqi ae äwinä” ätukqe.

¹¹ “Hiqä knui äkunmäknäpu, ‘suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä’ motquapñqe, nyi asñi eqetanä eqiyätqänjä. Iinjä etangi Ämaqä nyi ämanqutäunqä Iqu, qänaki änä äpäñqiyä. Nyi Iqueqä yukä ämuasmänqce mamqe, ämaqä äñguä-qunä ma, quvqunji. Iqu asñi, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Änguitä, tä itä heqiyänqiyä. ¹² Iqu pokä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä kiqä anju pñqä maenñqeqä. Itanga kuä pai, tä maisquä du tnämäuniqeqä” ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Ique asnjä äwqäqenqä[†]

¹³ Inganji Jisasi Iqu qua Galili iu ävämanji, Jonä iqu asnjä wuqiyätñqä, ique eqä Jotänä du äwimakqe. ¹⁴ Itanga Jonä iqu, “Qäyä eenä. Asñi, Si ñqiyqänänjä qäyunä-qe, nyi kqämqä äpñi, änäänqäwä?” ätukqe.

¹⁵ I tquanga Jisasi Iqu kimanji, “Qäyä eenä. Tänganji Nyi äktqä-pa, ii imäkiyä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä eeqänänji qäyunä timäutñqe, ye suqä ii imäkenqeqä” ätukqe. Inganji Jonä iqu kuknuä dunji qänaknä ikqe.

¹⁶ Jisasi Iqu asnjä ae ämeqe, eqä bu äväma äyapqanga, maqänänji qäukui qñqanä enqä-pa qe äütänqce. Itanji Iqu, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, yññä-heeqä enqä-pa äquvepätä, Iqueä huiwä iu pmeqanji hinuä äqunqce. ¹⁷ Inganji qäukuä yätutanji, manjä hñqu tiinjä äqänqce. “Ämaqä Tqu, Nqä Ymeqä Nyi kiinjä änyinätñqä Iqueqä. Nqä äwqä imdanji, Iquenyqä aquvänä änyinätqänä” ätukqe.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwikqenqä**

¹ Inganji Jisasi Iqueni, Dñä Äñguä Iqu, anä avqñqä iunqä ätma äukqe. Ii, Setänä iqu Ique yamwiqä väñqä diñqä. ² Iqinjä Iqu hiunjitä, heatqetä 40, buayä manqä äpmeqe, buayänqä dä äwikqe.

³ Inganji dñä quvqä yamwiqä vqä iqu, Ique äwimeqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etangutqe, hikä tqua buayä kunmäkmbñqä, kuknuä tuvä” ätukqe.

⁴ Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui tii äqänä.

‘Qokä-apäki buayä dutanä pmeqä hmanjqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä eeqänänjä iutanä pmeqeqä,’ ätä äqänänä” ätukqe.†

⁵ Iqu iinjä tquanga, Setänä iqu Ique Jerusälemä Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä iunqä ätuma äwäqe, hiqäva-imäkqä anä atäaqä iu ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etangutqe, qua mänji ikuapmävä” ätukqe. “Tiinjä etangi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tii äqänä.

‘Goti Hanjuwä Iqu iqueqä enätqä iqua äñguänä mikipñqä ätuänqiyä. Tqä yuki hikä iu hui matävqä isñqä diñqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäpñqäuä.’ †

⁷ Iwä Jisasi Iqu tii ätukqe. “Bukä iunji, kuknuä tiinjä-pqe inä äqänänä.

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueni, yamwiqä mäwqä panä.’ †

⁸ Itanji Setänä iqu anqumä, qoqonjä haqä naqä ziimänjä hñquenyqä ätuma äyäqe, anä-himqä eeqänänjä qua täunjitä, iquauqä nätmätqä äñguä eeqänänjä itä ämotquakqe. ⁹ Ga iqu tiinjä ätukqe. “Si qonjä änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeqä manmäuqangtqe, nyi eeqänänjä tä Si ktapmqänä.”

† 3:12 Makä 1:9-11; Lukä 3:21-22 * 4: Makä 1:12-13; Lukä 4:1-13 † 4:4 Kuknuä-suqä 8:3 † 4:6 Apqä Bukä 91:11-12 § 4:7 Kuknuä-suqä 6:16

¹⁰ Jisasi Iqu tii ätukqe. “Setänä iquki, huätä päuvä! Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä, ‘Si qonä äwoktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunjui Iqueqenä iqanginyä.’”*

¹¹ Inganji Setänä iqu Ique ävämeqanga, enätqä iqua äpäpu, Ique yätamakqä äwikuwi.

Jisasi Iqu wäunjui, Galili iuta ipäqäkqeqä†

¹² “Qu Jonä ique, guä ae äkiqiyäquwiqä” tqangä äwiyäqe, Jisasi Iqu qua Galili iunqä anji äukqe. ¹³ Itanji Iqu anjä-himqä Nasäretqä iunji ävämanji, anjä-himqä Kapänamä bunqä äwitä äpmakqe. Kapänamäni, eqä-huänjä Galili-tänjä qäqiqi eä, Seplonä, Näptali gueqiyqä hueqä-himqä iquauqä qua iuvi. ¹⁴ Iqu e imäkätä, kuknjuä hñqu Goti Hanjuwä Iqu hinjä-tqä Asayä iqueqä manjä iu ätimekqeuñi, qäyunä timäutñqä ikqe.

¹⁵ “Seplonä, Näptali gueqiyqä quae, hänaqä eqä-huänjä dñqä änyäwänqä qäqiqi eä, eqä Jotänä-tänjä inñi-mända, qua Galili-tänjä ingisayi. Itanga ämaqä Israitqä iquanä ma, huiziqua iqi anä äpmeñäüä. ¹⁶ Ämaqä pisqukuä imä äpmeñuwä iqua, qu we-huyqä naqä ique hinjä ae äqunänjäüä. Ga ämaqä ae äpäkonñuwä iqua enqä-panä äpmeñuwä iquauñi, we ae äwiomäkqiyä” ätkqeqä.‡

¹⁷ Inganji Jisasi Iqu, qokä-apäkä iu kuknjuä awä ätipäqiyätä, tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, qäukuä haqä yätuta qäqi täqi äwiñqä-qae, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupiyä.”

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä iquau itäqä ätuätumakqeqä§

¹⁸ Iqu eqä-huänjä manjä Galili iu qanä äwätäqanñani, Saimonä, Endru gueqi hämapäkä-piqä qa ätnämäutqätanginyä äqunqce. Saimonä iqueqä yoqä huizi, Pitä ique. Ingueqi hämapäkä äpisinyä, mbqä ämaminjiyi. ¹⁹ Iqu iquauñi hinjä äqunäqe, “Nyi qänaki nyivänjinyqä. Ämaqä-piqeqce ämäqesquamqänänjä” ätukqe. ²⁰ I tquanñani, ingueqi hämapäkä qae, maqänä iqi emäñi, Ique qänaki äwivändkiyi.

²¹ Iqisanji haqä nänä hmbu tii äwäqe, ämaqä hñgueqi, Jemisi iquesä, Jonä iquesä hinjä äqunqce. Iquau Sepri iqueqä hikñä-qaqu eänjä, imätqua yimba iu äpmapu, hämapäkä-piqä qae dakmäuqanñi anä imäqämanminjuwi. Jisasi Iqu ingueqi hinjä äqunäqe, tääqä ätuätumakqe. ²² I tuätumeqanñani, ingueqi yimbaetä, kaniquesä maqänä ävämanji, Ique qänaki äwivändkiyi.

Ämaqä tänjä-yaqä hñquau, äñguä iwimäkkqeqä

²³ Inganji Jisasi Iqu qua Galili iunji qanä ikitä, quwqä anä aquväqñqä iunji näqñqä ävätä, kuknjuä äñguänänjä Goti Iqunä qäukuä haqä yätuta miqenqä awä ätuätä, tänjä-yaqä huitanä-huitanä eeqänä äñguä imäkätä ikäminqe. ²⁴ Iquenyqä kukñui, qua Siliya iunji eeqänä im-imä qe äukqe. Ga ämaqä Jisasi Iquenqä, tänjä-yaqä huitanä-huitanä-tänjitä, dñä quvqä-tänjitä, yaqä ppqä-tänjitä, yaqä nñuä-tänjitä, eeqänä äma pñanguwänñani, Iqu eeqänä äñguä imäkkqe. ²⁵ Itanga ämaqä kuapanä qua Gallisanjä iquatä, qua Dekapolisisanjä iquatä, Jerusälemätanjä iquatä, qua Jutyitanjä iquatä, eqä Jotänä yätäqanñisa pmeqä iquatänji, qu eeqä Ique qänaki äwivändkiwi.

Jisasi Iqu qoqonjä yätu äpme, kuknjuä awä ätukqeqä (5:1-7:27)

5

*Ämaqä äwqä yeeqä-wiñqä iquauñqä**

¹ Jisasi Iqu ämaqä kuapanä pñangä äqunäqe, qoqonjä yätunqä ekqe. Iqu iqi quamä pmeqanga, Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iqua, Iquenqä äpkuwi. ² Inganji Iqu iquau tiinjä ämotquakqe.

³ “Ämaqä, ‘Nyi ämaqä äwa iqunä eämä, Goti Iqueqä hinjä iqi qäyunänjunä hmanjqä’ knüä indqänätqänjuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqu ämaqä iinjä iquau ämitqätangqenqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁴ Ämaqä, suqä quvqenqä knüä äqiyätqänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanjä iwimäkätñqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁵ Ämaqä, iquauqä yoqe mändi äkittqänätqänjuwä iqua, qua tä quwqä heniqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁶ Ämaqä, suqä jänänñinqä äwa ipu, ique mapñqä kiinjä äwinyätñqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu jänä imäkpñqä qäyunä väniqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁷ Ämaqä, huizi iquauñqä qeqä äwimänätä yätamakqä ävätqänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qunqe asä inä wimänäniqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁸ Ämaqä, qeqä-quuvqä ikikinyänjä

* 4:10 Kuknjuä-suqä 6:13 † 4:11 Makä 1:14-15; Lukä 4:14-15 ‡ 4:16 Asayä 9:1-2 § 4:17 Makä 1:16-20

* 5: Lukä 6:20-23

änyäñuwä iqua, Goti Hanjuwä Ique hiñuä qumbnuwängçe, qu äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁹ Ämaqä, äkasuwä-mäkä mändi kittqäpñqä imäkätqäñuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu iquauñqeqe, 'Nqä ymeqä-quaiqä' tuäniqä iññqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ¹⁰ Ämaqä, suqä jänänjä iu qänaki itqätanquwiuta, huizi iquauqä hipa iuta hanjä-iqä ämetqäñuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqu ämaqä iinjä iquau ämitqätanqeqenqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ¹¹ He Nyaqä yoqä ämetqätanquwiñqä, ämaqe kukñuä quvqä etäpu, quvqä etquepu, henyqä quanqä tqanquwänggani, he äwqä yeeqä ipñqeqä. ¹² Hiñuä-tqä he mäpmeqängga äpmamiñuwä iquauñi, ämaqe suqä quvqä asä iññi itquamiñuwiqä. Itannga he Nyaqä yoqä ämetqäñuwitani, nätmätqä äñguänänjä qäukuä haqä yätu henyqä näwi äwinä. Iññiqe, he äwqä yeeqä kiinjä ipñqeqä."

"He hakitä, we-hunqetä, eqqä-pañuenjñä"

¹³ "Qua täu qui maqänä mimäknqä, äpakänä witätñqeqe, he hakä eqqä-pañuenjñä. Haki ätquänqä qäpu heqanqutqe, hakä ätquänätñqeqe, anqumä äänä timäuniqiyä? Oeyqä. Anqi wäñuwä miqä iqanquti, ämaqe bi ätnämäupu, qonjqä ipñqäüä.† ¹⁴ Qua täuñi, he we-hunqä eqqä-pañuenjñä. Anjä-himqä hñqu qoqonä iu ämätñnqeqe, zä mamätñqä itäñqiyä. ¹⁵ Asä iññi, ämaqä anjä iu pmetanquwä iquau we wunätñqeqe, ämaqe hiqi-tä ämäsäupu häkä imä matqäteqä ipu, kiqä ätqäüqä iqinyä tqätepñqäüä.† ¹⁶ Iññi etanji heqä we-hunqä, ämaque we wunätätñqänänjqä. Iññi iqua, he suqä äñguänänjä imäkätqätanqä eqämbiyi, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä yoqä haqeqä mamäupñqäüä."

Kukñuä-suqä, Goti Iqu Mosisi ique äwikqeqä

¹⁷ "He Nyinyqe, 'Iqu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkqä itä, kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä itä, huätä mamäutñqä äpqqeqä' kñuä mindqänqä pambiyä. Oeyä! Nyi huätä mamäumqä äppä ma, qäyünä naqä-qakuä timäutñqä äpqqeqä. ¹⁸ Nyi he naqä-qakuänä etqänä. Qäukuitä, quaqetä, aanqä hiqanqanqe, kukñuä-suqä iutanjä wänqä hmbu aanqe, maeqä yäniqeqä. Oeyqä. Nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä eeqänänji ae ätimäuqanqanqe, hiqñqä wänqä suqä iu äqäkuwi, eeqänänji äwitäniqeqä. ¹⁹ Inäqeqe ämaqä hñqu, suqä Mosisi iqu äqäkqä iutanjä wänqä hmbi mändi äkittqiyätä, ämaqä hñquau mända-pqä inä eyäqiyämetqe, suqä ipu huiziquauqä yäpä imä qäyä witanqäqä-qe, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunji, ämaqä tqueqä yoqe wänqäpu, huiziquauqä yäpä imä winiqeqä. Itanji ämaqä hñqu suqä iunji qänaknä itä, ämaqä iunji ämotquamitätqe, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunji, iqu yoqä naqä meniqeqä. ²⁰ Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iunji, jänänänjä imäkäpiyänggani, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, Parisi iquauqätä, suqä jänänjä imäkqä iunji mämwäqätäüqä ipu qänaki iquwi, he Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunqeqe änä mäyqänänjqä."

Äwqä tnänñqätä, ämaqä päsqeqätä

²¹ "Kukñuä hiqä taqä-tawäkiqua qätä äwiyäpu ämakuwi, he qätä tiinjä ae äyä äwiyätqäñuwiqä. 'Ämaqä pizqä mapäsqä ipñqeqä.'§ Itannga 'Ämaqä hñqu ämaqä hñque pizqä äpäsätqe, iqueni kukñuä wimeniqeqä.*' ²² Itanji Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu ämaqä hñququque äkasuwä ätuätqe, iqueni kukñuä wimeniqeqä. Itanji, ämaqä hñqu hñquququeni, 'Hiññiqkuiyqä' ätuätqä iqu, kukñuä iwäsäüqä naqä iquau wimeniqeqä. Itanji ämaqä huizi ique-mända, 'Si ämaqä kñuä maeqä hñgisanä iqä iqukiyqä' ätuätqä iqu, tä quvqä iqu äsänqä iunqä wäniqeqä. ²³⁻²⁴ Iññiqe, si hiqäva äma äpätnä, hiqäva-imäkqä tawä iu ätqäutñanqanji, tqä sämaquenyqe, 'Iqu nyitä kukñuä-tänqeqä' kñuä indqänñi, tqä hiqäva iqi pñqä eätnä, iquenyqä äwätinä, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiyñqeqä. E ae imäknyiyi, si äwätinä, tqä hiqävae Goti Hanjuwä Ique inqanä wisñqeqä. ²⁵ Ämaqä hñqu si kukñuä miktätñqä iqanqutqe, itanji iquä sitä kukñuä tqä anjunqä hänaqä iu qanjä anä äwäsiyänggani, si maqänänji ique äwqä hanjuä iwimäkätinä, iquä jänä imäknyñqeqä. Si e mimäkqä iqanqutqe, iqu ämaqä jänä imäkqä iqueqä hipa iu kivqanquti, jänä imäkqä iqu guä kiqiyäueqä anjä iu miqä iqueqä hipa iu kivqanquti, itannga iqu guä kiqiyäueqä anjä iu maqumuatekiyäniqeqä. ²⁶ Nyi sinji naqä-qakuänä äktqänä. Mbqä qu si atäunjuä äkipqä iunji qäyünä vätnänqanqe, si guä kiqiyäueqä anji mävämeqä yqänä pmetñqeqä."†

Huiwä yanjä ikiqä suqenqä

† 5:13 Makä 9:50; Lukä 14:34-35 ‡ 5:15 Matiu 6:22-23; Lukä 11:33-36 § 5:21 Angumä Itmakqä 20:13, Kukñuä-suqä 5:17 * 5:21 Angumä Itmakqä 21:12 † 5:26 Lukä 12:58-59

27 “Qu tiinjä ätätqänjuwiŋqe, he qätä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipnqeqa!’[†] 28 Itanġi Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä hŋqu apäkä hui hiŋuä äqunä, ‘Iisä hiqaqä anä womqe’ kŋuä ävqäqe, iqu iqueqä äwqä iutani, suqä quvqe ae imäkqeqa. 29 Tqä hiŋuä ämuangisani suqä quvqeŋqä äkiyqiyämeqanġutqe, huätä ätquätnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqanġutqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänġqä-qe, suqä quvqä iinjä mimäkqä injä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänġqä iu matnämäuqä ipnqäüä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänġqä, ii hanä-iqä wänġqäpiyqä. Tä dunġqä uwqe, hanä-iqä naqänänġiqä. 30 Itanġa tqä hipa ämuangisani suqä quvqeŋqä äkiyqiyämeqanġutqe, huätä ätävättnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqanġutqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänġqä-qe, suqä quvqä iinjä mimäkqä injä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänġqä iu matnämäuqä ipnqäüä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänġqe, ii hanä-iqä wänġqäpiyqä. Tä dunġqä uwqe, hanä-iqä naqänänġiqä.”

Qokikutä, apäkisä, anä näweqä pmesiyŋqenqä[§]

31 “Qu tiinjä ätätqänjuwiqä. ‘Ämaqä hŋqu iqueqä apäki huätä ändowatätäqänġani, iqu iinjä imäkätqenqä ämotquetŋqe, iinjä, tuwanuä hui äqiyätä vätnqeqa.’^{*} 32 Itanġi Nyi he etqänä. Ämaqä hŋqueqä apäki, huizitä huiwä yanä mäwqä itqä qäyä etanġi, iqu ii huätä ändowatätqe, ämaqä iqu iqueqä apäki kukŋuä-suqä ävausätŋqä iunġä iwimäkqiyä. Kukŋuä tqeueqä quati, tiinjäqä. Ämaqä hŋqu apäkä iinjä ämeqe, iqu tä iisä, suqä qokä hŋqutä apäkä huiä hiqaqä anä mäwiqä iunġi ävausqinyqä.”

Kukŋuä yänänänġqä wimäkqä suqenqä

33 “Kukŋuä hiqä taqä-tawäkiqua hiŋuiqänä qätä äwiyäpu ämakuwi, he qätä tiinjä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Si nätmataqä hŋqu imäkŋqä diŋqä kukŋuä yänänänġqä ätätŋänġani, qanġi matqä panä. Si ätätŋä-pa Naqä Iqueqä hiŋuä iqini ii imäkŋqenqä.’[†] 34 I etanġi Nyi he etqänä. Hiqä kukŋuä hŋqu yänänänġqä imäkŋqä etanġutqe, he nätmataqä hŋqueqä yoqe matqä pambiyä. Oeyqä. Iinjä imäkŋqä etanġutqe, qäukuinqä matqä pambiyä. Ii tiinjä. Qäukui, tqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä, Iqu äpme ämitŋqeyqä. 35 Itanġa quaeŋqä matqä pambiyä. Ii tiinjä. Qua iunġi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä yuki qutatä haqeqi äui äpmeŋqeyqä. Itanġa Jerusälemänġä matqä pambiyä. Ii tiinjä. Jerusälemänġi, Ämiqä Kinganänġä Iqueqä anä-himqeqä. 36 I etanġi si kukŋuä hŋqu yänänänġqä imäkŋqä etanġutqe, tqä nyuänä iquenyqe matqä panä. Oeyqä. Si tqä nyuänä iunġi, dä qaandätä nätgätä huitŋqe, mimäkqä isŋqinyä. 37 Hiqä kukŋui, ‘Auäqä’ ätäpu, ‘Oeyqä’ tŋnqeqa. Ii qäyuvqä. Kukŋuä haqä nändi ätätqänjuwi, quvqä imäkqä iqesanjqä.”

Hiqä himä-wiunġä iquauŋqe, kiinjä enġuätŋqä[‡]

38 “Qu tiinjä ätätqänjuwiŋqe, he qätä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Ämaqä hŋqu huiziqueqä hiŋui qui imäkqanġutqe, he iqueqä-pqe, inä imäkŋqenqä. Itanġa ämaqä hŋqu hŋqueqä hiqanġi ämisqiyqanġutqe, he iqueqe, inä misqänŋqeqa.’[§] 39 Iinjä etanġi Nyi he tiinjänġe etqänä. Hŋqu quvqä etqueqanġutqe, iqueni he kimanġi mitqueqä pambiyä. Hŋqu saqä mangawä iu kpäsqanġutqe, si hŋgisa inä wisuätŋqeqa. 40 Hŋqu si kukŋuä ämikttätä, tqä gqee metŋqä iqanġutqe, si tqä gquä quäuqä-pqe inä wisŋqeqa. 41 Hŋqu iqueqä yquayä äma qäqi wisŋqä ktqanġutqe, si iquätŋi kiŋä nänġi tii äma wisŋqeqa. 42 Hŋqu si nätmataqänġä yatŋqä kiyaŋġutqe, ique äwisŋqeqa. Itanġa ämaqä hŋqu, ‘Si yakuä dapiyä’ ktqanġutqe, si ique tuwä mäwiqä panä.”

43 “Qu tiinjä ätätqänjuwiŋqä, he qätä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Si sämaqä iquenyqe kiinjä äkinyätä,’^{*} tqä himä-wiunġä iquenyqe, äwqä quvqä imäkŋqenqä.’ 44 Itanġi Nyi he tiinjä etqänä. He hiqä himä-wiunġä iquauŋqe kiinjä enyätä, ä ämaqä suqä quvqä emäkquwä iquauŋqe, Goti Hanjuwä Iqu iquau äŋguä itquetŋqä tääqä tŋnqeqa. 45 He iinjä ipqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeŋqä Iqueqä ymeqä-quenä eäpu, Iqu imäkätŋqä-pa imäkŋqenqä. Iqu Iqueqä mäptqe, ätimäutä ämaqä äŋguitä, quvqetä asanä tuätŋqä iwimäkätqänä. Itanġa piyä-pqe, ämaqä jänänġä iquauŋqätä, suqä qäyunä mimäkqä iquauŋqätä, qiyätŋqä imäkätqänä. 46 Nyi kukŋuä iinjä etqe, kiqä quati tiinjäqä. He äwqe, ämaqä heŋqänä äwinyätŋqä iquauŋqänä hiŋanġutqe, kimanġi Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä squä hitapäninqäwä? Ämaqä mbqä ämotautqänjuwä iqua-pqe, Goti Hanjuwä Ique qätä mäwiqä ipiyä-qe, asä inä imäkätqänjuwiqä. 47 Iinjä etanġqä-qe, he hiqä

[†] 5:27 Anġumä Itmakqä 20:14, Kukŋuä-suqä 5:18 [§] 5:30 Matiu 19:1-12; Makä 10:1-12; Lukä 16:18 ^{*} 5:31 Kukŋuä-suqä 24:1, 3 [†] 5:33 A Täuqä 13:2 [‡] 5:37 Lukä 6:27-36 [§] 5:38 Anġumä Itmakqä 21:24; Hiqäva-imäkqä 24:20; Kukŋuä-suqä 19:21 ^{*} 5:43 Hiqäva-imäkqä 19:18

hita-hinguaäkaunä yeeqä äväpu itmapqe, ämaqä huizi iquauñi äänä mäwqätäupñqäwä? Suqä kätä-knguäkaunqänä äwinqä ii, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeciyyqä iqua-pqe inä imäkätqänjuwiqä. ⁴⁸ Inji Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu ikikinyänjä äpmenqä-pa, he-pqe ikikinyänjä iinjä pmepñqeqä.”

Suqä, ängui huiziquauqä hinuä iqi mimäkqenqä (6:1-18)

6

¹ “He änguanänjä wimasipiyä. He suqä jänänji imäkpiyänqani, ‘Hinuä naqämbñqäüä’ kjuä hiyqanquti, ämaqä iuqä hinuä iqisa mimäkqä ipñqeqä. He iquauqä hinuä iqi imäkqanqppqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu kimanji metapqä yänqiyä.

Nätmatqä maeqä iquau yätamäkqä vqenqä

² Inji si ämaqä nätmatqä maeqä iquau yätamäkqä wisñqä itñanqani, ämaqä hääwä-tqä hñqu hinuäqä äkimetä, ämaqe hinuä kqämbñqä tuätumetñqenqe, mändowatqä isñqeqä. Ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, yoqe haqeqä muämäupñqä anjä aquväqñqä iutä, hänaqä iutä, iinjä itqänjuwä iquaiqä. Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutanji kima ae ämeqäüä. ³ Injaqe si ämaqä nätmatqä maeqä hñque yätamäkqä wisñqä itñanqani, sämaqä iqua-pqä mañqäqä hipñqeqä.* ⁴ Iinjä etanji suqä tqu zä witätñqeqä. Inji tqä Tñiqu zä wiqä imä hinuä äqunänqce, Iqu suqä iutanji kima ktapäniceqä.

Goti Iquenyqä tääqä tqenqä

⁵ Itanga he tääqä ätäpiyänqani, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua imäkätqänjuwä-pa, mimäkqä pa iqäpñqeqä. Ämaqe, iquau hinuä qumbñqä diñqä, anjä aquväqñqä yäpä ingisatä, hänaqä äuktäuqä iutatä pämä ätqäupu, tääqä tñqä äwinyätñqä iquaiqä. Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutanji, kima ae ämeqäüä. ⁶ Inji si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätñanqani, anjä hiqñqä ämaqä maeqä ingisa äwätinä, qñqanä ämäyenji, zä äpmanä tääqä tquätñqce. Si iinjä imäkqanqñanqani, tqä Tñiqu zä wiqä imä hinuä äqunänqce, Iqu tqä suqä iutanji, kima ktapäniceqä.

⁷ He tääqä ätäpiyänqani, tääqä kuapanä hinginäwa, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeciyyqä iqua ätätqänjuwä-pa, matqä iqäpñqeqä. Ämaqä iqua kjuä tiinjä indqänätqänjuwi. ‘Ne Iquenyqä tääqce, quäuqänä ätquqce, Goti Iqu qätä neyänqiyä.’ Injaqe, oeyqä. ⁸ He iquauqä suqä iunji qänaki miqä pambiyä. Ii tiinjäqä. He yatñqä mäwqä änä etanqani, hiqä Hiniqu nätmatqä eeqänänñqä äwa itqänjuwñqce, Iqu näqñqä ae eänä. ⁹ Inji he tääqce, tiinjä tqäpñqeqä.†

‘Neqä Apä Qäukuä Yätu Äpmenä Iquki, Tqä yoqe huiziquau ämäwqätäüä, naqänänjä äqonänjinyä. ¹⁰ Tqänä miqe, äpanä. Qu qäukuä haqä yätunji, Tqä äkinyänqce qänaknä itqänjuwä-pa, qua täunä-pqe, asä ii iqäpñqeqä. ¹¹ Täñqani Si buayä hiunji tqenyqe, änataptñqeqä. ¹² Ämaqä quvqä inetqeeqanquwä iquauñqä ne äwqä hanuä imäknätunqä-pa, Si nenyqä äwqä hanuä imäknätinä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutñqce. ¹³ Yamwiqä nemetñqä itñqä iunji, Si hinuä mäqunquä panä. Ämaqä quvqä imäkqä iqueqä hipa iuta anqu inätmetnä, metäuku neyä.’

¹⁴ He iinjä ätquwi, ii tiinjäqä. He ämaqe uqä suqä quvqenqä äwqä hanuä imäkñanqppqe, hiqä Hiniqu Qäukuä Haqä Yätutanä Iqu äwqä hanuä imäknätä, hiqä suqä quvqe huätä maitnämuñqiyä. ¹⁵ Iinjä etanqä-qe, he ämaqe uqä suqä quvqenqä äwqä hanuä mimäkñqä iqanqppqe, hiqä Hiniqu äwqä hanuä mimäkñqä itä, hiqä suqä quvqe huätä mämaimämuqä yänqiyä.

Suqä, buayä pmua imäkñqenqä

¹⁶ Itanga he hiqä tääqä yänänäqñqä imäkñqenqä buayä pmua imäknäpiyänqani, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, hipenji iuismäknätqänjuwä-pa, mimäkñqä iqäpñqce. Qu hipenüä quvqä iinjä imäknätqänjuwi, ämaqä huiziqua, qu buayä pmua imäkñqanqunjuwñqä näqñqä mapñqä imäkätqänjuwi. Nyi kukñuä naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä iqua, iquauqä suqä iutanjä kimanji ae ämeqäüä. ¹⁷ Itanji si buayi pmua imäknätñi, eqä jinänä-weqe tqä nyuänjä iu equatnätinä, tqä hipenüä iunji asñqä qändñqeqä. ¹⁸ Si iinjä imäkätñi, buayä pmua imäknätqänñqce, ämaqe qu sinyqe maqñqä iqanquwä-qe, tqä Tñiqu si hinuä mäqunquä enä Iqu kiqä-kiuänä näqñqeqä. Itanji Iqu nätmatqä zä wiqä imä hinuä äqunänqce, tqä suqä iutanjä kima ktapäniceqä.”

* **6:3** Jisasi Iqu, sämaqä iquauä-qe ätnänäqci matqä, kukñuä ktqenä tii ätkqe. ‘Tqä hipa qunamäuqänqanqu, nätmatqä hipa ämuänqanqu imäkätñqä iinjce, änyä maqñqä enqiyä.’ † **6:9** Lukä 11:2-4

Suqä, nätmätqä ängui aquvä qäyqenqä

¹⁹ “He nätmätqä änguanänjä, qua täunji aquvä maqiyqä ipnqe. Nätmätqä qua täunji, imätanjuä äquvätä, kukuinjuä itä, itanga ämaqä quwä-meqä iqua täknji äpnasäpu mapnqäüä. ²⁰ Iinjñqe he nätmätqä änguanänjä aquvi, qäukuä yätutanji qäpnqe. Yätunji, imätanjuä maquvqä itä, kukuinjuä miqä itä, itanga ämaqä quwä-meqe, täknjä mäpnasqä ipu, quwä mämeqä da ipnuwi. ²¹ Tqä knjuä indqänqä imñitä, äkinqä imñitä nätmätqä äsqenyqe, ‘Ii änguiqä. Nyi ämamqänä’ knjuä äkiyätñqe, tqä knjuä indqänqä, asä iunä witätñqe.†

²² Tqä hiñui, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä.‡ Tqä hiñui ängua äqännä, si ämaqe yätamakqä wiyquki hitanqutqe, tqä huiwä eeqänänjä imñi, we ängua äkunänä. ²³ Injäqe, tqä hiñui quvqä äqännä yätamakqä mäwquki hitanqutqe, tqä huiwi eeqänänjä imñi hea äwinä. Inji we-huñqä tqä huiwä imä äwinqä ii hea witanqutqe, pisqukuinänjqä.

²⁴ Ämaqä hñqu, ämiqä hñquaquiyqä yäpä ingisa mäpmeqä yänqiyä. Iqu hñquenyqänä äwinyätä, huiziquenyqä mäwinqä yänqiyä. Itanga iqu kuknuä qäte, hñquenyä äwiyätä, hñqueni qätä mäwiyqä yänqiyä. Ämaqä hñqu mbqänqä äwinqä iunji, yäpä iqi imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinj mäpmeqä yänqiyä.

*Nätmatqä huitañä-huitaññqä qundqändqä miqenqä**

²⁵ Iinjñqä Nyi he etqänä. He ‘Ne ymisanjitä, eqetä, squä natunquäwä?’ knjuä indqänäpu, hiqä häñä-pmeqä iunqä qundqändqä kiinj miqä pambiyä. Itanga ‘Qäki äki yäuatunquäwä?’ knjuä indqänäpu, hiqä huiwä iunqä, äwäwa kiinj miqä pambiyä. Ymisanjitä qäkitäñi, huiwä iunjitä häñä-pmeqä iunjitäñi, mämwäqätäuqä yänqiyä. ²⁶ He yññä iquauñi hiñuä qumbiyä. Qu ymisanjä vowä mamäuqä ipu, aquvä mämaqiyqä ipu, buayä anj iu maeqä itqänjuwä-qe, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu iquauñi buayi ävätqänä. Yññä iqua ämaqä-qunenji mämwäqätäuqä inäüä. ²⁷ Itanji hesanjä hñqu iqueqä häñä-pmeqenqä äwäwa kiinj itä, wiyä nändi iqa wäniqiyä? Oeyä. Änä maeqä inä.

²⁸ He qäkä-gquä isuanqe, äwäwa sunqä itqänjuä? Qätaqä hutqä hinginäwa ätänqä iunji, he hiñuä änguanä qumbiyä. Qu hutqä tññqe, äänä imäqäpiyä? Qu wäunjuä yänänäqñqä miqä ipu, qäkä ämuasmänqä mimäqä itqänjuä. ²⁹ Itanji Nyi he etqänä. Hiñuiqänänji ämaqä miqä Solomonä iqu, iqueqä yoqä naqä motquetñqä vä-yauqä ängua-tänjä qäyä etanqä-qe, vä-yauqe, qätaqä iquauqä hutqe mämwäqätäuqä inä. ³⁰ Qätaqä hutqe, täñga hinginäwa ätqäwänqe, awinganj yäuä piqanquti, qu ätäpu tä du tnämäupñqä iqanqñqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu huvä-quayunjuä iwimäkätqänä. Iqu heñi asä inä emäkänqutiyä, memäkqä yänqutiyä? He Iquenyqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänjuwä iquenä, Iqu heñi haqä nändi emäkänqiyä. ³¹ Iinjñqe, ‘Ne ymisanjitä, eqetä äkitani natunquäwä? Ä, qäkä-gque äki yäuatunquäwä?’ ätäpu, äwäwa kiinj miqä pambiyä. ³² Ii tiññqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeciyyä iqua, nätmätqä eeqänänjä iñqe, äwäwa ipu qävqä itqänjuä. Itanji he ängua pmapñqenqe, nätmätqä ii mapñqä diñqe, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu näqñqä ae eänä. ³³ Itanji kinqanänji he Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu äpmeu, Iqueqä suqä jänänji mapñqe, qävqä ipnqe. Itanganji he nätmätqä huizinqä äwäwa itqänjuwi, Iqu eeqänä inä hitapänqiyä. ³⁴ Iinjñqe he awingänqe äwäwa miqä pambiyä. Hiunji iqu, äwäwa iqueqä-kiuänqä iquänqä. Hanjä-iqä hiunji hñque ätimäuqe, ii hiunji iqueqe, qäyuvqä.”

7

*Ämaqä huiziquauqä suqe iwäsäuqenqä**

¹ “Ämaqä hñquauñqe, ‘Ämaqä quvqä-quaiqä’ ätäpu, miwäsäuqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu suqä asä iññä di, he-pqe inä emäkänqäüä. ² Ii tiññqä. He ämaqä hñquauä suqe iwäsäutqänjuwä-panjä iññi, Goti Hanjuwä Iqu heyäqe, inä iwäsäutqänqanji, asä e iwäsäuniqä. ³ Si hinoqukuä wänqä hmbu tqä tta-tunqueqä hiñuä iu witanji äqunätñä-qe, zä naqänänjä tqä hiñuä iu äwinqe, hiñuä mäqunqä inñijä. Ii sunqäwä? ⁴ Zä naqänänjä iqu, tqä hiñuä iu yqänä witanquti, si tqä tta-tunqenji, ‘Hinoqukuä tqä hiñuä iu änyänqe, huätä mäkmämqänä-qe’ äänä tutñqäwä? ⁵ Si wopqä itnä, kukñuinä tqä iqukiyyä. Si zä tqä hiñuä iu äwinqe, huätä ganä mamänyä. Itanji inganä hiñuä änguanä äqänätñä, hinoqukuä huiziqueqä hiñuä iu änyänqe, huätä mäwäutñqe.†

6 He nātmatqā Goti Hanjuwā Iquenyqā ātā āwinqā iunji āmepu, hiveqā quvqā iquau māvqā pambiyā. Iqua nātmatqā iinji, hiñuinā āmaqunqwa hiquanā hitāpnqāuā. Itanqa winjnā ānguanāni, yaqueqā iquau matnāmauqā pambiyā. Iqua qonjqenā ipñqāuā.”

Goti Iqueni, nātmatqānqā yatnqā vqenqā

7 “He tāāqā ātuāpu, Goti Hanjuwā Ique yatnqā vqāpnqeqā. Iqu etapānqiyā. He qāvqā iqa uwqāpnqeqā. Goti Iqu he āmaqumuapnqenqā yātamākqā hiyānqiyā. He qnqanji ptqā qāyqāpnqeqā. Goti Iqu qnqanā euteyānqiyā. 8 Āmaqā nātmatqānqā tāāqā ātuāpiyā iqua, qu āmapnqāuā. Āmaqā qāvqā ipiyā iqua, āmaqumuapnqāuā. Āmaqā qnqanā ptqā qiyāpiyā iqua, Goti Iqu qnqanā wuāteyānqiyā.

9 Hesanā hñqueqā ymeqā hñqu, bretqānqā kiqā kanique yatnqā vqanqutqe, iqu hiki muayāniqiyā? Oeyā. 10 Itanqa ymeqā iqu kanique hāmapākānqā yatnqā vqanqutqe, iqu qāmakā quvqe muayāniqiyā? Oeyā. 11 Kaniquenā, suqā quvqā kuapānā imākāpiyā-qe, hiqā ymeqā iunji, nātmatqā ānguanāni āyā āmuayātqāñuwiqā. I etanji hiqā Hiniqu Qāukuā Yātu Āpmenqā Iquenyqā nāqnqā ānguanāni mapnqeqā. Iquenyqā tāāqā tqanquwā iquauñi, nātmatqā ānguanāni vānqiyā.†

12 Itanji, suqā āmaqā huiziqua he emākpnqā enganqutqe, he-pqe suqā asiqunā motquapiyā. Suqā iinā iqu, kukñuā-suqā Mosisi iqu ātātā āqākqetā, hiñuā-tqā iqua āqākuwitāni, kiqā quatiyqā.”

Hānaqā, anā hānjā-pmeqā āmepu pmeqā iunqā†

13 “Hānaqā anā qui imākñqā iunqā ānyānqā iqu, aanā hiqñqā naqānāniqā. Iwā āmaqā hānaqā iu qānaknā itqāñuāwā iqua, kuapānāniqā. 14 Ināqce hānaqā anā hānjā-pmeqā āmepu pmeqā iunqce, āpātāuqumākqā ānyā, ānā māwqānāniqā. Itanqa hānaqā iunji, āmaqā hñqunā-hñqunā āmaqumuepu qānaknā itqāñāuā. He hānaqā iunā uwqāpnqeqā.”

Āmaqeqā wāunui, quwqā quuvqā heqiyqenqā āmānātquenā§

15 “He hiñuā-tqā quanqā iquauñi, ānguanā wimasipiyā! He iquauñqe, ‘Iqua sipsipqā enqā-pa āwqā hanuā ānyāñāuā’ knuā eyātangqā-qe, quwqā knuā indqānqe, hiveqā hiqiyqā iquauqā enqā-panā-qae, qui emākpnqāuā. 16 He zā hñqueqā hāuku i wāsāupu, iquenyqā nāqnqā āmetqāñuā-pa, āmaqā iinā iquauqā wāunui, iwāsāupu nāqnqā mapnqeqā. Āmaqce, guā-wainqā hāuku dupñqe, guā yāñā-tāñā iunqā upñqātanā? Ā, zā-eaqā hāuku dupñqe, qu qātaqā guaqā-tāñā iunqā upñqātanā? Oeyā. 17 Zā āngūā eeqānāñā iqua, hāuku āngūā winqiyā. Zā quvqā iqua, hāuku quvqā winqiyā. 18 Zā ānguanāni, hāuku quvqā maqiyqā yānqiyā. Zā quvqā iqua, hāuku āngūā maqiyqā yānqiyā. 19 Zā kiqā hāuku āngūā maqiyqā iqua, ātāupu tā du vāupñqāuā. 20 Iitā asānāni. Hiñuā-tqā quanqā iquauqā suqe, hiñuā āqunāpu, iquauñqe nāqnqā mapnqeqā.

21 Āmaqā Nyiñi, ‘Naqā Iqukiyqā’ āndātqāñuā iquauñqe, he knuā tiinā maeyqā pa inā, ‘Qu eeqānāni Goti Qāukuā Yātutanā Iqunā miqeuñqā epnuwiqā.’ Āmaqā Nyaqā Apiqu Qāukuā Yātu Āpmenqā Iqueqā āwinqā iunā qānaknā imitpāqā iquanā hipnuwiqā. 22 Hiunji Goti Iqueqā kukñuā mitqā naqā inqanji, āmaqā kuapānāni tii dpnuwiqā. ‘Naqā Iqukiyā, ne hiñuā-tqā wāunui imākātanā, dnā quvqā iquau huātā āndowātātanā, āmaqā mimākqānāñā iunji imākātanānqanji, Tqā yoqetanā imākminqeqā.’ 23 Iquauñi, Nyi kimanji tii tumniqeqā. ‘Nyi tutqā qāpu henyñqe ānyā maqnqā eāñānā. He āmaqā suqā quvqā kuapānā imākqenqā. Huātā upiyā!’*”

Kukñuā ktqā, āmaqā anā mātqā hñquaquinqā†

24 “Nyi kukñuā etqā tā, āmaqā hñqu qātā ānyiyātā qānaknā imitātqe, ii tiinjiqā. Āmaqā knuā ānguanāñā indqānātā, anji hikā haqeu āmātqā-paniqā. 25 Piyā āqiyātā, huakā āpātā, yunūā naqānāñā āqunātā, anā ique hevqānganqutqānqā, hiki qua buta āknā, ique a yāñānāqnqā kiqātātānqā, qua iqā māpnasqiyāuqā yāniqeqā. 26 I etanji, āmaqā hñqu, Nyaqā kukñuā iu qānaknā miqā imitātqe, ii tiinjiqā. Āmaqā knuā māmeqā itā, anā weā haqeqi āmātqā-paniqā. 27 Itanqa piyā āqiyātā, huakā āpātā, yunūā naqānāñā āqunātā, anā ique hevqānganqutqānqā, anā iqu āpisāutā, qui eeqānā imākñāniqeqā” ātukqce.

28 Jisasi Iqu kukñuā i qāpu tqanga, āmaqā Iqueqā kukñuā qātā āwipiyā kuapānāñā iqua, Iqueqā nāqnqā motqetqātānqenqā yāunūā naqānāñā ikuwi. 29 Quwqā āmaqā

† 7:11 Lukā 11:9-13 ‡ 7:12 Lukā 13:24 § 7:14 Matiu 12:33-37; Lukā 6:43-45 * 7:23 Lukā 13:23-27 † 7:23 Lukā 6:46-49

kuknuä-suqenqä näqñqä iqua ämotquaminjuwä-pa, mämotqueqä itä, Yoqä-tänqä-qu eä, ämotquakqe.

8

*Jisasi Iqu, wänyimänqä-tänqä hñque äñguä iwimäkkqenqä**

¹ Iqu qoqonä iunji äväma quveqeqanqa, qokä-apäkä kuapanänji, Ique qänaki äwivändqä äquveqäkuwi. ² Inğanji ämaqä wänyimänqä-tänqä hñqu Ique äwimeqe, qonä äwoktäutä ätukqe. “Naqä Iqukiyä. Si äkinganqutqe, nyi äñguä nyimäktñqeqä.”

³ I tquanqa, Iqueqä hipae, ämaqä iqueqä huiwiu itmaçiyätä, “Nyi änyingiyä. Si äñguä kimänänä” tquanqa, maqänänji wänymänqeqe qäpu eätä, ämaqä iqu äñguä qe imängqeqe.

⁴ Itanji Jisasi Iqu iquenji, “Si äkimeqenqeqe, ämaçeu mätkuä panä. Si äwätinä, tqä huiwi ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä ique ämotquetnä, Mosisi iqu hiñuiqänä ätkqä-pa hiqäva imäkiyä. Tqä yaqe qäpu eqenqeqe, ämaçe, näqñqä iuta hipñqeqä” ätukqe.

Mäkä-iqä iutanä naqä hñqueqä quuvqä heqiyenqä†

⁵ Jisasi Iqu anä-himqä Kapänamänji yänqisa peyqanqa, ämaqä Romätanä mäkä-iqä iutanä naqä hñqu äwimetä, yatñqä yänänäqñqä äwikqe. ⁶ “Naqä Iquki, nyaqä wäunjuä-nyiyqä hñqu yaqä vqançi, anä du hiqaqä äwinä. Iqueqä yänji nñuä itä, tänqä-hunqä naqänänä ämetqäua.”

⁷ Kimanji Jisasi Iqu, “Nyi äwätmä äñguä iwimäkmqänä” ätukqe.

⁸ E tquanqa, ämiqä iqu kimanji, tiñqä ätukqe. “Naqä Iquki, Si nyaqä anä tänqisanqä yaptñqeqe, nyi ämaqä äñguänänqä-qunä hmanjqä. Inji Si kukñuinä tqanqti, nyaqä wäunjuä-nyiyqä iqu äñguä imänänä. ⁹ Nyi-pqe inänji. Nyi ämaqä yoqä-tänqä hñqueqä yäpä imä äpmanä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä ämaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñi, hñque ‘Si uvä’ tquanqundqe, iqu äwänqiyä. Hñque ‘Si biyä’ tquanqundqe, iqu äpäñqiyä. Itanqa nqä wäunjuä-nyiyqä hñque ‘Si tä imäkiyä’ tquanqundqe, iqu imäkänqiyä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, yäunjuä itä, ämaqä Ique qänaki wivändätanqewä iu ätukqe. “Nyi he etqänä. Ämaqä yäpaqänqisanä tqeqä quuvqä eqiyätñqä-panä iñji, Israitqä dunji, Nyi hiñuä mäqunquä itñqeqä. ¹¹ Tiñqä-pqe etqänä. Ämaqä kuapanänji mäptqä yapqä ingisatä, mäptqä wiqä ingisanä iqua, qu Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miçeu ätimäupu, Aprähämä iqtutä, Aisakä iqtutä, Jekopä iqtutä buayä anä hñqä quamä pmapnuwiqä. ¹² Inäqe Israitqä, Goti Hanjuwä Iqunä miçeu pmeñqä atäunjuä kinganä ikqä iquauñi, Goti Iqu hiawiqä ingisanqä huätä dowatäniceqä. Iqinji qu knjuä kuapanä äqiyäpu, hiqunanä manqtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.”

¹³ E ätuäqetanji, Iqu ämiqä ique, “Si ätuñqeqä. Nyi imäkmqenqä quuvqä ae eqñä-pa timäunqiyä” ätukqe. Inä tquanqa, asänqanji ämiqä iqueqä wäunjuä imäkkqä iqu, äñguä qe imängqeqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapanä hñquautä, äñguä iwimäkkqenqä‡

¹⁴⁻¹⁵ Inğanji Jisasi Iqu Pitä iqueqä anä yäpä ingisa äpaçuväqe, Pitä iqueqä känemi huiwä tnänqä wimänqançi, iquvanä iu witançi äqunäqe, kiqä hipa iu itmaçiyqanqa, huiwä tnänqä iqu ävämeqanqa, ii ävautä Iquenyqä buayä näwenyä imäkkqe.

¹⁶ Mäptqä äwitñqä iqanqanji, Jisasi Iquenyqä ämaqä peñqä-tänqä kuapanänqä ätuma äpkuwi. Iqu peñqä iquau kuknuä ätuätä huätä ändowatätä, yaqä-tänqä iquauñi äñguä qe imäkkqe. ¹⁷ Iqu iñqä imäkätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiñuä-tqä Asayä iqueqä manä iuta ätkqä hñque, qäyunä imäkmqançi ätimäukqe.

“Iqueqä-kiuänji, neqä yaqä huitanä-huitanji ämetä, huätä ämamäuqe qä.”§

*Jisasi Ique qänaki wivändqenqä**

¹⁸ Jisasi Iqu, ämaqä kuapanänji Ique qäuiqä eqñä-pa äkutäupu, pämä tqäutanqä äqunäqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminjqä iquauñi, “Ne eqä-huänqä yätäqä näñqisanqä äwanä” ätukqe.

¹⁹ Inğanji ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä hñqu äpäqe, Jisasi Ique tiñqä ätukqe. “Ämotqueqä Iqukiyä, Si anä-himqä eqänänqä iunqä uwqanqgtqe, nyi qänaknä kivändmqänä.”

²⁰ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anä-tänqiqä. Yññä iqua, anä-tänqiqä. Inäqe, Ämaçeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

* 8: Makä 1:40-45; Lukä 5:12-15 † 8:4 Lukä 7:1-10 ‡ 8:13 Makä 1:29-34; Lukä 4:38-41 § 8:17 Asayä 53:4

* 8:17 Lukä 9:57-60

²¹ Itannga wäunjuänqä ämotquaminqä hñquququ tii ätukqe. “Naqä Iquki, nqä apique ganä, qua qäyä mapteumqänä, hinjuinä nqänäwqatiyä.”

²² I tquanğanj, Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua,† quwqä ämaqä pizqä iquenji, qua qäyä ptepnqeçä. Si Nyi qänaki nyivändiyä.”

Yunuä iquä, eqä iquä, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwikiyinqä†

²³ Kukñuä e ätmbyitanji, Jisasi Iqu yimba iu tkamäuqanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua anä ätkamäukuwi. ²⁴ Qu eqä-huänğä Galili awä iqi wätqätanğuwänğa, yunuä naqänänğä hñqu ätimäutä, eqä änyuämäwa äpäyätä, yimba iquenji qui imäkätñqä iqanğqä-qe, Jisasi Iqu hiqaqä yqänä äwäminqe. ²⁵ İnqe qu äwäpu, Ique ämenğä äwäpu tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne qui imäknatñqä iqunä. Yätamäkqä neyä.”

²⁶ Iwä Iqu, “Täukueqä! Hiqä quuvqä heqiyqe, wänğäpiyqä. He ze, sunqä enğiyä?” ätukqe. Itanji Iqu yunuä iqesä, eqä iqesä, “İnji miqä manyinyqä” tquanğa, iquaqu ämñänğiyi.

²⁷ İnğanji ämaqä iqua yäunuä ipu, tii ätnğuwı. “Ae! Ämaqä Tqu äkitanğä änäänğukä? Yunuä iquä, eqä iquä, Iqueqä kukñui qätä äwiyqiyuä.”

Ämaqä penqä-tänğä hñquaquinyqä§

²⁸ Itanji Jisasi Iqu eqä-huänğä yätäqä nänğisa ätimäuqe, qua Gatala iu iuäqämakqe. İnñi ämaqä penqä-tänğä hñquaqu hikä hovqä ämaqä pizqä eminjuwä iuta äpäsinyä äwimakiyi. Iquaqu hiqi tqäutanginyinğä, ämaqe huänğqä iunji mäwqä iminjuwi. ²⁹ Ique äwimayi, zääqä yänänäqñqä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki, sqüä nemäktñqäwä? Hea qäyuni matimäuqä qäyä etanği, Si qui nemäktñqä äpinyä?” ³⁰ Yaqueqä kuapänñi kinğä nänji ätgäupu, ymisanjä äninjuwi. ³¹ Itanğa penqä iqua yatñqä yänänäqñqä äwäpu, “Si huätä nandowatqanğtqe, ne yaqueqä iquau-mända paquvatunğquä hinjuinä naqänyä!” ätukuwi.

³² I tquanğuwänğa, Iqu “He upuiyä” ätukqe. Itanji penqä iqua ämaqä iquaqñi äwäma, yaqueqä iquauqä yäpä inğisa äpaçukuwi. İnğanji yaqueqä eeqänänğä iqua tnänğä äwäpu, iwaqä iuta eqä-huänğä buñqä äpäçuveqäpiyi, eeqänänği eqä änyuäpätäkqe.

³³ Ämaqä yaqueqä miqä iqua hinjuä e äqumbiyi, zä anğ-himqä iunğä äwäpu, iinğä timäuqanğqenğqätä, itanğa ämaqä penqä-tänğä iquaqñi äwimakqenğqätänji, ämaqe ätukuwi. ³⁴ Itanğa ämaqä anğ iutanğä eeqänänği, Jisasi Ique wimapñqä äpkuwi. Qu Ique hinjuä ae äqumbiyi, Iqu qua iu ävämetñqä yatñqä yänänäqñqä äwiminjuwi.

9

*Jisasi Iqu, ämaqä yänğä nñuä-tänğä hñque äñğua iwimäkkqenqä**

¹ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu yimba hñque ätkapmäuqe, eqä-huänğä yätäqänğisanğqä anğumä äwätä, Iqueqä anğ-himqä iu ätimäukqe. ² İnğanji ämaqä hñqua, yänğä nñuä-tänğä hñque, iqueqä yquvanä iunä witanği Iquenyqä ätuma äpkuwi. Itanji Iqu iquauqä quuvqä heqiyqe naqä-qakuänänğä äqunäqe, nñuä-tänğä iquenji tii ätukqe. “Nqä ymeqä iquki, tqä äwqe hanjuä äkinjänä. Nyi tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä.”

³ Ämaqä kukñuä-suqenğqä näqñqä hñqua, Iqu e tquanği äwipiyi, quwqä kñuä indqänğqä innä tiinğä indqänğuwı. “Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iqu enğä-pa timäutñqä iqiyä.”

⁴ Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänğqeuñi näqñqä eätä, tii ätukqe. “He heqä kñuä indqänğqä iutanji, kñuä quvqe sunqä indqänätqänäuä? ⁵ Nyi iquenji, ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ ätuätmä imäkmqe, yänänäqñqä-tänjunğqä. Itanğa Nyi iquenji, ‘Si ävautnä qanğä uvä’ ätuätmä imäkmqä-pqe yänänäqñqä-tänjunğqä. Qäquaqu asänänji. ⁶ İnji Ämaqeüqä Ymeqä Ekğä Iqu, qua täunji suqä quvqe huätä mamänğqiyä-qe, he näqñqä mapñqä änyinğiyä.” ⁷ E ätuäqetanji, yänğä nñuä-tänğä iquenji, “Si pämä ätgäutnä, yquvanğä ämetnä, tqä anğ iunğqä uvä” ätukqe.

⁸ I tquanğa ämaqä iqu ävauqe, iqueqä anğ iunğqä äukqe. ⁹ Ämaqä iqua hinjuä iinğä äqumbiyi, zä ipu, Goti Iqu ämaqeunji yänänäqñqä iinğä vqanğqenğqä, Iqueqä yoqe haqeğä ämamäukuwi.

Matiu mbqä motauqä iquenqä†

† 8:22 Jisasi Iqu ii ätkqe, Iqu ämaqä hänğä yqänä äpmapiyä-qe, quuvqä maeqiyqä iquauñqä ätkqe. ‡ 8:22 Makä 4:35-41; Lukä 8:22-25 § 8:27 Makä 5:1-20; Lukä 8:26-39 * 9: Makä 2:1-12; Lukä 5:17-26 † 9:8 Makä 2:13-17; Lukä 5:27-32

⁹ Jisasi Iqu anā ique äväma äwätäqāngani, ämaqā hñqu mbqā motauqā anā iu pmetanji äqungqe. Iqueqā yoqe, Matiu ique. E äqunāqe, iqueni, “Qānaki nyivāndiyā” ätukqe. Inji, Matiu iqu ivatuwānāqe, Ique qānaki qe äwivāndkqe.

¹⁰ Ga Jisasi Iqu, iinjā iqueqā anā iu buayā änätä pmetanji, ämaqā mbqā motauqā kuapānānjā hñquatā, suqā quvqā imäkqā kuapānānjā hñquatā äpāpu, Iqutā, Iqueqā wānuūānjqā ämotquaminjā iqua-pgetā buayā anā ängmanminjuwi. ¹¹ Parisi hñqua hñjuā e äqumbiyi, wānuūānjqā ämotquaminjā iquau yatñqā äwikuwi. “Hiqā Ämetqueqā Iqu buayi, ämaqā mbqā motauqā iquatā, suqā quvqā imäkqā iquatā, anā änätñqe, äänā etanjiwā?”

¹² Jisasi Iqu qätā e äwiyāqe, tii ätukqe. “Ämaqā yaqā maeqā iqua, duuta iquauñqe, mäwqā ipñqāuā. Ämaqā yaqā-tāñā iquanā upñqāuā. ¹³ Nyi äpqe, ämaqā jänānjā iquau tääqā tuätumamqā äpçqā hmanjçqā. Oeyā. Nyi ämaqā suqā quvqā imäkqā iquau tääqā tuätumamqā äpçeqā. Iinjñqe he Goti Hanjuwā Iqueā bukā iu tiinjā äqānāñqe, näññqā mapiyā.

He hiqāva imäkätqānuwinqe, manyinjā iqiyā. He ämaqā iquauñqā qeqā emāngançuti äñguā itquapñqā änyinjiyā.”†

Suqā, buayā manqā imäkmbu, pmeqenqā§

¹⁴ Inçani ämaqā Jonā iqu ämotquaminjā iqua, Jisasi Ique äwimepu yatñqā äwikuwi. “Ii änāññqāwā? Nesā, Parisi iqua ämotquetqāñuwā iquatā, tääqā yāññāññqā imäkätunqūā diñqā, buayā manqā imäkñātanā yakuā äpmetunqeqā. Injāqe ämaqā Si ämotquetqāñā iqua, iinjā miqā itqāñuwiqā.”

¹⁵ Jisasi Iqu kimanji, kukñuā ktqā tii ätukqe. “Ämaqā apākā metñqā hñqu, iqueqā käyāmaqā iquatā yqñā yāññqā pmetanji, qu äwqā hanjā iuta hipenjuā iuismäkñāpu pmapnuwāñqātanā? Oeyā. Qānakndani, huiziqua ique ätuma uwqançuwāñga, iqueqā käyāmaqā iqua inçanā imäkmbu pmapnuwāñqeqā.

¹⁶ Itançā, gquā yāuā hñqu äpñqçqe, ämaqā hñqu yuā änyā-hāñjā hñquesanā ätävätä, hovqā yāuā ique mapmävqā yāññiyā. Iqu e imäkätqe, asñā äqiyätäqāngani änyā-hāñjā guā e äktäpitqā iqu, yāuā iqueni qui naqānānjā imäkätā, hovqā naqā vāññiyā.

¹⁷ Tiinjā iināñqā. Ämaqā hñqu wainqā-eqā änyā-hāñjā hui yaqueqā huiwā yāuā du mequatimāuqā yāññiyā. Iqu e imäkätqe, wainqā-eqā änyā-hāñjā, yaqueqā huiwā yāuā iqueni äpisätā, qua bu hiquatāññiyā. Yaqueqā huiwā-pqe, qui inā imäkñāññiyā. Wainqā-eqā änyā-hāñjā, qu yaqueqā huiwā hāñjā iu iquatimepñqāuā. Inji qäquacu äñguāññāñqeqā.”

*Jisasi Iqu apākā huiquai, äñguā iwimäkçenqā**

¹⁸ Jisasi Iqu, ämaqā Jonā iqu ämotquaminjā iquau, kukñuā ii yqñā tuätqätançā, ämaqā miqā hñqu äpāqe, Ique qonjā äwoktäutā tii ätukqe. “Nqā ymeqā apākā ii, tñga äpākongqā-qe, Si äpātñā Saqā hipae haqeqi wiyqançti, hāñjā vautñqāññiyā.” ¹⁹ Iqu e tqunçā, Jisasi Iqutā, Iqueqā wānuūānjqā ämotquaminjā iquatā pämä ätqäpiyi, ique äwivāndkuwi.

²⁰ E äwäpiyā imdani, apākā hui Jisasi Iqueā tuwā-tāñjā qäqiqi äpāqe, Iqueqā gquā iu itmaqāñqçqe. Ii hea ique-iqueni, qanjuā yaqā e pmetanji, quväukuā 12 ämäwqätäukqe.

²¹ Ii kñui, “Nyi Iqueqā gquā iu itmaqāñmçqe, äñguā nyimāñññiyā” indqāñätā, iinjā ikqe. ²² Ii Ique itmaqiyqançā, Iqu hiqumuanā äwiyāqe, ii hñjuā äqunätā tii ätukqe. “Nqā ymeqā iiki, tqā äwqçe hanjuā äkinyänā. Si Nyinyqā quuvqā eqāñ-qae, äñguā äyā ikimäkqāñā.” Hea inçata-tiñjā, äñguā äpmaka äukqe.

²³ Itançani Jisasi Iqu ämiqā iqueqā anā iu äpaquvāqe, ämaqā hñqua häāwā ätäpu, qokā-apākā kuapānāñjā kñuā yāññāññqā qäkmanätqätançjā äqungqe. ²⁴ Itanji Iqu tii ätukqe. “Ii mäpäkonqā iqueqā. Oeyā. Ii hiqaqenā äwinā. He huätā upiyā.” E tqunçqetani, qu Iqueni tä äsukuwi. ²⁵ Qu iquau yäpaqā mäñgisa huätā dawatqançuwāñga, Iqu hiñqñā ii witançqā inçisa äpäwāqe, iyyqā hipa iu a maqätqançā, ii ävaukqe. ²⁶ Inji Iqu i imäkqançqençqe, kukñui hñgināwa im-imā ätqā äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqā hñjuā pisqā hñquaquai äñguā iwimäkçenqā

²⁷ Jisasi Iqu anā ique äväma wätqätançani, ämaqā hñjuā pisqā hñquaqu, Ique qānaki äwivāndäsinyā, tääqāqā äuminjiyi. “Dewiti iqueqā Kawiquki, Si yenyqā qeqā kimāññā.” ²⁸ Iqu äwätā anā iu paquvqançani, iquacu Ique wimeqançiyāñga, Iqu yatñqā äwikqe. “Nätmatqā iinjā, Nyi qäyunā imäkçençqe, qe quuvqā eqiyqinyqā?”

Kimani iquaqu, “Naqä Iquki, ye quuvqä eqiyqueä” ätukiyi.

²⁹ Itanji Iqu iquaquiyqä hiñuä iu itmaqiyätä, “Qe Nyinyqi quuvqä eqiyqiyä-pani, nätmatqä iñi äqemenqiyä” ätukqe. ³⁰ I tquanğa iquaquiyqä hiñui äñguä äqäñgiyi. Itanğa Jisasi Iqu kukñuä yänänäñqä tiñjä ätukqe. “Nätmatqä äqemeqenqe, ämaqä hñque awä mätquä panyinyqä.” ³¹ Iqu i tquanğqä-qe, iquaqu äwiyi, Iqu iwimäkqanğqenqe, ämaqä eeqänänjiu awä ätuäkäminjiyi.

Jisasi Iqu, ämaqä penqä-tänjä, kukñuä matqä hñque äñguä iwimäkkqenqä

³² Ämaqä iquaqu Ique tii vämeqanğiyänğa, qu ämaqä penqä-tänjä, kukñuä matqä hñque ätuma äpkuwi. ³³ Jisasi Iqu penqä ique huätä mamäuqanğa, ämaqä kukñuä matqä iqu kukñuä tğanğa, ämaqe kñuä kuapä indqänäpu, tii ätkuwi. “Israitqä täuji, nätmatqä huitanjä tiñji, hiñuiqänänji matimäuqä imiñqeäqä.” ³⁴ Itanji Parisi iqua, “Iqu penqä iquau huätä ämamäuqe, penqä naqä iqueqä yänänäñqetä imäkqiyä” ätkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqeunqä huäqä kiñjä äwunminqenqä

³⁵ Jisasi Iqu anjä-himqä eeqänänjä iu ikitä, anjä aquväñqä iunji ämaqe ämotquetä, Goti Iqunä ämitñqä iunqä kukñuä äñgui awä ätuäkitä, yaqä huitanjä-huitanjä eeqänänji äñguä iwimäkäkäminqe. ³⁶ Iqu qokä-apäkä kuapänä pmetanğä äqunätä, iquauñqä huäqä kiñjä äwunminqe. Qu sipsipqä quwqä ämiqe hma etanji, äwäwa kiñjä ipu, qui imäkmbñqä itqänjuwä-pa pmetanğä äqunminqe. ³⁷ E äqunäqetanji, Iqu Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iquauñi, tiñjä ätukqe. “Wäunjuä iunji, ymisanjä yäüä kuapänä iinä, inä etanji ämaqä wäunjuä iqe, hmbnänjqä. ³⁸ Iñinqe ämaqä wäunjuä iqä hänjä hñqua, ymisanjä aquvä ptpñqä dowatätñqä iñqe, he wäunjuä Kaniquenyqä tääqä tupñqeäqä” ätukqe.

10

*Jisasi Iqueqä kukñuä awä tuäkiqäñqä ändowatkqä iquauqä yoqeyi**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dñä quvqe huätä ändowatäpu, täñjä-yaqä hiutanjä-huitanjä-tänjä iquau äñguä wimäkñqä dñqä, yänänäñqetä yoqä naqetä äwikqe. ² Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäñqä dowatätñqä 12 iquauqä yoqe, tiñji. Kiñganänji Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitä iquvi. Itanğa känguequ, Endru iquvi. Itanji Sepri iqueqä hikñä iquaqu, Jemisi iqtä Jonä iqtänji. ³⁻⁴ Itanğa Pilipä ique, Batromi ique, Tomasi ique, Matiu mbqä motaquä ique, Jemisi Aläpiyasi iqueqä hikñä ique, Tatiyusi ique, Saimonä ämaqä Selotqä iutanjä ique, itanğa Jutasi Iskarioti,† ämaqä qänaknda Jisasi Ique ämaqä huiziuqä hipa iu qui imäkñqä väniñqäqä iquvi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iqua wäunjuä imäkñqä, näñqä äwikqenqä‡

⁵ Ämaqä 12 iquauñi, Jisasi Iqu wäunjuñqä ändowatätä tii ätukqe. “Ämaqä Israitqä iquene qäyä etanji huiziquauñqä mäwqä pambiyä. Sämalia pmeqä iquauqä anjä-himqä iunji, mäpaquvqä pambiyä. Oeyqä. ⁶ He Israitqä iquauñqänä upñqeäqä. Qu sipsipqä, hänaqä qäyunänñqä mañqä enqä-panä-quai. ⁷ He äwäpu kukñuä awi, ‘Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, qäukuä yätuta qäqi täqi ae äquvepqeäqä’ tupñqeäqä. ⁸ Ämaqä täñjä-yaqä-tänjä iquau äñguä iwimäkäpu, ämaqä ae äpäkonguwä iquau ävauqumuatäpu, ämaqä wänyimänqä-tänjä iquau äñguä iwimäkäpu, dñä quvqä penqä, ämaqä iquau ätqäunqe, huätä dowatäpu iqäupiyä. Nätmatqä he ämenjuwi, mbqä mäwqä ipu hingi ämequwitanji, ämaqä iunji, hingi wipiyä” ätukqe.

⁹⁻¹⁰ “He qanjä äwäpiyänğanji, mbqä-qatä, yquayä qa-mñqetä, gquä tñänqä hñqutä, yukä iu ämuasmäuqetä, qanjä uwqä yäkqetä, qäsä mämeqä pambiyä. Oeyä. Ii tiñjä hitanğiyi. Ämaqä wäunjuä iqanğppqä iquauñi, ämaqä quwqä yätamäkqä ämetqänjuwä iqua buayi äwipñqäüä.

¹¹ He anjä-himqä hñque äpaquväpiyänğanji, ämaqä suqä äñguä-tänjä hñquenyqä qävqä ipu, anjä-himqä iu ävämepiyänğanqe, ämaqä iqueqä anjünä pmeqäñqä. ¹² He iqueqä anju äpaquväpiyänğanji, iqi pmamitpçä iquauñi, ‘Goti Hanjuwä Iqu äñguänä emäkänqiyä’ tquäñqä. ¹³ Iqua aquvänä ipu he etmeqanğpqe, hiyaqä kukñuä äñgui, iquatä witäniqeäqä. I etanğqä-qe, qu he etmapñqe aquvänä miqä iqanğppqe, hiqä kukñuä ii iquau yätamäkqä mäwqä da yänqiyä. ¹⁴ Ämaqä hñqu he etmetä iqueqä anjä iunqä etma mäwqä itä, hiyaqä kukñui qätä maeyqä iqanğutqe, he anjä-himqä ique ävämepiyänğanji, qua hinoqukuä yukä iu täka emäkmitätqe, ptä quväteqämä

* 10: Makä 3:13-19; Lukä 6:12-16 † 10:3-4 Näñqä-tänjä kuapänä iqua, kñuä tiñjä indqänätqänä. Yoqe Iskarioti, kiqä quati, ‘ämaqä anjä-himqä Karioti iquesanjä ique’. ‡ 10:3-4 Makä 6:6b-13; Lukä 9:1-6

emä uwqäpñqä. ¹⁵ Nyi naqä-qakuä etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuknuä mitäniqänqanji, qokä-apäkä anä-himqä iquesanji iquauqä kimanji hanjä-iqe, Sotomä iutä Gomora iutä äpmaminjuwä iquauqeunji, [§] aanä ämäwqätäuniqeqä.”

*Jisasi Iqueqä wäunuä imäkqä iquauñi, hanjä-iqä wimeninjenqä**

¹⁶ “Nyi endowatqe, tiinjä. Sipsipqä iqua, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä äwquwä enqä-panjä iinjä endowatqänä. Ämaqä hui he qui emäkñqä iqäpñqäüä. Inji he qämakä iquauqä suqä iunä qänaknä ipu, knjuä änguaä ganä indqämbiyi imäkqäpñqä. Inäqe yññä-heeqe, suqä quvqä mimäkqä itqänjuwä-pa, he-pqe asä ii iqäpñqeqä. ¹⁷ He ämaqä iquauñi änguanä wimasipiyä. Qu quwqä ämiqä iquauä hinuä iqini kuknuä metpnuwiqä. Quwqä anä aquwäqñqä iunji, täua hitäwipnuwiqä. ¹⁸ Qu Nyi mändi ängittqiyäpu, ämiqä Romätanä iquauñqätä, anä-himqä naqä ämiqä iquauñqätä, henji eyqiyäma upnuwiqä. Inqanji he ämaqä naqä iinjä iquautä, ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iquautänji, kuknuä ängui awä tupnuwäñqeqä. ¹⁹ Qu henji, kuknuäñqä eyqiyäma uwqanjuwäñqanji, ‘Ne kuknuä, äki tanquatiyä? Ä kimanji, äänä tuanquatiyä?’ knjuä mindqänqä pa iqäpñqä. Oeyä. He kuknuä tññqänqanji, Goti Hanjuwä Iqu he kuknuä tññqä, ämetqenqiyä. ²⁰ Ii tiinjä. Kuknuä, hiqä-hiuä matqä ipñqäüä. Hiniqeqä Dñä Änguaä Iqu hiyaqä manä iuta awä tuänqiyä.

²¹ Ämaqä hui quwqä käta-känqueque, huiziqua ique pizqä päkñqä iinjqe, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itanji kaniqukua, quwqä ymeqä iquauñi-pqe, suqä asitanji itquapnuwiqä. Itanqä ymeqä iqua, kunaqä-kunuñuau-pqe, mäkä äunäpu asä inä ipnuwiqä. ²² He Nyaqä yoqä-täñuenä etanji, ämaqä eeqänänji äwqä quvqä emäkqäpñnuwiqä. Inäqe qokä-apäkä hanjä-iqä qäpu etqänqanqä yänä äqämbu äpmamitpñqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanjä iquauatiñqeqä.

²³ Ämaqä anä-himqä hñquesanji quvqä etqueqanqppqe, he ävämepe, anä-himqä hñquenyqä zä uwqäpñqä. Nyi naqänä etqänä. He Israitqä iquauqä anä-himqä eeqänänjä iunji änyä mikiqänqä, Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäniqeqä.

²⁴ Ämaqä näqñqä ämetqänjuwä iqua, näqñqä ävätñqä iqueni, mämwäqätäuqä ipñqäüä. Itanqä ämaqä wäunuä imäkätqänjuwä iqua, iquauqä naqä iqueni, mämwäqätäuqä ipñqäüä. ²⁵ Näqñqä ämetqänjuwä iqua, ämotqetñqä iqtänji, asänänjä eänjuwi, ii qäyünqä. Wäunuä imäkätqänjuwä iqua, naqä iqtä asänä eänjuwi, ii-pqe qäyünqä. Inji ämaqä ämiqä iquenyqe, qu ‘Iqu dñä quvqä Belsäpula iqueqä’ ätpqe,† iqueqä yäpä iqi itqänjuwä iquauñqe, yoqä quvqänänjä asä inä tññqäüä.

Zä tquenyqä winqenqä?‡

²⁶ He ämaqä iinjä etqueqanqppä iquauñqe, zä miqä pambiyä. Nätmatqä eeqänänji huäqä ätnmitätqe, ätnänä iqi timäunqiyä. Nätmatqä eeqänänji zä äwämütätqe, ämaqä näqñqä hipñqäüä. ²⁷ Kuknuä Nyi ämaqe u mätqä henyä etätñqe, he ätnänäqä tquäpñqe. Kuknuä Nyi qeiqinyä etqe, he ämaqeuaqä hinuä iqi ätqäupu awä tquäpñqe.

²⁸ Ämaqä hiqä huiwä iunä päsqä iquauñqe, zä miqä pambiyä. Qu quuvqe, pizqä mapäsqä ipñqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, huiwitä, quuvqetä, tä iunqä dowatätä, qui Imäkqä-qu etanji, he ze Iquenyqänä iqäpñqeqä. ²⁹ He näqñqeqä. Yññä wänqä isuañqe, ämaqe, qu hñjuaquinyqä mbqä wänqä hñqunä itqänä. Inäqe hiqä Hiniqu, isuañ änguaä ämitäqetanji, Iqu hinuinä mäqunquä iqanqutqe, isuañanä hmbu qua mäni mapäkñqä inqiyä. ³⁰⁻³¹ Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, he yññä isuañi, ämäwqätäunjuä. Hiyaqä dä nyuänä iunji, Iqu a ae ätäuqeqä. Iinjä etanji he hanjä-iqä emeqanqutqenqä, zä miqä pambiyä.

Jisasi Iquenyqä kuapänä winqanji, Iquenyqä awä-tqenqä§

³² Ämaqä hñqu, ämaqä iunji, ‘Nyi Jisasi Iquesanunqä’ tquanqutqe, ga Nyi-pqe iquenyqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueä hinuä iqini, ‘Ämaqä tqu, Nqeqä’ tumniqeqä. ³³ Itanqä ämaqä hñqu, ‘Nyi Jisasi Iquesanunä manä’ tquanqutqe, ga Nyi-pqe iquenyqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueä hinuä iqini, ‘Ämaqä tqu, Nyitanju manä’ tumniqeqä.

³⁴ He Nyinyqe, ‘Iqu mäkä eeqänänji, mändi kittqiyätñqä äpqeä’ knjuä maeyqä pa inä. Oeyä. Nyi ämaqe, äwqä hanjuä inqä pmetpnuwä diñqe, mäma mapqä, ipäqäyünä äma äpqeä. ³⁵ Nyi tiinjä äpqe.

§ 10:15 Ipäqäqä 18:16-19:29 * 10:15 Makä 13:9-13; Lukä 21:12-19 † 10:25 Matiu 9:34 ‡ 10:25 Lukä 12:2-7 § 10:30-31 Lukä 12:8-9

‘Hikñuiqu, kanique mäkänjqa vqa iinjätä, meqi, känäu mäkänjqa vqa iinjätä, hikñueqä apäki, keenqä mäkänjqa vqa iinjätä, äpqueqä. ³⁶ Itanğa ämaqä hñqueqä käyämäqä iquautañä hñqua, iqueri himä-wiunqä wipnuwiqä.’*

³⁷ Ämaqä hñqu kaniquenyqätä, känäunqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänqäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. Ämaqä hñqu iqueqä ymeqä qokä iquauñqätä, apäkä iuaunqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänqäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. ³⁸ Itanğa ämaqä hñqu hanjä-iqä Nyaqä yoqeta wimeqanğutqe mämeqä itä, Nyinyqä qänaknä miqä imitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu manä.† ³⁹ Ämaqä hñjä-pmeqä ängui ämäqumuetä, a yänänäñqä äqätmitätqä iqu, iqueqä hñjä-pmeqä qui imäknänqiyä. Itanği ämaqä Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hñjä-pmeqä huätä ävquatämäumitätqä iqu, hñjä-pmeqä naqä-qakuänänji ämeniqeqä” ätukqe.

Yätamäkqä vqa iqua, kima ängüä mapnuwänjqa

⁴⁰ “Ämaqä hñqu, he etmetä ängüänä emäkqanğutqe, iqu Nyi-pqe inä inyimäkqiyä. Ämaqä Nyi indmetqä iqu, Nyi änändowatkqä Ique-pqe inä itmeqiyä. ⁴¹ Ämaqä hñque, Goti Iqueqä kukñuinjqä hñuä-tqä hñqu ique wimeqanğa, iqu iquenyqe, ‘Hñuä-tqä-queqä’ kñuä indqänätä, iqueri itmetä ängüä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueri, nämatqä ängui, hñuä-tqä iquau ävätñqä-pa väniqeqä. Itanğa ämaqä hñque, ämaqä jänänjä hñqu ique wimeqanğa, iqu iquenyqe, ‘Ämaqä jänänjä-queqä’ kñuä indqänätä, iqueri itmetä ängüä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueri, nämatqä ängüä, ämaqä jänänjä iquau ävätñqä-pani väniqeqä. ⁴² Itanğanji ämaqä hñqu, Nyaqä ämaqä tquautañä yoqä naqä-tänjä meqä hñquenyqe, ‘Iqu Jisasi Iquenyqä qänaknä itñqä-queqä’ kñuä indqänätä, ique eqä isqä ävätqä iqu, Nyi iquenyqe, ‘Ämaqä tqueqä wäunjuä ängüä iutañä kimanji, ämeniqeqä’ naqä-qakuänänjä etqänä” ätukqe.

11

*Jonä asñä-qäyqä iqu, yatñqä äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminjqä 12 iquauñi kukñuä ii ae ämotqueqe, Iqu iqñi äväma, anjä-himqä huizi, qua Galili iu äwinjqä iu, ämaqeu ämotquetä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätuäkäminjqe.

² Jonä iqu guä kicqiyäueqä anju äpmeqänğanji, iqu wäunjuä eeqänänji Kraisi Iqu imäkqanğenqä qätä äwiyäqe, iqueqä wäunjuänqä ämotquaminjqä hñquaqe, Jisasi Ique yatñqä wiyñqä ändowatkqe. ³ Iquaqe Ique äwimayi, yatñqä tiñjä äwikiyi. “Qu ‘Kraisi Iqu äpäñqiyä’† ätätqänjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hñuä inä äqänänä pmetunqutanä?”

⁴ Jisasi Iqu kimanji, iquaqi tiñjä ätukqe. “Qe nämatqä hñuä äqunäsinyä qätä äwiyänjinyqe, äwäsinyä Jonä ique awä tiñjä suinyqä. ⁵ ‘Ämaqä hñuä pisqä iqua, hñuä ängüä äqänğäuä. Yukä quvqä iqua, qanä ängüä äwqäuä. Wänymänjqä-tänjä iqua, ängüä imänğäuä. Qätä äyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonğuwä iqua, anği ävauqäuä. Nämatqä meqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängui qätä äwiyqäuä.’‡

⁶ Ämaqe, qu Nyi imäkqanğenqä kñuä indqänäpiyä iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä iqanğutqe, qu aquvanä ipñqäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenyqä ätukqenqä§

⁷ Jonä iqueqä ämaqä iquaqe ae uwqanğiyänğa, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. “He anjä avñqä dunqe, squä hñuä qumbñqä äkuwäwä? Qoä-qamqä yunjuä miqanğqe qumbñqä äkuwätanä? Oeyä. ⁸ Squä hñuä qumbñqä äkuwäwä? He ämaqä qäkä ängüänänjä yäuqä pmetanğqä hñque hñuä qumbñqä äkuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä ängüä äyänjuwä iqua, ämiqä naqä iqueqä anjä du pmetñqäuä. ⁹ He squä hñuä qumbñqä äkuwäwä? Ämaqä hñuä-tqä hñque hñuä qumbñqä äkuwätanä? Nñqä. İñjä sätäti, Nyi tiñjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hñuä-tqä huizi iquauñi ämäwqätäunä” ätukqe. ¹⁰ “Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanji tii ätä äqänänä.

‘Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kukñuä ämapqä hñque, Si hñiqiä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänjä,’ ätä äqänänä.*

* 10:36 Maika 7:6 † 10:38 Lukä 14:26-27 * 11:1 Lukä 7:18-23 † 11:3 Matiu 3:1-12; Malakai 3:1 ‡ 11:5 Asayä 35:5-6 § 11:6 Lukä 7:24-35 * 11:10 Malakai 3:1

Kuknuä ii, ämaqä tätquenyqä ätqiyä. ¹¹ Itanji Nyi he naqä-qakuä tiinjä etqänä. Ämaqä eeqänänjä iutani, Jonä asnjä-qäyqä ique ämäwqätäutnjqe, aanjqeqä. Inäqce Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmejqä iqu, Jonä iqueni ämäwqätäunä” ätukqe.

¹² “Jonä asnjä-qäyqä iqu kuknuä awä ätuminqänjanji, ämaqä yänänäqñqä-tänjä iqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iu paqurñqenqe, qu wäunjuä yänänäqñqä ipñqä ipäqäkuwi. Tänganji qu wäunjuä iinj yqänä imäkäpu, Goti Iqueqä miqeuñi hanjä-iqä kuapänä ävätcänjäüä. ¹³ Jonä iqu ätimäukqänqanqe, ämaqce, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuñqä näqñqe, qu bukä hiñuä-tqä iqua äqäkuwiutatä, Mosisi iqu kuknuä-suqenqä äqäkqeutatä ämaminjuwiqä. ¹⁴ Goti Iqueqä bukä iunji, ‘*Hijua-tqä Laisa iqu äpäñqiyä*’ ätätä äqänänqce,† ii Jonä iquenyqänä äqänänä. He Nyaqä kuknuä iñqce, quuvqä heqäpñqäpiyä, maeqiyqä ipñqäpiyä? ¹⁵ He qätä-tänqenä epiyi, kuknuä iñqce knuä äñguänä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁶ “Ämaqä tänqca äpmeñuwä iñqce, Nyi änäänjä tmqäwä? Tiñjuaiqä. Ymeqä ququawä aquväqñqä iu quamä äpmapu, ymeqä huizi iquauñqä tääqä tiinjä ätätqänjuwä-panjä-quaiqä. ¹⁷ ‘Ne henycä hääwä qäyä ätcangju, he himnuñuä miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyä iqanqu, he knuä maqiyqä iquwiqä’ ätätqänjuwiqä. Ämaqä tänqca äpmeñuwä iqua, qu ymeqä tqca enqä-panjä eäpu, suqä äsque-äsquenqä mäwinqanjiyi. ¹⁸ Jonä asnjä-qäyqä iqu äpäqetanji, buayä änatä, wainqä-eqä manqä iqanqca, qu ‘Dñä quvqä-tänjä-queqä’ äyä ätkuwiqä. ¹⁹ Inäqce Ämaqceuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetanji, buayätä eqätä ganqänqca, qu tii ätqäüä. ‘Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änatä, wainqä-eqä kuapä nqceqä. Itanqca ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkqä iquauqätä näueqä-queqä’ inä ätqäüä. Inäqce, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauqä wäunjui, tiinjä motquapnä. Iqueqä knuä indqänqce, ii aanjä naqä-qakuicä” ätukqe.

Ämaqä, quwqä suqä quvqenqä mäwquatämäuqä iquauqä hanjä-iqenqä‡

²⁰ I ätuäqetanji, Iqu ämaqä anjä-himqä hui-huii äpmeñuwä iquauñi, äkasuwä ätukqe. Anjä-himqä iunji, Iqu wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä di kuapänä qäyä imäkqanji, quwqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqce mäwquatämäuqä iminjuwi. ²¹ Iquauñi Iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä Kolasinä pmeqä iquendä, Betsaitä pmeqä iquendä, hiqä hanjä-iqenqce, Nyi ‘Oänä’ etqänä. Tiinjä etanjiyä. Nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä di, Nyi heyaqä awä iqisa imäkqä-panji, ämaqä hñqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä awä iqisa imäkqä-säpi, qu qänqanä tiñji ae pmeqäpñingqä. Quwqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqce äwquatämäupiyitani, huäqä-hunqä qäki ämäyäupu, tä wätakiu ae pmeqäpñingqä. ²² Inñqce Nyi he etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqceuqä suqä iwäsäuningqä atäunjuä ikqeuñi, heyaqä hanjä-iqce, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätäni, ämäwqätäuniceqä. ²³ Itanqca Kapänamä pmeqä iquenyä, Goti Iqu henji, qäukuä haqä yätunqä etma yäniqätanä? Oeyä, Iqu he ämaqä pizqä iquauqä anjä buñqä endowätäniqeqä. Nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä di, Nyi heyaqä awä iqisa imäkqä enqä-panji, ämaqä hñqu Sotomä pmeqä iquauä awä iqisa imäkqä-säpi, anjä-himqä iqu yqänä witäninjqä. ²⁴ Inñ etanji hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqceuqä suqä iwäsäuningqä atäunjuä ikqeuñi, heyaqä hanjä-iqce Sotomä pmeqä iquauqeuñi ämäwqätäuniceqä” ätukqe.

Hapä pmeqce, Jisasi Iquesanji

²⁵ Inqanji, Iqu tii ätukqe. “Apä, Qäukuitä Quaetä Miqä Iquki, ämaqä näqñqä knuä-tänjä iquauñqä si nätmatqä tä zä äkittqiyenä-qe, ymeqä dänjä-sua enqä-pa äyä ämotquenyä. Si e imäkqanqä, Nyi ‘änqwiqä’ äktqänä. ²⁶ Auä, Apä, Si Tqä-täuä yeeqä imäkndñqä diñqä, imäkñiqä” ätukqe.

²⁷ Tiinjä-pqä inä ätukqe. “Nqä Apicqu nätmatqä eeqänänji, Nqä hipa täu äñjiyqeqä. Ämaqce, Ymeqä Iquenyqä näqñqce, aanjqeqä. Apicunänjqä. Ämaqce, Apicquenyqä näqñqce, aanjqeqä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatänä, Apicquenyqä näqñqä eänjäüä” ätukqe.§

²⁸ “Ämaqä wäunjuä tnänjä ipu, hanjä-iqä ämepu, huiwä hanjuä enyätñqä iquenä, he eeqänänjuenä hapä hitapmqä Nyinyqä ppiyä. ²⁹ Nyi Nqä-näuä äkittqänätmä, ämaqceunji hanjuä itquetñqce. Inji, bulumäka iqua nätmatqä eyqiyämapñqä, zä quavqä hiñuä-qo iu guä ämäsäutqänjuwä-panjä inñi, he Nyaqä yäpä iqi äpmapu, Nyita näqñqä meqäpñqeqä.

† 11:14 Malakai 4:5 ‡ 11:19 Lukä 10:12-15 § 11:27 Lukä 10:21-22

Itannga he hanjä-iqä naqänänä mämeqä, hapä pmeņņqäuä. ³⁰ Kukņua Nyi etmqe, hanjä-
iqä naqä manä, he qeiqinyänä mapņņqäuä” ätukqe.

12

*Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iquenqä**

¹ Qänakndanji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, Jisasi Iqu kuä-witqä wäunjuä awä
iu qanä ikämiņqe. Inğanji Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiņqä iqua buayä dä vqanğa,
qu kuä-witqä häukui, ätäkäpu änmiņui. ² Parisi hņqqua hiņua iinjä äqumbiyi, Jisasi
Ique tiinjä ätukuwi. “Hiņua qunya! Suqä Tqä ämaqä wäunjuänqä ämotquetqänä iqua
iquwi, hiunji hapä pmeqänğa imäkqenqe, pmua imäknänä.”

³ I tquanğuwänğa, Iqu kima tii ätukqe. “Änäänğä? Hiņuiqänänji neqä awiçu Dewiti
iqutä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä äpäkombiyi, Dewiti iqu imäkkqenqe, he kukņua
iunji a matäučä itqänuwätanä? ⁴ Dewiti iqu Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yänğisa
äpaquväqe, bretqä Goti Hanjuwä Iqueqä hiņua iqi äwämiņqe, iquatä iqueqä ämaqä
iquatänji, ämepu äņğuwiqä.† Buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiņua iqi äwiņqe, ämaqä
ämepu nqänqe, pmua imäknänä. Hiqäva-imäkcä iquanä ämepu bņqä inä äwinä.‡
⁵ Änäänğänqäwä? Bukä Mosisi iqu kukņua-suqenqä äqäkcä iunji, he kukņua tä a
matäučä itqänuwätanä? Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, hiqäva-imäkcä iqua Goti
Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkcä anä iu, Sämbatqänqä suqä ätä äwiņqä iunji ävausäpiyä-
qe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiņua iqinji, qu suqä quvqä mimäkcä itqänäuä. ⁶ I etanği Nyi
he etqänä. Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkcä anä ique Ämäwqätäunqä Hņqu, täqi
äwinä.

⁷ Inğqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukņua hņqu tiinjä äqänänä.

*‘He hiqäva imäkätäqunwiņqe, manyiņqä iqiyä. He ämaqä iquauņqä qeqä
emänğanğuti äņğua itquapņqä änyinğiyä.’§*
He kukņua iinjä iqueqä quatinqä näçņqä meqä-säpi, he ämaqä suqä quvqä mimäkcä
itqänuwä iquauņji, hanjä-iqä mävcä iqäpniņğä. ⁸ Inğä etanği he iqueqä quatinqä maçņqä
epu, Nyaqä ämaqä iquauņji hanjä-iqä hiņgi ävätqänä. Nyi iinjä etqe, tiinjä. Ämaçeuqä
Ymeqä Ekqä Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iunji ämitqänä. Nyi tä qäqunjqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä hipa hņginji quvqä-tänğä hņque äņğua iwimäkkqenqä**

⁹ Jisasi Iqu iqinji äväma äwätä, iquauqä anä aquväçņqä yäpä inğisa qe äpaqukcqe.
¹⁰ Iqinji, ämaqä hipa hņginji quvqä-tänğä hņqu äpmamiņqe. Inğanji Parisi iqua Jisasi Ique
kukņua mitpnuwä diņqä yatqä tiinjä äwikiwi. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji,
ne ämaqä yaqä iquauņji äņğua imäkcqe, ii äņğuatänä, ä änäänğä?”

¹¹ Iqu kimanji, tiinjä ätukqe. “Ämaqä hiyaqä awä iqisanä hņqu, sipsipqä-tänğä-qu eä,
itanğa Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji sipsipqä iqu qua hovqä iu äpäwitqe, iqu äänä
imäkäniqiyä? He näçņqeqä. Ämaqä iqu sipsipqe a ämaqätätä, äkäka yäpaqä täņğisa
ätuma yäpänqiyä. ¹² Inji ämaqä di sipsipqä duni ämäwqätäunğenqe, Sämbatqä
hiunji hapä pmeqänğa suqä äņğua imäkcqe, ii äņğuanänjiqä” ätukqe.

¹³ I ätuäqetanji, Iqu ämaqä hipa quvqä-tänğä iquenji, “Tqä hipa jänä imäkinyä” ätukqe.
I tquanğa ämaqä iqu hipa jänä i imäkņanğa, hipae, äņğuañğisa änyänqä-pa, e inğqe.
¹⁴ Inğanji Parisi iqua anä iu äväma, hņqäqi aquvä äqänäpu, Jisasi Ique pizqä päkpnuwä
iinğä hänaqenqä qävqä ikuwi.

Goti Iqu Jisasi Ique, wäunjuänqä atäunjuä ikqenqä

¹⁵ Jisasi Iqu qu iinjä iqanğuwiniqä näçņqä eäqe, anä-himqä iunji qe äväma äukqe.
Itanji qokä-apäkä kuapänänji Ique qänaki qe äwivändkuwi. Itanğanji iquautanğä täñğä-
yaqä-tänğä iquauņji, Iqu eeqänänğä äņğuanä qe iwimäkkqe. ¹⁶ Ii iwimäkätäqänğanji, Iqu
iqua Iquenyqä kukņua awä matqä ipņqänä pmua imäkkqe. ¹⁷ Suqä e imäkmiņqe, Iqu
kukņua Goti Hanjuwä Iqu hiņua-tqä Asayä iqueqä manjä iuta ätkqä iunä naqä-qakuä
timäutnğä imäkkqe. Kukņui, tiinjäqä.

¹⁸ “Ämaqä tqu, Nyaqä wäunjuä imäkcä iqueqä. Nyi ique atäunjuä ikqeqä. Nyi
iquenyqe, kiinjä änyinätņeqä. Itanğa Nyaqä äwqe, iquenyqä aquvänä kuapänä itqänä.
Nyi Nqä Dņä Äņgui, ique wimqänä. Itanji ämaqä qua täutanğä eeqänänğä iunji, iqu suqä
jänänjiņqä kukņui awä tqätņqänänğä.

¹⁹ Iqu kukņua äkasuwä ätätä manjä tnänğä matqä yätņqänänğä. Inji hänaqä iutanji
qokä-apäki, iqu manjä yänğänänqä tqanğuti qätä mäwiycä ipņqänänğä.

* 12: Makä 2:23-28; Lukä 6:1-5 † 12:4 1 Samueli 21:1-6 ‡ 12:4 Hiqäva-imäkcä 25:5-9 § 12:7 Hosiya 6:6

* 12:8 Makä 3:1-6; Lukä 6:6-11

²⁰ Tuuwä-hiyawä äukinyimätä iqanğutqä iqua, iqu mäquasqä yänğiyä. Hiqi-tä hikui-hikui iqanğutqe, iqu maiqipisqä yänğiyä. Hea suqä jänäni, suqä quvqä iu ämawqätäuniñqänğanqe, iqu wäunuä yqänä iqämanguänğiyä.

²¹ Itanji ämaqä qua täutanä eeqänänjä iqua, iquenyqä quuvqä eqiyäpu, iqu yätamäkqä vätnqä hiñuä äqämbu pmeñnuwiqä.”†

Jisasi Iquenyqätä, dnä quvqä iquauñqätä‡

²² Hea inğani qu ämaqä dnä quvqä-tänjä hñque, Jisasi Iquenyqä qe ätma äukuwi. Ämaqä iqu hiñuä pisqä eä, manä matqä-que. Inğani Jisasi Iqu iqueni ängua imäkqanğa, hiñuä äqänätä kukñuä ätkqe. ²³ E äqumbiyi, qokä-apäkä iqua yäunuä ipu, “Täukueqä. Ämaqä Dewiti iqesanjä ne hiñuä äqunanä äpmeñquä iqu, qäqutiyä?” ätnğuwu.

²⁴ Parisitanä hñqua kukñuä tä qätä äwipiyyi, tiñjä ätkuwi. “Ämaqä Tqu, dnä quvqä iquau huätä ändowätätñqe, Iqu Belsäpulä, dnä quvqä iquau miqä iqueqä yänänänğqä iutanänğqä.”

²⁵ Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänğqä iunji näññqä eä, tii ätukqe. “Ämaqä, qua naqä hñquesanjä iqua, iwäsänäpu mäkä hñğanğpqe, ämaqä iqua qui imäkmbñqäüä. Itanğa ämaqä anä-himqä hñquesanjä-qe, hueqä-himqä huitanjä-qe, qu awä äkutnäpu mäkä hñğanğpqe, yänänänğqe änä matqäüqä ipñqäüä. ²⁶ Inji tiñjä-pqe inänji. Setänä iqu, iqueqä dnä hñque huätä ändowätätqe, ne näññqeqä, iqueqä ämaqä iqua awä äpatñğäüä. Inji iqu qua täu ämitñqe, äpakänä mämiqä yäniqe. ²⁷ He Nyinyqe, ‘Iqu Belsäpulä iqueqä yänänänğqeta dnä quvqä iquau huätä ändowätätñqeqä’ qäyunä tqanğqe, hiqä ämaqä iqua dnä quvqä huätä ändowätätqänğuwu, yänänänğqä tqegeta imäkätqänğuwäwä? Hiqä ämaqä iñjä imäkätqänğuwä iqua, heyaqä kukñuä iñji, ii qäyunä hma hitanğqenqä ämetquapñqeqä. ²⁸ I etanğqä-qe, Nyi, Goti Iqueqä Dñä Ängua Iqueqä yänänänğqä iqesa, dnä quvqä iquau huätä dowatqanğundqe, iñqe he näññqä tiñjä mapñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeqeqä.’

²⁹ Quwä-meqä hñqu, ämaqä yänänänğqä hñqeqä anä iu äpaquvätä, iqueqä nätmätqe metñqä winğanğutqe, iqu äänä imäkäniqiyä? Iqu ämaqä yänänänğqä iqueni, guä ganä äkiqiyäueqe, iqueqä nätmätqe hiñgi inğa meñqiyä.

³⁰ Ämaqä hñqu wäunuä yätamäkqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunğqä-queqä. Ämaqä hñqu, qokä-apäkä aquv-qäyqenqä yätamäkqä manyqä imitätqe, iqu ämaqe im-imä ändowätqiyä. ³¹ Iinñqe, Nyi he tiñjä etqänä. § Suqä quvqä eeqänänjitä, kukñuä quvqetä, qokä-apäkä iqua imäkmiqqe, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunğiyä. Inäqe, ämaqä hñqu Dñä Ängua Iquenyqä kukñuä quvqä ätmitätqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqe, huätäñji änä mämmäüqä da iniqeqä. ³² Ämaqä hñqu, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tqanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqä di, huätä mamäunğiyä. I etanği ämaqä hñqu, Dñä Ängua Iquenyqä kukñuä ququvqä di tqanğutqe, Goti Iqu, iqueqä suqä quvqä huätäñji, tängga mämmäüqä yänğiyä. Ga qänakndanjä-pqe, mämmäüqä yäniqeqä.”

*Zä iquauqä häukuinğqätä, ämaquqä suqenqätä**

³³ “Ämaqä zä hñquenyqä, ‘Zä tqu quvqätiyä, änguanänğätiyä’ kñuä indqänäpiyänğani, kiqä häuku, hiñuä ganä äqumbiyi, inğani qu näññqä mapñqäüä. Zä hñqu änguanänğä eänqe, kiqä häukuä-pqe, änguanänğiqä. Inäqe zä hñqu quvqä eänqe, kiqä häukuä-pqe, quvqeqä. ³⁴ Inji heñi, qämakä quvqä iqua eämakuwänänğä eqänänänä. He ämaqä quvqä eänğuwu, kukñuä ängui äänä tññqäwä? Ämaqä iquauqä kukñuä tqe, ii iquauqä kñuä indqänğqä dutanjqä. ³⁵ Ämaqä änguanänğä iqua, kñuä änguanänğä indqänäpu, suqä änguanänğä dinä imäkññqäüä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitanjä-huitanjä indqänäpu, suqä quvqä imäkññqäüä. ³⁶ Itanği Nyi he etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaquqä kukñuä mitäniqänğani, Iqu quvqä kukñuä hiñgi ätmitpçenqä kñuä indqänätä, iuta iwäsäuniqeqä. ³⁷ Si kukñuä ängua tquki etanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä jänänänğukiyqä’ ktäniqeqä, in si kukñuä quvqä tquki etanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä quvqukiyqä’ ktäniqeqä” ätukqe.

Qu Jisasi Ique, “Ne Sinyqä näññqä metunquä mänätquayä” ätukuwinğqä†

† 12:21 Asayä 42:1-4 ‡ 12:21 Makä 3:22-30; Lukä 11:14-23 § 12:31 Makä 3:28-29; Lukä 12:10 * 12:32 Lukä 6:43-45 † 12:37 Lukä 11:29-32

³⁸ Iqu e tquanğa, ämaqä kuknuä-suqenğä näqñğä hñquataä, Parisi hñquataä, Iqueni tiñğä ätukuwı. “Ämotqueğä Iqukiyā, ne tiññğä äneñğiyā. Si Goti Hanjuwā Iqueğä Wāunjuā Imākquki eāñi, ne ‘nağā-qakuā-queğä’ kjuā neyātñqe, mänätquayā.”

³⁹ Iqu iquauğä kukñui, kimanji tiñğä ätukqe. “Qokä-apākä tñnga äpmenjuwā iquenā, he apākä qokıqu ävāma qañğä hññi qñğä enğā-panğä, quvğä eāpu, Goti Hanjuwā Iquenğe qānaknā miğā-quenñğä. He ‘Ne Sinyğä näqñğä metunquā diñğä, mänätquayā’ ändquwā-ğe, Nyi iññi mimākğä imğänā. He näqñğä mapñqe, hññuā-tqā Jona iqu qeyğä. ⁴⁰ Jona iqu hiunji hñquaqui-hñque, heatğä hñquaqui-hñque, hāmapākä nağāññā iqueğä äwğä yāpā iñğisa äpmakğä-pa, Ämaqueuğä Ymeğä Ekğä Iqu asā ināñğä. Hiunji hñquaqui-hñque, heatğä hñquaqui-hñque, qua yāpā iñğisa pmenñğä. ⁴¹ Hiññiqāññāñi, ämaqä Ninipe äpmaminjuwā iqua, Jona iqueğä kukñui qātā äwıpiyi, iquauğä kñui äkunmäknäpu quwğä suğä quvqe huätä ävquatāmäkuwiğä. Inğqe tñnganji, ämaqä Jona ique Ämāwğätāunğä Iqu, täqi qāyā pmetanji, ämaqe iquauğä kñui äkunmäknäpu quwğä suğä quvqe mäwquatāmāuğä iquwiğä. Iñññqe, hiunji Goti Hanjuwā Iqu qokä-apākä iwäsäutqāñğanji, ämaqä Ninipe äpmaminjuwā iqua ävaupu, ämaqä tñnga äpmenjuwā iquauğä suğä quvqenğä awā tpnuwiğä. ⁴² Hiññiqāññāñi apākä, qua hitunjuā nāmā äwiñğä iu miğä nağä ii, Solomonā iqueğä kuknuä näqñqe qātā wiyātñğä äpkqeğä.† Inğqe tñnganji Ämaqä Solomonā ique Ämāwğätāunğä Iqu täqi qāyā pmetanji, ämaqe Ique qātā mäwiğä itqāñuwiğä. Iñññqe hiunji Goti Hanjuwā Iqu qokä-apākä iwäsäutqāñğanji, apākä nağä ii, ävautā ämaqä tñnga äpmenjuwā iquauğä suğä quvqenğä awā täniqeğä.

Dñä quvğä ämaqä hñque ävämetä, anji äwimakqenğäS

⁴³ Dñä quvğä hñqu ämaqä hñque ävämanji, anğä yenjuä duñğä äwäqe, iqu anğä hapā pmeğä diñğä qāvğä ikiquaññiyā. Itanğa hñque māmāqumueğä iäqe, ‘Nyi anğä hiññiqāññā ävämakğä duñğä anğu umğänā,’ tñññiyā. ⁴⁴ I ätäqe, iqu äwäqe, ämaqä hñqu anğä iqueni siyğä äpıpu anğğü imäkepiyā-ğe, mäpmetanğä qunāññiyā. ⁴⁵ Inğä äqunāqe, iqu äwätä dñä quvğä 7 hñqua itmenñiyā. Dñä iquauğä quvqe, dñä kinğanññā iqueğä quvqeu ämāwğätāunñiyā. Iquau itmetä, qu anğä yāpā yāñğisa äpaquvāpu pmapñğäu. Ämaqä iqu hiññiqāññāñi iññāññā quvğä äpmaminğä-ğe, tñnganji aanğä quvğä kuapāñā pmenñiyā. Suğä quvğä asā iutanji, ämaqä quvğä tñnga äpmenjuwā iquauñi äwımenñiyā” ätukqe.

*Jisasi Iqueğä kånaisā, kånğukuatä, äwımaquwiñğä**

⁴⁶ Jisasi Iqu qokä-apākä iquau kuknuä iññä yğänā tuätqätanğa, Iqueğä kånatä kånğukuatä äpāpu, Iqutä kuknuä anā tññğä yāpağä mäñğisa ätqāuminjuwi. ⁴⁷ Itanji ämaqä hñqu Iqueni, “Hueğä” ätukqe, “Tğä tnatä tunğukuatä, Sitä kuknuä anā tññğä yāpağä tñngisa ätqāññäu.” ⁴⁸ Ii ätukğä iqueni, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Nğä nıpatä guäkatāñi, tqukuakä?” ⁴⁹ Itanji Iqu Iqueğä wāunjuñğä ämotquaminğä iquau atāunjuā äwätä, “Qātā nyıpiyā” ätukqe. “Nğä nıpatä guäkatāñi, täsqukanā. ⁵⁰ Ii tiññğä. Qokä-apākä, Nyağä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenğä Iqueğä äwiñğä iu qānaknā imitpğä iqua, qu Nyağä tasi-guäka, nanyi-napğä, itanğa nıpaqätāññiqä” ätukqe.

13

*Kuknuä ktqä, kuä-witğä uwğä tnāmāuqenğä**

¹ Hiunji asā qäqueni, Jisasi Iqu anğä iu ävämanji, yāpağä mäñğisa äwätä, eqä-huāñğä Gallı iqueğä manğä iqi quamā äpmaminğe. ² I pmetanğa, ämaqä kuapāññāñi Iquenyğä pğanğuwıtanji, Iqu yimba hñque ätkamāuqe, quamā qe äpmakqe. Itanji ämaqä eeqāññāñi, eqä-huāñğä manğä iqi pāmā tqäutānğä, Iqu yimba iu äpme näqñğä äwikqe. ³ Iqu iquauñi kuknuä ktqä ätuätä, näqñğä kuapāññāñi äwikqe. Kuknuä ktqä hñqu tiñğä ätukqe. “Ämaqä hñqu kuä-witğä uwğä tnāmāwäwätñğä wāññiyā. ⁴ Iqu ätnāmāwāwqanğa, hui hänağä iqi päknätqe, yññğä äpāpu ämambnā. ⁵ Itanğa hui qua kuapāññā hma etanji, hikä-tāñğä qāsā äwıtanğğä iu päknätqe, qua anğui äwa itanğuti, kuä uwğä ii bakä mağänā hukauñiyā. ⁶ Inji mäptğä hağä tiğä ae äyapätä tnāñğä tqanğa, kuä kiğä tapiñi wāñğāpu etanji, yäuä hämāññā piññiyā. ⁷ Itanğa kuä uwğä hui guä yāñğä-tāñğä awā imā päknätqe, guä quvğä iqua qāsā nağä-huınyā epiyi, kuä-witqenji, qua aowi anğğü mäwğä yāññiyā. ⁸ Itanğa kuä uwğä hui qua anğğüññāñi iu päknätqe,

† 12:42 1 Ämiğä Nağä 10:1-13 S 12:42 Lukä 11:24-26 * 12:45 Makä 3:31-35; Lukä 8:19-21 * 13: Makä 4:1-20; Lukä 8:4-15

kiqä näänqce 100 huknänä, hui 60 huknänä, itanqa hui 30 huknänqiyä. ⁹ Ämaqä qätä-tänquenä etanqtuce, kuknuä iinqce kjuä änguänä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁰ Qänakndani, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua äpäpu, Jisasi Iqueni yatnqä äväpu, “Si qokä-apäkä iquauñi, kuknuä ktqä inä sunqä tuätqäninyä?” ätukuwi.

¹¹ Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqenqä kuknuä qakui zä witanngqä-qe, he näqnqä mapnqce, Iqu henyä etapnqä. Injäce ämaqä huizi iquauñi, mäwqä itnqce. ¹² Ii tiinjä etanqi. Ämaqä näqnqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä ävätä, qu näqnqä kuapänänä-tänjä-qua hipnqä iwimäkänä. Injä etanngqä-qe, ämaqä näqnqä maeqä iqua, näqnqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä. ¹³ Initanji, Nyi ämaqä iquauñi kuknuä ktqenä ätuätngqecä. Qu hinjuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näqnqä maeqä-quayqä. ¹⁴ Qu iinjä epu, kuknuä hinjuä-tqä Asayä Iqu äqäqä tqueni, ii naqä-qakuänänä ämotquetqänä. Iqu pmetanqa äpmaminjuwä iquauñqce, tiinjä ätätä äqäqceqä.

‘He kuknuä qätä äwika äwäpiyä-qe, kiqä quatinqce änyä maqnqä hipnuwiqä. He hinjuä äqunjuwä äwäpiyä-qe, nätmätqä hñquenyqce näqnqä maeqä ipnuwiqä.

¹⁵ Ämaqä iinjä iqua näqnqä änguä mämeqänqce, quwqä nyuänji woyqä ae imaqundänngqecä. Kuknuä qätä änguä mäwiyäqänqce, quwqä qäte, ae imaqundänngqecä. Nätmätqä hinjuä änguä mäquñquä ipnqce, quwqä hinjuä-pqe, ae yämaqundi inngqecä.

Qu iinjä mimäkqä-säpi, quwqä kjuwi äkunmäknäpu, Nyinyñqä anjumä quvepqañgpi, ga Nyi iquauñi änguä iwimäkqäminjqä.†

¹⁶ Injäqce he Nyi nätmätqä imäkqanngqce hinjuä äqunäpu, Nyaqä kuknuwi qätä änyiyätqänjuwitanji, Goti Hanjuwä Iqu änguä ae emäkqä iinqce, näqnqä enä. ¹⁷ Nyi naqä-qakui tiinjä etqänä. Nätmätqä he hinjuä äqunätqänjuwi, hinjuä-tqä iquatä, ämaqä jänänä iquatä, qu kuapänänä hinjuä quñqänqä naqänänä winyätqätanngqä-qe, qu hinjuä mäquñquä iminjuwiqä. Kuknuä he qätä äwiyätqänjuwi, qu qätä wiyqänqä naqänänä winyätqätanngqä-qe, qu qätä mäwiyqä iminjuwiqä” ätukqe.

¹⁸ Jisasi Iqu kuknuä äpakänä yqänänä, tiinjä ätukqe. “Goti Iqu he näqnqä mapnqä etapqetanji, tänganji kuknuä ktqä ämaqä kuä-witqä wäunjuä iu tnämäucqä-quenqce, kiqä qakuñqä Nyi awä tqanngundi, he qätä nyipiyä. ¹⁹ Ämaqe, qu Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuñqä kuknuwi qätä äwiyäpu, kiqä qakuñqä näqnqä mämeqä itqänjuwä iqua, qu kuä uwqä hänaqä iqi äpäknqä-panä-quaiqä. Setänä iqu äwimetä, kuknuä Goti Hanjuwä Iqu quwqä kjuä indqänqceu hiqanngqce, huätä maqänä ämotautnqce.

²⁰ Itanqa kuä uwqä qua hikä-tänjä iu äpäknqäqä ii, tiinjäqä. Ämaqä kuknuä iinjä ique qätä äwiyäpu, maqänä ämepu, aquvänä iquwä iquaiqä. ²¹ Injäqce iquauñqä quuvqä heqiyqce, kuä tapinjä wänqäpu uwqätatä, yäüä äpiqä i enqä-paniqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueuä kuknuwi mändi kittqiyänä-tpu itqänjuwä iqua, ämaqä tqauñi hanjä-iqä äväpu quvqä itqueqanngwänqca, iquauñqä quuvqä heqiyqce, qui maqänä imäkänänä. ²² Itanqa kuä uwqä guä yänä-tänjä awä imä äpäknqäqä ii, tiinjäqä. Ämaqä kuknuä iinjä ique qätä äwiyäpiyä-qe, qu nätmätqä qua täutaninjqä äwäwa ipu, mbqä aquvä kuapänä qäpnqenqä kjuä kuapänä indqänätqänjuwä iquaiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuwiñi, suqä iinjä iqu qnqanä yeqanqi, qu suqä jänänä imäkpnqce, yänänäqñqä mäwqä yänqiyä.

²³ Itanqa kuä uwqä qua änguä iu äpäknqäqce, ii ämaqä kuknuä iinjä ique qätä änguä äwiyäpu, kiqä quatinqä näqnqä ämetqänjuwä iquaiqä. Inji, kuknuä iqueqä näänqce, hui 100 huknänä, ga hui 60 huknänä, itanqa hui 30 huknänqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqce, qätaqä quvqenqä

²⁴ Iqu ämaqeunji, kuknuä ktqä huizi tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii ämaqä hñqu iqueqä wäunjuä iu kuä uwqä änguinä ätnämäwäwqä-panä iinjäqä.

²⁵ Injäqce ämaqä iqi äpmamitpqä iqua hiqacqä witanngwänqca, ämaqä iqueqä himä-wiunqä iqu ätimäutä, qätaqä quvqce, asä iu ätnämäwanji äwänqiyä. ²⁶ Qänakndani kuä-witqä uwqä bakä ae äukaupu äpepiyi, näänqce äuknqanqanji, wäunjuä-wiyqä iqua, qätaqä quvqä hui anä tqäutanqä qumbnuwiqä. ²⁷ Inqanji iqua äwäpu, ämaqä wäunjuä kaniqueni tiinjä tupnuwiqä. ‘Ämaqä naqä iquki, ne si tqä wäunjuä iunji, kuä uwqä änguinä ätnämäwäwqä-tanä ikque. Qätaqä quvqä hui anä ätqänjuwi, änäänqäqäwä?’ ²⁸ Iqu iquau kimanji, ‘Suqä iqu, ämaqä himä-wiunqä hñqu imäkqecqä’ tuäniqecqä. Itanji iqua yatnqä wipnuwiqä. ‘Ne äwätanä, qätaqä quvqce ekautanä, aquvä maqiyatunqenqä äkingiyä?’ tupnuwiqä. ²⁹ Inqanji iqu iquauñi kimanji tuäniqecqä. ‘Oeyä. He qätaqä quvqce ekaupiyänqanji, kuä-witqä itä qäsä hikauqñqäü. ³⁰ Kuä täkqänqanqä, qäcuaqu qäyä ätqänjuwä. Kuä täkqänqanji, nyi ämaqä kuä täkpnqä

† 13:15 Asayä 6:9-10

iquau tii tumniqeḡä. “He qätaqä quvqe ganä ekaupu, aquvä äqiyäpu, tä väuepnuwänḡä hatḡä äquqotäupu epiyā. Inḡanji he kuä-witḡe ätäupu, aquvä äqiyäpu nyaqä buayä pḡqä wiḡä anä iu pḡqä hipiyä” tumniqeḡä, tuänḡiyä” ätukqe.

Kukḡuä ktḡä hḡjuaquinqä†

³¹ Iqu kukḡuä ktḡä huizi tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ii zä-guawä^S piikä, ämaqä hḡqu iqueḡä wäunjuä iu vowä ämäutḡqä enḡä-panjä iinjä. ³² Zä iqueḡä piiki, wänḡänänjä-sua etanḡi, piikä huiziqua, ique ämäwqätäunjuä. Inḡäqe, kiḡä baki äukautä naḡä äpeyätäḡanḡanji, nätmätḡä huizi wäunjuä iu ätḡäunḡä iquauñi ämäwqätäutanḡuti, yḡḡä iqua äpāpu, kiḡä äpa iunji yuuwä imäkḡḡuä.”

³³ Itanḡa Iqu kukḡuä ktḡä hḡqu-mända inä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ii nätmätḡä änyuämäuḡä enḡä-panjiḡä. Apäkä hui nätmätḡä änyuämäuḡe, hmbunä ämetä, kuä-witḡä* kuapanä ämetä naḡä-huinyä imäkänä, buayä pälawä eeqänänji änyuämäutḡqä diḡḡeüä” ätukqe.

Jisasi Iqu kukḡuä ktḡe, sunḡä ätuminḡätiyä

³⁴ Kukḡuä eeqänänjä Jisasi Iqu qokä-apäkä iu e ätuminḡe, Iqu kukḡui ätnänjä iqi matḡä, ktḡä dinä ätuminḡe. ³⁵ Kukḡuä, Goti Iqu hiḡuä-tḡä hḡqueḡä manjä iuta ätimekḡä hḡqu qäyunä timäutḡe, Iqu iinjä imäkminḡe. Ämaqä hiḡuä-tḡä iqu tiinjä ätkqe.

Nyi kukḡuä ktḡe etätmä, nätmätḡä qua täu imäkkänḡatḡä zä äwäka äpäänḡenḡe, täḡga awä etmqänä.†

Qätaqä quvḡä iqueḡä kukḡuä ktḡä quatinḡä

³⁶ Jisasi Iqu ämaqä iu ävämanji, anä yäpā inḡisa qe äpaquḡqe. Itanji Iqueḡä wäunjuänḡä ämotquaminḡä iqua Iquenyḡä äpāpu ätukuwä. “Kukḡuä ktḡä qätaqä quvḡä wäunjuä iuta äukautḡenḡe, Si ne kiḡä quatinḡä awä natiyä.”

³⁷ Iqu kimani tii ätukqe. “Ämaqä kuä uwḡä äḡḡuänänji tnämäwäwḡä iqu, Ämaḡeüḡä Ymeḡä Ekḡä Iqueḡä. ³⁸ Wäunjuä, ii qua tḡeḡä. Kuä uwḡä äḡḡuänänji, qokä-apäkä Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miḡä iutanjä iquaiḡä. Qätaqä quvḡe, Setänä iqueḡä ämaqä iquayḡä. ³⁹ Himä-wiunḡä, qätaqä quvḡä tnämäwäwḡä iqu, Setänä iqueḡä. Kuä täkḡänḡanji, qua täunji iqueḡä yäpakänḡanḡä. Itanḡa kuä täkḡä iqua, enḡätḡä iquaiḡä. ⁴⁰ Qu qätäqä quvḡä aquvä ämaḡiyäpu, tä väuepḡḡä imäkätḡänjuwä-pa, qua täunji iqueḡä yäpakänḡanḡä-pqe asä iinjä imäkḡḡuwiḡä. ⁴¹ Ämaḡeüḡä Ymeḡä Ekḡä Iqu, Iqueḡä enḡätḡä iquau dowatḡanḡa, Iqueḡänä miḡä iutanji, nätmätḡä ämaḡeüḡä quuvḡä heḡiyḡä qui iwimäkḡä iutä, ämaqä suḡä quvḡä imäkḡä iquautänji, eeqänänji huätä mamäupnuwiḡä. ⁴² Itanji qu tä naḡänänjä iu tnämäupnuwiḡä. Tä iu tnämäupnuwänḡa, qu kḡuä naḡänänjä äqiyäpu, hiḡuanjä manḡtäsqukuä mäuḡäpnuwiḡä. ⁴³ Inḡanji ämaqä jänänjä iqua, iquauḡä Kaniqunä ämitḡḡä yäpā inḡisa äpḡepu, quwḡä huiwitanji mäptḡä enḡä-pa we hunäniqueḡä.† He qätä-tänjuenä epiyi, kukḡuä iinjḡe kḡuä indqämbiyä” ätukqe.

Kukḡuä ktḡe, mbḡä pḡqä wiḡä ipḡä iquenḡä

⁴⁴ “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, mbḡä pḡqä wiḡä ipḡä imäkäpu, wäunjuä iu qua zä äptekuwä enḡä-panjiḡä. Ämaqä hḡqu mbḡä ipḡä ique ämäqumetä hiḡuä äqunäqetanji, iqu ‘Nätmätḡä iinjä mbḡeunji ämäwqätäunä’ kḡuä indqänätä, hiḡuä qunämāpenä yeenḡiyä. Inḡanji iqu aquvänä itä, iqueḡä nätmätḡä eeqänänji aquvä ämaḡiyätä, ämaqä hḡququḡa mbḡä ipḡä imäkänḡiyä. Mbḡä iinjä ae ämeqe, iqu äwätä wäunjuä iquenji mbḡä inḡiyä” ätukqe.

Kukḡuä ktḡe, wimḡä äḡḡuänänjinḡä

⁴⁵ “Anḡumḡi, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ämaqä hḡqu mbḡä wäunjuä imäkätä, wimḡä äḡḡuänänjinḡä qävḡä ikitḡḡä-panjiḡä. ⁴⁶ Iqu äḡḡuänänjä hḡque ämäqumueḡe, iqu äwätä, iqueḡä nätmätḡä eeqänänji aquvä ämaḡiyätä, ämaqä huiziqua mbḡä ipḡä imäkänḡiyä. Mbḡä iinjä ae ämeqe, iqu wimḡi mbḡä yänḡiyä” ätukqe.

Kukḡuä ktḡe, hämapäkä qaeḡḡä

⁴⁷ “Anḡumḡi, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ii tiinjä. Hämapäkä qa, qu eḡä-huänjä bu ätnämäupu, hämapäkä huitanjä-huitanjä äqupuiquwä enḡä-panjiḡä. ⁴⁸ Hämapäkä qa mḡḡä iunji manḡa mḡḡanḡa, qu hikä weä aanḡä täḡḡisa eyḡiyäma

† 13:30 Makä 4:30-32; Lukä 13:18-21 § 13:31 Jisasi Iqu guawä matḡä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiḡä yoqe, mastetḡä. * 13:33 Jisasi Iqu kuä-witḡä iqueḡä hanjä-ique, 20 kilo iqä ätukqe. † 13:35 Apḡä Bukä 78:2 ‡ 13:43 Deniyälä 12:3

äyapäpu, quamä äpmapu, itanga hämapäkä änguanänjä iquauñi häkiu ämimpepu, hämapäkä quvqä iquauñi bi tnämäupnuwiqä” ätukqe. ⁴⁹ “Itanga qua tqueqä hiunji yäpakängganji, asä iinjänqeqä. Ynaunjqä iqua äpäpu, ämaqä quvqä iqua, jänänjä iquauqä awä iqi pmetanquwä iquauñi itmapnuwiqä. ⁵⁰ Itanji qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäuqanquwängga, knuä naqänänjä äqiyäpu, hiqanä mangtäsqukuä mäuqäpnuwiqä” ätukqe.

⁵¹ Itanji Iqueqä wäunjuänqä ämotquamingqä iquauñi, yatjqä tiinjä qe äwikqe. “Kuknuä tqauqä quatinqce, he näqñqä ae ämequwätanä?”

Qu “Augä, ne näqñqä ae ämeququeqä” ätukuwi.

⁵² I ätuäqetanji, tiinjä-pqe inä ätukqe. “Iinjä etanji ämaqä Goti Iqueqä kuknuä-suqenqä näqñqä iquatanä hñqua, qu Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqenqä näqñqä ämepu qänaknä imipqä iqua, qu anä naqä hñqueqä kaniqu enqä-panä hipnuwiqä. Iqu iqueqä nätmätqä änguanänjä pñqä wiqä iu äpaquväge, nätmätqä änyä-hänjitä yüetä qäsä äma päñqiyä” ätukqe. §

*Nasäretqätanjä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä**

⁵³ Jisasi Iqu kuknuä ktqä tä awä ae ätuäqce, anä-himqä iunji qe ävämakqe. ⁵⁴ Äväma äwäqce, Iqu kaniqueqä anä-himqä† iu ätimäuqce, iquauä anä aquvächñqä iu äpaquväge, ämaqä iunji Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuinjqä näqñqä äwikqe. Qu Iqueqä kuknuä qätä äwipiyanji, yäunjuä ipu, “Ämaqä Tqu näqñqä tä ängisa ämeqäwä? Itanga änäñänqäwä, Iqu ämaqä mimäqñänjä imäkätñqeuä?” ätkuwi. ⁵⁵ “Ne Ämaqä Tquenyqce, näqñqeqä. Iqu ämaqä anä imäkqä iqueqä Ymeqä Iqueqä. Itanga Mäliya ii, Iqueqä känaiyqä. Inji Jemisi ique, Josepä ique, Saimonä ique, Jutasi ique, iqua Iqueqä kängkuayqä. ⁵⁶ Täqñji Iqueqä känapqä, nesä anä äyä äpmenjunä. Inji Iqu ii imäkätñqce, näqñqce ängisa ämeqäwä?” ätnjuwi. ⁵⁷ Qu iinjä ätnäpu, Iquenyqce äwqä quvqä ätimäukñjuwi.

Inganji Iqu iquauñi tii ätukqe. “Hiñuä-tqä iqua, anä-himqä eeqänänjä iunji, yoqä-tänjuae. Etanjqä-qce, hñqunä-hñqunänji, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä anju anä äpmenjuwä iutänji, iqu yoqä maiqä-queqä.” ⁵⁸ Inji Jisasi Iqu-pqe, Iqueqä anä-himqä iunji, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqätangä, Iqu wäunjuä ämaqä mimäqñänjä, kuapanä mimäkqä iminjqce.

14

*Heroti iqu, Jonä ique pizqä äpäkkqenqä**

¹ Hea injanji ämaqä ämiqä Heroti iqu, qu Jisasi Iqu wäunjuä imäkqanqenqä tqanqä qätä äwikqe. ² Iwä, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquauñi, tiinjä ätukqe. “Ämaqä Tqu, Jonä asnjä-qäyqä iqueqä. Iqu qua äptekuwä iuta anqumä ävaukqä iqueqä. Iinjñqce Iqu yänjänäqñqä-tänju eä, wäunjuä ämaqä mimäqñänjä, imäkqiyä” ätukqe.

³⁻⁴ Kuknuä iinjä iqueqä quati, tiinjäqä. Qänqanänji Heroti iqueqä kätä Pilipä iqu, apäkä Herotiyasi ämaminjqce. Ii Pilipä ique ävämanji, Heroti ique ämuangqce. Heroti iqu ii ämakqenqce, Jonä iqu iqueni tiinjä ätuminjqce. “Si apäkä täsi ämenji, ii qäyunä hmanjqä.” Iqu e tquanqçetanji, Heroti iqu iqueni a äkiqätätä, guä äkiqiyäutä, guä pmuateqä anju äpmuatekqce. ⁵ Iqu iqueni pizqä päsqänjqä knuä wiyqanqçä-qce, qokä-apäkä iqua, “Jonä iqu hiñuä-tqä-queqä” knuä indqänätanquwiñqä, iqu iquauñqä zä äwiñqce.

⁶ Hiunji hñqueni ämaqä hñqua, Heroti iqueqä känai ique ämikqenqä knuä indqänäpu, iquä buayä anä äñjuwi. Inganji Herotiyasiyqä meqi ätimäuqce, iquauqä awä iqisa yeewä iminjqce. ⁷ Itanga Heroti iqu iyyqä yeewä iqanqçenqä kiiñä wiñganji, kuknuä guä tiinjä ämäsäukqe. “Si nätmätqä äkitanjä äkinqä kinqanji, yatjqä nyisqce, nyi äktapmqänä” ätukqe. ⁸ Iinjä etanji apäkä hitqiyqä kanai, meqiu knuä yändqänqä vqanji, ii Heroti iqueni tiinjä ätukqe. “Jonä asnjä-qäyqä iqueqä nyuänji, ätäväpu hevqä iu eqanqçpi, si äma äpätnä, nyi dapiyä” ätukqe.† ⁹ Heroti iqu qätä iinjä äwiyaqce, iqueqä äwqce hanjä qäyä vqanji, iqu kuknuä guä ae ämäsäukqenqä knuä indqänätä, ämaqä iquä buayä anä änninjuä iquauqä hiñuä iqi wombä metñqce mäwiñganji, iqu “Apäkä hitqä ii ätqä-pa, ii imäkqiyä” ätukqe. ¹⁰⁻¹¹ Iqu ämaqä hñqce guä kiiqiyäueqä anä dunjqä dowatqanqce, qu Jonä iqueqä hiñuä-qo iu häuä ätäväpu, iqueuä nyuänji hevqä hñqce ämiqutäwa äma äppiyyi, hitqä ii äwikuwi. Ii äma äwätä, känäu äwikqe. ¹² Iinjä

§ **13:52** Näqñqä-tänjä iqua, “Jisasi Iqu ii ätkqce, suqenqäti, kuknuä naqä-qakuinjqätiyä, ätkqeqä” ätäqtänä.

* **13:52** Makä 6:1-6a; Lukä 4:16-30 † **13:54** Iqueqä kaniqueqä anä-himqce, Nasäretqä iiyi. * **14:** Makä

6:14-29; Lukä 3:19-20; 9:7-9 † **14:8** Ii Jonä iqueqä nyuänji, iinjä imäkqñqä ätukqe, “Iqu ae äpäkonqçätiyä” tä näqñqä metñqä injqeyi.

imäkqanguwängga, iqueqä wäunuängqä ämotquaminqä iqua äppi, iqueqä huiwi äma äwäpu, qua äptekuwi. Iqua qua ae äptepiyi, äwäpu Jisasi Ique qe ätukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä†

¹³ Jisasi Iqu Jonä ique pizqä äpäkkuwinqä qätä äwiyäq, Iqu anä iunji äväma, yimba ikuapmäütä anä avqngqä imqä äukq. Iqutä Iqueqä wäunuängqä ämotquaminqä iquatänä äukuwi. Itangi qokä-apäki, “Jisasi Iqu äwqiyä” tqangqä qätä äwipi, qu quwqä anä-himqä äväma, Iqutä ämimbngqä eqä manä iu qanä äukuwi. ¹⁴ Iinj etangi, Jisasi Iqu iuäqämetäqänggani, qokä-apäki kuapänänjä pmetangqä äqungq. Iqu iquauqä huäqä wunqangi, iquautanjä ämaqä tänjä-yaqä iquauji ängüä imäkkq.

¹⁵ Mäptqä äwitngqä iqangani, Iqueqä wäunuängqä ämotquaminqä iqua äpäupi, Jisasi Iqueni tiinjä ätukuwi. “Mäptqä ae äquveqetngqä iqiyä. Täqinj qu avqngqäqiyä-qae, Si ämaqeuji anä-himqä ämätngäwängqä iunqä ymisanjä mbqä ipu bngqä dowatiyä.”

¹⁶ Iqu kimanji, “Qu täqinj sunqä äväma upngäwä? He hiqä-hiuä ymisanjä wipiyä” ätukq.

¹⁷ Iwä, qu Iqueni, “Ne ymisani kuapänä hmanjqä. Bretqä hipa hnginjitä, hämapäkä hnguaqutänä ämenünä” ätukuwi.

¹⁸ Inqangi Iqu “Ymisanjä iinj, Nyinyqä ämappiyä” ätukq.

¹⁹ Itanj Iqu ämaqeu, qätaqä iqi quämä pmapngqä ätukq. Quämä pmeqanguwängga, Iqu bretqä hipa hnginjitä, hämapäkä iquaqutä ämeqe, hiñuä haqä yätu äqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, Kiqä ämaqä iquau äwikq. Iqua ämepu, ämaqä iu äwikiwi. ²⁰ Qu buayä änapu, äwqä puäsqanga, iqi änatqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi. ²¹ Qokä iqua buayä ängüwi, kuapänänji 5,000. Apäkiütä ymeqeutäni, a matäuqä ikuwi.

Jisasi Iqu, eqä haqeqi qanä äukqenqä§

²² Qu iinj qäpu iqanguwängga, Jisasi Iqu wäunuängqä ämotquaminqä iquauji, “He yimba iu ätkamäupu, eqä yätäqä nängisanqä hiñuiqä upuiyä. Nyi ämaqä täu dowatmqänä” ätukq. ²³ Iqu ämaqeu ae ändowatäqetani, Iqueqä-kiuänä qoqonjä yätunqä Kaniquenyqä tääqä tätnqä ekq.

Mäptqä ae äquvqanga, Iqu Iqueqä-kiuänä qoqonjä iu yqänä äpmaminq. ²⁴ Inäqe yimbae kiinjä näni ae äwqanga, yunji himänggisa yänänäqngqä äqunätä, eqä änyämäwa äpëyätä, yimba iqueni ämaqewasämäuqänä itä, nängi-tängi ämiminq. ²⁵ Zä vätnqä qäqinqinj, Jisasi Iqu eqä-huänjä haqeqä iquau wimetngqä äukq. ²⁶ Iqua Iqu eqä-huänjä haqeqi qanä quvepqangi äqumbiyi, “Hiwiyqeqä” knuä indqänäpu, zä kiinj ipu, zä-zäqä, ätkuwi. ²⁷ Itangi maqänänji, Iqu iquauji ätukq. “He zä miqä pambiyä! Yänänäqngqä pmapiyä! Ii Nyinjä.”

²⁸ I tquanga, Pitä iqu kimanji, “Naqä Iquki, Si Qäquki etangutq, ‘Eqä haqeqi qanä biyä’ diyä” ätukq. ²⁹ Itanj Jisasi Iqu, “Si yqä biyä!” ätukq. I tquanga Pitä iqu yimba iu ävämanji, eqä-huänjä haqeqi Jisasi Ique wimetngqä äukq. ³⁰ Itanj yunji yänänäqngqä yqänä qunätqätangi äqunäq, iqu zä äwngq. Ga eqä-huänjä yäp änggisa quveqetngqänä tii itäqänggani, zäaqä ätätä tiinj ätukq. “Naqä Iquki, nyi yätämäkqä nyiyä!” ³¹ Maqänänji Jisasi Iqu iqueni a äkiqätätä ätukq. “Si ämaqä quuvqä wängqäpu heqiyä iqukiyqä. Knüä hnguaqunji, sunqä indqänätqänginyä?” ³² E ätuäqetani, iquau yimba iu ikuapmäuqangiyängga, yunji qäpu qe ämngngq. ³³ Inqangi ämaqä yimba iu äpmaminjuwä iqua, qu Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu tii ätkuwi. “Naqä-qakuiqä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäqukiyqä.”

*Jisasi Iqu, Genesäretqä pmeqä iquau ängüä iwimäkkqenqä**

³⁴ Itanga iqua eqä-huänjä iunji qäyakämä ipiyi, qua Genesäretqä iu iuäqämakuwi. ³⁵ Ämaqä anä iutanä iqua Ique hiñuä äqunäpu, Jisasi Iqu iqi timäuqangi nängqä epiyi, qu kuknuä anä qäqinqinjünqä ändowatkuwi. Itanj qu ämaqä tänjä-yaqä-tänjä eeqänänjä iquauji, Iquenyqä qe ätuma äpkuwi. ³⁶ Äwimapiyi, qu Iqueni yatngqä änäänä äväpu, tiinj ätukuwi. “Ämaqä yaqä-tänjä iqua hipae tqä gquä hämänänjä iu qäyä imäqämähngqä hiñuinä qunyä.” Itanj qokä-apäki inyänä ipiyitani, qu eeqänänji ängüä imängüwi.

15

*Goti Iqueqä kuknuä-suqä iqu, suqä kaqä-kawäka äwikuwiu ämävqätäunqenqä**

† 14:12 Makä 6:30-44; Lukä 9:10-17; Jonä 6:1-15 § 14:21 Makä 6:45-52; Jonä 6:16-21 * 14:33 Makä 6:53-56

* 15: Makä 7:1-13

1 Inġanji Parisi hġquatà, àmaqà kuknuà-suqenġà nàqġqà hġquatà, qu Jerusàlemà iu àvàmàni, Jisasi Iquenyqà àquveppi, yatġqà tii qe àwikuwi. 2 “Àanà etanġikà? Tqà àmaqà wàunjuàġqà àmotquetqàġqà iqua, suqà atqà-awàka ànàtapukuwi, qu qui imàkàtqàġuwiuà. Qu buayà hġqàġġanji, hipa asġi eqà akiyà inġà du,† ganà maqġqà, hipa kiyà mätqetà ànätqàġuwiuà.”

3 Jisasi Iqu iquauġi kimanji tiġġà àtukqe. “Ànààġġqàwà? Hiqà-hiuàġi, he Goti Hanjuwà Iqueqà kuknuà-suqà iunġi àvasàupu, hiqà suqà iunġi qànaknà itqàġuwiuà. 4 Goti Hanjuwà Iqu kuknuà hġquaqu tii àtkqeqà. ‘Si tqà tniqetà, tnàwqàtà, kuknuà qànaknà itnà, yàpà iqinyà isġqeqà.’‡ Itanġa ‘Àmaqà hġqu kiqà kaniquenġàtà, kànàunġàtà, kuknuà quvqà àtätqe, qu iqueni pizqà pàkġġqeqà.’§ 5-6 Goti Iqu iinġà àtkqà-qe, he tii tqenġqà. Àmaqà hġqu iqueqà kàniquesà kànàutàġi, ‘Nätmatqà nyi yätamàkqà qemätmà àmenqe, nyi Goti Hanjuwà Ique wimqà a ae àtäuqeqà’ àtuätqe, àmaqà iqu kaniqeqàtà kànàwqàtà, yàpà iqi ità mävqà yàġġiyà. Suqà iinġà dutanġi, he Goti Hanjuwà Iqueqà kuknui mändi àkittqiyàpu, hiqà taqà-tawàkauqà suqe, haqeqà àvaucumuatätqàġàuà. 7 He wopqà ipu, kuknuinà tqà-quenġqà! Hinjuà-tqà Asayà iqu hiqà suqà iinġe, atàunjuà qäyunà ità, tiġġà àtkqe.

8 *‘Àmaqà tà, qu Nyaaqà yoqe, manitànà haqeqà àmamàutqàġuwià-qe, quwqà qeqà-quuvqe, Nyinyqe kiġġà nàmà àwinà.*

9 *Qu àmaqà iquauqà kuknuà-suqà dinà awà àtäpiyà-qe, “Kuknuà tà Goti Hanjuwà Iqueqe-qe” quanġà àtätqàġà. Iinġe, qu Nqà yoqe haqeqà mamàupġqà qonġà ànàuktàutqàġuwi, hiġġinàwa itqàġuwiqà.”**

Jisasi Iqu, àmaqeu kiyà mätqà imàkqenġà àtkqe†

10 Iqu iinġà àtuäqetani, qokà-apàkà iquauġi, tääqà àtuätumetà tiġġà àtukqe. “He qätà ànyiyàpu, kġuà àġġuà nà indqàmbyià! 11 Nätmatqe àmaqà hġqueqà manġa iu àpaquvqe, ii àmaqà iqueni Goti Iqueqà hinjuà iqinġi kiyà mätqà mimàkqà iqiyà. Oeyqà. Àmaqà kiyà mätqà imàkqe, nätmatqà manġa iuta àtimàutà awà àtqe, ii qàqunàġqà” àtukqe.

12 Qànakndanġi wàunjuàġqà àmotquaminġà iqua àppi, Jisasi Ique tiġġà àtukuwi. “Parisi iqua, Saqà kuknui qätà àkipiyitanġi, qu àwqà quvqà àwingqenġe, Si nàqġqà ae eàġàtanà, ànààndanà?”

13 Itanġi Iqu kimanji tiġġà àtukqe. “Nqà Apiqu Qàukuà Yàtu Àpmenġà Iqu wàunjuà-tàġueqà. Itanġa nätmatqà eeqànàġà Iqu vovà mikqà ikqà iunġi, hukà qasà àyauniqeqà. 14 Àmaqà tqauqeqe, he àwàwa miqà pambiyà. Iqua hinjuà pisqà epu, hinjuà pisqà hġquau-mànda hànaqà àmotquetqàġuwià-panġi. Hinjuà pisqà hġqu, hinjuà pisqà hġque-mànda hànaqà motquamätà itqe, qàquaqu qua hovqà iu quannġà pàkinyiyàġġinyqà.”

15 Itanġi Pità iqu Jisasi Iqueni tiġġà àtukqe. “Kuknuà ktqà kiqà quatġġe, awà natiyà.”

16 Jisasi Iqu kimanġi, “Inġi suġqàwà? He kġuà màmèqà iquwàtanà?” àtukqe.

17 “Tiġġinqà he maqġqàtanà? Nätmatqà eeqànàġi, manġa iu àpaquvätġe, ii tuqà iunġqà àwità, iqisanġi zà-anġa bunġqà àquveqànà. 18 I etanġi nätmatqe, manġa iqu awà àtätġe, ii kġuà indqàġqà iutanġqà. Nätmatqà àmaqeu, Goti Iqueqà hinjuà iqi kiyà mätqà imàkätġe, ii qàqunàġqà. 19 Nyi ‘kġuà indqàġqà iutanġqà’ etqe, ii suqà tiġġinqà àtqà. Kġuà indqàġqà quvqà, suqà àmaqà pizqà pàsqà, huiziqueqà apàkàġqà iqà, huiwà yanġà hinġi inġà, quwà-meqà, kuknuà mitqeta quanġà-tqà, itanġa hġquauqà kuknuà quvqà tqà, iquayì. 20 Suqà tqau àmaqà iunġi, Goti Hanjuwà Iqueqà hinjuà iqinġi kiyà mätqà imàkätqànà. Itanġi àmaqà hġqu hipa asġi maqġqà buayà àġġqàqè, suqà iinġi, ique kiyà mätqà mimàkqà iqiyà” àtukqe.

Apàkà Kenanàtanġa hui quuvqà eqàkqenġà‡

21 Jisasi Iqu iqi àvàmàni, anġà-himqà Tayätà Saitonätà àmätànġqà-tànġà inġinyqà àukqe. 22 Apàkà hueqà-himqà Kenanàtanġa iqi àpmaminġà hui, ii àpätà tääqà tiġġà àtukqe. “Naqà Iqukiyà, Dewiti iqueqà kawiquki, dnġ quvqà hġqu nyaqà ymeqà apàkà hmbyi qui imàkätqàuà. Si nyinyqà qeqà kimànànà” àtukqe.

23 Itanġi Iqu iinġi, kimanġi hui mätqà ikqe. Itanġa Iqueqà wàunjuàġqà àmotquaminġà iqua àpàpu, Iqueni tii àtukuwi. “Apàkà ne ànavàndà, tääqà àtqapätġqà tāsiniġi, huätà dowatiyà.”

† 15:2 Quwqà suqà asġà-qġqe, tiġġi. Qu eqà akiyà inġà àmepu, hipa iu hinġi equatembġqàuà. ‡ 15:4 Anġumà Itmakqà 20:12; Kuknuà-suqà 5:16 § 15:4 Anġumà Itmakqà 21:17; Hiqàva-imàkqà 20:9 * 15:9 Asayà 29:13 † 15:9 Makà 7:14-23 ‡ 15:20 Makà 7:24-30

²⁴ Itanji Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu, Nyi Israitqä iquaunä yätamäkkqä wimqä äñändowatkqe. Qu sipsipqä hänaqä qäyunäninjqä maqñqä enqä-panjä-qua etanjä.”

²⁵ I tquanji äwiyäqe, apäkä ii Iqu-tänjä qäqi äpätä, qonjä äusäuepätä, “Naqä Iqukiyä. Si nyi yätamäkkqä nyiyä” ätukqe.

²⁶ Iyqä kukñui, Iqu kima tii ätukqe. “Ne ymeqä iquauqä buayi ämetanä, hiveqä iquau-mända vatunqwe, ii qäyu manä.”

²⁷ Itanji apakä ii, “Naqä Iquki, Si naqä-qakuänä ätnyä” ätukqe. “Itanji buayä hitunüä hnjuä, quwqä kaniqueqä hevqä iuta qua iqi ätiväutqe, hiveqä iqua pänanjä ipu, ämambñqäüä.”

²⁸ Jisasi Iqu kukñuä tä qätä äwiyäqe, Iqu kimanji tii ätukqe. “Tqä quuvqä heqiyqe, naqänänijä. Nätmätqä si äkingqe, äkimenqiyä.” Asänjanji iyqä hitqä ii, änguä qe imänqwe.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänä änguä imäkkqenqä

²⁹ Jisasi Iqu anjä iunji ävämanji, eqä-huänjä Galili manjä iunqä äpäquveqäkkqe. Iqisanji Iqu qoqonjä yätunqä äyätä, iqi äpmaminqe. ³⁰ Iqu iqi pmetanqä, qokä-apäkä kuapänänji, qu yukä quvqä iquautä, hinjuä pisqä iquautä, yukä ññuä iquautä, manjä matqä iquautä, itanqä ämaqä täñä-yaqä-tänjä kuapänänjä iquauñi, Iquenqä ätuma äpkuwi. Äwimapiyi, qu Iqueuä yukä-tänjä qäqi pmuateqanguwängga, Iqu iquauñi änguä imäkkqe. ³¹ Itanji ämaqe, qu manjä matqä iqua kukñuä tqangä, yukä quvqä iqua änguä imänqangä, yukä ññuä iqua qanjä uwqangä, hinjuä pisqä iqua hinjuä qänqangä, hinjuä äquñguwi. Hinjuä iinjä äqumbiyitanji, qu yäunjuä ipu, “Täukueqä” ätäpu, Goti Hanjuwä Israitqä iquau Miqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 4,000 iu buayä äwikqenqä^S

³² Hiunji hñquaqi-hñqwe ae äpäwqanga, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotqaminqä iquauñi, tääqä ätuätumetä, tiinjä ätukqe. “Nyi qokä-apäkä täunqwe huäqä änuñqiyä. Qu Nyitä hiunji hñquaqi-hñqwe äpmequwi, buayi hmayqä. Buayä dä qäsä dowatmqe, hänaqä awä ipe popo ipu päknqenqe, Nyi manyinqä iqiya” ätukqe.

³³ Iqu e tquanqä, iqua kimanji ätukuwi. “Täqinji anjä avqñqä eänqe, ämaqä kuapänänjä tiinjä du ymisanjä vatunqä ädñqe, ne bretqe änggisa metunquäwä?”

³⁴ Itanqä Iqu yatñqä tii äwikqe. “He bretqe, äänä menäüä?”

Itanji iqua, “Ne bretqe, 7 hñquata, hämapäkä wänqä hnjuatä ämenjunä” ätukuwi.

³⁵ I tquanquwängga Iqu qokä-apäkä iquauñi, “Qua iqi quamä pmapiyä!” ätukqe. ³⁶ Inqanji Iqu bretqetä, hämapäkitä ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “ängguiqä” ätuäqe, äkutätä, itanji wäunjuänqä ämotqaminqä iquau qe äwikqe. Itanjanji iqua ämotaupiyi, ämaqä iu qe äwikuwi. ³⁷ Qu eeqänji äwqä äñäpäsäpu, iqi äñätqutekuwi, iqua hiqokä-qa 7 ämamikuwi. ³⁸ Qokä iqua buayä äñguwi, kuapänänji 4,000. Apäkiutä ymeqeutänji, a matäuqä ikuwi. ³⁹ Itanji Jisasi Iqu qokä-apäkä iu ae ändowatäqe, Iqu yimba iu ätkamäutä, Makändanä iunqä äukqe.

16

*“Si Tquki eäninjä ämänätquetnä, wäunjuä hui imäkiyä” ätukuwinqä**

¹ Parisi hñquata, Satyusi hñquata Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu tii ätukuwi. “Si Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä wäunjuä imäkkuki etanjutqe, si wäunjuä ämaqä mimäqänänjä hñqu imäkätinä mänätquayä.”

² Itanji Iqu iquau kimanji, tiinjä ätukqe. “Mäptqä äquveqetä, qäuku iqua häñesqä qäyqanjanji, he ‘Qäuku häñesqä äqiyqe, ziñuitänji mäptqä äñguänä täñqiyä’ tqä-quenqä. ³ Itanqä ziñuitänji, he tii tqä-quenqä. ‘Qaquvqe hea äwitä, qäuku häñesqä imänqenqe, ii yunjuä äqunätä piyä qiyänqiyä.’ Auqä, qäukuä iutanjä hiñqwe, he hinjuä äqunäpu, iuta iwäsäupñqenqe, näqñqä äñguänä ämenäüä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu täñqä imäkätñqenqä hiñqwe, he hinjuä äqumbiyi, iuta iuwäsäupñqä iñqe, he maqñqenqä. ⁴ He qokä-apäkä täñqä äpmenjuä iquenä, he apäkä qokiqu äväma qanjä hinji qñqä enqä-panjä, quvqä eäpu, Goti Hanjuwä Iquenji qänaknä miqä-quenqä. He ‘Si Tquki eäninjä ämänätquetnä, wäunjuä hui imäkiyä’ ändquwä-qe, Nyi wäunjuä hui mimäqä imqänä. He näqñqä manñqä hiñqwe, hinjuä-tqä Jona iqu qeyqä” ätukqe. I ätuäqe, qunji äväma äukqe.

Jisasi Iqu, Parisi iquauñqätä, Satyusi iquauñqätä, ätkqenqä[†]

⁵ Jisasi Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquau iqu eqa-huänä-tänjätätäqänggisänqä äukuwi. Iqu qanä äwäpiyänqanji, bretqe qäsä äma ppenqe, kjuä hui imäukuwi. ⁶ Inqanji, Jisasi Iqu iquauñi tiñjätätukqe. “Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmätqä änyuämäuqä iinqe, he manjitä ämawqätäupu änguänä mimbiyä.”

⁷ Iqu i tquanqenqä kjuä indqänäpu, quwqä-quwä tiñjätänqjuwi. “Ne bretqe äma mapqä iququenqä, i änatqiyä.”

⁸ Qu kukjuä iñjätänminjuwinqe, Jisasi Iqu näqñqä eä, tii ätukqe. “Hiqä quuvqä heqiyqe, wänqänänäpiyqä. ‘Ne bretqe hmanjqe’ sunqä ätätqänäuä? Nyi bretqenqä maetqä da iqänä. ⁹ He Nyinyqätä, Nyaqä kukjuinqätänji, näqñqä änä mämeqä iquwätänä? Buayä hipa hñginänji, ämaqä kuapänänä 5,000 änguwinqe, he hui imäucuwätänä? He qae squmä ämamikuwäwä? ¹⁰ Itanqa buayä hipa hñgi eeqä hñgi hñquaqunänji, ämaqä kuapänänä 4,000 iqu änguwinqä-pqe, he hui imäucuwätänä? Inqanji he qae squmä ämanyuequwäwä? ¹¹ He iinjqä maqñqä eäñuwi, ii sunqäwä? Nyi bretqenqä kjuä nyiyangji maetqä da iqänä. Nyi Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmätqä änyuämäuqä iinqe, ‘He manjitä ämawqätäupu änguänä mimbiyä’ etqänä” ätukqe. ¹² Qu kukjuä tä qätä äwipiyanji, näqñqä tiñjätämaukuwi. “Iqu nätmätqä bretqä änyuämäuqä iinqä mänatqä iqiyä. Oeyä. Iqu Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, kukjuinjqä änatqiyä-qe” näqñqä ämaukuwi.

Pitä iqu, “Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä” ätkqenqä[†]

¹³ Jisasi Iqu anä-himqä Sisariya-Pilipai-tänjätänqänqä äwäqetanji, Iqu Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquauñi, yatñqä äwikqe. “Ämaqeupä Ymeqä Ekqä Iquenyqe, qokä-apäki kjuä äänä indqänätqänjuwäwä? Iqu tqukä?”

¹⁴ I tquanqa iqu kimanji, “Hñqua ‘Jonä asñä-qäyqä iqueqä,’ hñqua ‘Laisa iqueqä,’ itanqa hñqua ‘Järämai iquitiyä, hiñuä-tqä hñququtiyä?’ ätätqänjuwäwä” ätukuwi.

¹⁵ Iqua e tquanquwänqä, Iqu “Hiyaqä kjuä dñji, Nyi tqungä?” ätukqe.

¹⁶ Saimonä Pitä iqu kimanji, tii ätukqe. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ne äminesñqä atäñuä äkikqä Iqukiyqä. Si Goti Hänjätä Pmeqä-tänjätä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukqe.

¹⁷ Itanji Jisasi Iqu kimanji tiñjätätukqe. “Jona iqueqä ymeqä Saimonä iquki, Goti Hanjuwä Iqu äñguä ikimäqeqä. Ämaqä qua täutanjä hñqu, kukjuä tä si mämaqtueqä iqueqä. Oeyä. Nqä Äpiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqunä si ämäktueqeqä. ¹⁸ Itanqa Nyi si tiñjätätqänä. Si Pitä[§] iqukiyqä. Itanqanji ämaqä, anä yänänäqñqä hikä haqeqi ämätätqänjuwä-pa, Nyi Nqä ämaqä iquau aquvä ämaqiätmä, hikä tqeqä haqeqi pmutemniqeqä. Itanqanji äpakoñqä iqueqä yänänäqñqä, Nyaqä ämaqä aquväqñqä tquanji, änä makittiqyqä yäniqeqä. ¹⁹ Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqetanjä qñqanä hutäuqe, Nyi si ktapmniqeqä. Nätmätqe, si qua täñji pmua imäqanqgtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanqa nätmätqä qua täñji hiñuinä qunqanqgtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä” ätukqe. ²⁰ Itanji Jisasi Iqu Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquauñi, pmua yänänäqñqä iwimäkätä, tii ätukqe. “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä miqenqä atäñuä ikqä Kraisi Iqu, Nyi Qäqunjqae, he ämaqeunji awä mätkuä pambiyä.”

Jisasi Iqu, nätmätqä äwimeniqenqä ätukqenqä (16:21-17:27)

²¹ Inqanji Jisasi Iqu wänuänqä ämotquaminqä iquauñi kukjuä tiñjätätuätñqä ätipäqäqke. “Nyi Jerusälemä iunqä umqe. Iqñji, ämaqeupä miqä iquatä, hiqäwa-imäqä naqä iquatä, kukjuä-suqenqä näqñqä iquatänji, qu hanjä-iqä naqänänä ändapäpu, Nyi pizqä bäkpnuwiqä. Iwä hea hñquaqñqä hñqje ae äpawqanqanji, Goti Hanjuwä Iqu Nyi anqji änyivauqumuatäniqeqä.”

²² Pitä iqu kukjuä tä qätä äwiyäqe, Jisasi Ique manjitä ätuma äwäqe, Ique äkasuwä tuätñqä ätipäqäqke. “Naqä Iquki, oeyä! Nätmätqä tä, Si mäkiqeqä inqiyä!” ätukqe.

²³ Itanji Jisasi Iqu hiqumuänä äwiyäqe, Pitä iquenji tiñjätäqe ätukqe. “Setänä iquki, wawiyä! Si hikä hänaqä iu äknänä, Nyi quannä päknmqä nyimäknä-panjä iqukiyqä. Si qänaknänji, Goti Hanjuwä Iqueqä kjuä indqänqä iunä miqä itnä, ämaqeupä kjuä iunä inyä” ätukqe.

²⁴ Inqanji Iqu Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaknä nyivändätñqä winqanqgtqe, iqueqä äwinqä eeqänänji, kiuä mäñdi äkittqänätä, iqueqä zä-huätatä hñqje ämetä, Nyi qänaki nyivändänä. ²⁵ Ii tiñjiqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänjätäpmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäkänniqeqä.

[†] 16:12 Makä 8:27-30; Lukä 9:18-22 [§] 16:18 Yoqä Pitä iqueqä quati, ii hikiqä.

Inäqe ämaqä hñqu, Nyinyqä knuä indqänätä, iqueqä häñä-pmeqe ävquatämämütqce, iqu häñä pmetäniqeqä. ²⁶ Itanğa ämaqä hñqu nätmätqä qua täuñi eeqänä ämetä, iqueqä häñä-pmeqe qui imäkñganğutqce, iqueqä nätmätqä eeqänänñä iññi, yätamäkqä äänä väniqiyä? Itanğa ämaqä hñqu, iqueqä häñä-pmeqe anğumä metñqce, squä di väniqiyä? ²⁷ Nyi iññä etqäqce, kiqä quati tiññiqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu Kaniqueqä yänänäñqce ämetä, Iqueqä enätqä iquatä quvepäniqueqä. Itanğa Iqu ämaqä eeqänänñä iññi, qu suqä imäkmitpçeqñe, kimanñi inğa väniqeqä. ²⁸ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä täqi pämä ätqäñuwä hñqua, mapäkonqä änä yqänä pmetanğuwänğani, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämiqä naqä enqä-panä-qu pğanği qumbnuwiqä” ätukqce.

17

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanñ inğqeqä**

¹ Hiunji 6 ae äpawçanğani, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanğa kängua Jonä ique itmeqe, qoçonñ quäuqä hñquenqä ätuma ekqce. Iqñi iquauqä-quwänä äpmamiñuwi. ² Iquauqä hiñuä iqisanñi, Jisasi Iqueqä huiwi huitanñ änyätä, Iqueqä hiñeñi mäptqä enqä-panñ ätätä, qäki qäpaiqänänñä imänätä we äñğqce. ³ Iunä äqunänjunä tpu ikuwi, Jisasi Iqutänñi, Mosisi iqutä, Laisa iqutä, anä ätqäñunyä kukñuä tätqätanğä äqunğuwu.

⁴ Ii äqunäpiyinqä, Pitä iqu, Jisasi Iquenñi tiññä ätukqce. “Naqä Iqukiyä. Ne täqi äpmeñqce, ii äñğuanänñiqä. Inñi Si äkiñganğutqce, nyi ittänñä anñ hñquaqi-hñque mätmqänä. Hñqu Tqäuä. Hñqu Mosisi iqueqäuä. Itanğa hñqu Laisa iqueqäuä” ätukqce.

⁵ Pitä iqu kukñuä änä tätqätanğa, qaquvqä wenyä-hunqñ hñqu iquauñi qe äpatqäkqce. Itanñi qaquvqä iqueqä yäpä imdanñi, manñ hñqu tiññä ätukqce. “Tqu Nqä Ymeqä Nyi kuapanä änyinätñqä Iqueyqä. Iquenyqce, Nyi aquvänä kiññä itqänänä. He Iqueqä kukñuñi qätä wiñqeqä” ätukqce. ⁶ Iqueqä ämaqä iqua kukñuä tä qätä äwipiyyi, qu zä kiññä wiñganği qonñ äusäukipu, hiñeñi qu bu ekuwi. ⁷ Itanñi Jisasi Iqu iquatänñä qäqiqi äquvepäqce, iquauñi itmaqiyätä, ti ätukqce. “He zä miqä pambiyä. Pämä tqäpiyä.” ⁸ Qu ätkimbu hiñuä ämaqunğuwu, ämaqä huizi iquaqe aanqä etanği, Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänä tqäutanği äqunğuwu.

⁹ Itanğa qu qoçonñ yätuta äpawpiyänğani, Jisasi Iqu iquauñi yänänäñqä tiññä ätukqce. “Nätmatqä he hiñuä äqunänñuwiñqce, ämaqä hñqce mätmqä pambiyä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua äptepçetani ävämetä, anğumä ävauçanğutqänğanqäuä” ätukqce.

¹⁰ I tquanğa, iqua Iquenñi yatñqä tiññä äwikuwi. “Laisa iqu tänğanä quvepçanği äqunänñuä. Inñi ämaqä kukñuä-suçeqñä näçñqä iqua tiññi, sunqä ätätqänjuwäwä? ‘Laisa iqu Kraisi Iquenñi hiñuñqä wimeñqiyäqeuä.’”

¹¹ Iqu kimanñi, ti ätukqce. “Qu qäyunä ätätqänjuwiqä. Laisa iqu äpätä, nätmätqä eeqänänñi anğumä jänä imäkänñiqiyä. ¹² Itanği Nyi tiññä hitmqeqä. Laisa iqu ae äquvepkqeqä. Itanğa ämaqä iqua qu iquenyqä maqñqä eäpu, iquauqä äwiñqä dunä imäkäpu, suqä huitanñä-huitanñä itquamñuwiqä. Itanği Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, iquauqä huiqä iutanñi, asä iññä meñqiyä” ätukqce. ¹³ Iqu iññä tquanğqeqñe, iqua näçñqä tiññä ämakuwi. “Tä, Jonä asñä-qäyqä iquenyqä ätqiyä.”

Jisasi Iqu, ymeqä dñä quvqä-tänñä hñque äñğua iwimäkñqeqä†

¹⁴ Iqua qoçonñ yätuta äquveppiyyi, qokä-apäkä kuapanä imänätanğuwä iu äwimakuwi. Inğanñi ämaqä hñqu Jisasi Iquenqä äpäqce, qonñ äusäuepätä ti ätukqce.

¹⁵ “Naqä Iqukiyä. Nyaqä ymeqä qokä iqu ppqä-tänñä etanği, Si iquenyqä qeqä äkimänänä. Iqu tä iu äpäknätä, ä eqä iu äpäknätä, qui kuapanä imäkñätñqeqä.

¹⁶ Itanğa nyi iquenñi, Tqä wäñuñqñä ämotçetqänñä iquauñqä ätuma äppä-qe, iqua iquenñi, äñğua mimäkqä iquwiqä” ätukqce.

¹⁷ Kimanñi, Jisasi Iqu ti ätukqce. “Ämaqä tänğa äpmeñuwä iquenä, he quuvqä maeçiyqä itqänjuwiqä. Hiqä knuä indqänçetä, suçetänñi, jänä hmanjqä. Nyi hesä anänñi, squänğanqä pmamqäwä? Ä, hesanñi hanñ-iqä squänğanqä meqämqäwä? Ymeqä iquenñi, ätuma bpiyä” ätukqce. ¹⁸ Itanñi Jisasi Iqu dñä quvqä ique äkasuwä tquanğa, dñä quvqä iqu ymeqä iquenñi ävämeçanğa, maqänänñi ymeqä iqu äñğua qe imänğqce.

¹⁹ Qänakñi wäñuñqñä ämotquamñqä iqua, Jisasi Ique äwimepu, yatñqä tiññä äwikuwi. “Ne dñä quvqä ique huätä mämamäuqce, äänä hitanğikä?”

* 17: Makä 9:2-13; Lukä 9:28-36 † 17:13 Makä 9:14-29; Lukä 9:37-43a

20-21 Iqu kimanji tiinjā ätukqe. “Hiqä quuvqä heqiyqe, aanä wänqänänäpu etanji, he iinjä änä mimäkkqä ipnjäuä. Nyi naqä-qakuä hitmqeqä. Hiqä quuvqä heqiyqe, zä-guawä† piikä wänqä isua enqä-pañä etanjutqe, he qoqonä tquenj, ‘Täqisanj, nänjinqä uvä’ tquanjuwänqanji, iqu äwänqiyä. He eeqänänj inji, qeiqinyä imäkpñqäuä.”§

*Jisasi Iqu, nätmätqä äwimeniqenqä anji ätukqenqä**

22 Jisasi Iqutä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, qua naqä Galili iu aquvä äqämbiyi, Iqu iquauñj tiinjä ätukqe. “Hea hatnjä mäpäwqanqä, qu Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqenji ämaqä iquauqä hipa iu wipñqäuä. 23 Itanj iqua Iqenji pizqä päkpñqäuä. Ga hiunji hñquaqui-hñqenä iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique anqumä vauqumuatänqiyä.” Iqua qätä iinjä äwipiyyi, äwqä hanjä kiinjä qe äwikqe.

Hiqäva-imäkkqä anjinqä mbqä vqenqä

24 Qänakñji iqua äwäpu, anj-himqä Kapänamä iu ätimäukuwi. Iqinj Goti Iqueqä hiqäva-imäkkqä anjä Jerusälemä iu ämätñänqä iinjqe, mbqä motauqä hñqua, Pitä iquenyqä äpäpu, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Hiqä Ämetqueqä Iqu, hiqäva-imäkkqä anjinqe, mbqä ävätñqätanä, ä mäwqä itñqätanä?”

25 Pitä iqu “Nñqä. Iqu ävätñqeqä” ätukqe.

Itanj iqu anjä yäpä yänqisa äpaquväqe, kukñuä hui matqänqä, Jisasi Iqu yatñqä tii äwikqe. “Saimonä iquki, si kñuä äänä kiyqiyä? Ämaqä ämiqä qua täutanj iqua, mbqä huitanj-huitanj, tquesa ämotautqänjuwäwä? Iquauqä ymeqä iquautatanä, ä ämaqä hñquau-mändatanä?”

26 Kimanji iqu, “Ämaqä huizi iquaiqä” ätukqe.

I tquanga, Jisasi Iqu iquenji tiinjä ätukqe. “Injitanj, ämaqä miqä iquauqä ymeqä iqua mäwqä itqänjuwä-pa, Goti Iqu Iqueqä ymeqä-quauta mämotauqä yänä. 27 Ii qäyä etanjqä-qe, ne iquau äwqä äkasuwä iwimäkkqä iinjqe, si äwätñä, eqä-huänj iunji hämapäkänqä guä quväyä. Hämapäkä kiñganä äpiñä iquenji, si iqueqä manj a hutamäkätñä, mbqä hñqu yäpä inqisa witanji qundñqinyä. Si mbqä iqu ämetñä, Goti Iqueqä hiqäva-imäkkqä anjinqe, yeqä-yeuänqä iquau wisñqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqunä miqenqanqä ätkqenqä (18:1-20:34)

18

*Yoqä naqä, tqukua mapnuwänqe?**

1 Inqanji wäunjuänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Ique äwimepu, yatñqä tii äwikuwi. “Goti Qäukuä Yätutanj Iqunä miqeu äpmeñuwä iquautanj, huizi iquau mipñqe, yoqä naqä tqukua mapnuwänqäwä?”

2-3 I tquanquwänqä, Iqu ymeqä hmbi tääqä ätuätumeqe, iquauqä awä iqi pämä ämatqätetä, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etmqänä. He hiqä kñuä äkunmäknäpu, ymeqä täpu enqä-pa matimäuqä iqanqñqe, he Goti Qäukuä Yätutanj Iqunä miqeuñj, mäpaquvqä ipnuwiqä. 4 Ämaqä hñqu iqueqä-kiuä mäñdi äkittqänätä, ymeqä täpu enqä-pa ätimäutqe, iqu yoqä naqä ämetä, Goti Qäukuä Yätutanj Iqunä miqeuñj, huizi iquau ämäwqätäunqiyä.

5 Ämaqä hñqu Nyinyqä kñuä indqänätä, ymeqä täpu enqä-pañä tiinjä hmbi itmetä, äñguänä iwimäkätqe, iqu Nyi-pqe asä iinjä nyimäkkqiyä. 6 Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätñqä täutanj hmbu, ämaqä hñqueuä suqä imäkkqanqä du hiñuä äqunätä, asä iinjä imäkätä quannj päkñganqutqe, ämaqä iquenji, hanj-iqä naqänänj wimenä. Ämaqä hñqua hikä naqänänj hñqu ämepu, iqueqä hiñjuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänj bu tnämäueqanqñqe, ii hanj-iqä wänqäpiyqä. Hanj-iqä ique wimeniqä iqu, tquenj aanj naqänänj ämäwqätäunä.

Quuvqä heqiyqä qui mimäkkqenqä†

7 Oänä, ämaqä qua täutanj eeqänänj iquenä. Naqä-qakuqä. Ämaqe, qu suqä quvqä du quannj päkmbñqenqe, nätmätqä huitanj-huitanj wimenä. Injäqe, ämaqä suqä quvqä iinjä iqua äma äpäqtä iqu, hanj-iqä naqänänj meniqeqä. 8 Tqä hipainj-qe, yukinj-qe suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanqutqe, huätä ätävatñä bi tnämävä. Si iinjä imäkkqanqñqe, tqä huiwitanj hmbu yuuwä ätänätqä-qe, si suqä quvqä iinjä mimäkkqä

† 17:20-21 Jisasi Iqu zä-guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. § 17:20-21 Ämaqä näqñqä-tänj hñqua, “Matiu iqu kukñuä hui inä äqäkkqeqä” kñuä indqänätqänj. Kukñui tiinjqä. “Dñj quvqä tiinjä iqua huätä dowatqe, Goti Iquenyqä tääqä ätätñä, buayä manqä itñä dutanjqä.” * 17:20-21 Makä 9:30-32; Lukä

inã-qae, hãñã-pmeqe ämatnqinyã. Si iinjã mimãkqã iqangtqce, huiwã yuuwã matãngqã-qe, qu si tã maisquã inqã iu ktnãmãupnuwiqã. Huiwã hmbi yuuwã tãngqe, hanã-iqã ii, wãngqãpiyqã. Tã dunqã uwqe, hanã-iqã naqãnanjiaqã. ⁹ Tqã hijnui suqã quvqenqã äkiyqiyãmeqangutqce, huätã ätqoatnã bi tnamãvã. Si iinjã imãkqangtqce, hijnua hjqunã äqãnnã, hãñã-pmeqe ämatnqinyã. Si iinjã mimãkqã iqangtqce, hijnua hjquaqu yqãnã qãnãtãngnã, qu si tã maisquã inqã iu ktnãmãupnuwiqã. Hijnua hjqunã qngqe, hanã-iqã ii, wãngqãpiyqã. Tã dunqã uwqe, hanã-iqã naqãnanjiaqã.

¹⁰⁻¹¹ Ymeqã wãngqã isuaã awã iqisañã hmbinyqe, 'Ipu nãtmatqã hinginãwanqeqã' knuã miqã pambiyã. Knuã iquenyqe, he ãnguanã wimasipiyã. Nyi he tii hitmqeqã. Ynaunjqã qãukuã yãtunã ymeqã tqauu ämitqãnuwã iqua, qu Nqã Apiqu Qãukuã Yãtu Äpmenqã Iqueqã hijnua iqi ätqãunjuã."[†]

Kuknuã ktqã, sipsipqã imatngqenqã^S

¹² "He knuã äänã heqiyã? Ämaqã hñqu sipsipqã kuapanãnjã 100 tãnjã-qu emitãtqce, ga iquautanjã hñqu imatnãtqce, iqu qãvqã miqã iniqiyã? Oeyã. Iqu kuapanãnjã 99 iquau qoqonã iu äpmuatemã äwãtã, imatnãtqã iquenyã qãvqã yãkinqiyã. ¹³ Nyi naqã-qakuãnjã etqãnã. Iqu sipsipqã kuapanãnjã 99 mimatnqã iquauñqe yeeqã itãqã-qe, sipsipqã kiuãnjã imatnãtqã iqueni, anjã itmetqe, inganjã iquaqã yeeqã iñqe, aanã naqãnjã yãniqeqã. ¹⁴ Asã iinjã, hiqã Hiniqu Qãukuã Yãtu Äpmenqã Iqu, ymeqã isua enqã-panã hmbi imatnãtã qui imãknãtñqe mãwiñqã inã" ätukqe.

Tqã quuvqã anã heqiyqã iqu, si quvqã ikitqueqã iñqã

¹⁵ I ätuãtãqãnganjã, Iqu kuknuã hui-pqe inã ätukqe. "Tqã quuvqã anã heqiyqã iqu si quvqã ikitqueqangutqe, si iquenyã äwãtã, qeeqã-qeuãnjã äpmanyã, iqueqã suqã imãkãtqenqã kuknuã ätãsinyã, kuknuã jãnã imãkiyãñqã yamwiqã inyqã. Iqu saqã kuknui qãtã kiyqangutqe, si tqã nãueqã iqueni ãngumã itmenyã. ¹⁶ Iqu saqã kuknui qãtã makiyqã iqangutqe, si Goti Hanjuwã Iqu kuknuã ätkqã-pa qãnaknã itnã, ämaqã hñqunãnjã-qe, hñquaqunã-qe itmetnã, iqtã kuknuã anã tñngqeqã. Goti Iqu tii ätkqe. 'Ämaqã hñquaqunã-qe, hñquaqunã-qe kuknuã asãnjã dinã tqangpqe, he qãtã iunã wiyqãpnã.'^{*} ¹⁷ Itanjã iqu iquauqã kuknui qãtã mawiyqã iqangutqe, si ämaqã Goti Hanjuwã Iqueqã yoenqã aquvã äqãnãtqãnuwã iquauñi, iqueqã sudenqã tutñqeqã. Itanjã iqu iquau-pqe qãtã mãwiyqã iqangutqe, suqã si ämaqã quuvqã maeqiyqã iquautã, mbqã motauqã iquautã, itquetqãnjã-pa, ga si ique-pqe asã inã itquatñqeqã.

¹⁸ Nyi naqã-qakuãnjã tii etmqãnã. Nãtmatqe he qua täunji pmua imãkqangpqe, Goti Qãukuã Yãtu Äpmenqã Iqu-pqã inã imãkãñqiyã. Itãngã nãtmatqã qua täunji hijnuinã qungangpqe, Goti Qãukuã Yãtu Äpmenqã Iqu-pqã asã e imãkãñqiyã.

¹⁹⁻²⁰ Itãngã Nyi kuknuã hui inã hitmqeqã. Ämaqã hñquaqunã-qe, hñquaqunã-qe Nyaqã yoenqã aquvã qãngangpqe, Nyi iquatã anã pmãqãnã. Iññqe, ämaqã hesanjã qua täutanã hñquauqu, iquaqunãqã knui nãtmatqã hñquenyã naqã-hjqunã indqãnsinyã tããqã siyqe, Nyaqã Apiqu Qãukuã Yãtu Äpmenqã Iqu ävãñqiyã" ätukqe.

Kuknuã ktqã, wãnuã-wiyqã hñqu, hñquququenyqã huãqã mãwunqã ikqenqã

²¹ Inganji Pitã iqu Jisasi Iqu-tãnjã qãqiciqã äpãqe, yatñqã tii äwikqe. "Naqã Iquki, ñqã nãueqã hñqu suqã quvqã indqeqangutqe, iqueqã suqã quvqenqce, nyi äwqã hanui, squmã änjã imãknminjqãwã? Hipa hñgijnã eeqã hñgijnã hñquaqunã, ii ãnguatãnjã?"

²² I tquangã kimanji, tii ätukqe. "Suqã quvqenqã äwqã hanuã imãkñqenqe, Nyi hipã hñgijnã eeqã eãqe, hñgijnã hñquaqunã iunqe, maktqã da iqãnã. Si suqã quvqenqã äwqã hanui imãkngã-imãkngã äwãtã, aanã kuapanãnjã 490 iunji ämãwqãtãutñqeqã.

²³ Nyi e äktqe, Goti Qãukuã Yãtutanã Iqunã miqe, kuknuã ktqã tijnã etangiyqã. Ämiqã naqã hñqu, iqueqã wãnuã-wiyqã iqua mbqã hinginãwa ämequwi, anjã wipñqã winyãñqiyã. ²⁴ Iqu anjã metñqã ipãqiyqãnganjã, qu wãnuã-wiyqã hñque iquenyã ätuma pññqãuã. Iqueqã hinginãwa meqe, mbqã aanã kuapanãnjã 10,000,000 kinaiqã. ²⁵ Inãqe, iqu kima vãtñqe hma etangutqe, ämiqã iqu tii tuãñqiyã. 'He ämaqã tqesã, iqueqã ymeqã-apãkã iutã, iqueuã nãtmatqã eeqãnjã-pqe, ämaqã hñqua mbqã ipñqã qãsã ätuma upuiyã. Inji, imbqua ämaqã iquauqã wãnuã-wiyqã hinginãqã hipñqãnjãnyã. Itãngã he mbqã kimanji, iuta mapñqãnjãnyã.' ²⁶ Wãnuã-wiyqã iqu kuknuã tã qãtã äwiyãqe, iqu ämiqã iqu-tãnjã qãqiciqã äpãknãtã, qonã äuktãuã, tii

[†] **18:10-11** Ämaqã nãqngã-tãnjã hñqua, "Matiu iqu kuknuã hui inã äqãkqeqã" knuã indqãnãtqãnjã. Kuknui tijnqã. "Ii tijnqã. Ämaqeqã Ymeqã Ekqã Iqu ämaqã qui imãkmbñqã iqanguwã iquau hãñã iqumuatãtñqã äpqqeqã."

^S **18:10-11** Lukã 15:3-7 * **18:16** Kuknuã-suqã 19:15

tuånqiyä. ‘Yää, si nyinyqä huäqä kunqanquti, hiñuä äqännä pmayä. Itanqa nyi si hiñginäwa ämaktaukqe, kimanji äktapmqänä.’²⁷ Itanji ämiqä naqä iqu iquenyqä huäqä wunqanji, iqueni ävquatawatätä, iqueqä hiñginäwa ämaminqä-pqe, pipa iunji, yoqe huätä kutånqiyä.

²⁸ Itanji wäunuä-wiyqä iqu yäpaqä mäñgisa äpawäqe, iqueqä wäunuä anä isinyä 10 kina hiñginäwa ämotaukqä hñque wimeñqiyä. Iqu ique a äkiqätätä, hiñuä-qo iu a äkiyamäkätä, tii tuånqiyä. ‘Si hiñginäwa ämaknä eeqänäni, täñga maqä dapiyäl’²⁹ Iutanji wäunuä anä imisiyqä iqu quannä äpäknätä, ‘Yää, nyinyqä huäqä kunqanquti, hiñuä äqännä pmayä’ tuånqiyä. ‘Nyi si hiñginäwa ämaktaukqe, kima ktapmqänä.’³⁰ I tqanqanji, kinqanänj äqu iinjqe mäwiñqanji, ‘Oeyqä’ ätuätä, iqueni guä pmuateqä anä iunqä ätuma wänqiyä. Iqueqä hiñginäwa ämotaukqe, kimanji qäyunä äyä hiqanqanqe, iu yqänä pmetånqiyä.

³¹ Ämaqä wäunuä anä imipqä huizi iqua, ämaqä iqu i imäqanqä äqumbiyi, qu äwqä hanj winqanquti äwäpu, iquauqä ämiqä naqä ique, suqä e timäuqanqä äqumbiqenqä tupñqä. ³² Inqanji ämiqä naqä iqu, iqueni täaqä ätuätumetä, tiñj tuånqiyä. ‘Si wäunuä imäqä ququvqä-qukiyqä. Kinqanänji si zääqä dqanqä, tqä hiñginäwa naqänänj ämändaukñi, nyi pipa iunji huätä äyä äkuteqe. ³³ Nyi sinyqä huäqä änuñqeqä. Inji suñqäwä? Si tqä wäunuä anä imäqä iquenyqä huäqä makunqä iqueuä’ tuånqiyä. ³⁴ Itanji iqu äwqä tnänj winqanquti, ämaqä täñj-hunqä vqä iquauqä hipa iu väniqe. Iqueqä hiñginäwa ämotaukqe, kimanji qäyunä äyä hiqanqanqä, iu yqänä pmetånqiyä.

³⁵ He hiqä näueqä hñqu suqä quvqä etqueqanqanji, iqueqä suqä quvqenqä äwqä hanuä mimäknqä iqanqanqe, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu-pqe, ämiqä iqu iqä-pa iñj emäkånqiyä” ätukqe.

19

*Suqä, apäkä huätä dowatqenqä**

¹ Jisasi Iqu kuknuä tä qäpu ätuäqetani, Iqu qua Galili iunji äväma, qua Jutiya eqä Jotänä ique yätäqä näñqisanqä äukqe. ² Itanji ämaqä aanj kuapanänj, Iqueni qänaki äwivändkuwi. Itanqa iqñi, Iqu iquauqä yaqe äñguä iwimäkminqe.

³ Itanqanji Parisi hñqua Ique äwimepu, “Iqu kuknuä quvqä hui natqanqutqe, Ique kuknuä mitqanqä” kñuä ämapu, yatñqä tiñj äwikuwi. “Ämaqä hñqu iqueqä äwiñqetanä apäki huätä dowatqe, näyaqä suqä iunji, äñguätanä, quvqätanä?”

⁴ Kimanji, Iqu tii ätukqe. “He Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqe, kuknuä tiñji a matäuqä itqänuwätanä? Kinqanänji, Goti Nätmatqä Eeqänänj Imäqä Iqu, ämaqe imäkätäqanqanji, Iqu qokätä apäkätä imäkkqe.”[†] ⁵ Inj imäkätäqetani, tiñj ätkqe. ‘Qokä hñqu, kandä-känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämänyinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä.’[‡] ⁶ Goti Hanjuwä Iqu iñj ätkqenqä, qäyaqu huiwi hñquaqu minqä, hñqunä änyinyä pmesiyänqeqä. Inj etanji nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hñqunä ämamonyetqe, ii ämaqä hñqu mandumakñqeqä” ätukqe.

⁷ E tqanqanqä, Parisi iqua Iqueni, yatñqä änyä-hänj hñqu tiñj äwikuwi. “Inji, Mosisi iqu suqä tiñji, änäñqä änatapqäwä? Iqu suqe, ‘Ämaqä hñqu huätä dowatqä tuwanuä äqiyätä, apäki ävätä, ii huätä dowatätñqeqä’ ätätä änatapqeqä.”

⁸ I tqanqanqanqä, Iqu kimanji tii ätukqe. “He ämaqä hñqisanä iquendanji, Mosisi iqu apäkä huätä qäyä dowatñqä hiñuinä eqänqeqä. Inäqe kinqanänji suqä täutanji maeqä iminqe. ⁹ Nyi tiñj hitmqeqä. Ämaqä hñqueqä apäki, ii ämaqä hñqutä miqä imitätqä, iyyqä qokiqe iñji hiñji huätä ändowatätä, apäkä hui-mända ämetqe, iqu suqä huiwä yanä ikie, imäkqiyä” ätukqe.

¹⁰ Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, qu kuknuä tä qätä äwipiwi, Iqueni tiñj ätukuwi. “Täukueqä! Ämaqä hñqu Si ätnj täunji qänaknä itä, iqueqä apäkitä anä äpmamitätqe, iqu hanj-iqä naqänänj ämattqiyenänqiyä. Suqä apäkä mämeqä iqe, ämäwqätäuänä.”

¹¹ Itanqa Iqu tiñj ätukqe. “Kuknuä ii meqe, ämaqä eeqänänj iuqä hmanjqä. Oeyqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu yanänäqñqä ävqä iquanä mapñqä. ¹² Ämaqä kuknuä ii ämetqä iqu, äñguä meñqiyä. Nyi e ätqäqe, ii tiñjiqä. Ämaqä hñqua, känai ämikqänqatqä huiwi qui imäknätä, apäkä mämeqä ipñqä. Ämaqä hñqua, hñqua-mända ya äyitqätanqä, iqua apäkä mämeqä ipñqä. Itanqa hñqua, Goti

* 19: Matiu 5:31-32; Makä 10:1-12; Lukä 16:18 † 19:4 Ipäqäqä 1:27 ‡ 19:5 Ipäqäqä 2:24

Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeuñqä kñuä indqänäpu, quwqä-quwä pmua imäknäpu, apäkä mämeqä ipñqäuwä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä isuaü hipa haqeqi äwikqenqä^S

¹³ Inğanj ämaqe, Jisasi Iqu ymeqä isuaü hipa haqeqi äwiyätä, Goti Hanjuwä Iqu ängüä wimäkätñqä tääqä tuätñqä wiñganñi, quwqä ymeqä isuaü ätuma äpkuwi. Inäqe, wäunjuänñqä ämotquaminñqä iqua, “Ymeqe, ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi.

¹⁴ I tquanñuwännga, Iqu “He ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Isua änyimapanñqä qäyä äppiyä. Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeuñi, ymeqä täsua enqä-panjä inñä isuaueqä.” ¹⁵ Itanji Iqu ymeqä isuaü ängüä iwimäkätñqä, hipa haqeqi äwiyäqetanji, iqinj äväma äukqe.

*Hikñä mbqä kuapä-tänñä hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätkiyinñqä**

¹⁶ Hea hñquenji, hikñä hñqu Jisasi Iquenyqä äpätä, tii ätukqe. “Näqñqä-vqä Iqukiyä. Nyi hññä hea ique-ique pmeqä mamqe, suqä äñgui äänä imqäwä?”

¹⁷ I tquanñga, Iqu iqueni tiññä ätukqe. “Si suqä äñguinñqä sunqä yatñqä änyinyä? Äñguänänñi, Goti Hanjuwä Iqu kiqä-kiuänänñqä. Inäqe si hññä hea ique-ique pmeqe matñqä kinñanñgutqe, si Goti Hanjuwä Iqueqä suqeuñi qänaknä isñqeqä” ätukqe.

¹⁸ Inğanj ämaqä iqu yatñqä tii inä äwikqe. “Si suqe, äkitanñinñqä tnyä?”

Kimani, Iqu “Suqä tiññä ätnänñqä iquanñqä ätqänä” ätukqe.

“Si ämaqä pizqä mapäsqa panä. Qokä-apäkä ämanñe, huizitä huiwi yanñä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkqä iqueni, quangä matquä panä.

¹⁹ Tnaqä-tñuñuau yäpä iqi qänaknä iqätñqe.† Itanña tqä-täunñqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänñä qäqiqñä iquauñqe, asä ii kinyätñqeqä.”‡

²⁰ Jisasi Iqu i tquanñga, hikñä iqu tiññä ätukqe. “Suqä eeqänänñä täunji, nyi qänaknä itñqeqä. Ga nyi äwanñi, nätmätqä äkinñqä itqänñänä?”

²¹ Itanji Jisasi Iqu iqueni tiññä qe ätukqe. “Si jänänänñukui hisñqä kinñanñgutqe, tqä nätmätqä eeqänänñi, ämaqä hñqu mbqä ipñqä äma äwätänä, iuta mbqä ämatqe, ämaqä nätmätqä maeqä iquau yanñä wisñqeqä. Si inñä imäkqanñgutqe, qäukuä yätutanjä nätmätqä äñguänänñä-tänñukui hisñqinñyä. Ga si Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

²² Hikñä iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, nätmätqä kuapänänñä-tänñu etanñi, iqueqä äwqä imdanñi hanñä-iqä ämeqe, äväma äukqe.

²³ Iqu ae äväma uwqanñga, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänñqä ämotquaminñqä iquauñi, tiññä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä mbqä kuapä-tänñä iqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iu paqunñqe, qeiqinñyä manä, yanñänäqñqeuñtanä paqunñuwi. ²⁴ Nyi he anñumä etqänä. Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yanñä hovqä iu wätñqe, iqu yanñänäqñqeuñtanä wänä. Inäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänñä iqua, Goti Iqueqä miqeuñqä paqunñqä yanñänäqñqe, kametqä iqueqeuñi ämäwqätäunä.”

²⁵ Wäunjuänñqä ämotquaminñqä iqua kukñuä ii qätä äwipiwi, qu yäunñuä naqänänñä ipu, tii ätukuwi. “Mbqä kuapä-tänñä iqua yanñänäqñqeuñtanä paqunñqä etanñgutqe, ämaqä qui imäknätqänñuñtanñi, hññä hea ique-ique pmeqe, tqe meniqiyä?”

²⁶ Itanji Jisasi Iqu iquauñi hinñuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqe, iññi änä mimäkqä iqanñpñqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänñä imäkätñqe, Yanñänäqñqä-tänñqeqä.”

²⁷ Inğanj, Pitä iqu kimani, tiññä ätukqe. “Nenyänñqe äänä etanñiwä? Ne nätmätqä eeqänänñi ävämanñi, Si qänaki äyä äkivändänñunä. Inñi ne nätmätqe, äkitanñi metunñquäwä?”

²⁸ Itanji Jisasi Iqu iquauñi tiññä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänñä etqänä. Hea nätmätqä eeqänänñi änyä-hänñä ätimäutqanñanñi, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqä-tänñä-qu eätä, zä-hawä aanñä äñguänänñä iu pmeniqeqä. Inğanj he ämaqä Nyi qänaki änyivändänñuwä iquenä-pqe, zä-hawä äñguänänñä huizi 12 iu äpmapu, Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau mipnuwänñqeqä. ²⁹ Itanña qokä-apäkä Nyaqä yoqenñqä kñuä indqänäpu, quwqä anñä iutä, kätä-känñuäkautä, känanyi-känanñqautä, kanñuñuautä, känäqautä, ymeqä iquautä, qua itä, ävämapqä iqua, qu eeqänänñi, kuapänä 100 inä ämepu, hññä hea ique-ique pmeqe, ämapnuwiqä. ³⁰ Ämaqä tänñga yoqä-tänñä äpmenjuwä iutanñi, kuapänänñä hñqu qänaki pmapnuwiqä. Itanña ämaqä tänñga yoqä maeqä äpmenjuwä iutanñi, kuapänänñä hñqu yoqä-tänñä pmapnuwiqä” ätukqe.

^S 19:12 Makä 10:13-16; Lukä 18:15-17 * 19:15 Makä 10:17-31; Lukä 18:18-30 † 19:19 Anñumä Itmakqä 20:12-16; Kukñuä-suqä 5:16-20 ‡ 19:19 Hiqäva-imäkqä 19:18

20

Kukñuä ktqä, ämaqä wainqä wäunjuä iu ipnuwänqä iinjä

¹ “Nyi kukñuä ämaqä yoqä-tänjä pmapnuwä iquauñqä i etqe, ii tiinjä etanjgi. Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, tiinjä eqqä-panjiqä. Ämaqä hñqu qua kanä eä, zinjä quaesqänqä 6 klokiunji ämaqä hñquau, iqueqä wainqä wäunjuä iu wipñqä, itmewänqiyä. ² Ämaqä wäunjuä imipqä iqua, ‘Ne hiunji tqe wäunjuä itanä, mbqä huätäknqä metunqeeqä’ tquanqawänqä, ämaqä naqä iqu iquauñi, iqueqä wainqä wäunjuä iunqä dowatänqiyä. ³⁻⁴ Hiunji zinjuitänji 9 klokñqä, iqu äwätä, ämaqä hñqua ququawä aquväqñqä iu hinginäwa tqäutänqä äqunäqe, tiinjä tuänqiyä. ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunjuä iu wäunjuä iqanqppqe, nyi mbqe, qäyunä etapmqänä.’ ⁵ I tquanqä, qu upñqäüä. Hiunji quemisqä 12 klokñgatä, äwiyqä 3 klokñgatä, ämaqä naqä iqu ququawä aquväqñqä iunqä anqä äwätä, suqä asitanjinä imäkänqiyä.

⁶ Itanji heatqä awiyqä 5 klokiunji, iqu äwätä, ämaqä huizi iquau-pqe, hinginäwa pämä tqäutänqä äqunäqe, yatñqä tiinjä vänqiyä. ‘Äänä etanjgikä? He hiunji tqeñi, wäunjuä maeqä hñgi, sunqä tqäunjuä?’ ⁷ Qu kimanji, ‘Ämaqä hñqu, ne wäunjuä mänätapqä iqeçä’ tupñqäüä. Itanji iqu iquauñi, ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunjuä iu, wäunjuä nyipiyä’ tuänqiyä.

⁸ Hiappkä ae äyä wiqanqä, wäunjuä kaniqu, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau miqä ique, tiinjä tuänqiyä. ‘Si ämaqä wäunjuä imäkqä iquau tääqä ätuätumetnä, mbqä wiyä. Si mbqä wisñqä ipäqiyätñänqanji, qänaki ätimäupqä iquau ganä ävätnä, qu-ganä ätimäupqä iquauñi qänaki wisñänqeeqä.’ ⁹ Ga ämaqä wäunjuä heatqä awiyqä 5 klokiu ipäqäppqä iqua äpäpu, hñqunä-hñqunä mbqä huätäknqä mapñqäüä. ¹⁰ Itanqä ämaqä wäunjuä qu-ganä ipäqäppqä iqua äpäpu, ‘Ne mbqä kuapänä menqunä’ knjuä indqänqanqppqä-qe, oeyqä. Iqua-pqe hñqunä-hñqunä mbqä huätäknqä hñqunä mapñqäüä. ¹¹ Qu quwqä mbqä ämepiyä du hiñjuä äqumbiyi, wäunjuä kaniqenji äkasuwä tiinjä tupñqäüä. ¹² ‘Ämaqä qänaki ätimäupquwä iqua, wäunjuä wänqäpu qäyä iquwä-qe, si mbqe ne änatapñä-panji, iquau-pqe asänä äwinyä. Ne wäunjuä tnänjä iqa päqtätanqä, mäptqä-ppä natätñqe, tänqä täsuwänä.’

¹³ Wäunjuä kaniqu qätä iinjä äwiyäqe, ämaqä iquautanjä hñqueni tiinjä tuänqiyä. ‘Näueqä iqukiyä. Nyi sinji, quvqä miktueqä iqänä. Tänga zinjuitänji, ye mbqä huätäknqenqä “änqwiqä” ätquee. Qäyutanä? ¹⁴ Si tqä mbqe ämetnä, uvä. Nqä änyinjä dutanä, ämaqä yäpakä äpäqtäq iqueni mbqä asiqunä wimqänä. ¹⁵ I nätmätqä tqä ma, nqeeqä. Nyaqä mbqe iwäsäucanqanji, nqä änyinjä iunji, pmua tqe nyimäkätñqäwä? Aanqeeqä. Nyi ämaqä tquauñi suqä äñguä di iwimäkqanqenqä, si äkasuwä sunqä kmñqiyä?’ tuänqiyä.” ¹⁶ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñuä ktqä ämänätqeeqä-pa, asä iinjä, ämaqä tänqä yäpakä äpmerjuwä iqua, hiñjuiqä etanjgi huizi iquau-mända wipñqäüä. Itanqä ämaqä tänqä hiñjuiqä äpmerjuwä iqua, qänaki pmapnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, nätmätqä äwimeniqenqä angumä ätukqenqä**

¹⁷ Jisasi Iqu Jerusälemänqä qanjä äwätäqänqanji, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 12 iquauñä ämitmetä, qeiqi tiinjä ätqäuminqä. ¹⁸ “Qätä nyipiyä. Tänganji ne Jerusälemänqä äyätanä, äyä ätqeyqunä. Yänjini, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu hiqäwa-imäkqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäüä. Itanqä iqua Iqueni, kukñuä ämitäpu, ‘Iqu äpäkonätñqeeqä’ tññqäüä. ¹⁹ Inqanji qu Iqueni, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanjgi huizi iquau-mända wipñqäüä. Ämaqä iinjä iqua, Iqueni ewiiqä kukñuä ämitäpu, täuatätäu ipu, itanqä zä-huätati äuepñqäüä. Itanji hiunji hñquaqwi-hñquenjä iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique angumä ävauqumuatänqiyä” ätukqe.

Jemisi Jonä gueqiyqä känai, Jisasi Ique yatñqä äwikqenqä†

²⁰ Qänakñi Sepri iqueqä ymeqä ingueqiyqä känai, Jemisi iquesä Jonä iquesä ätuma, Jisasi Ique äwimakuwi. Äwimapiyi, ii Iqu-tänjä iqi qonjä äwoktäutä, “Nyi yatñqä hñqu kimqänänqä” ätukqe.

²¹ Itanji Iqu iinjä yatñqe, “Si nätmätqä äkitanjinqä kingiyä?” ätukqe.

Ii kimanji tii ätukqe. “Nyi Si ämaqä ämitñänqanji, tii ttñqenqä änyinjiyä. Nqä hikñä tquaqü, hñqu saqä hipa ämuangisa pmeqanqä, hñquququ hipa qunamäucänqisä pmeninqäqä.”

* **20:16** Makä 10:32-34; Lukä 18:31-34 † **20:19** Makä 10:35-45

²² Iqu kima tiinjā ātukqe. “Nātmatqā he yatnqā ānyiquwiñqe, he ānyā maññqā yqānā enjāu. Eqā-hākā Nyi nmqā ānyāñqe, † qe-pqā inā nyiynqātanā?”

Itanji iquaqu, “Nñqā. Ye-pqā qāyu ānejqea” ātukiyi.

²³ Iqu iquaquini tii ātukqe. “Qe naqā-qakuā āndqinyqā. Eqā-hākā Nyi nmqā ānyāñqe, qe nyiynqeqā. Ināqe Nqā hipa āmuangisatā, qunamāuqāngisatā pmanyiyāñqe, Nyi atānujā miqā da imqānā. Nyaqā Apiqu āmaqā hñquaqu atānujā itā, zā-hawi āmaqā iquaquinyqā nāwenyā āmaeqeqā.”

²⁴ Wāunuñqā āmotquamiñqā 10 iqua, ingueqi Ique tquangiyiñqā qātā āwipiyanji, qu iquaqu himānā āwiyāpu, āwqā ākasuwā imākkuwi. ²⁵ Iwā Jisasi Iqu iquau tāāqā ātuātumeqe, tii ātukqe. “He nāññqeqā. Ne Israitqā qāyā etanji huizi iquau miqā iqua, yāñānāñqeqetā, yoqā naqetā āmapu, quwqā āmaqeunji, āwiñqā quwqā dunā qānaknā ipñqā iwimākātqāñāuā. ²⁶ Ināqe, hiyaqā awā iqini, suqā tā māwiqā itñqeqā. Oeyqā. āmaqā hñqu, hiyaqā awā iqisanji hiqā āmeyātñqā wiñgangutqe, iqu heqā wānujā-eyqā-qu pmetñqeqā. ²⁷ Auā, āmaqā hñqu, hiqā naqā pmetñqā wiñgangutqe, iqu hiyaqā wānujā-eyqā hiñgāñqā-qu pmetñqeqā. ²⁸ āmaqeugā Ymeqā Ekqā Iqu suqā iinjā asā inā imākkiyā. Iqu āpkqe, āmaqe Ique wānujā yātāmāqā wiññqā āpkqā manā, oeyqā. Iqu āpkqe, iquau wānujā yātāmāqā āvātā, Iqueqā hāñā-pmeqe āvātā, qokā-apākā kuapānāñā iquau anju mbqā imetñqā āpkqeqā” ātukqe.

Jisasi Iqu, hiñuā pīsqā hñquaqi āñguā iwimākkqeqāš

²⁹ Iqua anā-himqā Jeriko āvāmeqanjuwāñga, qokā-apākā kuapānāñi Ique qānaki āwivāndkuwi. ³⁰ Inganji āmaqā hiñuā pīsqā, hānaqā manā iqi āpmeqāsminjiyā hñquaqu, “Jisasi Iqu qanā āpqiya” tqanqā āwiyitanji, tāāqā yāñānāñqā tiinjā ātukiyi. “Naqā Iqukiyā. Dewiti iqueqā Ymeqā Iquki, Si yenyqā qeqā ākimānānā.” ³¹ Qokā-apāki, qu iquaqu tāāqā tqanqinyā qātā āwipiya, manā matqā iynqā yāñānāñqā ātukuwi. Iinjā qāyā ātquanguwā-qe, iquaqu aañ tāāqā yāñānāñqā ātkiyi. “Naqā Iqukiyā. Dewiti iqueqā Ymeqā Iqukiyā. Si yenyqā qeqā ākimānānā.”

³² Jisasi Iqu qanā āumiñqe, tāāqā tqanqinyā āwiyāqe, Iqu iqi ātqāuwāqe, iquaqu tāāqā ātuātumetā, tii ātukqe. “Qenji, ānā qemākmqā qenjiyā?”

³³ Itanji iquaqu kimanji, tiinjā ātukiyi. “Naqā Iqukiyā. Yeyaqā hiñuā āñguā qānenqā yemāktñqā āyenjiyā.”

³⁴ I tquangiyāñga, Iqu iquaquinyqā huāqā wunqanji, iquaquiuā hiñuā iunji, a qe āmikqe. Maqānāñi, āñguā imānyiyi, hiñuā āqānāsinyā, Ique qānaki āwivāndqā āukiyi.

21

*Jisasi Iqu, Jerusālemā yāpā iñgisa, yoqā naqā qonqā-qu enqā-pa āpekqeqā**

¹ Itanqā iqua, Jerusālemā-tāñā qāqi timāupñqā ipiyāñganji, qoqonā Olipā iñgisa anā-himqā Betāpake iu ātimāukuwi. Inganji Jisasi Iqu Iqueqā āmaqā hñquaqu āndowātātā, tii ātukqe. ² “Qe anā-himqā nāñgisanqā winyqā. Ique āpaquvāsiyāñganji, qe donji hñqu, guā ākiciyāuequwā, kiqā meqā iqtā anā pmetanqinyā, qunyiyāñqinyqā. Iinjā āqunyiyi, gue iwasciyāsinyā, Nyinyqā ātuma binyqā. ³ āmaqā hñqu kukñuā hui qesqanqutqe, ga qe tiinjā tqunyqā. ‘Naqā Iqu iquaqu wānujā vātñqeqā.’ Qe i tquangisqe, maqānāñi iqu hiñuā qeqānāwqatāñqiyā.”

⁴ Nātmatqā ii ātimāukqe, Goti Hanjuwā Iqueqā kukñui, hiñuā-tqā iqueqā manā iuta ātkqe, qāyunā imākātñqā ātimāukqe. Hiñuā-tqā iqu kukñui tiinjā ātāñqeqe.

⁵ “Kukñuā tā, āmaqā Sayonā† āpmeñuwā iu awā tii tuvā. ‘Hiñuā qumbiyā! Hiyaqā āmeyqā naqā iqu, emetñqā āpqiya. Iqu āmaqā yoqā maeqā-qu enqā-pa, donji haqeu pmeqā āyā āquvepqiya. Iqu donji iyyqā meqā iqueqā haqeu pmeqā āquvepqiya.’”†

⁶ Itanqā āmaqā wānujā imākqā iquaqu āwāsinyā, Jisasi Iqu ātukqā-pa iinjā imākkiyi. ⁷ Iquaqu donji kānāūtā meqā iquesā ātuma āpāsinyā, iquaquvqā gquā quāuqe, donji iquaquiyqā haqeqi eqanqiyāñga, Jisasi Iqu haqeu qe āpmakqe. ⁸ Itanji āmaqā kuapānāñi quwqā gquā quāuqe, āquvātāpu, hānaqeu āqāqasāueqākuwi. Ga āmaqā huiziqua zā-āpa ātāvāpu, hānaqā iqi āqāqasāueqākuwi. ⁹ Itanji qokā-apākā Jisasi Ique hiñjuiqā āwimamiñuwā iquatā, qānaki āwivāndmiñuwā iquatā, tāāqā tii ātmijnūwi.

“Dewiti iqueqā Ymeqā Iqueqā yoqe, haqeqā āmamāunā.

† 20:22 Jisasi Iqu eqā-hākinqā naqā-qakuā ātkqā hmanā. Ktqe ātkqeqā. Iqu hanā-iqā Goti Iqueqā āwqā tnāñā iuta wimeniñqā diñqā ātkqe. Matiu 26:39; Jonā 18:11; Itkimāqā 16:19. § 20:28 Makā 10:46-52; Lukā 18:35-43

* 21: Makā 11:1-11; Lukā 19:29-40; Jonā 12:12-19 † 21:5 Sayonā, ii anā-himqā Jerusālemā iqueqā yoqā huiziyi.

† 21:5 Sakātiyasi 9:9

Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätñqä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu änguanänqä iwimäkiyã. §

Goti Haqä Yätu Äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.”

¹⁰ Jisasi Iqu Jerusälemä yäpä ingisa peyqanqa, ämaqä anä-himqä iutanä iqua, yäunuä ipiyi, yatñqä hiñginäwa, “Ämaqä Tqu, äsqukuä?” ätukuwi. ¹¹ Itanjanj qokä-apäkä Iqutä anä äpmamiñuwi, kima tii qe ätukuwi. “Ii Jisasi Iqueqä. Iqu Hinjuä-tqä anä-himqä Nasäretqä qua Galili iutanä Iqueqä.”

*Jisasi Iqu, mbqä wäunuä imäkmiñuwä iquau, huätä äpäsäwqatkqenqä**

¹² Itanqa Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anä täknä yäpä ingisa äpäyäqce, Iqu ämaqä mbqä wäunuä imäkätqätanquwä eeqänäni, huätä äpäsäwqatkqce. Itanqa ämaqä mbqä huitanji tñanqä imäkäpu vätkätanquwä iquauqä hevqetä, ämaqä yññä-heeqe mbqä itqätanquwä iquauqä zä-hawitä ämäquvasqiyekqce. ¹³ Iinj imäkäqce, tii ätukqce. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiññä äqänänä.

‘Nyaqä anijñqe, qu “Anä tääqä dqä anijä” tñnuwiqä. †

Injäqce, he ämaqä quwä-meqä iquauqä zä pmeqä anä[†] enqä-panä imäkätqänäwä.’”

¹⁴ Iqu hiqäva-imäkkqä anä täknä yäpä ingisa yqänä äpme, ämaqä hinjuä pisqä iquatä, itanqa yukä quvqä iquatä, Ique wimeqanquwä iquauñi, ängüä qe imäkkqce. ¹⁵ Itanji hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, ämaqä kukñuä-suqenqä näñqñqä iquatä, Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänäni imäkqanji äqumbiyi, itanqa ymeqe, hiqäva-imäkkqä anä täknä yäpä ingisa äpmapu, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä” ätäpu, tääqä tqanqä äwipiyyi, äwqä quvqä äwiñqce. ¹⁶ Itanji qu Jisasi Iqueni, yatñqä tiññä qe äwikuwi. “Tääqä tä tqanquwi, Si qätenä äwiyätñä, hinjuinä äqunänñä?”

Kimanji Iqu tii ätukqce. “Auä, itanji änäññanqäwä? He kukñuä Dewiti iqu Goti Ique ätukqä tä, a matäuqä itqänuwäta?”

Si ymeqä wänqänänqä isua, Tqä yoqe haqeqä makmäupñqä ämotquetqäñiqä.”§

¹⁷ Itanqa Iqu iquau ävämeqe, anä-himqä naqä iunji, yäpaqä mäñgisa äwäqce, anä-himqä Betani ätimäutä, heatqä iqueni iqi äpmakqce.

*Jisasi Iqu, zä-eaqä hñqce qui imäkkqenqä**

¹⁸ Aanä zinuä matqänqanji, Jisasi Iqu anä-himqä naqä iunqä anqumä äwätäqänqanji, buayänqä dä äwikqce. ¹⁹ Iqu zä-eaqä hñqu, hänaqä manä iqi tqäutanqä äqunäqce, qäqiqi äwäqce, kiqä häukuä näñqce aanqä, quwqenä nyätanqä äqunqce. Itanji Iqu zä-eaqä iqueni, tiññä qe ätukqce. “Si häukuä anqumä maqiyqä isñqinyä.” I tquanqçetani, zä-eaqä iqu maqänä yäüä qe äpäkkqce.

²⁰ Iqueqä wäunuänqä ämotquamiñqä iqua, hinjuä iinjä äqumbiyi, yäunuä ipu, “Änäññanqäwä? Zä-eaqä iqu yäüä maqänänji, äänä itä piqiyä?” ätkuwi.

²¹ Iqu kimanji, tii ätukqce. “Nyi heñi naqä-qakuänä etqänä. He kñui, ‘Nqä änyinqce ätimäunqutiyä, matimäuqä yänqutiyä-qe?’ kñuä hñquacu mindqänqä ipu, quuvqce yänñänqñqä heqäpce, he zä-eaqä tqenji, Nyi imäkkqä-pa asä iinjä imäkññqäwä. Itanqa he imäkññqce, iquenyä ma. He qoqonä tqenñä-pqce, ‘Goti Iqu si äkiyautä, eqä-huänä bu äktnämäunä’ ätupqce, ii ätimäunqiyä. ²² Asä iinjä, he quuvqce eqiyäpu tääqä tupqce, nätmätqä eeqänänqä he yatñqä äwipqä iunji, ämapñqäwä” ätukqce.

Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämenäwä?” ätukuwiñqä†

²³ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anä täknä yäpä ingisa äpäyätä, ämaqeu ämotquetqätanqä, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä Ique äwimepu, yatñqä tiññä äwikuwi. “Wäunuä tä imäkätqänñqce, yoqä naqä ängisa ämenäwä? ‘Si ii imäkññqce’ tqu ktkqäwä?”

²⁴ Iqu kimanji tii ätukqce. “Nyi-pqce nätmätqä hñquenyqce, yatñqä inä heyqanqçmdi, ga he kima qäyunä ändquwi, Nyi wäunuä tä imäkqä yoqä ändapqä Iquenyqce, etmqänä. ²⁵ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunuä imäkmiñqce, ängisa ämetä imäkkqäwä? Iqu yänñänqñqce, qäukuä haqä yätuta ämakqätanä, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?” ätukqce.

I tquanqa, iquauqä-quwä kukñuä tiññä qe äñquwi. “Ne kimanji, ‘Qäukuä haqä yätutanqä’ tquanqatqce, Iqu tiññä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqce, sunqä itqänuwäwä?’” ²⁶ Injäqce, ne kimanji, ‘Ämaqä iquautanqä’ ätuatqce, änäñqätiyä?

§ 21:9 Apqä Bukä 118:26 * 21:11 Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17 † 21:13 Asayä 56:7 ‡ 21:13 Järämai 7:11 § 21:16 Apqä Bukä 8:2 * 21:17 Makä 11:12-14; 11:20-26 † 21:22 Makä 11:27-33; Lukä 20:1-8

Ämaqe, 'Jonä iqu hinuä-tqä iqueqä' kjuä indqänätqänuwiñqe, iquauñqe ne zä äneñgiyä.' ²⁷ E ätmbyitani, Jisasi Iqueni, "Ne maññeqeqä" ätukuwi.

Ga Iqu kimanji, "Nyi-pqe inänñqä. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunjuä e imäkätñqenqe, he awä maetqä ymqänä" ätukqe.

Kukjuä ktqä, ämaqä hñqueqä hikñä iquaquinyqä

²⁸ "Itannga he kjui äänä heyqiyä? Ämaqä hikñä hñquacu-tänjä hñqu, iqueqä ymeqä hitmqä ique äwimeqe, tuññqiyä. 'Ymeqä iquki, tänngani si äwätinä wainqä wäunju iyä.' ²⁹ Itani ymeqä iqu, 'Nyi enyqä änyingiyä' ätuäqe, qänakndani iqu tññqä imäkäqe, äwänñqiyä. ³⁰ Itannga kaniqu iqueqä ymeqä kängueque-pqä inä äwimeqe, kukjuä asä iqunä tuññqiyä. Ymeqä iqu, 'Apä, nyi imäkmqänä' ätuäqe, mäwqä yänñqiyä. ³¹⁻³² Inji kaniqueqä äwiñqä iu qänaknä itñqe, ymeqä iquaquisanji, äsqutiyä?"

Kimanji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, "Hitmqä iqueqä" ätukuwi.

Itani Iqu tii ätukqe. "Nyi naqä-qakuä etqänä. Jonä iqu he emetä, suqä jänñji qäyä ämetqueqanji, he iquenyqe quuvqä maeqiyqä äyä iminuwiqä. Itanji ämaqä mbqä motauqä iquatä, apäkä qanä hñginäwa ikiqä iuatäni, qu iquenyqä quuvqä eqämñuwiqä. He iunji hinuä qäyä äqunäpiyä-qe, kjuä indqänqe tññqä mimäkqä ipu, iquenyqä quuvqä maeqiyqä iminuwiqä. Iinñqe, ämaqä mbqä motauqä iquatä, itannga apäkä qanä hñginäwa ikiqä iuatäni, Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqe, qu-ganä hinjuiqä hemapñqäüä" ätukqe.

Kukjuä ktqä, wainqä wäunjuä miqä quvqä iquauñqä[†]

³³ "He kukjuä ktqä huizi tqu qätä nyipiyä. Ämaqä hñqu guä-wainqä vowä ikqäwäqe, täknä äqäyäqe, kiqä häukuwi qonjqä itä, eqä päquveqätñqä hikä huä ätäkätä iquqonmäuqe, ämaqä wäunjuuñqä hinuä äqumbu pmeqä anä quäuqä ämätäqe, itannga wäunju, ämaqä mbqä meqä imäkñqä hñquauqä hipa iu äwimä, anä kinä nämqä wänñqiyä. ³⁴ Itanngani guä-wainqä häukuä nänqe äyä qäyqanngani, iqu iqueqä wäunjuä-wiyqä hññqñqä hñquau, ämaqä wäunjuä ämimitpqä iquauñqä, häukuwi iqueqe mapñqä dowatänñqiyä. ³⁵ Itanji iquauñji, ämaqä wäunjuä ämimitpqä iqua, a äkiqätäpu, hñque häptqä äpäsäpu, huiziqueni pizqä hämänä äpäsäpu, itannga huiziqueni hikä päkñqäüä. ³⁶ Anññji kaniqu wäunjuä-wiyqä kuapänänä hui inä dowatänñqiyä. Inäqe ämaqä wäunjuä ämimitpqä iqua, iquauñä-pqe suqä asä iqunä iwimäkñqäüä. ³⁷ Qänakñji iqu, 'Qu nyaqä ymeqä iqueni qätä wipñqäüä' ätätä, iqueni iquauñqä dowatänñqiyä. ³⁸ Inäqe, ämaqä wäunjuä ämimitpqä iqua, hikñqucu äpñqanji äqumbiyi, tii tmbñqäüä. 'Wäunjuä kaniqueqä hikñqucu äpñqiyä. Kaniqu äpäkonnganngani, kanmä nätmätqä eeqänäni, iqu ämenieqä. Iinñqe ne ique pizqä äpäsätanä, wäunju neqä metunqueqä' tmbñqäüä. ³⁹ Injä ätmbyi, qu ique a äkiqätäpu, wäunjuä yäpaqä mänñgisa ätnämäupu, pizqä päkñqäüä. ⁴⁰ Itanngani he kjui äänä heyqiyä? Qänakndani wäunjuä kaniqu äpäqe, wäunjuä ämimitpqä iquauñji suqä äänä iwimäkänñqutiyä?" ätukqe.

⁴¹ Ga hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, Ique kima tii ätukuwi. "Iqu ämaqä quvqä tqauñji, qu wimäkänñqiyä. Itannga wäunju, iqu ämaqä hñquau-mända muayänñqiyä. Ämaqä ymisanä meqänngani, ymisanä aquv äqämipqe, ique-pqe wipñuwanñqä iquau, muayänñqiyä" ätukuwi.

⁴² Inji, Iqu yatñqä tii äwikqe. "Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänñqe, he a matäuqä itqänuwätanä? Kukjuä tii, tiinjqä.

Hikä-anjä-mätqä iqua, hiki quvqä wäunjuä maeqä hinjuinä äquñguwi, hikä iinjä iqu, anjä quea enqä-pañä, anjä yänänänñqä imäkqä-queqä. Nätmatqä tä ätimäuqe, Naqä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqiyä. Itanji ne hinuä äqunani, 'Ai, aañä äñquänänñqä' äyä ätqunä. S

⁴³ Iinjä etanji, Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä yäp ängisanñqä uwqänqe, hiyaqä hipa iutani huätä ämetautä, ämaqä hñquau-mända muayänñqiyä. Qu Iqueqä ämiqä iu äpmapu, kiqä häukuwi imäkñqä iquau muayänñqiyä. ⁴⁴ Itannga ämaqä, Hikä Tqueqä haqeqi äpäknätqe, iqu qui imäkñänñqiyä. Ga Hikä Tqu haqä yätqä äwämätätqe, ämaqä hñqueqä haqeqi äpäknätqe, iqueni guipäyänñqiyä" ätukqe.

⁴⁵ I tquannga, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, qu Jisasi Iqueä kukñji qätä äwipiyi, Iqueä kukjuä ktqe, iquauqä-quwanñqä äyä äwqanji näqñqä ekuwi. ⁴⁶ Qu näqñqä iinjä epiyi, a kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi iqua, "Jisasi Iqu hinuä-tqä hñqueqä" kjuä indqännganquwiñqä, zä ikuwi.

22

*Kukñuä ktqä, ämanqä ymisanjä naqänänñiqä**

¹ Asä qänggani, Jisasi Iqu kukñuä ktqä huiziqu, ämaqä naqä iquauñi tiñjä qe ätukqe. ² “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ämiqä naqä hñqu imäktqä enqä-pañiqä. Iqueqä ymeqä qokä iqu apäkä metñqänggani, ämaqä ämiqä iqu, ymisanjä naqänänñä imäkänñiyä. ³ Kinğanänñi iqu ämaqä hñquauñi, ‘Nyi ymisanjä naqänänñä imäkmqänggani, he nyitä ymisanjä anä natunquä pñnuwängqeqä’ tuänñiyä. Itanga hiunji ymisanjä-nqä iquenñi, iqu iqueqä wänuñuä-wiyqä iquauñi, tääqä tuätumapñqä dowatqanga, qu äpñeqe, enyqä winyänñiyä. ⁴ Itanji iqu wänuñuä imäkqä huiziquau-mända ändowatätä tii tuänñiyä. ‘He ämaqä nyi tääqä ätukqä iquauñqä äwäpu, nyaqä kukñui, tii jipiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi ymisanji näwe ae imäkeqeqä. Bulumäka qokä iquautä, nanuä äñguänänñitä äpäsätanä, nätmatqä eeqänänñi näwenyä ae imäkequä äwinä. He ämanqä ymisanjä täunqe, ppiyä” tupñqä äupiä’ tuänñiyä.

⁵ Ämaqä wänuñuä imäkqä iqua äupiä, kukñuä tä iquau tquanquwängga, ämaqä iqua qätä mäwiyqä ipu, hinjinäwa wepñqäüä. Hñqu iqueqä wänuñuä yätñqä wänñiyä. ⁶ Ga huiziqua, wänuñuä imäkqä iquau a äkiqätäpu, ämuamuapqä ämipu, pizqä päkññqäüä. ⁷ Iutanji, ämaqä ämiqä iqu, äwqä tnänñä winğanñuti, iqueqä ämaqä mäkä-iqä iquau, ämaqä pizqä päsqä iquauñqä dowatänñiyä. Qu äwäpu, iquau pizqä äpäsäpu, iquauqä anjä-himqe tä qäyävänñqäüä.

⁸ Inğanji ämiqä iqu, iqueqä wänuñuä-wiyqä iquauñi tuänñiyä. ‘Ämanqä ymisanji näwenyä witangqä-qe, ämaqä nyi tääqä kinğanä ätquäqä iqua, buayä täñqä pññqe, äñguä-qua manä. ⁹ Inñä etanji, he hänaqä manä eeqänänñä iunqä äwäpu, ämaqä iqi pmetanqä äqunänñuä iquau, ämanqä ymisanjä tä hñqä tääqä tuätumapiyä’ tuänñiyä. ¹⁰ Ga iqua hänaqä eeqänänñä im-imä äwäpu, qokä-apäkä quvqä iquautä, äñguä iquautä äwindäpñqä iquauñi, aquvä maqäpññqäüä. Itanji qu äpäpu, ämanqä ymisanjä täu äpñpiyänñgani, anjä iunñi täptembñqäüä.

¹¹ Inñäqe ämiqä iqu, yäpä inñgisa iquau hinñuä qunätñqä äpäyäqe, ämaqä hñqu ämanqä gque mipñnätanñi qunänñiyä. ¹² Inñä äqunäqe, iquenñi, ‘Näueqä iqukiyä’ tuänñiyä. ‘Si ämanqä gque, mipñga mäyapqä inñi, äänä etanñikä?’ Iqu kimanji matqä yänñiyä. ¹³ Itanji ämiqä iqu iqueqä wänuñuä imäkqä iquauñi, tiñjä tuänñiyä. ‘He iqueqä yukä hipa iunñi hatñä äququätäpu, hiawiqä imä pmetñqä yäpaqä mäñgisa tnämäupiyä. Anñä hiawiqe, ii knuä äqiyäpu hiqanñä mangtäsqukuä ämäutqänñuä ivqä’ tuänñiyä. ¹⁴ Ii tiñjä etanñiyqä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuapänänñä iquauñi, tääqä ätuätñqeqä. Itanñi yäpä inñgisa unñqä iinqe, Iqu hñqunä-hñqunänñi atäunñuä itñqeqä” ätukqe.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqä†

¹⁵ Inğanji Parisi iqua äupiä, “Jisasi Iquenñi, kukñuä äänä mitaniquäwä?” ätnäpu, knuä yanñä änyäpu, iqueä kukñuä quvqä hui tqanñutqe, äkäpñqä kukñuä guä ämäsäukuwi. ¹⁶ Qu iquauqä wänuñuäñqä ämotquaminñuä hñquautä, ämiqä naqä Heroti iquenqä äwinyäminñqä hñquautä† Jisasi Ique tii tupñqä ändowatkuwi. “Ämotqeqä Iquki, ne näqñqä eänñuä. Si kukñuä naqä-qakuä Tqukiyqä. Itanga Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqe, Si qokä-apäkä iquau naqä-qakuä ämotquetqänñä qäyunñä-qe, Si ämaqä hñquenyqä zä miqä itnä, yoqä-tänñä iquautä, yoqä maeqä iquautänñi, kukñuä asänänñi ätuätqänñiqä. ¹⁷ Inñi ne Romätanñä ämiqä naqä Sisa ique mbqä takisi ävätunqne, ii äñguätiyä, quvqätiyä? Si knuä äänä äkiyänñqe, ne natiyä” ätukkuwi.

¹⁸ Itanñi Iqu iquauqä knuä indqänñqä quvqä iunqe näqñqä ae eätä, tiñjä ätukqe. “He wopqä ipu, kukñuinä tqä iquenä, sunqä yamwiqä nyiyqäüä? ¹⁹ He mbqä takisi iunä ävätqänñuwanñä hñqu, Nyi mäñdquapiyä.” Inğanji qu mbqä hñqu Iquenyqä äma äpkuwi. ²⁰ Itanji Jisasi Iqu iquauñi, “Ktqä itä, yoqä itä, ii tqeqäwä?” ätukqe. ²¹ Qu “Sisa iqueqeqä” tquanquwängga, Iqu iquau tii ätukqe. “Inñi, nätmatqä Sisa iqueqä etanñutqe, ii kaqäque wipñqeqä. Ä nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanñutqe, ii Goti Ique wipñqeqä.” ²² Qu kukñuä tä qätä äwipiyä, eämepu, Iquenñi äväma äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anñumä vauqenqä ätukqe§

²³ Hiunñi iquenñi Satyusi hñqu, Jisasi Iquenyqä qe äpkuwi. Satyusi iqua, tii tqä-qua. “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anñumä mävaquä ipñqäüä.” Itanji qu Jisasi Iquenñi, yatñqä tiñjä äwikuwi. ²⁴ “Ämotqeqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunñi tiñjä ätätä äqäqke.

* 22: Lukä 14:15-24 † 22:14 Makä 12:13-17; Lukä 20:20-26 ‡ 22:16 Ämaqä iqua, Heroti ique quea äwisäminñuä iquay. Qu knui, ‘Mbqä takisi Romätanñä iquau vqe, ii äñguiqä’ indqänñuwi. Parisi iqua, ‘Ii suqä quvqeqä’ knuä indqänñuwi. § 22:22 Makä 12:18-27; Lukä 20:27-40

‘*Āmaqā hñqu apākā ämetä, ymeqā maeqā äpākonätqe, iquenyqā tññqe, känguequ apāññqe ämetä, ymeqā hemeññiyä.*’^{*}

²⁵ Hiññiqänäñji, ämaqā 7 hñguiqua, neyaqā awä iqi äp̄mamijuwiqā. Itanña iññuquautañji, kätequ apākā ämeqetañji, äpākongqeqā. Iqu ymeqā meämeqäñña äpākongñanñji, apāññqā iññji, känguequ ämakqeqā. ²⁶ Itañji känguequ-pqe, asä inä ikqeqā. Itañji kängua huiziqu-pqe, asä inyanä ikqeqā. Itanña inyanä-inyanä iqañji, kängua yāpakā iquenyqā. ²⁷ Eeqāññuqu äpākongñuwāñña, yāpaki, apāññqā ii inä äpākongqeqā. ²⁸ Inñi qānakndañji, ämaqā äpākombqā iqua aññgumä ävaupaññuwāññanñji, apākā eeqāññuqu ämamijuwä ii, tqueqā heäññiqāwä?” ätukewi.

²⁹ Kimañji Iqu tii ätukqe. “He Goti Iqueä bukä iu äqänäññeqñätä, itanña Iqueä yänänäññeqñätä maññqā epu, kukñuä iññqe qāmā-qāmä ipu ätqāuä. ³⁰ Hea inñanñji, ämaqā ae äpākombqā iqua aññgumä ävaupiyāññanñji, qokā-apākā mämanñqā ipñuwiqā. Oeyä. Qu enätqā qāukuä yätunñä iqua äp̄menjuwä-pa, iññä p̄mapñuwiqā.

³¹ Itaññji ämaqā äpākombqā aññgumä ävaupñuwāññqe, Nyi yatñqā hemqeqā. Kukñuä Goti Hanjuwä Iqu etkqā bukä iu äqänäññqe, he a matäuqā itqāññuwätanä?”

³² *Nyi Aprähämä, Aisakä, ä Jekopä iquauqä, Goti Iqunñqä.*†

Goti Iqu, ämaqā ae äpākongñuwä iquauqā manä. Ämaqā häññä äp̄menjuwä iquauqā Goti Iqueqä” ätukqe.

³³ Qokā-apākā iqua i tqaññji äwipiyi, näññqā Iqu vqaññqeqñä yäññuä kiññä ikuwi.

Kukñuä-suqä naqänänñä, huizi iquau ämāwqätäññqä iqu, äsqukuä?‡

³⁴ Parisi iqua, Jisasi Iqu Satyusi iquauñji, qu kukñuä matqā ipññqā imäkqaññqeqñä, qätä äwipiyi, iqua aquvä äqänäññu Iquenyqā äpkuwi. ³⁵ Iquautaññä kukñuä-suqeqñä näññqā hñqu, Jisasi Ique yamwiqā ävätä, yatñqā tii äwikqe. ³⁶ “Ämotqeqä Iquki, kukñuä-suqä naqänänñä, huizi iquau ämāwqätäññqä iqu, äsqukuä?”

³⁷ Itaññji Iqu kimanñji tii ätukqe. “*‘Goti Hanjuwä tqä Naqä Iquenji, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, kñuä indqññqetä Ique äwinyätñä, Iquenyqänä kuapänä kinguätñqe qä.*’[§] ³⁸ Kukñuä-suqä tqu, naqä kinganänñä-qu eä, huizi iquau ämāwqätäññä. ³⁹ Itanña kukñuä-suqä tqueqä tuwä iqinñä iqu, asä tiññiqä. ‘*Si tqä-täññqä äkinyätñqä-panñi, ämaqä si-tänñä iqi äp̄menjuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqe qä.*’^{*} ⁴⁰ Mosisi iqu ätätä äqäkqetä, hiññuä-tqä iqua äqäkuwitññji, kukñuä-suqä tqaqu, kiqä quatiyqä” ätukqe.

Kraisi Iqu, tqueqä ymeqäwä?†

⁴¹ Parisi iqua aquvä yqänä äqämbu pmetaññuwāñña, Jisasi Iqu iquau yatñqä äwikqe. ⁴² “Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqä iquau ämitñqä ataññä ikqä Iquenyqe, he kñuä äänä hiyqiyä? Iqu tqueqä ymeqäwä?”

Itaññji qu Iquenji, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä” ätukewi.

⁴³ Inñä tqaññuwāñña, Iqu iquauñji tii ätukqe. “Inñi äñänäññqäwä? Dñä Äññuä Iqu Dewiti ique kñuä indqññqä vqaññji, ga iqu Kraisi Iquenji, ‘Nqä Naqä Iqueqä’ ätuätäqe, inñi äñänäññqä äqäkqäwä?”

⁴⁴ *‘Naqä Hanjuwä Iqu, ñqä Naqä Ique tii ätukqeqä, “Nyi Tqä himä-wiññqä iquauñji, Saqä yäpä iqi p̄muatekimññiqāññanñqe, Si Nyaqä hipa ämuaññgisa p̄matññiqinñä” ätkqeqä,’* ätätä äqäkqeqä.†

⁴⁵ Inñi äñänäññqä? Kraisi Iquenji, Dewiti iqu, ‘Nqä naqueä’ ätukqä-qe, ämaqe, iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä ymeqeqä’ äñänäññqä tätqāññuä?” ätukqe. ⁴⁶ Iqu e tquangga, qu kimanñji äñä matqä ikuwi. Hiññji iquesaññji, qu zä ipu, yatñqä hui inä mäwqä iminjuwi.

23

“Wopqä ipu, kukñuäññä tqä-quauñqä, wa wipiyä”^{}*

¹ Inñanñji Jisasi Iqu qokā-apākā iquautä, Iqueqä wäññuññqä ämotquaminñqä iquautä, kukñuä awä tiññä ätukqe. ² “Kukñuä-suqeqñä näññqā iquatä, Parisi iquatä yoqä naqä ämapu, suqä Mosisi iqu ätkqeqñä näññqā äyä etapätqāññuä. ³ Inñinñqe, kukñuä eeqänänñji qu he hitqaññppqe, he qätä äwiyaññu qänakñä iqäññqeqä. Inñäqe qu kukñuäññä kuapänä ätäpu, iquauqä-quwäññji qänakñä miqä-qua etaññji, suqä qu imäkquwi, he qänakñä miqä iqäññqeqä. ⁴ Quwqä suqe, ktqä tii enñqä-panñiqä. Nätmatqä hui aquvä äqiyäpu, qa enñqä-ma manñuä ämanyuäpu, ämaqä iquau hanñä-iqä ävätqāññuä.

* 22:24 Kukñuä-suqä 25:5 † 22:32 Aññgumä Itmakqä 3:6 ‡ 22:33 Makä 12:28-31; Lukä 10:25-28 § 22:37 Kukñuä-suqä 6:5 * 22:39 Hiqäva-imäkqä 19:18 † 22:40 Makä 12:35-37; Lukä 20:41-44 ‡ 22:44 Apqä Bukä 110:1 * 23: Makä 12:38-40; Lukä 11:43, 46; 20:45-47

Injaqe iquauqä-quwäni, ämaqä hanä-iqä metanjuwä iquauji, yätamakqä mäwqä-quaiqä. ⁵ Suqä eeqänänä qu imäkätqänjuwi, ii ämaqe qu hinuä äqumbu yogä naqä wipnqä iyyqä. Qu tääqä tñnqä ipiyänğanji, wäpiqä-qatäwä, naqänänä imäkmbñqäüä. Itanji qu Goti Iquenyqä qänaknä iqä iquaiqä motquapnqä iinjqe, quwqä gquä quäuqä manä iunji, tinuä-tänä quäuqe imäkmbñqäüä. ⁶ Ymisanjä naqä imäkqänğanji, anä änguäqinyä pmapnqä winyänqiyä. Anä aquväqñqä iunä-pqe, zä-hawä änguänänä iqinyä pmapnqä winyänqiyä. ⁷ Ququawä aquväqñqä iu pmetanjuwängga, ämaqä iquauji, 'hiunjinğanjqä' tupnqätä, 'Ämotqueqä naqä iqukiyä' tupnqätä, winyänqiyä.

⁸ Injaqe hiyaqä Ämetqueqä Naqe, Hñqunänjqä. Ga he hinjuiquenjqä hiuänjqä. Iutanji, he hñqunä-hñqunäni, huiziqua, 'Si ämotqueqä naqä iqukiyqä' ktpñqä iinjqe, hinjuinä mäqunquä isñqeä. Oeyä. ⁹ Itanja hiqä Hiniqu Hñqunä eä, qäukuä yätu äyä äpmenä. Iutanji, he ämaqä qua täutanä hñque, 'Apä-qä' mätquä pambiyä. ¹⁰ Ga heqä näqñqä etapqe, Kiuänänä Hñqunänjqä. Ii Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqe ämitñqä atänuuä ikqä Iquvqä. Iutanji he hñqunä-hñqunäni, huiziqua, 'Näqñqä nätapqä iqukiyqä' ktpñqä iinjqe, hinjuinä mäqunquä isñqeä. ¹¹ Hesanjä ämaequtäunqä iqu, hiqä wäunuä emäkiyqä pmeniqeä. ¹² Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeäqä mamänğanjutqe, Goti Iqu iqueni mändi kittqiyänqiyä. Itanga ämaqä hñqu iqueqä yoqe mändi äkittqänqçe, Goti Iqu iqueqä yoqe yäänä imäkänqiyä" ätukqe.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quau, hanä-iqä wimapnuwänqä†

¹³⁻¹⁴ "Kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiinjñqä emenqiyä. Ämaqe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuñqä yäpä ingisa peyqenqe, he hoptäwä äyä ävätqänäuä. He hiqä-hiuänji yäpä ingisa mäyqä ipu, ämaqä yäpä ingisa yanä-tpu iqanjuwä iquauji, hoptäwä äyä ävätqänäuä.‡

¹⁵ Kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiinjñqä emenqiyä. Ämaqä yäpaqänğanjä hñqu, iqueqä kñuä äkunmäknätä, Israitqä iquene Goti Hanjuwä Iqueqä yogä haqeäqä ämamäütunqä-pa mamäütñqä iinjqe, he eqä-huänä ätäutqutänqä iutä, qua hitunuä äwitqutänqä iutä, qanjä ikiquenjqä. He iinjä änguänä imäkpiyä-qe, hñqu kñuä kunmäknğanjutqänğanji, he iqueqä suqä quvqe, hiqeuñi ämäwqätäutñqä iwimäkätqänäuä. Inji iqu-pqä tä maisquä iunqä wänqiyä.

¹⁶ He hinuä pisqä eäpu, huiziu hänaqä motquapnqä itqänjuwä-pañuenji. He tiinjä ätätqänjuwitanji, hanä-iqe emenqiyä. 'Ämaqä hñqu, "Iinjä-iinjä imäkmqänä" ätätqänğanji, kukñui naqä-qakuiqä tqe motquetñqe, hiqäva-imäkqä anä iunqänä ätätqe, ii nätmätqä hinjinqeäqä. Injaqe iqu golqä hiqäva-imäkqä anju äwinjenqä ätätqe, iqu iinjä ätätqä-pa imäkänqiyä' ätätqänäuä.^S ¹⁷ He hinuä pisqä qämä-qämä iqä-quenjqä. Golqä hiqäva-imäkqä anä iu äwinqä ii, hänaqä äkiutanjä, Goti Iqueqänä ätimäquäuä? Ii, Iqueqä anä iutanjqä. Iutanji, Iqueqä hinjuiqñi, nätmätqä kñnganäni, äsukä? Ii golqetanä, ä Iqueqä hiqäva-imäkqä anjitanä? Ii Iqueqä hiqäva-imäkqä anjqäqä. ¹⁸ Ga he tiinjä-pqä ätätqänäuä. 'Ämaqä hñqu "Iinjä-iinjä imäkmqänä" ätätqänğanji, kukñui naqä-qakuiqä tqe, ämotquetñqe, hiqäva-qäyqä ttawinqänä ätätqe, ii nätmätqä hinjinqeäqä. Injaqe, iqu nanuä hiqäva-qäyqä ttawä haqeuñinqä ätätqe, iqu iinjä ätätqä-pa imäkänqiyä' ätätqänäuä. ¹⁹ He hinuä pisqä-quenjqä. Nanuä hiqäva-imäkqänqä ii, hänaqä äkiutanjä, Goti Iqueqänä etqeuä? Ii Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä ttawä iutanänjqä. Iutanji, Goti Iqueqä hinjuiqñi, nätmätqä kñnganäni äsukä? Ii nanuitanä, ä hiqäva-qäyqä ttawitanä? Ii ttawiyqä. ²⁰ Iinjñqe, ämaqä, kukñuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-qäyqä ttawinqä ätätqä iqu, iqu hiqäva-qäyqä ttawinqäqä, nätmätqä eeqänänä haqeäqä äwinqä iñqätä, ätqiyä. ²¹ Itanga ämaqä, kukñuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-imäkqä anjqäqä ätätqä iqu, iqu anä iquenqätä, Goti anä iu äpmenqä Iquenqätä ätqiyä. ²² Itanji ämaqä, kukñuä naqä-qakuiqä motquetñqä qäukuä yätunqä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawinqätä, itanga Goti iu äpmenqä Iquenyqätä ätqiyä.

† **23:12** Lukä 11:37-52 ‡ **23:13-14** Näqñqä-tänä hñqu tii ätätqänä. Täqñji Matiu iqu tiinjä-pqä äqäqqe. "He kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, hanä-iqe tänqe emenqiyä. He wopqä ipu, kukñuinä tñnenjqä. Inji he apäqñqä iquauji, quangä ätuäpu, quwqä anji quwä mapñqäüä. He wopqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqe, quäuqä tqäpñqäüä. Iinjñqä, hiqä hanä-iqe, ämaqä huizi iquauqe ämäwqätäuniqeä." Makä 12:40 itanja Lukä 20:47 asänänji ätä äqänänä. § **23:16** Ämaqä ingga äpmanjuwä iqua, kñuä tii indqänminjuwi. Nyi ämaqä änguänänä hñqueqä yoqä-qe, nätmätqä änguänänä hñquänä-qe, qäsä tmqe, nyi suqä iqesa nyaqä kukñui yänänäqñqä imäkmä. Hipru 6:16

²³ Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiinjñqä emenqiyä. He kuknuä-suqä hñqenqä* knuä indqänäpu, iwuneqätä, kuämiqätä, itanğa andñätä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänjuwiqä. I etanği kuknuä-suqä iutanä naqänänjä, suqä wänqä iinjä iqueni ämäwqätäunqä tiinjä iquauñi, he tuwä wiyquenjqä. Suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, ämaqeuñqä qeqä imänqetä, Goti Iquenyqä quuvqä hämänänä wiyqä itäñi, he mimäkqä itqänjuwiqä. Änguanänji, tiinjä. Suqä he hiqä nätmätqä iwäsäupu, hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä iquauñä-pqe qänaknä iqanğpqe, ii ängua wänqiyä. ²⁴ He ämaqä hiñuä pisqä qäyä etanği, huiziquau hänaqä motquapñqä itqänjuwä iquenä, he tiinjä-quenjqä. Ämaqä hñqu quinañuä meqä isua wanä iu witanğuti, hiñuä äqunätä huätä ämatnämäutñqä-qe, kametqä wanä iu äwiñqe, hiñuä mäqunquä, eqetä eeqänä änguneqäqä-panä-quenjqä.

²⁵ Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiinjñqä emenqiyä. Eqä-häkitä, hevqetä haqänğisani asñä änguanä äqiyäpiyä-qe, ymisanä wiqä ingisani, suqä quwä meqetä, knuä hiqä-hiuänqänä indqänqetäñi, manğua äyä imäkätqänäuä. ²⁶ Si Parisi hiñuä pisqä-qukiyqä. Kinganäñi, si eqä-häkä yäpä ingisani asñä änguanä qäyqanğtqe, ga haqänğisani-pqe asä iinjä timäutñqeqä.

²⁷ Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiinjñqä emenqiyä. He ämaqä qua äptepqä haqänğisani, qätäqua äqiyequwä-panuenjqä. Qua äptepqä yäpaqä ingisani, aañä änguanänjä äqunätñä-qe, yäpä ingisani ämaqä pizqä iquauqä yänjitä, nätmätqä kiyä mätqä eeqänänjitä witanği qundñqinyä. ²⁸ He-pqe asä iinjä-quenjqä. Ämaqä iqua, hiyaqä hiwi hiñuä eqänäpiyi, qu he ämaqä jänäpuayqä knuä indqänätqätanğuwä-qe, hiqä yäpä ingisani suqä wopqä ipu kuknuinä tqetä, suqä hñgisa mamäuqetäñi, kuapanä emnänä.

²⁹ Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiinjñqä emenqiyä. He hiñuä-tqä qänğana äpäkonğuwä iquauqä yänjä qua äptekuwiu änyä-hänjä imäkäpu, itanğa ämaqä jänänänjä iqua qua äptekuwä iunji ätnänjä imäkäpu änguanä imäkquenjqä. ³⁰ He iinjä imäkäpu tiinjä ätätqänäuä. 'Ne atqä-awäkätä anä pmeqä-säpi, qu hiñuä-tqä iquau pizqä päkñqe, yätamäkqä mäwqä iquaniñqä' ätätqänäuä. ³¹ Kuknuä iinjä ätätqänjuwi, hiqä-hiuä tiinjä äyä ämänätqueqäuä. He hiñuä-tqä iquau pizqä äpäkkuwä iutanä ymeqä hueqä-himqä iquenyqä. ³² I etanği hiqä tawäka suqä quvqä imäkqätanuenjqae, he-pqe imäkqae upiyä. ³³ He qämäkä quvqä iqua eämakuwänänjä iquenyqä. Goti Hanjuwä Iqu kuknuä ämetätqänğani, he äänä mäwqätäupunuwänğawä? Oeyä! He tä maisquä iunğäupunuwä. ³⁴ Iinjñqe, he qätä nyipiyä. Nyi hiñuä-tqä hñquautä, ämaqä knuä ängua-tänjä hñquautä, itanğa ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä hñquautäñi, henyñqä dowatmqänä. Itanği he hñquauñi pizqä äpäsäpu, zä-huätatä huepnuwiqä. Itanğa hñquauñi anä aquvänğñqä iunji täuatätäu ipu, anä-himqä hñqenqä päšawatpnuwiqä. ³⁵ Iinjä etanği qu ämaqä jänänjä iquauñi, qua täu pizqä äpäkka äpminjuwä iquauqä suqä quvqe, he kima eeqänänji ämapñqäuä. Epo iquesa äpäsipäqäkani, yäpaki Beläkiya iqueqä hikñä Sakätiyasi ique äpäsätqutukuwiqä. He Sakätiyasi ique äpäkkuwi, hiqäva-imäkqä anä iunji, hiqäva-imäkqä ttawä iutä, hiqñqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä, awä iqi äpäkkuwiqä. ³⁶ Nyi heñi naqä-qakuä etqänä. Suqä quvqä eeqänänjä iinjqe, kiqä kimanji hanä-iqe, qokä-apäkä tänğa äpmeñuwi ämapñqäuä.

³⁷ Jerusälemä iquenyä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hiñuä-tqä henyñqä dowatqanğqä iquauñi, hikä pizqä päsqenjqä. Hea kuapanänjä iunji, Nyi heyaqä ymeqä iquauñi, kukutakisqä kiqä meqä itmetä hikuwä yäpä iqi ämäqmuatetñqä-pa, naqä hmbinyä i mäqumuatemätmä iqa äpätnqeqä. Iinjä etanğqä-qe, he iinjqe maenqä enä. ³⁸ Qätä nyipiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä anji ae ävämeqanğa, aañqä hiäniqeqä. ³⁹ Itanğa Nyi he tiinjä etqänä. Täñgata tiñi, he hiñuä manğänqä ipñqäuä. Qänakndanji he kukñui, 'Ämaqä, Goti Naqä Iqueqä kuknuä awä tuätñqä pätaqätanğqä Iqueni, Goti Iqu äñgui iwimäkänqiyä'[†] ätpqänğani, he anji hiñuä nqämbnuwiqä" ätukqe.

24

*Hanä-iqä hea yäpakiñğa timäuniqenqä**

¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anji ävämetqätanğani, Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminğqä iqua, hiqäva-imäkqä anä iqi mätnätanğqä iquauñqä tupñqä äwimakuwi. ² Iqu iquauñi,

* 23:23 Kuknuä-suqä 14:23 † 23:39 Apqä Bukä 118:26 * 24: Makä 13:1-37; Lukä 21:5-36

kima tiinjä ätukqe. “He anj eeqänänj iquauji, hinjuä qumbiyä! Iqua änguanänj-ge, Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qänakndanji hikä hñqu huizi iqueuä haqä yäni mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänänji ämisqiyäpu, qua mäni tnämaupunwiqä” ätukqe.

³ Iqu qoqonj Olipänjqä äwätä pmetanqa, Iqueqä wäunjuänjqä ämotquaminjqä iquanä Iquenyqä äpäpu, yatnjqä tiinjä qe äwikuwi. “Nätmatqä Si ne änatnji, hea äknjqä timäuniqä iñjqe, awä natiyä. Si angumä quveptñjqätä, qua tä qäpu hiäniqñqätäni, ‘Tänjqä timäunqiyä’ knjuä neyätñjqä iñjqe, ne hiñjqä äkisque qunaninjqäwä?” ätukuwi.

⁴ Yatnjqä e vqanquwänjqä, Iqu iquauji, “He yasämä mimbiyä, qu quanjä etäpu, hiqä knjuä indqänqe, qui emäqäpnwiqä” ätukqe. ⁵ “Ii tiinjänjqä etqänä. Ämaqä kuapänä hñqunä-hñqunä ätimäuisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, ‘Krais i ämaqä he ämeyätñjqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqe, nyi qäqunjqä’ ätäpu, ämaqä kuapänänj iuqä knjuä indqänqe, qui iwimäkäqisqäpnwiqä. ⁶ Itanqa he ämaqä mäkä naqänänj päunqeyqanquwi qätä äwiyäpu, ‘Ämaqä kinj danj hui mäkä äunätqänjuä’ tqanjqä qätä äwiyäpiyänqanji, he zä ipu, yäunjuä-yäunjuä miqä pa iqäpnjqä. Nätmatqä iinj ätimäutäqä-ge, hiunji yäpaki änanjqä. ⁷ Ämaqä huitanj iqua, hueqä-himqä huitanj iquatäni mäkä vauqumuatpnwiqä. Ämaqä miqä hñqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqueqä iquatäni mäkä humbnwiqä. Hñqäqinj buayä dä naqänänj timäuniqeqä. Itanqa hñqäqinj qua ekä yäniqeqä. ⁸ Apäkä iua ymeqä änä ämipnjqä tänj-hurjqä ämetqänjuwäpanji, nätmatqä iinj iqua ganä timäuniqeqä.

⁹ Hea inqanji, qu heñj etmepu, huizi iquauqä hipa iu hanj-iqä mapnjqä hi-wipnwiqä. Hesanj hui, qu pizqä hipäkipnwiqä. Itanqa he Nyinyqä quuvqä heqiyätqätanquwitanji, ämaqä eeqänänji, qu henyqä äwqä quuvqä winquäniqeqä. ¹⁰ Hea inqanji, qokä-apäkä Nyinyqä quuvqä eqämipqä kuapänänji, quwqä quuvqä heqiyqe qui imäknäpu, quwqä-quwänjqä äwqä quvqä winqanquti, qutanj hñquauji, mäkä-hunjqä iquauqä hipa iu wipnwiqä. ¹¹ Itanqa hinjuä-tqä kuapänänji, qu quanjä ätuäpu, ämaqä kuapänänj iuqä knjuä indqänqe, qui wimäknwiqä. ¹² Kukñjuä-suqeu yäpä imä mäpmeqä ii, naqänänj ätimäutä, ämaqä kuapänänji suqä ämaqeuqä winjqe ävqutatämäupunwiqä. ¹³ Injqe ämaqä hiunji yäpakänqanjqä Nyinyqä quuvqä yänänänjqä eqiyäpu äpmamitpjqä iquauji, Goti Hanjuwä Iqu hanj iqumuatäniqeqä. ¹⁴ Itanji Goti Hanjuwä Iqunä ämitnjqä iunjqä kukñjuä änguanänji, qu qua äwitqütänjqä-pa, awä tuäkiqäpnwiqä. Ämaqä eeqänänjiu tquanjqä qätä äe äwiyqanquwänqanji, hiunji yäpaki, inqa timäuniqeqä” ätukqe.

¹⁵ “Inji, tiinjä. Hinjuä-tqä Deniyäli iqu hinjiqänä nätmatqä qui imäqä quvqänänj iquenyqä ätätä äqäqke, nätmatqä iinj iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqä anj iu pämä tqäutanji qumbnwiqä. (Ämaqä, hinjuä-tqä iqu äqäqä iu a ätäutqä iqu, knjuä änguanä mequänjqä.) ¹⁶ E äqumbiyänqanji, ämaqä qua Jutiya pmeqe, qoqonj iunjqä zä maqänä uwqäpnjqä. ¹⁷ Ämaqä anj atäaqä hevqä iu äpmamitäqä iqu, qua mäni ikuapmäutäqänqanji, iqu iqueqä nätmatqä anj yäpä ingisa witanqutqenjqä knjuä mindqänjqä itä, hämänänä zä wänqiyä. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä wäunjuä iu äpmamitäqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metnjqä angumä mäwqä yänqiyä. ¹⁹ Itanqa, apäkä äwqätänj iuaunqätä, ymeqä anjuänjqä-tänj iuaunqätänji, zä maqänä mäwqä iqanqppenqe, huäqä kiinj hunqeqä. ²⁰ Ga hiqä zä maqänä uwqe, yunjuänqatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqatä, matimäuqä yätñjqä dinqe, he Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä tqäpnqeqä. ²¹ Itanqa hanj-iqä inqa timäuniqe, naqänänj ämäwqätäuniqeqä. Qua änyä qe ipäqäqänqatqä tänqa ti täunqe, hanj-iqä tqutä asänänji matimäuqä iminqeqä. Qänakndanj-pqe, tqutä asänänji hñqu-pqe matimäuqä yäniqeqä. ²² Hanj-iqenqe, Naqä Iqu ‘Wänqäpu wäniqeqä’ äe ätkqeqä. Iqu iinj mimäqä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäknqäpnänjqä. Injqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänjqä atäunjuä ikqä iquaujqä knjuä indqänätä, wänqäpu hiätñjqä imäkäniqeqä.

²³ Inqanji ämaqä hui, ‘He hinjuä qumbiyä! Krais ne ämineyätñjqä Goti Iqu ique atäunjuä ikqä iqu täqi äpmenä,’ ä ‘Nänji äpmenä’ etqanqppqe, he qätä mäwiqä pa iqäpnjqä. ²⁴ Ii tiinj etanji. Ämaqä quanjä-tqä hui ätimäupu, ‘Nyi Krais he ämeyqänjqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä änyikqä iqunjqä’ etäpu, ämaqä knjuä iqä mapñqenjqä, nätmatqä ämaqä mimäqänänj huitanj-huitanj imäknwiqä. Quanjä iinj tqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänjqä atäunjuä ikqä iquauji, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnwiqä. Itanqa ämaqä huizi, ‘Nyi hinjuä-tqä iqunjqä’ ätäpu, asänänj imäknwiqä.

²⁵ Qätä nyipiyä! Nätmatqä ii ätimäunqenqe, Nyi äe äyä etätñqeqä. ²⁶ Inji ämaqä hui, ‘He hinjuä qumbiyä! Krais Iqu anj avqñjqä imä äpmenä,’ ä ‘Iqu anj yäpä ingisa äpmenä’ hitqanqppqe, qätä mäwiqä pa iqäpnjqä. ²⁷ Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä

Iqu äpätñqänggani, nyuauä itä qäukuä haqä yätuta we im-imä eeqänänjä äunätñqäpanji, Iquesani, we asä iinjä hunäniqeqä. Inji ämaqä eeqänänji hiñjuä qumbnuwiqä. ²⁸ Nätmatqä äpäkonä pizqä witañgqä iunji, yññä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu äñgññqäüä.

²⁹ Itanğa, hanä-iqä naqänänjä ae etqä iqua qäpu hiqanğani, maqänänji *mäptqä iqu hea äwitä, qanjuä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji äväma, qua täu qiyäpäknğanğuwänğa, ga nätmatqä yänänäñqä qäukuä yätu äwiñuwi, ämeñä ipnuwiqä.*† ³⁰ Inğani Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä hiqñqe, qäukuä iu timäuqanğa, hueqä-himqä eeqänä qua täu äpmeñuwi, zä ipu zääqä ätäpu, hiñjuä tiinjä qumbnuwiqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäñqñqetä, Iqueqä yoqä naqe motquetñqetä pñanji qumbnuwiqä. ³¹ Itanğa hääwä naqänänjä tqanğa, Iqu Iqueqä enjätqä iqua qua manä eqiyänqä-pa äwäpu, qokä-apäkä Iqueqänqä atäñjuä ikqä iu, aquvü maqänñqä dowatäniqeqä” ätukqe.

³² “Itanğa he zä-eaqä iqu ämetquetñqenqä näqñqä mapiyä. Kiqä äpa iunji, eqä yqänä änyä, quwqä mññi änyä-hänjä inğqeqä, näqñqä tiinjä iqäññqä. Yuñjuä äqunätñqe qäpu eätä, mäptqä dnjä hinätñqe, qäqi etanğiyqä. ³³ Asä iinjä, he nätmatqä Nyi etqäqä iinjä ii timäwäwqanğani äqumbiyänğani, he näqñqä tiinjä hipnuwiqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqä anjä hänaqä iu näwe tqäutañğiyqä. ³⁴ Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inğa pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanğuwänğa, nätmatqä eeqänänji timäuniqeqä. ³⁵ Qäukuitä, quaqetä, qui imäknäniqeqä. I etanği Nyaqä kukñui, qui mimäknqä yäniqeqä” ätukqe.

³⁶ “Inğqe nätmatqä iinjä äknğa timäuniqä iññqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä eänä. Ynaunğqä qäukuä yätutanä iquatä, Nyi Ymeqä Iqundänji, ne änyä maqñqä eänjuä. Apiqu Iqueqä-kiuänänqä. ³⁷ Noa iqu pmetanğa, huakä naqänänjä ätimäukqä-panjä iinjä, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänggani, asä iinjä timäuniqeqä. ³⁸ Huakä naqänänji matimäuqä änä etanğani, qu ymisänjä äñäpu, eqä äñäpu, apäkä ämepu, apäkä yanä änyäpu, Noa iqu yimba paquvqanğanqä imäkqä äumiñuwi. ³⁹ Qu nätmatqä timäutñqä iññqe maqñqä eäpu, iinjä iqa wätqätanğuwänğa, huakä naqänänjä ätimäutä, ämaqä eeqänänjä iinjä iunji pizqä äpäkkqeqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänggani, asä iinjä timäuniqeqä. ⁴⁰ Ämaqä hñquaqu qeeqä wäñjuä iu äpmamisiyqe, iwä Goti Hanjuwä Iqu hñque itmetä, hñquenji hiñjuinä qunäniqeqä. ⁴¹ Itanğa apäkä hiuaqu snğumetqä quqowä äqämisiyqe, iwä Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, ga huiñji hiñjuinä qunäniqeqä. ⁴² Inji hiqä Naqä Iqu äñğa päniqätiyä maqñqä eänjuwitanji, he näwenyä imäknäpu äñğuanä mimbiyä.† ⁴³ Itanğa he tiinjä-pqenqä kñjuä indqämbiyä. Ämaqä anjä-tänjä hñqu, ämaqä quwä-meqä hñquenyqe, ‘Iqu heatqä äsqueti pänqutiya’ t’ä näqñqä ae eätqe, iqu hiñjuä äñğua äqunätä, quwä-meqä iqu iqueqä anji qäyäpnasqiyätä, yäpä yänğisa päyätñqe, hiñjuinä maqñquä yänqiyä. ⁴⁴ Injññqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyä! Hea hñquenji, he ‘Tänğanqe mapqä yänqiyä’ kñjuä indqänätqätanğuwänğani, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäñqiyä” ätukqe.

⁴⁵ “Wäñjuä-wiyqä, kñjuä äñğua äme, kiqä wäñjuä äñğua imäkqä iquenyqe, Nyi awä etmqe. Ämaqä naqä iqu, ämaqä iinjä iqueni, iqueqä wäñjuä-wiyqä iquau ämitä, iquauqä ymisänjä hea qayunänğanğa väniqä iññqe atäñjuä vññqiyä. ⁴⁶ Naqä Iqu äpäqe, iqueqä wäñjuä imitätqä di hiñjuä quñğanğani, iqu aquvänä yänqiyä. ⁴⁷ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmatqä eeqänänji ämitñqenqe, ique atäñjuä vññqiyä. ⁴⁸⁻⁵⁰ I etanğqä-qe, wäñjuä-wiyqä tq, ‘Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yänqiyä’ kñjuä indqänätä, wäñjuä-wiyqä huizi iquau äpästätä, itanğa buayätä eqätä ämaqä hiqiyqä imitpqä iquatä änmitätqe, hea hñquenji, iqu maqñqä eätä näwenyä mimäknqä etanğani, iqueqä ämaqä naqä iqu anji äpäniqeqä. ⁵¹ Iqu quvqä e imäkqanğani äqunäqe, iqueni mññä ätävätä, ämaqä wopqä ipu kukñuinä tqä iquatä äpmamitpqä iññqä huätä dowatäniqeqä. Iqi äpmapiyänğani, kñjuä naqänänjä äqiyäpu, hiqanjä manğtäsqukuä mäuqäpnuwiqä” ätukqe.

25

Kukñuä ktqä, hitqä 10 iuañqä

¹ “Ga Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänggani, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, apäkä hitqä hipa eeqänjä iuaucqä tiwiqä enqä-panji hiäniqeqä. Ämaqä apäkä metñqä imäknätä äpätñqä iqanğani, iua iqtä ämimbnqä hiqi-tä ämäsäupu upnuwiqä. ² Apäkä

† 24:29 Asayä 13:10; Joeli 2:10 † 24:42 Lukä 12:35-48

iuatanj hipa hñginä iua, kñuä maiqe. Itanğa huizi iua, kñuä änguä meqä iuai. ³Apäkä kñuä maeqä iua hiqi-tä ämäsaupi, ga olipqä eqä aowä hiqi-tä anđi iquatimepu ämäsaüqe, qäsä mäma mapqä ipnuwiqä. ⁴Inäqe näqñqä epiyä iua, eqä-häkä iu equatimepiyi, quwqä hiqi-tä mäsaüqetä qäsä äma ppnuwiqä. ⁵Ämaqä apäkä metñqä iqu maqänä mapqanđi, iua hiñuä hiqaqänqä ipiyi, hiqaqä wopnuwiqä. ⁶Heatqä quaesqänđanđi, tääqe, 'Ämaqä apäkä metñqä iqu äpqiya. Iqutä mimbnqä ppiyä' tuäniqeqä. ⁷Itanđi apäkä hitqä iua eeqänänđi ivatuwämbiyi, iuaqä hiqi-tä näwenyä imäknpnuwiqä. ⁸Apäkä maqñqä iua näqñqä iuau-mända tii tupnuwiqä. 'Neyaqä hiqi-te esuatñqä iqanđi, olipqä eqä aowä hui nätappiyä.' ⁹Iñä tquanđuwänđanđi näqñqä iua kimanđi, 'Oeyqä' tupnuwiqä, 'Eqä tä, nenyqätä, henyqätä qäyunä maeqä eänä. Eqä miqä iquauñqä äwäpu, hiqe mbqä ipiyä.' ¹⁰Itanđi apäkä maqñqä iua, eqä mbqä ipñqä uwqanđuwänđanđi, apäkä metñqä iqu ätimäuqanđanđi, apäkä näwenyä imäknpmipqä iua, anđi yäpä inđisa iquä anä ymisanđi naqänänđi bnqä paquvqanđuwänđanđi, qu qñqanđi mäyepnuwiqä. ¹¹Qänaknđanđi apäkä hitqä huizi iua äppi, tupnuwiqä. 'Naqä Iqukiyā. Si äpätä, qñqanđi nauteyā.' ¹²I tquanđuwänđanđi, iqu kimanđi tiñä tuäniqeqä. 'Nyi henyqe, tutqä qäpu änyä maqñqä eänänä.'"

¹³Tiwiqä e ätuäqetanđi tii ätukqe. "Inđitanđi, hiqä Naqä Iqu äkñgati päniqenqe maqñqä eänuwä-qae, he näwenyä imäknpnuwiqä äñguänä mimbiyā."

*Kukñuä ktqä, wänuuä-wiyqä mbqä miññqä iquauñqä**

¹⁴"Huizi, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqunä miqe, ii tiñä enqä-paniqä. Ämaqä hñqu kinämqä qanđi wätñqä imäkñätäqänđanđi, iqueqä wänuuä-wiyqä iquauñi tääqä ätuätumetä, qu iqueqä nätmätqe miqäpnqä iquauqä hipa iu väniqeqä. ¹⁵Iqu wänuuä-wiyqä iquauqä näqñqenqä iwäsäüqe, ga hñqenđi mbqä kuapanä 5,000 ävätä, hñqenđi iñänänđi 2,000 ävätä, itanđanđi yäpäkä iqueni 1,000 äväqe, väniqeqä. ¹⁶Ae uwqanđanđi, maqänänđi wänuuä-wiyqä mbqä 5,000 ämetqä iqu mbqä wänuuä imäkätä, mbqä haqeqñi, 5,000 inä meni qeqä. ¹⁷Itanđanđi ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu-pqe, mbqä wänuuä inä imäkäqe, 2,000 inä meni qeqä. ¹⁸Itanđi ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu äma äwätä, iqueqä ämaqä naqä iqueä mbqe, qua hovqä äptätä, imä zä pteäniqeqä.

¹⁹Hea quäuqä ae äpawqanđanđi, ämaqä naqä iqu anđumä äpäqe, iqueqä mbqä ävätqenqä näqñqä metñqä, wänuuä imäkqä iquauwä tääqä tuätumeniqeqä. ²⁰Itanđanđi ämaqä mbqä 5,000 ämetqä iqu äpätä, mbqä 5,000 haqeqñi hutäknä ämetqe, qäsä äma äpätä, tiñä tuäniqeqä. 'Ämaqä naqä iqukiyā. Si mbqä 5,000 ändapknijä. Hiñuä qunyā. Nyi wänuuä imäkätmä, 5,000 haqeqñi äyā ämeqeqä.' ²¹Itanđi ämaqä naqä iqu tiñä tuäniqeqä. 'Si ämaqä äñguki eänä, wänuuä qäyunä imäkqukiyqä. Nätmätqä wänqä isua äñguänänđi ämitqänä-qae, si nätmätqä kuapä misñqä atänuuä kimqänänđijä. Äpätänä, nyitā aquvänä yenqeqä' tuäniqeqä.

²²Ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu inä äpätä, tiñä tuäniqeqä. 'Ämaqä naqä iqukiyā. Si nyiñi 2,000 äyā ändapknijä. Hiñuä qunyā. Nyi wänuuä ämitmä, kiqä haqeqñi 2,000 inä äyā ämeqeqä' tuäniqeqä. ²³Itanđi ämaqä naqä iqu tiñä tuäniqeqä. 'Si ämaqä äñguki eänä, wänuuä qäyunä imäkqukiyqä. Nätmätqä wänqä isua äñguänänđi ämitqänä-qae, si nätmätqä kuapä misñqä atänuuä kimqänänđijä. Äpätänä, nyitā aquvänä yenqeqä' tuäniqeqä.

²⁴Itanđi ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu-pqe äpätä, tii tuäniqeqä. 'Naqä iquki, nyi sinyqe näqñqeqä. Si ämaqä tnänänänđi iqukiyqä. Ämaqä hñqua wänuuä iu ymisanđi vowä ämäuepqe ptqukiyqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämäwäpquñi, kiqä näänqe mequkiyqä. ²⁵Si suqä iñä iquki etanđi, nyi zä itmä, tqä mbqä 1,000 qua hovqä iu zä äpteqä-qae, ga täsuwänä' tuäniqeqä. ²⁶I tquanđanđi, naqä iqu kimanđi tiñä tuänqiyä. 'Si wänuuä-wiyqä quvqä enyqä iqukiyqä. Nyinyqe, si näqñqä ae eänä. Nyi ämaqä hñqua wänuuä iu ymisanđi vowä ämäuepqe ptqunqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämäwäpquñi, kiqä näänqe mequnqä. ²⁷Si näqñqä iñä eänđi, nyaqä mbqe, kiqä pnqä wiqä iunđi, sunqä pnqä maeqä iknäwä? Iñä imäkqä-säpi, nyi anđumä äpmqänđanđi, nqä mbqä qäyunänđi kiqä haqeqñitä meqämingä.' ²⁸Itanđi wänuuä-wiyqä huizi iquauñi, 'He mbqä 1,000 ämotaupu, ämaqä mbqä 10,000-tänđi ique wipiyä' tuäniqeqä. ²⁹'I tiñä etanđi. Ämaqä nätmätqä-tänđi eeqänänđi iquauñi, nyi hui anđi vqanđanđi, qu kuapanänđi-tänđi hipnuwiqä. I etanđi, ämaqä nätmätqä maeqä eä wänqäpu ämenuwä iquauñi, nyi anđi ämotaumqänä. ³⁰Itanđanđi wänuuä-wiyqä quvqä tqenđi, he yäpāqä inđisa anđi hiawiqä inđisanđi huätä dowatpiyā. Iqi äpmamipqä iqua, hiqanđi manđtäsqukuä ämäupu, kñuä qäkmanđpnuwiqä' tuäniqeqä" ätukqe.

* 25:13 Lukä 19:11-27

Āmaqeuaqā Ymeqā Ekqā Iqu āmaqeua iwäsäuniqeqñā

³¹ “Āmaqeuaqā Ymeqā Ekqā Iqu anju apätqānganji, yoqā naqā-tāñā äpätā enätqā eeqänāñā iquatā anā pnuwiqā. Itanğa Iqu Iqueqā yoqā naqe motquetñqe, āmiqā iqueqā zā-hawā iu pmeniqeqā. ³² Inğanji hueqā-himqā eeqänāñi Iqueqā hiñuā iqi tqāuqanğuwāngğa, Iqu iquauñi iwäsäutā hñquacu mäsāqasäueniqeqā. Yaqueqā miqā iqu sipspqā iquatā, meme iquatā ämäsāqasäuetñqā-pa, i imäkāniqeqā. ³³ Iqu sipspqā iquauñi ämuangisa, itanğa meme iquauñi qunamäuqānggisa, mäsāqasäueniqeqā.

³⁴ I imäkäqetanji, Āmiqā Naqā Iqu āmaqā iqueqā hipa ämuangisa tqäutanguwā iquauñi tiññā tuāniqeqā. ‘Nqā Apıqu he anğua emäkätñqā ae etkqeqā. Iqu nātmatqā anğuanāñi quae ānā imäkätāqāngğa, henynqā näwenyā imäkeqqe, he mapñqe, Iqunā ämitñqā yāpā tānggisa yappiyā. ³⁵ İi tiññā etanğiyā. Nyi buayā dā pmetanğanji, he buayā äyā ändapminjuwiqā. Nyi eqā mañqā pmetanğanji, he eqā äyā ändapminjuwiqā. Nyi āmaqā hueqā-himqā huitanğunā etanğa, he Nyiñi hiqā anā iunqā ändma äuminjuwiqā. ³⁶ Nyi qākā mäyäuqā itanğa, he qākā äyā ändapminjuwiqā. Nyi yaqā witanğanji, he äyā äminyiminjuwiqā. Nyi guā pmetanğanji, he äpāpu hiñuā äyā ämanğänminjuwiqā’ tuāniqeqā.

³⁷ I tquanğa, qokā-apākā jänāñā iqua kimanji tiññā tupnuwiqā. ‘Naqā Iqukiyā. Si buayā dā pmetanğnā hiñuā äkqänātanā, äknğa äktapminjuwāwā? Si eqā mañqā pmetanğnā, eqā äknğa äktapminjuwāwā? ³⁸ Si āmaqā hueqā-himqā huitanğänğnuki äkqänātanā, neqā anā iunqe, äknğa äktma äuminjuwāwā? Si qākā maiquki etanğnā, qākā äknğa äktapminjuwāwā? ³⁹ Si yaqā witanğnā ä guā pmetanğnā, äpātanā hiñuā äknğa ämakqänminjuwāwā?’ tupnuwiqā.

⁴⁰ Itanğa Āmiqā Naqā Iqu kimanji tiññā tuāniqeqā. ‘Nyi aanā naqā-qakuānāñā etqänā. Nātmatqā eeqänāñi, he Nyaqā guākautā, napqautā iwimäkmpiqe, qu yoqā maeqā qäyā etanğqā-qe, iñji he Nyi nyimäkminjuwiqā.’

⁴¹ Inğanji Iqu āmaqā hipa qunamäuqānggisa tqäutanguwā iquau tuāniqeqā. ‘Henyqe, Nqā Apıqu, “Qu qui imäkmbñqāuā” ae ätkqeqā. He tā maiusqänāñā äsāñqeuñqā huätā upuiyā. Tā äsāñqā iqu, Setānā iquenqätā, iqueqā enätqā iquauñqätā näwenyā äsānā. ⁴² İi tiññā etanğiyā. Nyi buayā dā pmetanğanji, he buayā mändapqā äyā iminjuwiqā. Nyi eqā mañqā pmetanğanji, he eqā mändapqā äyā iminjuwiqā. ⁴³ Nyi āmaqā hueqā-himqā huitanğunā etanğa, he Nyiñi hiqā anā iunqā mändma mäwqā äyā iminjuwiqā. Nyi qākā mäyäuqā itanğa, he qākā mänyiyätqā äyā iminjuwiqā. Nyi yaqā äwitmä ä guā-pqā pmetanğanji, he mäminyqā da äyā iminjuwiqā’ tuāniqeqā.

⁴⁴ I tquanğa iqua-pqe kimanji tiññā tupnuwiqā. ‘Naqā Iqukiyā. Si buayā dā pmetanğnā, ä eqā mañqā pmetanğnā, ä, hueqā-himqā huitanğänğnuki etanğnā, ä qākā maiquki etanğnā, ä yaqā witanğnā ä guā pmetanğnā, hiñuā äkqänātanā yätamäkqā makiyqe, äknğa iminjuwāwā?’ tupnuwiqā.

⁴⁵ Itanğa Āmiqā Naqā Iqu kimanji tiññā tuāniqeqā. ‘Nyi aanā naqā-qakuānāñā etqänā. Nātmatqā eeqänāñi he Nyaqā guākautā napqautā yoqā maeqā inäsquauñi miwimäkqā iminjuwi, iñji he Nyi-pqe mänyimäkqā äyā iminjuwiqā’ tuāniqeqā. ⁴⁶ Āmaqā tqua äwäpiyi, hanğā-iqā qāpu maeqā eniqā di ämepu pmepnuwiqā. İññā etanği qokā-apākā jänāñā iqua, hāñā hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqā” ätukqe.

26

*Āmaqā naqā iqua, Jisasi Ique päkñqā ätkuwiñqā**

¹ Jisasi Iqu kukñuā tā eeqänā qāpu ätuäqetanji, Iqueqā wäunğanğā ämotquaminğqā iquauñi tiññā ätukqe. ² “He näqñqā äyuwānā. Hiunji hñquacu yqänā äwinā. Inğanji hiunji naqänāñā Pasopa iqu timäuñqiyā. Hiunji iqu ätimäuqanğanji, qu Āmaqeuaqā Ymeqā Ekqā Iqueni, mäkā-hunqā iqua zā-huätatā huepñqā wipnuwiqā.”

³ Hea asā qānganji, hiqāva-imäkqā naqā iquatā, İsraitqe miqā iquatā, hiqāva-imäkqā naqā Käyāpasi iqueqā anā iqi aquvā äqāngıwi. ⁴ Iqua kukñuā ätqāmanāpu, “Ne Jisasi Ique mañqā itmetanā pizqā päsatuñque, äänā imäkatuñquāwā?” ätnğıwi. ⁵ “Āmaqē hiñuā änaqänāpu mäkā ipäqiyqenqe, ne suqā iñji, hiunji naqänāngğa mimäkqā yatunqueqā” ätnğıwi.

Apākā hui, eqā jinanā-weqe, Jisasi Iqueä nyuänju equatekqenqā†

* 26: Makā 14:1-2; Lukā 22:1-6; Jonā 11:45-57 † 26:5 Makā 14:3-9; Lukā 7:36-50; Jonā 12:1-8

⁶ Jisasi Iqu anä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänqä[†] anä iu äpmaminqe. ⁷ Iqu buayä gmanätqätanğa, apäkä hui hikä häkä eqä jinanä-weqä inqä hñqu, äma äwimetä, Iqueuä nyuänñu equatqke. Häkitä, eqä jinanä-weqetä, kiqä mbqe naqänänñi. ⁸ Iqueqä wänuñqä ämotquaminqä iqua e äqumbiyi, äwqä tnänñä imäkäpu, “Eqä jinanä-weqe, hñgi qui sunqä imäkqiyä? ⁹ Ii eqä jinanä-weqe, mbqänqä imäkätä, mbqä naqänänñä ämetä, ämaqä nätmätqä maeqä iquau mäwqä sunqä iqiya?” äñjuawi.

¹⁰ Jisasi Iqu iquauqä kukñuñqä näqñqä eä, iquauñi tiñä ätukqe. “He apäkä täsinñi, hanä-iqe sunqä vqäüä? Ii suqä äñguänänñi nyimäkqiyä. ¹¹ Ämaqä nätmätqä maeqä iqua hesä anänñi, hea ique-ique äyä äpmeñäüä. Itangi Nyi hesä anänñi, hea ique-ique mäpmeqä imqänä. ¹² Apäkä ii ege äñjuatqe, ii Nyaqä huiwi qua ptnäniqä iñqä näwenyä inyimäkqiyä. ¹³ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qu qua eeqänänñä iunqä äwäpu, kukñuä äñguä we-hunqä-tänñi awä ätuäkipiyänğanñi, apäkä täsi inyimäkqenqe awä inä tqäñqeqä. Inñi qu iñqä hui mimäuqä ipñqenqä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau vätnqä ätukqenqä^S

¹⁴ Inğanñi wänuñä imäkqä 12 iutanä Jutasi Iskarioti iqu, hiqäva-imäkqä naqä iquauñqä äukqe. ¹⁵ Iquau äwimeqe, yatñqä tiñä äwikqe. “Nyi Jisasi Ique he hitapmqe, he nätmätqe äkitanñi dappñqäwä?” Yatñqä vqanğqänğa, qu mbqä-hiki, 30 qe äwikiwi. ¹⁶ Itanñi Jutasi iqu, Jisasi Iqueni ämaqä iquau vätnqe, hänaqenqä qävqä yatñqä ipäqäqke.

Jisasi Iqu, Iqueqä wänuñä yätquakä iquatä, ymisänñä yäpakä äñguwänğanqä^{}*

¹⁷ Hiunñi bretqä yenüä qo matäuqä bñqä iquauqä hiunñi kinğanänñä iqueni,[†] wänuñqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iquenyqä äpäpu, yatñqä tiñä äwikiwi. “Si hiunñi naqänänñä Pasopa iutanä buayä dñqe, ne näwenyänñi, äsqi imäkekiyatunquäwä?”

¹⁸ Iñä tquanğuwänğa, Iqu tii ätukqe. “He anä-himqä yäpä inğisa äpaquväpu, ämaqä iñä ique hñuä äqumbiyi, tii tupiyä. ‘Ämotqueqä iqu ‘Tupiyä’ ätätä änanđowatqiyä. ‘Hea Apiqu Nyinyqä atänuñä ikqe, ae qäqiqi quvepğanñi, Nyitä Nqä ämaqä iquatä, hiunñi naqänänñä Pasopa iutanä ymisänñä natunque, tqä anä iu nañqunä’ ätqiyä,’ tupiyä” ätukqe. ¹⁹ I tquanğa, iqua Jisasi Iqu ätukqä-pa, Pasopa iutanä ymisänñi näwenyä qe imäkekuwi.

²⁰ Awiyqä ae eqanğa, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä ymisänñä bñqä äpmakuwi. ²¹ Qu ymisänñä ängmanäpiyänğanñi, “Nyi naqä-qakuä etqänä. Hesänñä hñqu Nyinñi, himä-wiunqä iquau nyivänqiyä” ätukqe.

²² I tquanñi äwipiyi, äwqä hanä vqanğa, qu hñqunä-hñqunä yatñqä wipñqä ipäqäkuwi. “Naqä Iquki, Si e ätni, ii nyi ma! Qäyutanä?”

²³ Kimanñi Iqu tiñä ätukqe. “Buayä hevqä täu, Nyitä anä ämeququä iquenä, ämaqä Nyi himä-wiunqä iquau nyivätñqä iqu, heyaqä awä iqisanä hñquvqä. ²⁴ Ämaququä Ymeqä Eqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunñi äpakonänqiyä ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. Itangi Ique himä-wiunqä iquau vätnqä iquenyqe, iqueni hanä-iqä naqänänñä wimenqiyä. Ämaqä iñä imäkätñqä iqueni, känäi maunqä-säpi, ii äñguä hitäninñqä” ätukqe.

²⁵ Jutasi, ämaqä himä-wiunqä iquau vätnqä ikqä iqu, Jisasi Iqueni, yatñqä tiñä äwikqe. “Ämotqueqä iqukiyä. Si e ätni, nyi ma. Qäyutanä?”

E tquanğa kimanñi, “Si e ätni qeyqä” ätukqe.

²⁶ Iqua ymisänñä ängmanäpiyänğanñi,[†] Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änğuiqä” ätuäqe, äkutätä, wänuñqä ämotquaminqä iquau ävqäwätä, ätukqe. “He ämepu biyä. Tä Nqä huiwiyqä.” ²⁷ Itanñi Iqu wainqä-eqä-häki ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änğuiqä” ätuäqe, iquau ävätä ätukqe. “He eeqänänñi, eqä tä bñqeqä. ²⁸ Tä Nqä häñeqä, he yätamäkqä heyätñqä kukñuä guä mäsaunqä iyyqä. Ämaqä kuapanänñä iquauqä suqä quvqe, huätä mamäutñqe, Nyaqä häñeqe, iuänqiyä. ²⁹ Nyi he etqänä. Nqä Apiqunä miqä iu wainqä-eqä änyä-hänñä hesä anä naniquänğanqke, Nyi wainqä-eqä anğumñi manqä imqänä” ätukqe.

³⁰ I ätuäqetanñi, qu apqä ätpiyi, anä-himqä iu äväma, qoqonä Olipä iunqä äukuwi.

[†] **26:6** Saimonä iqu hiñuiqänänñi wänyimänqä-tänñä äpmaminqä etanñi, qu iqueni “Wänyimänqä” ätumuñuwi.

^S **26:13** Makä 14:10-11; Lukä 22:3-6 * **26:16** Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26 † **26:17** Quväukuä ique-iqueni, Israitqä iqua bretqä yenüä qo matäuqä änapu hiunñi 7 äpmaminuwi. Hiunñi kinğanänñä iunñi, qu hiunñi enätqä ämaqä päsqä iqu Israitqä iquauqä kaqä-kawäka mapäsqa ämäwqätäukqenqä kñuä ämepu buayä naqänänñä äñmuñuwi. Ii hiunñi Pasopayi. † **26:26** Makä 14:22-24; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenqe änyä maqñqeqä” tñqinyä† ätukqenqä[§]

³¹ Inğanj Jisasi Iqu iquauñi ätukqe. “Tänga heatqeuñi, nätmätqä nyimeganğutqetani, heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mäñdi päwiñqiyä. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñjä ätä äqänänqä-payqä.

*‘Nyi sipsipqä-miqä ique päkmänä. İñjä imäkqanğmdqänğa, sipsipqä iqua zä im-imä wepnuwiqä.’**

³² İtañgi Goti Hanjuwä Iqu, Nyi anği nyivauqumuatqanğa, Nyi qua Galili iunqä hiñjuiqä emamnıqeqä” ätukqe.

³³ I tquanğa Pitä iqu ämävauqe, “Iqua eeqänä nätmätqä kimeqanğutqeta quwqä quuvqä heqiyqä mäñdi qäyä äpäwiqanğuti, nyi iñjä miqä da ymqänä” ätukqe.

³⁴ I tquanğa Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuänä äktqänä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä matqänğa, si Nyinyqe, ‘Iquenyqä maqñqeqä’ hñquaqui-hñque tutñqinyä” ätukqe.

³⁵ I tquanğa Pitä iqu ämävauqe, “Qäyä eänä. Si äpäkonğti, nyi-pqe anä päkoneñqeqä. Nyi Sinyqe, ‘Iquenyqä maqñqeqe’ matqä imqänä” ätukqe. İtanj wäunüanğqä ämotquaminğqä eeqänänğä huiziqua-pqe, inyänä ätkuwi.

Jisasi Iqu, Gesemäniu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä†

³⁶ Inğanj, Jisasi İqutä, iquatä, ‘Gesemäniyqä’† ätmiñuwä iu ätimäupiyi, Iqu iquauñi tiñjä qe ätukqe. “He täqi pmapiyä. Nyi tääqä tmqä, näñjñqä umqänä.” ³⁷ İ ätuäqe, Iqu Pitä iquesä, Sepri iqueqä hikñä iquaquisä itmeqe, nänä qe äukuwi. İtanj Iqu änä mäwimänğqä itä, Iqueqä äwqe hanğä kiñjä äwikqe. ³⁸ Inğanj Iqu iquauñi, tiñjä qe ätukqe. “Hanğä-iqä tqu, Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi imbätäumäkqä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iqä. He täqi äpmapu, quvqä nemeqenqe anğua äminyanä.” ³⁹ İ ätuäqe, näñdi ti äwäqe, Iqueqä hipenji qua bu eäqe, tääqä tiñjä ätukqe. “Nqä Apiquki, hänaqä-pqä hui inä etanğutqe, häkä hanğä-iqä-tänğä tqu[§] huätä mäñdavä. İñäqe änyinğqä Nyaqeuñi, qäyä etanğuti, äkiñqä Saqeuñä isñqeqä.”

⁴⁰ İñji ae ätuäqetani, Iqu Iqueqä ämaqä iquauñqä anği äpäqe, hiqaqä witanğä äqunäqe, Pitä iqueni tii ätukqe. “Änäñänğawä? He Nyitä anñji, wänğäpu mäminğqä iquwiuä? ⁴¹ Yamwiqä iqe, he mäñdi maekittqiyqä yätñqä iñqe, he äminyäpu tääqä tññqeqä. Hiqä quuvqe, qäyunä imäkñqänğqä wiñganğutqä-qe, huiwi yänänänğqä maeqeqä” ätukqe.

⁴² İqu anğumä äväma äwäqe, tääqä tiñjä ätukqe. “Nqä Apiquki, häkä hanğä-iqä-tänğä tqu, huätä mäñdautñqä etanğutqe, kiqä hanğä-iqe, Tqä äkiñqä iunä mamqänä.”

⁴³ İtanga iquauñqä anğumä äpäqe, iqua hiñjuä kukuänğä wiyqanği hiqaqä witanğä äqunğqe. ⁴⁴ İqisanj Iqu iquauñi anğumä ävämanj, tääqä yäpaki, kiñganänğä iquau ätkqä-pa, ätkqe.

⁴⁵ Qänakndanj Iqu Iqueqä ämaqä iquauñqä anğu äpäwäqe, ätukqe. “He hiqaqä yqänä äwiñuwä, hapä äpmeñäüä? Qätä nyipiyä. Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Ique, ämaqä suvqä imäkqä iquauqä hipa iu wipñqe, ae qäqiyqä. ⁴⁶ He pämä äpmepu äwanä! Hiñjuä qumbiyä. Huiziuqä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiyä” ätukqe.

*Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunğqä iquau äwikqenqä**†

⁴⁷ Jisasi Iqu kukuñä ii yqänä tätqätanğani, Jutasi ämaqä 12 iquautanğä iqu äpkqe. İqutänj, ämaqä kuapänänj, ipäqäyunätä, jävqätä a äqätqä äquvepkuwi. Ämaqä iquauñi, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä huiziquatä äñdowatkuwi.

⁴⁸ Qu änyä unğñä imäkñäpiyanğani, täkqä-tqä iqu, huiziquauñi tii ätukqe. “Nyi ‘Ämaqä Tqueyqä’ etätmi, kikiyä äwunğundi, he Iqueni a kiqätñqe.” ⁴⁹ Qu ätimäupiyi, Jutasi iqu Jisasi Ique maqänä äwimeqe, “Ämotqueqä İqukiyä, heatqevqä” ätuätä, manğawiu kikiyä äwunğqe.

⁵⁰ İtanj Jisasi Iqu iqueni, “Näueqä iquki, nätmätqä si imäkñqä äpñji, imäkiyä” ätukqe. Inğanj ämaqä iqua äppiyi, Jisasi Ique a qe äkiqätkuwi.

⁵¹ İque kiqätqanğuwänğa, Jisasi Iqueqä ämaqä hñqu, iqueqä ipäqäyunj ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunüa-wiyqä hñque, qätä mñğä hämäñä ätqavämäukqe. ⁵² İ imäkqanğa, Jisasi Iqu iqueni tii ätukqe. “Tqä ipäqäyunj, kiqä anğä iu anği qupuiseyä. Ämaqä ipäqäyunğä itä mäkä äumbqä eeqänänğä iqua, ipäqäyunğä iutanä

§ 26:30 Makä 14:27-31; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38 * 26:31 Sakätiyasi 13:7 † 26:35 Makä 14:32-42; Lukä 22:39-46 † 26:36 Yoqä ‘Gesemäni’ kiqä quati tiñji. ‘Zä-olipqä häukui quqowä päsqä.’ İi olipqä wäunüa iu, qoqonğä Olipä iu äwominqe. § 26:39 Matiü 20:22; Jonä 18:11; İtkimäkqä 16:19. * 26:46 Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11

päkombnuwiqä. ⁵³ Si tiinjñqä maññqä eññä? Nyi Nqä Apique yatñqä vqangndqe, Iqu eñätqä kuapänä 50,000 iquauñi, yätamäqä nyipñqä ändowatänqiyä. ⁵⁴ Itangqä-qe Nyi iinjä imäqangndqe, kukñuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqge, qäyunänji äänä timäuniqätiyä? Iqueqä bukä iunji, ‘Nätmatqä tä, Nyi nyimenqiyä’ ätä äqänänä” ätukqe.

⁵⁵ Ique a kiqätqanguwä iquauñi, Iqu tiinjä ätukqe. “He ipäqäyünätä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqänguwä-pa, Nyi-pqe, iinjünä etangä ängiqätqäuä? Hiunji eeqänänjä iunji, Nyi hiqäva-imäqä anä ququawä iu äpmamä, qokä-apäkä iu ämotquetqätangani, iñga maññiqätqä, suñqä itqänguwäwä? ⁵⁶ Nätmatqä eeqänänjä ii, hiñuä-tqä iqua kukñuä äqiyäpu ekuwä ii, qäyunä imäkätñqä ätimäuqegeä” ätukqe.

Itanji wäunjuänqä ämotquaminqä eeqänänjä iqua, Jisasi Ique zä ävämä äwekuwi.

Käyäpasi iqu, Jisasi Ique kukñuä ämitkqenqä†

⁵⁷ Ämaqä Jisasi Ique a äkiqätukuwä iqua, Iquenji Käyäpasi hiqäva-imäqä naqä iqueqä anä iunqä qe ätuma äukuwi. Iqñji, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, ämaqeu miqä huiziquatä, aquvä äqämbu äpmaminjuwi. ⁵⁸ Pitä iqu Jisasi Ique kinä-nänji ti äwivändqa äpätä, hiqäva-imäqä naqä iqueqä anä täknä yäpä iñgisa äpaquväge, “Jisasi Iquenji nätmatqä äkitanji wimenqutiyä” tä, ämayukä-imanqä iquatä anä äpme, hiñuä äqunä äpmaminqge.

⁵⁹ Hiqäva-imäqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkññqä diñqe, quañgä tññqä hñquau tääqä ätuütumepu, Iqu suqä quvqä hui imäkqänqä qävqä iminjuwi. ⁶⁰ Ämaqä kuapänä äpäpu, Iquenyqä quañgä täqisqanguwä-qe, ämiqä naqä iqua, Ique pizqä päkññqä iñqe, qaku i mämäqumueqä ikuwi. ⁶¹ Qänakñi, ämaqä hñquaqu äpäsinyä, tii ätukiyi. “Ämaqä Tqu, ‘Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqä anä äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anji mätmqänä’ ätkqegeä” ätukiyi.

⁶² I tqañgyänqga, hiqäva-imäqä naqä iqu pämä ätqäuqe, Jisasi Ique yatñqä tiinjä qe äwikqe. “Iquau e ätqiyi, änäñgä? Si kima matqä isñqätanä?” ⁶³ Itanji Jisasi Iqu kukñuä hui matqä ikqe. Itanji hiqäva-imäqä naqä iqu tii ätukqe. “Si kukñuä naqä-qakuänänjinä natñqä iñqe, nyi Goti Hängä äpmeñqä Iqueqä yoqä iutanä yatñqä äkiyqänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ä Kraisi, Goti Iqu ne äminesñqä atäunjuä äkikqä Iquktanä?”

⁶⁴ I tqañqga, Jisasi Iqueuä kimanji, “Si e ätñi qeyqä. Nyi he etqänä. Qänakndani, he Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqñqä-tänä Iqueqä hipa ämuangisa pmetanji hiñuä qumbnuwiqä. Itanqga Iqu qaquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepñqñi, qumbnuwiqä” ätukqe.

⁶⁵ Käyäpasi iqu i tqañgi äwiyäqe, äwqä tnänjä wiñqanji, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. “Iqu Goti Hanjuwä Iqu eñqä-pa timäutñqä tqanji, äyä äwiyänjunä. Ne Ämaqä Tqueqä suqenqä awä natññqe, ämaqä hñquaunqä qävqä miqä yatunqeqä. ⁶⁶ Ne Ique änä-änä imäkätunqenqge, he kñuä äänä hiyqiyä?” ätukqe.

I tqañqga qu kimanji, “Iqu suqä quvqä-tänu-qae, äpäkonätñqegeä” ätukuwi.

⁶⁷ E ätupiyi, qu Iqueqä himä-hiqumuarñä iu makukuä äqutäupu, aanä kuapänänjä äpäkmijnjuwi. ⁶⁸ Inqanji iqua äpäsäpu tii ätukuwi. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iquki, hiñuä natiyä. Ämaqä tä äkpäsquwä iqua, tqukuakä?” ätukuwi.

Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä maññqegeä’ ätkqenqä†

⁶⁹ Asänqanji, Pitä iqu yäpaqä mäñgisa, anä ququawä iqi äpmaminqge. Apäkä wäunjuä imäkqä hui, iqu-tänqä qäqi äpätä, “Si Jisasi Galilisanä Iqutä anä äpmetqänjiyiqä” ätukqe.

⁷⁰ Itanji Pitä iqu ämaqä eeqänänjä iquauqä hiñuä iqisanji, “Oeyqä. Si kukñuä tä ändñi, nyi maññqegeä” ätukqe.

⁷¹ Itanji iqu äwäqe, täknä hävqä iu miqä iquauqä anä iu ätqäuminqge. Iqñji apäkä wäunjuä imäkqä hui, ique hiñuä äqunäqe, ämaqä qäqi pmetanquwä iquauñi, “Ämaqä tqu, Jisasi Nasäretqätanä Iqutä anä äpmetqänjiyiqä” ätukqe.

⁷² I tqañqga, Pitä iqu angumñi, “Oeyä” ätukqe. “Nyi aanä naqä-qakuänänjä ätqänä. Ämaqä Iquenyqe, änyä maññqä eänänä.”

⁷³ Qänakñi wänqäpñi, ämaqä qäqi ätqäuminjuwä iqua äpäpu, ique ätukuwi. “Naqä-qakuänänñqä. Si Ämaqä Iqutä anä äpmeñuwä iquautanä iqukiyqä. Ne tqä quväki äkiyätanä, näqñqä ämequnä.”

⁷⁴ I tquanḡuwāḡga, Pitā iqu kukḡui, yāḡānāḡḡqā tiḡḡ ātukqe. “Aaḡḡ naḡā-qakuā etḡānā. Nyi Āmaqā Iquenyqe, maḡḡqeḡā. Nyi kukḡuā naḡā-qakuā matḡā iqanḡndqe, Goti Hanjuwā Iqu haḡḡ-iḡā qāyā dapānā.” Iqu kukḡuā qāpu ae tḡanḡga, maḡānāḡi kukutakisḡā ākakā qe ātkqe. ⁷⁵ Asā qāḡḡanḡi, Pitā iqu Jisasi Iqueḡā kukḡui, “Kukutakisḡā ākakā matḡāḡḡga, si Nyinyqe, ‘Maḡḡqeḡā’ ḡḡḡaqui-ḡḡḡe tḡiḡā” ātukḡeḡḡā kḡuā indḡānāqe, yāpaḡā māḡḡisa āwāqe, kḡuā naḡānāḡā āḡāḡqe.

27

*Pailoti iquenyqā ātuma āukuwiḡḡā**

¹ Zā ae āveḡanḡga, ḡiḡāva-imākḡā naḡā iquatā, Israitḡeu miḡā huiziquatā, Jisasi Ique pizḡā pākḡḡḡā kukḡuā imākkuwi. ² Itanḡi qu Ique ḡuā ākiqiyāupu, kiyapḡā kiḡḡanāḡā Pailoti† ique wiḡḡḡā ātuma āukuwi.

Jutasi iqu imākḡeḡḡā‡

³ Jutasi, āmaqā Jisasi Ique ḡimā-wiuḡḡā iquau āwikḡā iqu, qu Jisasi Ique kukḡuā āmitāpu, “Iqu āpākōnāḡḡiyā” tḡanḡuwi nāḡḡḡā āmeqe, iqu suḡā ii ikḡeḡḡā womba āmetā, mbḡā-hikā ḡiḡāva-imākḡā naḡā iquatā āmaqā miḡā huiziquatā āwikiwi, anḡi āma āukqe. ⁴ Iquau āwimeqe, tiḡḡā ātukqe. “Nyi suḡā quvḡā ae imākḡeḡḡā. Āmaqā nyi he etapḡā Iqu, suḡā quvḡā mimākḡā itḡḡā-queḡā.”

I tquanḡga, qu kimanḡi, “Ii nātmatḡā neḡā ḡḡanḡḡā. Tḡā dutanāḡḡḡā” ātukuwi.

⁵ Itanḡi Jutasi iqu mbḡā-hiki, ḡiḡāva-imākḡā anḡā iḡḡisa ātnāmāwanḡi, āvāma āwāqe, iqueḡā-kiuā ḡuā āqupuāḡḡḡḡe.

⁶ ḡiḡāva-imākḡā naḡā iqua mbḡā-hikā iḡḡi āmapiyi, ātukuwi. “Mbḡā tā āmaqā pizḡā pāsḡā iutaḡā-qae, ga ne mbḡā ḡiḡāva-imākḡā anḡitanḡitā pḡḡā qāsā maḡā yatuḡḡeḡā.”

⁷ Itanḡi qu kukḡuā imākḡiḡi, mbḡā iqueni āmaqā qua qōndā imākḡā iqueḡā qua ḡḡqu, āmaqā kiḡḡā nāndanḡā iquau qua pteḡnuwāḡḡā mbḡā qe ikuwi. ⁸ Iiḡḡḡe, qu “Qua ḡāḡeḡḡā” ānyuātḡiḡuwi, tāḡḡa-pḡe inā ātḡa āwātḡāḡuā. ⁹⁻¹⁰ Iiḡḡā etanḡi, kukḡuā ḡḡqu Goti Iqu ḡiḡuā-tḡā Jārāmai iqueḡā maḡḡā iu ḡiḡuiqānā ātimāuekqe, ii naḡā-qakuā ātimāukqe. Ii tiyi.

“Mbḡā hikā kuapānāḡi 30, Israitḡā iqua āmaqā tḡe mbḡā ipnuwāḡḡā atauḡā ikuwi, qu āmepu, Naḡā Iqu nyi āndkḡā-pa, āmaqā qua qōndā imākḡā iqueḡā quae mbḡā ikuwi.”§

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueḡā ḡiḡuā iḡi ātḡāukḡeḡḡā**

¹¹ Jisasi Iqu Pailoti iqueḡā ḡiḡuā iḡi tḡāutaḡga, Pailoti iqu Iqueni yatḡḡā tiḡḡā qe āwikqe. “Si Israitḡā iquauḡā Āmiḡā Naḡā Iqukitanā?”

E tquanḡga kimanḡi, “Si e ātḡi qeyḡā” ātukqe.

¹² Itanḡi ḡiḡāva-imākḡā naḡā iquatā, āmaḡeu miḡā huizi iquatā, qu Jisasi Iquenyqe, “Suḡā quvḡā iḡḡā-iḡḡā imākāḡḡeḡḡā” tuātḡātaḡḡuwāḡḡga, Iqu kukḡuā ḡui kimanḡi, mātḡuā ikqe. ¹³ Iiḡḡā etanḡi Pailoti iqu Iqueni yatḡḡā āwikqe. “Ānāāḡḡā? Kukḡuā eeḡānāḡā tā Sinyḡā āquveḡḡe, qātā māwiyḡā iḡiḡyā?”

¹⁴ Yatḡḡā i vḡanḡga, Jisasi Iqu kimanḡi mātḡuā ikqe. Iiḡḡḡe, Pailoti iqu yāunuā itā, kḡuā kuapānā indḡāḡḡḡe.

¹⁵ Quvākuā ique-ique, Pasopa imākāpiyāḡḡanḡi, Israitḡā iqua, āmaqā ḡuā ākiqiyāueḡḡā ḡḡḡe atāunuā iqanḡuwāḡḡga, kiyapḡā naḡā iqu iqueni ewewḡatḡḡḡeḡḡā. ¹⁶ Jisasi Iqu Pailoti iqueḡā ḡiḡuā iḡi ātḡāukḡā quvāukuā iqueni, āmaqā suḡā quvḡā huiziquau āmāwḡātāuā, aaḡḡ naḡānāḡā imākḡā ḡḡqu ḡuā āḡḡmāḡḡe. Iqueḡā yoḡe, Jisasi Barāpasi ique. ¹⁷ Qokā-apākā iqua aḡuvā ae āḡānātaḡḡuwāḡḡga, Pailoti iqu iquau yatḡḡā tiḡḡā qe āwikqe. “ḡenyḡā pātḡḡā ewewḡatḡḡā diḡḡe, tḡuenyḡā ḡiḡḡiyā? Nyi Jisasi Barāpasi ique ewewḡatḡḡātānā, ā Jisasi, ‘Kraisī Iqueḡā’ ātātḡāḡuā Ique ewewḡatḡḡātānā?” ¹⁸ Israitḡā iquau miḡā iqua, Jisasi Iqu yoḡā naḡā metḡātāḡḡeḡḡā āwḡā quvḡā imākāpu ātuma āḡkuwiḡḡe, Pailoti iqu nāḡḡḡā eā, yatḡḡā i āwikqe.

¹⁹ Pailoti iqu zā-hawā iwāsāuqāḡḡā iu pmetanḡga, iqueḡā apāki kukḡuā iquenyḡā tiḡḡā ātātā āndowatkqe. “Nyi Āmaqā Jānāḡā Iqueni wātḡā āḡunāḡḡā-qae, haḡḡā naḡānāḡā ānyiyḡiyā. Iḡi si Iqueni, quvḡā ḡui mitḡeḡḡā panā.”

* 27: Makā 15:1-20; Lukā 23:1-25; Jonā 18:28-19:16 † 27:2 Pailoti iqueni, Romātanḡā miḡā kiḡḡanāḡā Sisa iqu qua Jutiya iu kiyapḡā kiḡḡanāḡā pmetḡḡā atāunuā ikqe. Israitḡā iquau miḡā eeḡānāḡā iqua, kiyapḡāeeḡā yāpā iḡi āḡḡmāḡḡuwi. ‡ 27:2 Wāuḡḡiḡḡā 1:18-19 § 27:9-10 Jārāmai 32:6-9; Sakātiyasi 11:12-13 * 27:9-10 Makā 15:2-5; Lukā 23:3-5; Jonā 18:33-38

²⁰ Injaqe hiqäva-imäkkä naqä iquatä, ämaqeu miqä iquatä, qu qokä-apäkiuqä kjuä iuji hiñi-hiñi iwimäkäpu, “Baräpasi ique dawatätnä, Jisasi Ique pizqä päkiyä” tupnqä imäkkuwi. ²¹ Itanji kiyapqä kiñganänjä iqu, iquauñi yatnqä angumä, “Ämaqä tquaquisanji, nyi äkisque hewasqiyäwqatmqä hiñgiyä?” tquanğa, iqua manji tiñjä ätukuwi. “Baräpasi iquenyqeä.”

²² I tquanğuwänğa, Pailoti iqu yatnqä tii äwikqe. “I etanğutqe, nyi Jisasi, ‘Kraisii Iqueqä’ ätätcänjuwä Iquenji, äänä imäkmçenqä engiyä?”

I tquanğa, iqua kimanji, “Iquenji, zä-huätatä hueyä” ätkuwi.

²³ Ga Pailoti iqu ämävaucqe, “Sunqäwä? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?” ätukqe.

Iñä ae ätquanğa, qu aanä yänänänqñqä ätkuwi. “Iquenji, zä-huätatä hueyä.”

²⁴ Pailoti iqu qokä-apäki, iqueuä kukñui qätä mäwiqqä ipu, mäkä naqä timäutnqänänjä ikutänğangi näqnqä eäqe, iqu eqä hui ämeqe, iqueqä hipae, qokä-apäki iquauqä hiñjuä iqisa asnjä äqänğqe. Iñä itä, tiñjä ätukqe. “Ämaqä Tqu äpäkonätä häñeqä iuatnqä iqe, nqä hmanjqä. Ii hiqeğä.”†

²⁵ I tquanğa kimanji, qokä-apäki eeqänänji, “Quvqä tä, nesä, näyaqä ymeqä-pqä iquatänji, qäyä witätñqeğä” ätkuwi.

²⁶ I tquanğuwitanji, iqu Baräpasi iquenji, iquauñqä hiñjuinä qe äqunäwatqce. Itanğa Jisasi Iquenji, mäkä-iqä iqua täuatätäu iqanğuwänğa, iqu ämaqä zä-huätatä huepnqä iquau äwikqe.

²⁷ Kiyapqä kiñganänjä iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iquenji, kiyapqäeqä anjä iunqä ätuma äwäpu, mäkä-iqä huizi iquau-mändä ique qäuiqä mamäupnqä tääqä ätuätumakuwi. ²⁸ Inğanji iqua Ique mäñdi äkittqiyäpu, qunğqä ämiqä naqä enqä-pa hiätñqä tii imäkkuwi. Iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätäpu, häñesqä hñqu ämiqä naqä iqua ipnmiñjuwä itanji ämepu äwiptkuwi. ²⁹ Itanğa guä yänä-tänji äkuiyäpu, nätmätqä ämiqä naqä iquauqä yñña enqä-pa imäkäpu, Iqueqä nyuänju ämuasmäwiyäpu, jävqä hñqu ämepu Iqueqä hipa ämuanğisa a ämuätäpu, qonä äwoktäpu, “Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, ne haqeğä ämakmäuqunä” ätuäpu, tä sisäwqä äwimiñjuwi. ³⁰ Qu qunğqä e iwimäkäpiyitanji, Ique makukuä äwquväuqutäpu, jävqä iqueqä hipa iu a ämuätukuwi ämotaupu, Iqueqä nyuänju äpäkmñjuwi.

³¹ Qu mäñdi e äkittqiyepiyitanji, gquä häñesqe huätä äquvätäpu, Iqueqä qäki anji äwiyätäpu, zä-huätatä huepnqä ätuma äukuwi.

Jisasi Iquenji zä-huätatä äuekuwiñqä‡

³² Qu e äwäpiyänğanji, mäkä-iqä iqua, ämaqä anjä-himqä Sairini iutanä Saimonä ique hiñjuä äqumbiyi, iqu Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqe, äma wätñqä kukñjuä ätuätumakuwi. ³³ Qu äupiyyi, anjä yoqä Golketa qunätanğqä iu ätimäukuwi. Yoqä iñji, kiqä quati, “Ämaqä nyuänjä-yänjiqä.” ³⁴ Iqinji, täñä-hunğqe Iqueqä huiwiñju wipti iqiyätñqe, qu Jisasi Iqu nätnqä diñqe, wainqä-eqetä, marasiñqä zä iqetä yuqui-yaqui imäkäpu äwikiwi. Iqu mäñğä-mänğänqä itä, manqä ikqe. ³⁵ Mäkä-iqä iqua Ique zä-huätatä ae äuepiyyi, Iqueqä gquetä, ämuasmänğqetä iwäsäupu, kikinjä mapnqä häñä ikuwi. ³⁶ Iqi häñä ämiqämanäpu, ämaqä hui äpäpu, Ique yätamäkkä vqänqä hiñjuä äqumbi äpmamiñjuwi.

³⁷ Iqueqä nyuänjä haqeğänji, qu kukñjuä ämitkuwä iqu ätäpu äqiyekuwi. “Tä Jisasi, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä.” ³⁸ Jisasi Iqu-tänjä qäqiqinji, ämaqä äpäsasinyä quwä-meqä hñquaquini, zä-huätatä äuekuwi. Hñqueni, hipa ämuanğisa äuepu, hñqueni qunamäuqänğisa äuekuwi.

³⁹ Ämaqä iqi äpäwäpiyyi, qu nyuänjä ptqä äqiyäpu, Iquenji tä sisäwqä äväpu, tii ätukuwi. ⁴⁰ “Si, ‘Nyi hiqäva-imäkkä anji äpnetmä, hiñju hñquaquini-hñquenyä anji mätnqunqä’ tqä-qukiyyä. Inji Si Tqä-täuä yätamäkkä yqä inyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki etanğutqe, zä-huätatä äunänjitani, äyaqäsçänğga biyä” ätukuwi.

⁴¹ Hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kukñjuä-suçenqä näqnqä iquatä, qokä-apäki miqä huiziqutatänji, qu-pqe Ique tä sisäwqä inä äväpu, tii ätñjuwi. ⁴² “Iqu ämaqä huiziñju häñä iqumuätätñqä-qe, Iqueqä-kiuänji häñä miqumuätñqä iqiyä. Iqu Israitqä iquau Miqä Naqä-qu etanğutqe, ga zä-huätatä äunänğqetanji, äyaqäsçänğga pğanğuti, ne Iquenyqä quuvqä hiqiyatunqünännyä. ⁴³ Iqu ‘Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunqä’ ätätnqeğä. Inji Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä Iquvqä. Goti Iqu Iquenyqä äwiñğanğutqe, täñğa yätamäkkä vätnqänänjqä” ätñjuwi. §

† 27:24 Pailoti iqu iqueqä hipae asnjä äqänätä kukñjuä i ätukqe, kiqä quati asänänjiqä. ‡ 27:31 Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27 § 27:43 Ämaqä miqä iqua e ätkuwi, qu Apqä Bukä 22:8 iquenqä kjuä indqänäpu ätkuwi.

44 Āmaqā quwā-meqā Jisasi Iqu-tāñā qāqīqi āuekuwā iquaqu-pqe inā itquesinyā, kukñuā quvqā ātukiyi.

*Jisasi Iqu āpākongqeqā**

45 Itañi hiunji quemisqānganji, qua eeqānāñā iunji, hea āwākqe. Māptqā āwitñqā qāqā ti pmetanğa, we anği āunğqe.

46 Māptqā āwitñqā qāqā ti pmetanğanji, Jisasi Iqu tāāqā yāñāñāqñqe, tii ātkqe. “Eli! Eli! Lema sāpāktani?” Kiqā kukñuā quati tiñji. “Ñqā Goti Iqukiyā! Ñqā Goti Iqukiyā! Si sunqā nyivquatāmāunyā?”

47 Āmaqā qāqīqi ātqāumiñuwā hñqua, kukñuā tā qātā āwipiyyi, “Āmaqā Tqu, Laisa iquenyqā tāāqā ātqiyā” ātkuwi. 48 Itanğa maqānāñi, āmaqā qutanā hñqu tnāñā āwāqe, yaanñuā hñqu āmeqe, wainqā-eqā iu āyeqe, wainqā mangñuā inganğa, iqu jāvqā iu āvātāutā, Jisasi Iqu nātñqā āwikqe. 49 I imākātqātanğa, huizi iqua Iquenji, “Qaiyā” ātkuwi. “Laisa iqu āpātā Iquenji yātamākqā āvāñqutiyā, māvqā yāñqutiyā? Hiñuā āqānanā āpmenā.”

50 Inğanji Jisasi Iqu tāāqā yāñāñāqñqā anğumā ātāqe, Iqueqā hindñā-meqe āwquatāmāuqe, āpākongqe. 51 Asā qānganji, yuā naqānāñā hiqāva-imākqā anā yāpā ingisa imaknminqā iqu, hituñuā yātuta ingi-ingi āpkñga āpāwiqe, hñquaqu qe imākñgqe. Itanğa quae yāñuñuā-yāñuñuā itā, hikā naqā hñqua qe āqiyāmisqāngqe. 52 Itañi hikā hovqā āmaqā pizqā emiñuwā iunji, Goti Iqu qñqanā āūtāutā, Iqueqā āmaqā ae āpākonguwā hñquau anği āvauqumuatkqe. 53 Qu qua āptekuwā iu āvāmapiyi, qānakndanji Jisasi Iqu anğumā āvauqanğa, qu Goti Hanjuwā Iqueqā anā-himqā Jerusālemā yāpā ingisa āpaqukuwi. Iqñji, āmaqā kuapānāñā iqua, iquauñi hiñuā āqunğuwī.

54 Mākā-iqā Jisasi Ique hiñuā āqumbu āpmamiñuwā iquatā, quwqā āmiqā iqutā, qua yāñuñuā-yāñuñuā iqanğqetā, nātmatqā ātimāuqanğqetā hiñuā āqumbiyi, zā kiññā wiñganği, tiññā ātnğuwī. “Naqā-qakuñāññqā. Āmaqā Tqu, Goti Hanjuwā Iqueqā Ymeqā Iqueqā.”

55 Qu Jisasi Ique i itqueqanğuwānğa, apākā kuapānāñā iua-pqe, kiññā qāqīqi ātqāupu, hiñuā inā āqunmiñuwī. Qu Jisasi Iqu Galili iu āvāmeqanğqetani, Ique yātamākqā āvāpu, qānaki āwivāndkuwā iuayi. 56 Iuauqā awā iqisanji, tā Māliya anā-himqā Maktālatanā iyyi. Itanğa huizi, Māliya Jemisi iqueqātā Josepā iqueqātā kānaiyi. Itanğa huizi, Sepri iqueqā ymeqā iquaquiyqā kānaiyi.

Jisasi Iqueqā huiwi, pñqā ekuwiñqā†

57 Māptqā āwitñqā ti pmetanğanji, mbqā-tāñā hñqu anā-himqā Arāmatiya iutanā, iqueqā yoqe Josepā iqu āpkqe. Iqu Jisasi Iqueqā kukñuā iu qānaknā iqā-qe. 58 Iqu Pailoti iquenyqā āwāqe, yatñqā āvātā, “Nyi Jisasi Iqueqā huiwi, āma umqā hiñuinā ñqinyā” ātukqe. I tquanğa, Pailoti iqu iqueqā mākā-iqā iqua, Jisasi Iqueuā huiwi ique wiññqā ātukqe. 59-60 Itañi Josepā iqu huiwi āma āwāqe, yuā anğuanāñā quāuqā hñqu āmetā, huāqā āūtāqe, iqueqā-kiuā pñqāñqā mñā hāññā ātāñāqā ique yāpā ingisa qe ekqe. Iññā e eāqe, iqu hikā naqānāñā hñque, huaqā-huaqā āmiqā āpātā, hovqā manā iu āpmāveqa āukqe. 61 Māliya Maktālatanā iisā, Māliya huizi iisā, iuaqu āmaqā qua pñnātanğqā qāqīqi hiñuā āqunyinyā āpmamiñiyi.

Mākā-iqā iqua, qua hovqā iu hiñuā āqumbu ātqāumiñuwāñqā

62 Hiunji nātmatqā Sāmbatqā hapā pmeqānganqā hukiki imākqā iqu qāpu eāqetani, awiñganji hiqāva-imākqā naqā iquatā, Parisi iquatā, Pailoti iqutā kukñuā pññqā āukuwi.

63 Qu iquenji, tiññā qe ātkuwi. “Āmaqā naqā iqukiyā. Ne Āmaqā Quangā-tqā Iqueqā kukñuā hñquenyqā kñuā āneyqiyā. Iqu yqāñā āpmeqānganji, ‘Hiunji hñquaqui-hñque pāvqanğanji, Nyi anğumā āvamniqeqā’ ātkqeqā. 64 Inji āmaqā qua pññqā tāunji, hiunji hñquaqui-hñquenānganqe, qu qñqanā anğuanā ptāuepñqā tuātñqeqā. Iqueqā wāñuñuñqā āmotqutñqā iqua āpāpu, Iqueqā huiwi quwā āma āwāpu, qokā-apākā iquauñi, ‘Iqu qua iutanji anğumā e āvauqeqā’ ātupqe, ii quvqeqā. Quangā ānyā-hāññā e ātpqe, qu Iqu kukñuā quanğā hiñuuiqāñā ātminqā iunji, āmāwqātāupññqāuā” ātkuwi.

65 Kimanji Pailoti iqu iquauñi, tiññā qe ātukqe. “Āmaqā qua āptnāñqā iunji hiñuā āqumbu tqāupñqe, mākā-iqā hñquau itmepu, hovqā iu pmāukuā yāñāñāqñqā ptāpñqā hiqā enqā iunā imākpiyā” ātukqe.

* 27:44 Makā 15:33-41; Lukā 23:44-49; Jonā 19:28-37 † 27:56 Makā 15:42-47; Lukā 23:50-56; Jonā 19:38-42

⁶⁶ Iqu e tquannga, iqua Ique qua äptekuwä iunqä äupiyyi, hikä qua hovqä iu ptänätanqqä iqueni hiqqe pmua imäkäpu, mäkä-iqä iqua hinuä äqumbu tqäutpnqä ätqätekuwi.

28

*Jisasi Iqu angi ävaukqenqä**

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä ae äpäwqannga, hiunji kinjanänä iqueni, mäptqä timäutnqä qäqä etannga, Mäliya Maktälatanä iisä, Mäliya huizi iisä, iuaqu qua äptekuwiu hinuä qunyyinqä qe äpkiyyi. ² I pätkätanngiyännga maqänänji, ekä naqänänä hnqu ikqe. Ii tiinjä etanngiyä. Naqä Iqueqä enätqä hnqu qäukuä yätuta äquvepätä, hikä ique kunmä-kunmä ämiqe, hikä iqueqä haqeqi äpmaminqqe. ³ Enätqä iquesanji we nyuauä iqäqä enqä-panä äunqqe. Itannga iqueqä gquä quäuqä, qäpaiqä hiwiyä-häukuä enqä-paniqä. ⁴ Mäkä-iqä, hinuä äqumbu ätqäuminuwä iqua, qu iquenyqä zä ipu, yäunua-yäunua ipu, ämaqä ae äpäkonquwä enqä-panä-qua ekuwi.

⁵ Apäkä iuaqu äwimeqanngiyännga, enätqä iqu iuaquini ätukqe. “Qe zä miqä panyinyqä. Nyi näqnnqä. Qe Jisasi, zä-huätatä äuequwä Iquenyqä qävqä iynqä äquvepqninyqä. ⁶ Iqu hinuqänä ätkqä-pa, ae ävauqeqä. Täqi mäwiqä eänä. Iqu äwinqqe qunyyänqä binyqä. ⁷ Itannga qe maqänä äwäsinyä, Iqueqä wäunuanqä ämotquetnqä iquau tiinjä suinyqä. Iqu qua äptekuwä iutanji ae ävauqeqä. Tiinjä-pqä inänjqä. Iqu heñi hinuqä eväma, Galili iunqä äwqiyä. He Ique hinui, iu qumbnqäüä ätqiyä’ suinyqä. Nyi kuknuä tä hitmqä äquvepqqä” ätukqe.

⁸ Iuaqu zä kiinjä äwinqqä-qe, yeeqä naqänänä ikiyyi. Maqänänji qua äptekuwä iu ävämanji, Iqueqä ämaqä iquau suinyqä tnänä qe äukiyyi. ⁹ Hänaqä awä iqñji, Jisasi Iqu iuaqu äwimeqe, “Zinuitänjqä” ätukqe. Itanji iuaqu Iqu-tänä qäqiqi äwiyyi, Iqueqä yukiu a äkiqätäsinyä, Ique qonqä äwoktäukiyyi. ¹⁰ Innganji Jisasi Iqu iuaqu tiinjä qe ätukqe. “Qe zä miqä panyinyqä. Äwäsinyä, Nqä guäkau suinyqä. Qu Galiliunqä äwäpu, iunji hinuä nqämbnqeuä” ätukqe.

Mäkä-iqä iquauqä kuknuinjä

¹¹ Apäkä iuaqu yqänä wätqätanngiyännga, mäkä-iqä, hinuä äqumbu ätqäuminuwä iutanjä hnqua, Jerusälemä yäpä inngisa äpepiyyi, hiqäva-imäkqä naqä iquau, nätmätqä eeqänänä i timäuanngqenqä ätukuwi. ¹² Itanji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqeu miqä huiziquatä aquvä äqänäpu kuknuä imäkpiyyi, mäkä-iqä iquau mbqä kuapanänä äväpu, tii ätukuwi. ¹³ “He tiinjä tquäpnqqe. Iqueqä wäunuanqä ämotquetnqä iqua heatqännga äpäpu, ne hiqaqä witaungua, Iqueqä huiwi quwä äma äwquwiqä.” ¹⁴ Itannga kiyapqä kinjanänä iqu kuknuä tä qätä wiyqannga, hanjä-iqä memeqä yätnqä, ne iqueni kuknuä hanuä ätuätanä imäkatunqqeqä” ätukuwi.

¹⁵ Itanji mäkä-iqä iqua mbqä ämapiyi, ämaqä naqä iqua ätukuwä-pa ikuwi. Inji Israitqä iquauqä awä iqisanji, qu kuknuä tä ätqä äpätkänjuwi, tännga täsuänä.

Jisasi Iqu, Iqueqä kuknuä yäpakä ätukqenqä†

¹⁶ Innganji Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä 11 iqua, qua Galiliunqä qanä äwäpu, qoqonjä Jisasi Iqu ätukqä iu ätimäukuwi. ¹⁷ Iqñji qu Ique hinuä äqumbiyi, qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäukuwi. Injqe qutanä hnqua Iquenqe, knuä hnquaqu indqänminjuwi.

¹⁸ Jisasi Iqu qäqiqi äpäta, iquaunji tiinjä ätukqe. “Nätmatqä eeqänänä qäukuä iutä, qua täutä mimqe, Goti Hanjuwä Iqu Nyi yoqä naqetä, yänänänqñqetä ändapqqeqä. ¹⁹ Iinjqe, he hueqä-himqä eeqänänä iunqä äwäpu, qokä-apäkä iunji, Nyaqä ämaqä hipnqä motquapiyä. He iquaunji, Apiqueqä yoqeu, Ymeqä Iqueqä yoqeu, Dnjä Ängguä Iqueqä yoqeu, asnjä qäpnqqeqä. ²⁰ Itannga qu qänaknä ipnqä dinqe, kuknuä eeqänänä Nyi Iinjä-iinjä imäkpnuwänqqeqä’ etdqäqe, he ämotqqeqäpnqqeqä.

Kuknuä tiinjinqä knuä metpnqänänä. Qua tqe qäpu heniqenqe, Nyi hiunji eeqänänä, hesä anä pmetmqänä” ätukqe.

* 28: Makä 16:1-11; Lukä 24:1-12; Jonä 20:1-18 † 28:15 Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49; Jonä 20:19-23

Kuknjuä änguä we-hunqä-täñi,

Makä iqu äqäkqe

Yätamäqkä kuknjuä hiñuiqänä iquvi

Makä iqueqä kuknjuä kiñganänjä tii ätqi. Tä, Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenqä kuknjuä änguä we-hunqä-täñä, iquvi. Bukä tquenji, ne hiñuä tiinjä äqunätqänju. Jisasi Iqu yoqä naqä, yänänäqñqä-tänjä-qu eä, wäunjuä äki-äkitanji Imäkqä-que. Iqu qokä-apäkä iu ämotquetä, dnjä quvqä iquau huätä ändowatätä, qokä-apäkiuqä quvqe, huätä äwivquatämäuminqänğanji, Iqueqä yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hiñuä äqunätqänju. Iwä Iqu, Kiuänji, yoqä tiinjä änyuätñgqe. Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iquñjqä. Ga iqu tii ätkqe. Iqu Iqueqä häñä-pmeqe äwinyätä, ämaqä kuapänänjä iu mbqä imetñqä äpkqe. (10:45)

Makä iqu, Jisasi Iquenqä tiwiqä kuapänänji, Iqu wäunjuä imäkminqenqä itäqä-qe, tiwiqe, Jisasi iqu qokä-apäkiu ämotquaminqenqe, kuapänänji, miqä iminqe. Kiñganänji Makä iqu tiwiqe, Jonä asñä-qäyqä iqueqä wäunjuñqätä, Jisasi iqu asñä ämakqeuñqätä, Setänä iqu Ique yamwiqä äwikqeuñqätä ikqe. Qänakñji ne hiñuä tiinjä, äqunätqänju. Jisasi Iqu, ämaqe hanjä-iqä huitañä-huitañä metqätanqguwinqe, qeqä äwutätä, qunji ämotquaminqe. Iqu wäunjuä ipäqäkqänğanji, wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, nätmätqä tqeueqä, quatinqä änyä maqñqä eminjuwä-qe, qeiqi-qeiqinji, qu näqñqä ämakuwi.

Qänakñji ämaqe, Jisasi Iquenqä himä-wiunqä ipu, Iquenji hanjä-iqä kuapänänji äwimiñuwi. Kuknjuä änguä we-hunqä-täñi, Makä iqu äqäkqe, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, anñi vaukqenqä ikqe.

*Jonä asñä-qäyqä iquenqä**

¹ Kuknjuä änguä we-hunqä-täñä tä, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iquenqä kuknjuä nyuänjiyi. ² Itanğanji Goti Iqueqä kuknjuä hiñuä-tqä Asayä iqu, ätätä tuwanjuä äqäkqä-panä ekqe. Iqu tii ätkqe.

“Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kuknjuä ämapqä hñque, Si hiñuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänjä. ³ Ämaqä hñqu anñ avñqä näunda manjä yänänäqñqä tii ätätqäüä. Naqä Iqueqä hänaqe, näwinyä imäkpiyä.

Itanğa hänaqe, änguä jänä imäuepu, ga Iqu iu pätnqänänjä!”[†]

⁴ Iinjä etanñi Jonä iqu anñ avqñqä iunda ätimäüä äpme, ämaqä asñä äqiyätä, qokä-apäkä iunji, kuknjuä tii ätuminqe. “Goti Iqu äwqä hanjuä imäkñnä, heyaqä suqä quvqe huätä maemäutñqä iinqe, heqä knjuä äkunmäknäpu, hiqä suqä quvqe ävquatämäupu, asñä mapiyä” ätuminqe. ⁵ Itanğanji ämaqä, qua Jutiyatanjä kuapänänñitä, ä hanjä-himqä Jerusälemä pmeqetä, Jonä iqu kuknjuä tqanqenqä äpäpu, qätä äwimiñuwi. Iwä qu quwqä suqä quvqenqä awä tqanquwänğa, Jonä iqu eqä Jotänänji, asñä äwqäkqe. ⁶ Jonä iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanğa yaqueqä huiwi, aquvä ämuäsämäminqe. Iqueqä ymisani, awikäta wiyä-mäkñuä anñitä ätetä, änminqe. ⁷ Itanğanji iqu kuknjuä awä tii ätuminqe. “Ämaqä nyaqä tuwii qänaki pätnqä Iqu, Naqä nyi ämanqutäuä yänänjä Iquvi. Nyi Iqutä asänänjä ma, oee. Ä nyi änguänänjunä ma, heyaqä äpäwitmä, Iqueä yukä ämuasmänqä guä ämäsanänqe, huätä ewamqe, änä maeqä enñ. ⁸ Nyi asñi, qanyä eqetänä eqiyätñqe. Mä Iqu asñi, Goti Iqueqä Dñä Änguitänä eqiyäniqeqä” ätuminqe.

Jonä iqu, Jisasi Iquenji asñä äwqäkqenqä[‡]

⁹ Qu iinjä itqätanqguwänğanji, Jisasi Iqu anñ-himqä Nasäretqä, qua Galili iuta äpkqe. Iqu äpqañga, Jonä iqu, Iquenji eqä Jotänänji, asñä äwqäkqe. ¹⁰ Jisasi Iqu eqä mäunda ti iwunğa äpeyätäqänğanji, Iqu qäukuä qñqanjä hutänğanji äqunqge. Qñqanjä äütänäqe, Dñä Änguä Iqu, Iquenynqä yññä-heeqä enqä-panjä pqañgi äqunqge. ¹¹ Inğanji kuknjuä qäukuä haqä yätutanji, “Si Nqä Ymeqä naqä-qakuä Iqukiyqä. Nyi Sinyñqä aanjä kuapänä änyinätqänä” tqanñi äwikqe.

Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwimiñqenqä[§]

* 1: Matiu 3:1-12; Lukä 3:1-18; Jonä 1:19-28 † 1:3 Malakai 3:1; Asayä 40:3 ‡ 1:8 Matiu 3:13-17; Lukä 3:21-22

§ 1:11 Matiu 4:1-11; Lukä 4:1-13

¹² Inga qǎngani, Dnǎ Ánguǎ Iqu, Jisasi Iqueni anǎ avqngǎ dunqǎ átuma áukqe. ¹³ Jisasi Iqu námni, hiunji 40 ápmakqe. Iqu hiunji e pmetanǝni, Setǎnǎ, Goti Iqueqǎ himǎ-wiunqǎ iqu, Jisasi Iqu suqǎ quvqǎ imǎkǎtnǝqǎ yamwiqǎ áwimiŋqe. Ynǝnǎ-tǎnǎ hiveqǎ-yaqueqǎ hiqiyqǎ iquatǎnǎ pmetanǝni, enǎtqǎ iqua ápǎpu, yǎtamǎkqǎ áwikuwi.

*Jisasi Iqu, Galiliunji wǎunǎ ipǎqǎkqenqǎ**

¹⁴ Jonǎ iqu guǎ ae ápmetanǝni, Jisasi Iqu qua Galili átimǎuqe, Goti Iqueǎ kuknuǎ we-hunqǎ-tǎnǝnqǎ tii átukqe. ¹⁵ “Goti Iqu kuknuǎ átatǎ ekqe, tǎ qǎnǝ qe átimǎuqiyǎ. Goti Iqunǎ miqe, qǎqiyǎ ápqǎ. Heqǎ knuǎ ákunmǎknǎpu suqǎ quvqenqǎ ávquatǎmǎupu, kuknuǎ ánguǎ we-hunqǎ-tǎnǎ tǎunqǎ quuvqǎ heqǎpiyǎ” átukqe.

Jisasi Iqu, hǎmapǎkǎ piqǎ hǝquau tǎaqǎ átuátumakqenqǎ†

¹⁶⁻¹⁷ Jisasi Iqu, eqǎ-huǎnǎ Galili manǎ iu ikitǎ, ámaqǎ hǎmapǎkǎ-piqǎ Saimonǎ, á Endru gueqi áwindǎukqe. Inǝueqi hǎmapǎkǎ qaeǎ hǎmapǎkǎ pitqǎtanǝniyǎ áqunǎqe, Iqu inǝueqini, “Nyiǎ anǎ áwǎtanǎ, ga Nyi qeni, ámaqǎ-piqenqǎ nánnqǎ áqesapǎtmǎ, itanǝni ámǎqesquamqǎnǎ” átukqe. ¹⁸ I tquanǝnǎ, iquaqu, hǎmapǎkǎ qae iqi esinyǎ, Jisasi Ique qǎnaki áwivǎndkiyi.

¹⁹ Itanǝni Jisasi Iqu hmbu ti áwǎqe, Sepri iqueqǎ hiknǎ Jemisi, Jonǎ gueqi, imǎtquauqǎ yimba iu ápmanyǎ, hǎmapǎkǎ-piqǎ qae guǎ ktǎpitqǎtanǝniyǎ áwimakqe. ²⁰ Iqu inǝueqini iqi áwimetǎ, tǎaqǎ tquanǝni, iquaqu kaniquesǎ, itanǝni ámaqǎ mbqǎnqǎ wǎunǎ anǎ iminǝuwǎ iquautǎ, yimba iu ávǎmesinyǎ, Ique qǎnaki áwivǎndkiyi.

Ámaqǎ dnǎ quvqǎ-tǎnǎ hǝquenyǝnqǎ‡

²¹ Iqua anǎ-himqǎ Kapǎnamǎ yǎpǎ inǝgisa ekuwi. Itanǝni Jisasi Iqu, Sǎmbatqǎ hiunji hapǎ pmeqǎ inǝnǝni, Goti Iqueǎ kuknuǎ, anǎ aquvǎnqǎqǎ iuta nánnqǎ áwikqe. ²² Iqueǎ kuknuǎ, qokǎ-apǎki qǎtǎ huitanǎnǎnǎ áwipiyyi, knuǎ kuapǎnǎ ámepu, “Iqu, ámaqǎ Goti Iqueqǎ kuknuǎ-suqenqǎ nánnqǎ iqua enqǎ-pa matqǎ danǎ, yoqǎ naqǎ-tǎnǎ-qu átiqiyǎ” átnǝguwi. ²³ Inǝnǝni, ámaqǎ dnǎ quvqǎ-tǎnǎ anǎ aquvǎnqǎqǎ yǎnnǝni ápmamiŋqǎ hǝqu ámǎvauqe, awqǎ tii átkqe. ²⁴ “Jisasi Nasǎretqǎtanǎ Iquki, Si squǎ nemǎktnǝqǎwǎ? Si ne qui nemǎktnǝqǎ ápnǎtanǎ? Nyi Sinyqe nánnqǎ enǎnǎ. Si Goti Hanǝuwǎ Iqueqǎ Ámaqǎ Jǎnǎnǎnǎ Iqukiyǎ” átukqe.

²⁵ I tquanǝni, Jisasi Iqu, dnǎ quvqǎ iqu kuknuǎ hui matqǎ yǎtnǝqǎ, “Qǎyǎ eǎnǎ!” átuátǎ, “Ámaqǎ iqesani, tǎnnǝni huǎtǎ timǎuvǎ!” átukqe. ²⁶ I tquanǝni, dnǎ quvqǎ iqu, ámaqǎ iqueni vǎnyqǎ yǎnnǎnǎnqǎ ámiqe, ‘zǎaqǎ’ átǎqe, ámaqǎ iqesani huǎtǎ qe átimǎukqe.

²⁷ Iinǎ timǎuqǎnǝnqǎ yǎunǎ ipu, “Tǎ ánnǎnqǎwǎ? Ámaqǎ Tqu, squǎ-tǎnǎ-qutiyǎ? Iqu yǎnnǎnqǎqǎ-tǎnǎ-qu eǎ, kuknuǎ, ányǎ-hǎnǎ huitanǎ hui ánatqiyǎ. Iinǎ ma, Iqu dnǎ quvqǎ-pqǎ dunǝni, ‘Huǎtǎ timǎupiyǎ!’ tquanǝni, qu Ique qǎtǎ áwiyǎquǎ” átnǝguwi. ²⁸ Itanǝni kuknuǎ Jisasi Iquenyǎqǎ, “Ii iqiyyǎ” átnǎkiqǎnǝguwitani, qua Galili iunǎ-pqe, maqǎnǎnǎ qǎtǎ áwikuwi.

Jisasi Iqu, Pitǎ iqueqǎ kǎnemisǎ, ámaqǎ kuapǎnǎ hǝquautǎ, ánguǎ iwimǎkkqenqǎ§

²⁹ Qu anǎ aquvǎnqǎqǎ iuta átimǎwanǝni, Saimonǎ, Endru gueqiyǎqǎ anǝunqǎ jǎnǎnǎ áukuwi. Itanǝni Jemisi, Jonǎ gueqi qutǎ anǎ áukiyyi. ³⁰ Qu Jisasi Iqueni, “Saimonǎ iqueqǎ apǎkiyǎqǎ kǎnai, tǎnǎ-yaqǎ, huiwǎ dnǎ tnǎnǎ wiyqǎnǝni áwinǎ” átukuwi. ³¹ Iqu qǎtǎ ii áwiyǎqe, iinyqǎ ápeyǎqe, hipa a ámǎwqǎtǎtǎ, pǎmǎ ávauqumuatqqe. Iqu ii iqanǝni, tǎnǎ-yaqe qǎpu ekqe. Itanǝni ii quni, ymisanǎ hǎkiyyǎ áyǎwqikqe.

³² Máptqǎ ae áquvqǎnǝnǝni, ámaqǎ tǎnǎ-yaqǎ-tǎnǎ, nǝ ámaqǎ dnǎ quvqǎ huitanǎ-huitanǎ tqǎuqe, Jisasi Iquenyǎqǎ átima átimǎukuwi. ³³ Inǝnǝni ámaqǎ anǎ-himqǎ iutani, eeqǎpnǎ anǎ ququawǎ iqi átimǎukuwi. ³⁴ Inǝnǝni, tǎnǎ-yaqǎ-tǎnǎ iquauǝni, Iqu ánnǝuwǎ iwimǎkǎtǎ, itanǝni dnǎ quvqǎ iquauǝni, huǎtǎ ándowatkqe. Dnǎ quvqǎ iqua, Iquenyǎqǎ nánnqǎ epiyǎ dutani, qu Ique kuknuǎ hui mátkuǎ danǎ ipnǝnqenqqe, Iqu iquauǝni, “Qaimbiyǎ” átukqe.

*Jisasi Iqu, qua Galili iu ikǎmiŋqenqǎ**

³⁵ Zinǎ matqǎ, hea yqǎnǎ witanǝnǝni, Jisasi Iqu ávamǎmǎ, ámaqǎ maeqǎ kiuanǎnǎnǎ imnǝqǎ áwǎqe, Goti Iquenyǎqǎ tǎaqǎ átmimiŋqe. ³⁶ Iqu e pmetanǝni, Saimonǎ iquǎ, iqueqǎ kǎyǎmaqǎ iquatǎni, Jisasi Iquenyǎqǎ qǎvqǎ ikǎkuwi. ³⁷ Qu Ique áwimapiyyi, “Ámaqǎ eeqǎnǎni, Sinyqǎ qǎvqǎ ikitqǎnǎuǎ” átukuwi.

* 1:13 Matiu 4:12-17; Lukǎ 4:14-15 † 1:15 Matiu 4:18-22 ‡ 1:20 Lukǎ 4:31-37 § 1:28 Matiu 8:14-17; Lukǎ 4:38-41 * 1:34 Lukǎ 4:42-44

³⁸ Qu ii tquanjuwängani, Jisasi Iqu, “Nyi wäunjuä tä qenqä äpqä-qae, anä-himqä huiunqä-pqä inä watunqeqä. Ga ämaqä anä iunä-pqe, Goti Iqueä kuknuä awä inä tumqänänyä” ätukqe. ³⁹ Iinjä etanji, Iqu, qua Galili iu ikitä, quwqä anä aquväcinqä iuta, Goti Iqueä kuknui awä ätuätä, dnä quvqeuji, huätä ändowatminqe.

Ämaqä wänyimänqä-tänä iquenyjqä†

⁴⁰ Ämaqä wänyimänqä-tänä hñqu, Jisasi Ique äwimeqe, qonä äwoktäutä, “Iyä! Jisasi Iquki, yätamäqä nyisnqä kingangutqe, nyi änguä nyimäktinqinyä!” ätukqe.

⁴¹ Jisasi Iqu, iquenyjqä huäqä kiinjä wunqanji, Iqu ämaqä iqueä huiwui a ämitä, “Nyi, si yätamäqä kimqä iqe, si änguä esnqinyä” ätukqe. ⁴² Iqu i tquanjanä, ämaqä iqueqä wänyimänqe äsätä, änguä qe ekqe.

⁴³ Itanqa Jisasi Iqu, ämaqä iqueni maqänä ändowatätä, kuknuä yänänäcinqä tii ätukqe. ⁴⁴ “Qätä nyi! Ämaqä-pqä hñquauji, Nyi tä ikimäqenqe, awä matqä panä. Hiqäva-imäqä iquenyjqänä äwätinä, tqä huiwi ique ämotquetnä, ga si änguä ikimäqanqä enjinqe, Mosisi iqu, ‘Ii imäkpüyä!’ ätätä† ekqä-pa, hiqäva qänyä. Iinjä iqanqänä dutanji, ämaqä eeqänänji sinynqe, ‘Iqueqä tänjä-yaqe qäpu eeqä’ knuä wiyätqänänjä.” ⁴⁵ Iqu ii qäyä ätquanji, ämaqä iqu äwäqe, ämaqä eeqänänjä iu iqueqä-kiuä iwimäkkqenqä awä ätuäkäminqe. Iutanji Jisasi Iqu anä-himqeuji mikiqä, anä avcinqä imä äpmaminqe. Ii qäyä etanji, ämaqä injgi-ijgisa ätimäupu, iqi äwimaminjuwi.

2

*Ämaqä tänjä-yaqä njuä-tänä iquenyjqä**

¹ Hiunji hatnä hmbu äpmeqe, Jisasi Iqu Kapänamänqä angumä äukqe. Itanqa ämaqe, “Jisasi Iqu anä iqi anji ätimäuciyä” tqanqä äwikuwi. ² Inji ämaqä kuapänänji, Iquenyqä aquvä äqänäpu, anä iunji näwinyä tä äptembiyi, anä huä, anä ququawä-pqä iqinjä kiqä ämaqänä äpmakuwi. Inqanji Iqu qunji, Goti Iqueä kuknui awä ätukqe.

³ Itanqa, ämaqä hñquacu-hñquacuqinjä hñqua, ämaqä tänjä-yaqä njuä-tänä hñque, Iquenyqä isuänjä äqänqä ätimäukuwi. ⁴ Ämaqä kuapänä etanqä, Jisasi Iquenyjqä änä mäma mäpeyqä ipiyi, anä atääqä, Jisasi Iqu pmetanqä lutanä ätaqäkuwi. Ii ätaqäpiyi, ämaqä iqu isuänji yqänä wiqä-qe, Iquenyqä guä äqiyänqatkuwi.

⁵ Inqanji Jisasi Iqu, quwqä Iquenyqä “tänjä-yaqä huätä mamäunqiyä” knui, yänänäcinqä metanqä äqunäqe, Iqu ämaqä iqueni, “Nqä ämaqä iquki, saqä suqä quvqe, huätä ämakmäuqänä” ätukqe.

⁶ I tquanqa, kuknuä-sucenqä näcinqä hñqua, qätä äwipu äpmapiyänqanji, knuä tii indqänminjuwi. ⁷ “Äi! Iqu kuknuä tä, qäyu matqä iqiyä. Iqu Goti Ique äkittqiyeqiyä. Suqä quvqä, huätä mamäutnqe, tqukä? Naqä-hñqunänji, Goti Iqunänjqä.”

⁸ Jisasi Iqu, quwqä knuä zä indqänminjuwä imnji, näcinqä maqänä ämeqetani, tii ätukqe. “He knuä iinjä di, sujqä indqänätqänäüä? ⁹ Ämaqä tänjä-yaqä njuä-tänä ique änguä iwimäkmqe, ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ tquä iquta? Ä, ‘Pämä äpmetnä, tqä isuänji ämetnä, qanä uvä!’ tquä iquta? Wäunjuä hanä mämiqä, qeiqinyänji, äkisqe? ¹⁰⁻¹¹ Nyi he näcinqä epnqe, ämetquamqänä. Ämaqucä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täutanä suqä quvqe huätä mamäucenqe, yänänäcinqä-tänä Iquvqä.” Ii ätuäqetani, ämaqä tänjä-yaqä njuä-tänä iqueni, “Si pämä äpmetnä, tqä isuänji ämetnä, tqä anjujqä uvä!” ätukqe.

¹² I tquanqenqä, ämaqä eeqänä hinjuä qunätanguwängani, iqu pämä äpmeqe, iqueqä isuänji maqänä ämetä, äukqe. Qu hinjuä iinjä äqumbiyi, näwi miqä yänä ipu, tii ätukuwi. “Ne nätmatqä tiinjä hui hinjuä mäqunqä itunqeqä” ätäpu, Goti Iqueä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, Lipai ique tääqä ätuätumakqenqä†

¹³ Jisasi Iqu angumä, eqä-huänä Galili manä iu äukqe. Itanqa ämaqä kuapänä Iquenyqä iqanqawänga, Iqu qunji, Goti Iqueqä kuknuinjä näcinqä äwiminqe. ¹⁴ Jisasi Iqu qanä äwätäqänqanji, mbqä motauqä Lipai, Aläpiyasi iqueqä hiknä iqu, mbqä motauqä anju pmetanji äqunäqe, “Lipai iquki, si Nyi qänaki nyivändiyä!” ätukqe. I tquanqanji, Lipai iqu pämä ätqäuce, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

¹⁵ Itanqanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Lipai iqueä anju buayä ganquwängani, ämaqä mbqä motauqä kuapänänjä hui, ä suqä quvqä imäqäqä

† 1:39 Matiu 8:1-4; Lukä 5:12-15 ‡ 1:44 Hiqäva-imäqä 14:1-32 * 2: Matiu 9:1-8; Lukä 5:17-26 † 2:12 Matiu 9:9-13; Lukä 5:27-32

kuapanänjitäni, qutä buayä anä änguwī. Ämaqä iinjä iqua, Ique qänaki äwivändmīnuwi, qu aanä hävemnäqñqä iquayi. ¹⁶ Parisi iquautanjä, Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, Jisasi Iqu, mbqä motauqä iquatä, ä suqä quvqä imäkqä iquatä, buayä anä gangi äqumbiyi, qu Iqueqä wänuuänqä ämotquaminqä iquau, yatñqä tii äwikuwi. “Jisasi Iqu mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatäni, buayä anäni, sunqä ängiyä?” ätukuwi.

¹⁷ Qu yatñqä ii vqanqä äwiyäqce, Jisasi Iqu tii ätukqce. “Ämaqä täñä-yaqä maeqä äñguä iqua, duuta iquauñqä mäwqä ipnä. Ämaqä täñä-yaqä-täñä iquanä, iquauñqä upnä. Iinjä enqä-panji, Nyi ämaqä suqä quvqä mimäkqä iquauñqä tääqä tmqä mapqä iqäqce. Nyi ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauñqä äpqcce.”

Ymisanä manqä pmeqenqä[†]

¹⁸ Jonä iqueqä wänuuänqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquatä, Goti Iqueä kukñuä-suqeu qänaknä ipu, ymisanä manqä pmetanqä, ämaqä hui Jisasi Iquenyqä äppi, yatñqä tii äwikuwi. “Jonä iqueqä wänuuänqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquauqä iquatäni, ymisanä manqä äpmerjäuä. Itanqa saqä iqua, iinjä miqce, sunqäwä?”

¹⁹ Kimäni, Jisasi Iqu tii ätukqce. “Ämaqä hñqu apäkä metñqä itä, ämaqenqä tääqä tqanji, ätimäupqce, qu ymisanä manqä pmeqätanä? Iqu anä epiyi, qu ii mimäkqä ipnä. ²⁰ Qänakndanji, ämaqä apäkä ämetqä ique ätuma uwqanqawänqanji, qu ymisanä manqce, inganä pmapnuwi. ²¹ Ii suqä tiinjä enqä-panji. Ämaqce, yuä änyä-häni ämepu, yuä yäuä äpknätanqce, guä mäktäpiqä ipnä. Ii imäkpqä iunji, asñä äqäpçqä, ga ye itqanqanji, yuä häni äväumetä, yäuä dunj naqänänqä pknätñqä imäkqä wäniqce. ²² Tiinjä-pqä inänji. Wainqä-eqä änyä-häni, yaqeqä huiwä häkä yäuä iu manquä mequatimäuqä danä ipnä. Qu qätäyqä equatimäupqce, wainqä-eqce manquä inga äpeyätä, yaqeqä huiwä iinjä opnätä, ga eqetä, huiwitäni, qui imäknyinyi. Iinjñqce, wainqä-eqä änyä-häni, kiqä yaqeqä huiwä häkä änyä-häni iunä equatimepnuwi.”

Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqeu Ämiqä Iquwi^S

²³ Jisasi Iqutä, Iqueqä wänuuänqä ämotquaminqä iquatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqä, kuä-witqä wänuuä ingäwätanqçqä iu äukuwi. Itanqa Iqueqä ämaqä iqua, kuä-witqä hui iwakkuwi. ²⁴ Ii iqanqawinqä, Parisi iqua Jisasi Iqueni, “Hiñuä qunya! Tqä ämaqä iqua, neyaqä Sämbatqä hiunji hapä pmeqä suqeu qänaki miqce, sunqä iqäuä?” ätukuwi.

²⁵ I tqanqawänqä, Jisasi Iqu ämävauqce tii ätukqce. “Dewiti iqutä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä vqanqä imäkkuwinqce, he a matauqä itqänuwätanä?” ²⁶ Tiinjä etanji. Apiata iqu, hiqäva-imäkqä naqä pmetanqä, Dewiti iqu Goti Iqueä anju äpeyätä, bretqä Goti Iqueä yoqce ätnä witanqce ämetä, äñqce. Neqä suqä dunji, ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkqä iquanä äñqce qäyä etanji, iqu änatä, iqueqä ämaqä iquau-pqce inä äwikqce.”

²⁷ Inqanji Jisasi Iqu tii ätukqce. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iqu, Goti Iqu, ämaqeu yätamäkqä vätnqä imäkkqä iiji. Ä ämaqce, Sämbatqä ique yätamäkqä wipñqä mimäkqä ikqce. ²⁸ Iinjä etanji, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Sämbatqeu Ämiqä Iquwi.”

3

*Ämaqä hipa ññuä-tänqä hñquenyqä**

¹ Itanqa Jisasi Iqu anä aquväqñqce anqumä äpaqukqce. Anä iunji, ämaqä hipa hñqinji ññuä-tänqä hñqu äpmaminqce. ² Inqanji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqayqce, ämaqä hui Jisasi Iquenyqce, “Iqu ämaqä hipa ññuä-tänqä iqueni, äñguä imäkänquti, ä mimäkqä yänqutiyä” tpu ikuwi. Iqu äñguä wimäkqanqutqce, “Suqä quvqä imäkqiyä” ätäpu, kukñuä mitpnuwänqenqçqä hiñuä äqumbu äpmaminuwi.

³⁻⁴ Itanqanji Jisasi Iqu ämaqä hipa ññuä-tänqä iqueni, “Si täqinqä biyä!” ätuäqetanji, ämaqeu yatñqä tii äwikqce. “Neqä suqä Sämbatqänqanqce, äänä ätnä? Ämaqä hui yätamäkqä vqänqä ätnä, ä qui imäkqänqä ätnä? Ämaqä hñqce häñqä iqumuätanqçqä ätnä, ä pizqä päsqänqä ätnänä?” ätukqce. I tqanqçenqçqä, iqua kukñuä hui matqä ikuwi.

⁵ Qu knui, quwqä äwinqä dunä metanqä äqunätä yeeqä miqä, äwqä tnänjitä hiñuitänä hiñuä äqunäkiqetanji, ämaqä iqueni, “Tqä hipae, hiyaepä iyä!” ätukqce. Itanji ämaqä iqu hipae hiyaepä iqanqä, iqueqä hipae äñguä qe imänqçce. ⁶ I äqumbiyi, Parisi iqua anä

[†] 2:17 Matiu 9:14-17; Lukä 5:33-39 ^S 2:22 Matiu 12:1-8; Lukä 6:1-5 * 2:25 1 Samueli 21:1-6 * 3: Matiu 12:9-14; Lukä 6:6-11

aquväqñqä iutanji ävämapiyi, Jisasi Ique äpäkñqä diñqä, ämiqä naqä Heroti iquenqä äwinyänñqä iquatä, kukñuä ätipäqäkuwi.

Ämaqä kuapänä, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwiñqä

⁷⁻⁸ Itanğa Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüñqä ämotquamiñqä iquatä, anä iunji äväma, eqä-huññä Galiliñqä uwqanğuwänğa, ämaqä kuapänä, Ique qänaki äwivändkuwi. Qu qua Galili pmeqä, qua Jutiya pmeqä, anä-himqä Jerusälemä pmeqä, qua Itumeä pmeqä, eqä Jotanä yätäqä-hñgisa pmeqä, anä-himqä Tayätä, Saitonätä qäqiqi pmeqe, kuapänäñi, “Jisasi Iqu, nätmätqä iinä hui imäkqiyä” tqanğä qätä äwipiynqä, ätimäukuwi.

⁹ Ämaqä kuapänänä etanğuwijnqä, Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquauñi tii atukqe. “Ämaqä kuapänänä, Nyi mambutmäuqä da ipñqänä, he Nyinyqä yimba hñqu-ganä näwi maepiyä. Ga qokä-apäkä kuapänä äkippisänğanğpqe, iwä Nyi yimbæu ikuapmämi, kukñu iuta tmññqänänä.” ¹⁰ Iqu ämaqä täñä-yaqä kuapänä ängüä iwimäkqanğqenqä, ga täñä-yaqä huizi iquauñi, Ique itmaqämbñqenqä, Iqu-tänä iqi änäänä äkippisänñuwi. Iinä äqunäqe, Iqu yimbanqä ätukqe. ¹¹ Itanğa dnä quvqä ämaqä ätqäunuwä iqua, Jisasi Ique hiñuä äqumbiyänğanji, qu qonä äwoktäpu, manä tii ätminuwi. “Si Goti Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä!” ¹² Itanğa Jisasi Iqu dnä quvqä iquauñi, kukñuä yänänäqñqä tii ätukqe. “He Nyinqe, ‘Iinä Iqueyqe,’ awä matqä pambiyä!”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquauñä atäunüä ikqenqä†

¹³ Itanğani Jisasi Iqu qoqonä yätunqä äyäqe, ämaqä hñquau Iqueqä äwiñqä iutanä, “Eä eänä” tqanğa, qu Iquenqä ekuwi. ¹⁴ Ique i wimeqanğuwänğa, Iqu ämaqä 12 iquauñä atäunüä ikqe. Itanğa Iqu iquauñi, yoqe, “Aposälqäuä” änyuätqqe. Yoqä iqueqä qakui tii etangi, ‘ändowätqä iquae’. Iqua Iqutä anä ikipu äpmapu, itanğa Iqu iquauñi, wäunüä hñquaquinqä ändowätätñqä äwiñqqe. Wäunüä hñqu, iqua Goti Iqueä kukñuä äma awä täkiqä iqueyi. ¹⁵ Wäunüä huiziqu, iqua yoqä naqä Iquesa ämepu, dnä quvqeuñi huätä mamäuqä iqueyi. ¹⁶ Itanğa tä, ämaqä 12, Iqu itmakqä iquayi. Saimonä iquenji, “Pitäuä” änyuätqqe. ¹⁷ Itanğa Sepri iqueqä hikñä Jemisi, Jonä gueqñi, yoqä “Bonänğesi” änyuätqqe. Yoqä iqueqä qakui, ‘käkaqä enqä-panä-quaquwi.’ ¹⁸⁻¹⁹ Itanğa Iqu, Endru ique, Pilipä ique, ä Batromi ique, Matiu ique, nñ Tomasi ique, Aläpiyasi iqueqä hikñä Jemisi ique, Tatiyusi ique, Saimonä Selotqä iquautanä ique, itanğa Jutasi Iskariotitanä, Jisasi Iquenyqä täkqä ätukqä ique, iquayi.

Jisasi Iqueqä känaisä, känğüäkatä, äwäwa ikuwiñqä

²⁰ Itanğa Jisasi Iqu anä hñqce äpaquvä pmetanğa, ämaqä kuapänä anğumä aquvä qänğanğuwitanji, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüñqä ämotquamiñqä iquanñi, buayä änä yasämä manqä da ikuwi. ²¹ Jisasi Iqueqä känaisä, känğüäkatä, Iquenqä iinä tqanğä qätä äwipiyi, qu, “Iqu qämä-qämä iqiya” ätnäpu, itmapñqä äukuwi.

‘Belsäpulä iqu, Jisasi Ique äminyasäuqiyä’ ätukuwiñqä‡

²² Itanğa kukñuä-suqenqä näqñqä Jerusälemä iuta äpkuwä iqua, “Penqä iquauqä naqä Belsäpulä iqu, Jisasi Iquenji äminyasäuqanği, dnä quvqä huiziquau huätänji, iuta ändowätätqänä” ätukuwi.

²³ Itanğa Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, kukñuä ktqä tii ätukqe. “Setänä, Goti Iqueqä himä-wiunqä iqu, iqueqä-käuä huätä äänä dowatnätñqäwä? ²⁴ Itanğa qua naqänänä hñquesanä ämaqä, quwqä-quwä iwäsänäpu mäkä äunğpi, qu yänänäqñqä matqäuqä ipnä. ²⁵ Itanğa hueqä-himqä hñquesanä iwäsänäpu, quwqä-quwä mäkä äunğpi, qu yänänäqñqä matqäuqä ipnä. ²⁶ Inji Setänä iqu, iqueqä-käuä mäkä äpäknğqe, ga iqueqä dnä iqua-pqe, ipipiynqä iwäsänäpu mäkä äunğpi, iutanji iqu yqänä mäpmeqä, qäpu hiänä. ²⁷ Itanğa quwä-meqä hñqu, ämaqä yänänäqñqä hñqceä anjuñi otasqiyätä, iqueqä nätmätqä mämeqä da yänä. Ämaqä yänänäqñqä iquenji, guä ganä äkiqiyeqe, inğanji ämaqä iqueä anjuñi otasqiyätä nätmätqä ämenä.

²⁸ Iinä etangi, Nyi kukñuä naqä-quäkuänänäñi, tii etmqe. § Ämaqä suqä quvqä huitanğä-huitanğä imäkäpu, itanğa ämaqeuñqä kukñuä quvqä ätämiqqe, Goti Iqu äwqä hanjuä imäkñätä, quwqä quvqe huätä muämäuniqe. ²⁹ Itanğa ämaqä hñqu, Dñä Ängüä Iquenyqä qui kukñuä ätätä, Ique äkittqiyemitätqe, Goti Iqu suqä quvqä iinji, äwqä hanjuä mimäkñqä itä, huätä mämuämäuqä yäniqe. Suqä quvqä iinji, hea ique-ique yqänä i witäniqeqä” ätukqe.

³⁰ Jisasi Iqu i ätkqe, iqua Iquenyqe, “Dñä quvqä-tänä-queqä” täqtätanğuwijnqä, ii ätukqe.

† 3:12 Matiu 10:1-4; Lukä 6:12-16

‡ 3:21 Matiu 12:22-32; Lukä 11:14-23

§ 3:28 Matiu 12:31-32; Lukä 12:10

*Jisasi Iqueqá kánainyqátá, kánquákauñqátá**

³¹ Inganji Jisasi Iqueqá kánaisá, kánquákátá átímáukuwi. Qu yápaqá mángisa átqápiyánga, ámaqá hñque, Jisasi Iqueni, átámákáqáka pátñqá ándowatkuwi. ³² Itanga ámaqá kuapánáñi, Jisasi Ique ingi-ingisa áwqáqámapiyá iqua, Ique átuakuwi. “Tqá tnatá, tunquákátá, Sinyñqá yápaqá mángisa ápmenjáua.”

³³ I tquanjwánga, Jisasi Iqu, “Ñqá nipaisá, á guákatáñi, tqukuawá?” átuátá yatñqá ikqe. ³⁴ Itanganji Iqu ámaqá qáqíqi pmetanjuwá iu áquná, “He hinjá qumbiyá! Ñqá nipaisá, guákatáñi, tásá ápmenjáua” átukqe. ³⁵ “Ámaqá Goti Iqueá áwinjqá duná imákátqáñuwá iqua, ñ Ñqá guáka, á napqa, itanga nipaqqayqá.”

4

*Kukñuá ktqá, kuá-witqá uwqá tnámáwqenjqá**

¹ Angumñi, Jisasi Iqu eqá-huáñá Galili maná iqisa, qoká-apáká iu náqñqá wátñqá ipáqákqe. Ámaqá aaná kuapáná Iquenyqá ápápu, eqá-huáñá maná iqi tqáutanguwitanji, Iqu yimba eqá-huáñá náñi pmetanjqá hñque ikuapmáuqe, ique ápmeqánga kukñuá átuminjqe. ² Inganji Jisasi Iqu kukñuá ktqá kuapáná átátá, náqñqá ámotquaminjqe. Iqu, qunji tii átuminjqe.

³ “Nyí qátá nyipu! Hea hñque ámaqá hñqu, kuá-witqá uwqá tnámáwáwátñqá wáñiqe. ⁴ Iqu átnámáwáwqanjanji, hui hánaqá iqi pákmbqe, yññá áppiwi, ámambnuwi. ⁵ Itanga hui qua kuapáná hma etanji, hiká-táñá qásá witanjqá iu pákmbqe, qua áñgui áwa itanquti, kuá uwqá ñ baká maqáná hukaupnuwi. ⁶ Inji máptqá haqá tiqá ae áyapátá tnáñá tqanqa, kuá kiqá tapiñi wáñqápu etanji, yáua hámaná piniqe. ⁷ Itanga kuá-witqá hui, guá yáñá-táñá awá imá pákmbnuwi. Ga guá quvqá iqua, qásá naqá-huinyá epiwi, kuá-witqeuñi, qua aowi áñguá mávqanquti, háukuá áñguá maukñqá daná ipnuwi. ⁸ Itanga kuá-witqá qua áñguánáñá iqi pákmbqe, baká áukapu, áñguáná epeyápu, kuapáná, hui 30, hui 60, itanga hui 100 hukmbnuwi.”

⁹ Jisasi Iqu í átuáqe, tii átukqe. “Ámaqá qátá-táñuená etanqutqe, kukñuá iinjqe kñuá áñguáná indqámbyá.”

¹⁰ Itanga ámaqá kuapánáñi ae áwqanjuwánga, Iqueqá wáunjuáñqá ámotquaminjqá, 12 iquatá, á huizi iqi yqáná ápmaminjuwá iquatáñi, Jisasi Ique, “Kukñuá ktqenjqá, iinjá-iinjánqá átqeqá átatná, awá natiyá” átuakuwi. ¹¹ Iqu iquauñi tii átukqe. “Goti Iquná miqeuñqá kukñuá equati zá ekqe, he náqñqá mapñqe, Iqu ae qe ámetqueqi. Itanga ámaqá yápaqáñgisa ápmenjuwi, qu kukñuá ktqá diná áwiyátqáñá.

¹² Ii tiinjqeyi. *“Qu hinjá áqunápu, qátá áwiyápiyá-qe, náqñqá maeqá-quayqá. Qu náqñqá meqá-sápi, quwqá kñui ákunmáknápu, anqumá quvepáñqppi, Goti Iqu áwqá hanjá imáknátá, quwqá suqá quvqe huátá mamáquáñinjqá.”†*

¹³ He kukñuá ktqá iinjqe, ányá maqñqá áyitaná? Ga kukñuá ktqá huizi iquauñqe, náqñqá áaná heñqáwá?” átukqe.

¹⁴ “Ámaqá kuá-witqá uwqá tnámáwáwqá iqu, Goti Iqueqá kukñui, ámaqeucá qeqá-quuvqá imá vová enjqá-pa ikeqá iyyi. ¹⁵ Itanga, kuá-witqá, hánaqá iqi ápáknátqá ñ, ámaqá Goti Iqueqá kukñui qátá wiyqanjuwánga, Setáná iqu, kukñuá Goti Iqu iquauñqá qeqá-quuvqá imá vová iketqe, ga huátá maqáná mamáuná. ¹⁶⁻¹⁷ Itanganji, kuá-witqá, qua hiká-táñá iqi ápáknátqá ñ, ámaqá kukñui qátá áwiyápu, asá qánqaná áwqá yeeqátá ámapiyi, huká-tapiñá yáñánáqñqá mamásauqá ipu, ápaká mápmeqá da ipná. Ámaqá Goti Iqueqá kukñuñqá máwinjqá iqa iqua, quvqá iwitquepu, hanjá-iqá vqanjuwáñqanji, qu maqáná ávquátámáupná. ¹⁸⁻¹⁹ Itanga kuá-witqá, guá yáñá-táñá awá imá ápáknátqá ñ, ámaqá kukñuá qátá áwiyápiyá-qe, mbqá, nátmatqá qua táutaná áwinjqá iinjqáná kñuá kuapáná indqámnuwi. Ga nátmatqá huitaná-hiutanánqá áwinjqá ñ, Goti Iqueqá kukñui huáqá ákeutátá, háukuá máwiqá yána. ²⁰ Itanga kuá-witqá, qua áñguánáñá iqi ápáknátqá ñ, ámaqá kukñuá qátá áwiyápu, qánakná ipu, háukuá qáñqá iquayí. Itanga háukuí, hui 30 huknáná, á hui 60 huknáná, itanga hui 100 huknánqiyá” átukqe.

Kukñuá ktqá, hiqi-tá másáwqenjqá†

²¹ Jisasi Iqu kukñuá tii-pqá iná átukqe. “Ámaqe hiqi-te áma ápápu, háká yápá imñá-qe, á hevqá imñá-qe matqáteqá ipná. Qu hiqi-tá-tqáucá iqi tqátepnqáua. ²² Inji nátmatqá hiawiqá imá zá áwámitátqe, ga we-hunjqá iqi áti winiqe. Iwá nátmatqá eqeánáñá zá áwámitátqe, átnáñá iqi winiqe. ²³ I etanji, ámaqá qátá-táñuená etanqutqe, kukñuá iinjqe kñuá áñguáná indqámbyá” átukqe.

* 3:30 Matiu 12:46-50; Luká 8:19-21 * 4: Matiu 13:1-23; Luká 8:4-15 † 4:12 Asayá 6:9-10; Joná 12:40; Wáunjuñqá 28:26-27 ‡ 4:20 Luká 8:16-18

²⁴ Iqu kuknuä tii-pqä inä ätukqe. “Kuknuä qätä äwiyänquwä iunji, knuä yasämä iwäsäupiyä. He kuknuä ii iwäsäuquwi, itanğa Goti Iqu he-pqä inä ewäsäutä, näqñqä hui haqeqi inäñqeqä. ²⁵ Iiñj etanği, ämaqä näqñqä hui ae ämenjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanğa ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, piikä äukaqeqä

²⁶ Itanğanj Jisasi Iqu kuknuä tii inä ätukqe. “Goti Iqunä miqeunji, ii ämaqä hñqu, iqueqä wäunüä iu piikä ätnämäuqä-panä iinjäqä. ²⁷ Itanğa ämaqä iqu hiunjingatä, heatqängatä hiqaqä äwitä, ävautä iqueqä wäunüä hui imäkäkiqunänä. Itanğa piiki bakä äukatä, naqä äänä-äänä equtiyä-qe, änyä maqñqä eänä. ²⁸ Qua iqu kiqä-kiuä piiki naqä imänätñqä imäkqanği, bakä-ganä ätimäuqe, huizi kiqä näñqeqä hutqä ätäqe, itanğa häukuä winä. ²⁹ Ga häuku, ae yäuä etanğanj, ique ätävqänqä qäyu äyä timäuqanğanj, ämaqä iqu, iqueqä hionaqä äkkapinqetä täväniqe.”

Kuknuä ktqä, zä-guawä häukuinjäqä

³⁰ Itanğa Iqu anğumä tii inä ätukqe. “Goti Iqunä miqeunqe, ne äänä ätätanä, kuknuä ktqä äki tatunquäwä? ³¹ Ii zä-guawä* piikä enqä-panä iinj. Iwä piikä iinj, huizi iqua enqä-panä naqä ma. Isua aanä naqämatqä-sua, ga vowä mäuquänä. ³² Piikä iinj isua vowä ämätuqe, iwä naqä eätäqänğanj, huizi iquauñj ämävqätäunä. Itanğa kiqä äpae nämä-tämä iquätäunğa, ga ynñj iu yuuwä äyäqäsqäpnä.”

Jisasi Iqu, kuknuä ktqenä ätuminqeqä

³³ Jisasi Iqu kuknuä ktqä asä iinj, qokä-apäki qätä äwiyäpu, quwqä knuä dunj qäyu mapñqä diñqe, kuapänä ätuminqe. ³⁴ Iqu qunji, kuknuä ätinyinäñ hñqu mätkuä, ktqenä ätuminqe. Inäqe Iqu, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatänä äpmapiyänğanj, quatä eeqänänjñqe, “iinjqä-iinjqä” ätuminqe.

Yunuitä, eqetäñj, Jisasi Ique qätä äwikiyinqä†

³⁵ Hiunji qäque, mäptqä ae äquvqanğa, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquauñj, “Ne eqä-huänj yätäqä nängisanqä äwanä” ätukqe. ³⁶ I tqanğa, iqua ämaqä kuapänänä iunji äväma, yimba Jisasi Iqu ae äpmetanğqeu ikuapmäupu, äukuwi. (Inğanj yimba huizi iqua-pqe anä äukuwi.) ³⁷ Inğanj yunjuä-isisqä naqänänä äqunätä, eqe yimbaeu ämevqunäqe, yimba yäpä yänğisa äpeyätä, manğua nymätä ikqe. ³⁸ Jisasi Iqu yimba tuwä mängisa nyuänj ekuñqetä nyuänj ekunä hiqaqä äwäminqe. Iqueqä ämaqä iqua itukuwatpiyi, “Näqñqä-vqä Iquki, Ne qui imäkñatunquä itunquä tä, Si hiñjuinä naqändñqätanä?” ätuukuwi.

³⁹ I tqanğuwänğa, Jisasi Iqu ävauqe, “Yunjuä iquki, yänänäqñqä mäqunquä panä. Eqä iquki, ämenjä miqä panä” ätukqe. I tqanğa, yunju äqänäutä, eqe ämenjä-miqä ätuukqe.

⁴⁰ Itanğa Iqu, ämaqä iquauñj, “He zä sunqä iqäuä? He quuvqä maeqiyqä itqänjuwätanä?” ätukqe.

⁴¹ Iqu ii imäkqanğeqñqä, qu zä kiñj ipu, quwqä-quwä tii ätnjuwi. “Yunuitä, ä eqetäñj, qätä äwiyäsinyä, qänaknä iqiyä tä, ämaqä tqu, tqukä?”

5

*Ämaqä dnj quvqä-tqäuqä iquenqä**

¹⁻² Itanğanj qu eqä-huänj manj Gallili yätäqänğisa, Gerasa pmeqä iquauqä qua ingisa ätimäupiyi, Jisasi Iqu yimba iuta ti timäuqanğanj, ämaqä dnj quvqä-tqäuqä hñqu, hikä himanä, ämaqä pizqä wiqä iuta, Jisasi Ique äwimakqe.

³ Ämaqä iqu, ämaqä pizqä pñqä witanğqä imä pmetanğanj, ämaqä-pqä hñqu, iquenji guä änä makiqiyäueqä iminqe. Senqä-guä ii äkiqiyäuepqä-qe, hmayi. ⁴ Itanğa ämaqä iquenji yukä hipa iunji, senqä-guetä, kiqiyäuqanğuwä-qe, äqiyändakminqe. Iqueqä yänänäqñqä di, aanä hävemnäqñqä etanği, ämaqä-pqä hñqu iquenji a makiqätqä iminqe. ⁵ Itanğa heatqängatä, hiunjingatäñj, ämaqä pizqä wiqeu äpme, ä hipkä-qoqonju ikitä, zäaqä ätäkitä, itanğa hikä ämetä, iqueqä huiwiu häuä äktänminqe.

⁶ Itanğa iqu, Jisasi Iquenji kiñj nämda hiñjuä äqunäqe, Iquenyqä tnänj äpäqetanj, qonj äwoktäukqe. ⁷⁻⁸ Ga Jisasi Iqu, “Dnj quvqä iquki, ämaqä iquesanji, tängisa huätä timäuvä” tqanğa, dnj quvqä iqu zäaqä ätätä, manj yänänäqñqä tii ätukqe. “Jisasi,

§ 4:29 Matiu 13:31-32; Lukä 13:18-21 * 4:31 Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. † 4:34 Matiu 8:23-27; Lukä 8:22-25 * 5: Matiu 8:28-34; Lukä 8:26-39

Goti Haqä Yätutañä Iqueqä Ymeqä Iquki, nyi äänä nyisänqäwä? Nyi Goti Iqueä hinuä iqisani, "Si qui minyimäqä isñqä" yatñqä äkiyqänä," ätukqe.

⁹ Itañi Jisasi Iqu, "Tqä yoqe, äänä äqonäninyä?" ätuätä, yatñqä äwikqe.

Ga iqu kimani, "Nqä yoqe, Hatñuneyi. Ne aanä kuapänänjune etanngquenqä ätqänä" ätukqe.

¹⁰ Itanğanı iqu, Jisasi Ique, dnä quvqä iquauñi, qua iquesa huätä mändowatqä yätñqä, yatñqä yänänäqñqä ävqa äukqe.

¹¹ Itanğanı hipkä-qoqonä iunı, yaqueqä aanä kuapänänjä hui ymisanjä änniñuwi.

¹² Inı dnä quvqä iqua, "Iyää! Ne yaqueqä nänjuau tquatuñquänä nandowatiyä!" ätukuwi.

¹³ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu quñi, "Yqänä!" ätukqe. Itanğa dnä quvqä iqua, ämaqä iquesa ätimäwanı, yaqueqä iquau ätqäukuwi. Yaqueqä eeqänänjä 2,000 iqua, qañä tnänänä iwaqetani, eqä-huänä bu äpäwipu, eeqäpnä eqä änyuäpätäkqe.

¹⁴ Inğanı ämaqä yaqueqä miqä iqua, zä äupiı, anä-himqä iutä, qua qäqi witanğqä isuaütä awä ätuäkäkuwi. I tquanğuwänğa, qokä-apäki qätä äwipiı, qu, "Ämaqä Iqu äänä iqanğı natqäpiyä" tpu, hinuänqä ätimäukuwi.

¹⁵ Qu Jisasi Ique äwimapiı, dnä quvqä kuapä-tänä eminqä iqu, ämaqä ängüä-qu, dnä quvqä maeqä eä, qäkämä ängüä imäkänä pmetanğı äqumbiı, zä ikuwi. ¹⁶ Itanğa ämaqä, Jisasi Iqu injä imäkqanğı hinuä äqunğuwä iqua, huiziunı awä ätukuwi. Ämaqä, dnä quvqä ävämakuwä iquenyqätä, ä yaqueqä iquauñqätäñi, "Injä-injä imäkqanğı äqunänğqueqä" ätukuwi. ¹⁷ Injä tquanğä äwipiı, qu Jisasi Iquenı, "Iyää! Neqä anä täqisanı huätä uvä" ätukuwi.

¹⁸ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu yimba yätu ti peyqanğanı, ämaqä dnä quvqä ävämakuwä iqu, Jisasi Iquenı, "Iyää! Nyi sitä anä wenqeqä" ätukqe.

¹⁹ I tquanğanı, Jisasi Iqu, iqu anä uwqenqe mäwınğanı, tii ätukqe. "Tqä anämqä anğumä äwätnä, Naqä Iqu sinqä qeqä wimänğanı, ängüä ikimäkqenqe, sämaqeu awä tüvä!" ätukqe.

²⁰ Injä etanğı, iqu qua Dekapolisi pmetanğuwä iunı, "Jisasi Iqu, nyi ängüä sä nyimäkqiyä" ätuätä, awä ätäkäkqe. Iqu injä tqanğı äwipiı, "Häwe! Si tä änäänqä tnyä?" ätukuwi.

Jisasi Iqu apäkä huiquı, ängüä iwimäkkqenqä[†]

²¹ Inğanı Jisasi Iqu, eqä-huänä yätäqä nänğisanqä anğumä yimba äukqe. Iqñi, Iqu eqä manä iqi pmetanğa, ämaqä aanä kuapänä, Ique inğı-ingisa äwimakuwi.

²²⁻²³ Inğanı Jarusi, ämaqä iqi pmeqä iquauqä anä aquväqñqeu miqä iquautanä hnqu ätimäuce, Jisasi Ique hinuä äqunäqe, Iqueä yukä iqi qonä äwoktäütä, "Iyää! Nyaqä ymeqä ii, yaqä quvqä, nawinyä äpäkonätñqä äwinä. Si äpätnä, tqä hipaitä ymeqä ii a uwqätqanğti, iwä ymeqä ii, ängüä hänä pmetñqänänyä" ätukqe.

²⁴ I tquanğa, Jisasi Iqu, Jarusi iquä itmanğa äkiı. I uwqanğiyänğa, ämaqä aanä kuapänänı, Jisasi Ique anä äpuputmäwa äukuwi.

²⁵ Apäkä, qañuä-yaqä qäpu maeqä, yqänä iminqä, quväkuä 12 ämäwqätäukqä-pqä hui, ämaqä kuapänä äumiñuwä awä imä äumiñqe. ²⁶ Apäkä inı, duuta kuapänänä iquauä hipaeutanı tmi-tmiqä-tqä naqä ämetä, iıyqä mbqä eeqänänı hinğı äwimiñqe. Iwä, qäpu heqänänä di, yändi-yändi imänğa äpemiñqe. ²⁷⁻²⁸ Ii, Jisasi Iquenqä qätä äwiyäqe, knuä tii äwikqe. "Nyi Jisasi Iqueä ämuasmänğeu itmaqänmqe, ye änyiyätä ängüä nyimänänqiyä." Knuä injä indqänäqe, ii ämaqä huizi ditä Iqueä tuwiu qänaki äwivändä, Iqueä ämuasmänğeu itmaqänğqe. ²⁹ Inğa qänğanä, ye vqanğa, ii näqñqä tiñjä ekqe. "Nyi ängüä ae nyimänğiyä."

³⁰ Ii iqanğa, Jisasi Iqu, Iqueqä yänänäqñqä hui ävämeqanğqenqä näqñqä ämeqe, ämaqä anä äumiñuwä iu hiqumuanä äwiyä, yatñqä ävätä, tii ätukqe. "Nyaqä ämuasmänğqä täñi, tqu indmaqänğiyä?"

³¹ Yatñqä i vqanğa, Iqueqä wäñjuänqä ämotquamiñqä iqua, "Si hinuä mäqunquä danä ininyä? Ämaqä kuapänä si inğı-ingisa äkivändänjuwi, "Tqu indmaqiıyqiyä-qe," sunqä tnyä?" ätukuwi.

³² Injä qäyä ätquanğuwä-qe, Jisasi Iqu, "Tqutiä" tä, hinuä qävqä lkqe. ³³ Inğanı apäkä ii, nätmaqä inı wimeqanğqenqä näqñqä ae eäqe, zä itä, yänjuä-yänjuäqä äpäyäqe, Jisasi Iqueä hinuä iqi qonä äwoktäütä, nätmatqä äwimäkqenqä awä eeqäpnä ätukqe.

³⁴ I tquanğa, Jisasi Iqu, "Nqä ymeqä iiki, tqä quuvqä eqiyqe, ängüä ae qe ikimäkqiyä. Itanğa äwqä harjuä inqä äwätinä, täñä-yaqä maeqä pmetñjiqä" ätukqe.

³⁵ Jisasi Iqu apäkä iinji, kuknuä yqänä tuätqätanğa, ämaqä hñqua Jarusi iqueqä anä iuta äwimapiyi, tii atukuwi. “Tqä meqi ae äpäkönğqeqä. Näññqä-vqä Iqueni, hanjä-iqä hui inä mäwqä panä.”

³⁶ Jisasi Iqu, qu ii tquanğuwinqä qätä mäwiyqä itä, iqueni, “Si iinğä äwäwa miqä, quuvqenä heqiyä!” ätukqe.

³⁷ Inğanji Jisasi Iqu, ämaqä eeqänäni iqi ätäqumuatätä, Iqutä anäni, Pitä ique, Jemisi, Jonä gueqi, iquatänä äukuwi. ³⁸ Iqua ämiqä iqueä anä iu ätimäupiyi, Jisasi Iqu, qokä-apäki näñji-täqi äqutäukipu, kñuä kiinjä qiyätqätanğa äqunğqe. ³⁹ Iqu ii äqunäqe, anä yäpä yänğisa äpeyätä, tii ätukqe. “He häänğqä kuapä äkitmäkäpu, kñuä tä sunğqä äqiyätqänäüä? Ymeqä täsi, hämä mapäkonğqä iqi. Ii hiqraqä äwinä” ätukqe.

⁴⁰ I tquangğeqä, qu Iqueni tä äwisukuwi. Inğanji Iqu qunji, yäpaqä mänğisa huätä ändowätäqe, ymeqä iyyqä kanä-känäu, itanğa Iqutä anä äukuwä iquau itumetä, hiqñqä ymeqä ii witanğqeuñqä äpekuwi. ⁴¹ Iqua äpepiyi, Jisasi Iqu ymeqä ipiyqä hipae a ämaqätäqe, iipini, quwqä anä-kukñuitäni, “Talita kumä” atukqe. Kukñuä iqu, tiinji. “Ymeqä iiki, ‘Pämä vayä!’ äktqä.”

⁴² I tquanğa, ymeqä ii, asä qänğanä pämä ävaucqe, qanä ikäkqe. Inğanji iyyqä quvaukuwi 12 etanğanji. Iqu iinjä iqanğqeqä, qu miqä yänjä ipu, yänuä naqänänjä ikuwi. ⁴³ Ga Iqu qunji, “Tänğqe, ämaqeuñji awä mätquä pambiyä” ätuäqetani, “Qe ymeqä täpini, ymisanä hui nätnqä winyqä,” ätukqe.

6

*Nasäretqätanä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinğqä**

¹ Jisasi Iqu anä iqiñi äväma, anä-himqä Iqueqeuñqä anğumä äukqe. Ii äwqanğa, Iqueqä wänuänğqä ämotquaminğqä iqua äwivändkuwi. ² Sämbatqä, hiunji hapä pmeqänğanji, Iqu anä aquväqñqä iunğqä äwäqe, Goti Iqueqä kukñuinğqä näññqä vätnqä ätipäqäkqe. Ämaqä kuapänäni, qu Iqueni qätä äwipiyi, “Äänä ätqutiyä” tpu ikuwi. Iinjä ipiyi, “Ämaqä tq, kukñuä tä ängisa ämeqäqäwä? Näññqä Iqu ämenğqä ätqäqä tä, äkitanjiwä? Itanğa ämaqä mimäkqänäni imäkätñqe, änäänäwä?” ätnğuwu. ³ Itanğa, “Ne näññqe, Iqu, anä Imäkqä Ique. Ä Mäliyaqä Ymeqä Iquvi. Itanğa Jemisi, Josepä, Jutä, Saimonä, iquauqä Kätequvi. Ga qunapqa täqi nesä anä äpmenjunä” ätnğuwu. Ii ätäpu, Iquenğqä äwqä quvqä ätimäukñğuwu.

⁴ Inğanji Jisasi Iqu qunji, ätukqe. “Hinjuä-tqä iqua anä-himqä eeqänänjä iunji, yoqä-tänğuae. Etanğqä-qe, hñqunä-hñqunänji, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä käyämaqä iutä, iqueqä anju anä äpmeñuwä iutäni, iqu yoqä maiqä-queqä.” ⁵ Itanji Iqu, nätmätqä ämaqä mimäkqänäni hui, iqi mimäkqä danä ikqe. Mä Iqu ämaqä täñjä-yaqä-tänjä huiünä a uwqätätä, äñğua imämbñqä inä imäkkqe. ⁶ Inji Iqu, iqua qätä äwiyäpu quuvqä maeqiyqanğuwinqä, yänuä itä, kñuä kuapänä indqänğqe.

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquau ändowatkqeqä†

Inğanji Jisasi Iqu ämaqä anä-himqä pmetanğuwä-pa äkoquväkitä, näññqä äwiminğqe.

⁷ Iqu Iqueqä 12 iquauñi, aquvä ämaqiyäqe, inği-inği hñquaqu-hñquaqu ändowätätñqä ipäqäkqe. Iwä Iqu iquauñi, dnä quvqä qokä-apäkiu ätqänuñuwi, huätä ändowätñqä yänänäqñqä äwikqe. ⁸ Iqu tii ätukqe. “He äwäpiyänğanji, yäkkä qanä huisänğqenä a maqätqäpñqä. Ä nätmätqä qanä qäsä äma uwqä hñjua, mämeqä iqäpñqä. Tiinjä isua, bretqä, yquayä, qe-mñqä, nñ mbque. Iinğqe, ‘aanjä oeyqä’ ätqä. ⁹ Itanğa yukä-su dinä ämuasmäpu, gque hñquaqu miñpñqä danä iqäpñqä.”

¹⁰ Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He anä himqä hñque ätimäupiyänğanji, hiqaqe, anä du-täu mäwayäkiqä, anä-himqä iunji ävämepiyänğanqe, anä hiqraqä äwipiyä iquenyä wiqäpñqä. ¹¹ Itanğa anä-himqä hñqueni, qu yeeqä miqä danä ipu, qätä maeqä iqanğpqe, he iqi ävämepiyänğanji, qua yukä iu emäkänqe, ptäquväteqämä imbnuwänqe. Suqä iinji, qu quwqä suqä quvqenğqä näññqä mapñqänänjä” ätukqe.

¹² Itanji iqua äupiyi, qokä-apäkiunji, quwqä kñuä äkunmäknäpu, suqä quvqe huätä vquatämäupñqä, awä ätuäkäminjuwi. ¹³ Iqua ii ätäkipiyänğanji, dnä quvqä kuapänäni huätä ändowätäpu, itanğa ämaqä täñjä-yaqä-tänjä etanğuwä iunji, olipqä eqä aowätänji äwiqatäpu, äñğua iwimäkminjuwi.

Jonä iqu äpäkönğqeqä‡

* 6: Matiu 13:53-58; Lukä 4:16-30 † 6:6 Matiu 10:5-15; Lukä 9:1-6 ‡ 6:13 Matiu 14:1-12; Lukä 3:19-20; 9:7-9

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqueä yoqe im-imä täkiqanğä, ämaqeü miqä naqä, Heroti iqu qätä äwikqe. Ämaqä hui, “Jonä asnä-qäyqä iqu, pizqeuta anğı hñä ävautä, yänänänqğä-tänä eä, ämaqä mimäqğänänä di täwäsi imäkiyü” tqanğuwänğä, hui, “Laisa iqueqä” tqanğuwänğä, itanğä hui, “İi, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä qanğatqä iqua enqä-panä iqueyqä” ätminjuwi.

¹⁶ Heroti iqu qätä ii äwiyäqanğani, tii ätkqe. “Jonä, nyi nyuänä ätäwikqä iqu, tanğä anğı hñä ävautänğä.”

¹⁷ Tiinğä etanğı. Heroti iqu, iqueqä-kiuä ämaqä hui dowatqanğı, ga qu Jonä ique itmepu, guä äkiqiyäupu, guä pmeqä anju äpmuatekuwi. Iqu ii ikqe, kätä, Pilipä iqueqä apäkä Herotiyasi iinğı, iqu ämotautä, ämetäqenğä imäkkqe. ¹⁸ Jonä iqu Heroti iquenı, “Si tqä tteqeğä apäki ämotautnä ämenı, anğua miqä danä inyä” ätuminğe.

¹⁹ İi tuätqätanğqetani, Herotiyasi, Jonä Iquenyqä wiwunğanğı, “Iqueni äpäkmä” kñuä vqanğqä-qe, Heroti iquesa eqänminğe. ²⁰ Heroti iqu, Jonä iquenğe, iqu ämaqä jänänänğä-qu, Goti Iqueqä yäpä iqi pmetanğqenğä zä itä, anğuanä ämininğe. İwä iqu Jonä iqueqä kukñui qätä äwiyätäqanğani, kñuä mäwiyyä iminğe. İi qäyä itä, Jonä iqueqä kukñui qätä-wiyqanğe, yqänä äwinymınğe.

²¹ Qänakñi Herotiyasi, iyyqä äwinyätanğqä di imäkätñqä hiunji iqu ätimäukqe. Hiunji Heroti iqu, iqueqä känäi ämikqenğä kñuä ämetä, ymisañ naqänänğä hñqu imäkkqe. Iqu ii imäkkqe, ii ämaqä naqä, iqueqä gapmanqä wäunjuu yätamäqğä wiminuä iquauñqätä, ä mäkä-iqä iquauqä ämiqä kınğanänğä iquauñqätä, nğ ämiqä qua naqä Galili iutanğ iquatä anä bñqeyi. ²² İnğanı Herotiyasiyqä meqi, yänğisa äpäyäqe, Heroti iquesä, iqutä anä pmetanğuwä iquautä, himnuñuä äwukoquvätä, yeeqä äwikqe. İnğanı ämiqä naqä iqu, hitqä iinyñqä yeeqä itä, “Si nätmatqä hñjua matñqä, nyi yatñqä änyiyqanğtqe, ga äktapmqänä” ätukqe.

²³ Heroti iqu kukñuä guä yänänänqğä tii ämäsäukqe. “Hitqä iiki, naqä-qakuä äktqä. Nätmatqä tqä äkinyänqenğä yatñqä änyinı, ga nyi äktapmqänä. İtanğä qua nyi ämitñqe, hñquaqü ämisqiyätmä, hñğinı si ktapmqä dqanğtqe, nyi kikiyanğü miqä ymqänä” ätukqe.

²⁴ İqu iinğä tqanğä, hitqi äwäqe, känäu yatñqä äwikqe. “Nyi iqueni yatñqe, nätmatqä äkinğä wimqäwä?”

İi i tqanğä, känäe, “Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuänı ktapätñqä tuvä” ätukqe.

²⁵ Känäi i tqanğä, hitqi anğumä ämiqä naqä iquenğä tnänğä äwäqe, “Nyi Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuänı, tanğänä hevqä iqutäwa daptñqeğä” ätukqe.

²⁶ Qätä ii äwiyäqe, iqu äwqä hanğ naqänänğä ämakqe. İnğanı, iqu hitqinı, iqueqä kukñuä guä yänänänqğä ämäsäukqenğä kñuä ämetä, ga iqutä ymisañ anä änninjuwä iquauqä hiñuä iqisa womba meqänğe mäwinğä itä, iyyqä äwinğeuñi hngisanä vqenğe mäwinğä ikqe. ²⁷⁻²⁸ İtanğä iqu mäkä-iqä hñque, Jonä iqueqä nyuänı äma pätñqä maqänä ändowatkqe. İtanı iqu guä pmuateqä anğ dunğä äwäqe, Jonä iqueä nyuänı ätävätä, hevqeü äma äpätä, hitqä ii äwikqe. Ga hitqä ii äma äwätä, känäu äwikqe.

²⁹ İtanğani Jonä iqueqä wäunjuñqä ämotqaminğä iqua, hanğ-iqä ii timäuqanğqenğä qätä äwipiyyi, iqua ätimäupu, iqueä huiwi ämapiyyi, hikä hovqeü pñqä ekuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iu buayä äwikqenğäS

³⁰ İtanğä ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, anğumä Jisasi İquatä aquvä äqämbiyyi, qu Iqueni, wäunjuä imäkkuwinğätä, kukñuä qokä-apäkiu ätukuwinğätä, tiwiqä eeqänä äwikuwi.

³¹ İnğanı ämaqä kuapänänı, iquauñqä äpäpu, äwäpu iqanğä, iqua ymisañä anä manğä ipu, hapä anğua mäpmeqä ipiyä iutanı, Jisasi Iqu, “Hapä wänğä hmbu pmetunğüä, neqä-neuanä hñqäqinyqä watunğueqä” ätukqe.

³² İ etanğı, quwqä-quwänä yimba ikuapmäupu, anğ avñqä imnğä upñqä ävämakuwı. ³³ İqua iinğä iqanğuwınğe, ämaqä anğ-himqä eeqänänğä iutanğ kuapänänı, hiñuä äqunäpu, “Tä iqua äyä mändanä-qe” näñqğä ämapiyyi, qarñä maqä-maqä äwäpu, qu-ganä ätimäukuwi. ³⁴ Ga Jisasi Iqu yätäqä nänğisa ae iuaqämeqe, ämaqä kuapänä pmetanğä äqunäqe, qunğä huäqä kiinğ äwunğqe. Huäqä äwunğqe, tiinğ iutayi. Qu sipsipqä, quwqä ämiwiyyqä iqu maeqä enjuwä-panğ iinğ äqunğqe. İi äqunäqe, İqu näqñqä kuapänä äwiminğe.

³⁵⁻³⁶ Qanğä awiyqeunı, Iqueqä wäunjuñqä ämotqaminğä iqua, Jisasi Ique äwimapiyyi, tii ätukuwi. “Täqinı anğ avñqğä eä, ga ae awiyqä äyä eqä-qae, ämaqä täunı,

ymisanä mbqä ipu bñqenqe, ämaqä anä qäqi täpe pmakäwätanquwä iunqä dowatiyā” ätukuwi.

³⁷ I tquanquwängga, Jisasi Iqu, “Ymisanji, hiqä-hiuä wipiyä” ätukqe.

Iquau Iquenji, kima tii ätukuwi. “Ne mbqä 200 äma äwätanä, ymisanä mbqä itanä, iquau vatunquä änatnyä?” ätukuwi.

³⁸ Iqu, “He bretteq, äänä ämenjä? Hiñuä-ganä qumbñqä upiyä!”

Itanqä qu näqñqä ae ämapiyi, tii ätukuwi. “Bretteq, hipa hñgi eeqä, ä hämapäkä hñquaqu qäsä äqunäjuna.”

³⁹ Inqanji, Iqu ämaqeuni, “Iwäsämbu, qätaqä hioätqä ängguä täqi pmakäupiyä” ätukqe.

⁴⁰ Itanqä qu iwäsämbiyi, hui 100, ä hui 50 äpmakuwi. ⁴¹ Itanji, Jisasi Iqu bretteqä, hämapäkitä ämeqe, qäukuä yätu äqunä, Goti Ique, “änguiqä” ätuäqe, bretteq äkutätä, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua äma yanä väkärñqä äwikqe. Itanqä hämapäkä iquauñqä-pqe, ämaqä eeqänäni bñqe, inä iwäsäukqe. ⁴²⁻⁴³ Ämaqä eeqänäni äwqä änäpäkpiyi, iqi änatquteqanquwängga, wänuänqä ämotquaminqä iqua, bretteqä, hämapäkitäni anqä aquvā ämaqäpiyi, qa naqä 12 ämamikuwi. ⁴⁴ Ämaqä qokä ymisanä ängguwä iqua, 5,000.

*Jisasi Iqu, eqä-huänqä haqeqi qanä äukqenqä**

⁴⁵ Ymisanä qäpu ti ämbiyi, Jisasi Iqu, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquauñi, “He yimba ikuapmäupu, eqä-huänqä yätäqä Betsaitä nängisanqä, hiñuiqä upiyä” ätukqe. “Nyi qokä-apäkä täuni, quwqä anämqä dowatmqänä.” ⁴⁶ Inqanji Iqu, ämaqä eeqänänä iunji ae ändowätäqe, Goti Iquenyqä tääqä tätnqä qoqonä yätunqä ekqe.

⁴⁷ Heatqä asä qänqanji, yimba eqä-huänqä awä iqi äwätqätanqä, Jisasi Iqu kiuänä nängisa yqänä ätqäuminqä. ⁴⁸⁻⁵⁰ Inqanji Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, yimba iquenji wänuä tnänä ämipiyä-qe, yunui anqumä ätakmä uwqänä itqätanqä äqunqge. Zä we-hunätñqetäni, Jisasi Iqu, iquauñqä eqä-huänqä haqeqi qanä äukqe. Iqu iquauñi jänä mäwqätäutñqä pñanqä äqumbiyi, iqua ‘hikuapqeqä’ knuä wiyqanqä, zä ipu, zääqä ätukuwi. Jisasi Iqu maqänänji tii ätukqe. “Nyi tä Qäqunqä. He zä miqä, pemä pmapiyä.” ⁵¹ Ii ätuäqe, Iqu yimba iu äpeyätä, iquatä anä pmeqanga, yunui qe äqänäkqe. Yunuä ii iqanqenqä, iqua, “Tä änäänqä iquitiyā” tpu, miqä yänä ikäkuwi. ⁵² Quwqä knji qñqanä enätanqgetanji, Iqu bretteqä äkutätä ämaqeuni yanä ävqäqketa, Iqueqä yänänäqñqenqä knuä yasämä mämeqä ikuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä Genesäretqätanä kuapänä ängguä iwimäkkqenqä†

⁵³ Qu eqä-huänqä manä nängisa, qua Genesäretqä iu iuäqämapiyi, yimba iqi guä äqäyekuwi. ⁵⁴ Qu yimbaeta ti ätimäwa uwqanquwängganji, ämaqä, tä Jisasi Iqu äyā hitanqä äqunquwi. ⁵⁵ Inqanji qu qua ique äpmaninjuwi, im-imä tnänä ikipu, ämaqä täñä-yaqä-tänji hevqä ämiqutäwa, Jisasi Iqu äkisqi pmetanqutqeu wimapanqä ätnqäukuwi. ⁵⁶ Itanqä Iqu anä-himqä naqä iquau, ä wänqä isuaq, nñ anä hñqunä-hñqunänä iu ikiqanqä-pa, ämaqä, qu täñä-yaqä-tänä iquau ququawä aquvāqñqä iqi ätuma äwäteminjuwi. Itanqä Jisasi Iquenji, “Iyää! Ämaqä täñä-yaqä-tänä tqua, saqä qäkä hitunji qäyā itmaqämbñqä, hiñuinä qunya” ätuminjuwi. Inji, ämaqä Iqueä qäkä hitunji itmaqänäpiyā iqua, quwqä täñä-yaqä qäpu eminqe.

7

*Goti Iqueqä kukñuä-suqe, aeqä iquauqä kukñuiunji yändi ämäwqätäunqenqä**

¹ Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jerusälemäta äppiwi, Jisasi Iqutä aquvā äqänqguwi. ² Itanqä qu inqanji, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä hñqua, quwqä hipae asñi, eqä akiyā inqä ditä† maqiyqä ipu, ymisanji qanya gangä äqumbiyitanji, Goti Iqueqä hiñuä iqñji, quwqä hipae kiyä mäqä äqunquwi. ³ (Tiinji. Parisi iquatä, Israitqä huizi iquatä, eeqänäni quwqä quwokiqa iminjuwä iunji qänaknä ipu, manqä, quwqä hipae eqä akiyā inqä ditä asñä-ganä äqämbiyi, inqä änninjuwi. ⁴ Itanqä ququawä aquvāqñqä iuta äpäpiyänqanji, nätmatqä hñjua manqä, eqä akiyā inqä ditä asñä-ganä äqämbiyi, inqä änninjuwi. Itanqä quwqä kaqä-kawäkauqä suqä, eqä-häkä, kuatä-häkä, häkiyā yäqiyqä hevqä iquau, hevqä äpmeqä iu, qu asñä-ganä äqäminjuwä iunji, a yänänäqñqä äqätminjuwi.)

⁵ Inä äqumbiyi, Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Iquenji, “Sunqäwä? Tqä ämaqä wänuänqä ämotquetqänä iqua, suqä neqä awiqukua hipa eqä akiyā

* 6:44 Matiu 14:22-33; Jonä 6:16-21 † 6:52 Matiu 14:34-36 * 7: Matiu 15:1-9 † 7:2 Quwqä suqä asñä qñqe, tiinji. Qu eqä akiyā inqä ämepu, hipa iu hiñgi equatembñqä.

injqá ditá asnjá äqänminjuwá-pa, mimákqá ipu, ymisani hipa kiyá mätqetá ängjuwüá” ätukuwi.

⁶ I tquanguwängga, Iqu tii ätukqe. “He wopqá ipu kukjuiná tqá iquenängqe, Asayá iqu, Goti Iqueqá kukjuu hiñjuá ätätá, naqá-qakuá tii äqákkqe.

‘Ámaqá tá, Nyi Goti Iqunäuá yoqe, marjitáná haqeu ämandnämäutqänjuwá-qe, quwqá qeqá-quuvqe, kiñá nämá äwi. ⁷ Qu ámaqá iquauqá kukjuá-suqá diná awá ätäpu, “Kukjuá tá Goti Hanjuwá Iqueqeqe” quanjá ätätqänjá. Iñjá ipiyitani, qu Nyá yoqe haqeqá mamäupñqá qonjá änäuktäutqänjuwi, hiñgináwa itqänjuwüqá,’ ätätá äqákkqeqá. ‡

⁸ He Goti Iqueqá kukjuá-suqá dunji ävquatämäupu, ámaqá iquauá suqá iuná qänakná ipu, a yänänäñqá äqätänjáüá” ätukqe.

⁹ Inji Jisasi Iqu tii-pqá iná ätukqe. “He kjuu qeiqinyá indqänäpiyitani, kukjuá-suqá Goti Iqueqeqe, huätä ätnämäupu, itangga qänaknänji suqá heqá duná itqänjáüá. ¹⁰ Ii tiñji. Mosisi iqu, ‘Thiquesá, tnäutáni ängjuáná itqueqanñyá!’ ätätá, § ga ‘Ámaqá hñqu kaniqeqätá, känäunqätá qui kukjuá tqanñutqe, iqu hñjá mäpmeqá yänñiyá’ ätkqe.* ¹¹⁻¹² Mosisi iqu e ätkqá-qe, he tii äyá ätätqänjá. ‘Ámaqá hñqu kaná-kána-yaquinqá yätamákqá vätnqá nätmatqá hui ämämítätqe, ga “Nätmatqá iñji, nyi Goti Ique ae ävqeqá” ätque, kaná-kána-yaquini, yätamákqá mäwqá da yätñqeqá,’ ätätqänjáüá” ätukqe. ¹³ “Heqá aeqá iquauqá suqá iuná imákäpiyitani, Goti Iqueá kukjuu, mäñdi äkittiqiyätqänjá. Itangga, he suqá iñjá iquauñi, kuapänänjá imákqqa äwätqänjáüá” ätukqe.

Ámaqeu kiyá mätqá iwimákqenñqá†

¹⁴ Inganji Jisasi Iqu ámaqá kuapänänjá iunji, anñumá tääqá ätuätumeqe, “Eeqänänñuená, Nyaqá kukjuu qätá änyiyäpu, kñuá mapiyá” ätukqe. ¹⁵⁻¹⁶ “Nätmatqá ámaqá hñqeqá yápá inñgisa mäwitanñqá hui, ique äpaquvqe, ii Goti Iqueqá hiñjuá iqinji, kiyá mätqá miwimákqá yäná. Nätmatqá iqueqá yápá imá äwuwiñqá ii, iquenji kiyá mätqá iwimákänñiyá” ätukqe.

¹⁷ Iqu ámaqá iunji äväma, anjá yämä peyqanña, Iqueqá wäunjuänñqá ämotquaminñqá iqua Iquenji, kukjuá ktqá iquenyqá yatñqá äwikiwi. ¹⁸ Jisasi Iqu kimanji, “He-pqe kukjuá ktqá iquenñqe, maññqá eqá? Tiññinqá etqá. Nätmatqá yäpaqänñgisa äwiñqe, ámaqeu yápá yänñgisa äpeyätá, kiyá mätqá miwimákqá yänñiyá” ätukqe. ¹⁹ “Nätmatqá iñji, qeqá-quuvqá imá mäpaquvqá, tuqá iunqá äwitá, iqisani zá-anjá buñqá äquveqäná.” (Jisasi Iqu ii ätätá, tii ätkqe. “Goti Iqueqá hiñjuá iqinji, ymisani eeqänänñi, ängjuänänñiqá.”)

²⁰ Jisasi Iqu ii ätuätá, tii ätukqe. “Nätmatqá ámaqeuta, yäpaqänñgisa ätimáwa äpáqáqe, ii kiyá mätqá iwimákqiyá. ²¹⁻²² Ámaqeuqá qeqá-quuvqá imdanji, tiñjá iqua ätimáwa päññiyá. Kñuá indqänñqá quvqá, huiwá yaná hiñgi inqá, quwá-meqá, ä ámaqá pizqá pásqá, nñ huiziqeqá apákänñqá iqá, hiñjuá aowá quñqá, quangá tquá, ä hññgisaná iqá, hñquenñqá äwqá äkasuwá imákätá qui äkasuwá tquá, ä kiuá nyuätñqá, kñuá qäyasáqi ämetá imákqá, itangga suqá quvqá huitanña-huitanña huizi-pqá imákqá iquauñqá ätqá. ²³ Ga suqá quvqá iñjá iqua, ámaqeuta ätimáwa äpqe, ámaqeuñi, Goti Iqueqá hiñjuá iqinji, kiyá mätqá iwimákänñiyá” ätukqe.

Siliya-Ponisiyatana apáká iyyqá quvqá heqiyenñqá‡

²⁴ Jisasi Iqu iqi äväma, anjá-himqá Tayá-tänjá qäqiqinyqá äukqe. Iqinji Iqu, “Ámaqé, Nyi táqi pmetanñqeuñqe, änyá maññqá epññjuá” kñuá wiyqanñi, anjá hññqe äpaqukkqe. Iqu kñuá ii äwikqá-qe, ámaqe, qu Iqu pmetanñqeuñqe näññqá ämakuwi. ²⁵ Apáká hui, iyyqá meqi dná quvqá tqäutangi, ii Jisasi Iquenyqá qätá maqäná äwiyaqé, äpäqe, Iqueá yuká-tänjá qäqiqi qonjá äuktäukqe. ²⁶ Apáká ii Israitqá iquautanña ma, qua Siliya-Ponisiya iu imänñqe. Ii Iqueá yuká iqi qonjá äuktäukqe, “Nyaqá meqe dná quvqá tqäutangi, Si huätä dowatiyá” ätuätá, yatñqá äwikqe.

²⁷ Iqu kimanji, “Ne ymisani, ymeqeu-ganá käyá ävaná” ätukqe. “Ymeqeuqá ymisani ämotautaná, hiveqá iquauñqá tnämäuqe, qäyu maeqá daná eäná.”

²⁸ I tquanña, apáká ii, “Ámaqá Naqá Iquki, Si qäyu ätnä-qe, ymeqá ymisani äñätquteqänjuwi, hiveqá iqua ämambñqäuá” ätukqe.

²⁹ I tquanña, Jisasi Iqu, “Si ii ätnññqe, yqá uvá! Dñjá quvqe, tqá meqini huätä ae ävämeqiyá” ätukqe.

† 7:7 Asayá 29:13 § 7:10 Anñumá Itmakqá 20:12; Kukjuá-suqá 5:16 * 7:10 Anñumá Itmakqá 21:17 † 7:13
Matuu 15:10-20 ‡ 7:23 Matuu 15:21-28

³⁰ Inganji, apäkä ii, iyyqä anjä iqi ätimäuqe, meqä iinji, dnä quvqe ae ävämeqanğa, iyyqä yquvanjä iu witaŋgi äqunŋqe.

Ämaqä qätäyqä kuknuä änä matqä iquenyqä

³¹ Jisasi Iqu anjä himqä Tayäni äväma, anä-himqä Saitonä-tänjä iu äwätä, qua Dekapolisi iu, eqä-huänjä Galili ätimäukqe. ³² Iqi timäuqanğa, qu ämaqä qätäyqä, kuknuä wiŋuä änä maqŋqä hnŋqe, Iquenyqä ätuma äppiyyi, “Iyää! Jisasi Iquki, Saqä hipae, ämaqä tqe itmaqiyä” ätukuwi.

³³ I tquanŋuwänğa, Jisasi Iqu, ämaqä iqueni kiuänä itmeqe, Iqueqä hipae ämaqä iqueä qätä hovqä inŋi-inŋisa ävätäqetani, anŋinji, Iqu makukuä äquteqe, ämaqä iqueä tewi itmaqäqke. ³⁴ Ii iqe, Iqu hiŋui qäukuä haqä yätu äqunäqe, oänä ätätä, iqueni, “Epata” ätukqe. Kuknuä iinji, kiqä quati tiinji “Qäte äkivänä!” ³⁵ Iqu ii wimäkqanğa, ämaqä iqueä qäte äütänäqe, itanğa iqueä tewä-pqe äŋguä eätä, iqu kuknu, iqueqä tqä-pa qe ätkqe.

³⁶ Jisasi Iqu ii iqetani, Iqu qunji, “Ämaqeuni awä mätquä pambiyä” ätukqe. Iqu ii qäyä tquanŋi, qu awä ätākakuwi. ³⁷ Qätä äwiyäpiyä iqua, “Äänä imäkäqutiyyä” tpu ikuwi. “Iqu nätmätqä eeqä äŋguä imäkqiyä. Qätäyqä-pqe, qätä äwiyqäuä. Kuknuä matqä-pqe, kuknuä tqä imäkqiyä” ätkuwi.

8

*Jisasi Iqu, 4,000 iquau buayä äwikqenqä**

¹ Inganji anŋumŋi, ämaqä kuapanänji Jisasi Ique äwimepu, ymisanä anŋqenqe aanqä etanğä, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. ² “Ämaqä tä, Nyitä hiunji hnŋquacu-hnŋqe äpmeŋuwi, ga ymisanä bnŋqä di aanqä etanğqenqä, Nyi qunğä huäqä änuŋgiyä. ³ Inji Nyi, quwqä anjämqä dä yqänä iqä ändowatmqe, hnŋqua anjä kiŋä-näunda äpquwä-qae, qanä änä mäwqä ipu, hänaqeunji dä päkombnŋqäuä” ätukqe.

⁴ I tquanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä iqua, “Anjä avqŋqä täqinji, ämaqä eeqänänjä tä ymisanä bnŋqe, ne anŋi ämetanä watunquäwä?” ätukuwi.

⁵ Jisasi Iqu iquauŋi, “He bretqe, äänä ämenäüä?” tquanğa, qu kimanji, “Ne 7 ämenunä” ätukuwi.

⁶ Inganji Iqu ämaqä eeqänänji, “Quamä pmapiyä!” ätuäqe, bretqä 7 iquau ämeqe, Goti Ique “änŋuiqä” ae ätuäqe, äqäyäkütätä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä iquau äwikqe. Ävqanğa, iqua ämaqeun yanjä wipŋqä äma ikäkuwi. ⁷ Itanğa qu hämapäkä wänqä hnŋua qäsä ämamiŋuwi. Jisasi Iqu isuaunğä, Goti Ique “änŋuiqä” ae ätuäqe, “Hämmapäkä-pqä tä, qäsä yanjä wipiyä” ätukqe. ⁸ Inji ämaqä eeqänji äwqä änapäsäpu iqi änatqutekuwi, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä iqua, aquvä ämaqiyäpu, hiqokä-qä 7 ämamikuwi. ⁹ Ymisanä ii änniŋuwä iqua, 4,000 iquayi. Ga Jisasi Iqu, quwqä anjämqä ändowatkqe. ¹⁰ Iqu ae ändowatäqe, inğa qänğa Iqueqä ämaqä iquatä yimbaeu ikuapmäupiyi, qua Dalämanuta iunğä äukuwi.

“Si Tquki eninğä ämänätquetnä, wäunjuä hui imäkiyä” ätukuwiŋqä†

¹¹ Parisi hnŋqua, Jisasi Ique äwimapiyyi, Iqueqä kuknu, mändi kittqäpŋqä ipäqiyäpu, yamwiqä äväpu, tii ätukuwi. “Si nätmätqä ämaqä mimäkqänänji imäkätnä, Tquki eninqe, mänätquayä.”

¹² I tquanŋuwänğa, Jisasi Iqueqä äwqä imŋi, qunğä hanjä-iqä ämetä, haaqä ätätä, “Ämaqä tänğa äpmeŋuwä ii, wäunjuä imäkätnä ämänätquayä-qe, sunğä dqäuä?” ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Iqua nätmätqä hui hiŋuä mäqunquä ipnä.”

¹³ I ätuäqe, Iqu qunji äväma, anŋi yimbaeu ikuapmäuqe, eqä-huänjä yätäqänŋisanğä äukqe.

Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, nätmätqä änyuämäwa peyqenqä‡

¹⁴ Inganji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä iqua, bretqä hui inä mämeqä, hui imäukuwi. Iutanji, qu yimbaeuŋi, bretqä hnŋqunä ämapu äpmamiŋuwi.

¹⁵ Itanğanji Jisasi Iqu, “Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, bretqä änyuämäwa peyqenqe, anŋuänä äminyäpu, wimasäpiyä” ätuätä, näqŋqä äwikqe.

¹⁶ I tquanğa, iqua quwqä-quwä, “Ne bretqä aanqä etanğqenqä änatqiyä” ätnğäukuwi.

¹⁷ Iqu, qu iinjä tnŋanŋuwiŋqä, näqŋqä ämeqe, iquau yatŋqä äwikqe. “He ‘Ne bretqä aanqeqä’ ätnŋuwi, sunğä tqauä? He näqŋqä-pqä, ä knjuä-pqe, mämeqä iquwätanä?”

* 8: Matiu 15:32-39 † 8:10 Matiu 16:1-4; Lukä 12:54-56 ‡ 8:13 Matiu 16:5-12

Heqä kjuä indqänqä iunji, kjuä wäunji yasämä miqä da iqiya? ¹⁸ He hiñuä-tänjä enjuwi, hiñuä mäquñquä ipu, qätä-tänjä enjuwi, qätä mäwiqqä ipu, kjuä äpakänäñi mämeqä iquwi, ii sunqäwä? ¹⁹ Nyi bretqä hipa hñgi eeqä, 5,000 iquauñqä äkutkqe, ga änatqutekuwi, he qa naqä mangui, äänä ämamikuwäwä?“[§] ätukqe.

Iqua, “Ne qa 12 ämamikqueqä” ätukuwi.

²⁰ Itanji Iqu, “Ga Nyi bretqä 7, ämaqä 4,000 iquauñqä äkutkqä, änatqutekuwi, hiqokä-qa mangui, äänä ämamikuwäwä?“^{*} ätukqe.

Qu, “Ne qa 7 ämamikqueqä” ätukuwi.

²¹ Ga Iqu, “He iinqe, näqñqä mämeqä yqänä itqänäuä?” ätukqe.

Jisasi Iqu, hiñuä quvqä Betsaitätanjä hñque äñguä imäkkqenqä

²² Itanjanji iqua anjä-himqä Betsaitä qe ätimäukuwi. Iqñji, qu ämaqä hiñuä quvqä hñque, Jisasi Iquenqä ätuma ätimäupiwi, “Iyää, Jisasi Iquki, tqä hipae itmaqiya” ätukuwi.

²³ I tquanquwänqä, Jisasi Iqu, ämaqä iquenji, a ämasqänqä, anjä himqä yäpaqä mängisa ätuma äwäqe, iqueqä hiñuii makukuä äwqutäqe, hiñuä-huiwiu itmaqiya, yatñqä äwikqe. “Si nätmätqä hui hiñuä äqunänqinyä?”

²⁴ Iqu hiñuä äqänäqe, “Nñqä, nyi ämaqä hui qanä ikiqanqä äqunmä-qe, qunji ätnänqäqi mäquñquä enjänä. Qu zä enqä-panä-qua etanqä äqunänänä” ätukqe.

²⁵ I tqanqä, Jisasi Iqu, Iqueqä hipae, ämaqä iqueä hiñuä-huiwä iu itmaqiyanqä, iqueqä hiñui hämänä äqänätä, äñguä ätimäucanqä, iqu nätmätqä eeqänänji, ätnänqäqi äquñqqe. ²⁶ Itanjanji Jisasi Iqu ämaqä iquenji, “Si anjä-himqeuñi mäpaquvqä, tqä anjuñqä jänä uvä” ätukqe.

Pitä Iqu, Jisasi Iquenyqe, “Kraisii Iqueyqä” ätkqenqä†

²⁷ Itanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iquatä, anjä wänqä, anjä-himqä Sisariya-Pilipai iu mätnätanqquenqä äukuwi. Hänaqä äwäpiyä nämñi, Iqu qunji yatñqä äwikqe. “Ämaqä, Nyinqe, tqeqä ätätqänjuwäwä?”

²⁸ Iqu yatñqä ii vqanqä, iqua tii ätukuwi. “Ämaqä hui Sinyqe, ‘Jonä asnä-qäyqä iqueqä,’ hui, ‘Laisa iqueqä,’ itanqä hui, ‘hiñuä-tqä-queqä,’ ätätqänjuwiqä” ätukuwi.

²⁹ Iqua iinji tquanquwänqä, Iqu iquauñi yatñqä tii äwikqe. “Hiyaqä kjuä dunji, Nyi tqunqä?”

Iqu i tquanqä, Pitä iqu, “Si Kraisii ne äminesñqä, Goti Iqu atäunjuä äkikqä Iqukiyqä” ätukqe.

³⁰ Inqanji Iqu, qunji, “He Nyinqe, ämaqeuñi awä mätkuä pampiyä” ätätä, kukjuä yänänäqñqä ätukqe.

Jisasi Iqu, äpakonätä, anji vauninqä ätkqenqä‡

³¹ Ii ätuäqetanji, Jisasi Iqu, iquau näqñqä änyä-hänjä hui ävätä, tii ätukqe. “Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, hanjä-iqä kuapanä meniyeqä. Itanqä ämaqeu miqä iquau, hiqäva-imäkkqä naqä iquau, itanqä kukjuä-suqenqä näqñqä-pqä iquau, Iquenji pizqä päsqanquwänqä, Iqu hea hñquaqi-hñque äwiqe, anquma vauniyeqä” ätukqe.

³² Jisasi Iqu eeqäpnä ätnänqä iqi tquanqä, Pitä iqu Iquenji, haqä nänä ätuma äwäqe, “Si kukjuä iinji, awä matqä panä. Ii quvqeqä” ätukqe.

³³ Pitä iqu i tquanqä, Jisasi Iqu yakmbä iqe, Iqueqä ämaqä iquau äqunä, Pitä iquenji, manjä mii äminyätä, “Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunqä iquki, hoptawä manyqä, qänaki nyi! Tqä kjuä indqänqä, Goti Iqueä ma, ämaqä iquauyeqä” ätukqe.

³⁴ E ätuäqe, Iqu, ämaqeutä, Iqueqä ämaqä iquautä täaqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaki nyivändätñqä etanqutqe, iqu, iqueqä-kiuänqä kjuä mämeqä, iqueqä zä-huätati hunqe ämetä, Nyi qänaki nyivändänä. ³⁵ Ii tiinjiqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänjä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäknäniqeqä. Inäqe ämaqä hñqu, Nyinycätä, kukjuä äñguä we-hunqä-tänqñqätä, kjuä indqänätä, iqueqä hänjä-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hänjä pmetäniqeqä. ³⁶ Itanqä ämaqä hñqu, nätmätqä qua täutanji eeqä ämetä, äpakonqñqä, iqueqä nätmätqä eeqänänä iinji, yätamäkkqä äänä väniqiya? ³⁷ Itanqä ämaqä hñqu, iqueqä quuvqe anqumä metñqe, squäsua väniñqäwä? ³⁸ Itanjanji, apäkä, qokiqe äväma qanä hñgi qñqä enqä-panä iinji, ämaqä tänqä äpmeñuwi, asä e imäkäpu, Goti Iquenji tuwä äväpu, suqä quvqä imäkätqänä. Inji, ämaqä hñqu qutä anä äpme, Nyinycätä, Nyaqä kukjuinycätä womba winqanqutqe,

Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, Kaniqueä yänänäñqä motqueqä di ämetä, Goti Iqueqä enätqä iquatä äppqänğanj, Iqu ämaqä iquenyqä womba yäniqueqä” ätukqe.

9

¹ Inğanj Jisasi Iqu qunji, “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä täqi tä ätqäñuwä hñqua, mäpäkoñqä, häñä yqänä äpmapiyänğanj, Goti Iqunä miqe, Iqueqä yänänäñqetä äpqañgutqe, hiñuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitañä inqçenqä**

² Hiunji 6 ae äpäwqañğanj, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itaŋga Jonä ique itmeqe, qoqonä quäuqä hñquenqä ätuma ekqe. Iqini iquauqä-quwänä äpmamiñuwi. Iquauä hiñuä iqisañj, Jisasi Iqu huiwä huitañä inqçäqe. ³ Iqueqä qäki, we-huñqä aanjä qäpaiqänänä äväminqe. Ämaqä qua täutañä hñqu, ämuasmänqä qäpaiqä iñjä enqä-pa timäutñqe, änä mimäqä yänä. ⁴ Inğanj iqua, Laisa iqtä, Mosisi iqtä, iquacu, Jisasi Iqtä anä ätqäunyä, kukñuä täqtätangä äqunquwi. ⁵ Ii äqunäpiyinqä, Pitä iqu Jisasi Iquenji, “Ämotqueqä Naqä Iquki, ne täqi äpmenqe, ii äñquänäñiqä. Ne ittänä anä hñquacu-hñque mäatunqeqä. Hñqu Tqänqä, ññ hñqu Mosisi iqueqänqä, itaŋga hñqu Laisa iqueqänqänänä” ätukqe. ⁶ Pitä iqu kukñuä ii ätukqe, iqua zä kiñjä ipu, ga iqu kukñuä äänä täñinqe, kñuä yasämä mäwimeqä iqanji, ii ätkqe. ⁷ Inğanj qaquvqä hñqu äpäqe, iquauñi äpatqäqçqe. Iwä qaquvqä iqueuä yäpä imdanj kukñuä hñqu tii ätkqe. “Tä Nqä Ymeqä aanjä kiñja änyinätñqä Iqueyqä. Iqueqä kukñui qätä wipiyä.”

⁸ I tqañji äwipiyi, qu hiñuä qävqä ikuwi, ämaqä aanqä eä, Jisasi Iqunä qutä tqäutañji äqunquwi.

⁹ Qu qoqonä yätuta äpäpiyänğanj, Jisasi Iqu iquauñi, “Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu häñä vauniqänğanqe, hiqä hiñuitä äqunäñuwinqe, ämaqeunji, awä mätkuä pambiyä” ätukqe. ¹⁰ Qu, Iqu tqañqçä-pa, awä matqä ipu, yatñqä tii inqçuwi. “Hänjä vauqe, ii squäwä?”

¹¹ Itanga qu Iquenji, yatñqä tii äwikuwi. “Kukñuä-suqenqä näñqçä iqua, ‘Laisa iqu-ganä päñqiyä-qe’ sunqä täqtqänäuä?”

¹² I tqañquwänğa, Jisasi Iqu, “Ii naqä-qakuänäyi. Laisa iqu-ganä äpätä, nätmätqä eeqänäñji, anqumä äñguä imäkänqiyä. Injä-qe, Goti Iqueqä bukä iunji, ‘Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenji, qu himä-wiunqä kiñjä äväpu, täñä-huñqä kuapänä meniqeqe,’ tuwanjuä iñji, sunqä ätä äqänänä?” ätukqe. ¹³ “I etanji Nyi he tiñjä etmqe. Laisa iqu ae äpkqe. Ga Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-pa, qu quwqä äwinqeunä ipu, suqä quvqä huitañä-huitañä itquakuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnä quvqä-tänjä hñque, äñguä iwimäkkqenqä†

¹⁴ Iqua äppiyyi, Iqueqä wäñuñänqä ämotquaminqä huizi iquau wimapñqä ipiyänğanj, ämaqä kuapänäñji, iquau äpputmäupu, ga kukñuä-suqenqä näñqçä hñqua, iquauqä kukñui mäñdi kittqänqä itqätanqä äqunquwi. ¹⁵ Ämaqä eeqänäñji, Jisasi Iqu äpqañji äqumbiyänğanj, yäñuä ipu, Iquenyqä maqänä äupiyyi, yeeqä äwikuwi.

¹⁶ Inğanj Iqu qunji, yatñqä tii äwikqe. “He iquatänji, manjä-mäkä sunqä äunätqänäuä?”

¹⁷ I tqañğa, ämaqä hñqu ämävauqe, “Näñqçä-vqä Iquki, ñqä ymeqä dnä quvqä ätqäuä kukñuä matqä itqätanji, Sinyñqä ätuma äpqänä. ¹⁸ Dñä quvqä iqu iquenji, ppqä yätñqä imäkätä, qua iqi ämatnmäutñqe. Ga, iqu makusewä kuä äsätä, hiqanji manqätäsqukuä ämäuqe, yukä hipa woä äwimäutñqe. Iñjä etanji nyi, Tqä wäñuñänqä ämotquetqänä iquauñi, huätä mamäupñqä yatñqä vqañğa, iqua iñji änä mimäqçä iqäuä” ätukqe.

¹⁹ I äwiyyäqe, Jisasi Iqu iquauñi, “He ämaqä quuvqä maeqiyqä tqunen! Nyi hesä anäñji, squänğanqä pmamqäwä? Ä, hesanji hanjä-iqe, squänğanqä meqämqäwä?” ätuätä, tii ätukqe. “Ymeqä iquenji, ätuma bpiyyä.”

²⁰ I tqañğa, qu ymeqä iquenji, Iquenyqä itmeqanquwänğa, dnä quvqä iqu, Ique hiñuä äqunäqänğanj, ymeqä iquenji ppqä yätñqä imäkqanğa, ymeqä iqu qua iqi äpäknäqe, iqueqä manji makusewä kuä äsätä, qua iqi huaqä-huaqä ikqe.

²¹ I iqanğa, Jisasi Iqu kanique, yatñqä tii äwikqe. “Ymeqä tqenji, äknqata ti äwimakqäwä?”

Kimanj, “Dänänğa äwimakqeqä” ätukqe. ²² “Dñä quvqä iqu, ymeqä ique pizqä päsatñqe, tä iu ämävetä, ä eqä du ämäyetä, ii iqa äwätñqe. Itanji Si nätmätqä hui yätamäqçä iqä-tänjä enji, yenyqä huäqä kungañguti, yätamäqçä yeyä” ätukqe.

* 9:1 Matiu 17:1-13; Lukä 9:28-36 † 9:13 Matiu 17:14-21; Lukä 9:37-43a

²³ I tquannga, Jisasi Iqu iqueni, “Si ‘Yätamäkqä iqä-tänjä eniuä’ ändñi, sunqä ändnyä? Quuvqä eqiyätqunuwä iqua, nätmätqä eqä timäutñqä imäkñqäuwä” ätukqe.

²⁴ I tquannganä, kaniqu manä yänänäñqñe, “Nyi quuvqä eqiyänqä-qe, Si nyi äwa iqueni, yätamäkqä nyisñqä äktqänä” ätukqe.

²⁵ Inganji, Jisasi Iqu ämaqä kuapänäñi tnänjä pñanqä äqunäqñe, Iqu dnä quvqä iqueni, “Dnjä quvqä kukñuä matqä, qätä mäwiyqä imäkñqä iquki, nyi si, ymeqä iquesa tänñi huätä ätimäutnä, ga anñi mäpaquvqä isñqä äktqänä” ätukqe.

²⁶ I tquannga, dnä quvqä iqu zääqä ganä ätäqñe, ymeqä iqueni ppqä yänänäñqñä yätñqä iwimäkäqñe, huätä ätimäukqñe. Itannga ymeqä iqu pizqänänä-qu witannga, ämaqä kuapänäñi, “Ymeqä iqu näwi äpakonä äwinä” ätukuwi. ²⁷ I witannga, Jisasi Iqu iqueqä hipaeu a ämaqätätä, pämä vauqumuatqannga, iqu pämä ätqäukqñe.

²⁸ Qänakñi, Jisasi Iqu anjä iu pmetanganji, Iqueqä wänuñqñä ämotquaminqñä iqua, quvqä-quwänä anä äpmapu, “Ne dnä quvqä iqueni, huätä mandowatqñe, sunqä iququwä?” ätuäpu, yatñqä äwikuwi.

²⁹ Iwä, Iqu iquauñi, “Dnjä quvqä tiñji, nätmätqä huisä mändowatqä, kiqä Goti Iquenyqä tääqä ätäpiyä iutanänjqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Äpakonätmä, vauññiqeqä” anñi ätkqenqä†

³⁰⁻³¹ Qu iqi ävämanji, qua Galili iunji jänä ämäwqätäukuwi. Inganji Jisasi Iqu, Iqueqä wänuñqñä ämotquaminqñä iquauñä näñqñä vätnqä wiñganñi, Iqu ämaqñe, Iquenyqä “Iqiyqe” näñqñä mapñqä dnñqñe, mawñqä ikqe. Iqu iquauñi tii ätuminqñe. “Ämaqñe Iqueqä Ekqä Iqueni, itumepu ämaqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Itannga qu Iqueni pizqänä päkpnuwiqä. Hiunji hñquaqu-hñque ae äpäwqanñi, Iqu angumä hänjä vauñiqeqä” ätukqe. ³² Iqu kukñuä ii tquanñqñe, iqua näñqñä mämeqä qäyä ipu, ga zä wiñganñqñe, Iqueni yatñqä mäwqä ikuwi.

Qu, “Neyaqä awä iqisanji, yoqä naqä-tänji tqukä?” äññuwiñqä§

³³ Iqua Kapänamä ätimäupiyi, anñi äpmapiyänğanji, Jisasi Iqu iquauñi, “He hänaqä dutanji sunqä äññapätqñuawä?” ätuätä, yatñqä äwükqe. ³⁴ I tquannga, iqua hänaqä dutanji, “Nyi nageqä, nyi nageqä” äññapkuwä etanñqñä, kukñuä hui kima mätkuä äpmapinuwä.

³⁵ Iqu quamä ae äpmeqetanji, 12 iquau, “Eä-embiyä!” ätuäqñe, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu naqä-pmeqänqä wiñganñutqñe, iññä iqu eeqänänä iquauqä yäpakä, itannga iquauqä wänuñä-wiyqä hetñqeqä” ätukqe.

³⁶ I ätuäqetanji, Iqu ymeqä wänqä hmbi itumeqñe, iquauä awä iqi ätquteäqñe, ymeqä iqueni atukuä ämatä, iquau tii ätukqe. ³⁷ “Ämaqä hñqu ymeqä wänqä hmbinji, Nyinñqä kñuä äme, yeeqä itumeqäqñe, iqu Nyi indmeqiyä. Itannga Nyi indmeqäqñe, ii iqu Nyinä mindmeqä iqiyä. Iqu Nyi änändowatkqä Ique, inä itumeqiyä” ätukqe.

Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä ätukqenqä**

³⁸ I tquannga, Jonä iqu Jisasi Iqueni, “Näñqñä-vqä Iquki, ämaqä nesä anä mikiqä itñqä hñqu, saqä yoqeta dnä quvqä huätä dowatqanñi äqunätanä, ne iqueni, ‘Iñji mimäkqä panä!’ ätukqeqä” ätukqe.

³⁹ Jonä iqu i tquannga, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäkqä pambiyä” ätukqe. “Ämaqä hñqu, nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di, Nyaqä yoqeta imäkqä iqu, Nyinñqä kukñuä quvqä di maqänä matqä yänñiyä. ⁴⁰ Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neyaqä-quayqä. ⁴¹ Nyi naqä-qakuä etqä. He Kraisi Ique qänaki vändqä-quenä etanñuwiñqä, ämaqñe, he eqä-häki, ämbñqä etapquwi, qu hññi metapqä iqä. Qu Goti Iquesanji, äññu i mapnuwiqä” ätukqe.

Suqä quvqe, quvñqä heqiyqe qui imäkqenqä†

⁴² “Ymeqä Nyinñqä quuvqä eqiyätñqä täutanä hmbu, ämaqä hñqueuä suqä imäkqanñqä iu hññuä äqunätä, asä iññä imäkätä quannä päññanñutqñe, ämaqä suqä ipäñiyqä iqueni, hanjä-iqä naqänänji wimenä. Ämaqä hñqua hikä naqänänä hñqu ämepu, iqueqä hiññuä-qa iu guä äkiqiyepu, eqä-huänä bu tnämäueqanñpñe, ii hanjä-iqä naqä-qe, huiziqñe mämwqätäuwä yänñiyä” ätukqe. ⁴³⁻⁴⁴ “Tqä hipa hñqu suqä quvqenñqä äkiqiyäma uwqanñutqñe, huätä täwisñqñe. Si iññä iñji, hanjä hea ique-iqe pmeqñe ämatñi. Iññä miqä isqe, hipa qäquaqñe yqänä nyqä-quki, tä maisquä yäniqä äsänñu äknämäupnuwi. Hipa hñqunä änyänji, ämäwqätäutñi. ⁴⁵⁻⁴⁶ Itannga tqä yukä hñqu suqä quvqenñqä äkiqiyäma uwqanñutqñe, huätä täwisñqñe. Si iññä iñji,

† 9:29 Matiu 17:22-23; Lukä 9:43b-45 § 9:32 Matiu 18:1-5; Lukä 9:46-48 * 9:37 Lukä 9:49-50 † 9:41 Matiu

hänjä hea ique-ique pmeqe ämatñi. Iinjä miqä isqe, yukä qäquaqu yqänä nyqä-quki, tä maisquä yäniqä äsänqeu äktnämäupnuwi. Yukä hñqunä änyänji, ämäwqätäutñi. ⁴⁷ Ä tqä hñjuä hñqu suqä quvqeuñqä äkiyqiyäma uwqangutqe, huätä tquatñqe. Si injä inji, hänjä hea ique-ique pmeqä ämatñi. Iinjä miqä isqe, hñjuä qäquaqu yqänä qñqä-quki, tä maisquä äsänqeu äktnämäupnuwi. Ä hñjuä hñqunä äqänäñji, Goti Iqunä miqeuñji äpaqutñi. ⁴⁸ Tä injä äsänqä iqueni, *Piweqe mapäkönqä ipu, itanga te maisquä yäniqeqä.* ‡

⁴⁹ Haki, nätmätqä äpakänä witpñqä imäkätñqä-pa, ämaqä eeqänänä iunji, te äpakänä e imäkäniqeqä. ⁵⁰ Haki äñguänä etangqä-qe, kiqä ätquänqä di qäpu eqäqe, ga anñi ätquänätñqenqe, äänä imäkñi? Hakä enqä-pañuenä ätimäupu, itanga äwqä hanjuä inñquenä pmapñqeqä” ätukqe.*

10

*Suqä apäkä huätä dowatqenqä**

¹ Jisasi Iqu anä-himqä iunji äväma, qua Jutiya iunqätä, itanga eqä Jotänä yätäqängisanqätä äukqe. Inñani ämaqä kuapänänä anñumä Ique wimeqanguwanña, ga Iqueqä suqä hea ique-ique imiñqä-pa, Goti Iqueqä kukñuñqä näqñqä anñumä äwimiñqe.

² Inñani Parisi hñqua, Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu yatñqä tii äwikuwi. “Neqä suqä dunji, ‘Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatqänqä,’ ätnä, ‘ä mändowatqänqä’ ätnänä?”

³ I tqanguwänña, Iqu tii ätukqe. “Mosisi iqu henji, suqä äki etapqäwä?”

⁴ Inñani qu tii ätukuwi. “Mosisi iqu, ‘Ämaqä hñqu, iqueqä apäki huätä dowatätñqä etangutqe, iqu huätä dowatqä tuwanuä äqiyätä, huätä inña dowatätñqeqä,’ ätkqeqä” ätukuwi.

⁵ Jisasi Iqu, qunji kima tii ätukqe. “Mosisi iqu suqä injä imäkqäpñqä ätätä tuwanuä äqäqke, ii he nyuänä woyqä imbu, hñgisanä iqä-quenä etangqetanänñqä” ätukqe.

⁶ “I etangi, anñani, Goti Iqu nätmätqä eeqänä ipäqiyätñqä imäkätäqänñani, ämaqä, *‘Iqu qokätä, apäkätä imäkqä.’* † ⁷⁻⁸ Inñä imäkätäqetani, tiinjä ätkqeqä. *‘Qokä hñqu, kandä-känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämänyinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä.’* ‡ Goti Hanjuwä Iqu injä ätkqetani, qäyaqu huiwi hñquaqu miñqä, hñqunä änyinyä pmesiyänqeqä. ⁹ Inñä etanñi nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hñqunä ämamonyetqe, ii ämaqä hñqu mandumakñqeqä” ätukqe.

¹⁰ Itanga qu anñi äpmapiyänñani, Iqueqä wänuñqä ämotquamiñqä iqua, Jisasi Ique kukñuä injä yatñqä äwikuwi. ¹¹ I vquanguwänña, Iqu iquauñi tii ätukqe. “Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatä, apäkä änyä-hänjä hui ämeqä, ämaqä iqu iqueqä apäkiñi qui imäkätä, huizitä huiwä yanñ hñgi ikiqä enqä-pa imäkqi. ¹² Itanga apäkä-pqä ii, iyyqä qoki äväma, qokä änyä-hänjä hñque ämuangqe, ii-pqe huizitä huiwä yanñ hñgi ikiqä enqä-pa imäkqiyä” ätukqe.

Ymeqä wänqä isuañqes

¹³ Ämaqä hui ymeqä wänqä isuañji, Jisasi Iqu hipa haqeqi wiyätñqä, ätuma äwimakuwi. Ii ätuma wimeqanguwänña, wänuñqä ämotquamiñqä iqua, “Huätä ätuma upiyä!” ätukuwi. ¹⁴ Jisasi Iqu hñjuä ii äqunäqe, Iqu iquauñi, upui-hñjuä ämoqunätä, “Ymeqä wänqä, Nyinyqä qäyä äppiyä. Goti Iqunä miqeuñji, täsua enqä-pañä yäpänñisa epñqä-qae, ‘Oeyqä’ matqä pambiyä!” ätukqe. ¹⁵ “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu Goti Iqunä miqä dunji, ymeqä wänqä itmetqänuwä-pa mitmeqä da itqe, iqu Goti Iqunä miqä iunji, mäpaquvqä yäniqe.” ¹⁶ Ii ätuäqe, Iqu ymeqä hñqunä-hñqunä quvätäuku ämäqumuateqe, hipa nyuänä haqeqi äwiyätä, Goti Iqu äñguä iwimäkätñqä yatñqä äwikqe.

*Ämiqä, nätmätqä kuapänänä-tänñ hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätñgiyñqä**

¹⁷ Jisasi Iqu qanñ tii wätñqä iqanña, ämaqä hñqu Iquenyqä tnänñ äpeyäqe, qonñ äwoktäutä, Iqueni yatñqä tii äwikqe. “Näqñqä-vqä Äñguä Iquki, nyi hänjä hea ique-ique pmeqe äänä itmä mamniqäwä?” ätukqe.

‡ **9:48** Asayä 66:24 § **9:49** Näqñqä-tñä hñqua, kukñuä injä iqueqä quatinqe, tii ätätqänäuä. Haki, hiqäva eeqänäñi, ikikinyänñi iwimäkätqänuwä-pa, te ämaqä eeqänäñi ikikinyänñi imäkänä. Hiqäva-imäkqä 2:13 * **9:50** Matiu 5:13; Lukä 14:34-35 * **10:** Matiu 5:31-32; 19:1-12; Lukä 16:18 † **10:6** Ipäqäqkä 1:27 ‡ **10:7-8** Ipäqäqkä 2:24 § **10:12** Matiu 19:13-15; Lukä 18:15-17 * **10:16** Matiu 19:16-30; Lukä 18:18-30

¹⁸ I tquannga, Jisasi Iqu, “Ängüä Iqukiyqe’ sunqä dnyä? Ämaqä ängüänäni, Goti Hanjuwä Iqunänjqä” ätukqe. ¹⁹ “Si kukjuä-suqenqe, näqñqä äyä ennä. Ii tiinjä iquauñqä,

‘Si ämaqä pizqä mapäsqä panä. Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukjuä jänä imäkqä iqueni, tiwiqä quangä mätkuä panä. Ämaqe quangä ätuätinä, mämotauqä panä. Itanga tnaqä-tnujuau yäpä iqä qänaknä iqätñqe qä’” ätukqe.†

²⁰ I tquannga, ämaqä iqu, “Näqñqä-vqä Iquki, ymeqänggatqä suqä iunji qänaknä iqa äpätnqe, tängga täsuwänä” ätukqe.

²¹ Inganji Jisasi Iqu, ique hiñuä äqunäqetani, Iquenyqä aanä kuapanä wiñganji, “Nätmatqä hñqu si äwa yqänä injinyä. Si nätmätqä ämeni, ga äwätinä, eeqänä mbqänqä imäkätinä, itanga ämaqä aanqä etanjuwiu wisñqe qä. Itanga si qäukuä yätunji yquayä-tänjä hesñqänänjä. Ii ae imäkñji, äpätnä, Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

²² Kukjuä iinjä qätä äwiyaqe, iqu yquayä kuapanänjä-tänju etanjqenqä, iqueqä äwqä imdanji hanjä-iqä ämetä, hipenju yäuä äpitä, ävämakqe.

²³ I uwqannga, Jisasi Iqu hiñuä ipe-ipe äpäqñgueyätä, Iqueqä wänuñqä ämotquaminqä iquau tii ätukqe. “Qua-yquayä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqunä miqä dunji, qeiqinyä ma, yänänäqñqeuta paquvqe qä.”

²⁴ I tquannga, iqua Iqueä kukjuñqä yänuä ikuwi. Iñqe, Jisasi Iqu qunji anqumä, “Ymeqä tqunenä, Goti Iqunä miqeu paquvqe, qeiqinyä ma, yänänäqñqeuta paquvqe qä!” ätukqe. ²⁵ “Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqä iutanä wänä. Inäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqunä miqeu paquvqe qä yänänäqñqe, kametqä iqueqeuñji, ämäwqätäunä” ätukqe.

²⁶ Inganji iqua yänuä naqänänjä ipu, tii ätnjuwi. “Inji ämaqä qui imäkñätqänjuwitanji, hñjä hea ique-ique pmeqe, tqü meni qiyä?”

²⁷ Jisasi Iqu, iquau hiñuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqe, iinjä änä mimäkqä iqanqppä-qe, Goti Iqu äwa mämiqä yänjqiyä. Nätmatqä eeqänänji, Iqu qäyunä imäkñqiyä.”

²⁸ I tquannga, Pitä iqu Jisasi Iqueni, “Hiñuä qunä! Ne nätmätqä eeqänänji ävämanji, Si qänaki äyä äkivändäjunä” ätukqe.

²⁹⁻³⁰ Jisasi Iqu kimani, “Nyi herji naqä-qakuä etqänä. Qua täunji, ämaqä tqü-tqu iqueqä anä, këta-käunqä, känanyi-känappa, kanä-känäu, ymeqä, ä wänuñqä-pqe, Nyinqätä, Nqä kukjuä ängüä we-hunqä-tänjqätä ävquatämäutqe, tnñqe, asä iinjä iqua, aanä hävemänänqe, inä ämeni qe. Itanga iqu hanjä-iqä qäsä mequänä. Inji hea yäpakänqanji, hñjä hea ique-ique pmeqä meni qe. ³¹ Inäqe ämaqä, tängga yoqä-tänjä eänjuwä iutanä kuapanänjä hñqua, qänakñji yoqä maeqänqe. Itanga tängga yoqä maeqä eänjuwi, inqanji yoqä naqä-tänjqenqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Äpäkonätmä, vaumniqeqä” anji ätkenqä†

³² Qu Jerusälemänqä äyäpiyä iunji, Jisasi Iqu hiñuqä äwimaminqe. Iqueqä wänuñqä ämotquaminqä iqua, yänuä ipu, qänaki äymijnjuwi. Itanga huiziqua zä ipu, qänaki äwivändminjuwi. Inganji Iqueqä wänuñqä ämotquaminqä iquaunä itmeqe, Iqueqä-kiuä hanjä-iqä wimeniqä dinqä, iquauñ anqumä awä tii ätukqe.

³³ “Qätä nyipiyä. Tängganji ne Jerusälemänqä äyätänä, äyä ätqeyqunä. Yänñji, Ämaqe qä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu hiqäva-imäkqä naqä iquauqätä, kukjuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäuä. Itanga iqua Iqueni, kukjuä ämitäpu, Iqu äpäkonätñqe qä” trñqäuä. Inganji qu Iqueni, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji, huizi iquau-mända wipñqäuä. ³⁴ Inji ämaqä iinjä iqua, Iqueni ewiqä kukjuä ämitäpu, makukuä äwqütäpu, guä yänä-tänji ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etanji hiunji hñquaqü päwqannga, hñququqenji ävaumiqeqä” ätukqe.

Jemisi, Jonä gueqi, Jisasi Ique yatñqä äwikiyinqä§

³⁵ Itanji, Jemisi, Jonä, Sepri iqueqä hikñä iquauqu, Jisasi Ique äwimayji, “Näqñqä-vqä Iquki, Si yeqä äyengganji yatñqä äkiyqueunji, imäkñqe qä” ätukqi.

³⁶ I tquanqiyänqä, Jisasi Iqu iquauqunji, “Nyi qe sqüä qemäkmqä äqenqiyä?” ätukqe.

³⁷ I tquannga, iquauqu naqä pmanyiyänqä wiñganji, Jisasi Iqueni, “Si yoqä naqä ämetnä, ämaqä ämitñänqanji, ye hñqu saqä hipa ämuanggisa, itanga hñqu qunamäuqänqisa pmenyquenqä äyengqiyä” ätukiyi.

³⁸ Iinjä tquanqiyänqä, Jisasi Iqu iquauqunji, “Qe iñqä yatñqä iqiyyi, änyä maqñqä enjinyä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe-pqä inä änyiyänqätänä? Itanga, asñä Nyi meqanqä-pa, qe-pqe ämayänqä-tanä?”

³⁹ Inji, “Ye imäkenqueuä” ätukiyi.

Jisasi Iqu iquaquini, “Eqä-häkä nyi nmqä iqueñi, qe-pqe inä änyiyänqeqä, itaŋga asñä Nyi meqanqgeuñi, qe-pqe inä mayänqeqä. ⁴⁰ I etañgi, Nyaqä hipa ämuangisatä, ä qunamäüqänqgisatä pmanyiyänqge, Nyi atäunjuä miqä da imqänä. Goti Iqu ämaqä hñquaqu atäunjuä itä, zä-hawi ämaqä iquaquinyqä näwenyä ämaeqeqä” ätukqe.

⁴¹ Wäunjuänqä ämotquaminqä 10 iqua, Jemisi, Jonä gueqi ii tquanqinyä äwiyäpiyä iutañi, qu iquaqui himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkkuwi. ⁴² Inqanji Jisasi Iqu eeqäquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “He näqñqä äyuwä. Ne Israitqä qäyä etañgi, huizi iquau miqä epiyä iqua, yänänäqñqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqeñi, äwiñqä quwqä dunä qänaknä ipñqä iwimäkätqänjuä. ⁴³ Inä etañgi, hiyaqä awä iqñi, suqä tä mäwiqä itñqeqä. Oeyqä. Ämaqä hñqu, hiyaqä awä iqisanji, hiqä ämeyätñqä wiñganqutqe, iqu heqä wäunjuä-eyqä-qu pmetñqeqä. ⁴⁴ Auä, ämaqä hñqu, hiqä naqä pmetñqä wiñganqutqe, iqu hiyaqä wäunjuä-eyqä hiñqänqä-qu pmetñqeqä. ⁴⁵ Ii tii etañqä dutayi. Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu suqä inä asä inä imäkqiyä. Iqu äpkqe, ämaqä Ique wäunjuä yätamäkqä wiñqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu äpkqe, iquau wäunjuä yätamäkqä ävätä, Iqueqä hñqä-pmeqe ävätä, qokä-apäkä kuapänänä iquau anqu mbqä imetñqä äpkqeqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, Batimiyasi ique ängüä iwimäkkqeqä**

⁴⁶ Itanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, anä himqä Jeriko ätimäukuwi. Iquatä, ämaqä kuapänänitä ävämeqanquwänqanji, ämaqä hiñuä pisqä, Batimiyasi, Timiyasi iqueqä hikñä iqu, huänqä manä iqi äpme, mbqä nätmätqä isuaunqä tquämanminqge. ⁴⁷ Iqu, “Jisasi Nasäretqätanä Iqueqä” tqanqä äwiyäqetanji, aawqä yänänäqñqä ätätä, tii ätkqe. “Jisasi, Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyingqä huäqä äkunänä.”

⁴⁸ I tquanqä, ämaqä kuapänänji, iqueñi äminyäpu, “Aawqä matqä panä!” ätukuwi.

Ii qäyä ätquanqä, iqu aawqä yänänäqñqä yqänänä, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, nyingqä huäqä äkunänä” ätukqe.

⁴⁹ Jisasi Iqu iqi ätqepäqe, “Ique tääqä tuätumapiyä” ätukqe.

Inqanji qu hiñuä pisqä iqueñi, “Iqu sinqä ‘Äpänä!’ ätqi. Mä pämä ätqätnä, tqä äwqe hanuä äknätnä biyä” ätukuwi. ⁵⁰ I tquanquwänqanji, iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätämäuqe, ätkamäutä, Jisasi Iquenyqä äpkqe.

⁵¹ Iqu äwimeqanqä, Jisasi Iqu, “Nyi äänä ikimäkqawä?” ätukqe.

“Näqñqä-vqä Iquki, nyi anqumä hiñuä qänmqä nyimäkqiyä” ätukqe.

⁵² I tquanqä, Jisasi Iqu “Si yqä uvä! Tqä quuvqä heqiyqe, ängüä ikimäkqiyä” ätukqe. Asä qänqanji, iqu hiñuä ängüä äqänätä, Jisasi Ique hänaqeu qänaki äwivändkqe.

11

*Jisasi Iqu, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa, Jerusälemä ätimäukqeqä**

¹ Itaŋga iqua, Jerusälemä-tänä qäqi timäupñqä ipiyänqanji, anä-himqä Betäpaketä, Betanitä, qoqonä Olipä iu ätimäukuwi. Inqanji, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hñquaqui, hiñuiqä ändowatätä, tii ätukqe. ² “Qe anä-himqä näñinyqä winyqä. Qe yäpä inqisa äwäsiyänqanji, dongi hipkä hñque guä äkiqiyequwä qunyinyä. Dongi iqueñi, ämaqä hñqu haqeqi mäpmeqä iminqä iquvi. Iqueñi guä ewesinyä, ätuma äquvepinyqä” ätukqe. ³ “Ämaqä hñqu, ‘Qe dongi gue, sunqä hiweqinyqä’ qesqanqutqe, qe kimanji, ‘Naqä Iqueqä wäunjuä-tänjiqä. Ga Iqu ämaqä huisä anqumä maqänä dowatänqiyä,’ suinyqä” ätukqe.

⁴⁻⁵ I tquanqä, iquaqu äwiyi, dongi hipkä hñqu, hänaqä iqi, anä qñqanä-tänä iqi guä qäyänätanji äqunqiyi. Iquaqu eweqanqiyänqä, ämaqä iqi ätqäuminjuwä hñqua, iquaquini, “Dongi iqueñi sunqä eweqinyqä?” ätukuwi.

⁶ I tquanquwänqä, iquaqu qunji, Jisasi Iqu ätukqä-pa ätukiyi. I tquanqiyänqä, ämaqä iqu, iquaquini, “Yqä ätuma winyqä” ätukuwi.

⁷ Inqanji, iquaqu dongi, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä quäuqä äquvätäsinyä, dongi iqueä haqeqi ipteqanqiyänqä, Jisasi Iqu haqeu qe äpmakqe. ⁸ Inqanji ämaqä kuapänänji, quwqä gquä quäuqe, äquvätäpu, hänaqeu äqäqasäueqäkuwi. Ga ämaqä huiziqua, zä-äpa wäunjuini ätäväpu, hänaqä iqi äqäqasäueqäkuwi. ⁹ Ämaqä hiñuiqä äwäpiyitä, ä qänaki äwivändäpiyitä, pu-aawqä ätäpu, tii ätkuwi.

“Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä äwinä! Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätñqä Tqueñi, Goti Hanjuwä Iqu ängüänänä iwimäkqiyä. ¹⁰ Neqä awiñqu Dewiti iquesanä

* 10:45 Matiu 20:29-34; Lukä 18:35-43

* 11: Matiu 21:1-11; Lukä 19:29-40; Jonä 12:12-19

äpätnqä Tqu, Iqueqä ämaqeue miqe, Goti Iqu ängua itquenä. Goti Haqä Yätu Äpmenqä Iqueqä yoqe, haqeäqä ämamäunä.”

¹¹ Jisasi Iqu Jerusälemä ätimäueqe, hiqäva-imäkkqä anju äpaquväqe, nätmätqä eeqä hinju äqunäkäkkqe. Ae hea äyä eqanqa, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, Betaniqä äukqe.

Jisasi Iqu, zä-eaqä hñque qui imäkkqenqä†

¹² Awiñgani, qu Betanisa äpäpiyängani, Jisasi Iqu buayä dä äwikqe. ¹³ Inñgani Iqu zä-eaqä hñqu quwqä kuapanä nänyä änyä tqäutangi äqunäqce, häukuä wiqänqä hinjuänqä äukqe. Näni ätimäueqe, aañqä, quwqenä änyätangi äqunqce. Inñgani zä-eaqä häukuä qäyqänqa mayi. ¹⁴ Ii äqunäqce, tii ätukqe. “Zä iquki, ämaqe-pqä hui ängumä häukuä äkndopu, makñqä danä ipnuwiqä.”

Iwä Iqueqä wäunuänqä ämotquamiñqä iqua, iinñ äyä tquanñi äwikuwi.

Jisasi Iqu, mbqä wäunuä imäkmñuwä iquau huätä äpäsäwqatkqenqä‡

¹⁵ Jerusälemä ätimäupiwi, Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anñ täknä yäpä inñisa äpäyäqe, Iqu ämaqä mbqä wäunuä imäkätqätanquwä eeqänñi, huätä äpäsäwqatkqe. Itanga ämaqä mbqä huitani tñänqä imäkäpu vätkätanquwä iquauqä hevqetä, ämaqä ynñä-heeqe mbqä itqätanquwä iquauqä zä-hawitä ämäquvasqiyekqe. ¹⁶ Itanga hiqäva-imäkkqä anñ ququawä iqini, nätmätqä hui mbqä ipñqä mäpeyänqä imäkkqe. ¹⁷ Iqu ämaqä näqnqä ävätä, “Goti Iqueä tuwanjuuni, tiinñ äqänä.

‘Nqä anñqe, “Ämaqä eeqänä tääqä dqä anñqä” tñnuwiqä.’S

Inñ-qe, he quwä-meqä iquauqä zä-pmeqä anñ* enqä-panñ imäkätqänñuä” ätukqe.

¹⁸ Inñgani hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, qätä iinñ äwipiwi, Iquenyqä zä ipu, Ique äpäkpñqä diñqä huänqä huiñqä qävqä ikuwi. Qu zä ikuwi, ämaqä kuapanñi, Jisasi Iqueä näqnqä vqanqñenqä yäunuä ipu, miñqä yänñ iqanquwitanñi.

¹⁹ Heaetñi, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuänqä ämotquamiñqä iquatä, anñ-himqñuni äväma äukuwi.

Goti Iquenqä tääqä ätäpu, yatñqä vqenqä†

²⁰ Awiñga zä-hinñitñi, qu huänqñu äwäpiyängani, zä-eaqä hinju äqunquwi, quatä buta himqä yätunqä yäua pitanñi äqunquwi.

²¹ I äqunäpiyñqä, Pitä iqu kñuä indqänäqce, “Näqnqä-vqä Iquki, Si hinju qunyä! Zä-eaqä äkasuwä ätunñ iqu, yäua ae äpiqeqä” ätukqe.

²² I tquanqa Jisasi Iqu iquauwi, “He Goti Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätukqe. ²³ “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu qoqonñ hñque, ‘Ävauätnä eqä-pñä bu päkinyä’ ätque, iqueqä quuvqä mñi, ‘Matimäueqä yänqiyä’ kñuä mämeqä eä, ‘Iini ätimäunqiyä’ kñuä äme, ätquäqce, iqueqä ätqanqutqä dunä ätimäunqiyä” ätukqe. ²⁴ “Iinñ etanñi Nyi he etqä, nätmätqä huiñqä Goti Ique tääqä ätäpu yatñqä ävquwi, ‘Ne ämenqunä’ kñuä ämapu quuvqä eqäpñe, he ämapñqä. ²⁵⁻²⁶ Itanga he Goti Iquenqä tääqä tññqä ätqäpiyängani, he hñqutä äwqä äkasuwä-tänñ äñnuwi, inñ iqueqä suqä quvqä etquetñenqä äwqä hanjuä imäknäpu, hui imäquwi, heqä Heniqñ Qäukuä Haqä Yätunñ Iqu, heqä suqä quvqce huätä ämaemäutä, äwqä hanjuä imäknänqiyä” ätukqe.

Jisasi Ique, “Yoqä naqe, äñgisa ämenäwä?” ätukuwiñqä‡

²⁷⁻²⁸ Qu ängumä Jerusälemä ätimäupiyängani, Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anñ täknä yäpä inñisa ikitqätanqa, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiwi, “Si nätmätqä tä imäkñqe, yoqä naqe, äñgisa ämenäwä? ‘Si ii imäkñqe’ tqu äktkqäwä?” ätäpu yatñqä äwikuwi.

²⁹ I tqanquwänqa, Jisasi Iqu, “Nyi yatñqä hñqu hemqänänñqä” ätukqe. “He Nyi yatñqä eyqe awä dqäpi, Nyi wäunuä tä imäkmqä yoqä ändapqä Iquenqä, etmqänä.

³⁰ Häe! He Nyi awä dpu. Jonä asñä-qäyqä iqu wäunuä imäkmñqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquauta ämakqätanñ?”

³¹ Inñgani quwqä-quwä tii ätñquwi. “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanñqä’ tqanquuatqe, Iqu tiinñ natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyeqe, sunqä itqänuwäwä?” ³² Inñqe, ne ‘Ämaqetanñqä’ tuatunqäta? I matqä yatunqeqä” ätñquwi. Ämaqe, “Jonä iqu, hinjuä-tqä-queqä” kñuä indqänätanquwiñqe, zä ipu, matqä ikuwi. ³³ Inñ qu kimanñi, “Ne mañqeqä” ätukuwi.

I tqanquwänqani, Jisasi Iqu, “Nyi-pqe inänñi. Nyi yoqä naqä-tänñ eämä, wäunuä e imäkätñenqce, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

† 11:11 Matiu 21:18-19 ‡ 11:14 Matiu 21:12-13; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17 § 11:17 Asayä 56:7 * 11:17 Järämai 7:11 † 11:19 Matiu 21:20-22 ‡ 11:25-26 Matiu 21:23-27; Lukä 20:1-8

12

*Kukjuá ktqá, wainqá wáunjuá miqá quvqá iquauñqá**

¹ Injani Jisasi Iqu qunji, kukjuá ktqá tii átukqe. “Ámaqá hñqu guá-wainqá vowá ikqáwátá, táknjá áqiyáqe, guá-wainqá háukui qonjqá itá, eqá páquveqátñqá, hiká huá átákátá iquqonmáuqe, ámaqá wáunjuuñqá hñjuá áqumbu pmeqá anjá quáuqá ámátáqe, itanğa wáunju, ámaqá mbqá meqá imákpñqá hñquauqá hipa iu áwimá, anjá kiná námqá wániqe. ² Iwá háukui yáúá ánduqáñgani, iqu iqueqá wáunjuá-wiyqá hñque, wainqá háukui hui ápatápu wipñqá, wáunjuá miqá iquauñqá dowatániqe. ³ Iqu átimáuqanğani, wáunjuá miqá iqua, iqueni a ákiqátápu, ptqá ápásápu, nátmatqá hui a maqátqá anğumá dowatpnuwi. ⁴ Inji wáunjuá-wiyqá hñque anğumá iná dowatániqe. Wáunjuá miqá iqua iquená-pqe nyuáñju ápásápu wombá-inğá itquapnuwi. ⁵ Ii qáyá iqanğpi, Iqu hñqu-pqá iná dowatániqe. Inğani qu iqueni pizqá pákpnuwi. Itanğa kuapánáñi, suqá asá ii itquapnuwi. Hñquauñi, ptqá ápásápu, itanğa hñquauñi, pizqá pákpnuwi. ⁶ Inğani iqueqá ymeqá, iquenqá kuapáná áwinymítátqá iquná yqáná pmetániqe. Iwá yápakí, ‘Wáunjuá miqá iqua, nyaqá ymeqá iqueni, qátá wipñqáúá’ áttátá, iqu, iqueqá ymeqá ique dowatániqe. ⁷⁻⁸ Inğani wáunjuá miqá iqua, ‘Kaá ámeniqá-qu, tásqukuáná’ tmbnuwi. ‘Maqánányá! Pizqá ápásaná. Ga iqueqá wáunjuá tá, neqá nemánátñqánányá’ átnápu, ique a ákiqátápu, pizqá ápákpíyí, iqueá huiwi wáunjuá táknjá yápaqá mángisa matnámáupnuwi.

⁹ Inğani kaqá wáunjuá iutánğ kawiku, áaná yániqe? Iqu ápatá, wáunjuá miqá iquauñi pizqá ápásátá, wáunju huiwi iqua mipñqá wániqe. ¹⁰ Inji he Goti Iqueá buki a matáuqá itqáñuwátá?

‘Hiká-anjá-mátqá iqua, hiki quvqá wáunjuá maeqá hñjuiná áqunğui, hiká iññá iqu, anjá quea enqá-paññ, anjá yánánáñqá imákqá-queqá. ¹¹ Inji tá, Naqá Iqueqá imákqanği ne hñjuá áqunátaqe, anğuanánğá áqunáñu.’ »†

¹² Iqu i tquanga, Israitqá iquauqá ámaqá naqá iqua, kukjuá ktqá ii, iquauñqá áyá tqanğqenqá náñqá ekuwi. Inğani iqua, Iqueni guá qáyanátpu ikuwi, ámaqá kuapáná etanğuwñqá zá wñğanği qanyá áváma áukuwi.

Ámiqá naqá Sisa ique, mbqá takisi vqenqá‡

¹³ Ámaqá naqá iqua, Parisi hñquátá, Heroti iquenqá áwinýáminqá hñquátáñi, Jisasi Iqu kukjuá quvqá hui tqanğutqe ákápnqá, Ique yamwiqá wipñqá ándowatkuwi.

¹⁴ Ique áwimapiyi, “Náñqñqá-vqá Iquki, ne Tqá suqenqá náñqñqá tii enju. Ámaqeúqá yoqenqátá, quwqá áwinğenqátá kjuá mindqánqá itná, suqá jánánáñiná imákátná, Goti Iqueqá suqenqá qáyuná ámotquetqáññá. Inji Si kjuá áaná ákiyqiyá? Romátanğá ámiqá naqá Sisa iqueni, ne mbqá takisi ávquatunquátaná, mávqá iquatunquátaná?” átuukuwi.

¹⁵ Iqua yatñqá naqá-qakuá mávqá iqanğuwñqe, Iqu náñqñqá eáqe, kima tii átukqe. “He Nyi yamwiqe, suñqá nyiyqá? Mbqá hiká hñqu, Nyi hñjuá qunmqá áma quveppu.”

¹⁶ Iqua hñqu áma pğanğuwánğga, Iqu qunji ámávauqe, “Ktqá tátá, á yoqá tátáñi, tqueqá pmená?” átukqe.

Qu, “Romátanğá naqá iqueqeqá” átuukuwi.

¹⁷ Iqu kimanji, “Inji, nátmatqá Sisa iqueqá etanğutqe, ii kaqá-que wipñqeqá. Á nátmatqá Goti Hanjuwá Iqueqá etanğutqe, ii Goti Ique wipñqeqá” átukqe. I tquanga, qu Iqueá kukñuinqá miqá hii imákáukuwi.

Jisasi Iqu, ámaqá ae ápákombqá iqua anğumá vauqenqá átukqe§

¹⁸ Satyusi, ‘Ámaqá pizqá ápákombqá iqua, anğumá hánğ mávauqá ipnuwiqá’ átmñjuwá iqua, Jisasi Ique áwimapiyi, yatñqá tii áwikuwi. ¹⁹ “Náñqñqá-vqá Iquki, Mosisi iqu buká iunji, Israitqá iquenyqá tiññá áttátá áqáqke.

*‘Ámaqá hñqu apáká ámetá, ymeqá maeqá ápákonátqe, kánğuequ apáñqñqá ámetá, kátequenyqá tññqá hiátñqe, ymeqá hemeñqiyá.**

²⁰ Itanğa hñjuiqánáñi, ámaqá 7 hñguiqua ápmamiñjuwi. Itanğa inğuiquautanji, kátequ apáká ámeqe, ymeqá meámeqánğga ápákonğqe. ²¹ Itanğ káunğuequ apáñqñqá iññi ámeqe, ymeqá meámeqánğga ápákonğqe. Itanğa káunğua huiwi iqu, apáká asá ii ámetá, ápákonğqe. ²² Inji eeqánánğ inğuiqua, apáká iññi ámapiyi, qu ymeqá meámeqánğga ápákonğjuwi. Yápakí, apáká ii iná ápákonğqeqá. ²³ Inji, ámaqá ápákombqá iqua anğumá ávauqanğuwánğani, apáká eeqánğuiqua ámamiñjuwá tási, tqueqá heániqáwá?” átuukuwi.

* 12: Matiu 21:33-46; Luká 20:9-19 † 12:11 Apqá Buká 118:22-23 ‡ 12:12 Matiu 22:15-22; Luká 20:20-26

§ 12:17 Matiu 22:23-33; Luká 20:27-40

* 12:19 Kukjuá-suqá 25:5

²⁴ Iinjá tquanqiwängga, Jisasi Iqu tii átukqe. “He Goti Iqueá bukiu áqánánqenqátá, itanğa Iqueá yänánáqnenqátá maqñqá, qámá-qámá ipu, ii átcáúá. ²⁵ Hea inganı, ámaqá ae ápákombqá iqua anğumá ávaupiyänganı, qoká-apáká mámanqá ipnuwiqá. Oeyá. Qu enjátqá qáukuá yátunjá iqua ápmenuwá-pa, iinjá pmapnuwiqá.

²⁶ Itanği ámaqá ápákombqá anğumá ávaupnuwängqe, Nyi yatñqá hemqeqá. He Mosisi iqueá tuwanjá zá-yäná-tánji tá anğqenqá a matáúqá itqánwenda? Inğanı Goti Iqu Mosisi iqueni, ‘Nyi Apráhamá, Aisaká, á Jekopá iquauqá, Goti Iqunjqá’† átukqeqá.

²⁷ Goti Iqu, ámaqá ae ápákonğuwá iquauqá maná. Ámaqá hängá ápmenuwá iquauqá Goti Iqueqá. Iinjá etanği, Apráhamá, Aisaká, Jekopá, iqua ae ápákonğuwá-qe, hängá yqáná ápmenjá. Iinjá enqá di, he qámá-qámá kuapáná ipu átatqänjáúá” átukqe.

Kukñuá-suqá naqánánjá, huizi iquau ámáwqátáunjqá iqu, ásqukuá?†

²⁸ Iqua kukñuá yqáná tátqátanğuwängga, kukñuá-suqenqá náqñqá hñqu ápáqe, qátá áwikqe. Jisasi Iqu quvaqá yatñqeuñi, kima anğuaná áyá tquanği áwiyáqe, iqu Jisasi Ique yatñqá tii áwikqe. “Kukñuá-suqá Goti Iqu Mosisi ique áwikqá, ga huizi iquau kınğaná ámáwqátáunqeqe, ákisqukuá?” átukqe.

²⁹ Iqu yatñqá ii vqanğa, Jisasi Iqu kima tii átukqe. “Suqá kınğanánjá iqu, tiinji.

‘Israitqá iquená, kukñuá tá qátá anğuaná wipu. Goti neqá Naqá Iqu, Kiqá-kiuánánjá Iquvqá. ³⁰ Itanğa Goti Hanjuwá tqá Naqá Iqueni, si tqá áwqetá, qeqá-quuvqetá, kñuá indqänqetá, yänánáqnenqetáni, Ique náwe áwinyátná, Iquenyqáná kuapáná kınğuatñqeqá.’§

³¹ Itanji huizi iqu tiyi.

*‘Si tqá-táunjqá ákinyátñqá-panı, ámaqá si-tánjá iqi ápmenuwá iquauñqá-pqe, iná kinyátñqeqá.’**

Suqá iquauñji, huizi iqua máwqátáúqá enjáúá” átukqe.

³² I tquanğa, kukñuá-suqenqá náqñqá iqu tii átukqe. “Náqñqá-vqá Iquki, Si naqá-qakuá áyüná átnyá. Goti hui aanqe! Iqu Kiqá-kiuáná ápme. ³³ Itanğa ne neqá qeqá-quuvqeqe, kñuá indqänqeqe, yänánáqnenqeqe, Goti Iqueni, ávátaná, Iquenyqá kiinjá nenğuatñqeqe. Itanğa neqá-neuánqá ánenyátñqá-pa, ámaqá huizi iquauñqá-pqe iná nenğuatñqeqe. Ne iinjá itunqeqe, ii nanjá, nátmátqá huitanjá-huitanjátá hiqáva áqiyátaná, Goti Iquenyqá tá ikeqeuñi, suqá tquaqú ámáwqátáunjqeqá” átukqe.

³⁴ Jisasi Iqu, ámaqá iqu kñuá anğua indqänátá tquanği áwiyáqe, iqueni tii átukqe. “Si Goti Iquná miqeuñi, qáqiqi ápmenjinyá” átukqe. Iutanji, ámaqá eeqá zá ipu, Ique yatñqá hui mávqá ikuwi.

Kraisí Iqu, tqeqá ymeqáwá?†

³⁵ Jisasi Iqu hiqáva-imáqkqá anjá mátnátanğqá iqi náqñqá ávátá, tii átukqe. “Kukñuá-suqenqá náqñqá iqua, Kraisí ne ámineyátñqá Goti Hanjuwá Iqu Ique atáunjá ikqá Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqá Ymeqá Iqueqe,’ iqua náqñqá áaná epu tátqänjá? ³⁶ Dewiti iqunánji, Goti Iqueqá Dnjá Anğua Iqu, ique kñuá vqanği, tii átkqe.

‘Naqá Hanjuwá Iqu, nqá Naqá Ique tii átukqeqá. ‘Nyi Tqá himá-wiunqá iquauñi, Saqá yápá iqi pmuatekimmniqänğanqe, Si Nyaqá hipa ámuangisa pmetñqinqyá,’ átkqeqá.’

³⁷ Inji ánáanğqá? Kraisí Iqueni, Dewiti iquná, ‘Nqá naqueá’ átukqá-qe, ámaqeqe, Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqá ymeqeqá’ ánáanğqá tátqänjáúá?” átukqe.

Ámaqá kuapánánji, qu Jisasi Iqueqá kukñui qátá áwiyápiyänganı, yeeqá iminjuwi.

Wopqá ipu, kukñuiná tqá iquauñqá, wa wipiyá?†

³⁸ Jisasi Iqu náqñqá ávátáqá inganı, Iqu tii-pqá iná átukqe. “Kukñuá-suqenqá náqñqá iquauqá suqá quvqenqeqe, wa wipiyá. Qu suqá tquauñqeqe, kiinjá áwinyáná. Gquá quáúqá ipmbu qanjá upñqáúá. Ququawá aquváqñqeuñi, ámaqeqe iquauñi, ‘Hiunjinganjñqá’ tupñqáúá. ³⁹ Anjá aquváqñqeuñi, anjá anğua iqinyá pmapñqáúá. Ymisanjá naqá imáqkqänğanğá-pqe, anjá anğua iqinyá pmapñqáúá. ⁴⁰ Inji qu apáqñqá iuaunji, quangá átuápu, quwqá anji quwá mapñqáúá. Qu tááqá quáúqá átuápu, Goti Hanjuwá Iquenyqá quangá tquáñqáúá. Iqu suqá quvqá iwásáunniqänğanı, ámaqá iinjá iqua, quwqá hanjá-ique, ámaqá huizi iquauqeqe, ámáwqátáuniqeqá” átukqe.

Apáká apáqñqá nátmátqá maeqá hui, mbqá átnámáukqenqá§

⁴¹ Inğanı Jisasi Iqu, Goti Iquenyqá mbqá tnámáucanğuwá-tánjá iqi ápmeqe, ámaqá mbqá tnámáucanğuwá, hiñuá áquná ápmanjñqeqe. Ga ámaqá mbqá hatñá-tánjá

† 12:26 Anğumá Itmakqá 3:6 ‡ 12:27 Matiu 22:34-40; Luká 10:25-28 § 12:30 Kukñuá-suqá 6:5 * 12:31 Hiqáva-imáqkqá 19:18 † 12:34 Matiu 22:41-46; Luká 20:41-44 ‡ 12:37 Matiu 23:1-7; Luká 20:45-47 § 12:40 Luká 21:1-4

kuapanänä, mbqä hävemnäqñqä ätnämäuinuwi. ⁴² Inğanj apäkä nätmatqä maeqä yawiqä hui äpäqe, mbqä wänqä hnjuaqunä ätnämäukqe. ⁴³ Iqu ii äqunäqe, Iqueqä wäunüäñqä ämotquaminqä iquau, tääqä ätuätumetä tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäkä nätmatqä maeqä yawiqä täsiyqä mbqä ätnämäuqe, ämaqä Goti Iquenyqä mbqä tnämäuqä täu ätnämäuquwi, iyyqe, eeqänänqä iuqe, ämawqätäuqiyä. ⁴⁴ Itanğa qokä-apäkä quwqä mbqä kuapä iutanj, wänqä hmbu ätnämäuqäu. Apäkä täsi iinjä ma, mbqänqä äwa itä iyyqä quuvqänqä äwiñqepu, eeqänä qe ätnämäuqä-qae, aanqä pmenqiyä” ätukqe.

13

*Hanä-iqä hea yäpakänğa timäuniqenqä**

¹ I ätäqe, Jisasi Iqu hiqäva-imäqä anjuutanj yäpaqänğisa ätimäwa pğanğani, Iqueqä wäunüäñqä ämotquaminqä hñqu, “Näqñqä-vqä Iquki, Si hiqäva-imäqä anj hiñuä qunyä. Kiqä hikä naqetä, anj qeqätqetänj, äänä ämätukuwätiyä-qe, ne iinjä manj matqä yanğunä” ätukqe.

² I tqauñğa Jisasi Iqu iqueni, “Si anj naqä tä mätnätanğqä tqauñj hiñuä äqunänğä? Hikä iqua yänqä-mänğqeu yğänä tii makñqä, qäpu heniqeqä. Eeqäpnä qäpu äsisäupu, bi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

³⁻⁴ Jisasi Iqu qoqonj Olipä iu, hiqäva-imäqä anj näñğisa mätnätanği äqunä pmetanğani, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, itanğa Endru ique, iqua quwqä-quwänä Jisasi Iqueni yatñqä tii äwikuwi. “Nätmatqä iinj, äkñğa timäuniqä iinjä, natiyä. Itanğa ne squä-ganä mänätqueqanğuti, ga ne iutanj näqñqä eätanä, ‘Ou, nätmatqä tiinjä tqua timäuniqenqä äyä änatqiyä,’ kñuä neyäninjäuä” ätukuwi.

⁵⁻⁶ Yatñqä ii vqanğuwänğa, Iqu iquauñj, tii ätukqe. “Qu quanğä etäpu, hiqä kñuä indqänqä qui emäqğänqe, he mimbiyä. Ämaqä kuapanä hñqunä-hñqunä ätimäuqisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, ‘Nyi qäqunğä’ ätäpu, ämaqä kuapanänğä iuqä kñuä indqänqe, qui iwimäkäqisqäpnüwiqä. ⁷ Itanğa he ämaqä mäkä naqänänğä päunğeqanğuwu qätä äwiyäpu, ‘Ämaqä kiñä danj hui mäkä äunätqänäuä’ tqanğä qätä äwiyäpiyanğani, he zä ipu, yäunüä-yäunüä miqä pa iqänğä. Nätmatqä iinj ätimäutäqä-qe, hiunji yäpaki änanğqä. ⁸ Ämaqä huitanğ iqua, hueqä-himqä huitanğ iquatänj, mäkä vauqumuatpnuwiqä. Ämaqä miqä hñqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqeqä iquatänj, mäkä humbnuwiqä. Hñqäqinj, qua ekä yäniqeqä. Itanğa hñqäqinj, buayä dä naqänänğä timäuniqeqä. Apäkä iua, ymeqä änä ämipñqä täñğ-hunğä ämetqänjuwäpanj, nätmatqä iinjä iqua-ganä timäuniqeqä.

⁹ Iinjä etanği, he yasämä mimbiyä.† Ämaqä naqä kukñuä mitqä iquauñqä etma upnuwi. Itanğa anj aqvävänqä iu ptqä hepäkpnuwi. Itanğa qu Nyi mändi äñgittqiyäpu, he anj-himqeutänğ ämaqä naqä iquauä hiñuä iqi ekitqätepnuwi. Ii he iquau kukñuä äñguä we-hunğä-tänj, awä eeqä tupñqenqä. ¹⁰ Itanğa Ämaqä eeqänänğ, qua äwitqutänğä-pa, qu kukñuä äñguä we-hunğä-tänñqeqe, qätä-ganä wipnuwänğeqä. ¹¹ Itanğa qu etmepu, kukñuänqä etma uwqanğpqe, ‘Ne kukñuä äänä tatunquäwä?’ kñuä maeyqä itä, zä miqä iqäpnä. Inğanj kukñui, he matqä, Goti Iqueqä Dñj Äñguä Iqu täniqeqä. Inj, he kñuä Goti Iqu etapqanğqenä tqäpnä.

¹² Ämaqä hui quwqä kätä-känğueque, huiziqä ique pizqä päkpñqä iinjqe, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itanğ kaniqukua, quwqä ymeqä iquau-pqe, suqä asitanjinä itquapnuwiqä. Itanğa ymeqä iqua, kunaqä-kunujuautä-pqe, mäkä äunäpu asä ii ipnuwiqä. ¹³ He Nyaqä yoqä-tänğuenä etanği, ämaqä eeqänänğ himä-wiunğä emäkqäpnüwiqä. Inğqe qokä-apäkä hanj-iqä qäpu etqänğanğä yänğ äqämbu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanğ iqumuatäniqeqä” ätukqe.

¹⁴ (Ämaqä kukñuä tä a ätäutäqä iqu, näqñqä äñğuanä mequätñqe.) “He nätmatqä qui imäqä quvğänänğä iqu anj pmua imäknänğä iqi tqäutanği qumbnuwiqä. Inğanj qokä-apäkä qua Jitiya iu äpmeñuä iqua, ze, qoqonj yätunğä yqänğqä. ¹⁵ Ä ämaqä anj atääqä hevqä iu äpmamitqä iqu, qua mänj ikuapmäutäqänğani, iqu anj yäpä yänğisa mäpeyqä itä, iqueqä nätmatqä anj yäpä inğisa witanğutqenqä kñuä mindqänqä itä, hämänänä zä uwquänqä. ¹⁶ Nñ ämaqä, iqueqä wäunüä iu äpmamitqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metñqä anğumä mäwqä iquänğä. ¹⁷ Itanğa, apäkä äwqä-tänğ iuaunğätä, ymeqä anjuänğä-tänğ iuaunğätänj, zä mağänä mäwqä iqanğpñqeqe, huäqä kiinjä hunğeqä. ¹⁸ Nätmatqä quvqä iinj, yunüä qunğänğa matimäuqä yätñqä dinqe, he Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqäpnqeqä. ¹⁹ Itanğa hanj-iqä inğa timäunice, naqänänğä

* 13: Matiu 24:1-51; Lukä 21:5-36 † 13:9 Matiu 10:16-22; Lukä 21:12-19

ämäwqätäuniqe. Goti Iqu qua imäkkqängata tänga tinqe, hanä-iqä tqutä asänäni matimäuqä iminqeqä. Qänakndanä-pqe, iinji matimäuqä yäniqeqä. ²⁰ Hanä-iqenqe, Naqä Iqu, 'Wänqäpu wäniqeqä' ae ätkqeqä. Iqu iinjä mimäkkqä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäkkqäpningä. Inäqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänqä atäunuä ikqä iquaujqä knuä indqänätä, wänqäpu hiätinqä imäkäniqeqä" ätukqe.

²¹ "Inğanji ämaqä hui, 'He hinjä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätinqä Goti Iqu ique atäunuä ikqä iqu täqi äpmenä,' ä 'Nänji äpmenä' etqangpqe, he qätä mäwiyqä pa iqäpnqä. ²² Ii tiinjä etanji. Ämaqä quangä-tqä hui ätimäupu, 'Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä änyikqä iqunjqä' etäpu, ämaqä knuä iqä mapnqenqä, nätmätqä ämaqä mimäkkqänänjä huitanä-huitanji imäkpnuwiqä. Quangä-tqä iinjä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atäunuä ikqä iquaujni, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnuwiqä. Itannga ämaqä huizi, 'Nyi hinjä-tqä iqunjqä' ätäpu, asänänjä imäkpnuwiqä. ²³ Iinjä etanji nätmätqä eeqä timäuniqenqä Nyi ganä awä näwi etqä. Inji he yasämä mimbiyä.

²⁴⁻²⁵ Itannga, hanä-iqä naqänänjä ae etqä iqua qäpu hiqanqanji, maqänänji *mäptqä iqu hea äwitä, qanjä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji äväma qua täu qiyäpäkqanqanuwänga, ga nätmätqä yänänäqänqä qäukuä yätu äwinuwi ämenä ipnuwiqä.*† ²⁶ Inğanji qu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqenqä, Iqueqä we-hunqä naqänänjä itä pqañji qumbnuwi. ²⁷ Inğanji Iqu enätqä iquau ändowatätä, ämaqä 'Nqeqä' ätätä atäunuä ikqä iquaujni, qäukuä-qua hitunuä äwitqutänqä-pa, aqvü eeqänä maqiyäniqe.

²⁸ Itannga zä-eaqä iqu ämetquetnqenqä näqñqä mapiyä. Kiqä äpa iunji, eqä yqänä änyä, quwqä mñi änyä-hänjä inqçäqe, näqñqä tiinjä iqäpnqä. Yunuä äqunätñqe qäpu eätä, mäptqä dnä hinätñqe, qäqi etanqiyqä. ²⁹ Asä iinjä, he nätmätqä Nyi etqäqä iinjä ii timäwäwqanqä äqumbiyänqanji, he näqñqä tiinjä hipnuwiqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqä anä hänaqä iu näwe tqäutanqiyqä. ³⁰ Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inqä pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanqanuwänga, nätmätqä eeqänänji timäuniqeqä. ³¹ Qäukuitä, quaeätä qäpu heniqe. Mä Nyaqä kuknui qäpu maeqä yäniqe.

³² Inäqe nätmätqä iinjä äkñga timäuniqä iinqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä eänä. Ynaunjqä qäukuä yätutanä iquatä, Nyi Ymeqä Iqundänji, ne änyä maqñqä eäñunä. Apiqu Iqueqä-kiuanänjqä. ³³ Nätmätqä iinjä äkñga timäuniqenqä änyä maqñqä eäñuwä-qae, yasämä ätuäqämepu, hinjä äqumbu pmetnqe. ³⁴ Ii tiinjä enqä-panji. Ämaqä hñqu kinä hmqä wätñqä, ga iqu, iqueqä wäunuä-wiyqä iqua, iqueqä anä mipñqä ävqä-panä iinjä. Ga wäunuä, ique-iqueqä äpatätä, kikinä väniqe. Inji, hänaqä qñqanä miqä iqueni, 'Yasämä ätuäqämanä pmetnqeqä' tuäniqe. ³⁵⁻³⁶ Iinjä etanji, 'Kaqa anä-tänä iqu, heaetänä-qe, ä quaesqänqanä-qe, ä zänqä knuä duätqätanqanä-qe, nñ zä we-hunqanqanä-qe, äkñga ti päniqätiyä-qe' änyä maqñqä eäñäuä. Iinqe, he yasämä ätuäqämepu, ga hui, 'Iqu inqä pänqiyä' knuä maeyätanqä, äpätqe, hiqaqä witanqä hiqänqä iinjäuä. ³⁷ Nyi kuknuä etqe, qokä-apäkä eeqänänjä iu ätquä. 'Ga yasämä ätuäqämapu pmäpnqä iinjä' etqänä" ätukqe.

14

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkpnqä ätnqunwinqä**

¹ Hiunji naqänänjä Pasopa ätätqänjuwä iquä, bretqä yenjä qo-matäuqä hiunji iquatä timäutñqä, hiunji hñquaqu änyä äwäminqe. Inğanji hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kuknuä-suqenqä näqñqä iquatänji, kuknuä ätqämanäpu, "Ne Jisasi Ique maqñqä itmetanä pizqä päsatunqne, äänä imäkatunquäwä?" ätnqunwi. ² "Ämaqä hinjä änaqänäpu makä ipäqiyqenqe, ne suqä iinjä, hiunji naqänänjängga mimäkkä yatunqeqä" ätnquwi.

Apäkä hui, eqä jinanä-weqe, Jisasi Iqueä nyuänju equatekqenqä†

³ Jisasi Iqu anä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänqne† anju buayä gmanätqätanqä, apäkä hui hikä häkä eqä jinanä-weqä inqä hñqu, äma äwimetä, häkä pmäukui ikuväqe, eqä jinanä-weqe Jisasi Iqueä nyuänju äwiqatqke. Häkitä, eqä jinanä-weqetä, kiqä mbqe naqänänji. ⁴ Inğanji apäkä ii, ii imäkkqanqenqä, ämaqä iqi pmaminjuwä ii, äwqä äkasuwä imäkpäyi, quwqä-quwä, "Eqä jinanä-weqe, sunqä hinqä qui imäkkqiyä?"

† 13:24-25 Asayä 13:10; Joeli 2:10 * 14: Matiu 26:1-5; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57 † 14:2 Matiu 26:6-13; Lukä 7:36-50; Jonä 12:1-8 † 14:3 Saimonä iqu hinjiqänänji wänyimänqä-tänä äpmaminqä etanji, qu iqueni "Wänyimänqneä" ätuminjuwi.

ätngwi. ⁵ “Eqä jinanä-weqe, mbqä 300 täuqä imäknäqe, mbqä ämanäqe, ämaqä nätmätqä maeqä iu winätngänänjqa.” Ii ätmbiyi, apäkä iinj äkasuwä ätukuwi.

⁶ I tquanğuwängga, Jisasi Iqu ätukqe. “Iinj hiñuinä qumbiyä. Sunqä hanjä-iqu vqäüä? Ii Nyi suqä änguanäni inmäkqiyä. ⁷ Ämaqä nätmätqä maeqe, hesä anäni, hea ique-ique pmetnqäüä. Iinj etanji, ‘Yätamakqä eanä’ kjuä eyqe, yätamakqä wipnqe. Mä Nyi iinj maetqe, Nyi hesä anäni, hea ique-ique mäpmeqä itmniqeğä” ätukqe. ⁸ “Apäkä täsiyqe, ae äyä imäkqiyä. Ii eqä jinanä-weqä änjiquatqe, Nyaqä huiwi qua witnqenqä näwi-ganä inmäkqiyä. ⁹ Nyi naqä-qakuä etqä. Anä eeqänänjä im-imä kukjuä ängüä we-hunqä-täni awä ätäkipiyängganji, apäkä täsi inmäkqenqä awä inä tqäpnqeğä. Inji qu iinjqe, hui mimäuqä iqäpnqänänjä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau vätnqä ätukqenqä[§]

¹⁰ Itanğa Jutasi Iskarioti, Jisasi Iqueğä ämaqä 12 iquautanä hñqu, Jisasi Iqueni, hiqäva-imäkqä naqä iquauä hipa iu vätnqä, täkqä tuätnqä äukqe. ¹¹ Qu iinj qätä äwipiyi, yeeqä ipu, “Ne naqä-qakuä mbqä hui ktapanqunä” ätukuwi. Inğanji iqu, “Äkngga ti itmetnä wimqändiyä” tä iqe, huäñqänqä qävqä iminjqe.

*Jisasi Iqu, Iqueğä wäunjuä yätquakä iquatä ymisanjä yäpakä änguwängganqä**

¹² Hiunji naqänänjä bretqä yejuä qo matäuqä hñqä iquauqä hiunji kinğanänjä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iqueni, Israitqä iqua Pasopanqä kjuä indqänäpiyängganji, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. Inğanji Iqueğä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, “Si Pasopa iutanä ymisanjä dnqe, ne nätmätqä näwinyäni ängji kimäkiyatunquäwä?” ätukuwi.

¹³ Inğanji Jisasi Iqu, Iqueğä wäunjuänqä ämotquaminqä hñquaqi, ändowatätä tii ätukqe. “Qe anä-himqä yätunqä hinyqä. Ämaqä eqä-häkä meqä hñqu äqemenqiyä. Ga iqueni, qänaki wivändqinyä. ¹⁴ Iqu anä yäpä yänggisa paquvqanga, anä kaniqueni, ‘Ämotqueğä Iqu, si yatnqä kiyenqä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘“Nytä, Nqä ämaqä wäunjuänqä ämotquetnqä iquatä, hiunji naqä tqe, buayä natunquä anä hiqnqä ängikä?” äyatqiyä,’ suinyqä” ätukqe. ¹⁵ “Qe ii tquanğiyängga, iqu anä hiqnqä naqänänjä haqä yätqä ämätänqä iqueni ämäqesquenqiyä. Iquvanätä, buayä nqätä, näwenyä imäknänä. Qe iqini, buayä näwenyä inemäkinyqä” ätukqe.

¹⁶ I tquanğa, iquaqu eyi, anä-himqä yätu ätimäyi, nätmätqä eeqänä Jisasi Iqu ätukqä-pa imäknätanğa äqunyiyi, Pasopa iutanä ymisanjä hñqenqä näwi imäkkiyi.

¹⁷ Heaetäni, Jisasi Iqutä, Iqueğä ämaqä 12 iquatä, eeqäqua ätimäukuwi. ¹⁸ Qu ymisanjä änapu äpmapiyängganji, Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuä etqä. Hesanjä hñqu, Nyinqä täkqä tuänä. Ii ämaqä Nyitä ymisanjä anä änatqänjuwä iquendanä hñquvqä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa, iqua äwqä-hanjä ämepu, hñqunä-hñqunäni, “Ii nyi ma! Qäyutanä?” ätukuwi.

²⁰ I tquanğuwängga, Jisasi Iqu, “He 12 iquendanä hñqueyqä. Ämaqä Nyitä bretqä hevqä asiü äyämätä ängqäqä iqueyqä” ätukqe. ²¹ “Ämaqueqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueğä bukä iunji, ‘Äpäkonänqiyä’ ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. Itanği Ique himä-wiunqä iquau vätnqä iquenyqe, iqueni hanjä-iqu naqänänjä wimenqiyä. Ämaqä iinj imäkätngqä iqueni, känäi maunyqä-säpi, ii ängüä hitäninjä” ätukqe.

²² Qu ymisanjä änapiyängganji,† Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Ique “änguiqä” ätuäqe, äkutätä, Iqueğä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau, ävqäwätä tii ätukqe. “He mändaupiyä. Tä Nyaqä huiwiyyä.” ²³ Itanği Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Goti Ique “änguiqä” ätuäqe, iquau ae äväqetani, eeqäqua iuta ängüwi. ²⁴ Itanği, Iqu tii ätukqe. “Tä Nyaqä häneqeğä, Goti Iqu kukjuä guä mäsäuenqe, yänänänqäqä imäkätngqä dinqeğä. Nyi ämaqä kuapanänjä iu yätamakqä vätnqe, nqä häneqe equatqänä” ätukqe. ²⁵ “Nyi naqä-qakuä etqä. Nyi wainqä-eqe, Goti Iqunä miqängga häni nmniqängganqe, anğumä manqä imqänä” ätukqe.

²⁶ Inğanji qu apqä hñqu ätpiyi, anä-himqä iu äväma, qoqonä Olipänqä äukuwi.

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenqe änyä mañqeğä” ttñqinyä” ätukqenqä[‡]

²⁷ Ii äwäpiyängganji, Jisasi Iqu iquauji, tii ätukqe. “Heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mändi päwiñqiyä. Ii Goti Hanjuwä Iqueğä bukä iunji, tiinj ätä äqänänqä-payqä.

‘Nyi sipsipqä-miqä ique päkmänä. Iinj imäkqanğmdqänğa, sipsipqä iqua zä im-imä wepnuwiqä.’[§]

§ 14:9 Matiu 26:14-16; Lukä 22:3-6 * 14:11 Matiu 26:17-30; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26 † 14:22 Matiu 26:26-28; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26 ‡ 14:26 Matiu 26:31-35; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38 § 14:27 Sakätiyasi 13:7

²⁸ Itanġi Goti Hanjuwä Iqu, Nyi anġi nyivauqumuatqanġa, Nyi qua Galili iunġä hiñuiqä emamniqeqä” ätukqe.

²⁹ I tquanġa Pitä iqu, “Iqua eeqänä, quwqä quuvqä heqiyqe mändi qäyä äpawiqanġuti, nyi ii miqä ymqänä” ätukqe.

³⁰ I tquanġa Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuä äktqänä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä hñquacu matqanġa, si Nyniqe, ‘Nyi Iquenyqä maqñqeqe,’ hñquacu-hñque ttñqinyä” ätukqe.

³¹ Jisasi Iqu ii tquanġa, Pitä iqu yänä äqänätä, “Qäyä eänä. Si äpakonġti, nyi-pqe anä päkonenqeqä. Nyi Sinyqe, ‘Iquenyqä maqñqeqe’ matqä imqänä” ätukqe. Itanġi wäunjuänqä ämotquaminġä eeqänänä huiziqua-pqe, inyänä ätkuwi.

*Gesemänini, Jisasi Iqu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenġä**

³² Inġanġi iqua, anä yoqä ‘Gesemäni’ qonätanġqeu ätimäupiyyi, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminġä iquau, “Nyi Goti Iqutä kukñuä tenqueä. He täqi pmapiyä” ätukqe. ³³ I ätuäqe, Iqu Pitä ique, Jemisi ique, itanġa Jonä ique itumeqe, iqua Iqutä anä äkuwi. Inġanġi Iqu hanä-iqä wimetñqä iqanġqenġä, Iqueqä äwqä tämñi änä mäwimänqä ikqe. ³⁴ Iinġe, Iqu tii ätukqe. “Hanä-iqä tqu, Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi imbtäumäqä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iqä. He täqini yasämä äminyäpu, pmapiyä” ätukqe.

³⁵ Inġanġi Iqu nänä hmbu äwäqe, qua iqi äqiyäpäknätä, hanä-iqä wimeqanġqä iqenġä huänqä hui etanġutqe äwimasiyätñqä, Goti Ique kukñuä ätkqe. ³⁶ Iqu, “Aba,† Apiqukiya. Si nämatqä äwa mämiqä imäqä Iquki, häkä hanä-iqä-tänä tqu, huätä mändavä. Inäqe Nyaqä änyinġeunġi qäyä etanġuti, Tqä äkinġä dunä isñqeqä” ätukqe.

³⁷ I ätäqe, anġi äpäqe, ämaqä anä ätuma äukqä iqua hiqagä witanġä äquñqge. Iwä Pitä iqueni, “Saimonä iquki, änäññqäwä? He Nyitä anänġi, wänqäpu mäminġä iquwiuä?” ätukqe.

³⁸ “Yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätñqä diñqe, he äminyäpu, Goti Iqutä kukñuä tpiyä. Hiqä quuvqe, nämatqä qäyunä imäqñqä äwinyätanġqä-qe, huiwi yänänänqä maeqeqä” ätukqe.

³⁹ I ätuäqe, anġumä äwäqe, Goti Ique kukñuä asi, anġumä ätukqe. ⁴⁰ Ae ätuäqe, iquauñqä anġumä äpäqe, iqua hiñuä kukuänjuä wiyqanġi, hiqagä witanġä äquñqge. Ique kukñuä äki-äki tunġqe, änyä maqñqä yqänä emiñuwi.

⁴¹ Hñquacu-hñque äwimetäqänġanġi, Iqu iquauñi, “He hiqagä äwäpu, hapä yqänä äpmeñäwä?” ätukqe. “Ga qäpu qenġi. Hiunġi tä, qänġa qe ätimäuciyyä. Hiñuä qumbu! Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqueni, suqä quvqä imäqä iquauä hipa iunġi, täkqä tqä iuta ävqiyä. ⁴² He pämä äpmepu, äwanä! Hiñuä qumbiyä. Huiziuqä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenġä†

⁴³ Jisasi Iqu kukñuä ii yqänä tätqätanġa, Jutasi ämaqä 12 iquautanġi iqu ätimäukqe. Iqutänġi ämaqä kuapänä, ipäqäyunä, ä jävqä a äqätqä ätimäukuwi. Ämaqä ii, hiqäva-imäqä naqä iquatä, ä kukñuä-sucenġä näqñqä iquatä, itanġa qokä-apäkä iu miqä iquatä dowatqanġä, ätimäukuwi. ⁴⁴ Qu änyä unġäqä imäknäpiyanġanġi, täkqä-tqä iqu huiziquauñi, tii ätukqe. “Nyi ‘Ämaqä Tqueyqä’ etätmi, kikiyä äwunġundi, he Iqueni a äkiqätäpu, yasämä ätuma uwqäpnä.” ⁴⁵ Qu ätimäupiyyi, iqu Jisasi Ique äwimeqe, Iqueni, “Näqñqä-vqä Iqukiyä” ätuätä, Ique himä kikiyä äwutänġqe. ⁴⁶ Inġanġi qu Jisasi Ique itumepe, a yänänänqñqä äkiqätukuwi. ⁴⁷ Iqua, Ique a kiqanġuwänġa, Iqutä qäqi anä tqäminjuwä hñqu, iqueqä ipäqäyunä ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäqä naqä iqueqä wäunjuä-wiyqä hñque, qätä mñä hämänä ätqavämäukqe.

⁴⁸ Inġanġi Jisasi Iqu, “He ipäqäyunätä, jävqätä a äqätqä apquwi, ämaqä äpäsätä quwämeqä hñque a äkiqätätqänjuwä-pa, Nyi-pqe, iinjunä etanġä anġiqätqäuä?” ätukqe.

⁴⁹ “Hiunġi ique-ique Nyi hesä anä äpmamä, hiqäva-imäqä anä ququawä iu näqñqä vätkätanġqä inġa manġiqätqe, sunġä itqänjuwäwä? Inäqe, he tä iquwi, kukñuä Goti Iqueqä bukiu ätnänqenġi, qäyunä ätätanġqenqeqä” ätukqe.

⁵⁰ Inġanġi Iqueqä ämaqä iqua, eeqänä zä äväma äwekuwi.

Hikñä hñqu zä äukqenġä

⁵¹⁻⁵² Zä ii uwqanġuwänġa, hikñä gquä hñqunä huäqä hutñqä hñqu, Jisasi Ique qänaki ti äwivändqanġa, qu iqueni a kiqätqanġuwänġa, iqu gque iqinyä iquvesemä, ipätäkqä zä ätukqe.

* **14:31** Matiu 26:36-46; Lukä 22:39-46 † **14:36** Kukñuä “Aba” ii Israitqä iquauqä anä-kukñuiyyi. Kiqä quati, “Apä.”

† **14:42** Matiu 26:47-56; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11

Ämaqä naqä iqua, “Iqu qäyä päkonätñjeqä,” ätkuwinñqäS

⁵³ Qu Jisasi Iqueni, hiqäva-imäkkä naqä iquenyqä ätuma äukuwi. Inğanj hiqäva-imäkkä naqä iquau, ämaqeu miqä iquau, itanğa kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qu iqi aquvä äqännguwi. ⁵⁴ Pitä iqu, Jisasi Iquenyqä, kiñä-tämä qänaki äumiñqe. Hiqäva-imäkkä naqä iqueqä anä ququawä iqi ätimäuqe, iqiñi, iqu ämaqä ämayukä-imanqä iquatä äpme, tä-diyeqä inyimiñqe.

⁵⁵ Inğanj, Jisasi Ique pizqä päkññenqä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä hiuzi iqua qäsänä, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätññenqä qävqä yanätpiyi, ämävqännguwi. ⁵⁶ Ämaqä kuapänä Iquenyqä quañgä kukñuä täqisqanğuwä-qe, quvaqä kukñui yamuätqänqä ikuwi, asänä mäwqanği äqunğuwä.

⁵⁷ Inğanj ämaqä hñqua pämä ämatqäupiysi, Jisasi Iquenyqä quañgä kukñuä tii ätukuwi. ⁵⁸ “Ne Ämaqä Tqu tii tqanği äwikque. ‘Goti Iqueqä hiqäva-imäkkä anä, ämaqä-qua mätsqe, Nyi äqiyäpnetmä, anğumñi, hiunji hñquaqu-hñque mätmniqeqä. Inqäqe Nyi hipaetä mamätqä imqänä’ tqanği, äwikqueqä” ätukuwi. ⁵⁹ I tqanğuwä-qe, quvaqä kukñui asänä mäwqä ikqe.

⁶⁰ I tqanğuwänğa, hiqäva-imäkkä naqä iqu, iquauä hiñuä iqi ätqäüä, Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. “Ämaqä tä kukñui Siñqä ätquwi, änäänğä? Si kima hui matqä isñqätanä?” ätukqe. ⁶¹ I tqanğqä-qe, Jisasi Iqu kima miqä, Iqueä kukñuä hui mätsqä da ikqe.

Inji, hiqäva-imäkkä naqä iqu anğumä yatñqä tii äwikqe. “Krais, Goti Iqu ne ämineyätñqä atäunjuä äkikqä Iqukita? Ä Yoqä haqä yätu ämaetunquä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?” ätukqe.

⁶² I tqanğa, Jisasi Iqu, “Nyi qäqunqä. Itanğa Ämaqueqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqñqä-tänä Iqueqä hipa ämuañgisa pmetanği hiñuä qumbnuwiqä. Itanğa Iqu qaquvqeu pmeqä qäkuä yätuta quvepñanği qumbnuwiqä” ätukqe.

⁶³ Iqu i tqanğqenqä, hiqäva-imäkkä naqä iqu äwqä tnänä wiñanği, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. “Iquenyqä kukñuä hui inä natññqe, ne sunqä qävqä yatunquäwä? ⁶⁴ Iqueä kukñui, Goti Ique äkittqiyätä tqanği, qätä äyä äwiyänjunä. Ga heyaqä kñuä imñi, äänä eyqi?”

Inğanj eeqänänji qu, “Iqu suqä quvqä imäkkä-qae, qäyä päkonätñjeqä” ätukuwi. ⁶⁵ Itanji ämaqä hñqua, Iqueni makukuä äwqutäpu, hiñuä huäqä äkeuätäpu, hipa äpäsäpu, “Si tqu kpäsqiya? Hiñuä natiyä” ätuminjuwi. Itanğa ämayukä-imanqä iqua, Iqueni itmepu hipa äpäkkuwi.

*Pitä iqu, ‘Jisasi Iquenyqä maññjeqä’ ätkqenqä**

⁶⁶⁻⁶⁷ Pitä iqu täknä yänğisa ququawä mäñi pmetanğa, hiqäva-imäkkä naqä iqueqä wäunjuä-wiyqä apäkä hui äpäqe, Pitä iqu tä diyeqä imäkñätqätanği äqunäqe, ique hiñuä yqänä äqunä, “Si Jisasi Nasaretqätanä Iqutä anä äpmetqänjiyä iqukiyqä” ätukqe.

⁶⁸ Ii iinä tqanğqenqä, iqu, “Oeyqä, si ii ätni, nyi änyä maññqä enänä” ätuäqe, yäpaqänğisa äwätä, täknä hävqä qänätanğqä iqi ätqäukqe. Inğanj kukutakisqä hñqu äkakä ätkqe.

⁶⁹ Wäunjuä-wiyqä ii, iqueni iqi äqunäqe, anğumä ämaqä iqi tqäuntanğuwijunji, “Ämaqä tqu, qutä anä äpmetqänjuwiqä” ätukqe. ⁷⁰ Ii käyä ätqanği, Pitä iqu anğumä “Oeyä” ätkqe.

Iwä wänqä hmbu ti imänğanğa, ämaqä iqi ätqäumiñuwä iqua, “Si Galilisanä iqukiyqä. Inji si oeyä matqä pa. Si, qutä anä äpmetqänjuwiqä” ätukuwi.

⁷¹ Ga inğanj iqu tii ätukqe. “Ämaqä tä ätätqänjuwä Iquenyqe, nyi änyä maññqä enä. Nyi quañgä etqändi, Goti Iqu, nyi qui nyimäkänqiyä.”

⁷² Iqu kukñuä iinji ae ti tqanğa, kukutakisqä äkakä huiziqu ätkqe. Inğanj Pitä iqu, Jisasi Iqu “Kukutakisqä äkakä hñquaqu matqänğa, si Nynñqe, ‘Nyi Iquenyqä maññjeqä,’ hñquaqu-hñque ttñqinyä” ätukqenqä kñuä äwikqe. Inğanj, iqu iinji imäkätäqenqä huäqä kiinj wunğanği, kñuä kuapänä äqäkkqe.

15

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hiñuä iqi ätqäukqenqä**

¹ Zä we-hunğanğqetänji, hiqäva-imäkkä naqä iqua, kukñuä-suqenqä näqñqä iquautä, nñ ämaqä naqä huiziquautänji, qu Israitqä iquau miqä eeqänänä iqua qäsänji, kukñuä

naqä-hñqunä imäkkuiwi. Itanji qu Jisasi Ique guä äkiquyäuupu, ätuma Pailoti ique äwikuwi.

² Itanğa Pailoti iqu, “Si Israitqä iquau Miqä Naqä Iqukitanä?” ätuätä, yatnqä äwikqe. Jisasi Iqu ämävauqe, “Iinj, si qe ätnyä” ätukqe.

³ Inğanji hiqäva-imäkkä naqä iqua, Jisasi Iquenyqe, “Iqu suqä quvqä iinj-iinj imäkätñqeqä” ätqua äukuwi.

⁴ Iinj etanği Pailoti iqu Iqueni, “Si kukñuä hui kima matqä isñqätanä?” ätuätä, yatnqä anğumä äwikqe. “Hiñuä qunyä. Qu Sinyqe, ‘Suqä quvqä iinj-iinj imäkätñqeqä’ äyä ätqäuä” ätukqe. ⁵ I tquanğa, Jisasi Iqu kukñuä hñqu matquä ikqe. Iqu i iqanğenqä, Pailoti iqu, “Kukñuä hui matqä suñqä iqutiyä” tä, kñuä kuapanä ämakqe.

⁶ Quvakuä ique-ique, Pasopa imäkäpiyänğanji, Israitqä iqua, “Ne guä pmetanğuwä iquautanğ iquenyqä änenğiyä” tquanğuwä iqueni, Pailoti iqu huätä äwiqutemiñqe.

⁷ Inğanji ämaqä hñqua, ämiqä naqä iquau huätä mamanä-tpu ipu, huiwu pizqä äpäckuwiñqä guä äpmamiñuwi. Qutanğ hñqu, Baräpasi iquwi. ⁸ Itanğa ämaqä kuapä aquvä äqanğuwä iqua, Pailoti ique äwimepu, “Hiñuiqänä imäkmiñä-pa, iinj imäkiyä” ätuäpu, yatnqä äwikuwi.

⁹ Qu iinj tquanğuwänğa, Pailoti iqu, “Israitqä iquau Miqä Naqä Tqueni, huätä equtätmä etapmğätanä?” ätukqe. ¹⁰ Hiqäva-imäkkä naqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätanğenqä äwqä quvqä imäkäpu, Ique ätuma vqanğuwñqä, Pailoti iqu näñqä yasämä eäñenqä, ii ätukqe. ¹¹ Pailoti iqu i tquanğqä-qe, hiqäva-imäkkä naqä iqua, qokä-apäkiuqä kñuä iunji hiñi-hiñi iwimäkäpu, Pailoti iqueni, “Jisasi Iqu qäyä etanğuti, Baräpasi Iquenyqeqä” tunñqä ätukuwi.

¹² Inğanji Pailoti iqu, “Inji, ‘Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä’ ätätqanğuwä Iqueni, nyi äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

¹³ Iinj tquanğa, qu kima tnänğ tii ätukuwi, “Iqueni, zä-huätati hunätñqä imäkiyä!”

¹⁴ Iinj tquanğuwänğa, “Iinj suñqe? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?” ätukqe.

Kimani, qu manğ yänänänqñqä ätäpu, “Zä-huätati hunätñqä imäkiyä!” ätukuwi.

¹⁵ I tquanğuwänğa, iqu, qokä-apäkiu yeeqä iwimäkätñqä wiñğanği, Baräpasi iqueni qunğä huätä äwiqutekqe. Itanğa iqu, Jisasi Ique ptqä päkñpñqä imäkätä, ämaqä mäkä-iqä iquau hipa iu zä-huätatä huepñqä äwikqe.

¹⁶ Pailoti iqu, iquau vqanğa, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni, kiyapqä iqueqä anğ ququawä yänğisa ätuma äpeyäpiyänğanji, mäkä-iqä huizi iquauñqä tääqä ätukuwi.

¹⁷ Inğanji iqua Ique mäñdi äkittqiyäpu, quanğä ämiqä naqä enqä-pa hiätñqä tii imäkkuiwi. Iqinj qu iqueni, qäkä ipisqä hämänänğ hñqu äwiyätpiyi, guä yänätänji ämaqä naqä hñqueä yñña-nänğ äkuäquväpu, Iqueä nyuänñu ämuäkuwi.

¹⁸⁻¹⁹ I imäkpiyi, qu iqueni, “Israitqä iquau Miqä Naqä Iquki! Hiunjinğanñqä” ätuäpu, häsuänñitä Iqueä nyuänñu äpäsäpu, Iqueni makukuä äwotäpu, itanğa suqä ämaqä naqä hñqenqä ipqä-pa, Iqueni qonğ äwotäpu imiñuwi. ²⁰ Qu Iqueni quvqä iinj qäpu itquapiyi, inğanji qäkä ipisqä iqu huätä ätäuquväpu, Iqueqä qäki anğumä äwiyätukuiwi. Itanji Iqueni, zä-huätati huepñqä ätuma äukuwi.

Mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati äuekuwiñqä†

²¹ Ämaqä anğ-himqä Sairinisanğ, Aleksandä iqueqätä, Rupesi iqueqätä, iquaquiyqä kanä Saimonä iqu, anğ-himqä yäpaqänğisa äpmamiñqe, yänğisa paquvqanğanji, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqä ze, iqu metñqä imäkkuiwi.

²² Qu Jisasi Iqueni, anğ yoqä Golketa qonätanğqeuñqä ätuma äukuwi. Yoqä iinj, kiqä quati, ‘Ämaqä nyuänğ-yänñiqä.’ ²³ Iqinj qu Jisasi Iqueni, wainqä-eqä dunji marasiñqätä qäsä imäkñqe, täñğ-hunqe Iqueqä huiwiunji wipti iqiñqä wisäuqanğa, Iqu mämotanğä ikqe. ²⁴ Inğanji, mäkä-iqä iqua, Iqueni zä-huätati äuekuwi. Iqua, Iqueqä guetä ämuasmänqetä iwäsäupu, kikiñ mapñqä häñä ikuwi.

²⁵ Qu Iqueni zä-huätatini, mäptqä awänä mäpmeqä 9 klokñğa äuekuwi. ²⁶ Quwqä suqä imäkmiñuwä dunji, kukñuä ämitkuwä iqu, ätäpu tii äqiyekuwi. “Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä.” ²⁷⁻²⁸ Itanğa Iqu-tänğ qäqijinj, ämaqä äpäsäsinyä quwämeqä hñquaquinj, zä-huätatä äuekuwi. Hñqenji, hipa ämuänğisa äuepu, hñqenji qunamäuqänğisa äuekuwi.† ²⁹⁻³⁰ Ämaqä iqi äpäwäpiyi, qu nyuänğ ptqä äqiyäpu, Iqueni tä sisäwqä äväpu, tii ätukuwi. “Si, ‘Nyi hiqäva-imäkkä anğ äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anğ matqunñqä’ tqä-qukiqä. Inji Tqä-täuä häñğ iqumuatnätä, zä-huätatä äunänñitani, äyaqäsänğga biyä!” ätumiñuwi. ³¹ Inji, hiqäva-imäkkä naqä

† 15:20 Matiu 27:32-44; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27 † 15:27-28 Pipa Grikä pmeqeuqä kukñuä iu äqänänğä huiunji, kukñuä tiññä-pqä inä ätä äqänä. “Goti Iqueä bukiunji tii äyä äqänä. ‘Qu Iqueni ämaqä quvqä iquata qäsä itquakuwiqä ätnäqeuñi,’ iinj qäyu hetñqenqä ii itquakuwi.”

iquatä, kuknuä-suqenqä näqenqä iquatä, qu-pqä tä inä äsäpu, “Iqu ämaqä huizuñi hänä iqumuatätñqä-qe, Iqueqä-kiuäñi hänä miqumuatñqä iqiya” ätnquwi. ³² “Kraisine ämineyätñqä Goti Iqu, Ique atäunjuä ikqä, Israitqeu Miqä Naqä Tqu, äyaqänqä qua täqinyqä äpä. Ga ne hiñjuä äqunaqe, Iquenyqä quuvqä heqiyatunquänänyä” ätnquwi. Inji, ämaqä zä-huätati anä äunminjiyä iquaqu-pqe, Iqueni kuknuä quvqä inä ätukiyi.

Jisasi Iqu äpäkongqenqä^S

³³ Itanqa hiunji quemisqä ae ätimäuqanqa, qua eeqänänjä iñji, hea äwäkqe. Awiyqä 3 klokñganji, we anji äunqge. ³⁴ Awiyqä 3 klokñganji, Jisasi Iqu manä yänänäqñqä tii ätkqe. “Eloi, Eloi, lema sapatani.” Kuknuä iqu, quati tiñji. “Nqä Goti Iqukiya! Nqä Goti Iqukiya! Si sunqä nyivquatämäunya?”

³⁵ Ämaqä qäqici ätqäuminjuwä hñqua, kuknuä tä qätä äwipiyyi, “Qätä wipu! Iqu Laisa iquenyqä täaqä ätqiya” ätkuwi. ³⁶ Ga, ämaqä hñqu tnänjä äwäqe, yaanjuä hui ämeqe, wainqä-eqä yänänäqñqä iu äyameqe, hätäkuqe ikätäutä, Jisasi Iqu änatñqä äwisäukqe. Injä itä, tii atukqe. “Laisa iqu äpätä, Iqueni zä-huätati äunänqge äyaqiyätä itumenqutiya? Hiñjuä äqänänä äpmenä.” ³⁷ Inganji Jisasi Iqu manä yänänäqñqä ätäqe, hindnjä-meqä äwquatämäuqe, äpäkongqge.

³⁸ Inganji yuä naqänänjä, hiqäva-imäkqä anjä yäpä inqisa imaknminqä iqu, hitunjuä yätuta inqinji äpkñga äpäwiqe, hñquaqu qe imäkñgqe. ³⁹ Inji makä-iqä iquau miqä, Jisasi Ique hiqumuana äwiya ätqäuminqä iqu, Iqu äänä itä päkongqanqge hiñjuä äqunäqe tii ätkqe. “Naqä-qakui. Ämaqä Tqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqä!” ätukqe.

⁴⁰ Itanqa apäkä hiua, kinä nänja hiñjuä äqumbu ätqäuminjuwi. Iuautanji, Mäliya, anjä-himqä Maktälatañä ii, itanqa Mäliya, Jemisi hikñä wänqä ique, ä Josepä gueqiyqä känäu, itanqa Solomiyyi. ⁴¹ Jisasi Iqu qua Galili iu pmetanqanji, Ique qänaki äwivändäpu, yätamäkqä äwiminjuwä iuae. Ga, apäkä kuapänänjä, Jisasi Iqutä Jerusälemänqä anä äpkwä iua-pqe, qäsä iqi ätqäuminjuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwinqä**

⁴²⁻⁴³ Hiunji iqueni, ii Sämbatqä hapä pmeqä iquenyqä, nätmätqä näwinyä imäkqänqanji. Iutanji, mäptqä äwitñqä ti pmetanqanji, Josepä Arämatiyatanä iqu, Pailoti Iquenyqä zä-miqä, ique äwimeqe, “Jisasi Iqueä huiwi ämamqeqä” ätukqe. Ämaqä iñjä iqu, Israitqä iquau miqä eeqänänjä iquautanä, yoqä naqä inänjä-tänju eä, Goti Iqunä miqeuñqä hiñjuä äqänä äpmaminqä iquwi.

⁴⁴ “Jisasi Iqueä huiwi ämamqeqä” tquanqa, Pailoti iqu yäunjuä iqe, ämaqä makä-iqä iquau miqä ique täaqä ätuätumeqe, “Jisasi Iqu ae äpäkongqätanä, ä änäängä?” ätuätä, yatñqä äwikqe. ⁴⁵ Ämaqä iquesa näqñqä ae ämeqetani. Pailoti iqu, Josepä iqueni, “Jisasi Iqueä huiwi, yqä mayä” ätukqe. ⁴⁶ Inganji, Josepä iqu yuä naqä hñqu mbqä iäqe, Jisasi Iqueä huiwi zä-huätati äuekuwiuta äyaqiyätä, qua mänji ämaeqe, Iqueä huiwi huäqä äutäqe, ämaqä pizqä pñqä heqänqä hikä ätäñukuwä anjä-nänjä imä pñqä ekqe. Pñqä ae eäqe, hikä qñqanä naqä hñqu, huaqä-huaqä ämiqa qñqanä ämaptekqe. ⁴⁷ Mäliya Maktälatañä iisä, nñ Mäliya Josepä iqueqä känaisä, Jisasi Ique pñqä eqanqge, hiñjuä äqunqiyi.

16

*Jisasi Iqu ävauqenqä**

¹ Hiunji Sämbatqe ae äpäwqanqanji, Mäliya Maktälatañä iu, Mäliya, Jemisi iqueqä känäu, itanqa Solomi, qu eqä jinanjä-weqe mbqä ikuwi. Ii, qu äma äwäpu, Jisasi Iqueä huiwiu equatñqänänjä.

² Hiunji kinqanänjä iqueuä zi-hiñjuä matqä, mäptqä ti eumäuqanqanji, apäkä iua, Jisasi Ique pñqä ekqeuñqä äwäpiyanqanji, tii ätnquwi. ³ “Ne Jisasi Iqu hikä hovqä äwinqä iqueqä hikä qñqanä äptänänqge, huaqä-huaqä ämitä nauteyätñqge, tqkä?” ⁴ E äwäpiyä iunda hiñjuä äqunäukuwi, hikä iñjä iqu, kätanänjä qäyä hitanqä-ge, qñqanä mäpmäwänätanqä äqunquwi. ⁵ Itanqa apäkä iua, Jisasi Ique pñqä ekqä yämä äpaquväpiyanqanji, hikñä gquä qäpaiqä hämänänänjä imäkñqä hñqu, hipa ämuangisa pmetanqä äqumbiyyi, inqanji iua miñqä yänä ipu, äwäwa ikuwi.

⁶ I iqanquwänqä, iqu iuaunji, “He yäunjuä miqä pampiyä” ätukqe. “He Jisasi Nasäretqätanä, zä-huätati äuequwä Iquenyqä hiñjuänqä äpqäuä. Iqu ae ävauqäqe. Hiñjuä qumbiyä! Äwäteqä täqinji, aanqä suänä. ⁷ Injä-qae, he äwäpu, Iqueqä

^S 15:32 Matiu 27:45-56; Lukä 23:44-49; Jonä 19:28-37 * 15:41 Matiu 27:57-66; Lukä 23:50-56; Jonä 19:38-42

* 16: Matiu 28:1-15; Lukä 24:1-12; Jonä 20:1-18

wäunjuänqä ämotquaminqä iquau, (Pitä ique qäsä), tii tupiyä. 'Iqu qua Galilinqä hinjuiqä wänqiyä. Iqu ae etkqä-pa, he Ique iqi qumbnqäüä' tupiyä" ätukqe.

⁸ Inğanj apäkä iua zä ipu, yäunjuä-yäunjuä wiŋganğa, ämaqä pnqä wıqeuata yäpaqä mänğisa ätimäupiyi, iqisanj zä ävama äukuwi. Iua äwäpiyänğanj, zä yqänä iqäwäpu, ämaqeunj mätquä ikuwi.

Jisasi Iqu, Mäliya Maktälatañä ii äwimakqeqä†

⁹ Jisasi Iqu hiunji kiŋganänjä iqueuä zınuä matqänğa ävauqetanj, Mäliya Maktälatañä ii-ganä äwimakqe. Iiñi, dnä quvqä 7 tqäutañgi, Iqu huätä ändowatkqe. ¹⁰ Itanj ii äwäqe, ämaqä, Iqutä anä ikämiñuwä iqua, huäqä-hunqä ämepu, knjuä qiyätqätanğuwä iu äwimetä, awä ätukqe. ¹¹ Ii, "Jisasi Iqu hñä pmetanği, äqunänänä" tquanği äwiypiyä-qe, qu, "Ii quanğä ätqiyä" knjuä äwikqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä hñquaqui äwimakqeqä‡

¹² Itanj huizi, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hñquaqu, anä-himqä iutanj ävama, qanjä wätqätanğinyänğa, Jisasi Iqu, iquaquñi huitañä-qu imäknä äwimakqe. ¹³ Iquaqu anğumä äwiyl, huizi iquaunji, iquaqui wimeqanğqeqä ätukiyi. I tquanğiyä-qe, iqua, "Iquaqu quanğä ätqinyäqä" knjuä ämakuwi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimetä, wäunjuä äwikqeqä§

¹⁴ Itanj Iqu, wäunjuänqä ämotquaminqä 11 iqua, ymisanj änäpu pmetanğuwänğa äwimakqe. Iqu äwimeqe, ämaqä, Ique hñä anği pmetanği hinjuä äqunğuwıñqä qäyä ätquanğä, ga "Qu quanğä änatqäüä" ätuäpu pmetanğuwıñqä, Iqu, "He nyuänjä woyqä imbu, quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänjuä?" ätuätä, yänänäqñqä ätukqe. ¹⁵ Itanğa Iqu iquaunji, "He qua äwitqutänğqä-pa kuknuä anğua we-hunqä-täñi äma äwäpu, ämaqä eeqänänjä iu awä tupñqeqä" ätukqe. ¹⁶ "Ämaqä quuvqä eqiyätä asñä ämeqä iquenji, Goti Iqu hñä iqumuatäniqe. Itanğa ämaqä quuvqä maeqiyqä iqä iquenyqe, Goti Iqu, 'Hñä mäpmeqä yänqiyä' täniqeqä.

¹⁷⁻¹⁸ Ämaqä quuvqä eqiyquwä iqua, wäunjuä ämaqä mimäqänänjä tiinji imäkäpnuwi. Nyaqä yoqeta, dnä quvqä huätä ändowatpnuwi. Iqua kuknuä änyä-hänji ätpnuwi. Quwqä hipaitä qämakä a ämaqätpnuwi. Eqä quvqä ämbqe, qui mäwimäqä yäniqe. Itanğa ämaqä täñä-yaqä witanğpqeunji, hipae haqeqi äwiyyquwi, anğua imämbnuwiqä" ätukqe.

*Goti Iqu Jisasi Iquenji, qäukuä yätunqä ätuma ekqeqä**

¹⁹ Naqä Jisasi Iqu, iquaunji kuknuä qäpu tquanğa, Iquenji qäukuä yätunqä ätuma ekqe. Itanğa Iqu Goti Iqueä hipa ämuanjisa äpmakqe. ²⁰ Inğanj Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua im-imä äwäpu, kuknuä awä ätuäkämiñuwı. Kuknuä naqä-qakuä hitanğqeqä motquapñqe, Naqä Iqu yänänäqñqä vqanği, iqua ämaqä mimäqänänji imäkäkämiñuwı.

† 16:8 Pipa Grikä pmeqeudä kuknuä iu äqänänqä huiunji, kuknuä hiqñqä 9 iuta 20 bunqe, maqñqä eänä. Näqñqä-tänjä kuapänäñi, Makä iqu maqiyqä ikqeqä knjuä indqänätqänä. ‡ 16:11 Lukä 24:13-35 § 16:13 Matiu 28:16-20; Lukä 24:36-49; Jonä 20:19-23 * 16:17-18 Lukä 24:50-53, Wäunjuñqä 1:9-12

Kuknjuä ängüä we-hunqä-täñi,

Lukä iqu äqäkqe

Yätamäqkä kuknjuä hiñuiqänä iquvi

Bukä, kuknjuä ängüä we-hunqä-tänä Lukä iqu äqäkqeu, ne hiñuä tiñä äqunäñu. Jisasi Iqu, ämaqä Israitqä iquautä, qokä-apäkä huizitäñi, Ängumä Itmeqä-quvi. Jisasi Iqu, wäñuä ipäqiyätäqänñani, qokä-apäkiu, tiñä ätuminqe. Dñä Ängüä Iqu, iwimäkqanñi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kuknjuä äñgui, ämaqä quvqä iquau ätukqe. Naqä-qakuiqä, Bukä tqu tiwiqä kuapanänñi, Jisasi Iqu, qokä-apäkä hanjä-iqä äki-äkitanñi, metqätanquwiñqe, huäqä äwunätä, ängüä iwimäkminñenqä.

Jisasi Iqu, qunñi äñguänä iwimäkqanqdeñqä, qokä-apäki aquvanä iminjuwi. Mäliyai, Ique nyquanga, qu yeeqä ikuwi. (Lukä 1:42-48 ä 2:10 hiñuä qunyä.) Bukä Iqueqä qäpunñi, Jisasi Iqu qäkuä yätunqä ekqetanñi, qu yeeqä naqänänñi ikuwi. (Lukä 24:52 hiñuä qunyä.)

Nätmatqä kuapanänñi, Jisasi Iqueä äpmeqeñqe, Lukä iquñä tiwiqä ikqäqe. Kuknjuä iññä iqua, bukä tqe äqänänñe, huizi iquauñi maññqä eä. Kuknjuä ktqä, ämaqä Sämalia pmeqä iqu, ämaqä äpäkkuwä ique yätamäqkä äwikqenqätä, ä kuknjuä ktqä, ymeqä iqu kanique ävämakqenqätä, ä kuknjuä ktqä huizi, Jisasi Iqu ätkqenqätänñi, Lukä iquñä äqäkqe. Tiwiqä Säkiyasi, ämaqä mbqä motauqä iquenyqe, Lukä iquñä äqäkqe.

Tiñäpqqe inänñi. Suqä tääqä yänänänñenqä tqeñqä, ä Dñä Ängüä Iqueä wäñuñiqä, ä Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iuqä suqä quvqä huätä mamäuqenqätänñi, ii äqäkqe. Itanqa kuknjuä kuapanänñi, apäkä iua imäkminjuwä iññqätä, qäsä äqäkqe.

Lukä iqueä tuwanñui, bukä tqu qapu miqä danä iqi, oee. Bukä, ne täñga 'Wäñuñiqäuä' ätätunqä, Lukä iquñä äqäkqe. Ii tiwiqä, nätmatqä eeqäpnänñä, Jisasi Iqu qäkuä yätunqä ae ekqänqa, ämaqä kuknjuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iqua, imäkminjuwñqeyi.

Lukä iqu, Jisasi Iquenyqä näññqä äñguä ämetä, tuwanñuä äqäkqenqä

¹⁻² Jisasi Iqu nesä pmetanñi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä ekqenqe, Iqueqä kuknjuä awä-tqä iqua, nätmatqä eeqänänñi hiñuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä iqua qanä ikipu, kuknjuä awä änatminjuwi. Itanqa ämaqä kuapanänñi, iqua qätä äwiyäpu, bukä yamwiqä äqäkuwi. ³⁻⁴ Nyi wäñuä ipäqäkqä duta, yatñqä iqu äpñinjaqänmi, täñganñi nyi nätmatqä eeqänänñä ätimäuqanqenqä kñuä äñguänänñi ämeqänä. Tipilusi naqä iquki, qu nätmatqä eeqänänñiqä ämäktquakuwä iññe, si näññqä eätnä, "Ii naqä-qakuiqä" tññä diñqe, täñganñi nyi sinyqä bukä qäyunä äqiyätmä emqä di ktapmqänä.

Enjätqä hñqu Sakätiyasi iqueni, Jonä iquenyqä ätukqenqä

⁵ Ämaqäqu miqä naqä Heroti iqu Jutiya iu mitqätanñani, hiqäva-imäkqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe Sakätiyasi ique. Ämaqä iquä wäñuä anä iqe, iquauqä yoqe Äpasia iquai. Sakätiyasi iqueqä apäkiyqä yoqe, Älisapetqi. Ii hiqäva-imäkqä iquauqä kaqä, Aronä iqesañä iyyi. ⁶ Iyaqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iquñi, Iqueqä kukñuitä, suqetä, eeqänä qänaknä isinyä, jänänänñä äpmaminñiyi. ⁷ Älisapetqi qokitqä etanñi, iyaqu ymeqä maeqä enyä, qoyanä-äpäyanä äpmaminñiyi.

⁸ Hea hñqueni, ämaqä Äpasia iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanquwanqa, Sakätiyasi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi wäñuä iqämanminqe. ⁹ Inganñi iqua quwqä suqä iwäsäuqänqä imäkäpu, Sakätiyasi iqu Naqä Iqueqä anä hiqñqä pmua ingisanqä äwätä, nätmatqä jinanä-weqä tä iketñqä diñqä, atäñuä ikuwi. ¹⁰ Iqu hiqñqä pmua iunqä uwqanqa, qokä-apäkä aquv äqänquwi, qu yäpaqä mänqisa äpmapu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminjuwi.

¹¹ Inganñi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä enjätqä hñqu, hiqñqä yäpä ingisa jinanä-weqä ttawä inju, hipa ämuñqisa tqäutanñi äqunqde. ¹² Iqu ique hiñuä e äqunäqe, änä mäwimänqä itä, zä kiññä ikqe.

¹³ Inganñi enjätqä iqu, "Sakätiyasi iquki, si zä miqä panä" ätukqe. "Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqä ätni, qätä äe äkiyanqe. Tqä apäkä Älisapetqi, ymeqä qokä hñqu nyuänqiyä. Iqueqä yoqe, 'Jonäuä' nyuätqätñqä. ¹⁴ Inganñi, saqä äwqe, aanä yeeqä kuapä kinyäniqeqä. Ämaqä kuapanänñi, ymeqä iquenyqä aquvanä ipnuwiqä. ¹⁵ Aquvanä iqä qakui, tiññi. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iquñi, ämaqä naqä-qu äpme, wainqätä, eqä ämaqä iquauqä kñuä indqänqe qui wimäkqetä, manqä yäniqeqä. Ymeqä iqu

känäwä äwqä imä yqänä mnätanġani, Dnġ Änġuä Iqu, iquä anä pmetäniqeqä. ¹⁶ Iqu iqueqä wäuruä imäkätqätanġi, Israitqä kuapänäni, iquauqä suqä hngisanäni huätä ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui qätä äwiyäpu, qänaknä ipnuwiqä. ¹⁷ Iqu Laisa iqueuä suqetä, yänänäqnetä ämetä, Naqä Ique hiñuiqä wimeniqeqä. Qunuñuatä, ymeqä iquatä, äwqä naqä-hñqunä imbñqä imäkätä, ämaqä hngisanä itqänuwa iquauñi, knuä äkunmäknäpu, iquauqä knuä indqänqeqä änguänänġa metpñqä imäkäniqeqä. Iqu ämaqä iquauñi, Naqä Iqu äpätqänġanqä näwenyä e imäkäniqeqä” ätukqe.

¹⁸ Sakätiyasi iqu enätqä iqueni, “Saqa kukñuiñqe, naqä-qakuiqä knuä nyätñqe, nyi näqñqe äänä himqäwä? Nyitä nqä apäkisä, ye quvaukuä kuapänä ae ämäyaquätuqeqä” ätukqe.

¹⁹ Enätqä iqu kimani, “Nyi Gapleti iquñqä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hipenüä iqä ätqäunänä. Iqu nyi kukñuä äñguä täñqä awä ktmqä änändowatqiyä. ²⁰ Nyaqä kukñuä tä hea qayunänänġa, naqä-qakuänänġa timäuniqeqä. Inäqe si nyaqä kukñui qätä manyiyqä inä-qae, hea nätmätqä tä timäuqanġanqe, kukñuä matqä isñqinyä” ätukqe.

²¹ Sakätiyasi iquä, enätqä iquä, iquauqä kukñuä tqämanätqätanġiyänġani, ämaqä yäpaqä mäñgisa ätqäminjuwä iqua, Sakätiyasi iqu anä yäpä yänġisa äpakä pmetanġenqä, iquenyqä hiñuä äqumbu äpmapu, knuä kuapänä indqänminjuwi.

²² Iqu hñġanqä imänjaqänäqeqä, hñġani yäpaqä mäñgisa ätimäuqe, kukñuä matquä iqanġa, qu iquenyqe, iqu anä pmua inġisa äpme, wätqä enqä-pa äqunätänjqe, näqñqä ämakuwi. Iqu kukñuä matqä itä, iqueqä hipa itänä wätqä enqä-pani imäkkqe.

²³ Qänakndanġi Sakätiyasi iqu, iqueqä wäuruä Goti Hanjuwä Iqueqä anä iñu qäpu iäqe, iqueqä anämqä äukqe. ²⁴ Inġani iqueqä apäkä Älisapetqi, äwqä-tänġa eä, iyyqä anä yäpä yänġisa zä qanüä hipa hñġi eeqä äpmaminqe. ²⁵ “Goti Hanjuwä Iqu huäqä äwunätä äñguänä inyimäqiyä. Nyi qokitqä äpmamä womba änyinminqe, täñġani Goti Hanjuwä Iqu huätä ämanmäuqiyä” ätkqe.

Enätqä iqu Mäliyauni, Jisasi Ique nyuäniqenqä ätukqenqä

²⁶ Älisapetqi äwqä-tänġa qanüä 6 pmetanġani, Goti Hanjuwä Iqu enätqä Gapleti iqueni, Galilisänġa inġi anä-himqä Nasäretqänqä ändowatkqe. ²⁷ Iqini iqu apäkä hitqä, qokätä hiqaqä mäwiqä iminqä hui, iyyqä yoqe Mäliya äwimakqe. Ii Josepä iquenyqä ätmijnuiwi. Josepä iqueqä kawiqu, ämaqä naqä Dewiti ique. ²⁸ Enätqä iqu apäkä ii äwimeqe, “Si äñguä äpmenjinyä. Goti Naqä Iqu sinyqä knuä äñguänänġa indqänätä, sitä anä äpmenä” ätukqe.

²⁹ Ii kukñuä tä qätä äwiyäqe, änä-änä mäwimänqä itä, “Änäänqä dqutyä?” knuä äwikqe.

³⁰ Enätqä iqu, “Mäliya, si zä miqä panä!” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä äñguänänjinqä, si atäunuä ae äkiyqeqä. ³¹ Si äwqä eätinä, Ymeqä Qokä Hñque misinjqä. Iqueqä yoqe, ‘Jisasiuä’ nyuättnänqeqä. ³² Iqu Naqä-qu etanġuti, ämaqä iqua, ‘Goti Haqä Yätutanġa Iqueqä Ymeqeqä’ tñnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu iwimäqanġuti, Iqu qokä-apäkä iñu, Kiqä kawiqu Dewiti iqu äpmetä ämininqä-pa, e miniqeqä. ³³ Iqu hueqä-himqä Jekopä iqesänä iquauqä Naqä-qu eä, hea ique-ique pmetäniqeqä. Iqueqä ämiqä iñi, qäpunä maeqä da, e witäniqeqä” ätukqe.

³⁴ I tquanġa Mäliya enätqä iqueni, “Tä äänä timäutñqä tnyä? Nyi qoki maeqinjqä” ätukqe.

³⁵ Enätqä iqu kimani, “Goti Haqä Yätutanġa Iqueqä Dnġ Änġuä Iqu si äkimetä, Iqueqä yänänäqñqe äkpatqiyänqiyä. Ymeqä si änyesqä Iqu, Goti Iqueqänä hiätanġuti, qu Iquenyqe, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä’ tñnuwiqä. ³⁶ Qätä nyiyä! Apäkä äpäyanä tqä sämaqä Älisapetqi-pqe, ymeqä hñqu inä nyuänqiyä. Iinyqe, ämaqä, ‘Apäkä täsi qokitqeqä’ ätumiñuäwä-qe, qanüä 6 päwqanġa, ii äwqä-tänġa äpmenä. ³⁷ Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä ämaqä mimäqänänġa di imäkänqiyä” ätukqe.

³⁸ Iqu e tquanġa Mäliya ämävauqe, “Nyi Naqä Iqueqä wäuruä-wiyqinjqä. Si tä ändñamanġi, ätimäunqiyä” ätukqe. Ii iñä tquanġa, enätqä iqu ävämakqe.

Mäliya äyätä, Älisapetqi äwimakqenqä

³⁹ Inġani Mäliya, qoqonġa Jutiya-tänġa inġinjqä anä-himqä hñquenyqä maqänä ekqe.

⁴⁰ Anä-himqä iu ätimäuqe, Sakätiyasi iqueqä anä yäpä yänġisa äpäyätä, Älisapetqini, “Hiunjinġanjqä” ätukqe. ⁴¹ Inġani Älisapetqi, iuä manġi qätä wiyqanġani, ymeqä iqu äwqendanġi ämenä iqanġa, Dnġ Änġuä Iqu Älisapetqiyqä äwqeuñi kuapänä ämñgqe.

⁴² Inġani ii Mäliya tääqä yänänäqñqä tii ätukqe. “Apäkä eeqänänġa iua äpmetanġuwäqe, Goti Hanjuwä Iqu si äñguä ikimäqiyä. Ymeqä si misñqä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu Ique-pqe äñguä iwimäqiyä. ⁴³ Nyi änäänäwä? Nyi apäkä naqinyä maeqä etanġqä-qe,

ñqä Naqä Iqueqä kënaiki änyimenyä. ⁴⁴ Qätä nyiyä. Si nyi tääqä ändñnganji, nyi qätä kiyqanga, ymeqä äwqä tämñi aquvänä itä, ämenä iqäqeqä. ⁴⁵ Si Goti Hanjuwä Iqu äktqenqä, ‘Naqä-qakuä, ätimäunqiyä’ kñuä indqänñji, äwqä yeeqä inqikiyqä” ätukqe.

Mäliya, Goti Iqueqä yoqä haqä ämamäutä, apqä ätkqenqä

⁴⁶ Ii i tquanğa, Mäliya tii ätukqe.

“Nyaqä äwqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuqiyä. ⁴⁷ Nyaqä quuvqe, Goti Hänä Inyimäqkä Iquenyqä yeeqä änyinğiyä. ⁴⁸⁻⁴⁹ Nyi Iqueqä wäunjuä-wiyqä apäkä hiñğinğä-qenyä, Iqu nyinyqä kñuä äñguänänä indqänği. Goti Yänänänqçqä Iqu äñguänänä nyimäqçenqe, ämaqä täñğa äpmeñuwä iquatä, qänaknda pmapnuwä iquatä, ‘Apäkä täsinji, Goti Hanjuwä Iqu äñguänänä iwimäkkqeqä’ tñnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, aanğ pmuta äqonänä. ⁵⁰ Ämaqä täñğa äpmeñuwä iquatä, qänaknda pmapnuwä iquatä, Ique qätä wiyqä iquauñqe, Iqu qeqä wimänğanği äñguä imäqkä-qeqä. ⁵¹ Iqu, hipa wäunjuä yänänänqçqä iqä-qeqä. Ämaqä ‘Nqä-näuä äñguä eänänä, nyi imäkmqänä’ kñuä indqänğä iquauñi, Iqu hiñğinäwa dowatqä-qeqä. ⁵² Ämaqä naqä iquauqä yänänänqçqe huätä mamäuqä-qeqä. Ämaqä yäpä iqinğ iquauä yoqe, haqeqä vauqumuatqä-qeqä. ⁵³ Ämaqä nätmätqänğä äwa iqanğuwä iquauñi, kuapänä vqä-qeqä. Ämaqä nätmätqä kuapänä-tänğ iquauñi, huätä qanyä dowatqä-qeqä. ⁵⁴⁻⁵⁵ Iqu neqä atqä-awäkau kukñuä guä ämäsäutä, ‘Aprähämä iquenqätä, iqueqä kaqä-kawäkaunqätä, qeqä hea ique-ique nyimänğuanıneqä’ ätukqeqä. Iqu kukñuä inğqe kñuä indqänätä, Iqueqä wäunjuä-wiyqä Israitqä iquau yätamäqkä vqä-qeqä” ätukqe.

⁵⁶ Mäliya e ätuäqe, Älisapetqisä qanjuä hñqauqui-hñque äpmeqe, kiqä anğmqä anği äpäwäqçqe.

Älisapetqi, Jonä ique ämikqenqä

⁵⁷ Älisapetqi inğanji ymeqä qokä hñque ämikqe. ⁵⁸ Ämaqä iisä qäqiqi äpmaminjuwä iquatä, iyyqä käyamaqä iquatä, qätä äwipiyyi, Goti Hanjuwä Iqu qeqä äwutätä, yätamäqkä vqanğqenqä, iqua iisä aquvänä anä ikuwi. ⁵⁹⁻⁶⁰ Hea 8 päwqanğa, qu ymeqä hayuqä-tänğ iqueqä huwi häuä ktaupñqä aqwa äqämbiyyi, iqueqä kanıneqä yoqä, “Sakätıyasıuä” nyuätanä-tpu iqanğuwänğğa, kënai, “Oeyä, ne iqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ nyuätatunqeqä” ätukqe.

⁶¹ Inji, “Änäänğanğawä? Ämaqä sitanğ hui, yoqä iinji mağonğä inäuä” ätukwi. ⁶² Iqua e ätupıyyi, Sakätıyası iqu iqueqä kñui ämotquetñqä diñqä, ique atäunjuä äwikwi. ⁶³ Itanğ iqu, iqua zä-heauqä muaepñqä hipaitänä atäunjuä äwikqe. Iqu zä-heauqä iunji, “Iqueqä yoqe, Jonäuä” äqäkqe. Iqu e qäyqanğqenqä iqua yäunjuä ikuwi.

⁶⁴ Inğanji, Sakätıyası iqu kukñuä matqä äpmaminğqe, Goti Hanjuwä Iqu äñguä iwimäqçanği, iqu kukñuä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäukqe. ⁶⁵ Nätmätqä huitanğ e timäuqanğqenqä, ämaqä iqi äpmaminjuwä iqua zä ikuwi. Inğanji ämaqä Jutiya iu qoqonğ im-imä pmeqä iqua, kukñuä kuapä ätminjuwi. ⁶⁶ Ämaqä kukñuä qätä e äwikuwä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu ymeqä dänğ iqtänji, anä pmeñqiyä” kñuä e indqämbiyyi, “Ymeqä iqu, änääqu henıqätıyä?” ätkwi.

Sakätıyası iqu hiñuä ätukqenqä

⁶⁷ Dñğ Äñguä Iqu, kaniqu Sakätıyası iqtä kuapänä munğanği, iqu hiñuä tii ätukqe.

⁶⁸ “Israitqä iqueneqä Goti Hanjuwä Naqä Iqu, Iqueqä ämaqä iquene, hanğ-iqä-tänğ pmetanğ anemetä, yätamäqkä äneyätä anği inätmeqenqe, ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuanä. ⁶⁹ Iqu imäqçanği, Ämaqä Yänänänqçqä Hñqu häñğ inemäkätñqä eqi. Iqueqä wäunjuä-wiyqä Dewiti iqueqä hueqä-himqä iuqä awä iqısa eqi. ⁷⁰ Iqu hiñuiqänä hiñuä-tqä iquauä manjıta ätkqä-pa, inğ ätimäuqiyä. ⁷¹ Neyaqä mäkä-hunğä iquauqätä, himä-wıunğä iquauqätä, hipa iuta anği inetmetñqä e imäkiyyä. ⁷²⁻⁷³ Iqu atqä-awäkanğä qeqä äwutätä, awıqu Aprähämä iqtä kukñuä guä äumasäuekqenqä kñuä indqänätä e imäkiyyä. ⁷⁴ Neqä ämaqä mäkä-hunğä iquauqä hipa iuta anği inetmeqanğa, ne zä mänenğä iqanğuti Iqueuä wäunju wıyquatunqeqä. ⁷⁵ Inğä etanği ne hea ique-ınenji, Iqueqä hiñuä iqinji, suqä äñğuanänğinä itanä, Iqueuä wäunju imäqçatunqeqä.

⁷⁶ Ga nğä ymeqä iquki, sinyqä tii tñnuwiqä. ‘Iqu Goti Haqä Yätutanğ Iqueqä hiñuä-tqä iqueqä.’ Quati tıinğä. Si Naqä Iquenyqä hiñuiqä äwätñä, hänaqä näwenyä imäktñänğqeqä. ⁷⁷ Si inğä imäktñänğqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauñi, Iqu iquauqä suqä quvqe huätä ämamäutä, häñğ iwimäkänıneqçqä näqçqä wisñänğä diñğeyi. ⁷⁸ Ämaqä iquauñqä qeqä wimänğanği, e imäqçqe, qäukuä yätutanji wehunğä hñque mäptqä ätätñqä-panji, nenyqä inğä dowatänıneqä. ⁷⁹ Ne anğ hiawıqä

imä pmetanġua, Iqu neqä huiwä zä iinġe ktqä namäuqanġa, mäptqä ätätġqä-panä iinġi we-huñġe ne naunätä hänaqä ämänätqueqanġuti, ne äwqä hanjuä änyätänä qeiqinyä pmetaniqueqä” ätukqe.

⁸⁰ Ymeqä iqu naqä eätä, iqueqä quuvqe yänänänqä ämeqe, qänakni, Israitqä iquauqä hinjuä iqi tqäuniqänġanġe, iqu anä avqñqä imä äpmaminġe.

2

*Jisasi Ique ämikqenġä**

¹ Inġanġi ämaqä naqä Romätanä iqu, ämaqä iqueqä ämiminġä eeqänänä iuqä yoqä ämepu a täupnġä, kuknuä yänänänqñqä änyä-hänġä hui imäkkqe. Iqueqä yoqe, Sisa Okastusi ique. ²⁻³ Iqu e tqanġa, ämaqä eeqänänġi, qu quwqä yoqä inä mapnġänä, quwqä anä yäüä duñqä angumä äukuwi. Inġanġi qu ämaqä iuqä yoqe änyä qe ämakuwi. Siliya inġisanġi, Kuiliniyäsä iqu kiyapqä wänuä itä äpmaminġe.

⁴ Josepä iqu hueqä-himqä Dewiti iquesanä eä etanġi, iqu Nasäretqä iu ävämanġi, Betlähemänġä ekqe. Ämiqä naqä Dewiti iqu hinjuänänġi, Betlähemä iu äpmaminġe. Nasäretqänġi, qua Galilisänä inġisayi. Betlähemänġi, qua Jutiya-tänġä inġisayi. ⁵ Mäliyanġi, iquenyqä ätminjuwi, ii äwqä-tänġi etanġi, qu iyaquvqä yoqä mapnġä, Josepä iqu iisä anä äukiyi. ⁶ Iyaqu Betlähemä iu äpmayi, Mäliya ymeqä nyuätñqä hinjuä äwqänġe. ⁷ Ga ii Ymeqä Qokä Hitmqä Ique änyuäqe, ämaqä iquauqä anä hiqaqä wiqe hma etanġi, yuä huäqä ätuätä, bulumäka iquauqä buayänqä hevqä iu äwätekkqe.

Enjätqä iqua, sipsipqä-miqä iquau äwimakuwinġä

⁸ Heatqä iquenġi, Betlähemä-tänġä qäqiqinġi, sipsipqä-miqä hñqua iquauqä sipsipqä ämipu, qamqä iqi äpmaminjuwi. ⁹ Inġanġi Naqä Iqueqä enjätqä hñqu, iquauqä hinjuä iqi maġänä tqäuqanġa, Goti Hanjuwä Iqueqä we-huñġe, iquau we äwuñġe. ¹⁰ Iqua iinġä äqumbiyi, zä kiinġä iqanġuwänġa, enjätqä iqu, “He zä miqä pambiyäl!” ätukqe. “Nyi henyqä kuknuä ängüänänġi, ämaqä eeqänänġi yeeqä naqä-qakuänänġä ipñqä äma äpqnänä. ¹¹ Tänġanġi Dewiti iqueqä anä-himqä täutanġi, Ymeqä Hñqu eqiyä. Ymeqä Iqu, ämaqä eeqänänġä hiqä hanä-iqetanġi, hänä equmuätäninġä Iqueqä. Iqu Naqä-qu eä, Kraisi, he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekkä Iquvqä. ¹² He Iquenġi, hinjuä tiinġä äqumbiyitanġi, näqñqä mapnġäüä. Iqu yuä huäqä äutnä, bulumäka iquauqä buayänqä hevqä iu witanġuti qumbñqäüä” ätukqe.

¹³ Enjätqä iqu e tquanġa, enjätqä kuapanänä iqua, qäukuä yätuta maġänä äquveppiyi, iquätä anä äpmaminjuwi. Iqua Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiinġä ätkuwi.

¹⁴ “Qäukuä haqä yätunġi, Goti Hanjuwä Iqu yoqä naqä-tänġiyi. Inġi qua buñi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu äñġuä wimäkätnġä äwinyätñqä iquauñi, äwqä hanjuä di ävqiyä.”

¹⁵ Inġanġi enjätqä iqua äväma, qäukuä haqä yätunġa anġumä äyqanġuwänġa, sipsipqä-miqä iqua kuknuä tii ätñġuwi. “Naqä Iqu nätmätqä ae ämänätqueqä-qae, ga e ätimäuqä-qinyqä hinjuä qunatuñqua Betlähemä duñqä jänänä äwanä.” ¹⁶ E ätmbiyi, maġänä äupiyi, iqua Mäliyautä, Josepä iquesä, Ymeqä Hayuqä-tänġä bulumäka buayänqä hevqä iu witanġi ämäqumuakuwi. ¹⁷ Iqua e äqumbiyi, nätmätqä eeqänänġi, enjätqä iqu Ymeqä Iquenyqä ätukqenġä awä ätukuwi. ¹⁸ Iqua awä e tquanġä qätä äwikuwä iqua, kñuä kuapanä indqänġuwi. ¹⁹ Mäliya nätmätqä eeqänänġinġä kñuä huätä mäwquatämäuqä da, kñuä yqänä indqänä äpmaminġe. ²⁰ Inġanġi sipsipqä-miqä iqua anġi äwäpiyänġanġi, nätmätqä qätä äwiyäpu hinjuä äqunguwinġe, Goti Hanjuwä Ique yeeqä äväpu, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Nätmätqä eeqänänġä enjätqä iqu ätukqä-pa, qäyunä qe ätimäukqe.

Jisasi Ique yoqä änyuätkuwinġä

²¹ Ii Ymeqä ämikqä hiunġi 8 ae äpäwqanġa, Iqueqä huiwi häuä äktäupu, yoqä änyuätkuwi. Känai äwqä änyä etanġa enjätqä iqu ätukqä-pa “Jisasiüä” änyuätkuwi.

Simiyonä iqu, Jisasi Iquenyqä hinjuä ätkqenġä

²² Iyaqu Mosisi iqu ätkqeuñi qänaknä isinyä, hea 40 qanyä ae äpmayi, akiyä änyäsinyä Ymeqä Iquenġi Naqä Ique wiyñqä, Jerusälemänġä ätuma ekiyi. ²³ Ii tiinġe. Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iunġi, ymeqä vqenġe, tiinġä äqänätanġiyi. “*Hiveqä-yaqueqä, ämaqä, ymeqä qokä hitmqä eeqänänġä iquauñi, Naqä Ique wiyñqä.*”[†] ²⁴ Iyaqu yänġinġi, akiyä nyämänäsinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqe qänaknä isinyä, hiqäwa imäkinyñqä ekiyi. Bukä iunġi, tiinġä qänätanġi, “*Yññä-heeqä hñquaqu mapñqti, ä yññä-quauñyqä meqä hñquaqu mapñqti.*”[‡]

* 2: Matiu 1:18-25 † 2:23 Anġumä Itmakqä 13:2, 15 ‡ 2:24 Hiqäwa-imäkkä 12:8

²⁵ Inġanġi ämaġä hġqu Jerusälemä iu äpmamiġqe. Iqueġä yoġe, Simiyonä ique. Iqu suġä änguänänġinä imäkätä, Goti Hanjuwä Iquenyġä qänaknä imiġqe. Iqu Israitġä iquauġä yätamäkġä väniġä iquenyġä hiġuä äqänä pmetanġi, Dġä Änguä Iqu, iġutä anä äpmamiġqe. ²⁶ Qanġanänġi Dġä Änguä Iqu, “Si Kraisi Ämaġä he ämeyätġġä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ikġä Ique hiġuä ganä äqunġi, inġa päkondġanġeqä” ätukqe. ²⁷⁻²⁸ Hiunġi iqueni, Dġä Änguä Iqu kġuä vqanġa, iqu hiġäva-imäkġä anä dunġä äukqe. Inġanġi Jisasi Iqueġä kaniġutä, känaisä, kukġuä-suġä iu qänaki isinyä imäkġiyġä, Ique äma pġanġiyänġa, Simiyonä iqu atukuä ämatä, Goti Hanjuwä Iquenyġä “änġuiġä” ätätä, tiġnä ätkqe.

²⁹ “Naġä Iquki, nyi Tġä wäunuä-kiyqunġä. Si ändkġä-ma, nyi äwġä hanġä iinġetä umġä, hiġuinä nġänäwġatiyä. ³⁰ Nätmätġä Si imäkġi, ämaġä iquene häġnä inemäkġä di etanġi, nyi hiġuä ae äqunänänä. ³¹ Si nätmätġä iinġi, ämaġä huitanġä-huitanġä eeqänänä iquauġä hiġuä iqisanġi näwinyä ae imäkġiġä. ³² Iqu Israitġä, Tġä sämaġä iquau, yoġä naġä ävätä, ämaġä huiziquau we-huġä vätnġeqä” ätukqe.

³³ Simiyonä iqu Ymeġä Iquenyġä e tquangġenġä, kandä-känatä, kġuä kuapanä indqänġiyi. ³⁴ Inġanġi iqu, Goti Iqu imbquau änguä iwimäkätġä tääġä ätäġetanġi, känäu Mäliyaunġi tii ätukqe. “Ymeġä Tqueni, Goti Hanjuwä Iqu ae ätekġeqä. Inġi Iquesanġi, Israitġä hġqua qui imäkġanġanġä, itanġa huiziqua änguänä pmapnuwiġä. Iqu, nätmätġä Goti Iqu imäkänġenġä hiġqġä enġä-panä eġanġenġä, ämaġä kuapanä kukġuä quvġä tupnuwiġä. ³⁵ Itanġa si ipäġäyuni tġä qeġä iu kiunġätäuqanġi, täġä-huġä i matġä-panä iinġä matġiġä. Iinġe, ämaġä kuapanänä iquauġä kġuä zä indqänmipqe, ätnänäqi timäuniġeqä” ätukqe.

Anai, Jisasi Iquenyġä ätkqenġä

³⁶ Apäkä hui Goti Hanjuwä Iqueġä hiġuä-tġä äpmamiġqe. Iiyġä yoġe, Ana. Ii Panuelä iqueġä meġiyi. Panuelä iqu, Aseli iquesanäquvi. Ii äpäyanä ae ekqe. Ii hiġuiġänänġi quväukuä 7 kiġä qokä iġutä äpmamiġiyi. ³⁷ Qänakndanġi kiġä qokġu äpäkonġanġa, apäqġä quväukuä kuapanä äpmamiġqe. Iiyġä quväukuä eeqänänġi, 84 äpäukqe. Ii hiġäva-imäkġä anä iunġi mäwquatämäuġä itä, buayä manġä äpme, Goti Hanjuwä Iquenyġä tääġä ätqämanätä, Iqueġä wäunui heatqänġatä hinġuġatä itä, äpmamiġqe. ³⁸ Hiunġi iqueni, Simiyonä iqu qäpu tqanġa, Anai imbquau äwimeġe, Goti Hanjuwä Iquenyġä “änġuiġä” ätkqe. Iinġä ätätä, ämaġä Goti Hanjuwä Iqu Jerusälemä iunġi anġi itmetġä diġä hiġuä äqämbu pmetanġuwä iquauġi, ii Ymeġä Iquenyġä awi, iqisa ätipäqäġqe.

³⁹ Inġanġi iyaqu Naġä Iqueġä bukä iu äqänänġä-pa eeqänä ae imäkġiyi, iyaquvġä anä-himġä Nasäretqänġä, qua Galillisänä inġinyġä äwäkġiyi. ⁴⁰ Ymeġä Iqu naġä eätä, näqġä kuapanä ämetä, yänänänġä ekqe. Inġanġi Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyġä aqvanä itä, änguä iwimäkmiġqe.

Hikġä Jisasi Iqu, näqġä-vġä iquatä kukġuä ätkuwiġä

⁴¹ Quväukuä ique-iqueni, hiunġi naqänänä Pasopanġanġi, Jisasi Iqueġä känatä-kandä hiunġi hiġuä qunyienġä, Jerusälemänġä iqäsmiġiyi. ⁴² Jisasi Iqueġä quväukuä hipa eeqänä eäqe hġquaqu päwqanġa, suġä iunġi qänaknä ipu, Jerusälemänġä ekuwi. ⁴³ Qu hiunġi yäpakä ique qäpu ae äqämbiyi, quwġä anämġä wiġänġanġi, Hikġä Jisasi Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmenä-qe” kġuä mindqänġä ikiyi. ⁴⁴ Iyaqu, “Iqu ämaġä huizitä anä äpätqänäüä” kġuä vqanġi, qu hiunġi hġque qanä äwämiġuwi. E äwipiyanġanġi, iyaqu Ique moqumuaynġä, quvämaġä awä iu qävġä iynġä ipäqäkiyi. ⁴⁵ Ique mämoqumueġä iyi, qävġä iynġänä Jerusälemänġä anġi ekiyi. ⁴⁶ Hiunġi hġquaġi-hġquenä iunġi, iyaqu hiġäva-imäkġä anä iunġi, Iqu näqġä-vġä iquauä awä iqi pmetanġi ämoqumuakiyi. Iqinġi Iqu iquauġä kukġui qätä äwiyätä, iquau yatġä inä äwimiġqe. ⁴⁷ Inġanġi ämaġä iqueġä kukġui qätä äwipu äpmapiyä iqua, Iqueġä näqġenġätä, Iqueġä kima tquanġenġätä, qu eeqänä yäunuä ikuwi.

⁴⁸ Iyaqu hiġuä äqunyiyi, tä äktäuwanäsinyä, känai tii ätukqe. “Nġä Ymeġä Iquki, suġä iinġi sunġä yetquenyä? Tniġutä tnandänġi, äwġä hanġä yeyqanġi, ye Sinyä qävġä itqänueä.”

⁴⁹ I tquanġa, Iqu kimanġi, “Qe Nyinyġä sunġä qävġä itqäninyġä? Änäänġä? Nyi Nġä Apiqueä anä täu pmetmġä diġqe, qe maġġä eäninyġä?” ätukqe. ⁵⁰ Kukġuä kima iinġe, iyaqu kiġä quatinġe, maġġä emiġiyi.

⁵¹ Inġanġi Iqu iyaqutä Nasäretqänġä anä qe äwäkuwi. Ga Iqu iyaquiuä kukġui, qänaknä äwimiġqe. E äpmapiyänġanġi, känai kukġuä eeqänänġi ämetä, iiyġä kġuä indqänġä imä yänänänġä ämaemiġqe. ⁵² Jisasi Iqu naġä eätä, Iqueġä näqġe

änguänänjä-tänju ekqe. Goti Hanjuwä Iqu Iquenyqä kuapänä winyätanġi, ämaqä iquaqe inä äwinyminqe.

3

*Jonä asnjä-qäyqä iqu, kuknjuä awä ätuminqenqä**

¹ Sisa Taipiriyasi iqu, Romä pmeqä iquauqä naqä quväukui 15 pmetanġani, Pondisi Pailoti iqu, qua Jutiya du kiyapqä pmetanġa, Heroti iqu†, qua Galili du ämiminġe. Itanġa iqueqä känguequ Pilipä iqu, qua Ituriyä dutä, qua Tätakonitisi dutä ämiminġe. Itanġa Lisaniyasi iqu, qua Apilene du ämiminġe. ² Inġanġi Anasi iġutä, Käyöpasi iġutä, iquauqu hiqäva-imäkqä naqä äpmaminġiyi. Inġanġi Sakätiyasi iqueqä ymeqä Jonä iqu, anä avqenqä imä pmetanġa, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknju iquenyqä äpkqe. ³ I etanġanġi, iqu anä eeqänänjä eqä Jotänä-tänjä iu ikitä, awä tii ätuminġe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutnġqä dinġe, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävquatämäupu, asnjä mapiyä” ätuminġe. ⁴ Iqu iinjä imäkminġetanġi, hinjuä-tqä Asayä iqueqä bukä iu äqänänġqä-pa ätimäukqe.

“Anä avqenqä dumi, ämaqä hġqueqä manġi tääqä tii ätqiyä. ‘Naqä Iquenyqä hänaqe näwinyä jänänä tijnä imäkepiyä. ⁵ Hänaqä ätġnänġe, qua äptätnyäpu, itanġa qoqonjä ätqäunġe, yaquetä ipu, itanġa ätuqä änyänġe, hii iwqatäpu, itanġa äquvätä ätimäutä iqä änyänġe, ängüä nyätġqä imäkepiyä. ⁶ Inġi ämaqä eeqänänġi, qu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä, ämaqä qui imäkñätqänjuwä iquau hänjä iqumuatqe, hinjuä qumbnuwiqä ätqiyä” ätätä äqänä.†

⁷ Inġanġi qokä-apäkä kuapänä, Jonä iqu asnjä wuqiyätġqä wimeqanġuwänġa, iqu tii ätukqe. “He qämakä quvqä iquauqä ymeqä-qunenġqä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tränjä äpänġiyä, he zä upiyä-qe’ tqi hitanġikä? ⁸ Hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäucqä äktmbu motquapiyä. Iinjä imäkquwi, he zä hġqu häukuä-tänjä enqä-panuenġqä. Ga ‘Aprähämä iqu neqä awiqi hitanġqetanġi, ne ängüä äpmeñunä-qe,’ matġqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähämä iqueqä kaqä-kawäka epnqe, ängüä imäkänä. ⁹ Zä-häukuä ängüä mäwiqanġutqä iquauñi tä täuvepnġqä dinġe, japiñi zä-quatä iqi ae äwinä” ätukqe.

¹⁰ Jonä iqu e tqanġa, qu yatnġqä äväpu, “Inġe ne äänä imäkatanġuäwä?” ätukuwi.

¹¹ I tqanguwänġa iqu kimanġi, “Ämaqä hġqu gquä hġquaqu-tänju sätäti, ämaqä gquä maeqä ique vänġiyä. Itanġa ämaqä hġqu buayä-tänju eäqe, iqu-pqe asä e yänġiyä” ätukqe.

¹² Itanġa ämaqä mbqä motauqä hġqua, asnjä mapnġqä äwimepu, tii ätukuwi. “Ämaqä ämänätqueqä iquki, ne äänä imäkatanġuäwä?”

¹³ Kimanġi iqu iquauñi, “Heqä ämeyätqänjuwä iqua etquwä-pa, iunä motaupnġeqä” ätukqe.

¹⁴ Itanġa ämaqä mäkä-iqä iqua-pqe yatnġqä äväpu, “Ne äänä imäkatanġuäwä?” ätukuwi.

I tqanguwänġa iqu, “He ämaqeunġi, ‘Mbqä nätappiyä’ ätuäpu, suqä quvqä mitqueqä pambiyä. Quñi kuknjuä quanġä mämitqä pambiyä. Itanġa ‘Mbqe, wäunjuä iququnenġe, tä qäyunġqä’ knuä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁵ Inġanġi qokä-apäki, Kraisi ämaqeunġi mitnġqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquenyqe hinjuä äqämbu äpmaminġuwä iqua, Jonä iquenyqe, “Tqu Kraisi Qäcutiyä?” knuä äwininqe. ¹⁶ Qu knuä e indqänätanġuwinqe, Jonä iqu iquau tii ätukqe. “Nyi asñi, eqä ditänä eqiyätqänjä. Iinjä etanġi, Ämaqä nyi ämanġutäunġqä Iqu, qänaki änä äpänġiyä. Iqueqä yukä ämuasmänġqä gue ewamqe, nyi ämaqä ängquunä manä, quvqunġqä. Iqu asñi, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Änguitä, tä itä hiqiyänġiyä. ¹⁷ Iqu spetqä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä Kiqä anju pnġqä maeninġeqä. Itanġa kuä pai, tä maisquä du tnämäuniqeqä” ätukqe. ¹⁸ Inġanġi Jonä iqu, ämaqä knuä ängüä mapnġqä iunġqä, kuknjuä hui inä ätuätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknjuä ängui awä ätuminġe.

Heroti iqu, Jonä ique guä äpmuatekqenqä§

¹⁹ Galilisanjä ämaqä naqä Heroti iqu, iqueqä känguequeqä apäkä Herotiyasi ämetä, suqä quvqä huizi, kuapänä imäkqanġqeta, Jonä iqu äkasuwä ätukqe. ²⁰ Iutanġi Heroti iqu suqä quvqä hġqu anġu inä imäkätä, Jonä ique guä äkiqiyäuekqe.

*Jisasi Iqu, asnjä ämakqenqä**

* 3: Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Jonä 1:19-28
yoqä-pqe Heroti iqueyi. † 3:6 Asayä 40:3-5
3:13-17; Makä 1:9-11

† 3:1 Heroti iqueqä yoqä huizi, Antipasiyi. Iqueqä kaniqueqä
§ 3:18 Matiu 1:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 9:7-9 * 3:20 Matiu

21-22 Ämaqä eeqänäni, qu asnä metqätanġuwänġani, Jisasi Iqu-pqe asnä ämakqe. Iqu asnä ae ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqämanätqätanġa, qäukui qnqanä äütänäqe, Dnä Änġuä Iqu, ynġä-heeqä enqä-pa, Iquenyqä äquvepkqe. Äquvepqanġa, qäuküä yätutanġi, manä tiinjä ätukqe. “Si Nqä Ymeqä Nyi kiinjä änyinatnġä Iqukiyqä. Nqä äwqe, Sinyqä yeeqä änyinjyia.”

Jisasi Iqueqä kawäkaunqä†

23-38 Jisasi Iqu, Iqueqä quväukui 30 päwqanġa, Iqueqä wäunüä ipäqäkqe. Inġanġi qokä-apäki Iquenyqe, ‘Josepä iqueqä Ymeqeä†’ knüä indqänġuwi.

Kinganäni, Goti Hanjuwä Iqu Atamä ique imäkkqe. Atamä iqu Seti ique eämakqe. Seti iqu Inosi ique eämakqe. Inosi iqu Kenanä ique eämakqe. Kenanä iqu Mähaleli ique eämakqe. Mähaleli iqu Jareti ique eämakqe. Jareti iqu Inokä ique eämakqe. Inokä iqu Metusela ique eämakqe. Metusela iqu Lamekä ique eämakqe. Lamekä iqu Noa ique eämakqe. Noa iqu Semä ique eämakqe. Semä iqu Apäksati ique eämakqe. Apäksati iqu Kainanä ique eämakqe. Kainanä iqu Sela ique eämakqe. Sela iqu Epe ique eämakqe. Epe iqu Pelekä ique eämakqe. Pelekä iqu Reu ique eämakqe. Reu iqu Serukä ique eämakqe. Serukä iqu Neho ique eämakqe. Neho iqu Tera ique eämakqe. Tera iqu Aprähämä ique eämakqe. Aprähämä iqu Aisakä ique eämakqe. Aisakä iqu Jekopä ique eämakqe. Jekopä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Peresi ique eämakqe. Peresi iqu Heslonä ique eämakqe. Heslonä iqu Ani ique eämakqe. Ani iqu Atäminä ique eämakqe. Atäminä iqu Aminätapä ique eämakqe. Aminätapä iqu Nesonä ique eämakqe. Nesonä iqu Salämonä ique eämakqe. Salämonä iqu Boasi ique eämakqe. Boasi iqu Opeti ique eämakqe. Opeti iqu Jesi ique eämakqe. Jesi iqu Dewiti ique eämakqe. Dewiti iqu Netenä ique eämakqe. Netenä iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Mena ique eämakqe. Mena iqu Melea ique eämakqe. Melea iqu Eliyakimä ique eämakqe. Eliyakimä iqu Jonamä ique eämakqe. Jonamä iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Simiyonä ique eämakqe. Simiyonä iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Jorimä ique eämakqe. Jorimä iqu Eliyesa ique eämakqe. Eliyesa iqu Josuwa ique eämakqe. Josuwa iqu Erä ique eämakqe. Erä iqu Elämatamä ique eämakqe. Elämatamä iqu Kosamä ique eämakqe. Kosamä iqu Ati ique eämakqe. Ati iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Neri ique eämakqe. Neri iqu Selatiyoli ique eämakqe. Selatiyoli iqu Serupapelä ique eämakqe. Serupapelä iqu Resa ique eämakqe. Resa iqu Joänanä ique eämakqe. Joänanä iqu Jota ique eämakqe. Jota iqu Josekä ique eämakqe. Josekä iqu Semenä ique eämakqe. Semenä iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Matä ique eämakqe. Matä iqu Näkai ique eämakqe. Näkai iqu Esäli ique eämakqe. Esäli iqu Nahumä ique eämakqe. Nahumä iqu Amosi ique eämakqe. Amosi iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jänai ique eämakqe. Jänai iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Heli ique eämakqe. Heli iqu Josepä ique eämakqe. Inġi qokä-apäki, “Josepä iqu Jisasi Ique eämakqeä” knüä indqänġuwi.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminġenqä**

1-2 Inġanġi Dnä Änġuä Iqu Jisasi Iqueqä äwqä imä kuapänä munġanġa, Iqu anġu wätnġä, eqä Jotänä iunġi ävämakqe. Iqisanġi Dnä Änġuä Iqu Jisasi Ique iwimäknqanġi, Iqu anä avqnġä imä hiunġi 40 äpmakqe. Iqu iu pmetanġa, Setänä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätnġä duñqä yamwiqä äwiminġe. Imnġi Jisasi Iqu buayä manqä äpmenjaqänäqe, hiunġi yäpakä iquenġi Iqu buayä dä äwikqe.

3 Inġanġi Setänä iqu, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanġutqe, hikä tqü buayä kunmäknätnġä, kuknüä tuvä” ätukqe.

4 Inġäqe Jisasi Iqu kimanġi, “Goti Hanjuwä Iqueqä kuknġi tii äqänä.

‘Ämaqä buayä dutanä pmeqä hmanġqä’† ätukqe.

5 I tquanġa, Setänä iqu ätuma äyäqe, anä-himqä eeqänänä qua täunġi maqänä ämotquakqe. 6 Ämotquetä tii ätukqe. “Anä-himqä eeqänänä täunġi, nyi Si misnġä ktap-mqänä. Itanġi, Si yoqä naqä qondnġinyä. Nätmätqä eeqänänä, nqä ae änyimänġqeä. Itanġi nyi ämaqä hnġqe wimqä etanġutqä di, nyi äwimqänä. 7 Inġi Si qonġä änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeu mamäuqanġtqe, eeqänänä tä Tqä hiänqiyä” ätukqe.

8 I tquanġa Jisasi Iqu kimanġi, “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi tii äqänä,

‘Si qonä äuktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunji Iqueqenä iqanginyä’ äqänänä[†] ätukqe.

⁹ Itanji, Setänä iqu Jisasi Iqueni, Jerusälemänqä ätumä äwäqe, hiqäva-imäqkä anä atääqä yängisa ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanjutqe, qua mänji ikuapmäuvä. ¹⁰ Ii tiinjäqä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä.

‘Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä enätqe, si ängüä mikipñqänä ätuänqiyä. ¹¹ Inji tqä yuki, hikä iu hui matäveqä isñqä diñqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäpñqäuä,’ äqänänä[§] ätukqe.

¹² I tquanğa Jisasi Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Bukä iunji tii äqänä.

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Ique, yamwiqä mäwqä panä’ äqänänä^{*} ätukqe.

¹³ Inğanji Setänä iqu, Jisasi Iqueni yamwiqä eeqänänji qäpu äväqe, hea hñğanqä hiñuä äqänä pmetñqä diñqä ävämakqe.

Jisasi Iqu, Galili iuta wäunüä ipäqäkqenqä[†]

¹⁴ Inğanji Dñä Ängüä Iqueqä yänänänqñqä ditä qäsä, Jisasi Iqu Galili dunqä angumä äukqe. Ämaqä iqi pmeqe, Iquenyqä qätä äwikuwi. ¹⁵ Iqi äpme, iquauqä anä aquväñqñqä iu näqñqä äväkiqe, ämaqä eeqänänjä iuqä hiñuä iqi, yoqä naqä täñä-qu emiñqe.

Nasäretqätanjä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä[†]

¹⁶ Iqisanji Iqu Nasäretqänqä, anä Iqu hiñuiqänä äpme naqä ekqä dunqä ävämakqe. Iqi ätimäuqe, Iqueqä suqä dunä itä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, anä aquväñqñqä yängisa äpeyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui a täutñqä ätqäukqe. ¹⁷ Ämaqä hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, ämaqä bukä miqä iqu ämetä, Jisasi Ique vqanğa, Iqu ävatäqe, kukñuä tiinjä qänätanği äqunätä a ätäukqe.

¹⁸ *“Dñä Ängüä Iqu nyaqä yäpä tämä äpmenä. Ii tiinjäqä. Naqä Iqu nyi ätenjikqe. Qokä-apäkä nätmatqä maeqä du, Iqueqä kukñuä äñgui awä tumqätä, ämaqä guä pmetanğuwä iquau, ‘Hiñginä upñqe qä’ tumqätä, ämaqä hiñuä quvqä iquau-pqe, ‘Hiñuä ängju qämbñqe qä’ tumqätä, itanğa ämaqä, huizi iqua mändi kittqiyätqätanğuwä iquau, qanyä pmapñqä iwimäkqämäqä änändowatkqe qä. ¹⁹ ‘Hea Naqä Iqu ämaqe äñguä iwimäkäniqenqä äpätnqe, qäqiyäqä’ awä tquäm qä änändowatkqe qä”*[§] qänätanği a ätäukqe.

²⁰ Jisasi Iqu a qäpu ätäuäqe, bukä ämuänyätä, anji äväqe, quamä äpmakqe. Inğanji, ämaqä anä aquväñqñqä iu äpmamiñuwä iqua, qu eeqänä Jisasi Ique hiñuä yänänänqñqä äqunmiñuwi. ²¹ Iinjä iqanguwänğa, Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä bukä täu äqänänqä tä, he qätä äwiyanjuwä iunji, täñğa ätimäuqiyä.”

²² Iqu i tquanğa, eeqänänjä iqua Iquenyqä yeeqä ipu, kukñuä ängüä ätpiyi, Iqu kukñuä äñguänänjä tquanğqenqä kñuä kuapä indqämbiyi, tiinjä ätnjuwi. “Tä Josepä iqueqä Hikñiqueqä. Kukñuä tä, Iqu ängisa ämetä tqiyä?”

²³ Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqe quamä äñguänänjä pmeqenqä kukñuä ätädqänuwä-panji, he ‘Si duuta iqukiyqä. Tqä-täuä äñguä imäkinyä’ ändpiyi, itanğa ‘Nätmatqä Si Kapänämä imäkñiqe, ne qätä äwiyuqweqä. Inäqe Tqä anä täqini, asä i imäkinyä’ dññqe qä” ätukqe.

²⁴ Inğanji Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqä, hiñuä-tqä quwqä anä-himqä iutanä iquenyqe, qu yeeqä miqä ipñqäuä. ²⁵ Nyi naqä-qakuä tiinjä-pqä etqänä. Kinganänji, Laisa iqu pmetanğanji, quväukui hñquaqui-hñque, qanji 6 iunä piyä maqiyqä itä, buayä dä naqänänjä ätimäukqe qä. Inğanji apäqñqä kuapanä hiua, Israitqä iu äpmamiñuwiqä. ²⁶ Inäqe Goti Hanjuwä Iqu Laisa iqueni, apäqñqä iuautanjä huinyqä mändowatqä danä ikqeqä. Oeyä. Iqu iqueni, apäqñqä yäpaqänğisanä anä-himqä Säläpatqä pmeqä huinyqä, anä-himqä naqä Saitonä ingisanqä ändowatkqe qä. ²⁷ Tiinjä-pqä emiñqe. Hiñuä-tqä Elisa iqu pmetanğanji, qokä-apäkä wänyimänqä-tänjä kuapä Israitqä iu äpmamiñuwiqä. Inäqe, eeqänänjä iquauqä wänyimänqä qäpu maeqä da ikqe. Naimänä, qua Siliya pmeqä iquänä, äñguä imänğqe qä” ätukqe.

²⁸ Jisasi Iqu e tquanğa, ämaqä anä aquväñqñqä iu äpmamiñuwä iqua, kukñuä qätä iinjä äwipiyyi, qu eeqänä äwqä tnänjä naqänänjä äwiñgqe. ²⁹⁻³⁰ Iinjä ipiyi, iqua ävaupu, Iqueni anä-himqä yäpaqänğisa äkiwqatämäkuwi. E imäkäpiyitanji, qoqonä, anä-himqä iu mätnätanğqä yänğisanji, iwaqä bu ävqutäumanä-tpu, ätuma yqanğuwänğa, Iqu quvaqä awä iqisa äqupawunğa äwekqe.

[†] 4:8 Kukñuä-suqä 6:13 § 4:11 Apqä Bukä 91:11-12 * 4:12 Kukñuä-suqä 6:16 † 4:13 Matiu 4:12-17; Makä 1:14-15 † 4:15 Matiu 13:53-58; Makä 6:1-6a § 4:19 Asayä 61:1-2

*Jisasi Iqu, ämaqä dnä quvqä-tänjä hjqe ängüä iwimäkkqenqä**

³¹ Iqisanji Iqu Kapänamä, anä-himqä Galilisänjä ingisanqä äwäkkqe. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqanji, Iqu ämaqä iquau näqñqä äwimiñqe. ³² Inqanji Iqu, yoqä-tänjä-qu tquanqñqä, qu qätä äwiyäpu, yäunüä ikuwi.

³³ Inqanji, ämaqä dnä quvqä-tänjä anä aquväqñqä iu äpmamiñqä hñqu ämävauqe, manä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. ³⁴ “Äi! Jisasi Nasäretqätanä Iquki, Si squä nemäkätqäwä? Si ne qui nemäkätqä äpñätanä? Nyi Sinyñqe näqñqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänjä Iqukiyqä” ätukqe.

³⁵ E tquanqä, Jisasi Iqu yänänäqñqä tii ätukqe. “Si kukñuä matqä panä. Ämaqä iquenji huätä vämayä!” E tquanqä, dnä quvqä iqu, iquenji qu-tänjä awä iqi qua mänji äkimäuqe, ique qui mimäqä itä ävämakqe.

³⁶ Ämaqä yäunüä ipiyi, tii ätñguwi. “Kukñui äkitanäwä? Iqueqä yoqetä yänänäqñqä iutatä tquanqä, dnä quvqä iqua qätä äwiyäpu ävämeqäuä.” ³⁷ Jisasi Iqu nätmätqä iinjä imäkkqenqä tiwiqe, anä-himqä im-imä äwekkqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, ängüä iwimäkkqenqä†

³⁸ Jisasi Iqu anä aquväqñqä iunji ävämanji, Saimonä iqueqä anä iu äpaqukqe. Iqinjä Saimonä iqueqä känemi, huiwä dnä tnänjä iqanji witanqñqä, qu Iqu yätamäqä vätnqä diñqä yatñqä äwikuwi. ³⁹ I tquanqñqä, Iqu äwäqe, apäkä ii-sänjä qäqiqi ätqäuqe, yaqä huätä wätñqänä kukñuä yänänäqñqä ätukqe. Iqu e tquanqä, yaqä qäpu eqanji, ii ängüä maqänä imänäqe, ymisänjä näwinyä imäkeqce.

⁴⁰ Maptqä äqunatñqä itqätanqä, qu ämaqä tänjä-yaqä huitanä-huitanä-tänji, Jisasi Iquenyqä ätuma ätimäukuwi. Iinjä iquauñi, Iqu hñqunä-hñqunä hipa haqeqi äwiyätä, ängüä iwimäkkqe. ⁴¹ Iqu e imäkätqätanqä, dnä quvqe ämaqä kuapänänjä iunji ävämakuwi. Ävämepiyänqanji, qu Iquenji, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukuwi. Qu, “Tqu Kraisi, Ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekkqä Iqueqä” näqñqä etanqñqä, Iqu, qu äkasuwä ätuätä, “He matqä pambiyä-qe,” yänänäqñqä ätukqe.

Jisasi Iqu, anä-himqä huiwä ätuäkämiñqenqä‡

⁴² Zinüanqanji, Jisasi Iqu anä avqñqä dñqä äväma äukqe. Inqanji ämaqä, qu Iquenyqä qävqä ikipu, ämäqumuapiyi, iquau mävämeqä yätñqä, iqi ätäuqumuatekuwi. ⁴³ E iqanguwiñqä Iqu iquau tii ätukqe. “Henyä ma, anä-himqä huiunji, Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä awä inä tumqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iinjñqä änändawatkeqä” ätukqe. ⁴⁴ Iqinjä ävämanji, Iqu qua Jutiya iu ikitä, iquauqä anä aquväqñqä iu awä ätuäkämiñqe.

5

*Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä**

¹ Hiunji hñqenji, Jisasi Iqu eqä Genesäretqä iqueqä manä iqi tqäutanqä, ämaqä kuapänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wipñqä, Iqu-tänjä qäqiqi ätqäumiñuwi.

² Jisasi Iqu kukñuä awä ätuätäqänqanji, hämapäkä-piqä hñquauqä yimba hñquauqä eqä manä iqi witanqñqä äqunqce. Hämapäkä-piqä iqua yimba iu mäpmeqä, quwqä hämapäkä qa piunqce, asñä äqämiñuwi. ³ Inqanji Iqu Saimonä iqueqä yimba ique hiñuä äqunäqe, ätkamäutä, Saimonä ique, “Yimba nändi äma uvä” ätukqe. Itanji Iqu yimba iu quamä äpmeqe, qokä-apäkä iquau kukñuä hui inä äwikqe.

⁴ Iqu näqñqä qäpu äväqe, Saimonä iquenji, “Si yimba eqä awä näñi äma äwätinä, iqisanji he qae hämapäkiñqä eqä-huänjä bu tnämeqapiyä” ätukqe.

⁵ I tquanqä, Saimonä iqu kimanji, “Naqä Iquki, ne heatqä tqenji wäunüä yänänäqñqä itqätanqñu, zä aanqä änavqiyä. Ne hämapäkä tutqä qäpu mapiqä iqunä. Ga Si iinjä ändinjä, nyi qa ätnämäumqänä” ätukqe.

⁶ Qu iinjä ipiyi, hämapäkä kuapä piqanqñqä, qae ändakmäumätä ikqe. ⁷ Iquauqä käyamaqä yimba huizi iu äpmamiñuä iqua, yätamäqä wipñqä diñqä hipa äuqueqä äwikuwi. Iqua äppiyyi, hämapäki yimba hñquauqui ämaikuwi. Inqanji yimba iquauqä eqä-huänjä mämä quveqenyäsinyä ikiyi.

⁸ Saimonä Pitä iqu, hämapäkä eqänänjä äpäkuwä iu äqunäqänqanji, iqu yäunüä naqänänjä itä, Jisasi Iqueqä yuka yäpä iqi äpäknäqe, “Naqä Iquki, Si änyiväma uvä. Nyi ämaqä quvqunqä” ätukqe. ⁹ Iqunä ma. Ämaqä Saimonä iqu itä anä äpmamiñuä iqu-pqe, yäunüä ikuwi. ¹⁰ Iqueqä wäunüä anä iqä, Jemisi iquä, Jonä iquä, Sepri iqueqä hikñä ingueqi-pqe, yäunüä inä ikiyi.

* 4:29-30 Makä 1:21-28 † 4:37 Matiu 8:14-17; Makä 1:29-34 ‡ 4:41 Makä 1:35-39 * 5: Matiu 4:18-22; Makä 1:16-20

Saimonä iqu i tquanğa, Jisasi Iqu kimanı, “Si zä miqä panä. Nyi, si ämaqe, hämapäkä enqä-pa, piqätñanqä, ikimäkmaqänä” ätukqe. ¹¹ Qu yimba eyqiyämanı, eqä manä weä näñnyqä äpäupiylı, quwqä nätmatqä eeqänäñi hiñuinä äqunqanı, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänğä hñque ängüä iwimäkkqenqä†

¹² Hea hñquenı, Jisasi Iqu anğä-himqä hñque äpmaminqe. Anğä-himqä iunı, ämaqä wänyimänqä kuapänänğä-tänğä hñqu äpmaminqe. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqce, qonğä äwöktäutä, hipenüä qua bu eätä, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si äkinganğutqe, nyi ängüä iqu nyimäkätñinyä.”

¹³ Itanğa Jisasi Iqu hipa haqeqä äwiyäqce, tii ätukqe. “Nyi änyingiyä. Si ängüä imännyä.” I tquanğa, ämaqä iqueqä wänyimänqce, ängüä maqänä imänğqce.

¹⁴ Iñqe Jisasi Iqu tiñğä ätukqe. “Nyi tä imäkqenqe, si ämaqä hñque mätküä panä. Si hiqäva-imäkqä iquenyqä äyätnä, tqä huiwi ique motquayä. Mosisi iqu ätkqä-pa, tqä huiwä ängüä ikimäkqenqä hiqäva imäkiyä. Iñqe, qu ‘ämaqä tqı iqueqä yaqce, ängüä ae imänğqeqä’ kjuä vätnqänännyä” ätukqe.

¹⁵ Iqu, “Si ämaqä hñque mätküä panä” qäyä ätukqä-qce, ämaqä im-imä äpmapiyä iqua, Jisasi Iquenyqä kukñui qätä kuapänä äwimiñuwi. Inğanı ämaqä kuapänä kukñuä qätä wipñqätä, iquauqä yaqä ängüä iwimäkätñqätä, Iquenyqä äpminiwi. ¹⁶ Qu iñğä itqätanğuwänğa, hea kuapänänğanğı Iqu äväma, anğä avqñqä imqä äwätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäqisminqe.

Jisasi Iqu, ämaqä yänğä-a quvqä hñque ängüä iwimäkkqenqä‡

¹⁷ Hea hñquenı Jisasi Iqu qokä-apäkiu näqñqä vätkätanğa, Parisitanğä hñquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä hñquatä anğä-himqä eeqänänğä Galilisanğä, Jutiyananğä, Jerusälemätanğä iuta äppiwi, Jisasi Iqutä quama anä äpmamiñuwi. Goti Hanjuwä Iqueqä yänğänäqñqce, Jisasi Iqu ämaqä tänğä-yaqä iquau ängüä iwimäkätñqänä Iqutä äpmaminqe. ¹⁸ Inğanı ämaqä hñqua, ämaqä yänğä-a quvqä hñque hevqä ämiqutäwa äpäpu, anğä yäpä yänğisa äma äpeyäpu, Jisasi Iqu-tänğä qäqıqı hianä-tpu ikuwi. ¹⁹ Ämaqä kuapänä pmetanğä anä mäpeyqä ipiyi, anğä haqä yätunqä äma äpepiyi, atääqä yänğisa itäqäktäupu, ämaqä yänğä-a quvqä iqueni, iqueqä hevqeu guä ämäsäupiylı, ämaqä pmetanğuwä awä Jisasi Iqu tqäutanğqä bunğä guä äyämäwatukuwi.

²⁰ Iqu quwqä quuvqä heqıyğä du hiñuä äqunäqce, “Nqä näueqä iquki, tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä” ätukqe.

²¹ Iqu e iqanğqenqä, Parisi iquatä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä kjuä tiñğä indqänğuwı. “Suqä quvqä huätä mamäuqce, Goti Hanjuwä Iqunänğqä. Iqueni äkittıqiyetä, naqä timäutñqä ätkäqä Tqu, ii Tqukä?”

²² Iquauqä kjuä indqänğä imñi, Jisasi Iqu näqñqä ae eäqce, “He Nyinyqä kjuä iñı, sunğä indqänğäuwä?” ätukqe. ²³ “Nyi qeiqınyä imäkätmä tmqe, kukñui äkikä? ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ tmqätanä ä, ‘Si ävautnä qanğä uvä’ tmqätanä?” ²⁴ Tiñğä eänä, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täunı suqä quvqe huätä mamäunqıyä. He iñinğce näqñqä mapñqce, Nyi ämaqä tänğä-yaqä iqueni tii ätküä. ‘Si ävautnä, tqä yquvanğä a ämaqätätñä, anğämqä uvä’ ätkuänä” ätukqe.

²⁵ Jisasi Iqu e tquanğa, iqu maqänä ävauqe, iqueqä yquvanı a ämaqätäqce, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änğuiqä” ätätä, iqueqä anğämqä äukqe. ²⁶ E äqumbiyi, qu eeqänä yäunüä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änğuiqä” ätkuwi. Iñinğce, tiñğä ätkuwi. “Tänğa ne nätmatqä huitanğä yänğänäqñqce timäuqanğı hiñuä äqunänğunä” ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänğänäqñqenqä kjuä kuapänä indqänğuwı.

Jisasi Iqu, Lipai (Matıu) ique tääqä ätuätumakqenqä§

²⁷ Iqisanı Jisasi Iqu äwäqce, ämaqä mbqä motauqä hñqu, mbqä motauqä anğä iu pmetanğı äqunğce. Iqueqä yoqe, Lipai ique. Iqueni Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe. ²⁸ I tquanğa, iqu nätmatqä eeqänäñi iqi ävämetä, pämä ätkäuqce, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

²⁹ Lipai iqu Jisasi Ique itmakqenqä, iqueqä anğä du ymisanğä naqänänğä imäkkqce. Ämaqä kuapänä mbqä motauqä iquatä, ämaqä huizi-pqä iquatä, buayä anä änäpu äpmamiñuwi. ³⁰ I pmetanğuwänğa, Parisi iquatä, iquauqä ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jisasi Iqueqä wäunğänğä ämotquaminğä iquauñı, “He ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä buayä anänı, sunğä nätqänğäuä” ätkuwi.

³¹ I tqanġuwänġa, Jisasi Iqu kimanġi, “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquauñġä mäwqä ipnä. Ämaqä yaqä iquanä upñġäüä” ätukqe. ³² “Inäqe, kñuä äkunmäknäpu suqä quvqä vquatämäupñġä dñnqe, Nyi ämaqä suqä äñġuä imäkqä iquau tääqä tumqä mapqä iqäqeqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau tääqä tumqä äpqäqeqä” ätukqe.

*Qu Jisasi Ique, suqä buayä mañġänġä yatñġä äwikuwiñġä**

³³ Inġanġi qu Jisasi Ique, tiinġä ätukuiwi. “Ämaqä Jonä iqu wäunjuänġä ämotquetñġä iqua, buayä mañġänġä imäkäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänjuwiqä. Itanġa, Parisi iquauqä-pqä iqua, asänänġä. Inäqe Saqä iqua, buayätä eqätä änätqänjuä” ätukuiwi.

³⁴ I tqanġuwänġa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä apäkä metñġä hñqu, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanġanġi, he iquauñi, ‘Buayä mañġä pambiyä’ tupñġätanä? Oeyä! ³⁵ Qänakndanġi, ämaqä hñquä ique ätuma uwqanġuwänġa, iqueqä käyämaqä iqua buayä mañġe, inġanä pmapnuwänġeqä” ätukqe.

³⁶ E ätuäqe, Iqu kukñuä ktqä tii ätukqe. “Gquä yäüä hñqu äpäñġgqe, ämaqä hñqu gquä änyä-hänġä dutanġi, yäüä näñuenyqä mapisqä yänġiyä. E äpisätqe, iqu änyä-hänġä ique qui imäkänġiyä. Itanġa änyä-hänġitanġitä, yäüä ditänġi, asänänġä maeqä etanġi, yäüä iqu äñġuä matimäuqä yänġiyä. ³⁷ Tiinġi inänġä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänġä hui, yaqueqä huiwä yäüä du mequatimäuqä yänġiyä. Iqu e imäkätqe, wainqä-eqä änyä-hänġi, yaqueqä huiwä yäüä iqueni äpisätä, qua bu iquasäunä. Yaqueqä huiwä-pqä qui inä imäkänġiyä. ³⁸ Iinġiqe, qu wainqä-eqä änyä-hänġi, yaqueqä huiwä hänġä iu iquatimäupñġäüä. ³⁹ Itanġa ämaqä wainqä-eqä yäüä äñġuwä iqua, änyä-hänġä dñnqe mäwiñġä inä. ‘Yäüä iqu ämäwqätäunä’ ätätqänjuä” ätukqe.

6

*Qu Jisasi Ique, suqä Sämbatqenġä yatñġä äwikuwiñġä**

¹ Sämbatqä hiunġi hapä pmeqä hñquenġi, Jisasi Iqu kuä-witqä wäunjuä iu ikäminġe. Iqueqä wäunjuänġä ämotquaminġä iqua anä ikipu, kuä-witqe ätäkäpu änmijnuiwi. ² Iqua e iqanġä äqumbiyi, Parisi hñquä tii ätukuiwi. “Nätmatqä iinġi, neyaqä suqä hiunġi hapä pmeqänġanġi, ne pmua imäkätunġeqä. He iinġi suñġä imäkqäüä?” ätukuiwi.

³ Jisasi Iqu kimanġi tii ätukqe. “Hiñjuänänġi, neqä awiġu Dewiti iqtutä, iqueqä ämaqä iquatä buayä dä äpäkonäpiyänġa imäkqenġe, he kukñui a mataqä itqänjuwätanä?”

⁴ Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anġä yäpä yänġisa äpaquväqe, buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñjuä iqi äwäminġe, ämakqe. Buayä iinġi, hiqäva-imäkqä iquanä ämepu hñqä äwäminġe. Huiziquauñġe, ii pmuai. Inäqe, Dewiti iqu ämeqe, änätä, hui iqueqä ämaqä iquau äwikqeqä” ätukqe. ⁵ Tiinġa-pqe inä ätukqe. “Hiunġi hapä pmeqeuñi, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu ämitqänä.”

Jisasi Iqu, ämaqä hipa quvqä-tänġä hñque, äñġuä iwimäkqenġä†

⁶ Hiunġi hapä pmeqä huiziquenġi, Jisasi Iqu anġä aquväñġä hñque äpaquväqe, näñġä äwiminġe. Qutä anänġi, ämaqä hipa ämuangisani quvqä-tänġä hñqu äpmaminġe.

⁷ Inġanġi kukñuä-suqenġä näñġä iquatä, Parisi iquatä kñui, “Ämaqä Iqu ämaqä tqenġi, hiunġi hapä pmeqä täñġanġi, äñġuä iwimäkänġutiyä, ä äñġuä mäwimäkqä yänġutiyä?” vqanġi, Jisasi Ique kukñuä mitpnuwänġä hänaqenġä qävqä ipu, hiñjuä äqumbu äpmaminjuwi. ⁸ Itanġi Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänġä imñinġe näñġe eäqe, Iqu ämaqä hipa quvqä ique ätukqe. “Si ävautnä, ämaqä iquauqä hiñjuä iqi pämä tqävä.” I tqanġa, iqu ävautä e imäkqeqe.

⁹ Iqu e imäkqanġa, Jisasi Iqu iquau ätukqe. “Nyi yatñġä eyqänä. Neyaqä suqä dñnġi, hiunġi hapä pmeqänġanġi, ne suqä äñġuä imäkätunquätanä, ä quvqä imäkätunquätanä? Ne ämaqä qui imäkmbñġä pmetanġuwä iquauñi, yätamäkqä vatunquätanä, ä qui iwimäkätunquätanä?” ätukqe.

¹⁰ E ätuäqe, Iqu ämaqä eeqänänġä iu hiñjuä äqunġawäqe, ämaqä hipa quvqä ique, “Si tqä hipae jänä väpâyä” ätukqe. Iqu tqanġqä-pa imäkqanġa, iqueqä hipae äñġuä qe imänġqe. ¹¹ Iinġä äqumbiyi, ämaqä kukñuä-suqenġä näñġä iquatä, Parisi iquatä äwqä äkasuwä kuapänä munġanġa, tii ätnjuwi. “Ne Jisasi Iqueni, äänä imäkätunquäwä?”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 hñquau ätäunjuä äwikqenġä†

¹² Heatqä hñquenġi Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñġä qoqonġä yätunġä äyäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tätqätanġi zä ävekqe. ¹³ Mäptqä timäuqanġa, Iqu

* 5:32 Matiu 9:14-17; Makä 2:18-22 * 6: Matiu 12:1-8; Makä 2:23-28 † 6:5 Matiu 12:9-14; Makä 3:1-6 ‡ 6:11 Matiu 10:1-4; Makä 3:13-19

Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tääqä ätuätumeqe, qutanä 12 iquau atäunjuä äväqe, “ämaqä wäunjuänqä dowatqä” änyuätkqe. ¹⁴⁻¹⁶ Ämaqä iinji, hñqu iqueqä yoqe Saimonä ique. Iquenji, Jisasi Iqu “Pitä igukiqä” ätukqe. Hñqu Endru, Saimonä iqueqä kängueqe, hñqu Jemisi ique, hñqu Jonä ique, hñqu Pilipä ique, hñqu Batromi ique, hñqu Matiu ique, hñqu Tomasi ique, hñqu Jemisi, Aläpiyasi iqueqä ymeqä ique, hñqu Saimonä, ämaqä Selotqä iutanä-qe, hñqu Jutasi, Jemisi iqueqä ymeqä ique, hñqu Jutasi Iskarioti ique. Ämaqä yäpakä tq, qänakndani Jisasi Ique ämaqä himä-wiunqä iquau väniñqä ique.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänjä hñquau äñguä iwimäkkqenqä

¹⁷ Iqu iquau atäunjuä ae äväqe, iquatä anä äppiwi, Iqu anä quauñä hñqäqi, ämaqä kuapänänjä iquatä pämä anä ätqäukuwi. Iqutä anä ätqäuminjuwä iqua, kuapänänjä hñqua, Iqueqä wäunjuä ämotquaminqä iquai. Ämaqä huiziqua, hui quä Jutiya im-imä äpmakäwäñuwä iutani, hui anä-himqä Jerusälemä iutani, hui eqä-huäñä manä, anä-himqä Tayätä Saitonätä ingisanä-pqe anä äpmaminjuwi. ¹⁸ Inğanji qu Jisasi Iqueä kukñui qätä wipñqätä, iquauqä täñä-yaqä äñguä imämbñqätä, äwimakuwi. Ga ämaqä dnä quvqä iquaua qui imäknätqätanquwä iquauñi, Jisasi Iqu äñguä qe iwimäkkqe. ¹⁹ Ämaqä eeqänäñi, qu Jisasi Iqueä yänänäqñqä dutani äñguä imänäpiyä diñqä, äwutmaqänänä-tpu iminjuwi.

Hañä-iqä ämetqäñuwä iqua, yeeqä ipñqenqäš

²⁰ Inğanji Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau hinuä äqunäqe, tii ätukqe. “Ämaqä nätmätqä maeqä iquenyä, he yeeqä enyanä. Tinjqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñi, hiqeqä. ²¹ Ämaqä täñga buayä dä eyätñqä iquenyä, yeeqä enyanä. Tinjqä. Qänakndani he buayä kuapänä äñäpu, äwqä äñguä hipäsäniqeqä. Ämaqä kñuä äqiyätqäñuwä iquenyä, he yeeqä enyanä. Tinjqä. He qänakndani, tä spruwiqä. ²² Qänakndani, he Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqäñuwä duta, qu äwqä äkasuwä kiñä etäpu, huätä endowatäpu, kukñuä quvqä etäpu, hiqä yoqenqä ‘quvqeqä’ etäpu, qui imäkkqanqñqanñi, he yeeqä iqäpñqä. ²³ Hea inğanji, he aquvänä ipu, häukuä qutäqäpñqä. Tinjqä. Nätmätqä äñguänänjä kuapänäñi, qäukuä haqä yätu henyqä näwinyä äwinä. Suqä qu emäkñqä-panji, iquauqä kaqä-kawäka qänqanäñi hinuä-tqä iquauñi iñä imäkminjuwiqä” ätukqe.

Äñguä äpmeñuwä iqua, hañä-iqä mapñqenqä

²⁴ “Itanga ämaqä nätmätqä kuapä-täñä iquenä, äñguänä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Nätmätqä hiqä äwqä äñguä imäkmbñqe, he ae ämeñäüä. ²⁵ He täñga buayä äñäpu, äñguä äpmeñuwä iquenä, äñguänä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänakndani, he dä heyäniqeqä. He täñga tä äsätqäñuwä iquenä, he äñguänä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänakndani, he ka ipu, kñuä qäyqäpñuwä. ²⁶ Ämaqä eeqänäñi henyqä aquvänä iqanqñqanñi, he äñguänä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänqanänñanñi, hinuä-tqä quanqä iquauñi, kaqä-kawäka iquauñqä aquvänä asä e iminjuwä-qe, iquauñi hañä-iqe, äwimäkkqeqä” ätukqe.

*Himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä winqenqä**

²⁷ “Nyi he etqänä. Nyaqä kukñuä qätä änyiyätqäñuwä iquenä, he hiqä himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä henquätñqeqä. Ämaqä henyqä mäwinqä itñqä iquauñi, he suqä äñguänänjä dinä iwimäkkqäpñqeqä. ²⁸ Ämaqe, he qui imäkmbñqä diñqä tääqä ätätqäñuwä iquauñi, he iqua äñguä pmapñqä diñqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquäpñqeqä! He ämaqä qui emäkätqätanquwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu iquau yätamäkkä vätnqä tääqä tquäpñqeqä! ²⁹ Ämaqä hñqu saqä mangawä iu kpäsqanqutqe, si hñgisa inä wimäkkqätñqeqä. Ämaqä hñqu saqä gquä quäuqä äquvätqe, gqueta qäsä qäyä ämequänä. ³⁰ Ämaqä eeqänäñi, nätmätqänqä yatñqä kiyqanquwä iquauñi, si äwisñqeqä. Ämaqä hñqu saqä nätmätqä meqanqutqe, si ‘Äñgi dapiyäqe’ mätquä pa iqätñqä. ³¹ Suqe, ämaqä qu he emäkñqä enyanqä-panji, he-pqe qunji inä iwimäkñqeqä” ätukqe.

³² “He ämaqä henyqä äwinyätñqä iquauñqänä enganqutqe, iñä itqänjuwitani, he nätmätqä äñguänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutani, squä mapnuwäñqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkkqä iqua-pqe, iquauñqä winyätqätanqñqä iquauñqänä äwinyätä, asä inä imäkkqä-quaiqä. ³³ He ämaqä äñguä emäkqanquwä iquauñä äñguä iwimäkkqanqñqeqe, he nätmätqä äñguänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa

iutanji, squä mapnuwängqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkkä iquapqe, asä inä imäkkä-quaiqä. ³⁴ He 'Iqu angumä kima dapqonqä' kjuä indqämbu, ämaqä hñque qanyinä vqangppqe, he nätmatqä änguanäni squä mapnuwängqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Suqä quvqä imäkkä iqua, 'Iqu angumä dapqonqä' kjuä indqämbu, suqä quvqä imäkkä huiziquau qanyinä wipñqäüä. ³⁵ Itanqa, hiqä himä-wiunjqä iquaujqä enganguti, iquauñi ängua iwimäkpñqäüä. 'Ämaqä tqu, angumä mädapqä yänqiyä' kjuä qäyä indqänäpu, qanyinä wipñqäüä. He suqä iinjä imäkpqe, Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä ymeqä äpmpu, qänakndanji nätmatqä kuapanä Iqueqä hipa iutanji mapnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qu Iquenyqä 'änguiqä' mätquä ipu, suqä quvqä imäkkätqätanguwä iquauñi, änguanä ämitqäüä. ³⁶ Goti Hiqä Heniqu, ämaqueñqä wiunjqä miqä, huäqä äwunätñqä-pa, he-pqä huäqä heunätñqeqä" ätukqe.

Huiziquauqä suqenqä miwäsäusqenqä

³⁷ "He ämaqä iquauqä suqenqä iwäsäupu, 'Ämaqä quvqä-quaiqä' matqä pambiyä. He iinjä mimäqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu heñä-pqe memäkkä yänqiyä. Ämaqä hñqu suqä quvqä imäkkänqçqenqä, 'Iqueni pizqä päkiyä' mätquä pambiyä. He e mätquä iqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu henyqä e mätquä yänqiyä. He suqä quvqä qäyä etqueqanqppi, heqä äwqe hanjuä imäknäpu, hui enyänä. He iinjä imäkkänqppqe, Goti Hanjuwä Iqu heñi, iinjä emäkkänqiyä" ätukqe. ³⁸ "He nätmatqä ämaqueu vqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä tiinjä hetapänqiyä. Iqu qua manquä ämanyuäqe, mändi äkisäutä, angumä hui ämanyueqanqa manquä ämnätä, hui qua mäni äpäkñqä-panjä iinjä hetapänqiyä. He nätmatqä qäyunä äwipqä-panjä iinjä, asä iinjä hetapänqiyä" ätukqe.†

³⁹ Iwä Iqu iquauñi, kukñuä ktqe tiinjä-pqe ätukqe. "Ämaqä hinjuä quvqä hñqu, hinjuä quvqä hñqueni, ängua itmetä hänaqeni ängua motqueniqiyä? Oeyä, qäquacu qua hovqä bu päwäyñqinyqä. ⁴⁰ Ämaqä hñqu näqñqä ämetqe, iqueqä näqñqä-vqä iqueni, mämäwqätäuqä yänqiyä. Ämaqä näqñqä eeqänä qäpu ämapqä iqua, quwqä näqñqä-vqä iquätäni, asänänjä hipñqäüä" ätukqe.

⁴¹ "Si tqä tta-tungueqä hinjuu, hinoqukuä wänqä änyätangqä ipi äqunätinä, tqä hinjui zä naqänänjä iqu qäyä witanqi kjuä mindqänquki, sunqä tutndi? ⁴² Inji äänä etanqikä? Tqä hinjuuñi, zä naqänänjä hñqu qäyä witanqi hinjuä änä mäqunquä itnä, tqä tta-tungueqenji, 'Tasi-guequkiyä, tqä hinjuuñi, hinoqukui nyi huätä makmäumqänä-qe,' äänä tutñqäwä? Si wopqä itnä, kukñuinä tqä-qukiyi. Zä naqänänjä tqä hinjuu äwinqce, huätä ganä mamändñqeqä. Iinjä itñi, si hinjuä ängua äqänätinä, tqä tta-tunguequeä hinoqukui, huätä mamäutñqeqä" ätukqe.‡

Zä huitanjä-huitanjä iquauqä häukuinjäš

⁴³ "Zä ängua di, näñqä ququvqä maqiyqä yänä. Itanqa, zä quvqä di, häukuä ängua maqiyqä yänqiyä. ⁴⁴ Ämaqä, zä-häukuä hinjuä äqunäpu, 'änguätiyä, quvqätiyä?' kjuä indqämbñqäüä. Qu zä-yäunquä maeqä guä yänjä-tänjä iqinjä, zä-eaqä häukuñi dupñqe, mäwqä ipñqäüä. Qu wainqänqänä kjuä indqänqa äupqe, guä yänjä-tänjä iquauñi, hinji manduqä ipñqäüä. ⁴⁵ Iinjä enqä-panji, ämaqä änguanänjä iqua, kjuä änguanänjä indqänäpu, suqä änguanänjä di imäkpñqäüä. Ämaqä quvqä iqua, kjuä quvqä huitanjä-huitanjä indqänäpu, suqä quvqä imäkpñqäüä. Ämaqä iquauqä kukñui, ii iquauqä kjuä indqänqä dutanjqä" ätukqe.

*Anjä qäyunä mätqenqä**

⁴⁶ Itanji "He 'Naqä Iqukiyä' ändäpiyä-qe, Nyaqä kukñuinqä qänaknä manyiyqä itqänjuwi, sunqäwä? ⁴⁷ Ämaqä Nyinyqä äpätä, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätä, qänaknä iqäqä iquenyqe, Nyi näqñqä hitapmqänä. ⁴⁸ Ämaqä iqu tiinjqä. Ämaqä hñqu, qua mäñqä mämä äptäqce, hikä iunji anjä haqeqi yänänäñqä ämätqä-panjä, iinjäqä. Maqñqä hitanqca, eqä huakä ätimäutä, anjä du yänänäñqä äpäsqäqe, ämaqä iqu anjä yänänäñqä ämätätqä-qae, anji ämenjä miqä yänqiyä. ⁴⁹ Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qätä änyiyätä, qänaknä miqä iqä iqu, ii tiinjqä. Ämaqä qua mäqueqä anjä hinqinä ämätätqce, qänakndanji eqä huakä äpätä, anji qui imäkkätä, qua iqi äpäkñqä-panjä iinjäqä" ätukqe.

† 6:38 Matiu 7:1-2 ‡ 6:42 Matiu 7:3-5 § 6:42 Matiu 7:15-20, 12:33-37 * 6:45 Matiu 7:24-29

7

*Jisasi Iqu, Romätanjä mäkä-iqä hñqueqä wäunjuä-wiyqä hñque, ängüä iwimäkkqenqä**

¹ Itanja Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau kukñuä iinjä qäpu ätuäqe, Iqu anä-himqä Kapänamänqä äukqe. ²⁻³ Iqinj Romätanjä mäkä-iqä iquauqä naqä hñqu äpmaminqce. Iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, täñä-yaqä ämetä, äpäkonqänä äwominqce. Ämaqä naqä iqu, iquenyqä kuapanä wingangqetani, iqu Jisasi Iquenyqä qätä äwiyäqe, ämaqä Israitqätanjä naqä hñquau, Jisasi Iqu äpäta, iqueqä wäunjuä-wiyqä ique ängüä iwimäkätnqä dinqä ändowatkqe. ⁴ Qu Jisasi Ique äwimapiyi, kukñuä aquvänä ätuäpu, "Iyääqä" ätukuwi. "Ämaqä naqä tq, ängüänänjä-queqä. Si yätamakqä wisñqe. ⁵ Iqu Israitqä iqunenqä äwinyätä, neqä anä aquväqñqä änamäsikqe" ätukuwi.

⁶ E tquanqguwängga, Jisasi Iqu qutä anä äukuwi. Qu äupi, ämaqä mäkä-iqä iquauqä naqä iqueqä anä-tänjä qäqiqi pätcätangua, iqu iqueqä quvämäqä iquau, Jisasi Ique tii tunqä ändowatkqe. "Naqä Iquki, Si qae pmayä! Si nyaqä anä tängisanqä yaptñqä dinqe, nyi ämaqä ängüänänjä-qunä hmanjqä. ⁷ 'Nyi ämaqä ängüänänjunä manä' kñuä nyiyqangi, ñqä-näuä mäkimēqä da iqänä. Inji, Si kukñuinä tqangti, nyaqä wäunjuä-nyiyqä iqu ängüä imänänä. ⁸ Nyi-pqe inänjqä. Nyi ämaqä yoqä-tänjä hñqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñi, hñque 'Si uvä' tquanqmdqe, iqu äwänqiyä. Hñque 'Si biyä' tquanqmdqe, iqu äpäñqiyä. Itanja ñqä wäunjuä-nyiyqä hñque, 'Si tä imäkiyä' tquanqmdqe, iqu imäkänqiyä" ätukqe.

⁹ Inqani Jisasi Iqu kukñuä iinjä qätä äwiyäqe, yäunjuä itä, qänaki hiñuä ämäqunäqe, ämaqä Ique qänaki wivändatanguwi ätukqe. "Täukue! Ämaqä tq quuvqä eqiyätñqä-panä iinj, Israitqä dunji, hiñuä mäqunqä itñqe" ätukqe.

¹⁰ Inqani ämaqä, mäkä-iqä naqä iqu ändowatkqä iqua, iqueqä anä iunqä anji äupi, wäunjuä-wiyqä iqu ängüä pmetanji äqunqwi.

Jisasi Iqu, hikñä ae äpäkonqä hñque, anji ävauqumatkqenqä

¹¹ Hiunji hui ae päwqanqa, Jisasi Iqu anä-himqä, kiqä yoqe Nainqä iunqä äukqe. Inqani iqueqä wäunqanqä ämotquaminqä iquatä, ämaqä kuapanä huizitä anä äukuwi.

¹² Qu iqi ätimäupi, anä-himqä iqueqä täknä hävqä-tänjä qäqiqi uwqanguwängga, ämaqä anä-himqä iutanä kuapanänjä iqua, ämaqä pizqä hñque täknä yäpaqä mäñqisanqä äma äukuwi. Hikñä e äpäkonqä iqueqä känai, apäqñqä eä, ymeqä iqunänjä-tänji. ¹³ Naqä Iqu ii hiñuä äqunäqe, huäqä wunqangi, "Si kñuä maqiyqä panä" ätukqe. ¹⁴ E ätuäqe, qäqiqi äwäqe, isuñji a äqätkqe. I iqanqa, ämaqä äma äpmiñuwä iqua iqi tqäunqguwängga, ämaqä pizqä iqueni, "Hikñä iquki, 'Si pämä vayä!' äktqänä" ätukqe. ¹⁵ I tquanqa, ämaqä ae äpäkonqä iqu ävautä, kukñuä ätipäqäqke. Kukñuä tqanqa, Jisasi Iqu kiqä känäu anji äwikqe.

¹⁶ Inqani ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä zä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, "Hiñuä-tqä Naqä Hñqu ätimäuciya" ätkuwi. Itanja "Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä yätamakqä vätnqä ätimäuciya" ätkuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iinjä imäkqanqñqenqä, ämaqä Jutyatanätä, anä huiziutanä-pqetä, qu qätä äwikuwi.

Jonä asñä-qäyqä iqu, Jisasi Iquenqä yatñqä äwikqenqä†

¹⁸⁻¹⁹ Ämaqä Jonä iqu wäunqanqä ämotquaminqä iqua, iqueni nätmätqä eeqänänjä Jisasi Iqu imäkqanqñqenqä awä ätukuwi. Jonä iqu qätä äwiyäqe, iqueqä ämaqä hñquaqñi tääqä ätuätumeqe, Naqä Jisasi Iquenyqä ändowatätä, tii ätukqe. "Ämaqä äpäñqiyä ätätqänjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hiñuä inä äqänänä pmetunqätanä?" qe yatñqä e winyqä" ätukqe.

²⁰ Iquau Jisasi Ique äwimayi, tii ätukiyi. "Jonä asñä-qäyqä iqu, ye Si yatñqä kiyenqä äyändowatqiyä. Ämaqä äpäñqiyä ätätqänjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hiñuä inä äqänänä pmetunqätanä?"

²¹ Iquau anä pmetanqia, Jisasi Iqu ämaqä kuapanänjä, täñä-yaqä-tänjä iquautä, dnä quvqä-tänjä iquautä, hiñuä pisqä iquautänji, ängüä iwimäkkqe. ²² Inqani iquauvqä kimanji imäkätä, tiñä ätukqe. "Qe nätmätqä hiñuä äqunäsinyä qätä äwiyänjiñqce, äwäsinyä, Jonä ique awä tiñä suinyqä. Ämaqä hiñuä pisqä iqua, hiñuä ängüä äqänqäuä. Yukä quvqä iqua, qanä ängüä äwqäuä. Wänyimänqä-tänjä iqua, ängüä imänqäuä. Qätäyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonqiwä iqua, anji ävauqäuä. Nätmätqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängui qätä äwiyqäuä. ²³ Ämaqä,

* 7: Matiu 8:5-13 † 7:17 Matiu 11:1-6

qu Nyi imäkqanngqenqä kñuä indqänäpiyâ iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä iqanngutqe, qu aquvänä ipñqäüä' suinyqä" ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenqä ätukqenqä[†]

²⁴ Ämaqä Jonä iqueuä kukñuä äma äpkiyâ iquaqu ae uwqanngiyänngani, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenqä tii ätukqe. "He anä avqñqä dunqe, squä hiñuä qumbñqä äukuwäwä? Qoa-qamqä yunjuä miqanngqe qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. ²⁵ Squä hiñuä qumbñqä äukuwäwä? He ämaqä hñqu qäkä änguanänjä yäuqä pmetanngqä ique, hiñuä qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä ängua äyäupu, nätmätqä eeqänänjä ängua imäkñqä iqua, ämaqä miqä naqä iqueqä anä du pmetñqäüä. ²⁶ He squä hiñuä qumbñqä äukuwäwä? Ämaqä hiñuä-tqä hñquenyqä hiñuä qumbñqä äukuwätanä? Nñqä. Iinjä sätäti, Nyi tiinjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hiñuä-tqä huizi iquauñi ämawqätäunä" ätukqe. ²⁷ "Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, tii äqänänä.

'Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kukñuä ämapqä hñque, Si hiñuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqä iqueqä[§] äqänänä.

Kukñuä iinjä, ämaqä tquenyqä ätqiyä. ²⁸ Itanngi Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä qua täu pmeqä iqua, Jonä iquenji mämwqätäuqä ipnuwiqä. Inäqe anä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmeñqä iqu, Jonä ique ämawqätäunä" ätukqe.

²⁹ Ämaqä eeqänänjä iquatä, ämaqä mbqä motauqä iquatä qäsänji, qu kukñuä iinjä tqanngi äwipiyi, Jonä iquesa asñä ämakuwitani, iqua "Goti Hanjuwä Iqueqä suqä eeqänänji, jänänänjiqä" ätkuwi. ³⁰ Itanngi, Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jonä iqu asñä uwqiyätñqe mäwiñqä ikqä iqua, qu hänaqä Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä näwinyä imäuekqeuñqä kukñui, qätä mäwiyyä ikuwi.

³¹ Inngani Jisasi Iqu tii ätukqe. "Ämaqä tänga äpmeñuwä iquauñqe, Nyi änänyä tmqäwä? Qu ämaqä änäñuakä? ³² Qu tiinjqä. Ymeqä ququawä aquväqñqä iu äpmapu, ymeqä huizi iquauñqä täaqä tiinjä ätätqänuwiqä. 'Ne henyqä häwä qäyä ätqanngu, he himnuñuä miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyä iqanngu, he kñuä maqiyqä iquwiqä' ätätqänuwiqä. Qu ymeqä tqua enqä-panä iinjä. ³³ Jonä asñä-qäyqä iqu äpäqetani, bretqetä, wainqä-eqetä manqä iqannga, he 'Dñä quvqä-tänjä-queqä' äyä ätkuwiqä. ³⁴ Inäqe Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetani, buayä änatä eqä änatä iqannga, he tii ätqäüä. 'Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änatä, wainqä-eqä kuapä nqueqä. Itannga ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkqä iquauqätä näueqä-queqä' inä ätqäüä. ³⁵ Inäqe, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä näqñqä ae ämapiyä iqua, tiinjä motquapnä. Goti Hanjuwä Iqueqä näqñqe, ii aanä naqä-qakuiqä" ätukqe.

*Apäkä hui, Jisasi Iqueqä yukiu asñä äqäkqenqä**

³⁶ Parisitanä hñqu Jisasi Iqu buayä anä nyinyñqä täaqä ätuätumakqe. Täaqä tuätumeqannga, Iqu iqueqä anjuñqä äwäqe, ymisanä nätnqä yuki ipämäuä hiqoti äweukqe. ³⁷ Apäkä, ämaqe, "Ii suqä quvqä imäkqiyqä" ätmijnuwä ii, anä-himqä iu äpmaminñqe. Ii "Jisasi Iqu Parisi hñqutä buayä anä änatqäninyñqä" tqanngä qätä äwiyyäqe, eqä-häkä jinanä-weqä änguanänjä-tänji äma äpkqe. ³⁸ Ii äwäqe, Jisasi Iqueä tuwä iqi, yukä-tänjä qäqiqi ätqäüqe, kñuä äqäkqe. Iiyqä hiñuä-eqe Jisasi Iqueqä yukä iu ioqannga, iyyqä detä ye imäkätä, Iqueä yukiu kikiyä kuapanä äwunätä, aowä jinanä-weqatekqe.

³⁹ Ii iinjä imäkqannga, Parisi, Jisasi Ique itmakqä iqu, hiñuä iinjä äqunäqe, kñuä tiinjä indqänngqe. "Ämaqä Tqu hiñuä-tqä-qu etanngutqe, apäkä Ique a äwqätqä iinyqe, 'Ii suqä quvqä imäkqiyqä' näqñqä hiänqiyä."

⁴⁰ Iqu kñuä iinjä indqänngannga, Jisasi Iqu, "Saimonä iquki, Nyi kukñuä hñqu ktmqeqä" tqannga, iqu, "Näqñqä-vqä Iquki, Tqä kukñui yqä tiyäl" ätukqe.

⁴¹ I tqannga Jisasi Iqu tii ätukqe. "Ämaqä hñqu nätmätqä kuapä-tänjä pmetäniqe. Iquesani, ämaqä hñquaqu nätmätqä anngu kima winyinyñqä meqä-quaqu pmesinyiyiqä. Ämaqä anngu kima väniñqä meqä hñqu, kuapä-tänjue. Mä huiziqueqe, homänjqä. ⁴² Itanngi iquaqu, ique kima vqä di hma hiätqätanngani, iqu 'qäyä eänä' tuäniqueqä. Inji, Saimonä iquki, ämaqä tquaqu, ämaqä iququvqä kima vqenqä 'qäyä eänä' tqä iquenyqe, äwqä yeeqä iinjqe, ämawqätäuniqe, äsqukä?" ätukqe.

⁴³ I tqannga Saimonä iqu kimani, "Ämaqä nätmätqä anngu kima väniñqä, kuapanä meqä iqueqä' kñuä änyänä" ätukqe.

Ga Jisasi Iqu, “Si qäyuna iwäsäunya” ätukqe.

⁴⁴ I ätuäqe, Iqu tuwängi hiñui, apäkä ii ämäqunätä, Saimonä ique tii ätukqe. “Si apäkä täsiñi hiñuä äqunañinyä? Nyi saqä anä yäpä tänggisa yapqanğani, si Nyaqä yukiuñqe, eqä mändapqä inji. Inäqe, apäkä täsi, iyyqä hiñuä-eqe Nyaqä yuki ioqäqe, iyyqä detä yenüä imäkqiyä. ⁴⁵ Itanga Nyi saqä anä tänggisa äyapmä pmetanğani, si himä kikiyä manuñqä iqanğnä, ii Nyaqä yukiu kikiyä yqänä änunätqänä. ⁴⁶ Si olipqä eqä aowi, Nyaqä nuänjuñi mänjiqatqä iqanğnä, ii aowä jinañä-weqe, Nyaqä yukiu äñjiqatqiyä. ⁴⁷ Iñinqe Nyi si tii äktqänä. Ii Nyinyqä kuapänä äwinyätä, iñä nyimäkqanğqetani, iyyqä suqä quvqä kuapänänä etanğqä-ge, huätä ae ämamäuqa. Inäqe, ämaqä hñqu, suqä quvqä wänqäpu imäkqäqä enqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä iñi huätä ämamäuqe, iqu Iquenyqe, wänqäpu winyänqiyä” ätukqe.

⁴⁸ I ätuäqe, apäkä iñi tii ätukqe. “Tqä suqä quvqe, huätä ae ämamäuqeqa.”

⁴⁹ I tquanğqenqä, ämaqä buayä anä äñpu äpmamiñuä iqua, qätä äwipiyyi, “Ämaqä, suqä quvqä huätä mamäuqanğqä ätqäqä Tqu, Tqukä?” ätnğuwi.

⁵⁰ Inñi, Jisasi Iqu apäkä iñi tii ätukqe. “Si qäqici qui imäknmätän iqanğnä, tqä quuvqä heqiyqe yätamäkqä äkiyqiyä. Si äwqä qeici inqä uvä” ätukqe.

8

Apäkä hiua, Jisasi Ique yätamäkqä äwimiñuwiñqä

¹ Qänakñi, Jisasi Iqu anä-himqä wänqä iutä, naqä iutä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä kukñuä äñgui awä ätuäkäminqe. Inğani Iqueqä ämaqä 12 iqua-pqe, Iqutä anä ikämiñuwi. ² Itanga apäkä, Jisasi Iqu iuaugä dnä quvqetä, täñä-yaqetä hiñuiqänä huätä ändowatkqä iua, Iqutä qanä anä ikämiñuwi. Apäkä huizqä yoqe, Mäliya ‘Maktälatanä iyyqä’ ätmiñuwi. Hiñuiqänänñi, Jisasi Iqu dnä quvqä 7 huätä ämamäuqä iyyi. ³ Itanga apäkä huiziyqä yoqe, Jonaiyyi. Iyyqä qokiqueqä yoqe, Kusa, ämaqä naqä Heroti iqueqä anä ämimiñqä ique. Itanga huiziyqä yoqe Susenayi. Apäkä kuapänänä hiua-pqe anänñi. Iua iuaugä yquayä ämepu, Jisasi Iquesä, Iqueqä ämaqä iquautä yätamäkqä ävāpu, anä ikämiñuwi.

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuqenqä**

⁴ Ämaqä kuapänänñi, anä-himqä im-imda äpāpu, Jisasi Ique wimeqanğuwänğa, Iqu kukñuä ktqä ätukqe. ⁵ “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänä. Iqu ätnämäwäwqanğani, hui hänaqä iqi päkmbnā. Ii ämaqä qonjqä iqanğuwänğa, ynñä äpāpu ämambnā. ⁶ Hui qua hikä-tänñä iqi päkmbnā. Ii bakä äukaupqe, eqä ye etanği, qänakndanñi yäuä päpnä. ⁷ Hui guä yänñä-tänñä awä imä päkmbnā. Kuä bakitā, guä yänñä bakitā qäsä äukaupiyi, kuä baki qui imäkmbnā. ⁸ Hui qua äñguä du päkmbnā. Bakä äukaupiyi, nänqe kuapänä 100 hukmbnuwiqä” ätukqe. Jisasi Iqu e ätuäqe, Iqu manñä yänñänäqñqä, “Ämaqä qätä-tänñuenä etanğutqe, kukñuä iñqe kñuä äñguänä indqämbyä” ätukqe.

⁹ Inñä tquanğa Iqueqä wānuññqä ämotquamiñqä iqua, kukñuä ktqä iquenqä yatñqä äwikuwi. ¹⁰ Iqu iquauñi tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä kukñuä qakui zä witanğqä-ge, Iqu he näqñqä mapñqe, etapqiyä. Inäqe ämaqä huizi iqua, qu kukñuä ktqenä äwiñätqänuwiqä. Qu hiñuä äqunāpu qätä äwiñäpiyā-ge, näqñqä maeqä-quayqä” ätukqe.

¹¹ E ätuäqe tiññä ätukqe. “Kukñuä ktqä qakui, tiññqä. Kuä-witqä uwqä iñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuñqä atānuñä eänä. ¹² Kuä-witqä uwqä hänaqä iqi päknätqe, ii tiññqä. Qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiñāpu, quwqä äwqä imä manyueqanğuwänğani, Setänä iqu, ‘Qu quuvqä maeqiyğanğpi, Goti Hanjuwä Iqu qunñi anği mitmeqä yäniceqä’ kñuä indqänätä äpätä, kukñuä iñi huätä mamäuñqiyä. ¹³ Itanga kuä-witqä uwqä qua hikä-tänñä iqi päknätqe, ii tiññqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwiñäyänğani, aqunänä ipu ämapqe, kuä hukä tapinñä maeqä enqä-panñä iñiqä. Qu quuvqä eqiyäpiyā-ge, yamwiqä wimeqanğa, qua iqi päkmbnqäuä. ¹⁴ Itanga kuä-witqä uwqä guä yänñä-tänñä iqi päknätqe, ii tiññqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwipiyyi, hanñä-iqenqätä, mbqenqätä, nätmätqä yeeqä inqä isuaunqätä, kñuä kuapä indqänāpu quuvqä heqiyqe yänñänäqñqä maeqä iññqiyä. Inñi, qu kuä-witqä nänqä naqe, maeqä enqä-panñä iñiqä. ¹⁵ Itanga kuä-witqä uwqä qua äñguä iu päknätqe, ii tiññqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiñāpu, kñuä indqänqä imä äñguänä ämaipu, quwqä qeqä-quuvqe jänänä imbu yänñänäqñqä ätqänuwi, nänqä naqä äuknätñqä-panñä iñiqä” ätukqe.

* 8:3 Matiu 13:1-23; Makä 4:1-20

Kukjuä ktqä, hiqi-tä mäsaupuqenqä†

¹⁶ “Ämaqä hiqi-tä ämäsaupu, zä mäpatqiyeqä ipnqäüä. Iquvanä yäpä imä maeqä ipnqäüä. Ämaqä anä yäpä ingisa äyappiyä iqua, hinuä qumbnqä dinqe, qu hiqite, kiqä ätqäüqä ätnänä iqi tqätepñqäüä. ¹⁷ Ii tiinjä. Nätmatqä eeqänänä zä äwämitätqe, ätnänänggisa witäniqeqä. Nätmatqä eeqänänä ämaqä iqua zä epqe, ätnänä iqi wiqanguti, qu hinuä äqunäpu näqñqä hipnuwiqä. ¹⁸ He kukñui qätä äñguänä wipñqä dinqe, kñui äñguänä indqämbiyä. Ämaqä näqñqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanğa ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä, Ique äwimakuwiñqä‡

¹⁹ Inğanj Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä ätimäupiyi, ämaqä kuapanä pmetanğa, qu Iqu-tänä qäqiqi mapqä ikuwi. ²⁰ I iqanguwänğa ämaqä hñqu Jisasi Iqueni, “Tqä tñaisä, tunjuäkatä Sinyqä hinuänqä äpquwi, yäpaqä tänggisa ätqäunjäüä” ätukqe.

²¹ I tqanğa, Iqu kimanj tii ätukqe. “Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuä qätä äwiypu qänaknä itqänuwä iqua, qu Nqä nipaqa, guäkayqä” ätukqe.

Jisasi Iqu yuñuitä, eqetä, äminyekqenqä§

²² Hiunji hñquenj, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, yimba ätkamäupu, Iqu iquauñj, tiinjä ätukqe. “Eqä-huänä yätäqä nänggisänqä äwanä” ätukqe. I ätuäqe, iqua äukuwi. ²³ Yimba iu qanä äwäpiyä iunj, Jisasi Iqu hiqäqä äwäkqe. Inğanj yuñuä naqänänä hñqu ätimäutä, eqe yimba iu huaquvämäqanğa, eqä-huänä kuapanä ätuäqetanj, iqua qui imäkñqänä ikuwi.

²⁴ I imäkqanğa, qu Ique ävauqumuatäpu, “Naqä Iquki, Naqä Iqukiyä! Ne qui imäkñatunqä iqunä!” ätukuwi.

Inj Iqu ävauqe, yuñuitä eqetä, “Qaiyä” ätukqe. E tqanğa, yuñuitä eqetä ämñänqiyi. ²⁵ Jisasi Iqu iinj imäkäqetanj, ämaqä iquauñj, “Hiqä quuvqä heqiyqe, ängikä?” ätukqe.

Inğanj qu zä ipu, kñuä kuapanä indqänäpu, quwqä-quwä kukjuä ätñguwi. “Yuñuitä eqetä ‘qäyä enä’ ätuätä äminyeqäqä Tqu, Ämaqä Tqukä?” ätñguwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnä quvqä hui-tänä hñque, äñguä iwimäkkqenqä**

²⁶ Inğanj Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Gerasa iqua-tänä hiqñqä du ätimäukuwi. Gerasa, i Galilisänä eqä-huänä nänggisänj. ²⁷⁻²⁹ Iqinj Jisasi Iqu yimba iutanj ätimäwa päwqanğa, ämaqä anä-himqä iu pmeqä dnä quvqä hui-tänä hñqu äwimakqe. Iqu ppqä itqätanj, ämaqä iqua yukä hipa iu guä äkiqiyäupu, hinuä äqumbu, qäyä äpmetanğa, dnä quvqä iqua, iqu guä ändakemä wätñqä yänänäqñqä iwimäkäpu, anä avqñqä duñqä wätñqä iwimäkminjuwi. I imäkätqätanğa, ämaqä iqu tpqäyäqä ikitä, anju mäpmeqä itä, hikä hovqä ämaqä pizqä wiqeu hinğinäwa äwäyäkäminqe. Iqu Jisasi Ique hinuä äqunäqe, zääqä ätätä, Jisasi Iqueüä yukä iqi äpänäqä, manj tiinj ätukqe. “Jisasi, Goti Haqä Yätutanä Iqueqä Ymeqä Iquki, Si äänä nyimäktñqäwä? Nyi yatñqä äkiyqänä, ‘Si qui minyimäqä panä’” ätukqe. Iqu iinj ätukqe, i Jisasi Iqu “Dñä quvqe huätä äwanä” ae ätkqetanj.

³⁰ Ämaqä iqu e tqanğa, Jisasi Iqu yatñqä ävätä, “Tqä yoqe, squkukä?” ätukqe.

Ämaqä iqu kimanj, “Nqä yoqe ‘Hatñunenjqä’” ätukqe. Tiinjänqe, dnä quvqä kuapanänj, iqueä äwqänğgisa äpekuwiñqä ätukqe. ³¹ Inğanj dnä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä äväpu, “Si ne qua hovqä aanä mämnänä wänqä enqä-panä iunqä mänandowatqä panä” ätukuwi.

³² Inğanj yaqueqä kuapanänğä, hipkä hmbi buayä änäpu pmetanğä, dnä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä tii äwikiwi. “Ne yaqueqä iquauä äwqä yäpä duqumä paquvatunqä, hinuinä naqänäwqatiyä” ätukuwi. I tqanguwänğa, Iqu hinuinä äqunäwatqä. ³³ Inj, dnä quvqä iqua, ämaqä ique ävämanj, yaqueqä iquauä äwqä imä qe äpaqukuwi. Iinj iqanğuwänğa, iqua iwaqä iu tnänä äwäpiyi, eqä bu quauqanğuwänğa, eqä qe änyuäpätäukqe.

³⁴ E iqanğä äqumbiyi, ämaqä yaqueqä miqä iqua zä äwäpu, kukñui anä-himqä iutä, im-imä pmetanğuwä iutä ätuäkäkuwi. ³⁵ Ämaqe qätä iinj äwipiysi, “Nätmatqä iinj äänä timäuqanğj tqäpiyä” tpu, hinuä qumbnqä äpkuwi. Iqua Jisasi Ique äwimapiyi, ämaqä dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, qäkä äyäuä, kñuä äñguä wimeqanğa, Jisasi Iqueqä yukä-tänä qäqiqi pmetanğj hinuä äqunğuwä. Iqua hinuä iinj äqumbiyi, zä äwiñqqe. ³⁶ “Dñä quvqä-tänä iqu, äñguä äänä imänğutiyä” tpu kñuä kuapä

† 8:15 Makä 4:21-25

‡ 8:18 Matiu 12:46-50; Makä 3:31-35

§ 8:21 Matiu 8:23-27; Makä 4:35-41

* 8:25

indqänganguwängga, ämaqä, Jisasi Iqu imäkqanji hinuä äqunguwä iqua awä ätukuwi. ³⁷ Iinjä timäuqanqenqä, ämaqä Gerasa pmeqä iqua, zä kuapanä äwinyätä, Jisasi Ique, “Nevämäyä” ätukuwi. Inji, Jisasi Iqu yimba ätkamäuqe, anji äukqe.

³⁸ Iqu äwätngä iqanğa, ämaqä, dnjä quvqä iqua ävämakuwä iqu, Jisasi Ique yatnqä yänänäqngä ävätä, “Nyi Sitä anä wenqätanä?” ätukqe.

Yatnqä e vqanğa Jisasi Iqu ämaqä iqueni, anji ändowatätä, tii ätukqe. ³⁹ “Si tqä anä dunqä anji äwätinä, kuknuä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu si ikimäkqenqä, awä tuvä” ätukqe. I tquanğa ämaqä iqu äwäqe, nätmätqä eeqänänjä Jisasi Iqu iwimäkqenqä, ämaqä anä himqä iu pmetanğuwä iu awä ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä huiuaqui anğua iwimäkqenqä†

⁴⁰ Jisasi Iqu iqi ävämetä, qua Galiliu anji timäuqanğa, qokä-apäkä Iquenyqä hinuä äqumbu äpmaminjuwä iqua, yeeqä ipu itmakuwi. ⁴¹ Iqini, ämaqä naqä anä aquväqngue miqä hjuq, Jisasi Ique äwimakqe. Iqueqä yoqe Jarusi, ique. Äwimeqe, iqu Jisasi Ique qonjä äwoktäuqe, iqueuä anä dunqä wiyänqänä yatnqä yänänäqngä äwikqe. ⁴² Iqu ymeqä apäkä hmbnänjä-tänjä-qu eeä, iipu äpâkonätngä qäqiqä etanği, iinqä ätukqe. Ipiyqä quväukui 12 inji.

Jisasi Iqu Jarusi iqutä itmänğa äwätqätanğiyänğa, qokä-apäkä kuapanänjä-pqä Iqutä anä äwäpu, kukundä-kukundä äuminjuwi. ⁴³ Quwqä awä iqini, apäkä hui äuminqe. Ii hea ique-iqueni, qanjuä yaqä e pmetanği, quväukuä 12 ämäwqätäukqe. Ämaqä anğua iwimäkqänqe,† hma eminqe. ⁴⁴ Ii Jisasi Iqueä tuwä-tänjä qäqiqi äpäqe, Iqueqä gquä quäuqä iu itmaqänqge. Ii iinjä iqanğa, iyyqä yaqe, maqänä hma ekqe.

⁴⁵ Iinjä iqanğa Jisasi Iqu, “Tqu indmaqänğiyä?” ätukqe.

Ämaqä eeqänänji qu hjuqunä-hjuqunä, “Nyi hmanjqä. Nyi hmanjqä” tqanğuwängga, Pitä iqu tii ätukqe. “Naqä Iquki, ämaqä hävemä tä äpätunquä imda ikitmaqänğauä.”

⁴⁶ I tquanğa Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqä hjuq Nyi indmaqänğiyä. Nyaqä yänänäqngä hui, änyivämeqanği ätqänä.”

⁴⁷ Iqu i tqanğa, apäkä iinjä, “Nyi zä mäpmeqä imä” knuä ämeqe, yänuuä itä, hipeñui quamänji, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi eäqe, qokä-apäkä iuqä hinuiqisanji awä tiinjä ätukqe. “Ii tiinjä. Nyi tänjä-yaqä nyätanği iktmaqänğänä. Nyi iinjä imäkqanğa, nyaqä tänjä-yaqe, qäpu maqänä eqiyä” ätukqe.

⁴⁸ I tquanğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Apäkä iiki, tqä quuvqä heqiyqe, anğua ikimäkqiyä. Si äwqä qeiqi injä uvä.”

⁴⁹ Jisasi Iqu kuknuä yqänä tätqätanğa, ämaqä naqä anä aquväqngä iu miqä iqueqä anä iutanjä hjuq äpäqe, ämaqä naqä iqueni tii ätukqe. “Tqä ymeqe, ae äpâkongiyä. Itanği, Ämaqä Näqngä-vqä Iqueni, hanä-ıqä hui inä mäwqä panä.”

⁵⁰ Jisasi Iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, Jarusi iqueni, “Si zä miqä itnä, quuvqenä heqiyä. Ii anji anğua imänänqiyä” ätukqe.

⁵¹ Iqisanji Jisasi Iqu, Jarusi iqueqä anä du ätimäuqe, qokä-apäkä huizi, anä yänğisa pepnqe, hinuinä mäququä ikqe. Pitä ique, Jonä ique, Jemisi ique, apäkä iyyqä kanä-känä-yaqutä, quwqä-quwänä pepnqä imäkqqe. ⁵² Inğanji ämaqä anä yänğisa äpmapiyä iqua, knuä huäqä-hunqä qiyätqätanğuwängga, Jisasi Iqu, “He knuä maqiyqä pambiyä. Mäpâkonqä iqäqe, hiqaqä äwinä” ätukqe.

⁵³ Iqu e tquanğa, qu, hitqä ii pizqä witanğenqä näqngä epiyi, tä äsukuwi. ⁵⁴ Itanği Jisasi Iqu, iyyqä hipa a ämaqätätä, “Ymeqä iiki, si pämä pmayä” ätukqe. ⁵⁵ Iqu e tquanğa, iyyqä quuvqe, anji wimeqanğa, maqänä ävaukqe. Ävauqanğa, “Buayä winyqä” ätukqe. ⁵⁶ Inğanji kaniqutä kânaisä yänuuä kuapanä iqanğiyänğa, Jisasi Iqu iyaquini, yänänäqngä ätukqe. “Qe ämaqä hjuqe nätmätqä tä timäuqanği äqunänğiyinqe, awä mätkuä panyinyqä” ätukqe.

9

*Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau, wänuuänğä ändowatkqenqä**

¹ Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dnjä quvqe huätä dowätäpu, tänjä-yaqä hiutanjä-huitanjä-tänjä iquau anğua iwimäkqenqä dnjqä, yänänäqngäqetä yoqetä äwikqe. ² Iqu iquauñi, Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä awä ätuäpu, tänjä-yaqä-tänjä iquau anğua iwimäkqenqänä ändowatkqe. ³ Ändowatätä tii ätukqe. “He yäqätä, qatä, buayätä, mbqätä, gquä hjuqauqutä, mämeqä pambiyä. ⁴ He anä-himqä hjuque

† 8:39 Matiu 9:18-26; Makä 5:21-43 † 8:43 Pipa Grikä pmeqeuqä kuknuä iu äqänänğä huiunji, kuknuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä, “iyyqä mbqä eeqänä qäyä ae nämäuqanğqä-qe,” * 9: Matiu 10:5-15; Makä 6:6b-13

ävimepu, ämaqä hñqueqä anä iu äpaquväpiyi, anä-himqä ique vämapñqängganqe, iquenyä pmeññqä. ⁵ Anä-himqä hñquenji, ämaqä yeeqä maeyqanğpqqe, anä-himqä ique ävämepiyänğanji, qu quwqä suqä quvqenqä näññqä hipñqänä, hinoqukuä heqä yuka iu täka emäkmitätqe, iqi ptä quväteqiyemä uwqänñqä” ätukqe.

⁶ Iqu e tquanğa, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äñguanänñi awä ätuäpu, qokä-apäkä iuqä täñä-yaqä quvqe, huätä ämamäupu, äñguä iwimäkäpu, anä-himqä eeqänänñä iu qanä ikäññqänä, Ique ävämakuwä.

Heroti iqu, Jisasi Iqueñqä kñuä kuapänä indqänğqenqä†

⁷ Inğanji ämaqä naqä Heroti, anä-himqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu imäkqanğqenqätä, ämaqä Iquenyqä tñanğwinğqätä qätä äwiyäqe, iqu kñuä kuapänä indqänğqe. Hñqua, “Jonä, qua äptekuwä iqu, anği ävauqiyä.” ⁸ Hñqua, “Laisa iqu ätimäuciyä.” Hñqua, “Hinjuä-tqä hinjuiqändqä hñqu, anğü ävauqiyä.” ⁹ Inñ äwiyäqe, Heroti iqu tii ätkqe. “Nyi Jonä iqueni, hiñjuä ae ätäwikqeqä. Nyi qätä tä äwiyänqe, ii tquenyqä äwiyänänñä?” Inñ äwiyäqetani, iqu Jisasi Ique hinjuä qunmätä iminqe.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä‡

¹⁰ Ämaqä Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, anğü äppiysi, nätmätqä eeqänänñä qu imäkkuwinqe, Jisasi Ique ätukuwi. Inğanji Jisasi Iqu, iquau ätuma äwäqe, quwqä-quwänä anä pmetanä-tpu, anä-himqä Betsaitä inğisanqä äukuwi. ¹¹ Inñ ämaqä, qu näññqä eäpu, iquau qänaknä äwivändkuwi. Qu Ique äwimeqanğuwänğa, Iqu yeeqä itmetä, Goti Hanjuwä Iqunä migeunqä awä ätuätä, ämaqä täñä-yaqä-tänñä iunji, äñguä iwimäkke.

¹² Hiaitänji, ämaqä 12 iqua Ique äwimapiysi, tii ätukuwi. “Si ämaqä iunji, qu anä-himqä iunqä äwäpu, buayänqätä, anñqätä qävqä ipñqänä dowatiyä. Ne äpmenquä täunji, anä aanqeqä” ätukuwi.

¹³ I tquanğuwänğa, Iqu iquauñi, “Hiqä-hiuä buayä wipiyä” ätukqe.

Qu kimanji tii ätukuwi. “Ne buayi kuapänä mämeqä iänju. Ne bretqä hipa hñginji eeqätä, hämapäkä hñquacuñä ämenünä. Ne ämaqä eeqänänñä täunqe, buayä mbqä anği yatunquäwä?” ätukuwi. ¹⁴ Iqinji ämaqä qokinänñi, 5,000 äpmaminjuwi.

I tquanğuwänğa Iqu Iqueqä ämaqä iquauñi tiññä ätukqe. “He iquauñi, ‘He 50-50 inñä, quamä pmakäupiyä’ tupiyä.”

¹⁵ Iqua e tquanğuwänğa, qokä-apäkä iqua qätä äwiyäpu, quamä e äpmakuwi. ¹⁶ Quamä pmeqanğuwänğa, Jisasi Iqu, bretqä hipa hñginji eeqä, hämapäkä hñquacuñitä ämeqe, hinjuä haqä yätu äqänä Goti Hanjuwä Iquenyqä “änğuiqä” ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, kiqä ämaqä iqua huiziu yanñ wipñqä äwikqe. ¹⁷ Qu buayä qäpu änäpu, äwqä puäsqanğa, iqi änätqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi.

Pitä iqu, “Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä” ätkqenqä§

¹⁸ Hea hñque Jisasi Iqu, Kiqä-kiuänä Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä ätqämanminjiyänğanji, Iqueqä wäñjuänqä ämotquaminqä iqua, Iqutä anä äpmapu, Iqu iquau yatñqä tiññä äwikqe. “Qokä-apäkä iuqä kñuä indqänqä dunji, Nyi Tqunğä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa iqua kimanji, “Hñqua, ‘Jonä asñä-qäyqä iqueqä’ ätätcänjuwiqä. Inñqe hñqua, ‘Laisa iqueqä.’ Hñqua, ‘Hinjuä-tqä hinjuiqändqä anği ävauqä hñqueqä’” ätukuwi.

²⁰ Iqua e tquanğuwänğa, Iqu “Hiyaqä kñuä dunji, Nyi Tqunğä?” ätukqe.

Pitä iqu kimanji, tii ätukqe. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Kraisi, ne äminesñqä ätekikqä Iqukiyqä” ätukqe.

²¹ Inğanji Jisasi Iqu, kukñuä yänänäññqä tiññä ätukqe. “He täñqe, ämaqä huiwi awä mätkuä pambiyä. ²² Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu, hanñ-iqä naqänänñä menqiyä. Ämaqeu ämiqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qu Ique tuwä äwiyäpu äpäkpñqäuä. Inñ hea hñquacui-hñquenänğanji, Goti Hanjuwä Iqu, Ique anği ävauqumuatänqiyä” ätukqe.

Suqä, Jisasi Ique qänaknä wivändqenqä

²³ Inğanji Jisasi Iqu eeqänänñä iquau tii ätukqe. “Ii tiññqä. Ämaqä hñqu, Nyi qänaknä nyivändätñqä winğangutqe, iqueqä äwinqä eeqänänñi, kiuä mäñdi äkittqänätä, hiunji ique-iqenji, iqueqä zä-huätatä hññqe ämetä, Nyi qänaknä nyivändänä. ²⁴ Ii tiññqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hññä-pmeqe a yänänäññqä äkiqätmitätqe, qui imäkñaniqeqä.

Injäqe ämaqä hñqu, Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä häñä-pmeqe ävquatämämätätqe, iqu häñä pmetäniqueqä. ²⁵ Itanğa ämaqä hñqu, nätmatqä qua täuñi eeqänä ämetä, iqueqä häñä-pmeqe qui imäkñganğutqe, iqueqä nätmatqä eeqänänä iñi, yätamäkqä äänä väniqiyä? ²⁶ Itanğa ämaqä hñqu, Nyinyqätä, Nyaqä kukñinqätä, womba wiñgangutqe, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, yänänäñqä motqueqä Iqueqetä, Apiqueqetä, enätqä iquauqetä, ämetä äpätqanğani, Iqu ämaqä iquenyqe, womba inä yäniqeqä” ätukqe.

²⁷ “Nyi naqä-qakuä tiñj etqänä. Ämaqä täqisanä hñqua, qu mapäkonğqä häñj yqänä äpmamitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqe hiñuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitañj ingqenqä**

²⁸ Jisasi Iqu e ätukqeñi, wikä hñqunä päwqanğa, Iqu Pitä ique, Jonä ique, Jemisi iqesäñi, qoqonä yätunğqä ätuma, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä siñğqä ekqe. ²⁹ Inğani Iqu Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä ätqämanäsiyänğani, Iqueqä hipenju, huitañj änyätä, Iqueqä gque, qäpaiqänänj we-huñqänänj ingqce. ³⁰ E pmetanğa, ämaqä hñquaqu, Mosisi iqutä Laisa iqutä, ätimäusinyä, Iqutä kukñuä anä ätminjuwi. ³¹ Iquaqu Goti Hanjuwä Iqueqä we-huñqetä ätimävi, Jisasi Iqutä kukñuä anäñi, Goti Hanjuwä Iqu ätukqä-ma, Jerusälemä du imäkätä, qua täu ävämetñqenqä ätnminjuwi. ³² Inğani Pitä iqutä, ämaqä huiziquaqutä quvaqä hiñui hanj ämipu hiqaqanğqä iqämanminjuwi, yäunüä ipiyi, Jisasi Iqueqä huiwiñi we äünä, ämaqä hñquaqu Iqutä tqäutangä äqunğuwä. ³³ E äqumbiyi, iquaqu Jisasi Ique äväma wenyäsinyä tii itqätanğiyänğa, Pitä iqu Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, ne täqi äpmeñqce, ii äñguiqä. Ne anj wänğqä hñjua maqänä mätanä. Hñqu Tqänğqä, hñqu Mosisi iqueqanğqä, hñqu Laisa iqueqanğqäuä” ätukqe. Pitä iqu iñj ätuätäqä-qe, iqueqä-kiuänj kukñui äkitanjätiyä-qe, iqu mañğqä eminqe.

³⁴ Pitä iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, qaquvqä hñqu ätimäuqe, iquañi haqeqi äpatqäkqe. Iñj wimeqanğa, iqua zä ikuwi. ³⁵ Inğani qaquvqä yäpä imdanj, mañj tii ätukqe. “Ämaqä Tqu, Nyaqä Ymeqeqä. Nyi ae äteqkqä-queqä. He Ique qätä wipiyä” ätukqe. ³⁶ Mañj qäpu tqanğqetänj, Jisasi Iqu kiqä-kiuänä äyä pmetanği äqunğuwä. Inğata tiñj, iqua nätmatqä hiñuä e äqunğuwinqe, ämaqä hñque awä mätkuä da iminjuwi.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnj quvqä-tänj hñque, äñguä iwimäkqenqä†

³⁷ Awiñğani, qu qoqonj iu ävämanj, qokä-apäkä kuapänä Jisasi Iqutä hänaqä awä iqi äminğuwä. ³⁸ Ämimbiyi, quvaqä awä iqisanj, ämaqä hñqu tääqä tii ätukqe. “Nänğqä-vqä Iquki, nyi ymeqä kiuänänj-tänunä etanği, Si ique hiñuä qundñqä yatñqä yänänäñqä äkiyqänä. ³⁹ Dñj quvqä hñqu, iqueqä äwqä yäpä imä äpaquvätä, zääqä yänänäñqä ätätñqeqä. Dñj iqu imäkqanği, iqu yäunüä-yäunüä itä, makusewä iqueqä mañita ätimäutñqeqä. Dñj iqu ‘maqänä mävämeqä imä’ kñuä vqanği äpakänä äpme, iqueqä huiwiu quvqä imäkätñqeqä. ⁴⁰ Inğce, nyi Tqä ämaqä wäunüanğqä ämotquetqänj iquau, dnj quvqä huätä dowatñqä yatñqä yänänäñqä e ävqeqä. Injäqe, iqua änä mimäkqä da iquwiqä” ätukqe.

⁴¹ I tqanğa, Jisasi Iqu kimanj, tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmeñjuwä iquenä, he quuvqä maeqiyqä itqänjuwiqä. Hiqä kñuä indqänqetä, suqetänj, jänä hmanjğä. Nyi hesä anänj, squanğanğqä pmetmqe? Hiqä quuvqä heqiyqe, yänänäñqce, squanğa imäkmbnuwänğwä? Tqä ymeqe, ätuma biyä” ätukqe.

⁴² Inğani, ymeqä iqu äpätqätanğa, dnj quvqä iqu ique qua mäñi mamäuqanğa, ymeqä iqu yäunüä-yäunüä ikqe. E iqanğa, Jisasi Iqu dnj quvqä ique kukñuä yänänäñqä ätuätä, ymeqä ique äñguä iwimäkätä, kanique anği äwikqe. ⁴³ Inğani, qokä-apäkä eeqänänj, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäñqenqä yäunüä ikuwi.

Jisasi Iqu, äpäkonäninğä anği ätukqenqä‡

Iñj ipiyi qu, Jisasi Iqu wäunüä eeqänänj imäkminğenqä kñuä kuapä indqänätqätanğuwänğa, Iqu Iqueqä wäunüanğqä ämotquaminğä iquau, tii ätukqe. ⁴⁴ “He kukñuä tqenj, qätä äñguänä nyipiyä. Ämaqe, qu Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenj, ämaqä hñquauqä hipa du wipñqäuä” ätukqe. ⁴⁵ Kukñuä iqueqä qakuinqe, Iqueqä ämaqä iqua mañğqä eminjuwi. Kukñuä qaku, iquauñqä zä witanği, iqua näñğqä äñğüä mämeqä iminjuwi. Ique yatñqä vqänqe, iqua zä ipu, yatñqä mäwqä ikuwi.

Qu, “Neyaqä awä iqisanj, yoqä naqä-tänj tqükä?” ätnğuwinqä§

* 9:27 Matiu 17:1-13; Makä 9:2-13 † 9:36 Matiu 17:14-21; Makä 9:14-29 ‡ 9:43 Matiu 17:22-23; Makä 9:30-32

§ 9:45 Matiu 18:1-5; Makä 9:33-37

⁴⁶ Hea hñqñeni, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä yänänäñqä, “Neyaqä awä iqisanj, yoqä naqä-tänj tñukä?” äñjuwi.

⁴⁷ Iñqce Jisasi Iqu, iquauqä kñuä imñj näçñqä ae ämeqe, ymeqä wänqä hmbi ätuma äpäqe, Iqueqä-tänj qäqiqi ätqätekqe. ⁴⁸ I iäqe, iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyinyqä-pqe kñuä indqänätä, ymeqä tqu pñanji yeeqä ävätmeqä-panä iñj, yeeqä inä änyiyätmetñqe. Itanğa ämaqä hñqu Nyi äpñanğä yeeqä änyiyätmeqäqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqe, yeeqä inä ävçiyä. Ii tiñnjqä. Heyaqä awä iqñj, ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänätä äpmamitätqe, iqu yoqä naqä-tänj-quvi.”

*‘Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä’ ätukqenqe**

⁴⁹ Inğanj Jonä iqu, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwiyäqe, tii ätukqe. “Naqä Iquki, ämaqä hñqu Tqä yoqä ätätä, dñj quvqe huätä mamäuqanği äqunanitanj, iqu ne qänaknä mäneyqä etanği, ne iquenj, ‘Si iñj miqä panä’ ätququeqä” ätukqe.

⁵⁰ I tquanğa, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäkqä pambiyä. Ämaqä hñqu hñgisa metqueqä iqäqe, iqu hiqä-queqä” ätukqe.

Sämaliya pmeqä hñqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä

⁵¹ Hea Jisasi Iqu qäukuä haqä yätunqä anğu yäññqä qäqi pätqätanğanj, Iqu Jerusälemä dunqä wätñqä kñuä yänänäñqä indqänğqe. ⁵² Inğanj, Iqu ämaqä kukñuä äma uwqä hñquau, hiñjiqä ändowatkqe. Iqua äupiwi, Iquenyqä nätmätqä nawenyä imäkññqä diñqä, Sämaliya pmeqä iquauqä anä-himqä hñqe äpaqukuwi. ⁵³ Äwimeqanğuwänğa, ämaqä iqi äpmamiñuwä iqua, Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqenqä näçñqä ämapiyi, Iqu iquauqä anä du wimetñqä diñqe, mäwinqä ikqe. ⁵⁴ I iqanğuwinqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauqä, Jemisi iqutä Jonä iqutä, näçñqä ämayi, Jisasi Ique tii ätukiyi. “Naqä Iquki, Si ye tääqä tenqä äkingiyä? Qäukuä haqä yätutanj, tä iwa äpätä, ämaqä täu tä näñqä diñqäü.”

⁵⁵ I tquanğiyinqe, Iqu hiñuä ämoqunätä, “Iñj matqä panyinyqä” ätukqe. ⁵⁶ Iñj tquanğa, qu anä-himqä huizunqä äukuwi.

Suqä, Jisasi Ique qänaki wivändqenqä†

⁵⁷ Qu hänaqä awä iqi qarä wätqätanğuwänğa, ämaqä hñqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Si anä-himqä eeqänänj iñqä uwqanğtqe, Nyi qänaki kivändmqänä.”

⁵⁸ Jisasi Iqu kimanj, tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anä-tänjñqä. Yñjñqä iqua, anä-tänjñqä. I etanği, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

⁵⁹ Ämaqä hñquququeni, Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe.

I tquanğa, ämaqä iqu, “Naqä Iquki, apique ganä qua qäyä mapteumqä, Si hiñuinä ñqänäwqatiyä” ätukqe.

⁶⁰ I tquanğanj, Jisasi Iqu kimanj, tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua, quwqä ämaqä pizqä iquenj, qua qäyä ptepnqe. Si äwätnä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä, awä tuäkätñqe” ätukqe.

⁶¹ Itanğa ämaqä huiziqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, nyi qänaki kivändmqä etanğqä-qe, ñqä ämaqä iquau yeeqä wimqä anämqä ganä umqe, Si hiñuinä ñqänäwqatiyä.”

⁶² Iquenj, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hñqu wäunjuä imäkätänğanğj, hea ique-ique iqueqä anämqä kñuä yqänä vqanğuti imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeunj, yätamäkqä änä mäwqä yänqiyä” ätukqe.

10

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä kuapänänj iquau, wäunjuänqä ändowatkqenqä

¹ Qänakndanj Naqä Iqu, ämaqä 72 atäunjuä itä, hñquaqunä-hñquaqunä ändowatkqe. Anä-himqä eeqänänj iñj, Iqu Iqueqä-käu äwänñqä diñqä, iqua hiñjiqä upñqä ändowatkqe. ² Iñj imäkänğanğj, tii ätukqe. “Wäunjuä iñj, ymisanj yäüä kuapänä iätanğqä-qe, ämaqä wäunjuä itqänjuwi, kuapänä hmanjqä. Iñjñqe, wäunjuä-tänj Kaniquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu ämaqä wäunjuä iqä häñj hñquau ymisanj aquvä miññqä dowätätñqä diñqä tupuiyä.” ³ E ätuäqe, “He upiyä. Nyi endowatqe, ii tiñnjqä. Sipsipqä, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä upñqä endowatqänä. ⁴ Hiqä mbqä qaetä, hiqä yquayä qa-mñqetä, itanğa hiqä yukiu muasmäuqe, qäsä äma mäwqä pambiyä. Qanä äwäpiyä iñj, qokä-apäkä hui, hänaqä awä iqi äminäpiyi, ‘Hiunjiyqä’ mätquä pambiyä” ätukqe.

* 9:48 Makä 9:38-41 † 9:56 Matiu 8:18-22

⁵ “He anä hñqua-hñquau äpaquväpiyi, tii ganä tquäpñqä. ‘Ämaqä anä täu äpmeñuwä iquenä, he äwqe, hanuä inqä pmapiyä.’ ⁶ Ämaqä äwqä hanuä inqä hñqu anä iu äpnamitätqe, hiyaqä kukñuä äñguänäñi, iquenyqä wätñqeqä. Inäqe ämaqä äwqä hanuä inqä hñqu, iu mäpmeqä imitätqe, hiqä kukñuä äñguänäñi, hiqä-hiuänqä asuñgumä quvepänqiyä. ⁷ He buayä-sua, eqä-sua hitapqanquwi, änapu, anä iquenyä pmapñqeqä. Quati tiñjqä. Ämaqä hñqu wäñuñä imitätqe, iqu iqueqä mbqe ämeniqä eänqe, ii äñguiqä. I etanji, he anä huizi du mäpmeqä pambiyä” ätukqe.

⁸⁻⁹ “Itanğa he anä-himqä hñqua-hñquau timäuqanquwänğanji, qu henyqä aquvänä ipu, ymisana iwäsäuqanquqe, ämepu änapu, ämaqä täñä-yaqä-täñä iqi pmetanquqe, äñguä iwimäkäpu, kukñuä awä tiñj tupñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesänä qäqici ae äquvepqiyä.’

¹⁰ Inäqe, he anä-himqä hñqua-hñquau timäuqanquwänğa, qu aquvänä miqä iqanquqe, anä-himqä hänaqä iqi ätqäupu, tii tquäpñqä. ¹¹ “Qua hinyanä heyaqä anä-himqä täutanä, neyaqä yukä täu ämäkäñqe, ne ptä quväteqäma yanqunä, hiqä suqä quvqenqä ämetquetunquänänyä. Inji, he näqñqä tiñjä hipñqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, qäqici ae äquvepqeqä’ tquäpñqä. ¹² Nyi he etqänä.* Qänakndani, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeunji, ämaqä anä-himqä iquesanä iquauqä hanä-iqe, Sotomä äpmamiñuwä iquauqä hanä-iqe ämäwqätäuniceqä” ätukqe.

¹³ Iqu tiñj-pqä inä ätukqe. “Ämaqä Kolasinä pmeqä iquenä, Betsaitä pmeqä iquenä, hiqä hanä-iqenqä ‘Öänä’ etqä. Tiñjqä. Nätmätqä ämaqä mimäqänäñi, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä-panji, ämaqä hñqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä, awä iqisa imäkkqä-säpi, qu qänğanä tiñji ae heqäpñningä. Quwqä suqä quvqenqä womba ipu, tuwä äwiyañu, quwqä huäqä-hunqä qäki ämäyäu, tä wätakiu pmeqäpñningä. ¹⁴ Iiñjqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeunji, heyaqä hanä-iqe, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätäñi, ämäwqätäuniceqä. ¹⁵ Itanğa Kapänamä pmeqä iquenyä, he qäukuä haqä yätunqä hipnuwätanä? Oeyä, he ämaqä pizqä iquauqä anä bunqä wäpnuwiqä” ätukqe.

¹⁶ I ätuäqe, ämaqä, Iqu ändowätätñqä iquauñi, Iqu tiñj ätukqe. “Ämaqä hñqu heyaqä kukñuä qätä eyqäqe, Nyaqä kukñuä-pqe, qätä inä änyiqiyä. Ämaqä hñqu he tuwä eyqäqe, iqu Nyi-pqe tuwä inä änyiqiyä. Ämaqä hñqu Nyi tuwä änyiqäqe, Nyi änändowatkqä Ique-pqe, tuwä inä äwiqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, iquauqä wäñuñiqä yeeqä äwikqenqä

¹⁷ Qänakñi ämaqä, Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, aquvänä ipu, anğumä äppi, tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne Saqä yoqe tquanğua, dnä quvqä iqua, neyaqä kukñuii qänaknä iquwiqä.”

¹⁸ Iwä, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nyi hiñuä äqunänqeqä. Setänä Goti Hanjuwä Iqutä himä-wiunqä iqu, qakuä haqä yätuta päkñqanğa, nyuauä enqä-pa iqanji äqunänqeqä. ¹⁹ Qätä nyiypiyä! Qämakitä, qänjuakätaitä qo äkitäu, Setänä iqueqä yänänäñqeqä, ämäwqätäupñqä dñqetäñi, Nyi yoqä naqä ae etapqeqä. Iiñjqe, nätmätqä qui emäkätñqä di, aanqeqä. ²⁰ Itanji, ‘Dñä quvqä iqua, neyaqä kukñuii qänaki iquwiqä’ ätäpu, aquvänä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä yoqe, qäukuä haqä yätu ae äqiyqäqenqä aquvänä ipiyä” ätukqe.

²¹ Inğanji, Dñä Äñguä Iqu yeeqä wimäkqanji, Jisasi Iqu tii ätkqe. “Apä, qäukuitä quacetä Miqä Iquki, ämaqä näqñqätä kñuä-täñä iquauñqe, Si nätmätqä tä zä äkittqiyänä-qe, ymeqä dänjä-suau enqä-pa, äyä ämotquenyä. Si e imäkqanğnä, Nyi ‘äñguiqä’ äktqänä. Auä, Apä, Si Tqä äkinqeu qänaknä itnä imäkinyä.”

²² Ämaqeunji, tiñj-pqä inä ätukqe. “Nqä Apiqu nätmätqä eeqänäñi, Nqä hipa täu änyiqeqä. Ämaqä, Ymeqä Iquenyqä näqñqe, aanqeqä. Äpiqunänqä. Ämaqä, Äpiquenyqä näqñqe, aanqeqä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatä, iquanänqä.”†

²³ Inğanji, Iqu tuwänği hiñuä ämoqunäqe, Iqueqä wäñuñiqä ämotquaminqä iquauñä tii ätukqe. “Ämaqä nätmätqä he hiñuä äqunätqänjuwi hiñuä qumbñqä iqua, aquvänä ipñqäuä. ²⁴ Tiñj etqänä. Nätmätqä he hiñuä äqunätqänjuwi, hiñuä-tqä iquatä, ämaqä naqä iquatänji, qu hiñuä quñqänqä kuapanä winyätqätanğqä-qe, hiñuä mäquñquä imiñuwiqä. Kukñuä he qätä äwiyañqanquwi, qu qätä wiyqänqä winyätqätanğqä-qe, qätä mäwiqä imiñuwiqä” ätukqe.

Hänj hea ique-ique pmeqä meqenqä

* 10:12 Matiu 11:20-24 † 10:22 Matiu 11:25-27

²⁵ Ämaqä kuknuä-suceŋqä näqŋqä hŋqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, tiŋä ätukqe. † “Näqŋqä-vqä Iquki, häŋä hea ique-ique pmeqä mamqe, nyi äänä imäkmqäwä?”

²⁶ I tquanğa Jisasi Iqu, “Kuknuä-suqä iuŋi, äänä äqänänä? Si a äänä ätäutqäŋäwä?” ätukqe.

²⁷ Iqu kimaŋi, “‘Goti tqä Naqä Iqueni, tqä qeqä-quuvqetä, yänänäqŋqetä, kŋuitä, Ique äwitnä, itanğa Iquenyqänä kuapänä kŋiŋuätŋeqä.’ Tiŋä inänqä. ‘Si tqä-täunqä äkinyätŋqä-pani, ämaqä si-tänä iqi äpmeŋuwa iquauŋqä-pqe, inä kinyätŋeqä’ ” ätukqe. §

²⁸ Ga Jisasi Iqu kimaŋi, “Ii qäyunä ätnyä. Si e imäkätŋi, hea ique-ique pmetŋqinyä” ätukqe.

²⁹ Itanŋi, ämaqä kuknuä-suceŋqä näqŋqä iqu, qu iquenyqä, ‘Iqu suqä äŋguänänä iqä-queqä’ kŋuä mapŋqä wiŋganŋi, tii ätukqe. “Ämaqä nyi-tänä iqi äpmeŋuwi, tqukuakä?”

Kuknuä ktqä, ämaqä äŋguä Sämaliyataŋä iquenyqä

³⁰ Mä, Jisasi Iqu kimaŋi, tii ätukqe. “Ämaqä hŋqu Jerusälemä ävämaŋi, Jerikonqä quveqätqätanğa, ämaqä quwä-meqä hŋqu, iqueqä yquayä eqä ämotaupu, äpäseqa weqanğuwänğa, iqu äpäkonmätä yäniqeqä. ³¹ Iqu e witanğa, hiqäva-imäkqä hŋqu hänaqä asä iu äquveqätä, ique hiŋuä äqunäqe, hänaqä hŋgisa jänä mäwqätäuniqeqä.

³² Itanŋi ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä anä iu wäunjuä iqä hŋqu ätimäuqe, ique hiŋuä äqunäqe, hänaqä hŋgisa jänä inä mäwqätäuniqeqä. ³³ Itanğa yäpaki, Sämaliyataŋä hŋqu-pqe qanä äpmitätqe, ique äwimeqe, hiŋuä äqunäqe, iquenyqä huäqä kiinä wunäniqeqä. ³⁴ Iinä itä, qäqiqi äwimeqe, olipqä eqä aowitä, wainqä-eqetä, ämaqä iqua äpäkpqeu equateqe, huäqä wotäniqeqä. Itanŋi, iqueqä donŋi iu ämäqumuateqe, anä ämaqä hiqaqä äwiqismipqä iuŋqä ätuma äwäqe, ique äminiqeqä. ³⁵ Ziŋuitänŋi, iqu ämaqä anä miqä iqueni, mbqä kuapänä ävätä tii tuäniqeqä. ‘Si ämaqä tqeŋi, äŋguänä miyä. Itanğa si mbqä saqä-pqä hui äwisqä etanğutqe, nyi anŋi äquvepätmänğanŋi, nyaqä kima ktapqämäqä’ tuäniqeqä” ätukqe.

³⁶ I ätuäqetanŋi, ämaqä ique yatŋqä tiŋä äwikqe. “Ämaqä tquaqui-tquenyqe, si kŋuä äänä kiyqiyä? Ämaqä quwä-meqä iqua äpäsekuwä iquenyqe, ‘Tqu nyi-tänä iqi pmeqä-queqä’ kŋuä indqänätä, suqä qäyunä motqueniqe, tqukä?”

³⁷ I tquanğa, ämaqä iqu tii ätukqe. “Ämaqä qeqä äwimänätä, ique yätamäkqä väniqä iqueqä.”

Inğanŋi, Jisasi Iqu, “Si äwätnä, suqä asänänŋi imäkiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Malaisä, Mäliyatä, äwimakqenqä

³⁸ Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiŋqä iquatä, qu qanä äupiŋi, anä-himqä hŋque ätimäukuwi. Iqi timäwuqanğuwänğa, apäkä anä-himqä iutanä hui, Iquenyqä yeeqä itä, iiyqä anjuŋqä ätuma äukqe. Iiyqä yoqe, Mala. ³⁹ Malai, känapi huisänjiŋi. Iiyqä yoqe, Mäliya. Ii Naqä Iqu-tänä qäqiqi, Iqueä kuknuŋi qätä äwiyä äpmamiŋqe. ⁴⁰ Ii e pmetanğa, Malai, ymisaŋä-sua näwinyä imäkätä, wäunjuä kuapänä etanŋi, kŋuä indqänmiŋqe. Iinqe, ii Jisasi Iquenyqä äwätä, “Naqä Iquki, nqä napi nyivämeqanŋi, nqä-näunä ymisaŋä näwinyä imäkätqänänä. Si iinŋinqe, kŋuä äänä kiyqi? Si nqä napinŋi, tu. Ii äpätä, yätamäkqä nyiyätŋqäwä” ätukqe.

⁴¹ Iwä Iqu kimaŋi, tii ätukqe. “Nqä näueqä Malaiŋi, si nätmätqä kuapänänŋinqä kŋuä indqänätinä, hanä-iqä ämetqäninyä. ⁴² Inäqe nätmätqä hŋqu, huiziquau ämäwqätäunä. Mäliya nätmätqä qäyunänqä äwinyänä. Ye nätmätqä tä, huätä mämatnämuäqä yenqea” ätukqe.

11

Suqä, Goti Iquenyqä tääqä tqenqä

¹ Hiunŋi hŋqueni, Jisasi Iqu hŋqäqi äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanmiŋqe. Iqu tääqä ae ätqanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiŋqä hŋqu, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Jonä iqu iqueqä wäunjuänqä ämotquamiŋqä iquau näqŋqä äwimiŋqä-pani, ne-pqe neqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqenqe, Si mänätquayä” ätukqe.

² I tquanğa Jisasi Iqu, tii ätukqe.* “He Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpiyänğanŋi, tii tqäpŋqä. ‘Apikuŋi, ämaqe, Tqä yoqe haqä yätqä äwi, pmua hitanŋi qumbnä. Sinä miqe, äpänä. ³ Hiunŋi ique-ique, buayä nätapqanğnä. ⁴ Ämaqä quvqä inetqueqanğuwä iquauŋqä, ne äwqä hanjuä imäknätunqetanŋi, Si nenyqä äwqä hanjuä imäknätinä, neqä

suqä quvqe huätä mänamäutñqe. Yamwiqä nemetñqä itñqä iunji, Si hiñuinä mäqunquä panä' tqäññqeä" ätukqe.

⁵⁻⁷ Iqu tiññ-pqä ätukqe. "Ämaqä hesanä hñqu, iqueqä käyamaqä hñque heatqänğa äwimetä, 'Nyämaqä iquki, nqä näueqä hñqu qanä äpätnqe, änyimeqanji, nyi ique buayä wimqe hma etanñqenqä, si buayä hñquaqui-hñque dapiyä' tuññqiyä. I tquanğa, ämaqä anä yäpä yänğisa äpmamitätqä iqu kimanji, 'Si wäunjuä yänänäññqä mänapqä manä. Nyitä nqä ymeqä iquatä, ne qñqanä ämeyätanä, hiqaqä ae äwiqueqä. Nyi ävautmä buayä mäktapqä ymqänä' tuätñqätanä? ⁸ Nyi tii etqänä. Iqu 'Nqä nyämaqä-queqä' kñuä vqanğuti, ävautä mavqä yänñqiyä. Inäqe, ämaqä yäpaqänğisa ätqäuqä iqu, qñqanä ptqä yqänä äqäyätä, ymisänññqä yatñqä vätqätanji, iqu enyqä qäyä wiñqanğuti, ävautä nätmätqä eeqänänji, iqu äwa iqanğutqe, ävänñqiyä" ätukqe.

⁹ "Iinñqe, Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqanğppqe, Iqu nätmätqä etapänñqiyä. He qävqä ipiyi, he ämaqumuapñqäuä. He anä qñqanä ptqä päsqanğppqe, qñqanji äutanänñqiyä. ¹⁰ Ämaqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqanğppqä iqua, nätmätqä ämapñqäuä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämaqumuapñqäuä. Ämaqä qñqanä ptqä päsqanğppqä iquauñji, Goti Hanjuwä Iqu qñqanä äwuteyänñqiyä" ätukqe.

¹¹ "Ii tiññqä. Heyaqä ymeqetanä hñqu, hämapäkänğä tqanğutqe, kaniqu qämäkä quvqä momuayqä yänñqiyä. ¹² Iqu yññä quinğä tqanğutqe, kaniqu qänjuakäta momuayqä yänñqiyä. ¹³ Kaniquenyä, he suqä quvqä imäkqä-quenä etanğqä-qe, he nätmätqä äñgui ämepu, hiqä ymeqä du inä ävätqänjuwiqä. Iinñqe he näññqä tiññä hiññqäuä. Hiqä Hiniqu, Qäukuä Haqä Yätunä Iqu, ämaqä 'Tqä Dñä Änguä Ique dapiyä' ätuäpu, yatñqä vqanğppqä iquauñji, Iqu ävänñqiyä" ätukqe.†

Jisasi Iquenqätä, Belsäpulä iquenqätä†

¹⁴ Hea hñqueni dñä quvqe, ämaqä hñqueä äwqä imä ämnä, ique kukñuä matqänğä imäkätqätanji, Jisasi Iqu "Huätä uvä" ätukqe. Dñä quvqä iqu ae ävämeqanğa, ämaqä iqu kukñuä tqanji, ämaqe yäunjuä ikuwi. ¹⁵ Iinñä ipiyitanji, ämaqä hñqu tii ätkuwi. "Belsäpulä, dñä quvqä iquauqä naqä iqu, yänänäññqä vqanji, Iqu dñä quvqä iquau huätä ändowätätqänä." ¹⁶ Itanğa huiziqua, yamwiqä äväpu tii ätkuwi. "Si wäunjuä hui imäkiyä. Ne Sinyqä, 'Iqu Goti Iqueqä Wäunjuä Imäkqä-queqä' kñuä neyätñqänänäy" ätkuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iquauqä kñuä iunji, näññqä eä tii ätukqe. "Ämaqä anä-himqä hñquesanä iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanğppqe, anä-himqä iqueni, qui imäkñänñqiyä. Itanğa ämaqä hñqueqä ymeqä iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanğppqe, iqua-pqe qui inä imäkmbñqäuä. ¹⁸ Iwä Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, iqueqä ämaqä iqua iwäsänäpu mäkä humbqe, iqua äänä pmapnuwänğqäwä? He Nyinyqä tii ätquwiä. 'Belsäpulä iqu yänänäññqä vqanji, dñä quvqe huätä ändowätätqänä.' Iinñqe, Nyi yatñqä eyqänä. ¹⁹ He Nyinyqe, 'Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäññqeta, dñä quvqä iquau huätä ändowätätñqe' qäyunä tqanğppqe, hiqä ämaqä iqua, dñä quvqä huätä ändowätätqänjuwi, yänänäññqä tqeçeta, ändowätätqänjuwäwä? Hiqä ämaqä iinñä iqua, ämetquapñqe. Heyaqä kukñuä iinji, ii qäyunä hmanjñä. ²⁰ I etanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu yänänäññqä dapqanji, Nyi dñä quvqä iquau huätä dowatqanğmdqe, he näññqä tiññä mapñqe. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeçeqä."

²¹ "Ämaqä yänänäññqä hñqu, nätmätqä mäkä iqä-sua a äqätä, iqueqä anju ämitqätanğutqe, iqueqä nätmätqä eeqänänji, äñğuanä witänñqiyä. ²² Itanği qänakñji, ämaqä aanä yänänäññqänänä hñqu äpäqe, ämaqä iqueni ämäwqätäutä, iqueqä yänänäññqä isuatä e äpmamitätqä-qe, iqueqä nätmätqä eeqänänji ämotawanji, ämaqä hñquau-mända vänñqiyä" ätukqe.

²³ "Ämaqä hñqu wäunjuä yätamakqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunqä-queqä. Qokä-apäkä aquvä qiyqenqä yätamakqä manyqä imitätqä iqu, ämaqä huätä im-imä ändowätäniqeqä" ätukqe.

Dñä quvqä ämaqä hñque ävämetä, anji äwimakqenqä§

²⁴ "Dñä quvqä hñqu ämaqä hñque ävämanji, anä yerñä dunğä äwäqe, iqu anä hapä pmeqä iunğä qävqä ikiqänñqiyä. Itanğa hñque mämoquumeqä iäqe, 'Nyi anä hiññqänä ävämakqä dunğä, anğu umqänä' tnänñqiyä. ²⁵ I ätnäqe, iqu äwäqe, anä iqueni siyä äpipu äñğua imäkeppqä qunänñqiyä. ²⁶ Iinñä äqunäqe, iqu äwätä dñä quvqä 7 yätmenñqiyä. Dñä iquauqä quvqe, dñä kinganänä iqueqä quvqe, ämäwqätäunñqiyä.

Iquau yätmetä, qu anä yäpä yängisa äpaquvāpu pmapnqāuä. Ämaqä iqu hiñuiqänāñi quvqä äpmanitātqe, täñganj anäñ quvqänāñä pmenqiyä” ätukqe.

Suqä, aquvänä iqenqä

²⁷ Jisasi Iqu e tuätqätanğa, apäkä hui, qokä-apäkä iuqä awä iqisanj, manjä tiinjä ätukqe. “Apäkä, Si äkinyuätä anuä äktapkqe, ii aquvänä yängqiyä.”

²⁸ I etanği Iqu kimanj, tii ätukqe. “Si kuknuä naqä-qakuä ätätñä qayuä. Inäqe ne iinj, matqä yanqunä. Tiinjä tatunqeeqä. ‘Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä äwiypu, qänaknä itqänjuwä iqu, qu aquvänä iqäpnqāuä’ tatunqeeqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, hiñuä-tqä Jona iqenqä ätkqenqä**

²⁹ Qokä-apäkä kuapanä timäuqanğuwänğa, Jisasi Iqu tiinjä ätukqe. “Qokä-apäkä täñğa äpmenjuwi, quvqä-quaeqä. Iqua, ‘Ne Sinyqä näqnqä metunquä diñqe, wäunjuä hui imäkiyä’ ändquwä-qe, Nyi iinj mimäkkqä imqänä. Iqua näqnqä mapnqä diñqe, hiñuä-tqä Jona iqu qeyqä. ³⁰ Ii tiinjqä. Ämaqä hiñuiqänä, anä-himqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona ique hiñuä äqunäpu, näqnqä ämakuwä-panjä iinj, qokä-apäkä täñğa äpmenjuwä iqua, Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Ique hiñuä äqunäpu, näqnqä asänänjä iinj hipnuwiqä. ³¹ Hiñuiqänāñi, apäkä, qua hitunjuä nämä pmeqä ämiqä naqä ii, Solomonä iqu iqueqä näqnqenqä awä tqanği qätä wiyätñqä äpkqeeqä.† Inäqe täñganj, Ämaqä, Solomonä ique ämawqätäunqä Iqu, taqi qäyä äpmetanği, ämaqe, Ique qätä mäwiyyqä itqänjuwi. Iiñinqe hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğanji, apäkä naqä iinj ävautä, ämaqä täñğa äpmenjuwä iquauqä suqä quvqenqä, awä täniqeeqä. ³² Asä iinj, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona iqueqä kuknuä qätä äwipiwi, iquauqä kjuä äkunmäkñguwiqä.‡ Inäqe täñganj, Ämaqä Jona ique ämawqätäunqä Iqu, taqi qäyä äpmetanği, ämaqe, iquauqä kjuä makunmäkñqä iquwi. Iiñinqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğanji, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua ävaupu, ämaqä täñğa äpmenjuwä iquauqä suqä quvqenqä awä tpuñuwiqä” ätukqe.

Hiñuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä§

³³ I ätuäqe, tiinjä-pqä ätukqe. “Ämaqe, hiqi-tä ämäsäpiwi, qu anä yäpä imä-qe, ä häkä yäpä imñä-qe, matqäteqä ipñqāuä. Ämäsäpiwi, qu kiqä ätqäuqä ätnänjä iqi tqätepnqāuä. Ämaqä anä yäpä inğisa äyappiyä iqua, hiñuä qumbñqä diñqāuä. ³⁴ Tqä hiñuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä. Tqä hiñui äñguä äqännä, si ämaqe yätamäkkqä wiyquki hitanğutqe, tqä huiwä eeqänänjä imñi, we äñguä äkunänä. Inäqe, tqä hiñui quvqä äqännä yätamäkkqä mäwquki hitanğutqe, tqä huiwi eeqänänjä imñi hea äwinä. ³⁵ İtanğa si äñguänä miñganğinyä, we-huñqä si-tänjä yäpä imä äyanänğä di, hea mäwiqä yätñqänänjä. ³⁶ İñi tiinjqä. Tqä huiwä äwqä eeqänänji wenyä-huñqä eä, hea mäwiqä etanğutqe, iñi tqä huiwä eeqänänji we äunä, hiqi-tä enqä-pa yänätänqiyä” ätukqe.

*Wopqä ipu, kuknuinä tqä-quau, hanjä-iqä wimeniqä**

³⁷ Jisasi Iqu kuknuä qäpu tqanğa, Parisi hñqu, Iqu äpätä buayä anä nyiyänqä yatnqä äwikqe. İtanğa Jisasi Iqu anä yäpä inğisa äpaquvāqe, buayä nätnqä qua iqi eqäkñgqe. ³⁸ Jisasi Iqu buayä nätnqä itäqänğanji, eqä akiyä inqä du asñä ganä maqnqä iqanği äqunäqe, Parisi iqu kjuä kuapanä indqänminqe.

³⁹ İnganji Naqä Iqu tii ätukqe. “He Parisi iquenyä, eqä-häkitä hevqetä haqänğisanj, asñä äñguänä äqäyäpiyä-qe, hiqä yäpä inğisanj, quwä-meqetä suqä quvqä huitanğ-huitanjitä manğuä äyä enyänä. ⁴⁰ He kjuä qäyunänji, mindqänqä-quenğä. Ämaqeqä huiwä yäpaqänğisa imäkkqä Iqu, yäpänğisanjä-pqe mimäkkqä ikqätanä? Iqu inä imäkkqeeqä. ⁴¹ İ etanği, nätmätqä buayä hevqä yäpänğisanj, ämaqä äwa itqätanğuwä iquau yätamäkkqä inä wipñqeeqä. He e imäqanğppqe, hiqä nätmätqä eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinj äñguänänjä witänqiyä” ätukqe.

⁴² “He Parisi iquenyä, hanjä-iqe tiinjñqä emenqiyä. İwunegätä, kuämiqätä, nätmätqä isuaqu-tänjä asänänjä huizitä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänjuwiqä. İ etanği suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, Goti Hanjuwä İquenyqä hiñqetänji, he tuwä wiyquenqä. Äñguänänji, tiinjqä. Suqä he hiqä nätmätqä iwäsäupu, hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä he tuwä äwiyätqänjuwä iquauñjä-pqe qänaknä iqanğppqe, ii äñguä wänqiyä” ätukqe.

* 11:28 Matiu 12:38-42 † 11:31 1 Ämiqä Naqä 10:1-13; 2 Tiwiqä 9:1-12 ‡ 11:32 Jona 3:6-10 § 11:32 Matiu 5:15-16, 6:22-23 * 11:36 Matiu 23:13-36

43 “He Parisi iquenyä, hanä-ique tiinjñqä emenqiyä. Anä aquväqñqä iunji, zä-hawä änguänänä iqinyä pmapñqä kiinjä hinquenjñqä. Ga, ququawä aquväqñqä iu pmetanquwanñga, ämaqe, ‘hiunjinñganjñqä’ etpñqä kiinjä hinquenjñqä” ätukqe.

44 “Ga hanä-ique tiinjñqä emenqiyä. He ämaqä qua maqñqä äptepqä enqä-pañuenjñqä. Ämaqä qua maqñqä äptepqe, ämaqä huiziqua maqñqä epu qañä haqeqi äwäpiyitani, Goti Iqueqä hinuä iqini kiyä mätqä eänäuä” ätukqe.[†]

45 Inñganji kukñuä-suqenqä näqñqä hñqu, kima ävätä, “Näqñqä-vqä Iquki, Si kukñuä iinjä ätätqänñganñi, ne-pqä qäsä qui inemäkätqänñqä” ätukqe.

46 Iqu e tquanña, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquenyä, hanä-ique he-pqe emenqiyä. Ii tiinjñqä. He ämaqe, yquayä hanä änä mämeqänqä ävätqänñuwenjñqä. Iinjä etanñi, he qu yätamäkqä wipñqä diñqe, hipa hui mäwqä itqänñuwiqä.

47 Mä hanä-ique tiinjñqä emenqiyä. Hinuä-tqä, hiqä tawäka qänñganä äpäkkuwi, he tññganji quwqä qua äptekuwa iunji, änguänä imäkätqänñuwenjñqä. 48 He suqä ii imäkäpiyänñganji, tawäkaquä suqenqä ‘änñuwiqä’ ätätqänñuwiqä. Ii tiinjñqä. Hinuä-tqä, tawäka äpäkkuwa iquauñqe, he quwqä huiwä pñqä wiqä anñi imäkätqänñuwiqä. 49 Inñi Goti Hanjuwä Iqu kñuä jänänä änguänänä indqänätä tii ätkqeqä. ‘Hinuä-tqä iquautä, ämaqä Nyi wäñuññqä ändowatqä iquautä, ämaqä iquauñqä ändowatmniqeqä. Itanña iqua hñquau äpäsapu, huizi iquau quwqä itquapñuwiqä’ ätkqeqä. 50 I etanñi, Goti Hanjuwä Iqu qua tä änyä imäkqanña, ämaqä, hinuä-tqä iquau pizqä äpäkka äpminjuwä iquauqä suqä quvqetanä kimanñi, ämaqä tññga äpmeñuwa iqua-mända mapñqeqä. 51 Hinuä-tqä iquauñji, qu Epo iquesa äpäsipäqäkanñi, yäpaki Sakätiyasi ique äpästätqutukuwi. Sakätiyasi ique äpäkkuwi, Goti Hanjuwä Iqueqä anñi iunji, hiqäva-imäkqä ttawä iutä, hiqñqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä awä iqi äpäkkuwi. Nyi henñi naqä-qakuä etqänä. Suqä quwqä eeqänänä iinjñqä kimanñä hanä-ique, qokä-apäkä tññga äpmeñuwi mapñqäuä” ätukqe.

52 Itanña, “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquenä, hanä-ique tiinjñqä-pqä inä emenqiyä” ätuätä, kukñuä ktqä tiinjä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iquenyä näqñqä meqä anñä hänaqä iutanñä qñqanñä hutäuqe, he ae ämakuwiqä. Hiqä-hiuä näqñqä mapñqe, anñä yäpä yänñgisa mäpeyqä itqänñuwiqä. I etanñi, qokä-apäkä yänñgisa äpeyäpu näqñqä menätpu iqañguwä iquauñqe, he hänaqä qñqanñä ävätqänñuä” ätukqe.

53 Inñganji Jisasi Iqu iqisanñi ävämeqanña, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä quwqä wññganña, qu nätmätqä huitanñä-huitanñä iunñqä yatñqä ävqa-ävqa äuminjuwi. 54 Iqua tñññqä guä äquväutqänñuwa-pa, Iqu kukñuä kimanñi qäyunä mätmqanñutqe, iqua Ique guä kiqiyäupñqä ätuma wanä-tpu, iinjñqä ätuminjuwi.

12

*Jisasi Iqu, Parisi iquauqä suqenqä awä ätukqenqä**

1 Qokä-apäkä kuapanä ätimäupu, ätqäupu, quwqä yukä dunji qo ktäupäumä änyminjuwi. Inñganji Jisasi Iqu Iqueqä wäñuññqä ämotquaminñqä iquauñji, kukñuä awä tiinjñ ganä ätukqe. “Parisi iquauä nätmätqä änyuämäuqä iinjqe, he wa wipiyä. Quwqä suqä, wopqä ipu kukñuinä tqenqä etqänä. 2 Nätmätqä eeqänänä huäqä äutnmitätqe, ätnänä iqi timäunqiyä. Itanña nätmätqä eeqänänä zä äwämitätqe, ämaqä iqua näqñqä hipñqäuä. 3 Inñi, he kukñuä eeqänänñi, hiawiqä imda ätmipqe, ämaqe, hiunjinñganä qätä wipñqäuä. He anñä hiqñqä imda hiyäkakä ätmipqe, qu anñä haqä yätqä ätqäupu, awä tññqäuä” ätukqe.

He ze, Goti Hanjuwä Iquenyänä ipñqeqä†

4 “Nqä näueqä iquenyä, ‘He ämaqä huiwä dunä päsqä iquauñqä, zä miqä pambiyä’ sä etqänä. Iqua qänakndanñi, nätmätqä hui mimäkqä ipñuwi. 5 He zä tquenyqä ipñqenqe, Nyi ämetquamqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä äpästätqänñganñi, Iqu yänñänäqñqä-tänñu ä, ique tä hea ique-ique äsänñqä du tnämäunqiyä. Auqä. Nyi he etqänä. ‘He ze, Goti Hanjuwä Iquenyänä ipñqeqä.’

6 He näqñqeqä. Ämaqe, qu yññä wänqä hipa hññinñi eeqä hñjuauñqe, mbqä wänqä hñjuauñqe ipñqäuä. Iinjä etanñi, Goti Hanjuwä Iqu yññä hmbinyqe, huäqä äumäkätä, kñuä huätä mäwquatämäuqä yänñqiyä. 7 Tiinjñ-pqe inänñi. Goti Hanjuwä Iqu, hiyaqä dä nyuänñä iunji, a ae ätäuqeqä. Iutanñi, he zä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu yññä kuapanä isuañqe, huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, huäqä aanñä kuapanä äwunänä” ätukqe.

† 11:44 A Täuqä 19:11-22; Hiqäva-imäkqä 21:1-3

* 12: Matiu 10:26-27

† 12:3 Matiu 10:28-31

Zä miqä, Jisasi Iquenqä awä-tqenqä†

⁸ “Nyi tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu, zä miqä itä, huizi duni, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunjqä’ tqanqutqe, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquauñi, ‘Iqu Nyaqeqä’ tuñqiyä. ⁹ Inäqeqe ämaqä hñqu, zä itä, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunä manä’ tqanqutqe, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquauñi, ‘Iqu Nyaqä hmanjqä’ tuñqiyä. ¹⁰ Ämaqä hñqu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinj, huätä mamäunqiyä. Inäqeqe ämaqä hñqu, Dñ Äñguä Iquenyqä kukñuä ququvqä di tqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinj, huätä mämamäuqä yänqiyä” ätukqe. [§]

¹¹ “Ämaqä hñqua he anä aquväqñqeu miqä iquauñqä-qe, ämaqä miqä naqä iquauñqä-qe, ämaqä yoqä-tänqä iquauñqä-qe, etma uwqanqppqe, ‘Ne kukñuä kimanji, äki tuatunquäwä?’ kñuä indqänäpu, zä miqä pa iqäpnä. ¹² Dñ Äñguä Iqu kukñuä tupñqe, injganä ämetqeniqeqä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä yquayä kuapä-tänqä hñquenqä

¹³ Inganji ämaqä hñqu, ämaqä awä iqisa ämävauqe, Jisasi Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, nqä apiqu ae äpäkonqgeqä. Nyi Si nqä tasipeque, yeqä apiqueqä nätmätqe yewäsäutñqä, tutñqä änyinjyiyä” ätukqe.

¹⁴ I tqanqga Jisasi Iqu, “Ämaqä iquki, qe äqewäsäutmä, qeyaqä nätmätqe iwäsäumqe, tqu pmutenjikqäwä?” ätukqe. ¹⁵ Iqu iinj ätuäqeqe, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Nätmatqä eeqänänjqä hinuä aowä mäqunquä ipñqä diñqe, he wa wipiyä. Ämaqä hñqu yquayä kuapä-tänqä emitätqe, iqueqä yquayä hänqä-pmeqä mäwqä yänqiyä” ätukqe.

¹⁶ E ätuäqeqe, Iqu kukñuä ktqe, tiinj ätukqe. “Ämaqä yquayä kuapä-tänqä hñquqeqä wäunüä iunji, ymisanä kuapänä witänqiyä. ¹⁷ Inganji iqu, ‘Nyi anä naqä hma enqe, ymisanä pñqä emqe, äänä imäkmqäwä?’ kñuä indqänqunqiyä. ¹⁸ Inqä itä, tii tnänqiyä. ‘Nyi tiinj imäkmqänä. Nqä buayä pñqä maeqä anä äpnakmi, anä naqänänqä imäkätmä, ymisanä eeqänänqä aquvä äqiyätmä, anä iunji pñqä maemqeqä. ¹⁹ Nyi nqä-näuä tiinj äyä ätnqänä. ‘Nyi yquayä kuapä-tänqunqä, quväukuä kuapänänqä iunqäuä. Täñganji nyi hapä pmetmqeqä. Buayä eqä änatmä, yeeqä itmä pmetmqeqä’ ätnqänä,’ täñqiyä. ²⁰ Inqä iqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä qämä-qämänjqukiyqä’ tuñqiyä. ‘Tänqga hea tquenji, äpäkonqñyänä. Itanqä nätmätqä eeqänänqä näwenyä imäkätqänqä Iqu, tqu maqutnätñqäwä?’ tuñqiyä” ätukqe.

²¹ Jisasi Iqu kukñuä ktqä iinj ätuäqeqe, tii-pqä inä ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmätqä aquvä i äqäka äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqeqe mäwqä iqanqutqe, kukñuä ktqä du ätimäukqä-panä iinj, äwimenqiyä.”

*Ymisaninjqätä, gquenqätä, kñuä kuapänä indqänqenqä**

²² Inganji Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquauñi, Iqu tii ätukqe. “Ininjqe, Nyi he tiinj etqänä. He ‘Ymisanä squä natunquäwä?’ ätäpu, hänqä pmapñqä diñqä kñuä kuapänä mindqänqä pambiyä. ‘Ne gque, squä ipnatunquäwä?’ ätäpu, hiqä huiwiunqä kñuä kuapänä mindqänqä pambiyä. ²³ Hänqä-pmeqeqe, buayinjqänä pmeqä manä. Huiwi nätmätqä gquä iunqänä manä. ²⁴ He ynñä iquauñqä kñuä indqämbiyä. Qu ymisanä vowä mamäuqä ipu, ymisanä maptqä ipñqäuä. Itanqä qu anä ymisanä pñqä hipñqe, anji hmanjqä. Inäqeqe Goti Hanjuwä Iqu iquauqä ymisanji ävänqiyä. Yññä iquanqeqe, Goti Hanjuwä Iqu huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, Iqu huäqä kuapänä äwunänä. ²⁵ Itanqä ämaqä hesanä hñqu, hänqä-pmeqeqeqä kñuä kuapänä indqänätqe, iqueqä hänqä-pmeqeqe haqä nänä imäkäwatätñqä di, hmanjqä. ²⁶ He nätmätqä wänqä iinj ipu, änä mimäkqä ipiyitani, nätmätqä huizinqänänji, kñuä kuapänä sunqä indqänätqänqäuä?” ätukqe.

²⁷ “I indqänäpiyi, he qätaqä hutqenqä, ‘Äänä ätätätiyä?’ tpu, kñuä indqämbiyä. Qätaqä isua, wäunüä ipu gquä mimäkäyäuqä ipñqäuä. Itanqä Nyi he etqänä. Solomonä, ämaqä naqä hiñuiqä äpmaminqä iqu, iqu gquä hänqä qeqätqä ii imäkminñqe, qätaqä hutqe, iqueni ämäwqätäunä. ²⁸ Täñganji qätaqeqe, yqänä ätqäuqä-qe, awinganjä ämaqä ätäwäpu, tä du tnämäuqäppñqäuä. Inqä etanqä, Goti Hanjuwä Iqu imäkqanqä, qätaqeqe hutqä äñquänänqä ätänä. Ininjqe, ämaqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänqäwä iquenyä, he näqñqä tiinj hipñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu ne-pqe gquä äneptätqänä’. ²⁹ Itanqä ‘Ne buayä eqä squä natunquäwä’ kñuä indqänäpu, qundqändqä miqä pambiyä. ³⁰ Ämaqä eeqänänqä im-imä äpmenjuwi, qu quuvqä maeqiyqä da, nätmätqä iu mapñqenqä kñuä indqänätqänqäwä. I etanqä, he nätmätqä iinjñqä äwa itqänqunqeqe, hiqä Heniqu

näqñqä eänä. ³¹ Itanji he Goti Hanjuwä Iqunä meyqeunqä qävqä ipñqeqä. Inğanji Iqu nätmatqä iinjä-pqe etapänqiyä” ätukqe.

Hiqä Hiniqu, aquvänä itä, Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqenqä

³² Iqu tiipqä ätukqe. “Sipsipqä iquenyä, he zä miqä ipñqeqä. Hiqä Hiniqu, aquvänä itä Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqe. ³³ Nätmatqä he ämenjuwi, eeqänänjä mbqänqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, ämaqä äwa itqänjuwä iquau wipñqeqä. Itanga qua täunji, he nätmatqä qui imäkñqä di aquvä maqiyqä ipñqeqä. Nätmatqä eeqänänji aquvi, qäukuä haqä yätunji qäpñqeqä. Yänjinji, nätmatqä eeqänänji qui mimäkñqä itä, ämaqä quwä mämeqä ipu, imätanjuä maquvqä yäniqeqä. ³⁴ He iqinjji aquvä qäpñqeqä, tiinjä hitanqiyi. Ämaqä, anjä quwqä nätmatqä änguanänjä pñqä witänqñqä iunqänä winjuänqiyä” ätukqe.†

“Naqä Iqu anji päniqenqä, näwenyä pmapiyä” ätukqenqä†

³⁵ Tiipqä inänji. “Hiqä wäunuä iqä gquä ipnäpu, hiqi-tä ämäsaupu, näwenyä e pmapiyä. ³⁶ Tiinjä enqä-pañji. Ämaqä naqä hñqu, apäkä ämetä ymisänjä naqänänjä iuta äpätñqä iqanqji, iqueqä ämaqä iqua, iquenyqä hinuä äqumbu pmepnä. Iwä iqu äpätä, qñqanä ptqä qäyqanqani, iqua qñqanä maqänä wäteppñqä. ³⁷ Ämaqä naqä iinjä iqu äpäqeqä, iqua hiqaqä mawiqä äyä etanqä qunqanqä, iqua aquvänä ipñqä. Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, gquä wäunuä imäkätñqä näwe ipnätä, ‘He buayä bñqä quamä pmapiyä’ ätuätä, buayä ämä äpätä vänqiyä. ³⁸ Ämaqä naqä iinjä iqu, heatqä quaesqänqä äpätqä, ä zä vätnqä qäqiqinjinqä äpätqä-qe, iqua hiqaqä mäwiqä etanqpi qunqanqä, iqua aquvänä ipñqä.†

³⁹ Itanga he tiinjä-pqenqä näqñqä inä mapiyä. Ämaqä anjä-tänqä hñqu, ‘Quwä-meqä hñqu, hea inqä ti päñqiyä-qe’ näqñqä eä äpmamitätqeqä, iqu quwä-meqä iqueni, iqueqä anjä qäyä pänasqiyätä yäpä yänqisa päyätñqeqä, hinuinä mäqunquä yänqiyä. ⁴⁰ Iinjñqeqä, he-pqe näwinä imäkmbu pmapiyä! Hea hñqueni, he Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iquenyqeqä, ‘Tänqä mapqä yänqiyä’ knuä indqänätqätanqiwänqanji, Iqu äpäñqiyä” ätukqe.

⁴¹ Pitä iqu, kimanji, “Naqä Iquki, Si kukñuä ktqä iinjji, nenyä änatnyä ä, ämaqä eeqänänqä änatnyä?” ätukqe.

⁴² I tqunqä, Naqä Iqu tii ätukqe. “Ämaqä wäunuä miqä knuä ängüä ämetä, kiqä wäunji ängüä imäkqä iquenyqeqä, awä etmqeqä. Ämaqä naqä iqu ämaqä iinjä iqueni, iqueqä wäunuä-wiyqä iquau ämitä, ymisänjä hea qayunänqanqä väniqä dñqä atäunjuä vänqiyä. ⁴³ Naqä Iqu anji äpäqeqä, iqueqä wäunuä imitätqä di hinuä qunqanqani, iqu aquvänä yänqiyä. ⁴⁴ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmatqä eeqänänji mitñqenqeqä, iqueni atäunjuä vänqiyä. ⁴⁵⁻⁴⁶ I etanqñqä-qe, wäunuä miqä tqu, ‘Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yänqiyä’ knuä indqänätä, qokä-apäkä wäunuä-wiyqä huizi iquau äpäsätä, buayätä eqätä änatä, hiqiyqä imitätqeqä, hea hñqueni, iqu maqñqä etanqanji, iqueqä ämaqä naqä iqu anji päñqiyä. Iqu quvqä imitätqä äqunäqeqä, iqueni mnä ätävätä, kukñuä qätä mawiyqä huiziqua pmetanquwä iunqä huätä dawatäniqeqä” ätukqe.

⁴⁷ “Wäunuä-wiyqä, iqueqä naqä iqueqä äwinqenqä näqñqä qäyä eäqä-qe, nätmatqä näwenyä mimäkqä itä, naqä iqueqä äwinqenqä qänaknä miqä imitätqeqä, ämaqä naqä iqu yänqänqñqä päsäniqeqä. ⁴⁸ Itanga wäunuä-wiyqä huizi, naqä iqueä äwinqä dñqä maqñqä eä, suqä ängüä miqä imitätqeqä, naqä iqu wänqäpu päsäniqeqä. Ämaqä nätmatqä kuapänä huizi iquauqä hipa iuta ämamipqä iqua, kimanji kuapänä wipnuwiqä. Qokä-apäki, ämaqä hñque nätmatqä kuapänä äwimitpqe, iqu qunji, kima kuapänä väniqä tupnuwiqä” ätukqe.

“Ämaqä, Nyinyqä iwäsambñqä äpqqeqä” ätukqenqä§

⁴⁹ “Nyi qua täunji, tä hänaqä ikävemqä äpqqeqä. Tä iinjji, hänaqä ae äsqä-säpi, Nyi aquvänä iqäminqä. ⁵⁰ Nyi asñä huitanä hui mamqänä. Asñä iinjji, mämeqä änyä etanqñqeqä, hanjä änyiyqiyä. ⁵¹ He Nyi äpñqenqeqä, ‘Iqu ne ämaqä qua täu äpñenqeqä iquene, äwqä hanjuä nemäkätñqä äpqqeqä’ knuä eyqiyä? Oeyä. Nyi he etqänä. Ämaqä, Nyinyqä iwäsambñqä äpqqeqä. ⁵² Tänganqätä, qänakñqätä, ämaqä hipa hñginä hñqua anjä hñqueu äpmamipqeqä, Nyinyqä iwäsänäpu, hñquaqwi-hñquenä iqua, hñquaquinä iquaqwi äkasuwä tupnuwiqä. Hñquaqunä iquaqwi, hñquaqwi-hñquenä iquau äkasuwä suinyiyqä. ⁵³ Iqua Nyinyqä tiinjä iwäsambnuwi. Kaniqutä ymeqä qokä iquä, äkasuwä

tninyiyi, kånaisä kiqä meqisä, äkasuwä tninyiyi, itannga ämaqä hñqueqä kånaisä, iqueqä apäkisä äkasuwä tninyiyiqä” ätukqe.

“Nätmatqä tånnga ätimäuqäqä tånqe, ånguånä iwäsäupiyä” ätukqenqä

⁵⁴ Inganj, Jisasi Iqu qokä-apäkä kuapånänj iunji, tiinjä ätukqe.* “He qaquvqä, mäptqä quveqäqä mängisa timäuqanji, hiñuä äqumbiyånğanji, ‘piyä qiyätñqeqä’ ätätqånäüä. Ga, asä iinj ätimäutqänä. ⁵⁵ He yunüä, ämaqä mäpmeqä mängisa yapqanji, hiñuä äqumbiyånğanji, ‘mäptqä tnänj timäutñqeqä’ ätätqånäüä. Ga, asä iinj ätimäutqänä. ⁵⁶ He wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. He nätmatqä qäukuä haqä yätutatä, qua täutatä ätimäuqäqenqä, ånguånä iwäsäutqånjuwiqä. Nätmatqä tånnga ätimäuqäqä tånqe, he miwäsäuqä iquwi, äänä etanjikä?”

⁵⁷ Hiqä-hiuånä, ‘suqä ångui äsqtuyä’ tpu, miwäsäuqä iquwi, ii sunqäwä? ⁵⁸ Ämaqä hñqu, si mändi äkikkittqiyätä, guä kkiqäyäutñqä, hänaqä awä iqi äwäsüyånğanji, si ämaqä iquätä kukñuä jänä imäkijñqä diñqä yamwiqä isñqeqä. Ii, hanjä-iqä tiinj, mäkimetqä diñqeyi. Iqu ämaqä jänä imäkqä iquenyqä äktäma uwqannga, jänä imäkqä iqu ämayukä-imanqä hñqueqä hipaeu kivqanquti, iqu guä pmuateqä anj du pmuatekiyqä inqäüä. ⁵⁹ Nyi si kukñui tiinj äktqänä. Mbqä qu atäunüä kipqä iqueni, eeqänä päsesñqä diñqe, guä pmeqä anjuni, mäwquatämäuqä isñqeqä” ätukqe.†

13

Kñuä makunmäknqä iqua, qui imäkmbñqenqä

¹ Inganj ämaqä iqi äpmamiñuwä hñqua, Jisasi Iqueni, ämaqä Galili pmeqä hñquauñqä ätukuwi. Galili pmeqä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanqawånnga, ämaqä naqä Pailoti iqu, “He iquauñi pizqä päkpiyä” tquannga, qu iquau äpäsqanqawånnga, iquauqä häñqetä, hiqäva iutanjitä, naqä-huinyä imäkñqenqä ätukuwi.

² Jisasi Iqu kimanj tii ätukqe. “Nätmatqä quvqä Galili pmeqä iquau e äwimakqetanj, he ‘Ämaqä e äpäkonquwä iquauqä suqä quvqe, Galili pmeqä huiziquauqä suqeyi ämäwqätäunä’ kñuä indqänätqånäüä? ³ Oeyä, kñuä iinj mämeqä pambiyä. Nyi etqänä. He heqä kñuä makunmäknqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanqppqe, heppqe qui inä imäkmbñqäüä. ⁴ Tiinjä-pqe. Ämaqä 18 iquauñi, hiñuiqänänji Siloamä iunji, anj quäuqä iqu äpisäutä, ämaqä iu äpäkkqä iquauñqe, he ‘Ämaqä e äpäkonquwä iquauqä suqä quvqe, ämaqä Jerusalemä iu innga äpmamiñuwä huiziquauqe, ämäwqätäunä’ kñuä indqänätqånäüä? ⁵ Oeyñq. Nyi he etqänä. Heqä kñuä makunmäknqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanqppqe, he-pqe qui inä imäkmbñqäüä” ätukqe.

Kukñuä ktqe, zä-eaqä iquenqä

⁶ Inganj Iqu kukñuä ktqä tiinjä hñqu ätukqe. “Ämaqä hñqu, zä-eaqä hñqu, iqueqä wainqä wäunjuä iqisa tqäutangji, häukuä wiqänqä-tä qävqä äpätqe, aanqä qunäniqeqä. ⁷ I äqunäqe, ämaqä wäunjuä iu miqä iqueni, tiinjä tuäniqe. ‘Quväuukuä hñquaqui-hñqenqä iquauñi, nyi äpkqe, häukuä mäwitangji aanqä äqunqeqeqä. Zä tqe, qua aowä hiñginä ämetñqä di, sunqäwä? Si zä iqueni huätä tävä’ tuäniqeqä.

⁸ I tquannga wäunjuä-wiyqä iqu tii tuäniqe. ‘Naqä Iquki, qäyä eänä. Quväuukuä hñqunä qäyä äpäwänä. Nyi kiqä hukä iqi qua mñjä yasäqi äuatmä, yaqueqä zä äkäka qakuä iqi qäyä emä. ⁹ Qänakndanji häukuä winiqätiyä, mäwiqä yaniqätiyä? Häukuä mäwiqanqutqe, si huätä innga täumäuqätñqä’ tuäniqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä hui ånguä iwimäkkqenqä

¹⁰ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueni, Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau, anj aquväqñqä hñqueu näqñqä äwikqe. ¹¹ Inganj äpäkä dnä quvqä-tånj hui äpmamiñqe. Dñä quvqe, ii tånj-yaqä vättqätanji, quväuukuä 18 ae äpäukqe. Iiyqä tuwä-hiiki qui imäkñätanji, pämä jänänänji matqäuqä iminqe. ¹² Jisasi Iqu ii hiñuä äqunäqe, tääqä ätuätumeqe, “Tqä yaqä quvqe, huätä ae äkivämeciyyä” ätukqe. ¹³ E ätuäqe, hipa haqeqi wiyqannga, apäkä iinjä ii, maqänä jänä pämä ätqäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu qe ämamäukqe.

¹⁴ Iinjä etanji, ämaqä naqä, anj aquväqñqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu Sämbatqånnga, apäkä ii ånguä wimäqanqenqä äwqä tnänj wiyqannga, qokä-apäkiu tiinjä ätukqe. “Hiunji wäunjuä iqe, 6 inänjqä. Hiunji iquauñi, Iqu yaqä ånguä emäkätñqä pññqeqä. Hapä pmeqånğanji, iinqe mapqä ipñqeqä” ätukqe.

* 12:54 Matiu 16:1-4; Makä 8:11-13 † 12:59 Matiu 5:25-26

¹⁵ Kimañi, Naqä Iqu tii ätukqe. “He wopqä ipu, kukñuinä tqä-queenjqä. Hiunji hapä pmeqänğanj, he eequenä, bulumäka anä dunqä äwäpu, bulumäkatä dongitä eeqänäni, eqä hñqä ätuma uwquenjqä. ¹⁶ I etanji apäkä, Aprähämä iqueqä meqä täsi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu a äkiqätä pmetanji, quvaukuä 18 ae äpäukqe. Itanğa hiunji hapä pmeqänğanj, Nyi nätmatqä ii a äkiqätänqe, huätä mämamäuqä imqe, ii sunqäwä?” ätukqe.

¹⁷ Iqu e tquanğanj, Iqueqä himä-wiunqä iqua womba naqänänj iqanquwä-qe, qokä-apäkä eeqänäni, Jisasi Iqu e imäkätqätanğenqä yeeqä naqänänj ikuwi.

*Kukñuä ktqä hnjuaquinjqä**

¹⁸ Inğanj Iqu kukñuä hui inä tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñi, ii änänğä? Nyi kukñuä ktqe, äkitanji tmqäwä? ¹⁹ Ii tiinjqä. Ämaqä hñqu zä-guawä† piikä wänqe ämetä, iqueqä wäunüä du vovä menqiyä. Qänakndanj, piikä iinjä ipu, zä enqä-pa naqä tqäduqanğanğa, yññä iqua äpäpu, äpa du yuuwä imäkññuä‡ ätukqe.

²⁰ Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqe, Nyi kukñuä ktqe, äkitanji tmqäwä? ²¹ Ii tiinjqä. Ii nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä enqä-panjqä. Apäkä hui pälawä kuapanä ämetä, eeqänänj änyuämäutñqä dinqe, nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä hmbunä ämetä, naqä-huinyä imäkänqiyä” ätukqe.

Qñqanä wänqä ique, yäpä inğisa peyqänjqä‡

²² Qänakñi Iqu Jerusälemä timäutñqä äwätäqanğanj, Iqu qokä-apäkä du näqñqä ävätä, anä-himqä naqeutä wänqeutä ikäminqe. ²³ Inğanj ämaqä hñqu, “Naqä Iqukiyä, mäpäkonqä ipñqä hññä iqumuätätñqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hmbunä anğu itmeniqätanä?” ätukqe.

I tquanğa, Iqu ämaqeuñi tii ätukqe. ²⁴ “Nyi he etqänä. Qänakñi, ämaqä kuapanänj, Goti Iqunä miqeuñqä yanä-tpu ipiyä di, änä mäyqä da ipnuwiqä. Iinñqe, he anä hänaqä wänqä iuta hipñqenqä yänä qämbiyä. § ²⁵ Anä Kaniqu ävautä, qñqanä ae ämäyeqanğa, he yäpaqä mängisa ätqäpu, qñqanä ptqä äqiyäpu tääqä tupnuwiqä. ‘Naqä Iquki, Si qñqanä nauteyä.’ Inäqe Iqu kimanj, tiinjä hetäniqeqä. ‘He ängisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maññqe.’ ²⁶ Inğanj he tii tupnuwiqä. ‘Ne Sitä buayä eqä anä äyä änninqeqä. Si neyaqä anä-himqä hänaqä nänj ätqäunä, ne näqñqä äyä änatapminjqä.’ ²⁷ Inäqe Iqu tii hetäniqeqä. ‘He ängisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maññqe. He ämaqä suqä quvqä imäkquenjqe, huätä upiyä’ hetäniqeqä. ²⁸ He Aprähämä ique, Aisakä ique, Jekopä ique, itanğa hinjä-tqä iquau, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmetanğä hinjä ae äqunğanquwänğanj, Goti Hanjuwä Iqu henyä hñqäqinyqä huätä hindowätäniqeqä. Iqñi he iinqe, kñuä äqäyäpu, hiqanjä manğtäsqukuä mäuqäpnuwiqä. ²⁹ Inğanj ämaqä mäptqä timäuqä inğisanä, mäptqä quveqäqä inğisanä, yunüä yapqä inğisanä, yunüä quveqäqä inğisanä iqua, qu äppiwi, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu buayä hñqä quamä pmapnuwiqä. ³⁰ Qätä nyipiyä! Ämaqä tänğa qua täu yoqä maeqä äpmamipqä iquautanä hñqua, qu yoqä naqä-tänj timäupnuwiqä. Itanğa ämaqä tänğa qua täu yoqä-tänj äpmamipqä iquautanä hñqua, qu yoqä maeqä timäupnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, Jerusälemänjqä huäqä äwunminqenqä**

³¹ Inğanj, Parisi hñqua äwimapiyi, “Heroti iqu äkpäsätñqä itñqä-qae, Si anä täunji äväma, anä huiunqä uvä” ätukwi.

³² Iqu kimanj tii ätukqe. “He tänj hindqä iquenyqä äwäpu, Nyaqä kukñuä tä awä tupiyä. ‘Tänğatä äwiñğatänj, Nyi dnä quvqä iquau huätä ändowätätmä, ämaqä tänj-yaqä-tänj iquau äñğüä iwimäkqänä. Inj hea hñquaqi-hñque päwqanğanj, Nyi Nqä wäunji qäpu imniqeqä’ tupiyä. ³³ Inäqe tänğatä, awiñğatä, ä awiñğa-mändanji, Nyi asänä iqa umqänä. Ii tiinjqä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjä-tqä iquenji anä hñqäqi päsqe qäyä etanğuti, Jerusälemä dunä päsqe qäyunjqä” ätukqe.

³⁴ “Jerusälemä, Jerusälemä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hinjä-tqä sinynqä dowatqanğqä iquauñi, hikä pizqä päsqukiyyä. Hea kuapanänj, Nyi saqä ymeqä iquauñi, kukutakisqä kiqä ymeqä itmetä, hikuwä yäpä iqi ämoqumuätetänqä-pa, naqä hmbinyä i moqumuätetätmä itñqe. Iinjä etanğqä-qe, he iinqe maenqä enä. ³⁵ Tiinjä timäuniqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä anj ävämeqanğa, ii aanqä hiäniqeqä.

Itanğa Nyi tiinjä etqänä. He qänaknda hinjä äñqänäpu, ‘Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä

* **13:17** Matiu 13:31-33; Makä 4:30-32 † **13:19** Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huiñjqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. ‡ **13:21** Matiu 7:21-23 § **13:24** Matiu 7:13-14 * **13:30** Matiu 23:37-39

yoqeta pqaŋgqä Iqueni, nätmatqä äŋgui äwimenqiyä' ätäpiyänggaŋqe, hiŋuä maŋqŋqä iqäpnuwiqä" ätukqe.

14

Hiunji hapä pmeqäŋga, ämaqeu äŋguä wimäkqenqä

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hŋqueni, Jisasi Iqu ämaqä naqä Parisitanä hŋqueqä anä iu buayä nätnqä uwqanŋa, qu "Iqu änä-änä imäkänqutiyä" tpu, hiŋuä äŋguänä äqumbu äpmamiŋwi. ² Inŋaŋi ämaqä huiwä ppkä päpmakeyqä hŋqu, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi äpmamiŋqe. ³ Jisasi Iqu ique hiŋuä äqunäqe, ämaqä kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquautä, Parisi iquautä, quwqä suqä du kimaŋi, yatŋqä tiinjä äwikqe. "Hiunji hapä pmeqäŋgaŋi, ne ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquauŋi, äŋguä iwimäkatuŋquätanä, qäyä hiätŋqätanä?" ätukqe. ⁴ Iqu yatŋqä e vqanŋa, qu kima mätquä ipu äpmamiŋwi. Iwä Iqu ämaqä ique a äwqätätä, äŋguä iwimäkäqe, hiŋuinä äqunäwatqke.

⁵ Iinjä imäkäqetanji, iquauŋi tii ätukqe. "Ämaqä hesanjä hŋqu hiunji hapä pmeqäŋgaŋi, iqueqä ymeqä-pqä, ä iqueqä bulumäka-pqä qua hovqä eqä-huänjä täutänqä bu äpäquveqätqe, iqu iqueni maqänä ioqäpimenqutiyä, ä hiŋuinä qunänqutiyä?" ⁶ Iqu e tquanŋa, qu kimaŋi änä mätquä ikuwi.

Kukŋuä ktqe, zä-hawiu pmeqenqä

⁷ Inŋaŋi Jisasi Iqu, ämaqä buayä bŋqä ätimäukuwä iqua, zä-hawä äŋguä iunqä äyä wiŋanŋi äqunäqe, kukŋuä ktqä tii ätukqe. ⁸⁻⁹ "Ämaqä hŋqu apäkä metŋqä itä, ymisanjä naqänänjä imäkätä, si hŋquki tääqä ktqanŋgutqe, zä-hawä kinganänjä iqueu, mäpmeqä pa iqätŋqä. Si iu äpmeŋi, ämaqä yoqä naqä qonqä hŋqu ätimäuqanŋgutqe, ämaqä ymisanjä imäkätqä iqu, 'Zä-hawi, yoqä naqä qonqä ique wiyä' ktäniqueqä. Inŋaŋi si womba itnä, zä-hawä yäpakä bu pmatŋqä utuŋiqä. ¹⁰ Ämaqä hŋqu si tääqä ktqanŋa äunji, zä-hawä yäpakä bu pmeqätŋqä. Itanŋa ämaqä ymisanjä imäkätqä iqu, äpätä, 'Nyämaqä iquki, si äpätnä zä-hawä kinganänjä täu pmayä' ktäniqueqä. Inŋaŋi si ämaqä ymisanjä anä änäpiyä iuqä hiŋuä iqisanji, yoqä naqä qondŋiqä. ¹¹ Qakui tiinjä. Ämaqä hŋqu iqueqä yoqe haqeqä mamänŋanŋgutqe, Goti Iqu iqueni mändi kittqiyänqiyä. Itanŋa ämaqä hŋqu iqueqä yoqe mändi äkittqänŋgqe, Goti Iqu iqueqä yoqe, yäänä imäkänqiyä" ätukqe.

Ämaqä ymisanjä naqä bŋqä, tääqä tquenqä

¹² Inŋaŋi, ämaqä ymisanjä imäkätä tääqä ätukqä iqueni, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Si ymisanjä hui anŋu imäkätŋanŋaŋi, tqä näueqä iquauŋqä, tta-tunŋuäkauŋqä, sämaqä iquauŋqä, ä tqä anä-tänjä qäqiqinjä mbqä kuapänänjä-tänjä iquauŋqä, tääqä matqä isŋänŋeqä. Si iquau tääqä tquanŋgtqe, qänakŋi qu sinyŋqä tääqä äktpu, buayä saqä äwisqenqä, qu kima ktappnuwiqä. Iinjŋqe si iquauŋqä tääqä matqä ma iqätŋqä. ¹³ Si ymisanjä naqänänjä imäkätŋanŋaŋi, ämaqä nätmatqä maeqä iquauŋqä, huiwä quvqä iquauŋqä, yukä ävqä iquauŋqä, hiŋuä quvqä iquauŋqä tääqä tquätŋqä. ¹⁴ Ämaqä iqua, si kimaŋi änä mäktapqä ipnuwiqä. Iinjŋqe, si aquvänä iqätŋqä. Qakui tiinjä. Ämaqä jänänänjä iqua anŋu vauqanŋuwänŋaŋi, Goti Hanjuwä Iqu ymisanjä iŋqe, kima ktapaniqueqä" ätukqe.

*Kukŋuä ktqe, ymisanjä naqenqä**

¹⁵ Inŋaŋi ämaqä, Iqutä buayä anä änäpu äpmapiyä hŋqu, qätä iinjä äwiyäqe, Ique ätukqe. "Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu buayä änäpu pmapnuwä iqua, qu aquvänä ipŋqäüä" ätukqe.

¹⁶ Iqu e tquanŋa, Jisasi Iqu kimaŋi tii ätukqe. "Ämaqä hŋqu ymisanjä naqä imäkäniqä diŋqä kŋuä indqänätä, ämaqä kuapänä ätimäuŋu buayä bnuwä diŋqä tääqä tquäniqueqä. ¹⁷ Hiunji atäunjuä itqä iqu, äyä timäuqanŋaŋi, iqueqä wäunjuä-wiyqä iqueni, ämaqä, iqu ätuätqä iquauŋqä äwätä, 'He bpiyä. Ymisanjä näwinyänŋqä' tuäniqä diŋqä dowatäniqueqä" ätukqe.

¹⁸ "I etanŋi ämaqä eqänänjä iqua, qu hŋqunä-hŋqunä, 'Nyi mapqä ymqänä' tupnuwiqä. Ämaqä hŋqu tiinjä tuäniqueqä. 'Huäqä kiinjä änuŋgiyä. Nyi äpmqä etanŋqä-qe, wäunjuä hŋqu mbqä ae iqäqä etanŋi, hiŋuä qunmqä umqänä.' ¹⁹ Hŋqu, 'Huäqä änuŋgiyä. Nyi äpmqä etanŋqä-qe, bulumäka 10 wäunjuänŋqä mbqä ae iqäqä etanŋi, nyi iquauqä wäunjuŋqä yamwiqä wimqä umqänä.' ²⁰ Hŋqu, 'Nyi apäkä ae ämeqä etanŋi, mapqä ymqänä' tuäniqueqä" ätukqe.

* 14:14 Matiu 22:1-10

²¹ “Qu i tquanguwänggani, wäunuä-wiyqä iqu äpäqe, iqueqä naqä iqueni, ‘Mapqä yanqunä’ ändqäüä’ tuäniqeqä. Inngani naqä iqu äwqä tnängä wingannga, wäunuä-wiyqä iqueni, ‘Anjä-himqä täunji, hänaqä naqä iutä, wängqä iutä maqänä äwätinä, ämaqä nätmataqä maeqä iquau, huiwä quvqä iquau, hinjä quvqä iquau, yukä quvqä iquautäni, ätuma yapiyä’ tuäniqeqä.

²² Itannga qänakni, wäunuä-wiyqä iqu, ‘Naqä iquki, si ändnä-panä iinji, nyi ae imäkqänä. I etanngi, anji yqänä iqänänä’ tuäniqeqä. ²³ Inngani naqä iqu, ‘Anjä-himqä täutanjä yäpaqänggisani, hänaqä naqeutä, wängqeutä äwätinä, qokä-apäki, qu äppnqänä kuknuä yängänäqngqä tuvä. Nqä anä täunji, ämaqä kuapanä pmapngqä änyingiyä. ²⁴ Nyi si äktqänä, ämaqä nyi tääqä ganä ätukqä iqua, qu nyaqä buayi mämeqä naqä-qakuänä ipngäüä’ tuäniqeqä” ätukqe.

Jisasi Ique qänaki wipngqä iqua, knuä ganä indqänqenqä†

²⁵ Qänakndanji qokä-apäkä kuapanänji, Jisasi Iqutä qanä anä äwäpiyä iunji, Iqu tuwänggi hinjä ämoqunäqe, iquau tii ätukqe. ²⁶ “Ämaqä Nyinyqä äpätäqä hnqu, kunaqä-kununuauqä, ymeqä-apäkiunqä, kätä-känggäkuunqä, känanyi-känapqauqä, iqueqä hänjä-pmeqä-pqenqä knuä kuapanä indqänätä, yqänä äpätngqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiqe, mäpmeqä yängiyä. ²⁷ Itannga ämaqä hnqu, zä-huätatä hunqä iqueqe mämiwäucqä itä, Nyi qänaki mänyivändqä itqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mäpmeqä yängiyä” ätukqe.

²⁸ “Ämaqä hesanjä hnqu, anä quäucqä hnqu määtätngqä itqe, iqu änä imäkäniqiyä? Iqu ganänji, ‘Nyi anä iquengqä mbqe, qäyunä ämetmdiyä?’ knuä indqänätä, quamä äpme, anä ique määtätngqä mbqe iwäsäunqiyä. ²⁹⁻³⁰ Ii tiinjäqä. Iqueqä mbqä homä etanngi, anä ätenjinä iqutetqä etanngutqe, ämaqä hinjä äqumbiyä iqua, qu ique tä äsuäpu, äkasuwä tii tngqäüä, ‘Ämaqä tqe anä ique imäkqe, iqu qäpunä mimäkqä iqueqä’ tngqäüä” ätukqe.

³¹ “Tiinjä-pqe inänji. Ämaqä anä-himqä hnquesanjä miqä hnqu, anä-himqä huiziquesanjä miqä hnquesanjä mäkä huinyinyqä wätngqänngani, iqu äänä imäkäniqiyä? Iqu quamä ganä äpme, ‘Nyaqä ämaqä, 10,000 inänjqä. Iqueui, 20,000 iquaiqä. Nyaqä ämaqä iquatä nyitä, ne ämäwqätanquatiyä, mämwqätäuqä yanquatiyä?’ knuä indqänänqiyä. ³² Itannga iqu tiinjä yängiyä. ‘Nyitä nyaqä ämaqä iquatänji, ne änä mämwqätäuqä yanqunä’ knuä vqanngutqe, iqueqä mäkä-hunqä iqua kinä nämä pätqätannguwänggani, iqu ämaqä hnquau kuknuä yamwiqä ipu, mäki mändi kittqäpnqä dinqä dowatänqiyä.

³³ Inäqe, heyaqä awä iqisanjä hnqu, iqueqä nätmataqä eeqänännginqä tuwä mäwiyqä iqäqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqä mäpmeqä yängiyä” ätukqe.

Hakä ätquänqeqe, maeqenqä‡

³⁴ I ätuäqe, Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Haki, änguiqä. Iinjä etanngi kiqä ätquänqä qäpu heqanngutqe, hakä ätquänätngqe, anngumä äänä timäuniqiyä? ³⁵ Haki kiqä ätquänqeqe hma eqäqe, tä wätakä wäunuä iu ymisanjä haqeqä äquvatetunqä-panji, mäquvateqä yanqunä. Itannga yaqeqä yäätä naqä-huinyä imäkätanä wäunuä iu buayä haqeqi mäquvateqä yanqunä. Hakä iinji, ne bi tnämanqunä. Ämaqä qätä-tänjä iqua, kuknuä iinqe knuä änguanä indqämbiyä” ätukqe.

15

Kuknuä ktqä, sipsipqä imatngqenqä

¹ Hiunji hnqenji, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, Jisasi Iqu-tänjä qäqici kuknuä qätä wipngqä äpkuwi. ² Inngani Parisi iquatä, kuknuä-suqenqä näqngqä iquatä, Jisasi Iquenyqä manä qeici tii ätmijnwi. “Ämaqä suqä quvqä imäkqä iqua, Iqu-tänjä qäqici wimeqannguwängga, Iqu iquau yeeqä itmetä, buayä anä änäqtännguwäqä” ätnguwi. ³ Innqe, Jisasi Iqu kuknuä ktqä tqe ätukqe.*

⁴ “Hesanjä hnqu sipsipqä 100-tänju emitätqe, hnqu imatnätqe, iqu hinjinä qunäniqiyä? Oeyä, iqu huiziquauji qamqä änmipqä iqi äväma, kiuänänjä ävämetqä ique ämoqumuetngqä dinqä, qävqänqä wäniqeqä. ⁵ Iqu ämoqumueqe, quamä äkiwäwä äpätä, aquvänä yäniqeqä. ⁶ Iqueqä anä iqi ätimäutäqänngani, iqu iqueqä näueqä iquauqätä, iqueqä anä-tänjä qäqicinjä iquauqätä, tääqä tii tuäniqeqä. ‘Nyaqä sipsipqä imatngqeqe, nqä-näuä ae ämoqumueqäqenqe, he nyitä aquvänä anä yatunqeqä’ tuäniqeqä.

⁷ Nyi tiinjä etqänä. Iinjä iqua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enjätqä qäukuä yäñinjä iqua, ämaqä suqä quvqä imäqkä hñqu, kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqä ävquatämäuqetanji, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäüä. Ämaqä suqä jänänänjä imäqkä iqua, quwqä kñuä makunmäknqä etanğä, kuapänänjä qäyä etanğqä-qe, enjätqä iqua iquauñqä, aquvänä asänänji miqä ipñqäüä” ätukqä.

Kukñuä ktqä, mbqä ätivämäuqenqä

⁸ “Tiinjä-pqä inänji. Apäkä hui iyyqä mbqä-hikä äñguänänjä 10 ämämitätqä, hñqu ätivämäutqä, ii äänä yäniqiyä? Ii iyyqä mbqä anği metñqä, hiqi-tä ämäšäutä, tä äyäqunätä anji siyä äpitä, ique ämoqumetñqänğanqä, hiñuä äñguänänjä qunänğiyä. ⁹ Iyyqä mbqä ae ämetqänğanji, ii kiqä käyämaqä iuañqätä, iyyqä anä iqñiñqätä, tääqä tiinjä tuäniqä. ‘Nyaqä mbqä ätivämäuqä-qe, ae ämeqänä. He nyitä yeeqä anä yatunqeqä’ tuäniqä. ¹⁰ Nyi he etqänä. Iinjä iua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enjätqä qäukuä yäñinjä iqua ämaqä suqä quvqä imäqkä hñqu kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqä ävquatämäuqetanji, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäüä” ätukqä.

Kukñuä ktqä, kaniqenqätä, hikñuä iquaqinğätä

¹¹⁻¹² I ätuäqetanji, kukñuä ktqä hñquququ tiinjä-pqä inä ätukqä. “Ämaqä hñqu ymeqä qokä hñquacu-tänjä emitätqä, ymeqä qänakñä iqu kanmä tii tuäniqä. ‘Apä, saqä nätmatqä iwäsäutnä, ñqä tänğä dapiyä.’ Inğanji kaniqu yquay iwäsäutä, iqueqä äväniqä. ¹³ Inji hñğanğä miqä, yquayä maqänä ämeqä, anä kñuä nämqä äwäqä, suqä quvqä iuta, iqueqä mbqä maqänä-maqänä tnämäuniqä. ¹⁴ Iqueqä mbqä qäpu eequnäqä pmetanğä, qua iunji buayä dä naqänänjä timäuqanğä, iqu nätmatqä eeqänänğinğä äwa yäniqäqä. ¹⁵ Inğanji iqu ämaqä iqisanğä hñqueqä wäñuñuä-wiyqä-qu hiätñqä wimeqanğä, ämaqä iqu iqueqä yaqueqä miqüätñqä dowatäniqä. ¹⁶ Ämaqä, ique ymisanjä wipñqä, aañqä etanği, iqu yaqueqä täppä-pa nätqätanğä äqunäqä, iqu hui ämetä nmätä yäniqä.

¹⁷ Inğanji iqu kñuä jänänji indqänätä, iqueqä-kiuä tii tnäniqä. ‘Apiqueqä wäñuñuä-wiyqä eeqänänji, qu buayänğä äwa miqä ipu, kuapänä änatqänäüä. Inğäqä nyi täu äpmamänğanji, buayä dä naqänänjä äpäkonätqänänä. ¹⁸ Nyi täqñi äväma, ñqä apiquenyqä anği äumi, tii tumqeqä. ‘Apikuqi, nyi suqä quvqä, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiñuä iqñi ae imäqkqäqä. ¹⁹ Täñğanji nyi tqä ymeqä äñguä-qunä hmanjğä. Iiñinğä, ‘Si ñqä ymequkiyä’ mandqä manä. Nyi tqä wäñuñuä-kiyqä hñqunä-mändä emqä pmutenjitñqeqä” tumqeqä” tnäniqä. ²⁰ E ätnäqä, iqu anğä-himqä iunji ävämanji, kiqä kaniquenyqä wäniqeqä.

Inğanji ymeqä-qu kiñä nämä yqänä pätkätanğä, kaniqu hiñuä äqunäqä, kiqä ymeqä iquenyqä huäqä kiñä wunğanğuti, tnänä äwäqä, atukuä ämaitä, quneqä väniqeqä. ²¹ Iqu i iqanğä, ymeqä iqu kanmñji tii tuäniqeqä. ‘Apikuqi, nyi suqä quvqä, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiñuä iqñi ae imäqkqäqä. Täñğanji nyi tqä ymeqä äñguä-qunä hmanjğä’ tuäniqeqä.

²² Iinjä iäqä, kaniqu iqueqä ämaqä wäñuñuä-wiyqä iquau tuäniqeqä. ‘He nyaqä gquä quäuqä, maqänä äma äpäpu, wiyätäpu, gue iqueqä hipa hitäñuñuä hñque muasmepiyä, yukä qutatä huiqä bu hñqu muasmepiyä. ²³ Itanji he äwäpu, bulumäka meqä yänänänğinğä ique, ätma äpäpu päkpiyä. Ymisanjä naqänänjä imäkätänä, hääwä ätätänä, aquvänä yatunquänänjä’ tuäniqeqä. ²⁴ ‘Quati tiñji. “Nyaqä ymeqä tqu ae äpäkonänğeqä” tmä itñqä, iqu anğä ävauqiyä. “Mämoqumueqänğä äukqeqä” tmä itñqä, iqu anğä ätimäuqiyä’ tuäniqeqä. Qu iinjä ipiyitanji, himnuñuä ipu aquvänä ipnuwiqä.

²⁵ Qu e imäqkqanğuwänğanji, ymeqä hitmqä iqu wäñuñuä imä äpmämitätqä, anği äpätä kiqä anğä-tänjä qäqi ätimäuqä, hääwä qätä äwiyätä, quvaqä himnuñuä qätä wiyäniqeqä. ²⁶ E äwiyäqä, iqu wäñuñuä-wiyqä hñque tääqä ätuätümetä, iqueni tii tuäniqeqä. ‘Ii sunğä imäkätqänğäüä?’ ²⁷ I tquanğä, wäñuñuä-wiyqä iqu kimanji, tii tuäniqeqä. ‘Tqä tunğeqä anğumä pñanği, tñiqu bulumäka meqä yänänänğinğä ique äpäsqiyä. “Nyaqä ymeqä iqu äñguä äpmetqä äpqiyyä” kñuä vñanği, aquvänä itanğqä’ tuäniqeqä.

²⁸ Ymeqä hitmqä iqu qätä iinjä äwiyäqä, äwqä tnänä wunğanğuti, anğä yäpä yänğisanji mäpeyqä yäniqeqä. Kaniqu yäpäqänğisa ätimäuqä, ymeqä-queqä äwqä, yunñuä itmäketñqä, kukñuä äñguä ganä tuäniqeqä. ²⁹ Inğäqä kaniqenji tiinjä tuäniqeqä. ‘Änäänğä? Quväukuä kuapänänji, nyi wäñuñuä-kiyqä henğinğä enğä-panä äpmamä, saqä kukñuä huätä mämmäuqä itñqeqä. Inğäqä nyi ñqä nyämaqä iquatä, ymisanjä naqä imäkätänä himnuñuä yatunqä, si yaqueqä meme meqä hñqu, mänapqä itqänijä’ tuäniqeqä. ³⁰ ‘Tänğanji tqä ymeqä näñu, saqä nätmatqä eeqänänji, apäkä qanğä ikiqä

iquau qäpunä äväqe, angu pqaŋga, si iquenyqä bulumäka yäŋänäqŋqä ique äyä päkinyä' tuäniqeqa.

³¹ I tquanga kaniqu tii tuäniqeqa. 'Ymeqä iquki, hea ique-iqueni si nyitä anä äpmeŋiqä. Nyaqä nätmätqä eeqänäŋi, sitänä äyä äwinä. ³² Iiŋä etaŋgi täŋgaŋi, ne äwqä yeeqä itanä pmetuŋqueqä. Ii tiinjqä. Tqä tunguequ ae äpäköŋgqe, angu ae ävauqiyä. Iqu mämoqumueqäŋqä äukqe, angi äpätä nesä anä äpmeqiyä' tuäniqeqa' ätukqe.

16

Kukjuä ktqä, wäunjuä miqä quvqä imitätqä iquenqä

¹ I ätuäqetaŋi, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuäŋqä ämotquaminjqä iquauŋi, tii ätukqe. "Ämaqä nätmätqä kuapänäŋä-tänjä hŋqueqä nätmätqä iunji, ämaqä hŋqu ämitä pmetäniqeqa. Ämaqä hŋqua äquvepäpu, ämaqä naqä iqueni tii tupnuwiqä. 'Ämaqä tqä nätmätqä eeqänäŋiu miqä iqu, hŋginäwa eeqä änatqänä.' ² Ingaŋi ämaqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iqueni tääqä ätuätumeqe, 'Änäŋgä? Nyi sinyqä kukjuä quvqä hui qätä äwiyäŋgeuä. Nyaqä nätmätqä eeqänäŋi, nyi saqä hipa iu ekqe, si äänä ämitqäŋŋŋqe, äŋguänäŋä iwäsäutnä, pipa äqiyäma dapiyä. Nyi si quvqänäŋä äkqänäŋqä-qae, nyaqä nätmätqä eeqänäŋä iunji, ämiqä mäpmeqä isŋqinyä' tuäniqeqa.

³ I tquanga iqu kiqä-kiuä tiinjä tnäniqeqa. 'Naqä Iqu huätä nändowatätŋqä iqäqe, nyi äänä imäkmqäwä? Nyi qua ptmqe, yäŋänäqŋqe maiqunji. Nyi ämaqä hŋqua yätamäqä nyipŋqä, yatŋqä imqe, womba nyinäŋqiyä. ⁴ Nätmätqä nyi täŋga imäkmqä diŋqe, näqŋqä ae ämeqä. Nyi nätmätqä hui imäkqanqmdqe, ŋqä naqä iqu nändowatqanqanji, ämaqä hŋqua indmepu, iquauqä anä duŋqä ändma upŋqäwä' tnäniqeqa.

⁵ Näqŋqä ae ämeqetaŋi, iqu ämaqä quwqä naqä iqueqä nätmätqä hŋginäwa ämakuwä iquauŋi, tääqä hŋquna-hŋquna tuätumeniqe. Ämaqä kiŋganä wimeqanqä iqueni, 'Si nätmätqä hŋginäwani, äänä ämakjäwä?' tuäniqeqa.

⁶ Yatŋqä iinjä vqaŋga, iqu kimaŋi, 'Nyi nätmätqä hŋgini, kuaä-häkä olipqä eqä aowi, 100 täqä ämaqäqä' tuäniqeqa.

I tquanga iqu, 'Si quama maqänä äpmetnä, pipa nätmätqä hŋginäwa meqanqänä äqiyäpu ekuwi, ämetnä, 50 qiyä' tuäniqeqa.

⁷ Qänakndaŋi iqu hŋque-pqä yatŋqä inä ävätä, 'Si nätmätqä hŋginäwani, äänä ämakjäwä?' tuäniqeqa.

Iqu kimaŋi, 'Nyi kuä-witqä qae, hŋginäwa 100 ämaqäqä' tuäniqeqa.

I tquanga iqu, 'Si pipa maqänä ämetnä, 80 qiyä' tuäniqeqa.

⁸ Qänakndaŋi, ämiqä quvqä iqu kjuä qeiqinyä indqänätä imäkqanqŋqä, iqueqä naqä iqu, iqueqä yoqe haqeqä vauqumuatäniqe. Ämaqä suqä qua täuŋŋŋqä qänaknä itqäŋuwä iqua, kjuä qeiqinyä indqänäpu imäkäpiyi, ämaqä qutänjä asänäŋä iquau ämäwqätäutqäŋuwi. Ämaqä, suqä we-huŋqä-tänju qänaknä itqäŋuwä iqua, kjuä qeiqinyä mindqäŋqä ipu, imäkätqäŋuwiqä' ätukqe.

⁹ "Nyi he etqä. Mbqä quvqä qua täutaŋi ämapiyitaŋi, heqä näueqä imäkmbu. He iinjä imäkpiyä dutaŋi, mbqä hma eqanqŋi, ga he anä hea ique-ique pmeqä yätu timäuqanqunqanqanji, qu henyqä aquvänä ipnuwiqä' ätukqe.

¹⁰ "Ämaqä nätmätqä wäŋqä isuaŋi äŋguänäŋä ämitŋqä iqu, iqu nätmätqä naqänäŋä-pqä iunji, äŋguänäŋä miqänä. Ämaqä nätmätqä wäŋqä isuaŋi änä mämiqä iqu, iqu nätmätqä naqä-pqä iunji, änä mämiqä yänä. ¹¹ Inji tiinji. He mbqä quvqä qua täutaŋi di änä mämiqä imipqe, nätmätqä äŋguänäŋä mipŋqe, tqä hitapäŋŋŋqe? Aanqeqä. ¹² He ämaqä hŋqueqä nätmätqä äŋguä mämiqä imitpqe, nätmätqä hiqä hiätŋqä di, tqä hitapäŋŋäwä? Aanqeqä' ätukqe.

¹³ "Ämaqä kiuänäŋä hŋqu, ämaqä hŋquaquini, wäunjuä änä mäwiyqä yänä. Iqu iinjä itäqe, hŋquenyqänä äwinyätä, huiziquenyqe, äkasuwä ätätä mäwinqä yänä. Hŋqueni, iqueqä kukjuä qätä äwiyätä, huiziqueni, tuwä wiyänä. Itaŋgi he Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä ipiyi, mbqä iquenyqe qänaknä miqä ipŋqeqä' ätukqe.

Kukjuä-suqenqätä, Goti Iqunä miqenqätä

¹⁴ Jisasi Iqu e tquanga, Parisi iqua, mbqenqä äwinyminjqä etaŋgi, qu kukjuä eeqänäŋi qätä äwipiyi, tä sisäwqä ipu, Iquenyqä äkasuwä ätminjuwi. ¹⁵ Iqu iquauŋi, "Ämaqä qu henyqe, 'Ämaqä suqä jänänäŋi imäkqä-quaiqä' kjuä väŋqenqe, he kiinjä enqiyä. Iinjä etaŋgi nätmätqä eeqänäŋä hiqä äwqä yäpä ingisatä, hiqä kjuä indqänqä iutä

ävinqenqe, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä eä. Nätmatqä ämaqä iqua ‘änguänäniqä’ kñuä äväñqe, Goti Hanjuwä Iqu quvqä äqunänä” ätukqe.

¹⁶ “Hea Jonä iqu änyä mapqänqanqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqenqätä, iqueqä hiñuä-tqä iqua äqäkuwiñqätä, awä ätqa äpmiñuwi. Iiñä etanji Jonä iqu äpkqeta täñganqe, qu Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä awä ätqa äpätqänjuwi. Inji ämaqä eeqänänjä iqua, anjä Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä pepñqä, yänjä äqänätqänjuä.

¹⁷ Qäukuitä quäetänji, äwa yänä. Iiñä etanji Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iutanji, hui qui mimäknqä yänqiyä. Oeyä.

¹⁸ Ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuwa, apäkä hui-mända ämetqe, iqu suqä quvqä, huiwä yanjä ikiqe imäkqi. Inji ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuqanqa, qänakñi ämaqä huizi hñqu apäkä asä ii ämetqe, iqu-pqe asä inänji. Iqu suqä quvqä, huiwä yanjä ikiqe, imäkqiyä” ätukqe.*

Ämaqä mbqä-tänjä iquenqätä, Lasarusi iquenqätä

¹⁹ E ätuäqetanji, tii ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä hñqu äpmamiñqe. Hea ique-iquenji, iqueqä ämuasmänqce, gquä ipisqetä†qäkä änguanänjitä imäknä äpme, buayä änguaä dinä ängmanmiñqe. ²⁰ Iqueqä anjä qñqanä-tänjä iqinji, ämaqä nätmatqä maeqä, wätanqä kuapänä-tänjä hñqu äpmamiñqeqä. Iqueqä yoqe, Lasarusi ique. ²¹ Iqueqä kñuä iqä imñi, ‘Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä tqu, ymisanjä hituñuä änanjuämäqanqutqe, ämetmä nmqeqä’ kñuä vqanji äpmamiñqe. Iiñä pmetanqa, hiveqä iqua äpäpu, iqueä wätanqe tewä äpnmiñuwiqä.

²² Qänakndanji Lasarusi iqu äpäkonqanqa, iqueqä quuvqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua ätuma äwäpu, Aprähämä iquä anä äpmuatekuwi. Itanqa qänakndanji, ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqu äpäkonqanqa, qu iqueä huiwi qua äptekuwi. ²³ Iqueqä quuvqe, ämaqä pizqä iquauqä anjä iu äpme, hanjä-iqä naqänänjä ämakmanmiñqe. Iqu iiñä itäqä imdanji, hiñuä haqä yätu äqunätä, Aprähämä iqu kinjä yämä, Lasarusi iquä anä äyä pmetanqinyä äqunqce. ²⁴ Inganji iqu, ‘Iyää apä Aprähämä iquki, nyi tä täu äpmami, täñjä-hunqä naqänänjä ämetqänjä. Si nyinyqä huäqä kunqanquti, Lasarusi ique dowati, iqu iqueqä hipa hitäunjuä hñqu eqä du äyämätä, nqä tewä täu ptqiyenjiyätñqäuä’ ätukqeqä.

²⁵ Iiñä tquanqa Aprähämä iqu kimanji, ‘Nqä ymeqä iquki, änä äpmamiñiyinqä kñuä indqänä. Si qua bu äpmamiñanqanji, nätmatqä änguanänji ängmanätqätanqñanqca, Lasarusi iqu nätmatqä quvqe ämanmiñqe. Iiñinqce tänganji, anjä täunji, iqu änguaä pmetanqa, si täñjä-hunqä naqänänjä iiñä makmanqñtñqe. ²⁶ Tiinjä-pqe hiñuä qunyä. Hesänjä nesänjä awä iqinji, suä naqänänjä iqu äptnä, ämaqä tängisanjä hñqu henyñqä pätnqä winqanqutqe, änä mapqä yänä. Itanqa ämaqä inqisanjä hñqu nenyñqä, änä mapqä yänqiyä’ ätukqeqä.

²⁷⁻²⁸ I tquanqa, iqu kimanji, ‘Apä, nyi si yatñqä äkiyqä. Lasarusi iqu nqä apiqueqä anjä dunqä äwätä, nqä tatqä-guäka paiqqä iquauñi, kukñuä tä awä tuätñqä dowati. Iqu-pqe anjä nyi äpmeñqä täunqä äpäpu, huiwä täñjä-hunqä meqä dinqä ätqänä’ ätukqeqä.

²⁹ Ga, Aprähämä iqu, ‘Qu bukä Mosisi iqu äqäqkqetä, bukä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iqua äqäkuwitä ämenjä. Qu kukñuä ii qätä äwiyäpu, qänaknä ipñqäuä’ ätukqeqä.

³⁰ Iwä iqu tii ätukqe. ‘Apä Aprähämä iquki, iinji änä matimäuqä yänä. Ämaqä ae äpäkonätqä hñqu, ävautä iquä wimeqanqutqe, iqua hiñuä äqumbiyi, kñuä äkunmäknäpu, quwqä suqä quvqe ävquatämäuñqäuä.’

³¹ Inganji Aprähämä iqu kimanji, ‘Ii tiinji. Iqua Mosisi iqueätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iquauqätä, kukñui qätä mäwiyqä iqanqpcqe, ämaqä ae äpäkonätqä hñqu qua duta ivatuwänqanqa, qu quuvqä maeqiyqä ipñqäuä’ ätukqeqä” ätukqe.

17

Suqä quvqenqätä, quuvqä heqiyqenqätä, wäunjuä-wiyqenqätänji

¹ Inganji Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iquauñi, “Ämaqce, qu suqä quvqä du quanjä päkmbyqenqe, nätmatqä huitanjä-huitanji wimeñqiyä” ätukqe. “Injäqe, ämaqä suqä quvqä iinjä äma äpätä ävätqä iqu, hanjä-iqä menä. ² Itanqa ii tiinji. Ymeqä täutanjä hñqu, ämaqä hñqueuä suqä quvqä imäkqanqä du hiñuä äqunätä, asä iinjä imäkätä quannjä päkñganqutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iquenji, hanjä-iqä naqänänji äwimenä. Ämaqä hñqua, hikä naqänänjä hñqu ämepu, iqueqä hiñuä-qq

* 16:18 Matiu 5:31-32, 19:1-12; Makä 10:1-12 † 16:19 Ämaqä inga äpmamiñuwi, gquä ipisqenqä ‘Ii gquä änguanänjä, huiziquau ämäwqätäunä’ kñuä indqänmiñuwi.

iu guä äkiquyepu, eqä-huanjä bu tnämaupqe, ii hanjä-iqä asänänjä hmanjqä. Inäqe hanjä-iqä ique äwimeniqä iqu, iqueni aanjä naqänänjä ämäwqätäunqiyä” ätukqe.

³ “He hiqä-hiuä hñqunä-hñqunä änguanä mimbiiyä. Tqä ta-tunquequ suqä quvqä imäkqanqutqe, si, iqu iqueqä suqä quvqä imäkqenqä jänä imäkñätñqä tutñqe. Iqu kñuä äkunmäknätä, suqä quvqe hämänä ävquatämäuqanqutqe, si äwqä hanjuä imäkñätñä, hui äkinyänä. ⁴ Ga hiunji hñqueni, iqu suqä quvqä 7 ikimäkätä, 7 äkimetä, ‘Nyi kñuä ae äkunmäknänä’ ktqanqutqe, si iqueqä suqä quvqä kuapanänjä iñqe, äwqä hanjuä imäkñätñä, hui kinyätñqe” ätukqe.

⁵ Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, Naqä Iqueni, tii ätukuwi. “Si neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqänänä inemäkiyä.”

⁶ Iqu kimanji, “Hiqä quuvqä heqiyqe, guawä piikä isua enqä-panjä, wänqä iinjä etanqutqe, he zä-yänä tqueni, tiinjä ängüä tupñqäuä. ‘Si tqä hukä qäsä äyautñä, eqä-huanjä bunqä äwitñä, iqi tqävä’ tquanqppqe, qätä heyänqiyä” ätukqe.

⁷ “Ämaqä hesanjä hñqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, wäunjuä duta pñanqa, iqueqä naqä iqu iqueni, ‘Si maqänä äptñä, quamä äpmetñä, buayä huinyä’ tuäniqiyä? ⁸ Oeyä, iqu iqueni, ‘Si nyinyqä ymisanjä näwinyä imäketñä, tqä gquä yappä änyätñä, nmayäqäsiyä. Nyi buayätä, eqätä ganä ganqqa, si qänaki dñqänänjä’ tuäniqeqä. ⁹ Wäunjuä-wiyqä iqu ätquanqä-pa iqanqani, naqä iqu ‘änguiqä’ tuäniqi, ä matquä yäniqi? Iqu matquä yänä. ¹⁰ Iinjä etanji he-pqe, he nämatqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu etätqä-pa imäkäpiyi, ‘Ne ämaqä wäunjuä-wiyqä quvqä-quneyqä. Nämatqä ne imäkätaqe, neqä Naqä Iqueqä kukñuä dunä imäkätunqeqä’ tñqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 iquau, ängüä iwimäkqenqä

¹¹ Inqanji Jisasi Iqu Jerusälämänqä wätñqänä, qua Sämaliyatä, qua Galilisänjä, awä iqi qanjä äuminqe. ¹²⁻¹³ Iqu anjä-himqä hñque ti timäuqanqa, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 hñqua, Jisasi Iqutä äminanä-tpu äpminuwi, kinä näñi ätqeppiyi, Iquenyqä tääqä yänänäqñqä, “Naqä Jisasi Iquki, Si nenyqä huäqä äkunänä” ätukuwi.

¹⁴ I tquanqwanqqa, Iqu iquau hiñuä äqunäqe, “He äwäpu, hiqä huiwi hiqäva-imäkqä iquau motquapiyä” ätukqe. Iqu iinjä tquanqqe, qu qätä äwipiwi, qanjä wätqätanqwanqqa, iquauqä huiwi ängüä qe imängqe. ¹⁵ I ipiyitanji, ämaqä iquautanjä hñqu, iqueqä huiwä iu hiñuä iqänäqe, tääqä yänänäqñqä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, anqä äpkqe. ¹⁶ Iqu Jisasi Ique äwimeqe, hipeñui Iqueä yukätänjä qua mäñi eätä, Ique “änguiqä” ätukqe. Ämaqä iqu Sämaliyatanjä ique.

¹⁷ I Iqanqa, Iqu tii ätukqe. “Ämaqä 10 iqua ängüä ae imängquwi, huiziqqa ängikä? ¹⁸ Iqua anqä äpäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupñqe, hmandanä? Ämaqä yäpaqänqisanjä tqunä imäkqä-qeuä” ätukqe. ¹⁹ I ätuäqetanji, Iqu ämaqä iqueni, “Si pämä ätqäutñä, qanjä uvä. Tqä quuvqä heqiyqe, anqumä ängüä ikimäkqiyä” ätukqe.

Goti Iqunä miqä iqueqä pñenqä

²⁰ Hea hñqueni Parisi iqua, Jisasi Ique yatñqä äwäpu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, äkñqqa timäuninqäwä?” ätukuwi.

I tquanqwanqqa, Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe timäuqanqani, qokä-apäki, hiñqä hui atäunjuä eä timäuqanqqe, hiñuä mäqunquä ipñä. ²¹ Inji, qu ‘Hiñuä qumbiyä, täqi täsä äpmenä’ ä ‘Nänji äpmenä’ matqä ipñä. Ii tiinjä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesä ae äpmenä” ätukqe.

Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä pñenqä

²² Inqanji Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau ätukqe. “Hea qänakndanji, he hea Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu pmeniqä hñquenyqe, hiñuä qumbñqä kiinjä hinyänä. Iinjä etanqä, he hiñuä moqunqä da ipñä. ²³ Qu ‘Hiñuä qumbiyä! Iqu näñi äpmenä’ ä, ‘Täqi täsä äpmenä’ hitqanqwanqanji, he iquau qänaki mäwivändqä pa iqäpnä.* ²⁴ Iqu äpätñqänqanji, nyuauä itä, gäukuä haqä yätuta we im-imä äunätñqä-panji, Iquesa we asä inä hunänqe. ²⁵ Iinjä etanji Iqu täñä-hunqä kuapanä ganä menä. Ämaqä hea tänqqa äpmenjuwä iqua, qu Iqueni tuwä wipñqeqä” ätukqe.

²⁶ “Ämaqe, Noa iqu pmetanqqa imäkminjuwä-panjä iñji, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänqanji, suqä asiqu timäunqe.† ²⁷ Noa iqu pmetanqani, qu ymisanjä äñäpu, eqä äñäpu, apäkä ämepu, apäkä yanä änyäpu, iqa wätqätanqwanqqa, Noa iqu yimba yäta äpaqukqe. Inqanji eqä huakä naqänänjä ätimäutä, qokä-apäkä eeqänänjä qui imäknguwä. ²⁸ Loti iqu-pqä pmetanqani, asä inä ätimäukqe. Inqanji qu ymisanjä äñäpu, eqä äñäpu, nämatqä mbqä ipu, mbqänqä imäkäpu, ymisanjä vovä ikäpu, anjä

* 17:23 Matiu 24:23-27 † 17:26 Matiu 24:36-44

ämätäpu iminjuwi. ²⁹ Itangi, Loti iqu anä-himqä Sotomä iu ävämeqanğa, inğa qanğanı, tätä hikätä qäukuä haqä yätutani, piyä enqä-panä äquvepäqe, ämaqä eeqänänä pizqä äpäkkqe. ³⁰ İinä etanğı, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu anä ätnänä inğisa timäuqanğanı, asä iinä timäunıqueqä” ätukqe.

³¹ “Hea Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu anğı timäuqanğanı, ämaqä hñqu iqueqä anä ätääqä yätu äpmamıtätqe, nätmatqä anä yäpä inğisa wıtanğenqe, äpäkäwıtä mämeqä yänıqe. İtanğa ämaqä hñqu iqueqä wänuuä imä äpmamıtätqe, anıqınyqä mäwqä yänıqe. ³² He Loti iqueqä apäkınyqe, kñuä anğuanä indqämbu. ³³ Ämaqä hñqu iqueqä hänä-pmeqenqä äwinymıtätqe, ga iqueqä quuvqe qui imäknänıqe. İi etanğı, ämaqä hñqu iqueqä hänä-pmeqe ävquatämäutqe, iqueqä quuvqe, qui mimäknqä yänıqueqä.

³⁴ Nyi he etqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu heatqänğa äpätqe, ämaqä hñquaqu iquvanä naqä-huinyä wıtanğıyä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, hñque itmetä, hñquenı hıñuinä qunänıqe. ³⁵⁻³⁶ İtanğa apäkä hıaqu snğumetqä quqowä qäyätqätanğıyä-qe, Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, hıñı hıñuinä qunänıqueqä” ätukqe.

³⁷ İ tquanğa, İqueqä wänuuänqä ämotquaminqä iqua qätä äwıpyı, “Naqä İquki, nätmatqä İi äknğı timäunıqäwä?” ätukuwi.

Iqu kimanı, “Nätmatqä äpäkonä pizqä wıtanğqä İunı, yññä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu anğpnqäüä” ätukqe.

18

Kukñuä ktqä, apäqñqä yatñqä iqa uwqä İınyqä

¹ Iqua Goti Hanjuwä İquenyqä tääqä hea ique-ıque tqäpnuwä dıñqätä, ‘Goti Hanjuwä Iqu qätä mäneyqä İqıyä’ ätäpu, enyqä miqä pa İpnuwä dıñqätä, İıısı İqu kukñuä ktqä İıñä ätukqe. ² “Anä-himqä hñqueunı, ämaqä kukñuä jänä imäqä hñqu pmetänıqe. İqu Goti Hanjuwä İquenyqä zä miqä itä, ämaqä hııunqä kñuä mindqänqä-qe. ³ Apäkä apäqñqä hui-pqä, anä-himqä İu pmetänıqe. Hea ique-ıquenı, İi ämaqä İquenyqä äwätä, ‘Ämaqä nyınyqä wıunqä itäqä İqu, qui İnyımäkätñqä İtqänä. Yätämäqä nyıyä’ tuäqısqüänıqe. ⁴⁻⁵ Kınğanänı ämaqä jänä imäqä İqu, qätä mäwıyqä da İquänıqe. İñı qänakndanı, İqu kñuä İıñä indqänänıqe. ‘Nyi Goti Hanjuwä İquenyqä zä miqä İtmä, ämaqä İquauñqä kñuä mindqänqä qäyä pmetanğä, apäqñqä İtäı, nyı hanä-ıqä dapäqısqä-qae, İtanğanı, İıyqä kukñı qätä äwımä. Nyı İıñı miqä İmqe, İi hea ique-ıque ändäqıısätä, enyqä nyımäkänqıyä’ kñuä indqänänıqueqä” ätukqe.

⁶ İñqe, İıñä-pqä İnä ätukqe. “Ämaqä kukñuä jänä imäqä quvqä iqueqä kukñı, he qätä wıpyä. ⁷ Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu ‘ñqeçqä’ ätkqä İqua, qu İqueqä yätämäkqenqä tääqä, hea ique-ıque, hıunı ique-ıque İtätqätanğuwänğanı, İqu äpmaka äwäqe, İquauñı, yätämäqä maqänä mäwqä yänıqätanä? ⁸ Nyı he etqä. İqu yätämäqä maqänä väñıqe. İñäqe, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu äquvepätqänğanı, ämaqä qua İäu äpmeñuwi, quuvqä heqıyätqätanğä qunänıqätanä, quuvqä maeqıyqä İtqätanğä qunänıqätanä?” ätukqe.

Kukñuä ktqä, Parisi İquenqätä, mbqä motauqä İquenqätänı

⁹ Ämaqä hñqua, qu hñqunä-hñqunänı, kñuä İıñä indqänminjuwi. “Nyi ämaqä huizi İqua enqä-panä hmanjqä. Nyı ämaqä anğıuä-qunjqä. Qu ämaqä quvqä-quaiqä.” Ämaqä İıñä İquauñı, İıısı İqu kukñuä ktqä, İıñä ätukqe. ¹⁰ “Ämaqä hñquaqu, Goti Hanjuwä İquenyqä tääqä İıynqä, İqueqä hıqäva-imäqä anä yäpä inğisa penıyı. Parisi hñqutä, ämaqä mbqä motauqä hñqutä. ¹¹ Parisi İqu pämä ätqäıqe, Goti İquenyqä tääqe, İqueqä-ııuänqä İıi ätukqe. ‘Goti Hanjuwä İquki, nyı ämaqä huizıqua enqä-panä-qunä hmanı. İıñıñqe, nyı “anğıuıqä” äktqä. Quwä-meqä İquatä, suqä quvqä imäqä İquatä, ämaqä hñquauqä apäkıtä İkıqä İquatä, mbqä motauqä nänju-pqä enqä-panä-qunä, hmanjqä’ tuänıqe. ¹² ‘Wıkä eeqänänä İquauñı, hıunı hñquauñı nyı buayä manqänqä İmäkätñqe. Nätmatqä eeqänänä nyı ämetñqe, 10 İwäsäutmä, hñqu İi äktapätñqeçqä’ tuänıqe.

¹³ İtanğa, ämaqä mbqä motauqä İqu, kınä nänı ätqäıqe, hıñı qäukuä yätu moqunqä da yänıqe. İqu İqueqä suqä quvqenqä womba İtä, quıkuä ptqä äqänätä, İıı tuänıqe. ‘Goti Hanjuwä İquki, nyı ämaqä suqä quvqä İmäk-qunı. İı nyınyqä qeqä äkımänänä.’

¹⁴ Nyı İıñä etqä. Ämaqä tqı, anämqä anğı äwätäqänğanı, Goti Hanjuwä İqueqä hıñuä İqıñı, aanä qäyunänä-qu İıänıqe. İtanğa ämaqä huizıqu, hmanı. Quatı İıñı. Ämaqä quwqä yoqe haqeu mamänğanğuwä İquauñı, Goti Hanjuwä İqu mäñdı İıttıyeyñıyä.

Injaqe ämaqä iquauqä yoqe mändi kittqnganquwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu haqä iqä mamäunqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iquenqätä, ymeqä wänqä iquauñqätä**

¹⁵ Inganji qokä-apäki, ymeqä wänqä iquautä, dänjä iquautä, Jisasi Iquenyqä ätuma äpkuwi. Ii, Jisasi Iqu iquauñi hipa hageqi wiyätñqänä. Injaqe wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, hinuä e äqumbiyi, “Ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi. ¹⁶ I tquanguwänqa, Jisasi Iqu ymeqä iquau tääqä ätuätumeqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, tii ätukqe. “Iqua änyimapanqä qäyä äppu, ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeunji, ymeqä täsua enqä-panä isauuqeqä. ¹⁷ Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu, ymeqä täsua enqä-panä eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqe mämeqä imitätqe, iqu iunqe, mäwqä yäniqeqä” ätukqe.

Ämiqä, kuapänänjä-tänjä hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätñgiyinqä†

¹⁸ Ämiqä hñqu Jisasi Iqueni, “Ämotqeqä Änguänänjä Iquki, nyi hänjä hea ique-ique pmeqä mamqe, äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanga Jisasi Iqu kimanji, “Si ‘Änguänänjä Iqukiyqä’ sunqä dnyä? Ämaqä änguänänji, Goti Hanjuwä Iqunänjqä” ätukqe. ²⁰ “Kukñuä-suqenqe, si näqñqä eänjä. ‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Ämaqä pizqä mapäsqa panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkkä iqueni, qunqä mätquä panä. Tnaqä-tñuñuauqä yäpä iqä qänaknä iqätñqeqä” ätukqe.

²¹ Ga ämiqä iqu kimanji, “Nyi ymeqänqatqä suqä täunji qänaknä iqa äpätnqe, tänqa täsuwänä” ätukqe.

²² Jisasi Iqu qätä iinjä äwiyäqe, tii ätukqe. “Si nätmatqä hñquenyqä äwa yqänä itqäninyä. Tqä nätmatqä eeqänänji, ämaqä hñqua mbqä ipñqä äma äwätinä, mbqä ämetnä, nätmatqä maeqä iquau iwäsäutnä, hmbunä-hmbunä wisñqe. Si iinjä imäkätñi, qäukuä haqä yätunji nätmatqä änguänänji ämatñi. Ii itnitani, Nyi qänaknä nyivändiyä” ätukqe.

²³ Ämiqä iqu iinjä tqanji äwiyäqe, iqueqä nätmatqä kuapänänjä etanqqenqä, äwqä hanjä äwikqe.

²⁴ Inganji Jisasi Iqu iinjä äqunäqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqua, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu paquvqe, qeiqinyä manä, yänänäqñqeutä paquvqeqä.

²⁵ Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutänä wänä. Injaqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqueqä miqeunqä paqupñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeunji ämäwqätäunä” ätukqe.

²⁶ I tquangi äwiyäpiyä iqua, “Mbqä kuapä-tänjä iqua yänänäqñqeutä paqupñqä etanqutqe, ämaqä qui imäknätqñuwitani, hänjä hea ique-ique pmeqe, tq u meniçiyä?” ätukuwi.

²⁷ Ga Jisasi Iqu kimanji, “Nätmatqä ämaqä iqua änä mimäkkä iqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu qäyunä imäkänqiyä” ätukqe.

²⁸ Inganji Pitä iqu, “Qätä nyi. Ne neqä nätmatqä eeqänänji ae ävämetanä, Si äkivändqä äquvepqeqä” ätukqe.

²⁹⁻³⁰ I tquanga, Jisasi Iqu kimanji, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä indqänäpiyä di, quwqä anä, ymeqä-apäkä, kätä-känqñuäkau, kunaqä-kunjuauu, ävämequwä iqua, qu qua täu yqänä äpmapiyänqanji, nätmatqä kuapänänjä mapnä. Iinjä ävqatämäupqä diñqe, hänjä mapñqä di ämäwqätäunä. Itanga hea qänakñanqanji, hänjä hea ique-ique pmeqe mapnuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätñqä diñqä angji ätukqenqä‡

³¹ Inganji Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau itmeqe, tii ätukqe. “Ne Jerusälemänqä watunqeqä. Itanga nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä-tqä iqua, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä ätukuwi, eeqänänji ätimäuniqeqä. ³²⁻³³ Inji qu Iqueni, nokuyiqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Inganji qu Iqu ewiijä kukñuä ämitäpu, quvqä imäkäpu, makukuä äwuqutäpu, guä yänä-tänji ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpñuwiqä. I etanji hiunji hñquaq u päwqanqa, hñququqenji ävauniqeqä” ätukqe. ³⁴ Iinjä etanji wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä quatinqe, qu maqñqä ekuwi. Kukñuä ii iquauñqä zä witanji, qu iinjqe näqñqä änguänä miqä iminjuwi.

Jisasi Iqu, hinuä quvqä hñque änguä iwimäkkqenqä§

* 18:14 Matiu 19:13-15; Makä 10:13-16 † 18:17 Matiu 19:16-30; Makä 10:17-31 ‡ 18:29-30 Matiu 20:17-19; Makä 10:32-34 § 18:34 Matiu 20:29-34; Makä 10:46-52

³⁵ Jisasi Iqu, anä-himqä Jeriko timäutnqä wätqätanga, ämaqä hinuä quvqä hñqu, hänaqä manä iqi mbqänqä yatnqä iqämanminqe. ³⁶ Iqu ämaqä yukä äkakaqäqä pqanqä qätä äwiyäqe, yatnqä ävätä, “He squä imäkätqänüä?” ätukqe.

³⁷ Qu kimanj, “Jisasi Nasäretqätanjä Iqu äquvepqiyä” ätukuwi.

³⁸ Iwä, ämaqä hinuä quvqä iqu tääqä yänänäqñqä, “Jisasi Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqe.

³⁹ I tqangi äwipiwi, ämaqä qanjä hinuiqä äppiyä iqua, “Si manä matqä panä!” ätukuwi. Qu ii qäyä ätquangä, iqu manä yänänäqñqä, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqe.

⁴⁰⁻⁴¹ Inqanj Jisasi Iqu äpminqe, kinä nämä ätqäutä, “Ämaqä ique ätuma bpiyä” ätukqe. Ämaqä hinuä pinqä iqu, Iqu-tänjä qäqiqi pqanqä, “Nyi äänä ikimäkmqä kinqiyä?” ätukqe.

I tquanga iqu kimanj, “Naqä Iquki, nqä hinui ängguä qänmqä änyinqiyä” ätukqe.

⁴² I tquanga Jisasi Iqu kimanj, “Tqä hinui ängguä qändinqinyä. Tqä quuvqä heqiyqe, ängguä ikimäkqiyä” ätukqe.

⁴³ Inj maqänänj, iqueqä hinui ängguä äqänqge. Inqanj iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäutä, Jisasi Ique qänaki äwivändqä äukqe. Qokä-apäkä hinuä iinj äqumbiyi, qu eeqänä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ämamäukuwi.

19

Jisasi Iquenqätä, Säkiyasi iquenqätä

¹ Inqanj Jisasi Iqu anä-himqä Jeriko iu yäpä ingisa äwäqge, jänänä hngisanqä wätñqä äwinqge. ² Iqinj ämaqä hñqu äpmaninqe. Iqueqä yoqe, Säkiyasi ique. Iqu ämaqä mbqä motauqä lutanä iquauqä ämiqä eä, mbqä kuapä-tänjä-qe. ³⁻⁴ Iqu Jisasi Ique hinuä qunätñqä winyätanqä-qe, qokä-apäkä kuapänä etanquwinqä, ämaqä wänqäpu eä, Jisasi Iqueni hinuä änä mäqunquä itä, hinuiqä tnänjä äwiqe, hänaqä Jisasi Iqu pätnqä iqanqgeu zä-eaqä haqeu äpäkeqge.

⁵ Inqanj Jisasi Iqu, Säkiyasi iqu zä haqä yätu pmetanqä-tänjä iqi ätimäuqe, hinuä haqä yätu äqunäqe, iqueni, “Säkiyasi iquki, si maqänä kapu. Tänganj Nyi saqä anä iu pmamqeqä” ätukqe.

⁶ Inqanj Säkiyasi iqu maqänä äkapäqe, aquvänä itä, Jisasi Iqueni, iqueqä anä dunqä ätuma äukqe. ⁷ Ämaqä, hinuä iinj äqumbiyi, qu eeqänä Jisasi Iquenyqä äkasuwi, tiinj ätkuwi. “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqä iqueqä anä du pmetnqä, sunqä uwqiyä?”

⁸ Iquauq anä du äpmayitanj, Säkiyasi iqu pämä ätqäuqe, “Naqä Iquki, qätä nyi. Nqä nätmätqä eeqänänj, hñquaqu iwäsämi, hñqu, ämaqä nätmätqä maeqä iquau wimqänä. Itanqä nätmätqä huizi, ämaqeu quanqä ätuätmä ämotautnqge, nyi hñquaqui-hñquaquini iwäsäutmä, angumä wimqänä” ätukqe.

⁹ Jisasi Iqu kimanj, “Ämaqä tqu-pqe, iqu Aprähämä iqueqä ymeqeqä ämänätqeqetanj, tänganj Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä anä täu äpmeñuwä iquauñj, anqge ae itmeqiyä. ¹⁰ Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämaqä qui ae imäkñguwä iquau qävqä itä, angumä itmetnqä äpkqeqä” ätukqe.

*Kukñuä ktqä, ämaqä naqä hñqu wänuuä-wiyqä 10 iquau mbqä äwikqenqä**

¹¹ Inqanj qokä-apäkä, qu qätä iinj äwipu pmetanquwänqä, Jisasi Iqu Jerusälämä timäutnqä qäqiqi ti etanqj, ga qu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ätnänä iqi maqänä timäutnqeqä” kñuä indqänätqätanquwinqä, kukñuä ktqä tii ätukqe.

¹² “Ämaqä naqä hñqu, qu ique ämaqä miqänqä teqanqä, ga iqu anqj äpätä, iqueqä qua iunä miniqä dinqä, kinä nämqä ganä wätñqä imäkñniqe. ¹³ Inj iqu äwätñqä itäqänqanj, iqueqä wänuuä-wiyqä 10 iquau tääqä ätuätumeqe, mbqä-hikä naqä qu ‘minaqä’† ätminuwi, hñqunä-hñqunä ävätä, tiinj tuäniqe. ‘He mbqä tä ämepu, nyi anqge äquvepmqänqanj wänuuä mipiyä’ tuäniqe.

¹⁴ Iinj etanqj ämaqä iqueqä anä-tänjä qäqiqisanj iquauqä äwqe, iquenyqä quvqä winyäniqe. Lutanj, iqu ae äwqanqanj, qu ämaqä hñquau, ‘Ne ämaqä iqu ämineyätñqä dinqe, mänenqä iqiwyä,’ tupnuwä dinqä dowatpnuwi.

¹⁵ Iinj qäyä itanquwä-qe, iqu iquau miqänqä heniqe. Itanqä qänakndanj iqu anqge äpäqe, tiinj tuäniqe. ‘Ämaqä nyaqä wänuuä imäkñqä mbqä äwikqä iquauñj, tääqä tupu. Nyi mbqä äwikqe, haqeqinj äänä imäsäumequwäti, nyi hinuä qunmqänänjä’ tuäniqe.

* **19:10** Matiu 25:14-30 † **19:13** Ämaqä hñqu wänuuä qanjä hñquaqui-hñque itäqetanj, mina hñqunä menä.

16 Ämaqä hiñuiqä äpätqä iqu, ‘Ämiqä iquki, si mbqä mina hñqunä ändapknj, haqeqinj miña 10 inä imäsäumeqeqä’ tuäniqe.

17 I tquanğa, ämiqä iqu, ‘Täukue! Si nyaqä wäunüä-nyiyqä äñguänäjukiyi. Si nätmätqä wänqä täpiñi äñguänänä ämitqänjñqe, nyi yoqä naqä, anä-himqä 10 hñquau misñqä ktapmqänä’ tuäniqe.

18 Itanğa wäunüä-wiyqä huiziqu äpäqe, ‘Ämiqä iquki, mbqä mina si ändapknj, haqeqinj miña 5 inä imäsäumeqeqä’ tuäniqe.

19 I tquanğa, ämiqä iqu kimanj, ‘Si anä-himqä 5 hñquauñi ämisñqeqä’ tuäniqe.

20 Itanğa wäunüä-wiyqä huiziqu äyapäqe, ‘Ämiqä iquki, tqä mbqä täqi äwi. Nyi yutävqä huäqä äutätmä, imä zä ekqe.’²¹ Ii tiñji. Si ämaqä qeiqinyä mimäqkukiyi. Ämaqä nätmätqä pñqä epqe, ämequkiyi. Ämaqä buayä vowä ämäuepqe, äptqukiyi. Iutanj, nyi sinyqä zä nyinganji, imä zä ekqeqä’ tuäniqe.

22 I tquanğa, ämiqä iqu kimanj, ‘Si wäunüä-nyiyqä quvqä iqukiyi. Si “Qeiqi mimäqkukiyyä” ändñj, tänganji nyi si-pqe qeiqinyä mikimäqkä ymä.²³ “Nyi ämaqä qeiqi mimäqkä-qunä, nätmätqä pñqä epqe meqä-qunä, buayä vowä ämäuepqe ptqä-qunä” näñqä iñj enä etanğutqe, nyaqä mbqe, ämaqä ämiqä huiziquau mävcqe, sunqä ikñäwä? Si iñj imäqkä-säpi, nyi anğu äpmqe, mbqä haqeqinj qäsä meqämiñgä’ tuäniqe.

24 I ätuäqetanj, ämiqä iqu qokä-apäkä qäqiqi tqäutanğuwä iunj, ‘He mbqä mina iqueqä hipa iuta ämotaupu, ämaqä mbqä 10-tänj ique wipiyä’ tuäniqe.

25 Ga qu kimanj, ‘Ämiqä iquki, iqu mbqä mina 10 ae ämenä’ tupnuwi.

26 Iwä iqu kimanj, ‘Nyi he etqä. Ämaqä nätmätqä-tänj eeqänänj iquauñi, nyi hui inä wimniqe. I etanğj, ämaqä nätmätqä maeqä eä, wänqäpu ämeñuwä iquauñi, nyi anğj ämotaumqänä’ tuäniqe.²⁷ ‘I etanğj, nyingqä himä-wiunğqä ipu, “Ämaqä tqe ne ämineyätñqä diñqe mäneñqä iqiyyä” ätukuwä iquauñi, täqinyqä ätuma äpäpu, nyaqä hiñuä täqi pizqä päkpiyyä’ tuäniqeqä” ätukqe.

28 Inğanj Jisasi Iqu kukñuä ktqä iñj qäpu ätuäqe, Jerusälemänğqä wätñqä pämä ätqäue, qanä äukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä inğisa, yoqä naqä qonqä-qu eñqä-pa äpekqenqä[†]

29 Inğanj Jisasi Iqu anä-himqä Betäpake iutä, Betani iutä timäutñqä äukqe. Iqu qoñqä, qu ‘Olipä’ ätämñuwä inğisa ätimäue, Iqueqä wäunüänğqä ämotquaminğqä hñquauñi ändowatätä tiñj ätukqe.³⁰ “Qe anä-himqä näñinyqä winyqä. Qe yäpä inğisa äwäsiyänğanj, donğj hikñj hñque guä äkiqiyewuwä qunyinyä. Donğj iquenj, ämaqä hñqu haqeqi mäpmeqä iminğqä iquvi. Guä ewesinyä, täqinyqä ätuma binyä.³¹ I iqanğiyänğanj, ämaqä hñqu, ‘Qe donğj gue, sunqä hiweqinyqä’ qesqanğutqe, qe kimanj, ‘Naqä Iqueqä wäunüä-tänjñqä’ tquinyqä” ätukqe.

32 Ämaqä, Iqu ändowatkqä iquaqu äwiyi, nätmätqä eeqänänj, Iqu ätukqä-pa iñj witanğj äqunğiyi.³³ Iquaqu äwiyi, guä eweqanğiyänğa, donğj iqueqä kawäkiqua iquaquini, “Qe yaqeqä gue, sunqä hiweqinyqä?” ätukuwi.

34 Iquaqu kimanj, “Naqä Iqueqä wäunüä-tänjñqä” ätukiyi.

35 Inğanj, iquaqu donğj, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä äquvätäsiñyä, donğj iqueä haqeqi eyi, Jisasi Iqu haqeqi pmetñqä yätämäqkä äwikiyi.³⁶ I qäpu etanğa, Iqu donğj iqueä haqeqä äpmeqe äwqanğa, hñqua quwqä gque äquvätäpu, hänaqä iqi ekuwi.

37 Hänaqä qoqonä Olipä-tänj iunj ävquatämäutä, hänaqä mäñgi nyeäqätanğqeu, ququawä iqi ätimäukqe. Iqinj Iqueqä wäunüänğqä ämotquaminğqä kuapanänğj iqua, Iqu wäunüä ämaqä änä mimäqkänänğj di imäqkanganj äqunminjuwinğqä kñuä indqämbiyi, aquvänä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäupu, tääqä yänänänğqä tii ätukuwi.

38 “Ämiqä Naqä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqeu äpqäqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqu anğwä minä. Äwqä hanuä iñqe, qäukuä haqä yätuta pänä. Itanğa Goti Hanjuwä haqä naqä yämä äpmeñqä Iqu, yoqe naqänänğj äqonänä” ätukuwi.[§]

39 I iqanğä äqumbiyi, Parisi, ämaqä kuapanänğj iñjitä anä äpmaminuwä hñqua, qu Jisasi Iquenj, “Näñqä-vqä Iquki, Si Tqä wäunüänğqä ämotqetqänj iquauñi, ‘Iñj mimäqkä pambiyä’ tuvä” ätukuwi.

40 Iqu kimanj, “Nyi he etqänä. Iqua manj matqä iqanğpqe, hiki manj trñqäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä iunğä kñuä äqäkqenqä

⁴¹ Iqu anä-himqä Jerusälemä-tänä qäqiqi ätimäuqe, anä-himqä iqueni hinuä äqunätä, kjuä äqäkke. ⁴² Kjuä äqiyätä, tiinjä ätukqe. “Anä-himqä Jerusälemä iquki, si tänğanji nätmatqä äwqä qeiqi ikimäqkä dinqe, näqñqä hisñqä änyingiyä. Iinjä etanji nätmatqä iinj, zä witanqge, si hinuä maqunquä itqäninyä. ⁴³ Inji hea qänakndani, tqä mäkä-hunqä iqua äpäpu, qua pñqä äkqumuatäpu, qäuiqä kktäupnuwi. ⁴⁴ Qu äkqäyapnasäpu, tqä ymeqä täknä yäp ängisa äpmeñuwä iquauñi, qui imäkpuwi. Itanga tqä hikä hui, huizi iqueqä haqä yänññi, mäwiqä yäniqe. Si Goti Hanjuwä Iqu äkimeqäqenqä maqñqä etanğnā hanä-iqe, ii kimenqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, mbqä wäunuä imäkminuwä iquau huätä äpäsawqatkqenqä**

⁴⁵ Itanga Iqu hiqäva-imäqkä anä täknä yäp ängisa äpaquväqe, ämaqä nätmatqä mbqänqä imäkätqätanğuwä iquauñi, huätä päšawqatätñqä ipäqiyätä tii ätukqe. ⁴⁶ “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqänänä. ‘Nqä anji, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä mätnätññeqä.’† Iinjä etanğqä-qe, he quwä-meqä iquauqä anä zä pmeqä enqä-panä imäkätqänäüä” ätukqe.

⁴⁷ Inğanji Iqu hiunji ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqkä anä iu, qokä-apäkä iquau näqñqä äwiminqe. Iinjä etanji, hiqäva-imäqkä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä hñquatä, Ique pizqä päkpñqä hänaqenqä qävqä iminuwä. ⁴⁸ Qävqä ipiyä-qe, qokä-apäkä eeqänänä iqua, Ique qätä tänä äwipu pmetanğä, hänaqe änä mämoqumueqä ikuwi.

20

*Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämeñäwä?” ätukuwinğä**

¹⁻² Hiunji hñqueni Jisasi Iqu, qokä-apäkä iquau hiqäva-imäqkä anä iunji näqñqä ävätä, kukñuä we-hunqä-tänññqä awä tuätqätanğa, hiqäva-imäqkä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Ne natiyä. Wäunuä Si imäkätqänññqe, yoqä naqä ängisa ämeñäwä? ‘Si ii imäkñtñqe’ tqu äktkqäwä?” ätukuwi.

³ Qu yatñqä ii vqanğuwänğa, Iqu kimanji, “Nyi-pqe, he kima dññqä, yatñqä inä emqe. ⁴ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunuä imäkminqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?” ätukqe.

⁵ Iqu kima ii tquanğa, iqua, “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanñqä’ tquanğuatqe, Iqu tiinjä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, suñqä itqänuwäwä?’ ⁶ Itanga ne, ‘Ämaqä iquautanñqä’ tquanğuatqe, ämaqä eeqänänä iqua, ‘Jonä iqu hinuä-tqä-queqä’ näqñqä yänänäqñqä ämapiyitanji, hikä napäkpñqäüä” ätñguwi. ⁷ E ätmbyitanji, Jisasi Iqueni, “Ne maqñqeqä. Iqu ängisa ämakqätññqä?” ätukuwi.

⁸ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu kimanji, “Nyi-pqe inänñi. Nyi yoqä naqä-tänä eämä, wäunuä e imäkätññqenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunuä miqä quvqä iquauñqä†

⁹ Jisasi Iqu ämaqä naqä iquau e ätuäqe, qokä-apäkä iquau kukñuä ktqä tqe ätukqe. “Ämaqä wäunuä itä, guä-wainqä vowä ikqä hñqu, kinä nāmqä näweqä wätñqä, iqueqä wäunuñi, ämaqä hñquau mbqä meqä imäkäpu, hui ique wipnuwänqä, yakuä äwimä wäniqe. ¹⁰ Qänakñanganji zä-häukuä mmqä iqanganji, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä hñque, wäunuä miqä iqua, guä-wainqä häukuä hui iwäsäpu wipñqä, dowatänñqe. Wäunuä-wiyqä iqu äwimeqanğanji, äpäsäpu, nätmatqä maeqä hñğinäwa dowatpnuwi. ¹¹ E imäkqanğuwänğa, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä huizi hñque, iquauñqä inä dowatänñqe. Iqua iquenä-pqe quvqä itqepu, äpäsäpu, hñğinäwa dowatpnuwi. ¹² Itanga qänakñi, hñque inä dowatqanğa, iqu wäunuä miqä iquau äwimeqanğa, qu ique ptqä äpäsäpu, ququawä mäñğisa matnämäupnuwiqä” ätukqe.

¹³ “I iqanğä äqunäqe, wäunuä kaniqu, ‘Nyi äänä imäkmqäwä?’ kjuä vqanğa, ‘Nqä ymeqä qokä, kiinjä änyinätñqä ique dowatmqänä. Qu iqueuä kukñui, qätä wipñqäpiyä?’ tnäniqe. ¹⁴ Inäqe, ymeqä iqu äpқанanji, wäunuä miqä iqua hinuä äqumbiyi, tii tmbnuwi. ‘Wäunuä kaniqeqä ymeqä iqu äpqiya. Kaniqu äpäkonğanğanji, nätmatqä eeqänänñi, tätqu-qäqu meniqe. Iinjñqe ne ique pizqä äpäsätanä, wäunui neqä nemänätñqeqä.’ ¹⁵ Qu e ätmbyi, iqueni wäunuä yäpaqä mäñğisa ämatnämäupu, pizqä päkpnuwiqä. Inğanji wäunuä kaniqu, iquauñi äänä imäkaniqäwä? ¹⁶ Iqu äpäqe, ämaqä iquauñi, pizqä äpäsätä, wäunuñi, ämaqä hñqua-mända wäniqeqä” ätukqe.

Itanga ämaqä, qu iinjä äwipiyl, “Nätmatqä iinj, matimäuwä yänññeqä. Oeyä” ätukuwi.

* 19:44 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Jonä 2:13-17 † 19:46 Asayä 56:7; Järämäi 7:11 * 20: Matiu 21:23-27;

Makä 11:27-33 † 20:8 Matiu 21:33-46; Makä 12:1-12

17 Kimañi e tquanjuwängga, Jisasi Iqu hinuá yqäná äquna, tiñä ätukqe. “He ‘oeyqä’ ätquwi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä täu äqänängqe, qakui äkikä?”

‘Ämaqä anj imäkqä iqua, “Hikä quvqeä” ätäpu, huätä ämatnämäuquwi, hikä iqu anj quea enqä-panj, anj yänänängqä imäkqä-queqä’ ätä äqänänä.†

18 Qokä-apäki, hikä iqueqä haqeqi päkmbqe, qui imäkmbñqäuä. Hikä iqu haqä yätqä äwämätätqe, äpäqe, ämaqä pizqä päsänñiyä” ätukqe.

19 I tquanğa, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, iñj äwipiwi, kukñuä ktqe, iquauqä-quwängqä äyä uwqanñi näqñqä ekuwi. Inğanj, qu Ique a maqänä kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi-pqä iquauñqä kñuä kuapänä indqänäpu, zä ipu, hinuinä äquñguwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqä§

20-21 Inğanj, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Jisasi Iqueä kukñui quwä mapñqä diñqä, hinuä äñguänä äqumbu äpmamiñuwi. Inğanj Ique yamwiqä äväpu, ämaqä naqä Romätanjä iqueä hipa iqi wipñuä diñqä, iqua ämaqä tämaqä ipñqä hñquau ändowatkuwi. Tämaqä äukuwä iqua, quangi, naqä-qakuä enqä-pa imäkäpu, yatñqä tiñj äwikuwi. “Näqñqä-vqä Iquki, ne näqñqä ae ämeqänä. Si kukñui, jänäninä ätätnä, qokä-apäkiu naqä-qakuinä ämotquetqänjinyä. Itanğa iquau ämotquetñanñi, Si iquauqä yoqenqä kñuä mindqänñqä itnä, kukñuä naqä-qakuinä ätätnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ämotquetqänjinyä. 22 I etanñi Si kñuä äänä kiyqiyä? Mbqä takisi, Romätanjä iquauqä ämaqä naqä Sisa iquenj, ävquatunquätanä, mäwqä iquatunquätanä?” ätukuwi.

23-24 Iqu, qu kukñuä quangä imäkäpu tquanjuwññqä näqñqä ae eäqe, kimañi, “He mbqä äma äpäpu, mändquapu. Mbqä iñj, ktqetänä, yoqetänä, tqeqäwä?” ätukqe.

Qu kimañi, “Sisa Romätanjä iqueqeqä” ätukuwi.

25 Ga, Iqu kimañi, “Nätmatqä Sisa iqueqä etanñutqe, ii ique wipñqe. Inj, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanñutqe, Ique wipñqeä” ätukqe.

26 Inj, Iqu qokä-apäkä itä anä pmetanjuwängganj, ämaqä naqä iqua, Ique kukñuä mitññqä diñqe, kukñui quwä mämeqä imiñuwi. Iqu kukñuä kimañi äñguänänj dinä tquanñi äwipiwi, iqua yäñuñuä ipu, kukñuä hui matqä ipu, qanyä äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anğumä vauqenqä ätukqe**

27 Qänakndanj, ämaqä Satyusi hñqua, Jisasi Iquenyqä äpkuwi. Satyusi iqua, “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anğumä mävaucqä ipñqäuä” tqä-qaue. 28 Iqua äppiwi, Jisasi Iquenj, “Ämotqueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iñj, Israitqä iquenyqä tiñj ätätä äqäkqe.

‘Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iquenyqä tñänqe, känguequ apäññqä ämetä, ymeqä hemeñqiyä,† ätätä äqäkqeä” ätukuwi.

29 “Itanğa hinuiqänänj, ämaqä 7 hñguiqua äpmamiñuwi. Itanğa inğuiquautanj, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänğa äpäkonñqe. 30 Itanğa apäññqä iñj, känguequ ämeqe, iqu-pqä äpäkonñqe. 31 Itanğa, känguequ huiziqu apäññqä asä iñj ämeqe, iqu-pqä inä äpäkonñqe. Ii tiñj. Eeqänänj inğuiqua, apäkä iñj ämapiyi, qu ymeqä meämeqänğa äpäkonñguwi. 32 Qänakndanj apäkä ii, inä äpäkonñqe. 33 Inj, ämaqä äpäkombqä iqua anğumä ävaucanjuwängganj, apäkä ämaqä inğuiqua eeqä ämamiñuwä täsi, tqeqä heäniqäwä?” ätukuwi.

34 Iqu kimañi, “Qokä-apäkä ämanätqänjuwi, ii tänganñi. 35 Itanñi qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu iquauñqe, “Qu anñi ävaupu, Nyitä anä pmeññqä qäyünänj iquaiqä” täniqä iqua, qu inğanj mämanqä ipnuwi. 36 Goti Hanjuwä Iqu qunñ anğumä ae ävaucmuatätqä-qae, Iqueqä ymeqä eäpiyitanj, enätqä iqua enqä-panj eäpu, anñi mäpäkonñqä da ipnuwiqä” ätukqe.

37 “Inäqe, ämaqä ae äpäkombqä iqua, qua äpteqqä duta anñi ävaupñuä diñqe, Mosisi iqu-pqä ae ämänätquakqe. Tiññi. Iqu kukñuä, zä wängqä tä äsämñqenqä, bukiu äqiyätäqänñanñi, tiñj äqäkqe. ‘Naqä Iqu, Aprähämä iqueqätä, Aisakä iqueqätä, Jekopä iqueqätä, iquauqä Goti Hanjuwä Iqueqä.† 38 Itanñi Goti Hanjuwä Iqu ämaqä pizqä iquauqä ma, hänj äpmeñuä iquauqä-quwi. Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqñi, qokä-apäkä eeqänänj, awäka iñj iquatä qäsänj, hänj äpmeñäuä” ätukqe.

39-40 I tquanğa, qu Iqueqä kimaññqä zä ipu, yatñqä hñqu inä mavqä ikuwi. Iutanñi, kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, “Ämotqueqä Iquki, Si kukñui, äñguänänj ätunyä” ätukuwi.

† 20:17 Apqä Bukä 118:22 § 20:19 Matiu 22:15-22; Makä 12:13-17 * 20:26 Matiu 22:23-33; Makä 12:18-27

† 20:28 Kukñuä-suqä 25:5 ‡ 20:37 Anğumä İtmakqä 3:6

KraisI Iqu, tqueqä ymeqäwäwä?S

41 Inġanġi Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqe, KraisI ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunjuä ikqä Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ näqñqä äänä epu tätqänäuä? 42-43 I etanġqä-qe, apqä bukä iunġi, Dewiti iqu tiinjä ätkqe qä äqänänä.

‘Naqä Hanjuwä Iqu, ñqä Naqä Ique tii ätukqe qä,’ “Nyi Iqä himä-wiunġä iquauñi, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänġanġe, Si Nyaqä hipa ämuänġisa pmatñqinyä” ätkqe qä äqänä.*

44 Inġi änäänġä? KraisI Iquenyqe, Dewiti iqu ‘Ñqä Naqä Iqueqä’ ätqe uä. Inġi ämaqe, Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ änäänġä tätqänäuä?” ätukqe.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quauñqä, wa wipiyä†

45 Itanġa qokä-apäkä iqua qätä yqänä pänätanġuwänġa, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, tiinjä ätukqe. 46 “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqä suqä quvqenqä, wa wipiyä. Qu suqä tquauñqe, kiinjä äwinyänä. Gquä quäuqä ipmbu qanġa unġäuä. Ququawä aquvänqenġuñi, ämaqe iquauñi, ‘hiunġinġanġä’ tupñqäuä. Anġa aquvänqenġuñi, anġa äñġuä iqinyä pmapñqäuä. Ymisänä naqä imäkqänġanġa-pqe, anġa äñġuä iqinyä pmapñqäuä. 47 Inġi qu apäqñqä iquauñi, quanġä ätuäpu, quwqä anġi quwä mapñqäuä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quanġä tquäpñqäuä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniquänġanġi, ämaqä iinjä iqua, quwqä hanġä-ique, ämaqä hüizi iquauqe, ämäwqätäuniquaqä” ätukqe.

21*Apäqñqä nätmätqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenġä**

1 Inġanġi Jisasi Iqu hiñuä ämoqunäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänġä iqua äpäpu, mbqä pñqä-wiqä ipñä iu mbqä tnämäucanġä äqunġqe. 2 Inġanġi apäqñqä mbqä maeqä hui, mbqä wänqä hnjuacu tnämäucanġi äqunġqe. 3 E äqunäqe, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäqñqä mbqä maeqä ii mbqä ätnämäuqe, qokä-apäkä eeqänänġi, ämäwqätäuqi. 4 Ämaqä eeqänänġä iqua, quwqä mbqä kuapä iutanġi, wänqä hmbu ätnämäuqä. I etanġi ii äwa itä, ‘buayä mbqä inġmqä’ tä ämenqe, ätnämäuqiyä” ätukqe.

Hanġä-iqä hea yäpakänġa timäuniquenġä†

5 Inġanġi ämaqä hnġua, hiqäwa-imäkqä anġä iunqä kukñuä tii ätminjuwi. “Ämaqä anġä ämätkuwä iqua, qu hikä äñġuänänġitä, nätmätqä ämaqe Goti Hanjuwä Ique äwiminjuwitä ämepu, anġä tä äñġuänänġä ämätkuwiqä” ätminjuwi.

6 I tqanġä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nätmatqä he hiñuä äqunänjuwä tä, qänakndanġi hikä hnġu, hüizi iqueuä haqä yänġi mäwiqä yäniquaqä. Qu eeqänänġi ämisqiyäpu, qua mäñġi tnämäupunjuwä” ätukqe.

7 Iqu e tquanġanġi, qu yatñqä äväpu, “Näqñqä-vqä Iquki, nätmätqä ii, hea äñġa timäuniquäwä? Hiqñqä äsque ganä timäucanġuti qunaninjuwä?” ätukwi.

8 Iwä, Iqu kimanġi, “Qu quanġä etäpu, hiqä knuä indqänqä qui emäkqänqe, he mimbiyä. Ii tiinjä. Ämaqä kuapänä hnqunä-hnqunä äpäpu, Nyaqä yoqe etäpu, ‘Nyi ämaqä qäqunqä’ hitpnuwiqä. Mä, ‘Hea qäqiqinjqä’ hitpnuwiqä. I etanġi he iquauñi, qänaknä mäwivändqä iqäpñqä. 9 Itanġa he, ‘Ämaqä qua huitanġä-huitanġä iutanġi mäkä äunġäuä’ ä ‘Ämaqä, quwqä ämiqä iquau huätä dowatpñqä mäkä itqänäuä’ tqanġä qätä äwiyäpiyanġanġi, he zä ipu, yäunjuä-yäunjuä miqä pa iqäpñqä. Nätmatqä tä ganä timäuniquä-qe, hea yäpaki maqänä matimäuqä yäniquaqä” ätukqe.

10 I ätuäqetanjä, tiinjä ätukqe. “Ämaqä hnġua, ämaqä hüiziquatä mäkä humbnqä ipäqäpnuwi. Itanġa qua naqä iu miqä hnqeeqä ämaqe, hüizi iqueqä iquatä mäkä humbnqä ipäqäpnuwi. 11 Qua hüiunġi, ekä itä, yäunjuä-yäunjuä naqänänġä timäuniquä. Hñqäqinġi, buayä dä naqänänġä timäuniquä. Hñqäqinġi, täñġä-yaqä naqänänġä timäuniquä. Itanġa qäukuä yätutanġi, hiqñqä naqänänġä ätimäutä, he zä emäkäniquaqä.

12 I etanġi nätmätqä iinjä änyä etanġanġi, qu a ekiqätäpu, quwqä emäkpnuwi.† Qu Nyaqä yoqä mäñdi äkittqäpñqä diñqä indqämbu, anġä aquvänqä iunġi, kukñuä ätäpu guä hikiqiyaupunjuwä. Itanġa etma äwäpu, ämaqä naqä huitanġä-huitanġä iquauqä hiñuä iqi hekitqätäpnuwi. 13 Nätmatqä iinjä emeqanġutqänġanġi, ii hiqä kukñuä äñġuä we-hunqä-tänġi awä tpnuwänqä-ganġi. 14 Inġä emäkqanġuwänġa, he kukñuä kima tupnuwä diñqe, knuä ganä mindqänqä pa iqäpnä. 15 Nyi kukñuitä, näqñqetä, Nqä-näuä

S 20:39-40 Matiu 22:41-46; Makä 12:35-37 * 20:42-43 Apqä Bukä 110:1 † 20:44 Matiu 23:1-7; Makä 12:38-40

* 21: Makä 12:41-44 † 21:4 Matiu 24:1-51; Makä 13:1-37 ‡ 21:12 Matiu 10:16-22; Makä 13:9-13

hitapmnige. Ga ämaqä qui emäkätqänuwä eeqänäni, qu huätä ämaemäupu mändi maekittiyqä ipnuwiqä” ätukqe.

¹⁶ “Hiqä hinaqä-hinunuatä, hita-hingukatä, itanga näueqä iquatä, qu hiqä mäkähunqä iquauä hipa du hewipnuwi. Ga qu hesanä hnquau pizqä päkpnuwi. ¹⁷ He Nyaqä yoqä-tänuenä etanga, ämaqä eeqänäni äwqä quvqä emäkpnuwi. ¹⁸ Inäqä heyaqä nyuänä iunji, dä hui qui näweqä mimäknqä yäniqe. ¹⁹ Inganji he yänänäqñqä äpmapiqe, he hänä änguanä pmeppnuwiqä” ätukqe.

²⁰ I ätuäqetani tiinjä-pqä inä ätukqe. “Jerusälemäni, mäkä-iqä iqua äpäpu, qäuiqä ktäuqangä hinuä qumbiyängani, he näqñqä tiinjä hipnuwi. ‘Anjä-himqe qui imäknqä hea, qäqicinjqä’ kjuä heyquanä. ²¹ Inganji qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmejuwä iqua, ze, qoqonjä yätunqä hipnuwi. Qokä-apäkä anjä-himqä Jerusälemä iu äpmejuwä iqua, anjä-himqä iunji äväma, huiunqä upnuwi. Itanga ämaqä Jerusälemä iu yäpaqängisa äpmejuwä iqua, yäpängisa mäpaquvqä ipnuwi. ²² Hea inganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kuknuä ätänqä-pa, naqä-qakuä iinjä timäutñqä diñqe, iquauqä suqä quvqenqä iinjä väniqe. ²³ Itanga, apäkä äwqä-tänjä iuaunqätä, ymeqä anjuänqä-tänjä iuaunqätäni, huäqä kiinjä hunqeqä. Ii tiinji. Hanjä-iqä naqänänä qua täu ätimäutä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iinqe, qokä-apäkä inga pmapiqä iquau wimeniqe. ²⁴ Itanga hnquauñi ipäyänqätä päkpnuwi, huiziquauni, ämaqä huiziquauqä wänuwä hinginäwä äwiyäpu pmeppñqä diñqä, ätuma upnuwi. Itanga Jerusälemäni, Israitqä iquauqä nokuiyqä iqua, mändi äkittiyäpu, hea Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä ätekqä iqu qäpu heqanganqe, qui imäknqäqä pmetpnuwiqä” ätukqe.

²⁵ I ätuäqetani, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Hea inganji, mäptqä iuta, qanjuä iuta, qätäqueqä iuta, hiqñqä huitanjä-huitanjä timäuniqe. Itanga qokä-apäkä qua täu imimä äpmejuwä iqua, eqä-huänjä äusuätä ämngä peyqangi äqumbiyängani, quwqä kjuä indqänqe qui iwimäknqanguti, yänuuä-yänuuä ipnuwi. ²⁶ Itanga nätmätqä qäukuä haqä yätutani ävämapñqä imäknqangi äqumbiyi, qokä-apäki. ‘Qua täutani squä timäutñqätiyä?’ kjuä indqänäpu, yänuuä-yänuuä ipu, hinuä qanjä äma ikäpnuwi.

²⁷ Inganji qu, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqñqetä, Iqueqä we-hunqä naqänänä itä pqangi qumbnuwi. ²⁸ Hea nätmätqä tä änyä qe ipäqiyqangani, pämä yänänäqñqä ätqäupu, hinuä haqä yätu qunqñqä. Goti Hanjuwä Iqueqä etmetñqe, qäqicinjqä” ätukqe.

²⁹ I ätuäqetani, Iqu kuknuä ktqä tiinjä ätukqe. “He zä-eaqä iutä, zä huizi iquautä hinuä äqunäpu, näqñqä mapiyä. ³⁰ He zä-mnjä änyä-hänjä ingangqe hinuä äqumbiyi, näqñqä äyä etqänuwiqä. ‘Ii hea mäptqä ängua tätnqänganjqä.’ ³¹ Inji Goti Hanjuwä Iqunä miqä timäutñqe, asä inänjqä. Nätmätqä Nyi tänqä etqe, ipäqiyqangi hinuä äqumbiyängani, he näqñqä hipnuwi. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, timäutñqänganjqä.’

³² Nyi he naqä-qakuä etqä, qokä-apäkä hea inga pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanguwänga, nätmätqä eeqänänä iinji timäuniqe. ³³ Qäukuitä, quaetä qui imäknäniqä-qe, Nyaqä kuknu, qui mimäknqä yäniqe” ätukqe.

³⁴ I ätuäqetani, tiinjä-pqä inä ätukqe. “He änguanä mimbiyä. Eqä änäpu, hea ique-ique qämä-qämä iqe, ii quvqe. Nätmätqä hiqä huiwinqä kjuä kuapä indqänqe, ii-pqe quvqe. He suqä iinjä imäknqangpqe, hea iqueni, guä enqä-pa maqänä heuniqeqä. ³⁵ Ii tiinji. Hea inganji, nätmätqä Nyi etqe, qokä-apäkä qua täu äpmejuwä eeqänänä iquauñi äwimeniqe. ³⁶ Inji, nätmätqä eeqänänä iinjä iqua, ämäequtäupnuwänqätä, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqueuä hinuiqi tqäpnuwä diñqetäni, he hea ique-ique änguanänä äminyäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqäpñqä” ätukqe.

³⁷ Inganji hiunji eeqänänä iunji, Jisasi Iqu, hiqäva-imäknqä anjä ququawä iqi ämotquaminqe. Heatqängani Iqu qoqonjä Olipä iu hiqäqä äwiqisminqe. ³⁸ Itanga qokä-apäkä eeqänäni, Iqueqä kuknu i qätä wipñqe, zinuänqä äquvepminuwi.

22

*Qu Jisasi Ique pizqä päkpñqä ätkuwinqä**

¹ Hiunji naqänänä qu “Bretqä yeruä qo matäuqä bnqänganjqä” ätmijnuwä iqu, ätimäutñqä qäqi ekqe. Hiunji iquenyqe, qu Pasopa ätmijnuwä. ² Inganji hiqäva-imäknqä naqä iquatä, kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-äpäkiunqä zä ipu, Jisasi Ique äpäkpnuwä diñqä hänaqänqä qävqä ämävqänminuwi. ³ Inganji Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkähunqä iqu, Jutasi iqueqä äwqeu äpaquqke.† Qu iqueqä yoqe, “Iskarioti iqueqä” ätuminuwi. Iqu ämaqä 12 iquautanjä ique. ⁴ Iqu äwäqe, hiqäva-imäknqä naqä

* 22: Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Jonä 11:45-57 † 22:3 Matiu 26:14-16; Makä 14:10-11

iquautä, hiqäva-imäqkä anj qui mimäqkäñqä miqä naqä iquautä, Jisasi Ique iquauqä hipa iu vätnqä hänaqä diñqä ätukqe.

⁵ I tquanğa, iqua aqvänä ipu, “Mbqä hui ktapatunqqueqä” ätukuwi.

⁶ Ita Jutasi iqu “änğuiqä” ätuätä, Jisasi Iquenj iquauqä hipa iu vätnqä diñqä hea qäyunänğanğaqä, qokä-apäki Jisasi Iqutä anä mäpmeqä etanğuwänğanğaqä, hiñuä äqunä äpmaminğe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquatä, ymisänjä yäpakä äñğuwänğanğaqä† (22:7-38)

⁷ Hiunji naqänänjä bretqä yenüä qo matäuqä bñqä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iquenj, Israitqä iqua Pasopanğä kñuä indqänäpiyänğanji, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. ⁸ Hiunji iqu ae ätimäuqanğanji, Jisasi Iqu, Pitä iqesä, Jonä iqesä ändowätätä, “Hiunji naqänänjä tqenji, qe äwäsinyä, neyaqä buayi näwinyä nemäkinyqä” ätukqe.

⁹ I tquanğa, iquauq yatñqä äwikiyi, “Ye näwinyänji äñgi imäkenğawä?” ¹⁰ Mä Iqu kimani, “Qe anä-himqä yäpä ingisa äyäsüyänğanji, ämaqä eqä-häkä gondä a qätqä hñqu ämimbñqäuä” ätukqe. “Qe ique qänaki wivändiyinğe. Anä iqu paquvqanğutqä iquenji, eequenä paqupiyā. ¹¹ Itanğa anä kaniquenji, Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyenğä äyandowätqiyä” suinyqä. “Niyitä, Nqä ämaqä wäunuänğqä ämotquetñqä iquatä, hiunji naqä tqe, buayä natunquä anä hiqñqä äñgikä?” äyatqiyä” suinyqä. ¹² Inğanji iqu, anä hiqñqä naqänänjä haqä yätqä ämatnänğqä iquenji ämäqesquenğiyä. Iquvanğätä, buayä nğätä, näwenyä imäknänä. Qe iqinji, buayä näwenyä inemäkinyqä” ätukqe.

¹³ I tquanğa, iquauq äwiyi, nätmätqä eeqänänjä Jisasi Iqu ätukqä-pa witanği äqunyiyi, buayä näwenyä imäkkiyi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä wäunuänğqä ändowätminğqä iquatä, buayä bñqä äpmapiyänğanji, iquvanğ iu äwi tii ätukqe. “Hiunji naqänänjä tä ätimäuqä tqenji, Nyi buayä Pasopa tä, hesä natunqenğqä kuapanä nyinätanği äpmenänä. Buayä qäpu änanj, Nqä huiwä täñğ-hunğqä mamğänä. ¹⁶ Nyi he etqä. Buayä Pasopa iqueqä quati, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji naqä-qakuänänjä timäuqanğanğe, Nyi ique anğ u manğqä iqämğänä” ätukqe.

¹⁷ Inğanji, § Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änğuiqä” ätuäqe, tii ätukqe. “He wainqä-eqä-häkä tä ämepu, wänqäpu-wänqäpu biyā. ¹⁸ Nyi he naqä-qakuä etqä. Tänggata tiinji, Goti Hanjuwä Iqunä miqe äpçanğanğe, wainqä-eqä tä anğumä manğqä iqämğänä” ätukqe. ¹⁹ Iinji qäpu ätuäqe, Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änğuiqä” ätuäqe, äkutätä, iquau ävätä tii ätukqe. “Tä Nqä huiwä, he yätamäqkä hiyätñqä etapğänä. Nyinyqä kñuä indqänäpu, iinjä imäqkäpñqä” ätukqe.

²⁰ Qu buayä qäpu ganğuwänğä, Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, bretqeu imäkkqä-pa imäkäqe, tii ätukqe. “Wainqä-eqä-häkä tä, kukñuä Goti Iqu hesä guä ämäsäuqä hñjiyi. Ii naqä-qakuä imäkätñqe, Nqä häñqe, he yätamäqkä hiyquäninğqä equatemğänä.

²¹ Inğäqe qätä nyipiyä. Ämaqä, Nyi bäkpnğqä iquauqä hipa iu nyivätñqä iqu, Nyitä iquvanğ täunji anä äpmenue. ²² Ämaçeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä äteqkä iu wänqiyä. Inğäqe ämaqä Nyi ämbäkpnğqä iquau nyivätñqä iquenyqe, huäqä-hunğe naqänänjiqä” ätukqe. ²³ I tquanğa, Iqueqä wäunuänğqä ämotquaminğqä iqua, iquauqä quwä yatñqä änyäpu, “Suqä tä imäkäninğe, tqukinğqä tqiyä?” ätnğuwii.

“Nesanjä naqe, tqukinğqäwä?” ätnğuwinğqä

²⁴ Inğanji wäunuänğqä ämotquaminğqä iqua, “Neqä naqe, tqu pmeniqätiyä?” tpu, kukñuä mäkä äunminjuwi.

²⁵ E hunğanğuwänğä, Jisasi Iqu tiinğ ätukqe. “Ämaqä huizi iquauqä ämiqä naqä iqua, qokä-apäkiu wäunuä vqä iquaiqä. Inji naqä iquauñqe, qu Ämaqä yätamäqkä äñğuuä vqä-quaeqä” ätätqänjuwi. ²⁶ I etanği he iinji mimäqkä pambiyä. Hiqä hitmqä iqu, hiñgua yäpakä, yoqä maeqä-qu enğqä-panğ äpmenä. Hiqä ämeyqä iqu, wäunuä-eyqä-qu enğqä-panğ äpmenä. ²⁷ Inji ämaqä buayä nätnqä iquvanğ iu äpmenğqä iqu, ämaqä buayä meğisqä ique ämäwqätäunä. Iinğä etanği, Nyi hiqä wäunuä heyqä enğqä-panğ äpmenänä.

²⁸ Hanğ-iqä nyimeqanğanji, he manyivämeqä Nyitä anä äpmenquä iquenğqä. ²⁹ Iutanji Nqä Apiqu Nyi ämaçeu mimqä yoqä naqä ändapqä-panğ, asä iinji Nyi he etapqä. ³⁰ Inji Nyaqä ämaçeu miqä iunji, he Nyaqä iquvanğ iu äpmapu, buayätä eqätä änäpu, itanğa

Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau iwäsäupu, zä-hawä änguanänqä iu pmeqäpñqä* ätukqe.

*Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenqe änyä mañqeqa† ttñqinyä” ätukqenqä**

³¹ I ätuäqetani, Iqu “Saimonä iquki, qätä nyiyä” ätukqe. “Setänä iqu, ämaqe kuä-witqä hinoqukuä huätä ämamäutqänjuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqe yamwiqä hiyätñqenqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä ae ävqe. ³² Iinj etanji, tqä quuvqä heqiyqe qui mimäknqä yätñqe, Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ae ätqeqä. Itanqa si anqu äpätnäñganji, tqä tta-tunquäkau yänänäñqä wisññqeqä” ätukqe.

³³ Pitä iqu kimanji, “Naqä Iquki, Sitä guänqä anä äwita, anä päkoneñqä, näwinyä imäknmä äpmenänä” ätukqe.

³⁴ I etanji Jisasi Iqu, “Pitä iquki, Nyi jänä äktqä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkaka matqänqa, si Nyaqä yoqe, zä hñquaqui-hñque hisñqinyä” ätukqe.

³⁵ Ita, eeqänänqä iquauñi, “Nyi hiqä mbqä qa mñqetä, qa-pqetä, yukä ämuasmäuqetä, maeqä hendowatkqänjanji, he nätmätqenqä äwa ikuwätanä, äwa miqä ikuwätanä?” ätukqe.

Iqua, “Äwa miqä ikqueqä” ätukuwi.

³⁶ Ga Iqu tii inä ätukqe. “Iinj etanji, täñganji, ämaqä mbqä-qa mñqä-tänqä iqu, äma wätñqe. Ämaqä qa-tänqä iqu, äma wätñqe. Itanqa ämaqä ipäqäyujä maeqä iqu, iqueqä gquä quäuqä ämetä, ämaqä hñque mbqänqä imäkätä, ipäqäyujä mbqä yätñqe. ³⁷ Ii tiinjäqä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘Qu iquenyqä “Ämaqä quvqueqä” ätkuwiqä’ ätä äqänänä.† Nyi jänä etqä. Kukjuä inji, Nyinyqä anji päñqiyä. Kukjuä eeqänäñi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Nyinyqä ätänqe, naqä-qakuwi tänqa ätimäunqiyä” ätukqe.

³⁸ Inganji iqua, “Naqä Iquki, ipäqäyujä hñquaqu täqiyqä” ätukuwi.

Iqu kimanji, “Ii qäyujäqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qoqonä Olipä iu, Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä‡

³⁹ Inganji, Jisasi Iqu anjä-himqä iunji äväma, qoqonä Olipä, inga-inga iqisminqeuñqä ekqe. Itanqa Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua qänaki äwivändkuwi. ⁴⁰ Iu ätimäupiyi, Iqu iquauñi, “Yamwiqä iqe, he mäñdi maekittiyqä yätñqä diñqe, Goti Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe. ⁴¹ E ätuäqetani, äväma äwäqe, ämaqä hikä tnämäuqäpanjä iinjäqi ätqäwäqe, qonä äuktäutä, tääqä ätukqe. ⁴² “Apiguki, Si äkinganjutqe, häkä hanjä-igä-tänqä tqu huätä mäñdävä. Iinj etanji Nyaqä änyinjeñi, qäyä enä. Tqä äkinjeu ätimäunä” ätukqe. ⁴³ I tquanganji, enätqä qäukuä haqä yätutanä hñqu äwimeqe, Ique yänänäñqä äwikqe. ⁴⁴ Itanqa Jisasi Iqu hanjä-igä naqänänä ämetä, tääqä yänänäñqä tquanga, Kiqä dñi, häñeqä enqä-panji, qua mäñi iokqe. ⁴⁵ Iqu tääqä qäpu ätuäqe, pämä ätqäutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñqä äukqe. Iquau äwimeqe, iqua äwqä hanjä naqänänä vqanji, hiqäqä witanqä äqunqqe. ⁴⁶ E äqunäqe, “Sunqä hiqäqä winäuä? Ävaupu, yamwiqä iqe, he mäñdi maekittiyqä yätñqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä§

⁴⁷ Jisasi Iqu kukjuä yqänä täqtätanqa, ämaqä kuapanä äpkuwi. Iqueqä ämaqä 12 iutanä hñqu, iqueqä yoqä Jutasi, iqu iquau ätuma äpkqe. I ätuma äpäqe, Jisasi Iqu-tänqä qäqiqi, quneqä vätnqä äpkqe. ⁴⁸ Ii iqanjanji, Jisasi Iqu, “Jutasi iquki, si quneqä ävätnä, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqueni ämaqä iuqä hipaeu wisñqätanä?” ätukqe.

⁴⁹ Ämaqä Iqutä anä äpmaminjuwä iqua, nätmätqä ii timäuqanji äqumbiyi, “Naqä Iquki, ne ipäqäyujitä ämaqä äpäsätunquätanä” ätukuwi. ⁵⁰ E ätupiyi, iquautanä hñqu, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunjuä-wiyqä hñquenji, ipäqäyujitä iqueqä qätä ämuangisa mñjä hämänä ätqävämäukqe. ⁵¹ E iqanqa, Jisasi Iqu “Qäyä enä” ätuäqe, qätä a ämaqätätä, anqu ämäqumuatekqe.

⁵² Inganji Iqu hiqäva-imäkqä naqä iquatä, hiqäva-imäkqä anä qui mimäkqänqä miqä naqä iquatä, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquatä, qu Ique a kiqätñqä äpkuwä iquauñi, “He ipäqäyujitä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqänjuwä-pa, Nyi-pqe, iinjünä etanji ängiqätqäuä? ⁵³ Hiunji ique-ique Nyi hesä hiqäva-imäkqä anä ququawä iqi pmetanjanji, he a manñiqätqä itqänjuwiqä. Iinj etanji heatqä yänänäñqä ätimäuqäqe, ii hiqänjanqä” ätukqe.

*Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä mañqeqa’ ätkqenqä**

* 22:30 Matiu 26:31-35; Makä 14:27-31; Jonä 13:36-38 † 22:37 Asayä 53:12 ‡ 22:38 Matiu 26:36-46; Makä 14:32-42 § 22:46 Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Jonä 18:1-11 * 22:53 Matiu 26:58,69-75; Makä 14:54,66-72; Jonä 18:15-18,25-27

⁵⁴ Iqu i tquanğa, iqua Ique a äkiqätäpu ätuma äupiıy, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä anä yäpä ingisa ätuma ekuwi. E wätqätanguwänganı, Pitä iqu kinä nänı ti ätqawäwätä, qänaki äukqe. ⁵⁵ Inğanı qu täknä yäpä yängisa tä ikepu quamä pmeqanğuwänga, Pitä iqu quvaqä awä iqi äpmakqe.

⁵⁶ Qu e äpmetanğuwänga, wäunüä iqä apäkä hui, Pitä iqu tä ttawä iqi pmetanğı äqunäqe, hinüä yänänäqñqä äqunä, “Ämaqä tqu, Jisasi Iqutä anä äpmenıyiqä” ätukqe. ⁵⁷ I tquanğa Pitä iqu, “Apäkä iiki, nyi Iquenyqe, maqñqeçqä” ätukqe.

⁵⁸ Ga wänqäpu äpmapiyi, ämaqä hñqu ique äqunäqe, “Si-pqä iquautanğ-kiyqä” ätukqe.

I tquanğa Pitä iqu, “Ämaqä iquki, nyi hmanğä” ätukqe.

⁵⁹ Mä quäuqänä hmbu äpmapiyi, ämaqä huiziqu yänänäqñqä ätukqe. “Ämaqä tqu, Galilisanğ-qu hitanğı äqunätmä, ‘Iqu Jisasi Iqutä anä äpmenıyiqe’ naqä-qakuä etqänä.”

⁶⁰ I tquanğa Pitä iqu, “Ämaqä iquki, si kukñuä ii ätnı, nyi maqñqeçqä” ätukqe. Iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, kukutakisqä äkakä ätkqe. ⁶¹ Asä qanğanı, Naqä Iqu hıqumunä äwiyätä, Pitä ique hinüä ämoqunğqe. Inğanı Pitä iqu, Naqä Iqu, “Heatqä tqenı, kukutakisqä äkakä matqänğa, si Nyinyqe, ‘Maqñqeçqä’ hñquaqul-hñque ttñiqä” ätukqenğqä kñuä äwikqe. ⁶² İñä iqe, yäpaqä mänğisa äwätä, kñuä naqänänğ äqäkkqe.

Qu Jisasi Ique tä säwqä äväpu, äpäkkuwinğä†

⁶³⁻⁶⁴ Inğanı ämaqä Jisasi Ique a äkiqätkuwä iqua, Ique kukñuä quvqä ätuäpu, jävqä äpäkkuwi. Ga, tapätapi Iqueqä hinıui ktqä äpmuatepu, tiñğ ätumiñuwi. “Si ‘Iqu bäsqiyä-qe’ hinüä enğä-pa natiyä.” ⁶⁵ İtanğa iqua kukñuä quvqä huişä ätumiñuwi.

Ämaqä naqä iquauqä hinıuiqi, Ique kukñuä ämitkuwinğä‡

⁶⁶⁻⁶⁷ I imäkätqätanğuwänga, mäptqä timäuqanğanı, qokä-apäkä iquauqä ämaqä naqä iqua, qu eeqänä aquvä äqänğuwı. İi hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenğä näqñqä iquatänji. Aquvä e äqämbiyi, Jisasi Iquenı iquauqä aquvänğqä iunğä ätuma äupiıy, “Si Kraisi ne äminesnğä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä äkikqä Iquki sätäti, ‘Nyi Qäqunğqä’ natiyä” ätukuwi.

Iqu kimanı, “Nyi he etqanğmdqe, he quuvqä maeqiyqä ipñqäüä. ⁶⁸ Nyi he yatñqä heyqanğmdqänğanı, he kimanı mandqä ipñqäüä. ⁶⁹ İñä etanğı, tängata tiñı, Ämaqeuçqä Ymeqä Ekqä Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa pmetänğiyä” ätukqe.

⁷⁰ I tquanğa, ämaqä eeqänänğ iqua yatñqä tiñğ äwikuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä İqukitanä?”

Iqu kimanı, “Hiqä-hiuä ae äyä ätqäüä. Nyi Qäqunğqä” ätukqe.

⁷¹ I tquanğa, iqua “Ne Iqueqä suqenğä awä-tqä hñquauñqä tääqä matqä yatunğqe. Iqueqä-kiuä, manıuta tqanğı qätä qe äwiyanğunä” ätukuwi.

23

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqätä, Heroti iqueqätä, hinüä iqi ätqäukqenğä**

¹ Inğanı ämaqä naqä eeqänänğ iqua ävaupiıy, Jisasi Iquenı, Pailoti iquenyqä ätuma äukuwi. ² Äwımapiyi, Ique kukñuä mitññqä ipäqiyäpu, Pailoti iquenı tiñğ ätukuwi. “Ne Ämaqä Tqu quvqä tiñğ imäkätqätanğı äqunätunğqe. Neyaqä ämaqä iquauqä kñuä indqänğqe qui iwimäkätä, ‘He Romätanğ ämiqä Sisa iquenı, mbqä takisi mävgä pambiyä’ ätuätä, itanğa Iqueqä-kiuänğqe, ‘Nyi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu he ämemqä atäunüä änyikqä İqunä, hiqä Ämeyqä Naqä İqunğqä’ ätuätñqeçqä” ätukuwi.

³ I tquanğuwänga, Pailoti iqu Jisasi Iquenı, yatñqä tiñğ äwikqe. “Si İsrıtqä iquauqä Ämiqä Naqä İqukitanä?”

Ga Jisasi Iqu kimanı, “Si qe ätnyä” ätukqe.

⁴ Inğanı Pailoti iqu, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, qokä-apäkä iquautänı, “Ämaqä Tque kukñuä mitmqä dınğqe, Iqueqä suqä quvqe, hinüä mäqunquä eänänä” ätukqe.

⁵ İñäqe, qu kukñuä yänänäqñqä tiñğ hui ätukuwi. “Iqu anä-himqä eeqänänğ qua Jutiya iunı, qanğ yäkenä itä, ämaqeunäqñqä ävätä, quvaqä äwqe, ävaucmuatätqänä. Iqu qua Galilı iu ganä iäqetanı, täqinyqä äpqäqeçqä” ätukuwi.

⁶ Pailoti iqu, ii tqanğä äwiyäqe, “Ämaqä Tqu, Galilisanğ İqutanä?” ätukqe. ⁷ Qu “Nñqä” tqanğuwänğa, iqu, “Jisasi Iqu Heroti iqueqä ämitñqeuta äpqäqeçqä,” kñuä vqanğı, Heroti iquenyqä ändowatkqe. Hea inğanı, Heroti iqu Jerusälemä iu yakuä pmetanğanı.

† 22:62 Matıu 26:57-68; Makä 14:53,55-65; Jonä 18:12-14,19-24 ‡ 22:65 Matıu 26:69-75; Makä 14:66-72; Jonä 18:15-18, 25-27 * 23: Matıu 27:1-2,11-14; Makä 15:1-20; Jonä 18:28-19:16

⁸ Heroti iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, iqu aquvänä ikqe. Ii tiinji. Hiñuiqänäñi Iqu ämaqä mimäqänänñä di imäkqanji qätä äwimiñqenqä, Ique hiñuä qunätñqä äwinyätä, “Iqu nyaqä hiñuä iqi, ämaqä mimäqänänñä di imäkänä” kñuä vqanji äpmaminñe. ⁹ Ique äwimeqanga, nätmätqä kuapänänñiqä yatñqä vqanñqä-qe, Jisasi Iqu kimanji mätquä ikqe. ¹⁰ E tuätqätanga, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qäqi ätqäupu, Ique kukñuä yänänäqñqä ämitkuwi. ¹¹ Inñani Heroti iquatä, iqueqä mäkä-iqä iquatä, Ique quvqä imäkäpu, kukñuä quvqä ätuäpu, gquä hämänänñä äñguänänñä hñqu ämepu äwiyätäpu, Pailoti iquenyqä anñu ändowatukuwi. ¹² Hiñuiqänäñi Heroti iquatä, Pailoti iquatä, himä-wiunñqä äpmaminñiyä-qe, hiunji iqueni, iquaqu näueqä imäkñgiyi.

¹³⁻¹⁴ Ique anñi wimeqanga, Pailoti iqu hiqäva-imäkqä naqä iquauñqätä, ämaqä naqä iquauñqätä, qokä-apäkä iquauñqätä, tääqä ätuätä aquvä ämaqiyäqe, tii ätukqe. “He Ämaqä Tquenyqä nyitä kukñuä jänä imäkatuñquä ätuma äpäpu, tii ändquwiqä. ‘Ämaqä, qu gapmanqä iquauñi hñgisanä itquapñqe, Ämaqä Tqu quvaqä kñuä indqänñe qui imäkätqänä.’ Inñäqe, nätmätqä he ändquwiñqe, nyi hiqä hiñuä iqiñi yatñqä ämitmängñani, Iqueqä suqä quvqe mämoqumueqä iqänä. ¹⁵ Itanña Heroti iqu-pqe mämoqumueqä itä, nenyqä anñi ändowatqiyä. Ne Ique pizqä päsatunñquä diñqe, Iqueqä quvqe, hma etanñi äqunäñueä. ¹⁶⁻¹⁷ Iññiqe, nyi täñjä-hunñqenä äwimi, hiñuinä qunäwatmqänä.”

¹⁸ I tqanga, qu eeqänänñi, manñä yänänäqñqä ätäpu, “Ämaqä Tqueni, pizqä äpäsatnä, Baräpasi iqueni nenyqä vquatäwatiyä!” ätukuwi. ¹⁹ Baräpasi iqu, Jerusalemänñi, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, ämaqä pizqä päsqanñi, guä äpmuatekuwä iquvi.

²⁰ Inñani, Pailoti iqu Jisasi Ique ävquatäwatätñqenqä wiñganñi, anñu ätukqe. ²¹ Inñäqe qu manñä yänänäqñqä tiññä ätukuwi. “Zä-huätatä hueyäl! Zä-huätatä hueyäl!”

²² Ga anñuni, “Sunñqäwä? Iqu suqä quvqe, äki imäkätñqäwä? Ne Ique pizqä päsatunñquä di, nyi Iqueqä suqä quvqä hui mämoqumueqä iqä-qae, täñjä-hunñqenä ävätmä, hiñuinä qunäwatmqänä” ätukqe.

²³ I tqanñqä-qe, qu manñä yänänäqñqä, “Jisasi Iqueni pizqä päkiyäl!” ätqua äupiyyi, iqueqä manñi mäñdi äkittqäkuwi.

²⁴ Inñi Pailoti iqu, “Iquauä äwiñqä dunä qänaknä wimqeqä” ätñgqe. ²⁵ Ämaqä, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, huizique äpäkkqä iquenyqä ätukuwiñqe, Pailoti iqu iqueni ävquatäwatqqe. Itanña Jisasi Iqueni, iquauä äwiñqä iu qänaknä itä, ämaqä päsqä iquauqä hipa iu äwikqe.

Qu Jisasi Ique zä-huätatä äuekuwiñqä†

²⁶ Qu Jisasi Ique ätuma äwäpu, ämaqä Saimonä Sairinisanä iqu, anñä-himqä iunñqä tä pättqätanñi a äkiqätäpu, zä-huätatä hunñqe, ique quamä äwiwätäpu, “Jisasi Ique qänaki wivändiyä” ätukuwi. ²⁷ Iquauä Ique ätuma wätqätanñuwanñani, qokä-apäkä kuapänä Ique qänaki äwivändkuwi. Iquautanñä apäkä kuapänänñä hiua, pmapqä ipu, kñuä äqiyäpu, qänaki äwivändkuwi. ²⁸ Qu iññä iqanñuwanña, Iqu qänaki hiñuä ämoqunätä, “Apäkä Jerusalemätanñä iuenä, Nyinyqä kñuä maqiyqä pambiyäl! Hiqä-hiuänñqätä, hiqä ymeqänñqätä qäpiyäl” ätukqe. ²⁹ “Qakui tiññqä. Hea qänakndanñanñani, qu tii tpuwi. ‘Apäkä qokitqä iuatä, ymeqä manyquä iuatä, ymeqä anñuä mävvqä iuatä, qu quwqä-quwä aquvänä iqäü.’ ³⁰ Hea inñani, ‘Qoqonñä iquenä, he qua täqi äpäknäpu, ktqä naqumuätäpiyäl’ tpuwiqä.† ³¹ Ii tiññqä. Täñganñi qu zä eqä-tänñä enqä-panñä-qunä, suqä tä nyimäkätqänñuwi, inñi suqä quvqä imäkqä, zä yäüä äpitñqä enqä-panñä iquauñi, suqä äki iwimäkpnunñqäwä?” ätukqe.

³² Itanña Iquatä anänñi, qu suqä quvqä imäkqä hñquaqu-pqe, pizqä päkññqä ätuma äukuwi. ³³ Qu äupiyyi, hipkä ‘Ämaqä nyuänñiqä’ ätminñuä iu ätimäupiyyi, Jisasi Iquesä, suqä quvqä imäkqä iquauqisä, zä-huätatä äuekuwi. Ämaqä hñquququ, Iqueqä hipa ämuañgisa, huiziqueni, hipa qunamäuqänñgisa äuekuwi.

³⁴ Ae äueqanñuwanñani, Jisasi Iqu, “Apiquki, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäuvä. Nätmätqä tä nyimäkquwiñqe, qu maqñqeqä” ätukqe. Inñani qu Iqueqä gquetä ämuasmänñqetä iwäsäupu, kikinñä mapñqä häñä ikuwi. ³⁵ Jisasi Iqu zä-huätatä hunñganñi, qokä-apäki hiñuä äqumbu ätqäminñuwi. Ämaqä naqä iqu, Ique äkasuwä ätuäpu, “Iqu ämaqä huiziñni häñä iqumuätqä-queqä. Itanña Iqu Kraisi, ne mineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunñuä ikqä Iqu etanñutqqe, Iqueqä-kiuä häñä iqumuätñänä” ätukuwi. ³⁶⁻³⁷ Itanña mäkä-iqä iqu-pqe, Iqu-tänñä qäqici äpäpu,

äkasuwä ätupiyyi, wainqä-eqä yänänäqñqä äväpu, “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iquki etanjutqe, Tqä-täüä yätamakqä inyä” ätukuwi.

³⁸ Itanji Iqueqä nyuänjä haqä yänñji, tuwanuä tiinjä äqäkuwi. “Ämaqä Tqu, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä.” ³⁹ Itanga ämaqä quvqä Jisasi Iqutä zä-huätatä anä äuekuwä iquaqu, huiziqu äkasuwä tiinjä ätukqe. “Si Kraisi, ne äminesñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä äkikqä Iqukitanä? Si Qäquki etanjutqe, yätamakqe, Tqä-täüä änyätinä, ye-pqe inä yesñqeä” ätukqe.

⁴⁰ I tquanğa, ämaqä huiziqu qätä äwiyäqe, äkasuwä tii ätukqe. “Hanjä-iqä Iqu ämeqä-pa, si-pqä inä ämenyä. Si iinjä ätätñanğanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä zä makinqä iqiyä?” ⁴¹ Yeqä suqä quvqä imäkqeuta, hanjä-iqä tä meqanğueetanji, qu qäyunä yemäqäüä. Inäqe Ämaqä Tqu, suqä quvqä maiqueqä” ätukqe. ⁴² Iqueni qäpu ätuäqe, “Jisasi Iquki, Si Ämiqä Naqä äpmetñanğanji, nyinyqä kjuä indqanğtñqä” ätukqe.

⁴³ Ga, Jisasi Iqu kimanji, “Nyi naqä-qakuä äktqä. Täñğanji, si Nyitä qäukuä yänñji anä pmenqueä” ätukqe.

Jisasi Iqu äpäkönğqenqä^S

⁴⁴⁻⁴⁵ Hiunji quemisqeuta, awiyqä 3 klokñanqä, mäptqä we maunqä itä, qua eeqänänjä iunji hea äwäkqe. Inğanji, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anä yänğisa imaknminqe, Inğingji äpkñga äpäwäkqe. ⁴⁶ Inğanji, Jisasi Iqu tääqä yänänäqñqä ätätä, “Apiquki, Nqä quuvqe, Tqä hipa iqi eqänä” ätukqe. E ätuäqe, qe äpäköngqe.

⁴⁷ Ae äpäkönğanğa, mäkä-iqetanä naqä iqu, hinuä e äqunäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäütä, “Ämaqä Tqueä suqä quvqä imäkqe, aanqeä. Ämaqä Jänänänjä-queqä” ätkqe.

⁴⁸ Ämaqä eeqäpnä hinuä qumbñqä aquvä äqänminjuwä iqua, nätmatqä ii timäuqanği äqumbiyi, huäqä kiñjä wunğanğqetanji, quwqä quikuiu ptqä äpäknäpu, anämqä anği äukuwi.

⁴⁹ Inäqe Jisasi Iqueqä käyämaqä iquatä, apäkä ique Galilisa äwivändkuwä iuatä, qu nätmatqä tä timäuqanğqenqä kiñjä nänjisa hinuä äqumbu ätqäminjuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwinqä**

⁵⁰⁻⁵¹ Inğanji ämaqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu Israitqä iquauqä anjä-himqä Arämatiyatänjä ique. Iqu ämaqä jänä-nju eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä hinuä äqänä äpmaminqe. Iqu Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquautanjä-que. Inäqe, ämaqä naqä huizi iqua, Jisasi Ique qui imäkpnğqenqä kjuä indqänätqätanğuwänğga, iqu, “änğuiqä” matqä iminqe. ⁵² Jisasi Iqu ae äpäkönganğa, iqu Pailoti iquenyqä äwäqe, Jisasi Iqueä huiwinqä ätukqe. ⁵³ Pailoti iqu, “Yqä mayä” tquanğa, iqu Jisasi Iqueä huiwi zä-huätatä äuekuwiuta äma äpätä, yuä huäqä äütätä, ämaqä qua ptnqä iu ekqe. Ämaqä wiqä iunji, hikä mnä ae ätäpqiyanjuwä-qe, iunji ämaqä hñque pñqä maeqä ijuwi.

⁵⁴ Hiunji iqueni, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä näwenyä imäkqanğanji. Mä Josepä iqu ii imäkqanğanji, Sämbatqä timäutñqä ikqe. ⁵⁵ Itanga apäkä Galilisa Jisasi Iqutä anä äpkuwä iua, “Josepä iqu, Jisasi Iqueä huiwi qua äkiu pñqä eänğqutiya. Ä äänä itä eänğqutiya” tpu, hinuä qumbñqä, Josepä ique qänaki äwivändkuwi. ⁵⁶ Hinuä ae äqumbiyi, äväma äwäpu, marasinqätä, wetqä jinanjä-weqätä näwinyä imäkepiyi, hiunji hapä pmeqanğanji, suqä ätänqä dunji qänaknä ipu, hapä äpmaminjuwi.

24

*Jisasi Iqu, qua buta anği ävaukqenqä**

¹ Hiunji hapä pmeqä ae äpäwqanğanji, zinuä matqanğanji, apäkä iua nätmatqä näwinyä ae imäkekuwi ämapiyyi, ämaqä qua ekuwä dunğä äukuwi. ²⁻³ Qu iqi ätimäupiyi, hikä qua hovqä iunji mäpmäwänätanği äqumbiyi, yäpä yänğisa äpeyäpu, Naqä Jisasi Iqueqä huiwi mäwiqä itanği äquñguwi. ⁴ Qu iinjä äqumbiyi, kjuä kuapanä indqänäpu pmetanğuwänğga, ämaqä hñquaqu, gquä hämänänjä we-hunqä ipñqä, qäqiqi maqänä ätqäukiyyi. ⁵ I tqäuqanğiyänğga, apäkä iua zä ipu, hipenüä qua bu epu äpmakuwi. Itanga ämaqä iquaqu tii ätukiyyi. “Ämaqä häñjä Iquenyqe, he ämaqä pizqä iqua wiqeunji, sunqä qävqä itqänäuä?” ⁶ Iqu täqi mäwiqä inä, ae ävauqeä. Mä Galili du yqänä äpmeqanğga, kukñuä etkqenqä knui anği hiyätñqeä. ⁷ Iqu tiinjä äyä etkqeä. ‘Qu Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueni, suqä quvqä imäkqä iquauä hipa iqi wipnuwiqä. Itanga

^S 23:43 Matiu 27:45-56; Makä 15:33-41; Jonä 19:28-37

* 23:49 Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Jonä 19:38-42

* 24: Matiu 28:1-15; Makä 16:1-11; Jonä 20:1-18

qu Ique zä-huätatä hiepnuiwä. Hea hñquaqu äwitqe, hñququqenji anji vauniceqä' ” ätukiyi. ⁸ I tquangiyännga, iua Jisasi Iqu ätukqenqä kñuä äwimakqe.

⁹ Iua iunji äväma äupiysi, ämaqä 11 iquautä, ämaqä huizi iquautä, nätmätqä hiñuä äqunquwiñqä awä ätukuwi. ¹⁰ Apäkä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau, kukñuä ätukuwä iua, ii tiñji. Mäliya Maktälatanä ii, Jonai, Mäliya Jemisi iqueqä känäu, itanga apäkä huizi iuautä anä äpmaminjuwä iuatä, iuayi. ¹¹ Apäkä iuaugä kukñuinqe, ämaqä iqua, “Kukñuä qämä-qämä inqä änatqäuä” kñuä vqangi, quuvqä maeciyyä ikuwi. ¹² Quuvqä maeciyyä ipiyitani, Pitä iqu pämä ätqäuqe, qua ekuwä iunqä tnänä äwäqe, qonä äuktäutä, yuä huäqä äutäpu ekuwinä witanji äqunqce. Inganji iqu nätmätqä iñä äqunätäqñqä kñuä kuapänä indqänätä, anji äukqe.

Ämaqä hñquaqu, Emiyasiñqä äukiynqä'

¹³ Itanga hiunji asä iqueni, wäunjuänqä ämotquaminqä hñquaqu, anä-himqä hmbinyqä äuminjiyi. Anä ipiyqä yoqe, Emiyasiyi. Jerusälemätani, kinä namji (11 kilomita). ¹⁴ Iquaqu qanä äwäsiyänngani, nätmätqä eeqänänä ii ätimäukqenqä kukñuä ätqämuinjiyi. ¹⁵ Iquaqu yatñqä ingäwätqätangiyännga, Jisasi Iqu iquaqu-tänä qäqici äpäta, qanä anä äuminjuwi. ¹⁶ Iquaqu Jisasi Ique hiñuä äqunuyä-qe, “Tä, Jisasi Iqueqä” kñuä mindqänqä ikiyi. ¹⁷ Inji Iqu iquaqu tii ätukqe. “Qe qanä äpäsiyänngani, squä-suanqä tätqäninyqä?”

Iqu yatñqä e vqanga, iquaquvqä hipenji huäqä-hunqä-quaqu ätqäukiyi. ¹⁸ Itani, iquaquisanä hñqu, iqueqä yoqe Keleopasi iqu, kukñuä kimanji tii ätukqe. “Ämaqä, anä-himqä huitanä-huitanä Jerusälemäni kuapänä äpmenjuwä iutani, nätmätqä tänqa ätimäucqenqä, Sinä qätä mäwiyyä inätanä?” ätukqe.

¹⁹ Iqu i tquanga, Jisasi Iqu, “Squä nätmätqäwa?” ätukqe.

Iquaqu kimanji, “Nätmätqä Jisasi Nasäretqätanä Ique äwimeqenqä ätqueä” ätukiyi. “Iqu hiñuä-tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisä, qokä-apäkä iuqä hiñuä iqisä, wäunjuätä kukñuätä, yänänäqñqä imäkqä Iqueqä. ²⁰ Neyaqä hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä naqä huizi iqua-pqätä, qu Ique päkñqä kukñuä ämitäpu, ämaqä iquauqä hipa iu ävquwiñqätä, Ique zä-huätatä äuequwiñqätä, ätätqänueä.

²¹ Kinğanäni ne Ämaqä Iquenyqe, kñui tiñä indqänätunqce. ‘Ämaqä Tqu, qokä-apäkä Israitqä iquene anji inätumeqä Iquvqä.’ Itangi kukñuä hñqu inänji. Qu Ique äpäsquwänngani, hea hñquaqu ae äpäwqe, hñqu täsuänä. ²²⁻²³ Inji tänngani, apäkä nesanä hñjuä, yäunjuä-yäunjuä inqä inemäkqäuä. Zä-hiñuä maqñqänqa, qua equwä dunqä äwäpu, Iqueqä huiwi hiñuä moqunqä ipiyi, ne änemepu tii änatqäuä. ‘Ne Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñquaqunä äqunänjunä. Iquaqu, “Iqu häñä äpmenä” änatqinyqä’ änatqäuä. ²⁴ Itanga ämaqä nesanä hñqua, qua equwä iunqä äupiysi, apäkä iua änatquwä-pa, e äqunänjuä. Iqua Iqueni hiñuä maqñqänqa iqäuä” ätukiyi.

²⁵⁻²⁶ I tquangiyännga, Iqu kimanji, “Qeyaqa kñuä indqänqce, hmanjqä” ätukqe. “Kukñuä hiñuä-tqä iqua ätkuwä eeqänänji, naqä-qakuä ätimäucqenqce, sunqä maqñqä enjinyqä? Qu Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ämineyätñqä ätekqä Iquenyqe, ‘Tänä-hunqä tä ganä ämeqe, qänakndanji yoqä naqä meniyeqä’ äqäkuwiqä” ätukqe. ²⁷ I ätuäqe, Iqu kukñuä Mosisi iquä, hiñuä-tqä eeqänänä iquatä, bukui äqiyäunjuwiñqä ätipäqiyätä, awä ätukqe. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Iqueqä-kiuänqä ätä äqänänqenqä, qakuä eeqänänji ämotquakce.

²⁸⁻²⁹ Inganji qu anä iquaqu pmayñqä-tänä qäqici ätimäupiysi, Jisasi Iqu äwätñqä imäknganqa, iquaqu, “Mäptqä ae äwiqe, hea hiätñqä iqäqä-qae, Si yesä anä pmetunqceqä” ätukiyi. I tquangiyännga, Iqu iquaqutä anä pmapñqänä, anä yäpä yänqisa äpaqukqe. ³⁰ Qänakñi, Iqu buayä bñqä, iquaqutä iquvanju anä äpmapiysi, Iqu buayä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änquiqä” ätäqe, äkutätä, iquaqu watñqä ipäqäqce. ³¹ Iqu äwätñqä iqanqa, iquaquiyqä hiñuä ängäuä äqänyiyi. “Tqu, Jisasi Iqueqä” näqñqä ämakiyi. Inganji Iqu maqänä imatneqanqa, iquaqu Iqueni, hiñuä maqñquä ikiyi. ³² E imatneqanqa, iquaqu, “Ne hänaqeu äpätaqänngani, Iqu ye kukñuä äyätapätä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji kukñuä qakuä ämäyätqceqanqänqanqa, yeyaqa äwqe, tä hänaqä enqä-pa äyasqeqa” ätñgiyi. ³³ I ätniyi, iquaqu Jerusälemänqä ängumä maqänä äukiyi. Iqi ätimävi, wäunjuänqä ämotquaminqä 11 iquatä, ämaqä huizi iquatä, aquvä äqämbu pmetanqä äwimakiyi. ³⁴ Äwimeqanqiyännga, qu iquaqu, “Naqä-qakuqiä. Naqä Iqu anju ävautä, Saimonä ique äwimeqiyä” ätukuwi.

³⁵ Itani, iquaqu nätmätqä eeqänänä hänaqä du äwimakqenqä awä ätukiyi. Itanga iquaqu, “Ye Iqueni, buayä yätäpanganä hiñuä äqunänqceä” ätukiyi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimakqenqä†

³⁶ Qu kuknuä i tqämanätqätanquwänqa, Jisasi Iqu iquauä awä iqi ätqäukqe. I ätqäuqe, “Heqä äwqä hanuä enyänä” ätukqe. ³⁷ I tquanqa iqua yäunüä ipu, ‘Hikuapqeqä’ ätäpu, zä ikuwi. ³⁸ Iwä Iqu tii ätukqe. “Äwqä hanuä minqä, knuä kuapanä sunqä indqänäpu pmenäuä?” ³⁹ Nyaqä hipaitä, yukitänj, hinuä qumbiyä. Ii nyinjä. Nyaqä huiwiu a äminiyäpu, näqñqä mapiyä. Nyi guwä-tänä, yänä-tänjunqä. Hikuapqä iqua, iinjäqua manä” ätukqe. ⁴⁰ Iqu iinjä ätuäqe, Iqueqä hipaetä, yukitä ämotquakqe. ⁴¹ Iqua aquvanä ipiyä-qe, “Naqä-qakuätiyä? Quangitiyä?” knuä indqänätqätanquwänqa, Iqu, “He buayä hui ämenäuä?” ätukqe. ⁴² Iqu e tquanqa, iqua hämapäkä häkiyä äyäqäkuwi, hñginj, Ique äwikuwi. ⁴³ Iqu ämotauqe, iquauqä hinuä iqisa ängqe.

⁴⁴ Inganj, Iqu tii ätukqe. “Nyi hesä yqänä äpmamänqanji, ‘Kuknuä eeqänänj Nyinyqä, bukä Mosisi iqu äqäkqeutä, hinuä-tqä iqua äqäkuwiutä, apqä tqä iqua äqäkuwiutänj, ii naqä-qakuinä timäuniqeqä’ äyä etminqeqä” ätukqe. ⁴⁵ Iinjä ätuäqetanji, iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqenqä qakuä eeqänänjinqä näqñqä mapñqä yätamäkqä äwikqe. ⁴⁶ Ga tiinjä-pqä inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äqänänä. ‘Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ämeyätñqä ätekqä Iqu, täñä-hunqä menqiyä. Itanqa qua äpteqä dunji, hiunji hñquacu äwitqe, hñququqenji, anji ävaunqiyä. ⁴⁷ Itanqa ämaqä eeqänänj iunji, qu Iquenyqä awä tpuñqäuä. Ämaqä, quwqä knuä äkunmäkmbu, suqä quvqe ävquatämäuqenqätä, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäuqenqätä awä tpuñqäuä. Kuknuä awi, Jerusälemä iu ganä tpuñqäuä’ ätä äqänänä. ⁴⁸ He nätmätqä tä hinuä äquñquwinqe, awä-tqä-quenä epñqeqä. ⁴⁹ Nätmätqä äñguänänj Apiqu etapäninqä ätkqe, Nyi henyqä ändowatmqänä. He, yänänäqñqä qäukuä haqä yätutanji emetqänqanqä, anä-himqä täu pmetpñqeqä” ätukqe.

Goti Iqu, Jisasi Ique, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqä§

⁵⁰ Jisasi Iqu Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquauñi, anä Betani iunqä ätuma äukqe. Iqi ätimäupiyi, Iqueqä hipa haqä yätqä eätä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau änguä miwiyätñqenqä tääqä ätukqe. ⁵¹ Iqu e ätuäqe ävämeqanqa, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä haqä yätunqä ätuma qe ekqe. ⁵² Inganj iqua qonä äuktäupu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupiyi, aquvanä ipu, Jerusälemänqä anji äukuwi. ⁵³ Inqata-tinj, iqua hiunji ique-iqe, hiqäva-imäkqä anä ququwii äpmapu, Goti Iquenyqä “äñguiqä” ätäpu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäuminjuwi.

Kuknjuä ängüä we-hunqä-täñi,

Jonä

iqu äqäkqe

Yätamäqkä kuknjuä hiñuiqänjä iquvi

Kuknjuä ängüä we-hunqä-tänjä ique äqäkqe, Jonä iqu, Jisasi Iquenyqe, “Goti Iqueqä Kuknjuä Iqu ämaqä-qu eätä, neyaqä awä iqi äpmenä” ätkqe. Itanga Jonä iqu, tiññanqä äwiñqge. Qokä-apäki, qu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, quuvqä eqiyäpu, ga qu näqñqä tii heppqänänjä. Ämaqä, Goti Iqu kuknjuä guä ämäsäueqkä iuta, ämaqä-qune anqgi inetmetñqä ändowatkqä iqu, ii Jisasi Iquvi. Itanga Jonä iqu näqñqä tii eä, Iqueqä tuwanuä tä, i äqäkqe. Ämaqe, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämitpqqe, qu häñä hea ique-ique äñguänä pmeqe mapnuwängqä. (20:31 hiñuä qunya).

Hiñuiqänji Jonä iqu, “Jisasi Iqu, Kuknjuä Goti Iqutä kinganä anä äpmaminqä Iquvqä” änatkqe. Iwä qänakñi Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäqänänji, imäkminqenqä ätkqe. Ii ne hiñuä näqñqge, tii eatunqge. Jisasi Iqu, ämaqä, Goti Iqu kuknjuä guä ämäsäueqkä iuta, ämaqä-qune anqgi inetmetñqä ändowatkqä Iquvqä. Ga Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Itanga Jonä iqu, Jisasi Iqu, ämaqe mimäqänänjä di imäkminqä iutanjä qakuñqä-pqe, inä änatkqe. Iutanji ne hiñuä tii ae äyä äqunänqge. Ämaqä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyäpu, Ique qänaki äwivändkuwi. Ä ämaqä hui, quuvqä heqiyqänqge, mäwiñqä ikqe.

Itanga saptä 13-17 iunji, Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqueqä himä-wiunqä iqua, a kiquätñqä ikuwängga, nätmätqä heatqä inqä ätimäukqenqä ätkqe. Inqanji Jisasi Iqu, Iqueqä wäñuñqä ämotquaminqä iquata äpme, iquauñi, kuknjuä ängüä hui inä ätuminqe. Qänakñi, himä-wiunqä iqua, Jisasi Ique a äkiqätäpu, kuknjuä ämitäpu, Iqueni zä-huätatä äuekuwi. Itanga kuknjuä yäpaki, Jisasi Iqu anqgi ävauqanqanji, wäñuñqä ämotquaminqä iqua, Ique hiñuä äqunqwiñqeyi.

Nätmatqä hñquenyqe, ne Jonä iqueqä bukä iu hiñuä kuapä äqunätunqge, ii qokä-apäkä iuqä suqä häñä pmapñqä dutanji, Jisasi Iqu kuknjuä ktqä enqä-pa ätkqeyi. Inji kukñui, yunñiqä, eqenqä, bretqenqä, we-hunqenqä, guä wainqenqä, itanga, sipsipqä miqenqge, ne hiñuä äqunätqunju.

Kuknjuä häñä-pmeqä-tänñiqä

¹ Qua tqu mimäqkä änyä etanqanji, Kuknjuä Iqu ganä äpmaminqge. Itanga Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutä anä äpmaminqge. Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Inänjä-quvi. ² Ainqa nätmätqä mimäqkä änyä etanqanji, Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutänji anä äpmaminqge.

³ Iinjä etanqgi, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä imäkätäqänqanji, nätmätqä eeqänänjä Kuknjuä Iquesanä imäkkqge. Hänaqä huizutani, nätmätqä hui, mimäqkä pa ikqe. ⁴ Iinjä etanqgi Kuknjuä Iqu, häñä-pmeqä quata Iquvi. Itanga häñä-pmeqä tqu, qokä-apäkä iuqä We-hunqä Vqä Iquvi. ⁵ We-hunqä Iqu, hea witangqeyi, we eumäkätqätanga, hea iqu, Iqueni mämäwqätäuqä itñqge.

⁶ Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñqge ändowatkqge. Iqueqä yoqe, Jonä iquvi. ⁷ Jonä iqu inqanji, We-hunqä Iquenyqä qokä-apäkiu awä tquanqgi, qu iqueä kukñui qätä äwiyäpu, We-hunqä Iquenyqä quuvqä heqäñqenqä äpqqe. ⁸ Jonä iqu We-hunqä Iqu maetqe, iqu We-hunqä Iquenyqä awä tuätñqä iquvi. ⁹ I tätqätanqanji, We-hunqä naqä-qakuä qokä-apäkä eeqänänjä we wumäkuätñqä Iqu, qua täunqä pätnqä iminqge.

¹⁰ Kuknjuä Iqu qua täu äpmeñqge, qua tqu Goti Hanjuwä Iqu Kuknjuä Iquesanä qäyä imäkkqänqä, qua täu äpmapiyä iqua Kuknjuä Iquenyqe, yoqä mäwqueqä ikuwi. ¹¹ Iqu Iqueqä quae qäyä timäuqanqgi, quvämaqä iqua, Iqueni mitmeqä danä ikuwi. ¹² Inäqge, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itmakuwä iquauñi, Kuknjuä Iqu qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä timäupñqä imäkkqge. ¹³ Qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä ätimäquwi, qu hiñgi ämaqä qua täutanjä hñqge hemeqanqgi ätimäquwä maetqe, Kaniqu Goti Hanjuwä Iqu imäkqanqgi ätimäquwi.

¹⁴ Kuknjuä Iqu, täkä ämaqä ne enqä-panä-qu imänätä, neyaqä awä iqi äpmaminqge. Iqu ämaqenqä kuapä äwinyätä ängüä Iwimäqkä-qu eä, itanga naqä-qakuänänñiqä Motqueqä Iquvi. Itanga Ymeqä Kiuänänjä Iqu, Iqueqä Kaniquesa yänjänäñqä ämeqäqä di, ne hiñuä äqunänqge.

¹⁵ Iinjä etanqgi, Jonä iqu Iquenyqe awä-tqä-quvi. Manjä yänjänäñqä tii ätukqe. “Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iqu, Iqueä yoqe, nyaqeyi ämävqätäunqiyä” etätñqä Iqu, Iqu tä Qäquvi. I ätätñqge, quati tiñjä etanqiyi. Nyi nipai manyinyquänqanji,

Iqu äpmaminqeqä” ätukqe. ¹⁶ Iqu ämaqeunqä kuapä äwinyätä ängüä Iwimäkqä-qua eä, neñi nätmataqä ängüänäñi, tätä änatapätqäuä. ¹⁷ Kukñuä-suqenqä näqñqe, ne Mosisi iquesa ämequä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqenqä äwinyätä ängüä iwimäkqenqätä, Iqueqä suqä naqä-qakuinqätä näqñqe, Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäñuä ikqä Iquesa ämeque. ¹⁸ Ämaqä-pqä hui Goti Hanjuwä Iqueni hiñuä ae äqunätqäñuä hmanji. Inji Iqu Goti eä, Ymeqä Hñqunäñä, Kaniqutä anä äpmanyä Iqu, neñi Goti Hanjuwä Iquenyqä ämänätqueji.

*Jonä asñä-qäyqä iquenyqä**

¹⁹ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuäwä iquauqä naqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä hñquatä itanğa, Iqueqä anju wäñuä imäkqä hñquatä, Jonä iqueni, “Si tqukikä?” ätuäpu, ique yatñqä wipñqä, Jerusälemäta dowatqanguwängga, Jonä iqu awä tii ätukqe. ²⁰ Iqu qätenä mäwiyyä itä, äti tii ätukqe. “Nyi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäñuä ikqä iqunä maetqenä” ätukqe.

²¹ “Inji si tqukikä? Si Laisa iquki maeqä enä?” ätuäpu yatñqä äwikiwi.

I tquanğuwängga, Jonä iqu, “Nyi Laisa iqunä maetqenä” ätukqe.

“Inji Mosisi iqu hiñuä-tqä hñquenyqä ätkqe.† Si qäquki maeqä enä?” ätuäpu yatñqä vqanguwängga, iqu “Oeyä” ätukqe.

²² Iqu “Oeyä” i tquanğani, “Ämaqä ne änandowatquwä iquau anğumä äwätanä tuatunqenqe, si tqukiwi? Inji si tqä-täunqe, äänä tñqäwä?” ätukuwi.

²³ I tquanğuwängga, Jonä iqu kukñuä hiñuä-tqä Asayä iqu ätkqeuñi, ämetä ätukqe.

“Nyi ämaqä anjä avñqä imda manä ätätmä, ‘Naqä Iqueqä hänaqe jänänä imäkpiyä’ tqä iquñqä.”‡

²⁴⁻²⁵ I tquanğuwänggani, ämaqä i ändowatkuwä Parisi iqua, iqueni yatñqä ämipu tii ätukuwi. “Si Kraisi Iquki maeqä eäñnä, Laisa iquki maeqä eäñnä, itanğa hiñuä-tqä iquki maeqä eäñi, inji si ämaqä asñi, suñqä qäyätqäninyä?” ätukuwi.

²⁶ I tquanğuwängga Jonä iqu, “Nyi asñi, eqetä äqäyätqänänä. Inqäqe, heyaqä awä iqini, hñqu ätqäuä. Iquenyqe, he änyä maqñqä eäñäuä. ²⁷ Iqu nyaqä tuwiu qänaki pätñqä Iquvi. Itanğa Iqueä yukä muasmänqä quvätmñqe, nyi ängüänäñunä maeqä inänä” ätukqe.

²⁸ Kukñuä iñi, eqä Jotänä yätäqä nängisa anjä-himqä Betani iu ätñguwi. Iqini, Jonä iqu ämaqä asñä äqäminqe.

Goti Iqueqä Sipsipqä Meqä Iquenyqä

²⁹ Kukñuä i ätñguwä awinğani, Jonä iqu, Jisasi Iqu iquenyqä pğanji äqunäqe, “Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä, ämaqä qua täutanä iquauqä suqä quvqä huätä mamäuqä Iqu, Täsqükänä” ätukqe. ³⁰ “Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätñqä Iqu, Iqueä yoqe nyaqeuñi ämäwqätäunä” ätätmä, itanğa ‘Nyi nipai manyinyquänğani, Iqu ganä äpmaninqeqä’ ätätñqä Iqu, nyi Ämaqä Tquenyqä ätätñqeqä” ätukqe. ³¹ “Ämaqä Tquenyqe nyi maqñqä ekqä-qe, Israitqä iqua Iquenyqä näqñqä hñqenqä äpätmä, eqetä asñi i äqäyätqänänä” ätukqe.

³² Jonä iqu iqueqä hiñuitä hiñuä äqunğenqä, “Qäukuä yätutanji, Dñä Ängüä Iqu yññä-heeqä eqqä-pa äpäqe, Iqutä pmeqanji§ äqunäñqeqä” ätukqe. ³³ “Ämaqä Tquenyqe nyi änyä maqñqä ekqä-qe, nyi asñi eqetä qämqä änandowatkqä Iqu tii ändkqe. ‘Si tqä hiñuitä Dñä Ängüä Iqu äpätä, ämaqä hñqutä pmeqanji äqunäñi, Ämaqä ii Qäqu, ämaqeu Dñä Ängüä Iqutänä asñä qiyäninqe, Qäqueyqä,’ ändkqeqä” ätukqe. ³⁴ “Nyi nqä hiñuitä hiñuä äqunäñqä etanji, nyi he i etqä, ‘Tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäquvqä’ ” ätukqe.

Ämaqä hñqua, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwinqä

³⁵⁻³⁶ Anğumä awinğa-mändani, Jonä iqu iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä hñquaqutä ätqäupu, Jonä iqu, Jisasi Iqu sä mäwqätäquqanji äqunäqe, “Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqu, Näñqiyqukuänä” ätukqe. ³⁷ Itanji wäñuänqä ämotquaminqä iquau i tqanji äwiwi, iquau Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

³⁸ Inğanji Jisasi Iqu qänaki hiñuä ämamäukqe, iquau Ique qänaki äyä wivändatanğinyä äqunäqe, “Qe suñqä qenğangikä?” ätukqe.

I tquanğa iquau, “Lapai iquki, si äñgi äpmanä ikitqäninyä?” ätukiyi. Kukñuä ‘Lapaiqä’ ätnänqä tq, ‘Näqñqä-vqä iqukiyä’ ätnä.

* 1:18 Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Lukä 3:1-18 † 1:21 Kukñuä-suqä 18:15, 18 ‡ 1:23 Asayä 40:3 § 1:32 Matiu 3:16; Makä 1:10; Lukä 3:22

³⁹ I tquanġiyänġa, Iqu iquaquini, “Qe Nyi äpmeñqeuni, hiñuä qunyyänġänä äwanä” ätukqe.

I tqanġi äwiyi, 4 klokä iunġi, iquaqu Iqutä äupiyyi, Iqu äpmaminġeuni hiñuä äqunäsinyä, hiunġi iqueni Iqutä äpmakiyyi.

⁴⁰ Jonä iqu i tqanġi äwinyä Jisasi Ique qänaki äwivändkiyyä iquaqu, hñqu Endru iquvi, Saimonä Pitä iqueqä kätä-känġuequ. ⁴¹ Endru iqu Jisasi Iqueni ävämä, Saimonä iquenyqä ganä äwäqe, “Ne Mäsayä iqueni hiñuä äqunänġunä” ätukqe. Kukñuä Mäsayä ätnänġqä iqu, ‘Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä iqueqä’ ätnä. ⁴² I ätuäqe, Endru iqu iqueni Jisasi Iquenyqä ätuma äukqe.

Äwimeqanġiyänġa, Jisasi Iqu Saimonä ique äqunäqe, “Si Saimonä iqukiyyä. Tqä tñiqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ ätminjuwi. Tqä yoqe, ‘Sipasiuä’ qondñqeçqä” ätukqe. Yoqä iinġi, Pitä-qe, asä qeyi. Yoqä iquaquvqä quati, hikä äknänä ätnä.

Jisasi Iqu, hñquaqui tääqä ätuätumakqenqä

⁴³ Awiñġanġi, Jisasi Iqu Galilinġä wätñqä itä, Iqu Pilipä iquenyqä qävqä äwäqe, iqueni, “Nyi qänaki nyivändiyyä” ätukqe. ⁴⁴ Pilipä iqu anä-himqä Betsaitä pmeqä-quvi. Inġi Endrutä, Pitätä, anä asitanä iquaquvi.

⁴⁵ Itanġa Pilipä iqu, Nataniyyoli iquenyqä qävqä äwäqe, tii ätukqe. “Mosisi iqu, bukä kukñuä-suqenġä ätnä qänätanġqä iu, ämaqä hñquenyqä äqäkqe. Itanġa hiñuä-tqä-pqä iqua, asä iquenyqä tuwanjuä äqiyekuwi. Ämaqä iqueni ae ämäqumuequnä. Iqu Jisasi, Josepä iqueqä hikñä, anä Nasäretqä-tanä-queqä” ätukqe.

⁴⁶ I tquanġa Nataniyyoli iqu, “Änäändiyyä? Anä Nasäretqätanġi, nätmätqä äñġuä hui timäunġutiyä?” ätukqe.

I tquanġa, Pilipä iqu, “Si äpätnä hiñuä qunyä” ätukqe.

⁴⁷ Jisasi Iqu, Nataniyyoli iqu Ique wimetñqä iqanġi äqunäqe, Iqu iquenyqe, “Israitqä naqä-qakuu täsqukänä. Iqu suqä quanġä di, mimäkqueqä” ätukqe.

⁴⁸ I tquanġa, Nataniyyoli iqu, “Inġi Si nyinyqe, näqñqä äänä ämanä tnyä?” ätuätä, Jisasi Iqueni yatñqä äwikqe.

Yatñqä e vqanġanġi, Jisasi Iqu iqueni, tii ätukqe. “Pilipä iqu si änyä äkimetñqä iqanġanġi, Nyi si zä-eaqä iqueä quata iqi pmetanġnä äkqänänġeçqä.”

⁴⁹ I tquanġanġi, Nataniyyoli iqu, “Näqñqä-vqä Iquki, Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki eänä, itanġa Israitqä iqueneqä Ämäneyqä Naqä Iqukiyyä” ätukqe.

⁵⁰ I tquanġa, Jisasi Iqu, “Nyi sinġi, ‘Zä-eaqä iqueä quata iqi pmetanġnä äkqänänġeçqä’ ktqanġenqä, si quuvqä i eqinyä. Nyi iinġä äktqe, ii wänġe. Nätmätqä naqänänġ hñquaunġi, si qänaki hiñuä quandñqinyä” ätukqe. ⁵¹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Qäukuä qñqanä äutänätä, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqueä haqeçqisa äyäpu, äpäpu itqätanġpi, qumbñqäüä” ätukqe.

2

Jisasi Iqu, wainqä-eqä imäkqenqä

¹ Awiñġatanä huiziuñi, anä-himqä Kana, qua Galili iunġi, qokä-apäkä hiyaqu ämanyinyqä iqanġinyä, Jisasi Iqueqä känäe iu äpmaminġe. ² Itanġa Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänġä ämotquaminġä iquata, i manġanġinyä iunġä kukñuä tquanġä, iqua-pqe iu anä äpmaminjuwi. ³ Wainqä-eqe qäpu hiqanġa, Jisasi Iqueqä känäe, “Qu wainqä-eqe qäpu äñġäuä” ätukqe.

⁴ I tquanġanġi, Jisasi Iqu, “Naye, si iinġi sunqä dnyä? Nqä ii imäkqenqe, änyänġä” ätukqe.

⁵ Inġanġi Iqueqä känäe wäunjuä imäkqä iquaunġi, “He Iqu hetqanġutqeunä imäkpiyyä” ätukqe.

⁶ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä suqä hñqu tiinġi. Goti Iqueqä hiñuä iqi äñġuä hipñqä diñqe, qu asnä äqänäpu akiyyä änyminjuwi. Eqetänġi, iinġä imäkmbñqe, hikiu iquqonämäupu, eqä-häkä imäkkuwä 6 iqi ätqäuminjuwi. Eqä-häkä iinġä hñqu iomäupqe, ämaqä hñqu kiqä-kiuänä mämeqe, 100 litä-quayäi.

⁷ Känäe i tquanġa, Jisasi Iqu wäunjuä imäkqä iquaunġi, “He häkä tqau eqä equatimepiyyä” ätukqe. I tquanġa, iqua häkä iquaunġi, manġuä equatimäukuwi. ⁸ Iqua eqä i iomeqanġuwänġa, Jisasi Iqu, “He tänġanġi eqä hui iopu, ämaqä ymisänä miqä ique äma wipiyyä” ätukqe. I tquanġa, iqua Iqu tquanġqä-pa ikuwi.

⁹ Inġanġi aanä eqe, wainqä heqanġi, ämaqä ymisänä miqä iqu yamwiqä ikqe. Wäunjuä iqä eqä iopiyä iqua, qu wainqä-eqä hiqanġenqä näqñqä etanġuwä-qe, ymisänä miqä iqu maqñqä eä, iqu ämaqä apäkä meqanġqä ique kukñuä ätuätumeqe, tii ätukqe.

¹⁰ “Ämaqe tii iqe. Wainqä-eqä änguanäni, ganä maepnä. Itanğa qu eqä kuapanä änapu, hiqiyqä heğanuwänğa, wainqä-eqä huizi di inga mapñqänänyä. Iinjä qäyä etanġi, si wainqä-eqä änguanänjä zä enji, tänğa äyä ämaenyä” ätukqe.

¹¹ Nämatqä ämaqä hui mimäqkä iminjuwi, Jisasi Iqu anä-himqä Kana, qua Galili iunji, i qe imäkätä, Iqueqä yänänäqñqe ämotquetä ipäqäkke. I äqumbiyi, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

¹² Jisasi Iqu i imäkäqetani, Iqutä, känaisä, känguäkatä itanğa Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquatäni, qu anä Kapänamänqä äwäkuwi. Itanğa qu iqinj, hiunji hatnä hmbu äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, hiqäva-imäqkä anj jänä imäkkqenqä**

¹³ Israitqä Jerusälämä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä hiunji naqänänjä, Pasopa ätätqänjuwä iqu qäqi etanġi, Jisasi Iqu Jerusälämäqä ekqe. ¹⁴ Äyäqe, iqinj Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqkä anä ququawä iqinj, ämaqe qu bulumäka-sua, sipsipqä-sua, itanğa ynän-heeqä-sua mbqänqä imäkäpu, ga hñqua quamä äpmapu mbqä yanä nyätqätanġä äquñgqe. ¹⁵ Iinj äqunäqe, Iqu guä hui ämeqe, äqäyäkokuwätä jävqä imäkäqe, hiqäva-imäqkä anä iutanj eeqänänjä huätä äpäsäwqatke. Bulumäka-pqä, sipsipqä-pqä qäsänji. Itanğa ämaqä mbqä huitanji tñänqä imäkäpu vätkätanġuwä iquauä mbqe bi ämäquvatämäütä, mbqä hevqe yiwanä ämamäukqe. ¹⁶ I itä, ämaqä ynän-heeqä mbqänqä imäkätqätanġuwä iquauji, “Täqinj huätä äma äupiyä. Nqä Apiqueä anj, he mbqä meqä anä mimäqkä pambiyä” ätukqe.

¹⁷ Jisasi Iqu i imäkqanġa, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Goti Hanjuwä Iquki, saqä anñqä kuapanä änyinätäqe, nyaqä yäpä tämñi änä manyimänqä iqiyä”† nätanġqenqä kñuä äwikqe.

¹⁸ Jisasi Iqu i imäkqanġqenqä, Israitqä Jerusälämä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, Iqueni, “Si nämatqä ämaqä mimäqkä di äki imäkñqäwä? Si nämatqä imäkñä tä, yoqä naqe äkita ämanä imäkinyä, ne mänätquayä” ätukuwi.

¹⁹ I tqanġuwänġa, Jisasi Iqu ätukqe. “Hiqäva-imäqkä anä tqe huätä äpnemäpqe, anġumñi Nyi hiunji hñquauq-hñquenyä mätmqänä.”

²⁰ I tqanġa, Israitqä iqua tii ätukuwi. “Hiqäva-imäqkä anä tqe mätkätanġä quväukuä 46 ämäwqätäukqä enqe, Si ‘Nyi anġumñi hiunji hñquauq-hñquenyä mätmqänä-qe,’ änäñqä tnyä?” ätukuwi. ²¹ Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iquenyqä ätukqe, Iqu Iqueqä huiwinqä ätkqe. ²² Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä i ätukqä iquenyqe, hui äwinyminqä-qe, Jisasi Iqu qua buta häñä vauqanġa, qu kñuä inga äwikqe. Inġanji iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu nätanġqenqätä, Jisasi Iqu ätkqenqätänji, quuvqä eqiyäpu naqä-qakuä imäkkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqe qä suqenqä näñqä ekqenqä

²³ Israitqä iqua hiunji naqä Pasopanġa, ämaqä kuapanänji, Jisasi Iqu Jerusälämä iqi äpme, hiqñqä ämaqä hui mimäqke imäkätqätanġi äqumbiyi, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ²⁴ I iqanġuwä-qe, Jisasi Iqu ämaqä eeqänänñqä näñqä änguanänjä eäqä-qe, Iqu qunqä quuvqä maeqiyqä ikqe. ²⁵ Jisasi Iqueni, ämaqä hñqu-pqe ämaqä hñquenyqe, ‘Iinjä-iinjqe’ mätkuä yänä. Iqu ämaqe qä suqä eeqänänñqä näñqä hiänä.

3

Jisasi Iqu, Nekitimäsi iqutä, kukñuä ätñqiyinqä

¹ Parisi iquautanä hñqu, iqueqä yoqe Nekitimäsi iquwi. Iqu Israitqä Jerusälämä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä ämiqä iquautanä hñquwi. ² Iqu Jisasi Iquenyqä heatqänġa äpäqe, “Näñqä-vqä Iquki, ne näñqqe, si näñqä motqueqä Goti Hanjuwä Iqu äkndowatqä Iqukiyqä” ätuätä, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu nämatqä ämaqä hui mimäkqänänji Si imäkätqänä-panä iinj, mimäqkä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu iqutä anä sätäti, i imäkänqiyä” ätukqe.

³ I tqanġa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqe qä. Ämaqä hñqu, anġumä* ymeqä dänjä hayuqä ii enqä-panä mimänqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä dunji, hiñuä mäquñquä danä iquänqiyä” ätukqe.

⁴ Itanji Nekitimäsi iqu yatñqä tii äwikqe. “Iqu ae ämaqä naqä qoyanä enqe, ymeqä dänjä hayuqä ii enqä-panji, äänä itä imänätñqäwä? Iqu känai iqueni anġumä nyuetyqä diñqe, känäwä äwqä imñi anġumä mamñqä yänqiyä” ätukqe.

* 2:12 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46 † 2:17 Apqä Bukä 69:9 * 3:3 Kukñuä Jonä iqu täqi äqäkke, kiqä quat i hñquaqwi. Hñqu ‘anġumä’, huiziq ‘haqä yätuta’. Hiqñqä 3:7 iunä-pqeyi.

⁵ Ga Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqeqa” ätukqe. “Ämaqa hñqu eqetä, itanga Dnjä Ängua Iquesatä, ymeqä dänjä hayuqä enqä-panjä mimänjqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä dunji mäpeyqä danä iquänqiyä. ⁶ Ämaqä huiwiqu änyuetqe, iqu huiwä-quvi. Inäqe Dnjä Ängua Iqu änyuetqe, iqu quuvqä-quvi. ⁷ Si Nyaqä kukñui, ‘He angumä ymeqä dänjä imämbñjeqä’ tqangqenqä, yänuuä miqä isñjeqä. ⁸ Yunuä kiqä äwinyätanjqä du äqunätä, huuwqä tqangqenä äwiyätñnganji, äñgisa äpätä, äñgi äwqutiyä-qe, si mañjqä esnä. Inji ämaqä Dnjä Ängua Iqu änyueqäqe, qu eeqä asänänjä iinjäqä” ätukqe.

⁹ Ii tqanqä, Nekitimäsi iqu, “Si e ätnji, änänjqä tnyä?” ätuätä yatñqä äwikqe.

¹⁰ Yatñqä i vqanqä Jisasi Iqu ämävauqe, “Si Israitqä iquauqä näñjqä motquequki enji, nätmätqä täñqe näñjqä mämeqe, äänä itnä inyä?” ätukqe. ¹¹ “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqe. Ne näñjqä eanä hiñuä äqunätunquä dunqä etätqänju. Inäqe he neyaqä kukñuä dunji, naqä-qakuä mimäqä iqäuä. ¹² Nyi nätmätqä qua täunjqä tqangqe, he quuvqä maeqiyqä iquwi, ga Nyi nätmätqä qäukuä yätunjqä hetqanqundqe, he quuvqe äänä ipu heqäpñqäwä? ¹³ Ämaqä hñqu qäukuä yätunjqä mäyqä inqe. Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqunä, qäukuä yätu äpme äpqeä. ¹⁴⁻¹⁵ Inji ämaqä quuvqä eqämipqä eeqänänjä iqua, häñä hea ique-ique pmeqe mapnuwä diñqe, ii tiinji. Anjä avñjqä imä, Mosisi iqu qämakä imäkätä, zä imasätä, äma äpekqä-pa,† Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iquenji, qu i äma pepñqäuä” ätukqe.

¹⁶ “Goti Hanjuwä Iqu ämaqä qua täunjqä huäqä kiinjä wunqanji, Iqu Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Ique äwikqe. Ga inji, ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqämipqe, qu eeqänä qui mimäñjqä danä, häñä hea ique-ique pmeqe mapnuwi. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenji, ämaqä qua täunjä iuqä suqä quvqe iwäsäutñqä ändowatkqä mäetqe, Iqu iquauñi häñä iqumuätätñqä ändowatkqe. ¹⁸ Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqämipqe, iquauñi suqä quvqenqä miwäsäuqä yäniqe. Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Iqueqä yoqenqä quuvqä maeqiyqä imitpqe, iquauñi iuta suqä quvqenqä ae iwäsäuä. ¹⁹ We-hunqä Iqu qua täunqä qäyä äpñqanqä-qe, ämaqä, suqä quvqä imäkäpiyinqä We-hunqä Iquenji tuwä äwiyäpu, hiawiqä imqä äwinyä. Suqä injuta iwäsäunä. ²⁰ Ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua, suqä quvqe ätnänjäqi äti witñqä etanqenqä, qu eeqänänji, We-hunqä Iquenyqä mäwinganquti, Iquenyqä mapqä ipnä. ²¹ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä suqä naqä-qakuä iu qänaki itqänjuwä iqua, quwqä wäunui Goti Hanjuwä Iquesa imäkqanqä, ätnänjäqi äti imäutñqänä, We-hunqä Iquenyqe äpñqäuä” ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqenqä

²² Ii iqe, Jisasi Iqu Iqueqä wänuänjqä ämotquaminjqä iquatä qua Jutiya iunqä äupiyyi, iquñi qu ämaqä asnjä äqiyäpu äpmaminjuwi. ²³⁻²⁴ Inqanji Jonä iqu guä änyä pmetiqänqä, iqu-pqe anjä-himqä Aionä, Salimä-tänjä qäqiqi, ämaqä asnjä äqäminqe. Iquñi eqä kuapä pätkätanqä, ämaqä kuapänä iquenyqä äpäpu asnjä ämaminjuwi.

²⁵ Hiunji hñquenji, Jonä iqueqä ämotquaminjqä hñquatä, Israitqä huizi hñqutä, suqä eqetä akiyä änyaminjuwä iquenyqä kukñuä näñi-täqi ämamäminjuwi. ²⁶ Iinjä ipiyyi, qu Jonä iquenyqä äpäpu, “Näñjqä nätapqä iquki, eqä Jotänä ique yätäqä näñgisa, Ämaqä sitä anä äpmanya, itanga Iquenyqä ‘Iinjä-iinjäqueqä’ ätminjä Iqu, täñqanji ämaqä asnjä qäyqanji, ämaqä kuapänä Iquenyqä äwqäuä” ätukwu.

²⁷ I tqanguwänqä Jonä iqu, “Ämaqä hñqu nätmätqä hui hiñgi mämeqä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu ique vqanqutqenä ämenä. ²⁸ ‘Nyi Kraisi, ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atänuuä ikqä iqunä maetqenä. Nyi Iquenyqä hiñuqä änändowatkqä iquñjqä’ tqangqe, hiqä-hiuä qätä äyä änyikuwiqä. ²⁹ Ämaqä hñqu apäkä tuwakñä änyuätqe, apäkä ii iqueqä apäkiyyi. Inäqe ämaqä apäkä metñqä iqueqä näueqä iqu, iqi ätqäutä apäkä meqanqä iqueqä quväki qätä äwiyäqänqanji, iqu yeeqänänjä yänä. Ga nyaqä yeeqä iqe, aanjä naqänänjä asä iinjäqä. ³⁰ Nyi yoqä maeqä quvqä hiqanqä, Iqu ämanqutäutä, yoqä-tänjä hiänqiyä” ätukqe.

³¹ “Ämaqä haqä yätuta äpñqä Iqu, ämaqä huiziquauñi ämäwqätäunä. Itanga ämaqä qua täutanjä iqu, iqu täutanjä-qu eä, kukñui nätmätqä qua täutanjqä tänä. Inäqe qäukuä yätuta äpñqä Iqu, eeqänänji ämäwqätäunä. ³² Iqu hiñuä äqunätä, qätä äwiyätñjqä iu qäyä ätqanqä, qu Iqueä kukñui naqä-qakuä mimäqä danä itqänjuä. ³³ Inäqe ämaqä Iqueqä kukñuä qätä äwiyätä ämeqä iqu, iqu ämaqä huiziquauñi, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui naqä-qakuänänjä etanqä ämotqenä. ³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Iqu ändowatkqä Iquenji, Iqueqä Dnjä Ängua Ique aanjä kuapänänjä

† 3:14-15 A Täuqä 21:9

vqanqgetani, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kuknui awä tänä. ³⁵ Kaniqu, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuapanänä wingangi, ga Iqu nätmataqä eeqänäni Iqueä hipa iqi ekqe. ³⁶ Ämaqä tq-u-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyqäqe, hänjä hea ique-ique pmeqe äme. Inäqe ämaqä tq-u-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqäqe, hänjä-pmeqe mämeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä äkasuwi, iquä hea ique-ique witänqiyä” ätukqe.†

4

Jisasi Iqu, Jutiyanj ävämä äukqenqä

¹⁻³ Parisi iqua Jisasi Iquenyqe, “Iqu Jonä iqueni ämawqätäutä, iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua kuapanänä eäpu, asnj iqueqä hipa iuta ämetqänä” tqangä äwikuwi. Iquenyqä iinjä ätminjuwä-qe, ämaqe asnj, Iqu maqiyqä, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua äqäminjuwi. I tqangä qätä äwiyäqetani, Iqu qua Jutiyanj ävämä, anjumä qua Galili iunqä äukqe.

⁴ I äwätäqänqani hänaqe, qua Sämalija, anä-tänä iu wätinqä indqänätä, äukqe. ⁵ Iu äwätäqänqani, Sämalija pmeqä iquauä anä-himqä hñqu, yoqe ‘Sikauä’ ätminjuwä ique ätimäukqe. Ii qua Jekopä iqu iqueqä hiknä Josepä ique äwikqä-tänä qäqiqiyi.

Jisasi Iqu, apäkä Sämaliyatanjä huisä, kuknuä ätkiyinqä

⁶⁻⁸ Mäptqe awänä pmetanqa, Jisasi Iqu hänaqe qanä iminqenqä yänä-a tänäqäqä hapä äpmaminqe. Jekopä iqu eqänqä qua hovqä iqiätä, eqä esquä imäkänqä iqi hapä äpmaminqe. Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, buayä mbqänqä anä-himqä dunqä äukuwi. Iqu i pmetanqani, apäkä Sämaliyatanjä hui eqä euätinqä pqaqqa, Jisasi Iqu iinjä, “Eqä hui nmqä dapiyä” ätukqe.

⁹ I tquanqa, ii ämävaufe, “Nyi Sämaliyatanjinyä etanqä, si Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäyätqänjuwä iutanä-quki eäni, si nyinji, ‘Eqä hui nmqä dapiyä’ ätätnä, yatnqä änäänqä nyinyä?” ätukqe. Kuknuä iinjä, Israitqä Jerusälemä iu Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminjuwä iqua, Sämalija iquatäni naqä-huinyä mäpmeqä iminjuwä etanqä, i ätukqe.

¹⁰ Ii i tquanqani, Jisasi Iqu iinjä tii ätukqe. “Si nätmataqä Goti Hanjuwä Iqu qanyinä vqenqä maqñqä enjinyä. Itanqa Ämaqä, ‘Nyi eqä hui nmqä dapiyä’ äktätinqä Iquenyqä-pqe, maqñqä enjinyä. Si näqñqä eänä, Ique yatnqä vqanqgtqe, Iqu eqä hänjä-pmeqe ktapänqiyä” ätukqe.

¹¹ I tquanqa ii, “Naqä Iqukiyä, quae kinä mämä äptnä, eqe mämä enqe, ga Si eqä-häkä-pqä mämeqä danä injä, eqä hänjä-pmeqe äknqisa iutnqäwä?” ätukqe. ¹² I ätuätä tii ätukqe. “Neyaqä awiqu Jekopä iqu, eqä qua äptesqiyätä, ga eqä täu ängqe. Ga iqueqä ymeqä-pqä, hiveqä-yaqeqä-pqe, täu änminjuwi. Itanqa kaqä-kawukäne änatapqä Jekopä iqueni, si ämäwqätäunyä?”

¹³ Inqani Iqu, “Ämaqe, eqä esquä täu iopu ämbqe, anjumä eqänqä quväkä ye vquänqiyä. ¹⁴ Inäqe ämaqä, eqä Nyi vqanqundi änatqä iqu, anjumä eqänqä quväkä ye mäwqä iquänä. Itanqa eqä Nyi äwimqä iinjä, ämaqä iqesani eqä esquä enqä-pa, hea ique-ique esuätä, itanqa hänjä hea ique-ique pmeqe vqänqeqä” ätukqe.

¹⁵ I tquanqani, ii Iqueni, “Naqä Iquki, eqä ätnji, yqä dapiyä. Nyi eqänqä quväkä ye maniyqanquti, nyi anjumä eqä täu iumqe, mapqä iqämqänänyä” ätukqe.

¹⁶ Inqani Iqu iinjä, “Tqä qokique kuknuä ätuätnä, asä täqinyqä ätuma ptnqänä uvä” ätukqe.

¹⁷ I tquanqa, ii “Nyi qokä mäeqinqä” ätukqe.

Iwä Iqu, “Kuknuä ii, si naqä-qakuä ätnyä” ätukqe. ¹⁸ “Si ämaqä hipa hñqinjä eeqänänä iu ämuannä, itanqa ämaqä tänqa anä äpmenjinyä iqu, naqä-qakuä tqä qokiqu maeqä eänä-qae, injä si naqä-qakuänänä ätnyä” ätukqe.

¹⁹ I tquanqani apäkä ii, “Naqä Iquki, Si hinuä-tquki äkqänänänä. ²⁰ Ne Sämaliyatanjä iqueneqä awäkiqua, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqä aquvi, qoqonä tqesa qänätqätanqä, he Israitqä huiziquenä, ‘Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqä aquvi, Jerusälemä iunä qänqñqä,’ ätätqänäuä” ätukqe.

²¹ Ga Iqu iinjä, “Apäkä iiki, si nyaqä kuknui naqä-qakuänänä imäkiyä. Hiunji, ämaqe Apique qonä äwoktäupu, Iquenyqä aquvi, qoqonä tqesänä-pqä, itanqa Jerusälemä dutänä-pqä maqñqänqä iqu ätimäunqiyä” ätukqe. ²² “He Sämaliyatanjä iquenä, Goti, Ique qonä äwoktäutqänjuwä Iquenyqe, näqñqä maeqä ipu hingi itqänjuwiqä. Ne Israitqä iutanä, Jerusälemä iu itunquä iqueni, Goti, ne qonä äwoktäutanä, yoqe

† 3:36 Ämaqä näqñqä-tänä hui, kjuä tiinjä indqänätqänä Hiqñqä 31-36 iunji, Jonä asnjä-qäyqä iqueqä kuknuä ma, Jonä tuwanuä äqäqäqä iqueqeqä.

haqeu ämatnämäutunquä Iquenyqe, näqñqä eanä itqunünä. Äpäkoñqä witañgi häñä iqumuatqenqä hänaqe, Goti Hanjuwä Iqu Israitqä iqunesa imäuqäqeqä. ²³ Inäqe hiunji hñqu timäutñqä itñqe, ae qe ätimäuqi. Inji ämaqä, Apique qonä äwoktäupu Iqueqä yoqe haqeu naqä-qakuänänä mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Dñä Äñguä Iqueä yänänäñqä ditä, suqä naqä-qakuänänitänji, iinjä ipnä. Ämaqe, iinjä iqänqeqe, Apiqu äwinyänä. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqu huiwä maeqä, quuvqä-qu eqqä-qae, ämaqä, Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Dñä Äñguä Iqueä yänänäñqetä, suqä naqä-qakuänänitä, iinjä ipñqeqä” ätukqe.

²⁵ Inganji apäkä ii Iqueni, “Nyi näqñqä eäqä. Ämaqä Mäsaya Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Iqu äpäñqiyä. Iqu äpätaqänqanji ‘Nätmatqä eeqänänä iinjä-iinjäqä’ natänqiyä” ätukqe.

²⁶ I tquanqanji, Iqu iinjä, “Kukñuä äktätñqä Tqunä, Nyi tä Qäqunä äktätqänänä” ätukqe.

Jisasi Iqu buayänqätä, wäunüänqätä, ätkqenqä

²⁷ I tuätqätanqanji, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua anqumä ätimäupiyi, Iqu apäkä huisä quea tätqätanqinüä äqumbiyi, iqua yäunüä ipu, ‘Änäändiyä’ tpu ipiyä-qe, hñqu-pqe, “Si sunqä kinqanqikä-qe?” mätquä danä ipu, ä “Si apäkä iinjä sunqä tnyuä-qe?” ätuäpu, yatñqä miqä ikuwi. ²⁸ Inganji apäkä ii, iiyqä eqä-häki iqä emä, anqumä anä-himqä dunqä äwäqe, ämaqeunji tii ätukqe. ²⁹ “Ämaqä nätmatqä nyi imäkätñqenqä eeqänänä ändqäqä Ique, hinüä qumbñqänä äwanä! Iqu Kraisi ämaqeu ämitñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä Iqu heqänänijäqä?” ätukqe. ³⁰ I tquanqanji, qu anä dutanji äqiyätimäwa, Jisasi Iquenyqä äpäukuwi.

³¹ Apäkä ii, i ävama uwqanqanji, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iqueni, “Näqñqä Motqueqä Iquki, buayä hui huinyä” qäyä ätuäpu, änäänä ätuminjuwi.

³² I tquanqawänqä, Jisasi Iqu iquauñi, “Nyi buayä he änyä maqñqä etanguwä hui-tänqunqä” ätukqe.

³³ Ga iqua, “Iqueni, ämaqä hui buayä äma ävqäüä?” ätnäpu, iquauqä-quwä yatñqä inqumi.

³⁴ Yatñqä i inqäwqanqawänqä, Jisasi Iqu “Nqä buayi, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä itmä, itanqä Iqueqä wäunüä ändapqäqe qäpu imäkqeqä” ätukqe. ³⁵ “He ymisänä yäüä iqanquti mapñqe, tii ätäqänä. ‘Qanji hñquaqu-hñquaqu änanqä.’ He i ätäqänqawä-qe, Nyi ‘He wäunüä iunji, hinüä yasämä qumbñqä’ eqtänä. Täñqanji ymisänji ämapñqe, ae yäüä iqäwänä. ³⁶ Ymisänji yäüä etanji, qanyä ämetä ämapqä iqu, mbqä menä. Itanqä iqu ymisänä iinjä, häñä hea ique-ique pmeqä dunqä aquvä äqiyänä. Ga ymisänä vowä qutqä iqutä, ymisänä meqä iqutä, qäquaqu yeeqänä inyiyiqä. ³⁷ Iinjä etanji ämaqeucqä kukñuä tq, naqä-qakuä timäunä. ‘Ymisänä vowä ämaqä hñqu iqanquti, itanqä ämeqe, ämaqä hñquvqä’ tpnä. ³⁸ Nyi he wäunüä ipu tuwä-yawä tmimiqä mämeqä ikuwä iunqä ymisänä mapñqä endowatkqeqä. Wäunui, ämaqä hñqua dñä-huqä ikuwä iu, he ymisänä qanyinä mapñqeqä” ätukqe.

Ämaqä Sämaliyatanä iquauñqä

³⁹ Ämaqä Sämaliyatanä anä-himqä Sika iu pmeqä kuapänänji, apäkä ii Jisasi Iquenyqe, “Iqu nätmatqä nyi imäkätñqenqä eeqänänä ändqiyä” tqanqgeta, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴⁰ Iwä iqua Ique äwimapiyi, “Si nesä pmayä” tquangä, Iqu qutänji hiunji hñquaqu äpmakqe. ⁴¹⁻⁴² Iqu kukñuä vqanqgetanji, ämaqä kuapänänä quuvqä inä eqiyäpu, apäkä iinjä tii ätukuwi. “Si änatñä iunä maetqe, täñqanji neqä-neuä qätä äwiätanä, quuvqä eqiyqunä. Ne näqñqeqe, Iqu ämaqä qua täutanji Häñä Iqumuatqä Iquvqä” ätukuwi.

Jisasi Iqu, Galilijä äukqenqä

⁴³ Jisasi Iqu iqinji hiunji hñquaqu ae äpmeqe, Iqueqä qua Galilijä äukqe. ⁴⁴ Iqu Iqueqä-kiuä awä äti tii ätkqe. “Ämaqä, hinüä-tqä quwqä anä-himqä iutanä iquenyqe, qu ‘änqä-qeqä’ matqä ipñqäüä.” ⁴⁵ Inäqe hiunji naqä Pasapanqä ymisänä imäkqanqawänqanji, Galili pmeqe Jerusalemä iu äpmapu, Jisasi Iqu nätmatqä iqä imäkätqätanqeqe hinüä äqunqumi. Iutanji, Iqu Galili du timäunqanqanji, qu Iqueni yeeqä itmakuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä hñqueqä ymeqe, äñguä iwimäkikqenqä

⁴⁶ Galili dunji, Jisasi Iqu anä-himqä Kanaji, aanä ege wainqä imäkkqä iunqä äukqe. Inganji, ämiqä naqä iqueqä wäunüä miqä hñqueqä ymeqe, anä-himqä Kapänamänji, täñä-yaqä äwäminqeqe. ⁴⁷ Ämaqä iqu Jisasi Iquenyqe, ‘Jutiyanji Galilijä äpqiya’ tqanqä

äwiyäqə, iqu Iquenyqä äwäqə, yatñqä tii äwikqə. “Si Kapänamänñqä äwätinä, nyaqä ymeqä täñä-yaqä qäyu äpäkonätñqä äwiñqä iqueni, äñguä iwimäkiyä.”

⁴⁸ I tquañgani, Jisasi Iqu iqueni, “He Nyi nätmätqä ämaqä mimikqänäñi mimäkqä iqanğmdqə, he quuvqä maeqiyqä danä ipñqäüä” ätukqə.

⁴⁹ Inñäqə ämaqä naqä iqu, “Naqä Iquki, nyaqä ymeqə qäyu äpäkonätñqä etanği, iyää, Si nyitä anä weñqeqä!” ätukqə.

⁵⁰ Inğani, Jisasi Iqu iqueni, “Tqä ymeqä iqu äñguä häñä äpmeñqiyä. Anñamqä mänä” ätukqə.

I tquañga, ämaqä iqu Jisasi Iqueä kukñuä du quuvqä eqiyätä, iqueqä anämqä äukqə. ⁵¹ Iqu hänaqä tämä änä wätqätanğa, iqueqä wäunüä-wiyqä hñqua ämimbiyi, “Tqä ymeqä iqu ae äñguä häñä eqiyä” ätukuwi.

⁵² Inñä tquañguwänğani, iqu iqueqä ymeqä iquenyqə, “Äñguä äkñga eqäwä?” ätuätä, yatñqä äwikqə.

Iqua kimanj, “Tqä ymeqä iqu yaqä dñi qäpunj, huäqi awiyqeu wanä kloñga eqeqä” ätukuwi.

⁵³ I äwiyäqetani, kaniqu, “Jisasi Iqu ‘Tqä ymeqä iqu äñguä häñä äpmeñqiyä-qe,’ mäptqə i pmetanğa äyä ändqäqätanä” kñuä ämakqə. Inğqə, ämaqä iqtä iqueqä anä iu anä äpmamiñuwä eeqänäñi, qu Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

⁵⁴ Jutiyata Gallinğä äpqanğani, Jisasi Iqu nätmätqä Iqueqä yänänäñqä ämotqetñqä hñqu ae imäkkqə, tä huiziqu imäkkqə.

5

Jisasi Iqu, Betesa iu ämaqä äñguä iwimäkkqenğä

¹ I imäkätä äpmamiñqetani, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iqua, Goti Iquenyqä ymisanjä naqä hñqä aquvä qñganğä, Jisasi Iqu Jerusälemänñqä ekqə. ² Jerusälemäñi, täkñä hänaqä ‘sipsipqeuqeqä’ ätmiñuwä-tänğä qäqiqiñi, eqä-huänä anä määtävätinjä hipa hñğisanj eeqänänğä-tänğä hñqu itäumäkekuwä iqi ätumiñqə. Israitqä iquauä kukñuiñu, kiqä yoqə ‘Betesauä’ ätmiñuwi. ³⁻⁴ Iqinj ämaqä täñä-yaqä huitanğä-huitanğä iqä iqua, kuapänä äwämiñuwi. Täñä-yaqä hñjuä maññqä iquau, ä yänğä quvqä iquau, ä nñuä ämenğä miqä iqua, äwämiñuwi.*

⁵ Jisasi Iqu timäuqanğani, ämaqä täñä-yaqä quväukuä 38 mäwqätäuqä hñqu iqi äwämiñqə. ⁶ Jisasi Iqu ämaqä iqu täñä-yaqä ainqatqä witanği äqunäqə, iqueni, “Si äñguä imändñqä äkiñqiyä?” ätukqə.

⁷ Kimanj, ämaqä täñä-yaqä-tänğä iqu “Naqä Iquki, eqä ämenğä iqanğani ämaqä hñqu nyi änmetä eqä bu mäyenjiyqə, täqinj aanğqə. Nyi eqä bunğä wämätmä itqätanğani, ämaqä hui ganä ae äpäwiqanğa, nyi mäpäwiqä itñqeqä” ätukqə.

⁸ E tquañgani, Jisasi Iqu iqueni, “Pämä äpmetnä, tqä yquvanj ämetnä, qanğä uvä!” ätukqə.

⁹ Ätquañganä, iqueä täñä-yaqə qäpu heqanği, iqu äñguä-qu, iqueqä yquvanj ämetä, qanğä äukqə. Hiññi iqu, Sämbatqä hapä pmeqanğani.

¹⁰ Inğani Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iquauqä naqä iqua, ämaqä äñguä imänğqä iqueni, “Tä hiññi hapä pmeqanğa eqə, si yquvanğä hanğä ämenğätä, neyaqä suqä dunj pmua imäknänä” ätukuwi.

¹¹ I tquañguwänğani, iqu ämävauqə, “Ämaqä nyi äñguä inyimäkätäqä Iqu, ‘Tqä yquvanj ämetnä qanğä uvä’ dqanğiyqä” ätukqə.

¹² I tquañgi äwipiyyi, iqueni, “Ämaqä ‘Tqä yquvanj ämetnä qanğä uvä-qe’, tqə ktqiyä?” ätukuwi.

¹³ Jisasi Iqu ique äñguä iwimäkkqanğa, ämaqä kuapänänğä iqi etanğä, Jisasi Iqu quvaqä awä imda maññqä äukqə. I iäqetani, ämaqä täñä-yaqä äñguä i imänğqä iqu, Iquenyqä maññqə, “Nyi äñgui, Tqu inyimäkkqutiyä” tä itä, quvaqä yatñqä kimanj, mätkuä ikqə.

¹⁴ Qänakñj, Jisasi Iqu iqueni hiqäva-imäkkqä anğä ququawä du ämäqumueqə. “Si äñguä ae enğä-qae, suqä quvqä hui imäkätqänj, anğumä mimäkkqä panä! Nätmätqä quvqä naqänänğä di kimeqänğäuä” ätukqə.

¹⁵ I tquañgani, ämaqä iqu anğumä äwäqə, ämaqä naqä iquauñj, “Ämaqä nyi äñgui, Jisasi Iqu inyimäkkqeqä” ätukqə.

* **5:3-4** Pipa Grikä pmeqeuqä kukñuä iu äqänänğqä huiñu, kukñuä tiñğä-pqä inä ätä äqänä. “Qu eqä-huänğä iqu ämenğä iqanğanğä hñjuä äqumbu äwämiñuwi. Tiñğä emiñqə. Naqä Iqueqä enätqä hñqu anğati äpätä, eqä-huänğä iqueni ämenğä miqanğani, ämaqä eqä-huänğä bunğä kiñganä äpäwitqä iqu, täñä-yaqä äki-äkitanğä imänänğqə, qäpu äñguä emiñqə.” Kukñuä ii, Jonä iqu äqäkkätiyä, ämaqä hñquququ qänaknda äqäkkätiyä? Ne maññqə.

Jisasi Iquenyqätä, Kiqä Kaniquenyqätä

¹⁶ Jisasi Iqu hiunji hapä pmeqännga wäunuä iinjä di imäkätqätangqenqä, ämiqä naqä iqua Iquenyqe, äwqä tnänjä äwinyätä, hanjä-iqä äwqä upnqä ipäqäkuwi. ¹⁷ Inğanji Jisasi Iqu ämävaucqe, Iquenyqä äwqä tnänjä imäkqanquwä iquauñi, “Nqä Apiqu wäunuä änguä tiñji, iqa äpätñqce, hiunji tqe timäucanñi, ga Nyi-pqe wäunuä tiñji i imäkätqänänä” ätukqe.

¹⁸ Jisasi Iqu i tqanñi, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iquauqä naqä iqua, Iqueni pizqä päsqä dunqä itquaka upnqä ipäqäkuwi. Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä miqä suqä dunji mämiqä iqanqä dunqänä hmanji. Goti Hanjuwä Iquenyqe, “Iqu Nqä Apiqueqä” ätätä, Qämätaqi asänänjä eynqä tqanqenqä ipäqäkuwi.

¹⁹ Inğanji Jisasi Iqu kimanji, “Nyi naqä-qakuänä etqä. Ymeqä Iqu nätmätqä hñqu Iqueqä-kiuänänji, änä mimäkqä danä yänä. Iqu Kaniqu imäkqanñi äqunäqä dunä imäkänä. Nätmätqä äki-äkitanjä Kaniqu imäkätñqce, Ymeqä-pqä Iqu asä inä imäkätqänä” ätukqe. ²⁰ “Kaniqu Ymeqä Iquenyqä wiñganñi, nätmätqä eeqänänjä Iqu imäkätäqä di, Ymeqä-que ämotqueqiyä. Tä wänqceqä. Naqe änyä motqueqannga, he yäunuä ipu, miñqä yänjä ipñqäüä. ²¹ Kaniqu ämaqä pizqä dunji ävaucquuatätä hänjä-pmeqä ävätñqce, ga Ymeqä-pqä Iqu, Iqueqä äwinyätanqä iquauñi, hänjä-pmeqä asä inä ävätqänä. ²² Inji Apiqu, ämaqä hñqueni miwäsäuqä danä yänä. Ämaqä iwäsäuqä wäunuä eeqänänji, Ymeqä Iqueqä hipa iqi eceqä. ²³ Injä eätqce, tiññanqeyi. Qu Kaniqueqä yoqe haqeu ämamäupu, Ique änguä itquetqänjuwä-pa, Ymeqä Iquenä-pqe, asä iinjä itquapñqceqä. Ä Ymeqä Iqueni änguä mitqueqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mämaäuqä iquwä iqua, Kaniqu Ymeqä ändowatkqä Iqueqä yoqä-pqe, haqeu mämaäuqä danä ipu, änguä mitqueqä iqäüä” ätukqe.

²⁴ “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä Nyaqä kukñui qätä änyiyäpu, Nyi änändowatkqä Iquenyqä quuvqä eqiyquwä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqä-tänjä iquayl. Iqua äpäkonqä dunji ämäwqätäupu, hänjä hea ique-ique pmeqe ämequwä-qae, iquauñi miwäsäuqä danä yänä. ²⁵ Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Hiunji hñqu timäutñqä itñqce, ae qe ätimäuqi. Ämaqä pizqä äpäkonätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueä manjä tqanqce, qätä wiññqceqä. Itannga qätä i äwipiya iqua, hänjä vaupñqceqä. ²⁶ Apiqu Iqueqä-kiuä hänjä-pmeqänqä Quati-quvi. Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iquenä-pqe, hänjä-pmeqänqä Quati asä inänjä-qu etanñi imäkqceqä. ²⁷ Ymeqä Iqu, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu etanñi, Apiqu Iqueni, ämaqä iwäsäutñqä yoqä naqä äwqäqce. ²⁸⁻²⁹ Kukñuä tññqce, he yäunuä ipu miñqä yänjä miqä danä ipñqceqä. Ämaqä qua äptnänjuwä iqua, Ymeqä Iqueä manjä tqanñi äwipiyanñanñi, qua äptñgäwänjuwä iutanji, anqumä hänjä vaupñqä hiunji iqu äpçiyä. Suqä änguä imäkätqänjuwä iqua, anqumä hänji, hänjä hea ique-ique pmeqenqä vauqanñi, itannga suqä quuvqä imäkätqänjuwä iqua anqumä hänji, iquauqä suqenqä iwäsäutä hanjä-iqä meqänqä vaupñuwiqä.

³⁰ Nyi nätmätqä hñqu Nqä-näuänänji, mimäkqä danä ymä. Nyi Goti Hanjuwä Iqu dqanqä dunä iwäsäutqänänä. Nyi änyinqä Nqä duta mimäkqä itmä, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwiñqä dunä imäkätñqä-qae, Nyaqä ämaqä iwäsäuqce, waqiyä maitqenä” ätukqe.

“Jisasi Iqu iinjä-iinjä-queqä” tqukua awä ätkuwiñqä

³¹ “Nyinä Nqä-näuänqce, ‘iinjqä-iinjqä’ etmqce, Nyaqä kukñuä iñji, he naqä-qakuä mimäkqä ipñqäüä. ³² Inqäce Nyinä manä, Hñqu-pqe Nyinyqe, ‘iinjä-iinjä-queqä’ inä ätätñqce. Nyi näqñqce, Iqu iñji, naqä-qakuänänjä ätätñqceqä.

³³ Ämaqä naqä iquenä, he ämaqä hñquauñi, Jonä asñä-qäyqä iqueqä kukñui mapñqä ändowatkuwi. Iqu Nyinyqe, naqä-qakuänänjä ätkqce. ³⁴ Iqu iinjä qäyä iqanñi, kukñuä Nyaqä ätätñqceunji, yänänäqñqä nyimäkätñqä diñqce, ämaqä hñqueqä kukñuä tqanqce, Nyi mämeqä ymä. Nyi Jonä iquenyqä tä etqce, he qui mimäkñqä hänjä pmapñqä diñqä etqä. ³⁵ Jonä iqu, tä äyänätä we äunätñqä-panjä iinjä-quvi. He iqueä we-hunqenqce, yeeqä hñganqä miqä danä, wänqänänjäpu itqänjuwi.

³⁶ Injä etanñi, wäunuä Apiqu Nyi imäkmqä ändapqce, Nyi wäunuä i itqänjä. Ga wäunuä iutanji, Apiqu Nyi änändowatkqä Iquenyqe, he näqñqä mapñqäüä. Inji Nyaqä wäunuä, Jonä iqueqä kukñuä iunji ämäwqätäunä.

³⁷⁻³⁸ Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu kukñuä ätätñqce, Iqu Nyinyqä ‘iinjä-iinjä-queqä’ ätätqänä. He änändowatkqä Ique qätä mäwiyyä iqanñi, Nyi tii etqänä. ‘He Apiqueä manjä-wiunju qätä mäwiyyenä, Iqueä himä-huiwä-a hiñjuä mäqunqä-quenä ipu, itannga he Iqueqä kukñui hiqä quuvqä imñji mämaeqä danä itqänjuwenjqä’ etqänä.

³⁹ Hānā hea ique-ique pmeqe, Goti Iqueqā bukā iuta mapnqā knuā heyqanġi, qāvqā yasāmānā äyā itqānjāuā. Ga bukā iunġ-pqe, kuknui Nyinġqā ätnānā. ⁴⁰ Inġaqe, he hānā hea ique-ique pmeqe mapnqā dinqe, Nyinyqe mapqā danā itqānjāuā.

⁴¹ Nyi yoqā naqe, āmaqā qua tāutanġi iuta meqānqe, knuā manyqā enā. ⁴² Inġaqe henynqā di, Nyi nāqnqā ānguanānġā enġā. ‘He Goti Hanjuwā Iquenyqā enqe, heyaqā quuvqā yāpā imnġi, aanqā etanġqe’ Nyi nāqnqā enā. ⁴³ Nyi Nqā Apiqeta yoqā iuta qāyā āpqnqā, mindmeqā danā iqā. Āmaqā hġqu yoqe, iqueqeta pqaŋganġi, he iquenġi itmapnqāuā. ⁴⁴ Goti Hanjuwā Kiuānānġi Iqunā heyaqā yoqe haqā yātu maetnqā dinqe maenġanġi, yoqā naqe, āmaqetanā āmetqānuwi, ga he quuvqe, ānā ipu heqāpnqāwā? ⁴⁵ He Nyinyqe, ‘Iqu Kaniqea hġuā iqisanġi nenyqe, ‘Iqua suqā quvqā imākqā-quaiqā’ tuānġiyā’ knuā maeyqā pa eā. He Mosisi iquenyqe, ‘Iqu ne yātāmākqā neyānġiyā’ knuā āmaka āpānuwā-qe, iqu henyqe, ‘Iqua suqā quvqā imākqā-quaiqā’ tqā-quvqā. ⁴⁶ Mosisi iqu Nyinġqā ātātā tuwanuā āqiyekqā-qae, he iquenyā naqā-qakuā imākqā-sāpi, Nyinyqā-pqā naqā-qakuā imākātqāpninġā. ⁴⁷ Inġi Mosisi iqu tuwanuā āqiyātā ekqā duġi, naqā-qakuā mimākqā iquwi, ga nātmatqā Nyi tqanġenqe, he naqā-qakui ānā ipu imākpnqāwā?’ ātukqe.

6

*Jisasi Iqu, āmaqā kuapānānġi iquau, buayā äwikqenqā**

¹⁻⁴ Israitqā Jerusālemā iu hiqāva āqāminuā iquauqā hiunġi naqānānġi, Pasopa ātātqānuwā iqu qāqi eminqe. Inġanġi, Jisasi Iqu eqā-huānġā Galili, ‘Taipiriyasiuā’ ātminuā iquenġi, ākitā nāngisanqā āukqe. Āmaqā aanġ kuapānānġi, Jisasi Iqu nātmatqā āmaqā mimākqānānġi, āmaqā tānġ-yaqā-tānġ iu ānġuā imākātqātangi āqunġuwitani, qu Ique qānaki āwivāndkuwi. Jisasi Iqu qoqonġ yātunqā äyāqe, Iqueqā wānuānqā āmotquaminqā iquatā quamā āpmakuwi.

⁵ Jisasi Iqu āmaqā aanġ kuapānānġi Iquenyqā äyā pqaŋġā āqunāqe, Iqu Pilipā iquenġi, “Āmaqā tā ymisānġ bġqe, ne ymisānġ mbqe, āknġi yatunqāwā?” ātukqe. ⁶ Jisasi Iqu Iqueqā imākātqā dinqe, Iqueqā-kiuānā nāqnqā āmeqā-qe, Iqu Pilipā iqueqā quuvqā heqiyqe, yamwiqā āwikqe.

⁷ Iwā Pilipā iqu āmāvauqe, “Āmaqā eeqānānġi, ymisānġ meqā-meqāpu bġqenqā, buayā mbqe, 200 duġi āmāwqātāuqā iqeqā” ātukqe.

⁸⁻⁹ Iqueqā wānuānqā āmotquaminqā Endru, Saimonā Pitā iqueqā kātā-kāngua iqu, Jisasi Iquenġi, “Ymeqā hġqu bretqā kuā-balitā äyāqiyquwā 5 eāqe, hāmapākā hġquaqtā tāqi eā pmetanġqā-qe, ga iinġ ipu āmaqā kuapānānġi tāunġi qāyunānqātānā?” ātukqe.

¹⁰ Iqinġi qātaqā hioātqā ānguanānġi etanġi, Jisasi Iqu “‘quamā mpapiyā’ tupiyā” ātukqe. Ga iqua qunġi, “He quamā mpapiyā” tquanġa, qu eeqānānġi quamā āpmakuwi. Āmaqā qokā iquanānġi, 5,000 āpmakuwi. ¹¹ Jisasi Iqu bretqā āmeqe, Goti Hanjuwā Ique ‘ānguiqā’ ātuāqe, āmaqā iqi quamā pmetanġuwā iu yanġ ikqe. Hāmapākā-pqe i imākātqā-pa imākqanġi, qu eeqānā ānġuā kuapānānġi ānġuwi. ¹² Qu ānġuā ānāpu ānātquteqanġuwānġanġi, Jisasi Iqu Iqueqā wānuānqā āmotquaminqā iquauġi, “Ānātqutequwi qui mimākqā yātġqā, he āmayākāpiyā” ātukqe. ¹³ I tquanġanġi, iqua bretqā kuā-balitā äyāqākuwā 5 isuatani ānātquteqanġuwā, qa naqā 12 manġuā āmamikuwi.

¹⁴ Jisasi Iqu nātmatqā āmaqā mimākqānānġi i imākqanġi āqumbiyā iqua, “Āmaqā Tqu naqā-qakuā, ‘hġuā-tqā qua tāunqā pānġiyā’ ātnānqā† Iqueqā” ātkuwi. ¹⁵ I ātāpu, Iqu ‘oeyā’ qāyā ātqanġuti, qu Ique a ākiqātāpu, āmaqā naqā āmiqānqā imākpnqā äyā iqanġā nāqnqā eāqe, Iqu qunġi anġumā ävāma, qoqonġ imā kuāquvākiquātġqā ekqe.

Jisasi Iqu, eqā haqeu qanġ āukqenqā‡

¹⁶⁻¹⁷ Hea wiqanġanġi Iqueqā wānuānqā āmotquaminqā iqua, eqā-huānġā buŋqā āpāwāpiyi, yimba ātkamāupu, eqā-huānġā yātāqā nāngisa anġ Kapānamānqā ävāma āukuwi. Jisasi Iqu iquauġi māwimeqā ānyā etanġi, hea qe ekqe. ¹⁸ Inġanġi yunuā yānānānqā hġqu āqunātā, eqe yāyānġi qoqonġ ātqāwa āpeminqe. ¹⁹ Iqueqā wānuānqā āmotquaminqā iqua, yimba iqu eqā iqi wātġqe, iqua eqā buġi āmiqā-āmiqā, awānānġi (4 o 5 kilomita) tii āwāpiyanġanġi, Jisasi Iqu yimba-tānġ qāqi, eqā haqeqā qanġ pqaŋġi āqumbiyi, iqua zā kiinġ ikuwi. ²⁰ E iqanġuwānġanġi, Jisasi Iqu iquauġi “Tā Nyinġqā. He zā miqā pambiyā!” ātukqe. ²¹ Inġanġi iqua Iquenyqā yeeqā ipu,

* 6: Matiu 14:13-21; Makā 6:30-44; Lukā 9:10-17 † 6:14 Kuknūā-suqā 18:15 ‡ 6:15 Matiu 14:22-33; Makā 6:45-52

yimba inggisanjä itmakuwi. Iwä inggani yimba anä-himqä iqua timäupnqä äwäpiyä-tänä iu, qäqi maqänä imänganji iuäqämakuwi.

²² Hiunji buayä i änäpu äpmakuwä äwiŋganji, ämaqä kuapänänjä huänjä yätäqä inggisa iqi yqänä äpmamiŋuwä iqua, “Täqini yimba kiuänänjä hmbunä pmetanji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquetnqä iqua, Jisasi Iqu maeqä, quwqä-quwänä yimba ipi äyä äwquwatanä!” knjuä ämakuwi.” ²³ Yimba huiziqwa Taipiriyasitanji, Naqä Iqu buayä änguiqä tqanqa, ämaqä kuapänä änguwä-tänä qäqiqi iuäqämakuwi. ²⁴ Ämaqä kuapänänjä iinji, Jisasi Iqutä Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiŋqä iquatä, iqini heaqiyä äyä nyätanqä äqumbiyi, qu yimba iquau ätkamäupu, Jisasi Iquenyqä qävqe, anä Kapänamänqä äukuwi.

Buayä hänjä-pmeqä vqenqä

²⁵ Ämaqä kuapänänjä iinjä iqua, qu Jisasi Iqueni huänjä yätäqä nänggisa ämäqumuapiyi, Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, Si täqinyqe, äknjga äpnäwä?” ätukuwi.

²⁶ I tquanjuwänqanji, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. He Nyinyqä qävqä ikiquwi, Nyi nätmätqä ämaqä mimäkqänänji imäkqanqenqä manä, Nyi buayä hetapqanqä äwqä ängua änapäsäpiyinqänä ikiqäuä. ²⁷ He wäunji, ymisänä qui imäknätä pizqä iqä dunqä miqä ipu, hänjä hea ique-ique wiqä dunqä ipnqeqä. Goti Hanjuwä Apiqu, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqueqä yoeqe, yänänqñqä witnqä imäkkqe. Ga ymisänä iinji, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu hetapaniqeqä” ätukqe.

²⁸ I tquanqa qu Iqueni, tiinjä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqu, ne squä wäunjuä imäkatunqä äwinyätqänä?”

²⁹ Ga qu iinjä tquanjuwänqga, Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqu, he Ämaqä Iqu ändowatkqä Iquenyqä quuvqä heqäpnqä äwinyänä” ätukqe.

³⁰ Quvaqe, Iqueni tii ätukuwi. “Si nätmätqä ämaqä mimäkqänänji äki imäktñqäwä? Ga ne iu äqunanä, Tqä kuknui naqä-qakuä imäkatunqwe, äänä isnqäwä? ³¹ Neyaqä atqä-awäkiqwa, anä avqnqä maeqä dunji, buayä mana Mosisi iqu äwikqeu änguwä. ³² Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanuä iunji, *Iqu buayä qäukuä yätutanji hñqä äwikqeqä** ätnänqä-panjqä” ätukuwi.

³² I tquanjuwänqga, Jisasi Iqu qunji, “Nyi he naqä-qakuänänjä etqänä. Qäukuä yätutanä buayä naqä-qakui, Mosisi iqu etapänqä maetqe, Nyaqä Apiqu etapätqänä. ³³ Buayä Goti Hanjuwä Iqu vqe, ii qäukuä yätuta äpätä, qua täunjä iu Hänjä-pmeqä-vqä Iquvqä” ätukqe.

³⁴ I tquanqanji, qu Iqueni, “Iyää, Naqä Iquki, buayä iinji, Si ne hea ique-ique nätapqä uwqätñqeqä” ätukuwi.

³⁵ Inqanji, Jisasi Iqueä kimanji, “Nyi Buayä Hänjä-pmeqä Iqunjqä” ätukqe. “Ämaqä Nyinyqä äpätä quuvqä heqiyqä iqu, buayänqätä, eqänqätä dä mäwqä itä, quväkä-ye, mäwqä yänqiyä. ³⁶ Iinjä etanqä-qe, Nyi tii etqänä. ‘He Nyi hiñjuä äñqämbiyä-qe, Nyinyqä quuvqä maeqiyqä äyä itqänäuä.’ ³⁷⁻³⁸ Apiqu Nyi ändapqä iqua, qu eeqänänji, Nyinyqä pñqäqäuä. Nyi qäukuä yätuta qua täunqä äpqe, änyinqe, Nqä du imäkmqä manä, Nyi äändowatkqä Iqueqä dunä imäkmqä äpqa-qae, Nyinyqä i pñqanjuwä iquauñi, hñqenji bi mämamäuqä danä ymqänä. ³⁹ Nyi äändowatkqä Iqu, ämaqä Nyi ändapqä iquauñi, hiunji yäpakänqanji Nyi hñqenji hiñjuä mäqunquä itmä, eeqänänjä iunji hänjä vauqumuatmniqnqä äwinyänä. ⁴⁰ Nyaqä Apiqu tiinjñqä äwinyä. Ymeqä Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqämipqä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqe, ämepu pmetanqpi, ga hiunji yäpakänqanji, Nyi qunji hänjä vauqumuatmniqnqänänjä” ätukqe.

⁴¹ Inqanji Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iqua, Jisasi Iqu “Nyi bretqä qäukuä yätuta äpqa Iqunjqä” tqanqenqwe, qu kuknuä kuapänänjä ätukuwi. ⁴² Iinjä ätäpu, “Ämaqä Tqu Josepä iqueqä hikñä Jisasi Iqutanä, ä äsqukä? Iqueqä kaniquenyqätä, känäunqätänji, ne näqñqä eänqwe. Iqu tänganji, ‘Nyi qäukuä yätuta äpqa Iqunjqe’ änäänqä ätqiyä?” ätukuwi.

⁴³ Inqanji, Jisasi Iqu ävauqe, “He kuknuä kuapä matuwänqä pambiyä” ätukqe. ⁴⁴ “Ämaqä hñqu Nyinyqe, hiñgi mapqä yänä. Apiqu Nyi äändowatkqä Iqu, ämaqä ique Nyinyqä pätnqä ämäqipmeqanquti, iqu i pänä. Ga Nyi iqueni, hiunji yäpakänqanji, hänjä vauqumuatmniqeqä. ⁴⁵ Hiñjuä-tqä iquauä tuwanuä iunji, *‘Qu eeqänänjä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä vänqiyä’* ätä äqänänä.† Ga ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iquesa näqñqä ämepiyä iqua, qu eeqänänji Nyinyqä pñqäqäuä. ⁴⁶ Iinjä etanqä, ämaqä-pqä hui

Goti Kanique hinjuä ae äqunätqänjuwä hmanji. Ámaqä Goti Hanjuwä Iquesa äpqäqä Iqunä, Kaniqueñi, hinjuä äqunätñqe. ⁴⁷ Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Ámaqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hñjä hea ique-ique pmeqe, ämenqiyä. ⁴⁸ Bretqä hñjä-pmeqä iqu, ii Nyinjqä. ⁴⁹ Heyaqä hewäkiqua, anä avqñqä dunji, buayä mana änguwä-qe, qu äyä äpäkonguwä. ⁵⁰ Inäqe bretqä qäukuä haqä yätuta äpqä tquenji, ämaqä hñqu ique äñgqe mapäkongqä yänqiyä. ⁵¹ Bretqä hñjä-pmeqä qäukuä yätuta äpqä iqu, ii Nyinjqä. Ámaqä hñqu buayä ique äñgqe, iqu hñjä hea ique-ique pmeniqeqä. Buayä Nyi ämaqä qua täu äpmenjuwä hñjä-pmeqä mapñqä wimqe, ii Nyaqä huiwiyqä” ätukqe.

⁵² I tquangqeqñqä iqua quuvqä-quwä, “Ámaqä Tqu, Iqueqä huiwi ne änatunqwe, äänä nätapätñqäwä?” ätäpu, himänä ipu äñjuwu.

⁵³ I tñganjuwännga, Jisasi Iqu ivatuwänäqe, tii ätukqe. “Nyi he naqä-qakuänänjä etqänä. He Ámaqeqä Ymeqä Ekqä Iqueä huiwitä, hñqegetä manqä ipqe, hñjä-pmeqe hesäñi aanqeqä. ⁵⁴⁻⁵⁵ Buayä naqä-qakuänänji, Nyaqä huiwiyi. Itannga eqä naqä-qakuänänji, Nyaqä hñqegeyi. Inä-qae, ämaqä Nyaqä huiwitä, hñqegetä änmipqä iqua, hñjä hea ique-ique pmetpnuwä. Itannga Nyi iquauñi, hiunji yäpakännga hñjä vaucumuatmniqeqä. ⁵⁶ Ámaqä tqu-tqu Nyaqä huiwitä, hñqegetä äñmitätqe, iqu Nyi nyinätanji, Nyi ique änyänänä. ⁵⁷ Nyinji, Apiqu hñjä-pmeqä Iqu äñändawatqanji, ga Nyi hñji Iquesa äpmenqä-pa, ämaqä Nyi äñmitätqä iqu, hñji, Nyita pmeniqeqä. ⁵⁸ Buayä qäukuä yätutanä äpqäqä Tqunänji, Iqu buayä heyaqä taqä-tawäkiqua mana änäpu, äpäkonguwä ii eqqä-panä manä. Ámaqä, Buayä Tqunä äñnätqä iqu, hñjä hea ique-ique pmetäniqeqä” ätukqe. ⁵⁹ Jisasi Iqu kukñuä iñji, anä aquvavqñqä Kapänamä du näqñqä ävätä ätkqe.

Ámaqä kuapänä, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä

⁶⁰ Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä kuapänänjä hui, Iqu i tqanji äwipiyyi, “Iqueqä kukñuä, ne knuä äänä mämeqänänjä ätqäqe, qäte tqu wiyätñqäwä?” ätkuwi.

⁶¹ Qu kukñuä kuapänä tqanjuwinqä, Jisasi Iqu, Iqueqä-kuiä näqñqä eäqe, tii ätukqe. “Kukñuä tqu he qui emäkqiyä? ⁶² Ámaqeqä Ymeqä Ekqä Iqu, anä änyänännga äpmaminqä yätunqä yqanji äqumbqe, äänä ipnuwäwä? ⁶³ Hñjä-pmeqe, Dñä Ängwä Iqu ävätqänä. Ámaqeqä yänänäqñqä duta, maetqenä. Inä etanji Nyi kukñuä etqä tä, quuvqä vqenqätä, hñjä-pmeqä vqenqätä etqänä. ⁶⁴⁻⁶⁵ Inä qäyä etanji, hñquenä quuvqä maeqiyqä itqänjuä. Ga Nyaqä kukñuä Ámaqä hñqu Nyinyqe, hñgi mapqä yänä. Apiqu, ämaqä ique Nyinyqä päñqä ämäqipmeqanquti, iqu i päñqiyä” etqe, ii hñquenä quuvqä maeqiyqä itqätanqiwita etqeqä” ätukqe. Inä ätukqe, ämaqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipnuwä iquauñqätä, ä Iqueni ämaqä iquau täkqä ätuätä hipa iu väñinqä iquenyqetä, Jisasi Iqu Iqueqä-kuiä änyänännga näqñqä eä, i ätukqe.

⁶⁶ Inganji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä kuapänänji, qu Ique tuwä äwiyäpu, Iqutanji anä mikiqä danä qe ikuwi. ⁶⁷ I iqanjuwänqanji, Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquauñi, “He-pqe Nyi inä nyivämappñqätanä?” ätukqe.

⁶⁸ Iwä Saimonä Pitä iqu, “Naqä Iquki, Si kukñuä hñjä hea ique-ique pmeqe ämenñä. Ne tqenyqä watunquäwä? ⁶⁹ Inji, ne näqñqä ämenä quuvqä eqiyqu. Si Ámaqä äñguä jänänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä atäunjuä ekikqä Iqukiyqä” ätukqe.

⁷⁰ I tqannga Jisasi Iqu ämävaqwe, “Nyi henji, 12 etmaqequnji, hñquki dñä quvqä-tänjä äyqukitanä?” ätukqe. ⁷¹ Kukñuä iñji ätkqe, Saimonä Iskarioti iqueqä hñkñä Jutasi iquenyqe. Iqu ämaqä 12 iutanä-qu qäyä eä, Jisasi Iquenyqe, täkqä tuäniqä etanji, ii ätkqe.

7

Israitqä iqua, ittänjä anju yakuä äpmapu, ymisanjä imäkkuwinqä

¹ Itanji, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, Jisasi Ique äpäkñqä iqanjuwinqä, Iqu qua Jutiya iu ikiqänqä mäwinqanji Galili dunä ikäminqwe.

²⁻³ Hiunji naqänänjä Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iqua, ittänjä anju yakuä äpmapu, yeeqä ipu aquvavqñqä hiunji iqua timäutñqä qäqi etanji, Jisasi Iqueqä känquäkiqua Iqueni, “Si anä täqñji äväma, qua Jutiyanqä uvä. Tqä ämaqä wäunjuänqä ämotquetqänä iqua, Si nätmatqä imäkqanqwe hinjuä kqämbñqänänjä. ⁴ Ámaqä hñqu ämaqä eeqänänjä im-imñi, iquenyqä näqñqä hipñqä etanqutqe, iqu nätmatqä eeqänänji, ktqä nämä mimäkqä yänä. Si nätmatqä iñji imäkätqänji, ämaqä eeqänänji hinjuä kqämbñqänä ämotquatñqe” ätkuwi. ⁵ I ätkuwi, Iqueqä känquäkiqua-pqe Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipiyitanji.

⁶ Iqua i tquanguwängga, Jisasi Iqu, “Hiunji Nqe, änanjqä. Henyqe, hiunji eeqänänjä iqua, änguänänjqä” ätukqe. ⁷ “Nyi ämaqe, qu suqä quvqä imäkätqätanguwinqe, ‘Ii suqä quvqä imäkätqänäuä’ tuätqätangqenqä, qu Nyinyqä wiunqä itqänjä. Iinjä etanji, qu henyqe, iinji miqä ipnqäuä. ⁸ Nqä hiunji änyä enqä-qae, Nyi aquväqngqä naqänänjä iunqä mäyqä yimä. Henyä epiyä” ätukqe. ⁹ Iqu qunji i ätuätä, mäwqä danä, Galili bu äpmakqe.

¹⁰ Injqe, Iqueqä känguäkiqua aquväqngqä yätunqä ae äväma yqanquwängga, Jisasi Iqu qänaki maqngqä ekqe. ¹¹ Aquväqngqeuji, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua Jisasi Iquenyqä, “Ämaqä Iqu ängi pmenä?” ätäpu, qävqä ikäminuwi. ¹² Inqanji ämaqä kuapä äpmapiyä iunji, hiyäkakä ätnqäukuwi. Hnqqa Iquenyqe, “Ämaqä änguänänjqeä” tqanguwängga, hnqqa “Oeyä, Iqu ämaqä kuapänänjä hänaqä huiu-mända ätuma äwqiyä” ätkuwi. ¹³ Inqanji, qu iquauqä naqä iqua hanä-iqä vqenqä zä winqanji, Iquenyqe, ätnänjäqi äti matqä danä ikuwi.

Qu ymisanjä nätkätanguwängga, Jisasi Iqu näqngqä äwikqenqä

¹⁴ Qu aquvä äqämbu hiunji hnqqa ae pmetanquwängganji, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anjä mätnätangqä ququawä yänggisa äpeyäqe, qokä-apäkiu kuknuä näqngqä äwikqe. ¹⁵ I iqanqanji, iquauqä naqä iqua yäunjuä ipu, “Iqu näqngqä-vqä hnqquenyqä mäwqä iminqe, näqngqä ii, äänä itä ämeqätiyä” tpu ikuwi.

¹⁶ I iqanguwängganji, Jisasi Iqu kimanji, “Kuknuä tä ämetqueqe, knuä indqänqä Nyaqeta maetqe, Goti Nyi änändowatkqä Iquesayqä” ätukqe. ¹⁷ “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä äwinqe qänaknä yätngqä itäqä iqu, Nyaqä kuknuinqe, ii Goti Hanjuwä Iquesatiyä, ä knuä indqänqä Nyaqä iuta tqändiyä-qe näqngqä hiänä. ¹⁸ Ämaqä kuknu, knuä indqänqä iqueqä iuta ätqä iqu, yögä iqueqe haqä yätu maenätngqä winganji. Injqe ique ändowatkqä iqueqä yoqe haqä yätu maetngqä äwingqä iqu, suqä hängi mämeqä, naqä-qakuänänjä tqä-quvqä. ¹⁹ Mosisi iqu kuknuä-suqä metapqä inqäta? Iqu etapkqä-qe, he eeqänänji, suqä iunji, qänaknä miqä itqänäuä. Ga he Nyinji sunqä pizqä bäkpnqä itqänäuä?” ätukqe.

²⁰ I tquanganji, ämaqä kuapänänjä iinji, ämävaupiyi, “Penqä dnjä kinyasäuqanji ätnyä. Sinji, tqu kpäsätngqä itqänä?” ätkuwi.

²¹ Kimanji, Jisasi Iqu ätukqe. “Nyi wäunjuä naqänänjä iqu imäkkqenqä, he miiqä yänä inqä ikuwiqä. ²² Mosisi iqu qokä iquauä huiwä häuä ktäupngqä ätukqeuji, Sämbatqä hiunji hapänqä qäyä etanqä-qe, he ymeqä qokä hnquauqä huiwi, häuä ktäupnä. Suqä iinji, Mosisi iqu mikutäuqä ikqe, atqä-awäka ikutäukuwi. ²³ He Sämbatqänqanji, ymeqä hnquauqä huiwä häuä äktäutqänjuwi, ii he Mosisi iqu kuknuä-suqä ekqä iqueni qui mimäkqä itqänjuwi. Inji Nyi Sämbatqänqä ämaqä iqueä huiwi, eeqänänjä ängüä iwimäkqanqenqä, he Nyinyqe sunqä äkasuwä tätqänäuä? ²⁴ Ämaqeäqä suqe, hinjuä äqumbiyä dunqänä hinji miwäsäuqä pambu. Suqä naqä-qakuä jänänänänjä duta iwäsäupiyä” ätukqe.

“Jisasi Iqu, Kraisi Iqu etangitiyä?” ätkuwinqä

²⁵ Inqanji ämaqä Jerusälemätanä hui, “Ämaqä neyaqä naqä iqua pizqä päkpnqä itqänjuwi, Tä Qäqu maendiyä?” ätnjuwi. ²⁶ “Hinjuä qumbu. Iqu ätnänjä iqi qäyä ätqäuä ätqanji, qu Iqueni manä hui mätkuä danä iqäuä. Ämaqä Kraisi Ne äminyätngqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iqu etanji, qu näqngqä ämapu mäeqä inä? ²⁷ Kraisi Iqu äpqanqanji ämaqä-pqä hui näqngqä mämeqä ipu, ‘Iqu äkiuta päniqätiyä’ tpu ipnuwiqä. Injqe Ämaqä Tqueqä äpqäqenqe, ne näqngqä ämenjunä” ätnjuwi.

²⁸ Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anjä mätnätangqä ququawä iqi ätqäuä näqngqä ävätäqänqanji, manä yänänänqngqä tii ätukqe. “He Nyinyqä näqngqä epu itanga Nyi äpqenqä-pqä näqngqä yasämä eänäuä. Ga Nyi knuä indqänqä Nqä duta mapqä iqäqe. Nyi änändowatkqä Iquenyqe, he änyä maqngqä eänjuwi. Iqu naqä-qakuänänjä Iquvqä. ²⁹ Nyi Iqu änändowatkqanji Iquesa äpqäqä-qae, Nyi näqngqä Iquenyqä eänänä” ätukqe.

³⁰ I tqanqenqä, qu Jisasi Ique a äkiqätäpu itmenätpu ipiyä-qe, hiunji i imäkqä iqu, Jisasi Iqueni mäwimeqä änyä etanji, ämaqä-pqä hui Iqueni hipa hui mitmaqiyyä ikuwi. ³¹ Injqe, ämaqä iu äpmaminjuwitanä kuapänänji, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, “Kraisi Iqu äpätqänqanji, Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä, Ämaqä Tqu imäkätngqeuji ämäwqätäuniqätanä?” ätnjuwi.

³² Parisi iqua ämaqä kuapänänjä Jisasi Iquenyqe, “Iinji-iinjqä” hiyäkakä tnätqätanqä qätä äwipiyi, iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Ique a äkiqätäpu itmapnqe, ämayukä-imanqä hnquau ändowatkuwi.

³³ Inganji Jisasi Iqu, “Nyi hesäni quäucä mäpmeqä danä wängäpu äpmami, äñändowatkqä Iquenyqä umqänä. ³⁴ He Nyinyqä qävqä ikipiya-qe, Nyi pmetanggeunji äñä mäwqä ipiyä-qae, Nyiñi mämängqumueqä ipñqäüä” ätukqe.

³⁵ I tqanganji, Israitqä iqua, “Ne Iqueni mämäqumueqe, Iqu äknginyñqä uwqanguti yanquatiyä? Iqu Israitqä iqueneqä neyämaqä im-imä äpmakäwänguwä iunqä äwätä, näñqe ämaqä Israitqä ma huizi iqi äpmeñuwio väñqä ätqutiya? ³⁶ Iqu neñi, ‘He Nyinyqä qävqä ikipiya-qe, Nyi pmetanggeunji äñä mäwqä ipiyä-qae, Nyiñi mämängqumueqä ipñqäüä’ ätqäqe, Iqu kukñuä iñi äñääñqä tqiyä?” äñguwi.

³⁷ Hiunji yeeqä ipu aquvächqä yäpakä naqänänñä iqueni, Jisasi Iqu pämä ätqäucqe, mañä yänänächqä, “Ämaqä tqu-tqu quväkä ye äwiyäqäqe, eqä näñqänä Nyinyqä äpänä” ätukqe. ³⁸ “Ämaqä äsqu-äsqu Nyinyqä quuvqä eqiyqe, eqä esquä hññä-pmeqä-täñi iqueqä yäpä iunda pquänä. Inji Goti Hanjuwä Iqueä tuwanuä iu ätnäñqä-pa* pquänqiyä” ätukqe. ³⁹ Jisasi Iqu kukñuä iñi, Dñä Äñguä Iquenyqä ätkqe. Dñä Äñguä Iqueni, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua mapnuwängqeyi. Inganji, Goti Hanjuwä Iqu Jisasi Ique ätuma äyätä, yoqä naqä vqe äñänñqae, Dñä Äñguä Iqu iquauñi, wimeqänqä-pqe, äñänñi.

⁴⁰ Jisasi Iqu i tqanji äwipiyanngani, ämaqä iqi äpmamiñuwio, “Ämaqä Tqu naqä-qakuä, Hiñuä-tqä Qäqueqä” ätkuwi. ⁴¹ I tqanguwängga, hui “Krais Ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäñuä ikqä Qäqueqä” ätkuwi. Inäqe, huiziqua “Oeyqä” ätkuwi. “Krais Iqu Galilisa pñänqä hmanñqä. ⁴² Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanuä iunji, ‘Krais Iqu Dewitiquesanä hueqä-himqä heniqe,’† itanga ‘añä-himqä Dewiti iqu äpmaniñqä Betlemä iutanäqu heniqä’‡ ätkqeqä” ätukuwi. ⁴³ I ipiyi, Jisasi Iquenyqe, quwqä-quwä inñi-inñi äñdmäkñguwi. ⁴⁴ Inñä ipu, hui Iqueni a kiqätänä-tpu ipiyä-qe, ämaqä-pqä hui Iqueni hipa hui mitmañiyqä ikuwi.

Ämaqä naqä iqua, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwiñqä

⁴⁵ Ämayukä-imanqä iqua, Parisi iquautä, hiqäva-imäkqä naqä iquautä anqumä wimeqanguwängga, “He Iqueni ätuma mapqe, suñqä iqäüä?” ätukuwi.

⁴⁶ I tqanguwängga, iquauä kimanji, “Ämaqä-pqä hui kukñui, Ämaqä Tqu ätätñqä-pa, matqä itqänñuwiqä” ätukuwi.

⁴⁷ Itanga, Parisi iqua iquauñi, “Heñä-pqe, Iqu qäyasäqi etuma äwqiyä? ⁴⁸ He ämaqä naqä yoqä-tänñä-pqä hñqu, itanga Parisi-pqä hñqu, Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanñi äqunänñuwätanä? ⁴⁹ Ämaqä kuapänänñä tä, suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqenqä änyä mañqä enjuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu qui iwimäkätñqä ae ätkqeqä” ätukuwi.

⁵⁰ Inñä tqanguwänggani, iquautanä hñqu, iqueqä yoqe Nekitimäsi, hiñuqänänñängga Jisasi Ique äwimakqä iqu, huizi iquauñi tii ätukqe. ⁵¹ “Neyaqä suqä dñi, ne ämaqä hñqueä kukñui qätä äwiyätanä, itanga iqueqä wäñuä imäkätñqä dñi, qävqä ganä iani, inga iwäsäuatunqeqä” ätukqe.

⁵²⁻⁵³ Quwqä kimanji, “Äi! Si-pqä Galilisanä iqukitanä? Goti Iqueqä tuwanuä iu qävqä äñguänä itnä, näñqä tii esñqe. Galilisanji, hiñuä-tqä hñqu mapqä yänqiyä. Hmanñqä” ätukuwi.

8

*Apäkä qokä-tänñä hui, iyyqä huiwi ämaqä hñque mäñgi yanä äwikqenqä**

¹ Inganji ämaqä eeqänänñi quwqä anjuñqä ae äweqanguwängga, Jisasi Iqu qoqonñä Olipä yätunqä ekqe.

² Zinuitänji Iqu iqi ävämetä, hiqäva-imäkqä anjuñqä anqumä äukqe. Iqu ququawä iqi pmetanña, qokä-apäkä eeqänänñi Iquenyqä äpquanguwängga, Iqu quamä äpme näñqä motquetñqä ipäqäqke. ³ Iqu i motquetqätanña, ämaqä kukñuä-suqenqä näñqä iquatä, Parisi iquatänñi, apäkä hui ätuma äpäpu, qokä-apäkä iuqä hiñuä iqi äkitqätekuwi. Apäkä ii, qokä-tänñä eäqä-qe, ämaqä hñqutä-mända huiwä yanä inqanginyä äqunñuwio. ⁴ Iwä inganji Jisasi Iqueni tii ätukuwi. “Ämotqeqä Iquki, apäkä qokä-tänñä täsi, qokä huizitä huiwä yanä inyätqätanñinyä äqunñuwiqä. ⁵ Kukñuä-suqä

* **7:38** Jisasi Iqu Goti Iqueqä kukñui äsqenqyqä kñuä indqänqätiyä? Näñqä-tänñä hñqua Asayä 58:11 iquenyqä ätqä. Hñqua Sakätiyasi 14:8 iquenyqä ätqä. † **7:42** 2 Samueli 7:11-14; Asayä 9:6-7; Järämai 23:5-6 ‡ **7:42** Maika 5:2

* **8:** Pipa Grikä pmeqeuqä kukñuä iu äqänänñqä huiñi, kukñuä 8:1-11 iunji mañqä eä.

Mosisi iqu änatapqä iunji, 'Apäkä suqä iinjä iqanguwä iuaunji, hikä pizqä päsqänqä' ätnänqce,† si änänyä ätnä?"

⁶ Qu kuknjuä i ätukuwi, Iqu kuknjuä äänä ätätqä Iquesa ämapu, kuknjuä mitpnuwä injqä yamwiqä äwikuwi. Iinjä tqanguwänqca, Jisasi Iqu äuesäuä, Iqueqä hipaitä qua hinjä bu tuwanjuä äqäkqce.

⁷ Qu yatnjqä äpakänä vqanguwänqca, Iqu pämä ätqäuqce, tii ätukqce. "Ämaqä hesanjä hñqu suqä quvqä mimäkqä itnjqä etangutqce, iqu apäkä täsinji, hikä kinganänji, iqu-ganä äpäsänä." ⁸ Iwä Iqu kuknjuä iinjä ätuäqce, anji äuesäuqce, qua hinjä bu tuwanjuä äqäkqce.

⁹ I tqangji äwipiyyi, qu eeqänänji hñqunä-hñqunä iqinjä äväma äukuwi. Ga ämaqä quväukuä kuapänänjä-tänjä iqua hinjiqä äwqanguwänqca, ämaqä huizi qänaki äukuwi. Mä Jisasi Iqu iqi yqänä äuesäutangji, apäkä ii Iqueuä hipenjuä iqi yqänä ätqäuminqce.

¹⁰ Itanji Iqu pämä ätqäuqce, tii ätukqce. "Apäkä iiki, ämaqä eeqänänjä täqi ätqäunjuwi, ängji uwqäuä? Si kuknjuä mikitätñqce, hmändä?"

¹¹ I tqangqca, ii ätukqce. "Naqä Iqukiyä, oeyä, hñqu hmanjqä."

Ga Jisasi Iqu iinjä tii ätukqce. "Nyi-pqce kuknjuä mäमितqä da imqänä. Si äunji, qänakñji suqä quvqce mimäkqä pa iqätñqä" ätukqce.

Jisasi Iqu qua täu We-hunqä Vqä Iquvi

¹² Angumñji Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji tii ätukqce. "Qua täu we-hunqä vqce, Nyi Qäqunjqä. Ämaqä Nyi änyuvändmitätqä iqu, qanji heawiqä du mäwqä itä, iqueqä quuvqceunji we-hunqä-tänjä-queyqä."

¹³ I tqangqca, Parisi iqua qätä äwipiyyi, Iqueni tii ätukuwi. "Si kuknjuä awi, Tqä-täunqänänä ätätqänjinyä. Iinjä ämaqce, quuvqä makiqiyqä ipñqäuä."

¹⁴ Ga kimanji, tii ätukqce. "He 'Si Tqä suqenqä änatnyä' ändquwi, naqä-qakuänänjä ändqäuä. I etangji Nyi Nqä-näuänji, anjä äväma äpgeñqätä, nñ anjä äumqeuñqce näqñqä enänä. Nyi näqñqä iinjä ämenqetanji, ämaqce Nyaqä kukñju quuvqä eqäñqce. Injäqce he Nyaqä anjä qakuñqetä äkiñqetä-pqä uwqangundqce, he änyä mañqñä ipñqäuä. ¹⁵ He ämaqueu iwäsäupiyänqetä, suqä qua täutanñqänä näqñqä epu, iwäsäuquenjqä. Injäqce Nyi ämaqä hñqueni, miwäsäuqä danä itñqceqä. ¹⁶ Inji Nyi ämaqä hñqueqä suqenqä iwäsäuqangundqce, he Nyaqä iwäsäuqä iinjä iquenqce, quuvqä heqäñqänänji. Ii tiñjä dutayi. Nyi Nqä-näuänjä miwäsäuqä iqä. Apiqu äñändowatkqä Iqu, Nyitä wäunjuä anä itqäuä. ¹⁷ Kukñjuä-suqä he Mosisi iquesa ämepu qänaknä itqänjuwä iunji, kukñju tii ätnä. Ämaqä hñquaqcu kukñju asitanñä ätqiyi, iquaquiyqä kukñjuñqce quuvqä heqäñqce!†"

¹⁸ Nyi Nqä-näuänqä awä ätätñqä Iqunji. Itangqca huiziqu, Apiqu Nyi äñändowatkqä Iqu, Nyinjqä awä inä ätätqäuä."

¹⁹ Inganji Parisi iqua yatnjqä tii äwikuwi. "Nqä Apiqueyqä' ätnji, ga Iqu ängji pmenä?"

Itanji Jisasi Iqu ivatuwänäqce, kima tii ätukqce. "He Nyinyqätä, Nqä Apiquenyqätänji, änyä mañqñä yqänä eänjuä. Injäqce he Nyinyqä näqñqä hiqä-säpi, Apiquenyqä-pqce näqñqä inä iqäpñingä."

²⁰ Hiqäva-imäkqä anjä ququawä iqinjä, Jisasi Iqu mbqä pñqä witanqñä-tänjä qäqi äpme, qokä-apäkä iunji näqñqä ävätä, kukñjuä iinjä ätmuinqce. Iqu ätnänjä iqi qäyä pmetanji, inganji Iqueqä hanjä-iqä meqce, qäyu matimäuqä äñä etangji, ämaqä hñqu Iqueni, a makiqätqä ikqce.

Jisasi Iqu, "He anjä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä" ätukqenqä

²¹ Angumñji Jisasi Iqu iunji tii ätukqce. "Nyi eväma umqänä. Hñga-mändanji, he Nyinyqä qävqä yanä-tpu ipñqce, hiqä suqä quvqce yqänä äwinjqä iutanä päkombnuwiqä. He anjä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä."

²² Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkqä naqä iqua, ii tqangji äwipiyyi, quuvqä-quwä tii ätnjuwi. "He anjä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä' ätqce, äänä etangji tqiyä? Iqueqä-kiuä päknätñqä ätqutiyyä?"

²³ Itangqca Iqu tii ätukqce. "He qua butanuenä etangä, Nyi haqä yätutanñqä. He qua täutanjä iquenä etangä, Nyi qua täutanunä manä. ²⁴ Injä etangji 'Hiqä suqä quvqä yqänä äwinjqä iutanä päkombnuwiqä' ae etqeqä. Ii tiñjä etangjiyyi. Nyi Nqä-näuä äpmenqä Iqunänqä§ quuvqä manjiqiyqä iqangppqce, he heqä suqä quvqce yqänä wiqä, äpäkombnuwiqä."

²⁵ Iqu kukñjuä i tqangqca, "Si Tquki natnyä?" ätuäpu, yatnjqä äwikuwi.

† 8:5 Kukñjuä-suqä 22:22, Hiqäva-imäkqä 20:10 † 8:17 Kukñjuä-suqä 17:6; 19:15 § 8:24 Jisasi Iqu "Nyi Nqä-näuä äpmenqä Iqunänqce" ätqce, ii Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä enqä-panjqä. Yoqä iinjä, Goti Iqu Mosisi iqueni awä ätukqce. (Angumä Itmakqä 3:14)

Iwä Iqu, “‘Nyi Iqunjqä’, ae äyä etqe. ²⁶ Nyi heqä suqä quvqenqe, kuknjuä kuapanä ätätmä ewäsäumätmä, itmä-qe, Nyi änändowatkqä Iqu, aanjä naqä-qakuinä Tqä-qu etanji, Iqueqä kuknjui Nyi qätä äwiyätjnqenä, qokä-apäkä qua täunju ätuätjnqeqä.”

²⁷ Iqu Iqueqä Kaniquenyqä tuätqätanjqä iinqe, qu knui mämeqä ikuwi.

²⁸ Iutanj Iqu tiinj ätukqe. “He Ämaqeucä Ymeqä Ekjä Iqunä indmepu, haqeä ämanjiyäpiyänjanji, he Nyinqe, Nyi Nqä-näuä äpmenqä Iqunänjqä näqnjqä epnqäüä. Ga tiinjä-pqenjqä näqnjqä inä epnqäüä. Nyi nätmätqä hui Nqä knjuä iutanä mimäqä danä itnqeqä. Oeyä. Nyi kuknjuä eeqänänji, Apiqu ämändquakqenä ätätjnqeqä. ²⁹ Nyi änändowatkqä Iqu, Nyitä anä äpmenä. Nyi nätmätqä Iqueuä äwinqeu qäyünä imäktjqä iutanji, Nqä-näuänä pmetmjqä hijnuinä manqänjqä itnqeqä.” ³⁰ Jisasi Iqu kuknjuä ii täqtätanjqä, kuapanänji Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Kuknjuä naqä-qakuä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänjqiyä

³¹ Inganji Iqu Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iquautanj Iquenyqä quuvqä heqiyqanquwä iquauñi, tii ätukqe. “He Nyaqä kuknjui mäwquatämäuqä, a yänänänjqä äkiqätppqe, ga he Nqä wänuänjqä ämetqueqä-quenä pmejnqäüä. ³² Ga inä ma, kuknjuä naqä-qakuñqä näqnjqä ääpu, itanja kuknjuä iinjä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänjqiyä.”

³³ I tquanqa, qu kimanji tii ätukuwi. “Ne awiqu Aprähämä iqueqä hueqä-himqä iquenyqä. Hea hjanqä-pqe, ämaqä hjqeueqä wänuä-wiyqä hinqi eätanä, iqueqä äwinqä yäpä imäpmeqä danä itunqeqä. I hitanji ‘Kuknjuä naqä-qakuä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänjqiyä-qe,’ sunqä natnyä?”

³⁴ Iqu iquauqä kuknjui kimanji, tiinj ätukqe. “Aanjä naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä eeqänänjä suqä quvqä imäkäqtänjuwi, qu suqä iqueqä äwinqeunji qänaki vqä iquaiqä. ³⁵ Ga ämiqä hjqeueqä äwinqeunji qänaki vqä iqua, iquauqä äwinqä äwinqä anjuni näweqä mäpmeqä itqänjuwiqä. Oeyqä. Ymeqenä pmetnqäüä. ³⁶ Injäqe Ymeqä Iqu he ewewqatqanquti, he suqä quvqä iqueqä äwinqeunji qänaki mäwqä pmetpnuwiqä. ³⁷ Nyi näqnjqe. He Aprähämä iqueqä hueqä-himqä iquenä etanjqä-qe, Nyaqä kuknjui heyaqä äwqä yäpä inqisanji mäwiqä etanji, he Nyi ämbäknjqä itqänjäüä. ³⁸ Nyi Nqä Apiqu ae ämändquakqeuñi, kuknjuä awi nätmätqä iinjä ätätqänänä. Nñ he heqä suqä Nyi ämbäknjqä itqänjuwi, ii hiniqu tqanji äwikuwiunä imäkäqtänjäüä.”

³⁹ Inganji iqua kima tii ätukuwi. “Neqä awiqu, Aprähämä iqueqä.”

Ga Jisasi Iqu iquauñi ätukqe. “Iinjä naqä-qakuä he Aprähämä iqueqä kawäkenä hiqä-säpi, suqä asänänjä Aprähämä iqu iminqä-pa, ii itqäpningä. ⁴⁰ Kuknjuä naqä-qakuä Nyi Goti Hanjuwä Iquesa qätä äwikqe, eeqänänji qäyä etätjnqä-qe, tänganji he Nyi pizqä bäknjqä itqänjäüä. Suqä iinjä ii, Aprähämä iqueqä suqä manä. ⁴¹ He hiqä hiniqueqä suqä iunä imäkäqtänjäüä” ätukqe.

Iwä qu Iqueni tii ätukuwi. “Ne neqä nipaqa qokitä hinqi hiqaqä äwäyäkibu mänanyquä ikuwiqä. Oeyqä. Neqä Apiqu, Goti Hanjuwä Iqunänjqä.”

⁴² Inganji Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu heqä hiniqu etanqutqe, he Nyinqä erjuänänjqä. Ii tiinjuta etqä. Nyi Goti Iqutä anä äpmamiqä, äyä äquvepkqeqä. Nyi änyinqä Nqä dutanä äquvepkqä ma, Goti Hanjuwä Iqu änändowatqanji äquvepkqe. ⁴³ Ga kuknjuä Nyi tqanqqe, he näqnjqä änguanä maeqä iquwi, ii he Nyaqä kuknjui meqänjqe, maengangqä iutayi. ⁴⁴ He Setänä, heqä heniqueqä ymeqä-quenji. Ga he iqueqä äwinqeunä yänä äqänäpu qänaknä iquenjqä. Inqata tii tänganqe, iqu ämaqä päsqänjqä äpmenä. Itanja iqu suqä naqä-qakuä iunji qänaknä miqe, tiinjä dutayi. Suqä aanjä naqä-qakuä di, iqutä mäwiqä iminqe. Kuknjuä quanqä ätminqe, ii aanjä iqueqä yänjiyi. Iqu ämaqä quanqä kuknjuä tqä-qu eä, itanja iqu quanqä kuknjuä tqeutanä kaniquwi. ⁴⁵ Iinjinqe Nyi kuknjuä aanjä naqä-qakuänänjä di etqanqgetanji, he Nyaqä kuknjui quuvqä maeqiyqä da äyä itqänjä. ⁴⁶ He ‘Iqu suqä quvqä imäqä-qeuyqä’ knjuä eyätjqä etanqutqe, ga Nyaqä suqä quvqä imäkätnjqe, ätnänjä iqi ätäpu, maepiyä. Ä Nyi kuknjuä awä naqä-qakuä dinä ätätjnqä etanqundqe, inji Nyaqä kuknjui quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänjäüä? ⁴⁷ Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iqua, Iqueä kuknjui qätä äwiyätqänjuwi. Ä he Iqueä kuknjui qätä mäwiyqä iquwi, ii tiinjä etanjiyi. He Iqueqä ymeqä-quenä maeqä epiyä dutanji.”

Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänjqätä, Aprähämä iquenyqätä, ätkqenqä

⁴⁸ I tquanqa, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä naqä iqua, Iqueni kima tii ätukuwi. “Ne tii äktqunä. ‘Si ämaqä Sämaliyatanjä* Iqukiyqä. Ga dnjä quvqä hjqe äktqäunä.’ Inji ne naqä-qakuä äktqä?”

* 8:48 Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iqua, Sämaliyatanjä iquauñqe, “Ämaqä quvqä iqä iquaiqä” knjuä indqänminjuwi.

⁴⁹ Itanji Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Nyi dnj quvqä hñqu mandqäuqä inä. Hmanjqä. Itanji Nyi Apiqea yoqenä haqeu mamäutqätanqa, he Nyaqä yoqe mändi ängittqäyätqänä. ⁵⁰ Nyi Nqä yoqe, haqeu mamänanqä itqänänä. Nñ, Nyi yoqä naqä mamqenqä äwinyanqe, Hñqunänjqä. Iqu ämaqä eeqänänä iquau Iwäsäuqä Iqueyi. ⁵¹ Nyi aanä naqä-qakuänänä etqänä. Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qänaknä imitätqe, mapäkonqä hea ique-ique pmetäniqueqä.”

⁵² Inganji iqua kima tii ätukuwi. “Si e änatnä imñi, tänganji, tiinji. Dnjä quvqä hñqu Si äktqäunqä inñqe, ne näqñqä ae equnä. Aprähamä iqu-pqä, Goti Iqueqä hñquä-tqä iqua-pqe, ae äpäkonquwä-qe, Si tii änatnyä. ‘Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qänaknä imitätqe, iqu mapäkonqä hea ique-ique pmetäniqueqä.’ ⁵³ Änäängä? Si neqä awi qu Aprähamä, ae äpäkonqä iquenji ämawqätäutnä, änatnä? Ä Goti Iqueqä hñquä-tqä iqua-pqe ae äpäkonquwiqä. Si ‘Nyi tqunä’ ätqänä, kñuä kiyqiyä?”

⁵⁴ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Nyi Nqä yoqe haqeu ämamänmitmqe, ii nätmätqä hinginjqä enqä-panji. Inäqe Nqä Apiqu, Iqu Nyaqä yoqe haqeu ämanmäutqänä. Iquenyqe, he ‘Neqä Goti Hanjuwä Iqueqä’ äyä ätqäuä. ⁵⁵ Inäqe he Iquenyqe maqñqä epu ätqäuä. Nyi, Nqä-näuñi Iquenyqe näqñqä eänänä. Ga ‘Nyi Iquenyqe maqñqeqä’ etmqe, ii Nyi ämaqä quanqätqä he enqä-panjunä emqänä. Itanji Nyi Iquenyqä näqñqä ae eämä, itanqa Nyi Iqueqä kukñuä iunä qänaknä itqänä. ⁵⁶ Heqä tawiqu Aprähamä iqu, Nyaqä hiunji hñquä qunäniqenqä kñuä indqänätäqänqanji, iqu yeeqä äwinyinjqeqä. Itanji iqu hñquä i äqunäqe, aquvänä ikqeqä.”

⁵⁷ Iwä iqua qätä i äwipiyyi, tii ätukuwi. “Si Tqä quväu kuwi 50 änä qäyä etanji, Aprähamä iquenji Si hñquä äqunqätanä?”

⁵⁸ Ga Jisasi Iqueä kimanji, “Nyi naqä-qakuänänä etqänä, Aprähamä iqu matimäuqänqanji, Nyi Nqä-näuä Äpmeñu Iqunjqä” ätukqe.

⁵⁹ I tquanqenqä, qu hikä ämepu Ique päsanä-tpu iqanquwänqä, Iqu zä imäknä hiqäva-imäkkqä anä täkñiunji äväma, yäpaqänqisa äukqe.

9

Jisasi Iqu, ämaqä hñquä maqñqä hñque ängüä iwimäkkqenqä

¹ Jisasi Iqu qanä äwätäqänqanji, ämaqä hñquä maqñqä hñque äqunqde. Ämaqä iqu känäwqä äwqä imdanji, hñquä maqñqä inñqu ätimäukqe. ² Inganji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminjqä iqua Iquenji, “Näqñqä Motqueqä Iquki, ämaqä tqi hñquä maqñqä imänqde, suqä quvqe tqueqäwä? Iqueqä-kiuätanä, kanä-känaisändanä?” ätukuwi.

³ Yatñqä i vqanquwänqä, Jisasi Iqu, “Ämaqä iqu hñquä maqñqä inñqe, suqä quvqe, iqueqä-pqä ä iqueqä kanä-känäwqä-pqä duta hmanji. Ämaqä, qu ämaqä tqe hñquä äqunäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä näqñqä mapñqä dinjqeqä. ⁴ We yqänä tii hunätanqanji, ne Nyi änändowatkqä Iqueä wäunji imäkatunqde. Ämaqe wäunjuä miqä inñqe, hea heätñqe qäqinji. ⁵ Nyi qua täu äpmeñqe, qua täu We-hunjqä Vqä-qunjqä” ätukqe.

⁶ Inñ ätuäqe, Iqu qua bu makukuä äquteqe, makukitä quae ättäqe, ämaqä iqueä hñquä qua äwqäyätä, iquenji, “Eqä-huänä Silomä du asñä qänämändñqä uvä” ätukqe. (Yoqä ‘Silomäuä’ ätnänqä iqu, ‘ändowatkäuä’ ätnä.) Inji iqu äwäqe, asñä qänämänqanqä, iqueä hñquä ängüä heqanji, iqu hñquä ängüä qñqä-qu äpkqe.

⁸ Inganji ämaqä, iquä anä asä iqi äpmaminjuwitä, ämaqä, iqu hñquä maqñqä äpme mbqänqä nätmätqä isuanqä täunjuä tätqätanqä äqunminjuwitänji, qu, “Ämaqä tqi mbqänqä täunjuä ätqämanätñqä iqtanä?” ätäpu yatñqä ingäukuwi. ⁹ Yatñqä i inñqanquwänqä, ämaqä hui, “Auqä, ämaqä iqu qäqueqä” tqanquwänqä, hui, “Oeyä, iqu maetqe. Ämaqä iqu enqä-panä hñqueqä” ätukuwi.

I tqanquwänqä, ämaqä iqu iqueqä-kiuä, “Nyi ämaqä iquä qäqunjqä” ätukqe.

¹⁰ Qu iqueä kimanji, “Si hñquä äänä itnä qänqinyä?” ätuäpu, ique yatñqä äwikuwi.

¹¹ Yatñqä i vqanquwänqä, iqu, “Ämaqä ‘Jisasiuä’ ätätqänuwä Iqu, qua ättäqe, nyaqä hñquä qua äñqiyätä, ‘Asñi, eqä-huänä Silomä du qänämändñqä uvä’ dqanji, nyi äumi, asñä tii äqänämänätmänganji, hñquä qe äqänqänä” ätukqe.

¹² I tqanqanji, qu, “Ämaqä Iqu ängiwä?” ätukuwi. Iqu, “Nyi änyä maqñqeqä” ätukqe.

Parisi iqua, hanjä-iqä äwikuwinjqä

¹³ Inganji qu ämaqä hñquä maqñqä iminjqä inñ iquenji, Parisi iquunjqä ätuma äukuwi.

¹⁴ Jisasi Iqu qua ättätä ämaqä iqueä hñquä ängui, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqä iwimäkkqe. ¹⁵ Inñqe, Parisi iqua-pqe, ämaqä iquenji, “Si hñquä, änä itnä äqänqinyä?” ätuäpu, yatñqä ämikuwi.

Iqu quñi, tii ätukqe. “Iqu nyaqä hiñuä täñji, qua ñqäyqanji, nyi asñä äqänämänätmä, täñganji hiñuä äñguä sä äqänänänä” ätukqe.

¹⁶ I tquangani, Parisi hñqua, “Ämaqä hiunji hapä pmeqä dunqä suqe, qänaknä miqä iqäqä Tqu, Goti Hanjuwä Iquesañä-qu maetqenä” tqanquwängga, hñqua, “Ämaqä suqä quvqä imäkqä-qu eäqe, nätmätqä ämaqä mimäkqänänä tiñji, äänä imäkätñqäwä?” ätkuwi. I ätnäpiyitanji, naqä-hñquna mäpmeqä danä iñgi-iñgi äktqänquwi. ¹⁷ Iiñä ipu, qu iqueni, anqumä yatñqä tii äwikuwi. “Ämaqä saqä hiñui, äñguä ikimäkqä Iquenyqe, si ‘tqueqä’ ttñqäwä?”

Yatñqä i vqanquwängga, ämaqä iqu tii ätukqe. “Iqu Ämaqä Hiñuä-tqä-queqä.”

¹⁸ Iñäqe, Israitqä Jerusälömä iu hiqäva imäkmiñuwä iquauqä naqä iqua, “Ämaqä iqu hiñuä maqñqä-qu enqe, täñganji iqu hiñuä äyā äqänñiyä” kñuä mämeqä ipu, ämaqä iqueqä kaniquesä känäutä kukñuä ätuätumepu, yatñqä tii äwikuwi. ¹⁹ “Ämaqä tquenyqe, qe, ‘Yeqä ymeqä hiñuä maqñqä imänñqeqä’ ätqiyä iqtanä? Ga iqu täñganji hiñuä äñgui, äänä itä äqänñiyä?” ätkuwi.

²⁰ Qu yatñqä i vqanquwängga, ämaqä iqueqä kaniqutä känaisä ämävayi, “Ye näqñqe. Iqu yeqä ymeqä-qu etanji, iqu hiñuä maqñqä imänñqeqä” ätukiwi. ²¹ “Iñäqe, ye änyä maqñqe. Iqu täñganji hiñui, äänä itä äqunquti. Ämaqä ique äñguä imäkätä hiñuä qänätñqä imäkqä Iquenyqe, ye maqñqeqä. Iqu ae naqä enqä-qae, yatñqä iqueqä-kiuä wipu. Ga iqu ‘iñjqä-iñjqä’ hetätñqänänäyā” ätukiwi. ²²⁻²³ Iyaqu ii ätukiwi, ämaqä naqä iquauñqä zä etanjiyi. Ämaqä iñä iqua, näwinyä pmua imäkäpu tii ätkuwi. “Ämaqä hui Jisasi Iquenyqe, ‘Iqu Kraisi ne ämineyatñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique äteqä Iqueyqä’ tqanqqe, anä aquväqñqeu aquvä äqänäpu, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqä mämmäuqä ipñqäüä.” Iiññqe, ämaqä iqueqä kaniqutä känaisänji zä isinyä, “Iqu ae naqä-queqä. Yatñqe, iqueqä-kiuä wipiyä” ätukiwi.

²⁴ Iqua ämaqä hiñuä maqñqä imiñqä ique, anqumä kukñuä ätuätumapiyi, “Ämaqä si äñguä ikimäkqä Iquenyqe, ne näqñqe. Iqu suqä quvqä Iqä-quvi. Iñi, si Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäutnä, naqä-qakuänänä natiyā” ätkuwi.

²⁵ I tquangwängga, ämaqä iqu, “Nyi maqñqe. Iqu suqä quvqä Iqä-quti, miqä-quti? Nyi ñqä hiñui, maqñqä iñqä-qe, täñganji nyi hiñuä äqänmä, näqñqe, iñqänä eqänä” ätukqe.

²⁶ I tquanga, qu iqueni, “Si hiñuä maqñqä eänji, saqä hiñui äñgui, Iqu äänä itä ikimäkqiyä?” ätuäpu yatñqä äwikuwi.

²⁷ Iñganji, “Nyi iqi ae etqanga, he qätä mänyiyqä iquwi. Iñi, anqumñji qätä sunqä nyipñqäwä? Iñi he-pqe, Iquenyqä quuvqä heqänñqätanä?”

²⁸ I tquangqetanji, qu iqueni kukñuä quvqä tii ätkuwi. “Ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqe, si äyuwä. Ne quuvqe, Mosisi iquenyqä heqiyqä iquenyqä. ²⁹ Ne näqñqe, Mosisi iquenyqä eänju. Goti Hanjuwä Iqu iqueni kukñuä ätumiñqe. Iñäqe, Ämaqä Tqu äññgisa äpñqä-quti? Ne Iquenyqe, änyä maqñqä eänjunä” ätkuwi.

³⁰ Iñganji iqu, “Ämaqä Iqu nyaqä hiñuä äñguä änyimäkqenqe, he ‘Ne Iquenyqä änyä maqñqä eänjunä-qe,’ änäññqä tqäüä? ³¹ Ne näqñqä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqenji, qätä mäwiyqä danä yänä. Ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iqueqä äwiñqä du imäkqanquwä iunä wiyätñqä äyuä. ³² Qua tqu imäkqetanji, täñganjqe, ‘Ämaqä hñqu, ämaqä hiñuä maqñqä imänñqä hñque, äñguä hiñuä qänätñqä imäkqeqä’ matqä itqänquwi. ³³ Iñi Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iquesa mapqä-säpi, Iqu nätmätqä hui mimäkqä iquänñgä” ätukqe.

³⁴ I tquanga qu, “Si suqä quvqä du imänñgñä, iunä yqänä äpmeñji, iñi si täñganji, ne näqñqä mänätapqä isñqeqä” ätuäpu, qu iqueni, anä aquväqñqetanji, huätä ändowatkuwi.

Hiñuä maqñqe, tqukuakä?

³⁵ Jisasi Iqu ämaqä iquenyqe, “Anä aquväqñqä iutanji, huätä ändowatqäüä” tqanqä äwiyäqe, Iqu ämaqä iquenyqä qävqä ikitä, ique äwimeqe, “Si Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqe quuvqä eqinyä?” ätukqe.

³⁶ I tquangani, ämaqä iqu ämävauqe, “Ämaqä Naqä Iquki, Ämaqä Iqu äsque, nyi di. Ga nyi Iquenyqä quuvqä heqämqänänäyā” ätukqe.

³⁷ I tquanga Jisasi Iqu ämaqä iqueni, “Si Ämaqä Iqueni hiñuä ae äqunänjinyä. Ämaqä Tä äktätñqä Tqu, ii Qäqueqä” ätukqe.

³⁸ Iñganji ämaqä iqu, “Naqä Iquki, nyi quuvqä eqiyqänä” ätuätä, Jisasi Iqueä yukä iqi qonjä äuktäutä, Iqueä yoqe haqeqä ämamäukqe.

³⁹ Inganji Jisasi Iqu, “Nyi qua täunqce, ämaqeucqä suqä iwäsäuqänqä äpkqce. Inji ämaqä hinuä maqnqä injuwi, hinuä qänqangpi, hinuä äqänänjuwi, hinuä maqnqä ipnqäüä” ätukqce.

⁴⁰ Parisi Jisasi Iqutä iqi anä ätqäpiyä iqua, i tqanji äwipiwi, “Ne-pqce hinuä maqnqä-qune etanji ätätqäninyä?” ätukuwi.

⁴¹ I tquanqawitanji Jisasi Iqu, “He hinuä maqnqä hinuä pisquenä epqce, hiqä suqä quvqetanji hanjä-iqä mämeqänqce. Injqce he, ‘Ne hinuä äqänänjunä’ ätquwä-qae, hiqä suqä quvqce, täka yqänä himäkätänqiyä” ätukqce.

10

Jisasi Iqu, Sipsipqä-miqä Änguanänqä-quwi

¹ Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuänä tii etqänä. Ämaqä sipsipqä iquauqä täknä yäpä yänqisari, hänaqeta mäpeyqä, awä hñqäqisa äpäkeyätä äpeyqä iqu, quwä-meqä-quwi.

² Ämaqä täknä hänaqeta äpeyqä iqu, iqu sipsipqä iquau miqä iquwi. ³ Itanqä ämaqä täknä hänaqä miqä iqu, iqueni qnqanä wuteyqanguti, sipsipqä iqua ämiwiyqä iqueqä quväki, qätä wipnä. Ga iqu iquauqä yoqce, kikinä ätuätä, yäpaqä mänggisa ätuma wänä.

⁴ Inji iqu iqueqce, eeqänä ätuma äwätä, hinuiqä wimenä. Sipsipqce, qu iqueä quväkinqä näqnqä epiyä-qae, ique qänaki wivändpnä. ⁵ Ämaqä huitanä hñqu tquanqutqce, qu iqueqä quväkinqä änyä maqnqä epiyä-qae, iqueni qänaki mäwändqä danä zä upnqäüä” ätukqce.

⁶ Jisasi Iqu kuknuä ktqä iqu tquanqce, qu knuä ängüä mämeqä ipu, “Iqu sunqä ätqutiyä” tpu ikuwi.

⁷ Qu näqnqä ängüänä mämeqä iqanquwinqä, Iqu anqumñi, “Nyi naqä-qakuänänqä etqä, Nyi sipsipqä iquauqä Täknä-hänaqä Iqunjqä. ⁸ Ämaqä Nyi änyä etanga hinuiqä äpätqänjuwi, qu quwä-meqä-qua etanji, sipsipqä iqua qunji qätä mäwiyqä danä itqänjuwi. ⁹ Nyi Täknä-hänaqä Iqunji. Ämaqä hñqu Nyita äpeyätqce, hänä ängüä iqumuatnä äpme, iqu tänggisa äyapätä mänggisa äwätä itä, itanqä iqu qätaqä näqisquänqiyä. ¹⁰ Quwä meqce äpquwi, quwä ämepu, pizqä äpäsäpu, itanqä qui imäqä dinänji. Nyi iinjä maetqce. Nyi äpkqce, qu hänä-pmeqenqce äwa miqä, kuapänä mapnqä dinqce.

¹¹ Nyi Sipsipqä-miqä Änguanänqä-qunji. Inji ämaqä sipsipqä ängüänä miqä iqu, sipsipqeuñqä yänä winä. ¹² Ämaqä mbqä metnqä sipsipqä qanyinä yakuä miqä iqu, hiveqä hiqiyqä pñanji äqunäqänqanji, iqu sipsipqä-miqä naqä-qakuä-qu hma etanji, itanqä sipsipqce, iqueqä maeqä etanqä, inji iqu qunji äväma zä wänä. Ga hiveqä hiqiyqä iqu äpäqce, qunji ändämiqanquti, qu näñä-täqi upnä. ¹³ Ämaqä iqu mbqä metnqänä wäunüä itä, sipsipqenqä knuä mämeqä iqä-qae, zä wänä.

¹⁴⁻¹⁵ Nyi Sipsipqä-miqä Änguanänqä-qunji. Apiqu Nyinyqä näqnqä etanji, ga Nyi Apiquenyqä-pqä näqnqä enä. Asä inji, Nyi Nqä sipsipqenqä näqnqä etanqä, qu-pqce Nyinyqä näqnqä enä. Inji Nyi sipsipqä yätamäqänqä päkonmä. ¹⁶ Täknä huiziuñi, Nyaqä sipsipqä hui-pqce äpmeñä. Ga Nyi qunji ätuma pñänä. Inji Nyi ‘daänä’ tquanqanji, qu Nyaqä quväki qätä änyiyäpu äppnqäüä. Ga sipsipqä iinjä, naqä-hñqunä etanqpi, ga quwqä Ämiqce, Hñqunä hiäniqce. ¹⁷ Nyaqä hänä-pmeqce anqumä mamniqä etanji, Nyi sipsipqeuñqä yänä wämä. Ga iinjä imqä itqätanqgetanji, Apiqu Nyinyqä äwinyä. ¹⁸ Nyaqä hänä-pmeqce, ämaqä hui hinqi quwqä äwinqänä dutanä, qui mimäqä ipnä. Nyi änyinqä Nqä duta, yänä wämqce. Nyi Nqä hänä-pmeqce ävätmä, itanqä anqumä meqänqce, yänänäqnqä ämeñä. Nqä Apiqu Nyi iinjä imäkmqä ändkqeqä” ätukqce.

¹⁹ Jisasi Iqu i tqanqceñqce, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminuwä iqua anqumä inji-inji äktqänqjuwi. ²⁰ Kuapänänqä hui, “Iqu dnä quvqä-tänq eä, qämä-qämä itä i ätqi. He Iqueni qätä sunqä wiyqäüä?” ätukuwi. ²¹ Itanqä hui, “Ämaqä dnä quvqä-tänq hñqu, kuknuä tiinjä matqä danä yänä. Dnä quvqce, ämaqä hinuä maqnqä itanquwä iunji, hinuä qämbnqce äänä imäkäniqiyä?” ätukuwi.

Israitqä iqua, Jisasi Ique äpäsänä-tpu ikuwinqä

²² Inganji qu hinuñi naqä, hiqäva-imäqä anji Goti Iqueni анги imäkkuwinqä knuä indqänäpu, yeeqä ipnqä Jerusälemänji aquvä äqänqjuwi. Inji hiunji dnä maenqä, isqänqä imäkminuwä. ²³ Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäqä anä täknä yänqgisa, Solomonä iqueqä anä mätvätinjä ätminuwä iu ikäminqce. ²⁴ I ikitqätanqä, Israitqä iqi hiqäva imäkminuwä hñqua, Ique aquvä äwqämbiyi, “Ne Sinyqä knuä qämä-qämä injä ämetunqce, Si awi äknqä nattñänqäwä? Si Kraisi Ämaqä ne ämineyätñqä

Goti Hanjuwä Iqu ätekikqä Iquki eäni, Si kuknuä ktqä matqä, naqä-qakuänänjä natiyä” ätukuwi.

²⁵ I tqanguwängga, Iqu kimanji, “Nyi ‘Iinjä-iinjä’ etqanga, he Nyi tqangqä dunji, qätä mänyiyqä ipu, quuvqä maeciyyä äyä itqänä. Nyi nätmätqä Apiqueä yoqeta imäkätñqe, ga ii Nyinyqe, qe ämetquetqänä. ²⁶ I metqueqanga, he Nyaqä sipsipqä-queenä maeqä ipu, Nyinyqe quuvqä maeciyyä äyä itqänä. ²⁷ Sipsipqä Nyaqä di, qu Nyaqä quväki qätä nyiyqangä, Nyi qunqä näñqä enä. Inji qu Nyi qänaki nyivändpnä. ²⁸ Ga Nyi qunji, quuvqä hea ique-ique pmeqe vqangmndi, qu mapäkonqä danä iqänqe. Itanga ämaqä-pqä hui, Nyaqä hipa iutanji huätä mämandauñqe. ²⁹ Apiqu sipsipqä Nyi ändapqä Iqu, Yänänäñqä-qu eä, eeqänäni ämäwqätäuä. Inji ämaqä-pqä hui, Apiqueä hipa iutanji mämotauqä ipnä. ³⁰ Nyitä Apiqutanji, Ye naqä-hñqunäyqä” ätukqe.

³¹ I tqangqenqä, Israitqä iqua angumä hikä ämepu, Ique päsänä-tpu ikuwi. ³² I iqanguwängga, Jisasi Iqu qunji, “Nyi wäunuä änguanänjä Apiqu ändapqä, heyaqä hiñuä iqisa kuapänä imäkätñqe. He hiki, wäunuä iquautanä äkisquenqä bäkñqäwä?” ätukqe.

³³ I tqanga qu, “Ne Siñi, hiki wäunuä änguanänjä imäkätqäninjä kpäsatuñquä miqä iqu. Si Ämaqä hiñgänquki qäyä eänä, Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa etnä, Ique äkittqiyqanñinjä ii kpäsatuñquä iqunä” ätukuwi.

³⁴ Inganji Jisasi Iqu qunji, “Heqä kuknuä-suqenqä tuwanuä äqänänqeuñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuji tii äqänä. *‘Nyi henyqe, “goti-quenqä” ätkqe qä.*”³⁵⁻³⁶ Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä tuwanuä äqänänqä, hea ique-ique naqä-qakuänänjä äqänä äwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä Iqueqä kuknuä äwikqä iquauñi, ‘he goti-quenqä’ ätukqe. Inäqe Nyi Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu ätanuä ändeetä, qua täunqä äñandowatkqä Iqunä, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qunqä,’ tqangqenqä he, ‘Si Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa etnä, Iqenji äkittqiyenyä’ ätuqwi, äänä etanqä ätqäuä? ³⁷ Nyi wäunui, Apiqueä di mimäkkä-säpi, he Nyinyqe quuvqä maeciyyä iqäpninji. ³⁸ Inäqe, Nyi imäkqe, he Nyaqä kuknuji naqä-qakuä mimäkkä ipiyäqe, Nyi wäunuä imäkätñqeuñi quuvqä heqänqä. Injä iutanji he näñqä ämepu, Apiqu Nyi nyinätangi, Nyi Ique änyänqä iunqe, näñqä änguanänjä epñqäqä” ätukqe.

³⁹ Inganji qu angumä Iqenji a kiqätanä-tpu iqangä, Iqu quvaqä hipa iuta äutakñga äukqe.

⁴⁰ Iqisanji, Iqu angumä eqä Jotänä ique nängisanqä äwäqe, Jonä iqu änyänänqä ämaqä asñä äqäminqä iqi äpmaminqä. ⁴¹ Iqinji, ämaqä kuapänäni, “Jonä iqu nätmätqä ämaqä mimäkkänänjä di mimäkkä qäyä itä, Ämaqä Tquenyqä ätkqe, eeqänäni naqä-qakuqä” ätäpu, Ique äwimakuwi. ⁴² Inganji ämaqä kuapänäni, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

11

Lasarusi iqu äpäkonqenqä

¹ Inganji, ämaqä anä-himqä Betani pmeqä hñqu, yoqä Lasarusi, iqu täñä-yaqä ämakqe. Betani, Mäliya Mala näsuaqiyqä anä-himqe. ² Apäkä Mäliyai, qänakñi eqä sisnyanä-weqe ämetä, Naqä Iqueä yukä bu äwiqatätä, iyyqä detä yemä iwimäkkqä iyyi. Lasarusi täñä-yaqä ämakqä iqu, iyyqä kasiqä-quvi. ³ Inganji iqueqä kasiqä-uaqu Jisasi Iquenyqä, “Naqä Iquki, Tqä näueqä Si kiñä äkinyätñqä iqu, täñä-yaqä äwinä” ätäsinä, kuknuä ändowatkñi.

⁴ I äwiyaqe, Jisasi Iqu, “Tänä-yaqe, näwinyä päkonqänqä maetqe, Goti Hanjuwä Iqu yoqä naqe, iuta meqanquti, ga Iqueqä Ymeqä-pqä Iqu inä menqiyä” ätukqe.

⁵ Iqu Mala, Mäliya, Lasarusi näsqanqä kiñä äwinyminqä.

⁶ Jisasi Iqu Lasarusi iquenyqe, “Tänä-yaqä äwinä” tqangä äwiyaqe, Iqu mäwqä danä hiunji hñquaqu, iqi inä äpmakqe. ⁷ I äpmeqe, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauñi, “Ne angumä qua Jutiyangqä äwanä” ätukqe.

⁸ I tqanga iqua, “Näñqä-vqä Iquki, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-qäyqä iqua, qu hikä kpäsänä-tpu iquwi, hñga hma enqe, Si angumä asä dunqä utqä inyä?” ätukuwi.

⁹ Iqu kimanji, “Hiunji ique-iqenji, wenji hñganqä äunqä mäwqä iqä maeqä inä?” ätukqe. “Inji ämaqä äsqu-äsqe we hunätanga äwqe, iqu we-hunqä ique äqunä äwqi. Näñi-täqi äqutäutä, quannä mapäknqä danä iquänä. ¹⁰ Inäqe, hea witanqä äwqä iqu, iqesani we maunqä etanquti, näñi-täqi qutäuquäniqeäqä” ätukqe. ¹¹ I ätäuqetanji, tii ätukqe. “Neqä neyämaqä Lasarusi iqu hiqäqä äwinä. Inäqe Nyi ique ävauqumuatmqä diñqä umqeqä” ätukqe.

* 10:34 Apqä Bukä 82:6

¹² I tquanğanı iqua, “Naqâ Iquki, iqu hiqaqâ äwinqe, änguä hençiyä” ätukuwi. ¹³ Jisasi Iqu Lasarusi iqu pizqâ etanğqenqâ tquanğı, iqua, “Qanyä hiqaqâ witanğı ätqiyä” tpu ikuwi.

¹⁴ I iqanğuwänğa Iqu awä jänä tii ätukqe. “Lasarusi iqu ae äpäkonğqeqä. ¹⁵ İnäqe, he Nyinyqâ quuvqâ heqäpñqâ dınqâ indqänätmä, Nyi iqtänji mäpmeqâ iqenqâ yeeqâ iğ. Täñğanı ne iqenyqâ yqâ äwanä” ätukqe.

¹⁶ I tquanğanı, Tomasi “Ymeqâ Qäyawiğä”^{*} ätumiñuwä iqu, wäunjuänqâ ämotquaminqâ huizi iquauñi, “Ne-pqe, neqâ Naqâ Iqutä anä päkonatunquänä äwanä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Mala näsuaqisä kukñuä ätñguwiñqâ

¹⁷ Jisasi Iqu ätimäutäqänğanı, “Qu Lasarusi iqueä huiwi, hikä himanju equwi, hea hñquaqu-hñquaqu ae äpäwqiyä” tquanğä äwikqe. ¹⁸ Betanisañi Jerusälemänqe, kiñämä maetqe, qäqiqinji (3 kilomita). ¹⁹ İiñä etanğı, Israitqâ kuapänänji, Malaqätä Mäliyaqätä kasiqâqu pizqâ etanğqenqâ, “aueqâ” ätuäpu, äwqâ hanuä iwimäkpnqâ äpkuwi.

²⁰ Malai “Jisasi Iqu äpqiyä” tquanğä äwiyäqe, Mäliya anä yäpâ yämä qäyâ äpmetanğı, ii Ique wimetñqâ ätimäwa äpäukqe. ²¹ İi Jisasi Ique äwimeqe, “Naqâ Iquki, Si täqi pmeqâ-säpi, nyaqâ nyiqäqu mapäkonqâ iquäniyqâ” ätukqe. ²² “İnäqe, nyi näqñqe. Täñğanä-pqe, Si Goti Hanjuwä Ique, nätmätqâ hnjuanqâ yatñqâ vqanğtqe, Iqu äktapänqiyä” ätukqe.

²³ I tquanğa, Iqu Malanı, “Tqâ siqäqu häñä vaunqiyä” ätukqe.

²⁴ İi kimañi, “Nyi näqñqe, hiunji yäpakä qokä-apäkä anğumä vauqanğuwänğanı, iqu ävauniqeqä” ätukqe.

²⁵ İnğanı, Iqu iinji, “Nyi ämaqe anğı ävauqumuatätmä, Häñä-pmeqâ Iqunjqâ” ätukqe. “Ämaqâ Nyinyqâ quuvqâ eqämätätqâ iqu, äpäkonätqâ-qe, häñä pmeniqe.

²⁶ İtanğa ämaqâ häñä äpmapu Nyinyqâ quuvqâ eqämipqe, mapäkonqâ danä iqänqe. İñi si kukñuä täñqe quuvqâ eqänä?”

²⁷ I tquanğa ii, “Naqâ Iquki, nyi quuvqâ eqiyqänä” ätuätä, “Si Goti Hanjuwä Iqueqâ Ymeqâ-quki eänä, ga Kraisi ne äminesñqâ atäunüä äktekqâ Iquki eänä, itanğa Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qua täunqâ äpänqiyä’ ätkqâ Iqukiyqâ” ätukqe.

²⁸ Mala ii ae ätuäqetanji, Iqenji äväma, Mäliyanqâ äwäqe, kukñuä ätuätümetä, iinji qeiginyä, “Näqñqâ-vqâ Iqu näñjisa sinyqâ ätqiyä” ätukqe. ²⁹ Mäliyai iinä äwiyäqe, äpakä miqâ Jisasi Ique wimetñqâ maqänänä äukqe. ³⁰ Jisasi Iqu anä-himqâ Betanisañi, näñğisa Mala äwimäqğä iqi yqänä äpmaminqe. ³¹ Ämaqâ Mäliya ‘aueqâ’ ätuäpu, iisä anju anä äpmamiñuwı, ii häuququenyä itä, ätimäwa uwqanğı äqumbiyi, qu, “İi knui, qua equwä duta qäyätñqâ äwqiyä” knuä vqanğı, ii qänaki äwivändkuwi.

³² Mäliya Jisasi Iqu pmetanğqâ iqi ätimäutä, Ique äqunäqe, Iqueqâ yukä iqi qonä äwoktäutä, “Naqâ Iquki, Si täqi pmeqâ-säpi, nyaqâ nyiqäqu mapäkonqâ iquniñğä” ätukqe.

³³⁻³⁴ Jisasi Iqu Mäliyatä, ämaqâ iisä anä äpmapiyitä, qu ka ipu knuä qäyqanğä äqunäqe, Iqu äwqâ tnänñä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyqanğı, Iqu anä miqâ itä, “He iqenji quae äknği equwäwä?” ätukqe.

I tquanğanı, “Naqâ Iquki, Si hiñuä qundñqâ äwanä” ätukuwi.

³⁵ İnğanı, Jisasi Iqu knuä äqäkqe. ³⁶ İinqe Israitqâ iqua tii ätñguwi. “Hiñuä qumbu. Iqu Lasarusi iqenyqâ kiinñä wiñğanğiyi.” ³⁷ I tquanğuwänğa, hñqua, “Ämaqâ hiñuä maññqâ ique änguä imäkqâ Tqu, Lasarusi iqu mapäkonqâ yätñqâ yänänäñqğâ maeqätänä?” ätkuwi.

Jisasi Iqu, Lasarusi ique anğu häñä ävauqumuatqenqâ

³⁸ İnğanı, Jisasi Iqu anğumä äwqâ tnänñä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyqanğa, hikä himanñä iqueqâ huiwi pñqâ ekuwä iunqâ äukqe. Hikä himanñä iunji, hikä hñqu qñqanñä äptänminqe. ³⁹ İi ätimäüqe, “Hiki huätä hutepiyä” ätukqe.

I tquanğanı, Mala, pizqâ iqueqâ kasiqi, “Naqâ Iquki, hea hñquaqu-hñquaqu ae äpäwqe, pizqâ piyanñä qäyänqiyä” ätukqe.

⁴⁰ Ga, Iqu iinji, “Nyi tii äyâ äktqe. ‘Si quuvqâ eqiyqäti, Goti Hanjuwä Iqueä yänänäñqqe hiñuä qundñqinyä.’” ⁴¹ Qu inğanı, hikä qñqanji huätä äutekuwi. I huteqanğuwänğanı, Iqu hiñuä haqâ yätu äqänä, “Apiquki, Si Nyi qätä nyiyqanğñinğä, Nyi ‘änğuiqâ’ äktqâ. ⁴² Nyi näqñqe. Si hea ique-ique qätä änyiyätqänñä-qe, ämaqâ täqi ätqäunjuwä tä, Si änändowatkñinğä qu näqñqâ hipñqenqâ i äktqänä” ätukqe. ⁴³ Iqu i ätuäqe, tääqâ yänänäñqğänä, “Lasarusi iquki, täñğisa biyâ!” ätukqe. ⁴⁴ I tquanğanı,

* **11:16** Wiyä kukñuä İunji, yoqâ Ditimasi äqänä. Kukñuä Ditimasi, ii Grikä pmeqâ iquauqâ kukñuä. Kiqâ quati, Ymeqâ Qäyawiğä.

iqu yukā-hipa-himiu, yuā huāqā huātñqā-qu, tänggisa äpkqe. I pqanğani, Jisasi Iqu quñi, “Yuā huāqe, huätä vasqiyāwqatpiyā” ätukqe.

Qu Jisasi Ique pizqā päkpnqā ätkuwinqā†

⁴⁵ Inğani ämaqā Mäliyatā äpkuwi, Iqu i imäkqanği äqumbiyänğani, kuapänäni, Iquenyqā quuvqā eqäkuwi. ⁴⁶ Inğaqe, hñqua anğumā äwäpiyänğani, Parisi iquau äwimepu Jisasi Iqu i imäkqanğqenqā awā ätukuwi. ⁴⁷ I äwipiwi, hiqäva-imäkqā naqā iquatā, Parisi iquatäni, ämaqā yoqā-tänğ huizi iquau aquvā qämbñqā itmakuwi. Aquvā äqämbiyi, “Ämaqā nätmätqā ämaqā mimäkqänänğä du imäkätñqā Tquenyqe, ne äänä yatunquāwā?” ätñguwi. ⁴⁸ “Iqu i qäyā iqanğuti ne hiñuinä äqunatqe, ämaqā eeqänänğä Iquenyqā quuvqā heqiyqanğpi, ämaqā Romätanğ iqua äpäpu, neyaqā hiqäva-imäkqā anğitā ämaqetäni, qui inemäkpnğauā” ätñguwi.

⁴⁹ Iquautanğ hñqu, iqueqā yoqe, Käyāpasi iquwi. Quväukuä iqueni, hiqäva-imäkqā naqā iquau miqā äpme, quñi, “He kñuä maeqā itqänğ. ⁵⁰ Ämaqā eeqänänğ qui mimäkñqā ipñqā diñqe, ämaqā hñqunä quñqā päkonqe, anğuiqā. † He iinqe mañqñqā eänäuä” ätukqe.

⁵¹ Iqu iinği, kñuä indqänğqā iqueqeta ätkqā hmanği. Iqu quväukuä iqueni hiqäva-imäkqā naqā iquau miqā äpmeqā-qae, Jisasi Iqu Israitqā iquauñqā päkonätñqā etanğqenqā, hiñuä ätäta i ätukqe. ⁵² Itanğa Jisasi Iqu iquauñqänä päkonätñqā maetqe, Goti Hanjuwä Iqueqā ymeqā im-imä äpmakäwonjuwi, aquvā naqā-hñqunä maqiyätñqenqā päkonätñqā etanğqenqā, Käyāpasi iqu hiñuä ätukqe. ⁵³ Hiunği iquesani, iqua Jisasi Ique päkpnğqñqā hänaqänğqā qavqā imiñuwi.

⁵⁴ Qu i iqanğuwinqā, Jisasi Iqu Israitqā iquauñqā hiñuä iqi äti mikiqā danä imiñqe. Iqu iqini ävāma, anğ avqñqā iqueqā hituñuä iqi anğ-himqā hmbu, kiqā yoqe Eplaimñqā äukqe. Iqini Iqu Iqueqā wäunjuänğqā ämotquaminğqā iquatā anä äpmamiñuwi.

⁵⁵ Israitqā Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iquauñqā hiunği naqänänğä Pasopa ätätcänğuwä iqu qäqi timäutñqā ikqe. Ga Israitqā im-imä äpmakäumiñuä kuapänänği, qu suqā piyanğ-weqā imäkmiñuwi, jänä imäkñqā du imäkäpu hiunği inğanqe jänä imäkmbñqā, Jerusälemä yätunğqā ekuwi. ⁵⁶ Qu Jisasi Iquenyqā hiñuä aanğqā äqumbiyi, hiqäva-imäkqā anğ täkñä yänğisa äpeipiyi, quwqā-quwä, “Si Iquenyqe, hiunği aquvāñqñqā naqā täunqe, “ätimäunqiyä” kñuä äkiyqiyä, äänä äkiyqiyä?” ätñgäukuwi. ⁵⁷ Inğani, hiqäva-imäkqā naqā iquatā, Parisi iquatā, Jisasi Ique a kiqätñqenqe, “Hesanğ hñqu Iqu pmetanğqeuñqā näcnğqā eänqe, awā natänä” ae ätukuwi.

12

*Mäliyai, eqā sisnyanğ-weqe, Jisasi Ique äwiquatqenqā**

¹ Hiunği naqänänğä Pasopa ätätcänğuwä iqu timäutñqe, hea 6 änyä etanği, Jisasi Iqu Betaniñqā äukqe. Betani, Lasarusi, Jisasi Iqu qua buta anğumä hänğ ävauqumuatqñqā iqueqā anğ-himqe. ² Ämaqā Betani pmeqe, Jisasi Iquenyqā yeeqā ipu, ymisanğ imäkkuwi. Malai ymisanğ ämetä vqanğa, Lasarusi iqu ämaqā Jisasi Iqutā pmetanğuwitā anä äpmamiñqe. ³ Inğani Mäliyai eqā sisnyanğ-weqā mbqā naqā iqā häkä manğuä inğqā hui ämeqe, Jisasi Iqueqā yukā bu äwiquatätä, yemänğ iyyqā detä iwimäkkqe. Sisnyanğ iinği, anğ imñi iqunä a änduekkqe.

⁴⁻⁵ I imäkqanğqenqā, Jisasi Iqueqā wäunjuänğqā ämotquaminğqā hñqu, Jutasi Iskarioti, Jisasi Iquenyqā täkqā tuätñqā iqu, “Eqā sisnyanğ-weqā tä, mbqā 300 ämetä, mbqe ämaqā nätmätqā maeqeu yätamäkqänğqā mimäkqe sunğawā?” ätkqe. ⁶ Iqu iinği, naqä-qakuä ämaqā nätmätqā maeqeuñqā kñuä äme ätkqā ma, iqu quwä-meqä-qu eä, i ätkqe. Mbqā qae iqu imanäqä-qae, iqu mbqā iunği hui quwä ätamñqe.

⁷ I tqanğqänğa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi qua jipqänğanğqā ämeqā di, iinğ hiñuinä qunyä. ⁸ Ämaqā nätmätqā maeqe, hiunği eeqänänğä iunği hesä pmepnä. Nyi hesä äpakänä mäpmeqā imqänä” ätukqe.

Qu Lasarusi ique-pqā qäsä päkpnqā ätkuwinğä

⁹ Inğani Israitqā Jerusälemä iu hiqäva imäkmiñuwä iquautanğ kuapänä, “Jisasi Iqu Betani äpmenä” tqanğ äwipiwi, qu iqinyqā äukuwi. Qu iqinyqe, Jisasi Iquenyqänä mäwqā ikuwi. Lasarusi Jisasi Iqu qua buta anğumä hänğ ävauqumuatqñqā iquenyqā hiñuänğqätä qäsä äukuwi. ¹⁰⁻¹¹ Lasarusi iquesa, Israitqā kuapänänğä iqua hänaqā yäue ävämepe, Jisasi Iquenyqā quuvqā heqiyqanğuwitanğ, hiqäva-imäkqā naqā iqua, Lasarusi iquenğ-pqe, qäsä päsqänğqā kukñuä imäkkuwi.

† 11:44 Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Lukä 22:3-6 ‡ 11:50 Jonä 18:14 * 12: Matiu 26:6-13; Makä 14:3-9; Lukä 7:36-50

Jisasi Iqu, ämiqä naqä enqä-pa äpekqenqä†

¹² Awingani, ämaqä kuapanänjä hiunji naqä iquenyqä aquvä äqanqiwä iqua, "Jisasi Iqu Jerusälemänqä äpqiyä" tqanqä äwikuwi. ¹³ E äwipiyyi, qu haapqä-quwqä ämepu, Jisasi Iqutä mimbnqä äukuwi.

"Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä äwinä! Itanqa Ämaqä naqä Israitqä iqune ämineyqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta äpätqäuä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, anqäuä iwimäkqiyä"‡

ätäpu, awqä ätqa äumiñuwi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqu donqi änyä hipkä hñqu ämeqe, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanjuu ätnänqä-pa, iqueu pmeqä äukqe.

"Anjä-himqä Sayonä§ pmeqä iquenä, zä miqä pambu! Hiqä ämiqä naqä iqu, donqi änyä hipkä iqueu pmeqä äpätqäuä"* ätnänqä-pa äpkqe.

¹⁶ Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, iñqe knji, qänqa mämeqä ikuwi. Iqua, Goti Hanjuwä Iqu Ique hñjä ävauqumuatätä, yoqä naqä vqanqa, tuwanjuä Iquenyqä ätnänqä-pa, qäyunä ätimäukqenqä knji, inganä ämakuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu, Lasarusi iqu qua witañga tääqä ätuätumetä hñjä vauqumuatqanqi äqunqiwä iqua, ämaqä huiziquanji, "Iqu iñjä imäkqanqi äqunänqeqä" ätumiñuwi.

¹⁸ "Nätmatqä ämaqä hui mimäkqänäñi, Jisasi Iqu imäkqiyä" tqanqä äwipiyyitani, ämaqä kuapanänji Iqutä ämimbnqä äukuwi. ¹⁹ Inqanji Parisi iqua e äqumbiyi, "Hiñjuä qumbu! Ämaqä eeqänänji, Ique qänaknä äyä äwivändqäuä. Ne 'I yanqunä' ätätanä equque, matimäuqä yätñqänä äyä iqiyyä" ätnqiwu.

Ämaqä Grikä iquautanjä hñqua, Jisasi Ique wimapñqä ikuwinqä

²⁰ Qu Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqä haqeu mamäupñqä hiunji naqänänqanqani, ämaqä Grikä iquautanjä hñqua, aquvä anä qämbñqä ätimäukuwi.

²¹ Ämaqä iñji, qu Pilipä anjä-himqä Betsaitä, qua Gallili iu pmeqä ique äwimepu, "Naqä iquki, ne Jisasi Ique hiñjuä qunatunqä änenqiyä" ätukuwi. ²² Pilipä iqu qätä i äwiyäqe, äwätä, Endru ique tquanqi, iquaqu äwiyi, Jisasi Ique ämaqä iquauqä äwinqenqä ätukiyyi.

²³ Inqanji Jisasi Iqu kimani, "Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqetä, yänänäqñqetä metñqe, hiunji tä qänqa qe ätimäuqiyä" ätukqe. ²⁴ "Nyi naqä-qakuänä etqänä. Kuä-witqä uwqä hñqu qua bu mapäkñqä itä mapakonqä itqe, iqu kiqä-kiuänänqce. Inäqe, uwqä iqu qua bu äpänkätä äpäkönqce, iqesani kuapanänjä qäyanä. ²⁵ Ämaqä tqu-tqu hñjä-pmeqä iqueqe a kiqätñämitätqe, i äpäkönqänqce. Itanqa ämaqä tqu-tqu qua täu äpme, hñjä-pmeqä iqueqe a makiqätñqä imitätqe, iqu hñjä hea ique-ique pmeqe ämenä. ²⁶ Ämaqä äsq-äsq wänuä nyiyätñqä äwinyänqä iqu, Nyi qänaki nyivändätñqe. Inji Nyi pmetanqceunji, Nqä wänuä-nyiyqä iqu, iqi anänqce. Ämaqä tqu-tqu Nyaqä wänuä änyiyätñqä iqueä yoqe, Apiqu haqeu muämäunqiyä" ätukqe.

Jisasi Iqu, äpakonätñqenqä ätukqenqä

²⁷ "Tänqanji Nyi Nqä qeqä-quuvqä tämnji, hanjä naqänänjä ämeqä. Inji Nyi Apiqueni, 'Hanjä-iqä änyimeqä tqesani, hñjä inqumuatiyä' tmqäta, ä änäännyä tmqce? Inäqe, Nyi hanjä-iqä tä ämeqäqä tqu qäqu mamqä äpqäqe. ²⁸ Inji Apiquki, Tqä yoqe haqä yätu mayä!" ätukqe.

I tquanqani, kukñuä hñqu qäukuä yätutani, "Nyi Nqä yoqe haqä yätu ae ämaenqäqce. Itanqa Nyi anqumä maenmqänä" ätkqe. ²⁹ Ämaqä häukuä qäsänji iqi ätqäpiyyi, kukñuä i tqanqi äwipiyyä iquenyqe, "Mmqä kälkaqä ätqiyä" tqanqiwänqca, hui, "Enätqä hñqu kukñuä ätqiyä" ätukuwi.

³⁰ I tqanqiwänqca, Jisasi Iqu ämävauqe, "Kukñuä iqu yätamakqä Nyi nyiyätñqä matqä iqi. He heyätñqä ätqiyä" ätukqe. ³¹ "Qua täu äpmeñuwi iwäsäuce, täñqa qe ätimäuqi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä himä-wiunqä vqä qua täu ämitñqä iqueni, täñqanji huätä qe mamäunqiyä. ³² Nyinji, qu qua täutanji haqä yätqä ämma peyqanqanqani, ämaqä eeqänänji Nyi ämäqepmamqänä" ätukqe. ³³ Kukñuä iñji, Jisasi Iqu Iqueqä äpäkönqce, iñjä päkonätñqä etanqi, i ämotqetä ätukqe.

³⁴ Iwä, qu tii ätukuwi. "Neyaqä kukñuä-suqä iunji, 'Krais ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hea ique-ique pmeqeqä' ntänqä äwiyätunqce, 'Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu haqä yätqä äma pepñqäuä-qe' änä-änänqä tnyä?' ätuäpu, 'Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu tqukä?' ätukuwi.

† 12:10-11 Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40 ‡ 12:13 Apqä Bukä 118:25-26 § 12:14-15 Sayonä, anjä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi. * 12:14-15 Sakätiyasi 9:9

³⁵ Jisasi Iqu, “We-hunqä Iqu hesäni äpakänä mäpmeqä yänä. He We-hunqä Iqu-tänjä epiyä tängani, heawiqä iqu mämaequtäuqä danä yätñqe, we-hunqä äwquwä iunä upiyä. Heawiqä imä äwätñqä iqu, ‘äkñgi wänqutiyä?’ änyä maññqe. ³⁶ We-hunqä iqu-tänjä epiyä tängani, Iqueqä ymeqä epñqe, Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätukqe. Iqu kukñuä iini qäpu ätqwa äwäqe, qu Iqueni hiñuä mäqunquä ipñqe, zä imäkñä äpmamiñqe.

Israitqä kuapänäni, Jisäsi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwiñqä

³⁷ Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä hui mimäqñänäni, quvaqä hiñuä iqisa qäyä imäkqanji, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmamiñuwi. ³⁸ Hiñuä-tqä Asayä iqu kukñuä tii ätätä äqäqke.

“Naqä Iquki, neyaqä kukñuä tqanqque, ‘naqä-qakuiqä’ kñui tqi meqiyä? Naqä Iqu imäkqanji äqunäqe, Iqueqä yänänäñqenqe, näññqä tqi meqiyä?”†

Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmamiñuwi, Asayä iqueqä kukñui, naqä-qakuä ätimäukqe.

³⁹⁻⁴⁰ Asayä iqu kukñuä-pqä hñqu tii ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qu hiñuä maññqä danä ipu, kñuä mämeqä danä ipu, Nyi äñguä iwimäkqenqä maññqä danä ipñqe’ ätätä, Iqu quvaqä hiñui hea iwimäkätä, kñuä indqänqe, qñqanä äyekqe.”‡

Injä-qae, qu quuvqä maeqiyqä ipñqä etanji, quuvqä maeqiyqe i äpmamiñuwi. ⁴¹ Asayä iqu, Jisasi Iqu yoqä naqätä, yänänäñqä-tänjä-qu etanji äqunäqetanji, iqu Iquenyqñänäni i ätkqe.

⁴² Injäqe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkqä iquauqä naqä iquautanji, hui-pqe Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä-qe, qu Parisi iquauñqä zä ipu, awä matqä imiñuwi. Qu ze, Parisi iqu aña aquväñqetanji, aquvä qämbñqe mapqänqä huätä mamäupñqä etanji, i imiñuwi. ⁴³ Qu i imiñuwi, quvaqä yoqä haqä yätunji, Goti Hanjuwä Iqu maetñqä miqä da, ämaqe maepñqä duñqä imiñuwi.

Jisasi Iqu ämaqe, häñä iqumuatäninqä äpkqenqä

⁴⁴ Jisasi Iqu manä haqeqäta tii ätkqe. “Ämaqä Nyinyqä quuvqä heqiyqä iqu, Nyinyqänä maeqiyqä iqi. Nyi änändowatkqä Iquenyqä-pqätä qäsä eqiyqiyä. ⁴⁵ Nyi hiñuä äñqänänqä iqu, Nyinä manqänätqenä, Nyi änändowatkqä Iquenä-pqe, kekutäuku äyaqänänä. ⁴⁶ Nyinyqä quuvqä eqiyquwi, qu eqänänäni heawiqä imä yqänä mäpmeqä danä ipñqä iñqe, Nyi qua täu äpmeñuwä iunji, we weumäkmqä äpkqe. ⁴⁷ Nyi qua täu äpmeñuwä iu iwäsäumqä maetqe, quñi häñä iqumuatmqä äpkqe. Inji, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätäqä-qe, qänakñäni miqä danä iqäqe, Nyi iqueni miwäusqä danä iqä. ⁴⁸ Nyitä Nyaqä kukñuitä tuwä äwiyätä mämeqä itñqä iqueni, hiunji yäpakänqanji, Nyaqä kukñuä ätätñqä iqu, iqueni iwäsäutä qui imäkäniqe. ⁴⁹ Ii tiñä etanjiyi. Nyi iini, kñuä Nqä duta matqä iqä. Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, ‘kukñuä ii ätätñä awä tiyä’ dqanji iutanji. ⁵⁰ Inji Nyi näqñqe, Iqueä kukñui häñä hea ique-iqwe pmeqä vqätänji. Injä etanji, Nyi kukñui, Apiqu ändapqä dunä ätätqänänä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuä yätquakä iquatä, ymisanä yäpakä änguwänqanqä* (13:1-17:26)

13

Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotqaminqä iquauä yukä bu, asñä äwqäkäukqenqä

¹ Israitqä iquauqä hiunji naqänänä Pasopa ätätqänjuwä iqu timäutñqanqanji. Inqanji, Jisasi Iqu qua täu äväma, Iqueqä Kaniquenyqä yqä äyä etanqñenqä näqñqä emiñqe. Iqu Iqueqä ämaqä qua täu pmetanquwä iquauñqe, Iqueqä qua täu pmeqe qäpu etñqänqanä-pqe, kiñä yqänä äwinymiñqe.

² Heaitänji, Jisasi Iqutä Iqueqä wäunjuänqä ämotqaminqä iquatä buayä bñqä pmetanquwänqanji, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, Jutasi iqu Jisasi Iqueni, ämaqä huiziquauä hipa iqinji, täkqä tuätñqenqä kñuä iqä äwikqe. Jutasi iqu Saimonä Iskariotitanä iqueä hikñä iqueyi. ³ Jisasi Iqu, Kaniqu nätmätqä eqänänäni, Iqueä hipa iqi ämitñqä eqäqä etanqñenqä, näqñqä emiñqe. Ga Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äpkqenqätä, Iquenyqä ängumä yätñqenqetä, näqñqä inä emiñqe. ⁴ Injä etanji Iqu pämä ätqäuwe, Iqueqä qäkä quäucqä haqäqiniqu huätä äquväteqe, huiwä ye imäkqe ämetä, äwqä iqi guä ämäsäñngqe. ⁵ Itanji Iqu eqä hevqä equatiqueteqe, Iqueqä

† 12:38 Asayä 53:1 ‡ 12:39-40 Asayä 6:10 * 13: Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38

wäunjuänqä ämotquaminqä iquauä yukä bu asnjä äwqäkäuwatä, huiwä ye imäkqetä, yeemä iwimäqäuminqe.

⁶ I imäkqanji, Saimonä Pitä ique wimeqanğa, iqu, “Naqä Iquki, Si nyaqä yukä bu asnjä nqätñqätanä?” ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi tänğa imäkqä täñqe, si tänğanji näññqä änä mämeqä inyä. Si näññqe, inğa matñiqä” ätukqe.

⁸ Ga Pitä iqu “Si nyaqä yukä bunji, asnjä mañqiyqä danä iqätñqinyä” ätukqe.

Iwä Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi si asnjä makqiyqä imqe, si Nyaqä ämaquki maetqenä” ätukqe.

⁹ I tquanganji iqu, “Iinjä sätäti, Naqä Iquki, yukä bunä mañqiyqä panä. Nyuänjä-hipa qäsänqeqä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kimani, “Ämaqä asnji, qäsä ae äqänqgä iqu, kiyä maeqä näwinyä äñguänänjä enqä-qae, asnjä angumñi, yukä bunä qänätñqeqä. He kiyä maeqä näwinyä äñguänänjuenä epiyä-qe, eeqänänjuenä maetqänä” ätukqe. ¹¹ Jisasi Iqu ämaqä Iquenyä täkqä tuätñqä iquenyqe ae näññqä eäqetani, qunji, “He kiyä maeqä näwinyä äñguänänji, eequenä maetqenä-qe,” iinjqä ätukqe.

¹² Yukä asnji qäpu äwqäyäqe, Iqueqä qäkä quäuqä imäknätä, angumä quamä äpmeqe, “Nyi tä emäkqä täñqe, he näññqä ämeqäuä?” ätuätä yatñqä äwikqe. ¹³ Yatñqä i äväqetani, “He Nyinji, ‘Näññqä-vqukiyqä’ ändäpu, ‘Naqä Ämiqukiyyä’ ändätqänjuwi, iinji qäyunjqae, Nyi Injunqä” ätukqe. ¹⁴ “Nyi Naqä Ämiqä-qunä eämä, ga näññqä Vqä-qunä qäyä emä-qe, heyaqä yukä bunji asnjä eqiyqä-qae, he-pqe hiqä yuki asä ii qänqäwqäpñqä” ätukqe. ¹⁵ “Nyi tä imäkqe, he Nyi imäkqä-pa imäkqäpnuwänqä ämetquetmä i imäkqä. ¹⁶ Inji Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Wäunjuä-wiyqä hñqu, iqueqä naqä ämiqä iqueni mämäwqätäutqe, itanğa kukñuä äma uwqä hñqu, ‘kukñuä äma uvä’ ätuätä dowatqä iqueni mämäwqätäuqä yänä. ¹⁷ Tängganji, he Nyi imäkqenqä ae näññqä äñguänä equwä-qae, he asä ii imäkpqe, yeeqä iqäpnuwiqä” ätukqe.

¹⁸ “Nyi he eequenqä matqä iqä. Ämaqä Nyi atäunjuä eyätmä etmeqä iquenñqe, näññqe ae enä. Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä tuwanjuu ätnäñqe, naqä-qakuä ätimäutñqä injqä imäkmä. Kukñui,

‘Ämaqä Nyaqä buayi anä änätqänueä iqu, Nyi qonjqä nyätñqä yukä äyawa äpeyqiyä’ äqänä.†

¹⁹ Iinjä ätimäutñqä änyä etanği, Nyi tänğa näwi etqä. Iwä ätimäuqanğanji, he Nyinjqä näññqe, Nyi hea ique-ique Pmequnä äyä etanqenñqe, epñqeyi. ²⁰ Naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Nyi ändowatqanğundqä hñque yeeqätä itmeqe, Nyi-pqä qäsä indmeqi. Itanğa tqu-tqu Nyi indmetqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqä inä itmeqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Hesanjä hñqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä” ätukqenqä†

²¹ Iinjä ätuäqetani, Iqueqä qeqä-quuvqä imñi, änä mäwimänjqä iqanği, Iqu inğanji ätnänäqi äti, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Hesanjä hñqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä.” ²² I tquanganji, Iqueqä wäunjuänjqä ämotquaminqä iqua, “Iinji tquenyqä tqutiyä” tpu ipu, iqua quwqä-quwä hiñjuä ämiqänğäukuwi.

²³ I ipiyitani, iquautanjä Jisasi Iqu iquenyqä kuapanä äwinyminqä iqu, Jisasi Iqutä qäqiqi äpmaminqe. ²⁴ Ga Saimonä Pitä iqu, “Tquenyqä tqutiyä” tä itä, ämaqä iqueni, Jisasi Ique yatñqä vätnjqä himitä äwikqe. ²⁵ Iwä iqu Jisasi Iqueni qäpisa, “Naqä Iquki, Si iinji, tquenqä tnyä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

²⁶ Yatñqä i vqanğa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Ämaqä Nyi bretqä tä hevqä bu äyämetmä wimqä iqu, qäquvqä” ätukqe. Iwä Iqu bretqe hevqeu äyämeqe, Jutasi Saimonä Iskariotitänjä iqueqä hikñä ique äwikqe. ²⁷ Jutasi iqu bretqe tii motauqanğanji, Goti Hanjuwä Ique himä-wiunqä vqä Setänä iqu, Jutasi ique äpaqukqe. Iinjä itanği, Jisasi Iqu iqueni, “Si nätmätqä hui imäktñqä etanğutqe, maqänä imäkiyä” ätukqe. ²⁸ Iqu kukñuä tquangi äwipiyyä iqua, “Kukñuä ii, sunqä tqutiyä” tpu ikuwi. ²⁹ Mbqä qae, Jutasi iqu mitqätanğqä-qae, hñqua “Ymisanjä imäkqänqä nätmätqä aanqä etanği hui mbqä yätñqä tqutiyä, ä ämaqä nätmätqänqä äwa iqanğuwä iu vätnjqä tqutiyä” tpu ikuwi. ³⁰ Itanği, Jutasi iqu bretqe ämotauqe, yäpaqä mäñgisa äukqe. Ii heatqänğayı.

Jisasi Iqu kukñuä-suqä änyä-hänjä äwikqenqä

³¹ Jutasi iqu ätimäwa uwqanğanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueä yoqä naqe, tänğa ätnänäqi wiñqiyä. Ga Ymeqä Iquesanji, Goti Hanjuwä Iqueqä

yoqā naqā-pqe, ātnānāqi inā wiñqiyā. ³² Goti Hanjuwā Iqueā yoqā naqe, Ymeqā Iquesa ātnānāqi wiqanğutqe, Iqu Iqueqā-kieu Ymeqā Iqueā yoqā naqe, ātnānāqi maqānā imākānqiyā. ³³ Nqā ymeqā iquenā, Nyi hesāni āpakā mārmeqā imqānā. Nyi āwqanğani, he Nyinyqā qāvqā ikāpnuwi. Nyi Israitqā iquauqā naqā iquau ātukqe, tānğani he etqā. ‘Nyi umqā iunji, he māvqā danā ipnuwi.’ ³⁴ Tānğani Nyi kukñuā-suqā ānyā-hānā tiñā etapqā. He hñqunā-hñqunā hiqā-hiuñqā enqā di, aañā kiññā henguātñqe. Nyi henyqā ānyinqe, aañā kiññā ānyinyātñqā-pa, he-pqe hiqā-hiuñqā aañā kiññā henguātñqe. ³⁵ He iññā iqanğpqe, āmaqā eeqānā qu nāqñqe iuta heñqāuā. He Nyaqā wāunūā yātquakā-quenā āyā etanği heqāmbñqānānyā” ātukqe.

Jisasi Iqu Pitā iqueni, “‘Nyi Iquenqe, ānyā mañqe qā’ ttñqinyā” ātukqenqā^S

³⁶ I tquanğa, Saimonā Pitā iqu, “Naqā Iquki, Si ākñğinğā utñqāwā?” tquanğa, Jisasi Iqu, “Nyi umqā iunji, tānğani si qānaki maqğā isñqinyā. Si Nyinyqā inğa tñiqā” ātukqe.

³⁷ Kimañi, Pitā iqu tii ātukqe. “Naqā Iquki, nyi Sinji tānğani qānaki makivāndqe, sunğā imqāwā? Nyi Sinğā yāñā wāmqā nāwi āpmeñānā.”

³⁸ I tquanğa, Jisasi Iqu, “Si naqā-qakuā Nyinyqā yāñā wātñqātanā? Nyi naqā-qakuā tii āktqā. Kukutakisqā ākaki, ānyā ātātñqā etanğa, si Nyinyqe, ‘Nyi Iquenqe ānyā mañqe qā,’ hñquaqui-hñque ttñqinyā” ātukqe.

14

Jisasi Iqu, Apiquenyqā Huññqā-quvi

¹ Jisasi Iqu tii-pqā inā ātukqe. “He iñğā āwqā hanğā heyqanğuti, qundqāndqā miqā ipu, Goti Hanjuwā Iquenyqātā, Nyinyqātā quuvqā heqāpnqe qā. ² Nyaqā Apiqueā anjuñi, hiñqe, kuapānā imākñānā. Iñğā naqā-qakuā maetanğutqe, Nyi heñi, ‘Henyqā anğā nāwi imākmqā umqe-qe,’ maetqā iqāmninji. ³ Nyi āwātñā, henyqā anji nāwi imākemi, angumā āpmqe, he Nyitā anā pmetunğūā etma umniqe qā. Iwā anğā Nyi āpmeñqā iunji, he-pqe anā pmeni qe qā. ⁴ Anğā Nyi umqā iqāqā iunqe, he huñğenqe nāqñqā ae āyā āmenğāuā” ātukqe.

⁵ I tquanğa, Tomasi iqu, “Naqā Iquki, si utñqā iunqe, ne ānyā mañqā equnā. Inji ne huñğenqe, nāqñqe, ānā heatunğūāwā?” ātukqe.

⁶ Jisasi Iqu kimanji tii ātukqe. “Nyi Nqā-nāuā Huññqā-qunā, Naqā-qakuā-qunā, itanğa Hāñğā-pmeqā Iqunğqā. Apique wimeqe, huññqā hñqu minğā inā. Oeyqā. Nyitanānji. ⁷ He Nyinyqā nāqñqā ānğūā eññuwi, ga Nqā Apiquenyqā-pqe nāqñqā ānğūā asā ii hipñqāuā. He Iquenyqe nāqñqā tānğa qe eāpu, Iqueni hiññā āyā āqunāñāuā.”

⁸ I tquanğa, Pilipā iqu, “Naqā Iquki, neyaqā ānenqā qāpu hiātñqenqe, Apiqueni mānātquayā” ātukqe.

⁹ Jisasi Iqueā kimanji, “Pilipā iquki, Nyi hesāni hñğanğā āpmaka āpātñqe, Si Nyinyqā mañqe, ānā heñinyā?” ātukqe. “Āmaqā Nyi hiññā āñqānāñuwi, Apique-pqe inā āqunāñāuā. Inji si ‘Apique mānātquayā-qe,’ ānāñqā tnyā? ¹⁰ Nyi Apique nyātanğā, Iqu Nyi ānyinyā āpmeñqā iñqe, si quuvqā maeqiyqā āyā itqāñāta? Nyi etātñqe, Nqā kñuitanā maetqā itñqe. Oeyā. Apiqu Nyi ānyinyāñqā Iqu, Kiqā-kieu Iqueqā wāunuinā āyā imākātñqe qā. ¹¹ He kukñuā tāñqe quuvqā heqāpnqe qā. Nyi Apique nyātanğā, ga Apiqu Nyi ānyinyānā. Nyaqā kukñui quuvqā maeqiyqā iqanğpqe, he wāunūā Iqu Nyita imākātñqā iunğā kñuā indqāñāpu, ga iuta quuvqā heqāpnqe qā. ¹² Nyi aañā naqā-qakuāñāñā etqānā. Āmaqā Nyinyqā quuvqā eqiyātñqā iqu, iqu-pqe wāunūā huitanğā-huitanğā Nyi imākātñqā-pa imākquātñqe. Wāunūā iqu iññā imākquātñqe, Nyi Apiquenyqā uwqanğqetani, wāunūā Nyi imākātñqeunji āmāvqātāunqiyā. ¹³ Itanğa nātmatqā eeqāñāñqā, Nyaqā yoqeta yatñqā iquwi, Nyi imākmqānā. Iutanji Apiqu, Hikñuesa yoqā naqā meñqiyā. ¹⁴ I etanği, nātmatqā eeqāñāñqā Nyaqā yoqeta yatñqā nyiyqanğpqe, ga Nyi imākmqānā.”

Jisasi Iqu, Dñā Ānğūāñāñā Iquenyqā ātkqenqā

¹⁵ “He Nyinyqā aañā kiññā hinyātqātanğutqe, ga Nyi, ‘He iññā-iññā imākpiyā’ etmqā iunji, qānāknā iqāpnqe qā. ¹⁶ Iwā Nyi Apique yatñqā vqanğundi, Iqu heñi Yātamākqā Eyğā Huiziq, hesā hea ique-ique anā āpme, yāñāñqñqā emākātñqā iñğā etapātñqāñānyā. ¹⁷ Yātamākqā Eyğā Iññā Iqu, kukñuā naqā-qakuāñāñā iutanğā Dñā Iquwi. Qokā-apākā qua tāutanji, qu Ique hiññā māqunğūā ipu, Iquenyqā ānā mañqā ipiyitani, Iqueni māmeqā ipñqāuā. Inğqe, Iqu hesā anā āpmaka āpātñqe, qānāknji heyaqā yāpā inğisa inyāniqe qā. Iutanji he Iquenyqe, nāqñqā āyā eāñāuā.

¹⁸ Nyi he ymeqä kanä-käna maeqä enqä-panjä, änä mevquatämäuqä imqänä. Oeya. Nyi he emamniqeqä. ¹⁹ Hea wänqäpu päwqanqani, ämaqä qua iutanji hiñuä mañqänqä ipnuwiqä. Injäqe, Nyi häñä yqänä pmetanqumdcetanji, he hiñuä äñqämbu, häñä yqänä pmetpuwi. ²⁰ Hiunji iqueni he näñqäqä tiinjä hipnuwi. Nyi Apiqueu nyätanqundi, he Nyi nyinätanqppi, ga Nyi he hinyätmniqe.

²¹ Itanja ämaqä hñqu, Nyi 'He iinjä-iinjä imäkpiyā' etmqä iu qänaki imitātqä iqu, Nyinyqe aanjä kiinjä äwinyätñqä iquvi. Ga ämaqä Nyinyqä kuapanä äwinyänqä iquenyqe, Nqä Apiqu kuapanä äwinyänqiyä. Itanja Nyi-pqe iquenyqä kuapanä nyinganguti, Nyi Nqä-näuä ique ämitquatmqänä."

²² Jisasi Iqu kukñuä iinjä tquanqa, Jutasi huizi Iskariotitanjä matimäuqä ikqä iqu, Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. "Naqä Iquki, änäññanqäwä? Si Tqä-täuä nenyä mänetquatnätinä, ga qokä-apäkä qua iutanjä iunji, mämitquatñqä isñqätanä?"

²³ Iwä Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. "Ämaqä Nyinjä kiinjä äwinyätñqä iqu, Nyaqä kukñuä iunji qänaknä äñguänä iqanguti, Nqä Apiqu iquenqe kiinjä winyänqiyä. Itanja Yämätqäye iquenyqä äpäta, iqtä näweqä pmetenyue. ²⁴ Ämaqä tqu-tqu Nyinyqä mäwinqä iqä iqu, Nyaqä kukñui qänaki miqä yänqiyä. He kukñuä qätä tä äwiyquwi, ii Nyaqä manä. Nqä Apiqu Nyi äñandowatkqä Iqueqä kukñuiqä.

²⁵ Nätmatqä iinqe, Nyi hesä yqänä äpmamä, awä äyä etätñqeqä. ²⁶ I etanji Yätamäkqä Eyqä Iqu, Dñä Äñguänänä Iqu eä, itanja Nqä yoqetanji, Apiqu Iqueni äñdowätämepäniqeqä. Iqu nätmatqä eeqänäninqä ämetquetä, heqä kñuä evauqumu-atqanquti, kukñuä eeqänänä Nyi he etmiñqe, kñuä heyäniqeqä.

²⁷ Nyi he äwqä hanuä inqä pmeqanqppi evämamqä iqänä. Nyi äwqä hanuä inqä äpmeñqä-pa, he asä iinjä inqä pmapñqä etapqänä. Itanja Nyi äwqä hanuä inqä etapqe, ii ämaqä qua iutanjä iuqä ävätqänjuwä itänji asänänä manä. I hitanji he äwqä hanjä eyätä kñuä kuapä indqänäpu, zä miqä pambiyä. ²⁸ 'Nyi he eväma äumi, anqä emamniqeqä' etqanqä ae äyä änyiyänjuwi. He Nyinyqä aanjä kuapanä hiñganqutqe, Nyi Nqä Apiquenyqä umqä iqanqgeutanji, he äwqä yeeqä hiñguätñqeqä. Ii tiinjä iutanji. Apiqu Nyi ämanqutäuä äyä äpmenä. ²⁹ Nätmatqä iinjä matimäuqanqqa, Nyi-ganä ae äyä etqänä. I etanji qänakñji, iqu ätimäuqanqani, he Nyaqä kukñuä etätñqä iinqe, quuvqä heqiyqänqä. ³⁰ Ga ämaqä nyuänjä qua täu ämitñqä iqu änyimetñqä pätkätanqgi, Nyi he kukñuä kuapanä maetqä imqänä. Iqu Nyi squä nyimäkätñqe, yänänäñqä maeqeqä. ³¹ Injäqe, qokä-apäkä qua iutanji, qu Nyi Nqä Apiquenyqä kiinjä änyinänqenqä näñqäqä ipñqe, Nyi nätmatqä eeqänänä Apiqu ändkqä iunji imäkätqänä. Injäqae, he ävaupu, ga ne eeqänänji äwatunqänänjä" ätukqe.*

15

Jisasi Iqu Guä-wainqä Naqä-qakuä-quvi

¹ Itanji Iqu tii ätukqe. "Nyi Nqä-näuänji Guä-wainqä Naqä-qakuä Iqunqä. Itanja Nqä Apiqu, wainqä wänuä iu miqä Iqueqä. ² Nyaqä hutäkñä iunji, häukuä mäwiqä inqä iqua, Nqä Apiqu huätä ätävämäuniqe. Nñ hutäkñä eeqänänjä häukuä äqäyänqä iqua, häukuä aanjä kuapanä qäyätñqe, Apiqu quwqä-hutäkñä quvqä iqua huätä ätävämäütä, äñguänänjä imäkäniqe. ³ Kukñuä Nyi etapqe, heyaqä quvqe huätä emamäütä, äñguänänjä ae emäkqiyä. ⁴ He Nyi nyinätanqppi, Nyi he hinyätmqeqä. I etanji guä-wainqä hutäkñji kiqä känäu mauqñqä enqe, hutäkñä iinjä, häukuä maqäyqä yänqiyä. Ga asä iinjji, he Nyi manuqñqä injuwi, häukuä maqäyqä ipnä.

⁵ Nyi Nqä-näuänji guä-wainqä iqunä etanqgi, he hutäkñä iquenyqä. Ämaqä tqu-tqu Nyi nuqänätanquti, Nyi ique äuqänmitmqe, iqu häukuä, kuapanä qäyänqiyä. Iwä he Nyi änyivquatämäuquwi, iinjä nätmatqä hñqu he änä mimäkqä ipñqäuä. ⁶ Ga ämaqä hñqu Nyi manuqñqä inqä iqu, guä hutäkñä huätä tävämäuqanqä yäuä äpiqä-panjä iquvi. Iwä hutäkñä e ätävämäppqä iquauñji, ämepu tä bu tnämäuqanqppi, tä näñqiyä.

⁷ He Nyi nuqänätanqä, Nyaqä kukñui he euqänänqge, he hiqä enqeta yatñqä iquwi, ii i timäunqiyä. ⁸ He Nyaqä wänuä yätquakä iquenyqä motquapñqä diñqe, häukuä kuapanä qäyqänqge. Iwä suqä iinjä iutanji, Nqä Apiqu yoqä naqä menqiyä. ⁹ Nqä Apiqu Nyinyqä kuapanä äwinyätñqä-pa, ga suqä asä iinjutanji, Nyi henyñqä-pqe inä änyinätqänä. He Nyaqä änyinqgeunä pmetñqeqä. ¹⁰ Nyi Nqä Apiqueuä suqä ändkqä iu qänaki yasämä itmä, ga Iqueqä Nyinyqä äwinqä iu äpmeñqä-pa, He Nyaqä sugenqä etätñqä iu qänaknä ipu pmapmitpge, iinjändi Nyaqä henyqä änyinqä iunä pmapñqäuä. ¹¹ Yeeqä Nyi änyinätñqä-panji, he-pqe inä hiñguätñqge. Ga yeeqä inqä iinjji,

* **14:31** Iqua anju maqänä ävämakuwäti, kukñuä hui inä ganä ätäpu ävämakuwäti? Jonä 18:1 hiñuä qunyä.

inā imānāmāutnḡeqā. I etanḡi Nyi kuknuā ae etātnḡā iunḡā anḡi etḡānā. ¹² Nyi suḡā tiinḡi āyā etapātḡeqe. Nyi henyḡqā kiinḡi ānyinminḡqā-panḡi, he hḡqunā-hḡqunānḡi iquenā, hiḡā-hiuānḡe asā inā hiḡuātḡnḡe.

¹³ Āmaḡā hḡqu kāyāmaḡā iquauḡā āwinymitātḡā iuta āpākongḡe, suḡā āwinḡā iinḡi iqu, ii suḡā āwinḡā huiḡi iquauḡi āmāwḡātāuā. ¹⁴ Itanḡa he Nyi ‘suḡā i imākḡāpnḡeqā’ etātnḡqā-pa ii ipḡe, iinḡi dutanḡi he Nyaḡā nyāmaḡā-quenā hiātātḡnā.

¹⁵ Wāunḡā imākḡā iqua nātmatḡā quwḡā naḡā iqu imākḡanḡutḡenḡe, maḡnḡā ipnā. Inḡāqē, kuknuā eeqānānḡi Nḡā Apiquesa ḡātā āwiyḡe, Nyi ae āyā etḡāḡe. Iinḡi iutanḡi Nyi, ‘He wāunḡā imākḡā-quenḡā’ maetḡā, ‘Nḡā nyāmaḡā-quenḡā’ etḡā. ¹⁶ He Nyi atāunḡā manyḡā ikuwiḡā. Oeyā. Nyi he atāunḡā eyḡāḡeqā. Itanḡa Nyi he wāunḡā etapḡke, he āwāpu hāukuā āpakānā wifāniḡqā ḡāpnḡeqā. Iinḡi ipiyā iutanḡi, he Nyaḡā yoḡeta, Apique nātmatḡā hḡquenḡā yatḡā vḡanḡpḡe, Iqu hāmā etapānḡiyā. ¹⁷ Nyi kuknuā-suḡā tiinḡi ae āyā etapātḡānā. He hḡqunā-hḡqunānḡi iquenā, hiḡā-hiuānḡā aanjā kiinḡi henḡuātḡnḡeqā” ātukḡe.

Āmaḡā qua iutanḡi iqua, wāunḡā yātḡuakā iquau himā-wiunḡā wipnuwānḡā

¹⁸ I ātuātāḡanḡanḡi, tii-pḡe inā ātukḡe. “Āmaḡā qua iutanḡi iqua he himā-wiunḡā heyḡanḡpḡe, ‘Neḡā Naḡā Iquenḡā-pḡe, himā-wiunḡā āyā āwikuwā māndanā’ knḡā heyḡānḡā. ¹⁹ Nḡi he āmaḡā qua tāutanḡi iqua enḡā-panḡi pmeḡā-sāpi, āmaḡā qua tāutanḡi, quwḡā kāyāmaḡā iunḡā aanjā kuapānā āwinḡātḡnḡā-pa, henyḡā-pḡe inā winḡātḡātāninḡi. Inḡāqē, he qua tāutanḡenā manā. Oee. Nyi he suḡā qua tāutanḡi, huātā vḡuatāmāupḡā dḡnḡe, ae atāunḡā āyā ekḡe. Iinḡi iutanḡi, ḡokā-āpākā qua tāutanḡi, he himā-wiunḡā eyātḡānḡā. ²⁰ Nyi, ‘Wāunḡā-wiyḡā hḡqu, iqueḡā āmaḡā naḡā iquenḡi māmāwḡātāuḡā yānḡiyā’ etḡenḡe,* knḡā ānḡuānā metanḡpiyā. Inḡi āmaḡā Nyi quwḡā indḡequewā iqua, he-pḡe asā i etḡuapḡḡāuā. Nḡi Nyaḡā kuknuiunā ḡānaknā iquwā iqua, heyaḡā-pḡe ḡānaknā ipḡḡāuā. ²¹ Iinḡi iquwā iqua, Apiqu Nyi ānāndowatkḡā Iquenḡā ānyā maḡnḡā epiyā-ḡae, he Nyaḡā yoḡe metanḡuwitanḡi, suḡā ququwḡā eeqānānḡi emākḡāpnuiwḡā.

²² Inḡi Nyi āpātḡā iquau kuknuā hui mātḡuā-sāpi, quwḡā suḡā quvḡenḡe, āwḡā yāpā imḡi hanḡi māvḡā iquāninḡi. I etanḡi Nyi iinḡi ae ikḡā-ḡae, iqua, ‘Ne suḡā quwḡā imākātunḡenḡā maḡnḡā equeḡā’ matḡā ipnuwi. ²³ Ga āmaḡā hḡqu Nyi himā-wiunḡā indḡuetḡnḡe, Nḡā Apiqueḡā-pḡe inā itḡuetḡā. ²⁴ Nyi iquauā awā iḡinḡi, wāunḡā yānānānḡnḡā āmaḡā hḡqu ḡānḡanā mimākḡā iminḡā di, ae imākḡke. Nyi iinḡi mimākḡā-sāpi, qu quwḡā suḡā quvḡenḡe, āwḡā yāpā imḡi hanḡi māvḡā iquāninḡi. I etanḡi qu Nyaḡā wāunḡi hiḡuā ae āqunāpu, ḡāmātḡiye himā-wiunḡā āyekuwi.

²⁵ Suḡā ii imākkuwi, kuknuā hḡqu quwḡā kuknuā-suḡā iu āḡānānḡe, naḡā-ḡakuā timāutḡnḡā iiyi. Kuknui tiinḡi iquwi. ‘Āmaḡe, qu Nyi hiḡi himā-wiunḡā ānyiyātḡānḡāuā.’†

²⁶ Dnḡā Yātāmākḡā Eyḡā Iqu Apiquḡā āpḡenḡe, Nyi Iquenḡi henyḡqā dowatḡniḡe. Iqu kuknuā naḡā-ḡakuānānḡi iutanḡi Dnḡā Iqu eā, ga Apiquḡā āpḡenḡā-ḡae āquvepānā. Iwā āquvepātā, Nyaḡā wāunḡinḡātā, suḡenḡātā awā ātnānḡi iḡi tāniḡe. ²⁷ Itanḡa he-pḡe kuknuā awā inā tḡāpnḡānānḡi. Tiinḡi duta. Nyi wāunḡā ipāḡāḡeta, he Nyitā anā āpḡmaka āpātunḡe, tānḡa tāsuwānā” ātukḡe.

16

¹ “Nyi kuknuā iinḡi, heḡā quuvḡā heḡiyḡe āvḡuatāmāuḡānḡā iinḡā etḡā. ² Ga Israitḡā Jerusālemā iu hiḡāva-imākḡā iqua henyḡe, quwḡā anḡi aḡuvānḡnḡā iunḡā matimāuḡā ipḡnḡā ‘oeyḡā’ etḡnuwiḡā. Iwā ḡānakndanḡi, suḡā tiinḡā-pḡā iqua timāuniḡe. He piḡḡā epāsāpiyānḡanḡi, qu knḡā tii vāniḡe. ‘Ne Goti Iqueḡā wāunḡi, ānḡuā imākātunḡunā.’

³ Qu Apiqueḡātā, Nynḡātānḡi, ānyā maḡnḡā epiyā dutanḡi, suḡā iinḡi ii imākḡnuwi.

⁴ I etanḡi Nyi nātmatḡā ii timāuniḡenḡe, ae etḡāḡe. Itanḡa ḡānaknḡi qu suḡā du emākḡanḡuwānḡanḡi, kuknuā Nyi tā etḡāḡenḡe knḡā eyḡuānā.

Dnḡā Ānḡuā Iqueḡā wāunḡinḡā

ḡānḡanānḡi Nyi heḡā yḡānā pḡmetḡā etanḡi, nātmatḡā iinḡe maetḡā iminḡe. ⁵ Ga tānḡanḡi Apiqu, Nyi ānāndowatkḡā Iquenḡā umḡe. Inḡi, ‘Si ānḡinḡā utḡḡāwā-ḡe?’ heḡānḡi hḡqu yatḡnḡi manyḡā iḡiyā. ⁶ Kuknuā Nyi tānḡa tā etḡāḡenḡe, heyaḡā āwḡe, hanḡi kiinḡi āyā eyḡiyā. ⁷ Itanḡi naḡā-ḡakuānānḡi, tii hetḡnḡe. Nyi he evāmeḡe, ii yātāmākḡā heyātḡnḡeyi. Itanḡa Nyi māwḡā iḡāḡe, Dnḡā Yātāmākḡā Eyḡā Iqu mapḡā yānḡiyā. Nḡi Nyi āwḡāḡe, Iquenḡi henyḡe, āndowatḡmā.

* 15:20 Jonā 13:16 † 15:25 Apḡā Bukā 35:19; 69:4

⁸ Täנגani, ämaqä qua täutañä iqua, suqä quvqenqä, suqä jänänäninqä ä kukñuä mitqenqä, kñuä quvqä indqänätqanquwi, Dñä Ängüä Iqu äpäqe, quwqä kñuä quvqä iñi, jänä iwimäkäniqe. ⁹ Ämaqä Nyingqä quuvqä maegiyqä itqänuwitani, Dñä Ängüä Iqu suqä quvqenqä awä täniqe. ¹⁰ Nyi Nqä Apiquenyqä umqe, ga he hiñuä mañqänqä ipnuwä hitangqetani, Dñä Ängüä Iqu suqä jänänänä imäkqenqä awä etäniqe. ¹¹ Itanga penqä qua täu ämitñqä iquenyqe, Goti Iqu Iqueqä kukñuä mitqenji, ‘Homä iqänqä’ ae iwäsaukqetani, Dñä Ängüä Iqu kukñuä mitqenqä awä täniqe.

¹² Nyi kukñuä hävemnäñqä etmqä etangqä-qe, kukñuä etmqenji he änä mämeqä ipnä. ¹³ I hitangi kukñuä naqä-qakuänänä iutani Dñä Iñä Iqu äquvepätä, kukñuä ätätqe, Iqueqä kñuä iutanä matqä, kukñuä Apiquesa qätä äwiyätqä inä awä ätätä, nätmatqä qänaki timäuningqenqä-pqä inä täniqe. Iutani, kukñuä naqä-qakuä eeqänänä iñqe ämetqeniqe. ¹⁴ Ga Iqu Nyaqä kukñuä ämetä awä etätäqänqani, Nyaqä yoqä naqetä, ä yänänäñqetani, ätnänä iqä maeniqe. ¹⁵ Iqu kukñuä Nyaqä ämetä etäniqenqä ätqäqe, ii Apiqueqä nätmatqä eeqänäñi, Iqueqänä ma, Qämätqiyeqä etangqä dutayi.

Heqä äwqe hanä eyätqä-qe, anqini yeeqä enyäniqeqä

¹⁶ Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqa, he hiñuä mañqänqä ipnuwi. Itanga, hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hiñuä anqi nqämbnuwiqä” ätukqe.

¹⁷ I tqanqa, Iqueqä wänuä yätquakä iquautanä hñqua, quwqä-quwä tii ätnquwi. “Iqu ne ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqani, hiñuä mañqänqä ipnuwiqä’ ätqenqätä, ä, ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hiñuä anqi nqämbnuwiqä’ ätqenqätä, nñ ‘Iñä dutani, Nyi Nqä Apiquenyqä himqänä-qe’ inä äyä ätqe. Ga kukñuä tqauqä qakuñqä tä ätquqe, äki etangi ätqu?” ¹⁸ Itanga quwqä-quwä yatñqä anqi inä tii iñquwi. “Iqu, ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbiyqä’ ätqe, nätmatqä äkinqä ätqäwä? Iqu ätqenqe, näñqä mämeqä äyä iqunä.”

¹⁹ Jisasi Iqu, qu yatñqä wipñqä iqanqä äqunäqe, tii ätukqe. “He ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqa, hiñuä mañqänqä ipnuwiqä’ etqenqätä, ä ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hiñuä anqi nqämbnuwiqä’ etqenqätäñi, hiqä-hiuä yatñqe iñqä änyätqänä?” ²⁰ Nyi naqä-qakuänänä tii etqä. He kñuä naqänänä äqäyäpu, huäqä-hunqä kiñä metqätanquwänqa, qokä-apäkä qua täñji yeeqä iqäpnuwiqä. Heqä äwqe hanä eyätqä-qe, anqini yeeqä enyäniqeqä. ²¹ Itanga apäkä hui, iyyä ymeqä änyqe qäqi quvepnanqani, täñä-hunqä menqiyä. Itani ymeqä ae änyuäqe, täñä-hunqä ymeqä änyuätñqänqa wimetqenqe, kñuä mäwiyyä, ymeqä qua täu timäuqanqenqe, yeeqä yänqiyä. ²² Ii enqä-panä di, he tängani, äwqä hanä-iqä ämeqäuä. Inäqe anqini, Nyi hiñuä eqänqanqundqänqa, heqä äwqe yeeqä kiñä enyäniqeqä. Heqä äwqä yeeqä iñqä iñi, ämaqä hñqu änä mämetauqä yäniqe. ²³ Asä qänqani, he Nyi yatñqä manyqä ipnuwiqä. Nyi naqä-qakuänänä tii etqä. He Nqä Apiqueni nätmatqä huiñqä, Nyaqä yoqeta yatñqä ävquwä di etapanqiyä. ²⁴ Qänqatqä nänqisati täñga tinqe, he Nyaqä yoqetani, nätmatqä huiñqä yatñqä miqä itqänquwiqä. Inäqe tängani, he yatñqä vqanqpu. Ga he ämepiyitani, yeeqä iñqä iqu, heqä äwqenji manquä emnäätñqä mañqänänä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qua tqeqä yänänäñqenji ae ämäwqätäukqenqä

²⁵ Iñä ätuätäqänqani tii ätukqe. “Nyi kukñuä ktqä dunä etqä äpätnqä-qe, qänakñi asä iñi, awä maetqä imniqeqä. Naqänä etqänä. Nyi Apiquenyqe, awä ätnänä iqä etmniqeqä. ²⁶⁻²⁷ Hiunji iqueni he Apiqueni, Nyaqä yoqeta nätmatqänqä yatñqä wipnuwiqä. Itanga he Nyinyqä enyminqä iñqätä, ä Nyi Goti Iqu äväma äquvepkqenqä quuvqä eqäkuwä iñqätä, iutani Apiqu Kiqä-kiuä henqä äwingqetani, he yätamäkqä heyänä. Iñi Iqu yätamäkqä heyätñqe, ii Nyi Iquenyqä tääqä tqeta ma, Iqueqä äwiñqä iutanänji. ²⁸ Qänqanäñi, Nyi Nqä Apiqutä äpmaminqetani, ävämani qua täñqä äquvepkqeqä. Ga tängani, Nyi qua täu äväma, Apiquenyqä anqi ymqänä” ätukqe.

²⁹ Inqani Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Iqueni tii atukuwi. “Si tängani, kukñuä ktqä hui mänatqä itnä, ätnänä iqinyä änatnyä. ³⁰ Tängani Si nätmatqä eeqänäninqä näñqä eänä, ämaqä hñqu yatñqä makiyqänqa, Si ganä ätätqäninqe, ne näñqä ae ämequnä. Iñä itqänä iutani, ne Si Goti Iquesa äññinqe näñqä eätanä, quuvqä eqiyqunä.”

³¹ I tqanquwänqa, Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “He tängani quuvqä ae eqiyqä?”

³² Qätä nyipiyä! Ämaqe he, heqä anjuñqä im-imä zä upñqä emäkññqe, hea iqu ae qe ätimäuqiyä. He täqi Nqä-näuänä pmamñqä änuväma weqanquwänqani, Nyi Nqä-näuänä mäpmeqä danä imä. Apiqu Nyitä pmetanji ii pmamä.

³³ He Nyinyqä quuvqä eqiyätqänjuwitanj, heqä äwqe hanuä imbu pmeppqä diñqe, Nyi kuknuä tä iinjä etqänä. Iwä he qua tqe äpmapiyänğanj, hanjä-iqä qäyä emeqanğuti, zä miqä, pemänä tqäucäpnä. Nyi qua tqeqä yänänäcñqeuñj, ae ämäwqätäuqe.”

17

Jisasi Iqu, Kaniquenyqä tääqä ätkqenqä

¹ Jisasi Iqu kuknuä iinj, ae ätuäqetanj, Iqu hiñuä qäukuä haqä yätu äqunäqe, tii ätkqe. “Apıquki, Si ätkñj, täñga täsuänä. Yoqä naqe, Tqä Ymeqä Iqunä dapiyä. Iutanj Ymeqä Iqunä, asä ii ktapmğänänä. ² Si Tqä Ymeqä Iqunñj, ämaqä eeğänänj iu ämimqñqä yänänäcñqce ändapknä-pa, yoqä naqä-pqe, inä dapiyä. Yänänäcñqä ändapknj, ii, Nyi qokä-apäkä Si Nqänqä ändapknä iquauñj, hänjä hea ique-ique pmeqänqä iwimäkmqeyi. ³ Itanğa hänjä hea ique-ique pmeqe, ii tiinj. Ämaqä eeğänänj, hänjä-pmeqä ique ämequwi, qu ‘Si Goti Tqä-täuänänqce’ näñqä heppqäuä. Itanğa Jisasi Kraisi, Si änändowatkñä iqunñqä-pqe, näñqä inä epñqäuä. ⁴ Wäñuä Si ändapknj, qäpu ae imäkqetanj, Nyi qokä-apäkä qua täunñj, Tqä yoqä naqe ae ämotqeeqä. ⁵ Apıquki, qua tä mimäqä ikññgatqä, Nyi Sitä yqänä äpme, yoqä naqä ämamijueä-pa, täñğanj Nyi Sitä anğj pmeñqä yoqä naqä dapiyä.

⁶ Ämaqä qua täutanjä Tqä emiñuwä ändapknä iquauñj, Nyi Saqä yoqe, awä ae ätuäñqeqä. Ga iqua Tqä kuknuä iunä qänaknä itqänä. ⁷ Täñğanj natmatqä eeğänänj Si Nyi ändapknjñqe, ‘Ii Sitanä äpqiya-qe’ näñqä ae eqäuä. ⁸ Tqä kuknuä Nyi awä tmqä ändapknj, Nyi ätquanjä, ga qu ae ämequwiqä. Inj Nyi Sita ätimäukqenqce, näñqä naqä-qakuä ämepu, itanğa Si Nyi änändowatkññqe, qu quuvqä ae eqiyquwi.

⁹ Nyi qu yätamäqä wisñqenqä tääqä äktqänä. Nyi tääqä äktqä ii, qokä-apäkä eeğänänj qua täunñqä manä. Oeyä. Tqä Nyi ämimqä ae ändapknä iqua, ga Tqä yqänä etanğeqñqä, iquauñqänä iqänä. ¹⁰ Eeğänänj Nqä eñjuwi, qu Tqeqä. Itanğa eeğänänj Tqä eñjuwi, qu Nqä-pqä inänjqä. Itanğa iinjä iqua, Nqä yoqä naqe, huizi iquau ämotqetqänä.

¹¹ Nyi täñğanj qua täu äpakä mäpmeqä, Siñqä yapmqä iqänä. Inäqe, qu qua täu yqänä pmapñqäuä. Ga Apıquki, Si aanjä ikikinyänj, itanğa hñqu Si enqä-panjä asänänjä manä, Si iquauñj Tqä yoqä naqetanjä yänänäcñqetä miyä. Yoqä naqä iinj, Ye naqä-hñqunä ämuänğa äpmeñueä-pa iqua-pqä pmapñqä iinjä Nyi ändapknjñqä.

¹² Iwä Nyi qutä äpmamänğanj, Nyi quñj Saqä yoqä naqä ändapknjñtanjä yänänäcñqetä ämitñqeqä. Nyi hñqu imä ändakñga äwetä qui imäkñqänqä, yatäukuä itñqeqä. Inj qutanj, hñqu qui mimäkñqä iqä. Ämaqä tä du qui imäkñäninqä äwätñqä iqunä,* qui imäkñqce. Ii kuknuä Tqä bukiu ätnänqce,† naqä-qakuä timäutñqeyqä.

¹³ Täñğanj Nyi Siñqä äyapmqä itmä iutanj, qua täu yqänä äpmamä tääqä tä äktqe, Nqä yeeqä iinjce, quvaqä äwqeu manğua munätñqä äktqänä.

¹⁴ Saqä kukñui, Nyi ae ätquanjä, ga qu quuvqä eqiyätqänjuwiqä. Itanğa qokä-apäkä qua täutanj, quñqe himä-wiunqce tiinjä duta wiyätqänjuä. Nyi qua täutanänänjä-qunä maeqä imä, ga Nyinyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua-pqe, qua täutanjä hmanjqä.

¹⁵ Nyi Si quñj, qua tquesanj, yäpaqänğisa ätuma utñqä yatñqe, ii makiyqä iqä. Oeyä. Ämaqä quvqä iqä iqu, quñj qui imäkqä diñqä, Si ämisñqä äkiyqä. ¹⁶ Nyi Nqä-näuänj, qua täutanänänjä-qunä hma enqä-qae, ga asä qu-pqe, qua täutanänänjä-qua hmanjqä. ¹⁷ Tqä kukñui quanjä maeqä, aanjä naqä-qakuänänjä-qae, quvaqä äwqä yäpä inğisa mñğanğuti, itanğa qu Tqä ämaqä epñqä ikikinyänjä iwimäkiyä. ¹⁸ Si Nyinj ämaqä qua täu äpmeñuwä iunqä änändowatkñä-manjä iinj, Nyi quñj asä ii ändowatkqe. ¹⁹ Itanğa, qu yätamäqä wimqe, Nyi Nqä-näuänj, Si äktapñqä. Ga asä iinj, Tqä kuknuä naqä-qakuä iutanj, qu-pqä Tqä ämaqä ikikinyänjä epñqänänj.

²⁰ Ga Nyi tääqe, ämaqä tqauunä yätamäqä wisñqänä maktqä iqä. Oeyä. Qokä-apäki, tqua kuknuä awä tqanğä qätä äwiyäpu, Nyinyqä quuvqä eqiyqanğuwä iquauñj-pqe, yätamäqä wisñqä äktqä. ²¹ Nyi tääqä tä äktqe, qu naqä-hñqunä ämuänğmbu pmapñqä iinjä äktqä. Tiinjä duta, Si Apıquki Nyi nyinätanğmä, ga Nyi Si äkinyänqä-panjä iinj, qu-pqe, Ye ii yemämbñqä iinjä äktqä. Itanğa qu e pmetanğuwitanj, qokä-apäkä qua täutanj, Si Nyi änändowatkññqce, quuvqä heqäññqe, yätamäqä wisñqä äktqä. ²² Itanğa qu naqä-hñqunä Ye ämuänğa äpmeñueä-pa pmapñqä iinjce, Si Nyi yoqä naqetä, yänänäcñqetä ändapknj, Nyi qu ae ävceqä. ²³ Nyi qu nyätanğmdi, ga Si Nyi nyinätanğti, iwä suqä iinjä iutanj, qu naqä-hñqunä aanjä yänänäcñqä ämuänğmbu pmapñqänänjä. Itanğa qu e pmetanğuwitanj, qokä-apäkä qua täutanj, näñqä tiinjä

* 17:12 2 Tesälonaika 2:3 † 17:12 Apqä Bukä 41:9; Jonä 13:18

hepnqä. Si Nyi änändowatkñiqetä, ä Si Nyniqä kuapänä äkinyänqä-panä iinj, Nqä ämaqä iinjä iunqä-pqe, inä äkinyätñqä.

²⁴ Apiquki, Si qua tä mimäqängganji, Nyniqä kingangi, yoqä naqetä, yänänäqñqetä, äyä ändapknäqä. Inji, ämaqä Si ändapknä iqua, qu yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hinuä qumbunqä diñqe, Nyi äkisiqi pmetanqundqe, qu anä pmeqänqä änyinjyiyä.

²⁵ Apiqu jänänänä imäkqä Iquki, qokä-apäkä qua täutanji, Sinqe änyä mañqä etanquwä-qe, Nyi Sinqe näñqä enä. Itanqa ämaqä Nyisä äpmeñuwä iqua, Si änändowatkñiqe näñqä ae eänäuä. ²⁶ Itanqa Nyi Saqä yoqe, qu näñqä epñqä ämotquaminqe, ga inä motqueqämqe. Ga Tqä suqä Nyinyqä äkinyätñqä-panä iinj, qu ämeqangpi, ga Nyi-pqe qu inyätmqänänä.”

18

*Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu tääqä ae ätäqetani, Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatäñji yäpaqänggisa† ätimäupiyyi, eqä Kitronä äkipu, yätäqä nängisanqä äukuwi. Eqä yätäqä ingisanji, wäunjuä hñqu nyätanji, Iqutä Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatäñji, wäunjuä yäpä ingisa äpekuwi. ² Qu wäunjuä iunji kuapänä äpmeqäsmiñuwä iññqe, Jutasi, Jisasi Ique mäkä-hunqä iquauqä hipaeu ävätñqä iqu, wäunjuä iquenqe näñqä eminqe.

³ Ga qu iqi pmetanquwängga, Jutasi iqu ämaqä hävemnäqñqä hñquau, ätuma äpkqe. Ämaqä iinjä iquaua kuapänänji, ämaqä Romätanä mäkä-iqä iquayi. Huiziqua, ämayukä-imanqä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä ändowatkuwä iquayi. E äpäpiyännganji, hiqi-tä suatä, ä nätmätqä mäkanqä iqetänji, a äqätqa äpkuwi.

⁴ Jisasi Iqu nätmätqä eqänänä Ique wimetñqenqe, näñqä ae ekqä iunji, Iqu qutänä qäqiqi äwäqe, yatñqä tii äwikqe. “He tqenqä qävqä itqänäuä?”

⁵ Qu Iqueni kima tii atukuwi. “Ne Nasäretqätanä Jisasi Iquenqä qävqä äpqunä.”

I tquanquwängga, Iqu kima tii ätukqe. “Nyi qe äpmeñänä Iqunä. Nyi Qäqunqä.”‡ (Jutasi, mäkä-iqä iquauqä hipa iu ävätñqä iqu, qutä anä ätqäuminjuwi.)

⁶ Jisasi Iqu, qunji, “Nyi qe äpmeñänä. Nyi Qäqunqä” tquanqa, qu nändi ätqepuiyyi, qua ipe äqäyäpäkñquwi.

⁷ Anji ävawäwqanquwängga, Jisasi Iqu yatñqä anji äwikqe. “He tqenqä qävqä äpquwäwä?” Qu anqumä tii ätukuwi. “Nasäretqätanä Jisasi Iquenqäqä.”

⁸ Itanqa Jisasi Iqu, anji kima tii ätukqe. “Nyi tä Qäqunqä, ae etqäqeqä. He Nyniqä qävqänqä äpquwä-qae, Nyitä anä äpmeñquä tquauñji hinjuinä äqunäwätpiyä.” ⁹ Iqu iinjä ätukqe, Iqueqä kuknuä qängganä tii ätätä äyä ekqe. “Ämaqä Nyi ämimqä ändapknä tqua, qutanä hñqu qui mimäkñqä eänä-qe.”

¹⁰ Qu Ique a kiqätqanquwängga, Saimonä Pitä iqu, iqueqä näpqä-hionaqe ämäkäqäyäqe, hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueqä wäunjuä-wiyqä, Maläkusi iqueqä qätä ämuanggisani, huätä ätävmäkqä. ¹¹ Pitä iqu i iqanqa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Tqä näpqä-hionaqe, kiqä qa mñqeu anji nyueyä. Si iinj sunqä inyä? Si Nyi, Nqä Apiqu eqä-häkä imänqä ändapqke,§ änmqenqä makinqä iqi?”

Qu Jisasi Ique, Anasi iquenqä ganä ätuma äukuwiñqä

¹² Inji ae iqanqa, Romätanä mäkä-iqä iquatä, quwqä naqä ämiqä iqu anä, ä Israitqä iquauqä ämayukä-imanqä iquatäñji, Jisasi Iqueni a äkiqätpiyyi, guä äkiqiyäukuwi. ¹³ Guä ae äkiqiyepiyyi, Anasi iquenqä ganä ätuma äukuwi. Anasi iqu, Käyäpasi, quvakuä ique hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueqä känequwi. ¹⁴ Käyäpasi iqu, Israitqä iquau tii ätukqä iquwi. “Qokä-apäkä eeqänänä iunqe, ämaqä hñqunänä päkonqe, äñguiqä.”*

Pitä iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqä änyä mañqqeqä” ätkqenqä†

¹⁵ Qu Anasi iqueqä anjuñqä ätuma uwqanquwängga, Saimonä Pitä iqu, Jisasi Iqu wäunjuänqä ämotquaminqä huiziqutänji, qunqä qänaki äukiyyi. Huiziquenyqe, hiqäva-imäkqä iquau miqä Anasi iqu näñqä etanqäqä-qae, iqu Jisasi Iquenyqä, täknä yäpä yänggisani ququawä iqinyqä qänaki äpacukqe. ¹⁶ Pitä iqu, täknä-hänaqä-tänä qäqiqi yqänä ätqäuminqe. Iutani, wäunjuä yätquakä täknä yäpä yänggisa äpekqä iqu, anji

* 18: Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53 † 18:1 Iqu inganji Jerusälemä iu ävämakuwi. Iqua anä buayä äñguwiuta inganä ävämakuwäti hinjuiqänä ävämakuwäti? Jonä 14:31 hinjuä qunyä. ‡ 18:5 Jisasi Iqueqä kima ätukqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yoqe Mosisi ique äwikqä-payi. Anqumä Itmaqä 3:14 § 18:11 Matiu 20:22; 26:39; Itkimäkqä 16:19

* 18:14 Jonä 11:50 † 18:14 Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Lukä 22:54-62

äpäqce, apäkä täknä-hänaqä miqä ii kuknuä näqñqä ganä ätuäqce, Pitä ique yäpä yängisa ätuma äpekqce.

¹⁷ Pitä iqu ae ämäwqätäuqanğa, apäkä täknä-hänaqeu ämiminğä ii, iqueni tii ätukqce. “Si Ämaqä Näñueqä wänuä yätquakä iqukitanä?”

İnğanı Pitä iqu tii ätukqce. “Oeyä, nyi qäqunä ma!”

¹⁸ İiñä inğanı, iiqä naqänänä tättqätanğı, ämaqä anju wänuä imiñuwä iquatä, ämayukä-ımanğä iquatıñı, tä änyuasepu, huiwä dnä imäkmbñğä ktämäti äqämiñuwi. İnğanı, Pitä iqu-pqce, huiwi diyeqä änyätä, anä ätqäumiñuwi.

Anasi iqu, Jisasi Ique kuknuä ämitkqenğä†

¹⁹ I itqätanğuwänğa asä qänğanı, hiqäva-imäkqä iquau miqä iqu, Jisasi Ique, qokä-apäkä Iqueqä kuknuä qätä äwimiñuwä iquauñqätä, kuknuä äki-äki ätumiñqenğätäñı, yatñqä äwikqce.

²⁰ I tquanğa, Jisasi Iqu, kimanı tii ätukqce. “Nyi qokä-apäkä iu kuknuä ävätmänğanı, zä maeqä, ätnänä iqinyä ätuätñqeqä. İnğa-ınğa Nyi qokä-apäkä kuknuä ävätmänğanı, anğä aquväçñqä im-imä ämätñğawänğä iutä, hiqäva-imäkqä anğä İsraitqä eeqänänä iqua aquvä äqänäqäsätqänuwä yäpä yängisa ävätnqeqä. ²¹ İiñä enqä-qae, si sunqä yatñqä nyinyä? Nyi kuknuä ätumiñqce, qu qätä ae änyimiñuwä-qae, yatñqä qu wiyä.”

²² Jisasi Iqu i tquanğa, ämayukä-ımanğä iqi ätqäuqä hñqu, Ique hipa äpäsätä, tii ätukqce. “Si hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueni, kima iinğä di ätunı, äänä etanğıwä?”

²³ İnğanı Jisasi Iqu kima tii ätukqce. “‘Nyi kuknuä tä quvqä ätqiyä’ knüä kiyqanğutqce, ga si ‘e tiyä’ mandqce, waqıyänı ‘äkiümända ätnyä’ ändätnä, diyä. Ä kuknuä qäyu tqanğundqce, ga Nyi sunqä bäkinyä?”

²⁴ Jisasi Iqu kuknuä iinı ae ätqanğa, Anasi iqu, Iqueni guä yqänä qiyäunqu-qce, hiqäva-imäkqä iquau miqä Käyäpasi iquenğä ändowatkqce.

Pitä iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqä maññqeqä” anğumä ätkqenğä

²⁵ Jisasi Ique iinğä imäkätqätanğuwänğanı, Saimonä Pitä iqu tä ttawiu ätqäuä, diyeqä imäknminğce. Iqu qutä ätqäuä diyeqä nyätqätanğa, qu inğanı tii ätukuwi. “Si Ämaqä Näñueqä wänuä yätquakä iqukitanä?”

Ga iqu tii ätukqce. “Oeyä. Nyi qäqunä manä.”

²⁶ I tqanğa, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wänuä-wiyqä, ämaqä Pitä iqu qätä mñä ätävämäukqä iqueqä käyämaqä iqu, tii ätukqce. “Nyi si İqutä wänuä du anä pmetanğnä äkqänänğce, tä qäqukiyqä?”

²⁷ Pitä iqu anğı “Oeyä” tqanğqce-tänı, kukutakisqce äkakä ätkqce.

Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hiñuä iqi ätqäukqenğä§

²⁸ Zi-hiñuä pişqänğanı, iqua Jisasi Iqueni, Käyäpasi iqueqä anjuñqä ätuma äkuwitanı, anğını, ätuma, ämaqä Romätanğä qua Jutiya iu ämiqä iqueqä anğä naqä hiqñqä-tänğä iunğä äkuwi. Qu, “Ne Goti Iqueä hiñuä iqini kiyä mätqä ätimäutanä,* itanğa neqä hiunğı naqänänğä Pasopa iutanğä nanui, mañqä yanqunä” knüä wiyqanğı, ämiqä iqueqä anjuñı mäpeyqä, yäpaqä mänı yqänä ätqäumiñuwi.

²⁹ Qu iqi yqänä tqäutanğuwänğa, ämiqä Pailoti iqu qunğä äpäqce, yatñqä tii äwikqce. “He Ämaqä Tqueni, kukñui, äkinğä mitññqäwä?”

³⁰ İnğanı qu ämävaupiyı, iqueä kukñui kima tii ätukuwi. “İqu suqä quvqä hui mimäkqä-säpi, ne Iqueni ätuma mapqä iquanıñğä.”

³¹ İwä Pailoti iqu tii ätukqce. “He Ique ätuma, heqä kuknuä-suqä änäänä äwinğä iuta mitpiyä.”

I tquanğa İsraitqä iquauqä naqä iqua tii ätukuwi. “Ne ämaqä hñque pizqä päsqänğce, hiqä kuknuä-suce pmua inemäkänä.”

³² Suqä ii iwimäkkuwi, Jisasi Iqu “İiñä nyimäkqanğpi äpäkonmniqeqä” ätätä ätminğä iunğı, naqä-qakuä hiätñqä ätimäukqce.

³³ I tquanğuwänğa, Pailoti iqu, iqueqä anğä iu anğı äpaquvqce, Jisasi Ique tääqä ätuätumetä, yatñqä tii äwikqce. “Si İsraitqä iquauqä Ämiqä İquki, äyitanä?”

³⁴ İwä Jisasi Iqu tii ätukqce. “Si tqä knüä iutanä indqänätnä ätnyä, ä ämaqä hñqua Nyinyqä äktquwätanä?”

† 18:18 Matiu 26:59-68; Makä 14:55-65; Lukä 22:66-71 § 18:27 Matiu 27:1-2, 11-31; Makä 15:1-20; Lukä 23:1-25

* 18:28 İsraitqä iquauqä knui tiinğı. “Ne ämaqä İsraitqä iquenasanğä ma huiziqauqä anjuñqä äpaquvatqce, ne Goti Iqueqä hiñuä iqini, kiyä mätqä timanqunä.”

³⁵ Ga iqu kimanji, tii ätukqe. “Änäänqä tnyä? Nyi Israitqä pmequndanä? Tqä sämaqä Israitqä iquatä, hiqä hiqäva-imämqä naqä iquatäni, nyingqä ii äktma äpqäüä. Si squä iqangnänqä?”

³⁶ I tquanğa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Nyi ämaqä mimqä yänänäqñqe, qua täuta mämeqä iqäqe. Nyi qua täuta ämeqä-säpi, Nyaqä wäunuä imämqä iqua mäkä iqangpi, itanğa ämaqä hñqu Nyi Israitqä iquauqä hipaeu manyivqä iquaninji. Inäqe, Nyi ämaqä mimqä yänänäqñqe, qua täuta mämeqä iqäqe.”

³⁷ Ga, Pailoti iqu tii ätukqe. “Ae! Si Ämiqä Naqä Iquki, äyamända?”

Kimanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñuä si ‘Ämiqukiyyä’ ätnä iqu, ii tqä kukñuiqä. Nqä nipai Nyi kukñuä naqä-qakui awä tumqänä änmikqe. Itanğa Nyi qua täu wäunuä asänä imämqä äquvepqe. Qokä-apäkä, kukñuä naqä-qakuinqä äwinyätñqä iqua, qu eeqänänji Nyaqä kukñui qätä änyiyätqänjuwiyi.”

³⁸ Ämiqä iqu tii ätukqe. “Kukñuä naqä-qakui, ii squäwä?” Ii ae ätuäqetani, Israitqä iquauqä yäpaqä mängisanqä ätimäwa äpäwätä tii ätukqe. “Nyi suqä quvqä hui Iqu imäkkqe, mämaqumueqä iqänä. ³⁹ Inäqe, nyi suqä itñqenqe, he näqñqä äyä etqänjuwiyä. Quväukuä eeqänänä hiunji naqä Pasopangani, nyi ämaqä guä kiqiyäueqä anji äpmeñuwä iquauñi, hñqe hiñgi qäyä wätñqä atäñuä täupñqä hiñuinä äyä eqänätñqe. I etanği, Israitqä iquau Miqä Tqenji, nyi he etapmqä diñqe enjiyä?”

⁴⁰ I tquanğa, qu anği manä yänänäqñqä ätäpu, “Iqenqe, hmanjgä. Si Baräpasi ique hiñuinä qunäwatiyä” ätukuwi. Ämaqä iqu, mäkanqätä, quwänqätä iqä-quvi.

19

¹ Itanğa iinä tquanğuwänğani, Pailoti iqu tquanği, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqenji ätuma äwäpu, hiqokä äpäkkuiwi. ² Itanğa qu ämiqä iquauqä yñña nyuänju ämuasmäuqä enqä-pa guä yänä-tänji äkoqupiyi, Jisasi Iqueä nyuänju ämuasmekuwi. Ga gquä ipisqä quäuqä hñqu-pqe inä äwiputkuwi. ³ Inji ipiyi, qu Iqu-tänä qäqiqi äquvepäpu, “Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, hiunjiyyä!” ätuäpu, hipa äqäyäpäkkuiwi.

⁴ Itanji Pailoti iqu ätimäwa äpäwäqe, Israitqä iquauñi tii ätukqe. “Nyi Iqenji suqä hui imäkkqe, mämaqumueqä iqä-qae, he iinqä näqñqä heñqenqe, ätuma pmqänä.”

⁵ Inji ätquanğa, Jisasi Iqu yñña guä yänä-tänä äkoqukuwitä, ä gquä ipisqetänji yqänä ämuasmäuqä-qu yäpaqänğisa pqangqänğa, ämiqä iqu, “He hiñuä qumbñqe, täsuänä” ätukqe.

⁶ Iqu i tquanğa, hiqäva-imämqä naqä iquatä, ämayukä-imanqä iquatäni, Ique hiñuä äqumbiyi, manä yänänäqñqä tii ätukuwi. “Si zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä! Zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä!”

Inğani ämiqä iqu tii ätukqe. “Nyi Iqenji suqä quvqä hui mämaqumueqä iqä-qae, hiqä-hiuä itmepu, zä-huätatä äuepiyä.”

⁷ Iinä tquanğa, Israitqä iquauqä naqä iqua, iqueni kima tii ätukuwi. “Neqä kukñuä-suqä iunji tii ätnänä.* Iqu, ‘Nyi Goti Iqueqä Ymeqä-qunjqä’ ätätñqä-qae, äpäkonätñqänänqä.”

⁸⁻⁹ Pailoti iqu qätä iinä äwiyäqetani, aanä zä kuapanä winganği, iqueqä anä yäpä inğisa anği äpaquväqe, Jisasi Ique yatñqä äwikqe. “Si anği pmeqä-qukiyi?” I tquanğa, Jisasi Iqu, iqueni kima hñqu mätmäqä ikqe. ¹⁰ Iwä ämiqä iqu, “Änä etanğiwä? Si nyaqä yatñqe, kima mandqä injiuä” ätukqe. “Nyi Si hiñuinä kqänawatqenqätä, ññ zä-huätati hukiyenqätänji, yänänäqñqe nyi ämenänä. Äyoo, Si iinqe änyä mañqä enjinyä?”

¹¹ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Goti qäukuä yätu äpmeñqä Iqu, si yänänäqñqä mäktapqä yätqe, si Nyi qua iqinji änä mämanunguatqä isinä. I etanği ämaqä Nyi saqä hipaeu äktapqä iqu, iqueqä suqä quvqe, aanä naqänänä, saqä dñji ämawqätäunä.”

¹² Pailoti iqu qätä iinä äwiyäqe, Jisasi Ique hiñuinä qunäwatätñqe, huänqä huiñqä qävqä iminqe. I indqänätqätanğa, Israitqä iqua manä yänänäqñqä ätkuwi. “Ämaqä hñqu kiqä-kiuä ‘Ämiqunjqä’ änyuätñqqe, iqu Sisa† iqueqä mäkä-hunqä iqueyqä. Si ämaqä tqenji, hiñuinä äqunawatätñqä etangutqe, si Sisa iqueqä näueqä maeqä, iqueqä mäkä-hunqä esñqinyä.” ¹³ Ämiqä iqu qätä iinä äwiyäqe, Jisasi Ique yäpaqänğisa ätuma äpäkkqe. Itanğa iqu ququawä qu ‘Hikä Ququawiqä’ änyuätminjuwä iqi ätqepäqe, kukñuä iwäsäutñqä zä-hawä iu qe äpmakqe. (Israitqä iquauqä anä-kukñuä iunji, ququawä iquenyqe, ‘Gapätauä’ ätminjuwi.) ¹⁴ Hiunji iqueni, Pasopa iutanä Sambatqänqä näwinyä imämqänğani. Ga hiunji quemisqänğani, Pailoti iqu Israitqä iquauñi tii ätukqe. “Heqä Ämeyqä Iqu täsuwänä.”

* **19:7** Hiqäva-imämqä 24:16 † **19:12** Sisa iqu, Romätanä eeqänänä iuqä ämiqä naqä eä, Romä iu ämininqe. Inji iqu Pailoti iqueqä naqä iqueyi.

¹⁵ Qu inganji manä tnänjä tii ätumiņuwi. “Iqueni ätuma äwätinä, zä-huätatä oeyä.”
I tquanņuwängga iqu tii ätukqe. “He nyi heqä Ämeyqä Iqueni, zä-huätatä huemqä enġiyä?”

Itanġa hiqäva-imäkkqä naqä iqua kima tii ätukuwi. “Neqä ämineyqä naqe hņququcu hmanġqä. Sisa iqu kiqä-kiuanänanġqä!”

¹⁶ I tquanņuwä iutanġi, Pailoti iqu, qu Jisasi Ique zä-huätati huepņġänä, quwqä hipaeu äwikqe.

Jisasi Ique zä-huätati äuekuwiņqä†

¹⁷ Quwqä hipaeu vqanġa, qu Jisasi Iqueni ätuma äukuwi. E ätuma äwäpiyänġanġi, Iqueqä zä-huätati hunäninġe, Iqueqä-kiuä quamä iwäwa, anġ-himqä iqi äväma, qua kiqä yoqe, ‘Ämaqä nyuanġä-yänġiqä’[§] änyuätmiņuwä iunġqä äukuwi. (Israitqä iquauqä anġ-kukņuä iunġi, ‘Golketayqä’ änyuätmiņuwä.)[§] ¹⁸ Iqi ätimäupiyyi, Jisasi Iqueni zä-huätatä äuekuwi. Iqu zä-huätati awä iqi hunätanġi, ämaqä hņquaqui-pqe, inġi-inġisa äuekuwi.

¹⁹ Itanġa Pailoti iqu tqanġi, qu kukņuä hņqu äqiyäpu, Jisasi Iqu unätanġqä ique äqiyämasekuwi. Kukņuä iinġa iqu, tii ätäpinġi. ‘Jisasi Nasäretqätanġä, Israitqä iquauqä Ämiqä Iqueyqä.’[†] ²⁰ Kukņuä iqueni, Israitqä kuapänänġa iqua a ätäuqäsminiņuwi. Ii tiinġa etanġiyi. Iqueni zä-huätatiņi, quwqä anġ-himqä ique qäqiqi äuekuwi. Itanġa kukņuä iinġi, Israitqä iquauqä anġ-kukņuä itä, Romä iquauqä itä, itanġa Grikä iquauqä itäni, hņquaqui-hņque äqäkuwi. Qakuä iquaquisanġi, Israitqä kuapänänġa iqua a ätäuqäsminiņuwi.

²¹ Itanġi Israitqä iquautanġa hiqäva-imäkkqä naqä iqua, Pailoti iqueni tii ätukuwi. “Si ‘Israitqä iquauqä Ämiqä Iqueyqä’ maqiyqä panä. Häe! Si tuwanġi, ‘Ämaqä Tqu, ‘Nyi Israitqä iquauqä naqä Ämiqä Iqunġqä’ ätätnġeqeä’ ätätnä äqiyeyä.”

²² I tquanņuwängga, ämiqä iqu “Qäyä enä” ätukqe. “Tuwanġuä nyi äqiyqä tänä, qäyä äqänänä.”

²³ Ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati ae äuepiyyi, Iqueqä ämuasmänġe ämapiyyi, kikinġa mapņqä, hņquaqui-hņquaqui iwäsäupu, hņqunä-hņqunä ämakäukuwi. I ipiyänġanġi, Iqueqä gquä quäuqä, nyuanġä yätuta yukä bunġänä ipņġqä iqu-pqe inä ämakuwi. Ämaqä gquä iinġi ique guä äktäpäckqä iqu, yuä hui ämetä guä maktäpiqä, yuä iquesanänä imäkkqe. ²⁴ Iinġa äqumbiyi, mäkä-iqä iqua, tii ätnġuwi. “Ne gquä tquenġi, mapisqä ianä. Qäyä enä. Ne tquenġi, nesanġa hņqunä metņġänä, hänġa iatunġeqeä.” E ätmbiyyi, iinġa ikuwi, Goti Iqueqä bukiu ätnänġeunġi naqä-qakuä timäutņqä imäkuwi. Kukņuä iinġi iqu tii ätnä.

*“Qu nyaqä ämuasmänġe hņqunä-hņqunä yanġa änyäpu, ämapiyyi, itanġa nyaqä gquä quäuqe metņqe, hänġa ipu imeqäu.”**

²⁵ Mäkä-iqä iqua i itqätanņuwängga, Jisasi Iqueqä känäu, känäwqä känapi, ä Kelopasi iqueqä apäkä, Mäliya, itanġa Mäliya, anġ Maktälatanġa ii-pqe, qu eeqä Jisasi Iqu zä-huätati hunätanġqä qäqiqi ätqäumiņuwä. ²⁶ Iqi tqäutanņuwängga, Jisasi Iqu Kiqä känatä, Iqueqä wänuänġqä ämotquamiņqä iquautanġa, aanġa kuapänä äwinyminġqä iquätanġi, qäqiqi tqäutanġinyä äqunġqe. Itanġi Iqu Kiqä känäuņi tii ätukqe. “Apäkä iiki, ämaqä iqu, tqä ymeqä iqueqä.”[†] ²⁷ I ätäuqe, anġinġi, Iqueqä wänuänġqä ämotquamiņqä iqueni ätukqe. “Apäkä ii, tqä änyuqä.” I tquanġa, ämaqä iqu iinġi, iqueqä anġiunġqä ätuma äwätä, anġuanä ämiminġe.

Jisasi Iqu äpäkongqenġä†

²⁸ Itanġi Jisasi Iqu näqņqä tii ekqe. “Nqä wänuä eeqänä imäkatņqe, ae qäpu eqiyä.” I indqänäqe, tii ätkqe. “Nqä quväki, yäkänġa nyiyqiyä.” Iqu i ätkqe, ii Goti Iqueqä bukiu ätnä äwinġqä iqueni,[†] naqä-qakuä ätimäukqe. ²⁹ Jisasi Iqu “Quväki yäkänġa änyiyqiyä” tqanġa, mäkä-iqä iqua, qondä-häkä hņqu wainġä-eqä mäkä iqe, manġuä inġqä tqäutanġi, ga yaanġi ämepu, wainġä-eqä bu äyämepu, iwä yaanġi eeqänänä piyyqä äyä iqanġa, hisopqä äpa iu äkoqupiyyi, Jisasi Iqu kiqä eqe, hiqä ätänätņqä manġa iu äwisäukuwi. ³⁰ Jisasi Iqu wainġä-eqä ae änäqe, “Tänġanġi ae qäpu eqiyä” ätäqe, nyuanġi ikuopäqe, Iqueqä quuvqe qe äwquatämäukqe.

³¹ Jisasi Iqu i äpäkongqä inġanġi, hiunġi Sämbatqä hapä pmeqä iquenġqä nätmätqä näwinyä imäkkqä inġanġi. Sämbatqä iinġa iqu, hiunġi naqänänänġanġa etanġi, Israitqä

‡ **19:16** Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43 § **19:17** Näqņqä-tänġa iqua, kņuä tii indqänätqänä. “Ämaqä nyuanġä-yänġiqä” ätqe, naqä-qakuä hma, ktqe hikä du imäknätanġenġqä ätmiņuwä. * **19:24** Apqä Bukä 22:18

† **19:27** Matiu 27:45-56; Makä 15:33-41; Lukä 23:44-49 ‡ **19:28** Apqä Bukä 69:21

iquautanā naqā iqua huiwā iquauñi, zā-huātatiñi yqānā unqenqe māwiñqā ikqe. Itañi, qu Pailoti iqueni, “Quwqā yuki āquasqiyā. Ga maqānā pākongangpi, quwqā huiwi huātā manātñqānānyā” ātukuwi. ³² I tquanquwāngga, mākā-iqā iqua āupiwi, āmaqā Jisasi Iqutā anā āuekuwā iquaquiyqā yuki āquasqākuwi. ³³ Itañi Jisasi Iqueui āquasqiyānā-tpu indqāngga āpāukuwi, Iqu ae āpākongqā āqunāpu, Iqueqā yuki māquasqiyqā ikuwi. ³⁴ Qu iñi qāyā ipu, qutanā hñqu Jisasi Iqueā māwqā hñgisa zi āuqanqa, maqānāñi hāñqetā, egetāñi, naqā-huiwā ākapkqe. ³⁵ (Āmaqā tā hiñuā āqunqquā iqu, nātmatqā timāuqanqi āqunqgenqe, ae awā ātqiyā. Itanqa kukñuā iqu awā ātqāqā ii, qanqā manā, naqā-qakuānāñi. Ga iqu kiqā-kiuā-pqe, ‘Nyi nāqñqe, kukñuā ātqāqā tā, ii naqā-qakuānāñi ātqānā,’ ātkqe. Iñiñqe he quuvqā heqiyqāñqe.) ³⁶ Nātmatqā ātimāukqā ii, Goti Hanjuwā Iqueqā bukiu ātnā āwiñqeuñi, naqā-qakuā imākātñqā ātimāukqe. Itanqa kukñuā iñi tiñji. *“Iqueqā yāñi hui mamisqiyqā ikuwi.”*^S ³⁷ Itanqa kukñuā Goti Iqueā bukiu huizi ātnā āwiñqā iqu, tiñjqā. *“Āmaqē, qu zi āukuwā iunā qumbunqāuā.”*^{*}

Jisasi Iqueqā huiwi, pñqā ekuwiñqā†

³⁸ Qu iñi ae iqanquwāngga, Josepā Arāmatiyatanā iqu, “Jisasi Iqueqā huiwi āmamqeqā” ātātā, Pailoti iquenyqā āukqe. Josepā iqu, Jisasi Iquenyqā quuvqā eqāmiñqā-qe, Israitqā Jerusālemā iu hiqāva imākmiñuwā iquautanā naqā iquauñqā zā wiñganqi, iqueqā quuvqā heqiyqe, zā emiñqe. Iqu iqueni i tquanqa, Pailoti iqu “Nñqā, si Jisasi Iqueqā huiwi yqā mayā” tquanqa, Josepā iqu āwāqe, Iqueā huiwi āmakqe. ³⁹ Itanqa Nekitimāsi, āmaqā qānganā heatqāngga āpātā, Jisasi Ique he hiñuā āqunātā, kukñuā anā ātkiyā iqu-pqe,‡ inā āpkqe. Iqu zā hñquaquisanā aowā imākāpu yuqui-yaqui ikuwā, jināñā ānguanāñā weqe āma āpkqe. Zā eqā aowā iñi, kiqā hanā-iqe, aanā naqānāñā, 30 kilokremqā. ⁴⁰ Jisasi Iqueā huiwiñi, Josepā iqu, Nekitimāsi iqu, āmesiyānganqi, iquaqi Israitqā iqua āmaqā pizqā iu imākmiñuwā-pa, zā eqā aowā yuqui-yaqui imākkuwi, Iqueā huiwi eā isinyā, itanqa, yuā ānguanāñā hui āpisāsinyā, huāqā ātkiyi. ⁴¹ Jisasi Ique zā-huātati āuekuwā-tāñā qāqiqiñi, wāunūā hñqu ānyimiñqe. Wāunūā iqueni, hikā hovqā ānyā-hāñā, āmaqā pizqā pñqā maeqā imiñuwā hñqu omiñqe. ⁴² Hikā hovqā iqu qāqiqi vātangqetani, iquaqi Jisasi Iqueā huiwi maqānā āma āwiwi, iqi pñqā ekiyi. Maqānāñi tiñj iutayi. Hiunji qāqueni, Israitqā iquauqā Sāmbatqā hapā pmeqā iquenyqā nātmatqā nāwinyā imākqāngayi.

20

*Jisasi Iqu anqi āvaukqenqā**

¹ Wikā iqueqā hiunji kiñganāñā iqueni, Māliya Maktālatanā ii zā we maunqā, hea yqānā witanqeuñi, Jisasi Ique pñqā ekuwā iunqā āpkqe. Ii āpāqe, hikā qñqanā pmāukui māpmāwānātangi āqunqge. ² Iñā āqunāqe, ii Saimonā Pitā iquenyqātā, Jisasi Iqueqā wāunūā yātquakā huizi, Iqu iquenyqā kiñjā āwinyimiñqā iquenyqātā tnāñā āwāqe, iquaqiñi tii ātukqe. “Qu Naqā Iqueqā huiwi, hikā hovqā duta āmepu, ākisqi-mānda āmaequwātāyā? Ne ānyā mañqā equnā.”

³ Māliyai i tquanqa, Pitā iqu, wāunūā yātquakā huiziqutāñi, iquaqi iqiñi āvāma, hikā hovqā dūñqā āukiwi. ⁴ Qāquaqi tnāñā qāqasā-qāqasā āwiwi, Pitā iqueni, huiziqu āmāwqātāuāqe, Jisasi Ique pñqā ekuwā dūñi, iqu ganā ātimāukqe. ⁵ Iqu hikā hovqā yāmā hāmā māwqā, yāpaqā māñisanā nyuāñā quapi eāqe, hiñuā āqunaengqge, yuā huiwi huāqā ātkiyā iunā āqunqge. ⁶⁻⁷ Iqu i itqātanga, Saimonā Pitā iqu qānaki āpāqe, hikā hovqā yāmā hāmānā āpaquvāqe, yuinā iqi witanqā āqunāqā-qe, mā Jisasi Iqueā nyuāñi huāqā ātāsinyā ekiyā iqu, huizi iquātāñi māwitanqi āqunqge. Yuā iqu huizi iquātā māwiqā, kiqā-kiwi aanqā nāñi ākmāknāqāngga āwāmiñqe. ⁸ Iñganñi, wāunūā yātquakā kiñganā ātimāukqā iqu, qānaki āpaquvāqe, yuinā iqi witanqi āqunāqe, quuvqā eqākqe. ⁹ (Goti Hanjuwā Iqueā bukiuñi qāyā ātnā āwitanqi, qu iñganñi, Jisasi Iqu āpākonātqeta anqumā vauqenqe, nāqñqā māmeqā ikuwi.) ¹⁰ Ii āqunqiyi, wāunūā yātquakā iquaqi qeqā āpmanā āquvepkiyiuñqā anqumā āukiwi.

¹¹⁻¹² Wāunūā yātquakā iquaqi i itqātangiñqāngga, Māliya Maktālatanā ii, Jisasi Ique qua āptekiyā yāpaqā iqi ātqāuā kñuā āqāmiñqe. Ii kñuāqāqā nyuāñā quapi eāqe, hiñuā āqunaengqge, enātqā āmuasmāñqā qāpaiqā-tāñā hñquaqu, hñqu Jisasi Iqueā nyuāñā emiñqā iñgi pmetanga, ā hñquququ yukā ipmiñqā iñgi pmetangi āqunqge. ¹³ Iquaqi Māliyanñi yatñqe, “Apākā, si sunqā kñuā qāyātqāñinyā?” ātukiwi.

§ 19:36 Apqā Bukā 34:20 * 19:37 Sakātiyasi 12:10 † 19:37 Matiu 27:57-66; Makā 15:42-47; Lukā 23:50-56
‡ 19:39 Jonā 3:1-2; 7:50 * 20: Matiu 28:1-15; Makā 16:1-11; Lukā 24:1-12

Ii iquacuini tii ätukqe. “Qu nqä Naqä Iqueqä huiwi ämepu, äkngi ämaeqwätiiyâ’ tmä, änyä maqngä emä, kjuä äqäyätqänänä.”¹⁴ Ii iquacui i ätuäqe, hngisa äkunmäuqe, Jisasi Iqu tqäutangi äqungquä-qe, ‘tä Jisasi Iqueyqe’, näqngä maeqä ikqe.

¹⁵ Ii kjuä yqänä qäyätqätanga, Jisasi Iqu yatngä äwikqe. “Apäkä, si sunqä kjuä qäyätqäninyä? Ä si tquenqä qävqä imätngä?”

Mäliyai, ‘Tqu ämaqä wänuä täu ämitngä iqu ändqiyä’ kjuä wiyqanqa, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si Iqueä huiwi ämetnä, hngäqi enä hitangutqe, mändquayä. Ga nyi ämamqänänä.”

¹⁶ Itanji Jisasi Iqu, “Mäliyai” ätukqe.

Ga ii hiqumuanä äwiyäqe, Israitqä iquauä anä-kuknjuu, “Laponai” ätukqe. Yoqä Laponai, kiqä qakui tiinji, “Näqngä-vqä.”

¹⁷ Inganji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nqä Apiquenyqe mäyqä änänjqae, si mindmaqngä panä. Si äwätinä, Nqä guäkaunji tii tuvä. ‘Iqu Iqueqä Kaniquenyqätä, heqä Heniquenyqätä, ä asä Iqueqä Goti Iquenyqätä, ä heqä Goti Iquenyqätä, yänqiyä.’”

¹⁸ I tquanqa, Mäliya Maktälatanä ii äwäqe, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquauji tii ätukqe. “Nyi Naqä Iqueni hinuä ae äqunänänä.” Itanga ii kukjuä Jisasi Iqu ätukqe, awä äsuikqe.

Jisasi Iqu, wänuä yätquakä iquau äwimakqenqä†

¹⁹ Wikä iqueqä hiunji kinganänä qäque, heatqenuji, Iqueqä wänuä yätquakä iqua, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminjuwä iquauqä naqä iquaujqä zä ipu, quwqä anä äpmaminjuwä iunji, anä qnqanji ämatäkutepiyängga äpmaminjuwi. Iqua i pmetanquwängga, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe, hanjuä enyänä” ätukqe. ²⁰ Iqu e ätuätä, Iqueqä hipa yunguitä, ä mäwqä yunguitä ämotquakqe. Itanga, wänuä yätquakä iqua, quwqä Naqä Ique hinuä äqumbiyi, yeeqä naqänänä ikuwi. ²¹ Itanji Jisasi Iqu anqä tii ätukqe. “Heqä äwqe, hanjuä enyänä. Apiqu Nyi änändowatkqä-pa, asä iinji, Nyi he endowatkänä.” ²² Iqu e ätäqetani, Iqueqä mandji iquau äwqätämäutä, “He Goti Iqueqä Dnä Änguanänji mapiyä” ätukqe. ²³ “He ämaqä hngquauqä suqä quvqe äwivquatämäuquwi, ga iquauqä suqä quvqe qäpu eqi. Itanga he hngquauqä suqä quvqe huätä mämuämäuqä iquwi, quwqä suqä quvqe, yqänä winiqeqä.”

Jisasi Iqu, Tomasi ique äwimakqenqä

²⁴ Jisasi Iqu wänuä yätquakä iquau äwimakqä inganji, Iqueqä ämaqä 12 iquautanä Tomasi, iqueqä yoqä huizi, ‘Qäyawiqueqä’† ätuminjuwä iqu, qutänji anä mäpmeqä da iminqe.

²⁵ Iinqe, huizi iqua Tomasi iqueni, “Ne Naqä Iqueni hinuä ae äqunänqqueqä” tquanquwä-qe, iqu qunji tii ätukqe. “Naqä-qakuä tii tmqeqä. Nyi Iqueqä hipa yungui hinuä äqunätmä, itanga nqä huiqetä wätanqä yungui u ämitmä, ä nqä hipaetä mäwqä ingisa zi äukuwä yunguä-pqe a ämiqäqe, nyi quuvqe inga heqämqänä. Nyi iinjä miqä imqe, quuvqä maeqiyqä danä imqänä.”

²⁶ Wikä hngqu ae äpawqanqa, Iqueqä ämaqä iqua anä asä ique, Tomasi iquä anä äpmaminjuwi. Qu anä qnqanjiunji ae ämatäkutekuwä imnji, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe hanjuä enyänä” ätukqe. ²⁷ I ätuätäqänqanji, Tomasi iqueni-pqe tii ätukqe. “Tqä huiqe, Nyaqä hipa täu ätutuväutnä, a ämitnä, hinuä qunyä. Itanga, tqä hipae, Nyaqä mäwqä täunji änunjutäutnä, kjuä hngquacu-hngquacu mämeqä itnä, quuvqenä heqiyä.”

²⁸ Iqu i tquanqa, Tomasi iqu tii ätukqe. “Si nqä Naqä eännyä, nqä Goti Iqukiyqä.”

²⁹ Ga Jisasi Iqu ämävaucqe tii ätukqe. “Si Nyi hinuä ae ängänätinä, quuvqä eqinyä? Ämaqä Nyi hinuä manqänqä ipu quuvqenä eqämiqqä iqua, qu yeeqä iqäpnqä.”

Bukä tqeqä quatinqä

³⁰ Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di, Iqueqä wänuä yätquakä iquauä hinuä iqi kuapanä imäkminqe. Iinjä imäkminqenqe, bukä tqueni eqänä ätätmä, maqiyqä iqe. ³¹ Nn, nyi kukjuä tä äqiyqe, he Jisasi Iquenyqe, quuvqä tii heqäpnqe. Iqu Kraisi ne ämineyätngä Goti Iqu Ique atäunuä äteqäqä Iqu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueyqä. Itanga he quuvqä e eqiyäpu, Iqueqä yoqetani, häng-pmeqä mapnuwänqä iinqä äqiyqä.

† 20:18 Matiu 28:16-20; Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49 † 20:24 Wiyä kukjuä iunji, yoqä Ditimasi äqänä. Kukjuä Ditimasi, ii Grikä pmeqä iquauqä kukjuä. Hige quati, Ymeqä Qäyawiqä.

21

Jisasi Iqu, wäunuä yätquakä hñquau, Galiliu äwimakqenqä

¹ Qänakñi Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquau eqä-huänjä Taipiriyasi* manjä iqi anğumä äwimakqe. Inğanji Iqu tii imäkätä, Kiqä-kiuä iquau ämitquatngqce.

² Saimonä Pitä ique, Tomasi, iqueqä yoqä huizi, 'Qäyawiueqä' ätuminuwä ique, ä Nataniyoli, anjä-himqä Kana, qua Galili iutanjä ique, ä Sepri iqueqä hikñä inğueqi, nñ wäunuä yätquakä huiziquaqwi, eqä-huänjä manjä iqi anä äpmaninuwä. ³ Itanji, Saimonä Pitä iqu, quñi tii ätukqe. "Nyi hämapäkänqä imqä umqänä."

Ga huizi iqua, "Ne-pqe anä watunqweqä" ätukuwi. I ätmbyi, yimba hñqueneqä äupiwi, ikuapmäupu äukuwi. Heatqä qäqueni, qu hämapäkä tutqä qäpu hmbu mapiqä ikuwi.

⁴ Zä vqanğa, Jisasi Iqu eqä-huänjä weä näñi tqäutangani, wäunuä yätquakä iqua Ique hinuä äqunäpiyä-qe, 'Di, Jisasi Iqu ätqäunä-qe,' näñnqä mämeqä ikuwi.

⁵ Jisasi Iqu ätqäuwä näñisa quñi yatnqä tii äwikqe. "Nqä nyämaqä iquenä, he hämapäkä hui äpiquwätanä?" Ga qu "Aanqeqä" ätukuwi.

⁶ Iwä Iqu anğinji tii ätukqe. "He heqä hämapäkä-piqä qae, yimba iqueqä ämuangisa tnämäupqe, hämapäki kuapänä päpñqäwä."

Inji, qu Iqu tquangqä-pa ätnämäukuwi, hämapäkä aanä hävemnäñnqä qaeu mñganğä, qu qa mñqe eyqiyäpu yimba yätu maenätpiyi, hämeqä ämikuwi. ⁷ Iinjä äqunäqe, wäunuä yätquakä Jisasi Iqu, iquenqä kiinjä äwinyminqä iqu, Saimonä Pitä iqueni tii ätukqe. "Di, Naqä Iqueyqä." Inğanji, Pitä iqu qätä i äwiyäqe, iqueqä gquä naqä hämapäkänqä itnqä äquvatekqe, ämipnätä, eqä-huänjä bu ikuapmäuqe, anğua Ique wimetnqä äukqe. ⁸ Itanğa wäunuä yätquakä huizi iqua yimba iu äpmapu, hämapäkä qae eyqiyäma äpkuwi. Eqä weä näñisati quwqä iminuwä täqinqe, kinjä haqiqi ma, 100 mitäyi.

⁹ Qu iqi ae euqämapiyi, tä hñqu sätanği, hämapäkä hui tä iqi tätanği äqumbiyi, bretqä-pqe aanqäqi witanği äqunquwi. ¹⁰ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. "He hämapäkä tänğa äpiquwi, hui ämappiyä." ¹¹ I tquangğa, Saimonä Pitä iqu yimbauqe ikuapmäuqe, hämapäkä qa mñqe eyqiyäma hikä weä iqinğä äpekqe. Hämapäkä naqänänqä ämñminuwä iqua, kuapänänqä 153 ämñminuwä-qe, qa mñqe mändakmäuqä ikqe.

¹² Inğanji Jisasi Iqu, quñi tii ätukqe. "He ymisanjä bñqä ppiyä." I tquangğa, wäunuä yätquakä iqua 'Tä Naqä Iqueqe' näñnqä ae epiyä-qe, qundqändqä ipu "Si tqulikikä-qe?" yatnqä vanä-tpu ipiyä-qe, pemä miqä ipu, yatnqä mäwqä ikuwi. ¹³ Inji, Iqu ävauqe, bretqetä, hämapäkä huisä ämetä äwikqe.

¹⁴ Iqu iinjä ikqe, ae äpäkonätä, anği ävautä, Kiqä-kiuä iquau hñquaqu ae ämitquatngqetani, ii huizi iqueyi.

Jisasi Iqutä, Pitä iqutä, kuknuä ätkiyinqä

¹⁵ Iqua ymisanjä ae ämbiyitani, Jisasi Iqu Saimonä Pitä iqueni yatnqä tii äwikqe. "Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, tqä Nyingqä äkinqä di, huizi iquauqueni ämäwqätäunjinyä?"

Ga Pitä iqu ämävauqe ätukqe. "Auäqä, Naqä Iquki, nqä Sinqä änyinätñqe, näñnqä äyä enjinyä."

I tquangğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Si Nqä sipsipqä mequeni, ymisanjä anğua bñqä miqätñqeqä."

¹⁶ Anğumñi, iqueni yatnqä tii äwikqe. "Jonä iqueqä ymeqä Saimonä iquki, si Nyingqe kiinjä äkinyätqänä?"

Ga iqu, "Nñqä, Naqä Iquki, nqä änyinqä Sinqä änyinätñqe, näñnqä ae enjinyä" tquangğa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. "Si Nqä sipsipqe, anğuanä miqätñqeqä."

¹⁷ Itanji, yatnqä huiziqu tii äwikqe. "Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, si Nyingqe äkinyätqänä?"

Iqu, "Si Nyingqä äkinyätqänä-qe?" hñquaqu-hñqe vqanğqenqä, Pitä iqu äwqä hanä ämeqe, tii ätukqe. "Naqä Iquki, Si nätmätqä eeqänänjinqe näñnqä enjinyä. Injä-qae, nqä Sinqä änyinätñqenqe, näñnqä ae äyä enjinyä."

I tquangğa, Jisasi Iqu iqueni tii ätukqe. "Si Nqä sipsipqe, ymisanjä anğua bñqä miqätñqeqä. ¹⁸ Nyi kuknuä naqä-qakuänänji, tii ktmqe. Si hikñä yqänä äpmanänğani, tqä qäkä kitokutäuqe, ätokutäunätñä, itanğa anä äkiunqe tqä äkinqä iutanä imäkñätñä äyä äumñi. Iwä si qoyanä etnänğani, tqä hipae haqä etnä, itanğa ämaqä hñqu guä äkikiqiyäutä, anjä si mäwqä imätñä imitätqä iunqä äktma wäniqeqä." ¹⁹ (Jisasi Iqu kuknuä i ätukqä ii, Pitä iqu äpäkonätä, Goti Ique yoqä naqä väniñqä iinqe, qu suqä

* 21:1 Eqä-huänjä Taipiriyasi, ii eqä-huänjä Galili asänänjiyi.

äki-äkitanji motquapnuwä diŋqä kŋuä äme ätukqe.) I ätuäqetanji, Iqu Pitä iquenji, “Si qänaki nyivändqätŋqeqä” ätukqe.

Ämaqä, bukä tqe äqäkqä iquenqä

²⁰ Inŋanji Pitä iqu tuwänŋi hiŋuä ämäqunŋqe, wäuŋuä yätquakä Jisasi Iqu iquenyqä kiinjä äwinyminqä iqu, iquaqunqä qänaki äquvepqanŋi äqunŋqe. (Ämaqä iqu, qu buayä änäpiyanŋa iqueqä nyuänji Jisasi Iqueqä quikuä-tänjä qäqi eä, Ique yatŋqä tii äwikqä iquvi. “Naqä Iquki, mäkä-iqä iquauqä hipa iunji, ämaqä äkisqu kiväniqäwä?”†)

²¹ Pitä iqu ique hiŋuä äqunäqetanji, Jisasi Ique yatŋqä äwikqe. “Naqä Iquki, ämaqä näŋuenŋqe, änäänqäwä?”

²² Itanji Jisasi Iqu, iquenji kima tii ätukqe. “Nyi iqu anŋi äquvepmqänŋanqä qäyä pmetŋqä nyinŋanŋutqe, ii nätmätqä tqätanä? Si qänaki dinä nyivändqätŋqeqä.”

²³ Iinjä etanŋi, wäuŋuä yätquakä iquenyqe, kukŋui im-imä tii äwekqe. “Jisasi Iqueqä wäuŋuä yätquakä iqu mapäkonqä yäniqeqä.” I etanŋqä-qe, Jisasi Iqu, iquenŋqe, “Mapäkonqä yäniqeqä” ätätä, matqä ikqe. Ii ma. Iqu tii ätkqe. “Nyi iqu anŋi äquvepmqänŋanqä qäyä pmetŋqä nyinŋanŋutqe, ii nätmätqä tqä manä.”

²⁴ Ii wäuŋuä yätquakä, nätmätqenqä tänŋa awä ätätä, kukŋuä tä äqäkqä iqu, ii qäqueqä. Ga ne näŋqä tii enju. Kukŋuä iqu awä ätqäqä tä, ii naqä-qakuänänji.

²⁵ Itanŋa nätmätqä hui-hui-pqä di, Jisasi Iqu inä imäkminŋqe. Inäqe qu nätmätqä iinjä hŋqunä-hŋqunä äqäpqe, ga qua täunji bukä pŋqä eqänŋqe, hiqŋqe etäti, maeqä etäti?

† 21:20 Jonä 13:23-25

Ämaqä Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä Wäunjuinqä (2 Lukä)

Yätamäkkqä kuknjuä hijuiqänä iquvi

Lukä iqu kuknjuä ängüä we-hunqä-tänä iqu, Jisasi Iquenqä äqäkqe, bukä täunji, wiyä inä ikqe. Iqu bukä qäquaqui äqäkqä iquvi. Bukä täunji, Dñä Ängüä Iqu, ämaqä Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau, näqñqetä, yänänäqñqetä vqanqñqetäni, iqua Jisasi Iqueqä kuknjuä ängui awä ätuäkämiñuwi iunji, ne a ätäutqäñgu. Iqua anä-himqä Jerusälemä iutä, qua Jutiya anä eeqänänä iutä, qua Sämalija anä eeqänänä iutä, itanqca qua eeqänänä hitunüä äwiñqä-ma, awä ätuäkämiñuwi. (1:8 hijuä qundñqe.)

Bukä iunji, suqä Jisasi Iqueqä yoqä haqä mamäupñqä aquväñqäqä iqu, Israitqä iquauqä awä iqisa ätimäuqetäni, qänakndäni naqä ätimäutä, qua eeqänänä iu hijinänäwa äwekqenqä kuknjuä quea iyyi. Lukä iqu tiñjä motquetñqä äwiñqñqe. Wäunüä Jisasi Iqu imäkkqä iutä, ämaqä, Iqueqä kuknjuä iu qänaknä iqä iquauqä häñä-pmeqä iutäni, nätmätqä iquau kuknjuä Goti Iqu Israitqä iquatä qänqanä guä ämäsäukqe, qäyünä ämotquakiyi.

Bukä iutanä kuknjuä naqänänä hñqu, Dñä Ängüä Iqueqä wäunüä iñqeyi. Dñä Ängüä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Iquvi. Kinqanäni, hiunji hapä pmeqä naqänänä, qu 'Pendikosñganqä' ätmñjuwänqanji, Iqu ämaqä Jisasi Iqu ämotquamiñqä iquau, äwimakqe. Inji qänakndäni, Dñä Ängüä Iqu knüä äñguitä, yänänäqñqetä, iquau ävqa-ävqa äukqe.

Ga bukä iutanji, ne näqñqä tiñjinqä ämequ. Ämaqä, Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, qokä-apäkä iu, Jisasi Iqueqä kuknjuä ängui awä ätuäpiyänqanji, qu kuknjuä quäuqä kuapänä ätuminuwi. Inji, qokä-apäkä kuapänäni, kuknjuä ängui yeeqä ipu itmeqanguwitanji, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä, aquvä äqänätqäñuwä iqua, hävemnäqñqä ätimäupu, yänänäqñqä ekuwä iunjinqä, ne hijuä äqunätqäñgu.

Itanqca bukä iunji, ämaqä Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñqä tiwiqe, kuapänä äyuänä. Itanqci iquatanji, Pitä iquä, Poli iquä imäkkiyä iñqñqe, tiwiqä aanä kuapänänä äyuänä. Pitä iqu, Jisasi Iquä qanä ikipu, wäunjuñqä näqñqä ämamiñuwä iquautanä iquvi. Inäqñqe Poli iqu qänqanäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeciñqä itä, Iqueqä kuknjuä qänaknä miqä iminñqe. Iqu ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qänätanqñuwä iquau, mäñdi kittqiyätñqä wäunüä yänänäqñqä ikäminñqe. I etanqci Jisasi Iqu, Poli iqu ätäqä ätuätumetä, Iqueqä wäunüä imäkätñqä kinqanänä-qñqe iwimäkkqe.

Bukä iutanä hñqäqinji, Lukä iqu, tiwiqä Poli iquenqä ätätäqänqanji, "Ne iñä-iñä imäkkqueqä" ätätä äqäkqe. Ämaqä näqñqä-tänä kuapänänä iqua, knüä tiñjä indqänätqänä. Lukä iqu hea hñquauñji, Poli iquä iqueqä näueqä iquatä, qanä anä äyä ikämiñuwi. Inji iqu tiwiqä hea iqu anä ätuäkämiñuwinqä ätuätäqänqanji, iqu, "Ne iñä-iñä imäkkqueqä" ätätä äqäkqe.

Jisasi Iqu, Dñä Ängüä Iqu äquvepäniqenqä ätukqenqä

¹⁻² Tipilusi iquki, nyi bukä huiziqñqä äqäkqä iunji, Jisasi Iqu imäkminñqenqätä, näqñqä äwimiñqenqätä, hiunji Goti Hanjuwä Iqu, Ique ätuma ekqänqanqñqe, eeqänänä ae äqäkqe. Goti Hanjuwä Iqu, Ique änyä mäturna mayqänqca, Iqu ämaqä, kuknjuä awä tuäkiqäpñqä dowatätñqä atäunüä ikqä iquauñji, qu wäunüä imäkpnuwänqä dñqñqe, Dñä Ängüä Iquesa ätukqe. ³ Iqu täñä-hunqñqe qäpu ae ämeqe, qänakndäni, ämaqä iquau äwimeqe, iqua, "Iqu ävautä, häñä äpñmenä" knüä vätrñqä dñqñqe, nätmätqä kuapänäni imäkkqe. Hea 40 iunji, Iqu äwimeqisätä, Goti Hanjuwä Iquä miqä iunqä ätuminñqe. ⁴ Hea hñqenji, Iqu iquatä buayä anä äñäpu, tiñjä ätukqe. "He Jerusälemänji, mävämeqä iqäpñqä. He nätmätqä ängüänänä, Apiqu 'Äwimmñqe' ätkqenqä, hijuä äqämbu pmeqäpñqä. Hijuiqänänji Nyi iñqä awä ae etkqeqä. ⁵ Ii tiñjinqä. Jonä iqu ämaqä, eqetä asñä äqäminñqe. I etanqci hiunji kuapänänä maecänqca, he asñi, Dñä Ängüä Iquesä mapñqäuä" ätukqe.

*Jisasi Iqu, qäukuä haqä yätunqä ekqenqä**

⁶ Iqua aquvä äqämbu anä äpmapiyi, Ique yatnqä tii äwikuwi. “Naqä Iquki, tänganji Si Israitqä iqua, Romätanjä iquauä yäpä imä mäpmeqä ipnqä, anji yänänäcinqä iwimäktnjqätanä?”

⁷ Kimanji, Iqu tiinjä ätukqe. “Hiunji Apiqu ätekqenqe, he näcinqä maeqä ipnqäüä. Näcinqe, Apiqu Kiqä-kiuänä enä. ⁸ Inäqce Dnjä Ängguä Iqu emeqanqa, qänakndanji, he yänänäcinqä ämepu, Nyaqä kuknuä awi, Jerusälemä iutä, qua Jutiya anä eeqänänä iutä, qua Sämalija anä eeqänänä iutä, qua eeqänänä hitunjuä äwinqä-ma, tuäkiqäpnuwänqeqä” ätukqe.

⁹ Iqu iinjä ätuäqce, iquauqä hinjuä iqisa yändi-yändi peyätqätangga, qaquvqä hñqu Ique itmakqe. Itmeqanqa, iqua Iquenji, hinjuä mäqunquä ikuwi. ¹⁰ Iqu äyätqätangqä yätu, iqua hinjuä yqänä qunätanguwänqga, ämaqä qäpaiqä imäknqä hñquaq, iquatä maqänä qäqi anä ätqäukiyi. ¹¹ Inganji iquauqu tii ätukiyi. “Ämaqä Galilisanä Iquenä, he qäukuä yätunji, sunqä hinjuä äqumbu tqäunäuä? Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Iquenji, heha haqä yätunqä itmeqanji ii äqunäjuwä-pa, anqumjni iinjä päniqeqä” ätukiyi.

Iqua, Jutasi iquenyqä tnänqä hñqu, atäunjuä ikuwi

¹² Inganji iqua qoqonä Olipä iu ävämanji, Jerusälemänqä anji äukuwi. Kiqä qarjä uwqe, wanä kilomita. ¹³ Qu iqi ätimäupiyi, anä hiqnqä haqä yätqä imäknätanji, äpmaminjuwä-tänjä ique äpaqukuwi. Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, Endru ique, Pilipä ique, Tomasi ique, Batromi ique, Matiu ique, Jemisi, Aläpiyasi iqueqä hiknä ique, Saimonä, Selotqä iquautanjä ique, Jutasi, Jemisi iqueqä hiknä ique, iqua iqi äpmaminjuwi. ¹⁴ Qu äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Hanjuwä Iqutä kuknuä anä ätqämanminjuwi. Inganji apäkä hiuatä, Mäliya Jisasi Iqueqä känaisä, Iqueqä känguäkatä, anä äpmaminjuwi.

¹⁵⁻¹⁶ I pmeqisätqätanguwänqga, hea hñquenji, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminjuwä kuapanänä iqua, aquvä äqänqguwi. Ämaqä 120 inji. Inganji Pitä iqu, iquauqä awä iqi pämä ätqäuce, “Nqä nyämaqäüä, kuknuä Dnjä Ängguä Iqu vqanji, Dewiti iqu ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanjuä iu äqäkqe, ae ätimäuceqä” ätukqe. “Iqu Jutasi, Jisasi Ique a kiqätqnqä iquau hänaqä motqueqä iquenyqä ätukqeqä. ¹⁷ Iqu nesanä-qu eä, wäunjuä anä itunqeqä” ätukqe.

¹⁸ (Jutasi iqu, mbqä iqueqä suqä quvqeuqä äwikuwi, iqu ämeqe, qua hñqu mbqä ikqe. Qänakndanji iqu qua iqi päknqanqa, iqueqä äwqe äpkmäutä yäpaqänqgisa ätimäukqe. ¹⁹ Iinjinqe, ämaqä Jerusälemätanjä eeqänänä iqua, näcinqä e ämapiyi, quwqä anä-kuknuä iu, qua iunqce yoqä ‘Akätamäüä’ änyuätkuwi. Kuknuä iqueqä quati, ‘Qua häneqä-tänjiqä.’)

²⁰ “Ii apqä bukä iunji, tuwanjuä tiinjä äqänänqä-payi.

‘Iqueqä anji, ämaqä hñqu mäpmeqä etangqä, aanqä iqi ämätännä.’†
Itanqa tiinjä-pqä inä äqänänä.

‘Ämaqä hñqu-pqe iqueüä yoqä naqetä, wäunjuä, ämenqiyä.’‡

²¹⁻²² Kuknuä ii äqänänqetanji, Naqä Jisasi Iqu anji ävaukqenqä kuknuä awi, nesä anä tuaniñquenyqä, ämaqä hñque atäunjuä yatunqeqä. Ämaqä iinjä iqu, hea Jonä iqu asnjä äwikqä iutati, Jisasi Iqu ne äneväma ekqänqanqä, Jisasi Iqu wäunjuä imäkätqätangqä iu nesä anä äpmeñquä iutanjä hñque, atäunjuä iatunqeqä” ätukqe.

²³ Inganji iqua hñquaqi atäunjuä ikuwi. Hñqu Josepä Basäpasi, iqueqä yoqä huizi, Jastusi iquwi. Hñquququeqä yoqe, Matiyasi ique. ²⁴ Qu ii imäkäpu, Goti Hanjuwä Iqutä kuknuä tiinjä ätukuwi. “Naqä Iquki, ämaqä eeqänänä qua täutanjä tqune, neyaqä qeqä-quuvqenqä näcinqä Iqukiyi. Ämaqä tquaquini, äsque ätekninqä, mänätquayä. ²⁵ Inji, Jisasi Iqu, ne Iqueqä kuknui awä tuäkiquatunqquä änändowatkqä iutanjä wäunju, ämaqä iinjä iqu, Jutasi iquenyqä tnänqä pmetnqä. Jutasi iqu wäunjuä ii äväma, iqueqä anä näweqä iunqä äukqeqä” ätukuwi. ²⁶ E ätpiyi, ‘yoqe hñquiqänji tqeqä timäunqutiya’ tpu, hikä hñquaqi zä ekuwi. I etanqji, hikä, Matiyasi iqueqä yoqä-tänji, ätimäukqe. Qu iquenji, ämaqä 11, kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, anä äpmuatekuwi.

2*Dnjä Ängguä Iqu äquvepkqenqä*

¹ Hiunji hapä pmeqä naqänänä, qu ‘Pendikosinqanjqä’ ätminjuwi, ätimäukqe. Inganji qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, anä hñque äpmaminjuwi. ² Inganji qäukuä haqä yätutanji, häänqä ätäqce, yunjuä yänänäcinqä enqä-panjä maqänä äpäqce,

* 1:5 Makä 16:19-20; Lukä 24:50-53 † 1:20 Apqä Bukä 69:25 ‡ 1:20 Apqä Bukä 109:8

anjä qu pmetanġuwa iqueni kuapänä äwimakqe. ³ Iinjä läqetanj, tä hänaqä enġä-panj äquqeqäkani, iquauqä haqeqä äpmakäwqanġi iqänġuwi. ⁴ Inġanġi Dnā Änġuä Iqu, qokä-apäkä iquauñi kuapänä muñġanġi, qu anj-kukjuä huiñanä-huitanä ätipäqäkuwi.

⁵⁻⁶ Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kuknjuä qätä wiyqä Israitqä hñqua, qua eeqänänä iuta ätimäupu, Jerusälemä iu äpmamiñuwä iqua, nätmätqä iinjä qätä äwipiñi, äpäpu aquwä äqänġuwi. Jisasi Iqueqä ämaqä iqua kukñui, quwqä anj-kukñuä iu tqäwqanġuwiñqe, qu yänuñuä ikuwi. ⁷ Qu yänuñuä iñiñi, tiññä äñġuwi. “Ämaqä kukñuä tä ätätqänäwä tqua, eeqänänä Galilisanä-qaueqä. ⁸ Inj äñänäwä? Ne hñqunä-hñqunäñi, qu neyaqä anj-kukñui qäyunä tqanġä äwiñqueuä” äñġuwi. ⁹⁻¹¹ “Ne ämaqä Patiya pmeqä, Mindiya pmeqä, Elamä pmeqä, Mesäpotemiya pmeqä, Jutiya pmeqä, Kapatosiya pmeqä, Pondusi pmeqä, Eesiya pmeqä, Pälenġiya pmeqä, Pambiliya pmeqä, İspä pmeqä, Limbiya iunji anj-himqä Sairini ingisa pmeqä, anj-himqä Romä pmeqä, Kriñä pmeqä, Arepiya pmeqä iquene, ne ämaqä Israitqä iqunesä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iquenyqä qonj anä äuktäutunquä iquatä, äpätanä äpmeñunä. Iinjä etanġi Goti Hanjuwä Iqu, wänuñuä yänänäñqñä imäkätñeqñe, qu awi, neyaqä anj-kukñuä huiñanä-huitanä tqanġä qätä äwiñqunä” äñġuwi. ¹² Inġanġi qu yänuñuä ipu, kñuä kuapänä indqänäpu, tiññä äñġuwi. “Nätmätqä tä ätimäuqäqe, quati äñänġä?” ¹³ Iinjä etanġqä-qe, ämaqä hñqua, quuvqä heqiyqä iquauñqä tä äsäpu, tiññä ätkuwi. “Tä qu wainqä-eqä kuapänä äñäpu, hiqiyqä iqäuä.”

Pitä iqu, kukñuä awä ätukqenqä

¹⁴ Inġanġi Pitä iquatä, 11 iquatä, pämä ätqäpiñi, iqu manj yänänäñqñä ätätä, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Qua Jutiya iutanä iquendä, ämaqä kinj imdanj äpäpu, Jerusälemä täu äpmeñuwä iquendä, nyi kukñuä tä tmqä iqäqe, he qätä äñġuanä änyiyäpu, nätmätqä täñqe, näñqñä äñġuanä mapñqeqä. ¹⁵ ‘Qu wainqä-eqä äñäpu hiqiyqä iqäuä’ kñuä maiyqä pa inä, oeyä! Ziqñitä, 9 kloñġanġj” ätukqe. ¹⁶ “Tä ätimäuqäqe, hiñuä-tqä Joeli iqu, ätkqä-panjñä. Iqu tiññä äyä ätkqeqä.

¹⁷ ‘Goti Hanjuwä Iqu tiññä ätätqänä. “Hea yäpakänġanġi, Nyi qokä-apäkä eeqänänä iunji, Nqä Dñä Äñġuä Ique äwiqumatmniqeqä. Itanġi hiqä ymeqä qokä iquatä, ymeqä apäkä iuatä, hiñuä tñuwiqä. Hiyaqä hikñä iqua-pqe, wätqä enġä-panj qumbnuwiqä. Itanġa hiyaqä qoyanj iqua wätqä qumbnuwiqä. ¹⁸ Tiññä-pqä inänji. Nyi qokä-apäkä wänuñuä-nyiyqä iquau-pqe, Nqä Dñä Äñġuä Ique äwiqumatmniqeqä. Inj qu-pqe hiñuä tñuwiqä. ¹⁹ He hiñuñi iquenyqä näñqñä hiñqenqe, qäukuä yätutä, qua butäñi, Nyi nätmätqä hiutanj-huitanj tii imäkmniqueqä. Häñeqätä, tä suakä naqänänjätä timäuniquaqä. ²⁰ Itanġa mäptqe hea äwitä, qanji häñeqä enġä-panj imäkñanġa, inġanġi Naqä Iqueqä hiunji, Iqueqä yänänäñqñetä, we-huñqä naqänänjätä, ämaqe yänuñuä wimäkqänqä timäuniquaqä. ²¹ Inj inġanġi, qokä-apäkä, Naqä Iqu yätamäkqä väñqä tääqä tqanġqä eeqänänä iqua, Iqu anġu itmetä häñä iqumuatäniqeqä” ätätqänä* ätkqeqä” ätukqe.

²² “Ämaqä Israitqä iquenä, nyi Jisasi Nasäretqätanj Iquenyqä hetmqä iqäqe, qätä nyipiñä. Goti Hanjuwä Iqu, Ique yänänäñqñä iwimäkqanġi, Iqu ämaqä mimäkqänänä huiñanä di heyaqä awiqisa imäkqanġqe, he hiñuä äyä äqunänäuä. Hiñuä iññä äqumbiyi, ‘Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äquvepñiyä’ kñuä äyä ämeqäuä” ätukqe. ²³ “Goti Hanjuwä Iqu, hiñuñqänä kñuä indqänätä ‘imäkmniqueqä’ ätkqä-pa, Ämaqä Tqenji hiyaqä hipa iu äyä etapkqeqä. Inj he Iqueni, ämaqä ququvqänänä iquauqä hipa iu äväpu, zä-huatatä äuepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ²⁴ Iinj etanġi Iqueni, äpäkonġe a makiqätä iqanġi, Iqu äpäkonätä täñä-huñqä meñanġa, Goti Hanjuwä Iqu hiñuñä mäqunquä itä, anġu ävauqumuatqeqä” ätukqe. ²⁵ “Ii äwimakqe, Dewiti iqu iquenyqä tiññä ätkqäqä-panjñä.

‘Naqä Iqu, nyaqä hiñuä iqä hea ique-ique pmetanġi äqunänänä. Iqu nyaqä ämuñġisa äpmeñqe, nyi yänuñuä-yänuñuä miqä ymqänä. ²⁶ I etanġi nyi äwqä yeeqä itmä, nqä kukñuä ätätmi, yeeqä iñqe, Iquenyqänä tqämänä. ²⁷ Nyi ämaqä, Si “Nqeqä” ätätñä ätenjñiyä iquñä etanġä, nyi ämaqä ae äpäkonguwä iquauä anj iunji äpmetmä, piyanj wamqe hiñuñä mañqänqä isinjñä. Inj nyi nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu iññä inyimäkäniaqä iññä, kñuä ganä indqänätmä, äñġuanä pmamqänä. ²⁸ Häñä-pmeqeuñqä hänaqe, Si ae ämäñdquakñiqä. Itanġa nyi Sitä anä äpmetayitanġi, Si yeeqä iñqe daptñiqä” ätkqeqä” ätukqe.†

²⁹ “Tatqä-guäkenä, nyi kukñuä awi qäyunä tiññä hetmqänä. Neqä awiqu Dewiti iqu ae äpäkonġanġa, qu ique qua äptekuwi. Itanġa ique qua äptekuwi, täñġanä-pqe neyaqä awä täqi äyä äpñänä. ³⁰ Iinj etanġi Dewiti iqu hiñuä-tqä-qu eä, iqu näñqñä tiññä

* 2:21 Joeli 2:8-32 † 2:28 Apqä Bukä 16:8-11

eminqe. Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qänakndani Nyi tqä tawäkatanji, ämaqä naqä si enqäpanä hñqu imäkmniqeqa’ ätätaqängani,[†] Iqu naqä-qakuä ätukqeqa. ³¹ Iutanji, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi neyaqa Ämineyqa Ique, anju vauqumuätäniqa diñqe, Dewiti iqu, hiñuä ganä äqunätä, tii ätkqe. ‘Ämaqä ae äpakoñguwä iquauqa anju äpmetmä, piyanä wamqe hiñuinä maññqä yäniqeqa.’[§] ³² Iinjä etanji Jisasi Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu qua äptekuwä iuta ae ävauqumuatkqe. Ne eequne hiñuä iinjä äqunqquenqä awä tqüaneyi. ³³ Tänganji Iqu qäukuä haqä yätunqä äyätä, Goti Hanjuwä Iqueuä hipa ämuangisa äpme. Inji Goti Hanjuwä Iqu hiñuiqänä ätukqä-pa, Iqu Dñä Äñguä Ique, Kaniqeqa hipa iuta ämetä, nätmataqä tä he hiñuä äqunäpu qätä äwiyätqäñuwi, ae äyä änequatqiyä. ³⁴⁻³⁵ Dewiti iqu, qäukuä haqä yätunqä mäyqä itäqä-qe, iqu tiinjä ätkqe.

‘Naqä Iqu nyaqä Naqä Iqueni, ‘Nyi Tqä himä-wiunqä iquauñi, mäñdi äkittqäyätmä, Saqä yäpä iqi pmuatemañganqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmayä,’ ätukqeqa’ ätkqe.*

³⁶ Iinjä etanji Israitqä eeqänänjä iquenä, he näqñqä äñguänänjä mapiyä. Jisasi he zähuätatä äuekuwä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iwimäqngangi, Iqu neqä Naqä-qu etä, Kraisi ne Ämineyqä-qu ekeqeqä” ätukqe.

Qokä-apäkä kuapänäñi, kñuä äkunmäknäpu, asñä ämakuwiñqä

³⁷ Qokä-apäkä iqua, Pitä iqu kukñuä tqangqe qätä äwipiyyi, quwqä äwqä hanä kiinjä vqangä, yäñuä ipu, kñuä kuapänä indqänguwi. Iinjä ipiyyi, qu Pitä iquesä, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäññqä ändowatkqä huizi iquautä, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Tatqä-guäkenyä, ne äänä imäkatunqäuwä?”

³⁸ Iqu kimanji tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä diñqe, he eeqänänjä hñqunä-hñqunäñi, kñuä äkunmäknäpu, hiqä quvqe ävquatämäupu, ga Jisasi Kraisi ne ämineyqä Iqueuä yoqeta, asñä mapiyä. He iinjä imäqnganguwänganji, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Äñguä Ique etapänqiyä. ³⁹ Ii, tiinjä. Hiñuiqänäñi, Goti neqä Naqä Iqu, Dñä Äñguä Ique hitapaninjä kukñuä quti ämäsäutäqänganji, Iqu qokä-apäkä, Iquenyqä pññqä tääqä ätuätumeniqä eeqänänjä iunqä, kñuä indqänätä ämäsäukqe. Qu hesanätä, hiqä ymeqä iquautanjäta, itannga qokä-apäkä eeqänänjä kinä nämä äpmeñuwitanjäta, iquayqä” ätukqe.

⁴⁰ Ga Pitä iqu kukñuä kuapänäñi inä ätuätä, itannga, “Suqä quvqä imäqkä täqi äpmeñuwä iquatä, qui anä imäkñqä diñqe, hiqä-hiuä äñguänänjä mimbiyä-qe,” yänänänqñqä ätukqe.

⁴¹ Inganji Pitä iqueqä kukñui, qokä-apäkä iquauqä äwqeuñi, äñguänänjä ämunnqä iqua, qu asñä ämakuwi. Hiunji iqueni, qokä-apäkä 3,000, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, quuvqä eqäminjuwä huiziquau äwimakuwi.

Quuvqä heqiyqä iqua, äänä-äänä ipu pmeqenqä

⁴² Itannga qu eeqänänjä iqua, kukñuä awä tuäkiqäññqä ändowatkqä iqua, näqñqä vqangä qätä äwiyäpu, yätamäqkä änyäpu, buayä anä äñäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpu, äpmaminjuwi.

⁴³ Inganji qokä-apäkä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqe, “Iqu aanä yänänqä” kñuä indqänäpu zä iminjuwi. Itannga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kukñuä awä tuäkiqäññqä ändowatkqä iquau iwimäqngangi, qu nätmataqä ämaqä mimäqänänjä di kuapänä imäkminjuwi. ⁴⁴ Qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyyä iqua, äwqe naqä-huinyä imbu, nätmataqä eeqänänjinqä “Nqeqa” matñqä ipu, “Neyaqeqä” ätnminjuwi. ⁴⁵ Quwqä quäetä, nätmataqä quwqä ämaminjuwitä, mbqängqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, iwäsäupu, ämaqä äwa iqanguwä iquau äwiminjuwi. ⁴⁶ Qu hiunji ique-iqueni, äwqä naqä-huinyä imbu, hiqäva-imäqkä anä ingisa aquvä äqänäqisäpu, ga ymisanji “ñqänänqä” matqä ipu, yeeqänä ipu, anä hñque-hñque buayä anä äñäkäminjuwi. ⁴⁷ Qu iinjä imäkkipiyänganji, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäminjuwi. Ämaqä huiziqua ii iqangä äqumbiyi, qu “Ii äñguiqä” ätminjuwi. Itannga hiunji ique-iqueni, Naqä Iqu qokä-apäkä qui imäknätqätanguwä hui angumä inä itmetä, quuvqä eqäminjuwä iquatä anä äpmuateminqe.

3

Pitä iqutä, Jonä iqutä, yukä quvqä hñque äñguä iwimäkkiyinqä

¹ Hiunji awiyqä hñqueni, Israitqä iqua quwqä tääqä tqänga etanji, Pitä iqutä Jonä iqutä, hiqäva-imäqkä anä iunqä äukiyyi. ² Inganji ämaqä hui, yukä quvqä-tänjä hñque

isuñjä äqanğa äpkuwi. Ämaqä iqu, kânai yukä quvqä iinjäque änyuekqe. Qu iqueni, hiunji ique-iqueni hiqäva-imäkqä anä hänaqä hñqu, “Qeqätqeqä” äqonätanğqä-tänä qäqici, qokä-apäkä anä yäpä yänğisa peyqanğuwä iquau, mbqanğqä tääqä tqämañğuatñqä, äpmuatemiñuwi.

³ Inğanj ämaqä iqu, Pitä iqtä, Jonä iqtä, hiqäva-imäkqä anä yänğisanğqä peyiñqä iqañğinyä äqunäqe, “Mbqä hui dapinyqä” ätukqe.

⁴ Iqu i tqanğa, Pitä iqtä Jonä iqtä, ique hiñuä yänänäñqä äqunyyi, Pitä iqu, “Si hiñuä yaqänäy” ätukqe. ⁵ Iwä ämaqä iqu, “Iquaqu nätmätqä hui dapinyqeqä” kñuä vqanği, iquaqi hiñuä yänänäñqä äqunminqe. ⁶ I iqañğa, Pitä iqu tiñä ätukqe. “Nyi mbqä maiqunğä. Itanğa nätmätqä nyi ämenqe, äktapmçänä. Inji Jisasi Kraisi Nasäretqätanä Iqueqä yoqetanji, nyi si äktqänä. Pämä ätqäutnä, qanä uvä” ätukqe. ⁷⁻⁸ E ätuäqe, iqu iqueqä hipa ämuñğisa a ämävqätätä, pämä ävauqumuatkqe. Ii iwimäkqanğa, iqueqä yukitä, qoiqetä, maqänänji anğguä wimänğanği, pämä yänänäñqä ätqäutä, qanä ikäkqe. Inğanj iqu qanä tkamä-tkamä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, iquaqutä hiqäva-imäkqä anä yäpä yänğisa anä äpekuwi.

⁹ Qokä-apäkä eqänänäñ iqua, iqu qanä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuqanği äqunğuwä. ¹⁰ E äqumbiyi, qu näñqä tiñä ekuwi. “Ämaqä tqi, hea ique-ique hiqäva-imäkqä anä hänaqä qeqätqä iu äpme, mbqanğqä tääqä änatqämanätñqä iquvqä.” Itanğa qu, yänuä ipu, “Tä änäñätiyä” tpu ipu, kñuä kuapänä indqänmiñuwi.

Pitä iqu kukñuä awi, hiqäva-imäkqä anä yäpä inğisa ätkqenğä

¹¹ Qu iinjä ipiyi, maqänä äpäpu, ‘Solomonä iqueqä anä mätävätinijä’ ätmiñuwä iqi ätimäupiyi, yukä quvqä iqu, Pitä iqueätä, Jonä iqueätä, hipa a äqätä tqäutangji äqunğuwä. ¹² Pitä iqu i iqañğa äqunäqe, “He Israitqä iquenyä, nätmätqä tä timäuqanğqenğä yänuä ipu, hiñuä yänänäñqä suñqä yaqänänğäuä?” ätukqe. “He kñuä tiñä maeyqä pa inä! ‘Ämaqä tqi qanä äwqäqe, iquaquvqä yänänäñqä iutatä, suqä jänänänä imäkqä iutatä, imäkqinyä.’ Oeyä! ¹³ Ii tiñji. *Aprähämä iqueqä, Aisakä iqueqä, Jekopä iqueqä, neqä awäkaqä Goti Hanjuwä Iqu,** Iqueqä Wäunjuä-wiyqä Jisasi Iqueni, yoqä naqä äyä äwikqeqä. Iqueni, he pizqä päsqa iquauä hipa iu vqanğuwänğanji, Pailoti iqu, Ique hiñuinä qunäwatmätä iqañğa, he Ique tuwä äwiyäpu, Pailoti ique, ‘Ne Jisasi Iquenyqe, mänenğä iqiyä’ ätukuwiqä. ¹⁴ Ämaqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänänänä imäkqä-qu qäyä etanğqä-qe, he Iqueni tuwä äwiyäpu, ‘Ämaqä päsqa iqueni, hiñuinä qunäwatiyä’ ätukuwiqä. ¹⁵ I etanği he Ämaqä, häñä-pmeqä mitimäuqä Iqueni, äpäsqanğuwänğä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni anğgu ävauqumuatkqeqä. Ye, iinjä timäuqanği hiñuä äqunğueetanji, awä-tqä-qoyeyi. ¹⁶ Ye Ämaqä Iqueqä yoqenğä quuvqä eqiyänğueä-qae, ga ämaqä, he hiñuä äqunäpu näñqä equwä iqu, yänänäñqä ätimäuqe, ii Qäqueqä yoqetanji. I etanği, iqu anğguä imänğanği äqunänjuwi, ii Jisasi Iqu yeqä quuvqä heqiyqe yänänäñqä yemäkqanğqä iutanğqä” ätukqe.

¹⁷ “Nqä nyämaqäuä, hesä heyaqä ämaqä naqä iquatä, he änyä mañqä epu, Jisasi Ique ii iwimäkkuwinqe, nyi näñqä enänä. ¹⁸ Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hiñuä-tqä iquau kñuä iqä vqanği, iqua ‘Kraisi ne ämineyqä atänuä ikqä Iqu, hanä-iqä meniqeqä’ ätäpu hiñuä ätmiñuwi. Ga Iqu, he Jisasi Ique päsqanğä hiñuinä eqänätä, Iqueqä kukñuä iñji, qäyunä äyä ätimäukqeqä. ¹⁹⁻²⁰ Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä enğanğutqe, hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävqatämäupu, Iqu-tänä qäqiqinyqä anği bpiyä. Iinjä iquwi, Naqä Iqu hiqä hapä pmeqä änyä-hänj etapätä, Jisasi Kraisi hiqä ämeyätñqä äteqä Iqueni, anğgu dowatänqiyä. ²¹ I etanği tanğanji, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eqänänji, anğgu änyä-hänj imäkätqanğanğqä, Jisasi Iqu qäukuä haqä yätu pmetätñqä. Hea inğanqe, Goti Hanjuwä Iqu, hiñuä-tqä, Iqueqä wäunjuänğä äteqä iqua, awä tññqä hiñuiqänä ätuänğeqä. ²² Hiñuiqänänji Mossis iqu tii ätkqeqä.

‘Hiqä Goti Naqä Hanjuwä Iqu, heyaqä awiqisanä hñqe, hiñuä-tqä nyi enğä-pañä-qu hiätñqä atänuä yäniqeqä. Inji iqueä kukñuä eqänänji, he qänaknä iqäpñqä.’†

²³ *‘Itanğa hiñuä-tqä iqueni, qätä mäwiyqä imipqe, qui imäknäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqetänji, anä mäpmeqä ipnuwinqä.’‡*

²⁴ I etanği Samueli iqtä, huizi iquatä, hiñuä ätqä äpminjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätäpu, nätmätqä tanğa tä ätimäuqenğä ätmiñuwiqä.

²⁵ Kukñuä hiñuä-tqä iqua ätmiñuwitä, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu hiqä hewukañğqä kukñuä quti ämäsäukqetä, emeqiyä. Kukñuä quti ämäsäutä, Aprähämä iqueni tii

* 3:13 Anğumä Itmakqä 3:6 † 3:22 Kukñuä-suqä 18:15 ‡ 3:23 Kukñuä-suqä 18:19

ätukqeä. *‘Tqä taqä-tawäkatani, qokä-apäkä qua täu pmapnuwä eeqänänqä iquauji, Nyi ängwä iwimäkmiqqeä’*ätukqeä. ²⁶ Inji he hñqunä-hñqunä, suqä quvqä huätä vquatämäupnqä yätamäqä eyätä, ängwä emäkätñqä iunqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Wäunjuä-wiyqä Ique ävauqumuatäqetani, henyqä ganä ändowatkqeä” ätukqe.

4

Qu Pitä iquesä, Jonä iquesä, kukñuä ämitkuwiñqä

¹ Pitä iquä, Jonä iquätñi, qokä-apäkiu kukñuä yqänä tuätqätanjiyänqä, hiqäva-imäqä iquatä, hiqäva-imäqä anjutanä ämayukä-imanqä iquauqä naqä iquä, Satyusi iquatä äwimakuwi. ² Inganji iquauq qokä-apäkiu näqñqä äväsinä, “Jisasi Iqu ävauqäpanä iinj, ämaqä ae äpäkonjwä iqua-pqe angi i vaupnuwiqä” tqanjinä äwipiwi, qu äwqä tnänä äwiñqce. ³ Inñä ipu, Pitä iquesä, Jonä iquesä a äkiqätpiwi, mäptqä äwitñqä qäqä etangi, hea awiñganqä guä äkiqiyekuwi. ⁴ Inñä etangi qokä-apäki, qu iquauq awä tqanjinä qätä äwipiwi, kuapanänä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. Qokä, quuvqä eqäka äpminjuwä iqua, eeqänänä 5,000.

⁵ Hea awiñganji, Israitqä iquauqä ämiqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jerusälemä iu aquvä äqänquwi. ⁶ Anasi hiqäva-imäqä naqä ique, Käyäpasi ique, Jonä ique, Aleksandä ique, Anasi iqueqä käyämaqä huizi iqua-pqe, anä äpmakuwi. ⁷ Pitä iquesä, Jonä iquesä, iquauqä hiñuä iqi ämatqätepiwi, yatñqä tii äwikuwi. “Qe wäunjuä huäqi imäkqiwi, yänänäñqce äkita ppanji imäkqiyäwä? Tqueqä yoqeta imäkqiyäwä?” ätukuwi.

⁸⁻¹⁰ Inganji Pitä iqu, Dñä Ängwä kuapanä munqanji, tii ätukqe. “Israitqä iquau miqä iquendä, ämaqä naqä iquendä, ye suqä äñguänänä, ämaqä yukä quvqä hñqce iwimäkquenqce, ‘Iqu ängui äänä imängutiyä’ tpu, näqñqä mapñqä etanqutqce, hesä, Israitqä eeqänänä iquatä, näqñqä tiñä hipñqceqä. Jisasi Kraisi neqä ämineyqä, Nasäretqätanä Iqueä yoqeta, ämaqä yukä quvqä äñguä imängqä tqu, heyaqä hiñuä täqi äyä ätqäunä. Jisasi Iqueni, he äpäpäu zä-huätati äuekuwi, Goti Hanjuwä Iqu angji ävauqumuatkqeä” ätukqe. ¹¹ “Bukä iunji, tiñä äqänänä.

*‘Anä imäkqä iquendä, hikä “quvqeqä” ätäpu huätä ämamäukuwi, anä quea enqä-pa, anä yänänäñqä imäkqä iqueqä.’**

Hikä iqu, Jisasi Iqueqä. ¹² Ne angu inätmeqe, ämaqä hñqu hmanjqä. Jisasi Iqunänjqä. Qua täunji, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñqueqä yoqe, mämänätqueqä enä, Jisasi Iqueqenänjqä” ätukqe.

¹³ Pitä iquä, Jonä iquä, zä miqä kukñuä awä yänänäñqä tqanjinä qätä äwikuwä iqua, ämaqä iquauq, näqñqä mayñqä mäwqä-quauq äyä etangi äqumbiyi, kñuä kuapä indqänäpu, näqñqä tiñä ämakuwi. “Hiñuiqänänä, iquauq Jisasi Iquä anä äyä äpmaminjuwiqä.” ¹⁴ Ämaqä yukä quvqä äñguä imängqä iqu, iquaqutä anä tqäutanqä äqumbiyitanji, qu kukñuä matqä, qanyinä äpmakuwi.

¹⁵ Itanji qu iquauq anä aquvä äqänäpu, kukñuä iwäsäuwä iutanä yäpaqä mäñgisa ändowatpiwi, kukñuä tii ätñquwi. ¹⁶ “Ämaqä tquaqiñi, ne äänä imäkatonjuwäwä? Ämaqä mimäkqänänä imäkqanjinä, qokä-apäkä Jerusälemä pmeqä eeqänä näqñqä ae eqäüä. Iñqce, ne ze, änä mäeqä yanqunä. ¹⁷ Inñä etangi qokä-apäkä huizi iqua, qätä mäwiyqä ipñqä diñqce, ne iquaqiñi, ‘Qe yoqä iqueni, ämaqä hñquau-pqe awä mätkuä panyinyä-qe’ yänänäñqä tuatunqeqä” ätñquwi. ¹⁸ E ätmbyiwi, qu iquauq tääqä ätuätumepu, qokä-apäkä iunji, Jisasi Iqueqä yoqe ätuäsinyä näqñqä mämotqueqä iynqä, pmua imäkkuwi.

¹⁹ Inganji Pitä iquä, Jonä iquä, iquauqä kukñuä kimani, tiñä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iquini, suqä jänänä äkikä? Hiqä-hiuä iwäsäupiyä! Ye qänaknänä, heyaqä kukñuä yenqätanä, ä Goti Hanjuwä Iqueqä yenqätanä? ²⁰ Suqä qäyunäñi, tiñqñqä. Ye kukñuä awä mätkuä pa, miqä yenyqueä. Nätmatqä eeqänänä, ye hiñuä äqunäta qätä äwiyätqänqenqce, kukñuä awä tenyqueä” ätukiyi.

²¹⁻²² Ämaqä änä mimäkqänänä iuta äñguä imängqä iqu, iqueqä quväukuwi 40 ae ämäwqätäukqe. Iñiqce, qokä-apäkä eeqänänä iqua, Goti Hanjuwä Iqu imäkqanqenqä, Iqueä yoqe haqeqä mamäuqanqä, ämaqä naqä iqua, iquauq quvqä imäkñqce, änä mäeqä ikqe. Inji qu iquaqiñi, kukñuä yänänäñqä dinä ätupiyi, qe ävquatäwatkuwi.

Qu pemä ipu, kukñuä awä yänänäñqä tñqä tääqä ätukuwiñqä

²³ I ävquatäwatqanqewänqä, iquauq quvämaqä iquauñqä anqumä äwiyi, kukñuä hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqä iquauq miqä iquatä, kukñuä ätukuwiñqä awä

* 4:11 Appä Bukä 118:22

ätukiyi. ²⁴ I tquanġinyä äwipiysi, äwqä naqä-hŋqunä imbu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiinqä ätukuwi. “Naqä Iquki, Si qäukuitä, quaeätä, eqä-huänjitä, itanġa nätmatqä eeqänänjä iu äwiñqä-pqe, imäkknjiqä. ²⁵ Hiñjuqänänji, Si Dñä Äñguä Ique tquanġnä, Iqu neqä awiġu Dewiti, Saqä wäunjuä-kiyqä ique tquanġi, iqu tuwanjuä ti ätätä äqäqke.

‘Qokä-apäki, qua eeqänänjä iuji, äwqä tnänjä sunqä imäkkäüä? Huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iqua, suqä quvqä imäkpnqä, kuknjuä hiñġinäwa sunqä tqäüä?’

²⁶ *Ämaqä anjä-himqä eeqänänjä iu miqä iquatä, quwqä ämaqä naqä huiziquatä, mäkänqä näwe imäkmbu, Goti Naqä Iquesä, Kraisi ämaqueu mitnqä ätekqä iquesä, mäñdi äkittqäpnqä, aquvä äqänġäüä’ äqänänä.†*

²⁷ Tiinj, naqä-qakuqä. Jisasi, Tqä Wäunjuä-kiyqä Ique, äkittqiyepnqä diñqe, Heroti iquatä, Pondisi Pailoti iquatä, Israitqä iquatä, ämaqä Israitqä qäyä hitanġi huizi iquatä, anjä-himqä täu aquvä äqänġuwiqä. ²⁸ Qu iinj imäkkuwi, Si Tqä yänänänqñqä dutatänä, Tqä äkinqä dutatänä, hiñjuqänä ätknjä-pa, qänaknä ipu imäkkuwiqä. ²⁹ Naqä Iqukiyä, qu kuknjuä zä inemäkpnqä änatquwiñqä knjuä indqänjä! Itanġa Tqä wäunjuä-kiyqä iqu-ne, Tqä kuknju awä qäyunä tuatunqä diñqe, yänänänqñqä inemäkiyä. ³⁰ Iyää, Si ämaqä täñjä-yaqä iquau, a äwqätätnä, äñguä iwimäkiyä. Jisasi, Tqä wäunjuä-kiyqä Iqueqä yoqeta, ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanji, imäkiyä” ätukuwi.

³¹ Qu tääqä qäpu tquanġuwänġa, anjä qu äpmaminjuwä iqu, yäunjuä-yäunjuä qe ikqe. Inġanji qu eeqänänji, Dñä Äñguä Iqu kuapanä munġanġi, zä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknju, awä yänänänqñqä ätukuwi.

Qu eeqänänjä hñqunä-hñqunäñji, yätamäkqä änyimiñjuwiñqä

³² Qokä-apäki Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwä iqua, qu qeqä-quuvqä naqä-hñqunä imbu äpmaminjuwi. Qu nätmatqä eeqänänjä iinqe, “Nqänänjñqä” matqä ipu, eeqänänji quvaqä awä iqi äwäminqe. ³³ Itanġa ämaqä kuknjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, yänänänqñqä-tänjä epu, Naqä Jisasi Iqu äpäkonätä, anġu ävaukqenqä, kuknjuä awä ätumiñjuwi. Iinj Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä äwinyätä, äñguä iwimäkminqe.

³⁴⁻³⁵ Ii tiinj. Ämaqä qua-tänjä, anjä-tänjä iquatä, ämaqä mbqä ipnqä imäkäpu, iuta mbqä ämepu, ämaqä kuknjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwimiñjuwi. Iqua iwäsäupu, ämaqä äwa iqanjuwä iquau vätkätanġuwä iutanji, quvaqä awä iqisanjä hñqu, nätmatqänqä äwa miqä iminqe.

³⁶ Inġanji ämaqä hñqu äpmaminqe, iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu hueqä-himqä Lipai iutanjä-qu etanġi, känäi, Saplus, qua eqä-pnjä awä iqi äwiñqä iu ämikqe. Itanġa ämaqä kuknjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, Josepä iqueqä yoqä huizi, “Banäpasäuä” änyuätmiñjuwi. Ii tiinj. “Ämaqueu yänänänqñqä iwimäkqä iqueqä.” ³⁷ Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipnqä imäkätä, iuta mbqä ämetä, äma äpäta, kuknjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwikqe.

5

Anänasi iquatä, Sapiraisä, suqä qäyunä mimäkqä ikiyiñqä

¹ Ämaqä hñqutä, iqueqä apäkiä äpmaminjiyi. Iyaquiyqä yoqe, Anänasi iquatä, Sapiraisänji. Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipnqä imäkätä, mbqä ämakqe.

² Iyaquiyqä äwiñqä iutanji, iqu mbqä iinj, hui kiqä-kiuänqñqä pnqä etä, itanġa hui äma äpäta, ämaqä kuknjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwikqe.

³ Iqu iinj imäkqanġa, Pitä iqu ti ätukqe. “Anänasi iquki, iinj änäñqäwä? Setänä, Goti Hanjuwä Iquatä mäkä-hunqä iqu ikimäkqanġi, tqä quaenqä mbqä ämenji, hui zä etnä, Dñä Äñguä Iqueni sunqä quanġä ätunya?” ätukqe. ⁴ “Si quae mbqänqä mimäkqänġanji, ii tqänänjä eänqeqä. Itanġa mbqänqä imäkätnä mbqä ämenġanji, mbqe tqä-täuä ämitqänä-qae, tqä äkinqä iunä imäktnä. Si knjuä quvqä indqänänji, äänä etanġiyi? Inji si suqä quanġi, ämaqä iqune minetqueqä inyä, Goti Hanjuwä Ique itquenyä” ätukqe.

⁵ Inġanji Anänasi iqu kuknjuä ii qätä äwiyäqe, qua iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkonqge. Itanġa ämaqä nätmatqä tä timäuqanqenqä qätä äwipiya iqua, qu eeqänänjä zä ikuwi.

⁶ Hiknjä iqua pämä ätqäümä äppiysi, iqueqä huiwi yuä huäqä äutäpu, yäpaqä mäñgisa äma äwäpu, qua äptekuwi.

⁷ Hmbu ti äpmapiyi, Anänasi iqueqä apäki nätmatqä iinj timäuqanqenqä mañqñqä eä, anjä yäpä inġisa qe äpekke. ⁸ Ii äpeyqanġa, Pitä iqu yatnqä tiinj äwikqe. “Si diyä. Qeeqä quaenqä mbqä ämeqiyi, tä qesanä?”

Ii kimanji, “Auqä! Ii qeyqä” ätukqe.

† 4:26 Apqä Bukä 2:1-2

⁹ Ii e tquanğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Qe kñuä naqä-hñqunä indqänäsinyä, Dñä Ängüä Iqueni suñqä yamwiqä vqinyqä?” E ätuäqetani, “Qätä nyiyä! Ämaqä tqä qokique qua äptequwä iqua äpäpu, anä hänaqä iqi äyä ätqäunäü. Iqua si-pqe inä äkma upunqeqä” ätukqe.

¹⁰ I tquanğanä, ii Pitä iqueqä yukä-tänjä iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkongqce. Hiknä iqua äppiwi, pizqä witanği äqumbiyi, yäpaqä mänğisa äma äwäpu, qokique äptepiyä iqi, äptekuwi. ¹¹ Inğanj qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iquatä, ämaqä suqä e timäuqanğqenqä qätä äwipiyä iquatä, zä kiinjä ikuwi.

Qu wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitañä-huitañi, kuapänä imäkmiñuwinqä

¹² Ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitañä-huitañä, qokä-apäkä iuqä awä iqi imäkmiñuwu. Ämaqä quuvqä eqäkuwä iqua, äwqä naqä-hñqunä änyäpu, Solomonä iqueqä anä mätävätinjä iqi, aquvä äqänäqisimiñuwu. ¹³ Ämaqä huizi, qutä aquvä anä mañqä ipiyä iqua, quuvqä yoqe haqeqä ävauqumuatäpiyä-qe, zä wiñğanği, anä mäpmeqä imiñuwu. ¹⁴ Inj qokä-apäkä kuapänänj, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä ämaqä iquau äwimepu anä äpmamiñuwu. ¹⁵ Iinjä timäuqanğqenqä, qu ämaqä täñä-yaqä iquauñi, iquauqä anjuta, yquvanju yäpaqänğisa äma äpäpu, hänaqä iqi äwätemiñuwu. Ii imiñuwu, ii Pitä iqu ämävqätäutäqänğanj, iqueqä ktqe, ämaqä yaqä iquau ktqä ämuämä mäwqätäuqanğuti, ängüä imämbñqä diñqeyi. ¹⁶ Ämaqä anä-himqä Jerusälemä-tänjä qäqiqi pmeqe, qu-pqe aquvä äqänäpu, ämaqä täñä-yaqä-tänjä iquautä, dñä quvqä-tänjä iquautä ätuma äpmiñuwu. Inğanj ämaqä iinjä eeqänänjä iqua, ängüä imänğuwu.

Enätqä hñqu, guä pmetanğuwä iquau, yäpaqänğisa ätuma äukqenqä

¹⁷ Hiqäva-imäkqä naqä iqutänä, iqutä näueqä imäkmiñuwä iquatänä, äwqä quvqä äwiñğqe. Iqua Satyusitanä iquayi. ¹⁸ Iqua äwqä quvqä wiñğanğa, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñi, ämaqeucqä hiñuä iqi a äkiqätäpu, guä äpmuatekuwi.

¹⁹ Heatqä iqueni, Naqä Iqueqä enätqä hñqu äpäqe, guä pmuateqä anjuni qñqanä äwuteyäqe, iquauñi yäpaqänğisa ätuma äpätä, tiñj ätukqe. ²⁰ “He äwäpu, hiqäva-imäkqä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iunji häñä-pmeqä änyä-hänjñqä awä eeqäpnä tupiyä” ätukqe. ²¹ Iqua qätä e äwipiyi, ziñuä matqänğa, hiqäva-imäkqä anä dunqä äupiyi, ämaque näñqñqä wipñqä ipäqäkuwi.

Inğanj hiqäva-imäkqä naqä iqutä, iqueqä näueqä iquatä, aquvä äqämbiyi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänjä iquau, tääqä qe ätuätumakuwi. Aquvä äqämbiyi, ämayukä-imanğä hui, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau ätuma pññqä, guä pmeqä anä dunqä qe ändowatkqä. ²² Iqi ätimäupiyi, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, mäpmetanğä äqunğuwu. ²³ E äqumbiyi, anğu äupiyi, “Ne anä qñqanji, yänänäñqñqä yqänä hinätanği äqunänjunä” ätukuwi. “Itanğa ämaqä guä pmuateqä anä iu miqä iqua, anä qñqanä eeqänänjä iunji, hiñuä äqumbu tqäutanğä äqunänjunä. Inäqe ne qñqanä äutäuquque, ämaqä anä yäpä yänğisanj mäpmetanğä äqunänjunä” ätukuwi.

²⁴ Hiqäva-imäkqä anjutanä ämayukä-imanğä iquauqä naqä iqutä, hiqäva-imäkqä naqä iquatänä, kukñuä ii qätä äwipiyi, qu kñuä kuapänä indqänäpu, “Sqüä timäutñqäwä?” ätñguwi.

²⁵ Inğanj ämaqä hñqu äwimeqe, tii ätukqe. “He qätä nyipiyä! Ämaqä he guä äpmuatequwä iqua, täñğanj qu hiqäva-imäkqä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iu näqñqä ävätqänäü” ätukqe. ²⁶ I tquanğa, ämayukä-imanğä iquauqä naqä iqutä, iqueqä ämaqä iquatä äwäpu, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñi, qeiqinyä ätuma äpkuwi. Qokä-apäkä iqua hikä ämepu, pizqä puäsqä diñqä zä wiñğanği, iqua iquauñi, quvqä hui miwimäkqä da, qanyä ätuma äpkuwi.

Kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, pemä ipu, kukñuä ätukuwiñqä

²⁷ Iquau ätuma äppiwi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänjä iquauä hiñuä iqi äkitqätekuwi. Itanj hiqäva-imäkqä naqä iqu, iquau tiñj qe ätukqe. ²⁸ “He ämaqeunji, Ämaqä iinjä Iqueqä yoqe ätuäpu, näqñqä mäwqä ipñqe, ne pmua emäkqueqä. Inäqe he näqñqä yqänä vätkätanğä, ämaqä Jerusälemä pmeqä eeqänänji, heyaqä kukñui qätä ae eyquwiqä. Ne Ämaqä Ique pizqä äpäkkqenqce, he qanğä hiñgi änanuätquwiqä” ätukqe.

²⁹ Iqu iinjä tquanğa, Pitä iqutä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huizi iquatä, kukñuä kimanji, tiñj ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuitä, ämaqeucqä kukñuitä, asänänjä maeqä eqanğanj, inji ne Goti Iqueqenä qänaknä

yanqunä. ³⁰ He Jisasi Iqueni, zä-huätatä äuepu, pizqä päsqaŋguwängga, atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, Ique angumä äyä ävauqumuatkqeqä. ³¹ Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuangisa, äyä äpmuatekqeqä. Inji Iqu neyaqä hänaqä Ämänätqueqä-qu eä, angumä Inätmeqä-qu eä, äpmakqeqä. Ga e äpmeqetani, Israitqä igune, neqä kjui äkunmäknatunquä yätamäkqä äneyätä, neqä suqä quvqä huätä mänatnämäuquätŋqä diŋgeyi. ³² Ne nätmätqä iinjä timäuqangi äqunani, awä ätätnuqeqä. Itanqa Dŋä Änguä Iqu-pqe awä inä ätätnänä. Dŋä Änguä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä qätä äwiyäpu, qänaknä itqänjuwä iquauŋi, ae ävqeqä” ätukuwi.

³³ Ämaqä miqä iqua kuknuä tä qätä äwipiŋi, quwqä äwqeqe tnänjä wiŋganji, iquauŋi pizqä päkpŋqä äwiŋgqe. ³⁴ Iinjä ipiyitani, ämaqä miqä hŋqu pämä ätqäukqe. Iqueqä yoqe, Gämeliyoli ique. Iqu Parisi iutanjä-qu eä, ämaqeŋ kuknuä-suqeqä ämotqeqä ique. Iqueqä yoqe, qokä-apäki ävauqumuatminjuwi. Iqu pämä ätqäŋuqe, “Ämaqä tquauŋi, yäpaqä mäŋgisa wänqäpu pmapŋqä ätuma upiyä” ätukqe. ³⁵ Qu yäpaqä mäŋgisa ae äwqaŋguwängga, Gämeliyoli iqu, ämaqä miqä huiziquau tii ätukqe. “Israitqä iquenyä, he ämaqä iinjä iquau quvqä iwimäkpŋqä engangutqe, kjuä äŋguänä ganä indqämbiyä. ³⁶ Quväukuä kuapänä mäpawqängga, Teutasi iqu ätimäuqe, ‘Nyi ämaqä naqä, yoqä-tänjunqä’ tquauŋa, ämaqä 400, iquenyqä qänaknä ikuwiqä. Qua miqä iqua, ique pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä iminjuwä iquauŋi, äpäsändqiyäwqatqanjuwängga, iquauqä wäunjuŋi qui imäkŋgqeqä. ³⁷ Iinjä ätimäuqeqeŋi, gapmanqä iqua ämaqeŋqä yoqä meqaŋguwängganji, Jutasi Galilisanä iqu ätimäuqe, ämaqä hŋqua qua miqä iquatä mäkä humbŋqä äwqä äwivauqumuatkqe. Iqueŋä-pqe, qu pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä iminjuwä iquauŋi, äpäsändqiyäwqatkuwi. ³⁸ Täŋganji nyi he etqänä. He ämaqä tquauŋi, nätmätqä hui miwimäkqä ipu, hiŋuinä qumbiyä. Ii tiŋŋqä. Ne maŋŋqe. Wäunjuä tä, iquauqä kjuä indqänqä duta timäuquti, ä Goti Hanjuwä Iqueqä duta timäuqutiŋä? Qu quwqä kjuä indqänqä duta imäkqaŋŋpqe, qui imäkŋŋŋqä. ³⁹ Iinjä etanji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqaŋŋutqe, he a änä makiqätqä ipŋqäüä. Iinjä, he Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huŋqä enqä-panä epŋqäüä” ätukqe.

Inganji, naqä iqua, Gämeliyoli iqueä maŋi qänaknä ipu, tiŋŋä ikuwi. ⁴⁰ Qu ämaqä kuknuä awä tuäkiqäŋŋqä ändowatkqä iquau tääqä ätuätumapiŋi, ämaqä hŋqua, iquau jävqä päkpŋqä ätukuwi. E imäkpuyitani, qu iquauŋi, Jisasi Iqueä yoqe anju matqä ipŋqä pmua imäkäpu, hiŋuinä äqunäwatkuwi. ⁴¹ Inganji ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäŋŋqä ändowatkqä iqua, ämaqä miqä iquau ävämäŋi, aqunänä ipu yäpaqä mäŋgisa äpükukuwi. Goti Hanjuwä Iqu, iqua Jisasi Iqueqä yoqä duta wombä mapŋqä, hiŋuinä äqunqeqeqä aqunänä ikuwi.

⁴² Itanji hiunji ique-ique, qu hiqäva-imäkqä anjutä, ämaqä hŋquauqä anjutä, näŋŋqä äväkaminjuwi. Qu mäwqatämäuqä ipu, kuknuä äŋguä we-huŋqä-tänji, awä tiŋŋä ätuminjuwi. “Kraisä ne mineyätŋqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäqeqä.”

6

Iqua, yätamäkqä vqä 7 iquau, atäunjuä ikuwiŋqä

¹ Inganji ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, kuapänä timäutqätanjuwängganji, ämaqä kiŋä nämdanä, Grikä iquauqä anjä-kuknuä tqä iqua, ämaqä Israitqä iquauqä anjä-kuknuä tqä iquau, äkasuwä tiŋŋä ätukuwi. “Hiunji ique-iqueni, he qokä-apäkä buayänqä äwa iqanjuwä iquau, yätamäkqä äväpiyänŋanji, nesänä apäŋŋqä iquauŋi, mäwqä itqänjuä” ätukuwi. ² Inganji ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäŋŋqä ändowatkqä iqua, quuvqä heqiyqä eeqänänä iquau tääqä ätuätumapiŋi, tiŋŋä ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuŋi, hiŋuinä äqunätanä buayinä iwäsäumitatqe, ii äŋguä hmanjŋqä. ³ Inji, tatqä-guäka iquenä, hiyaqä awä iqinji ämaqä suqä äŋguänänä iqä 7 iquau atäunjuä ipiyä! Qu yoqä äŋguänä äqombu, Dŋä Änguä Iqu iquau kuapänä munätanji epu, ä näŋŋqä äŋguä kuapä-tänä iquauŋi, atäunjuä ipiyä. Inji ämaqä iqua, buayä iwäsäuqäŋŋqäüä. ⁴ Inäqe ne neqä-neuänji, hea ique-ique Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätanä, qokä-apäkä iquau, Iqueqä kuknuŋi awä tquauŋqunä” ätukuwi.

⁵ Qu e tqanjuwinqe, qokä-apäkä eeqänänji kiŋä qe äwiŋgqe. Inji qu Stipenä iqu, quuvqä heqiyqä yänänäŋŋqä-tänä-qu eä, Dŋä Änguä Iqu kuapänä ämunätanqä ique, atäunjuä ikuwi. Iqutänji, qu Pilipä ique, Pokolusi ique, Nikanolä ique, Timonä ique, Pamnasi ique, Nikolasi ique, iquau atäunjuä ikuwi. Nikolasi iqu Andiyokätanä eä, Israitqä iquautanä hma etanqä-qe, Goti Hanjuwä Ique qänaknä iqä-qu qänŋanä ätimäukqe. ⁶ Qu iquau atäunjuä ipiyi, kuknuä awä tuäkiqäŋŋqä ändowatkqä iquauqä

hiñuä iqi ätqätekuwi. Inğanji ämaqa kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, qu wäunjuä tä imäkñqä ätepu, hipa haqeqi äwiyäpu, Naqä Iquenyqä täaqä ätkuwi.

⁷ Inğanji Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, im-imä äukqe. Itanji Jerusälemä iunji, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, kuapänä ätimäukuwi. Hiqäva-imäkkqä iquautanä kuapänänä-pqe, quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiñqä qänaknä ikuwi.

Qu Stipenä ique a äkiqätäpu, kukñuä ämitkuwiñqä

⁸ Goti Hanjuwä Iqu Stipenä iqueni, äñguä iwimäkätä yänänäñqä vqangi, iqu wäunjuä ämaqä mimäqänänä huitanä-huitanä di, qokä-apäkä awä iqisa imäkminqe. ⁹ Inğanji ämaqä hñqua, Stipenä iqtänji, kukñuä mäkä enqä-pa äunminjuwi. Ämaqä iinji, Israitqä iquauqä anä aquväñqä hñquesanä iquae. Anä iquenqe, “ämaqä qänğanä wäunjuä hiñginä äwiminjuwä iquauqä anä aquväñqeqä” ätminjuwi. Anä iqueni, ämaqä anä-himqä Sairinisanä iquatä, anä-himqä Aleksandiyatanä iquatä, itanga qua naqä Sliisiyatanä iquatä, qua naqä Eesiyatanä iquatä äpaquminjuwi. ¹⁰ Kukñuä mäkä i hunğanjuwä-qe, Stipenä iqueni Dñä Äñguä Iqu näqñqä äñguänänji vqangi, qu iqueuä kukñui mändi makittiqiyqä iminjuwi. ¹¹ Inğanji iqua, ämaqä hñquau-mända kukñuä zä tquanqä, iqua kukñuä quangi, “Ne Stipenä iqu, Mosisi iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, kukñuä quvqä tätqätanji äwiyänunä” ätkuwi.

¹² Inğanji ämaqä, Stipenä iqtä äkasuwä ätñjuwä iqua, qu ämaqeuqätä, ämaqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, äwqe, äwivauqumuatkuwi. Inji qu äupiyyi, Stipenä ique a äkiqätäpu, ämaqä miqä naqä eeqänänä iquauñqä ätuma äukuwi. ¹³⁻¹⁴ Iqi ätimäuppiyi, qu ämaqä quangä-tqä hui ätuma pqañguwängga, qu Stipenä iquenyqä tiñjä ätukuwi. “Ämaqä tqi, tiñjä tqangi äwiyänunä. ‘Ämaqä Jisasi Nasäretqätanä Iqu, anä tquenji qui imäkätä, suqä Mosisi iqu hiñjuqänä änatapkqeuñji, hui-mända iwäsäuniqeqä.’ Iqu iñjä ätqä äpätnqe, hiqäva-imäkkqä anjuñqätä, neqä kukñuä-suqenqätä, kukñuä quvqä ätätñqeqä” ätukuwi. ¹⁵ I tqañguwängga, ämaqä iqi äpmapiyä iqua, qu eeqänänji, Stipenä ique hiñuä yänänäñqä äqunäpiyi, iqueqä hipenjuä iunji, enjätqä hñqueqä hipenjuä enqä-pa äqunjuwi.

7

Stipenä iqu, ique kukñuä ämitkuwä iquau, kima ätukqenqä

¹ Inğanji hiqäva-imäkkqä naqä iqu, Stipenä ique yatñqä tii äwikqe. “Ii naqä-qakuätanä, quangätanä?”

²⁻³ Iqu e tquanqä, Stipenä iqu, “Tatqä-guäkendä apikuquendä, qätä nyipiyä” ätukqe. “Neyaqä awiqu Aprähämä Iqu, anä-himqä Harenä iunqä mäwqä, qua Mesäpotemiyä iu yqänä pmetanqä, Goti We-hunqä Kuapä-tänä Iqu, ique äwimetä, ‘Si tqä qua täütä, tqä näueqä täütä ävämetnä, qua Nyi ämäktquamqä dunqä uvä’ ätukqeqä. ⁴ Inğanji Aprähämä iqu, Kaländiya iquauqä qua iu ävämanji, iqu äwätä anä-himqä Harenä iu äpmakqeqä. Iqisanji, iqueqä kaniqu äpäkonqanqä, Goti Hanjuwä Iqu ique qua he äpmeñuwä täunqä ändowatkqeqä. ⁵ Iqu täqi timäuqanqä, qua näweqä metñqe, Goti Hanjuwä Iqu qua hui mäwqä itä, ‘Qänakndanji Nyi qua tä tqätä, tqä taqä-tawäkauqätä hetapmññqeqä,’ ätukqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iqu ymeqä maeqä pmetanqä, kukñuä iinji, inga ätukqeqä. ⁶ Itanqä iqueni, tiñjä-pqä inä ätukqeqä. ‘Tqä taqä-tawäka epqä iqua, qu äwäpu, qua ämaqä hñquauä-tänä iqi pmapnuwiqä. Ämaqä iqinä iqua, iquauñji, quwqä wäunjuä-wiyqä hiñginqä-qua pmapñqä iwimäkäpu, quvqä itqueqäpnuwiqä. Inyanä wimetqätanquti, quväukuä 400 e pmetpnuwiqä. ⁷ Qänakndanji ämaqä suqä quvqä e itquamipqä iquauñji, Nyi hanjä-iqä wimniqeqä. Inğanji tqä taqä-tawäka iqua, qua iunji ävämapiyä, täqinyqä äpäpu, Nyaqä yoqe, haqeqi ämamäupu, pmapnuwiqä’ ätukqeqä. ⁸ Iñjä ätuäqetanji, tiñjä ätukqeqä. ‘Nyi kukñuä ätätmä eqäqä tä, i witäninqä, Nyi si suqä huiwä häuä ktäuqe ktapmqänä.’ Aprähämä iqu näqñqä iñjä ämeqe, apäki Aisakä ique ämikqeuñji, hiunji 8 päwqanqä, ymeqä iqueqä huiwi häuä äktäukqeqä. Inji Aisakä iqu, Jekopä iqueni asänä imäkkqeqä. Itanji Jekopä iqu neyaqä awäka 12 iquauñji, asänä imäkkqeqä.

⁹⁻¹⁰ Jekopä iqueqä ymeqä iqua, qu känqä Josepä iquenyqä wiunqä ipu, ique, ämaqä huiziquau, mbqä mapñqä vqanjuwängga, iqu Isipä iunji, wäunjuä-wiyqä hiñginqä-qu äpmaminqeqä. Inğanji Goti Hanjuwä Iqu, iqtä anä äpme, hanjä-iqä eeqänänji huätä ämatnämätä, yätamäkkqä äwiminqeqä. Iqu ique näqñqä äñguänänji vqangi, ämiqä naqä Isipä iutanä iqu, iquenyqä winqanqä, ique atäunjuä äwikqeqä. Iqu Isipä iu ämaqä naqä äpmetä, ämiqä naqä iqueqä nätmatqä eeqänänä anä iunjä-pqe, ämiminqeqä.

¹¹ Qänakndanji qua eeqänänä Isipä iunjitä, Kenanä-pqä iunjitä, buayä dä naqänänä timäuanqä, ämaqä-pqe hanjä-iqä naqä meqanjuwängga, neyaqä atqä-awäka-pqe,

buayä mämoqumueqä iminjuwiqä. ¹² Inganj Jekopä iqu, 'Kuä-witqä Isipä du äwinä' tqaŋgä äwiyäqe, iqu neyaqä awäkaunji, Isipä iunqce kinganänji ändowatkqeqä. ¹³ Qu aŋgunji Isipä iunqä uwqanqawängganji, Josepä iqu qutaqaunji, 'Nyi Josepä iqunjqä' ätukqeqä. Ämaqä miqä naqä iqu, Josepä iqueqä kanmqätä, kutaqä-känguäkaunqätänji, inganä näqqäqä ekqeqä. ¹⁴ Inganj Josepä iqu, kaniquenyqä kuknuä ändowatätä, iqu iqueqä ämaqä iquatä, Isipä iu anä pmaqŋqä itumakqe. Qokä-apäkä eeqänänji, 75 äwokuwiqä. ¹⁵ Inganj Jekopä iqu, Isipänqä e äquveqäkqe, qänakndanji äpäkongqeqä. Itanqa neyaqä awiqukua-pqe, inä äpäkonguwuwiqä. ¹⁶ Iquauqä huiwi, anä-himqä Sekemänqä aŋgu äma äpäpu, qua äptekuwiqä. Ämaqä qua ptjqä Sekemä iunji, hinjuqänänji Aprähama iqu, Hamo iqueqä ymeqä iquau mbqä ikqeqä.

¹⁷ Nätmätqä tä, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähama ique qänqinga ätukqä-pa timäutjqä itqätanqa, Isipä iunji, ämaqä Israitqä iqua kuapänä eqiyämanguwuwiqä. ¹⁸ Inganj, ämiqä naqä, Josepä iquenyqä maqqäqä hŋqu, Isipä iu äpmakqeqä. ¹⁹ Iqu neyaqä atqä-awäkau quanqä enqä-panä imäkätä, suqä quvqä itquetä, yänänänqäqä tquanqi, iqua ymeqä dänj iquauŋi, yapaqä mänqisa äpäkombŋqä ämatnämäuinjuwiqä.

²⁰ Hea inganji, Mosisi iqueqä känai, ique ämikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, 'ymeqä tqü äŋguiqä' knuä äwikqeqä. Qu iqueni, qanua hŋquaqi-hŋque päwqanqanqä, kaniqueqä anä iunji, äŋguänänj ämiminjuwiqä. ²¹ Qänakŋi, qu yäpaqänqisa matnämäuqanqawängga, ämiqä naqä iqueqä meqi ämetä, iqueni iyyqä ymeqä enqä-pa ämiminjuwiqä. ²² Isipä pmeqä iqua, iquauä näqqäqä eeqänänji ique ämotqueqanqawängga, iqu naqä-qu eätä, kuknuä äŋguänänj tqä-qu eätä, wäunjuä yänänänqäqä imäkqä-qu ekqeqä.

²³ Iqueqä quväuku 40 ae äpawqanqanji, iqu, iqueqä käyämaqä Israitqä iquauŋqä knuä indqänätä, hinjuä qunätjqä äukqeqä. ²⁴ Iqu äwäqe, ämaqä Isipätanä hŋqu, Israitqä hŋque quvqä itquetqätanqä äqunäqe, Israitqä ique yätamakqä ävätä, Isipä pmeqä ique quvqä kima ävätä, pizqä äpakkqeqä. ²⁵ Iqu e imäkätäqänqanji, knuä tiinj äwiminjuwiqä. 'Israitqä iqua nyinyqe, näqqäqä tiinj mapŋqäuä. "Goti Hanjuwä Iqu Mosisi iquesa, ne änewewqätänqiyä."' Inäqe qu iŋqe, maqqä eminjuwiqä. ²⁶ Hiunji awinqanji, iqu Israitqä hŋquaqi mäkä hunätqätanqinyä äqunäqe, iquaqi äwqä naqä-hŋqunä nyinyqä itamakätjqä äwinyätä, 'Äi, sunqä mäkä hunätqänqinyä? Qenqunqiyqä' ätukqeqä. ²⁷ I tquanqa, huizique quvqä itquaminqä iqu, Mosisi ique ävqätawqatätä, 'Si, ne ämineyätinä, jänä inemäktŋenqce, tqü äktqäwä?' ²⁸ Huäqinj si ämaqä Isipä pmeqä ique äpäkŋä-pa, tängganji nyi-pqe pizqä bäktŋqätanä?' ätukqeqä. ²⁹ Ii tquanqceŋqe, Mosisi iqu Isipä ävämä, qua Mitiyänänqä zä äwäqe, qua huitanä-qu ea, iqi äpmaminjuwiqä. Iqu iqi äpme, ymeqä qokä hŋquaqi eämakqeqä.

³⁰ Inganj quväuku 40 ae äpawqanqa, enätqä hŋqu, Mosisi ique wimetjqä äquvepätä, anä avqŋqä imä, qoqonä Säna iunji, zä wängqä hmbiyqä äpa iuta, tä hänaqä sätqätanqäqä yäpä ingisa äpmakqeqä. ³¹ Mosisi iqu hinjuä iinj äqunäqe, knuä kuapänä indqänqeqä. Iqu hinjuä äŋguänä qunmätä qäqiqi päwqanqa, Goti Hanjuwä Naqä Iqu, iqueni tiinj ätukqeqä. ³² 'Nyi tqä tawäka, Aprähama iqueqä, Aisakä iqueqä, ä Jekopä iqueqä, Goti Hanjuwä Iqunjqä.' I tquanqa, Mosisi iqu yäunjuä-yäunjuä itä, hinjuä quŋqänqce zä äwiŋqeqä.

³³ Iqu i imäkqanqa, Naqä Iqu tii ätukqeqä. 'Qua si pämä ätqäunqini, ii Nqeqä. Iiŋŋqe, si tqä yukä ämuasmäni huätä hiquveyä. ³⁴ Nyaqä ämaqä iqua, Isipä iunji, hanä-icqä ämepu tääqä dqanqawi, Nyi hinjuä äqunätmä, qätä ae äwiyänänä. Iinj etanqi, Nyi, Isipä pmeqä iquauqä hipa iuta, aŋgu itmamqä äpқанä. Tängganji si Isipänqä aŋgu utŋqä äkndowatqänä,' ätukqeqä.

³⁵ Mosisi iqueni, Israitqä iqua kinganänji hŋqisanä itquepu, 'Si ne ämineyätinä jänä inemäktŋenqce, tqü äktqäwä?' ätukuwä-qenä-qe, Goti Hanjuwä Iqu iqueni, iquau ämitä, aŋgumä ätuma päniŋqä ändowatkqeqä. Enätqä, zä wängqä iu ätqäukqä iqu, Mosisi iqu wäunjuä imäkätŋqä yätamakqä vquätŋqä, Iqu ändowatkqeqä. ³⁶ Isipä iutä, eqä-pŋä hänesqä iutä, anä avqŋqä iutä, Mosisi iqu wäunjuä huitanä-huitanä ämaqä mimäkqänänj di imäkätä, ämaqä iquau ämitimäukqeqä. Anä avqŋqä iunji, qu quväuku 40 äpmaminjuwiqä. ³⁷ Ämaqä iinj äqunä, Israitqä iquau tii ätukqe. 'Ämaqä hinjuä-tqä nyi enqä-panä-qu hiätŋenqce, Goti Hanjuwä Iqu, hiqä hita-hingua hŋque, atäunjuä väniqeqä.' ³⁸ Itanqa neyaqä atqä-awäkiqua, anä avqŋqä iunji, aquvä äqämbu pmetanqawänqanji, Mosisi iinj äqunä iquatä anä äpmaminjuwiqä. Ga qoqonä Säna i yätunji, iquatä, enätqä hŋqutä, kuknuä ätkiyiqä. Goti Hanjuwä Iqueuä kuknuä häng-pmeqä-tänji ämakqe, ne awä änatqa pqpnuwänqä ämakqeqä.

³⁹⁻⁴⁰ Iqueni neyaqä awäkiqua, qätä wiyqänqä mäwiŋqä itä, hŋqisanä itquepu, Isipä iunqä aŋgu upŋqä kiinj äwinyätä, Aronä ique tiinj ätukuwiqä. 'Ne maqqeqä.

Mosisi, ne Isipä du inetmakqä iqueni, squä wimequtiyä? Inji hinjuiqä nemepu, hänaqä duta näquatäupnqä, si, nenyqä goti hñqä imäkiyā' ätukuwiqä. ⁴¹ Inngani qu golqä hui ämepu, goti qanqä bulumäka meqä enqä-panä hñque imäkäpu, iquenyqä hiqäva äqiyäpiyitanji, goti iquauqä hipaetä imäkkuwiñqä äquvänä iminjuwiqä. ⁴² Iinjñqe Goti Hanjuwä Iqu, iqua mäptqä iquenyqätä, qanua iquenyqätä, qätäqueqä iquauñqätä, äquvänä ipu, qonä qäyä woktäpñqänä tuwä äwiyätä, hinjuinä äqunqeqä. Ii ätimäukqenqe, hinjuä-tqä iquauqä bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñju tiinjä äqänänä.

‘Israitqä iquenä, he anä avñqä du, quväukuä 40 äpmapiyänngani, he bulumäka, sipsipqä, meme, tä ikepu, hiqäva äqäminjuwi, Nyinyqä äyä äqäminjuwätanä? Ii oeyqä. ⁴³ He goti qanqä iquaquinyqä qonä woktäupñqe, Molekä iquenyqä namnä anä ämätäpu, Repanä iquenyqä qätäqueqä enqä-panä ktqä imäkkuwiqä. Nätmatqä iquaquini, he qäsä äma ikäminjuwiqä. Iinjä iqanquwiñqe, Nyi Bapilonä-tänä ingisanqä huätä hendowatmniqeqä, äqänänä’ ätukqe.*

⁴⁴ “Neqä awäkiqua, qu anä avñqä iu äpmapiyänngani, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anä kuinä-tänä äpmaminjuwiqä. Namnä anä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iquauñi, kukñjuä naqä-qakui äwiminqeqä. Qu anä ique ämätäpiyänngani, nätmatqä eeqänäñi Goti Hanjuwä Iqu, Mosisi ique ämotquakqä-pa imäkminjuwiqä. ⁴⁵ Qanakndani iquauqä ymeqä iqua, anä iqueni ämapiyi, qu Josuwa iqtä, ämaqä hñquauä qua mapñqä qäsä äma äpkuwiqä. Inngani Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qua iu äpmaminjuwä iquau huätä väqiyqanqä, qu anji ii ämätkuwi, ämiqä naqä Dewiti iqu äpmetäqänqanqä ämiminjuwiqä. ⁴⁶ Dewiti iqu, Goti Hanjuwä Iqu änguanänä iwimäkätqätanqenqä, iqu iqueni, ‘Jekopä iqueqä Goti Hanjuwä Iquki, nyi Sinyqä anä änguanänä hñqu mätmqänä, hinjuinä nqänäyä,’ ätukqeqä. ⁴⁷ Dewiti iqu iinjä ätukqä-qe, Solomonä iqu-mända Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anji, qe ämätkqeqä. ⁴⁸ Iinjä etanqä-qe, ämaqä iqua anä ämätppä iunji, Goti Haqä Yätutanä Naqä Iqu mäpmeqä yänä. Ii hinjuä-tqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñjuä äqäqä-panjiqä.

⁴⁹ *‘Ämaqä naqä iqua, zä-hawä iu quamä äpmeñuwä-pa, Nyaqä zä-hawi, qäukuiqä. Itanqä quae, Nqä yuki qutati haqeqä äumä äpmeñänä. He Nyinyqä anji, äkitani mätpñqäwä? Nqä anä hapä pmeqänqe, äñgi mätnänä? ⁵⁰ Nätmatqä eeqänäñi Nyaqä hipaetänä imäkkqeqä,† ätätä äqänänä’ ätukqe.*

⁵¹ Inngani Stipenä iqu, ämaqä miqä naqä iquauñi, tiinjä inä ätukqe. “He ämaqä hñgisänä iquenyqä. He Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipu, Iqueqä kukñjui qätä mäwiyyä iquenyqä. Ii tiinjqä. Hiqä tawäkiqua hinjuiqänä imäkminjuwä-pa, he Dñä Ängua Iqueni, hea ique-ique hñgisänä itquetqänjuwiqä. ⁵² Hiqä tawäkiqua, hinjuä-tqä hinjuiqänä äpmaminjuwä iquauñi, eeqäpnä quvqä iwimäkminjuwiqä. Itanqä ‘Ämaqä Jänänänä Iqä Iqu, äpaniqeqä’ ätminjuwä iquauñä-pqe, qu pizqä äyä äpäkkuwiqä. Inji Ämaqä Jänänänä Iquenyqe, he täkqä ämaepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ⁵³ He Goti Hanjuwä Iqueuä Iqukuä-suqe, enätqä iquauqä hipa iutanji, ae qäyä ämakuwänqä, qänaknänji miqä itqänjuwenjqä” ätukqe.

Qu Stipenä ique, hikä äpäkkuwiñqä

⁵⁴ I tquanji äwipiyyi, ämaqä miqä naqä eeqänänä iqua, iquenyqä äwqä quvqä äwinyätä, hiqanji manqtäsqukuä ämäukuwi. ⁵⁵ Ii iqanquwänqä, Dñä Ängua Iqu Stipenä iqueni kuapanä munqanqä, iqu hinjui, qäukuä haqä yätu ämaqunäqe, nätmatqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä motqueqä witanqñqätä, Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutanqñqätä äqunqeqe. ⁵⁶ I äqunäqe, “Hinjuä qumbiyä! Nyi qäukuä qñqanä äutanätanqñqätä, Ämaqeudä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutanqñqätä, hinjuä äqunänänä” ätukqe. ⁵⁷ I tquanqä, iqua manä yänänäqñqä ätäpu, qätä a äpmaäknäpu, pämä ätqäupu maqänä äwipiyyi, Stipenä ique a äkiqätkuwi. ⁵⁸ Ique a äkiqätpiyyi, anä-himqä yäpaqä mängisa ätuma äpäwäpu, hikä pizqä äpäkkuwi. Qu iinjä mimäkqänqä, ämaqä häñngatqä qanqä ätukuwä iqua, iquauqä gquä quäuqe äquvätäpu, hikñä hñqueqä yukä-tänä qäqiqi ekuwi. Iqueqä yoqe, Soli ique. ⁵⁹ Qu Stipenä ique hikä pizqä päsatqätanquwänqä, iqu tääqä ätätä, “Nqä Naqä Jisasi Iquki, nqä quuvqe indmayä” ätukqe. ⁶⁰ I ätuäqetanji, iqu qonä äuktäutä, tääqä yänänäqñqä, “Naqä Iquki, Si iquauqä suqä quvqenqe, kima mäwqä panä!” ätukqe. E ätuäqetanji, äpäkonqeqe.

* 7:43 Amosi 5:25-27 † 7:50 Asayä 66:1-2

Qu Stipenä ique suqä tä iwimäkqanjuwängani, Soli iqu, “Qäyunä äyä imäkqäüä” kjuä äwikqe.†

8

Soli iqu, quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätñqä ipäqäkqenqä

¹ Hiunji Stipenä ique äpäkkuwängani, Jerusälemä iunji, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquväqñqä iquau, quvqä itquapñqä ipäqäkuwi. Quvqä e iwitqueqä uwanjuwänga, qu eeqäpnä, qua Jutiya iunqätä, qua Sämalija iunqätä, zä im-imä äwekuwi. Ämaqä Jisasi Iqu kukjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquanä zä mäwqä ikuwi. ² Qu Stipenä ique pizqä päsqanjuwänga, ämaqä suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyätanqä iunä qänaknä iqä hñqua, iqueä huiwi qua äptepiyi, kjuä naqänänä äqäkuwi. ³ Inäqce Soli iqu, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquväqñqä iquauñi, quvqä itquetñqä ipäqäkqce. Iqu iquauqä anä eeqänänä iu äwimayäkitä, yäp ängisa äwätä, qokä iquautä, apäkä iuautä, eyqiyäma äwätä, guä äkiqiyäminqce.

Qu, Sämalija iu kukjuä awä ätumiñjuwinqä

⁴ Qokä-apäkä zä äwekuwä iqua, kukjuä änguanänä awä ätuäkäminjuwi. ⁵ Iquautanä Pilipä iqu, anä-himqä Sämalija iunqä äwiqce, Kraisi Iquenyqä kukjuä ängui, iqi awä ätumiñqce. ⁶ Qokä-apäkä kuapanänä, qu Pilipä iqueuä kukjuä qätä äwiyäpu, iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di imäkqanji äqumbiyinqce, iqueuä kukjui, qätä änguanä äwipu äpmaminjuwi. ⁷ Ii tiinji. Dñä quvqä kuapanänä iqua, ämaqä iuta zäaqä ätäpu ävämeqaungua, ämaqä yänä-a quvqä iquatä, yukä quvqä iquatä, ängua qe imänguwi. ⁸ E imänganqä äqumbiyi, ämaqä anä-himqä iutanji, aquvänä qe ikuwi.

⁹ Anä-himqä iunji, ämaqä hñqu äpmaminqce. Iqueqä yoqce, Saimonä ique. Pilipä iqu matimäuqänqanji, iqu paaqä huitanä-huitanä imäkätä, Sämalija pmeqce yäunjuä ipñqä iwimäkätä, “Nyi ämaqä naqunjqä” ätminqce. ¹⁰ E imäkätqätanqenqä, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hinginjqä iquatä, qu, “Ämaqä tqe, Goti Iqueuä yänänäqñqä” ätnäpu, iqueqä kukjui qätä änguanä äwimiñjuwi. ¹¹ Iqu paaqä hñganqä imäkqä wätqätanqenqce, qu iinä iminjuwi. ¹² Pilipä iqu, kukjuä ängua Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqätä, Jisasi Kraisi Iqueuä yoqeuñqätä, awä tuätqätanqenqä, qokä-apäkä qäsänji, qu ‘naqä-qakuiqä’ kjuä indqämbiyi, quuvqä eqiyäpu, asñä ämakuiwi. ¹³ Itanga Saimonä iqu-pqce, “Naqä-qakuiqä” kjuä indqänäqce, asñä ämetä, Pilipä iquä qanä anä ikäminjiyi. E ikisiyänqanji, Pilipä iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä huitanä-huitanä imäkqanji äqunäqce, iqu yäunjuä iminjqce.

¹⁴ Ämaqä, Jisasi Iqu kukjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä, Jerusälemä iu yqänä äpmaminjuwä iqua, “Sämalija pmeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueuä kukjui ae ämeqäüä” tqanqä äwipiyi, qu Pitä iquesä, Jonä iquesä, iquau wimayñqä ändowatkuwi. ¹⁵⁻¹⁶ Sämalija pmeqä iqua, Jisasi Iqueuä yoqeta asñä meqanjuwänga, Dñä Ängua Iqu mäwimeqä yqänä etanji, Pitä iquä, Jonä iquä ätimäyi, Dñä Ängua Iqu iquau munätñqä, Goti Hanjuwä Ique täaqä ätukiyi. ¹⁷ Iquau täaqä äsuiyi, hipae ämaqä iquauqä nyuänä haqeqä hiqanjiyänga, Dñä Ängua Iqu iquau qe äwimakqce.

¹⁸ Saimonä iqu, iquau i iqanjiñyä, ämaqä Dñä Ängua Ique äyä meqanqä äqunäqce, iqu iquauqä mbqä wimätä ikqce. ¹⁹ Iqu iinä itä, tiinä qe ätukqce. “Nyi ämaqä hñqce hipae haqeqä eqanqce, iqu Dñä Ängua Ique meniäqä diñqce, qe yänänäqñqä tä, nyi-pqce inä dapinyqä” ätukqce.

²⁰ I tquanqce, Pitä iqu kimanji, “Nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu ävätñqce, nyi mbqä imqänä’ kjuä äkiyqetanji, tqä mbqetä, tqä-täuätä, qui anä imäknyinjqinjqä” ätukqce. ²¹ “Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinji, tqä kjuä indqänqce, jänä hma etanji, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä ne imäkätunqceunji, si anä mäpmeqänänäqñqä. ²² Tqä kjui äkunmäknätänä, suqä quvqä tqenji, ävquatämäutnä, Naqä Iqueuä yätamäkqenqä yatñqä wiyä! Si ii imäkñi, Iqu tqä kjuä indqänqä quvqce, huätä makmäunqutiyä, mämakmäuqä yänqutiyä?” ²³ Si yänänäqñqenqä hinuä aowä qänätqätanqänä äqänmä, ii äktqänä. Suqä ii, marasinqä quvqä enqä-pa, saqä kjuä indqänqce qui ikimäkätqänä. Suqä quvqce, guä enqä-pa kikiqäyäütanji äqänänänä” ätukqce.

²⁴ I tquanqce, Saimonä iqu kimanji, “Nätmätqä qe ändqiyi mänyimeqä yätñqce, Goti Hanjuwä Iqu hanuä nyimäkätñqä, täaqä suinyqä” ätukqce.

²⁵ Inqanji ämaqä kukjuä awä siynjqä ändowatkqä iquau, Pitä iquä, Jonä iquä, nätmätqä hinuä äqunminjiñqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuinjqätä, awä qäpu

† 7:60 Kukjuä tqce, 8:1 iqesaniyi. Näqñqä-tänä iqua, ii 7:60 qäsä etanqenqce, ii änguanänäqñqä indqänätqänä.

äsuyi, iquaqu Jerusalemänqä anji wiyngä ävämäkiyi. Qañä äwäsüyänqanji, Sämaliya pmeqä iuqä anä-himqä kuapänänä iunji, kuknuä ängui awä ätqäuminjiyi.

Pilipä iqu, ämaqä Aprikatanä hñque, kuknuä awä ätukqenqä

²⁶ Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Pilipä ique tiinjä ätukqe. “Si pämä ätqäutnä, Sämaliyatanä mäwqä ingisanqä äwitnä, hänaqä Jerusalemätanji, anä-himqä Gasa bunqä änyeaqñgeu ätimäutnä quveqäyäl!” ätukqe. Hänaqä iqu, qua aväqñqä-tänjä iu änyeaqenä. ²⁷ I tquanğa, Pilipä iqu pämä ätqäutä qe äukqe. Hänaqä iqi ätimäuqe, iqu Itopiya pmeqä ämaqä naqä hñque äqunqge. Ämaqä iqu apäkä Itopiya iu miqä naqä iyyä wäunuä miqetanä ique. Ämaqä iu pmeqe, quwqä apäkä naqä iinyqe, “Li kandisiyqä” ätmijnwi. Ämaqä tqqu ya äyänqä-qu eä, iyyqä mbqä eeqänänji miqä ique. Inqanji iqu Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutä, Iqueqä yoqä haqeqä mamäutñqä Jerusalemänqä äpkqe. ²⁸ Jerusalemä iu ae äpmeqetanji, anqu wätñqä imäknätä, iqueqä kalisi haqeqä äpme, hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täuqämaninñqe.

²⁹ Inqanji Dñä Ängüwä Iqu Pilipä iqueni tiinjä ätukqe. “Si kalisi-tänjä qäqiqi äwätinä, qañä anä winyqä.” ³⁰ I tquanğa, Pilipä iqu, iqu-tänjä qäqi maqänä äwäqe, ämaqä iqu, hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täutqätanji äwiyäqe, “Kuknuä iunji kiqä quatinñqe, si näqñqä ae ämenyä, ä mämeqä inyä?” ätukqe.

³¹ Ga, ämaqä iqu kimanji, “Ämaqä hma eätqe, kuknuä quatinñqe, nyi näqñqä äänä himqäwä? Si äyapätinä, kalisi täu, nyitä quamä anä äpmeyä” ätukqe. ³² Iqu bukä a ätäukqä iunji, tiinjä tnätanñgiyi.

*“Sipsipqä äpäkñqä ätuma äwquwä-panji, qu iqueni, asä iinjä ätuma äukuwi. Itanğa sipsipqä meqä kiqä ae, ätävätqätanğuwänğa zääqä matqä iqäqä-pa, iqu kuknuä matqä e ike. ³³ Qu iqueni, mändi äkittiqiyäpu, kuknui qäyunä mämitqä ikuwi. Iqu ymeqä maeqänğa aanqä imäkqanğuwitanji, iqueqä kaqä-kawäkaunqe, matqä ipnuwiqä”** ätä äyä äqänänä.

³⁴ Ämaqä iqu kuknuä tä a qäpu ätäuqe, Pilipä ique tiinjä ätukqe. “Nyi yatñqä äkiyqänä. Ämaqä hiñuä-tqä iqu, tquenyqä ätkqäwä? Iqueqä-kiuänqä ätkqätanä, hñqenyqä ätkqätanä?”

³⁵ Itanji, Pilipä iqu, Jisasi Iquenyqä kuknuä änguinñqä awä ätukqe. Iqu kuknuä, ämaqä iqu a ae ätäukqä quatinñqä ganä ätuäqe, kuknuä huizinqä-pqä inä ätukqe. ³⁶⁻³⁷ Iquaqu hänaqeu äwqinjqänjiyi, eqä hñque ätimäyi, ämaqä iqu, “Hiñuä qunya! Eqä täqinjqä. Nyi asñi, ämamqätanä, mämeqä imqätanä?” ätukqe.†

³⁸ I ätäuqetanji, iqu kalisi miqä iqueni, “Si hosi buqiyämetnä, iqi pmetñqä imäkiyä” ätukqe. Inqanji Pilipä iqu, ämaqä iqu, ämaqä iqu, ämaqä iqu, ämaqä iqueni, Pilipä iqu asñä qe äqäkqe. ³⁹ Iquaqu eqä mämdanji äyapätqätanğiyänğa, Naqä Iqueqä Dñä Ängüwä Iqu, Pilipä iqueni, maqänä ätuma äwekqe. Ämaqä iqu aquvänä itä, iqueqä hänaqeu äwäqe, iqueni anğumä hiñuä mäqunquä ikqe. ⁴⁰ Inqanji Pilipä iqu, “Tä nyi anä-himqä Asändotä iu ätqäwänänä” kjuä ämakqe. Iqisanji, iqu anä-himqä eeqänänä iunji, Jisasi Iquenyqä kuknuä ängüwänänji, awä ätuäkäminñqe. Iqu awä e ätqanji, anä-himqä Sisariya du ätäuqititimäukqe.

9

Soli iqu kñuä äkunmänkätä, quuvqä eqäkqenqä

¹ Inqanji Soli iqu Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätä pizqä päsatñqä kuknuä yänänänqñqä yqänä ätmijnqe. ² Itanji, iqu hiqäva-imäkqä naqä Iquenyqä äwäqe, “Si, Israitqä, anä-himqä Dämaskasi iu pmeqä iquauqä, anä aquväqñqä iu miqä naqä iquenyqä, pipa äqiyätinä dapiyä” ätukqe. Iqu iinjä tquanğa, iqu pipa iunji, kuknui tiinjä äqiyätä äwikqe. “Soli iqu, qokä-pqä apäkä-pqä Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanğuwä iquau ämoqumetäqe, quä äkiqiyäutä, Jerusalemänqä ätuma päniqeqä” ätätä äqäkqe.

³ Inqanji Soli iqu, Jerusalemä iu äväma äwäqe, Dämaskasi iu timäutñqä qäqi wätqätanğa, maqänänji qäukuä haqä yätutanä we-hunqe, nyuauä enqä-panji, ique äwimakqe. ⁴ Wimeqanğa, iqu qua iqi äpäkñqä, ämaqä hñqueqä manitanji, “Soli iquki, Soli iquki, si Nyi sunqä qui nyimäkätqänjinyä?” tquanği äwikqe. ⁵ Injä äwiyäqe, “Naqä Iquki, Si Tqukikä?” tquanğa, kimanji, “Nyi Jisasi Iqunjqä. Ämaqä si qui imäkätqänji,

* **8:33** Asayä 53:7-8 † **8:36-37** Pipa Grikä pmeqeuqä kuknuä iu äqänänqä huiunji, kuknuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä. Pilipä iqu kimanji, “Si quuvqe, hämänänänä eqinji, asñi iuta matñqinyä” ätukqe. Inji ämaqä iqu, “Nyi, Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqe, quuvqä eqiyätqänänä” ätukqe.

ii Nyinjqä” ätukqe. ⁶ “Inäqe si pämä ätqäutnä, anä-himqä yäpä ingisa paquvä! Iqinj nätmatqä si imäktñinqe, ämaqä hñqu si awä ktänqiyä” ätukqe.

⁷ Ämaqä, Soli iquä anä äumiñuwä iqua, qu ämaqä-que, hiñuä mäquñquä mañinä tqanji äwipiyyi, kukñuä matqä ätqäumiñuwä. ⁸ Inganji Soli iqu ivatuwänäqe, hiñuä äqänäqä-qe, iqueqä hiñui hea äwäkkqe. Iñjä wimeqanğa, qu ique Dämaskasi iunqä, a qe ämäusqänğa äukuwi. ⁹ Iqinj, iqueqä hiñui hea yqänä witanji, iqu buayätä, eqätä, mañqä, hiñnji hñquaqui-hñque äpmaminqe.

¹⁰ Dämaskasi iunji, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Anänasi ique. Iqu wätqä enqä-panjä äqunätä, Naqä Iqu, “Anänasi iqukiyā” tqanji äwiyäqe, “Nyi täqi äpmeñänä” ätukqe.

¹¹ I tqanğa, Naqä Iqu, “Si pämä ätqäutnä, hänaqä qu, ‘Jänäniqä’ ätätqänjuwä iunqä uvä” ätukqe. “Iqinj, ämaqä, Jutasi iqueqä anju pmetanğqä hñquenyqä qävqä itnä wimayä! Iqu anä-himqä Tasusi iutanju eä, iqueqä yoqe, Soli iquvi. ¹² Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätä, wätqä enqä-panji tiñjä äquñğqä. Ämaqä hñqu, iqueqä yoqe Anänasi iqu, yäpä yängisa äwimetä, iqueqä hiñui anğumä anğua qänätñqä, hipae haqeği wiyätqätanji äquñğqä” ätukqe.

¹³⁻¹⁴ I tqanğa, Anänasi iqu, “Naqä Iqukiyā, ämaqä iquenyqe, nyi, ämaqä kuapänänä iqua, tiñjä tqanğä äwiyänqeğä. ‘Iqu Jerusälemänji, Tqä ämaqä iquauñi, suqä quvqä itquakanji, itañi täqinyqä pätnqe, hiqäva-imäkkqä naqä iqua, ‘änğuiqä’ tqanğä, äpäqe, ämaqä, Tqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeğä äkivauqumuatätqänjuwä iquau, guä kiciyätñqä äquvepqeğä’ tqanğä, äwiyänqeğä” ätukqe.

¹⁵ Iwä, Naqä Iqu, “Si qanjä uvä” ätukqe. “Ämaqä iñjä iqu, Nyaqä wäunjuä-nyiyqä hiäninqä, Nyi atäunjuä ae iqäqeğä. Iqu, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquautä, anä-himqä iutanjä miqä iquautä, Israitqä iquautänji, Nyaqä yoqenqä awä tquatñqeğä. ¹⁶ Iqu Nyaqä yoqenqä awä ätuätäqetani, hanjä-iqetä, täñjä-hunqetä mequätñqä etanji ämotquamqeğä” ätukqe.

¹⁷ Inganji, Anänasi iqu äwäqe, anä yäpä ingisa äpaquväqe, iqueqä hipae, Soli iqueqä haqeği äwiyätä, tiñjä ätukqe. “Tasi-gua Soli iquki, Naqä Jisasi, hänaqä si päqtätanğnjä iu äkimeqä iqu, sinyqä änanöwatqi. Si hiñuä anğumä qñganğti, Dñä Anğua Iqu kuapänä kimetñqä diñqä änanöwatqiyä” ätukqe. ¹⁸ Iqu iñjä tqanğa, maqänänji, nätmatqä hiñuä hea iwomäkminqe, qua mäñi päkñganğa, iqu hiñuä anğumä anğua qe äqänğqe. Inganji iqu pämä ätqäüqe, asñä qe ämakqe. ¹⁹ Iñjä iäqetani, iqu ymisanjä änä, iqueqä yänänäqñqe, anğumä qe äwimakqe.

Soli iqu, kukñuä anğui, Dämaskasi iu awä ätumiñqenqä

Soli iqu hiñnji hñquauñi, quuvqä heqiyqä iquatä, Dämaskasi iu anä äpmamiñuwä. ²⁰ Iqu äpakänä mäpmeqä maqänä ikitä, Israitqä iquauqä anä aquvänqñqä iu äpaquvätä, “Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeğä” ätuäkäminqe. ²¹ Ämaqä qätä äwiyäpiyä iqua, qu eeqänänji yäunjuä ipu, tiñjä ätmiñuwä. “Jerusälemänji, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeğä mamäuqä iquau, qui imäkätñqä iqu, ämaqä tä, qäqeğä. Itañi täqinyqä anğumñi, täqisanjä hñquau guä äkiciyätä, hiqäva-imäkkqä naqä iquauñqä ätuma womätä, äquvepqiyyä” ätmiñuwä.

²² Inganji, Soli iqueqä kukñuä tqe, yänänäqñqä ätimäutä, Jisasi Iquenyqe, “Iqu Kraisi ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä,” awä jänä iu ätumiñqe. Iqu e tqanğqenqe, Israitqä Dämaskasi iu äpmamiñuwä iquauä kñuä indqänqe, änä mindqänqä ipu, kukñuä matqä ikuwi.

Soli iqu, hanjä-iqenqä mäwinqanji, Dämaskasi iu ävämakqenqä

²³ Hiñnji kuapänä ae äpäwqanğa, Israitqä iqua aquvä äqänäpu, Soli ique pizqä päkñqä kukñuä naqä-hñqunä imäkkuwi. ²⁴ Nätmatqä iñqe, Soli iqu näqñqä ämakqe. Hiñunğatä, heatqänğatä, Israitqä iqua, ique pizqä päkñqenqe, anä-himqä iunji, hänaqä eeqänänjä iu, wiwä äqiyäqämamiñuwä. ²⁵ Iñjä etanji, ämaqä, Soli iqu ämotquaminiñqä iqua, iqueni heatqänğa anä-himqä täknjä quäuqänänjä yätunqä ätuma epiyyi, iqu hiqokä-qa naqänänjä iu mñganğa, guä äqiyäpiyyi, täknjä yäpaqä mäñgisa äqiyämäwatkuwi.

Soli iqu, Jerusälemä iu äpmamiñqenqä

²⁶ Qänakndanji, Soli iqu, Jerusälemä iu ätimäuqe, iqu ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquatä, aquvä anä qämbñqä imäkminqe. Iqu iñjä itqätanğa, iqua, “Iqu quuvqä eqiyqiyyä” tqanğä äwiyäpiyyä-qe, eeqänänji, “Quanğiqä” kñuä vqanji, iquenyqä zä imiñuwä. ²⁷ I etanji, Banäpasi iqu, ique, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkqäpñqä ändowatkqä iquauñqä, ätuma äwäqe, iqu iquauñi, Soli iquenyqä kukñuä awä ätukqe. Iqu hänaqä iqi äwätäqänğa, Naqä Ique hiñuä äquñğqenqätä, Naqä Iqu ique iqukuñuä

ätukqenqätä, itanğa Dämaskasi iu äpmeqanğa, Jisasi Iqueqä yoqenqä kuknuä awä yänänäqenqä ätuminqenqätä, ätukqe.

²⁸ Inğanı Soli iqu, iquatä Jerusälemä iu anä äpmapu, qanä ikipiyänğanı, iqu zä miqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä kuknuä awä ätuminqe. ²⁹ Iqu Israitqä Grikä iquauä kuknuinä tqä iquatä, kuknuä mäkä äunminjuwi. İñä ipiyitanı, qu ique pizqä päkırnqä iminjuwi. ³⁰ Käta-känğuaäkiqau, qu iñinğä näqıñqä ämapiyi, ique anä-himqä Sisariya bunqä ätuma äwäpiyi, iqisanı anä-himqä Tasusi iunqä ändowatkuwi.

³¹ Inğanı qua Jutiya pmeqä, qua Galili pmeqä, qua Sämalıya pmeqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aqıvävänqä iquauñı, ämaqä huizi iqua hanä-ıqe mävwä iqanğa, qu äwqä hanuä imbu, anğua äpmaminjuwi. Dnä Anğua Iqu, iquauqä äwqeuñı, yänänäqenqä iwimäqanğı, qu suqä Naqä Iquenyqä qänaknä iqä iunä, äpmaka äuminjuwi. İtanğa ämaqä kuapanä quuvqä eqiyäpu, huizi iquatä aqıvü anä äqänminjuwi.

Pitä iqu, Aniyasi ique anğua iwimäkkqenqä

³² Pitä iqu, eeqänänä iu äkoquväkiqinjaqänäqce, anä-himqä Linda iu ätimäuqce, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqi äpmaminjuwä iquau äwimakqce. ³³ Anä iunı, iqu ämaqä hıqu, iqueqä yoqe Aniyasi iqu, pmetanğı äwimakqce. Iqu yuki njuä-tänä eä, iqueqä yquvanä iunä pmetanğı, quvüküä 8 ämäwqätäukqce. ³⁴ Pitä iqu ique äwimeqce, tiñä ätukqce. “Aniyasi iquki, Jisasi Kraisi Iqu si anğı anğua ikimäkiyä. Si ävautnä, tqä yquvanı, jänä imäkiyä.” I tquanğanı, iqu maqänä qe ävaukqce. ³⁵ Inğanı ämaqä eeqänänä, anä-himqä Lindatanä iquatä, quauñuä Salonä pmeqä iquatä, Aniyasi ique hiñuä äqumbiyi, qu knuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Pitä iqu, Tapita ävauqumuatkqenqä

³⁶ Anä-himqä Jopa iunı, apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui äpmaminqe. İyqä yoqe, Tapita. Yoqä iñı, Grikä iquauqä anä-kuknuı, qu “Dokasiyä” ätminjuwi. Hea ique-ıqeuñı, ii suqä anğuanänä imäkätä, ämaqä nätmätqänqä äwa iqanğuwä iunı, yätamäqä vqä iyyi. ³⁷ Pitä iqu, Linda iu yqänä pmetanğa, ii tänä-yaqä äwimeqce, qe äpäkönğqce. İtanğa qu iyyqä huiwi, asñä äqiyäpu, anä hiqıñqä haqä imä ekuwi. ³⁸ Anä-himqä Jopa ii, anä-himqä Linda-tänä qäqıqiyi. Ämaqä quuvqä heqiyqä iqua, “Pitä iqu Linda iu äpmenä” tqanğa äwıpiyi, qu ämaqä hıquaqı, “Linda pmeqä iqua, ‘İyää, si äpakä miqä, nenyqä maqänä biyä’ ätqäuä” suiyıñqä dıñqä, ändowatkuwi. ³⁹ I tquanğiyänğa, Pitä iqu ivatuwänätä, iquaqutä qe äukuwi. Iqu äwimeqanğa, qu anä hiqıñqä yätunqä ätuma äpekuwi. Yätqanı apäqıñqä eeqänänä iua, Pitä iqu-tänä iqi pämä ätqäpu, knuä äqiyäpu, gquätä, ämuasmänğätä, Dokasi hanä äpmeqanğa imäkkqce, ämotquakuwi. ⁴⁰ Qu i iqanğuwänğa, Pitä iqu eeqänänä iquauñı, yäpaqä mänğisa ändowatqce, qonä äuktäutä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätukqce. Inğanı iqu apäkä pizqä i witanğqä iñgi, hiqımuanañ äwiyaqce, “Tapitauä, si vayä” ätukqce. I tquanğa, ii hiñuä äqänäqce, ique hiñuä äqunätä, pämä qe äpmakqce. ⁴¹ İ pmeqanğa, iqu hipae a maqätqanğa, ii pämä ätqäukqce. E tqäuqanğa, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä gokä-apäkä iquautä, apäqıñqä iuautä, tääqä ätuätumeqetanı, Tapitai hanä pmetanğı ämotquakqce. ⁴² İñqce, Jopa pmeqä eeqänänä, qätä äwıpiyi, kuapanänä Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴³ Inğanı Pitä iqu Jopa iunı, hiunji kuapanä, ämaqä, yaqueqä huiwi wäunjuä imäqä hıqu, iqueqä yoqe Saimonä iquä äpmaminjiyi.

Pitä iquenqätä, Koniliusi iquenqätä (10:1-11:18)

10

Enätqä hıqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

¹ Inğanı ämaqä hıqu, iqueqä yoqe Koniliusi iqu, anä-himqä Sisariya iu äpmaminqe. Iqu Romätanğä mäkä-ıqä, qu “İtalisanañ iquayqä” ätminjuwä, ämaqä 100 iquau miqä naqä iquwi. ² İqutä, ämaqä iqueqä anä iu anä äpmapiyä iquatä, qu Goti Hanjuwä Iqueqä äwıyänğeuñı qänaknä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqınyä äpmaminjuwi. Ämaqä nätmätqänqä äwa iqanğuwä iquauñı, iqu yätamäqä kuapanä ävätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hea ique-ıque ätätä äpmaminqe. ³ Hiunji hıquenji, mäptqä äwitnqä ti pmetanğa, iqu wätqä enqä-panä iunı, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hıqu ätnänäqınyä quvepqanğı äqunğqce. Enätqä iqu ique äwimeqce, “Koniliusi iqukiyä” ätukqce. ⁴ İ tquanğa, Koniliusi iqu zä itä, hiñuä yänänäqenqä äqunäqce, “Naqä İqukiyä, änäänğawä?” ätukqce.

Kimanı, “Si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätinä, ämaqä nätmätqänqä äwa iqanğuwä iquau yätamäqä ävätqätanğı, İqu hiñuä äkqänätä, sinyqä knuı ae ämenä” ätukqce. ⁵ “Tänğanı si ämaqä hıquau, anä-himqä Jopanğä dowatıyä. İñi iqua, ämaqä hıque, iqueqä yoqe Saimonä ique, iqueqä yoqä huizi Pitä ique, ätuma ppıñqeqä. ⁶ İqu

Saimonä yaqueqä huiwiu wäunjuä imäkkä iqueqä anju äpme. Iqueqä anj, eqä-pnjä manjä iqi ämätinä” ätukqe.

⁷ Enjätqä e ätukqä iqu vämeqanğa, Koniliusi iqu, iqueqä anju wäunjuä iqä iquautanjä hñquaquisä, mäkä-iqä, ique yätamakqä vqä iquautanjä hñquesä, tääqä ätuätumakqe. Mäkä-iqä iinjä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinjñqeuñi qänaknä iqä-quvi. ⁸ Koniliusi iqu iquauñi, nätmätqä eeqänäñi, timäuqanğqenqä awä ätuäqe, Jopa iunqä ändowatkqe.

Pitä iqu, wätqä enqä-pa äqunğqenqä

⁹ Iqu iquauñi dowatqanğa, itanğa awinğani, qu qanä äwqinjacämbiyi, hiunji quemisqänğa, anjä-himqä Jopa-tänjä qäqi wätqätanğuwänğa, Pitä iqu, anjä atäuqä haqä yätqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä ekqe. ¹⁰ Iqu e iqetanji, buayä dä vqanğa, iqu buayä nmätä ikqe. Qu buayä näwenyä imäkätqätanğuwänğa, wätqä enqä-pa äqunğqe. ¹¹ Qäukuä haqä yätunji qnqanä äütanğangi äqunğqe. Inğani nätmätqä hñqu, yuä naqänänjä enqä-panjä, kiqä hitunjuä hñquaqui-hñquaquinjä iunji, qua täunqä pätñqä ävquatäwatnğangi äqunğqe. ¹² Yuä iqueqä vawä iunji, hiveqä-yaqueqä, yññätänjä, iwomä-qänakukuiqä, huitanjä-huitanjä iinj, vawä hikhätanği äqunğqe. ¹³ E äqunäqe, manjitanji kukñui tiinjä tqanği äwikqe. “Pitä iquki, si ävautnä, nanji äpäsätinä hiunyä!”

¹⁴ Iqu kimanji, “Ae! Naqä Iquki, nätmätqä Tqä hiñjuä iqi kiyä mätqä eänqe, nenyñqä pmua imäknänqe, nyi manqä itñqä-qae, oeyä manqä ymqänä” ätukqe.

¹⁵ E tquanğa, manjä anği tii ätukqe. “Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, kiyä maeqä imäkñenqe, si ‘kiyä mätqeqä’ matqä panä” ätukqe. ¹⁶ Hñquaqui-hñque e ätäqetanji, yuä vawä iqueni maqänänji, qäukuä haqä yätunqä anği äma ekqe.

Koniliusi iqesanjä iqua, Pitä ique äwimakuwinqä

¹⁷ Pitä iqu, “Nyi wätqä enqä-pa äqunänqe, quati änänğqä?” kjuä kuapanä indqänätqätanğani, ämaqä Koniliusi iqu ändowatkqä iqua, “Saimonä iqueqä anj äñğikä?” ätuäpu, yatñqä ävqa äppiñi, iqueqä anjä hänaqä iu ätimäukuwi. ¹⁸ Qu iqi ätqäpiñi, tääqä ätäpu, “Saimonä iqueqä yoqä huizi Pitä iqu, täqisanä?” ätukuwi.

¹⁹ Pitä iqu kjuä yqänä indqänätqätanğa, Dñä Änğua Iqu tiinjä ätukqe. “Hiñjuä qunyä. Ämaqä hñquaqui-hñque, sinyqä qävqä iqapätqänäuä. ²⁰ Inäqe, si pämä ätqäutnä, äquveqesñeqä. Nyi iquau ändowatqanğä äquvepquwinqe, si iquatä anä upñqenqe, kjuä kuapanä mindqänqä panä” ätukqe.

²¹ I tquanğa, Pitä iqu, iquauñqä äquveqäqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä he qävqä iqapätqänjuwä iqu, ii nyinjqä. He sunqä quvepqäuä?” ätukqe.

²² Iqu i tquanğa, qu kimanji, “Koniliusi, mäkä-iqä 100 iquau miqä naqä iqu, ändowatqanği äquvepqunä” ätukuwi. “Iqu ämaqä jänänğä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä pmetanği, Israitqä eeqänänjä iqua, ‘Ämaqä äñğuanänğueqä,’ ätäqänjuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu, ique tqanğqetanji, iqu tqä kukñui qätä kiyätñqä diñqe, ne ikitmetanä, iqueqä anjä iunqä watunquä ändowatqeqä” ätukuwi.

²³ Inji, Pitä iqu anjä yäpä yänğisa ätuma äpeyäqe, hea iqueni, iquau ämimiñqe.

Zinuitänji, iqu ävautä, iquatä, ätä-känğuaäka, Jopa iu pmeqä hñquataä, anä äukuwi.

Pitä iqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

²⁴ Äwqinjacämbiyi, hiunji huizi iqueni, Sisariya iu ätimäukuwi. Iqua qanä pätqätanğuwänğani, Koniliusi iqu iquauñqä hiñjuä äqunä äpme, iqueqä häñeqä asä qäyutanjä iquautä, iqueqä näueqä naqä-qakuänänjä iquautä, tääqä ätuätumakqe.

²⁵⁻²⁶ Pitä iqu anjä yäpä yänğisa peyqanğa, Koniliusi iqu, iqu-tänjä qäqi äpeyäqe, iqueuä yoqä haqeu mamäutñqä, iqueqä yukä-tänjä qäqi qonjä äwoktäuqanği, Pitä iqu ique ävauqumuätätä, “Nyi ämaqä, si enqä-panjä iquñqä” ätukqe. ²⁷ Ii läqe, iqu iquä yäpä inğisa kukñuä ätqäväsianğani, qokä-apäkä kuapanänji, aquvä äqämbu pmetanğä äqunğqe. ²⁸ Inğani, iqu iquauñi, tiinjä ätukqe. “He Israitqä iqueneqä kukñuä-suqenqä näqñqä e äyä eänäuä. Israitqä iquene qäyä etanği huizi iquatänji, ne nätmätqä hui imäkätanä iquatä pmeqe, ii pmua imäknänä. Iinjä etanği, nyi ämaqä hñquenyqe, ‘Iqu kiyä mätqä-queqä. Nyi iquätänji, anä mämpmeqä yenyqueqe’ matqä imqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqu nyi ämändqueqeqä. ²⁹ Iinjñqe, he tääqä dqanğuwinqe, nyi ‘oeyqä’ matqä itmä, äquvepqänä. Inji nyi yatñqä eyqänä. He nyinyqe, sunqä ändowatquwäwä?” ätukqe.

³⁰ I tquanğa Koniliusi iqu, “Hiunji hñquaqui-hñque päwqanğqeuñi, mäptqä äwitñqä ti iqanğa, nyi nyaqä anjä täu äpmamä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqäqeqä” ätukqe. “Nyi i pmetanğa, maqänänji, ämaqä hñqu, iqueqä qäkitanji tä naqänänjä yänqä-qu,

nyaqä hipenüa iqi ätqäunqeqä. ³¹ Änyimeqe, iqu ‘Koniliusi iqukiyā’ ändqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, saqä tääqä ätätqäni, qätä ae äkiyätä, ämaqä nätmatqänqä äwa iqanguwä iquau, yätamakqä ävätqäninqe, kjuä indqänänä. ³² Tängganji si ämaqä hñquau, anä-himqä Jopaqä dowatiyā. Inji iqua ämaqä hñque, iqueqä yoqe Saimonä ique, ätuma pñqänänä. Iqueqä yoqä huizi, Pitä iqueqä. Iqu Saimonä huizi, ämaqä yaqueqä huiwiu wäunjuä imäkqä iqueqä anju äpmenä. Iqueqä anji, eqä-pñj manjä iqi ämätänänä,’ ändqeqä. ³³ I dqaŋga, nyi maqänänji ämaqä hñquau, sinyqä dowatqannga, si suqä ängüa inemäkätänä, äyā äpnyä. Inji tängganji, ne eeqänänji äpätänä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä täqi äpmenqutä, kuknjuä Naqä Iqu äktqäqe, eeqänä qätä äwiyänä” ätukqe.

Pitä iqu, kuknjuä awä ätukqeqä

³⁴ Kimaŋi, Pitä iqu tiñj ätukqe. “Naqä-qakui, nyi näqñqä tiñj eqänä. Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iquauqä häneqänqä kjuä mämeqä itä, eeqänänä iquauñi, suqä asitanji Iwimäkqä Iqueqä. ³⁵ Ämaqä häneqä äkitanjä äsqu, Naqä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänänjinä imäkqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueni itmenqiyä. ³⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquene, kuknjuä ängüa we-huñqä-tänji änatapqenqe, he näqñqä ae äyā enjä. Ii tiñjiqä. Jisasi Kraisi Iqu, ämaqä eeqänänä iuqä Naqä-qu eä, ne Goti Hanjuwä Iqutä, äwqä naqä-hñqunä änyänä pmetatunquä, inemäkänqiyä. ³⁷ Nätmatqä eeqänänji, qua Jutiya iu ätimäkqä-pqenqe, he näqñqeqä. Jonä iqu, asñä qñqenqä awä ae ätukqännga, nätmatqä iñji qua Galili iu ganä ipäqäkqeqä. ³⁸ Inji Jisasi Nasäretqätanjä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu ätetä, Dñä Ängüa Iquesä, yänänäñqetä ävätä, Iqutä anä pmetanji, Iqu ämaqä iu yätamakqä ävätä, ämaqä Setänä iqu qui imäkqä iquauñi, ängüa iwimäkätä, anä-himqä eeqänänä iu ikäminqenqe, he näqñqä ae äyā enjä. ³⁹ Nätmatqä eeqänänä, Iqu Israitqä iquauqä qua iutä, Jerusälemä iutä imäkätqätanji, ne hinjuä äqunminqenqätä, ique zä-huätatä äuepu, pizqä äpäckuwiñqätä, awä-tqä-quneqä. ⁴⁰ Iqueni, hiunji hñquaqui-hñque päwqannga, Goti Hanjuwä Iqu, ängümä ävaucumuatäqe, qokä-apäkiuqä hinjuä iqi timäutñqä äyā iwimäkqeqä. ⁴¹ Iqu ämaqä eeqänänä iquau mäwimeqä itä, ne, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknjuä awä tqatunquä, atäunjuä ae änekqä iquenyä änemakqeqä. Iqu qua äptekuwä iuta ävaucqe, buayätä, eqätä anä ängqeqä. ⁴² Inganji Iqu, ne ämaqä iunji, kuknjuä tiñj iqu, ätnänä iqi awä tqatunquä änatkqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Qäqueni, ämaqä hñj äpmeñuwä iutä, pizqä ae äpäckonätqänjuwä iutä, iwäsäuqänqä ätekqäqä Iquvqä.’ ⁴³ Hinjuä-tqä eeqänänä iqua, Iquenyqä awä tiñj ätminjuwiqä. ‘Ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, Iñj Iqueqä yoqetanji, äwqä hanjuä imäkätä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäunqiyä’ ätminjuwiqä” ätukqe.

Dñä Ängüa Iqu, Israitqä iqua qäyā etanji huizi iquau äwimakqeqä

⁴⁴ Pitä iqu, kuknjuä yqänä täqtätannga, Dñä Ängüa Iqu, ämaqä kuknjuä qätä wiyätqätanguwä eeqänänä iquauñqä äquvepätä, manjuä ämunnqe. ⁴⁵⁻⁴⁶ Itanji, qu anä-kuknjuä huitanä-huitanä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Israitqä quuvqä heqiyqä, Pitä iquä anä äpkuwä iqua, qätä e äwipiwi, yäunjuä ipu, tiñj ätkuwi. “Ämaqä Israitqä iquene qäyā etanji huizi iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dñä Ängüa Ique, iquau qanyä äyā ävqiyä.” ⁴⁷ Inganji Pitä iqu tiñj ätukqe. “Ämaqä huizi iqua-pqe, Dñä Ängüa Iqueni, ne ämakqu-panjä asä iñji ämeqä. Iñj etanji ne eqätä asñä qiyatunqenqe, ‘Iñji miqä pambiyä-qe’ tqu natätñqäwä?” ätukqe. ⁴⁸ I ätuäqetanji, iqu, “Ne iquauñi, Jisasi Kraisi Iqueä yoqeta, asñä uwqiyatunqeqä” ätukqe. Qu asñä ae ämapiyi, Pitä iqueni, “Si hiunji hui, nesä anä pmayä” ätkuwi.

11

Pitä iqu, nätmatqä ätimäkqeqä, Jerusälemä iu awä ätukqeqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iquatä, kätä-kännguäka, qua Jutiya iu äpmamñuwä iquatänji, “Ämaqä Israitqä qäyā etanji huizi iqua-pqe, Goti Hanjuwä Iqueuä kuknjuä ae ämequwiqä” tqanqä äwikuwi. ² Iñjinqe, Pitä iqu, Jerusälemänqä uwqannga, ämaqä quuvqä heqiyqä suqä huiwä häuä ktäuqänqä yänänänqäqä imäkäpiyä iqua, Pitä iqueni, kuknjuä ämitäpu, äkasuwä tiñj ätukuwi. ³ “Si ämaqä huiwä häuä maktänqä iquauqä anjuñqä äwätänä, iquatä buayä anä änatqänjuwä iqukiyqä.”

⁴ I tqanguwännga, iqu nätmatqä eeqänänä, ique äwimakqeqä awä ätukqe. ⁵ “Nyi anä-himqä Jopa iu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätmä äpmamñganji, wätqä enqä-panjä tiñj äqunqce. Nätmatqä hñqu, yuä naqänänä enqä-panjä, kiqä hitunjuä hñquaqui-hñquaquinä iunji, guä qäkuuä haqä yätuta qäyämawatñganji äqunqce. Ii

qäyämawatnäqe, nyinyqä äpkqe. ⁶ Nyi näcñqä äñguänä mamqä, hiñuä äñguänä äqunäñqeqä. Vawä iñji, hiveqä-yaqueqä, yññä-tänjä, iwomä-qänakukuiqä, huitañä-huitañä iñji, vawä hikhñatangi äqunñqeqe. ⁷ Inğanji, nyi manjä hñqu, tiñjä tqangi äwikqe. 'Pitä iquki, si ävautnä, nanui äpäsätinä, huinyä.'

⁸ Kimanji nyi, 'Naqä Iquki, nätmätqä Tqä hiñuä iqi kiyä mätqä eäñqe, nenyñqä pmua imäkññqeqä, nyi manqä itñqä-qae, "oeyä" manqä ymqänä,' ätukqeqä" ätukqe.

⁹ "Nyi kimanji e tquanğa, manjä qäukuä haqä yätutanji, angi ändkqeqä. 'Nätmatqä, Goti Hanjuwä Iqu kiyä maeqä imäkqenqe, si "kiyä mätqeqä" matqä panä,' ändkqeqä. ¹⁰ Hñquaqui-hñque e ätäqetani, nätmätqä eeqänäñji, qäukuä haqä yätunqä angi äma ekqeqä. ¹¹ Asä qänğanji, ämaqä hñquaqui-hñquenjä, ämaqä anä-himqä Sisariyatanjä hñqu nyinyqä ändowatkqä hñqua, anä ne pmetanğquä iqi ätimäukuwiqä. ¹² Inğanji Dñä Äñguä Iqu, 'Si kñuä kuapänä mindqänqä pa, iquatä anä upñqeqä' dqangi, nyitä, neqä tatqä-guäka 6 täqi äpmeñuwä tquatä, Sisariyanqä anä äwani, ämaqä iqisanjä, Koniliusi iqueqä anä yäpä inğisa, qe äpaqkqeqä. ¹³ Ique wimeqauñğa, iqu, enätqä hñqu, iqueqä anä yäpä inğisa pämä tqäutangi äqunğqenqä, änatkqeqä. Enätqä iqu, iqueni, tii ätukqeqä. 'Si ämaqä hñquau, Jopanqä, ämaqä Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitäüä ätminuwä ique, ätuma pññqä dowatiyä. ¹⁴ Ämaqä iqu, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu, sitä, ämaqä tqä anä iu anä äpmeñuwä iquatä, he hänjä equmuatäninñqä diñqe, ktänqiyä' ätukqeqä. ¹⁵ Koniliusi iqu iññqä qäpu natqanğa, nyi kukñuä ti tipäqiyanganji, Dñä Äñguä Iqu, nenyqä äpätä änamñğqä-panjä asä iñji, iquau-pqä manğua inä ämunğqeqä. ¹⁶ Inğanji nyi, kukñuä Naqä Iqu hiñuiqänä ätkqä tiñññqe, kñuä angumä änyimakqeqä. 'Jonä iqu asñi, eqä ditänä äqäminñqä etanğutqe, qänakñi he asñi, Dñä Äñguä Iquesä mapnuwiqä.' ¹⁷ Ne Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyauñğa, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Äñguä Ique änatpñqe. Hea tänğanji Iqu iquau asä iñjä äwikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iquau wäñuä ii iwimäkqä iñji, a kiqätmqä iqundi? Oeyqä" ätukqe.

¹⁸ Pitä iqu e tquanğa, ämaqä iqua, äwqä hanuä imbu äpmapiyi, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiñjä ätkuwi. "Täukue! Kñui äkunmäknäpu, hänä-pmeqä di meqe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä Israitqä iquene qäyä etanği huizi iquau-pqe, inä äwikqeqä" ätkuwi.

Quuvqä heqiyqä, Andiyokä iu pmeqä iquauñqä

¹⁹ Qu Stipenä ique äpäsäpu, quuvqä heqiyqä huizi iquau, quvqä itqueqanğuwänğa, kuapänäñji anä-himqä hui-huiñqä im-imä äwekuwi. Hui qua Ponisiyanqä, hui qua eqä-pñä awä iqi äwinqä Saplusinqä, hui anä-himqä Andiyokänqä äkuwi. Qu äwäpiyanğanji, kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, ämaqä Israitqä iquaunä awä ätqäminuwä. ²⁰ I etanğqä-qe, iquatani, ämaqä, Saplusi iutanjä hñquatä, anä-himqä Sairini iutanji hñquatä, Andiyokänqä äwipu, Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä äñgui, awä ätuäpiyanğanji, ämaqä Israitqä iquautanä ma, Grikä iquauä anä-kukñuä tqä iquau-pqe awä inä ätuminuwä. ²¹ Inğanji Naqä Iqueqä yänänäñqeqe, iquatä pmetanği, qokä-apäkä kuapänänjä iqua, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iquenyqä qänaknä ipñqä äkunmäknğuwä.

²² Quuvqä heqiyqä, Jerusälemä iu äpmaminuwä iqua, iññqä qätä äwipiysi, qu Banäpasi ique, Andiyokänqä ändowatkuwi. ²³⁻²⁴ Iqu ämaqä äñguänänju eä, iqueqä quuvqä heqiyqe yänänäñqä etanği, Dñä Äñguä Iqu iqueni, kuapänä ämunminñqe. Inji iqu äwäqe, Goti Hanjuwä Iqu, iquau ämitä, äñguä iwimäkqangi äqunäqetani, aquvänä itä, qu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäñqä eqiyäpu pmeññqä iññqe, iquauqä kñuä indqänqe, äwivauqumuatkqe. Inğanji ämaqä kuapänä, Naqä Iqutä guä ämänğuwä.

²⁵ Inğanji Banäpasi iqu, anä-himqä Tasusinqä, Soli iquenyqä qävqä ikitñqä äukqe. ²⁶ Ämoqumueqe, iqu Andiyokänqä ätuma äpätä, quväukuä hñqenji, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä iqi äqänminuwä iquatä, anä äpmanñuwä. Iqi äpmayi, iquau Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, ämaqä kuapänänjä iu ämotqaminñji. Andiyokä pmeqä iqua, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñqe, "Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-quayqe" iqua-ganä ätipäqäkuwi.

²⁷ Inğanji hiñuä-tqä hñqua, Jerusälemä iu äväma, Andiyokä iunqä äwokuwi. ²⁸ Iu ätimäupiysi, iquatanä hñqu, iqueqä yoqe, Akipasi iqu, pämä ätqäueqe, Dñä Äñguä Iqu kñuä vqanği, anä-himqä eeqänänjä iu, buayä dä naqänänjä timäuniqenqä awä ätukqe. (Buayä dä naqänänjä, Klotiusi iqu qua eeqänänjä iu miqä pmetanğa, ätimäukqe.) ²⁹ Quuvqä heqiyqä iqua, Akipasi iqueqä kukñui qätä äwipiysi, kukñuä naqä-hñqunä tii ätkuwi. "Tatqä-guäka Jutiya iu äpmeñuwä iquauñji, ne yätamäkqä ävatanä, mbqä väwqatatunqä, aquvä qiyatunqeqä." E ätpiysi, qu hñqunä-hñqunänji, iquauqä mbqä

iwäsäupu, äwikuwi. ³⁰ E imäkäpiyitanji, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, äväwatkuwi. Iquaqu äma äwiyi, quuvqä heqiyqä iu miqä iquau, äwikiyi.

12

Qu, Jemisi ique pizqä äpäsäpu, Pitä ique guä äpmautekuwinqä

¹ Inqanji, hiunji naqänänä, bretqä qo matäuqänqanji, qua Jutiya iu miqä Heroti iqu, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä hñquau, quvqä itquetñqä ikqe. ² Iqu tquanji, qu Jemisi, Jonä iqueqä käta-känqgueqenji, ipäqäyujitä pizqä qe äpäkkuwi. ³ Heroti iqu, Israitqä iqua, iqu ii imäkqanqñqä aquvanä iqanqä äqunäqce, Pitä ique-pqe a kiqätñqä ätukqe. ⁴ Iqu iinjä imäkäqce, ique guä äkiqiyäutä, qu iqueni, ique-iqueqä ätqäuqisäpu mipñqä, mäkä-iqä 16 iquauqä* hipa iu äwikqe. Heroti iqu, knuä tiinjä indqänqce. "Hiunji naqänänä Pasopa iqu timäunqiyä. Hiunji iqu, ae äpäwqanqanji, nyi, Pitä ique itmetmä, qokä-apäkä iquauqä hinuä iqi, kukñuä mitmqeqä." ⁵ Inqanji Pitä iqu, anju guä pmetanqä, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, ique yätamäkqä vätnqä, tääqä ätqämanminjuwi.

Enätqä hñqu, Pitä ique, yäpaqänqisa ätuma äukqenqä

⁶ Hiunji Heroti iqu, Pitä ique kukñuä mitätñqä iqu timäutñqänqanji, heatqänqanji, Pitä iqu mäkä-iqä hñquaquiyqä awä iqi, hiqaqä guä hipa inqñi-inqñisa äqäyänä witanqä, mäkä-iqä huiziquaqu, anä hänaqeu hinuä äqunyinyä, yäpaqä mängisa ätqäuminjiyi. ⁷ Inqanji maqänänä, Naqä Iqueqä enätqä hñqu ätimäuqanqä, guä kiqiyäueqä anä yäp ängisanji, we qe äunqce. Enätqä iqu, Pitä iqueqä yawä iqi ptqä äpäsätä ävaqumuatäqce, tiinjä ätukqe. "Si pämä maqänä tqäväl!" I tquanqä, guä iquaqu iqueqä hipa iu äqiyänminqce, qua mäni ewasqiyäukqe. ⁸ Inqanji enätqä iqu, "Tqä aquvä ämäyätinä, tqä yukä ämuasmänqce, muasmävä" ätukqe. Iqu iinjä imäkqanqä, enätqä iqu, "Tqä gquä quäuce, ämipnätinä, nyi qänaki nyivändiyäl" ätukqe. ⁹ I tquanqä, Pitä iqu, anä hiqñqä iqueni ävamanji, enätqä ique qänaki qe äwivändkqe. Nätmatqä enätqä iqu imäkqenqce, "Ii naqä-qakuiqä" knuä mämeqä itä, "Tä, wätqä äqunänänä" knuä indqänqce. ¹⁰ Iquaqu, qñqanä hñquaqiñi, mäkä-iqä hinuä äqämbu ätqäuminjuwä iquau maqñqä ämäwqätäyi, täknä qñqanä yänänäqñqä, guä kiqiyäueqä iuta, anä-himqä dunqä uwqänqä ique timäuqanqiyänqanji, qñqanä iqu kiqä-kiuä äutänqce. Iquaqu yäpaqä mängisa äwiyi, hänaqä hñquau äwiyi, maqänänä enätqä iqu, Pitä ique äväma äukqe.

¹¹ Inqanji Pitä iqueqä knuä indqänqce, ätnänä iqi wimeqanqä, iqu tiinjä ätnqce. "Nyi näqñqä tänganä eqänä. Ii naqä-qakuiqä. Naqä Iqu, Iqueqä enätqä ique ändowatätä, nyi Heroti iqueqä hipa du pmetanqä anqumä indmeqiyä. Nätmatqä, Israitqä iqua inyimäkñqä knuä indqänqce, mänyimeqä yätñqä dinqä, indmeqiyä" ätkqe. ¹² Iqu näqñqä e ämeqce, Mäliya, Jonä Makä iqueqä känäwqä anä iunqä äukqe. Inqanji iyyqä anä iunji, ämaqä kuapanänä, Naqä Iquenyqä tääqä ätäpu äpmaminjuwi. ¹³ Pitä iqu yäpaqänqisa ätqäuä, anä qñqanä ptqä qäyätqätanqä, apäkä wäunjuä imäkqä hui, iyyqä yoqce Rota, ii qñqanä wutemätä äpkqe. ¹⁴ Ii Pitä iqueqä manji qätä äwiyätä, aquvanä itäqä-qe, qñqanä mäwuteyqä itä, anqumä maqänä äyäqce, "Pitä iqu äpätä, anä qñqanä-tänä täqi ätqäunä" ätukqe.

¹⁵ Kimanji qu, "Si qämä-qämä inyä" ätukuwi.

Ga, ii yänänäqñqä qe ätukqe. "Naqä-qakuänä etqänä. Iqu täqi ätqäunä."

Ga qu, "Ii, iqueqä enätqä iqueqä" ätukuwi.

¹⁶ Qu e tätqätanguwänqä, Pitä iqu anä qñqanä ptqä yqänä äqäminqce. Qu anä qñqanä äwuteyäpiyänqanji, ique hinuä äqumbiyi, yäunjuä naqä-qakuänä ikuwi. ¹⁷ Inqanji iqu, qu kukñuä matqä qanyä pmapñqä hipaetanä imäkätä, tiinjä ätukqe. "Guä äkiqiyäuenjiyquwä anä duta, Naqä Iqu iinjä-iinjä imäkätä, ändma äpqiyä. He Jemisi† iquesä, tatqä-guäka iquautä, awä tupñqeqä" ätukqe. Iinjä ätuäqce, Pitä iqu iquau ävämanji, hñqäqinyqä äukqe.

¹⁸ Zinjuitäni, Heroti iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Pitä iqu aanqä äqumbiyi, yäunjuä ipu, "Tä änäänäwä?" ätnqce. ¹⁹ Inqanji Heroti iqu, Pitä iquenyqä qävqä ipñqä ätukqe. Qu iqueni, mämqumueqä iqanqñqä, iqu ämaqä Pitä ique guä kiqiyäueqä anä iu ämiminjuwä iquau, kukñuä ämitätä, "Iquauñi, pizqä päkpiyä" ätukqe. Qänakndanji, Heroti iqu qua Jutiya äväma, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqätä, iu äpmakqe.

Heroti iqu äpäkonqanqä

* 12:4 Qu aquväqñqä tquaqi-tquaqi imäkminjuwä iqua, hea ique-iqueni, hñquaqi-hñquaqiñä iqua, iqtä anä äpmaminjuwi. † 12:17 Jemisi iqu, Jisasi Iqueqä känqguequwi.

²⁰ Inganji Heroti iqu, ämaqä, anä-himqä Tayä pmeqä iunqätä, Saitonä pmeqä iunqätä, äwqä tnänjä äwinymiŋqe. Qu, qua Heroti iqu ämimiŋqä iutanä ymisanä ämepu änniŋuwiŋqä, kŋuä indqämbiyi, aquvä äqänäpu, iqutä kukŋuä tŋŋqä äpkuwi. Qu ätimäupiyi, Blastusi, Heroti iqueqä anä hiqaqä wiqä iu miqä iqutä, äwqä naqä-hŋqunä imbŋqä kukŋuä ganä ätukuwi. E imäkpuyi, qu Heroti iquenyqä äwäpu, iqu iquauŋqä äwqä hanuä winyätŋqä yatŋqä äwikuwi.

²¹ Inganji hea, Heroti iqu atäunüä ikqeuŋi, iqu ämaqä miqä iquauqä gquä äŋguänänji ipnätä, zä-hawä äŋguänänjä iqueqänä pmeqeu äpmeqe, ämaqä iunji, kukŋuä naqänänjä ätukqe.

²² I tquanŋani, qu maŋä tiinjä ätkuwi. “Maŋä tä, ämaqä hŋqueqä manä, goti hŋqueqä.”

²³ Qu e tätqätanŋuwänŋani, Heroti iqu qätä äwiyäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mämaäuqä iqanŋqenqä, maqänänji, Naqä Iqueqä enätqä hŋqu, ique qui imäkkqe. Qui e imäkkqanŋa, piweqä hui, ique äŋganŋuwänŋa, iqu qe äpäkönŋqe.

²⁴ Naqä Iqueqä kukŋui, wäunüä yänänäŋqä itŋqänä imäknätä, anä-himqä im-imä wätŋqä imäkŋqge.

²⁵ Inganji Banäpasi iqu, Soli iqu, iquaquiyqä wäunüä Jerusälemänji qäpu iyi, iqi ävämanji, anä-himqä Andiyokä iunqä, anŋumä qe äkiyi. Iqi ävämesiyänŋani, iquaqu Jonä Makä ique, anä ätuma äkiyi.

Poli iqueqä qanä hiŋuiqä ikämiŋqenqä (13:1-14:28)

13

Qu Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunjuänqä atäunüä ikuwiŋqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä Andiyokä iu aquvä äqänmiŋuwä iquauqä awä iqinj, Goti Iqueqä kukŋui hiŋuä-tqä hŋquata, näŋŋqä-vqä hŋquata, anä äpmamiŋuwi. Hŋqu, Banäpasi ique. Hŋqu, Simiyonä, “Hiawiqueä” ätmiŋuwä ique. Hŋqu, Lusisi, anä-himqä Sairini iutanä ique. Hŋqu, Mänainä, Heroti iqu ymeqänŋa anä ikämanqä iminjyitanji, näueqä yqänä imäkŋga äumiŋiyä ique. Itanŋa hŋqu, Soli ique, iquay. ² Hiunji hŋquenji, iqua, Naqä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, buayä maŋqä pmetanŋuwänŋani, Dŋä Äŋguä Iqu, iquau tiinjä ätukqe. “Nyi, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunjuänqä äteqeqä. Wäunüä tä imäkijŋqä, he iquaqü atäunüä inä ipiyä” ätukqe. ³ Inganji, iqua buayä maŋqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, iquaqü hipa haqeqä äwiyäpu, wäunjuänqä ändowatkuwi.

Banäpasi iqu, Soli iqu, Saplusinjä äkiyiŋqä

⁴ Inji Dŋä Äŋguä Iqu, iquaqü dowatqanŋi, iquaqu anä-himqä Selusiya iunqä äquveqäkiyi. Iqi ätimäyi, yimba ätkamäusinyä, qua eqä-pŋä awä iqinj hŋquenyqä, kiqä yoqe Saplusi, iunqä äquveqäkiyi. ⁵ Qua iunji, anä-himqä Salamisi iu ätimäupiyi, iquaqu, Israitqä iquauqä anä aquväŋqä iu ikisinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋui, awä ätuäkämiŋiyi. Iquaqü yätamakqä väŋŋqe, Jonä Makä ique ätuma ikämiŋiyi.

⁶ Saplusi iunji, iqua, qua eeqänänjä iu qanä ikipu, anä-himqä Paposi iunqä äkuwi. Iqinj iquaqu, ämaqä Israitqä paaqä huitanä-huitanä imäkätä, hiŋuä quanŋä-tqä hŋque äwimakiyi. Iqueqä yoqe, Banjisasi ique. Iqu paaqä imäkmiŋqenqge, Grikä iquauqä anä-kukŋuä tqä iqua, iquenyqe, “Elimasiyä” ätmiŋuwi. ⁷ Ämaqä iqu, ämaqeu miqä kŋganänjä Senŋius-Paulusi iqu, anä äpmamiŋiyi. Iqu ämaqä kŋuä äŋguä dinä indqänqä ique. Inganji iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋui qätä wiyätŋqä wiŋganŋi, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, tääqä ätuätumakqe. ⁸ Iinjä etanŋi, paaqä imäkqä Elimasi iqu, ämaqeu miqä iqu Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätŋqä mäwiŋganŋi, iqu Banäpasi iqueqätä, Soli iqueqätä, wäunüä qui imäkätŋqä ikqe. ⁹ Inganji Dŋä Äŋguä Iqu, Soli iqueni, kuapanä ämuŋŋqe. Iqueqä yoqä huizi, Poli* ique. Dŋä Äŋguä Iqu, kuapanä muŋganŋa, iqu Elimasi ique, hiŋuä yänänäŋqä äqunä, tiinjä ätukqe. ¹⁰ “Suqä quvqä eeqänänjitä, quanŋitä, manŋuä äkmnänä. Si suqä äŋguä eeqänänjä iuqä mäkä-huŋqä-quki eänä-qae, Setänä iqueqä ymeqä iqukiyqä. Naqä Iqueqä hänaqä jänänjä iunji, qui imäkŋqä itqänjinyä. Suqä iinjä mäwquatämäuqe, sunqä itqänjinyä?” ¹¹ Qätä nyiyä! Tanŋanji Naqä Iqu kima ktapätä, tqä hiŋui hea kuwimäkqanŋa, si mäptqe, hiŋuä mäquŋquä yakuinä pmatŋqinyä” ätukqe. Poli iqu iinjä tquanŋa, maqänänji, qaquvqä enqä-panji, Elimasi iqueqä hiŋuä iunji, hea qe iwimäkkqe. Inganji ique a ämasquämbŋqä asusua ikämiŋqge. ¹² Ämiqä naqä iqu, nätmätqä tä timäquanŋi hiŋuä

* 13:9 Yoqä Poli, ii Grikä iquauqä anä-kukŋuyi. Yoqä Soli, Israitqä iquauqä anä-kukŋuyi.

äqunäqe, inganji iqu, Naqä Iqueqä kukñuinqä, kñuä kuapanä indqänätä, iquenyqä quuvqä eqäkke.

Polii iqtä, Banäpasi iqtä, qua Pisindiya iu äpmakiyinqä

¹³ Inganji Poli iqtä, ämaqä, iqtä anä äpmakuwä iquata, Paposi ävämanji, qua Pambiliya-tänjä inginyqä, anä-himqä Peeka iunqä yimba äukuwi. Iqisanji Jonä Makä iqu, iquau ävämanji, Jerusälemänqä anqumä äukqe. ¹⁴ Qu Peeka ävämanji, qanjä äupiyyi, qua Pisindiya-tänjä iu, anä-himqä Andiyokä ätimäukuwi. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqanji, qu, Israitqä iquauqä anä aquväqñqeu äpaquväpu, quamä qe äpmakuwi. ¹⁵ Qu e pmetanguwängga, hñqu, bukä, kukñuä-sugenqä äqäkkqeuata e täuqanqä, ga hñqu, bukä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iuta a ätäukqe. Inganji anä aquväqñqeu miqä iqua, ämaqä hñque, Poli iquesä, ämaqä iqtä anä äpmamiñuwä iquautä, tiñjä tuätñqä ätukuwi. “Nqä nyämaqäüä, he ämaqä iuqä äwqe, yänänäqñqä imäkñqä kukñuä-tänqenä etanjutqe, he awä tññeqä.”

¹⁶ Inganji Poli iqu pämä ätqäuje, qu kukñuä matqä pmanñqä, hipa itä ämenä ämitä, tiñjä ätukqe. “He ämaqä Israitqä iquendä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, qätä nyipiyyä. ¹⁷ Israitqä iquauqä Goti Hanjuwä Iqu, neqä atqä-awäkaunji, Iqueqä ämaqä hipñqä ätekqeqä. Qu Isipä iunji, ämaqä yakuä pmeqä enqä-panä pmetänguwängga, Iqu imäkqanji, qu kuapanä eqiyämangñuwiqä. Qänakndanji Isipä iutanji, Iqueqä yänänäqñqä iuta itmakqeqä. ¹⁸ Iqu e itmeqanqä, qu quväukuä 40, anä avqñqä iu pmetanguwängga, Iqu iquauqä suqä hñqisanä iqetanji, hanä-iqä ämakmanminñeqä. ¹⁹ Inganji qua Kenanä iunji, hueqä-himqä kui-kui 7 äpmakäwätanqä iunji, Goti Hanjuwä Iqu qui imäkätä, iquauqä quae Israitqä iquauqä wimänätñqä qe äwikqeqä. ²⁰ Nätmatqä eeqänänji e imäkätqätanqä, quväukuä 450 inä äpäukqeqä. Iqu qua ae äväqe, qänakndanji Iqu ämiqä naqä yakuinä mipñqä iquau äteqa äuminqe. Iqu iinji, Iqueqä kukñui hiñuä-tqä Samueli iqu pmetqänqanqä iminqe.”

²¹ Inganji qu Samueli iqueni, ti ätukuwiqä. ‘Ne ämiqä naqä hñqeqeqä yäpä iqi näweqä pmetatunqänä, si ämaqä hñque atäunqä isñqeqä.’ Qu e tquanguwängga, Goti Hanjuwä Iqu, Soli ique ätekqeqä. Iqu Kisi iqueqä ymeqä eä, awiçu Benjämenä iquesanä ique. Soli iqu iquauñji, quväukuä 40 iunji ämiminñeqä. ²² Goti Hanjuwä Iqu Soli iqueqä ämiqe, huätä ämamäutä, iqueqä anä metñqe, Dewiti ique-mända ätekqeqä. Iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqu awä tiñjä ätukqeqä. ‘Nyi Dewiti, Jesi iqueqä ymeqä iqueni, hiñuä ae äqunänqeqä. Iqueqä qeqä-quuvqä iunji, Nyaqä enqä-panä eä, iqu Nyi änyinänqä dunä imäkquäniqeqä,’ ätukqeqä’ ätukqe.

²³ “Iqu hiñuicänänji kukñuä guä ämäsäutä ätkqä-pa, Israitqä-qune hñjä anqum inemäkäqumuatetñqä diñqe, Dewiti iqueqä hueqä-himqä ekuwä iutanä hñque ändowatkqeqä. Ämaqä Iqu, Jisasi Iqueqä. ²⁴ Jisasi Iqu wäunqä mipäqiyqä änä etanqanji, Jonä iqu Israitqä eeqänänä iquauñji, kñuä äkunmäknäpu, asnä qämñqä awä ätuminñeqä. ²⁵ Jonä iqu, iqueqä wäunji qäpu imäkätñqä itäqänqanji, iqu tiñjä ätukqeqä. ‘He kñui, äänä hiçiyqä? Nyi tññqä? Nyi ämaqä, he hiñuä äqämbu äpmeñuwä iqunä, hmanjqä. Inäqe, he qätä nyipiyyä! Ämaqä Hñqu, nyinyqä qänaki änä äpäniqeqä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue, nyi meweqä yimniqeqä. Nyi ämaqä änggunä hmanjqä,’ ätukqeqä’ ätukqe.”

²⁶ Poli iqu tiñjä inä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä. He Aprähämä iquesa eqiyämangñuwä iquendä, itanqä he ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, kukñuä hñjä anqum inemäkäqumuatetñqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu nenyqä ändowatkqeqä. ²⁷ Jisasi Iqu qua iu pmetanqanji, ämaqä Jerusälemä iu pmeqä iquatä, iquauqä ämaqä naqä iquatä, Iquenyqe näqñqä äñguänänji maeqä iminjuwiqä. Itanqä Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquauqä bukä iuta, hiunji hapä pmeqä ique-ique a ätäuminjuwä-qe, qu iinqä-pqe näqñqä äñguänänji maeqä iminjuwiqä. Iinjä dutanji, qu ‘Ämaqä Tqu äpäkonätñqeqä’ ätukuwä iunji, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua äqäkuwi, naqä-qakuä imäkkuwiqä. ²⁸ Qu Ique pizqä päkññqe, Iqueqä suqä quvqä hui, mämäqumueqä ipiyä-qe, ämaqä naqä kinganänä Pailoti iqueni, iqu äpäkonätñqä diñqä kiquätmä äwikuwiqä. ²⁹ Qu nätmatqä eeqänänji, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua, Iquenyqä hiñuicänä äqäkuwä-pa imäkpiyyi, Iqueuä huiwi zä-huätatä hunätanqgeta ämepu, ämä äwäpu, qua äptekuwiqä. ³⁰ Iqu ae äpäkonqñqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anqum ävaucqumuatqeqä. ³¹ Huiñji kuapanänä iunji, ämaqä, Galili äväma Jerusälemänqä Iqtä anä äukuwä iquauñji, Iqu äwimeqisminñeqä. Täñqanji ämaqä iqua, Israitqä iquauñji, Iquenyqä kukñuä awä ätuätqänäüä. ³²⁻³³ Kukñuä äñguä we-huñqä-tänji, ne awä tiñjä etqunä. Kukñuä, Goti Hanjuwä Iqu guä ämäsäutä, awiçukuau ätukqeuñji, iinji naqä-qakuä imäkätä, äwiçukuautanä hueqä-himqä iquene yätamäkqenqä, Jisasi Ique

anġumä ävaucumuatkqe. Iinqe, apqä hñquaqunjä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui tiinjä äqänänä.

‘Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi tängani Tqä Tniqunä eqänä.’†

³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Ique qua ptegeuta anġu ävaucumuatkqetani, Iqu anġi mäwqä itä, pizqä miqä iquänä. Iinqe Goti Hanjuwä Iqu tiinjä ätätä äqäkqeqä.

‘Nyi ämiqä naqä Dewiti ique anġuä wimäkmqä ätukqä-pa, Nyi heñi-pqä inä etätqänänä. Kuknui iinj, huizi iquau ämäwqätäutä, qäyunä timäunġiyä.’‡

³⁵ Iqu apqä huiziunji, tiinjä-pqe ätätä äqäkqeqä.

‘Ämaqä, Si äteknä Iqu, pizqä yätñqä hiñuinä maqunġä isñiqä.’§

³⁶ Dewiti iqu qua täu äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqeeunä qänaknä iqänjaqänäqce, äpäkonġanġa, qu iqueqä huiwi, kawäkiqua qua äptnäñuwä iu pteqanġuwänġa, pizqä qe ikqeqä. ³⁷ Inäqce Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qua iuta anġu ävaucumuatkqä Iqueni, Iqueqä huiwi pizqä miqä ikqeqä.

³⁸⁻³⁹ Nqä nyämaqäüä, iinqe he näqñqä anġuanänjä tiinjä hiñqeqä. Ämaqä Iinjä Iqueqä wäunjuä dutani, ämaqeucqä suqä quvqe huätä mamäucqä iunqce, ne awä etätqänunä. Tiinjä-pqenqä näqñqä anġuanänjä hiñqeqä. Goti Hanjuwä Iqu heñyqe, ‘ämaqä jänänġuaiqä’ täniqä diñqe, kuknua-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqeu qänaknä iquwi, hiyaqä suqä quvqe huätä mämaemäucqä yänġiyä. Inäqce, Ämaqä Iinjä Iqu, ämaqä, Iquenyqä quuvqä heġiyqanġpce, Iqu iquauqä suqä quvqä eeqänäñi, huätä ämamäutä, ‘ämaqä jänänġuaiqä’ täñqiyä. ⁴⁰ Inji Goti Iqueqä kuknui hiñuä-tqä iqua, nätmätqä quvqänänġinqä, ‘Äpäñqiyä’ ätkuwi, he emeqänqä, hiñuä anġuanä äqunäpu wimasipiyä. ⁴¹ Qu tiinjä ätkuwiqä.

*‘He ämaqä äkasuwä tqä iquenä, hiñuä qumbiyä! Nyi nätmätqä huitani, hiyaqä awä iqi imäkmqänä. Nyi nätmätqä imäkmqä iqanġmdqenqä, ämaqä hñqu etqanġutqe, he iinqe, “naqä-qakuiqä” knuä mindqänqä ipñqeqä. Iinqe he yäñuä ipu, qui imäkmbñqäüä,’ ätkuwiqä.**

⁴² Poli iqu kuknua awä qäpu ätäqe, Banäpasi iquä, yäpaqä mäñgisa wiñqä uwqanġiyänġa, qu iquaqi tiinjä ätkuwi. “Hiunji hapä pmeqä huiziqueni, nätmätqä täñqe, qe anġu äquvepäsinyä, awä inä nasinyiñqeqä.” ⁴³ Qu anä aquväñqeeunji ävämanji, Israitqä kuapänänjä iquatä, ämaqä huizi-pqä Goti Hanjuwä Iqueqä kuknua qätä äwiyäpu, Ique qonjä anä woktäucqä iquatä, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, qänaknä äwivändkuwi. Inġanji iquaqu, iquauqä knuä iunji, yänänänqñqä imäkäsinyä, “He Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä nätmätqä anġuanänjä hiñginäwa etapätñqeeunä äpmeñuwä-pa, asä iunä pmeqänqä” ätukiyi.

⁴⁴ Hiunji hapä pmeqä huiziqueni, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknua qätä wiñqä, ämaqä anä-himqä iutani, hatñä aquvä qe äqänġuwi. ⁴⁵ Aquvä iinjä qänġanġä äqumbiyi, Israitqä iqua, iquauqä äwqe äkasuwä ämunätä, Poli ique quvqä ätuäpu, iqueqä kuknui mäñdi äkittqäkuwi.

⁴⁶ Qu iinjä imäkqanġuwänġa, Poli iquä, Banäpasi iquä, zä miqä kuknua yänänänqñqä ätukiyi. “Naqä-qakuiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, ye Iqueuä kuknui, Israitqä iquenä ganä awä etqueä. He iqueuä kuknui tuwä äwiyäpu, hiqä-hiuänqce, ‘Ne häñä hea ique-ique pmeqe, änä mämeqä yanqunä’ ätätqänuwä-pa iquwiñqce, he qätä yepiyä! Täñganji ye heñi, kuknui awä maetqä, ämaqä hñquau-mända tuenqueä. ⁴⁷ Goti Hanjuwä Naqä Iqu, hiñuiqänä ätäñqce, täñga ye sä äyatqi.

‘Nyi si Israitqä iqua qäyä hitqanġi huiziuqä hiqi-tä-quki ikimäkqänä. Inji, ämaqä qua täu äpmeñuwä eeqänänjä iunji, Nyi anġi häñä imäkäqumatemniñqä yätamäkqä vqä-quki, esñqinyä†äyatqiyä’ ätukiyi.

⁴⁸ Ämaqä Israitqä qäyä etañgi huizi iqua, kuknua tä qätä äwipiyi, iquauqä äwqe anġuanänjä wiñganġa, qu Naqä Iqueqä kuknuiñqce, “Anġuanänjiqä” ätmiñuwi. Inġanji ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu häñä hea ique-ique pmeqä mapñqä ätekqä iqua, qu eeqänänji quuvqä eqäkuwi.

⁴⁹ Inġanji Naqä Iqueqä kuknui, ämaqä, Pisindiya-tänjä inġisa im-imä äpmamiñuwä iqua, qätä äwikuwi. ⁵⁰ Inäqce Israitqä iqua, apäkä, yoqä naqä qonqä, Goti Hanjuwä Iqu qonjä äwoktäutqänuwä iuaucqä äwqä iutä, anä-himqä iutani qokä naqä iquauqä äwqä iutäñi, äwivauqumuatkuwi. Ga eeqänänjä iinjä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, Pisindiya iunji huätä ändowatkuwi.

⁵¹ Inġanji iquaqu, anä-himqä Andiyokä iu ävämayinqä isiyänġanji, quwqä suqä quvqenqä kima äväsinyä, qua hinoqukuä, yukiu täka ämäkminqe, iqi äquveteqiyemä

äukiyi. Iquaqu äwiyi, anä-himqä Aikoniyamä iu ätimäukiyi. ⁵² Itanğa, Andiyokä pmeqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä iqua, Dñä Ängüä Iqu manğuä munğanğa, aquvänä kuapänä imiñuwi.

14

Poli iqtä, Banäpasi iqtä, Aikoniyamä iu äpmamiñiyinqä

¹ Inğanj Aikoniyamä iunji, Poli iqtä, Banäpasi iqtä, suqä asä ii imäkäsinyä, Israitqä iquauqä anä aquväçñqä yäpä yängisa äpeyäsinyä, kukñuä awä ätukiyi. Iquaqu kukñuä ängüä tquanğinyä äwipiwi, ämaqä kuapänä Israitqä hñquautañätä, ämaqä huizi iquautañätä, quuvqä eqäkuwi. ² I etanği Israitqä quuvqä maeciyyä iqua, qu ämaqä huiziuqä äwqeñji, äwivauqumuatqauñgua qu ämaqä quuvqä eqäkuwä iquauqä äwqä quvqä imäkkuwi. ³ Iinjä iqanğuwänğa, Poli iqtä, Banäpasi iqtä, zä miqä iqi hñğanqä äpmanyä, Goti Hanjuwä Iqu ämaqeñqä äwinyätä, hiñginäwa ängüänänji väñqenqä kukñuä awä ätumiñiyi. Iquaqu iinjä itqätanğiyänğanji, Naqä Iqu, iquaqu wäunjuä ämaqä mimäqänänjä hui imäkiyinqä yänänäçñqä ävätä, ämaqeñji, 'Iquaquvqä kukñui naqä-qakuiqä' ämotquakqe. ⁴ Inji, ämaqä anä-himqä iutani, awänä äpatmbiyi, hñqua, ämaqä Israitqä iquatä, äwqä naqä-hñqunä inğanğuwänğa, hñqua, ämaqä kukñuä awä tuäkiqiyinqä ändowatkqä iquaqutä inguwi.

⁵ Qänakndanji Israitqä hñquatä, ämaqä huizi hñquatä, iquauqä ämiqä iquatä, qu Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, hikä päkñqä äwqä naqä-hñqunä inguwi. ⁶⁻⁷ Iquaqu ii näçñqä ämayi, qua Likoniya-tänjä inğisanqä zä qe äukiyi. Likoniya inğisanji, iquaqu anä-himqä Listiyatä, Depetä, anä qäqinjä-pqä iunji, qanjä inä ikisinyä, kukñuä äñgui awä ätuäkämiñiyi.

Poli iqtä, Banäpasi iqtä, Listiya iu äpmamiñiyinqä

⁸ Anä-himqä Listiya iunji, ämaqä hñqu, iqueqä yukä quvqä, yänänäçñqä maeqä, äpmamiñqe. Känai, yukä quvqä-tänjä-que änyuekçenqä, iqu qanjä mäwqä imiñqe. ⁹⁻¹⁰ Ämaqä iqu, Poli iqu kukñuä tqanği qätä äwiya pmetanğa, Poli iqu hiñju yänänäçñqä äqunäqce, iqu ängüä imänätñqä quuvqä eqiyätä iqanği äqunäqce, "Si pämä tqävä" haqeçata ätukqe. Iqu e tquanğa, yukä quvqä iqu pämä yänänäçñqä ätqäuce, qanjä ikäqce.

¹¹ Inğanji, ämaqä kuapänänji, Poli iqu iinjä imäqçanği äqumbiyi, qu Likoniya pmeqä iquauqä anä-kukñui ätäpu, manjä tnänjä tii ätkuwi. "Goti hñquaqu, ämaqä enqä-panjä nenyqä äquvepçinyqä." ¹² E ätpiyi, qu Banäpasi iquenyqe, "Iqu goti Susi* iqueqä" ätkuwi. Poli iquenyqe, "Iqu ämaqä kukñuä tqä-qu etanği, iqu goti Hemesi iqueqä" ätkuwi. ¹³ Anä-himqä täknjä qänätanğqä-tänjä iqinji, Susi iquenyqä hiqäva-imäqä anji ämätñmiñqe. Inğanji Susi iquenyqä hiqäva-imäqä iqu, pälawä-yatqä itä, bulumäka qokä hñquautä, anä çñqanjuñqä äma äwäqe, qokä-apäkä iquatä, Banäpasi iquenyqätä, Poli iquenyqätä, hiqäva imäkanä-tpu ikuwi. ¹⁴ Banäpasi iqtä, Poli iqtä, nätmätqä tä imäkanä-tpu iqanğuwinqä qätä äwiyi, iquaqu yäunjuä isinyä, ämuasmänqe äpisäsinyä, qokä-apäkä iquauä awä iqinyqä tnänjä äwiyi, tääqä yänänäçñqä tiiñqä qe ätukiyi. ¹⁵ "Yeyämaqä iquenyä, he suqä tä, sunqä imäqçäuä? Ye ämaqä, he enqä-panjä quveyqä. Ye kukñuä ängüä we-hunqä-tänji, awä tii etätqänqe. He nätmätqä hiñqinqä iu qänaknä itqänjuwi, huätä ävquatämäpu, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iquenyqä qänaknä ipiyä! Goti Hanjuwä Iqu, qäukuitä, quaetä, eçetä, nätmätqä eeçänänjä iu äwiñqetä, imäkkqeçä. ¹⁶ Hiñjuiqändqä duta äpänqe, tanğa täsuänä. Iqu qokä-apäkä eeçänänjä iquauñji, hiñjuinä qunätanği, qu qänaknänji, quwqä äwiñqä dunä imiñuwiqä. ¹⁷ Iinjä etanği, qu Iquenyqä maçñqä ipñqe, Iqu zä mäpmeqä imiñqe. Oeyqä! Iqu hea ique-iqueñji, qokä-apäkä eeçänänjä, he-pqe çäsänji, ängüä emäkätä, qäukuä yätutanji, piyä äyä etapätñqeçä. Iqu iinjä imäkätçätanği, ymisänjä ängüänänji äyä ätimäutñqeçä. Itanji, he buayä kuapä änäpu, heyaqä äwqä imä aquvänä ipñqä emäkätñqeçä" ätukiyi. ¹⁸ Qu iquaquinyqä hiqäva imäqçñqä yänä qänğanğä, iquaqu, iinjä äsuiyi, "oeyqä" ätuäsinyä, yänjä ämäwqänğänğiyi. Iinjä iqanğiyinqä, mimäqä ikuwi.

¹⁹ Qänakndanji, Israitqä Andiyokätanjä hñquatä, Aikoniyamätanjä hñquatä, Listiya iunqä äwäpu, ämaqä iqi pmeqeçqä knuä indqänqe äkunmäkpiyi, Poli iquenyqä hikä wapi ätnämäpu, "Pizqä qe äpäsqunä" knuä indqänqä, iqueqä huiwi eyqiyäma äpäpu, anä-himqä iquenyqä täknjä qänätanğqä yäpaqä mängisa ekuwi. ²⁰ E iqanğuwä-qe, qokä-apäkä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä iqua äppiwi, ique yäkutäma

* **14:12** Ämaqä Grikä iquauqä goti qanğä iquautanjä naqä iqueqä yoçe, Susi ique. Ga iquauqä goti hñquququeçä yoçe, Hemesi ique. Iqu quwqä goti eeçänänjä iquauqä kukñuä äma uwqä iqueyi.

uwqiyqannguwängga, iqu angumä ävautä, anä-himqä yäp ä ingisa ekqe. Awiŋgani, iquä, Banäpasi iquä, anä-himqä Depe iunqä qe äukiya.

Poli iquä, Banäpasi iquä, Andiyokä iunqä anŋi äukiya

²¹ Iqini iquaqu, kuknuä änguaä we-hunqä-täni, awä tuätqätanŋiyängga, ämaqä kuapanäni, Jisasi Iquenyä quuvqä eqäkuwi. Qänakni, iquaqu Listiya iunqätä, Aikoniyaä iunqätä, itanŋa Andiyokä iunqätä angumä äukiya. ²² Anä-himqä iquauŋi, iquaqu, quuvqä heqiyqä iquau yänänäqŋqä iwimäkäsinyä, yänänäqŋqä tiŋä ätukiya. “He quuvqä eqiyäpu, yänänäqŋqä pmeŋqeqä. Ne Goti Hanjuwä Iqunä miqeu, yäp ä ingisa yaniquä etanŋqä-qe, hanä-iqä naqänäni, ämaqä iquauqä hipa iuta, ganä meniqueqä” ätukiya. ²³ Inŋani anä-himqä ique-iqenŋi, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquv äqänmiŋuwä iquau miŋqenqe, iquaqu ämaqä hŋquau atäunuaä ikiya. E imäkiya, iquaqu buayä maŋqä äpmanä, tääqä äsuiyitanŋi, Naqä Iquenyä quuvqä eqämiŋuwä iquauŋi, Iqueqä hipa iu äpmuatekiya.

²⁴ Inŋani iquaqu, Pisindiya-tänä iu qanä qäpu ikäyi, Pambiliya-tänä inŋi ätimäukiya. ²⁵ Iqi ätimäyi, anä-himqä Peekä iunŋi, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä awä äsuiyitanŋi, anä-himqä Ataliya iunqä äquveqäkiya. ²⁶ Iqisanŋi iquaqu, Andiyokä iunqä yimba äukiya. Ämaqä iqi pmeqe, hiŋuiqänäni, iquaquini, Goti Hanjuwä Iqueqä qeiqinyänä iunä äpmesinyä, wäunuaä imäkiyŋqe, Iqueqä hipa iu äpmuatekuwä iquayä. Iquaqu wäunuaä iŋi ae imäkiya, Andiyokä iunqä angumä äpkiya. ²⁷ Iqi ätimäyi, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumesinyä, nämatqä, Goti Hanjuwä Iqu iquaquiyqä hipa duta imäkkqenqe, eqäpnä awä ätukiya. Iquaqu tiŋä-pqä inä ätukiya. “Ämaqä Israitqä qäyä etanŋi huizi iqua-pqe, Iquenyä quuvqä heqiyqäpŋqä iŋqe, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä äwimeyqeqä” ätukiya. ²⁸ Inŋani iquaqu, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquatä, hiunŋi hatŋä äpmakiya.

15

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Jerusälemä iu kuknuä äŋguwiŋqä

¹ Inŋani Israitqä hŋqua, Jutiyata äppiya, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquau, näqŋqä tiŋä äwikiwi. “He Mosisi iqueuä suqä iunŋi, qänaknä miqä ipu, hiqä huiwi häuä maktänŋangpqe, Goti Hanjuwä Iqu, angumä metmeqä itä, hanä memäkäqumuateqä yäniqueqä” ätukuwi. ² Poli iquä, Banäpasi iquä, qätä iŋä äwiya, kuknuä iŋä tquanŋuwä iquatä, kuknuä mäkä naqänänä äunmiŋuwi. Qu ii imäkqannguwängga, quuvqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, ämaqä huizi iquatä, atäunuaä äwikiwi. Itanŋi, ämaqä iŋä iqua, Jerusälemänqä äyäpu, ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä huizi iquatä, hanä-iqä ique jänä imäkŋqä diŋqä, ätukuwi.

³ Quuvqä heqiyqä iqua, iquau e ändowatqannguwängga, iqua, Andiyokäni äväma, Ponisiya-tänä ingisatä, Sämaläya-tänä ingisatä äwäpu, Israitqä qäyä etanŋi huizi iqua, kŋuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyä quuvqä äqakuwiŋqä awä ätqäumiŋuwi. Quuvqä heqiyqä qätä iŋä äwipiya iqua, aquvanä ikuwi. ⁴ Iqua Jerusälemä timäuqannguwängga, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquv äqänmiŋuwä iquatä, iquauqä ämiqä iquatä, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iquatä, iquauŋqä aquvanä ipu itmakuwi. Inŋani, Poli iquä, Banäpasi iquä, nämatqä eqänäni, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquiyqä hipa iuta imäkmiŋqenqä, awä ätukiya. ⁵ E tquanŋiyängga, Parisitanŋi quuvqä heqiyqä hŋqua, ivatuwämbiyä, tiŋä qe ätukuwi. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etanŋi huizi, quuvqä heqiyqannguwä iquauŋi, he iquauqä huiwi häuä äktäupu, ‘Mosisi iqueä suqenŋi qänaknä ipiyä’ tquanŋiyä” ätukuwi.

⁶ Itanŋa, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä, kuknuä iŋi jänä imäkŋqä aquv äqännguwä. ⁷ Qu kuknuä kuapanä ae ätpiyä, Pitä iqu pämä ätqäuge, tiŋä ätukqe. “Nqä nyämaqäü, he näqŋqeqä. Hiŋuiqänäni, Goti Hanjuwä Iqu, wäunuaäqä änewäsäutä, nyi tiŋiŋqä ätenjikqeqä. Nyi, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanŋi huizi iquau, kuknuä äŋguaä we-hunqä-täni, awä tuätqätanŋmdi, qu qätä änyiyäpu, quuvqä heqäpŋqänänyä.

⁸ Ämaqequä kŋuä indqänqä imŋi, Goti Hanjuwä Iqu näqŋqeqä. Iqu Dnä Äŋguaä Ique, ne änätpkqä-pa, ämaqä huizi iquauŋi, inä äwikqeqä. Iqu iŋä imäkqetanŋi, iquauŋä-pqe itmetä aquvanä itäqenqä, äyä ämänätquakqeqä. ⁹ Iqu nesä, iquautänŋi, suqä huitanä-huitanä minetqeqä, asä inä inätquakqeqä. Iquauqä quuvqä heqiyqä iutanŋi, Iqu qu kiyä mamätqänqä, ne inemäkkqä-pa, hipŋqä iwimäkkqeqä. ¹⁰ Inŋi hanä-iqä atqä-awäkiquatä, nesä änä mämiwäuqänänä iqu, he täŋgäni quuvqä heqiyqä iquau wiwätanä-tpu iqäü. Iŋä ipu, Goti Hanjuwä Iqueni, suŋqä yamwiqä ävqäüä?

11 Neqä quuvqä heqiyqä imñi, kukñuä tqu, naqä-qakuiqä. Ne, Mosisi iqueqä suqeu qänaknä iqetani, häñä miqumuatñqä yanqunä. Inäqce, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä äwinyätä, nätmataqä änguanäñi, hiñginäwa nätapqetani, anqumä inätmetä, häñä inequmuatätñqeqä. Iqu iquau iwimäkqä-pa, ne-pqä asä inä inemäkqiyä” ätukqce.

12 Pitä iqu iinjä tquanga, ämaqä kuapanä, aquvä äqämbu äpmamiñuwa iqua, kukñuä matqä ipu, Banäpasi iqesä, Poli iqesä, qätä dinä äwipu, äpmamiñuwi. Iquaqu, wäunjuä ämaqä mimäkqänänñä huitañä-huitañä di, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquvqä hipa du vqanji, iquaqu, ämaqä huizi iquauä awä iqisa imäkmiñiyinqä, awä ätukiyi. 13 Iquaqu, kukñuä qäpu tquangiyänqca, Jemisi iqu, tiinjä ätukqce. “Tatqä-guäkenä, qätä nyipu! 14 Goti Hanjuwä Iqu, häñänqani, ämaqä huizi iquautañä hui, anqcu itmetä, Iqueqä ämaqä epñqä imäkätñqä, äwimakqenqce, Saimonä Iqu, ae äyä ätqiyä. 15 Itanqca hiñjuä-tqä iquauqä bukä iunji, kukñuä asä inä ätätä äqänänä.

16 *“Naqä Iqu, “Qokä-apäkä Dewiti iqesani, qu namnä anñ hñqu, qua iqi ae äpäkñqä enqä-panä-qaecqä” ätqiyä. “Tiñä etanji qänakndani, Nyi anqcu äpmamiñgani, anñ iqueqä nätmataqä qui imäkñatqce, Nyi änyä-häñä imäkätmä, anji anji mätmniqeqä” ätqiyä. 17-18 “Nyi ii imäkmiñiqce, qakui tiñiqä. Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquautañi, Nyaqä ämaqä hipñqä tääqä ätukqä iqua, qu Naqä Iqunänqä qävqä nyipnuwänqceqä.” Ii Naqä Iqueqä kukñuiqä. Nätmataqä iñqce, Iqu ainqani, ämaqä iqua näñqä ipñqä ätkqeqä” ätätä äqänänä” ätukqce.**

19 Itani Jemisi iqu tiñjä-pqä inä ätukqce. “Tiñiqce, nyi knuä tiñjä indqänätqänä. Ne, ämaqä huizi, iquauqä knuä äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä äwätqänjuwä iquauñi, hanñä-iqä mäwqä pa ianä. 20 Iinjä mimäkqä itaqce, ne iquauñqce, pipa iunä tiñjä qäyämawatuñqceqä.

Ämaqä hñqu, nanjuä ämetä, goti quañgä iquauñqä hiqäva-imäkqce, nanjuä ii Goti Hanjuwä Iqueqä hiñjuä iqinjä kiyä mätkä-qae, he hui ämepu manqä ipnuwänqçätä, suqä qokänqä apäkänqä iqce, mimäkqä pa ipnuwänqçätä, nanjuä ämaqä hiñjuä a äkiyamäkäpu äpäkqce, manqä ipnuwänqçätä, itanqca nanjuä häñeqä yqänänñä-täñi, manqä iqäpnqä, ätätanä qiyatuñqceqä.

21 Qakui tiñiqä. Hiñjuqändqä dutani, qu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä eeqänänñä iunji, Mosisi iqueqä bukä, anñ aquväiqñqceunji a ätäupiyitani, anñ-himqä eeqänänñä iunji, qu iqueqä kukñui awä ätqca äpätqänjuwiqä” ätukqce.

Qu tuwanji, huiziquautañä quuvqä heqiyqä iquauñqä äqäkuwiñqä

22 Jemisi iqu iinjä tquanga, ämaqä kukñuä awä tuäkiqapñqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iquatä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänmiñuwa eeqänänñä iquatä, kukñuä naqä-hñqunä imäkäpu, iquauqä ämaqä hñquaqui, atäunjuä ikuwi. Hñqu Jutasi, iqueqä yoqä huizi, Basäpasi ique. Huiziqu, Silasi iquwi. Iquaqui atäunjuä miqänqani, quuvqä heqiyqä iquauqä awä iqisani, ämaqä naqä äpmamiñyi. Qu iquauñi atäunjuä ipiyi, Poli iquätä, Banäpasi iquätä, Andiyokä iunqä, anä wäpnqä ändowatkuwi. 23 Iquaquvqä hipa iu, pipa hñqu, kukñuä tiñjä-tänñä ändowatkuwi.

“Hiunjinqanjqä. Ne ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiquatuñquä ändowatkqä iqunesä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iqunesänñi, hiqä hita-hiñguäkoneyi. Ämaqä Israitqä iqune qäyä etanji huizi, quuvqä eqiyäpu, anñ-himqä Andiyokä iutä, qua Siliya iutä, qua Silisiya iutä pmeqä iquenä, ne pipa tä henyqä ävawqatqunä. 24 Ne qätä tiñjä äwikqeqä. Nesani hñqua, henyqä äpäpu, kukñuä hanñä-iqä etäpu, hiyaqä knuä indqänqä dunji, qui emäkkuwiñqä äwikqeqä. Iinjä imäkkuwä iquauñi, ne iinjä imäkpnqä mätkuä ikqeqä. 25 Qätä iinjä äwikqenqce, ne äwqä naqä-hñqunä änyätanä, tiñjä ätqeqä. ‘Nesani hñquaqui atäunjuä itanä, iquaqu, Banäpasi iquätä, Poli iquätä, qunqä anä upñqä ändowatanä.’ 26 Banäpasi iquätä, Poli iquätä, pizqä puäsqenqce, knuä indqänäsiyä-qe, zä miqä isinyä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä kukñuä awä ätuätqänjiñqce, ne iquaquinyqce, aquvänä iqueqä. 27 Äwqä naqä-hñqunä änyätanä, iinjä ätanitani, ne Jutasi iqesä, Silasi iqesä, henyqä pipa tqesänä ändowatqunä. Itanqca iquaqu, kukñuä asätä, iquaquiyqä manñitani inä hisiyñqinyqä.

28 Dñä Ängüä Iqu, nesä pmetanji, ne kukñui naqä-huinyä imäkätanä, he hanñä-iqä metapqä yatunqä dinqce, suqä hñquaqui-hñquaquiñä iquauñqänä ätätanä äqiyqunä. 29 Suqä iqua tiñji. ‘Ämaqä hñqu nanjuä ämetä, goti quañgä iquauñqä hiqäva-imäkqce, he hui ämepu manqä ipnuwänqçätä, nanjuä häñeqä yqänänñä-tänñi manqä ipnuwänqçätä, itanqca suqä qokänqä apäkänqä iqce, mimäkqä pa iqanqpiyä,’ ätätanä

* 15:17-18 Amosi 9:11-12; Asayä 45:21

äqiyqunä. Inäqce, he suqä tquauñi äwimasiyquwi, änguiqä. Ne kuknuä ätätanä, pipa äqiyquque, qäpiyqä. He änguänä pmapnqä änenjiyä,” ätäpu äqäkuwi.

³⁰ Qu iinjä imäkäpu, iquau dowatqanquwännga, iqua äväma, anä-himqä Andiyokänqä äquveqäkuwi. Iqinj, iqua quuvqä heqiyqä eeqänänjä iquau, aquvä ämaqiyäpu, pipa qe äwikuwi. ³¹ Qokä-apäki, pipa a ae ätäupiyi, kuknuä änguänänji iquau yänänänqä iwimäkätñqä iqanqä iutañi, qu aquvänä ikuwi.

³² Inğanji Jutasi iqutä, Silasi iqutä, iquaqu hinuä-tqä-quaqunä enyä, quuvqä heqiyqä iquau, kuknuä kuapanänji äväsinyä, iquauqä äwqä iunji, yänänänqä iwimäkminjiyi. ³³⁻³⁴ Iquaqu hñganqä iinjä imäkäsinyä, pmetanjiyitanji, quuvqä heqiyqä iqua, “Qe äwqä qeiqi-inqetä winyqä” ätupiyi, ämaqä, iquaqwi ganä ändowatküwä iquauqä, anğumä qe ändowatküwi. ³⁵ Inğanji Poli iqutä, Banäpasi iqutä, Andiyokä iu yqänä äpmanyä, ämaqä kuapanänjä huizi hñquatä, Naqä Iqueqä kuknuinqä näqñqä äväpu, awä ätqomanminjuwi.

Poli iqutä, Banäpasi iqutä, ändmäknjiyinqä

³⁶ Qänakndanji Poli iqu, Banäpasi ique tiñjä ätukqe. “Ye anğü äwäta, anä-himqä eeqänänjä iu, hinjuqänä Naqä Iqueqä kuknu awä ätuäkämijueä, yeqä tatqä-guäka iquau, nanyi-napqä iuau, hinuä äqunäkeyä. ‘Qu ängüä pmetpiyä, quvqä pmetpiyä’ ta, näqñqä hienqänänjä” ätukqe.

³⁷ Poli iqu iinjä tquanğa, Banäpasi iqu, Jonä Makä ique itmetä, anä upñqä äwiñgqe.

³⁸ Poli iqu, “Ämaqä iqu, hinjuqänänji, ye Pambiliyata äyävämätä, wäunjuinqä yesä anä mäwqä ikqä iquvqä. Iinjñqe, iqu yesä anä mäwqä yänqiyä” ätukqe. ³⁹ Iquaqu nätmätqä täñqä äkasuwä kuapanä ätniyiitanji, ändmäknjiyi. Iinjä iyi, Banäpasi iqu, Makä ique itmetä, yimba ätkamausinyä, qua eqä-pñä awä iqinj, Saplisi iunqä äukiyi. ⁴⁰⁻⁴¹ Inğanji Poli iqu, Silasi ique itmetä, äwiññqä iqanjiyänğanji, qokä-apäki quuvqä heqiyqä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu, qenyqä äwinyätä, änguänänji hinğinäwa qesapänqiyä” tquanquwännga, iquaqu qua Siliya iutä, Silisiya iutä ikisinyä, Jisasi Iqueqä yoenqä iqi aquväqñqä iquauñi, Poli iqu kuknuä ätuätä, yänänänqä äwikqe.

Poli iqueqä qanä Äkaiyänqä ikäminqenqä (15:36-18:22)

16

Timoti iqu, Poli iqutä, Silasi iqutä, anä äukuwiñqä

¹ Poli iqu iqi qäpu ätuäkiqetani, iqu äwäqce, anä-himqä Depe iu ganä ätimäukqe. Huizi, anä-himqä Listiya iu ätimäukqe. Iqinj quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminjuqe. Iqueqä yoqe, Timoti iquwi. Iqueqä känäi, Israitqä iquautanä eä, iu Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iijyi. Iqueqä kaniqu, ämaqä Grikä iquautanä iquwi. ² Iqueqä suqenqe, quuvqä heqiyqä Listiya pmeqä iquatä, Aikoniyamä pmeqä iquatä, tiñjä ätminjuwi. “Timoti iqu, ämaqä änguänänqueqä.” ³ Poli iqu, Timoti iqutä anä wiññqä wiñganji, ique itmetä, iqueuä huiwi häuä qe äktäukqe. Israitqä inğisa äpmaminjuwä iqua, “Timoti iqueqä kaniqu, ämaqä Grikätanä iqueqä” näqñqä iinjä etanquwiñqä indqänätä, qu Timoti ique qätä wipnuwänqä, Poli iqu häuä i äktäukqe. ⁴ Iqi ävämapiyi, anä-himqä eeqänänjiu qanä ikipu, kuknuä, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäñqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä, Jerusälemäta ätäpu tuwanuä äqäkuwiñqe, “He kuknuä iunji, qänaknä ipu pmetanjiyä” ätuäpu, awä ätuäkämijuwä. ⁵ Iinjä etanji anä-himqä eeqänänjä iunji, Jisasi Iqueqä yoenqä iqi aquvä äqänminjuwä iqua, iquauqä quuvqä heqiyqä yänänänqñqänänjä ätimäutä, hiunji ique-iqenji, ämaqä hatñä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, huizi iquau äwimaminjuwi.

Ämaqä Masendoniyatanä hñqu, Poli ique tääqä ätuätumakqenqä

⁶ Poli iqutä anä ikäminjuwä iquatäñi, Dñä Ängüä Iqu, qua Eesiya-tänjä inğisa kuknuä awä matqä ipñqä pmua iwimäkqanji, iqua qua Pälengiya iutä, qua Galesiya iutä ikäminjuwi. ⁷ Iqisanji iqua äwäpu, qua Misiya iu ätimäupiyi, qua Bitiniya iunqä wanä-tpu iqanquwännga, Jisasi Iqueqä Dñä Ängüä Iqu, pmua iwimäkqce. ⁸ Iqua Misiya mäpmeqä hämänä ämäwqätäupiyi, anä-himqä Troasi bunqä äquveqäkuwi. ⁹ Iqinj heatqänğanji, Poli iqu hinuä wätqä enqä-pañi tiñjä äqunqce. Ämaqä, qua Masendoniyä-tänjä inğisa pmeqä hñqu ätqäuwä, Poli iquenji tiñjä ätukqe. “Iyää, si eqä-pñä iu äqiyäkämäutnä, Masendoniyä täunä iqune, yätamäkqä nesñqä biyä.” ¹⁰ Poli iqu hinuä iinjä äqunänqä diñqe, ne näqñqeqä, “Goti Hanjuwä Iqu, ne iquau kuknuä ängüä we-hunqä-tänji awä tuatunqä tääqä änatqiyä.” Näqñqä iinjä ämeni, ne Masendoniyä du-timäuatunqä diñqe, hänaqenqä qävqä maqänä ikqce.

Letiya ii, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkqenqä

¹¹ Hänaqä ae ämoqumueni, ne yimba ätkamäutanä, Troasi ävämañi, qua eqä-pñä awä iññä Samotresi iunqä jänä äukqä. Ziñuitäñi ne yimba iunji, anä-himqä Neapoli iunqä äukqä. ¹² Iqisanji ne anä-himqä Pilipai iunqä qanjä ekqä. Anä-himqä iinñä iqueuni, ämaqä, Romä-tañä hñqä äpmapu ämimiñuwi. Itanqä qua Masendoniyatänñä ingiñi, Pilipai anä-himqä naqänänñä hñqunji. Anä-himqä iunji, ne hiunji hui äpmaqä. ¹³ Itanqä Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqanji, ne, “Eqä manä näñiñi, ämaqä täqisanñä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänqäwä iqiyyä” kñuä indqänätanä, täknä äqänänqä yäpaqänqä äwani, eqä manä iqi ätimäukqä. Iqini, apäkä huiä aquvä qänätanqä äwimeni, ne iuatä anä äpmetanä kukñuä ätumiñqä. ¹⁴ Apäkä, ne kukñuä tqanqä qätä änekqä hui, iyyä yoqä, Letiya. Ii, anä-himqä Tayätilla pmeqi eä, yuä häñesqä ämaqä mbqä ipñqä äma iqiyyä iyyi. Ii, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä mamäutñqä qonñä wotkätuqä iyyi. Goti Iqu iwimäkqanqä, ii, Poli iqu kukñuä tqanqä äwiyätä, näqñqä äñguä ämakqä. ¹⁵ Inqanji iisä, iyyä anä iu äpmamiñuwa iquatä, asñä ämapiyi, ii neñi yänänäñqä tiññä änatqä. “Hiyaqä kñui, ‘Apäkä täsi Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, naqä-qakuiqä’ kñuä hiyqanqutqä, he nyaqä anä täu äpaquväpu pmanqeqä.” Ii yänänäñqä natqanqä, ne iyyä kukñui, qätä qä äwikqä.

Qu Poli iquesä, Silasi iquesä, guä äkiqiyäuekuwiñqä

¹⁶ Hiunji hñqunji, ne Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqä iunqä wätqätanqä, wäunü-wiyqä hñqunqä apäkä hui hänaqä awä iqi ämingqä. Apäkä iinñä, dnä huiñä i eä, nämatqä qänaknda timäuniqenqä awä ätminqä. Iinñä etanqä, ii wäunü i imäkqanqetani, iyyä ämaqä naqä iqua mbqä kuapänä ämamiñuwi. ¹⁷ Äminanitanji, Poli iquesä, nesä, qänaki änavändä, tääqä tiññä ätminqä. “Ämaqä tqä, Goti Haqä Yätutanñä Iqueqä wäunü-wiyqä-qua epu, hänaqä, Goti Iqu ämaqe anqumä itmetä häñä imäkäqumuatqä iunqä etätqänqäwä iquaiqä” ätminqä. ¹⁸ Hiunji kuapänänñä iunji, ii iinñä imäkätqätanqä, Poli iqu enyqä läqä, hiqumuñä äwiyätä, dnä iqueñi, “Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqä äktqänä. Apäkä täsinji, si huätä vämayä” tqanqä, maqänänñi, dnä quvqä iqu qä ävämaqä.

¹⁹ Inqanji apäkä iyyä ämaqä naqä iqua e äqumbiyi, ii wäunü imäkqanqä mbqä ämamiñuwi, aañqä hiqanqä näqñqä ämapiyi, qu Poli iquesä, Silasi iquesä, ä äkiqätäpu, ququawä aquväqñqunqä eyqiyäma äwäpu, ämaqä naqä, anä-himqä iu miqä iquauqä hipa iu wipñqä ätuma äukuwi. ²⁰ Qu iquaqunji, ämaqä suqä quvqenqä jänä imäkqä iquauqä ätuma äwäpu, tiññä ätukuwi. “Ämaqä tqä, Israitqetanñä iquauqä. Iquaqä kukñuä ätäsinä, anä-himqä täunji, hanñ-iqä ämaiñqä. ²¹ Suqä Romätanñä iquenyqä pmua imäkänqä iunji, ne iunä imäkätunqä awä änatätqänqäwä” ätukuwi.

²² Ämaqä iqi aquvä äqänqäwä iqua-pqä, iquaqunqä kukñuä quangä tqanguwänqä, ämaqä jänä imäkqä iqua, iquaqunqä qäki äquvätäpu, “Ämaqä tqäqunji, hiqökä päkpiyä” ätukuwi. ²³ Qu iquaqunji, ptqä ququvqä äpäsäpu, guä äpmuaterpiyi, guä pmuaterqä anä iu miqä naqä iqueñi, iqu iquaqunqä hñuä äqunä, yänänäñqä tqäutätñqä dñqä, kukñuä yänänäñqä ätukuwi. ²⁴ Iqu kukñuä yänänäñqä qätä äwiyäqä, iquaqunji, anä hiqñqä yäpä yänqisanñä iu äpmuaterqä, senqätä, ä zä-yänätä ämetä, iquaqunji yuki, guä yänänäñqä äkiqäyäuekqä.

Guä pmuaterqä anju miqä iqu, quuvqä eqäkqenqä

²⁵ Heatqä quaqänqanji, Poli iquä, Silasi iquä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäsinä, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäusinyä, apqä ätqämanminjiyi. Itanqä ämaqä huizi iqua, qätä äwipu äpmamiñuwi. ²⁶ Inqanji eekä naqänänñä hñqä, maqänä timäunqanqä, guä pmuaterqä anä iqu, vänyqä naqänänñä itä, qñqanñä qä äutänqäukqä. Ämaqä guä äpmamiñuwa iquauqä yukä hipa iu senqä guä äqäyänqäminqä, qä ewasqänqäukqä. ²⁷⁻²⁸ Inqanji ämaqä ämiqä iqu ävauqä, anä qñqanñä eeqänänñä äutänqäwätanqä äqunäqä, “Ämaqä guä äqiyänänqäwä, zä qä äweqäüä” kñuä vqanqä, iqueqä ipäqäyünitä iqueqä-kuiä päknmätä iqanqä, Poli iqu tääqä yänänäñqä tii ätukqä. “Si tqä-täuä qui mimäkñqä panä. Ne eeqänänñi-täqi äpmenünä.”

²⁹ Poli iqu iinñä tqanqä, iqu hiqi-tänqä tääqä ätuäqä, anä hiqñqä Poli iquä, Silasi iquä, pmetanqiyä iu tnänñä äpeyäqä, yäunü-yäunü itä, iquauqä yukä-tänñä iqi äpänqñqä. ³⁰ Inqanji iqu iquaqunji, yäpaqä mäñqä ätuma äpawäqä, yatñqä äwikqä. “Ämaqä naqä iquauqunqä, Goti Hanjuwä Iqu nyi anqumä indmetä, häñä inqumuaterqä, äänä imäkqäwä?”

³¹ Iqu iinñä tqanqä, iquauqä tiññä ätukiyi. “Si Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyä. Si iinñä imäkqanqä, Goti Hanjuwä Iqu si anqumä ikitmetä häñä äkiqumuatänqiyä. Itanqä tqä anä iu anä äpmenüwä iqua-pqäwä.” ³² Iquauqä iinñä äsuiyi, iquesä, iqueqä anä iu pmetanqäwä iquautänji, Naqä Iqueqä kukñuñqä awä ätukiyi. ³³ Hea asä iinqanji, iqu

iquaquu itmetä, iquaquiyqä wätanqe asnä äwqiyätä, maqänänji, iqutä, iqueeqä ämaqä eeqänänjä iquatä, asnä qe ämakuwi. ³⁴ Iqu iquaquini, iqueeqä anä iunqä ätuma äwätä, buayä äwikqe. Inganji iqutä, iqueeqä anä iu anä äpmamiñuwä iquatä, “Ne tannganji Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqunä” ätäpu, yeeqä naqä-qakuänä ikuwi.

Poli iqu, kukñuä jänä imäkqä iquau äkasuwä ätukqenqä

³⁵ Zinuitäni, ämaqä kukñuä jänä imäkqä iqua, qu ämaqä guä äkiqiyepqä iquau miqä ique, “Si ämaqä tquaquini, huätä vquatäwatiyä” tupñqe, ämaqä ämayukä-imanqä hñquau ändowatkuwi. ³⁶ Qu i imäkqanquwänga, ämaqä ämiqä iqu äwäqe, Poli iquerji, “Ämaqä kukñuä jänä imäkqä iqua, ‘Ämaqä iquaquini huätä dowatiyä’ ätäpu, ämaqä hñquau ändowatqäuä. Inji guä pmeqä anä täunji äväma, äwäsinyä, äwqä qeiqi inqä pmanuqä” ätukqe.

³⁷ I tquanğa, Poli iqu, ämayukä-imanqä iquauñi tiinjä ätukqe. “Ye, ämaqä Romätanğ-qoye qäyä etanğue, ämaqä kukñuä jänä imäkqä iqua, qätä qäyunä mäyeyqä ipu, ämaqä iugä hiñuä iqi äyapäsäpu, guä äyakiqiyäquwiqä. Änäñäwä? Tannganji, ämaqä hiñuä mäyacıñqä hitanğpi, yandowatñqä äwiñgiyä! Oeyqä. Iquauqä-quwä äpäpu, yäpaqä mąngisa äyätma upñqe” ätukqe.

³⁸ I tquanğa, iqua äwäpu, ämaqä kukñuä jänä imäkqä iquau, iqueeqä kukñui ätukuwi. Qu, “Poli iqutä, Silasi iqutä, Romätanğ iquaquiyqä” tquanğä äwipiñi, zä ikuwi. ³⁹ Zä e ipiñi, iqua iquaquu äwimepu, “Oänä, neqä suqä quvqenqä, qe äwqä tnänğ maqenqä pa inä” ätuäpu, yäpaqä mąngisa ätuma äwäpu, anä-himqä äväma wiyñqä diñqä, yatñqä äwikuwi. ⁴⁰ Itanğa iquaquu guä pmuateqä anjuñi ävämanji, Letiyaqä anä yäpä ingisa äpekiyi. Iqini, quuvqä heqiyqä iquau hiñuä äqunäsinyä, iquauqä kñuä indqanqä iunji, yänğänğqñqä iwimäkinyñqä kukñuä hui ätukiyi. E äsuiyi, iquaquu anä-himqä iunji ävämanji, qe äukiyi.

17

Poli iqutä, Silasi iqutä, Tesälonaika iu äpmamiñiyinğä

¹ Iqi ävämanji, Poli iqutä, Silasi iqutä, anä-himqä Ambipolisi iutä, Apoloniya iutä ämawqätävi, anä-himqä Tesälonaika iu ätimäukiyi. Iunji, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä hñqu, ämätmñqe. ² Inganji Poli iqu, suqä hea ique-ique imäkmiñqä-pa, asä iinjä imäkätä, hiunji hapä pmeqä hñquaqi-hñquenğ iquauñi, anä aquväqñqä yäpä yänggisa äpeyätäqanğanji, Israitqä iquatä Goti Hanjuwä Iqueeqä bukä iu äqänänğenqä ätmñuwi. ³ Iqu Goti Hanjuwä Iqueeqä kukñuä quatinğä awä ätuätä, iquauä kñuä indqanqä, yänğänğqñqä iwimäkmiñqe. Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hanğ-iqä ämetä, äpäkonätä, itanğa qänakndanji, anğumä ävauniqenqä, kñuä äwimiñqe. Iqu tiinjä-pqe ätukqe. “Jisasi, nyi Iquenyqä awä etqä Iqu, Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Qäqueeqä.” ⁴ I tquanğa, Israitqä hñqua quuvqä eqiyäpu, Poli iqutä, Silasi iqutä, quuvqä anä eqäkuwi. Itanğa Griqä iquauqä kukñuä tqä, Goti Hanjuwä Ique qonğ äwoktäutangunwä iquautanğtä, apäkä yoqä naqä qonğä iuautanğtä, kuapanğnä quuvqä anä eqäkuwi.

⁵ Inğanji, ämaqä Israitqä hñqua, qu e äyä iqanğä äqumbiyi, äwqä quvqä wiñganğa, iqua, ämaqä suqä quvqä imäkqä, ququawä aquväqñqä iqi pmetanğuwä hñquatä, aquvä ämaqämbiyi, ämaqä anä-himqä iutanğ iquauqä äwqenji, qe äwivauqumuatkuwi. E imäkpiyi, Jesonä iqueeqä anä duñqä maqänä äupiñi, Poli iquesä, Silasi iquesä, yäpaqä mąnggisa ätuma äwäpu, qokä-apäkä iquauqä hipa iu vanä-tpu, qävqä imiñuwi. ⁶ Inğqe, qu iquaquini, mämoqumueqä ipiñi, qu Jesonä iquesä, quuvqä heqiyqä huizi iquautänä itmepu, ämaqä naqä anä-himqä iu miqä iquauñqä eyqiyäma äwäpu, manğ tiinjä ätukuwi. “Ämaqä qua eeqänänğ iu qanğ ikisinyä, hanğ-iqä ämaeqiyä iquaquu äpäsinyä, täqi äpmetinyñqä. ⁷ Iquaquini, Jesonä iqu, iqueeqä anjuñqä ätuma äwätä, ämiqämenä. Itanğa ämaqä eeqänänğ tqua, ämaqä ämiqä naqä Sisa iqueeqä kukñui tuwä äwiñuñu, hñgisanä ipu, ‘Ämaqä Ämiqä Hñqu, inänjqä. Iqueeqä yoqe, Jisasi Iqueeqä’ ätqäuä” ätukuwi.

⁸ I tquanğuwänga, qokä-apäkä iquatä, ämaqä anä-himqä iu miqä iquatä, yäunñu ipiñi, manğ hiñginäwa ätkuwi. ⁹ Inğanji ämaqä ämiqä naqä iqua, Jesonä iqutä, ämaqä huizi iquatänji, kukñuä mitqä mbqä ipñqä imäkpiyi, mbqä ae iqanğuwänga, qe ävquatäwatkuwi.

Poli iqutä, Silasi iqutä, Beliya iu äpmamiñiyinğä

¹⁰ Hea ae eqanğa, quuvqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Silasi iquesä, anä-himqä Beliya iunqä ändowatkuwi. Iquaquu Beliya iu ätimäyi, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä yäpä yänggisa qe ekiji. ¹¹ Israitqä, Beliya iu pmeqä iquauqä suqe, änguanä eä, Israitqä,

Tesälonaika pmeqä iquauqä suqä iunji, tiinji ämawqätäuminje. Iqua, Poli iqueqä kuknuä qätä äwipiwi, kiinjä äwinyätä, hiunji eeqänänjä iunji, “Poli iqueqä kuknu, naqä-qakuätiyä, qanqätiyä” tpu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu qänätanqge a ätäupu, iwäsäuminjuwi. ¹² Ii imäkpuyitanji, Israitqä kuapanänjä hui, quuvqä heqiyqanqwanqge, itanqä ämaqä Grikä yoqä-tänjä iquautanji, qokä-apäkä kuapanänjä-pqe, quuvqä anä eqäkuwi. ¹³ I etanji, Israitqä Tesälonaika pmeqä iqua, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuji Beliya iuta awä ätuminqenqä qätä äwipiyanqanji, qu anä-himqä iunqä äupiwi, qokä-apäkä iqiñä iquauqä knuä indqanqge, qui iwimäkäpu, äwqä tnänjä iwimäkkuwi. ¹⁴ Ii imäqanqwanqwanqge, quuvqä heqiyqä iqua maqänänji, Poli iqueni, eqä-pñä-tänjä inqji zä qe ändowatkuwi. Inäqge Silasi iqtä, Timoti iqtä, Beliya iu yqänä äpmaminjiwi. ¹⁵ Ämaqä, Poli ique ätuma äuminjuwä iqua, anä-himqä Atenisi iuta uwquatamäuqanqwanqge, Poli iqu, Silasi iquenyqätä, Timoti iquenyqätä, tiinjä ätukqe. “Iquacu, nyinyqä maqänä binyqä.” I tquanqge, qu anqge qe äukuwi.

Poli iqu, Atenisi iu äpmaminqenqä

¹⁶ Itanqä Poli iqu iquaquinyqä hinjä äqänä äpmeqanqanji, iqu Atenisi iu goti quanqä iquauqä ktqä huitanjä-huitanjä hikä zä-yänjä ii, kuapanä tqäwäwätangi äqunäqge, iqueqä äwqge quvqä äwinqge. ¹⁷ Äwqä quvqä i winqanqge, iqu Israitqä iquauä anä aquväqñqä iu, Israitqä iquatä, ämaqä Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutqanqwanqge huiziquatä, kuknuä anä ätminjuwi. Itanqä hiunji ique-iqueni, iqu ququawä aquväqñqä iunji, ämaqä iqi pmetanqwanqge iquaw äwimeqisätä, kuknuä anä inä ätminjuwi. ¹⁸ Iqu e ätäqisätäqanqanji, Jisasi Iquenyqätä, qua iuta anqji vauqenqätä, ätuminqge. Ämaqä näqñqä-tänjä hñqqua, qätä i äwipiwi, iqtä kuknuä tnänjä, mäkä enqä-panjä äunqwu. Hñqqua, ämaqä Epikuliya* iutanä iquai. Hñqqua ämaqä Stoeki† iutanä iquai. Kuknuä tnänjä ätäpiyanqanji, hñqqua, “Kuknuä huitanjä-huitanjä tqä iqu, änäänjä tqiyä?” ätkuwi. Itanqä huiziqä, “Iqu goti huitanjä iquauqä ätqutiä?” ätkuwi. ¹⁹ E ätäpiyanqanji, iqueni qoqonä Areopakusi‡ yätunqä, anä-himqä miqä iquauqä hinjuä iqi tñqñ ätuma ekwi. Ätuma epiwi, iqueni tiinjä ätkuwi. “Saqa kuknuä häñji, qokä-apäkiu ätunji, ne näqñqä metunqwanä awä natiyä. ²⁰ Nätmätqä si ätñji, ii änyä-hänänänjiqä. Kuknuä tä, äänä tätätiyä? Kiqä quatinqge, ne näqñqä hiatunqwa änerqiyä” ätkuwi. ²¹ Atenisi pmeqä iquatä, ämaqä huizi äwimepu anä äpmaminjuwä iquatä, wäunjuä hui mimäqä ipu, kuknuä häñjinqä aquvänä ipu, iwäsäupunqä kuknuä ätnqmanminjuwi.

²² I tquanqwanqge, Poli iqu, Areopakusi iu pmetanqwanqge iquauqä awä iqisanä pämä ätqäuqge, tiinjä ätukqe. “Atenisi pmeqä iquenyä, he nätmätqä eeqänänjä imäkätqanqwu, goti iquauqä kñuä indqänäpu, imäkätqätanqge hinjä ae eqänänänä. ²³ Nyi anä-himqä täu ikitmñqanji, goti iquauqä ktqä näñji-mänji ätqätepu, iinjä iquauqä hiqäva imäkätqanqwu, hinjä äqunänqgeqä. Itanqä hiqäva imäkätqanqwanqge hñqgeuñji, tuwanjuä tii äqänänqgeqä. “Tä, goti ne maqñqä iquenyqä hiqäva imäkñqgeqä” äqänätanqñji äqunänqgeqä. Inji goti he maqñqä epiyä-qe, qonä äwoktäutqanqwanqge iquenyqe, nyi awä hitmqänä. ²⁴ Goti qua tä imäkätä, nätmätqä eeqänä qua täu äwinqä Imäkkqä Iqu, Iqunä qäukuitä quaetä Miqä-qu eä, i etanji hiqäva-imäqä anjä, ämaqe ämätppä iunji, mäpmeqä itänqiyä. ²⁵ Hänjä-pmeqätä, yuruätä, nätmätqä eeqänänqñtä, ämaqä iu vqe, Goti Hanjuwä Iqueqgeqä. Iinjqge, ne ämaqä iquene, nätmätqä hñqu imäkätanä vatunqge, Iqu äwa äkinqä itqätanqgikä? Aanqgeqä! ²⁶ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä hñquenyä imäkätä äpmuatekqetani, ämaqä eeqänänjä iqiyaemetä, qua eeqänänjä iu im-imä äpmuatekqekqgeqä. Qokä-apäkä eeqänänjä iuqä äpmapiyanqanqätä, quwqä anä hiqñqenqätänji, Goti Hanjuwä Iqunä iwäsäutä äpmuatekqekqgeqä. ²⁷ Qokä-apäki, Iquenyqä qävqä iqa äpäpiyanqanji, qu Ique ämoqumuapnuwänqä imäkkqgeqä. Iqu kiinjä nämä mäpmeqä eänä, nesä hñqunä-hñqunä äpmenä. ²⁸ Ne Ique änyanä, häñjä-pmeqetä, qanjä uwqetänji, Iquesanä meniqueqä. Ämaqä hesanä apqä tqä imäqä hñqqua, tiinjä ätkuwa-panjiqä. “Ne iqueqä ymeqä iquenyqä.” ²⁹ Inji ne Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmentanji, Iquenyqe, ‘Iqu, golqä, silpa, hikä enqä-panjä-queqe’ kñuä mindqanqä yatunqgeqä. Ne ämaqä iquene, neqä kñuä indqanqgeqä imäkätunqwa-panjä iinji, hmanjqä! ³⁰ Hinjuqänänji, ämaqä iqua, Iquenyqä maqñqä etanqwanqge, Iqu quwqä suqä quvqenqge, kuknuä matqä iminje. Inäqge tänqanji, ämaqä qua eeqänänjä iunji, suqä quvqenqä womba ipu ävquatamäupunqä dinqge, Iqu kuknuä yänänänqñqä ätäqänä. ³¹ Ii quati tiinjqä. Iqueqä suqä jänänänjä iuta, qokä-apäkiuqä suqä

* **17:18** Epikulia iquauqä kñuwi tiinji. Aquvänä itanä pmeqanqge, ii nätmätqä naqänänjä-qae, ne yqänä imäqka uwquatanqge. † **17:18** Stoeki iquauqä kñuwi tiinji. Aquvänä itanä pmeqe, nätmätqä naqä ma, ne hanjä-iqä ämetanä-qe, äwqä hanjä änyanä pmetatunqge. ‡ **17:19** Areopakusi i tiinji. Anä-himqä Atenisi ämiqä iqua, qoqonä Areopakusi iu aquvä äqänminjuwi.

iwäsäuniŋqe, Iqu hiunji hŋque atäunŋä ae ikqeŋä. Ii iwäsäuniŋä diŋqe, Āmaŋä Hŋque ae äteŋkeŋä. ‘Āmaŋä Tqu, Qäqueŋä’ ämänätquetŋä diŋqe, Āmaŋä Iqu äpäkönŋanji qua äpteŋkuwiutanji, Goti Hanjuwä Iqu anŋumä ae ävauquumatŋkeŋä” ätukwe.

³² Āmaŋä qua äpteŋŋä iuta anŋu vauŋeŋŋä tŋanŋi äwipiŋi, ämaŋä hŋqua, Poli iŋuenji, kuknuä quvŋä tquauŋgua, hŋqua, “Si qänakŋi, kuknuä anŋi tŋŋe, ne äneŋŋiyä” ätukwi. ³³ E tŋanŋuwanŋa, Poli iqu qe äväma äukŋe. ³⁴ Inŋanji, ämaŋä hŋqua, iŋuenyŋä äwäpu, quuvŋä eqäkuwi. Iquautanŋä hŋqu, iŋueŋä yoŋe, Diyonisisi iŋue. Iqu ämaŋä ämiŋä, qoŋonä Areopakusi iu aquvā äŋänmiŋuwä iutanŋä iquvi. Itanŋa apäkä hui, iŋyŋä yoŋe Dämarisi, ii-pŋe quuvŋä inä eqäkŋe. Ga qokä-apäkä huizi-pŋe, quuvŋä eqäkuwi.

18

Poli iqu, Korinä iu äpmamiŋŋeŋä

¹ Qänakndanji, Poli iqu, Atenisi iu ävämanji, anä-himŋä Korinä iunŋä äukŋe. ² Iŋinji iqu, Israitŋä hŋque äwimakŋe. Iŋueŋä yoŋe, Akuila iŋue. Iŋuenji, känai qua Pondusi iu ämikŋe. Anä-himŋä Romä iu ämiŋä naŋä Klotiusi iqu, “Israitŋä iŋua, anä-himŋä täunji huätä vämapiyä” tŋanŋa, Akuila iŋutä, iŋueŋä apäkä Presilaisä, iŋaqu qua Itali iu ävämanji, anä-himŋä Korinä iunji, änyä qe ätimäusinyä äpmakiŋi. Itanŋa Poli iqu, Akuila iŋue äwimeŋe, iŋaquiuä anä iunŋä äukŋe. ³ Iŋutä, iŋaquutä, namnä anä imäkŋeŋŋä näŋŋä epiŋä-qae, iqu, iŋaquutä wäunŋä anä ipu äpmamiŋuwi. ⁴ Itanŋa hiunji hapä pmeŋä eeŋänänŋä iunji, iqu Israitŋä iŋuauŋä anä aquvāŋŋä iunji, iŋuatä kuknuä anä ätmiŋuwi. Israitŋä iŋuatä, Griŋä iŋuatä, Jisasi Iŋuenyŋä quuvŋä heŋäpŋŋä iŋŋe, iŋuauŋä kŋuä indŋänŋe ävauquumatätŋä ätumiŋŋe.

⁵ Inäŋe, Silasi iŋutä, Timoti iŋutä, Masendoniya iu äväma Poli iŋue wimeŋanŋiyänŋa, iqu Goti Hanjuwä Iŋueŋä kukŋui, hiunji iŋue-iŋue awä ätumiŋŋe. Iqu Israitŋä iŋuauŋi, “Jisasi Iqu, Kraisi ne ämineyätŋŋä Goti Hanjuwä Iqu äteŋŋä Iŋueŋä” ätuätä ämotquamiŋŋe. ⁶ I etanŋi Israitŋä iŋua, iŋueuä kukŋuŋŋä mäwiŋŋä iŋanŋi, iŋue quvŋä tŋanŋuwanŋa, iqu hinoŋukuä, ämuasmänŋä iu täka mäkatänŋŋe, ptä quväteŋämä imäutä, tiŋä ätukŋe. “He qui imäkmbŋe, ii hiŋä-hiuänŋä. Nyi quuvŋe, maequnŋä. Tänŋanji nyi kuknuä awi, Israitŋä iŋuenä qäyā etanŋuti, hŋquau-mända, tumŋä umŋänä.” ⁷ I ätuäŋetani, iqu anä aquvāŋŋä iu ävämanji, ämaŋä hŋqueŋä anä iunŋä äukŋe. Iŋueŋä yoŋe Tilus-Jastusi iŋue. Iqu Goti Hanjuwä Iŋueŋä yoŋe haŋeŋä mamäutŋä ŋonŋä wotkäuŋä iŋue. Iŋueŋä anji, Israitŋä iŋuauŋä anä aquvāŋŋä-tänŋä qäŋiqi ämätnmiŋŋe. ⁸ Anä aquvāŋŋä iu miŋä iŋueŋä yoŋe, Krispusi iŋue. Inŋanji iŋutä, iŋueŋä anju äpmamiŋuwä iŋuatä, quuvŋä eqäkuwi. Itanŋa Korinä pmeŋä kuapänänŋä iŋua-pŋe, Poli iŋueŋä kukŋui qätä äwipiŋi, qu quuvŋä eqiyäpu, asŋä qe äŋänŋuwi.

⁹⁻¹⁰ Itanŋa heatŋä hŋquenji, Naŋä Iqu, Poli iŋue wätŋä eŋŋä-panä äwimeŋe, tiŋä ätukŋe. “Anä-himŋä täunji, qokä-apäkä kuapänä äpmeŋuwä tä Nŋeŋä. Inji Nyi sitä anä äpmamä, ämaŋä hŋqu quvŋä iŋitquetŋe, hiŋuinä moŋunŋä imŋänä. Inji, si zä miŋä, manŋä matŋä mäpmeŋä, kuknuä awä tŋanŋinyä” ätukŋe. ¹¹ Itanŋa Poli iqu Korinä iunji, quvāukuä hŋunä itanŋa ŋanŋi 6 inä äpme, Goti Hanjuwä Iŋueŋä kukŋuŋŋä ämotquamiŋŋe.

¹² Inä etanŋi, Galiyo iqu qua Äkaiŋa iu mitŋätanŋanji, Israitŋä iŋua, kŋuä naŋä-hŋŋunä indŋänäpu, Poli iŋue äpäsänä-tpu ipu, kuknuänŋä ätuma äwäpu, Galiyo iŋuenji tiŋä ätukwi. ¹³ “Āmaŋä tqu, qokä-apäkä iunji, qu neyāŋä suŋä iunji hŋŋisanä ipu, Goti Hanjuwä Iŋue ŋonŋä äwotkäuŋu, Iŋueŋä yoŋe, haŋeŋäni suŋä huitanŋä-huitanŋä iuta ämamäupŋŋä ämotquetŋänä.”

¹⁴ Poli iqu kuknuä kima tumuätä iŋanŋa, Galiyo iqu Israitŋä iŋuauŋi tiŋä ätukŋe. “He ämaŋä Israitŋä iŋuenä, ämaŋä tqu suŋe ävasuätä quvŋä iŋä-säpi, nyi heyāŋä kukŋui qätä heyŋämiŋŋä. ¹⁵ Itanŋi he kukŋuŋŋä, yoŋeŋŋä, hiyāŋä suŋeŋŋäni, yatŋä änyiyquwi, ii hiŋeŋä. Hiŋä-hiuä jänä imäkpiŋä. Nyi nätmätŋä iŋä isanŋe, qätä maeyŋä imŋänä” ätukŋe. ¹⁶ I ätuäŋetani, kuknuä mitŋä anä iutanji huätä ändowatkŋe. ¹⁷ Inŋanji ämaŋä eeŋänänji, qu Sostenisi, Israitŋä iŋuauŋä anä aquvāŋŋä iu miŋä iŋue, a äkiŋätäpu, kuknuä mitŋä anä-tänŋä iŋi ptŋä äpäkkuwi. Iŋua i imäkätŋätanŋuwanŋa, Galiyo iqu hiŋuinä äŋunŋe.

Poli iqu, Andiyokänŋä anŋi äukŋeŋä

¹⁸ Iŋinji Poli iqu hea hatŋä hui inä äpmeŋe, quuvŋä heŋiyŋä iŋuau, “evämeŋänä” ätuätä, iqu, Presila Akuila-ŋaquutä, anä-himŋä Senŋriyanŋä anä qe äukuwi. Iŋinji iqu Goti Hanjuwä Iŋuenji, “Inä-iŋä imäkmbänä” ätuätä, kuknuä guä ämäsuŋkŋä-pa, qäpu imäkŋeŋŋä motquetŋä, iŋueŋä dä qe äktänŋŋe. Inŋanji iŋua, qua naŋä Siliya

iunqä upnqä, yimba qe ätkamäukuwi. ¹⁹⁻²¹ Anä-himqä Epäsäsi iu ätimäupiyi, iqu Israitqä iquauqä anä aquväqngä iu äpaquväqe, iquatä kuknuä anä ätukuwi. Qu, “Si nesä täu anä pmetunqeqä” tquanqa, iqu “Nyi anä maeqä injänä” ätukqä-qe, qu wivämetnqänggani, “Goti Hanjuwä Iqu winganqutqe, angumä emamniqeqä” ätukqe. Inngani, iyaquini, iqi äwqatämäumä, Epäsäsi äväma, yimba ätkamäutä qe äukqe.

²² Poli iqu yimba äwätä, Sisariya iu iuqämeqe, Jerusälemänqä äyäqe, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqeqä aqvä äqänminjuwä iquauqi, yeeqä ävätä, “Hiunjiyqä” ätukqe. Qanakndani iqu iquau ävämani, anä-himqä Andiyokä iunqä anqu äquveqäkqe.

Poli iqueqä qanä Äkayänqä angi ikäminqenqä (18:23-21:16)

²³ Iqu iqiñi, hea hui äpmeqe, qua naqä Galesiya iunqätä, Pälenjiya iunqätä äwätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätanquwä iquauqä quuvqe, yänänäqngä imäkmbnqä yätamäkqä äväkäminqe.

Apolosi iqu, Epäsäsi iutä, Äkaiya iutä, kuknuä awä ätuminqenqä

²⁴ Poli iqu i ikitqätanqa, ämaqä Israitqä, anä-himqä Aleksandiyatanä hnqu, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqueqä yoqe Apolosi ique. Iqu kuknuä änguänä tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukinqä näqngä änguänänqä-tänqe. ²⁵ Hanaqä, Naqä Iqu ämänätquakqenqe, iqu näqngä ae ämakqe. Iqu äwqä yänänäqngä ävä, qokä-apäkiu ätuätä, nätmätqä Jisasi Iqu imäkminqeuñi, qäyunä motqeqä ique. Itangi asnjä-qngqe, iqu Jonä iqu äqäminqenqänä näqngä eminqe. ²⁶ Itanga iqu äwätä, Israitqä iquauqä anä aquväqngä iuta, zä miqä kuknuä awä ätukqe. Inngani Presila Akuila-yaqu, iqueqä kuknuñi qätä äwiyi, ätuma äwäsinyä, hanaqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä, näqngä änguänänqä äwiminjiyi.

²⁷ Qanakndani, Apolosi iqu, qua naqä Äkaiya iunqä wätngä itqätanqani, quuvqä heqiyqä Epäsäsi pmeqä iqua, iqu ii imäkätngqenqä yänänäqngä iwimakkuwi. Itanga, quuvqä heqiyqä Äkaiya pmeqä iqua, ique itmapngqenqe, qu pipa hui äqiyäpu, iquau äväwqatkuwi. Inngani iqu Äkaiya iu ätimäuqe, ämaqä, Goti Iqueqä qeqä imänätä hinqi vqeta quuvqä eqäkuwä iquauñi, yätamäkqä kuapanä tiñjä äwiminjqe. ²⁸ Israitqä, kuknuä quvqä ätminjuwä iquauñi, iqu ämaqeuqä hinuä iqiñi kimanji yänänäqngä ätuätä, mäñdi äkittqäuminqe. Iqu kuknuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iutanji awä ätuätä, ätnänqä iqi tii ätuminqe. “Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ne ämineyätngä ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäquvqä.”

19

Poli iqu, Epäsäsi iu kuknuä awä ätukqenqä

¹ Apolosi iqu Korinä iu yqänä pmetanqani, Poli iqu, hanaqä qoqonä iu änyätanqgeu äpäwitä, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqiñi iqu quuvqä heqiyqä hnquau äwimakqe. ² Iqu iquauñi, yatngä tiñjä äwikqe. “He quuvqä eqiyäpiyanqani, Dnjä Änguä Iqu he emakqätanä, memeqä ikqätanä?”

Qu kimanji, “Oeyqä. Kuknuä, ‘Dnjä Änguä hui äpmenä-qe’ tqanquwi, ne qätä mäwiyqä ikqueqä” ätukuwi.

³ Inji iqu tiñjä-pqä inä ätukqe. “He asñi, äkitanji äqänguwäwä?”

Qu iqueni, “Ne asñi, Jonä iqu äqäminqetanji, äqängqeqä” ätukuwi.

⁴ Inngani Poli iqu tiñjä ätukqe. “Jonä iqu, ämaqä knuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäutqätanquwä iquau, asnjä äqiyätäqänggani, tiñjä ätuminqeqä. ‘He Ämaqä, nyi qänaki änyivändätqä Iquenyqä quuvqä heqäpnqeqä.’ Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqeqä” ätukqe.

⁵ Qu kuknuä ii äwipiyyi, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta asnjä qe äqänguwi. ⁶ Itanga Poli iqu hipa haqeqi wiyqanqa, Dnjä Änguä Iqu iquauñqä äpkqe. Inngani qu anä-kuknuñi huitanjä-huitanjä ätäpu, Goti Iqueqä kuknuñi hinuä tngqä ipäqäkuwi. ⁷ Ämaqä iinjä iqua, 12 iquayi.

⁸ Qanjä hnquaqñi-hnquenä iunji, Poli iqu, zä miqä itä, Israitqä iquauqä anä aquväqngä yäpä ingisa kuknuä awä ätuäqisminqe. Iqu iquatä, kuknuä anä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqunä ämitngqeuñqä knuä indqänqe, jänä mapngqä ätuminqe. ⁹ Injäqe, hnqwa, iquauqä äwqe makunmäknqä, quuvqä maeqiyqä ipu, qokä-apäkiuqä hinuä iqisanji, hanaqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä mäñdi äkittqiyäpu, quvqä ätukuwi. Injinqe Poli iqu iquau ävämetä, quuvqä heqiyqä iquau itmetä, hiunji ique-iqueni ämotqeqä hnqueqä anä yäpä ingisa, iquatä kuknuä anä ätäqisminqe. Ämotqeqä

iqueqä yoqe, Tiranusi ique. ¹⁰ Itanġani iqu quvaukuä hñquaqe e imäkätqätanġa, qokä-apäkä eeqänänġä, Israitqä iquatä, ämaqä yapaqänġisanġä Grikä iquatä, qua Eesiya iu pmeqe, qu Naqä Iqueqä kukñui qätä äwikuwi.

Skepa iqueqä, hikñä 7 inġuiquauñqä

¹¹ Inġani Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique iwimäkätä, iqueqä hipa iunġi wäunjuä ämaqä mimäkqänänġä di yänänäqñqä imäkminġe. ¹² Inġinġe, ämaqe, qu tapätapä wänqä ämepu, Poli ique itmaqäpiyi, äma äwäpu, ämaqä tñġä-yaqä-tänġä iquau äwimiñuwi. Itanġa ämaqä iqua äñġuä eqanġuwänġa, dnġä quvqä-tänġä iqua-pqe äñġuä inä emiñuwi.

¹³ Ämaqä Israitqä, dnġä quvqä huätä dowatñqä ikämiñuwä hñqua, dnġä quvqä-tänġä hñquau äwimapiyi, Jisasi Naqä Iqueqä yoqä ätäpu, dnġä quvqä huätä dowatanä-tpu tii ätmiñuwi. “Jisasi, Poli iqu Iquenyqä awä ätuätñqä Iqueqä yoqä duni, ne kukñuä yänänäqñqä, ‘He vämapiyä’ etqunä.” ¹⁴ Inġani Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä naqä hñqu, ymeqä 7-tänġä-que. Iqueqä yoqe, Skepa ique. Ymeqä inġä iqua-pqe, Jisasi Iqueä yoqeta dnġä quvqä huätä dowatanä-tpu ätmiñuwi. ¹⁵ Inġi hiunġi hñquenġi, qu e tqanġuwänġani, dnġä quvqä iqu kimanġi, tiñġä ätukqe. “Jisasi Iquenyqätä, Poli iquenyqätä, nyi näqñqeqä. I etanġi he tqukuengä?” ¹⁶ Inġani ämaqä dnġä quvqä-tänġä iqu ätkamäuqe, iquauqä huiwunġi ququvqä imäkätä, gquä äqiyäpäsätä, äpäsqanġa, qu anġä iunġi ävämanġi, ipä-tpqä zä qe äukuwi.

¹⁷ Ämaqä Israitqä iquatä, huizi iquatä, Epäsäsi iu pmeqä eeqänänġä iqua, ämaqä iqu e imäkqanġqenġä qätä äwipiysi, zä inġä naqänänġä wimeqanġa, qu Naqä Jisasi Iqueuä yoqe haqeqä ämamäukuwi. ¹⁸ Qokä-apäkä quuvqä ae eeqäkuwä kuapanänġä iqua, qu äpäpu suqä quvqä hiñuiqänä imäkmiñuwñqä, ätnänġä iqisa awä ätukuwi. ¹⁹ Ämaqä iquautanġä paaqä huitanġä-huitanġä imäkqä hñqua-pqe, quwqä nätmätqä paaqä imäkmiñuwä itä, bukä paaqenġä näqñqä-vqä-pqetä, äma äppiysi, ämaqeuqä hiñuä iqisanġi, tä ikakuwi. Bukä inġä mbqe, eeqänänġi 50,000 mbqä-hikä ii täuqe. ²⁰ Nätmätqä yänänäqñqä eeqänänġä inġä ätimäumiñqetanġi, Naqä Iqu, Iqueqä kukñuä ii wäunjuä yänänäqñqä yätñqä imäkätä, anġä-himqä im-imä wätñqä imäkminġe.

Poli iqu, Epäsäsi vämetñqä näwe imäkñqenġä

²¹ Wäunjuä Epäsäsi iunġi, yänänäqñqä ae ätimäuqanġani, Poli iqu kñuä tii indqänminġe. “Qua Masendoniyä iutä, qua Äkaiya iutä, qanġä ikitmä, qänakndanġi Jerusälemänġä umniqeä.” Iqu tiñġä inä indqänminġe. “Nyi iunġi qäpu ikämi, Romä iu-pqe yqänä qunmiqe.” ²² Inġani iqu ämaqä, ique yätamäkqä äwimiñiyä hñquaqui, Masendoniyänġä hiñuiqä ändowatkqe. Ii, Timoti iquä, Erastusi iquätanġi. Poli iqu qua Eesiya iunġi, hea hui inä äpmakqe.

Epäsäsi pmeqä hñqua, kukñuä mäkä naqä äunġuwñqä

²³ Hea inġani, ämaqä hñqua, Naqä Iqueqä hänaqeunġä mäwinġä itä, kukñuä mäkä aanġä naqänänġä tii ipäqäkuwi. ²⁴ Ämaqä hñqu äpmaminġe, iqueqä yoqe Demitriyasi ique. Iqu hikä silpa ämetä, nätmätqä imäkqä ique. Iqu silpatanġi, goti qanġä Atemisi iyyqä anġä enqä-panġi, ktqä wänqä inġä imäkminġe. Wäunjuä iutanġi, ämaqä, iquä asänä imiñuwä iqua, mbqä kuapanä ämamiñuwi. ²⁵ Inġani iqu, ämaqä iquautä, wäunjuä asä imäkäpiyä-qe, huitanġä-huitanġä imäkqä huizi iquau-pqe, aquvä ämaqiyätä, tiñġä ätukqe. “Ämaqä, wäunjuä nyi itñqetanġi iqä iquenä, he näqñqeqä. Ne wäunjuä inġä di itanä, mbqä kuapanä äyä ämetuñqeqä.” ²⁶ I etanġi Poli iquenyqe, he qätä äwiyäpu, hiñuä ae äyä äqunanġuwñqä. Iqu anġä-himqä Epäsäsi iutä, qua naqä Eesiya iutä, äpme, tiñġä ätätñqeqä. ‘Ne goti hipaitä imäkätunqwe, naqä-qakuä hmanġä.’ Iqu e ätuätäqänġani, ämaqä kuapanänġi, kñuä asänänġä inġi indqämbñqä iwimäkätñqeqä. ²⁷ Poli iqueqä kukñuä ii, neyaqä mbqä wäunjuä, neyaqä yoqeta, qui imäkätñqä äyä iqiyä. Itanġa nätmätqä-pqä hui inänġä. Goti naqä Atemisi iyyqä anġinġe, qokä-apäki, ‘Ii nätmätqä hiñġinġeqä’ kñuä indqämbñqäuä. Qokä-apäkä, qua naqä Eesiya täu pmeqä iquatä, qua huizi pmeqä iquauñqä yoqe, haqeqä täsiyyqä yoqe, haqeqä mamäunpñqä qonġä äwoktäutqänuwa-qe, Poli iqu kukñuä ii ätätñqeqä, qui wimäkätñqä äyä iqiyä” ätukqe.

²⁸ I tqanġi äwipiysi, qu äwqä tnänġä imäkäpu, manġä yänänäqñqä, “Epäsäsi pmeqä iquenyqä Atemisi, ii kinġanänġä iyyqä” ätkuwi. ²⁹ Itanġi anġä-himqä iu pmeqä eeqänänġä iqua, manġä yänänäqñqä ätqäwäpu, Gayusi iquesä, Aritakusi iquesä, eyqiyäma, quwqä aquväqñqä iunqä äukuwi. Iquaqe, qua naqä Masendoniyä iutanġä-quaqe, Poli iquä qanġä anä ikämiñuwä iquaquvi. ³⁰ Inġä iqanġuwänġa, Poli iqu iquau kukñuä tumuätä iqanġa, quuvqä heqiyqä iqua, iquenġi a äkiqätmiñuwi. ³¹ Inġi tiñġä-pqe inänġi. Ämaqä, qua Eesiya iu miqä naqä hñqua, Poli iqueqä käyämaqä epu, iqu quvaqä aquväqñqenġi mäwqä yätñqä inġä, kukñuä ändowatkuwi.

³² Itanğa ämaqä, aquväqñqä iu äpmaminjuwä iqua, quwqä kñuä indqänqe qui imäknätä, kukñuä huitañä-huitañä ätminjuwi. Kuapänäni, quwqä aquvä äqänquwä iqueqä quatinqe, maqñqä eminjuwi. ³³ Israitqä iqua, iquautañä Aleksandä iqu, kukñuä tuätñqänä, ämaqä iquauqä hinuä iqi äyqutäwatkuwi. Ämaqä hñqua hinuä iinjä äqumbiyi, “Nätmatqä tä, iquesanjqä” kñuä indqänquwi. Inğanj iqu iquauqä kukñui kima tuätñqä winganji, qu kukñuä matqä ipñqä dinqe, hipa itänä ämeninä qe ämikqe. ³⁴ Iinjä etanğqä-qe, qu iquenyqe, ämaqä Israitqä iutanä-qe äqumbiyi, heqänänj manjä yänänäqñqä ätäpu “Epäsäsi pmeqä iqueneqä Atemisi, ii kinğanänj iyyqä” ätkuwi. Qu iinj, äpakänä ätminjuwi.

³⁵ Itanj ämaqä, anjä-himqä miqä iquauqä wäunjuä-wiyqä hñqu, qu kukñuä matqä ipñqä imäkäqe, tii ätukqe. “Epäsäsi pmeqä iquenä, ämaqä eeqänänj tiinjñqä näqñqeqä. Epäsäsi pmeqä iquene, goti naqä Atemisi iyyqä anjitä, hikä pmua qäukuä haqä yätuta äpäkñqgä itänj, miqä-quneyi. ³⁶ Ämaqä hñqu, ‘Kukñuä täunji, quanjiqä’ matqä yänjiyä. Iinjñqe, he kukñuä matqä ipu, qämä-qämä maqänä miqä pambiyä! ³⁷ He ämaqä iquauqä ätuma äpquwä etanğqä-qe, iquauqu neyaqä anjä heqäva-imäkqä iutanj, nätmatqä hui quwä mämeqä iqiyyqä. Itanğa neyaqä goti apäkä iinyqe, mändi makittiqiyqä iqiyyqä. ³⁸ Inji Demitriyasi iqtä, ämaqä wäunjuä anä iqä iquatä, qu ämaqä hñqutä kukñuä-täunju etanjutqe, hea kukñuä ätäpu qätä wiyqänğanqeqä. Itanğa qua miqä naqä iqua, äyä äpmeñä. Iqua jänänj, kukñuä mitqänğa imäkqäpñqä. ³⁹ Injäqe, he kukñuä hui yqänä etanjutqe, hea hiqä aquväqñqä qäyunänğanga tqäpñqä. ⁴⁰ Quati tiinj. Ämaqä ämineyqä iqua, nätmatqä tänğa imäkquqenqä qätä äwipqe, qu ne, suqä quvqä naqänänj imäkqä-qune änaqämbiyi, kukñuä ämänetäpu, hanjä-iqä nätapñqäüä. Ne aquvä hinqi äqänätanä, manjä äyä ätqunä. Inji qu kukñuä ämänetqanğuwänğanj, ne kukñuä kimanj, änä mätquä yanqunä” ätukqe. ⁴¹ Kukñuä iinj ätuäqe, qokä-apäkä iquauñj, huätä qe ändowatkqe.

20

Poli iqu, Masendoniyä iutä, Grikä iutä, ikäminqenqä

¹ Qu manjä hinqi ätkuwi, hma äyä iqanğanj, Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumeqe, qu yänänäqñqä tqäutpñqänä, kukñuä hui qe ätukqe. Inğanj iqu, “Äwqänä” ätuäqe, qua Masendoniyanjqä wätñqä ävämakqe. ² Iqu iqinj qanj äwätä, quuvqä heqiyqä iqua yänänäqñqä tqäutpñqä ätqäuminqe. Iqu iqisanj äwäqe, qua Grikä iu qe ätimäukqe. ³ Iqinj iqu qanjä hñquaqu-hñque äpmakqe. Qänakndanj, iqu yimba äwätä qua naqä Siliya iu timäutñqä kñuä indqänä pmetanğa, Israitqä iqua ique pizqä päkpñqä, kukñuä naqä-hñqunä imäkqanğuwinqe, qätä äwikqe. Iinjñqe iqu hänaqä hui-mända wätñqä indqänätä, Masendoniyanjqä anğumä qe äukqe. ⁴ Ämaqä hñqua, Poli iqtä anä äukuwi. Anjä-himqä Belya iutanjä Pilusi iqueqä ymeqä Sopate ique, itanğa anjä-himqä Tesälonaika iutanjä Aritakusi iqtä, Sekundusi iqtä, itanğa anjä-himqä Depe iutanjä Gayusi ique, Timoti ique, itanğa qua naqä Eesiya iutanjä Tikikusi iqtä, Tropimusi iqtä, iquayi. ⁵ Masendoniyatanj, ämaqä tqua, qu hinjiqä äwäpu, anjä-himqä Troasi iu nenyqä hinuä äqämbu äpmaminjuwi. ⁶ Ne Pilipai iunji, hinjn naqänänj bretqä yeruä qo matauqä ique hinuä ae äqunaqe, yimba ätkamäutanä, huiñj hipa hñginj eeqänä päwqanğa, ämaqä iquauñj Troasi iu äwimakqe. Iqinj ne wikä hñqu äpmakqe.

Poli iqu, Yuläkesi ique anğumä ävauqumuatqenqä

⁷ Inğanj hinjn kinğanänj iqueni, ne ämaqä quuvqä heqiyqä iqi pmeqä iquatä buayä anä natunquä aquvä qänataqeunji, Poli iqu awinğa wäninqä etanji, iqu qokä-apäkä iquau kukñuä awä ätukqe. Iqu kukñuä kuapänä ätqa wätqätanji, heatqä quaesqä qe imänğqe. ⁸ Anjä hiqñqä ne aquvä qänatunquä iqueni, yakä iu äpäkeyani, ätenjä hñquaqui ämäwqätäuanj, hñququque pmeqanğa, hiqi-tä kuapä äyänäninqe. ⁹ Inğanj hikñä hñqu, iqueqä yoqe Yuläkesi iquwi. Iqu anjä huätänğqä iu äpme, hiqaqänqä hipikutäwä iqämanminqe. Poli iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, iqu hiqaqä hämänä äwiqe, qua mänj äpäkñqqe. Inğanj qu äpawäpiyi, a ämaqätkuwi, iqu ae äpäkönğanji äqunquwi. ¹⁰ Poli iqu-pqe äpawiqe, hikñä iqueuä haqeqä äpäkñqe, ique a äkiqätäqe, iquau ätukqe. “He yäunjuä ipu, äwäwa miqä pambiyä. Iqueqä hñjä-pmeqe, änanjqä.” ¹¹ Inğanj Poli iqu iquatä anji äpepiyi, iqu buayä äkufäqe, iquatä anä anğuwä. Buayä qäpu ämbiyi, iqu kukñuä kuapänä inä ätukqe. Zä äyä veqanğa, iqu ävämakqe. ¹² Hikñä ique, hñjä yqänä etanji, qu ätuma äwäpiyanğa, äwqä hanjuä äwinğqe.

Poli iqu, Troasi iuta Miletusinjqä äukqenqä

¹³ Iqisanji ne Poli iqu änatkqä-pa, ique äväma, yimba iu äwätanä, anä-himqä Asosi iu ganä qe ätimäukque. Ii tiinji. Iqu Asosinyqä hänaqä iu qanä äwätä, yimba iqisa tkamäutnqä äwiñgqe. ¹⁴ Iqu äpätä aquvä mänaqiyqanğa, ne ique itmeni yimba ätkamäutanä, anä-himqä Mitilini iunqä äukqe. ¹⁵ Awiñganji, iqinji ävämanji, qua Kiyosi iu qe ämäwqätäuani, awiñga-mändanji, ne äwaqe, anä-himqä Samosi iu iuaqämakque. Itanji hiunji huizi iquenji, ne anğumä äwätanä, anä-himqä Miletusi iu iuaqämakque. ¹⁶ Poli iqu maqänä äwätä, hiunji hapä pmeqä naqänänğä qu ‘Pendikosiñganjqä’ ätmiñuwä iquenji, Jerusälemä iu hiñuä qunätñqä äwiñgqe. Iiñinqe, “Hea kuapänänji, qua naqä Eesiya iu mäpmeqä yaninqua diñqe, Epäsäsi iunji ämäwqätäuatunqeqä” kñuä ämakqe.

Poli iqu, Epäsäsi iutanğä quuvqä heqiyqeu miqä iquau ätukqenğä

¹⁷ Ne anä-himqä Miletusi iu ätimäuani, Poli iqu, quuvqä heqiyqeu miqä iqua äpäpu, ique hiñuä mäqumbñqä diñqe, kukñuä Epäsäsi iunqä ändowatkqe. ¹⁸ Qu ae äyä timäuqanğuwänğa, iqu tiññä ätukqe.

“Nyi kınğanänğä Eesiya iu ätimäutmä, hesä äpmamänğa suqä ii imäkmiñqenqe, hiqä-hiuänji näqñqä enğäuä. ¹⁹ Hea ique-iquenji, Israitqä iqua mäñdi ängittqiyana-tpu itqätanğä, hanä-iqä ämetmä, kñuä kuapänä äqiyätmä, nğä yoqe mäñdi äkittqänätmä, Naqä Iqueqä wäunjuinä äyä imiñqeqä. ²⁰ Nyi zä miqä itmä, nändi mäwqä äyä imiñqeqä. Aquväqñqä iunä-pqä, hiqä anä hñqunä-hñqunänğä iu-pqe, nyi kukñuä äñğuanänğä he yätamäkqä hiyqenqe, qäyunä etmiñqeqä. ²¹ Itanğa hea ique-iquenji, Israitqä iquauñä-pqä, itanğa Grikä iquau-pqe, tiñji inä äyä ätumiñqeqä. ‘Ne suqä quvqetanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä kñuä äkunmäknätanä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyquatuñqeqä.’ Iiñqe he näqñqä äyä etqänñuwiqä” ätukqe.

²² “Itanğa qätä nyipiyä! Tänganji Dñğä Äñğua Iqunä inyimäkqanji, nyi Jerusälemänğä umqä iqä. Iqinji suqä äki nyimenqutiyä? Nyi mañqeqä. ²³ Näqñqä tä qenyä eqänä. Dñğä Äñğua Iqu, awi tiññä ändätñqeqä. Nyi anä-himqä eeqänänğä iu qanä ikämqänğanji, qu guä äpmautenjiyäpu, hanä-iqä dappnuwiqä.

²⁴ Inğäqe nğä hənä-pmeqenqe, kñuä mindqänğä itqänänä. Oeyä! Nğä änyinqe, hänaqä nğä äwätñqä iunqä änyinätanji iu äwätmä, wäunjuä Naqä Jisasi Iquesa ämakqe, qäpunä imäkmqä itqänänä. Nğä wäunjuä, kukñuä äñğuanänğä Goti Hanjuwä Iqu ämaqeunqä qeqä imänğä iuta hiñgi vqeuñqä awä tquämqeqä. ²⁵ I etanji qätä nyipiyä! Nyi hiyaqä awä iqi ikitmä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä awä äyä etmiñqeqä. Inğäqe tänganji nyi tiñinğä näqñqeqä. Qänakndanji, he eeqänänğuenä, nyaqä hiqenjuä, hiñuä mañqänğä ipnuwiqä. ²⁶⁻²⁷ Iiñqe nyi kukñuä hämänä etqänä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä eeqänänğä iunqe, awä etmqä diñqä zä miqä etmiñqä iunji, ämaqä hñqu, hiyaqä awä iqisa qüi imäkñgqä etanğutqe, ii nğä suqä quvqä manä.

²⁸ He hiqä-hiuänji äñğuanä mimbijä. Itanğa qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hənqeqä iuta, mbqä itä aquvä ämaqäkqä eeqänänğä iquauñä-pqe äñğuanä inä mipiyä. Qu sipsipqä enğä-panä etanji, iquau mipñqä diñqe, Dñğä Äñğua Iqu he atäunjuä äyä ekqeqä. ²⁹ Nyi näqñqeqä. Nyi eväma äumqänğanji, hiveqä hiqiyqä iqua, hiyaqä awä iqi äpäpu, sipsipqä iquauñi qüi imäkqäpnuwiqä. ³⁰ Itanğa ämaqä hiqä-hiuätanğä hñqua ävaupu, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä hui, iquau qänaki äwivändqa upñqe, kukñuä quangä tqupnuwiqä. ³¹ Iiñinqe nyi imäkmiñqä iunji, kñui huätä mävwatämäuqä ipu, hea ique-iqe äñğuanänğä miñgpnğä. Quväukuä hñquaqui-hñqenğä iunji, nyi heatqänğatä, hiunjinğatä, hanjuä mäwiqä itmä, nğä hiñuitanji kñuä äqiyätmä, he eeqänänji näqñqä äyä ämetquamiñqeqä.

³² Tänganji nyi henji, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iu equmuateqänä. He yänänänğä emäkqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqutä, Iqueqä qeqä imänqeta hiñginäwa vqenqä kukñuä iqutänji, ii qäyunänjiqä. Itanğa qokä-apäkä, Iqueqänğä atäunjuä ikqä iquauñi, Iqu nätmatqä äñğuanänji ävänqiyä. Inji he-pqe nätmatqä iñji mapnuwä iñqe, ii qäyunänjiqä.

³³ Ämaqä hñqueqä mbqenqätä, gquä-pqenqätä, nyi hiñuä aowi mäqunquä itñqeqä. ³⁴ Hiqä-hiuänji näqñqeqä. Nğä hipa uita imäkätmä äyä äminyätñqeqä. Itanğa ämaqä nyitä anä pmetanğuwä iquauñä-pqe ämitñqeqä. ³⁵ Nyi wäunjuä eeqänänğä heyaqä awä iqi imiñqe, äyä ämetquamiñqeqä. Nyi ii imiñqä-panji, he-pqe wäunjuä yänänänğä ipu, ämaqä iquauñä-quwä yätamäkqä miñqä iqanğuwä iquauñi, yätamäkqä vğäpnä. Itanğa Naqä Jisasi Iqu ätkqenğä kñuä indqänğpnä. Iqu tiññä äyä ätkqeqä. ‘Ämaqä nätmatqä ävätqä iqueqä aquvänä iqe, ämaqä nätmatqä ämetqä iqueqä aquvänä iqä iunji, ämäwqätäuniqeqä.’”

³⁶ Poli iqu kukñuä ii ae ätuäqe, inğanji iqu iquatä qonğä anä äuktäupu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä qe ätkqe. ³⁷⁻³⁸ Iqua kñuä kuapänä äqiyäpu, ique a äkiqätäpu, quneqä

äwikuwi. Inganji iqu iquauñi, “Nyaqä hipenji, anğumä hinjuä manğäñqä ipnuwiqä” ätukgenqä, qu eqänänji huqä kiinjä äwunğq. Inganji qu ique yimba iunqä qe ätuma äukuwi.

21

Poli iqu, Jerusälemä yätunqä ekgenqä

¹ Inganji ne ämaqä naqä iquau ävämetanä, yimbaeü äpaquvatanä, jänä äwatanä, qua Kosi iu ätimäukque. Itanji awinğanji, qua Londesi iu ätimäuani, iqisanji anä-himqä Pätala iunqä äukq. ² Pätala iunji, yimba hñqu, qua Ponisiya iunqä wätunqä iqanji ämoqumueni, ne yimba ique ätkamäutanä, iqinji ävämakque. ³ Ne äwani, qua Saplusi iquenji, hipa qunamäuqängisanä äqunmäñi, qua Siliya iu ätimäutanä, anä-himqä Tayä iunji, yquayä ämaiñnqä iuäqämakque. ⁴ Iqinji ne, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu iqi äpmaminjuwä iquau ämäqumueni, iquatä wikä hñqu äpmakque. Ämaqä iquauñi, Dnä Anğua Iqu knjuä vınğanji, qu Poli iquenji, “Si Jerusälemänqä mäwqä isñqeä” ätuminjuwi. ⁵ Ne anä-himqä iunji ävämetanä, qanğ watunquä iqanğua, quuvqä heqiyqä iquatä, ymeqä-apäkä iuatä anä-himqä iquenji yäpaqä mäñğisa änäquatämäukuwi. Ne äwani, eqä-pñä manğ iqinji, qonğ äuktäutanä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkque. ⁶ Inganji ne, “Äquatnatunquä” ätuaq, qu “Evämequnä” änatpiyi, anəmğä uwqanğä, ne yimba iu äpaqukwä.

⁷ Tayänji äväma äwani, anä-himqä Tolemesi iu ätimäukque. Iqinji, ne quuvqä heqiyqä iquau yeeqä äwatanä, hiunji hñqunä anä äpmakque. ⁸ Awinğanji ne äväma äwani, anä-himqä Sisariya iu ätimäukque. Iqinji ne Pilipä iqueqä anjuunqä äwatanä, iquatä hiqäqä anä äwokque. Iqu kuknuä anğua qokä-äpäkiu awä ätuäkäminqä ique, itanğa iqu ämaqä 7, buayä iwäsäuqänğä hiñiqänä atäunjuä ikuwä iutanğ iquwi.* ⁹ Iqu iqueqä meqe, hñquaqui-hñquaquiwi. Iua qokä maeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui hinjuä ätminjuwi.

¹⁰ Ne iqi hiunji hui ae pmetanğua, Goti Iqueqä kuknuä hinjuä-tqä hñqu, qua Jutiya yätua äquvepkq. Iqueqä yoqe Akipasi† ique. ¹¹ Iqu änemeqe, Poli iqueqä aquvi ätäuquvätä, yukä hipa iu hatnğ äququätänäqe, tiinjä ätkq. “Dnğ Anğua Iqu tii ätqiya. ‘Aquvä tqueqä kaniquenji, Israitqä iqua Jerusälemä iunji, guä tii äkiqiyäuäpu, Israitqä iqua qäyä etanği huiziquauä hipa iu wipnğauä,’ ätqiya” änatkq. ¹² I tqanği äwiyaqe, nesä, qokä-apäkä anğ iutanğitä, Poli iquenji, “Si Jerusälemänqä, mäwqä isñqeä” ämäütqunğq. ¹³ Inganji iqu kimanji, tiinjä änatkq. “He knjuä äqiyäpu, äwqä hanğ-iqe ändapquwi, ii sunğawä? Nyi guä anğiqiyäpnğä dinğq, knui iqunä mindqänğä iqä. Knui hñqu inänji. Nyi Jerusälemä iunji, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta-pqe inä päkonmğä dinğq, ‘ñnğä’ ätqänä.” ¹⁴ Iqu yänğ qänğanği äqunani, ne anğumñi mätkquä itanä, “Nätmatqä Naqä Iquesa ätimäuqe, qäyä ätimäuänä” ätkque.

¹⁵ Hiunji hui ae äpäwqanğ, ne Jerusälemänqä watunqä näwinyä imäknani, ävämakque. ¹⁶ Quuvqä heqiyqä Sisariya iu äpmaminjuwä hñqua, iqua nesä äwatanä, Nesonä iqueqä anju pmetunğue, iqinyqä änatma äukuwi. Iqu ämaqä, qua Saplusi iutanğ-que, qänğanği quuvqä heqiyqä-qu äpmaminğq.

Poli iquatä, quuvqä-heqiyqeu miqä iquatä, kuknuä ätkuwinğä

¹⁷ Ne Jerusälemä timäuqanğua, quuvqä heqiyqä iqua yeeqä äneyäpu, qe inetmakuwi. ¹⁸ Awinğanji, Poli iqu, Jemisi iquatä kuknuä siynğä uwqanği, ne-pqe anä äukq. Itanğa quuvqä heqiyqeu miqä eqänänğä iqua-pqe, inä ätimäukuwi. ¹⁹ Inganji Poli iqu iquau yeeqä ävätä, tii ätuminğq. “Nyi, Israitqä iqua qäyä etanği huiziquauä awä iqisanji wäunjuä itqätanğanji, Goti Hanjuwä Iqu iquauñi, iinjä-iinjä iwimäktänğq.”

²⁰ Iqua iqueä kuknui qätä ae äwipiwi, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ämamäupiwi, Poli iquenji tiinjä ätukuwi. “Tasi-gua iquki, si näqñqeä. Israitqä kuapanänğä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwiqä. Eeqänänğä iqua, kuknuä-suqä Mosisi iqu änatapqä iunji, a yänänäqñqä äqätäunjuwiqä. ²¹ Itanğa iqua sinyqe, qätä tiinjä äwiätqänjuwiqä. Israitqätanğ, ämaqä huiziquauqä awä iqi äpmeñjuwä iquauñi, si tii äyä ätuäkkitqänjiqä. ‘He suqä Mosisi iqu änatapqä, huätä vquatämäupu, hiqä ymeqä iquauñi, huiwä häuä maktäuqä ipu, atqä-awäkauqä suqä iunji, qänaknä miqä pambiyä’ äyä ätuäkkitqänjiqä. ²² Sinyqe, ‘Iqu ae äpqeä’ qätä äwiyäpiyanğanji, yeeqä miqä ipnğauä. Iinğq ne äänä imäkatunquawä? ²³ Si tiinjä imäktñqe, änenğiyä. Ämaqä nesanj hñquaqui-hñquaquinğ iqua, qu kuknuä guä ämäsäupu, Goti Hanjuwä Iqueä hinjuä iqi ekuwi, äwinä. ²⁴ Ämaqä iquauñi si itmetnä, he eqeenä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqinji,

* 21:8 Wäunjuinqä 6:1-6 † 21:10 Wäunjuinqä 11:28

kiyä maeqä pmapñqe, suqä qäyunänjinä imäkpñqä äneñgiyâ. Itanğa huizi-pqe, qu quwqä dä inä täwämbñqe, si quwqä hiqäva-imäkcñqä mbqä isñqä äneñgiyâ. Si iinjä imäkcqangtqe, ämaqä eeqänänjä iqua, kukñuâ quvqä sinyqä äwiyquwiñqe, näcñqä tiinjä hipñqäüâ. ‘Ii, kukñuâ quañgiqä.’ Itanğa sinyqe, näcñqä tiinjä inä hipñqäüâ, ‘Iqu suqeuñi, qänaknä iqä-queqä.’²⁵ Itanğa Israitqä iqua qäyâ etanği huizi quuvqä eqiyätqänjuwâ iquauñi, ne pipa iunji, kukñuâ tiinjä ae äyâ äqiyätanâ äwikqueqä.[†] Ämaqä hñqu nanuâ ämetâ, goti quañgä iquauñqä hiqäva-imäkcqe, he hui ämepu manqä ipnuwänqätâ, nanuâ häñeqä yqänänjä-tänji manqä ipnuwänqätâ, nanuâ ämaqä hiñjuâ iu äkiqiwäqiyäpu äpäkñqä di-pqe manqä ipnuwänqätâ, itanğa suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkcqä pa iqäññqeqä’ äqäkcqueqä’ ätukuwî.

²⁶ Awinğanji iqu ämaqä iquaqwi-iquaqwi imetâ, iqutä, iqutä, qutâ, kiyâ maeqä pmapñqä diñqä, suqä qäyunâ imäkkqe. Inğanji iqu hiqäva-imäkcqä anä täknä yäpâ yänğisa äpeyätâ, hiqäva-imäkcqä iquau, qu hiunji äsqueñi kiyâ maeqä anğuanänjä äpmapu, hiqäva hñqunâ-hñqunâ imäkpnuwänqä ätukqe.

Qu hiqäva-imäkcqä anju, Poli ique guâ äkiqiyäkuwiñqä

²⁷ Hiunji 7 päwätñqä iqanğa, Poli iqu, hiqäva-imäkcqä anä täknä yäpâ yänğisa äpekcqe. Israitqä, qua Eesiya iutanä hñqua, iqu iqi pmetanği hiñjuâ äqumbiyi, ique a äkiqätäpu, ämaqe, iquenyqä äkasuwâ munätñqä imäkpñqä diñqä, tääqä yänänäñqä tiinjä ätukuwî. ²⁸ “He Israitqä iquenyâ, yätamäkcqä nepiyâ! Ämaqä anä-himqä eeqänänjä iu ätuäkitä, neyaqä ämaqä iquautâ, kukñuâ-suqä iutâ, hiqäva-imäkcqä anä täu-pqe, mändi äkittiqiyäkitñqe, ämaqä tä, qäqueqä. Itanğa tänğanji iqu tiinjä-pqe äyâ imäkcqiyâ. Iqu ämaqä, ne Israitqä iquene qäyâ etanği huizi iquauñi, hiqäva-imäkcqä anä täknä yäpâ tänğisa ätuma äyapqiyâ. Iqu e imäkcqe, anji Goti Hanjuwâ Iqueqänâ qäyâ etanği, Iqueqä hiñjuâ iquñi kiyâ mätcqä imäkcqiyâ” ätukuwî. ²⁹ Qu kukñuâ iinjä, tiinjñqä ätukuwî. Kinganñji Poli iqutä, Tropimusi, ämaqä Epäsäsi iutanä iqutä, hiqäva-imäkcqä anä yäpaqänğisa ikitqätanğinyâ äquñjuwi. Itanğa qu, Poli iqu anä täknä yäpâ yänğisa äqumbiyänğanji, “Iqu Tropimusi iqueni, täknä yäpâ tänğisanqä qäsâ ätuma äyapqiyâ” tpu ipu, e ätukuwî.

³⁰ Qokä-apäkâ Jerusälemâ iu pmeqä eeqänänjä iqua, kukñuâ iinjä qätâ äwipiyyi, qu tnänjä äpäpu aquvâ äqämbiyi, Poli ique a äkiqätäpu, hiqäva-imäkcqä anä täknä yäpaqä inğisa eyqiyäma äukuwî. Inğanji qu maqänänji, täknä hävqe çñqanä qe ämäyekuwî.

³¹⁻³² Qu Poli ique äpäkñqä itqätanğuwänğanji, mäkâ-iqä Româ iutanä iquau miqä naqä iqu, “Jerusälemâ pmeqä eeqänänjä iqua, äkasuwâ ätnäpu, mäkâ hiñji äunätqänäüâ” tqanğä äwiyäqe, maqänänji iqueqä mäkâ-iqä iquautâ, iquauqä naqä iquautâ, itmeqe, qokä-apäkâ iqua pmetanğuwâ iquñyqä tnänjä äquveqäkuwi. Qokä-apäkâ iqua, iqutä, iqueqä mäkâ-iqä iquata äquvepñqä äqumbiyi, qu Poli ique äpäkmiñjuwi ävquatämäukuwî.

³³ Inğanji mäkâ-iqeu miqä naqä iqu äpäqe, Poli ique a äkiqätäqe, iqueqä ämaqä iquau ique senqä hñquaqutä guâ kiqiyäpuñqä ätukqe. Inğanji iqu qokä-apäkâ iquauñi, yatñqä ävätä, “Ämaqä tqu, tqukä? Iqu äänâ imäkätqänâ?” ätukqe. ³⁴ Inqäe, iqua kuapanâ epu, manjä näñi-mänisa yänänäñqä tätcqätanğuwitani, iqu kukñuâ quati qätâ mäwiyqä itâ, iqueqä mäkâ-iqä iquau, Poli ique iquauqä anä yänänäñqä iunqä ätuma puñqä ätukqe. ³⁵⁻³⁶ Ique ätuma wätqätanğuwänğa, qokä-apäkâ iqua qänaki äwivändäpu manjä yänänäñqä, “Iqueni pizqä päkpiyâ!” ätmiñjuwi. Itanğa iqua anä iqueqä hänaqä yakâ iu ätimäupiyi, qu ique äpäkñqä etanği, iqua iqueni haqeqä a äqätqa ekuwi.

³⁷ Mäkâ-iqä iqua ique anä iunqä ätuma puñqä iqanğa, iqu iquauqä ämiqä naqä ique, Grikâ iquauâ anä-kukñuâ ätätä, “Nyi kukñuâ hui ktmqätanâ?” ätukqe. Iqu kimanji, “Si Grikâ iquauâ kukñuñi äänâ dtñqäwâ?” ätukqe. ³⁸ “Si qua Isipätanä iqukiyyi. Hiñjuiqänänji gapmanqä iquauñi, mäkänqä ävauqumuatätinä, ämaqä 4,000 iquau ipäqäyujitâ päsqanğuwâ iquauñi, anä avcñqä yeñjuâ iunqä ätuma äuminä iqukiyyä, kñuâ änyiyqiyâ” ätukqe. ³⁹ Inğanji Poli iqu, tiinjä ätukqe. “Nyi ämaqä Israitqä iquñâ, anä-himqä Tasusi iutanä, qua Silisiya iutanä iquñqä. Nyaqä anä-himqe, yoqä naqä çonqä aniqä. Nyi ämaqä tqauu kukñuâ tumqä, hiñjuinâ nğänäyâ” ätukqe. ⁴⁰ Mäkâ-iqeu miqä naqä iqu ‘ññqä’ tqanğa, Poli iqu anä yakâ iu pämä ätcäuqe, ämaqä kukñuâ matqä ipñqä, iqueqä hipae hiaqusqä qe ämikqe. Qu kukñuâ matqä pmetanğuwänğa, iqu iquauqä anä-kukñuâ iunâ qe ätukqe.

22

Poli iqu, qokä-apäkîu, iqueqä-kiuänqä ätukqenqä

† 21:25 Wäunjuinqä 15:29

¹ “Tatqä-guäka iquendä, apiqukuendä, nyi suqä quvqä mimäqä itnqä iinqe, awä hitqangmdqe, he qätä nyipiyä” ätukqe. ² Qu Poli iqu, iquauqä anä-kuknuä iunä tqanji äwipiyanngani, kuknuä matqä, qeiqinyä äpmakuwi. Inngani iqu tii ätukqe.

³ “Nyi Israitqä iquinqä. Nqä nipai, qua Silisiya iu, anä-himqä Tasusi iu änmikqeçä. Inqäqe nyi naqe, anä täuta ekqe. Nyi atqä-awäkauqä suqä eeqänäninqä näcinqä himqe, Gämeliyoli iqu änguänä ämänäduakqeçä. Itanqa he tänga tä imäkätqänjuwä-pa, nyi-pqe suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä imäkqämqä yänä äqänätinqeçä. ⁴ Nyi ämaqä, Jisasi Iqueqä hänaqä iu qäyu wätqätannguwä iqua äpakombnqä diinqe, quvqä itquetmä, qokä-apäkä hui guä äkiqiyäutmä, guä kiqiyäueqä anä iu äyä äpmaateminqeçä. ⁵ Nyi suqä ii imäkminqeçqe, hiqäva-imäkqä naqä iqtä, Israitqeu miqä naqä eeqänänä iquatä, qu iinqe näcinqä eänjuwä-qae, he awä hitnqäüä. Nyi, Israitqä Dämaskasi iu pmeqä iquau motquamqneçqe, qu pipa äqiyäpu ändapkuwi. Inngani ämaqä Dämaskasi iu äpmpu, Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätannguwä iquauñi, guä äkiqiyäutmä, hanä-iqä mapnqänä iqisa ätuma quvepmqä diinqe, nyi täqini ävämakqeçä” ätukqe.

⁶ “Hiunji quemisqä hiätnqäqini, nyi qanä äwätmä, Dämaskasi iu timäumqä qäqici wätqätanngani, maqänänä qäukuä haqä yätutani, we-hunqä naqänänä hnqu nyuauä enqä-pani qe änyimakqeçä. ⁷ Änyimeqanngani, nyi qua iqi äpaknmä witanqa, Ämaqä Hnqaeqä manjtani, ‘Soli iquki, Soli iquki, si Nyi sunqä qui nyimäkätqänjinyä?’ dqanji äwikqeçä. ⁸ Inä äwimi, ‘Naqä Iquki, si tqukikä?’ ätukqeçä. Kimañi, ‘Nyi Jisasi Nasäretqätanä Iquinqä. Ämaqä si qui imäkätqäñi, ii Nyinjqä’ ändkqeçä. ⁹ Ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, qu we-hunqe äqumbiyä-qe, kuknuä dqangqä Iqueqä manji, qätä mäwiyqä ikuwiqä. ¹⁰ Inngani nyi, ‘Naqä Iquki, nyi äänä imqäwä?’ tquangä, Naqä Iqu tiinjä qe ändkqeçä. ‘Si ivatuwänätnä, Dämaskasi iu yäpä yänngisa huizä. Iqini ämaqä hnqu, wäunjuä eeqänänä Nyi sinyqä äteqeunqe, si ktqonqä,’ ändkqeçä. ¹¹ We-hunqä naqänänä Iquesanji, nyaqä hinji hea inuwimäkqanqeçqe, ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, nyi ä amanjqänqa äwäpu, Dämaskasi iu äñquatämäkuwiqä” ätukqe.

¹² “Ämaqä hnqu, Dämaskasi iu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Anänasi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä iqä-qu eä, kuknuä-suqä iunä qänaknä iqä-quwi. Iquenyqe, Israitqä anä-himqä iu äpmaminjuwä iqua, ‘Ämaqä änguänänä-qeçä’ ätminjuwi. ¹³ Iqu äpäqe, nyi-tänä qäqi ätqäuepäqe, ‘Tasi-gua Soli iqukiyä, tqä hinji, anqumä ängüä qändnqinyä,’ ändkqeçä. Qänngani hinjuä äqänätmä, nyi ique hinjuä äqunqeçä.

¹⁴ Inngani iqu tiinjä ändkqeçä. ‘Atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, si äyä ätekikqeçä. Si Iqueqä äwinjqä iunqänä näcinqä eätinä, Ämaqä suqä jänänä imäkätnqä Ique hinjuä qunätinä, kuknuä, Iqueqä-kiuä tqangutqä iunä, qätä wisnqä ätekikqeçä’ ändkqeçä. ¹⁵ ‘Ii tiinjä. Nätmatqä si hinjuä äqunätinä qätä äwiyätñi, qokä-apäkä eeqänänä iquau, Iquenyqä awä tuäkiqätänqä hitanjqiyqä. ¹⁶ Inä etanji si squnenqä hinjuä äqänänä, pmatnqäwä? Si ävauätinä asñä matnqeçä. Si Iqueqä yoqä tqanngti, Iqu asñä äkqiyätä, tqä suqä quvqe, huätä makmäutnqeçä,’ ändkqeçä” ätukqe.

¹⁷ “Qänakndani nyi, Jerusälemä iunqä anqumä äyapätmängani, hiqäva-imäkqä anä yäpä ingisa äpeyätmä, tääqä ätätmä äpmamängani, nyi wätqä enqä-pa ae äqunqeçä. ¹⁸ Nyi Naqä Ique hinjuä qunqanqa, Iqu tiinjä ändkqeçä. ‘Si täqini, Nyinyqä awä tquangtqe, qu qätä makiyqä ipnqä iquwä-qae, si Jerusälemä täunji maqänä ävämätnqeçä,’ ändkqeçä. ¹⁹ Kimañi nyi tii ätukqeçä. ‘Naqä Iqukiyä, oeyqä! Qu nyinyqä näcinqeçä. Nyi anä aquväqneçunqä ikitmä, qokä-apäkä Sinyqä quuvqä eqiyätqätannguwä iquauñi, guä äkiqiyäutmä, hiqokä täua ätävätmä imäkminqeçqe, qu näcinqä enäuä. ²⁰ Itanqa qu Stipenä, Sinyqä awä ätminjqä ique, pizqä päsqannguwänqa, nyi “änquiqä” ätätmä qäqici ätqäumä, ämaqä iquauqä gquä quäuqe äminingqä-pqe, qu näcinqä enäuä” ätukqeçä. ²¹ Inngani Naqä Iqu, nyi tiinjä ändkqeçä. ‘Si äutnqinyä. Ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi, kinä nämä pmetannguwä iquauñqä kndowatmqänä’ ändkqeçä” ätukqe.

Poli iqtä, mäkä-iqeu miqä naqä iqtä, kuknuä ätkiyinqä

²² Ämaqä iqua, Poli iqueqä kuknuä qätä äwipiya-qe, iqu ämaqä huizi iquauñqä tqanqeçnqä mäwinjqä iqanñi, manä tnänä ätäpu, “Pizqä päkpiyä! Ämaqä tqu, qua täunji mäpmeqä yätnqeçä” ätkuwi. ²³ E ätpiyi, manä hinqänäwä ätäpu, iquauqä gquä quäuqe bi äquvatämäupu, qua hinyanä äuaquvämäukuwi.

²⁴ Inä äqunäqe, mäkä-iqeu miqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iquauñi tiinjä ätukqe. “He iquenji, anä yänänäqneçä iunqä ätuma upiyä! Iqini, he hiqoki, iqu, ‘Nyi suqä iinjä-iinjä imäkätnqeçä’ ätätä awä natätnqänä, täua täwipiya!” Qokä-apäkä iqua äwqä tnänä imbu, Poli iquenyqä manä tnänä tqannguwinqä näcinqä änguänä metnqä, ii

ätukqe. ²⁵ Itanğa qu hiqokä täua täwipnqä, yukä-hipa häundaqä itqätepü, guä kiquyeqanğuwänga, iquauqä ämiqä yäpä iqinä iqu qäqiqi tqäuätanğa, Poli iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Suqe, tiinjä ätnä äwinä. Amaqä hñqu, iqueqä yoqe, pipa Romä iu äqänä witanğutqe, qu iqueni, ‘suqä quvqä-tänjutiyä’ tpu, hinuä qumbnqe, kuknuä ganä mitpnqeğä. Inji tanğanji he nyi ämbäkpñqä iquwi, änäänğäwäwä?” ätukqe.

²⁶ Mäkä-iqeu miqä yäpä iqinä iqu, iinjä äyä tqanği äwiyäqe, iqu äwätä, iquau miqä naqä iqueni, tiinjä qe ätukqe. “Si äänä imäktñqäwä? Amaqä tqu, Romä iutanğ-qeğä.”

²⁷ Itanğa ämiqä naqä iqu äpäqe, “Si nyi diyä! Si Romä iutanğ iqukitanä?” ätukqe.

Inji Poli iqu, “Aucqä” ätukqe.

²⁸ Itanğa, ämiqä naqä iqu, “Nqä yoqe, pipa Romä iu qäpnqä, nyi mbqä naqä äwikqeğä” tquanğa, Poli iqu, “Nyi oeyqä. Nipai äninnyquanğa, nyi ämaqä Romä iutanğ-qunä äyä ekqeğä” ätukqe.

²⁹ Mäkä-iqä, ique yatnqä äväpu, hiqokä täua tävanä-tpu iminjuwä iqua, iqu e tqanği äwipiyyi, iqua zä ipu nändi maqänä ätqeukuwi. Itanğa iquau miqä naqä iqu, “Poli iqu ämaqä Romä iuta-njeqä” näqnqä eäqe, iqu ique senqätä guä kiquyäupnqä ätukqeuta, iqu-pqe zä inä qe ikqe.

Poli iqu, Israitqeu miqä naqä iquau kuknuä ätukqenqä

³⁰ Mäkä-iqeu miqä naqä iqu, Israitqä iqua, “Poli iqu, ququvqä imäkätñqä iqueğä” ätukuwinqä näqnqä äñğuanä metnqä äwiñgqe. Inji awinğanji, iqu Poli iqueni, guä ewewatäqe, hiqäva-imäqä naqä iquautä, Israitqä iquau miqä naqä huizi iquautä, tääqä ätuätumeqe, Poli iqueni ätuma, iquauqä hinuä iqi pämä ätqätekteqe.

23

¹ Itanğa Poli iqu, Israitqä iquau miqä naqä iquauqä hinuä iqi, hinuä jänä äqunä ätqäuä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu hinuä nqänätanği, iqa äpçinjacänmi, hea tanğa täsuwänä. Nyi suqä quvqä hui, mimäqä itnqä etanği, womba miqä itqänänä” ätukqe.

² Iqu iinjä tquanğa, hiqäva-imäqä naqä Anänasi iqu, ämaqä Poli iqu-tänj qäqiqi pämä tqäutanguwä iquauñi, “He manä iu päkpiyä!” ätukqe.

³ Itanji Poli iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Si häuiqä a kukuinuä qu qua qäpaiqä haqeğä äqiyäqisätqänjuwä-panä iñjukui etanği, Goti Hanjuwä Iqu si-pqe inä kpäsänqiyä. Si knui, ‘Nyi kuknuä-suqä iunji qänaknä iquñjqae, ique kuknuä mitmqeğä’ knuä indqänätnä, täqi äyä äpmejninyä. Injaqe, qu nyi ämbäkpñqä täkqä ätunji, ii si kuknuä-suqä iunji hñgisana inä inyä” ätukqe.

⁴ Amaqä qäqiqi pämä ätqäuminjuwä iqua, qu kuknuä ii qätä äwipiyyi, yatnqä tiinjä äwikuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqä naqä tqeñi, kuknuä quvqä ätunji, änäänğäwäwä?” ätukuwi.

⁵ Kimanji Poli iqu iquauñi, tiinjä ätukqe. “Tatqä-guäkauä, iqu hiqäva-imäqä naqä iqueqenqe, nyi maqnqä eämä, quvqä iqänä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘Amaqä ämeyätñqä hñquenyqe, kuknuä quvqä matqä pambiyä,’ äyä äqänänä” ätukqe.*

⁶ Israitqä iquau miqä naqä iqua, ämaqä yoqä hñquaqu qonqä iquautanä iquayi. Hñqua, Satyusi iqua hitanğa, hñqua, Parisi iquai. Poli iqu iñqä näqnqä eä, manä tiinjä ätukqe. “Tatqä-guäkauä, nyi Parisi iutanğ iquñä eämä, qutä anä ätqäunänä.

Nyaqä knui, tiinjä indqänänänä. ‘Amaqä ae äpäkonguwä iqua anğumä vaupnuwiqä.’ Nyi knuä iinjä indqänätñqetani, täqi täsä ätqäunänä” ätukqe. ⁷ Poli iqu kuknuä iinjä tqanğanji, Parisi iquata, Satyusi iquata, kuknuä mäkä äumbiyitanji, awä qe iwäsänğuwu.

⁸ Kuknuä mäkä äunğuwu, kiqä quati tiinjä. Satyusi iqua, knuä tiinjä indqänminjuwi. “Amaqä ae äpäkombqä iqua, anğumä mävwauqä ipñqäuä. Itanğa enätqä itä, dnä itä, mäpmetqänä, oeyä.” Injaqe, Parisi iqua nätmatqä iinjä iquauñqe, “naqä-qakuiqä” knuä indqänminjuwi.

⁹ Itanğa qu manä yänänänqñqä ätpiyyi, Parisi iutanğ kuknuä-suqenqä näqnqä hñqua, pämä ätqäupu, äkasuwä ätäpu, kuknuä yänänänqñqä tiinjä ätukuwi. “Amaqä tqeueqä suqä quvqe, hma etanği äqunänunä. Iqueni, dnä hñqu ätqutiyä, ä enätqä hñqu ätqutiyä? Ne maqnqeğä.”

¹⁰ Inğanji mäkä-iqeu miqä naqä iqu, quwqä kuknuä mäkä enqä-pa hunğanjuwä di naqänänğä äyä timäuqanği äqunäqe, qu Poli ique hiyqi-hiyqi ämipu, ique qui imäkpñqä iñqe, zä kiinjä äwiñgqe. Iutanji, iqueqä mäkä-iqä iquau tiinjä ätukqe. “He äwipu, Poli ique, iquauqä hipa iuta itmepu, neqä anä yänänänqñqä iunqä ätuma upiyä!”

* 23:5 Anğumä Itmaqä 22:28

¹¹ Heatqä iqueni, Naqä Iqu, Poli iqu-tänj qäqiqi pämä ätqäwä, tiinjä ätukqe. “Si zä miqä itnä, pämä yänänäqñqä tqäwä! Si Nyaqä kuknui, Jerusälemä iu awä yänänäqñqä ätätqänj-pa, anj-himqä Romä iunj-pqe awä asä inä ttjänjqeqä” ätukqe.

Qu Poli ique, pizqä päsänä-tpu ikuwinqä

¹² Itanğa zinjuitäni, Israitqä hñqqua aquvä äqämbiyi, Poli ique äpäkpnjçä kuknjuä naqä-hñqunä imäkkuwi. Inğanj iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknjuä yänänäqñqä tiinjä hñqu, guä ämäsaupu ekuwi. “Ne iqueni pizqä äpäsätaqänğanqä, buayätä eqätä manqä yatunjqeqä” ätnjuwi. ¹³ Ämaqä kuknjuä ii imäkkuwä iqua, kuapanänj eä, 40 qe ämäwqätäukqe. ¹⁴ Inğanj, iqua äupiwi, hiqäwa-imäkqä naqä iquautä, ämaqeu miqä naqä iquautäni, tiinjä ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknjuä yänänäqñqä tiinjä hñqu ätätänä equqeqä. ‘Ne Poli ique pizqä äpäsätaqänğanqä, ymisänj manqä yatunjqeqä.’” ¹⁵ Iinjñqe hesä, ämaqä mipñqä aquvä äqänätqänjuwä huizi iquatä, kuknjuä ändowatäpu, mäkä-iqueu miqä naqä iqueni, quangä tiinjä tupñqäwä. ‘Ne Poli ique yatñqä äwätänä, iqueqä kuknjuä quatinqä näqñqä metunjuä iinjçe, si nenyqä ätuma biyä.’ Inj he iinjä imäqngjppqe, iqu emamätä pätqätanğa, ne iqueni äpäsätunquänänj” ätukqe.

¹⁶ Injçe Poli iqueqä kasiqiyqä hikñiqu, iinjä imäkpñqä tqanğä äwiyäqce, iqu äwäqce, mäkä-iqä iquauqä anj yänänäqñqä iu äpaquvätä, Poli ique awä ätukqe. ¹⁷ Inğanj Poli iqu mäkä-iqueu miqä yäpä iqinj hñque täaqä ätuätumetä, tiinjä ätukqe. “Hikñä tqu, kuknjuä-tänj-qu etanji, hiqä naqä iquenyqä ätuma utñqeqä” ätukqe.

¹⁸ Iinjä etanji iqu ique ätuma äwätä, iqueqä naqä iqueni, tiinjä ätukqe. “Ämaqä, guä äkiqiyäquwä Poli iqu, täaqä ändätmetä dqanji, nyi hikñä tqe ätuma äquvepçänä. Iqu si kuknjuä hui ktätñqäwä” ätukqe.

¹⁹ Inğanj ämiqä naqä iqu, iqueqä hipa iu a äkiqätäqce, manjitä ätuma äwäqce, iquaquvqä-qeuänä ätqäunjä, yatñqä äwätä, “Si kuknjuä äkitanji dtñqäwä?” ätukqe.

²⁰ Inj hikñä iqu tiinjä ätukqe. “Israitqä iqua yatñqä kipñqce, kuknjuä naqä-hñqunä ae imäqkuwiqä. Awinganj si Poli ique, iquauqä ämaqä mipñqä aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä ätuma wätñqä dinqä yatñqä kipñqäwä. Inğanj qu quangä ikimäkäpu, ‘Ne Poli ique yatñqä äwätänä, iqueqä kuknjuä quatinqä näqñqä metunjqeqä’ ktpñqäwä” ätukqe. ²¹ “Injçe si iquauqä kuknui qätä mäwiyqä panä. Iquautanä kuapanänj, 40 ämäwqätäquwä iqua, ‘Ne iqueni pizqä äpäsätaqänğanqä, buayä eqä manqä yatunjqeqä’ ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknjuä yänänäqñqä ii, guä ämäsaupu equwiqä. Si ätuma wiqanğa, iqua hänaqä awä iqi zä äpmapu, ique äpäkpnjçäwä. Inj si iquau, ‘Auä, ique itumamqänä’ tquangtqenqä, hinjuä äqämbu äpmenäuä” ätukqe.

²² I tquanga, ämiqä naqä iqu, hikñä ique, “Si kuknjuä ii ändññqce, awä matqä panä” yänänäqñqä ätuäqce, qe ändowatkqe.

Qu Poli ique, qua miqä naqä, Peliksi iquenyqä ändowatkwiñqä

²³ Hikñä ique ändowatäqce, mäkä-iqueu miqä naqä iqu, ämiqä iqueä yäpä iqinj iquautanä hñquauñi täaqä ätuätumeqce, tii ätukqe. “Qe mäkä-iqä 200 iquautä, mäki hosi iu äpmapu iqä 70 iquautä, itanğa mäkä-iqä zi quäwqä-tänj 200 iquautä itmesinyä, näwenyä imäknäpu, heatqä 9 klokä iunji, Sisariya bunqä wäpnjqeqä. ²⁴ He Poli iquenyqä hosi-pqe näwenyä imäknäpu, iqu qui mimäknqä yätñqänä, neqä ämineyqä naqä Peliksi iquenyqä änguanä ätuma wäpiyä” ätukqe. ²⁵ Inğanj iqu pipa hui tiinjä ätätä äqäqce.

²⁶ “Nyi Klotiusi Lisiyasi iqunä, pipa tä äqiyätmä, qua ämiqä naqä Peliksi iquinqä äwäwqatqänä. Yoqä naqä qonqä iquki, hiunjinğanjqä.

²⁷ Ämaqä tqueni, Israitqä iqua a äkiqätäpu pizqä päkpñqä iqanğuwänğa, nyi, ‘Iqueqä yoqe, pipa Romä iu äqänä äwinä’ tqanğä äwimi, nyitä, nqä mäkä-iqä iquatä äwätänä, iquauqä hipa iuta itmeqeqä. ²⁸ ‘Iqu suqä quvqä äki imäqnganji ätqäpiyä’ tmä qätä wimqce, ique ätuma, quwqä ämaqä mipñqä aquvä äqänätqänjuwä iquauqä hinjuä iqi ätqäteqeqä. ²⁹ Nyi iquau yatñqä wqanğa, iqua iquauqä kuknjuä-suqä iutanjñqä awä ändquwiqä. Injçe, suqä iqu imäqnganğenqä ätätqänjuwä, ne ique pizqä päsqänqätä, ä guä pmueteqänqätä, hmanjqä. ³⁰ Inj tänğanj, qu ique päkpñqä kuknjuä zä imäkätqätanğä qätä äwimi, nyi ique sinyqä maqänä ändowatqänä. Itanğa ämaqce, ‘Iqu suqä quvqä imäqngä-qeqä’ tqanğuwä iquauñi, qu tqä hinjuä iqinj ique kuknjuä mipñqä ätquäqeqä,” ätätä äqäqce.

³¹ Itanji mäkä-iqä iqua, iquauqä ämiqä iqueuä manju qätä äwipiwi, qänaknä ipu, heatqä iqueni, Poli ique ätuma, anj-himqä Andipatrisi bunqä äwäkuwi. ³² Awinganji, mäki hosi iu äpmapu iqä iqua, Poli iqueni anj-himqä Sisariya iunqä ätuma wiqanğuwänğa, mäkä-iqä huiziqua iquauqä anj Jerusälemänjqä anğumä ekuwi. ³³ Ämaqä Poli ique ätuma äwäkuwä iqua, Sisariya iu ätimäupiwi, qua ämiqä naqä

iqueni, pipa äväpu, Poli ique-pqe, iqueqä hiñuä iqi ätqätekuwi. ³⁴ Inğani ämiqä naqä iqu pipa a ätäuäqe, iqu Poli iqueni yatñqä tiñjä äwikqe. “Si qua äkitañjukikä?” Yatñqä i vqanğa Poli iqu kimañi, “Nyi qua Silisiyatanjä iqunjqä” ätukqe. ³⁵ Iñjä äwiyäqe, iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä si kukñuä mikitpñqä iquwä iqua ätimäuqanğuwänğa, kukñuä tqanğtqe, inğanä qätä kimqänä.” Iñjä ätuäqetani, Poli iquenyqä, “He anjä, ämiqä naqä Heroti iqu ämätqkä iu pmuaterpiyä” ätukqe.

24

Qu Poli ique, Peliksi iqueqä hiñuä iqi, kukñuä ämitkuwiñqä

¹ Hiunji hipa hñgini ae äpäwqanğani, hiqäva-imäqkä naqä Anänasi iqu, anjä-himqä Sisariya iunqä äquveqäkqe. Iqutäñi, Israitqeu miqä hñquata, ämaqä Romä pmeqä iquauä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqutä, anä äquveqäkuwi. Ämaqä iqueqä yoqe, Tetulusi ique. Qu iqi ätimäupi, ämiqä naqä Peliksi ique äwimepu, Poli ique kukñuä mitpñqä iunqä awä näwe ätukuwi. ² Inğani ämiqä naqä iqu, Poli ique tääqä tuätumeqanğa, Tetulusi iqu iquenyqä kukñuä ätipäqiyätä, ämaqä naqä iqueni tiñjä ätukqe. “Ämaqä naqä Peliksi iqukiyä, si yätamäqkä anğuanänjä äneyätinä, ämineyätqätanğnä, mäkä mauñqä anğuanä äyä äpmeñunä. Nätmatqä anğuanä mäwiqä iminqe, täñganji si kñuä anğuanä indqänätinä suqä häñi maeqanğnä, eeqänänji anğuanä äyä äwinä. ³ Ne iñjä äqunätaqanğani, neyaqä äwqe anğuanä änenyätñqe. Iñqe ne sini anğuiqä naqä-qakuänä äktqunä” ätukqe. ⁴ “Si wäunjuä hui-pqe inä imäktñqä etanji, nyi sitä äpakä matqäuqä imqä itmä, yatñqä tii äkiyqänä. Si qeiqinyä ämineyätinä, neyaqä kukñuä wänqä hmbu qätä neyä.

⁵ Ne ämaqä tqeñi, hiñuä tiñjä äqunänjunä. Iqu ämaqä mäkänqä itä äkasuwä tqä-qeqä. Iquesanji, Israitqä qua eeqänänjä iutanjä iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä äyä äñunätqänqä. Itanğa ämaqä, Jisasi Nasäretqätanjä Iquenyqä qänaknä itqänjuwä iquauñqä, ‘qu Nasäretqä iquayqä’ ätätqänjuwiqä. Ämaqä tqe, iquauqä ämiqä naqä iquautanjä hñqe. ⁶⁻⁸ Iqu hiqäva-imäqkä anji, kiyä mätqä imäktñqä iqanği, ne ique a äkiqätqeqä.* I etanji ne ique kukñuä ämitqenqä näqñqä matqenqä, si tqä-täuä ique yatñqä ävätnä, iqueqä manjutani, nätmatqä eeqänänjinqä qätä wisñqinyä” ätukqe.

⁹ Inğani Israitqä iqua-pqe, iqueuä kukñui yänänäqñqä imäkäpu, “Kukñuä eeqänänjä ii, naqä-qakuqä” ätukuwi.

¹⁰ Qu iñjä tqanğuwänğa, qua ämiqä naqä iqu, Poli iqu kukñuä tätnqä, hipa ämenjä ämikqe. Iñjä iqanğa, Poli iqu kimañi tiñjä ätukqe. “Quväukuä kuapänänjä iunji, si ämaqä qua täu äpmeñuwä iquau iwäsäutqänjä iñqe, nyi näqñqä eämä, nyaqä äwqe anğuanänjä nyinğanği, nyi saqä hiñuä iqisa, ämaqä kukñuä mindqanğuwä iquauñqä, kimañi ktmqeqä. ¹¹ Si yatñqä tiñjä imatñqe. Täñğa qanğa hiunji 12 ae äpäwqanğa, nyi Jerusälemänqe, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutmä, Iqueqä yoqä haqeqä mamäumqä äyä äyqäqeqä. ¹² Inğani hiqäva-imäqkä anjä takñjä yäpä yänğisatä, anjä aquväqñqeutä, ä anjä ququawä iutatänji, nyitä, ämaqä hñqutä, kukñuä mäkä äñnätä, mäkä vauqumuatqanğqe, hiñuä manqänqä äyä itqänjuwiqä. ¹³ Inji kukñuä nyi täñğa ämindquwi, naqä-qakuwi mämäktqeqä ipñqäuä” ätukqe.

¹⁴ “Kukñuä naqä-qakuwi, awä tii ktmqeqä. Nyi hänaqä Jisasi Iqu ämotquaqkä iu qänaknä itmä, neqä atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ävauqumuatätñqe. Nyi kukñuä ämindquwä iqua, ämaqä hänaqä iu qänaknä itunqä iquenyqe, ‘Ämaqä huitanğueqä’ ätätqänjuwiqä. Inğäqe nyi kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäqetä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua ätäpu ekuwitänji, eeqänänjä iñqe nyi quuvqä eqiyätqänänä. ¹⁵ Itanğa ämaqä suqä jänänänjä iqä iquatä, ququvqä iqä iquatä, pizqä ae äpäkonğuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anğumä ävauqumuatäniqä diñqe, nyi kñuä yänänäqñqä äwimä, hiñuä äqänmä äpmeñänä. Itanği ämaqä nyi kukñuä ämindquwä tqe-pqe, asä iñinqe. ¹⁶ Iñinqe Goti Hanjuwä Iqueqätä, ämaqä iquauqätä, hiñuä iqini, nyi ämaqä jänänjunä himqä diñqe yänä äqänätqänänä” ätukqe.

¹⁷ “Nyi anjä huizi iunji, quväukuä hui ae äpmamitani, Israitqä Jerusälemä iu äpmeñuwä iquauñqä anğumä äyä äpqe. Ämaqä nätmatqänqä äwa iqanğuwä iquau yätamäqñqä mbqä-sua äma äpätmä, itanğa hiqäva imäktmä Goti Ique wimqä äyä äpqe. ¹⁸ Nyi suqä qäyunänjä iu qänaknä itmä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini

* **24:6-8** Täñganji ämaqä näqñqä-tänjä hñqua, kñuä tiñjä äyä indqänätqänäuä. Täqini Lukä iqu kukñuä huizi inä äqäkqe. Kukñuä ii, tiñiqä. “Ne neyaqä suqetanä kukñuä mitanätanä iqanğua, mäkä-iqä iquauqä ämiqä naqä Lisiyasi iqu, iqueqä ämaqä hñquata, änemapiyi, yänänäqñqä änavqutäpu, neyaqä hipa iuta äñänataquwiqä. Itani Lisiyasi iqu ‘Ämaqä tqe kukñuä mitpñqä iqua, si äkimepu tqä hiñuä iqisa mitpñqe’ ätqe.”

kiyä mamätqä äpmanänganji, hiqäva-imäqkä anä iu hiqäva imäkmätmä itqätanğa, qu änyimepu hiñuä äñqäñguwiqä. Qu hiñuä i äñqämbiyängganji, ämaqä kuapänäñi nyitä anä mäpmeqä ipu, hoaqä maññqä ikqeçä. Oeyä. ¹⁹ Inğanji Israitqä qua Eesiya iutañä hñquanä, a inğanä äñgiçätkuwiqä. Inji ämaqä iqua nyinyqä kukñuä-täñä epu imäqkäpi, quwqä-quwä nyi kukñuä mindpñqe, saqä hiñuä täqi matqäuce, sunqäwä? ²⁰ Iqua hma etanğutqe, täqi ätqäuäñuwä tqua, nyi Israitqemiqä iquauqä aqväññqä hiñuä iqi tqäuätanğa, nyaqä suqä quvqenqä qävqä itqänjuwiñqe, awä ktpñqeçä. ²¹ Nyi iquauqä awä iqinji pämä ätqäumä kukñuä ätuätmängganji, manjä yänänäññqä tiñjä ätqueqä. ‘Ämaqä ae äpäkonğuwä iqua, angumä ävaupnuwä iunqe, nyi quuvqä eqiyätqänänä.’ Qu kukñuä iquenyqänä yeeqä miqä ipu, nyi kukñuä mindpñqä sä ändma äpqäuä” ätukqe.

²² Ämaqä, hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänaknä iqä iquauqä quuvqä heqiyenqätä, suqenqätä, Peliksi iqu näçñqä äñguanänä ae ekqe. Injñqe Poli iqu kukñuä ae äyä tqanğa, iqu Israitqä iquau tiñjä ätukqe. “Nyi heyaqä kukñui qñqanä hemqänä. Mäkä-iqeu miqä Lisiyasi iqu äquvepçanğanji, nyi hiyaqä kukñui, jänä inga emäkiyqämqä” ätukqe. ²³ Itanji iqu iqueqä mäkä-iqeu miqä ique tiñjä ätukqe. “Poli iqueni guä kiyäueqä anä iu äpmuatetnä qeiqinyä miyä. Iqueqä käyämaqä iqua, ique yätamäqä wipñqä, si pmua mimäqkä pa, hiñuinä qunyä” ätukqe.

Poli iqu, guä pmuateqä anju äpme, Peliksi iquä kukñuä ätmijiyinğä

²⁴ Hiunji hui ae äpäwçanğanji, Peliksi iquä, iqueqä apäki Drusilaisä anä äpkiyi. Drusilai, Israitqä iutañji. Iqi ätimäyi, iqu Poli ique täaqä tuätumeqanğa, iqu Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyenqä tqanği äwikiyi. ²⁵ Inğanji Poli iqu kukñui, suqä jänänäñjuñqätä, äwqä äwivaquanğqä iunä mimäqkä iunqätä, Goti Hanjuwä Iqu qänakndanji eeqänäñjune kukñuä minetäniçenqätä ätukqe. Poli iqu iinjä tqanği, Peliksi iqu qätä äwiyäqe, zä itä ti ätukqe. “Si äutñqeçä. Qänakndanji, nyi hea hui eätmä, täaqä angumä ktätmeqämqä.” ²⁶ Peliksi iqu nätmätqä huiñqä-pqe hiñuä inä äqunä äpmamiñqe. Iqu kñui, “Nyi Poli ique hiñuinä qunäwatmçenqä, iqu mbqä hui dapätñqätiyä?” indqänätä, hea kuapänänä iunji, ique täaqä ätuätumetä, iquä kukñuä anä ätmijiyi.

²⁷ Peliksi iqu Israitqä iquau aqvänä iwimäkätñqä diñqe, Poli ique guä kiyäueqä anä iunji hiñuinä äqunğqe. Itanğa, quväukuä hñquaqcu päwçanğanji, Posiyusi Pestusi iqu, Peliksi iquenyqä tññqä qe äpmakqe.

25

Poli iqu, “Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyinğiyä” ätukqenqä

¹ Pestusi iqu qua Jutiya iu ämiqä kiñganänğä-qu äpmakqä iunji, hiunji hñquaqcu-hñqe ae äpäwçanğa, iqu anä-himqä Sisariya iu ävämani, Jerusälemänğä ekqe. ² Iqinji hiqäva-imäqkä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä iquatä, Pestusi ique äwimapiyi, Poli ique kukñuä mitpñqä iunğä ätuäpu, yatñqä tiñjä ävqa äukuwi. ³ “Si ne yätamäqkä neyätinä, qu Poli ique ätuma pññqä täaqä tuvä.” Qu kukñuä iinjä ätukuwä-qe, ämaqä hñqua hänaqä awä imä äpmapu, Poli ique pizqä päkññqe näwe imäkmbu ätukuwi.

⁴ I tquanguwänğa, Pestusi iqu kimanji tiñjä ätukqe. “Poli iqu Sisariya iunji guä äpmenä. Nyi iunğä wämqe, qäqiqinğä. ⁵ Inji ämaqä iqu suqä quvqä hui imäqkä etanğutqe, hiqä ämeyqä iqua nyitä anä äwitanä, ique iqi kukñuä mitpñqeçä” ätukqe.

⁶ Iqu iquatä anä äpmeqe, hiunji 10 mämäwqätäuqänğa, Sisariyanğä äquveqäkqe. Awinğanji, iqu kukñuä iwäsäuqä anju äpmeqe, qu Poli ique ätuma pññqä ätukqe. ⁷ Iqu ae ätimäwuqanğa, Israitqä Jerusälemä yätuta äpäwäkuwä iqua, ique qäuiqä ämamäupu, ique kukñuä ämitäpu, “Iqu suqä quvqä huitanğä-huitanğä imäkätñqeçä” ätukuwi. Qu kukñuä iinjä tqanğuwinqe, Pestusi iqu, “Qunğä ändqäpiyä, naqä-qakuä ändqäpiyä?” kñuä indqänğqe.

⁸ Qu kukñuä ae ätqanğuwänğa, Poli iqu kimanji tiñjä ätukqe. “Nyi Israitqä iquauqä kukñuä-suqä iutä, hiqäva-imäqkä anä iutä, itanğa Romätanğä ämiqä naqä Sisa iquesänji, quvqä mitqueqä iqueqä” ätukqe.

⁹ I tqanği äwiyäqe, Pestusi iqu, Israitqä iquau aqvänä iwimäkätñqä wiñganji, iqu Poli ique yatñqä tii äwikqe. “Ne Jerusälemänğä äyätanä, nyi saqä kukñui, iqi kiwäsemqe, äñguätanä?”

¹⁰ Inğqe Poli iqu tiñjä ätukqe. “Kukñuä iwäsäuqä anä nyi pämä ätqäunğä tä, ii Sisa iqueqä aniqä. Anä tquenyä nyiwäsepnqeçä. Si näçñqeçä. ‘Nyi Israitqä iquauñi, suqä quvqä hui mitqueqä itñqeçä.’ ¹¹ Nyi suqä quvqenqä päkonmqä sätäti, nyi iinqe äpäkonmqeçä. Inğqe qu kukñuä nyinyqä ätquwi, naqä-qakuä hma sätäti, ämaqä

hñqu nyinji, iquauqä hipa iunji, änä mänyivqä yänqiyä. Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyinjiyâ” ätukqe.

¹² I tquanğa, Pestusi iqu, iqueqä ämaqä kñuä iqä vqä iquatä kukñuä ätpiyi, iqu kimanji, “Si ‘Sisa iqu kukñuä nyiwäseyätñqä änyinjiyâ’ ätnä-qae, si iquenyqä utñqeçä” ätukqe.

Pestusi iquatä, ämiqä naqä Akripa iquatä, kukñuä ätnjiyinqä

¹³ Hiunji hui ae äpawqanğani, ämaçeu miqä naqä Akripa iquatä, kasiqi Benasisä, inäsuaci Pestusi ique yeeqä wiyñqänä Sisariyanğä qe äpkiyi. ¹⁴ Inäsuaci hiunji kuapänä iqi pmetanğiyänğa, Pestusi iqu Poli iquenyqä kukñuä näçñqä ävätä, ämiqä naqä iquenji tiinjä ätukqe. “Ämaqä hñque, Peliksi iqu guä äkiqiyäuekqe, guä yqänä äpmenä. ¹⁵ Nyi Jerusälemä iu pmetanğa, hiçäva-imäkqä naqä iquatä, Israitçeu miqä naqä iquatä, ämaqä ique kukñuä mitññqä ändkuwiqä. Qu nyi iquenyqe, ‘Iqu suqä quvqä imäkqä-qae, hanğä-iqä naqänänğä mençiyä’ tmqä mämäçpçeqä. ¹⁶ Quvaqä äwiñqä iinjä iunqe, nyi kimanji tiinjä ätukqeçä. ‘Ne ämaqä Romätanğä iquene, ämaqä hñquenyqä iwäsäutaqanğani, ‘iqu äpäkonänçiyä-qe’ maçänä matqä itunçueqä. Iqu ämaqä, ique kukñuä ämitätqänjuwä iquauä hiñuä iqi ganä ätçäutä, iquauä kukñui kima tuänçiyä’ ätukqeçä. ¹⁷ Nyi iquatä täçinyqä ae äpani, äpakänä mäpmeqä imqä itmä, awinğani kukñuä iwäsäuçä anju äpmani, qu ämaqä ique ätuma pññqä ätukqeçä. ¹⁸ Ämaqä, ique kukñuä ämitmiñjuwä iqua, pämä tqäuçanğuwinqe, ‘Iqu suqä ququvqänänğä hui imäkqanğiyqä’ kñuä änyikqä-qe, oeyqä! ¹⁹ Qu iquatä, kukñuä mäkä äunğuwinğänä ändkuwiqä. Quwqä Goti Iqueä yoqe haqeqä mämäçpçeqä suqençätä, ämaqä äpäkonğqä hñquenyqätä äunğuwinqä. Iqueqä yoqe, Jisasi Iqueqä. Inäqe Poli iqu, ‘Ämaqä iqu hanğä äpmenä’ ätukqeçä. ²⁰ Qu kukñuä iinjä tqanğuwinqe, nyi iwäsäumätmä itmä-qe, nyaqä kñuä indqänqe, ätnänğä iqi matimäuçanğani, ique yatñqä tii äwikqeçä. ‘Ne Jerusälemänğä äyätanä, nyi saqä kukñui iqi kiwäsemçençä äkingiyä, maçinqä iqiçä?’ ²¹ Iqu kimanji, ‘Ämaqä naqänänğä Sisa iqu kukñuä nyiwäseyqanğanqe, nyi guä yqänä pmamçänä’ dçanğa, nyi iquenyqe, ‘Nyi Sisa iquenyqä dowatmqä hanaqanğä qävqä imqanğanqe, iqu guä yqänä pmetançiyä,’ ätkqeçä” ätukqe.

²² Akripa iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, Pestusi iquenji tii ätukqe. “Nyi nqä-näüä, ämaqä iqueqä kukñui qätä wiyqämçä.”

Inji Pestusi iqu “Si iqueqä kukñui, awinğana qätä wiyqätñqä” ätukqe.

Poli iqu, Akripa iquesä, Benasisä, kukñuä ätukqenqä

²³ Awinğani, Akripa iquatä Benasisä inäsuaci ämuasmänğä anğuanänji ämipnäsinya, yoqä naqe motquayñqä imäkiyi, mäkä-içeu miqä naqä iquatä, anğä-himqä iutanğä naqä iquatä, qu anğä aquväçñqä iu yäpä yänğisa äpekuwi. Inğani Pestusi iqu Poli ique ätuma pññqä tqanği, qu ique ätuma äpkuwi.

²⁴ Inğani Pestusi iqu tii ätukqe. “Akripa iqukutä, huizi nesä äpmenjuwä eeqänänğä iquendä, he ämaqä tquenji hiñuä qumbiyä! Iquenyqe, Israitqä Jerusälemätanğä iquatä, täçisanğä iquatänji, qu eeqänänji, ‘Iqu hanğä mäpmeqä itä, äpäkonätñqeçä’ yänänänçñqä ätäpu, nyi tääqä ändätqänjuwiqä. ²⁵ Iinjä etanği nyi hiñuä äqunätmänğani, iqu äpäkonätñqä diñqe, suqä hui mimäkqä itñqä äqunänçeqä. Iinjä äqunmä-qe, iqu kiqä-kiuä Sisa iquenyqä tääqä tqanği, nyi ique dowatmqä diñqe, kukñui naqä-hñqunä äyä imäkqeçä. ²⁶ Inäqe, qu ique kukñuä ämitätqänjuwä quatinqe, neqä naqä iqu naqä-qakuinjä näçñqä metñqä iinjqe, pipae äänä çämçätiyä? Nyi maçñqeçä. Iinjñqe, ämaçeu miqä naqä Akripa iqukutä, ämaqä huizi-pqä iquendä, ne iqueqä manji qätä ganä äwiyätanä ämoqumetunğä diñqe, nyi iquenji ätuma äpätmä, heyaqä hipenjuä iqi äyä ätqäteqänä. Iinjä imäkanitanji, nyi pipa çämçenqä näçñqä anğua mamçänä. ²⁷ Nyi kñuä tiinjä indqänğänä. Nyi ämaqä guä kiqiyäueqä hñque ändwatätmänğani, qu ique kukñuä ämitpçenqä pipa ätnänğäqi maçiyqä imqe, nyi çämä-qämä imqänä” ätukqe.

26

Poli iqu, Akripa iqueni, iqueqä-kiuänğä ätukqenqä

¹ Inğani Akripa iqu Poli ique tiinjä ätukqe. “Tqä-täuänqe, si awä nattñqeçä.” I tquanğa Poli iqu iqueqä hipa haqä yätqä äma äpeyätä, kukñuä awi tiinjä ätukqe.

² “Ämiqä naqä Akripa iquki, Israitqä iqua kukñuä ämindätqänjuwinqe, nyi tänğani tqä hipenjuä iqisa kima ktmqe, ii anğuanänjiqä. ³ Ne Israitqä iqueqä suqençätä, nätmätqä ne mikakä ätnätñquenyqätänji, si näçñqä anğuanä enjinya. Iinjñqe, si quama qeiqi äpmanä, nyaqä kukñui qätä nyisñçenqä änyinjiyâ” ätukqe.

⁴ “Nyaqä quamä pmeqä hiknjänga äpmaka äpätñqenqe, Israitqä eeqänänä iqua näñqä änguanä eänäuä. Nyi ymeqängani, nqä ämaqä iquatä äpmenqe, inji qänakndani Jerusälemä iu äyä äpmenqe. ⁵ Qu hiñuiqänäni nyinyqä näñqä ae ekuwitani, äwiñgangutqe, nyaqä suqenqä awä qäyunä tii ktñqenqe. Nyi hiknjängata ti ipäqäka äpätñqe, Parisi iquauqä suqä iunä qänaknä itñqenqe. Parisi iquauqä qänaknä iqe, Israitqä huizi iquauqenji ämäwqätäunä. ⁶ Iinjä etanji tängani, Goti Hanjuwä Iqu neqä atqä-awäkau, ‘Iinjä timäuniceqä’ ätukqenqä nyi quuvqä eqiyätmä hiñuä äqänmä äpmenjä. Inji nyi iinjä äpmenqenqe, qu kukñuä mindqanqä, nyi täqi täsä ätqäuäñänä. ⁷ Israitqä iqueneqä hueqä-himqä 12 iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, mäptqängatä, heatqängatäni, haqeqä ämamäupu, Iqueqä kukñuä asä iquenyqä quuvqä eqiyäpu, hiñuä äqämbu äpmenäuä. Ämiqä naqä iqukiyä, nyi iinjä hiñuä äqänmä äpmetñqenqe, ämaqä iqua kukñuä äyä ämindätqänäuä. ⁸ Hesanjä hui, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkoñuwä iquauñi, mäwauqumuatqä yänqiyä-qe,’ kñuä iinjä sunqä indqänätqänäuä?

⁹ Hiñuiqänäni nyi-pqe kñuä tiinjä äyä änyiminqeqä. ‘Nyi Jisasi Nasäretqätanjä Iqueqä yoqe mändi kittqämqä diñqe, nätmätqä kuapänäni imäkqämqe.’ ¹⁰ Itanga Jerusälemä iunji, nyi nätmätqä tä imäkminqe. Hiqäva-imäkqä naqä iqua, ‘Si iinjä imäkqätñqeqä’ dqanguwänga, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä kuapänänä iquau, guä äyä äkiqiyäuminqeqä. Itanga ämaqä naqä iqua, ‘Iquau pizqä päkpiyä’ tqanguwänga, nyi-pqä inä ätminqe. ¹¹ Nyi anä aquvätñqä yäpä yängisa äpaquväkitmä, iquau täñjä-hunqä ävätmängani, qu Naqä Iquenyqä kukñuä quvqä tññqä kiquätmä äwiminqeqä. Tiinjä-pqä iminqeqä. Nyi iquauñqä äwqä tnäñinä änyinatä, anä-himqä kinä nämji, qävqä ikitmä qui iwimäkminqe’ ätukqe.

¹²⁻¹³ “Nyi iinjä imäkätqätanga, hiqäva-imäkqä naqä iqua, yoqä naqä änyinyuändäpu, ‘Si iinjä imäkiyä’ ändäpu änändowatqanqä, nyi anä-himqä Dämaskasi iu timäumätmä qanä wätqätanga, hiunji quemisqängani, qäukuä haqä yätutani, we naqänänä äyä hunqangi hiñuä äqunqeqä. We yänänänqä äunätä, mäptqä iqueni ämäwqätäukqe. We-hunqä iqu, nyitä, ämaqä qanä anä äuminqä iquautä, iuäqucusaitä änaqäkqe. ¹⁴ Inqani ne eeqänäni qua iqi äpänaqe, nyi manjä hñqu, Israitqä iquauqä kukñuä ätätä, tiinjä dqangi, qätä äwikqe. ‘Soli iqukiyä, Soli iqukiyä, si Nyi qui sunqä nyimäkätqäninjä? Si yuki, yañquä iu äpäsatnä, ga täñjä-hunqe tqätäunä äyä ämenyä’ ändkqe.

¹⁵ I dqanga nyi tiinjä ätukqe. ‘Naqä Iquki, si tqukikä?’

Nyi yatñqä e vqanga, Naqä Iqu tiinjä ändkqe. ‘Nyi Ämaqä si qui iny-imäkätqänä, Jisasi Iqunä Qäqunqä. ¹⁶ Inäqe tängani, si ävautnä pämä tqävä. Nyi si ätekimqä diñqä äkimeqänä. Si Nyaqä wäunji a äqätätä, nätmätqä täñga hiñuä ae äqunänñqätä, Nyi qänaki mäktquamniqenqätä, awä tññqeqä,’ ändkqe. ¹⁷ ‘Saqä ämaqä Israitqä iquatä, ämaqä huizi iquatä, quvqä ikimäkqanqanqanji, Nyi hñjä ikimäkqumuatmniqe. Nyi si iquauñqe, tiinjä iwimäkqätñqänä äkndowatqänä’ ändkqe. ¹⁸ ‘Iqua hiñuä hiawiqä enqä-pañä äpmenjuwi, hiñuä ängüä qämbñqä iwimäktnqe. Iinjä iwimäkqanqti, iqua hiawiqä ingisatä, Setänä iqueqä yänänänqetä, tuwä äwiyäpu, kñuä äkunmäknäpu, we-hunqä iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, pññqe. Qu iinjä iquwi, Nyi iquauqä quvqe huätä ämamäutmä, ämaqä Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, Nyaqä ämaqä epqä iquatä, anä pmetpnuwiqä’ ändkqe’ ätukqe.

¹⁹ Inqani Poli iqu kukñuä äpakänä tii, ätukqe. “Ämiqä naqä Akripa iquki, nyi nätmätqä haqä yätutani hiñuä äqunqä iunji, tuwä mäwiyqä itmä, kukñuä awä ätuäkminqe. ²⁰ Kinqanäni, Dämaskasi pmeqä iquau ätuätmä, qänakñi, Jerusälemä pmeqä iquautä, qua Jutiya iunji eeqänänä iquautä, itanga Israitqä qäyä etanji huizi iquautä, awä tiinjä ätminqe. ‘He heqä kñui äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqäpiyä. Inji ämaqä, he iinjä ae iquwiñqä näñqä mapñqe, suqä qäyunä imäkpiyä’ ätminqe. ²¹ Nyi iinjä iwimäkqanqenqe, Israitqä iqua, nyi hiqäva-imäkqä anä iu pmetanga, a äñgicätpiyi, pizqä bäsanä-tpu imiñuwiqä. ²² Nätmätqä eeqänä e ätimäkqetani, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkqä nyiyätqätanji, nyi awä ätuätmä, äpmaka äpätñqe, täñga ämaqä yoqä maeqä iquauqätä, yoqä-tänä iquauqätä hiñuä iqi yänänänqä ätqäümä kukñuä sä ätqänä. Nyi kukñuä huitanjä huisä mätmä itñqeqä. Oeyä. Kukñuä nyi awi, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iquatä, Mosisi iquä hiñuiqänä, ‘Iinjä timäuniceqä’ ätminqä iunqänä ätuätñqeqä. ²³ Qu tiinjä ätminjuwiqä. ‘Krais, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu äteqä Iqu, täñjä-hunqä ämetä, äpäkonätä, qua äptepqä iutani anqumñi Iqu-ganä vauäniceqä. Iqu iinjä itä, Israitqä iquautä, ämaqä huizi iquautäni, Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqenqä awä tuäniceqä’ ätminjuwiqä. Nyi asä inä ätuätñqeqä’ ätukqe.

²⁴ Poli iqu kuknuä iinjä tuätqätangä, Pestusi iqu manä yänänäcñqä tiinjä ätukqe. “Poli iquki, si näcñqä kuapänä ämetqänä iutani, qämä-qämä itqänjinyä.”

²⁵ I tquangä Poli iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä yoqä naqä-tänjä Pestusi iquki, nyi qämä-qämä miqä iqänä. Oeyä! Nyi kñuä ängguä indqänätmä, naqä-qakuä ätqänä. ²⁶ Ii tiinjä. Nyi kuknuä ätuätñqe, eeqänäñi zä mäwiqä etanji, ämiqä naqä Akripa iqu-pqä qätä äwiyätä, hinjä äqunäqe, näcñqä ae ämakqeäq. Iinjñqe, nyi zä miqä itmä, kuknuä jänä äyä ätqänä. ²⁷ Ämiqä naqä Akripa iquki, si Goti Iqueqä kuknuä hinjä-tqä iqua äqakuwinqä quuvqä eqiyätqänjinyä, maeqiyqä itqänjinyä? Si quuvqä eqiyätqänjñqe, nyi näcñqä ae eänänä” ätukqe.

²⁸ Inğanji Akripa iqu Poli iqueni, “Änäññqäwä?” ätukqe. “Hea wänqä ipinjä, nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, Iqueqä yoqä-tänjä emqä nyimäkinä?”

²⁹ Poli iqu kimanji, “Nyi ‘Hea wänqäpñqätiyä, quäucñqätiyä?’ kñuä kuapä mindqänqä iqänä” ätukqe. “Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiinjä tumqänä. ‘Si äminiyätqänäpani, ämaqä naqä tqutä, ämaqä qätä änyiyätqänjuwä iquatä, anä pmayä.’ Itanga he eeqänäñi, nyitänji, asänänä iinjä pmetunquä änyinjä. Inäqe he guä hikiqiyäucñqäpñi pmapñqä diñqe, manyññqiyä” ätukqe.

³⁰⁻³¹ Inğanji ämiqä naqä Akripa iqu, qua iu miqä Pestusi iqu, Benasisä, itanga ämaqä qutä anä äpmaminjuwä-pqä iqua, pämä ätqäpiyi, anä hiqñqä ique äväma äwäpu tiinjä ätñguwi. “Ämaqä tqu suqä quvqä hui imäcñqäqänqänä, äpakonätñqä iunqätä, ä guä kikiyäupñqä iunqe, hmanjñä.”

³² Itanga Akripa iqu, Pestusi iqueni tiinjä ätukqe. “Iqu, ‘Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyinjñyä’ matqä-säpi, guä kikiyäueqä anji ävämetä, qanyinä pmequänjñqä.”

Poli iqueqä qanjä Romänqä äukqenqä (27:1-28:16)

27

Qu, Poli ique Romänqä ätuma upñqä, yimbaeu ätkamäupu, äukuwi

¹ Qu nenyqe, “Iqua qua Itali iunqä yimba iu inğanä upñqeqä” ätpiyi, Poli iquesä, ämaqä guä äkikiyäuukuwä huizi iquautänji, mäkä-iqeu miqä hñqueqä hipa iu äwikuwi. Iqueqä yoqe, Juliyusi ique. Iqu Sisa iqueqä mäkä-iqä 100 iquau miqä ique. ² Inğanji ne yimba anä-himqä Aträmitiumätanjä hñque ätkamäukqe. Nesänji, ämaqä Tesälonaika qua Masendonija iutanä hñqutä anänji. Iqueqä yoqe Aristakusi ique. Yimba iqu, anä-himqä, qua naqä Eesiya iu mätnätanjä iquauñqä wätñqä iqanji, ne äväma äukqe. ³ Awinganjä ne anä-himqä Saitona iu iuäqämakqe. Iqinjä Poli iqu, iqueqä näueqä iquau äwimetä, iquauqä yätamäqä metñqä diñqe, Juliyusi iqu ique änguanänjä iwimäkätä, ‘Nñqä’ ätukqe. ⁴ Ne Saitonä ävämeni, yunjä änavqutäwqatqanga, yimba iqu qua Saplusi iunji tuwä ingisa äpaukqe. ⁵ Itanga ne qua Silisiya ingisatä, Pambiliya ingisatänji, eqä-pñä iunji äkeni, anä-himqä Maira, qua Lisiya iu ätimäukqe.

⁶ Iqinjä mäkä-iqeu miqä Juliyusi iqu, anä-himqä Aleksandija iutanä yimba, qua Itali iunqä wätñqä iqanqä hñque ämoqumueqe, ne änatmanji, ique ätkamäukqe. ⁷ Inğanji ne iqi ävämanji, hiunji hñquauñi yunjä yänänäcñqä qunqanqä iutani, yimba iunji qanjä qeiqi-qeiqi äukqe. Yimba iu wäunjä imäkqä iqua, wäunjä yänänäcñqä iqanqä, ne anä-himqä Nindusi-tänjä ingisa ätimäukqe. Iqisanji, yunjä a änakiqätätä, ne äwatunqä anä maeqä iqanji, eqä-pñä manä iuta äväma, eqä-pñä iu äwani, qua eqä-pñä awä iqi witangqä ingisa ätimäukqe. Qua iqueqä yoqe, Kritä. Inqisa äwaqe, Salmona iunqä äktäutangqä iu ämäwqätäuani, Kritä iunji mäwqä ingisa ätimäukqe. ⁸ Ämaqä yimba iu wäunjä imäkqä iqua, wäunjä tnänjä imäkqanqä, ne eqä manji iu äwätanä, anä hñqe qe ätimäukqe. Kiqä yoqe, “Anä yimba iuäqämeqä änguanänjñqä” ätminjuwi. Ii anä-himqä Lasea-tänjä qäqiqiyi.

⁹ Qanjä qeiqi-qeiqi wätqätangu, hiunji kuapänä ae äpäwqanjanji, itanga hiunji naqä, Israitqä iqua buayä manqä ipñqä pmua imäkqä iqu* ae äpäwqanga, hea yimba ängguä uwqe, qäpu ekqe. Iutanji, Poli iqu iquauñi, näcñqä tiinjä äwikqe. ¹⁰ “Ämaqä iquenyä, nyi näcñqä ae ämenänä. Ne tänqä watque, hanä-iqä naqänänji ämoqumuetanä, nätmätqä kuapänänji qui imäknänjñyä. Yquayänqätä, yimba iunqätänä, matqä iqänä. Neyaqä hñä-pmeqä-pqe inänjñqä.” ¹¹ Inäqe mäkä-iqeu miqä iqu, Poli ique qätä mäwiqä itä, yimba iu miqä iquesä, yimba iutanä kawiquesä, qätä äwikqe. ¹² Yimba iuäqämeqä anä iunji, yunjä naqänänjä qunqanga, änguanänjä hmanjñqä. Iutanji, ämaqä yimba iu äpmaminjuwä iutanä kuapänänjä iqua, kuknuä naqä-hñqunä imäkäpu, tiinjä

* 27:9 Hiunji iqueni, Israitqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanä-iqä quwqä suqä quvqä iutani huätä ämamäukqenqä kñuä indqänäpu, buayä manqä iminjuwi.

ätnguiwi. “Ne anä täunji äväma, anä-himqä Piniksi iu ätimäuanä, yunüä naqänäni qäpu qunqanqanqä, ne iu pmetunqeqä.” Piniksi, ii yimba iuäqämeqä anä änguañänjä eä, qua Kritä mäptqä timäucä mäwqä ingisanji. Iu timäucängqeqe, yimba iquauqä hänaqeqe, inji-ingisa änyä.

Yunüä naqä äqunätä, eqä ämngga äpekqenqä

¹³ Yunüä mäptqä timäucä mäwqä ingisanji, hanüä äqunqanji äqumbiyi, qu, “Ne äwatunqenqeqe, qäyunjqä” ätnäpu, yimba a kiqätqä japiñi eyqiyämepu, Kritä-tänjä iu eqä manä iu äukuwi. ¹⁴ Injäqe ne kinä nämä mäwqänqga, yunüä yänänäqngqä, qua Kritä-tänjä ingisa ätimäukqeqe. Yunüä iinjqe, qu, “Yunüä mäptqä timäucä mäwqä awä iqisanjä yunjuiqä” ätmijuiwi. ¹⁵ Inqanji yunjui, yimba iqueni, yänänäqngqä yqutäucanqga, yimbae yunüä timäucäyngisanqä yikti-yakti mianätani, änä mäwqä iani, ne yunjui yimba ique qäyä yqutäutngqä hinjuinä qe äqungqeqe. ¹⁶ Ne iinjä iqa äwani, qua wänqä hmbu eqä awä iqi witanqngqä-tänjä qäqi ätimäukqeqe. Kiqä yoqeqe, Kauta. Ipi ämäwqätäuanani, qua ipu yunjui äminyeqanqga, ne wäunjuä tnänjä itanä, yimba wänqä qänaki äpminqä ique eyqiyämakqeqe. ¹⁷ Inqanji yimba iu wäunjuä imäkkä iqua, ique haqeqi ämaepiyi, guä yänänäqngqä äkiqiyäuekuwi. E imäkipiyi, yimba naqä iqu qui mimäknqä yätngqä diñqeqe, guä äukoquväpu hatnjä äquqotäuekuwi. Itanqga yimba iu wäunjuä imäkkä iqua, “Ne qua naqä Aprika-tänjä qäqiqi ätimäutanä, hikä weä eqä yäpä mänqisa äwinqä iu evqänätanä pmenqunä” knüä indqänäpu, zä kiinjä ipu, tapätapä naqeqe mändi äquvätqiyäwätäpu, yunjui äyqutäwatätngqänä hinjuinä äqunguwi. ¹⁸ Inqanji yunjuitä, eqä ämngga äpeyätäqetä, yänänäqngqä änyäqutäwatätä, popuä qe änakiqäqkqeqe. Iinjinqeqe awinqanji, ämaqä yimba iu wäunjuä imäkkä iqua, yquayä eqä-pnjä iu mamäupnjä ipäqäkuwi. ¹⁹ Itanqga awinqga-mändanji, iqua äwäwa kiinjä ipu, nätmätqä yimba ängua wätngqä imäkkä iutanji tnämäupnjä ipäqäkuwi. ²⁰ Hiunji kuapanänjä iquauñi, mäptqetä, qätäqueqetä, qaquvqä ktqä pmuätäutqätanqga, yunjui yänänäqngqä änyäqutäwatätä, popuä änakiqäka uwqanqenqä, ne knüä tiinjä indqänqeqe. “Ne hänjä mäpmeqä, eeqänänji qui imäknqunä.”

²¹ Ämaqä iqua buayä manqä äpmaka päqtätanqguwänqga, Poli iqu iquauqä awä iqisa pämä ätqäucqeqe, tiinjä ätukqeqe. “Ämaqä iquenä, he nyaqä kuknui qänaknä ipu, Kritä iu mävämeqä-säpi, hanjä-iqä naqänänjä tä mänemeqä itä, itanqga nätmätqä eeqänänji, eqä ique mäwqä iquaningqä. ²² Injäqe tänganji, nyi tiinjä hitmqeqä. He äwqä hanjä enqanquti pämä yänänäqngqä tqäpiyä. Nesanjä hnqqu qui mimäknqä yänqiyä. Yimba iquunä qui imäknänqiyä. ²³ Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquunä, Iqueqä yoqeqe haqeqä ämamäutngqeqä. Itanqga hea tqunenji, Iqueqä enätqä hnqqu äquvepätä nyi-tänjä qäqä täqi ätqäua, tii ändqiyä. ²⁴ ‘Poli iquki, si zä miqä panä! Si äwätinä, ämiqä naqä Sisa iqueqä hipenüä iqi tqäutngqiyä. Qätä tiinjä-pqä inä nyiyä! Ämaqä eeqänänjä, sitä anä äpmenjuwä iqua, qui mimäknqä ipnjä diñqeqe, Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqeqä qätä ae äkiyqeqä’ ändqeqä. ²⁵ Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä tiinjä eqiyätqänänä. Iqu ändqä-pa eeqänänji ätimäunqiyä. Squ miqä yänqiyä. Iinjä ändqenqeqe, he qokä iquenä, zä miqä ipu pämä yänänäqngqä tqäpiyä. ²⁶ Yunjui yimba ique ävqutäwatqanqga, ne qua eqä awä iqi äwinqä huiü evqänätanä pmenqunä” ätukqeqe.

²⁷ Heatqä kuapanä 14 iunji, yunjui eqä-pnjä naqä iu äneyqiyäma ikitqätanqgi, heatqä quaesqä hiqanganji, yimba iu wäunjuä imäkkä iqua, “Yimba iqu eqä manä-tänjä qäqiqi ae ätimäuciyä” knüä indqänqewi. ²⁸ Knüä e indqämbiyi, qu, “Eqä-pnjä yäpä mämnji, mämdiyä, qäqiqätiyä” tpu, iwäsäucqeqe ätnämäupiyi, kiqä hiqngqeqe 40 äqunqiuwi. Yimba wänqäpu nändi tii uwqanqga, qu iwäsäucqeqe anqumä ätnämäupiyi, hiqngqeqe 30 äqunqiuwi. ²⁹ Inqanji yimba iqu hikä kuapanänjä knätanqngqä iu evqänätä, qui imäknqä iinjqe, iqua zä winganji, yimba a kiqätqä japiñä hnqquaqi-hnqquaqi yimba iqueä tuwä ingisa qe ätnämäukuwi. Iinjä imäkipiyi, mäptqeqe maqänä timäutngqenqeqe, tääqä ätqämanmijuiwi. ³⁰ Inqanji iqua yimba ique quwqä-quwänä ävämapnjä ipu, “Ne yimba a kiqätqä japiñä iqueqä himänqisa tnämatunqeqä” quanqä änatäpu, yimba wänqä ique mämä quveqätngqänä ävqutäwatkuwi. ³¹ Qu iinjä imäkätkätanqguwänqga, Poli iqu mäkä-iqeu miqä iqesänä, mäkä-iqä iquautä, tiinjä ätukqeqe. “Ämaqä nänuqga, yimba tqeqe ävämapnjä iquwi, he qui imäkmnjäqäua. Iqua yqänä äpmenjuwi, he qui mimäknqä ipnjäqäua.” ³² Iinjä tqanqga, mäkä-iqä iqua, yimba wänqä iqu eqä-pnjä iu äpäknätä hinqinäwa ängua wetngqä, guä ique a kiqätminqeqe ätäväwatkuwi.

³³ Mäptqä timäutngqä iqanqanji, Poli iqu ämaqä eeqänänjä iqua buayä bnqä knüä ävätä, tiinjä ätukqeqe. “Hiunji 14 päwäqanqga, he ‘Ne äänä nemenqutiyä’ tpu hinjuä äqämbu äpmapu, buayä manqä itqänjuwiqä. ³⁴ Iinjinqeqe nyi he kuknuä yänänäqngqä etqänä. He hänjä pmapnjä diñqeqe, buayä hui ämepu bnqäua. Qätä nyipiyä! Hiqä nyuänjä iutanji, dä hnqqu qui mimäknqä yänä. Oeyä. He eeqänänji, hänjä pmapnjäua”

ätukqe. ³⁵ Iqu iinjä ätuäqe, bretqä ämetä, eeqänänä iqauuqä hinuä iqi, Goti Hanjuwä Iquenyqä ‘änguiqä’ ätuäqe, änätñqä qe ipäqäqke. ³⁶ Inganji ämaqä huizi iqua-pqe äwqä änguänä imbiyi, buayä ämepu qe änguwi. ³⁷ Yimba iunji, ne ämaqä 276 äpmaminqe. ³⁸ Qu buayi äwqä änäpäkpiyitanji, yimba iqu hanjä miqä itñqä diñqe, kuä-witqä yquayä pnqä wiqä iu äwäminqe, eqä-pñä bu ämatnämäukuwi.

Yimba iqu qui imäkñganğa, ne qua iu änguä ätimäukqenqä

³⁹ Mäptqä ae ätimäuqanğa, yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, qua iquenyqä maqñqä epu, “Äkiutiyä” tpu ikuwi. Itanji äuktäutangqä yänji hiä weä äyä witanği äqunquwi. E äqumbiyi, qu, “Yimba iqu äwätä iu evqänätñqä diñqe, ne qäyunä imäkatunquätiyä, ä mimäkqä yatunquätiyä?” knjuä indqänquwi. ⁴⁰ Yamwiqä ipñqä diñqe, qu yimba a kiqätqä japiñä† gue mñä ätäväpu, eqä-pñä iu ävquatämäukuwi. Inganji yimba ique hänaqä ämotquaminjiyä iquaquiyqä gue ewepu, itanğa yunji yimba ique ätuma wätñqe qu tapätapä naqä ique angumä ävatmäkäpu ävquatäwtkuwi. Qu iinjä ae imäkpiyi, yimba iqu hiä weä iqi timäutñqä äukuwi. ⁴¹ Inäqe, yimba iqu hiä weä eqä yäpä mänğisa witanğqä iu evqänğqe. Itanğa kiqä himi hiä weä iu evqänätä iqi pmetanğa, kiqä tuwänğisanji eqä-pñä iqu ämnätä äpäsäqisätäqe qui imäkqke. ⁴² Inganji mäkä-iqä iqua ämaqä guä äqiyänmiñuwä iquautanjä hñqu eqä äñğua äwätä, zä uwqenqä, iquau pizqä päkñqä knjuä indqänquwi. ⁴³ Inäqe iquauqä ämiqä Juliyusi iqu, Poli iqu häñä-pmeqänğqä äwinyätä, iquauqä äwinğqä iutanji, mimäkqä ipñqä iwimäkkqe. Ämaqä eqä-pñä iu äñğua uwqänğqä näqñqä iquauñji, qu-ganä ikuapmäupu, äñğua upñqä ätukqe. ⁴⁴ Itanğa ämaqä huiziquauñji, zä-yänjitä, yimba qui imäkñğqä itä, a ämaqätäpu, äñğua äwäpu qänaki iuäqämapñqä ätukqe. Ne iqu änatqanğqä-pa iinjä imäkani, ne eeqänänä iquene eqä-pñä iutanji, änguänänä iuäqämakque.

28

Poli iqu, qua eqä-pñä awä iqi, Malta iu äpmaminqenqä

¹ Änguänänä iuäqämeni, näqñqä tiñjä ekqueqä. Qua eqä-pñä awä iqi, kiqä yoqe, Malta ivqä. ² Itanğa ämaqä qua iutanjä iqua, suqä änguänänji tiñjä inetquakuwi. Piyä äqiyätä, isqä imänätqätanğqenqä, iqua tä ikepu, ne yeeqä äneyätmakuwi. ³ Inganji Poli iqu tä hui aquvä ämaqiyätä, tä hänaqä äsätanğqä iu äväuekqe. Qänjanuä hñqu, tä yäpä iñğisa äwäminqe, tä tnänjä uwqanğanğa, yäpaqänğisa ätimäuqä, Poli iqueä hipa iu hiqanjä ätutquvä qe äqiyämäminqe. ⁴ Ämaqä iqisanjä iqua, hinuä iinjä äqumbiyi, quwqä-quwä tiñjä ätñquwi. “Hinuä qumbiyä! Tqu, ämaqä pizqä päsqä-qu etanği, iqu eqä-pñä iu mäpäkonğqä iqä-qe, neqä goti suqä quvqenqä kima vqä ii, iqu häñä yqänä pmetñqä iñqe, mäwinğqä iqiyä” ätkuwi. ⁵ Inganji Poli iqu qämäkä iqueni, tä iunqä qe ätasäwqatqke. Inäqe nätmatqä hui iqueni, mäwimeqä ikqe. ⁶ Qokä-apäkä iqua, “Poli iqueqä huiwi ppäkä nyquanğuti, iqu qua iqi äpäknätä äpäkonänğiyä” tpu ipu, hinji hñganğqä äqumbu äpmaminjuwi. Iqueqä huiwiñji, nätmatqä hui mäwimeqä äyä iqanği äqumbiyi, “Tqu, goti hñqueqä” ätñquwi.

⁷ Qua tqu-tänjä qäqiqinji, ämaqä qua iu äpmaminjuwä iquau miqä iqueqä quae. Iqueqä yoqe, Pupulusi ique. Ämaqä iqu iqueqä anjuñqä änätma äwäqe, hiunji hñquaqui-hñqunənä iquauñji, änguänä ämineminqe. ⁸ Inganji Pupulusi iqueqä kaniqu huiwä dnätä, zä-qunätä itä yaqä äwäminqe. Poli iqu ique äwimeqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätä, hipae haqeqi äwiyätä, ique äñğua iwimäkkqe. ⁹ Iqu iinjä imäkqanğa, ämaqä täñä-yaqä äwäminjuwä, qua iutanjä huizi iqua-pqe, Poli ique äwimeqanğuwänğga, iqu iquauñji äñğua inä iwimäkkqe. ¹⁰ Iqu qunji äñğua iinjä iwimäkqanğqenqä, qu nenji, suqä änguänänjinä inemäkkkuwi. Qanjuä hñquacu-hñque ae äpäwqanğa, ne yimba iu ävämetunquä iqañğua, nätmatqä äwa iminğquä isua yätämäkqä änekuwi.

Poli iqu, Romä iu ätimäukqenqä

¹¹ Ne qua Malta iunji, qanjuä hñquaqui-hñque ae äpmentanji, yimba anjä-himqä Aleksandiya iutanjä hñque ätkamäuätanä äukqe. Yimba iqu yunjuä naqänänğanğanji qua iu äpmaminqe. Iqueqä himänğisanji, goti Susi iqueqä ymeqä qäyawä iquaquiyqä ktqä-tänjiqä. ¹² Ne äwani, anjä-himqä Sirakyusi iu ätimäuani, hiunji hñquaqui-hñque äpmakque. ¹³ Iqinji ävämeni, anjä-himqä Rengiumä iu ätimäukque. Awinğanji yunjuä, mäptqä timäuqä mäwqä iñğisa qunğanğa, iqi ävämeni, hiunji hñquaqui qanjä äwani, anjä-himqä Puteoli iu ätimäukque. ¹⁴ Iqinji ne quuvqä heqiyqä iquau äwimeqanğua, qu ne hiunji 7 anä pmetunquä yatñqä änekuwi. E äpmentanji, ne iquau ävämanji, anjä-himqä naqä Romänğqä äukqe. ¹⁵ Quuvqä heqiyqä Romätanjä iqua, qu nenyqä, “Qanjä

† 27:40 27:29

äpätqänäüä” tqangä äwipiya, hänaqä awä iqi äminatunqä äpkuwi. Inğanji qutanä hñquatä maketqä aquväqñqä, kiqä yoqe Apiyusi iu qe ämingque. Itanğa huizi iquatäni, ne anä, ‘Hiqaqä Yakuä Awämä Uwqä Hñquaqui-hñqueyqä’ ätminuwä iu qe ämingque. Poli iqu iquau hinuä äqunäqä, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätätä, iqueqä äwqä yänänäqñqä ämakqä. ¹⁶ Itanğa, ne Romä iu ätimäuanani, yäpä ingisa uwqauñqä, ämaqä Romä iu miqä iqua, Poli iquenyqe, “Iqu anä hñque kiqä-kiuänä pmetanğuti, mäkä-iqä hñqu hinuä äqunä ämiqatñqeqä” ätkuwi.

Poli iqu, Romä iu kuknuä awä ätuminñeqä

¹⁷ Poli iqu Romä iunji, hiunji hñquaqui-hñque ae äpmeqetani, iqu Israitqä iqi äpmaminuwä iquauqä naqä iquau tääqä ätuätumakqä. Qu aquvä ae äqänğanğuwänğani, iqu iquauñi tii ätukqä. “Tatqä-guäkauä, Israitqä iqueneqä yoqetä, neqä atqä-awäkauqä suqä-pqetäni, mändi kittqämqä diñqe, nyi suqä quvqä hui mimäkqä iminñeqä. Inäqä qu nyi Jerusälemä iu guä ängiqiyäpu, Romätanä iquauä hipaeu äpmuatänjikuwiqä. ¹⁸ Itanğa Romätanä iqua nyaqä manji qätä änyiyäpu, nqä suqenqä näqñqä mapñqä yatñqä änyipiya, hinuä tiñä äñqänğuwiqä. Nyi pizqä bäkñqä diñqe, nyaqä suqä quvqä aanqä etanği, qu nyi huätä nyivquatämäupñqä ikuwiqä. ¹⁹ Iñä iqanğuwinqe, Israitqä iqua, Romätanä iquau äkasuwä tqauñğuwänğani, nqä nyämaqeuni, nätmätqä huiñqä kuknuä mitmqe hma qäyä hitanğqä-qe, hänaqä minqä iqanği, nyi ‘Nyaqä kukñui, ämiqä naqä Sisa iqu änyiwäseyätñqeqä’ ätkqeqä. ²⁰ Nätmätqä iñji, nyi näunänämä änyimakqä etanği, nyi he hinuä eqänätmä kuknuä hitapmätmä tääqä iñqä etätmeqä. Israitqä eeqänänä iqua, nätmätqenqä kjuä yänänäqñqä ämepu hinuä äqambu äpmeñuwä iunqä, nyi-pqe inä äqänmä äpmeñänä. Nyi a tä ängiqätänqä, kiqä quati, iquesanänñqä” ätukqä.

²¹ Iqu iñä tquanğa, qu iqueni tiñä ätkuwi. “Ämaqä Jutiyatanä iqua, sinyqä awä natpñqe, pipa hui maqiyqä ikuwiqä. Itanğa Israitqä iquautanä hñqu äpätä, sinyqä kuknuä quvqä hui mänatqä ikqeqä. ²² Israitqä iqunesanä hñqua, kjuä änyä-hänji indqänğanğuwinqä, ämaqä qua eeqänänä iutanä iqua, kuknuä ququvqä ätätqänjuwiqä. Ne iññä näqñqä metunqä, si tqä kjuä indqänqä awä tqanğtqä, qätä kiyatunqä äpquän” ätkuwi.

²³ Qu hiunji hñque atänuä ipiya, ämaqä kuapänänji, anä Poli iqu pmetanğqä iunqä inga äpkuwi. Qu ziqñitä äpmakuwi, awiyqeunqä äpmetqutpiyä iunji, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqätä, Jisasi Iquenyqätä, näqñqä qeiqinyä äwikqä. Qu Jisasi Iquenyqä näqñqä äñguä ämepu quuvqä hiqäpñqä iñqä, iqu kuknuä-suqä Mosisi iqu äqäkqeutatä, Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, ämetä, awä ätuminñqe. ²⁴ Iqu awä iñä ätuminñqä iñqä, ämaqä hñqua, “Kukñuä tä, qäyuna ätqiyä” kjuä indqänğanğuwänğa, huiziqua iqueqä kukñujñqä quuvqä maeqiyqä ikuwi. ²⁵ Iquauqä awä iqisanji, qu kuknuä mäkä äunäpiyitanji, ävämapñqä iqanğuwänğa, Poli iqu kuknuä hui inä qe ätukqä. “Dñä Äñguä Iqu, kuknuä naqä-qakuänänji, tawäkau äyä ätukqeqä. Iqu hinuä-tqä Asayä iqueqä manjitanji, tiñä ätukqeqä.

²⁶ *‘Qokä-apäkä iquauñqä äwätinä, tiñä tuvä. “He kukñuä qätä äwika äwäpiyä-qe, kiqä quatinqe änyä maqñqä hipnuwiqä. He hinuä äqunğua äwäpiyä-qe, nätmätqä hñquenyqe näqñqä maeqä ipnuwiqä.”* ²⁷ *Ämaqä iñä iqua näqñqä äñguä mämeqänqe, quwqä nyuänji woyqä ae imaqundänğqeqä. Kukñuä qätä äñguä mäwiyqänqe, quwqä qäte, ae imaqundänğqeqä. Nätmätqä hinuä äñguä mäqunqä ipñqe, quwqä hinuä-pqe, ae yämaqundi inğqeqä. Qu iñä mimäkqä-säpi, quwqä kñui äkunmäknäpu, Nyinyñqä anğumä quvepñanğpi, ga Nyi iquauñi äñguä iwimäkqäminjñqä.**

²⁸ Inäqä he näqñqä tiñä hipñqeqä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä anğui itmetñqä imäkätñqenqä, Iqu ne Israitqä iquene qäyä etanği huiziquauñqä, kuknuä ae ändowatkqeqä. Kukñuä iñji, qu qätä wipnuwiqä.” ²⁹ Poli iqu iñä tqanği äwipiya, iqua iqueni ävämakuwä.

³⁰⁻³¹ Quvüküä hñquaqunji, Poli iqu anä ämätqä kanique mbqä ävätä, iu äpmaminñqe. I pmetanğqänğa ämaqä ique äwimeqanğuwä iquauñi, iqu yeeqä ävätmetä, Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqä kukñui, zä miqä, pemä itä, awä ätuätä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näqñqä äwiminñqe. Iqu iñä tqanğenqä, ämaqä hñqu pmua mäwimäkqä iminñqe.

* 28:27 Asayä 6:9-10

Tuwanuä, Poli iqu Romä pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hijuiqänä iquvi

Poli iqu anä-himqä Romä iunqä äwätä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-täñi, iqi pmetanquwä iquatä, anä pmapñqä wingangqetani, tuwanuä tä äqäkqe. Iqueqä äwinqce, qutäñi wänqäpu ae äpmeqetani, qua naqä Spenqä iunqä äwätä, Jisasi Iqueqä kukñuä äñgui, awä tquätñqä iinqe. Tuwanuä iquesani, Poli iqu kukñuä awi, Kraisi Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-täñi ätnänä iqinya ätuätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmeññqä, ätätä äqäkqe.

Kinjanäñi, Poli iqu qokä-apäkä Kraisi Iqueqä yoqä-tänqä Romä iu pmeqä iquauñi, “Nyi henyqä knuä kuapä indqänätmä, Goti Iqu he yätamäkqä hiyatñqä yatñqä äwätmä, tääqä hea ique-ique ätuätqänänä” ätuätä äqäkqe. Iqu qänakñi, tuwanuä iqueqä qakuñqce, tii äqäkqe. “Ämaqce, quuvqä eqiyquwitani, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hijuä iqisanñi, jänänqä timäupñqä iinqe.” (1:17) Iqu tiinä-pqä ätkqe. Qokä-apäkä eeqänänñi, Israitqä iquautanä, ä yäpaqänqisanñi iquautanä qäyä etanqi, qu eeqänänñi, qokä-apäkä suqä quvqä imäkqä iquae. I etanqgetani, qu hänä pmeñnuwänqce, Goti Iqu qunqä qeqä ätumuäkätä, angumä itmetñqä inqe. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu angumä itmeqanqi, ga iqua Goti Iqueqä näueqä-qua epu, Jisasi Kraisi Iqueqä känguäka ipñqä.

Goti Iqu ämaqä hñqce anqi itmeqanqutqe, iqueqä hänä-pmeqce, hänñi menä. Goti Iqu iquätä anä pmetanquti, Iqueqä Dñä Äñguä Iqu iqueni manquä winyätänä. Iinñ etanqi, yänänäñqä, suqä quvqetata, äpakonqetatanñi, ämaqä ique kändi äkittqiyätä ique ämitñqce, hanjuä winä. Inñi saptä 5 iquesa 8 dunqe, Poli iqu kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqetanä qakuñqetä, Dñä Äñguä Iqueqä yänänäñqä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauqä hänä-pmeqä iu äwitñqenqätä, ätätä äqäkqe.

Inñi saptä 9 iquesa 11 iunqe, Poli iqu hanñ-iqä naqä ique äwimakqenqä awä ätätä äqäkqe. Iqu ämaqä Israitqä iutanä ique. Ga Israitqä iqua, Goti Iqu, Iqueqä ämaqä-qua hipñqä atäunjuä ikqä iquayi. Itanqi iquautanä kuapänänñi, qu Jisasi Ique tuwä äwimiñjuwä iquai. Israitqä iqua qäyä etanqi huizi iquautanñi, kuapänänñi Jisasi Iqueqä kukñui qänakñä imiñjuwä-qe, Israitqä iquautanñi, kuapänä ma. Poli iqu, “Israitqä iqua qämä-qämä ipu, nätmatqä naqänänñi, Goti Iqu iquau iwimäkäniqenqä hijuä äñguä mäqunquä imiñjuwä iutayqä” ätätä äqäkqe. Itanqi iqu knui, qänakñi qokä-apäkä Israitqä iutanä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe mapnuwänqänä, indqänqce.

Yäpakä iqinji, Poli iqu ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänqä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmeññqä, ätätä äqäkqe. Iqu kukñuä kuapänänñi, suqä, ämaqä huiunqä kiinñ äwinqä iinqä, ätätä äqäkqe. Suqä huiziuñqä inä ätätä äqäkqe, tiinñi. Goti Iqueqä wäunui imäkqä inqätä, gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmeqä inqätä, itanqa ämaqä huizi iquau yätamäkqä iqä inqätänñi.

Kukñuä äñguä we-hunqä-tänñiqä

¹ Poli iquänä, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä imäkqä iquñi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-tänñi awä tñqä dinqä atäunjuä änyiyätä, Iqueqä wäunjuä iinqä änanowatkqä iquñqä. ² Hijuiqänänñi, Goti Iqu kukñuä äñguä we-hunqä-tänñi ii, guä ämäsuätä, Iqueqä kukñuä hijuä-tqä iquau tquanqi, iqua Iqueqä bukä iu äqäkuwi. ³ Ii kukñuä äñguänänñi, Iqueqä Ymeqä Iquenyqeyi. Iqu ämaqä huiwä-tänñi, Dewiti iquesa ätimäukqe. ⁴ Itanqa Ymeqä Iqu, quuvqce-qu Goti Iqueqänänñä etanqi, Goti Iqu, Ique qä äptekuwä iuta ävauqumuatätä, Iqueqä Ymeqä yänänäñqä-qu atäunjuä äwikqe. Iqu Jisasi Kraisi neqä Naqä Iquvi. ⁵ Iqueqä hipa iutanñi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta äñguä inemäkätä, itanqa, Jisasi Iqueqä wäunjuä imäkatunquä änanowatkqe. Wäunjuä iinñ, ämaqä eeqänänñä iutanñi, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukñui qänakñä ipñqce, awä tqueyi. ⁶ Ämaqä iinñ iquautanñi, he-pqä inänqce. He Jisasi Kraisi Iqueqä tääqce qätä ae äwiyäpu, Iqueqänänñänqä enuwitayi. ⁷ Nyi tuwanuä tä, he ämaqä Romä pmeqä Goti Hanjuwä Iqu henyqä kiinñ winganqi, Iqueqänänqä tääqä etätmakqä iquenyqä äqiyqä. Neqä Goti Apiqutä, itanqa Naqä Jisasi Kraisi Iquätä, qeqä imänqceuta hingi etapäsinyä, äwqä hanjuä imbu pmetññqä emäqkinyä.

Poli iqu, Goti Iquenyqä tääqä ätminqenqä

⁸ Kinjanäni, tiinjä hitmqe. Qua eeqänänä iunji, ämaqe, heqä quuvqä yänänäqñqä heqiyqanguwinqä quea ätätqänuwitani, nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta Goti Iqueni, ‘ännguiqä’ ätuätqänä. ⁹ Nyi Goti Iqueqä wäunui, kukñuä ängüä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä awä ätätmä, yänä äqänmä imäkätqänä. Inji nyaqä tääqä ätuätmänggani, henyqä kñuä indqänätñqä iinjä kukñui, naqä-qakuä etanqgeñqe, Iqueqä-kiuä näqñqä-tänä Iquvqä. ¹⁰ Hea ique-iqueni, Iquenyqä tääqä tmqä imäkätmänggani, Iqu äwinqangutqe, nyi henyqä pmqä hänaqenqä qävqä nyiyätñqä, yatñqä yänänäqñqä ävätqänä. ¹¹ Yatñqä ii, nyi he hiñuä hiqänmqä kiinjä änyinätñqä iutayi. He yänänäqñqä emäkätñqä iinjqe, nätmätqä Dñä Ängüä Iquesa hitapmqä änyinqiyä. ¹² Nqä kñuä indqänqe, tiinjä. “Heyaqä quuvqä heqiyqä iunji, yätämäkqä hiyqangundi, ga he nyaqeu nyiyqangpi, iutani eeque yänänäqñqä imäkñatunqque.”

¹³ Nyämaqäüä, nyi he tiinjñqä näqñqä ängüänä epñqä änyinqi. Nyi wäunui, Israitqä qäyä etanji huiziuqä awä iqi imäkkqe, häukuä äwäkkqä-pa, heyaqä awä iqñi, nyi wäunüä imäkmqe, häukuä witñqä iinjqe, hea kuapänäni, nyi emamqä kñuä indqänätñqe. Inäqe hea ique-iqueni, nätmätqe ätimäüätä, hoptäwä änyiyätñqe. ¹⁴ Wäunüä Goti Iqu ändapqqe, ämaqä Grikä iquautä, ä huizi iquautä, itanga ämaqä näqñqä-tänä iquautä, ä näqñqä maeqä iquautä, awä tumqä iinä ändapqqe. ¹⁵ Itani, he Romä pmeqä iquenä-pqe, kukñuä ängüä we-hunqä-täni awä hitmqä iinjqe, nyaqä äwqe änyivauqi.

Kukñuä ängüä we-hunqä-täni, ii Goti Iqueqä yänänäqñqeyi

¹⁶ Kukñuä ängüä we-hunqä-täniñqe, nyi womba miqunji. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqe, ämaqä quuvqä eqämipqä iquau angumä itmeniqä iinjqeyi. Kinjanäni, Israitqä iquau-ganä, itanga ämaqä huizi-pqä iquauñi, inä itmeniqe. ¹⁷ Itanga kukñuä ängüänäni, Goti Iqu, Iqueqä suqä jänänä iuta ämaqä-qunenyqe, ‘jänänäñquaiqä’ tätnqä iinjqä ätnänäqi itkimäkqiyä. Ämaqe, quuvqä eqiyquwitani, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisanji, jänänä timäupñqä iinjqe. Ii kukñui, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa, “Nqä ämaqä jänänänä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, häñä pmenqiyä.”*

Suqä quvqä huitanä-huitani imäkqenqä

¹⁸ Ämaqe, suqä Goti Iqu äwinyätangqä iunji tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkätqätanguwitani, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä yätu äpme, Iqueqä äwqä tnäni, ätnänäqi itkimäkqiyä. Qu quvqä iinjä imäkätqänuwu, kukñuä naqä-qakuä iqueni mändi äkittiqiyätqänäü. ¹⁹ Iqueqä suqä kuapänäñqe, Goti Iqu ämaqä tqauu ae ämotquakqetani, qu näqñqä ae ekuwä-qe, mändi äkittiqiyätqänä. ²⁰ Iqu nätmätqä eeqänäni ätimäütñqä ipäqäka äpätñqe, tänga täsä enqä-qae, ämaqä iqua, Iqueqä suqetä Iqueqä yänänäqñqetä, hiñui änä mäqunquä ipiyä-qe, qu Iqu nätmätqä wäunüä imäkkqä iunji, hiñuä äqunäpu, Iqueqä nätmätqä iquaquninyqe, näqñqä qäyunä mapnä. Iinjä iutani, qu “Ne Iquenyqä maqñqä itanitani, quvqä maequneyqe” matqä ipnä.

²¹ Ii tiinjä etanjiyi. Iquenyqä näqñqä iinjä epiyä-qe, qu, ‘Iqu Goti naqä-qakuä Iqueqe’ kñuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mävaqumuatqä ipu, Iqueni, ‘ännguiqä’ mätquä iminwi. Oeyä. Iqua kñuä qämä-qämä ipu, kñuä indqänqetä, näqñqetä maeqä, hiawinqä ingisa äpmeñuwä-pa ekuwi. ²² Iqua, ‘Ne näqñqä-tänquneyqä’ ätätqänuwä-qe, maqñqä naqä-qakuänänä-qua ätimäukuwi. ²³ Qu Goti Hanjuwä Mapäkonqä Iquesä, nätmätqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä iquesä, tuwä äwipiyyi, ktqe, ämaqä äpäkonqä iquauqetä, ynñä iquauqetä, yaqeqä huitanä-huitanä iquauqetä, qämäkä huitanä-huitanä iquauqetä imäkäpu, nätmätqä iquauñqe, qonä woktäuqäpñqä ipäqäkuwi.

²⁴ Qu iinjä imäkqanguwitani, Goti Hanjuwä Iqu, quvqä quvqä imäkqänqä äwinyätñqä iu qänaknä ipñqä hiñuinä äqunqqe. Itani quvqä kñuä quvqe, suqä kiyä mätqä iquau imäkqñqä indqänäpu, quwqä huiwi qäyunä mimiñqä ipu, iqa äumiñuwi.

²⁵ Qu Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänäni, tuwä äwiyäpu, quangä di ämakuwi. Itanga qu qonä äwoktäupu, yäpä iqi äpmamiñuwi, Goti nätmätqä eeqänä imäkkqä Iquenyqä ma, nätmätqä Iqu imäkkqä iinjänä iqa äumiñuwi. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu eeqänä imäkkqetani, hea ique-iqueni, ämaqä iquene, Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuquatuñquänäyi. Ii naqä-qakuwi.

²⁶ Qu iinjä imäkqanguwitani, Goti Hanjuwä Iqu, suqä womba inqä ii, qäyä imäkkqä uwqäpñqä hiñuinä äqunqqe. Ga apäkä iua, qokiquatä hiqaqä anä wiqä suqä qäyunänäni, ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvämbñqä ipäqäkuwi. ²⁷ Asä inji, qokä iqua-pqe, apäkitä hiqaqä anä wiqä suqä iunji ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvämbñqä iqu,

* 1:17 Hapakukä 2:4

yänänäqñqä ätimäukqe. Inji qokä iqua suqä womba meqä ii imäkmbiyi, quvqä iinjä iqueqä kimañi, qäyunä ämakuwi.

²⁸ Qu suqä Goti Iquenyqä kñuä indqänqä iunji, tuwä ävqanquwitanji, ga Iqu, quwqä kñuä quvqä iu indqänäpu, suqä qäyunänä iu mimäqä pa ipñqä hiñuinä äquggqe. ²⁹ Inji suqä Goti Iqu mäwiñqä inqeu, suqä quvqeu, aquvü maqiyqä ique, ññ quvqä iwitqueqä itäñji, kuapänä imäkätqänä. Itanqa suqä huiziuqä nätmätqenqä qeqä tqüä, ämaqä pizqä päsqä, kukñuä mäkä-huñqä, qanqä imäkqä, ä quvqä iwitquetä, ewiqä tqä-pqe, kuapänä itqänä. ³⁰ Huiziuqä suqenqä awä ätuäkipu, hñqenqä tuwänqji kukñuä ätäpu qui imäkqä, mä Goti Hanjuwä Iquenyqä wiunqä iqä, hñquau hñgisanä tqüä, ämaqä mñqce ‘quvqeqä’ ätäpu, quwqä yoqenä haqeu maeqä, suqä quvqä änyä-hänñinqä indqänäpu imäkqä iu, itanqa känäqä-kanunjuauqä kukñui qätä mäwiyqä ipu, itqänjuwä iquayi. ³¹ Itanqa tii-pqä inänji. Kñuä indqänqä änggui mindqänqä ipu, quwqä kukñuä du qänaki miqä ipu, ämaqeuñqä qeqä mäwutqä, ä huäqä mäwunqä itqänjuwä iquayi. ³² Goti Iqu qäyunä iwäsäutä, “Ämaqä iinjä imäkmpiqä iqua äpakombñqänänqä” ätkqenqce, iqua näqñqä qäyä epu, quwqä-quwä imäkäpu, ämaqä huizi ii imäkmpiqä iquauñi, “Yqänä imäkpiyä” tqä-quaiqä.

2

Goti Iqueqä iwäsäuqenqä

¹ Inji he huizi iquauñqce, “Quvqä-quaiqä” ätäpu iwäsäutqänjuwä eeqänänä iquenä, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwä, he asä inä imäkätqänjuwitanji, “Ne quvqä maequneyqce” matqä ipnä. He iquauñqce, “Suqä quvqä iinjä imäkqä-quaiqä” ätäpiyänqanji, hiqä-heonqä-pqe inä tmbñqce. ² Ne näqñqce. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä suqä quvqä iinjä imäkätqänjuwä iquauñi, kima ävätäqänqanji, qäyunänä vänä. ³ Si huizi iquauñqce, “Iqua suqä iinjä imäkquaiqä” ätätnä, asänä imäkqä iquki, “Goti Iqu ämaqeu kukñuä mitqeuñi, ämäwqätäumniqueqä” kñuä kiyä? ⁴ Goti Hanjuwä Iqu ängüä ikitquetä, hea quäuqä sinyqä hiñuä äqänä äpme, tqä suqä quvqenqä kima maqänä mäktapqä itñqce. Iqu äñguä kuapänä e qäyä ikitqeqanqceñqce, ii nätmätqä hiñqinqä enqä-panä äqunänqä? Iqu äñguä iinjä ikitquetñqce, ii, si tqä kñuä äkunmäknätinä, suqä quvqä vquatämäutñqä iñqce, äktma äwätñqeyi.

⁵ Si tqä kñuä iunji qñqanä äyetnä, suqä quvqä iuta makunmäknqä itnänqanji, Goti Iqueqä äwqä tnäñi, aquvü ämaqiyätqänñiyä. Hiunji Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnäñi ätnänä iqi ämaetä, kukñuä jänä imäkätäqänqanji, tqä kima qäyunänji, inqga matñi. ⁶ “Goti Iqu qokä-apäkä hñqunä-hñqunäñi, suqä qu imäkätqänjuwä iñqce kima äväniqeqä.”* ⁷ Ämaqä yänä äqänäpu, wäunjuä äñguä imäkäpiyitanji, yoqä naqä ämepu, mapäkonqä ipñqä, Goti Hanjuwä Iqutä quamä anä pmeñqä hänaqenqä qävqä itqänjuwä iquauñi, Goti Iqu hänä hea ique-ique pmeqä väñqiyä. ⁸ I etanqä-qe, ämaqä kñui, quwqä-quwänqänä indqänäpu, kukñuä naqä-qakuä iu tuwä äwiyäpu, suqä Goti Iqu mäwinyätanqñqä iu qänaki itqänjuwä iquauñi, Iqueqä äwqä tnänä yänänäqñqänänji, äväñqiyä. ⁹ Ämaqä eeqänänä suqä quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, hanä-iqä naqänänñitä, täñä-huñqetänji, äwimeñqiyä. Israitqä iquau-ganä äwimeqetanji, huizi Israitqä qäyä etanqji huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä. ¹⁰ Iinjä etanqji ämaqä eeqänänä suqä äñguä imäkätqänjuwä iquauñi, quamä pmeqä äñguänänñitä, yoqä naqetä, itanqa äwqä hanjuä inqä itäñji, Israitqä iquau-ganä äwimeqetanji, huizi Israitqä qäyä etanqji huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä. ¹¹ Ii tiñä etanqiyi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänä iquauñi, asänänä iwäsäuanä.

Kukñuä-suqenqä

¹² Israitqä iqua qäyä etanqji huiziqua, qu kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqce, maeqä-quai. Qutanä suqä quvqä imäkätqänjuwä eeqänänä iqua, qu kukñuä-suqce maeqä ipiyä-qe, qui imäkmbnuwi. Itanqa Israitqä kukñuä-suqä ämepu, suqä quvqä imäkätqänjuwä eeqänänä iqua, Goti Iqu kukñuä-suqetä iwäsäuqanqce, qu qui imäkmbnuwi. ¹³ Ämaqce, Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänänä timäpuñqä iqua, kukñuä-suqce qätä hiñginäwä äwiyätqänjuwä ma, qätä äwiyäpu qänaknä itqänjuwä iquayi. ¹⁴ Israitqä iqua qäyä etanqji huiziqua, kukñuä-suqce maeqä epiyä-qe, quwqä kñuä indqänqä iuta ämepu, kukñuä-suqce qänaknä ipiyänqanji, iqua kukñuä-suqä ii maeqä qäyä epu, quwqä-quwä kukñuä-suqä enqä-panuayi. ¹⁵ Iinjä ipiyä iutanji, tiññinqä motquapnä. Goti Iqueqä kukñuä-suqce, ämaqeuqä yäpä inqisa ae äqiyekqä äwi,† kiqä wäunju imäkänä. Inji quwqä suqä-iwäsäuqñqä kñuä imñä-pqe, asänä motquenä. Hñqanä-pqe ‘Suqä

* 2:6 Apqä Bukä 62:12; Quamä-pmeqä 24:12 † 2:15 Järämai 31:33; Asayä 51:7

qäyunä imäkqeqä¹ indqänäpu, hñganji ‘Qäyunä manä’ knuä indqämbnä. ¹⁶ Nyi kuknuä äñguä we-hunqä-täñi awä ätuätñqä-pa, hiunji qänakñanganji, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Ique wänuä vqanqa, Iqu ämaqeqä suqä knuä zä äwiñqä eeqänänjä inqä iwäsäuniqe.

Israitqä iquauqä suqä imänqä inqe

¹⁷ Itanji tängganji, nyi he, “Israitqä iquautanä iquneyqä” änyuätñätqänjuwä iquenä hitmqe. He imänäpu, “Kuknuä-suqä iqu yätamäqä neyänqiyä” knuä indqänäpu, “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquneyqä” ätätqänjuwä iquenji. ¹⁸ Qu kuknuä-suqä iuta ämetquakuwitanji, he Goti Iqueqä äwiñqä inqä näqñqä ämepu, suqä qäyunänjä, huizi iquau ämäwqätäunqenqe, ‘äñguänänjiqä’ ätätqänjä. ¹⁹⁻²⁰ Itanqa näqñqetä, kuknuä naqä-qakuitä, kuknuä-suqä iu witanqgetanji, he knuä yänänäqñqe, “Ne ämaqä hinjuä pisqä iquauñi, hänaqe ämotquetanä, ämaqä hiawiqä imä pmetanquwä iquauqä we-hunqä-qune eanä, ämaqä maqñqä itanquwä iquau ämotqeqä-qune eanä, itanqa ymeqä wänqä isuañi, knuä vqä iquneyqä” indqänätqänjä. ²¹ Inji he qokä-apäkä iunä motqeqä iquenä, hiqä-hiuänji mämitquatñqe, sunqä itqänjuwi? He awi, “Quwä mämeqä pambiyä” tqä iquenä, quwä ämetqänjuwäta? ²² “Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqe” tqä iquenä, he quvqä inji imäkätqänjuwäta? He goti quanqä iquauñqä maenqä itñqä iquenä, iquauqä hiqäva-imäkqä anä iuta quwä ämetqänjuwäta? ²³ He hiqä yoqe haqeqä ämamänäpu, “Goti Iqueqä kuknuä-suqe ämenunä” tqunenä, kuknuä-suqe ävasuäpiyitanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, qui äyä imäkätqänjä. ²⁴ Ii, Goti Iqueqä bukä iu, kuknuä tiñji ätä äqänänqä-payi. *“Hiyaqä quvqä iutanji, Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä äkasuwä kuknuä ätäpu, mäñdi äkittqiyätqänjä.”*†

Suqä, huiwä häuä ktänqenqä

²⁵ Si Goti Iqueqä kuknuä-suqä eeqänänjä iu qänaki iqanqtqe, Israitqä iquneyqä suqä huiwä häuä ktäuqä iqu, yätamäqä kiyänä. Inäqe, qu saqä huiwi häuä qäyä äkktäukuwä-qe, si kuknuä-suqe ävakutqe, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua enqä-parä esñi. ²⁶ Iutanji ämaqä häuä maktänqä hñqu, kuknuä-suqe qäyunänä qänaki iqanqtqe, Goti Iqu iquenji, häuä ktänqä iquatänjä, asänänjä enqä-parä qunänä. ²⁷ Itanqa kuknuä-suqä-tänjä eänä, huiwä häuä ktänqä iquki, kuknuä-suqe ävasuqanqtqe, ämaqä huiwi häuä maktänqä, kuknuä-suqe qänaki imitätqä iqu, tqä suqä quvqe, ätnänjä iqi makiyänä. ²⁸ Nyi naqä-qakuä, “Israitqä iquñqä” tqe, ii nätmätqä huiwitanjä manä. Itanqa suqä huiwä häuä ktänqä-pqe, ii nätmätqä huiwitanjä manä. ²⁹ Israitqä naqä-qakuä-qu-tiyä-qe, iqueqä qeqä-quuvqä imñji, ne hinjuä mäqñqä yanä. Itanqa, suqä huiwä häuä ktänqä naqä-qakuä iqu, kuknuä-suqeta ma, Dñä Äñguä Iqu qeqä-quuvqä imñji imäkänä. Ämaqä injä iqu, yoqä naqä meqe, ämaqä iquauqä hinjuä iqisa ma, Goti Hanjuwä Iquesayi.

3

Goti Iqueqä suqä iwäsäunqenqä

¹ Nyi naqä-qakuä i tqanqundqe, änäññqäwä? Israitqä iqua, injä eänjuwitanji, yätamäqä äki metqänjä? Suqä huiwä häuä ktänqä iqu, yätamäqä äänä väniqi? ² Täukue! Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauñi, nätmätqä huitanjä-huitanjä äñguänänjinä ävätqä. Kinganänjiq, Iqu Iqueqä kukñui, iqua ämiqänqä äwikqe. ³ Inji iquautanjä hñqua, kuknuä täunji qänaknä miqä iminjuwitanji, änäññqäwä? Iutanji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äñguä wimäkätñqä ätukqä iu mimäkqä yäniqi? ⁴ Oeyä! Matimäuqä yänä! Ämaqä eeqänänjä quanqä tätqätanquwä-qe, naqä-qakuä tqe, Goti Hanjuwä Iqunänjqä. Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa,

*“Tqä kuknuä naqä-qakuä etanqenqe, qu hinjuä qumbñqäuä. Itanqa qu Si quvqä imäkätqänñqä ktanqñpqe, Si ämäwqätätñqinyä.”**

⁵⁻⁶ Inji, neqä suqä quvqä iquesa, Goti Iqueqä suqä jänänänji, ätnänjä iqi ämotquetñqe, änäännyä tatanquäwä? Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä iqenqä äwqä tnänjä imäkätä, kima äñätapätñqä inqe, “Iqu, jänänänjä miqä itqänä” tatanquäta? Oeyä, kuknuä inji, ii ämaqä iquneyqä knuä iutanäyi. Goti Hanjuwä Iqu suqä jänänjinä mimäkqä-säpi, Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä suqenqe, miwäsäuqä iquänñqä. ⁷ Ämaqä iquneyqä knuä iutanjä yatñqä huiziqu, tiñyi. “Nyaqä kuknuä quanqä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä naqä-qakuä ätnänjä ingisa ätimäuätä, Iqueqä yoqä naqä qonätñqä iwimäkätñqe, Iqu nyinji, ‘Suqä quvqä imäkqä-qukiqä’ änyuändätä, kima quvqe sunqä dapätñqäwä?” ⁸ Kuknuä inji qäyunä etanqutqe, tiñjä tatanque. “Nätmatqä äñguä hui timäuätñqe, ne

† 2:24 Asayä 52:5; Esekijälä 36:20 * 3:4 Apqä Bukä 51:4

suqä quvqä hñqu yqä imäkänä.” Ämaqä hñqua neqä yoqä mäнди äkittqiyäpu, quangä tii ätätqänä. “Iqua, kukñuä quvqä iinjä isua, ätätqänjuwä iquaiqä.” Ämaqä nenyqä ii ätätqänjuwä iqua, quvqä iquesa kima mapnuwänqce, ii qäyunäyi.

Eequne, suqä quvqä imäkätunquenqä

⁹ Änäñjätiiyä? Israitqä iqune, ämaqä huiziquaunji ämäwqätäunju? Oeyä, ne ae äyä ätätunqce. “Israitqä iqunesä, Grikä iquatäni, eequne suqä quvqä iqueqä yänänänqçqä iqueä yäpä iqi äpmenä, suqä quvqä imäkkqämanätqunjunä.” ¹⁰ Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänqçqä-payi.

“Ämaqä suqä jänänänjini imäkkce, aañä hma naqä-qakuä eänä. ¹¹ Ämaqä näñqçqä äñguänänjä-täni, hma etanji, Goti Iqu qutä pmeqänqce, qävqä miqä itqänjä. ¹² Ämaqe, hänaqä äñguä iunji ävquatämäupu, eeqänäni, quvqenä ätimäukuwi. Auä, ämaqä suqä äñguä imäkkce, aañä hma naqä-qakuä eä.”†

¹³ “Quwqä manjitanji quangä kukñuä kuapänä ätätqänjuwi, ii tiinjä enqä-manji. Qu ämaqä pizqä qua äptepu, hovqce mämatnye qä itqänjuwä enqä-parjiyi.”‡

“Quwqä kukñuä ätäpiyi, qämäkä iqua, ämaqeu qui imäkätqänjuwä-parjiyi.”§

¹⁴ “Quwqä äwqä tnäni äpakänä munätanqçetanji, ämaqeu qui imäkkpñqä ätqca äwätqänjä.”

¹⁵ “Qu maqänä äwäpu, ämaqä pizqä äpäsätqänjuwi. ¹⁶ Ga im-imä äupiysi, nätmätqä qui imäkäpu, ämaqeu hanjä-iqä ävätqänjuwi. ¹⁷ Itanga, huiziquatä äwqä naqä-hñqunä änyäpu pmetpñqce, mañqçqä enjuwä iquayi.”*

¹⁸ “Qu Goti Iqu yoqä naqä ämenqçqä iinjce, kñuä mämeqä ipu, zä mäwinqçqä itqänjä.”†

¹⁹ Ne tiinjñqä näñqçqä äyüwä. Kukñuä-suqä Goti Iqueqä bukiu äqänänqçqä eeqänänäni, ämaqä kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmeñjuwä iquau ätuätñqce. Iutanji ämaqä im-imdanjä eeqänänjä iqune, Goti Iqueqä hiñuä iqini, neqä suqä quvqenqce, “Iinjä-iinjäqä” matqä itanä, Iqueqä änewäsäuqä iunä äpmeñju. ²⁰ Ii tiinjä etanji. Kukñuä-suqce, näyaqä suqä quvqä iinjänä ämänätquetçäuä. Itanji kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iutanji, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini, jänänjuwa matimäuqä ipnä.‡

Goti Iqu, quuvqä eqämipqä iquau, jänänjuwa iwimäkätñqenqä

²¹ Itanji tänganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hänaqce, qokä-apäkiu jänänänjä wimäkätñqce, ae ämänätqueqce. Ii kukñuä-suqä iu qänaknä iqeuta, matimäuqä yänä. Hänaqä iquneyqce, kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkkqä iutatä, bukä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, äqänänä. ²² Hänaqä tä, tiinjä. Qokä-apäkä, Jisasi Kraisi Iquenqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu eeqänänji, jänänänjä wimäkänä. Israitqä iqunenqçqä, ä huizi iquauñqä huänqce, qäqunäyi. ²³ Ne eeqä asänänjä iqune, suqä quvqä imäkätunquä-qae, Iqueqä ktqä inemäkkqce, a maqätqä inju. ²⁴ Itanga Kraisi Jisasi Iqu anqumä mbqä äneyämakçetanji, Goti Hanjuwä Iqu, eeqä asänänjä iqunenqçce qeqä äwimänätä, hiñji änatapätä, jänänjä inemäkätqäuä. ²⁵ Iqu, Jisasi Iqu äpakönätä, Iqueqä häneqetä, quuvqä heqiyqä iquauqä suqä quvqetanä kimanji, huätä muämäutñqä atäunjuä ikqce. Iqu iinjä imäkkqce, ii Iqueqä suqce, jänänänjä etanqçenqçqä ämänätquetñqä diñqeyi. Hiñjuiqänänji, ämaqe suqä quvqä imäkkqanqçuwänqga, Iqu qeiqinyä imäkätä, kimanji maqänä mäwqä qäyä iminjä-qe, Iqueqä suqä jänänänjä iu qänaknä yqänä iminjceqä. ²⁶ Iqu ämaqe uqä suqä quvqä iutanä kimanji, Jisasi Ique äwikkçetanji, ne Iquenyqä näñqçqä tiinjä ämetqänju. Iqu suqä jänänänjinä Imäkkqä-qu eäqce, ga ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämipqä iquau, jänänänjä Iwimäkkqä Inänjä-qu eänä.

²⁷ Itanji ämaqä-qune, neqä yoqä haqeu ämamänätunqce, iinjä änäännyä tatunqce? Ii qäpu ae ekqce. Qäpunji, suqä äsquesa ekqäwä? Kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iquesa ma, oee. Yoqä haqeu mamänqçqä iqu, quuvqä heqiyqä iquesanä qäpu ekqce. ²⁸ Ii ne näñqçqä tiinjñqä ämakquä iutanjiyi. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini jänänjä timäupñqce, kukñuä-suqä qänaknä iqä iquesanä hmanji. Ii hänaqä quuvqä heqiyqä iquesanänji. ²⁹ Kukñuä ii qäyuta, ä Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauqä Goti Iqunända? Iqu ämaqä huizi iquauqä-pqce, hmända? Oee, Iqu, huizi iquauqä Goti inänji. ³⁰ Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-küänänji. Iqu, Israitqä huiwä häuä ktänqçqä iquatä, huizi häuä maktänqçqä iquatä, Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanguwitanä, jänänänjä Iwimäkänqce.

† 3:12 Apqä Bukä 14:1-3; 53:1-3 ‡ 3:13 Apqä Bukä 5:9 § 3:13 Apqä Bukä 140:3 * 3:17 Asayä 59:7-8
† 3:18 Apqä Bukä 36:1 ‡ 3:20 Apqä Bukä 143:2

³¹ Ä ne quuvqä heqiyqenqä iinjä ätätanitanj, kuknjuä-suqe mäнди äkittqiyätänä, aanqä äyä imäkätunquäta? Aanä oeyä! Ne kuknjuä-suqä iqueni, yänänäñqä ätqätetunqce.

4

Aprähämä iqueqä quuvqä heqiyqenqä

¹ I etanqqä-qe, Israitqä iqueneqä awä kinganänjä Aprähämä iquenyqe, ne suänyä tatonquäwä? Hänaqä Goti Iqueqä hinjuä iqi jänänjä timäucänqce, iqu hinjuä äsque äqunqqäwä? ² Iqu suqä änguinä imäkminqeta, ämaqä jänänjä-qu eqä-säpi, iqueqä yoqe, kiqä-kiuä hageu vauquumatunquäninji. Itanji Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqisanji, iinjä mimäqä yänä. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kuknjuä äkinqä ätnänqenqce, kjuä mapiyä. “*Aprähämä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanji, Iqu ‘Ämaqä jänänjueqä’ ätkqeä.*” ätä äqänä.*

⁴ Ämaqä hñqu wäunüä imäkätä, iuta mbqä ämeqä di, ii, wäunüä kaniqu qeqä imänqeta mävgä iqi. Oeyä. Mbqä ii, wäunüä iutanä kimanji. ⁵ Iinjä etanqqä-qe, ämaqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqinji jänänänjä-qu pmetnqä dinqce, hñjua-hñjua mimäqä itä, quuvqce, Goti Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauñi, jänänänjä wimäkätñqenqä eqiyätñqä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Jänänänjukuiyqä’ ätuätqäüä. ⁶ Dewiti iqu-pqä kuknjuä asä ii enqä-ma, ätkqe. Ämaqä suqä ängüä mimäqä qäyä etanqä, Goti Iqu, quñi, ‘Jänänänjuaiqä’ ätuätqä iqua, ängüä äpmepu, aquvänä ipñqä iinjä tii ätätä äqäkce.

⁷ “*Ämaqä, kuknjuä-suqeu tuwä äwipu, quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu, quvqä quvqe hinjuä anji mäqunquä yätñqä, huätä muämäucanqutqe, qu ängüä äpmepu, aquvänä ipñqäüä.*”

⁸ *Naqä Iqu, ämaqä hñqeqä suqä quvqä dinqä kjuä anqumä mindqänqä iquangutqe, iqu ängüä äpme, aquvänä iquätñqeqä*” ätkqe.†

⁹ Ängüä äpme aquvänä iqä iinj, ii ämaqä huiwä häuä ktänqä iquanqänändanä, ä ämaqä huiwä häuä maktänqä iquanqä-pqe, inändanä? Ne tiinjä äyä ätätqänju. “Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iqueqä quuvqä heqiyqenqä kjuä indqänätä, “Ämaqä jänänjueqä’ ätkqeä” ätätqänju. ¹⁰ Inji Goti Iqu iinjä ätukqe, Aprähämä iqu äänä pmetanqay? Iqu huiwä häuä äe äktänqänqata, ä änä etanqata? Iqu huiwä häuä maktänqä änä etanqay. ¹¹ Suqä huiwä häuä ktäuce, kiqä quati tiinji. Aprähämä iqu huiwä häuä maktänqä yqänä äpmeqänqanji, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqanji, Goti Iqu, “Ämaqä jänänjukuiyqä” ätukqe. Itanji Goti Hanjuwä Iqu suqä huiwä häuä ktäucä ii, iqu ämaqä jänänjä-qu pmetñqenqä hiñqä enqä-pa äwikkce. Iinjä etanji Aprähämä iqu, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iuta, ämaqä jänänänjä ätimäupqä iquauqä kawä kinganänjä iquvi. ¹² Itanqä iqu ämaqä huiwä häuä ktänqä iqunesanjä hñquauqä kawiqu inänji. Ii ämaqä huiwä häuä äktänäpu, quuvqce, neqä awä Aprähämä iqu huiwä häuä maktänqänqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä-pa, eqiyätqänjuwä iquay.

Goti Hanjuwä Iqu, kuknjuä guä ämäsäukqenqä

¹³ Hinjuqänänji Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iquesä, iqueqä kaqä-kawäkautä, qua eeqänänji iquau äväniqä dinqce, kuknjuä guä ämäsäukqce. Inqäe kuknjuä guä i ämäsäukqce, ii Aprähämä iqu kuknjuä-suqä hui qänaki iminqä iuta ma, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, jänänänjä-qu ätimäukqä iutayi. ¹⁴ Ii tiinjä etanqiyi. Ämaqä kuknjuä-suqeu qänaki imipqä iqua, nätmätqä Goti Iqu äväniñqä kuknjuä guä ämäsäukqä iunji ämeqä-säpi, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqe, hinginqä hetäninqä. Itanqä kuknjuä Goti Iqu guä ämäsäukqce, aanqä inä hetäninqä. ¹⁵ Ne näñqce. Kuknjuä-suqä iqesanji, ämaqce, iqu ävausäpiyitanji, Goti Iqueqä äwqä tnäñi ämapnä. I etanqqä-qe, kuknjuä-suqe maeqä enqce, ämaqce iqu mävausqä ipnä.

¹⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iquenyqätä, kaqä-kawäka qänaki timäupnuwä iquauñqätä, qeqä wimänqanji, nätmätqä hingi väniñqä, kuknjuä guä ämäsäukqce. Inji, kaqä-kawäka eeqänänjä iqua, mapñqä iinjä kuknjuä guä ämäsäukqce, ii ämaqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäpñqä iquauñqänänji. Auä, kuknjuä guä ämäsäukqce, ämaqä, kuknjuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmeñjuwä iquauñqänä ma, ämaqä quuvqä Aprähämä iqu eqäkqä-pa eqäpñqä iquauñqä-pqe inäyi. Aprähämä iqu, eequneqä awä kinganänjä iquvi. ¹⁷ Ii Goti Iqueqä bukä iu tii ätänqä-payi. “*Nyi si hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiquki ikimäkqeä.*”‡

* 4:3 Ipäqäqä 15:6 † 4:8 Apqä Bukä 32:1-2 ‡ 4:17 Ipäqäqä 17:5

Kuknjuä tä, Goti Iqueqä hinuä iqi, guä yänänäqñqäñqä ämäsänä äwi, qäyunä ätimäunqiyä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iquauñi, häñä-pmeqä anji Vqu eä, itanğa nätmatqä matimäuqä yqänä etanğuti, tääqä Tuätumeqä Ique. Iqu iinjä itñqetani, Aprähämä iqu Iquenyqä quuvqä eqäminqce. ¹⁸⁻¹⁹ Goti Iqu ii ätukqänğani, Aprähämä iqu, iqueqä quvaukui 100 ae äpawätä, mändi eätä, äpakonätñqä iminqce. Itanğa iqueqä apäkä Serai, ii qokitqä ae ekqe. Inji, iqu, “Ye e äpmeyitani, äänä timäunqutiyä?” knuä ii qäyä wiyqanğqä-qe, iqu quuvqenä eqiyätä, hinuä äqänä äpmainqce. Ga Goti Iqu, “*Taqä-tawäka kuapänänä timäupnuwiqä*”^S ätukqä-pa, iqu hueqä-himqä kuapänänä iuqä kawiqu ekqe. Auä, iqu iyaquiyqä huiwiñqä knuä indqänätäqä-qe, iqueqä quuvqä heqiyqce, hanuä mäwiqä, yänänäqñqä eqäminqce. ²⁰⁻²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kuknjuä guä ämäsaukqenqce, Aprähämä iqu äwqä hñquaqu minqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutä, “Goti Iqu imäkäninğqä kuknjuä guä ae ämäsaukqce, qäyunä imäkänqiyä,” näqñqä anğuanänänä ämetä, quuvqä eqiyätäqetani, yänänäqñqä imäkñminqce. ²² Injā etanği, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iqueqä quuvqä heqiyenqä knuä indqänätä, iqenyqce, “Ämaqä jänänueqä” ätkqce.

²³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu, “*Iqueqä quuvqä heqiyqeta, Ämaqä jänänueqä ätkqeqä*” äqänänqce, Goti Iqu Aprähämä iqenyqänä matqä ikqe. Oeyä. ²⁴ Ii nenyqä-pqce inänji. Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Iqu äpakonğangan, Ique angumä ävauqumuatqçetani, ne-pqce, Goti Iquenyqä quuvqä inä eqiyätqanju. Iutani Iqu, näyaqä quuvqä heqiyenqä knuä indqänätä, nenyqä-pqce, “Ämaqä jänänueqä” tätnqceqä. ²⁵ Jisasi Iquenji, Goti Hanjuwä Iqu, näyaqä suqä quvqenqä qäyä päkonätñqä, hinuinä äqunğqce. Itani Iqu Iquenji, ne ämaqä jänänänä nemäkätñqce, qua äptekuwä iuta äyä ävauqumuatqçce.

5

Goti Iqutä, äwqä naqä-hñqunä iñqenqä

¹ Inji ne quuvqä ae äyä eqiyätqätanğju, Goti Hanjuwä Iqu neñi, qokä-apäkä jänänjune äyä inemäkkqce. Injā etanği neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu inemäqçanği, ne Goti Iqutänji, äwqä naqä-hñqunä änyanä äpmerju. ² Itani Jisasi Iqu neñi, hänaqce qñqanä eqqä-pa nauteyqanği, ne quuvqä eqiyätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänğeta hinqi vqä yäpä inğisa äpaquvätanä, i äpmerju. Itanğa ne, Goti Hanjuwä Iqu inätmetä, qäukuä yätunji, Iqutä quamä anä anğuanänänä pmetunquä dinğä, hinuä äqänanä äpmerju. Inqce, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänju. ³ Itanğa ne aquvänänñi, iñqänä miqä äyä itqänunä. Oeyä. Ne aquvänänñi, hanä-iqä äneqeğä iñqä-pqce, inä itqänunä. Ii ne tiñinğqä näqñqä etanğiyi. Hanä-iqä iqu, äpakänä tqäuatunqenqä yänänäqñqä inemäkänä. ⁴ Itanğa ne yänänäqñqä e ätqäuatäqetani, ne suqä Goti Iqu äwinyänğä iu imäkätanä, Ique yeeqä iwimäkänä. Ga ne iinjā imäkätäqetani, Iqu ne yätamäqä neyätñqä dinğä, hinuä äqänanä pmetanä. ⁵ Itanğa Dñä Anğua Goti Iqu änatapqä Iqu, Goti Iqueqä suqä ämaqeuñqä kiñjā äwinyänğce, näyaqä äwqeu änyuänaiqçetani, ne Goti Iquenyqä hinuä äqänanä äpmetaqänğani, hinqinäwa äqunanä pmeqänğä manä.

⁶ Goti Iqueqä suqä ämaqeuñqä kiñjā äwinyänğce, tiñji. Ne neqä suqä quvqce huätä mamänatunquä, yänänäqñqä maeqä etanğani, hea Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqänğani, Kraisi Iqu, ämaqä Goti Ique tuwä äwiyätunquä iqune, anğumä inetmeniqä iñqä äpakonğqce. ⁷ Ämaqä jänänä hñqueqä yätamäqçenqce, ämaqä nesanä hñqu äpakonätñqce, äänä mäqumuetunquäwä? Aanqe! Ämaqä suqä aanä anğuanänänä imäkqä hñqueqä yätamäqçenqce, hñqu äpakonätñqätiyä, ä mäpakonqä yätñqätiyä? ⁸ Ii etanğqä-qe, ne ämaqä suqä quvqä imäkqune yqänä pmetanğua, Kraisi Iqu ne yätamäqä neyätñqä äpakonğqce. Suqä iinjā iutani, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä kiñjā äwinyänğce, äyä ämänätquakqce. ⁹ Kraisi Iqu äpakonätä, Iqueqä häneqä äpawäkqce, Goti Iqu, häneqä iuta ne jänänjune inemäkkqce. Injā etanği ne täñğani, näqñqä tiñjā hiatunqceqä. Goti Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauñi, Iqueqä äwqä tnänjā iuta kima vqanğutqänğani, Kraisi Iqu ne qui mimäkñqä anğuanä pmetunquä, yätamäqä neyänqiyä. ¹⁰ Auä, ne Goti Iqueqä himä-wiunğä iunji, qäpu imäketa, ne Goti Hanjuwä Iqutä äwqä naqä-hñqunä änyanä pmetunquä, inemäkkqce. Inji ne äwqä naqä-hñqunä änyanä e äpmetanitanji, näqñqä tiñjā hiatunqceqä. Ymeqä Iqu häñä äpmetäqçetani, ne qui mimäkñqä anğuanä pmetunquä inemäkäniqeqä. ¹¹ Itanğa nätmatqä hui-pqce inänğqä.

Neqä Naqä, Jisasi Kraisi Iqu, ne Goti Iqutä äwqä naqä-huinyä nyatunquä imäkkqetani, ne aquvnä itanä, Goti Iqueqä yoqe, haqeu ämamäutqänju.

Atamä iquesani, äpäkonqeyi. Jisasi Iquesani, hänjä-pmeqeyi.

¹² Iutani ne tiinjinqä näqñqeqä. Ämaqä hñjunä, Goti Iqueqä kukñui ävaukukqä iutani, suqä quvqe qua täu ätimäukqe. Iutani suqä quvqä iqueqä kimanji, äpäkonqä iqu ätimäukqe. Asä iinji, ämaqä eeqänäni, suqä quvqä imäqñguwitanji, äpäkonqä iqu wimeqangi äpäkonätqänjä. ¹³ Goti Iqu kukñuä-suqe mäwqä änä etanjanji, ämaqe, qua täunji suqä quvqä imäkmijnuwä-qe, kukñuä-suqe aanqä etanji, Goti Iqu, “Qu kukñui ävausatqänjäuä” matqä iminjqe. ¹⁴ Injqe Atamä iqu äpmaminqeta, Mosisi iqu äpmaminqanjanqe, ämaqe, suqä quvqä Atamä iqu imäkkqä-pa asänäni mimäqkä itqätanquwä-qe, äpäkonqä iqu ämaqä eeqänänjä iquauñi, äyä ämiminjqe.

Atamä iqu, Ämaqä qänaki timäuniqä Iqueqä ktqä enqä-panä-qe. ¹⁵ I etanji Atamä iqueqä suqä quvqä itä, nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu qeqä imänqeta hinji äwikqetäni, asänänjä hmanji. Ämaqä hinjuiqänä iqueqä quvqetani, qokä-apäkä eeqänäni äyä äpäkonätqänjä. Itanqa Goti Iqu qeqä wimänqeta yätamäqetä, nätmätqä Ämaqä Qänakñä, Jisasi Kraisi Iqu qeqä wimänqeta hinji äwikqetäni, äpäkonqä iunji ämäwqätäutä, ämaqä kuapanä yqänä äwimetqäüä. ¹⁶ Tiinjä-pqe inänji. Nätmätqä äñgui, Goti Hanjuwä Iqu hinji äwikqetä, itanqa nätmätqä hinjuiqänä iqueqä suqä quvqeta ätimäukqetäni, asänänjä hmanji. Oeyä. Ämaqä hinjuiqänä iqu, suqä quvqä hñjunä imäqñangi, Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ämitätä, tii ätkqe. “Qu eeqänäni qui imäkmbñqeqä.” Itanji nätmätqä äñguä, Goti Iqu hinji äwikqe, tiinji. Ämaqe, suqä quvqä kuapanä imäqñanguwänjanji, Goti Hanjuwä Iqu qeqä wimänqangi, qokä-apäkä iunji, jänänjä iwimäkkqe. ¹⁷ Itanqa ämaqä hinjuiqänä iqu, kukñui ävausatä quvqä imäkkqetani, äpäkonqä iqu ämiqä enqä-pa naqä ätimäutä, ämaqä eeqänänjä iunji, ämiminjqe. Naqä-qakuä qeñä-qe, aanä naqä-qakuänänji, tiinji. Goti Iqu qeqä kiinjä wimänqangi, ämaqeu jänänänjä hinji iwimäkkqe, äpäkonqä iqueni mäñdi äkittiqyanä. Ämaqä ii ämapqä iqua, qu hänjä äpmpu, ämiqä enqä-pa miqäpnuwi. Qu iinjä timäupñqe, Ämaqä Qänakñä, Jisasi Kraisi Iqueqä wäñjuä iutayi.

¹⁸ Anqumñi, ne tiinjinqä kñuä äñguänänjä indqänatunjqe. Ämaqä hinjuiqänä iqu, Goti Iqueqä kukñuiñi ävaukukqetani, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä eeqänänjinjqe, “Qui imäkmbñqeqä” ätkqe. I etanji, Ämaqä Qänakñä Iqu, suqä jänänji imäkkqetani, Goti Iqu, ämaqä eeqänänjä jänänjä epu, hänjä yqänä pmpenjqä, hänaqä imäuekqe. ¹⁹ Ämaqä hinjuiqänä iqu, Goti Iqueqä kukñui hñgisa ikqetani, qokä-apäki kuapanänji, suqä quvqä imäqkä ekuwi. I etanji, Ämaqä Qänakñä Iqu, Goti Iqueqä kukñui qänaknä iminqetani, Goti Iqu qokä-apäkä kuapanänji, jänänjä iwimäkäniqe.

²⁰ Goti Iqu qänakñi, kukñuä-suqä äwikqe, ii ämaqe, kuapanä ävausqanquwinqä näqñqä mapñqä, iinjä äwikqe. Injqe, ämaqe, suqä quvqä imäqka uwqanquwänqa, Goti Hanjuwä Iqueqä qunqä qeqä wimänqeta hinji vqe, aanä yändiqä ävätqäüä. ²¹ Ii tiinjä iunqeyi. Suqä quvqä iqu, ämaqeu äpäkonqä iunqä ämiminjqä-pa, Goti Iqueqä qeqä wimänqeta hinji vqe, iqueni ämäwqätäutä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä wäñjuä iutani, ne jänänänjä eätanä, hea ique-ique pmequnqä ämineyaniqe.

6

Suqä quvqe, ämaqeu äpakänä mämiqenqä

¹ Iinjä etanqetani, ne äänä tatonquäwä? “Goti Hanjuwä Iqueqä nenyqä qeqä imänqeta hinji vqe, aanä yändiqä väniqä iinjqe, suqä quvqä yqänä imäkatunqeqä” tatonquäta? ² Aanä oeyqä, änä matqä yanä. Suqä quvqä imäqkä iunqje, ne ämaqä pizqä äpäkonquwä enqä-panune eätanä, huätä ae ävquatämäukqe. Inji ne qänakñäni, suqä iqueni yqänänji, äänä iquatuñqje? ³ Asñä ämetanä, Kraisi Jisasi Iqutä ämuäñnänquä iquene, iinjä dutani, Iqutä anä äpäkonqje. He iinjqe änyä maqñqä enä? ⁴ Itanji ne asñä ämetanä, Kraisi Iqutä anä äpäkonqje, Goti Kaniqu nenji, Kraisi Iqutä qua anä äptänaike. Inji Iqu Iqueqä yänänänqñqä naqänänjä itänji, Kraisi Ique qua äptekuwä iuta ävaqumuatqänjanji, ne-pqe, suqä qanqanä imäkmijnquä-pa mimikqä, hänjä-pmeqä änyä-hänjä iquenyä metatunqenqä, inä änevauqumuatqje.

⁵ Ne Kraisi Iqutä ämuäñnanä, Iqu äpäkonqä-pa äpäkonqje, inji Iqu anqumä ävaukqä-pa, ne-pqä asä ii vauaniqu. ⁶ Ne tiinjinqä näqñqe. Neqä huiwä iqueqä äwinjqe, ii Kraisi Iqutä zä-huätatä äunätä, anä äpäkonjiyi. Ii, suqä quvqä iqueqä yänänänqñqä

neyaqä huiwä iu wäunüä imitätqä di, qäpu eqanquti, ne suqä quvqä iqueqä wäunüä-wiyqä mäpmeqä yatunqä diñqeyi. ⁷ Ii tiinjä etanji. Ämaqä tqu-tqu ae äpâkonätqe, suqä quvqä iqueqä yäpä imdani, huätä ae ävämeqe.

⁸ Augä. Ne Kraisi Iqutä anä äpâkongqä iquene, Iqutä häñä anä pmetunqenqä kuknüä iquenqe, quuvqä eqiyätqänju. ⁹ Quuvqä ii eqiyätunqje, ne näñqä tii itanitaniji. Kraisi Iqu qua äptekuwä iuta angumä ae ävaukqetani, äpâkonqä iqu, Iquen mäñdi kittqiyätqä yänänäñqä hma etanji, ga Iqu anqunji, mapâkonqä yäniqe. ¹⁰ Iqu hñqunä qe äpâkonqje. Itanji Iqu iinjä imäkätä, suqä quvqä iqueqä yänänäñqje aarqä imäkkqe. Itanji Iqu häñä äpmenqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäutñqä äpme. ¹¹ Inji he kñuä asä ii indqämbñqe. He Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbiyitani, he-pqä inä äpâkonäpu, suqä quvqä iqueqä yäpä iqinyqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqä äpmenä.

¹² Iinjä etanqgetani, hiqä huiwi äpâkonätñqä iqueni, suqä quvqä iqu ique ämitñqä diñqe, hiñuinä mäqunqä pambiyä. He ique hiñuinä qunqanqje, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkñqä, etma wänqiyä. ¹³ Itanja he suqä Goti Iqu mäwiñqä itñqä di imäkqänqe, hiqä yukä-hipa itä, huiwä iutanä huizi itä, suqä quvqä mäwqä ipñqeqä. Oeyä. He ämaqä qua äpteqeuta angumä ävauäpu, häñä äpmeñuwitani, hiqä-hiuä, Goti Hanjuwä Ique wimbiyä. Itanja he suqä jänänji imäkñqä iinjqe, Goti Hanjuwä Iqu hiqä huiwä iutanä eqänänji, ämitñqä hiñuinä qumbiyä. ¹⁴ He tägganji, kuknüä-suqä iunji yäpä iqi mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi vqä yäpä iqi äpmeñuwitani, suqä quvqä iqu, he mämeqä yänqiyä.

Goti Iqueqä wäunüä-wiyqä hiñginqä imäkqenqä

¹⁵ Inji ne iinjä äpmeñqetani, änäñgä? Ämaqä hñqqa, “Ne qeqä imänqeta hiñgi vqä kuapänä metunqä diñqe, suqä quvqä, yqänä imäkqa uwquatuñqeqä” ätäqtänä. Aanqe, änä mimäkqä yanä. ¹⁶ Änäñqäwäwä? He änyä maqñqä erjä? He ämaqä hñqeqä kukñui, qänaknä ipñqä hiqä-hiuä äwimbqe, he iqueqä wäunüä-wiyqä hiñginqä pmeñqäüä. Ämaqä, suqä quvqä iqueqä wäunüä-wiyqä äpmamipqä iqua, iuta pizqä päkombnä. Inäqe ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänaknä iqä äpmamipqä iqua, iutani qokä-apäkä jänänji timäupñqäüä. ¹⁷ Nyi Goti Hanjuwä Iqueni, ‘änqiuqä’ ätquä. Hiñqianäñji, he suqä quvqä iqueqä wäunüä-wiyqä äpmamijuwä. Itanji qänakndani, he Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, ämaqä hñquauqä manä iuta qätä äwikuwitani, qänaknä iqäpñqä quuvqä äyä eqäkuwi. ¹⁸ He suqä quvqä iqu, guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hiñuinä eqänäwqatätä, suqä jänänji iqueqä wäunüä-wiyqä äyä epmuatekqe.

¹⁹ Hiqä huiwi yänänäñqä maeqä eäpu, kuknüä yänänäñqje mämeqä iqanquwitani, nyi suqä ne näñqä ämenqä iuta ämetmä, kuknüä ktqä etqänä. Hiñqianäñji, he suqä kiyämätqetä, kuknüä-suqeu hñgisanä iqetä, hiqä huiwä iutanä eqänänji ämitñqä hiñuinä äqunäpu, kuknüä-suqe ävauäpu äyä äpmamijuwä. Itanji tägganji, hiqä huiwi, suqä jänänji iqueqä wäunüä-wiyqä pmetñqä hiñuinä qumbiyä. Iutani, he Goti Iqu enqä-pa, jänänjuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä pmeñqänänjä.

²⁰ He suqä quvqä iqueqä wäunüä-wiyqä äpmamijänqani, suqä jänänji iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iminjuwä. ²¹ Suqä he inja imäkminjuwä iinjqe, tägganji he womba enyänä. Itanja suqä inja imäkminjuwä iutani, nätmätqä äñguänänji äki ämaminjuwäwä? Aanqeqä. Suqä iutani, ämaqä äpâkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä ipnä. ²² He, suqä quvqä iqu guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hiñuinä eqänäwqatätä, Iqueqä wäunüä-wiyqä äyä epmuatekqeqä. Itanja iutani, he tägganji nätmätqä tä ämenä. He Goti Iqu enqä-pa, jänänjuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä äpmenä. Itanja iutani, he häñä hea ique-ique pmeñqäüä. ²³ Auä, suqä quvqä imäkätäñuwitani kimani, äpâkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä iqä iiji. Inäqe nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi änätapätñqe, ii ne hea ique-ique pmeqänqeyi. Hänäpmeqe, ne Kraisi Jisasi, neqä Naqä Iqutä ämuännanä iuta ämetqänju.

7

Kuknüä ktqe, suqä ämanqä iunqä

¹ Nyämaqäüä, he kuknüä-suqenqä näñqä äñguä metanqä, nyi kuknüä tä, etqä. Ämaqä mapâkonqä häñä yqänä äpmeñuwä, qunä kuknüä-suqeu yäpä imä äpmenä. ² Inji apäkä qokä-tänji, kiqä qokiqi häñä yqänä äpmamitätqe, suqä qokä-apäkä ämanqä iqu kiqä qokiqesä ämuämuännyenqiyä. Itanqä-qe, kiqä qokiqi äpâkonätqe, suqä iinjä iqu, apäkä iinjä mämiqä iqanquti, ii iyyqä äwiñqeuä imäkänqiyä. ³ Iinjä etanqgetani, kiqä qokiqi häñä yqänä pmetanquti, ämaqä hñqu-mändä ii meqanqutqe, qu, “Apäkä

iinji, hingināwa qanā iikiqiyā” tñḡqāuā. Iinjā etanḡqā-qe, iiyqā qokiqu ae āpākonātqē, ii suqā iinjā iqueqā yāpā imā māpmeqā yāñqiyā. Inji, āmaqā hñqu-mānda inga āmeqāqe, qu kukñuā iinjī, anḡinji matqā ipñqāuā.

⁴ Nyāmaqāuā, he iinjā enqā-panjiyi. He Kraisi Iqueqā huiwitā āmuāñmbiyitani, he āpākonāpu, kukñuā-suqā iqueqā yāpā ingisa māpmeqā injā. Ii āmaqā Hñqu-mānda he apākā enqā-ma emakqā iyi. āmaqā Iqu, ne suqā āñguā Goti Iqu āwinyāñqā iunā imākquatunquā iinjqe, qua āptekuwā iuta anḡumā āvauskqā Iquvi. ⁵ Ne Kraisi Iqutā mamuāññqā, huiwā iqueqā āwiñqā iunā qānaki iminḡuāñḡanji, kukñuā-suqā ique qātā āwiyānitani, nāyaqā huiwā eeqānāñā iunji, āwiñqā quvqe ānevauqumuatqanḡi, ne suqā quvqā imākātānā, āpākonātunquā iunḡā watunquā āpmaminḡe. ⁶ Itanḡi tāñḡanji, kukñuā-suqā ne a nakiqātātñqā iqu, āpākonātānā āvāmenitani, iqueqā yāpā iqi māpmeqā inju. Iutani ne wāunquā imākātunḡe, ii kukñuā-suqā bukā iu āqānāñḡe qānaknā itanita ma, ii Dñā Anḡuā Iqueqā suqā hāñiu qānaknā itunquā iutayi.

Kukñuā-suqā iqueqā wāunḡinḡā

⁷ Itanḡa kukñuā-suqā iqu, āwiñqā quvqe āvauqumuatqanḡi, ne suqā quvqā imākminḡuā iinjqe, “Kukñuā-suqā iqu, nātmatqā quvqā, suqā quvqā enqā-paniqā” tātunquāta? Oeyā, ānā matqā yanā. Nyi suqā quvqā āki-ākinḡā nāñḡqā āmakqe, kukñuā-suqā iqesānāñji. Kukñuā-suqēunji, tiinjā ātānā. “*Si āmaqā hñqueqā nātmatqā iunji, hiñuā aowā māquñquā panā.*”^{*} Iinjā matqā-sāpi, suqā iinjā iquēñqe, ‘Ii quvqe, nāñḡqā maeqā iqāminji. ⁸ Kukñuā-suqēunji, hiñuā aowā-ñḡñḡqā ātnāñqā iqesāñi, suqā quvqā iqu nyaqā kñuā indqāñqe, ānyivauqumuatāta, nātmatqā kuapāññinḡā hiñuā aowā qunmqā nyimākḡqe. Kukñuā-suqā iqu, aañqā hiqā-sāpi, suqā quvqā iqu, āmaqā ae āpākonḡuwā-pa, yāññāñḡqā maeqā hetāninji. ⁹ Kiñḡanāñji, nyi ymeqā wāñḡā-qunā, kukñuā-suqā iquēñqā mañḡqā emā, hāñā āpmaminḡe. Itanḡi qānakñi, nyi kukñuā-suqēñqā āmāmitani, suqā quvqā iqu āvauqanḡi, ga nāñḡe, ‘Nyi Goti Iqueqā hiñuā iqinji, pizqā-qunḡqā’ āmakqe. ¹⁰ Kukñuā-suqā iqu, āmaqē hāñā-pmeqā vātñqā qāyā etanḡqā-qe, nyi ique qānaknā vqā iinjā yāññāñḡqā maeqā eāmā, iqesa āpākonḡqēñqā nāñḡqā āmakqe. ¹¹ Auā, suqā quvqā iqu, kukñuā-suqā iqesāñi, quañḡā nyimākātā, pizqā āmbākḡqe.

¹² Inji kukñuā-suqā iqu, Goti Hanjuwā Iqueqānā etanḡi, itanḡa kukñuā eeqānāñā, iu āqānāñḡqā-pqe, Goti Iqueqānāñā eā, ga jānāññā āñḡuāññiyi. ¹³ Inji, nātmatqā āñḡuāññāñi, nyi pizqā āmbākḡqāta? Aañā hma eā. Inḡqe suqā quvqā iqu, nātmatqā āñḡuāññāñi iqesāñi, nyaqā yāpā imā nyimākātā, pizqā āmbākḡqe. Ii ātimāukqe, suqā quvqā iqu, ātnāñā iqi timāutñqā diñqeyi. Itanḡa kukñuā-suqā iqesāñi, suqā quvqā iqu, nātmatqā aañā quvqāññiqe, ne nāñḡqā metunquā iinjeyi.

Suqā quvqā iqu, mākā hñḡenḡā

¹⁴ Ne tiinjñā nāñḡqēqā. Kukñuā-suqā iqu, Goti Iqueqā Dñā Iquesa āquvepkqe. Itanḡi nyi qua tāutanñā eāmā, huiwā iqueqā āwiñqā iqu nyimākqanḡi, suqā quvqā iqueqā wāunquā-wiyqā hinginḡā yqānā āpmeñā. ¹⁵ Nyi suqā imākātñqā diñqe, ‘Kiqā quati ākitiyā’ tmā itqāñā. Suqā, nyi imākqāmḡā nyinātanḡqā iunji, mimākqā itñqe. Inḡqe suqā, iinjā manyinḡā kiinjā qāyā iqanḡqā iunji, ii nyi imākātñqe. ¹⁶ Inji nyi, suqā manyinḡā inḡā iqua imākātñqe, tiinjā āmāndqueqiyā. Nyaqā kñuā indqāñqā iunji, ‘Kukñuā-suqā iqu, āñḡuāññiqā’ kñuā ānyiyqi. ¹⁷ Iutanji, nyi quvqā imākātñqe, nḡā qeqā-quuvqā iutanā ma, suqā quvqā nyaqā yāpā-tāmā āwiñqā iqesa imākātñqe. ¹⁸ Nyi nāñḡqe. Nātmatqā āñḡuāññāñi hui, nyaqā yāpā-tāmñi māwitqānā. Nyi, nḡā huiwā iqueqā āwiñḡenḡā ātqā. Naqā-qauki, nyi suqā āñḡui imākqā ānyinātanḡqā-qe, qāyunāñi mimākqā imā. ¹⁹ Suqā āñḡui, ‘Nyi ii imākqānā’ kñuā ānyātñqe, mimākqā ma itñqe. Itanḡa suqā quvqe, ‘Ii mimākqā imqānā’ kñuā ānyātñqā iunji, imākātñqe. ²⁰ Inji nyi suqā manyinḡā iinjā iqua imākātñqe, ii tiinjji. Nyi imākātñqe, nḡā qeqā-quuvqā iutanā ma, suqā quvqā nyaqā yāpā-tāmā āwiñqā iquēñqā.

²¹ Iinjā etanḡqetani, suqā nyi āminiyātñqā iquēñqe, nāñḡqā ae āmakqe. Nyi suqā āñḡuā imākqā-tmā iqanḡanji, suqā quvqā iqu yqānā āpme, hoptāwā ānyiyātñqe. ²² Nyaqā qeqā-quuvqā tāmñi, Goti Hanjuwā Iqueqā kukñuā-suqēñqe, kiinjā ānyinātñqe. ²³ Iinjā etanḡi, suqā huizi, nyaqā huiwā iutanā eeqānāñā iu witanḡi āqunāññā. Suqā iqu, suqā nyaqā qeqā-quuvqā tāmā āwiñqā iquenyqā mākāñḡā itqānā. Ga iqu, huiwā iqueqā āwiñqā iqesāñi quvqā eā, guā āñḡiqiyātqāuā. ²⁴ Yāā oānā! Nyi hāñā-iqā iqesa qui imākātñqāñā! Huiwā āpākonḡā iunḡā āndma āwātñqā iqesāñi, huātāñi, tqu indmetñqāwā? ²⁵ Nyi Goti Hanjuwā Iquēñi, “āñḡuiqā” ātūātqāññā. Iqu, Jisasi Kraisi, neqā Naqā Iqueqā yāññāñḡqeta, yātamākqā nyiyāñḡiyā.

* 7:7 Anḡumā Itmakqā 20:17; Kukñuā-suqā 5:21

Inji nqä-näüäñi, tiinjä äpmeñä. Nqä qeqä-quuvqä imñi, kukñuä-suqä iqueqä wäunjuinä äwiyätñqä-qe, nqä huiwitäñi, suqä quvqä iqueqä wäunjuinä äwiyätñqe.

8

Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqeqä

¹ Goti Iqu ämaqeu yätamakqä iinjä ävätäqetani, qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqutä ämuäññäñuwä iquauñqe, Iqu, “He suqä quvqä imäqñqanguwitani, hanjä-iqä meqäpñuwiqe” matqä yänä. ² Ii tiinjä etangiyi. Dñä Ängüä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä iuta, Hänjä-pmeqä-vqä Iqu, suqä änyä-hänji imäkätä, ne suqä quvqä iqueqätä, äpakonñqä iqueqätä, yäpä imä guä enqä-pa äpmaminquänñani, huätä änewewqatqke. ³ Neqä huiwä iqueqä äwiñqä quvqä iutani, kukñuä-suqä iu qänaki qäyunä miqä itunñqe. Inji, kukñuä-suqä iqu, huätä mänewewqatqä yänä. Injäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqu, huiwä ne ämenä, suqä quvqä imäkätunqä-pa ämetä, neqä quvqä huätä mänamäutñqä ändowatätä, qäyunä imäkkqe. Inji Kraisi Iqueqä huiwä iunji, Goti Iqu suqä quvqä iqueqä yänänäqñqeqe, qui imäkkqe. ⁴ Iutani, ne qänakñäñi, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dñä Ängüä Iqueqä äwiñqä iunä itanitani, suqä äñguä, kukñuä-suqä iqu ämänätquetñqä iunä pmetatunñqe.

⁵⁻⁶ Auä, ämaqä, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänuwä iqua, qu kñui, nätmätqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä indqämbu, päkombnuwi. Itangi ämaqä, Dñä Ängüä Iqueqä äwiñqä iu qänaki itqänuwä iqua, Iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqämbu, hänjä-pmeqetä, äwqä-qeiqi inqetä mapnuwi. ⁷ Ii tiinjä etangiyi. Ämaqä nätmätqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqänätqänuwä iqua, qu Goti Iqueqä kukñuä-suqä iunji, yäpä iqi mäpmeqä ipiyä iutani, Iqueqä mäkä-huñqä äpmeñä. Qu Iqueqä kukñuä-sugeñi, qänakñä änä miqä ipnä. ⁸ Ga ämaqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänuwä iqua, Iquenji, yeeqä änä miwimäkkqä ipnä.

⁹ Itangi Goti Iqueqä Dñä Ängüä Iqu, heyaqä yäpä inñgisa äpmeñqe, he qänakñäñi, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dñä Ängüä Iqueqä iunä itqänä. Itanga Kraisi Iqueqä Dñä Ängüä Iqu, ämaqä hñqueqä yäpä inñgisa mäpmeqä enqe, iqu Kraisi Iqueqä ämaqä-qu manä. ¹⁰ Ga Kraisi Iqu, hiyaqä yäpä inñgisa äpmeñqe, hiyaqä huiwi, suqä quvqä äpakonätñqä-qe, Kraisi Iqu he jänänäñuenä emäqñqetani, heyaqä quuvqe, hänjä yqänä äpmeñä. ¹¹ Goti, Kraisi Jisasi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatqä Iqu, Iqueqä Dñä Iqu hiyaqä yäpä inñgisa äpmeñqe, Iqu Dñä Iinjä Iquesa, Kraisi Ique imäkkqä-pa, heyaqä huiwä äpakombqä iunji, asä ii hivaqumuatäñiqe.

¹² Iinjä iutani, nqä nyämaqäüä, ne huiwä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä itanä, iqueqä äwiñqä iunä qänaki miqänqä, yänjä qänqatunñqe. ¹³ He, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänuwä, äpakombñqäüä. Injäqe Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqetä, he suqä quvqä, huiwä iuta timäquanguwä iquau, pizqä äpäkpqe, hänjä pmapñqäüä. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqe, ii qokä-apäkä, Dñä Ängüä Iqu hänaqä ämotqueangqä iu qänakñä imipqä iquanänji. ¹⁵ Qokä-apäkä, ämaqä ämiqä hñqueqä wäunjui hinqi äwiyätqänuwä iqua, quvqä ämiwiyätñqä iquenyqä zä itqänä. Injäqe Dñä, Goti Hanjuwä Iqu etapqä Iqu, he zä enyätñqä memäkkqä yänä. Iqu he Goti Iqueqä ymeqä-quenä pmapñqä emäkänä. Ga Iquesañi, ne Goti Hanjuwä Iquenji, “Apä-qä” ätuätqänju. ¹⁶ Neqä quuvqä imñi, “Ne Goti Iqueqä ymeqä-qunenñqä” kñuä indqänätangua, Iqueqä Dñä Ängüä Iqu asänä änatätäqetani, kñuä iinjä, yänänäqñqä inemäkätqäüä. ¹⁷ Ga ne Iqueqä ymeqä-qune eññqe, neqä Apiquesa nätmätqä äñguänänji, Kraisi neqä Tasipequtä meninñqä iquneyi. Itanga tängani, ne tängä-hunqe, Iqu ämakqä-pa ämetunñqetani, qänakndani, Iqu yoqä naqä äqonñqä-pa äqonätanä, quamä äñgui, Iqutä anä pmeninñqe.

Qänakñi quamä äñguä pmeqeqä

¹⁸ Nyi kñuä tiinjä änyiyqi. Quamä pmeqä äñguänänjä iitä, yoqä naqä iitäñi, qänaknda ätnänjä iqi äneneniqä iqu, naqänänjä eä, tängä-huñqä ne tänga ämetunñqe, ämäwqätäuniqe. ¹⁹ Nätmätqä eeqänänjä, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, Iqueqä ymeqä iqune ätnänjä iqi imäkäqumuatänaeyätä, yoqä naqä nätapäñiqenqä, qu kiinjä winñangñi, hinjuä äqämbu äwiñä. ²⁰ Auä, nätmätqä Iqu imäkkqä eeqänänji, qäyunä mäwiqä, qui imäknätñqä ätimäukqe.* Tä quvqä äwiñqä iuta ma, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä-kiuä imäqñqangi, iinjä äwiñä. Injäqe tiinjñqä hinjuä äqämbu äwiñä. ²¹ Goti Iqu

* 8:20 Atamä iqu suqä quvqä imäkkqetani, Goti Iqu iquesä, quaqetä, qui imäkkqe. Ipäqäqä 3:17

qunji, suqä, pizqä ipu qui imäkñqä yäpä iqisa ewewqatqanquti, qu-pqce, Iqueqä ymeqä iqune äñguä pmeqanqquä-panä wäpnä.

²² Ne näqñqe. Nätmatqä Goti Iqu imäkkqä eeqänäni, apäkä ymeqä mipñqä iquwä-pa, täñjä wunqanqji, zääqä ätqca, täñganqä äpätqänä. ²³ Nätmatqä iinjä iquanä ma, ne-pqce, Dñä Äñguä, nätmatqä Goti Iqu äñatapaniqä iutanä Kinqanänqä Ique, ae ämakquä-qe, neqä yäpä inqisanq, zääqä ätätanä, tiinjñqä kiinjä nenqanqji, hinjuä äqänanä äpmeñju. Goti Iqu ne Iqueqä ymeqä pmetunquä inemäkätä, neqä huiwi pizqä itä, qui imäkñätqä iuta, anqji inetmetä, huiwi huitanä nyatunquä inemäkäniqeyi. ²⁴ Goti Iqu ne hänjä inemäkäqumuatqanqgetanji, iunä timäuniqenqä hinjuä äqänanä äpmeñju. Inäqce, ämaqä hñqu, “Nyi nätmatqä huiñqä hinjuä äqänmä äpmeñänä” ätätqce, nätmatqä iinjä äñä mämeqä iqenqä näqñqä menä. Ämaqä hñqu nätmatqä ae ämetqce, iqu inqce hinjuä äqänä mäpmeqä yänä. ²⁵ Itanqji nenji, nätmatqä äñä mämeqä hñqenqä hinjuä äqänanä äpmeñqetanj, iquenqä kiinjä nenqanqji, äwqä-qeiqinyä änyanä äpmeñju.

²⁶ Asä iinj, ne yänänäqñqä maeqä inqce, Dñä Äñguä Iqu yätamäqä äneyätqäuä. Ne tääqä qäyunänji, äsqunenqä tqenqce, maqñqä eänqce, Dñä Äñguä Iqu, Goti Iqueni kukñuä maeqä, zääqenä ätuätä, awä nasuiyänä. ²⁷ Itanji Iqu, Goti Iqueqä äwinqä dunä, Iqueqä ämaqä iquunenqä iinjä imäkätñqä iutanji, Goti Apiqu, Ämaqä iquneqä qeqä-quuvqä imä hinjuä yasämä änaqänätñqä Iqu, Dñä Äñguä Iqueqä kñuä indqänqenqä näqñqä eä.

²⁸ Itanq ne tiinjñqce, näqñqce. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquau, äñguä iwimäkätñqä iinjñqce, nätmatqä eeqänäni, wäunjuä anä imäkñqä imäkätqäuä. Ämaqä iinjä iqua, Goti Iqueqä äwinqce wimeniqä iinjä, tääqä ätuätumakqä iquayi. ²⁹ Iqueqä ämaqä iinjä iquauñqce, Iqu ainqanji näqñqä eätä, atäunjuä äväqce, Iqueqä Ymeqä Iqutä asänänq etanqä, ga Ymeqä Iqueni, kuapänänq iinjä iquauqä kätequ pmeniqñqä, kñuä guä ämäsäukqce. ³⁰ Itanqä ämaqä, Iqu iinjä atäunjuä ikqä iquauñji, Iqu tääqä ätuätumakqce. I ätuätumakqä iquauñji, Iqu jänänq-qua ipñqä iwimäkkqce. Ga iinjä iwimäkkqä iquauñji, Iqu hänjä-pmeqä äñguänänqitä, Iqueqä yoqä naqetä, äwikqce.

Goti Iqueqä ämaqenqä äwinqceñji, nätmatqä hui hoptäwä miqenqä

³¹ Inji Goti Hanjuwä Iqu iinjä inemäkkqenqce, ne äänä tatunquäwä? Iqu yätamäqä neyqanqutqce, tqu ämänaqutäütä, nakittiyätñqäwä? Aanqä eä. ³² Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni, hanjä-icqä wimetñqce, a makiqätqä itä, ne yätamäqä neyätñqä dinqce, mäkä-hunqä iquau äwikqce. Iqu iinjä imäkkqetanj, ne näqñqce tiinjñqä ämetqänju. Iqu nätmatqä eeqänäni, qäsä hinqji nätapäniqeqä.

³³ Itanji Goti Iqu ne Iqueqänqä atäunjuä äneyätä, jänänqune inemäkkqetanj, ämaqä kukñuä minetätñqä hñqu, aanqä eä. ³⁴ Ne suqä quvqä iuta kima metunqce, tqu täniqiyä? Kraisi Jisasi Iqu nenyqä äpäkonäqetanj, anqumä ävauätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqi, Yoqä Naqä-tänq-qu äpme, ne yätamäqä neyätñqä, yatñqä ävätqäuä.

³⁵ Kraisi Iqu nenyqä kiinjä äwinyätñqä iunji, ämaqä huätä mäñatnämätunqä hñqu, hmanjqä. Hanjä-icqä hui nemeqanqutqä, ä täñjä-hunqä nemeqanqutqä, nñ ämaqä hñqu quvqä inetqceqanqppqä, ä buayanqä dä neyqanqutqä, qäkä-määñqä äwa iqanquatqä, nätmatqä quvqä qui inemäkkqanqutqä, itanqä änapäsqanqppqä iunji, nätmatqä iinjä iqua, Kraisi Iqueqä nenyqä äwinqä iunji, hoptäwä miqä ipñqäuä. ³⁶ Nätmatqä iinjä nemetñqce, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqänänqä-payi.

“Ne Tqä ämaqä iqueni, qu hea ique-ique pizqä napäkñqä itqänjuä. Qu ne sipsipqä pizqä päsqä dunqänänq enqä-panä etanqu, hinjuä änaqänänqäuä.”†

³⁷ Inäqce nätmatqä eeqänänq iinjä iqua, qäyä äñemetqätanqñqä-qe, Kraisi nenyqä kiinjä äwinyätñqä Iqueqä yätamäqgeta, ne hämänänä ämäwqätäuqce. ³⁸⁻³⁹ Goti Iqu nenyqä kiinjä äwinyätñqenqce, nyi näqñqä tiinjä ae ämenä. Äpäkonqä itä, hänjä-pmeqä itä, ynaunqä iquatä, dñä quvqä iquatä, nätmatqä täñqä äwinqä itä, nätmatqä qänaknda timäuniqä itä, nätmatqä yänänäqñqä-tänqä huizitä, nätmatqä haqä yätutanqitä, nätmatqä yäpä butanqitä, nätmatqä Goti Iqu imäkkqä huizitäñji, yänänäqñqä maeqä-quayi. Iutanji, Goti Iqueqä nenyqä äwinqä, neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu ämäñätquakqetanj, qu huätä mandumäqä iqäñqce.

9

Poli iqu, käyämaqä Israitqä iquauñqä, huäqä kiinjä äwunqenqä

¹ Nyi Kraisi Iqueqä ämaqä-qunä emä, qunqä matqä, naqä-qakuänänqä tmqce. Dñä Äñguä Iqu, yätamäqä nyiyqanqji, nqä qeqä-quuvqä imñji, kukñuä tmqä itminqce, ii

† 8:36 Apqä Bukä 44:22

naqä-qakuiqä, näqñqä eqänä. ² Nyi hea ique-iqueni, nqä äwqä imdani, nyämaqä Israitqä iquauñqe, huäqä kiñjä änunätä, qeqä ändätñqe. ³ Kraisi Iqu, nyi Iqueqä ämaqä iuta huätä änändowatatä, nqä hueqä-himqä Israitqä iquauqä suqä quvqä iutanä kimanji, hanjä-iqä ändapätä, nyaqä anji iquau ävätñqenqä tääqä tumqä imäknätqänä. ⁴ Nqä nyämaqä iinjä iqua, ämaqä Israitqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunüä itä, Iqueqä ymeqä näwinyänqä-qua epñqä itumakqä iquayi. Qunji, Iqu Iqueqä we-hunqetä, yänjäñqñqetä, ämotquetä, qutänji kukñuä guä ämäsäutä, kukñuä-suqetä, suqä Iqueqä yoqä haqeqä mamäuqetä ävätä, ga äñguä wimäkätñqä kukñui, iinjä ätuminqe. ⁵ Qu Aprähamä, Aisakä, Jekopä iquautanä hueqä-himqä etanqä, ga Kraisi Iqu iquautanä ämaqä-qu etñqä äyä ätimäukqe. Kraisi Iqu nätmataqä eeqänänjä iu Miqä, Goti etanji, ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuñquänänji. Ii, naqä-qakuänänji.

Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäukqenqä

⁶ Israitqä kuapänä, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeciyyä itqänjuwitanji, ne, “Kukñuä Goti Iqu Aprähamä ique ätukqe, qäyu matimäuqä iqeçä” tatuñquäta? Oee. Ii tiinji! Awiqu Jekopä iqueqä yoqä huizi, Israitqe. Mä ämaqä iqesanjä eeqänänjä iqua, yoqä Israitqä äqonänjuwä-qe, qutanä kuapänänji, Goti Iqueqä ämaqä Israitqä-qua ma. ⁷ Asä inji, Aprähamä iqu emakqä eeqänänjä iquauñqe, “Iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquaeqe” matqä yanqunä. Oeyä. Hiñuiqänänji, Goti Iqu Aprähamä iqueni, “*Tqä hueqä-himqe, Aisakä iqesana hipnuwiqä*” ätukqe.* ⁸⁻⁹ Kukñuä iqueqä quati, tiinjäqä. Ymeqä häneqä iutanä ätimäuquwä iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä manä. Goti Iqu, Aprähamä iqutänji, kukñuä guä ämäsäutä, “*Nyi hea atäunüä ae ikqä ique, anqumä pqañga, Serai ymeqä qokä hñque nyuäniqeqä*” ätukqe.† Inji, ymeqä kukñuä guä ämäsäukqä iuta ätimäuquwä iqua, Goti Iqu, ymeqä näwinyänjä-qua qunanä.

Läpekaqä ymeqä iquauñqä

¹⁰ Inä ma, Läpeka iinjäqä-pqe, kñuä inä indqämbñqe. Iiyqä ymeqä qäyawä iquaqu, neqä awiqu Aisakä iqesana ätimäukiyi. ¹¹⁻¹² Iinjä etanji, Läpekai, ymeqä iquaqu maunyyä änä etanqä, iquaqu suqä äñguitä, quvqetä, änä mimäkkä yqänä etanqä, Goti Hanjuwä Iqu Läpekaunji, tii ätuke. “*Ymeqä hitmqä iqu, ymeqä qänaki ämisqä iqueqä wäunüä imäkkä pmeniqeqä.*”‡ Iqu ii imäkkqe, ii Iqueqä suqä ämaqä atäunüä ique, hea ique-ique qänaknä iqenqä, ämänätquetñqä iiyi. Iqueqä suqä iinjä, ämaquqä wäunüä imäkkänqe kñuä mindqänqä, Iqueqä äwiñqä iutanä, imäkänä. ¹³ Goti Iqueqä bukiunji, tii ätnänqä-payi. “*Nyi Jekopä iquenyqe, aanä kuapänä änyinä, ä Iso iquenyqe, manyinjä yasämä eä.*”§

Goti Iqu, Iqueqä äwiñqeutana ämaqä atäunüä iqenqä

¹⁴ Iinjä etanji änäändiyä? Goti Iqu Iqueqä äwiñqeutana atäunüä iqenqe, ne änäännyä tатуñquäwä? “Iqu jänänji mimäkkä itqänä” tatuñquäta? Oeyqä. ¹⁵ Ii tiinji. Goti Iqu Mosisi iqueni, tiinjä ätukqe. “*Nyi, ämaqä hñquenyqä qeqä tumuäkkäqä nyinqanqutqe, nyi imäkmä. Itanqä nyi, hñquenyqä huäqä nunqanqutqe, ii-pqä inä imäkmä.*”* ¹⁶ Iwä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä atäunüä yätñqä itäqänqanji, ämaqä iqueqä äwiñqetätä, iqueqä wäunüä tnänjä iqä itatä, ma, ii Goti ämaqu qeqä tumuäkkäqä Iqueqä äwiñqä iutanänji. ¹⁷ Ii naqä-qakuñqä mänätquetñqe, Goti Iqueqä bukä iunji, Iqueqä kukñuä, Iqu ämaqä Isipä iu miqä† ique ätukqe, tii äqänä. “*Nyi si ämaqä misñqä äpmuatekikqe, ii Nyaqä yänänqñqä ämaqu sita motqeqanqä, itanqä qu Nyaqä yoqä naqenqä, qua eeqänänjä iu awä tqüäpnuwänqä diñqeyi.*”‡ ¹⁸ Iwä ne iutanji näqñqä tii ämenju. Goti Iqu ämaqä äsque-äsque qeqä tumuäkkätñqä wiñqanqutqe, Iqu ique wimäkänä. Itanqä Iqu ämaqä hñqeqä nyuänji woyqä wimäkätñqä wiñqanqutqe, Iqu imäkänä.

Kukñuä ktqä, qua-qondenqä

¹⁹ Iutanji hesanjä hñqu, nyinji tiinjä dänquti? “Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, hñgisana ävätä, iqueqenä itñqe, tqukä? Hma naqä-qakui. Inji Goti Iqu nenyqe, ‘Suqä quvqä-tänjä-quaiqe’ sunqä ätqäwä?” ²⁰ Itanji nyi kimanji, “Ämaqä iquki, si Goti Hanjuwä Iqueni, suqä Iqu imäkätñqä iunqe, äkasuwä tutñqe, änäññukukuä?” ätquä. “Ämaqä hñqu, qua-kuäkä äkitä nätmataqä imäkkänqutqe, nätmataqä iinjä iqu, ämaqä iqueni, ‘Si iinjä, sunqä nyimäkinyyä?’ tuätñqäta?”§ ²¹ Itanqä ämaqä qua qondä imäkkäqä iqu, qua hui äkitä, iqueqä äwiñqä dunä, qondä hñquaqu imäkänä. Qondä hñqu, wäunüä

* 9:7 Ipäqäkkä 21:12 † 9:8-9 Ipäqäkkä 18:10,14 ‡ 9:11-12 Ipäqäkkä 25:23 § 9:13 Malakai 1:2-3 * 9:15

Anqumä Itmakqä 33:19 † 9:17 Ainqanji, Isipä pmeqä iqua quwqä ämiqä naqä eeqänänjä iquanqe, “Pero” ätmiñuwi.

‡ 9:17 Anqumä Itmakqä 9:16 § 9:20 Asayä 29:16; 45:9

änguänänjä iunqe. Itanğa huiziqu, wänuä hinqänqä iunqe. Suqä iinjı qäyuta, hmanda? İi, qäyunji.

²² Goti Hanjuwä Iqu-pqe, ämaqä Iqueqä-kiuä imäkkqe wänuä huitanä-huitaninqä atänuä itäqänğanı, Iqueqä äwiñqeunä imäkänä. Iqu Iqueqä äwqä tnänitä, yänänäñqetä, ätnänä iqi ämotquetnqä äwiñqanğqä-qe, ämaqä, iinjinqä atänuä ikqä iquauñi, quwqä hngisanä iqe qäyä hitanji, Iqu äwqä-qeiqinyä änyä, äpakänä anä äpmaka äpätñqe. ²³ Iqu iinjı itñqe, tiinjñqeyi. Nätmatqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä hävemnäñqä etanğqenqä, ämaçeu näñqä vätñqä äwiñgqe. İnjı, qua qondä, Iqu qeqä ätumuäkätñqä iqua, nätmatqä änguanänñi mapnuwänqe, näwinyä imäkekqe. ²⁴ Qua qondä qeqä ätumuäkätñqä iqua, ämaqä Iqu tääqä änatätmakqä iquneyi. Ne atänuñi, İsraitqä iquautanä iqunenyä mäneyqä itä, İsraitqä qäyä etanji huizitanä iquau-pqe, qäsä inä ätäukqe.

Hijüä-tqä iquauqä kukñuinqä

²⁵ İi enqä-panji, Goti Iqueqä kukñui hijüä-tqä Hosiya iqueqä bukä iunji, tii ätä äqänä. “Qokä-apäkä, Nqä ämaqä mämpeqä iminuwä iquauñqe, Nyi, Nqä ämaqä-quaiqä” tñniqe. Auä, ämaqä, Nyi quñqä manyinğä iminğä iquauñqe, Nyi ‘Quñqä änyinğiyä’ tñniqe.* ²⁶ Itanğa anji, “Nyi, ‘He Nqä ämaqä maeqä enäuä’ ätkqä iqinjı, ämaqä asä iqi pmeqä iquauñqe, qu, ‘Iqua Goti Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä ymeqä-quaiqä’ tñnuwiqä.”†

²⁷ Itanğa Asayä iqu, İsraitqä iquauñqä kñuä indqänätä, tääqä yänänäñqä tiinjä ätkqe. “İsraitqä, qu kuapänänjä, hikä weä eqä-huänjä manji äwiñqä-panjä qäyä pmetanğuwä-qe, Goti Iqu qutanji, wänqä hmbunä hänjä pmapñqä itmeniçe. ²⁸ İi tii etanji. İñğanji Naqä Iqu, ämaqä qua täutanä iquau kukñuä ae ämitkqä du, äpakänä mämpeqä, qui hämänä imäkänä.”‡ ²⁹ İi Asayä iqu ganä ae ätkqä-panjiyi. “Naqä Yänänäñqä Eqänänjä-tänä Iqu, nesani hmbnänjä hui, hänjä pmapñqä hijuinä mäqunğä-säpi, ne qui eqänä, anä-himqä Sotomätä§ Gomoratä qui imäkñuwä-pa, imäkñuaninjqä.”*

Jänänjä timäuñqenqe, quuvqä heqiyqä iutanänji

³⁰ İtanji ne änänyä tatunğuwäwä? Ne tiinjä tatunğeqä. İsraitqä qäyä etanji huizi iqua, gokä-apäkä Goti Iqueqä hijüä iqi jänänjä timäupñqenqä, yänänäñqä miqä iminuwä-qe, qu Goti Iqueqä hijüä iqi jänänjä ae ätimäukuwiqä. Qu quuvqä heqiyqanğuwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, “Qokä-apäkä jänänjä iquaiqä” ätkqe. ³¹ İnjäqe İsraitqä iqua, kukñuä-suqä iu qänaknä ipu, Goti Iqueqä hijüä iqinjı jänänjä timäupñqenqä, yänä äqänäpiyä-qe, homä yqänä itqänjuwi. ³² İinjı sunğäwäwä? Qu quuvqä heqäpñqenqä kñuä mindqänqä ipu, wänuä quwqä-quwä imäkäpiyita, hipnuwänqä kñuä ätuqä ämepu, ii itqänjuwi. İnjı qu, hikiu äqutäumäupu, äqiyäpäkñjuwi. ³³ İi Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-puyi. “Häe! Hijüä qumbu! Nyi hikä hñque, Sayonä iunji äseqä. Iqu hikä, gokä-apäki äqutäumäupu qua iqi päkñqä Iquvi. Ämaqä tqu-tqu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanjä-iqä mämeqä ipñqeçä.”†

10

İsraitqä iquautanä, quuvqä maeqiyqä iquauñqä

¹ Nyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, İsraitqä iqua qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuätetnqä kiinjä nyinğanji, hea ique-iquenji nyi Iquenyqe, ii imäkätñqä tääqä ätätqänjä. ² Nyi iquauñqä näñqä änguanänjä emä, kukñuä awi, tiinjä ätätqänjä. Iqua, Goti Hanjuwä Ique yeeqä wimäkñqä kiinjä wiñqanji, yänä äqänätqänuwä-qe, näñqä yasämä maeqä inä. ³ Quwqä yänänäñqä iuta, jänänjä imäkmbñqä kñuä indqänäpu, Iqueqä suqä ämaçeu jänänänjä hipñqä iwimäkätñqenqe, mañqä epiyitanji, quuvqä maeqiyqä itqänjä. ⁴ Ne näñqqe, kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, kiqä wänuñi, Kraisi Iqu qäyunä ae imäkkqe. İnjı gokä-apäkä eqänänñi, Iquenyqä quuvqä eqämipqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä hijüä iqinjı, ämaqä jänänänjua timäupnä.

Goti Iqu anju inetmetä, jänänänjä nemäkqenqä

⁵ Mosisi iqu, kukñuä-suqeu qänaknä itä jänänänju timäutñqä iñqe, tii ätätä äqäkkqe. “Ämaqä hñqu suqä eqänänjä iunji qänaknä imitätqe, iqu hänjä-pmeqe, ämeniçeçä.”* ⁶ İtanji ämaqä quuvqä eqiyäpu jänänänjua timäupñqä iqua, Mosisi iqueqä kukñuä täunji qänaknä ipnä. “Si tqä-täuä tii matñqä pa. ‘Qäukuä haqä yätunqe, tqu yäninğäwäwä?’”†

* 9:25 Hosiya 2:23 † 9:26 Hosiya 1:10 ‡ 9:28 Asayä 10:22-23 § 9:29 İpäräqäqä 19:1 * 9:29 Asayä 1:9
† 9:33 Asayä 8:14; 28:16 * 10:5 Hiqäva-imäkqä 18:5 † 10:6 Kukñuä-suqä 30:12

Kuknjuä haqä yätunqä iqu, ii Kraisi Iqueni, qua täunqä ätuma ppenqeyi. Inäqe Goti Iqu Iqueni ae ändowatkqe. ⁷ “Mä tiinjä-pqä matnqä pa. Ämaqä ae äpäkonguwä iquauqä anä bujqe, tqu wtnjqäwä?”[†] Kuknjuä ii, Kraisi Iqueni, qua äptekuwä iuta, anqum ätuma yappenqeyi. Inäqe Goti Iqu Ique ae ävauqumuatkqe. ⁸ Itanqi hui inä tii ätqi. “Kuknjui, hesänjä qäqiqi äwi. Hiqä qeqä-quuvqä yäpä imdä, itanqa hiqä manjä iutänjä.”[§] Kuknjuä ii, quuvqä heqiyqä kuknjuä ne awä tii ätuätunquä iyyi. ⁹ Si ätnänjä iqi, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” awä ätuätinä, ga Goti Iqu, Jisasi Ique qua äptekuwä anqumä ävauqumuatkqenqä näqenqä ämetnä, Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqanqtqe, Goti Iqu, si qui mimäkñqänqä hänjä imäkäqumuatekiyanä. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqanqquetanji, Goti Iqu jänänänjune inemäkänä. Itanqa neqä quuvqä heqiyqänqä ätnänjä iqi awä tqanquati, Goti Iqu, ne qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuatänaeyänä.

Israitqä iquatä, huizi iquatä, Goti Asä Iquenyqä quuvqä heqiyänqenqä

¹¹ Nätmatqä tänqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äyä äqänä. “Ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqiyäpipyitanji, äwqä hanjä mämeqä ipnqäuä.”^{*} ¹² Israitqä iqua-tä, ämaqä huizi iqua-tä, asänä epu, eeqänänjä iquauqä Naqe, asä Qäqunänji. Ga yätamäkqenqä tääqä tqanqpqä iquauñi, Asiqu änguänänjä iwimäkänä. ¹³ Auä, “Ämaqä tqu-tqu Naqä Ique yätamäkqenqä tääqä tqanqpqe, Iqu qu, qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuateñqiyä.”[†]

¹⁴ Inäqe qu, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwä iqua, yätamäkqenqe, Ique yatnqe, änä wipniqä? Änä maeqä enä. Ga qu, Iquenyqä kuknjuä qätä mäwiyqä ikuwä iqua, quuvqe, änä heqänpiqä? Änä maeqä enä. Itanqa ämaqä hnqu, qunji äwimetä awä mätquä yätqe, qu Iquenyqe, qätä änä wipniqä? Änä matimäuqä yänä. ¹⁵ Mä hnqu, awä-tqä iquau mändowatqä yätqe, qu äwäpu awi, änä tupniqä? Änä matimäuqä yänä. Iutanji Goti Iqueqä bukä iunji, tii äqänä. “Ämaqä hnqua kuknjuä we-hunqä-tänji äma äpäpu, awä ätuätqänjuwi, ii aanjä änguänänji!”[‡]

Israitqä iquautanjä, quuvqä maeqiyqä iquauñqä

¹⁶ Itanqi qokä-apäkä kuknjuä ängquä we-hunqä-tänji qänaknä ikuwi, eeqänänjä-qua ma. Oeyä. Asayä iqu tiinjä ätkqe. “Naqä Iquki, kuknjuä ne iquau awä ätuätunqwe, quuvqä tqkuua eqiyätqänjuwäwä?”[§] ¹⁷ I etanqgetanji, ne tiinjinqe näqenqe. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwi, ii qu kuknjuä Kraisi Iquenyqä qätä äwiyätqänjuwä iutayi.

¹⁸ Itanqi nyi yatnqä tiinjä iqä. Änäängä? Kuknjuä änguänänjä tä, qu qätä mäwiyqä itqänjuwäta? Oeyä. Qu qätä ae äwiyätqänjuwi. Apqä Bukiunji, tiinjä äqänä. “Iquauqä kuknjui, qua äwitqütänqä-pa eqiyqanqi, ämaqä eeqänänji qätä ae äwiyätqänjuwiqä.”^{*}

¹⁹ Itanqa nyi yatnqä huizi-pqe inänjqä. Änäängäwä? Israitqä iqua kuknjuä iinjä iqueqä quatinqe, qu änyä mañqäta? Oee. Kima kinganänji, Goti Iqueqä kuknjuä, Mosisi iqu tii äqäkqä iutayi. “Nyi ämaqä hñgänqä im-imä äpmeñuwä iquautanjä hñquau ängquä wimäkqanqgetanji, he Goti Iqunänqä, ‘Neqänänjiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä imbñqäuä. Auä, Nyi ämaqä näqenqä maeqä iinjä iquau itmetmänqanji, he äwqä tnänjä imbñqä emäkmä.”[†] ²⁰ Itanji Asayä iqu-pqe pemänä itä, Goti Iqueqä kuknjui, tii ätkqe. “Ämaqä, Nyinyqä qänvqä miqä iminjuwä hnqua, qu Nyi ae ämähqumakuwi. Nñ, qu ämaqä hñquauñi, Nyinyqä yatnqä mäwqä ikuwä-qe, Nyi Nqä-näuänji, ätnänjä iqi ämitquatnqge.”[‡] ²¹ Inäqe Goti Iqueqä kuknjuä Israitqä iquauñqe, Asayä iqu tii ätkqe. “Hea quäuqänqga, Nyi qokä-apäkä hñgisanañ ipu, Nqä kuknjui tuwä ävätqänjuwä iquauñi, anqumä itmamqä nyinganqi, Nqä hipai ävatminqe.”[§]

11

Goti Iqu, Israitqä iutanjä hui, anqi itumakqenqä

¹ I etanqgetanji, nyi yatnqä tiinjä imqe. Änäängä? Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä Israitqä iunji, tuwä ae äwikqätanä? Aanjä oee. Nyi-pqe, Israitqä iutanjä inänjunji. Nyi nqä-nuänä Aprähämä iqueqä kawiqunä eämä, itanqa awiqum Benjämänä iqesanjä hueqä-himqä iquñi. ² Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä hinjuicänä a ätäukqä iquauñi, Iqu tuwä hämänä mäwiyqä ikqe.

† 10:7 Kuknjuä-suqä 30:13 § 10:8 Kuknjuä-suqä 30:14 * 10:11 Asayä 28:16 † 10:13 Joeli 2:32 ‡ 10:15 Asayä 52:7 § 10:16 Asayä 53:1 * 10:18 Apqä Bukä 19:4 † 10:19 Kuknjuä-suqä 32:21 ‡ 10:20 Asayä 65:1 § 10:21 Asayä 65:2

He kñuä mämeqä inä? Laisa iqu, “Nyi Goti Iqueqä ämaqä yäpakä iqunjqä” kñuä indqänätä, Israitqä iquauqä quvqenqä ätuätä, Goti Iquenj, tääqä yänänäqñqä tii ätukqe. ³ “Naqä Iquki, qu Tqä kukñui hiñuä-tqä iquau pizqä äpäsäpu, hiqäva-imäkqä ttawi äpnasäpu qui äyäk ikimäkikuwi. Itanji tänğanj, nyi tqä ämaqä yäpakä iqunäñj, qu pizqä bäkñqä qävqä täsä änyätqänä.”*

⁴ Itanji Goti Hanjuwä Iqu iquenj, kukñuä kimanj, äki ätukqenqe, he kñuä mapiyä. “Njqä ämaqä 7,000, goti quanqä Balä iquenyqä qonä mäwoktäuqä itqänjuwä iquau, yqänä ämitqänä.”†

⁵ Itanqa Iqueqä ämaqä iutanä hui, inga yqänä äpmaminuwä-pa, tänğanj-pqe, Iqueqä ämaqä Israitqä iquautanä hui yqänä äpmenä. Ii, ämaqä, Iqu qeqä äwimänätä hingj vqeuta atänuä ikqä iquayi. ⁶ Iqu quñj atänuj, Iqueqä qeqä äwimänätä hingj vqeuta ikqä etanqutqe, ii, Iqu quwqä wäunjuñqä kñuä indqänätä, atänuä ikqä hmayi. Iqu, quwqä wäunjuñqä kñuä indqänätä, atänuä ikqä-säpi, Iqueqä qeqä wimänqeta hingj vqe, naqä-qakuä maeqä hitäninji.

⁷ Ii tiñj etangiyi. Israitqä iqua, Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänänä pmapñqä hänaqenqä, qävqä iminuwä-qe, mämaqumueqä ikuwi. Iquautanä Goti Hanjuwä Iqu atänuä ikqä iquanä ämaqumuakuwi. Itanqa huiziqua, iquauqä kñuä iqe, qñqanä enqä-pa yänänäqñqä enätanji äpmenä. ⁸ Qu hanä-iqä inä iu äpmenjuw, ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänqä-payi. “Goti Iqu quñj iwimäkqanji, qu popo ipu, kñuä mämeqä ipu, ä hiñuä mañqä ipu, qätä mäwiyqä, inä ätimäukuwi. Inji qu ii äpmaka äpänä.”‡ ⁹ Itanqa ii, Dewiti iqu tii ätätä äqäkqä-payi. “Quwqä ymisanä naqänänä äñqänğanj, ii nanjuä meqänqä enqä-pa, quwqä-quwä guä äquvänäpu, ä hikiu äqutäümüpu, ga quwqä kimanj, i mapñqä inqä änyinji. ¹⁰ Iwä qu hiñuä mañqä ipñqä hea iwimäkiyä. Itanqa hanä-iqä ämepiyitanj, iquauqä tuwi huakmä näwinyä imbñqä iwimäkiyä.”§

Goti Iqu, ämaqä quvqä iquau hanä imäkqumuatuqenqä

¹¹ I etanqgetanji, nyi yatñqä tiñj imqe. Israitqä iqua, Kraisi Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipu, quvqä iu äpäkñguwi, hma ekuwäta? Aanä hma, naqä-qakuä eä. Qu Goti Hanjuwä Ique tuwä äwikuwitani, Goti Iqu Israitqä qäyä etanji huizi iqua, quwqä quvqeta qui mimäkñqänqä, hanä imäkqumuatekqe. Iqu ii imäkkqe, Israitqä iqua Iquenyqe, ‘Neqänänäqänä’ ätäpu, äwqä quvqä winyätñqä iwimäkkqe. ¹² Itanji Israitqä iqua, Goti Ique tuwä äwiyäpu, jänänänä matimäuqä iqanguwänqa, Goti Iqu ämaqä huizi iquau suqä äñguä iwimäkkqetanji, ne tiññqä näqñqä ämenä. Israitqä iqua, Ique anqumä hämänänä wimeqanquwänqa, Goti Iqu iquauñj, aanä äñguänänä iwimäkänä.

¹³ Tängganj nyi, Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquenä, etmqe. Jisasi Kraisi Iqu heyaqä awä iqi wänuä imäkqä uwqämqä änändowatkqetanji, nyi wänuä inji, naqä imäkqä ti peyqämqe. ¹⁴ Nyi nqä nyämaqä Israitqä iquautanä hñqua, Goti Iquenyqe, ‘Neqänänäqänä’ ätäpu, äwqä quvqä winyätñqä iwimäkätmä, qu qui mimäkñqänqä hanä pmeñqä ätuma pmqä ittqänä. ¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquau huätä ändowätätqänğanj, Iqu qua im-imdanä huizi iquautanji, hñquau itmetä, Iqutä naqä-huinyä pmapñqä imäkkqetanji, ne tiññqä näqñqä menä. Iqu Israitqä iquau yeeqetä anqumä itmetqe, ii Iqu ämaqä, qua äptepqä iuta anqumä ävauqumuatätñqä-panä iyyi.

Kukñuä ktqä, bretqenqätä, zä-olipqenqätä

¹⁶ Qu bretqä imäkäpiyänğanj, bretqä kinganänä iquenj, Goti Hanjuwä Ique, Iqueqänä hiätñqä vqanqppqe, iutanj bretqä huizi iqua-pqe Iquenqänqänä timäupñqäü. * Ga zä-huki Goti Iqueqänä etanqutqe, kiqä äpa-pqe Goti Iqueqänänqanqe. †

¹⁷ Israitqä Goti Iqu huätä ändowatkqä iqua, qu zä-olipqä äñguä iqueqä äpa, Iqu äquakkqä iquayi. He Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquenä, he zä-olipqä quvqä iutanä äpai, zä-olipqä äñguä iu äuqänäpu, kiqä äpa huizitä, hukä iqueqä aowi ämepu, äñguä eqä-panä iquenji. ¹⁸ Inä etanji he hiqä-hiuä haqeu ämamäunäpu, zä-äpa Goti Iqu äquakkqä iquau ämawqätäupñqä inqä kñuä mindqänqä pambiyä. He hiqä-hiuä haqä mamämbñqä etanqutqe, kñuä tiññqä indqämbiyä. He zä-äpa iquenä, hukä iquau aowä mäwqä, hukä iqua, aowä etapätqänäü.

¹⁹ Iutanj hesanj hñqu nyinji, tiñj dänquti? “Goti Hanjuwä Iqu, äpa hui äquakkqe, ii nyi quwqä anju tnänqä mamqä inqeqä.” ²⁰ Ii qäyunjqae, qu quuvqä maeqiyqä etanqä, Iqu iquauñj äquakkqe. Ga he quuvqä eqiyäpiyitanj, äñguä äyä äpmenäü.

* 11:3 1 Ämiqä Naqä 19:10, 14 † 11:4 1 Ämiqä Naqä 19:18 ‡ 11:8 Asayä 6:10; Kukñuä-suqä 29:4 § 11:10 Apqä Bukä 69:22-23 * 11:16 A Täuqä 15:17-21; Esekiyäli 44:30 † 11:16 Kukñuä ktqä iquaqi, Israitqä iquau atänuä vättänqä iyi. Bretqä kinganänä zä-huki-täñj, Israitqä iquauqä kawukiquayi.

Iinjä etanġi, he hiqä yoqe haqeu mämamänġä pambiyä. He ze, tiinjġä hinyätñeġqä. ²¹ Ii tiinjä etanġiyi. Hiñuiqänänġi Goti Iqu äpa naqä-qakuänänġi, hngisanä iqanġä hiñuinä mäqunquä itä, äyä äquakkqe. Inġi he hngisanä iqanġpġe, Iqu heñi hiñuinä eqänänġiätiyä? Oeyä.

²² Itanġi ne Goti Iqueġä suqä äñġuä itqueġä iinjätä, suqä tnänġä itqueġä iinjätä näqñġä ämequ. Qokä-apäkä, Iqueġä suqe ävquatämäukuwä iquauñi, Iqu suqä tnänġi ämotquakkqe. Inġäqe Iqu heñi, suqä äñġuä etquakkqe. He Iqueġä suqä iinjä quuvqä heqiyqanġpġe, Iqu änänä etquaka uwquänġe. He ii miqä iqanġpġe, Iqu hepġe i etevämäuniqe. ²³ Itanġa Israitqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqanġä, Iqu zä-äpa enqä-pa ae ätävämäukqä iqua, qu quuvqä heqiyqanġpġe, Goti Iqu qunġi anġi äuciyeniqe. Iqu quwqä äucinmitpġä iu anġi äuciyetñqä iinjġe, näqñġätä, yänänäqñġätä qäsänue. ²⁴ He näqñġe. Hiñuiqänänġi, heñi Goti Iqu, zä-olipqä quvqä hñquesa etävätä, mauñġä iminuwä äñġuä ique-mända, äyä euqiyekqe. Iqu wäunüä naqä iinjä imäkkqetanġi, Iqu wäunüä wänqä, zä-äpa Iqu ätävükqä iqua, anġumä ämetä quwqä äucinmitpġä iu äuciyeniqe, änä mimäkkqä yänġiqi? Iqu imäkänä.

Suqä hngisanä iqenqä qäyä etanġi, Goti Iqu qeqä wimänqenqä

²⁵ Nqä nyämaqäüä, he Israitqä maeqä enjuwä iquenä, “Ne näqñġä naqänänġä-tänuneyqä” kñuä eyñġe, he Goti Iqueġä kukñuä zä äwiñqä tquenyqe, näqñġä mapñġä änyinġi. Israitqä iquautanġä hñqua, iquauqä kñuä iqe, qñqanġä enqä-pa yänänäqñġä enätanġi äpmeñä. Iinjä etanġqä-qe, Israitqä qäyä etanġi huizi, Goti Iqu atäunüä ikqä eeqänänġä iqua, Iquenyqä pñanġpñänġanġä, Israitqä iqua kinä nämä yqänä pmetpñuwi. ²⁶ Itanġa hänaqä täutanġi, Goti Iqu, Israitqä eeqänänġä iquauñi, qu qui mimäknqänqä häñä imäkäqumuatenġe. Ii Goti Iqueġä bukiu tii äqänänqä-payi. “Ämaqä, qui imäknanä-tpu iqanġuwä iquau Ängumä Itmeqä Iqu, Sayonä ita quvepänä. Ga Iqu, Jekopä iqueġä hueqä-himqä iqua, suqä Goti Iquenyqä hngisanä iqe, huätä vquatämäupñqä imäkänä. ²⁷ Itanġanġi hea inġanġi, Nyi iquatä kukñuä guä ämäsäutmä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäumqänä.”†

²⁸ Israitqä iqua, kukñuä äñġuä, Jisasi Iquenyqä tuwä wiyqanġuwitanġi, Goti Iqu qunġi, Iqu Iqueġä mäkä-huñqä-qua äqunätä, ga he Israitqä maeqä enjuwä huizi iquenä, yätamäkkqä eyätñġä äwiñġe. Inġäqe Iqu Israitqä iquau Iqueġänqä atäunüä ekqetanġi, Iqu kukñuä quwqä kaqä-kawäkatä guä ämäsäukqe, qäyü timäutñġä wiñġanġi, qunqġe, Iqu aanġä kiinjä äwinyätñġä iqua etanġä äqunätqäü. ²⁹ Iqu iinjä-qua äqunätñġe, ii Iqu ämaqä, Iqueġänqä tääqä ätuätumetä, nämatqä äñġuänänġi ae äwikqä iquauñġe, qänakñi, kñuä hui-mända mindqänqä yätñġä iiji. ³⁰ Hiñuiqänänġi he Goti Iqueġä kukñui hngisanä ikuwä-qe, täñġanġi, Israitqä iqua hngisanä i itqänjuwitanġi, Goti Iqu qeqä wimänġanġi i emäkätqäü. ³¹ Inġi Israitqä iqua, kukñui täñġa tuwä äwiyätqänjuwi, ii Goti Iqu qeqä wimänġanġi emäkätñġä-pa, qunġä-pqe asä inä iwimäkätñġä iiji. § ³² Ii tiinjä. Goti Iqu, ämaqä eeqänänġi, Ique hngisanä itqueqanġuwitanġi, guä äkiqiyäuekqe, ii Iqu ämaqä eeqänänġä iunqä qeqä wimänġanġi, äñġuä itquetñġä diñqeyi.

Goti Iqueġä yoqe, haqeu mamäuqenqä

³³ Täukue! Goti Hanjuwä Iqueġä kñuä iqä äñġuänänġitä, näqñġä äñġuänänġitänġi, aanġä hävemnäqñġä eä. Ne ämaqä-qune, Iqueġä kñuä iwäsäunqñätä, suqä Iqu imäkätñġenqetä, qäquaquiyqä quatinqä näqñġä metunqġe, änä maeqä inju. ³⁴ “Naqä Iqueġä kñuä indqänqä iinjġe, näqñġä ae eänqġe, tqukä? Ä Iqu suqä imäkätñġä iinjġe, kñui tqü vätnqġe? Aanqġe.”* ³⁵ Itanġa, “Nätmatqä hui, Goti Iqu ämaqä ique kima vätnqä iinjġe, tqü äwikqġe? Aanqġe.”† Nätmatqä eeqänänġi, Iqu ae ämeqetanġi, äwa miqä Iquwi. ³⁶ Nätmatqä eeqänänġi, Goti Hanjuwä Iquesa ätimäupu, Iqueġä yänänäqñġä iuta äwäka äpäpu, ga Iqueġä näweqä wimänänġe. Ne Iqueġä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuñġe. Ii, aanġä naqä-qaku.

12

Goti Iqueġä wäunui, qäyunä imäkatuñqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, nyi Goti Hanjuwä Iqu qeqä kiinjänänġä änatmäkätqätanġenqä kñuä indqänätmä, kukñuä yänänäqñġä tiinjä hitmqġe. He heqä huiwi, hiqäva enqä-pa, Goti Ique wipiyä. Nyi huiwä pizqä päsqä iinjä maetqä iqä. He häñä äpmapiyänġanġi,

† 11:27 Asayä 59:20-21; Järämai 31:33-34 § 11:31 Näqñġä-tänġä hñqua, Poli iqu tii ätqiyä ätätqänä. “Inġi Israitqä iqua, Goti Iqu qeqä wimänġanġi emäkätqätanġenqä, Iqueġä kukñui täñġa äwiyätqänjuwi, ii Iqu qunġi-pqe asä inä iwimäkätñġä iiji.” * 11:34 Asayä 40:13 † 11:35 Jopä 41:11

gokä-apäkä Iqueqänqänä epu, suqä Iqu äwinyätñqä iunä imäkqäpñqä etqä. He ii imäkäpiyitanji, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä naqä-qakuä ämamäutqänj. ² Itanğa ämaqä, qua täutanjä quuvqä maeqiyqä iqua, quwqä suqä duñqä eyqiyäma upñqä, hiñuinä mäquñquä pambiyä. He Goti Hanjuwä Iqu hiqä kñuä indqänqce, änyä-hänjä emäkätñqä, hiñuinä qumbñqceqä. Iutanji hiqä suqä-pqce, hänjä inä timäuanä. Iiñä imäkäpiyitanji, he Goti Iqueqä äwinqenqä näqñqä qäyunä ämepu, ga suqä, äñguinqätä, Ique yeeqä wimäkqenqätä, jänänänjä pmeqenqätä näqñqce, ämapñqäuä.

Wäunjuä huitanjä-huitanjä imäkqenqä

³ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqgeta äñguä inyimäkätä, wäunjuä imäkqä änändowatkqetani, nyi he eeqä hñqunä-hñqunänji, tiinjä etqä. Si tqä näqñqenqätä, suqenqätä, kñuä indqänätñä, tqä yoqe haqeqä mämamäunqä panä! Si Goti Iqu quuvqä heqiyqä änä-änä äktapkqenqä kñuä indqänätñä, tqä-täuä iuta iwäsändñqce.

⁴ Ne näqñqce, neqä huiwi naqä-hñqunä eäqä-qe, kuapänä äucätänqäwä.* Ga ii äucätänqunwänqä iqua, wäunjuä asitanjinä mimäkqä ipñä. ⁵ Ii enqä-pa, ne Kraisi Iqutä ämuänñnñquä iqune, kuapänä eanä-qe, Iqueqä huiwä naqä-hñqunä enju. Iwä ne asänänjä maeqä eaqä-qe, näueqä imäkñätänä, ne hñqunä-hñqunänji, yoqä haqeqä mämamäunqä yatunqce.

⁶ Itanğa Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqgeta, wäunjuä huitanjä-huitanjä imäkatunqä näqñqce, ne hñqunä-hñqunänji hiñgi änatapkqce. Inji Goti Iqu ämaqä hñqce, Iqueqä kukñui hiñuä tuätñqä vqanqutqce, iqu quuvqä heqiyqä Goti Iqu änä-änä äwikqenqä kñuä indqänätä, kukñui iuta awä tuänqiyä. ⁷ Ämaqä tq-tqu, huiziu yätamäkqä vqenqä näqñqä Goti Iquesa ämetqce, iqu yätamäkqä qäyunänä vänä. Ämaqä, huiziu näqñqä vqenqä näqñqä ämetqce, iqu, näqñqä qäyunänä vänä. ⁸ Ämaqä tq-tqu, huiziu yänänäqñqä wimäkqenqä näqñqä ämetqce, iqu yänänäqñqä wimäkänä. Ämaqä tq-tqu, iqueqä nätmätqetä, huiziu yätamäkqenqä näqñqä ämetqce, iqu äwqä hñquaqu änyä, mäwqä yänä. Ämaqä tq-tqu, huiziu miqenqä näqñqä ämetqce, iqu yänä äqänätä, äñguä minä. Ämaqä tq-tqu, huiziu qeqä tumuäkqenqä näqñqä ämetqce, iqu äwqä yeeqänä itä vänä.

Ne ämaqeu, suqä äñguä itqueqenqä

⁹ Hiqä ämaqeuñqä enqce, kukñuinä matqä-quenä, aanjä kiinjä enyätñqce. Suqä quvqce, tuwä hämänä äväpu, suqä äñguiu, muänmbiyä. ¹⁰ He hñqunä-hñqunänji, quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñqce, kiinjä heñqanquti, hiqä yoqä haqce mämamäunqä, huiziuqä yoqe, haqeqä mämuñpñqä yänä qänqñqce. ¹¹ He enqä miqä ipu, äwqä naqä-qakuä äväpu, Naqä Iqueqä wäunjuä imäkqäpñqce. ¹² He Goti Iqu äñguä emäkäninqä kñuä indqänäpu, hiñuä äqumbu äpmapiyitanji, aqvanä iqäpñqce. Hanjä-iqä emeqanqutqce, äwqä hanjuä imbu, yänänäqñqä tqäuätñqce. Ga Goti Iquenyqä tääqce, mäwquatämäuqä ätqa uwqäpñqce. ¹³ Goti Iqueqä ämaqä hui nätmätqä huiñqä äwa iqanqppqce, he yätamäkqä vqäpñqce. Itanğa ämaqä kinjä-nämđanjä hñqua emeqanqppqce, iquauñi äñguä itqueqäpñqce.

Suqä kima miwitqueqenqätä, asänä pmeqenqätä

¹⁴ Itanğa ämaqä quvqä etqueqanqppqä iquauñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä, äñguä iwimäkätñqä tääqä tupñqce. Auä, he Iquenyqä tääqce, Iqu qu qui imäkätñqä ma, äñguä iwimäkätñqä dinqä tupñqce. ¹⁵ Ämaqä aqvanä iqanguwä iquatänji, he-pqce anä iqäpñqce. Itanğa ämaqä kñuä qiyqanguwä iquatänji, he-pqce kñuä anä qäyqäpñqceqä. ¹⁶ Hiqä-hiuä iwäsänäpu, hñqua yändi, ä hñqua mäñdingqä mindqänqä pa ipu, eeqänä asänänqce. Inji he “Ne ämaqä naqä äpmeñunä” kñuä mindqänqä pa ipu, ämaqä hiñginqä äpmeñuwä-pqä iquatä, näueqä imäkñqppñqce. Auä, “Ne näqñqä naqänänjä-tänquneyqce,” kñuä maeyqä iquätñqce. ¹⁷ Ämaqä hñqu quvqä etqueqanqutqänqanji, he iqce kima mitqueqä pa iqäpñqce. Oeyä. Suqä, ämaqä eeqänänji, “Ii äñguiqä” kñuä mapñqce, iunä imäkqäpñqce. ¹⁸ Hiqä-hiuänji, ämaqä eeqänänjä iquatänji, äkasuwä tqçetä, mäkä huñqetä, mimäkqä ipu, äwqä naqä-hñqunä imbnqä yänjä qänqanqppu. ¹⁹ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä ätnänä. “Quvqenqä kimani, ii wäunjuä Nqä enqä-qae, quvqä iqanqppqä iquauñi, Nyi kima wimniqeqä.”† Iutanji, hiqä-hiuänji, suqä quvqenqä kima mäwqä pambu. Quvqä etquapqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänji kima mapnuwänqä hiñuinä äqunğa uwqanqppu. ²⁰ Kima miqä ipiyä-qe, tiinjä äqänänqä du ipiyä.

* 12:4 1 Korinä 12:12 † 12:19 Kukñuä-suqä 32:35

“Sitä mäkä-huñqä iqu, buayänqä dä vqanqutqe, buayä wisñqe. Ä iqu eqänqä wiñganqutqe, eqä iotnä wisñqe. Itanji si iqueni ii iwimäkñi, iqu wombä yänñiyä.”[†]

²¹ Suqä quvqä iqu mäñdi kikittqiyätñqe, si hiñuinä mäquñquä pa. Si suqä äñguä dinä imäkätñä iutanji, suqä quvqeuñi mäñdi kittqätñqinyä.

13

Gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetñeqä

¹ Ämaqä eeqänänji, gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetñeqe. Ii tiñjä etanjiyi. Ämaqu miqänqä yoqä naqe, Goti Iqunä vänä. Ga gapmanqä tännga ämitqänquwä iquauñi, Goti Iqu yoqä naqä ävätä, äpmuatekqe. ² Iutanji ämaqä, gapmanqä iquau hñgisana itquetqänquwä iqua, ämaqä, Goti Iqu äpmuatekqä iquauñi hñgisana ävätqänquä. Ii itqänquwä iutanji, kukñuä mitqeu ätimäupu, hanä-iqä mapnuwä iquayä.

³ Ämaqä suqä äñguä imäkätqänquwä iqua, gapmanqä iquauñqä zä miqä ipnä. Mä, suqä quvqä itqänquwä iquanä, zä ipnä. Inji he hñqunä-hñqunänji, gapmanqä iquauñqä zä enqenqä maenqanqutqe, he suqä äñguä dinä imäkqanqpu. Ga iutanji iqua, Goti Iqueqä wäñquä-wiyqä he äñguä pmetñeqä emäkqä-qua epiyitanji, qu hiqä yoqe, haqeu evauqumuatñeqäüä. ⁴ Inäqe he suqä quvqä imäkqanqppqe, iqua näpqa-hionaqä a äqätätanquwitanji, zä kiñjä ipnä. Iqua ämaqä suqä quvqä imäkätqänquwä iquauñi, Goti Iqueqä äwqä tnänji, ätnänjä iqi ämotquepu, hanä-iqä wipñqä wäñquä-wiyqä iquayä.

⁵ Inji he gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetñeqe, ii qaku, hñquauquisanji. Hñqu, Goti Iqueqä äwqä tnänji, memeqä iqeyi. Huiziqu, hiqä suqä-iwäsäuqenqä kñuä indqänqä iunji, hiqä suqenqä, äwqä hanuä imbu pmapñqeyi.

⁶ Ga quati iquauquisanji, gapmanqä iqua quwqä wäñquñqä mbqä metapñqä etqanquwännga, he mbqä ätnämäutqänquwi. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä wäñquä imäkqä-qua epu, ämaqu miqenqä wäñqu, hea ique-ique yänänäqñqä ämitqänjä.

⁷ He ämeyätqänquwä eeqänä iquauñi, nätmätqä äki-äkitanji, qäyunä äwipñqe. Auä, gapmanqä iqua wäñquä huitanä-huitanñqä mbqä metapñqä etqanqppqe, mbqä iñji äwipñqe. Ga he, ämaqä tqu-tqueqä yäpä iqi äpmeñuwi, qunji qätä yasämä äwiypu, yoqä naqe äwipñqe.

Ämaqñqä äwiñqe, kukñuä-suqä huiziu hatñä ququtäuqenqä

⁸ Mbqä-qe, yätamäkqä-qe, ä nätmätqä äki-äkitanä-qe, huiziu kima vqänqe, äpakänä mäwiqä, maqänä qäpu imäkämäutñqe. Inäqe ämaqä huiziuñqä kiñjä wiñqe, qäpu mimäkqä itanä, äpakänä witätñqetanji, ne iqa-iqa uwquatuñque. Qaku tiñjä etanjiyi. Ämaqä hñqu, hñquauñqä kiñjä äwinyätñqe, iqu kukñuä-suqä eeqänänji qänaknä yasämänä itñqä iquvi. ⁹ Goti Iqu kukñuä-suqä Mosisi ique äwikqe, tii äyä ätnä.

“Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä pambiyä. He qokä-apäkä huiñi, pizqä mapäsqä pambiyä. Nñ, quwä mämeqä pambiyä. He ämaqä hñquauqä nätmätqenqe, hiñuä aowä mäuqänquä ma ipiyä.”* Kukñuä-suqä iñjä iquautä, ä huizi iquautä, hatñä ämaququtäutñqä iqu, tiñji. “Tqä-täuñqä äkinyätñqä-pañi, ämaqä hñquauñqä-pqe inä äkinga uwquätñqe.”[†]

¹⁰ Ämaqä hñqu, hñquauñqä kiñjä äwinymitätqe, iqu iquauñi, suqä quvqä miwitqeqä yänä. Iñjä iqanqqetanji, iqu kukñuä-suqä eeqänänjä iunji, asännga qänaknä itqäüä.

Qañi jänänänjä uwqenqä

¹¹ Ne inga-inga äpmaka äpätnqeta tänqanqe, he näqñqä enä. He näqñqä ii epiyitanji, suqä iñjä iqua imäkqänqqe. Ii he hiqäqä äwiñquwita vaupñqänqanji. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä eqäkquänqanji, Goti Iqu nenji, suqä quvqä iuta anji hämänänä inetmenñqä hiunji iqu, kiñjä-nämä äwäminqä-qe, tänqanji, hiunji iqu qäqä ti äpäqtäüä. ¹² Hea qäpu hiätñqä itä, zä ävätñqä-pañi, ne qua täu äpmeñqe qäpu hiätñqä itä, Kraisi Iqueqä äpqe qäqiqiyi. Iutanji, hiawiqä iqueqä suqä quvqeuñi, mäkiuta ämäwqätäüätanä, we-huñqä iu pmetuñquä näwe imäknatuñque. ¹³ Heawiqä iqueqä suqä hñgisana iqätä, eqä yänänäqñqä änapu hiqñiyqä iqätä, qañä hiñji ikiqätä, yññä-hiveqä iqua imäkqä-pa iqätä, kukñuä mäkä qäyänqätä, hñqueqä äpmeqä iunqä äwqä quvqä inqä iquauñi, ne miqä itanä, suqä jänänjä, ämaqä mäptqännga imäkätqänquwä-pa imäkquatuñque. ¹⁴ Auä, he huiwä iutanä äwiñqe, hui imäupu, Naqä Jisasi Kraisi Ique, gquä quäüqä enqä-pa mipmbñqe.

† 12:20 Quamä-pmeqä 25:21-22

* 13:9 Anqumä Itmakqä 20:13-15,17

† 13:9 Hiqäva-imäkqä 19:18

14

Quuvqä heqiyqä iquauqä suqä iwäsäuqe, Goti Iqunänjqä

¹ Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqe, hanuä eqämipqä iquauñi, he aquvä äqänäpiyänganji, yeeqä vätmapnqe. Itanji he qutänji, kjuä huitanjä-huitanjä iunqe, kukjuä mäkä maunqä pambiyä. ² Ämaqä quuvqä yänänäqñqä eqiyätqänjuwä hui, ymisänä eeqänänjä änatqänjuwinqe, “Goti Iqueqä hinuä iqinj, ii qäyuvqä” kjuä ämetqänä. Inäqce huiziquauqä quuvqä heqiyqe, hanuä etanji, “Goti Iqu, ämaqä nanuä änatqänjuwinqe, mäwinqä inä” kjuä ämepiyitanji, ii manqä itqänä.* ³ Itanğa ämaqä, ymisänä eeqänänjä änatqänjuwä iqua, ämaqä nanuä manqä itqänjuwä iquauñqe, kjuä quvqä mindqänqä ipu, mändi makittqiyqä ipñqe. Ga ämaqä nanuä manqä itqänjuwä iqua, ymisänä eeqänänjä änatqänjuwä iquauñqe, iwäsäupu, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä ipñqe. Ii Goti Iqu iquauñä-pqe, yeeqä inä vätmakqä iutanji. ⁴ Inji Goti Iqueqä wänujuä-wiyqä iinj iquauñi, miwäsäuqä panä. Wänujuä-wiyqä iqua, yänänäqñqä tqäutpiyä, ä quanänjä päkmbñqäpiyä-täqe iwäsäuqe, quwqä naqä iqunäyi. Itanji quwqä Goti Naqä Iqu, qu yänänäqñqä tqäpñqä wimäkätñqä iqanqçetani, qu pämä yänänäqñqä tqäpnuwi.

⁵ Ga ämaqä hñqua, hiunji hñque haqeqä ämamäupu, “Iqu hiunji huizi iquauñi ämätqänjuwä” kjuä äwiyätñqä. I etanji ämaqä huizi iqua, “Hiunji eeqänänjä iqua, asänänjiqä” kjuä indqänätqänjä. Itanji ämaqä eeqänänjä hñqunä-hñqunänjä iqua, qu kjuä hñquaqu mindqänqä, hñquenqänä änguanä indqämbñqe. ⁶ Ämaqä, hiunji hñque haqeqä ämamäutqänjuwä iqua, Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänä. Itanğa ämaqä, ymisänä eeqänänjä änatqänjuwä iqua, Goti Ique, “änguiqä” ätuäpiyitanji, qu-pqe Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänä. Itanğa ämaqä, nanuä manqä itqänjuwä iqua-pqe, Naqä Ique yeeqä äväpu, manqä itqänä. Qu-pqe, Goti Iqueni, “änguiqä” inä ätuätqänä. ⁷ Ne hänjä äpmenquä-qe, ä päkonatunquä iquä-qe, neqä-neuanji yeeqä inyatunquä miqä itqänju. ⁸ Iinj itunqce, hänjä äpmenquä-qe ä päkonatunquä iquä-qe, eeqä Naqä Ique yeeqä iwimäkatunquä iinj itqänju. Inji, ne hänjä äpmenquä-qe, ä päkonatunquä iquä-qe, ne Naqä Iqueqänänjä-quneyqä. ⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, hänjä angumä ävaukqe, ii Iqu ämaqä ae äpäkonjuwä iquauñqätä, hänjä yqänä äpmenjuwä iquauñqätänji, Naqä pmetñqä iinjeyi.

¹⁰ Itanğa hesanä hui, hiqä tta-tunguäkaunqä iwäsäupu, “Qu quvqä iqä-quaiqä” sunqä ätätqänjä? Ga huizi iquenä, hiqä tta-tunguäkaunqä, kjuä quvqe indqänäpu, mändi sunqä äkittqiyätqänjuä? Ne eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuä mitqeu tqäuaniqueqä. ¹¹ Ii Goti Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä ätnänqä-payi.

“Nyi, Naqä Hea Ique-ique Äpmenqä Iqunä, naqä-qakuä tii etqä. Ämaqä eeqäpnä Nqä yoqe, haqeu ämandnämäupu, qonjä nuäktäupnuwänqänäyi. Ga qu eeqänänji, Nyinyqe,

‘Si eeqänänjuneqä Naqä-qukiyqä’ näpnuwänqänäyqä.”†

¹² Itanji eeqänänjä hñqunä-hñqunänjä iquene, Goti Hanjuwä Ique, suqä eeqänänjä imäkätunqce, quatinqä awä tuaniñqce.

Hñque, suqä quvqä iu päknätñqä, miwimäkqenqä

¹³ Goti Iqu, eeqänänjune änewäsäuniqä enqä-qae, ne neqä awä iqinj hñquauqä sugenqä iwäsäutanä, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä yatunqce. Ne kjuä änyä-hänjä tii indqänqatunqce. Quuvqä eqiyätñqä hñqu, ne suqä hui iqanqu änaqänätä, iutanji iqu hikä enqä-pa äqutämäutä suqä quvqä iu päkñqenqe, suqä iinj miqä iquatunquä kjuä guä mäsäuatunqce. ¹⁴ Nyi Naqä Jisasi Iqutä ämuäñnämitanji, nyaqä kjuä indqänqce ätnänjä iqi eä, näqñqä ängua tii ämeqä. Ymisänji, kiqä-kiuä kiyä itmäknqe, aañqeqä. Iinj etanqçä-qe, ämaqä hñqu, nätmätqä hñquenyqä, ‘kiyä mätqeqä’ kjuä vqanqutqe, iquenyqe, ii pmua imäknä. ¹⁵ Si ymisänä hui änatnä, iuta tqä sämaqä hñqueqä quamä pmeqe, qui iwimäkqangtqe, ii tiinjä ämotquanä. Si iquenyqä aañä yasämä makinqä iqanqiyi. Tqä sämaqä hñqueni, Kraisi Iqu ique angu itmetñqä ae äpäkonqçetani, si ymisänä hui änatnä, iuta qui miwimäkqä isnä. ¹⁶ Nätmätqä, ‘Ii änguiqä’ kjuä eyänqä hñquenyqe, he huizi iqua, ‘Iqu quvqä iinj iqä-quaeqä’ tññqä iwimäkqenqe, quwqä hinuä iqinj, suqä ii anji miqä ipnuwänqä, yasämä iwäsäupu. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä hänjä-pmeqeu ämineyätñqä iunji, ymisänjitä egetä äñqe, nätmätqä naqänänjä ma. Kiqä nätmätqä naqe, ne Goti Iqueqä hinuä iqi jänänjä eätanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä, ga aquvänä iqä iiyi. Iinj pmetunqce, Dñä Ängua Iquesanä äquvepanä. ¹⁸ Ämaqä hñqu, suqä iunji qänaknä itä, Kraisi Iqueqä wänujuä imäkqanqutqe, Goti Iqu iquenyqe, aquvänä yänä. Ga ämaqe, ‘Iqu ii qäyunä itqänä’ kjuä indqämbnä.

* 14:2 1 Korinä 8:1-13 iunji, Polä iqu kukjuä kuapanänji, nanuä qu goti quanqä iquauñqä hiqäva imäkkuwitanjä änatqänjuwinqä ätkqe. † 14:11 Asayä 45:23

¹⁹ Iinj etanġi suqä äkiu-äkiutanä, ne äwqä naqä-hjġunä änyanä, neqä quuvqä heqiyqä yänänäqġqä inemäkätġqä iquauñi, iunä qänaknä iquatuñque.

²⁰ He ymisanjä änapiyä iuta, wäunjuä Goti Iqu ämaqä hjġue iwimäkmitätqä iu qui imäkqänġe, ii quvqä-qae, iu mimäkqä pambiyä. Ymisanjä eeqänä ängüä etanġqä-qe, ämaqä ymisanjä änatäqä iuta huizique quannä päknätġqä iwimäkätqä iqu, suqä quvqä imäkqä. ²¹ He naujä änapiyäu, ä wainqä-eqä änapiyäu, ä suqä huizi imäkäpiyä iutani, tqä sämaqä hjġu quannä päknätġqä iqe, ii quvqä. Suqä injä iqua mimäkqä iqe, ämäwqätäuänä. ²² Suqä injä iqua imäkqänġe, “Ängüätiyä, ä quvqätiyä-qe,” kġuä yänänäqġqä äänä eyqe, he hjġunä-hjġunänji, huiziu awä mätquä, Goti Iquenyä tupġe. Ämaqä, suqä hjġuauñqe, ‘Ii änguiqä’ kġuä yänänäqġqä indqänätä, suqä iunä imitätqä iqu, iqueqä äwqä imdani, iqueni kukġuä mämitqä iqanġqetani, ämaqä iqu aquvänä yäniqe. ²³ Itanġi ämaqä hjġu, ymisanjä huiunġe, “Ii änguiqä” kġuä yänänäqġqä mäwiyqanġi, ique änatqä iqu, suqä iuta hanjä-iqä menä. Qakui tiinjä etanġi. Iqu ymisanjä injqe, kġuä hjġuauqu äme, Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itä, ae ängqä iutani. Suqä äsque-äsquerqä, Goti Iqu, “Ii änguiqä” ätkqenqä quuvqä maeqiyqä itanä, ii imäkqä, ne suqä quvqä imäkätqänju.

15

Ne yänänäqġqä imäkänätanä, äwqä naqä-hjġunä änyanä pmeqenqä

¹ Iutani, ämaqä kġuä iqä yänänäqġqä-tänjä iquene, neqä äneñqä iunä miqä itanä, ämaqä kġuä iqä yänänäqġqä maeqä iquauqä kġuä qämä-qämä iqenġe, enyqä miqä, yätamäkqä vquatuñque. ² Ne hjġunä-hjġunänji, ämaqä quuvqä heqiyqä nesä äpmeñuwä iquauñi, yänänäqġqä hipġqä yätamäkqä vatunquä injqe, quwqä äwinġqä du qänaknä iquatuñque. ³ Kraisi Iqu, Iqueqä äwinġqä du qänaknä miqä iminġqä-pa, ne-pqä inä imäkquatuñque. Iqu imäkqä, ii Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqä tiinjä äqänänqä-payi.

*“Goti Iquki, ämaqä Si äkasuwä quvqä äktquwi, iquauqä kukġuä quvqe, Nyi-pqe inä änyimetġe.”**

⁴ Goti Iqueqä kukġuä, qu hiñuiqänä äqiyekuwa eeqänänji, ne näqġqä nätapätġqä äqiyekuwi. Ga Iqueqä bukä iquesanji, ne pemä itanä yänänäqġqä ätqäuanitani, Goti Iqu ätkqä-pa inemäkäninjä hiñuä äqunanä pmetatuñque.

⁵ Ne pemä itanä yänänäqġqä ätqäunġe, ii Goti Iquesanänji. Nyi Iqueni tääqe, Iqu yätamäkqä heqġanġuti, he Kraisi Jisasi Iqueqä suqä iunji, qänaknä ipu, kġuä naqä-hjġuenyä indqämbġqä ätuätqänjä. ⁶ Ii tiinjġe. He äwqä naqä-hjġunä imbu äpmapiyitani, eeqänänji Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqueqä yoqe, haqeu mamäupġe.

Kraisi Iqu, Israitqä iquautä, huiziquautä, yätamäkqenqä äpkqe

⁷ Iñi Goti Iqueqä yoqä haqeu mamäupġqä diñqe, Kraisi Iqu eeqänänjuenä yeeqä eyätmakqä-pa, he quuvqä heqiyqä huizi iquauñä-pqe ii vätmappġe. ⁸ Kraisi Iquenyqä, Nyi tiinjä etmqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukġui, naqä-qakuä etanġqenqä motquetġe, Iqu kukġuä Goti Iqu, Israitqä iquauqä kaqä-kawäkau ätuätä guä ämäsäukqe, qäyunä imäkätä, iquauqä wäunjuä imäkqä-qu ekqe. ⁹ Iinġänä ma, tiinjänqä-pqeyi. Israitqä qäyä etanġi huizi iqua, Goti Iqueqä qeqä-imänġe hiñuä äqunäpu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupġqä diñqeyi. Ii Goti Iqueqä bukä iu ti äqänänqä-payi.

“Tiñä etanġi, Israitqä qäyä etanġi huizi iquauqä hiñuä iqini, nyi Sinyqä awä ätuätmä, ga Tqä yoqe haqeu ämamäutmä apqä tmqänä.”†

¹⁰ Itanġa kukġuä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä äqänä.

“He Israitqä qäyä etanġi huizi iquenä, Goti Iqueqä ämaqä iquata, aquvänä ipġqe.”‡

¹¹ Itanġa hjġäqisani, tiinjä.

“He Israitqä qäyä etanġi huizi iquenä, Naqä Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä. Ämaqä huiwä huitanä-huitanä änyänjuwä eeqänänjuenä, Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.”§

¹² Itanġa Asayä iqu-pqe, tiinjä inä ätkqe.

*“Jesi iquesanjä hueqä-himqä iutani, ämaqä hjġu timäuniqe. Iqu Israitqä qäyä etanġi huizi iquau ämininjä iquwi. Ga qu, iqu yätamäkqä väniñqä, hiñuä äqumbu pmeñuwänġe.”**

¹³ Goti Hanjuwä Iqu, yätamäkqä Iquesa meninġuä hiñuä äqänänä pmetatuñquä änävuqumatqä Iquwi. Nyi Iqueni, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitani, äwqä hanjitä,

* 15:3 Apqä Bukä 69:9 † 15:9 Apqä Bukä 18:49; 2 Samueli 22:50 ‡ 15:10 Kukġuä-suqä 32:43 § 15:11

yeeqä inqetäni, manguä-mnqä pmetpnqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänä. Ga iutani, he Dñä Ängguä Iqueqä yänänäqñqä ämepu, Iqueqä yätamäkqenqä aquvänä ipu, hinuä äqämbu pmetpnqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänä.

Poli iqu, huizi iquauqä awä iqi, wänuuä imäkminqenqä

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, nyi henyqe, knuä yänänäqñqä tiinjä indqänätqänä. He Goti Iqueqä äwinqenqe näqñqä änguanä ämepu, ämitquatngppñqä itqänuwitani, suqä ängju kuapanä itqänä. ¹⁵ Itanji kukñuä yänänäqñqä huiñqä, ätnäñä iqi henyqä qämqa zä miqä itmä, heyaqä knui ävauquumatmqä iinjä ae äqiyqe. Ii Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqçeuta wänuuä ängguä tii ändapqçetayi. ¹⁶ Iqu, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wänuui, Israitqä qäyä etanji huizi iquauqä awä iqi imäkqä-qunñqä, atänuuä änyikqe. Hiqäva-imäkqä iqua, ämaçeu Goti Iquenyqä ätuma pññqä itqänuwä-pa, Israitqä qäyä etanji huizi iquau ätuma pmqe, Goti Iqueqä kukñuä ängguä we-hunqä-täñi awä ätuätñqe. Itani, nyi qunji, Goti Ique wimqä ätuma pçanqa, Dñä Ängguä Iqu, iqua Goti Iqueqänänä hipñqä iwimäkqanqçetani, Goti Iqu iquau yeeqä vätumeniqe.

¹⁷ Inji nyi Kraisi Jisasi Iqutä ämuäñnmä, Goti Iquenyqä wänuuä ii imäkätñqä iinjqe, yeeqä itmä awä ätätqänä. ¹⁸ Nyi nätmätqä huizinqe matqä, wänuuä Kraisi Iqu, nyaqä hipa iuta imäkätñqenqänä tqämqe. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iqueqä kukñui qänaknä ipñqä iinjqe, Iqu nyaqä wänuuitä, kukñuitä, yänänäqñqä inyimäkätqäüä. ¹⁹ Iqu nyinji, wänuuä ämaqä mimäkqänänji imäkmqä yänänäqñqetä, Dñä Ängguä Iqueqä yänänäqñqetä, ändapätñqe. Iqu iinjä inyimäkqanqçetani, nyi Kraisi Iqueqä kukñuä we-hunqä-täñi awi, Jerusälemäta ti ätqa äwqänjaqänmi, qua naqä Ilirikumä ätimäutmä, iu ätuäkäminqe. ²⁰ Nyi kukñuä ängguä we-hunqä-täñä awä ätuätmänggani, ämaqä, Kraisi Iquenyqä tqanqä qätä mäwiyyä iminjuwä iquau tumqenqä, aanä kiinjä änyinätqäüä. Ii tiinjä etanjiyi. Kraisi Iqueä kukñui, hnqe ae ätunitätqeu, nyi asä iu tqenqe, manyinqä ea. Ii itmi, ämaqä huizi iqu anä matätñqä ipäqäqçeuñi, nyi qäpu mätmqä enqä-panä iinjqe, manyinqä iqi. ²¹ Nyi Goti Iqueqä bukä iu ätäñqä-panqä änyinji.

“Ämaqä hnqe iquauñi, Naqä Iquenyqä awä motquä iminqä iqua, Iqueni hinuä qumbnä. Nñ, Iquenyqä tqanqä qätä mäwiyyä itqänuwä iqua, näqñqä ängguänä mapnä.”†

Poli iqueqä qanä wätñqä iinjä, wänuuä imäkkuwinqä

²² Nyi henqä äpätmä, hinuä maeqñqänänä di, wänuuä iinjä iminqä iqu, a ängqiqätätñqe. ²³⁻²⁴ Inäqe tänggani, qua eeqänänä ikäminqä iunji, anä-himqä änyä-hänä hui aanqä etanji, nyi täqinji, wänuuä äpakä miqä imä. Itanqa quväukuä kuapanänä iunji, nyi qua naqä Spenqä iunqä umqänngani, he emamqä diñqä kiinjä änyinätñqe. Nyi knuä tiinjä änyiyqi. Spenqä iunqä äwätmänggani, he ganä hinuä ämaeqänätmä, hesä wänqä hmbu äpmetminqe, aquvänä imä. Itanga ne anä ae äpmentani, nyi Spenqä iunqä uwqanqundqänngani, he nätmätqä qanä ändma wäninqe, yätamäkqä nyipnuwänqä änyinji.

²⁵ Inäqe tänggani, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaçeu yätamäkqä ävätmä, anä-himqä naqä Jerusälemänqä yämqa itqänä. ²⁶ Ii tiinjä. Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniyä iutä, Äkaiya iutä, pmeqä iqua, iquauqä äwinqä iuta, mbqä hui aquvä äqiyäpu, Goti Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä äwa itqänuwä iquauñqä väwqatpnqä, knuä guä ämäsäukuwi. ²⁷ Mbqä ii, quwqä äwinqä iuta ängguä äväqtänuwä-qe, qu kimanä-tänjä-qua etanqçetani, qäyunä äqiyäpu äväqtänuwä. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iqueqä nätmätqä ängguänänä quwqä quuvqeu yätamäkqenqe, Goti Iqueqä ämaqä iquautä ämotaukuwitanji, iqua kimanji, Iqueqä ämaqä iu, huiwä yätamäkqä äväqtänuwä, ii qäyunänji. ²⁸ Itanga nyi mbqe, ämaqä qäyunänä iquau ävätmä, itanqa wänuuä ii qäpu ae itmänggani, nyi Jerusälemä ävämetmä, Spenqä timäumqä äwätmänggani, he ganä emamniqe. ²⁹ Ga nyi näqñqä tiinjñqä ae eqänä. Ii nyi emamqänngani, Kraisi Iqueqä suqä ängguä wimäkqe, manguä nyinätanji, Iqu he änguanä emäkänqiyä.

³⁰ Nqä nyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqätä, Dñä Ängguä Iqu, suqä ämaçeuñqä kiinjä nenqä änatapqçenqätä, knuä indqämbñqä änyinji. Itani Goti Iqu yätamäkqä nyiyätñqä diñqe, he nyitä Iquenyqä tääqä yänänäqñqä tuatunqwe. ³¹ Ne tääqe, ämaqä qua naqä Jutiya iu äpmapu, Goti Ique hngisa itqetqänuwä iqua, nyi quvqä mindqueqä ipñqenqä tääqä tuatunqwe. Ga Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä iqua, nyi mbqä iquau wimqä ämä äpçe, yeeqä ipu mapñqä, tääqä inä tuatunqwe. ³² Goti

† 15:21 Asayä 52:15

Iqueqä äwiŋqä iuta, iinǵa iquaqu timäutŋeŋqä aquvänä itmitaŋi, he emamniŋqe. Ga yänǵänäŋqe, hesä iqi hapä äpmapä mamniŋqe.

³³ Goti, äwqä hanǵä änyänä pmeqä nätapqä Iqu, he eeqänǵä iquendä pmetäniqä iinǵä änyinǵi.

16

Poli iqueqä kukŋuä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätkqenǵä

¹ He neqä nanyi-napi Pipinyqe näŋqä mapŋqe, nyi awä äŋguä etmqä. Ii qokä-apäkä, Kraisi Iqueqä yoqenqä anǵä-himqä Sengriya iu aquvä äqänätqäŋuwä iquau, yätamäkqä vätnqä, wäuŋuä-täŋiyi. ² He suqä Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäki imäkqäŋqä äwinyänqä iu qänaknä ipu, apäkä, neqä Naqä Iqutä ämuäŋnǵqä iinǵi, yeeqä itmuapŋqä änyinǵi. Ga ii, qokä-apäkä kuapänǵä iutä, ä nyitä, yätamäkqä neyätqätanǵqä iutani, ii hesä yätamäkqä squä-squä diŋqä äwiŋqä, äwiŋqänäyi.

³ Itanǵa Kraisi Jisasi Iqueqä wäuŋuä nyitä anä iminǵuä, Presilaisä, Akuila iquesäŋi, “Nyi iyaquinyqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, tupiyä. ⁴ Nyi häŋä yqänä pmamqenqe, iyaqu yänǵä wiqänä ikiyi. Iinǵä etanǵi iyaquini, nyi “äŋguiqä” tquangundi, ga Israitqä qäyä etanǵi huiziqua, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqäŋuwä iqua-pqe, “äŋguiqä” inä tupŋqänäyi.

⁵ Itanǵa “Qokä-apäkä, iyaquiyqä anǵä iqi, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqäŋuwä iquauŋqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, iquau tupiyä.

“Nǵä näueqä, kiinǵä änyinätŋqä Epainetusi iquenyä-pqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, ique tupiyä. Qua naqä Eesiya iu pmeqä eeqänǵä iquautani, iqu-ganä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäqä iquvi.

⁶ “Apäkä, wäuŋuä tnǵänä itä, he yätamäkqä eyätŋqä, Mäliyanqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, iinǵi tupiyä.

⁷ “Nytä, Israitqä iquautanǵä Andronikusi iqutä, Juniyasäŋi, guä pmuatqä anǵi anä äpmapinǵuä iyaquinyqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, iyaqui tupiyä. Iyaqu, ämaqä Jisasi Iqu kukŋuä awä tuäkiqäŋqä ändowatkqä iquautanǵä yoqä naqä-tänǵä esinyä, nyi Kraisi Ique änyä mamuäŋŋqäŋǵa, iyaqu ganä ämuäŋŋiyi.

⁸ Itanǵi, “Ambliatusi, Naqä Ique ämuäŋnǵqeta kiinǵä änyinätŋqä iquenyqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, iqueni tupiyä.

⁹ Huizi, “Kraisi Iqueqä wäuŋuä nesä anä itunǵuä Upanusi iqutä, ämaqä nyi kiinǵä änyinätŋqä Stakusi iqutäŋi, iquaquinyqä hui mimäuqä iqänä” ätkqenqe, iquaqi tupiyä.

¹⁰ Itanǵa, “Apelesi hanǵä-iqä qäyä ämetä quuvqä yqänä eqiyätŋqä iquenyqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, ique tupiyä.

Ga “Qokä-apäkä Aristombulusi iqueqä anǵi äpmeŋuwä iunqe, hui mimäuqä iqänä” ätkqenqe, quŋi tupiyä.

¹¹ Itanǵa huizi, “Nytä Israitqä iquautanǵä Herotianä iquenyqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, ique tupiyä.

“Qokä-apäkä, Nasisusi iqueqä anǵi äpmapu, Naqä Iqutä ämuäŋnǵuwä iunqe, hui mimäuqä iqänä” ätkqenqe, quŋi tupiyä.

¹² “Apäkä Tripina, Triposa, inäsuaqi, Naqä Ique ämuäŋnyinyä, Iquenyqä wäuŋuä itqänǵiyä inäsuaqinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätkqenqe, tupiyä.

“Apäkä Pesisä, ne kiinǵä änenyätŋqä, ga Naqä Iqueqä wäuŋui, tnǵänä itŋqä iinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätkqenqe, iinǵi tupiyä.

¹³ “Ämaqä, Naqä Iqutä ämuäŋnǵä, suqä jänänǵä imäkqä Rupesi iqutä, iqueqä känaisä, imbaqinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätkqenqe, tupiyä. Iqueqä känai, ŋqä nipai indquaminǵä-pa, indquetŋqä iiyi.

¹⁴ Itanǵi “Asinǵritusi ique, Plegonä ique, ä Hemesi, Patropasi, ä Hemasi iquau, itanǵa kätä-känǵuäka iquatä anä äpmeŋuwä iquauŋqä-pqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, iquau tupiyä.

¹⁵ Itanǵa “Pilolonǵusi iqutä, Juliyaisä, Neleusi iqutä itanǵa iqueqä kasiqisä, ga Olimbasi iqutä, qu Goti Iqueqä qokä-apäkä iquatä anä äpmeŋuwä iquauŋqe, hui mimäuqä inǵänä” ätkqenqe, tupiyä.

¹⁶ He äminäpiyänǵanǵi, Goti Iqueqä ämaqä iqueneqä suqä iu quneqä änyäpu, yeeqä itmanǵpŋqe. Qokä-apäkä qua täunǵi, Kraisi Iquenyqä aquvä äqänätqäŋuwä eeqänǵä iqua, “Yäa neqäü! Ne henyqä hui mimäuqä inǵänä” etqä.

Suqä äwimasiyäpu pmeqenǵä

¹⁷ Yäa ŋqä nyämaqäü, nyi kukŋuä yänǵänäŋqä tiinǵä hitmqe. Ämaqä, kukŋuä ne ämetqeqanǵqueu tuwä äväpu, he awä qäyäpatmbŋqä, ä hikä enqä-pa äqutäumäpu,

suqä quvqä iu päkmbñqä emäkanä-tpu iqanquwä iquauñqe, hiqä-hiuä äñguänä äminyäpu, äwimasiyäpu, heqäqi pmapiyä. ¹⁸ Ämaqä iinjä iqua, neqä Naqä Kraisi Iqueqä wäunuä mimäkqä ipu, qänaknäñi, iquauqä huiwä iunqänä itqänä. Itanğa iqua kuknuä äwi-iqetä kuknuä aowitä ätuäpu, ämaqä kuknuä iinjñqä äñguä miwäsäuqä iquauqä kñui, qäyasäqi ätuma äwätqänä. ¹⁹ He Naqä Iqueqä kukñuinqä qänaknä äñguä itqänuwinqe, ämaqä im-imñä iqua näqñqä enä. Iñqe, nyi henyqä aquvänä itmä-qe, he nätmätqä äñguinqe näqñqä yasämä ämepu, nätmätqä quvqeuñi squä-squä hui, he täka maemäkqä yätñqä änyingji. ²⁰ Itanğa Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu emäkqanji, he Setänä iqueni, heqä yukitä qonjuämä ipu, sisevqukuä imäkquwäpanji, iqueni mäñdi ii kittqäpñqe.

Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he äñguä hiñgi emäkquätñqä änyinjñiyä.

Huizi iquauqä kuknuä, “Henyqä hui mimäuqä iquä” ätkuwinqä

²¹ Nyitä wäunuä anä itqänueä Timoti iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä injänä” etqi. Itanğa nqä hueqä-himqä iquautanjä iqua, Lusisi iquä, Jesonä iquä, itanğa Sosipate iquä, anänji.

²² Nyi Tetiyusi, Poli iqueqä manä iuta ämetmä, tuwanuä tä äqiyätñqä iquä, nyitä hesä, Naqä Ique ämuänñunqenqä kñuä indqänätmä, “Nyi henyqe, hui mimäuqä injänä” etqä.

²³⁻²⁴ Gayusi, iqueqä anä täu nyi äminyiyätñqä iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä injänä” etqi. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, iqueqä anä täu äqänätqänä.

Anä-himqä täu miqänqä mbqä ämitñqä, Erastusi iqu-pqe, “Nyi henyqe, hui mimäuqä injänä” etqi. Itanğa neqä neyämaqä Kowatusi iqu anänji.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuqenqä

²⁵⁻²⁶ Goti Hanjuwä Iqu, he pämä yänänäqñqä tqäpñqä qäyu emäkänqiyä. Ne kuknuä äñguä we-hunqä-tänji, Jisasi Kraisi Iquenqä awä tuätqätanqua, Iqu ii emäkätqäuä. Hiñuiqänänji, kuknuä äñguä tä, Goti Iquä zä äpakänä äwäminqä-qe, täñganji ätnänä iqi ämaeqiyä. Auä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqu änatqanji, ne tuwanuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwui awä ätätunqe. Ga iutanji, ämaqä huiwä huitanjä-huitanjä injä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukñui qänaknä ipñqä iñqe, kuknuä zä äwäminqenqä näqñqä ae ämequwi. ²⁷ Inji Jisasi Kraisi Iqu yätamäkqä neyqanqä iutanji, ne Goti Kiqä-kiuänä Näqñqä Eeqänänä-tänä Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuñqe. Ii naqä-qakuu.

Tuwanuā, Poli iqu kiŋganā
1 Korinā
pmeqā iquauŋqā äqākqe
Yätamäkqā kuknuā hijuiqānjā iquvi

Poli iqu qua täu äpmaninqāŋganji, anā-himqā Korinā, ii naqā eā, qua Äkaiya iuvi. Äkaiya, ii Grikā iquauqā qua naqānānjā-tānjā inŋiyi. Jisasi Iqueqā kuknuā äŋgui, anā-himqā Korinā iunji, Poli iqu-ganā awā ätuminŋe. Itanŋa qokā-apākā iqisanā hŋqua, iqueqā wāunjuā iuta, Jisasi Iquenyqā quuvqā eqiyāpu, Iqueqā yoŋenqā aquvā qāmbŋqā ipāqākuiwi. Inäqe Poli iqu iquau ävāmetā, wāunju i hŋgi-mānda yātŋjqā uwŋanŋa, hanā-ique quuvqā heqiyqā Korinā iu aquvā qānātqātānŋuwā iquau äwimakqe. Iinjā etanŋi Poli iqu tuwanuā tā, qunji knuā iqā äŋguā ävātā, quwqā hanā-ique jänā iwimäkätŋjqā äqākqe.

Ämaqā, Kraisi Iqueqā yoqā-tānjā Korinā iu pmetanŋuwā iquauqā quuvqā heqiyqe, hanuā witanŋi, quwqā suqā äŋgui qui imäkŋjqā iinŋe, Poli iqu äwāwa kiinjā iminŋe. Iqu kuknui, qokā-apākā ämanānuwā iqua, suqā jänānji imäkāpu pmapŋqā iinŋqā ätātā äqākqe. Ga Dnjā Äŋguā Iqu, quwqā qanā uwŋeunji, jänā iwimäkätŋjqā hijuinā mäquŋqā iqanŋpŋe, hanā-ique wimeqā iunŋqā ätātā äqākqe. Huizi, Goti Iqueqā yoqā haqeqā mamäupŋqā suqā äŋguānānji imäkqāpŋqā iinŋetā, Dnjā Äŋguā Iqu näqŋqetā, yānjānāqŋqetā, Kraisi Iqueqā yoqā-tānjā iquau hinqi vātŋjqā iinŋetā, ätātā äqākqe. Inji yāpaki, iqu ämaqā ae äpākonguwā iqua, anŋi vaupnuwā iinŋqā äqākqe.

Korinā pmeqā iqua, hanā-iqā huitanā-huitanā ämaminuwinŋe, Poli iqu kuknuā äŋgui ätuātā, qu Goti Iqueqā äwinŋqā iinŋqā ätnānjā iqī näqŋqā mapŋqā, yätamäkqā äwikqe. Bukā tqesana saptā 13 iquenŋe, ämaqā Kraisi Iqueqā yoqā-tānjā kuapanānji, kiinjā äwinyātqāuā. Iqinji Poli iqu suqā ämaqeunŋqā äwinŋqā iutaninŋqā ämotquakqe. Goti Iqu nätmätqā äŋgui qokā-apākui ävātŋjqā iutani, suqā ämaqeunŋqā winŋe, kiŋganānjā eā, huiziunji ämāwqātāuā.

Poli iqu, tuwanuā tqenŋqā kuknuā ätkqenŋqā

¹ Tuwanuā tā, nyi Poli iqunä äqiyqā. Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā äwinŋqā dutanji, tääqā ändätmetā, Kraisi Jisasi Iqueqā wāunjuā imäkqāmqā änändowatkqā iqunji. Itanŋa Sostenisi, neqā neyāmaqā Jisasi Iquenyqā quuvqā anā eqiyātunŋuā iqu, nyitā anā äpmeŋue. ² He anā-himqā Korinā iu äpmapu, Goti Hanjuwā Iqueqā yoŋenqā aquvā äqānātqānuwā iquenyqā äqiyqā. Goti Hanjuwā Iqu, he Kraisi Iqutā ämuāŋmbu, Iqueqā qokā-apākānā pmetŋqānā emäkŋqe. Hesā, ämaqā eeqāpnānjā im-imā äpmakāupu, Jisasi Kraisi Iquenyqā tääqā ätātqānuwā iquatā, eequenā Iqueqānānjā emäkŋqe. Jisasi Iqu, neyaqātā, quvaqātā, Naqā inānjā-quvi. ³ Neqā Goti Apiqutā, itanŋa Naqā Jisasi Kraisi Iqutā, qeqā imāŋqeuta hinqi etapäsinyā, äwqā hanuā imbu pmetŋqā emäkqinyā.

Poli iqu, Goti Ique “äŋguiqā” ätukqenŋqā

⁴ He Kraisi Jisasi Iqutā ämuāŋnātānŋuwitanji, Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā qeqā imāŋqeuta hinqi etapātŋqā iinŋe, nyi Iqueni, “Äŋguiqe” hiunji ique-ique ätuātqānjā. ⁵ He Kraisi Ique ämuāŋnātānŋuwitanji, Goti Hanjuwā Iqu he äwa miqānjā nätmätqā aanā kuapanā etapātqātānŋqetani, näqŋqā äŋguānānjā-tānjā epu, kuknui awā iinā ätātqānjā. ⁶ He iinjā imäkätqātānŋuwitanji, Kraisi Iquenyqā kuknuā ne awā etātunŋuā di, hesānji häukuā witanŋqē äyā ämotquetqāuā. ⁷ Iutanji tānŋanji, he neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqu anŋumā quvepŋenqā hijuā äqāmbu äpmapiyāŋganji, wāunjuā imäkqenŋqā näqŋqe, Goti Hanjuwā Iqu quuvqā imnā vŋetani, he hŋquenyqā äwa miqā pmetpnā. ⁸ Iqu anŋumā äpātqāŋganji, he quvqā maeqā pmetanŋppi eqānāninŋqā dinŋe, he quuvqā yānjānāqŋqā eqāka wātqātānŋppi yätamäkqā eyqa uwquānā.

⁹ Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā Ymeqā, neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqutānji ämuāŋnanā asānā pmetaninŋuā ae ätānaikqā eänŋque, mänāvquatāmāuqā itā, Iqueqā ätātqā du qāyunā imäkāniqe. Goti Hanjuwā Iqu iinjā imäkätqātānŋqā iunŋe, nyi Iqueni, “Äŋguiqe” hiunji ique-ique ätuātqānjā.

Qu awā äpatŋjuwinŋqā (1:10-4:21)

Ämiqā huitanā iquauŋqā, kuknuā mākā hujŋenŋqā

10-12 Nqā nyāmaqāuā, āmaqā, Kloisā iiyqā anju anā āpmeņuwā hui henyqe, tii āndquwi. “Āmaqā ii, qu ākasuwā ātnāpu ivāqāmbu āpmapiyitani, hñqua tiinjā ātātqāņūā. ‘A, ne kukņūā qāte, Poli ique wiyāņqunā!’ Itanğa hñqua, ‘Iyāāi, ne kukņūā qāte, Apolosi* ique wiyāņqunā!’ Itanğa hñqua, ‘Isāāi, ne kukņūā qāte, Pitā ique wiyāņqunā!’ Itanğa hñqua, ‘Oeyā, ne kukņūā qāte, Kraisi Ique wiyātunqūeqā!’ ātātqāņūā.” He iinjā itqāņuwijqe, nyāmaqāuā, nyi neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqueā yoqeta, maņā yāņānāqņqā tiinjā etqā. Mikakā ātnāpu, ioktāmākmbu māpmeqā, āwqā naqā-hñqunā inqā āpmapu, kņui naqā-hñqunā indqānāpu, nātmatqā eeqāpnāņā imākāpiyā iunji asānā imākqāņgpiyā.

13 Kraisi Iqu naqā-hñqunā eņqe, he iinjā āndumākmbu āpmeņuwī, āānā etanġiyi? Ā Poli iquā heyaqā quvqenqā zā-huātati āunātmā āpākōņgqātanā? Aanqeqā! Ā he asņā āmakuiwi, Poli iquānāuā yoqeta āmakuwātanā? Oeyā! 14-15 Nyi asņi, Klispuisi iquesā, itanğa Gayusi iquesānā āwqākqeqā. Itanğa huiziquenā, nyita mameqā ikuwā imņi, tāņġani, āmaqā hui, “Ne asņi, Poli iqu iqueqā yoqeta ānaqākqetani, ique qānaknā āvātqāņunā” matqā ipnā. Inqce, Goti Hanjuwā Iqueni, “āņġuiqā” ātuātqāņā. 16 A! Nyi Stepanasi iquesā āmaqā iqueqā anju anā āpmeņuwā iutānā āwqākqeqe. Inqce, nyi asņi, āmaqā hui-pqā inā āwqākqāti, māwqiyqā ikqāti? Nyi maņqce.

17 Nyi āmaqā kuapānā asņā maqiyqā ikqe, ii tiinjāqce. Kraisi Iqu, nyi āmaqā asņā qāyākiqāmqā mānāndowatqā ikqe. Iqu nyi, Iqueqā kukņūā āņġuā we-huņqā-tāņi, awā tākiqāmqānā ānāndowatkqe. Itanğa kukņūā iinjā iqueni, awā ātātmaņġani, nqā kņūā iutani, kukņūā āņġuā āwi-iqe āmetmā, matqā itqāņā. Nyi kukņūā iinjā, nqā kņūā iuta tqā-sāpi, Kraisi Iqu zā-huātata āuņqceņqā kukņui, yāņānāqņqā maecqņqā qui imākqāmniņi.

Goti Iqueqā yāņānāqņqetā, suqā kņūā āņġuā iwāsāuqetāņi, ii Kraisi Iquvqā

18 Zā-huātata iqueniqā kukņūā awā tqāņqce, āmaqā qui hāmānā imākmbnuwāņqā āpmeņuwī, qu qātā āwiyāpiyi, ii nātmatqā hiņġiņqā eņqā-maņā etanġi, āqunātqāņā. Inqce ne āmaqā, Goti Hanjuwā Iqu qui mimākņqāņqā ānyā-hāņā inequmuātātņqā ique, kukņūā iinjā, Iqueqā yāņānāqņqā, aņġumā ānāvauqumuātātņqā etanġi, āyā āqunātqāņū. 19 Āmaqā, “Kukņūā ii, nātmatqā hiņġiņqeqā” ātātqāņuwā iquauņqce, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunji, kukņūā tiinjā āqānā āwi.

“Nyi āmaqā, āņġuā iwāsāuqāņqā nāqņqā-tāņā iquauqā nāqņqā ii, nātmatqā hiņġiņqā eņqā-pa imākma. Āmaqā, kņūā qeiqinyā indqānāpu, ‘Iinjā imākanā’ tqā iquauqā kukņui, hāukuā māwiqā yātņqā imākma.”†

20 Itanġi āmaqā āņġuā iwāsāuqāņqā nāqņqā-tāņā iqua, ānāāņqce? Āmaqā kukņūā-suqenqā nāqņqā iquauņqce, āānā tmqāti? Āmaqā, kukņūā āņġuā ātuāpu, huizi iquauqā kņui māndi ākittqiyqā iquauņi, squā wimeņquti? Quwqā nāqņqā āņġuā iinjā, Goti Hanjuwā Iqu hiņġiņqā imākquānā. 21 Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā suqā kņūā āņġuā iwāsāuqā iutani, tiinjā imākqce. Āmaqā qua iutani iqua, iquauqā āņġuā iwāsāuqāņqā nāqņqā iutani, Goti Hanjuwā Iquenyqe, nāqņqā maeqā itpnā. Itanğa Iqu tiinjāņqā-pqā inā āwinyā. Kraisi Iquenyqā kukņuiņqce, hñqua hiņġiņqā qāyā āqunātqātāņuwā-qe, āmaqā suqā quvqā imākmitpqā hñqua, kukņūā iinjā iquenyqā quuvqā heqiyqāņuwā iquauņi, Iqu qu qui mimākņqāņqā, hāņā imākāqumuātequānā. 22 Quuvqā heqāpņqā diņqce, Israitqā iqua, nātmatqā yāņānāqņqā āmaqā mimākqānāņā di-ganā hiņūā qumbġā āwinyā. I etanġi Israitqā qāyā etanġi huizi iqua, qu kņui-ganā, “Ne kukņūā, āņġuā iwāsāuqāņqā nāqņqā-tāņi, tāņġuā āwiyātunqūe” mapņqā āwinyā. 23 Inqce, ne kukņūā awā ātākitunqūe, ii Kraisi Iqu zā-huātati āuņqā iijqeyi. Iqu iinjā imākqā iijqce, Israitqā iqua, yāņānāqņqā maeqā āqumbiyitani, quuvqā maeciyqā iquayī. Itanğa huizi iqua, qu kukņuiņqce, “Qāyunāņā hma eā, qāyasāqinjqā” indqānātqāņuwitani, quuvqā maeciyqā iquayī. 24 Inqce, Israitqā hñquesā, huizi iquautani hñquātā, ne Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqāņqā tāāqā ae ānatātmeqā iquene, Kraisi Iqueqā zā-huātati huņqenqā qātā āwiyanitani, Goti Hanjuwā Iqueqā yāņānāqņqenqātā, āņġuā iwāsāuqāņqā nāqņqenqātāņi, nāqņqā āmetqāņū. 25 Quuvqā maeciyqā iquauqā kņui, quvqā eāņqce, tiinjā hitanġiyi. Hñqua kņui, “Goti Iqueqā nāqņqā hui, qāyunāņā hma eā, qāyasāqinjqā” indqānātqāņuwā-qe, iinjā ma, Goti Iqueqā nāqņqā iinjā, ii āmaeqūce, āmāwqātāuā. Itanğa hñqua kņui, “Goti Iqueqā wānuā imākqā huiunji, Iqu yāņānāqņqā maecūeqā āmānātqūenā” indqānātqāņuwā-qe, iinjā ma, Goti Iqueqā wānuā iinjā, ii āmaeqūqā yāņānāqņqā iunji āmāwqātāuā.

* 1:10-12 Wāuņiņqā 18:24-19:1 † 1:19 Asayā 29:14

²⁶ Nqä nyämaqäüä, Jisasi Iqu tääqä mänatqängga, 'Äänä-äänä äpmaminquätiyá' tpu, kjuä indqämbu. Kuapänänjä hñquenä, ämaqä qua iutanjä iuqä hiñjuä iqini, näññqä maeqä pmetanğä, kuapänänjä hñquenä yoqä naqä maeqä pmetanğä, itanğa kuapänänjä hñquenä, taqä-tawäka yoqä-maequa epu, eämeqanğä äpmaminjuwi. He hiññinğä iinjä pmetanğawä iutanjä iquenä, tääqä äyá etätmakqe. ²⁷ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä kjuä qäyasäqí meqä iquautä, yänänäññqä maeqä, hanjuä iquautä, atäunjuä ikqe, ii, Iqu ämaqä qua iutanjä näññqä kuapä-tänjä iquautä, yänänäññqä-tänjä iquautä womba vätnqä iinjeyi. ²⁸ Itanğa Iqu atäunju, ämaqä yoqä maeqä iquautä, ämaqä, qua iutani quvqä enğä-panjä imäkätqänğawä iquautä, äyá ikqe. Inji näññqetä, yänänäññqetä, yoqä naqetäñji, ämaqä, 'Nätmatqä iinjä iqua yätamäkqä neyänqiyá' kjuä indqänätqänğawä-qe, Iqu nätmatqä iinjä iqua, hiññinğä enğä-panjä imäkätqä iinjqe, ämaqä hiññinğä hñquau atäunjuä ikqe. ²⁹ Goti Iqu iinjä imäkqqe, ii ämaqä hñqu, Goti Iqueqä hiñjuä iqini, kiqä yoqe haqeu mämatnämäunğä iquätñqeyi. ³⁰ Goti Iqu he tääqä i etätmakqetanji, Kraisi Jisasi Ique ämuänñänjä. Itanğa Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äñğüä iwäsäuqänğä näññqenğä Ämänätqueqä-qu eqäqe. Itanğa Iquesanji, Goti Iqu, ne Iqueqä hiñjuä iqini jänänänjä inemäkätä, Iqueqänğänä atäunjuä äneyätä, itanğa qui imäkñqä iuta anği inetmeqe. ³¹ Inji ne Goti Iqueqä kukjuä iunji, tii äqänänğä-pa imäkquatuñque.

"Ämaqä yeeqä itä, 'Nyi iinjä-iinjä iquñqä' ätätäqä iqu, 'Ii, Naqä Iqu e inyimäkqe qä' tätnqe qä."[†]

2

Jisasi iqu, zä-huätatä äunätä, äpäköñğeqenğä

¹ Nyämaqäüä, nyi he emetmä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuä zä äwiñqä awä etätmänganji, nyi kukjuä äwi-iqetä, kukjuä yänänäññqä ämaqä, äñğüä iwäsäuqänğä näññqä-tänjä iqua ätätqänğawitä, maetqä ikqä eä. ² "Nyi iquauñji, kukjuä awi, nätmatqä huitanğä-huitanğinğä qäyá eänä ätätmä, Jisasi Kraisi Iquenyqätä, ä zä-huätati äunätä äpäköñğeqenğätänä ätumuä" kjuä indqänätmitanji, awä äyá etkqe. ³ Nyi hesä anä äpmamänganji, yänänäññqä maeqä eämä, zä itmä, yäunjuä-yäunjuä-pqe kiinjä änyinminñqe. ⁴⁻⁵ Itanğa nyi Jisasi Iquenyqä kukjuä etätmänganji, he Iquenyqä quuvqä heqäññqe, ämaqeuqä näññqä iuta ma, Goti Iqueqä yänänäññqä iuta, heqäññqenğä änyinñqe. Inji nyi nqä näññqe ämetquetmä, he kjuä indqänğä tnänğä emäkmqä ma, Dñä Äñğüä Iqutä, Iqueqä yänänäññqetä, ämetquayñqä awä etkqe.

Dñä Äñğüä Iqu, äñğüä iwäsäuqänğä näññqe Vqä-quvi

⁶ Äñğüä iwäsäuqänğä näññqe, ne ämaqä quwqä quuvqä heqiyqe, yäüä ae ikqä iquauñji, awä ätuätunñqe. Näññqä ii, ämaqä qua täu täñğa äpmeñjuwä iquauqetä, ä qua täu miqä, Goti Iqu hiññi iwimäkätñqä* iquauqetä, asänä hmanji. ⁷ Näññqä ne kukjuä awä etätunñqe, ii Goti Iqueqä eä, zä äwäminğä iiji. Näññqä iquesanji, qäukuä qua mimäkqänğä, Goti Iqu, ne Iqutä qäukuä yänji anä pmeniquä diñqä, atäunjuä ae ekqe. ⁸ Näññqä iinjqe, ämaqä qua täu miqä iqua, maqññqä eminjuwi. Qu näññqä hiqä eqe, Naqä Aanjä Yänänäññqä-tänjä Iqueni, zä-huätati maueqä iqäpninji. ⁹ Iqua maqññqä eminjuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñji äqänä äwi.

"Nätmatqä, ämaqä hiñjuä mäquñquä iminjuwä, ä qätä mäwiyyä iminjuwä, ä quwqä kjuä yändqänğä innä kiüä mäwimeqä iminğä ii, ii nätmatqä Goti Iqu ämaqä Iquenyqä wiñğanğqä iquauñqä näwinjyä ekqä iyyä" äqänä.[†]

¹⁰ Goti Hanjuwä Iqueqä näññqä zä äwäminğä iinj, Iqueqä Dñä Äñğüä Iqu inemäkqanğqä iutani, Iqueqä-kiüä nenyqä ätnänjä iqi, ae äyá itkimäkqqe. Dñä Äñğüä Iqu, nätmatqä Goti Iqueqä kjuä indqänğä yäpä imññqetä, nätmatqä eeqänänjä huizinqetä qävqä äñğüänä itä, näññqä eänğqetanji, iinjä inemäkänä. ¹¹ Ii tiñji. Ämaqä hñqu, hñquququeqä kjui äänä ämenqä iunqe, näññqä maeqä yänä. Ämaqä hetququeqä kjuä indqänğenñqe, iqueqä quuvqä, iqueqä yäpä inğisanjä iqunä, näññqä itänä. Inji Goti Iqueqä-pqe, asä iinj. Dñä Äñğüä Iqunä, Iqueqä kjuä iqenqe, näññqä hiätänä. ¹² Itanği ne dñä ämakque, ii dñä qua täutanjä iquauta ma, Goti Hanjuwä Iquesanji. Iññinğä Goti Iqu nätmatqä äñğüä eeqänänjä nätapätñqä ekqä iunqe, näññqä metquñqänänji. ¹³ Nätmatqä iinjqe, ne kukjuä awi ämaqä-qune neqä näññqeta maetqä itqänju. Dñä Äñğüä Iqu näññqä nätapqanğqeta etätqänju. Inji näññqä Iqu änatapqke, ämaqä, Dñä Äñğüä Iqueä yäpä iqi äpmeñjuwä iquauñji, ne ävätkänju.

[†] 1:31 Järämäi 9:24 * 2:6 1 Korin 1:28 † 2:9 Asayä 64:4

¹⁴ Itanğa ämaqä, Dnã Ängüä Iqueqä yäpä iqi mäpmeqä inqä iqu, nätmätqä Goti Iqueqä Dnã Ängüä Iquesa äquvepätñqä inqce, “Nätmatqä iinji qäyasäqinjqä” indqänätñqce, mämeqä yänä. Näcñqä iinã iwäsäuce, Dnã Ängüä Iquesanã etanji, ämaqä iinã iqu näcñqä maeqä etänä. ¹⁵ Ämaqä, Dnã Ängüä Iqueqä yäpä iqi äpmeñqä iqu, nätmätqä eeqänänñqä ängüänä iwäsäutä näcñqä metänä. Itanğa Goti Iqueqä bukä iu äqäkqä-pa, iqueni, ämaqä hñqu, “Änäändiyä” tä iqe, änä miwäsäucqä yänä. ¹⁶ Tuwanji tui äqänä äwi. “Ämaqä hñqu, Goti Naqä Iqueqä kñuä indqänqenqce, näcñqä maeqä itä, ‘Tinjä-iinã imäkijä’ mätquä yänqiyä.”[†] Inqce Dnã Ängüä Iqueqä yäpä iqi äpmeñquä iquene, ne Kraisi Iqu kñuä äänä indqänänqä iunqce, näcñqä menä.

3

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkqenqä

¹ Nyämaqäüä, hinjiqänänji nyi kukñuä awi, ämaqä, Dnã Ängüä Iqueqä yäpä iqi ae äpmeñuwä iquau, ätuätñqä du maetqä itmä, ämaqä, quwqä äwiñqä dunä äpmeñuwä iquautä, Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä qe eqiyätqänuwä iquautä, ätuätñqä-pa, äyä etkqce. ²⁻³ Inğanj ymeqä dänä isua, ymisanjä woyqce manqä iquwä-pa, he kukñuä yänänäcñqce, änä mämeqä etanquwiñqä, nyi anuä enqä-pa kukñuä hanjuinä äyä etapqce. Ga he, hiqä enqä dunä pmetanqä eqänätmä, “Tanğanä-pqce he ymisanjä woyqce manqä yqänä ipñqäüä” etqä. Suqä, naqä pmeqänqätä, hiqä hita-hingukuatä äkasuwä tñqä iutanji, he Dnã Ängüä Iqueqä yäpä iqi mäpmeqä, ämaqä qua täutanä iqua enqä-panjä asänänä enä. ⁴ Ii tiinji. Hñquenä, “Nyi kukñuä qäte, Poli ique wimqänä” tqanqä, hñquenä, “Nyi kukñuä qäte, Apolosi ique wimqänä” ätätqänuwä, ii ämaqä qua täutanä iqua enqä-ma äpmaka wätqätanqpi ämotquequänä.

⁵ Inji he yenyqä näcñqä manqä dñqce, nyi tiinjä etmä, “Ye qäquye, yoqä maiquve etanji, Naqä Iqueqä wäunjuä-wiyquveyi. Iqu Kiqä-käuä wäunjuä kikinã äyätapqä iutanji, ye kukñuñqä awä hetqanqceäñğa, he Kraisi Iquenyqä quuvqä äyä eqiyätqänä.” ⁶ Apolosi iquä nyitänji, yeqä wäunjuä tiinji. Nyi nätmätqä piiki vowä mäwäwqä iqunä etanqä, iqu zquvätñqä eqä vqäwqä iquvi. Itanğa Goti Hanjuwä Iqu bakä äukauäpu, naqä epñqä Imäkqä Iquvi. ⁷ Ämaqä piikä vowä mäwäwqä iquä, eqä vqäwqä iquä, iquacu yoqä maeqä, hñqinqce. Mä bakä äukauäpu, naqä epñqä imäkqäwätñqä Iqu, yoqä-tänã Iquvi. ⁸ Ämaqä piikä vowä mäwäwqä iquä, eqä vqäwqä iquä, qäquacu Naqä Iqueqä wäunjuä imäkqä-quaquvi. Inji mbqä meqänğanj, iquacuqä wäunjuä äänä-äänä imisiyqä iuta manyiyi. ⁹ Nyi Poli iqundä, itanğa Apolosi iquäñji, ye Goti Iqueqä wäunjuä anä imäkätqänueä iquve etanji, he Iqueqä wäunjuä enqä-ma änyänuwä iqueni. Itanğa he Iqueqä anä inänä etanqä, Iqu yqänä ämätätqäüä.

¹⁰⁻¹¹ He Iqueqä anä ämätänjuwñqce, tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqueni, anä siyaundqä enqä-pa etñqä, ae ätekqetanji, ämaqä hñqu änyä-hänjä hñqu-mändä ämetä, haqeqi maquteqä yänqiyä. Inji Goti Iqu, qeqä wimänätä hñqij vqä iuta nyimäkqanji, nyi-ganä, kukñuä ängüä Jisasi Kraisi Iquenyqä awä etkqce, ii nyi anä imäkqänqce näcñqä kuapanänjä-tänjunä eämä, anä siyaundqä yänänäcñqänänänä äqutekqä enqä-paniqä. Itanğa ämaqä, he näcñqä haqeqi etapätqänuwä iqua, qu ämaqä siyaundqä iquesa anä ämätäqisätqänuwä-panjä iinã-quayi. Inji, iqua hñqunä-hñqunänji, quvqä-pqä määtñqä, hinji ängüänä äqunäpu määtqäpnä. ¹² Ämaqä anä siyaundqä tqueqä haqeqi ämätäpiyänğanj, hñqua golqetä, silpaitä, hikä mbqä naqänqä imäkätqänuwitä, määtqäpnä. Nätmatqä iinã iqua, ängüänänä eä, äpakänä witäniqce. Itanğa hñqua, zä-yänjitä, qoetä, kuä-witqä yänjitä mätpnä. Iinã iqua äpakänä mäwiqä, qui maqänä imäkmbnä. ¹³ Qänakñji, hiunji, Goti Iqu atauñä ikqä iqu timäucanğanj, quwqä wäunjuä iinã imäkmitpce, ätnänäqä timäüänä. Hiunji iqu, tä enqä-panjä ätimäüätä, ‘wäunjuä ängüä imäkätqänuwiqä, ä quvqä imäkätqänuwiqe’, tä iqunä iquänänä. ¹⁴ Ämaqä anä e imäkmitpqetanjä hñqu, iqueqä anji tä manqä ängüä ämätänqce, iqu iqueqä wäunjuñqce, kimanji ämenä. ¹⁵ Inä-qe, ämaqä hñqu iqueqä anji quvqä etanji, tä hämänä äñqce, ii tiinji. Iqu iqueqä wäunjuä anji mimäkqä yänñqä, qui hämänä qe imäkñji. Inäqce iqu iqueqä-kiuänji, tä manqä itä, quuvqenä äkitqä-qe, kima meqä maequ, hänjä hea ique-ique pmetänä.

¹⁶ Hiqä-hiuänji, he Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä tñänqä etanqä, Iqueqä Dnã Ängüä Iqu, heyaqä yäpä imä äpmeñqenqce, he maqñqätanä? ¹⁷ Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä anji, ii pmua eä, Iqueqänqänä ämätänqce, ii he qäqueni. Iinã dutanji, ämaqä hñqu, Goti Iqueqä anji qui imäkätqä etanqutqce, Iqu iqueni-pqce qui inä imäkänqiyä.

† 2:16 Asayä 40:13

¹⁸ He quangā ātnāpu, “Ne nāqņqā-tāņuneyqā” ātnātqāņuwā iquenā, aņgumņi matqņqā āņyinqi. Inji āmaqā hiyaqā awā iqisanā hņqua, āmaqeucā hiņjuā iqini, āņguā iwāsāucqāņqā nāqņqā-tāņā-qua epiyiņqā wopqā imitpqe, iqua, iquauqā hiņjuā iqini, nāqņqe āwa ipu qāmā-qāmāņjqā-qua āpmenjaqāmbiyi, qānakņi Goti Iqueqā hiņjuā iqini, āņguā iwāsāucqāņqā nāqņqā-tāņā-qua aņgumā epnā. ¹⁹ Ii tiņjā dutaņji. Qua tāutaņā āņguā iwāsāucqāņqā nāqņqe, Goti Iqueqā hiņjuā iqini, ii qāmā-qāmā iqā eņqā-panā iņji. Nātmatqā iņqe, Goti Iqueqā bukā iuņi, kukņjuā tiņji āqānā. “*Āmaqā, Ne āņguā iwāsāucqāņqā nāqņqā-tāņuneyqā*” kņjuā āvātņqā hņqua, huiziquau āmāwqātāupņqā wāuņjuā imākātqāņuwā iuņi, Goti Iqu hiņi-hiņi iwimākqāņguti, quwā māuņguatmbnā.”* ²⁰ Itanğa Iqueqā bukā iuņi, kukņjuā tiņjā-pqā hņqu, inā āqānā. “*Āmaqā āņguā iwāsāucqāņqā nāqņqā kuapā-tāņā iqua, qu wāuņjuā nātmatqā ānā imākņqā kņjuā indqāņgāņguwiņqe, Naqā Iqu, quwqā kņjuā indqāņqā iņji, hāukuā māwqiyyā itņqā etanğqenqā, nāqņqā ae āme.*”† ²¹ Injā etanği, he āmaqā hņqueqā yoqe haqeğā mamāucqāņqe, vquatāmāupu. Nātmatqā eeqānāņi, ii hiqā yātāmākqāņqā eā. ²² Ii tiņji. Poli iqunā-qe, Apolosi iqunā-qe, Pitā iqunā-qe, qua tqunā-qe, hāņā-pmeqā iqunā-qe, āpākōņqā iqunā-qe, nātmatqā tāņga āwiņqā-pqāņā-qe, qānaknda witāniqā-pqāņā-qe, eeqāpnāņi hiqeğā, etqā. ²³ Itanğa he Kraisi Iqueqā etanğa, Iqu Goti Iqueqā-qua eā.

4

Āmaqā, Jisasi Iqu kukņjuā awā tuākiqāņqā āndowatkqā iquauqā wāuņuiņqā

¹ Āmaqā, kukņuiņqā nāqņqā etapātunquā iquenyqe, he kņjuā tiņjā indqāņgņqānāņji. “*Āmaqā iqua, Kraisi Iqueqā wāuņjuā imākqā-qua epu, Goti Hanjuwā Iqueqā kņjuā indqāņqā, zā āwāmiņqenqā awā ātātqāņuwā iquayqā.*” ² Āmaqā, āmiqā hņqu, “*Nyaqā wāuņui, iqua āņguānā imākqāņqāuā*” kņjuā indqānātā, quuvqā āwiyā āvātqā iquenyā imākqāņqē, iqua iqueqā kukņjuā eeqāpnāņā iuņi, qānaknā iqāņqē. ³ Itanğa he nyaqā suqenqā ānyiwāsāucquwi, ā āmaqā tqu-tqu kukņjuā mitqā aņjā iuņqā āndma āwātā kukņjuā āmindqe, nyi iņqe āwāwa miqā danā itmā, “*Ii nātmatqā aañjā wāņqānāņāpiyyā*” kņjuā ānyānā. Nyi ņqā-nāuāņi, ņqā suqenqā miwāsāuņqā itņqā iqunji. ⁴ ņqā suqā-iwāsāuņqā tāmņi, haņjā-iqā maeqā, aquvā iqānātqāņā. ņqā-nāuāņi, tiņji matņqā iqā. “*Nyi āmaqā suqā quvqā maeqā, aañjā jānānāņunjqā.*” Oee. Nyi ānyiwāsāuātņqā Iqu, ii Naqā Iquvi. ⁵ Itanği tāņgāņi, ne āmaqā nāqņqā āvātunquā iqueneqā wāuņuiņqe, he miwāsāucqā pambu. He, hea Naqā Iqu aņgumā quvepęęqānā, hiņjuā āqāmbu pmetņqē. Iqu iņgāņi, nātmatqā eeqānāņā hea wiqā imdaņi āmetā, Iqueqā we-huņqā iqi āmaitā, āmaqeucā āwiņqe, quwqā qeğā-quuvqā imdaņi āmetā, ātnāņāqi mainiqe. Iņgāņi, Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā wāuņjuā ānātāpkqā imākātunquā iuņqe, “*Si āņguā imākātqāņi-qe.*” awi iņga natāniqe.

⁶ Nyāmaqāuā, he yesa nāqņqā āmepu, Goti Iqueqā bukā iu āqānāņqe, hui wiyā iqa māwqā, iunā imākāpu, ga āmaqā hņquenyqānā enyātā, huiziquenqe maenqā iqā diņqe, nyi kukņjuā ii ātqā āquvepęę, ņqā-nāuāņqātā, Apolosi iquenyqātā, ātātma, ktęenā āmetqeeqā. ⁷ Āsuku, si ne ānewāsāutņqe, naqe, tqu ikimākqeyi? Aañqe. Nātmatqā eeqānāņā āmeņuwī, he naqā-qakuā Goti Iquesa āmakuwā qāyā epu, heqā yāņānāqņqā iuta āmakuwāņqānā hiqā yoqe haqā mamānātqātaņgā eeqānātqāņā. Iiņi, qāyu hmanji.

⁸ He kņjuā tiņjā eyātqāuā? “*Ne nātmatqā āņgui, aañjā kuapānāņā-tāņune qe eeqnā. Huiziquau āmāwqūtātunā, nātmatqā āwa miqāņqā, āmiqā naqā iquatāņi, asānāņānāņā qe āpmequnā.*” Auā, ne-pqe hesā āmiqā anā pmetunquā iņqe, he āmiqā naqā-qakuā pmapņqe, nyi kiņjā ānyinātqānā. Ho-ee, aañjā aañqe. ⁹ Nyaqā kņjuā tāmņi, tiņjānāņā indqānātqāņā. “*Goti Iqu, kukņjuā awā tatunquā ānandowatkqā iquene, naqā pmeqāņqe māwiņqā itā, qua naqā māmā pmeqāņqā āyā āpmuatānaikqeeqā. Iiņjā pmetanğqetāņi, āmaqā pizqā āpāsātqāņuwā iqiniqā qāyā ānātma āwāpu, āmaqā qua tāu āpmeņuwā iuqātā, ynaunjqā iquauqātā, hiņjuā iqi pizqā qāyā, napāsđāpņqā.*” ¹⁰ Ne Kraisi Iqueqā yoqā haqeu āmamāutunque, āmaqā huizi iquauqā hiņjuā iqini, nāqņqā maeqānāņā pmetanğquā-qe, he hiqā-hiuāņqe, “*Ne Kraisi Iqutā āmuāņnanitaņi, āņguā iwāsāucqāņqā nāqņqe, aañjā kuapānāņā-tāņā āpmeņunā*” kņjuā indqānātqāņā. Ne huizi iquauqā hiņjuā iqini, yāņānāqņqe maeqā, haņjuā witaņgquā-qe, he hiqā-hiuāņqe, “*Ne yāņānāqņqā-tāņuneyqā,*” kņjuā indqānātqāņā. Āmaqe, neyaqā yoqe haqeu māmānatnāmāucqā ipu, yoqe heyaqenā haqeu āyā āmaetnāmāutqāņā. ¹¹ Hiņuiqāņā

* 3:19 Jopā 5:13 † 3:20 Apqā Bukā 94:11

duta tänğa tiinji, hea kuapanänänğani, ne buayänğä dä äneyätä, eqänğä quväkä häuyaqä äpmenğue. Itanğa neyaqä qäkä gquä-pqe, yäüä itä äpknätñqe. Ämaqe, hiñginäwa ptqä änapäsätqänjuwi. Ne quami äñguä pmeqä diñqe, anj hma etñqe. ¹² Ymisanä isuaunqe, neqä hipaitäni wäunjuä yänänäññqä itunñqe. Ämaqe, kukñuä quvqä natqanguwänğani, Goti Iqu äñguä iwimäkätñqä diñqe, ne Iqueni yatñqä ävätunñqe. Qu quvqä inetqeqanğuwänğani, ne qeiqinyä ämiwotunñqe. ¹³ Qu nenyqä kukñui, quvqä tuätqätanğä, ne kimanj, äñguä dinä ätuätunñqe. Qu neni, nätmätqä tawä enğä-ma bi ae änaquvasämäkuwitanj, yqänä äpmaka äpäñu.

¹⁴ Nyaqä kukñuä yänänäññqänäni, tuwanjuä iu i äqänänğe, ii he womba mapñqä maññqä eä. Oee. He nğä ymeqä, nyi kuapnä änyinätñqä iquenä etanğuwinğä, hiqä kñuä indqänğe, we eomäkmqä diñqä äqiyqä. ¹⁵ He ämaqä ämeyäpu, Kraisi Iqueqä kukñuä-suğenğä näññqä epñqä, yätamakqä eyqe, kuapanänğä-tänğuenä qäyä etanğuwä-qe, qu heqä hinunjuä hmanji. Nyi-ganä kukñuä äñguä we-huñqä-tänññqä awä ti etqanğqeta, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänğanğanğuwänğä, iutanj nyi heqä hinuñqä ekñe. ¹⁶ Itanği he nyaqä suqä dunji, qänaknä niyññqä iinğä evauquumatqä. ¹⁷ He suqä iinğä imäkpäññqä diñqe, nyi Timoti iqueni henyqä ae ändowatqe. Iqu-pqe, nğä ymeqä, nyi iquenyqä kiinğä änyinätñqä-qu eä, Naqä Iqueqä kukñuä eeqänänğä iunji, qänaknä iqä iquwi. Nyi Kraisi Iqutä ämuänğanğä iquenä, nyaqä suqä äänä-äänä imäkätñqenğä, ämaqä im-imñğä Naqä Iqueqä yoqenğä aquvä äqänätqätanğuwä du, kukñuä awä ätuäkitñqe. Iqu-pqe he suqä iinğä awä inä etätñqä ändowatqe.

¹⁸ Ämaqä hesanji quwqä yoqenä ämaenätqänjuwä hñquä, nyinyqe, "Iqu anği mänemeqä yänqiyä" kñuä ävätñqe. ¹⁹ He kñuä iinğä qäyä eyanğqä-qe, Naqä Iqu nyaqä hänaqe näwinyä imäueqanğutqe, nyi emamqenqe maqänänji äquvepmä. He emetmänğani, ämaqä iinğä iquä, iquauqä kukñuä tñenqe, yänänäññqätä qäsä diyä-tmä, näññqä ganä mamä. ²⁰ Tiinğä eä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, kukñuinä hiñginäwa tqänğä ma, Goti Iqu yänänäññqä vqanğa, häukuä winä. Iutanj nyi, kukñuä yänänäññqänäni, tuwanjuä täu äqiyätqänä. ²¹ He iqi emetmänğani, nyi suqä äkisqu emäkmqä enği? Nyi he jänä inğa emäkmqe, jävqä äma pmqäta, ä, hiqä hñgisa iqe ganä vquatämäuqanğuwänğä, henyqä naqänänğä nyinğqetä äwqä hanjuä änyanä pmetunğqetä äma pmqäta?

5

Korinä iu pmeqä iquauqä awä iqini, suqä quvqänänji äwäminqenğä

¹ Ämaqä hui, tiwiqä aanğä naqä-qakuänänğä hñqu tiinğä iqanğä, nyi qätä äwiyänğe. Suqä huiwä yanğä inğä Goti Iqu äwikeqe, tuwä ävätä aanğä quvqänänji, heyaqä awä iqini äwinä. Tiinğä, hikñä hñqu, kaniqueqä apäkisä, qanğä hiñgi ikitqänjiyi. Suqä quvqä iinji, ämaqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iquauwi ämawqätäüä. ² Ämaqä huizi iquenä, ämaqä suqä quvqä ii ikutäüqä iqu, heyaqä awä iqi äpmenqenqe, sunğä kñuä maqiyqä itqänjuwäwä? He, iqu hesä anä mäpmeqä yätñqänä, huätä mändowatqä ipu, qeqä äwutmäkpinyñqe, hiqä yoqä haqä ämamäunätqänjuwi, ii quvqe? Qäyä eä! ³ Nyi hesä anä mäpmeqä imä-qe, nyaqä quuvqe, hesä anä äpme. Iinğä äpmeqetani, ämaqä suqä aanğä ququvqä iinğä imäkpä iqueni, ae äwiwäsäuqe. ⁴⁻⁵ Naqä Iqueqä hiunji ätimäuqe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä iinğä iqueqä quuvqä ique anği itmeninğä diñqe, he tiinğä imäkpñqä änyinği. He Naqä Jisasi Iqueqä yoqenğä aquvä äqänäpiyanğani, nyaqä quuvqä iqu-pqe, neqä Naqä Jisasi Iqueqä yänänäññqetä, hesä anä äpme, ämaqä iinğä iqu hanğä-iqä metñqä diñqe, Setänä iqueqä huiqä iqi wipu.

⁶ Itanğa he iinji miqä ipu, hiqä yoqe haqeu ämamänätqänjuwi, qäyu hmanji. Yisä wänğäpu bretqä du pñä ämäuepqe, naqänänğä äyä änyüamäutñqe. Yisi, suqä quvqä iquenyqä ktqeyi. ⁷ Ynaunğä ämaqä pizqä päsqä iqu, sipsipqä iqueqä häñeçe äqunätä, atqä-awäkau mapäsqä ävaukukqä-pa, Kraisi Neqä Sipsipqä Iqu äpäkonätä, ne yisi maiññqä inemäkkqe. Iinğä etanği, he bretqä yisä maeqä ii enğä-panğä enjuwi, yisä yäue bi tnämäupñqe. ⁸ Itanği Israitqä iquä quvaukuä ique-ique, hea naqä Pasopanganğä ätätqänjuwä inğani, yisi yäue bi ätnämäupu, buayä yisi maeqätänğä änatqänjuwä-panji, ne-pqe Kraisi Iqu äpäkonğqenğä kñuä indqänätanitanj, suqä quvqä eeqänänji bi ätnämäutanä, neqä äwqä tämñi ikikinyänğä änyanä, kukñui naqä-qakuinä tquatunñqe.

⁹ Nyi henyqä tuwanjuä hinuñqänä äqäkqä iqueni, he ämaqä, suqä huiwä yanğä inğä Goti Iqu äwikeqe, tuwä ävätqänjuwä iquautä, anä mäpmeqä ipñğä diñqä ätätmä, äyä äqäkqe. ¹⁰ Qua täunji, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautani, suqä huiwä yanğä inğä Goti Iqu äwikeqä iqueni, tuwä wiyqä iquatä, ämaqäyqä nätmätqe äñguä witanği äqunäpu quwä-meqä iquatä, itanğa goti quanğä iquauqä yoqenğä aquväññqä iquä, qu hävemnäññqä äpmenğä. He eeqänänğä iquatänji, anä mäpmeqänğä maqiyqä ikqe. He

iquatā anā mǎpmeqā ipnqā etanġutqe, qua tāunġi hāmānānā ävāmapnqce. ¹¹ Nyi kuknġuā tuwanġā ique iinġā ätātmā äqiyqe, kiqā quati tiinġi. “He āmaqā Kraisi Iquesa, ‘Tasi-guaeā’ ätumitpqā hġqu, suqā huiwā yanġā inqā Goti Iqu äwikqā iqueni, tuwā äwiyqā, āmaqāyqā nātmatqenqā ängġuā witanġi äqunātā qeqā ätquā, goti quanġā iquauqā yoqenqā aquvā äqāngqā, āmaqā huiziuġi quvqā imākqā kuknġuā ätqā, wainqā-eqe änātā hiqiyqā iqā, ä āmaqāyqā nātmatqce quwā ämeqā, iqtānġi, anā mǎpmeqā ipu, ymisanġi anā manqā pambiyā” ätātmā äyā äqākqe. ¹²⁻¹³ Āmaqā quuvqā maeqiyqā du iwāsäuqe, nyaqā wāunġā hmanġi. Goti Iqu Kiqā-kiuā iwāsäuānā. Inġaqe he āmaqā Goti Iqueqā yoqenqā aquvā äqānātqānuwā iu iwāsäuqāngqce, ängġuā eā. Inġi Goti Iqueqā bukā iunġi kuknġuā ätānqā-pa,* āmaqā suqā ququvqenānġ itā hiqā awā iqi yqānā äpmenqā iqueni, huātā dowatpu.

6

Quuvqā anā eqiyātqānuwā iquauġi, kuknġuā māmītqenqā

¹ Suqā iwāsäuqāngqce, nyaqā kuknġuā huiziqu tiinġi. Āmaqā hesanġā hġqueni, kiqā quuvqā anā heqiyqā hġqu quvqā iwitquetqā etanġutqe, iqueqā hanġā-iqā ipinġi, Goti Iqueqā āmaqce jänā iwimākkipnqā, iquau māvimeqā, āmaqā Goti Iquenyqā maqngā eġuwā iquau-mānda, “Jänā nyimākikipyā-qe” änāänqā tuāniqi? He suqā iinġi, anġumā imākqāngqce, manyinqā iqi. ² Tiinġā eā. Qānakndaġi, ne Goti Iqueqā qokā-apakā iquene, āmaqā qua täutanġā iuqā suqā iunġi, iwāsäuuaniquā eġqe, he maqngāta? Ne qānaknda qu iwāsäuuaniquā eġqe, quvqā wāngqā isua tänga itquatnäpiyi, hiqā-hiuā jänā imākngānānġi, sunqā itqāngāuā? ³ Itanġa ne ynaunġqā iquau-pqe, inā iwāsäuuaniquā eā. Inġi, quvqā qua tāu itquatnātunqce, jänā inā imāknatunquā eā. ⁴ Inġā etanġi he hanġā-iqā iinġā-tānġuenā etanġutqe, quuvqā maeqiyqā iquauġqā äwāpu, qutanġā hġque, hiyaqā awā iqi yoqā maeqā äpmenqā hġque, ewāseyqā pmetnqā atāunġi, sunqā itqāngā? ⁵ Nyaqā kuknġuā i äqiyqe, he wombā ipnqā dinqā äqiyqā. Quvqā itquatnäpiyānganġi, āmaqā heyaqā awā iqinġi, kuknġuā ängġuā iwāsäuqā hġqu, āmaqā quuvqā heqiyqā hġquaqiyqā hanġā-iqe iwāsäutnqce, hma etanġi hiwānyqe. ⁶ Inġā miqā ipiyitanġi, quuvqā heqiyqā hġquki, huiziqueni, āmaqā quuvqā maeqiyqā hġquauġqā, jänā emākkipnqānā, ätuma uwqueni.

⁷ Quuvqā heqiyqā iquendaġā hġquā, huizi iquenā quvqā etqueqānguwinqā kuknġuā iwāsäuqā iquauġqā hāmā ätuma äwātqānuwinqce, tiinġā ämānātqueqi. He Jisasi Iqueqā suqā iunġi, qānaknā miqā ipu, quannġā qe äpākngā. Qu quvqā qāyā etquapngānā äwimasipnqā äyuwā. Heqā nātmatqā qenqā-qe, “Neqeqā” etāpu qāyā ämetauqāngpi, hiġuinā qumbnqce. ⁸ Quvqā etquapnqā äwimasiyqe, ängġuā qāyā etanġi, hiqā-hiuānġi, quwā ämanāpu, quvqā nāngi-tāngi itquatunqueni. Itanġa āmaqā heqā quuvqā anā heqiyqā-pqā iquauġi, inā itquequeni.

⁹⁻¹⁰ Āmaqā suqā quvqā itqueqā iqua, qu Goti Iqunā miqeuġi, yāpā inġisa mǎpmeqā itpnuwi. He iinġe, maqngāta? Āmaqā hġqu, “Qu äpepnqāuā” etqāngutqe, qātā yasāmā māvīyqā pa iqāpnā. Suqā huiwā yanġā inqā Goti Iqu äwikqā ique tuwā wiyqā iqua, goti quanġā iquauqā yoqe haqā mamāuqā iqua, hġquauqā apāki quwā äma ikiqā iqua, qokā hġqu qokā hġque meqā iqua, apākā hui apākā huizi meqā iua, quwā-meqā iqua, “ġeqānā” tqā iqua, eqā yanġānāngqce änāpu hiqiyqā iqā iqua, āmaqā hġque qui imākqā kuknġuā tqā iqua, itanġa quanġā imākāpu quwā-meqā iqua, qu Goti Iqunā miqeuġi, yāpā inġisa mǎpmeqā itpnuwi. ¹¹ Hiġuiqānānġi hesanġā hġquā, suqā iinġā imākqā-qua äpmanġi. Inġā qāyā etanġi, neqā Goti Iqueqā Dnġ Ängġuā Iqueqā yāngānāngqeta, Naqā Jisasi Kraisi Iqutā ämuānātānguwitanġi, Goti Iqu, heqā quvqe, asnġā eeqāpnā eqiyāmāutā, Iqueqā-quenā epu, Iqueqā hiġuā iqinġi, āmaqā jänānānġā pmetnqā äyā emākqce.

Huiwā iqtā, quuvqā iqtānġi, Naqā Iqueqā yoqe, haqā mamāuqenqā

¹² Āmaqā hui, “Ne nātmatqā eeqāpnānġi imākqce, pmua ma, ängġuā imākātqānūnā” ätātqānġā. Nyi kimanġi, “Kuknġuā ii qāyunānġā-qe, hui yātāmākqā neyqe, ä hui yātāmākqā māneyqeqā” ätqā. Inġinġe, nyi nqā-nāuānġi, nātmatqā äkisqu naqā enqā-panġā eā äminiyātqce, hiġuinā māquġquā imā. ¹³ Itanġa āmaqā hui tiinġā tpnā, “Ymisanġā eeqāpnānġi, ii äwqā nāpāsceqā. Itanġa äwqecu, ymisanġā iqueqā qaeqā.” Nyi kimanġi, “Auā, qāquāqu ängġuā etanġqā-qe, Goti Iqu iquauġi, qui imākāniqeqā” ätqā. Inġi, neqā huiwi, suqā huiwā yanġā inqā, Goti Iqu änātāpkqā ique, tuwā wiyqāngqā matātqe, Naqā Iquenyqā ätuma uwqāngqā ätā. Itanġa Naqā Iqu huiwā ique ämitqāuā. ¹⁴ Tiinġā-pqe

* 5:12-13 Suqā 17:7, 19:19, 22:21, 24, 24:7

inānji. Goti Iqu Iqueqā yāñānāñqetani, Naqā Iqu ae āpākōngqā iuta angumā, ānyā-hāñā āyā imākāqumatekqe. Iqu ne-pqe, asā iinjā inemākāniqā eā. ¹⁵ Hiqā huiwi, hñqunāñqā, huitañā-huitani āuqātānāñqā-pa, Kraisi Iqueātāñi asānāñā eāñqenqe, he maññqātānā? Ga neqā huiwi, Kraisi Ique āuqātānāñā. Inji Kraisi Iqueā huiwā āuqātānāñqā iutani, nyi āmetmā apākā suqā qañā ikiqāñqā hui, huiwā hñqunā etñqā imākmq, suqā iinjā āñguāta? Aanqeñqā. ¹⁶ Suqā iinjqe, he maññqāta? Goti Iqueqā bukā iunji, kukñuā tiinjā āyā ānatātqāuā. *“Iuaqu huiwā naqā-hñqunā i qe enjinyqā.”** Inji apākā suqā iinjā imākqā iisāñi, āmaqā hñqu anā ikitqāñiyi, ii iqu iisā huiwā naqā-hñqunā eqinyā. ¹⁷ Itañga āmaqā hñqu, Kraisi Iqutā āmuāññāñiyi, ii tiinjī. Āmaqā iqueqā quuvqetā, Kraisi Iqueqā quuvqetāñi, naqā-hñqunā qe eqinyā.

¹⁸ Iutañi, suqā huiwā yanā vqā Goti Iqu ānatāpkqeu tuwā āwiyāpu quvqā imākqeuñi, vqutāmāupu yavāki imbu pmetañpu. Āmaqā hñqu suqā ii imākātñqe, ii iqu iqueqā huiwā iunji, aañā quvqā imākēñgi. Suqā quvqā huizi, āmaqā hñqu imākātñqe, iqua, suqā quvqā iinjā iqu eñqā-panā ma. ¹⁹⁻²⁰ Goti Iqu Iqueqā Dñā Ānguā Ique heyaqā yāpā imā āpmuateqe pmetañgi, heyaqā huiwi iqueqā hiqāva-imākqā anā tññqā eāñuwinqe, he maññqāta? Goti Iqu he nātmatqā āñguā hñquesa mbqā eyāmakqetani, hiqā huiwā ii ānyāñuwi, hiqā hma, ii Goti Hanjuwā Iqueqeqā. Iinjñqe, nātmatqā eeqāñāñi, heqā huiwā iqutā imākāpiyāñgani, Iqueni yoqā naqā vqāpnqāñāñi.

7

Suqā qokā-apākā āmanqenqā

¹ Kukñui, “Qokā-qāqu apākā-qei mitmañqāñqe, * ii āñguiqā”† ātquwinqe, he yatñqe, “Ii qāyutanā, ā hmandanā?” ātāpu, pipa iu āqiyāpu nyinyqā āvāwqatquwi, tāñgani kima etmqe. ² Āmaqā kuapāñāñi, qañā hñgi ikitqātāñguwā iutani, tiinjāñqe. Āmaqā qokiqua, eeqāñā apākā ique-iqueqā tāññāñqeqe. Itañga apākīua, eeqāñā qokā iyqā-iyqā tāññāñqeqe. ³ Inji qokā hñqu, apākā kiqā-tāñu eñqe, iqueqā huiwi, apākinyqā zā āmitā, “Oeyqā” mātquā pa yātñqe. Asā iinjī, apākā hui, qokā kiqā-tāñi eñqe, iijqā huiwi, qokiquenyqā zā āmitā, “Oeyqā” mātquā pa yātñqe. ⁴ Tiinjñqā hmanji. Apākī, kiqā huiwi kiqā-kiuā āminyātā, nātmatqā eeqāpnāñi, kiqā āwinqā iunā imākqāñqā hmanji. Kiqā huiwi, āmaqā qokiqu āmitā, nātmatqā eeqāñāñi, qāyaqu asāñā imākqāñqā eā. Itañga qokiqu-pqe, asā iinjī imākqāñqe. Iqueqā huiwi, iqueqā-kiuā āminyātā, nātmatqā eeqāñāñi, iqueqā āwinqā iunā imākqāñqā hmanji. Iqueqā huiwi, apākī āmitā nātmatqā eeqāñāñi, qāyaqu asāñā imākqāñqā eā. ⁵ Iyaqu āmanāsi, qokiquñāqe, ā apākīñāqe, hiaqāqā anā wiqāñqe māwiñqā, miqā ma eā. Ināqe qāyaqu, Goti Hanjuwā Iquenyqā tāāqā tqiyñqe, kukñuā ganā imākāsinyā, “Yeqā huiwi, hapā wāñqāpu āvayā” ātnāsinyā, hiaqāqā yakuinā māwiñqeqe, ii āñgui. Iinjā imākīyqeuñi, iyaquvqā huiwā iqueqā āwinqā duni, qāñaknā isinyā, Setāñā iqueqā yanwiqe māwimeqāñqā hui imāusinyā, hiaqāqā angumā wiqāñqe. ⁶ Nyi kukñuā ii etqe, ii qanyā kukñuinā etqā. Mā nyi he qāñaknā ipñqā suqā hñqu imākātñā etmā maetqā iqā. ⁷ Nyaqā ānyñqe, tiinjī. Qokā-apākā eeqāñā yawiqā nyi āwinqā-panā iinjā witanā. Ināqe Goti Hanjuwā Iqu, āmaqā eeqāpnāñā iunji, Iqueqā āwinqēuta hñqunā-hñqunā hñgi āvātqāuā. Itañgi Goti Iquesanji, āmaqā hñqu, iqueqā-kiui āmenqe, huiziqu iqueqā-kiui metāñā.

⁸ Itañga qokā-apākā yawiqā āwinuwā iquendā, apāñqā āwinuwā iuendāñi, nyi tiinjā etmqe. He qokā muāmuanqā, apākā māmeqā, yawiqā, nyi āwinqā-pa wipñqā etañgutqe, ii āñgui. ⁹ Ināqe he hiqā huiwiqueqā āwinqā iunji, āñguāñā māminqā ipñqā etañgutqe, māñgi qokā muanāpu, apākā mapu. Mā huiwi āñguā māminqēuta, hñgi qañā ikipu, imākqā diñqā etqā.

¹⁰ Itañga qokā-apākā ae āmanāñuwā iyāquvenā, manā yāññāñqā etmqā tā iqe, ii Naqā Iqu Kiqā-kiuā kinğanā ātkqā† iuta etmqe. Tiinjā ātkqe. “Apākā huiki, āmaqā hñqueqā apākiki ae eāñi, tqā qokiqueni, māvāmeqā isñqeqā.” ¹¹ Kukñuā tqū qāyā ātātāñgi, si tqā qokīque āvāmatqā etañgutqe, qokā ānyāñā hñqe muāmuanqā, qanyā yawiqā eñqā-pa pmetñqe. Iinjñqe, makiñqā iqe, tqā qokā āvāmatqā iquenyqā anji āwātñi, āwqā naqā-hñqunā ganā nyiyñqe. Itañga āmaqā quāyuwīqu-pqe, iqueqā apākīñi, huātā māndowatqā yātñqe.

¹² Itañga qokā-apākā huiziquenā, nyi ñqā-nāuāñi, tiinjā etmqe. Kukñuā tā, Naqā Iqu matqā ikqe. Āmaqā quuvqā heqiyqā hñquki, apākā quuvqā maeqiyqā hui āmenji,

* 6:16 Ipāqāqā 2:24 * 7:1 Nāñqāqā-tāñā iqua nāñi-māñi ātātqāñā. Hñqua, “Kukñuā tā, hiaqāqā anā māwiñqeqā” tqāñgā, hñquququa, “Ii suqā āmanqāñqeqā” ātātqāñā. † 7:1 Nāñqāqā-tāñā iqua nāñi-māñi ātātqāñā. Hñqua, “Kukñuā tā, Korinā pmeqā iquauqā kukñuiqā” tqāñguwāñga, hñquququa, “Ii Poli iqueqā kimanijqā” ātātqāñā. ‡ 7:10 Makā 10:5-12

ii sitānā āpmaka wātātñqānā āwinyāñqce, si huātā mändowatqā isñqce. ¹³ Itanğa apākā quuvqā heqiyqā huiki, āmaqā quuvqā maeqiyqā hñque āmuanāñi, iqu sitānā āpmaka wātātñqānā āwinyāñqce, si iqueni, māvāmeqā pa isñqce. ¹⁴ Nyi kukñuā iñji, tiinjñqā etqā. Āmaqā quuvqā maeqiyqā hñqu, apākā quuvqā heqiyqā hui āmeñqce, qeyaqū naqā-hñqunā etanğiyitani, Goti Hanjuwā Iqu qokā iquenyqce, “Nqeçā” ātātā, “Jānānāñueqā” kñuā vātānā. Asā iñji, apākā quuvqā maeqiyqā hui, qokā quuvqā heqiyqā hñqutā āpmeñqce, qeyaqū naqā-hñqunā etanğiyitani, Goti Iqu apākā iinyqce, “Nqeçā” ātātā, “Jānānāñiyqā” kñuā vātānā. Kukñuā iñji, naqā-qakuā hma eñqce, iuaquiyqā ymeqā iunqce, Goti Hanjuwā Iqu, “Nqeçā” kñuā māvqā itā, kiyā mātqā etanğā qunānā. Ināqce kandā kānatā, Goti Iqueqā hiātanğiyitani, ymeqā-pqe Iqueqā inā hiātanğā, Iqu isuañji anğuanā inā āmitqauā. ¹⁵⁻¹⁶ Quuvqā maeqiyqā qokiqunāqce, apākināqce, āwātñqā imākñgqce, a makiqātqā ma, hiñuinā qunowqati. Quuvqā heqiyqā qokiqunāqce, apākināqce, suqā iññā imākqce, pmua ma, qāyā imākā. Apākā quuvqā heqiyqā iiki, tqā qokique yātamakqā āwiñi, iqu-pqe qui mimākñqāñqā quuvqā heqiyāniqi? Suqā asā iñji, qokā quuvqā heqiyqā hñquki, tqā apākinā yātamakqā āwiñi, ii-pqe qui mimākñqāñqā quuvqā heqiyāniqi? Iññā etanğqā duñi, Goti Hanjuwā Iqu he āmaqā huizi iquatā, āwqā hanjuā imbu pmeqāñqce, tääqā ae āyā etātmakqce.

Goti Iqu si āānā pmatññqā āwinyāñqā du, qeiqi pmatñqenqā

¹⁷ Ne āmaqā hñqunā-hñqunāñi, Goti Hanjuwā Iqu quamā āānā pmeqāñqce, nenyqā atāñuñā itā tääqā ānatātmakqā sātāti, iunā āpmaka uwquatuñquāñāñi. Nyi āmaqā Jisasi Iqueā yoğeñqā aquvā āqānātqāñuā eeqāñāñā im-imñi, suqā ique a yāñāñqñqā qātātñqā āvākitñqce. ¹⁸ Inji, āmaqā iqueqā huiwi hāuā ae āktāñqā hñqu, Goti Iqu tääqā tuātumeqanği, Iqueqānā hiātñqā āpkqā etanğutqce, yunğūā āwiñqā iunqā tññqā mimākqā, ii pmetātñqce. Itanğa āmaqā iqueqā huiwi hāuā maktāñqā hñqu, Goti Iqu tääqā tuātumeqanği, iqueqānā hiātñqā āpkqā etanğutqce, iqueqā huiwi hāuā maktāñqāñqā, ii pmetātñqce. ¹⁹ Suqā huiwā hāuā ktāñqā iquā, hāuā maktāñqā iquāñi, Goti Iqueā hiñuā iqiñi, ii nātmatqā hiñğinğce. Ināqce nātmatqā naqā-qakui, ii Goti Iqueqā suqā eeqāñāñā iunği qānakñā iqeyi. ²⁰ Qāñganāñi ne quami āānā pmetanğquñga, Goti Iqu tääqā ānatātmakqā iunği, māvāmeqā, āpākā pmetatunqce. ²¹⁻²² Hñquki si hñqueqā wāñuñā-wiyqā hiñğinğā pmetanğnā, Naqā Jisasi Iqu tääqā āktātmakqā iquki, si suqā quvqā iqueqā yāpā iqi māpmeqā, Naqā Iqueqānā āpmeñnā. Asā iñji, hñquki si hñqueqā yāpā iqi māpmeqā etanğnā, Naqā Iqu tääqā āktātmakqā iquki, si Kraisi Iqueqā wāñuñā-wiyqā hiñğinğā-quki āpmeñnā. Iñijñqce Goti Iqu tääqā maetātmēqāñganği, hñqueqā wāñuñā-wiyqā hiñğinğā āpmamiñuā iquenā, e āpmamiñuwiñqce, kñuā mequtqā ipu, āwāwa miqā pambu. Ināqce hiqā āmeyqā iqueqā yāpā iqisa vāmeqāñqā huāñqā hiñuā āqunāpiyi, iqueni āvāmapñqce. ²³ Tiññā eā. Goti Hanjuwā Iqu Kraisi Ique zā-huātātā dunğā āndowātātqeta, mbqā naqāñāñā eñqā-panği, Iqueqānā hiñğqāñā ae āyā eyātmakqce. Itanği wāñuñā-wiyqā hiñğinğā iqua, āmaqā hñqueqā kukñuā dunā qānakñā itqāñuāwā-pa, he-pqe iññā miqā pambu. ²⁴ Nqā Nyāmaqāñuā, Goti Iqu tääqā ānatātmakqāñga, ne āānā āpmamiñquā iunği, māvāmeqā, Goti Iquā iqi āpākā pmetatunğāñāñi.

Qokā-apākā māmanqā iunğā

²⁵ He nyi apākā hitqā tuwakñā ae āmñqā iuaunğā yatñqā ānyikuwiñqā awā hetmçñqce, nyi Goti Naqā Iqueqā kukñuā-suqā hñqu āmamā, iuta ākitqāumā etmqā ma. Tiñjināñji. Goti Iqu nyiñqā qeçqā wimāñganğqetani, kukñuā naqā-qakuñā tqā-qunā eāmā, nyaqā kñuā indqāñqā iutanā etmqce. ²⁶ Hañā-iqā aaññā naqāñāñā tāñga ātimāuqā tā, āpākā witiñinğqā ātimāuqi. Iñijñqce, nyaqā kñui, he quamā heqā hāñga āpmeñuāwā iunği, yāñāñqñqā ii pmetññqā ānyinği. ²⁷ Si apākā-tāñquki eenji, huātā dowattñqā kñuā mindqāñqā pa. Itanğa si apākā maeqā yawiqā-quki eenji, apākāñqā qāvqā miqā pa. ²⁸ Inji qāyā etanğqā-qe, si yawiqā āwāñita apākā āmanği, ii si suqā quvqā mimākqā inyā. Asā apākā hitqā tuwakñā ae āmñqā hui qokā āmuangqce, ii-pqe, suqā quvqā mimākqā iqi. Iññā āmanāpiyā iutani, quwqā quamā pmeqā iunği, hañā-iqā naqāñāñā meqāpnā. Ii nyi he hañā-iqā hemeqāñqce, manyinğanği etqā.

²⁹ Nyāmaqāñuā, ne qua tāu āpakānā māpmeqāñāñā etanği, iñğā etqā. Hiunği iññā ipiñi, he āānā āpmeñuwiñqce, kñuā mindqāñqā iqāñqce. Inji, āmaqā apākā-tāñā ae eāñuāwā iquenā, apākā maeqā eñqā-pa pmetññqce. ³⁰ Asā iñji, āmaqā huāqā-hunğā āmepu kñuā āqiyātqāñuāwā iquenā, yenğā āpmeñuwenā pmetññqce. Asā iñji, āmaqā yeeqāñā ipu āpmeñuāwā iquenā, iññā miqā itqāñuwenā pmetññqce. Itanğa ii eñqā-panğā asā iñji, āmaqā nātmatqā mbqā kuapā itqāñuāwā iquenā, iññā maequenā pmetññqce. ³¹ Ii eñqā-panği, tiññā-pqe ināñji. Āmaqā wāñuñā naqā-naqā qua tāutanğā iu imākātqāñuāwā

iquenā, iinji nātmatqā wānqānānāpu enqā-panā quŋppŋqe. Qua tqutā kiqā nātmatqā haqeŋi āwiŋqetāni, hea quāuqā maeqānŋa qui imāknaŋtqā etanŋi, iquauŋqe knuā pkāpkā mindqānŋā pambu.

³² Mā he āwāwa kuapānā iqānŋe, manyiŋqci. Āmaqā yawiqā āwiqā iqu, Naqā Iqueni aquvānā iwimākquātŋqā, knui iqueqā wāuŋuiŋqānā indqānŋā-qu eā. ³³ Ināqe āmaqā apākā-tānā-qu, iqueqā apākini yeeqā iwimākquātŋqā iinŋe, nātmatqā qua tāuŋiŋqā knuā kuapānā indqānŋonā. ³⁴ Iqu iinā imākātŋqe, knuā heuāŋqā āmenŋi. Tiinŋa-pqā inānŋi. Apākā, qokā maeqā iuatā, apākā hitqā iuatā, “Nyi nŋqā-nāuānŋi, Goti Iqueqā huiqā iqi hāmānānā āwinyātmā, nŋqā huiwiqutā, quuvqetāni ikikinyānŋā enyqā” knuā āmepu, knui Naqā Iqueqā wāuŋuiŋqānā indqānŋā iuayi. Ināqe apākā qokā-tānŋi, suqā iinŋi miqā itā, iyyqā qokiquenŋi, yeeqā iwimākquātŋqā, nātmatqā qua tāuŋiŋqā knuā kuapānā indqānŋuānā. ³⁵ Nyi suqā ii etqā iunŋi, he pmua memākqā itmā, yātamākqā heyqānŋundi quami ānŋuānānŋā pmapnā. Tiinŋiŋqā etqā. He knuā heuānŋqā mameqā ipu, suqā jānānānŋā Naqā Iqu āwinyānŋqā iunā imākāpu, Iqueqā wāuŋuainā imākqānŋeyi.

³⁶ Āmaqā hesanŋā hŋqu, kiqā apākā hitqenŋi, qokā mapnŋqā atauŋā ae epqā du, yānā āmiqānātā āmimitātqē, iqisa qoyanŋ iwānŋanŋa ‘qokiqū yqā āmenā’ knuā āvātqē, iqueqā āwiŋqā iunā imākātā, meŋiŋi āvquatāwatqānŋi qokiqutā āmanŋiyi, kaniqu suqā quvqā maeqā-quvi. ³⁷ Ināqe āmaqā hesanŋā hŋqu, kiqā āwqē yānānānŋqā imākānā, kiqā āwiŋqā dunā imākātā iqānŋqānŋa, āmaqā hui, “Iinā-iinā imākiiyā” ātuāpu jānānānā mātqŋqā, kiqā-kiuā, “Nyi iinŋi imākmā, ā mimākqā imā” knuā indqānŋqā iunŋi, “Nyi iinŋi yqānā āmiqāmā” knuā indqānŋqē, ii suqā ānŋgui. ³⁸ Iinŋā etanŋi, āmaqā hŋqu kiqā apākā hitqā iinŋi qokā āvqāqē, ii suqā ānŋgui āyuā. Ināqe āmaqā hŋqu apākā hitqā iinŋi qokā māvqā iqe, iqu suqā ānŋuānānŋinā imākci.

³⁹ Itanŋa apākā huiyqā qokiqū mapākonŋā, hānŋā yqānā pmetanŋutqē, apāki iquā guā yqānā āqiyāunā pmetātŋqē. I etanŋi iyyqā qokiqū pizqā etanŋutqē, ii iquā yqānā mārpeqā eā, kiqāqi ātqāuā. Iinŋā ātqāuqetāni, “Qokā ānyānā āmuanmā” knuā indqānātāqē, ii āmuanātŋqē. Mā āmaqā hiŋŋiŋqā hŋque muāmuanŋqā yātŋqē. Āmaqā, Naqā Jisasi Iquenyqā quuvqā heqiyātānŋqā hŋque, muanātŋqē. ⁴⁰ Āmanŋā qānŋe, nyi nŋqā-nāuānŋi, knuā tiinŋā ānyiyqi. “Ii ānŋguā etanŋqā-qe, itanŋa ii qokā ānŋgumā muāmuanŋqā, qanyā yawiqi āpmeŋqē, āmāwqātāunŋiyā.”

Nyi kuknuā eeqānānŋā ii ātqapqā iunŋqē, “Goti Hanjuwā Iqueqā Quuvqā Iqu, nyitā anā pmetanŋi, kuknuā eeqāpnānŋi, awā āyā ātqānā” knuā indqānŋā.

8

Nanŋuā, qu goti quanŋā iquauŋqā hiqāva imākquwi, ānatanŋquātā?

¹ Āmaqe, nanŋui goti quanŋā iquauŋqā hiqāva ae āqāpā iuta āma āpāpu ānātqānŋuwiŋqā, he yatŋqā āqiyāpu āvāwqatquwi, iinŋqē nyaqā kimanŋi, tiinŋi. Ne nānŋqē, “Āmaqā eeqāpnānŋi nānŋqā-tānānānŋā āpmakāwānŋunā.” Kuknuā iinŋi, naqā-qakuā ātātqānŋuwā-qe, nānŋqenānŋi, ii suqā wopqā iqā iqu, yāndi-yāndi āvātqāuā. Ināqe suqā āmaqenŋā āwiŋqā iqu, ii Jisasi Iquenyqā quuvqā heqiyqā iquauŋi, yānānānŋqā iwimākātqāuā. ² Āmaqā hŋqu, “Nyi nānŋqā-tānŋunŋqā” knuā indqānātŋqā-qe, iqueqā nānŋqē, homā yqānānŋi. ³ Ināqe āmaqā, Goti Iquenyqā āwinyātŋqā iqu, āmaqā iquenyqē, Goti Iqu nānŋqā eā.

⁴ Nanŋuā goti quanŋā iquauŋqā hiqāva ae āqāpā iutanŋā āmepu ānātqānŋuwiŋqē, tiinŋi. Goti quanŋā iquauŋqē, ne tiinŋiŋqā nānŋqē. Ii āmaqe quwqā hipaitā imākqā eā, naqā-qakuā maetqē. Goti hŋqua-hŋqua inā ma, Kiuānānŋā Iqu Qāqunānŋi. ⁵⁻⁶ Naqā-qaku, āmaqē nātmatqā huiiŋqē, pmua enqā-panā āqunāpu, “Ii goti-quaqē” ātāpu, “Naqā-quaqē” ātātqānŋā. Inŋi goti iinŋā iqua, qāukuā haqā yātūnŋqē, ā qua tāunŋā-qe āpmetpi, mārpeqā itpi? Mā nenŋi, neqā Goti, hŋqunānŋi. Iqu neqā Apiqu eā, nātmatqā eeqānānŋi āyā imākqē. Itanŋa Ique yeeqā iwimākātŋqē, ne hānŋā sā āpmeŋu. Itanŋa, “naqe” ii nātmatqā hui-hui maetqē, Jisasi Kraisi Iqunānŋi. Ique Qāquesanŋi, nātmatqā eeqānānŋi āyā ātimāuqē. Ga Iquetesanŋi, ne hānŋā sā āpmeŋu.

⁷ Ināqe āmaqā hui, nātmatqā naqā-qakuā iinŋiŋqē, maŋnŋqā yasāmānā enŋā. Āmaqā iinŋi kinŋanānŋi, goti quanŋā iquauŋqā quuvqā egiyāpu āpmamiŋuwi. Inŋi tānŋanŋi, nanŋuā goti quanŋā iquauŋqā hiqāva imākqanŋuwiŋā āmepu ānāpiyānŋanŋi, iquauŋqā knuā ānŋgui ānā maeqā etanŋi, “Tā ne suqā quvqā imākqunā” knuā āvātqāuā. ⁸ Tiinŋi maeqā eā. Ymisānŋā iqu, Goti Hanjuwā Iqu nesā apākā pmetātŋqā diŋqē, minetmeqā yānā. Buayā iinŋā pmua imākātqānŋuwā iquauŋi, Goti Iqu, iinŋā imākqanŋuwiŋqē, māndi makittiqiyā yānā. Itanŋa buayā iinŋā ānātqānŋuwā iquauŋi, Goti Iqu, iinŋā imākqanŋuwiŋqē, haqeŋā māmuāmāuqā yānā.

⁹ Suqenqā iwāsūqānqe nāqñqātāñā iquenā, he buayā iinā āngganjuwanğani, āmaqā kñuā iqā yāñānāqñqā maeqā iquauñi, qui iwimāqñqā āñguānā mimbu. ¹⁰ Itanğa āmaqā quwqā kñuā indqānqe yāñānāqñqā māmēqā eñjuwā hñqua, he āmaqā nāqñqā-tāñā iquenā, goti quanğā iquauñqā anā aquvānqñe āpaquvāpu ymisanā āngmanātqātānğā hiñuā eqāñāñuwi, iqua-pqe ymisanā asā inā hñqā diñqā iquauqā āwiñqā iunji, he āwivauqumuatqā. ¹¹ Inji he heqā heyāmaqā, Kraisi Iqu ii qāquauñqā āpākongqā iquauñi, heqā kñuā, “Ymisanā eeqāñāñi, ānmqāñāñjā” indqāñqā iutanji, iquau yuuwā wutāupnā. ¹² He hiqā heyāmaqā, kñuā indqāñqā yāñānāqñqā maeqā iquau, suqā quvqā i iwitquequwi, ii he iquauñā miwitqueqā iqā, Kraisi Ique-pqā ināyi. ¹³ Inji nyi ymisanā ganğundqetani, nqā nyāmaqā iqua-pqe inā imākāpu, suqā quvqā imākppā etanğutqe, nyi nanji angğumñi mañqā imqā pmua imākñmā. Mā nyi mñjā quapi āwitmā, iquau suqā quvqā māwiyqāñqā.

9

Poli iqu, iqueqā wāunūā iutanā kimanji māmēqā ikqenqā

¹ He hiñuā qumbu. Nyi nqā ānyinqā iunji, nātmatqā eeqāñāñā nyi imākñmē, hoptāwā manyiyqā ipnā. Jisasi Iqu, nyi kukñuā awā tmqā ānāndowatkqā iquñji. Ga nyi neqā Naqā Jisasi Iqueñi hiñuā āqunāñqā iquñji. He Iquenyqā quuvqā eqiyquwi, ii nyi Iqueqā wāunui āmeqā imākātqātānğqā, iutanjā. ² He quuvqā heqiyqā ae āpmeñuwā iutanji, nyinyqe, “Naqā Iqu iqueñi, kukñuā awā tuākiqñqā āndowatkqēqā,” nāqñqā mapnā. Iutanji, āmaqā hui nyinyqe, “Jisasi Iqu ique kukñuā awā tuākiqñqā māndowatkqā iqueqā” kñuā qāyā indqāñāqātānğuwā-qe, he nyinyqe, nāqñqā naqā-qakuānā eñā.

³ Āmaqe nyinyqā, “Iqu kukñuā awā tuākiqanğqetani, mbqā kimanji māmēqā yāñqiyā” ātāpu ānyiwāsūtqātānğuwā iquauñi, nqā-nāuā yātamākqā ānyātā, kimanji tiñjā ātuātqāñā. ⁴ Hñqueye wāunūā imākenqe, buayitā eqetāñi māyātapqāñqātānā? ⁵ Ye apākā quuvqā heqiyqā āmeta, qarñā anā mātuma mikiqāñqātānā? Kukñuā awā tuākiqñqā āndowatkqā huiziquatā, Naqā Iqueqā kāngkuuatā, itanğa Pitā iquā, iquanā iinā imākqāñqātā? Huiziquave hmānda? ⁶ Ā nyitā Banāpasi iquā yenyā, yeqā quamā pmeqeuñqā wāunui, yeqā-yeuānā yenqe, inji ānāñāñqe? Ī qāyunā hmanji. Huiziquatā, yesā, eequne asāñā ikiqāñqe.

⁷ Āmaqā mākā iqetāñā hñqu iqueqā quamā pmeqā iunji, kiqā-kiuā yātamākqā nyātñqe, hma eā. Āmaqā hñqu ymisanā vowā āqutātqe, yāuā ae etanğani, āmetā ānānā. Itanğa āmaqā sipsipqā-miqā hñqu, sipsipqā iquauā anui, ānānā. ⁸ Nyi kukñuā iinā etqenqe, “Iqu āmaqeua kñuā indqāñqēuta āmetā ānatqiyā” kñuā maiyqā ma eā. Kukñuā-sugeñi, kukñuā asiqu tātānği etqā. ⁹ Mosisi iqueqā kukñuā-suqā bukā iunji, tuwanji tii āqāñā. “*Bulumākai, ku-witqā wāunui yātamākqā eyqanğani, uwqe mañqā yātñqe, hiñguā māyeqā pambiyā.*”^{*} Kukñuā tqu, Goti Hanjuwā Iqu bulumāka iquauñqāñā kñuā indqāñānā ātkqāta, ā suñqā ātkqe? ¹⁰ Kukñuā iinji, Iqu ne āmaqā-qunenyqā indqāñānā ātkqe. Auā, Iqu nenyqā ātkqe, suqā tiñjiqu timāutñqā iutayi. Āmaqā wāunūñqā qua ptqā iquā, itanğa āmaqā kuā-witqā pa tākqā iquā iquau, ymisanji iuta mayinqā diñqe, wāunūā imākātqāñinyā. ¹¹ Inji ye nātmatqā Dñjā Āngguā Iquesani, piikā eñqā-ma, heyaqā awā iqi vowā āmeāqe, āmequeā-panji, yeyaqā huiwā dunā yātamākqēñqā yātapqā-pqe, ii qāyunā hmānda? ¹² Itanğa āmaqā huizi he yātamākqā eyāpiyita, heyaqā nātmatqe metauqanğppqe, inji ye iquauñi, āmāwqātāuta haqā yāñdi metauenyā.

Hesani ye nātmatqā iinji āmeqā etanğqā-qe, māmēqā itqāñuee. Āmaqe, Kraisi Iqueqā kukñuā āñguā we-huñqā-tāñjñqe quuvqā maeqiyqāñqe māyēñqā iqanğqetani, ye pmua imākñāta, hañā-iqā kuapāñā āmayākitqāñuee. ¹³ Tiñjñqe, he nāqñqā āyuwā. Āmaqā hiqāva-imākqā anā yāpā ingisa wāunūā imākātqāñuwā iqua, qu ymisanji, anā iquesani āmepu ānātqāñā. Asā iinji, āmaqā wāunui hiqāva-qāyqā ttawā iu itqāñuwā iqua, nanji qokā-apāki āma āppqe, hui iqua āmepu ānātqāñā. ¹⁴ Iinñqe, Naqā Iqu kukñuā tii ae ātkqā āyuwā. “Āmaqā kukñuā āñguā we-huñqā-tāñi awā ātātqāñuwā iqua, iquauqā huiwā yātamākqāñqe, āmaqā kukñuā ique āmetqāñuwā iquauta meqāñqēqā.” ¹⁵ Naqā Iqu suqā iinā imākqāñqēqā ātkqā-qenāqe, nyi nqā-nāuāñi hesani māmēqā itñqe. Āmaqā hñqu suqā nyi yeeqā itmā, nqā yoqe haqeu āmamāñānqā iunji huātā mamāuqāñqe manyinğanğqā-qe, nyi-ganā pākñqe āñguā eā. Inji nyi henyqā tuwanūā tā āqiyqā iunji, “Qu tānğani, nyi yātamākqā iinā

* 9:9 Kukñuā-suqā 25:4

nyiyqāpnqeqā” kñuā nyiyqangi, maqiyqā iqā. Oee. ¹⁶ Nyi kukñuā āngūā we-huñqā-tāñā ique awā ātātmitañi, nqā yoqe haqeuñi, māmamāuñqā iqāmā. Nyi wāuñuā ique imākqāñqce, Naqā Iqu āndapqā-qae, māvquatāmāuqā imā. Inji nyi wāuñuā iqueni mimākqā imqce, nyi āngūā tiñi māpmeqā itmā. ¹⁷ Nyi nqā ānyinqā duta wāuñuā tā imākmqā etangutqce, kimanji āngui āmamqānā. Itanga nyi qānakñi, wāuñuñqā manyinqā iqāñutqā-qe, Naqā Iqu Kiqā-kiuā āndapqā enqe, nyi wāuñuā iñā ique yqānāñā-tāñunā eāmā, imākqā umqānā. ¹⁸ Itangi nyi wāuñuā ique imākātñqā diñqce, kimanji ākitañi mamñiqe? Nyi wāuñuā iñā itmā, iutañi mbqā nātmatqā isuanā māmeqā itmā-qe, yeeqenā itmā, āmaqeuñi kukñuinā awā āyā ātuātqāñā. Yeeqā inqā ii āmetñqce, ii nqā kimanjiyi.

¹⁹ Nyi āmaqā hñqceqā wāuñuā-wiyqā hñgñqā-qunā ma, āmaqā hñqu hoptāwā nyātñqce, hmanji. Ināqce āmaqā hatñā, Jisasi Iqu-tāñā qāqiqi ātuma pmqce, nyi nqā-nāuā imāknātmā, āmaqā eeqānāñā iuqā wāuñuā-wiyqā hñgñqā-qunā emqā imākñqce. ²⁰⁻²¹ Kukñuā-suqā Goti Hanjuwā Iqu, Israitqā iquau āwikqā iññi, nyi nqā-nāuāñi yāpā iqi miqā itñqce. Ii Nyi iqueni āvquatāmāuqāñqā ma. Nyi Kraisi Iqueā suqā iunā yāpā iqi āpmamā, qānakñāñi, iu itñqce. Itanga nyi Israitqā iquatā anā āpmamāñganji, ānaunji suqā qu itqātanguwā iu yāpā iqi itñqā-panjā-qunā eāmā, iquau itmamqā diñqce, anā āpmetñqce. Ināqce āmaqā huizi suqā iññi maqā etanguwā iquatā āpmamāñganji, nyi āmaqā suqenqā maqñqā-quvqā matmā, iquau itmamqā diñqā imākātñqce. ²² Itanga āmaqā quwqā quuvqā heqiyqce yāñānāñqā maetanqā dññi, nyi qu enqā-pa asānāñā imāknātmā, itmamqā diñqā itñqce. Suqā iññi, nyi āmaqā āki-ākitañā āpmetñqā iññi, suqā qu imākātqātanguwā-pa imākātmā, qu qui mimākñqā ipu, hāñā pmetñqce, yāñā āqānātñqce. ²³ Nyi wāuñuā eeqānāñi, e imākātñqce, ii kukñuā āngūā we-huñqā-tāñā iquesa itmā imākātqāñā. Ii qutā nyitāñi, iquesa āngūā pmetñqceyeyi.

²⁴ Hāñā qañā tnāñā iññi, āmaqā hñqca qañā tnāñā āwāpiyā-qe, nātmatqā, āmaqā hññiqā timāutqā iquenyqā nāñi epqe, hñqunā hññiqā ātimāutā āmenā. He iññqce, nāqñqā-qae, he-pqe nātmatqā iññi, inā mapñqāñā yāñā qāñganppu. ²⁵ Āmaqā hāñā huitañā-huitañā itqāñuā iqua, qu kiqā suqā iññi qānakñā ipu, yāñā qāñganñā. Nātmatqā hāñā iu hññiqā e ātimāupiyā iuta āmapqe, ii qui imāknāñiqce. Ināqce nātmatqā āngūā, ne nāñi metñqenqā kñuā indqānatunqūā ii, qui mimākñqā yāñiqce. ²⁶ I etanji nyi qañā tnāñi, hññi uwqāmā miqā itqāñā. Āmaqā hñqu nātmatqā hmbinyqā, ipu metñqā kñuā indqānātā imākātñqā-pa, imākātqāñā. Tiññinqā hmanji. Āmaqā hāññu mākā-iqā hñqu huiziqenqā hipae, sqññi yuññi āmeqāqā-panjā iññinqā miqā itqāñā. ²⁷ Nyi nqā huiwā iqueni, iqu nyaqā ānyinqā iññi, qānakñā nyātñqā diñqā ptqā hāmāñā āpāsātqāñā. Nyi iññi mimākqā itmā, kukñuā awi, āmaqā huizi dunā ātumuitmqce, mā nyi nātmatqā āngūā nāñi āwiñqā di māmeqāñqā.

10

Israitqā iquauqā kaqā-kawāka quvqā imākmiñuā-pa, mimākqāñqā

¹ Nyāmaqāūā, neqā atqā-awākiqca Mosisi iqueqā āmiqā yāpā iqi pmetanguwāñga, nātmatqā āwimakqenqā kñuā indqāmbñqā ānyinqi. Tiññi. Qu eeqāñā qaquvqā Goti Hanjuwā Iqu huāñqā motquetñqāñā haqeqā ekqā ique yāpā iqi āwāpu,* Eqā-pñā Hāñesqā ique qāyakāmā ikuwi.† ² Ga, qu eeqāñā Mosisi iqueā yāpā iqi iqāpnqā diñqā, qaquvqā iquesatā, eqā iquesatā, asñā āmakuwi. ³⁻⁴ Inganji qu eeqāñā ymisanjā asitā,‡ eqā asitāñi,§ Dñā Āngūā Iqu vqanji āngūwi. Eqā i āngūwi, ii Dñā Āngūā Iqueqā hikā qutā qañā anā āumiñuā iqesaññi. Hikā iqu, ii Kraisi Iquvi. ⁵ Qu eeqāñāñā asāñā i meqanguwā-qe, Goti Iqu kuapāñāñā iññqce, yeeqā miqā iqanji, pizqā āpākonāpu, quwqā huiwi, qua avāqñqeu im-imā āwokāumiñqce.

⁶ Nyi nātmatqā iññqā awā etqe, ii ktqā naqā-qakuā āmānātqce. Mā ne iññqce kñuā indqānātāñā, qu nātmatqā quvqce, āngūāñāñā witanji āqunāpu, āwqā āwivauqanji imākmiñuā-panji, ne-pqā iññi mimākqāñqce. ⁷ Itangi he goti quanqā iquauñqce, Israitqā hñqua qonjā āwoktāumiñuā-panji, he-pqe iññi mimākqā iqāpnqce. Iññā imākmiñuwiñqce, Goti Iqueqā bukā iññi, tuwanjā tii āqāñā, “*Āmaqe qu ymisanjitā, eqetā, hñqā quamā āpmakuwi. Ae āmbiyitāñi, yeewā quvqce ipñqā āvaukuwiqā.*”*

⁸ Itanga ne huiwā yāñā hññi inqā, Israitqā hñqua imākkuwā-panjā iññi, mimākqā ma iquanā. Suqā quvqā iññi imākqanquwāñga, hiunji hñqenji, qutanji 23,000 pizqā āpākonquwi.† ⁹ Itanga ne Kraisi neqā Naqā Iqueni, Israitqā hñqua yamwiqā āwikuwā-

* 10:1 Anjumā Itmakqā 13:21 † 10:1 Anjumā Itmakqā 14:22 ‡ 10:3-4 Anjumā Itmakqā 16:4, 35 § 10:3-4

Anjumā Itmakqā 17:6; A Tāuqā 20:11 * 10:7 Anjumā Itmakqā 32:6 † 10:8 A Tāuqā 25:1-9

panji, mälvqä iquatunq̄qe. Qu iinjä iqan̄guwängga, qämäkiqua pizqä äyā äpäckuwi.†
 10 An̄gum̄nji, he Israitqä h̄n̄qua, manä kuapā ätuwänmin̄juwä-panji, matqä iqäp̄n̄qe.

Qūnji, enätqä ämaqä qui imäkqä iqu, pizqä äpäckq̄e.‡

11 Nätmatqä qu e äwimakq̄e, ii ämaqä huizi di, iu hiñuä quñgp̄n̄q̄e ktqä naqä-qakuiyi. Ämaqä, Goti Iqueqä bukä iu nätmatqä iinjä äqäkuwi, ii ne ämaqä qua tqu qui imäkñät̄n̄qä itqätan̄ḡgeu äp̄men̄quä iquene, suqä asä ique nemeq̄en̄qä kñuä indq̄än̄q̄uatun̄quänäyi. 12 In̄i ämaqä h̄n̄quki, “Nyi pämä yän̄än̄q̄än̄qä tä qe ätqäuan̄änä” kñuä indq̄än̄ätq̄än̄qä etan̄gutq̄e, mä quann̄ä mapäkñqä is̄n̄q̄e an̄guänä mind̄n̄q̄e. 13 Yamwiqä he ae emet̄n̄q̄e, ii ämaqä huizi iquau-pqä äwimet̄n̄qä-pan̄ä asän̄än̄yi. Goti Han̄juwä Iqu Iqueqä kukñuä ätätqä iun̄ji, imäkqä-qu eäqätan̄ji, yamwiqä iqä h̄n̄qu he ämen̄q̄uat̄n̄q̄en̄q̄e, hiñuinä mäqun̄quä yänä. In̄äqe yamwiqä iqä iqu inä emeqä-qe, he yän̄än̄q̄än̄qä äpākänä tq̄äut̄n̄q̄änä, Iqu hänaqä emeyänä.

Suqä goti quan̄gä iquauñqä qon̄ä woktäuq̄en̄qä

14 Iinj̄n̄q̄e, n̄qä nyämaqä nyi kiñjā änyinät̄n̄qä iquenä, he suqä goti quan̄gä iquauñqä qon̄ä woktäuq̄e, wimasiyq̄än̄qä etqä. 15 Nyi he ämaqä kñuä iqä an̄guän̄än̄ä-tän̄uenä etan̄gä eqänätmä etqä. In̄i hiqä-hiuä nyaqä kukñui iwäsäup̄n̄q̄e. 16 Eqä-häkä Jisasi Iqu ämetä, “än̄guiqä” ätkqä iquenyq̄e, ne Goti Iquen̄ji, “än̄guiqä” ätuätq̄än̄ju. Ne häkä iquesa an̄gquän̄gan̄ji, Kraisi Iqueqä häneq̄etä naqä-h̄n̄qun̄än̄qä aquvä ämänaq̄iyqi. Itan̄ga bretqä ne äkutätun̄q̄e, Kraisi Iqueqä huiwitä naqä-h̄n̄qun̄än̄qä aquvä ämänaq̄iyqi. 17 Bretq̄e, h̄n̄qunä etan̄gi, ga ne kuapän̄än̄ä iquene, buayä iquenyä änatun̄quä etan̄gi, ne gokä-apäkä iquene, huiwi naqä-h̄n̄qunä äyā änyän̄ju.

18 He Israitqä iquauñqä kñuä indq̄ämbu. Qu nan̄ui hiqäva imäkäpiyā iuta ämepu änäpiyän̄gan̄ji, quwqä-quwä hiqäva-imäkqä iquatä naqä-h̄n̄qunä epu, Goti Han̄juwä Ique qon̄ä äwoktäuätq̄än̄juwi. 19 Nyi kukñuä ii ätqä tq̄esani, goti quan̄gä iquauñqätä, ä ymisan̄ä iquauñqä hiqäva imäkätq̄än̄juw̄in̄q̄ätän̄ji, iquä nätmatqä naqä-qakuiqä etqenä ätqä? Oee. 20 Nyi tiinjä ätqä. “Nätmatqä ämaqä quuvqä maeq̄iyqä iquä hiqäva äq̄iyquwi, ii qu Goti Iquenyqä maq̄iyqä ipu, dn̄ä quvqä iquauñqä äq̄iyqäüä.” Itan̄ga, nyi “He dn̄ä quvqä iquatä anä iqän̄q̄e, man̄yinqä yän̄q̄iyä” ätätmä etqä. 21 He eqä-häki, Naqä Iqueqä, dn̄ä quvqä iquauq̄etän̄ji, du-bu manäk̄iqä ipnä. Tiinjä-pq̄e inä eä. He Naqä Iqueqä hiqäva-imäkqä ttawä iutä, dn̄ä quvqä iquauqä iutän̄ji, du-bu mäp̄mayäkiqä ipnä. 22 In̄i ne suqä iinjä imäkatq̄e, Naqä Iqu nenyq̄e, “He Nq̄än̄n̄uen̄jqä” ätätqä-qe, ne Ique äwqä quvqä nyuewiyquanä. Ii quvq̄e. Nyaqä yän̄än̄q̄en̄q̄e, Iqueq̄e mämäwqätäuqä eä.

Suqä, Goti Iqueqä yoq̄e, haq̄eqä mamäup̄n̄qä imäkq̄en̄qä

23 Ämaqä hui, “Ne nätmatqä eeqäpn̄än̄ji imäkq̄e, pmua ma, an̄guä imäkätq̄än̄jünä” ätätq̄än̄ä. In̄äqe, hui yätamäkqä an̄guä neyq̄e, ä hui yätamäkqä mäneyq̄e. Itan̄ga hui, ämaqä huiun̄ji, yän̄än̄q̄än̄qä tq̄äup̄n̄q̄e, yätamäkqä mälvqä yänä. 24 Ämaqä h̄n̄qu yätamäkq̄e, kiqä-kiuanä min̄qä yät̄n̄qä itä, ämaqä h̄n̄q̄e-pqä inä vquät̄n̄q̄än̄j̄i. 25-26 Apqä Bukä iun̄ji, kukñui tiinjä äqänä. “Qua iquitä, itan̄ga nätmatqä eeqän̄än̄qä iu äwiñq̄e, ii Naqä Iqueqän̄än̄jqä.”* In̄i, nan̄juä mbq̄än̄qä imäkq̄an̄guwi, he kñuä kuapänä eyqan̄guti yat̄n̄qä miqä, hiñgi mbqä ipu bñq̄e. 27 Tiinjä-pq̄e inän̄ji. Ämaqä quuvqä maeq̄iyqä h̄n̄qu, buayä anä bñqä tääqä etätmeq̄an̄gi up̄n̄qä ip̄iyi, kñuä kuapänä indq̄än̄äpu yat̄n̄qä miqä, qanyä qeigi äp̄mewäpu, buayä iqu äänä-äänä etapq̄e, qanyä bñq̄e. 28 In̄äqe ämaqä h̄n̄qu, “Nan̄juä tä, goti quan̄gä iquauñqä hiqäva ae äq̄äyquwiqä” etätq̄e, he ämaqä iqu iinjä etätq̄en̄qätä, suqä quvqä imäkq̄en̄qä äwäwa iq̄en̄qätä, kñuä indq̄än̄äpu, nan̄ui man̄qä ip̄n̄q̄e. 29 Nyi kukñui, “Suqä quvqä imäkq̄än̄qä äwäwa iqä iinjä” etq̄e, ii he hiqä-hiuä äwäwa iqä dn̄jqä kñuä ämamä matqä iqä. Ämaqä iinjä etätqä iqu, henyqä, “Iqua suqä quvqä imäkqäüä” kñuä vqä iinjä etqä. Ii tiinj̄i. Nyi nätmatqä eeqäpn̄än̄ji hiñgi imäkq̄ä etan̄gq̄etän̄ji, ämaqä huiziqu kñuä p̄k̄äpkä indq̄än̄ätä, nyaqä kñuä indq̄än̄q̄eun̄ji man̄gun̄mäkqä yänä. In̄äqe nyi iquenyqä kñuä indq̄än̄ämitan̄ji, nan̄juä iinj̄i pmua imäkñmä. 30 Itan̄ga nyi buayä n̄mqä itmä, Goti Ique, “än̄guiqä” tq̄uan̄gundq̄e, ämaqä h̄n̄qu, buayä iquenyq̄e, “Iqu quvqä imäkätä an̄ḡiyä-qe” mandqä yänä.

31 In̄q̄e tiinj̄i. He buayä eqä änäpiyän̄ga, ä nätmatqä äki-äkitan̄ji imäkäpiyä iun̄ji, hesä, huiziqua-pq̄etä, Goti Han̄juwä Iqueqä yoq̄e, haq̄eqä mamäup̄n̄qä imäkq̄än̄q̄e. 32 Nyi imäkät̄n̄qä-pa, he ämaqä Israitqä iquauñqä-qe, Grikä iquauñqä-qe, ä Goti Iqueqä ämaqä iquauñqä-qe, han̄ä-iqä ämepu äwäwa iqä dn̄jqä miwimäkq̄än̄q̄e. 33 Nq̄ä-näuän̄ji, Goti Han̄juwä Iqu, qu han̄ä iq̄umuat̄n̄qä dn̄jq̄e, nyi wäun̄ui yätamäkq̄e, nq̄ä-näuä

ingmqā iuŋqānā miqā, qu-pqā inā wimqā imākātŋqe. Iiŋŋqe, nyi suqā aŋguānāni, āmaqā eeqānā āwinyātŋqā iuŋqānā imākātŋqe.

11

¹ Nyi suqā Kraisi Iqu imākātŋqā iuŋi qānaknā itmā imākātqānā. Ga he-pqe nyi imākātqātāŋqā iuŋi, qānaknā inā nyiyāpu imākqāpŋqe.

Suqā, Goti Iqueqā yoqenqā aquvā ŋŋenqā (11:2-14:40)

Suqā, nyuānā huāqā huātŋenqā

² He hea ique-iqueni, nyinyqā kŋuā āpakānā indqānāpu, itaŋga nyi kukŋui āmetmā nāŋqā etapātŋqā iuŋi qānaknā iqanŋuwŋqe, nyi heyaqā yoqe, haqeqā āmatnāmāutqānā.

³ Itaŋga nyi he tiinŋqā nāŋqā mapŋqā ānyingi. Qokā eeqānāni iquauqā nyuāni, Kraisi Iquvi. Itaŋga, apākiyqā nyuāni, qokiqu etaŋgi, itaŋga Kraisi Iqueqā nyuāni, Goti Hanjuwā Iquvi. ⁴ Inŋi qokā hŋqu, Goti Iquenyqā tāāqā ātātāqāŋga, ā Goti Iqueqā kukŋuā hiŋuā ātātāqāŋga, iqueqā nyuāni huāqā āutnāqāŋga ātqe, ii iqu iqueqā Nyuānā Iqueni womba āvqi. ⁵ Itaŋga apākā hui, Goti Iquenyqā tāāqā ātātāqāŋga, ā Goti Iqueqā kukŋuā hiŋuā ātātāqāŋga, iyyqā nyuāni huāqā mautŋqā iqāŋga ātqe, ii iyyqā nyuānā iqueni womba āvqi. Ii iinā imākqe, ii apākā hui, iyyqā nyuānā dā eeqāpnā hāuā āmatnātqā nyuānā huiwi, ātnānā iqī ānyāŋqā-panā iinŋi. ⁶ Inŋi apākā hui, iyyqā nyuāni huāqā mautŋqā iŋqā etaŋgutqe, iyyqā nyuānā de, hāuā tāvāmāutŋqe. Ināqe de hāuā tāvāmāuŋqetā, hāmānā ktāmāuŋqetā womba meqā etaŋqetani, iyyqā nyuāni huāqā hutnātŋqānāni.

⁷ Suqā iinā iquauqā quati, tiinŋi. Qokā iqua, Goti Hanjuwā Iqueqā ktqā enqā-panā epu, ga Iqueqā yoqā naqe āmotqueqāpŋqetani, qu iquauqā nyuāni huāqā mautŋqā ipŋqe. Itaŋga apākā iua, qu qokā iquauqā yoqā naqe āmotqueqāpŋqe. ⁸ Tiinŋ-pqe. Qokā iqu, apākisa ātimāukqā ma, oee. Apāki, qokā iquesa ātimāukqā eā. ⁹ Iinā etaŋqā-qe, tiinŋ-pqe ināni. Goti Hanjuwā Iqu kŋui, apākinyqā ganā indqānātā, qokā iqu, iinyqā imākkqā ma, oee. Iqu kŋui, qokā iquenyqā ganā indqānātā, apāki, iquenyqā imākkqā eā. ¹⁰ Iinā eāŋqā-qae, apākā iua, huiziqueqā yāpā iqī pmetŋqā motquapŋqe, quwqā nyuāni huāqā hutmbŋqe. Iua iinā imākqāpŋqe, enātqā iqua hiŋuā āqumbu pmetāŋgā iutayi.

¹¹ Ināqe, ne Naqā Ique āmuāŋnāŋqetani, apākā iua, qokā iquauŋqe, kiui matqāuŋqā etaŋppi, itaŋqāŋga qokā iqua-pqe, apākā iuaŋqe, iinŋi matqāuŋqqe.

¹² Ii tiinā etaŋgiyi. Hiŋuiqānāni Goti Hanjuwā Iqu apākā timāutŋqe, qokā iqueqā huiwi āmetā imākkqe.* Itaŋga tāŋgani qokā iqua, apākā iuaqā huiwā iuta āyā ātimāutqānā. Itaŋga nātmatqā eeqānāni ātimāutqānāpu, ii Goti Hanjuwā Iquesanŋi.

¹³ Inŋi tiinŋqe, hiqā-hiuā iwāsāupiā. “Apākā iua, quwqā nyuāni huāqā mautŋqā ipiyāŋga, Goti Iquenyqā tāāqā tqe, ii aŋguātiyā, quvqātiyā?” ¹⁴ Āmaqeŋqā suqā iuŋi, nāŋqā tiinā āyā ānātapqi. “Qokā hŋqu dā quāuqā huiŋqā etaŋgutqe, yoqā naqā nāmeqā yānā. ¹⁵ Itaŋga apākā hui dā quāuqā āuiŋqe, iyyqā detani yoqā naqā menā.” Ii tiinā etaŋgiyi. Goti Iqu, apākā iua dā quāuqā huiŋqqe, ii quwqā gquā enqā-panā āwikqe. ¹⁶ Āmaqā hŋqu, nyi kukŋuā iinā ātqā iuŋiŋqā yeeqā miqā itā, kukŋuā-tāŋu etaŋgutqe, iqu nāŋqā tiinā metŋqe. Ne qānaknā yatŋqque, suqā huizi aāŋqā etaŋgi, itaŋga Goti Iqueqā yoqenqā aquvāŋqā iqua-pqe qānaknā ipŋqe, aāŋqā ināni. Ii qāqunāni.

Naqā Iqueqā ymisani, qāyunaŋ ŋenqā

¹⁷ Nātmatqā nyi tāŋga kukŋuā tmqā iqā iuŋiŋqe, heyaqā yoqe haqeqā āmatnāmāutmā matqā imā. Tiinā dutanŋi. He aquvā āqānāpiyāŋgani, qeiqi māminŋuenā, haŋā-iqā kuapānā ānyātqāŋuwenŋi. ¹⁸ Haŋā-iqā hiŋuiqāni, nyi qāte tiī āwiyāŋqe. He Goti Iqueqā āmaqā epu Jisasi Iqueā yoqenqā aquvā āqānāpiyāŋgani, awā āqāyāpatnātqāŋuwi. Itaŋga nyi iinŋqe, “Ii naqā-qakuieq” quuvqā wāŋqāpu, tiinā iuta eqiyqā. ¹⁹ He kiui-kiui iinā āpmapiyitani, “Suqā Goti Hanjuwā Iqu āwinyāŋqā iuŋi, qānaki naqā-qakuinā itqāŋuwi, ii tqukuatiyā” tpu, hiŋuā qumbŋqe. ²⁰ He aquvā āqānāpu, suqā ymisani ŋenqā Naqā Iqu āmānātquakqeu qānaki ipiyāŋgani, naqā-qaku miqā itqāŋuwi. ²¹ Ii tiinā dutanŋi. He hŋqunā-hŋqunā, ymisani mapŋqā ipiyāŋgani, “huiziqva ānā ipŋqāpiyā” tpu hiŋuā ganā māqunquā, maqānā meqā-queŋi. Iutanŋi, hŋqua buayā dā pmetanŋuwāŋga, itaŋga hŋqua eqā yāŋnācŋqe ānāpu, hiqiyiqā iqāpnā. ²² He buayātā eqātā hŋqe, heqā anā yuuiwi āpmapu ŋqānāni, anā maecuenda? Ā Goti Hanjuwā Iqueqā qokā-apākā iquauŋi, quvqā itquepu, ga āmaqā

* 11:12 Ipāqākqā 2:21-22

nätmatqä maeqä iquauñi, womba wipñqätanā? Iñqe nyi änäänyä hetmqe? Nyi heyaqä yoqe, haqeäqä mamäumqätanā? Oeyä, heqä suqä iñqe, nyi iñi, mimäqkä imä.

²³⁻²⁴ Iñi nyi kukñuä awä qänğanä ae etmiñqe, ii nyi Naqä Iquesa ämakqeyi. Ii tiñji.† Heatqä Naqä Jisasi Iqueni pizqä päkññqä iquauqä hipa iu vqanñqä iqueni, Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Iqueni, “änñuiqä” ae ätuäqetani, äkutätä, tii ätukqe. “Tä Nqä huiwi, he yätamakqä heyätñqä etapqänä. He Nyinyqä kñuä indqänäpu, iñä imäkqäpnä.” ²⁵ Qu buayä qäpu ganñu wänñga, Iqu wainqä-eqä-häkikiqeni, suqä asiqu imäkätä, tii ätukqe. “Wainqä-eqä-häkä tä, kukñuä änyä-hänñä Goti Iqu guä ämäsäukqä iñi. Ii naqä-qakuä imäkätñqe, Nqä häñeje, equatemqänä. He eqä-häkä tqe äkñga ti änäpiyänñani, Nyinyqä kñuä ämepu, iñä imäkqäpnñqä.” ²⁶ Naqä Iqu anñi äpätkänñanqe, bretqä tätä, wainqä-eqä-häkä tätä, he äkñga ti änäpiyänñani, Naqä Iqu äpätkanñanñqä, suqä iuta ämaqe motqueqäpnñqe.

²⁷ Iñä dutani, ämaqä hñqu, Naqä Iqueqä bretqetä, eqä-häkä iunñtä kñuä qäyunä mämeqä eä änatqä iqu, Naqä Iqueqä huiwitä häñejetäñi qui imäkätä, kukñuä menä.

²⁸⁻²⁹ Ämaqä hñqu, Naqä Iqueqä huiwiñqä ganä miwäsäunqä, buayitä eqetä änatqe, iqueqä-kiuä iñä änatä, hanñä-iqä ämaenñi. Iutani, Naqä Iqu kimanñi ävänä. Iñi, ämaqä hñqu, iqueqä-kiuä ganä iwäsänäqetani, bretqetä, eqä-häkä iunñtä, inñga nätkñqe.

³⁰ Ganä miwäsäunqä iutani, hiyaqä awä iqisanñi, ämaqä kuapänä yänñänäñqä maeqä epu, täñä-yaqä wianñqä, itanñga hñqua pizqä hämänä ae äyä äpätkanñatqänuwi. ³¹ Inäqe ne bretqä iññitä, wainqä iññitä ämetunñuna, neqä-neuä ganä anñuanä iwäsänñanñqe, Naqä Iqu mänewäsäunqä itä, kimanñi mänänapqänñqe. ³² Itanñi Naqä Iqu änewäsäutä, hanñä-iqä iññisua änatapqe, ii Iqu ämaqä qua iunñi yuuwä ätäutäqänñani, ne-pqe qäsä minemäkqä yänñiqä, jänä inemäkätñqä änatapñi.

³³ Itanñi, nyämaqäuwä, nyi tiññä etqä. “He ymisanñä hñqä aquvä äqäyäqänäpiyänñani, he ganä timäupqä iquenä, maqänä mämeqänñqe, qänakñä iquauñqä hinñuä äqumbu pmannñqe. ³⁴ Itanñi hñqu buayänñqä dä vqanñutqe, hiqä aquvänñqä iqisanñi hanñä-iqä Goti Iquesanñi matimäunqä itñqä dññqe, iqueqä anñu anñga timäutñqeä.”

Hanñä-iqä änyä äwiñqe, hinñuä maeqänmqä anñi äquvepmqänñga, jänñani inñga imäkñniqe.

12

Dñä Äñguä Iqu, ne imäkätunñuä inemäkqenñqä

¹ Nyämaqäuwä, ämaqä quuvqä heqiyä iqua imäkññqä iwimäkätññanñqä näqñqä mapñqä änyinñi. ² He quuvqä maeqiyqä äpmapiyänñani, goti qanñqä manñä matqä iquau qonñä woktäunñqe, hiqä äwqe evauqanñi imäkñinñuwiñqe, hiqä-hiuññi näqñqä ae äyä enñä. ³ Iññiqe nyi tiññä etmqe. Ämaqä hñqu, “Jisasi Iqueni, Goti Iqu qui iwimäkätñqä änyinñiyä” ätqe, ii Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, iquä mäpmeqä etanñqä iuta tänä. Itanñga ämaqä hñqu, “Jisasi Iqu, Naqä-iqueqä” ätqe, ii Dñä Äñguä Iqu iwimäkqanñqetä tänä.

⁴ I etanñi, ämaqä iquene wäñuä huitanñä-huitanñä imäkquatanñuä näqñqetä, yänñänäñqetä, ne hññi ämetunñqe, ii dñä hñquauta ma, Dñä Äñguä Kiuänänñä Iquesanñi. ⁵ Itanñga ne wäñuñi huitanñä-huitanñä yätamakqenñqä imäkätunñqe, ii naqä huiziquauñqä ma, Naqä Kiuänänñä Iquenyqe. ⁶ Tiññä-pqe inänñi. Ne wäñuñi huitanñä-huitanñä imäkqanñquñga ätimäutñqe, ii Goti Kiuänänñä Iqu imäkqanñqä iutani. Nätmätqä eeqänänñä iññi, Goti Iquä eeqänänñe inemäkätqäuwä.

⁷ Itanñga Dñä Äñguä Iqu, nesä hñqunä-hñqunä äpmeqänñga, Iqueqä yänñänäñqä ämotquetñqe, ne inemäkätqätanñguti, ga ne ämaqä eeqänänñä iunñi, anñguä iwimäkquatanñuänäyi. ⁸ Dñä Iqu ämaqä hñqueni, iqu kukñui, anñguä iwäsäunqänñqä näqñqetä tquätñqä ävätä, itanñga hñquququeni, Dñä Asiqu kukñui näqñqä iuta tquätñqä ävätqäuwä. ⁹ Itanñga hñqueni, Dñä Qäqu, iqu quuvqä yänñänäñqä heqiyätñqä iwimäkätä, ä hñquququeni, ämaqä täñä-yaqä-tänñä iunñi, anñguä iwimäkquätñqä iwimäkätqäuwä. ¹⁰ Itanñga hñqueni, iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänñi imäkquätñqä iwimäkätä, itanñga huiziqueni, iqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hinñuä-tquätñqä iwimäkätqäuwä. Itanñga hñqueni, iqu dñä huitanñä-huitanñä eeqänänñä iquau iwäsäunqänñqä iwimäkätä, itanñga hñquququeni, anñä-kukñuä huitanñä-huitanñä tquätñqä iwimäkätqäuwä. Itanñga hñqueni, iqu anñä-kukñuä iññä iquauñi, kiqä quatinñqä äkunmäkätä tquätñqä iwimäkätqäuwä. ¹¹ Dñä Äñguä Kiuänänñä Iqu Qäqu, ämaqä, qu wäñuñi iññi eeqänänñi imäkqänñqä iwimäkätqäuwä. Iqu Iqueqä äwiñqä iutani, Kiqä-kiuä ämaqä hñqueni, huizi ävätä, itanñga huiziqueni, huizi-mändä ävätqäuwä.

† 11:23-24 Matiu 26:26-28, Makä 14:22-24, Lukä 22:17-20

Huiwi naqä-hjqunä eäñqu-qe, kuapänä äucätängäwäñu

¹² Ämaqeucä huiwi, naqä-hjqunä eäqä-qe, kuapänä äucätängäwäwä.* Itanga iinjä äucätängäwäwäñu, kuapänäñi qäyä etangqä-qe, huiwi-qu naqä-hjqunä eä. Inji Kraisi Iqu-pqe, asä iinjä. ¹³ Ii tiinjä duta etqä. Israitqä iquauñä-qe, ä Grikä iquauñä-qe, itanga wäunua-wiyqä hinqingqä iquauñä-qe, ä ämaqä hñqueqä yäpä iqä mäpmeqä iquauñä-qe, ne eeque huiwi naqä-hjqunäñqä, Dñä Asiqu asñä änaqiyätä, itanga eeque iqe guatunqwe, Kiqä-kiuä änatapqke. ¹⁴ Ne näñqwe, huiwi-qu nätmätqä hñqunäñä-täñä maeqänqe, huitañä-huitañä äucätängäwäwäqä iuta hiätänä. ¹⁵ Inji yuki-qu, “A, nyi hipa-qunä manä, nyi huiwi-queñi mauqätängqä injänä” qäyä ätätqä-qe, huiwi-queñi yqänä äucätänä. ¹⁶ Itanga qäte-qu, “Häwe, nyi hiñuä-qunä manä, nyi huiwi-queñi mauqätängqä injänä” qäyä ätätqä-qe, huiwi-queñi yqänä äucätänä. ¹⁷ Inji huiwi-qu eeqäpnä hiñuinäñä etangutqe, kukñuä qäte äänä wiyäniqi? Inji huiwi-qu eeqäpnä qätenäñä etangutqe, nätmätqä sisnyani äänä wuweniqi? ¹⁸ Inäqe huiwi-qu iinjängqä ma, Goti Hanjuwä Iqu naqä-hjqunä hiätätñqä, äucätängäwäwäñqä iquauñi, Iqueqä äwinqä iuta iwäsäutä ekqe. ¹⁹ Iinjä äucätängäwäwäñqä eeqänäñä iqua, asi-qunä etqe, huiwi-qu ätimäuniqi? ²⁰ Inäqe huiwi-qu, iinjäqu hmanji. Huitañä-huitañä eeqäpnä äucätängäwäwäñqä iquauñi, naqä-hjqunäñi, ii eä. ²¹ Itanga hiñui-qu hipae-queñi, “Nyi sitañi manyingqiyä. Nyi ñqä-näuanä enqe, ii äñguiqe” mätkuä yänä. Itanga nyuäñi-qu yuki-queñä-pqe “Nyi sitañi manyingqiyä. Nyi ñqä-näuanä enqe, ii äñguiqe” mätkuä yänä. ²² Iinjä etangqä-qe tiinji. Huiwi äucätängäwäwäñqä iquauñqe, ne “Yänänäñqä maeqä-queqä” kñuä äneyätñqe, iqua wäunua naqätäñi. ²³ Itanga äucätänäñqä hñquauñi, ne iquauqä yoqe haqeçä mämamäucänäñä iquauñi, qäkämä iwimäkätänä, iquauqä yoqe haqeçä kiinjä äyä ämuämäutqäñu. Itanga äucätängäwäwäñqä huizi, womba änatapätqäñuwä iquauñi, ne qäkämä qeqätqetä zä kittqiyquanä. ²⁴ Itanga huiziquauñqe, ne, “Qeqätqeqä” kñuä neyqanguti, qäkämä miwimäkqä iquanä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu hñqunä-hjqunäñi, naqä-hjqunäñqä yauqätä ämitäqäñganji, äwa itqäñuwä iquauñi, yoqä naqä äwikkqe. ²⁵ Iinjä enqe, huiwi-qu ipipiyqñqä mandumäkñqä itä, äucätängäwäwäñuwä hñqunä-hjqunäñä iqua, suqä asänäñinä imäkäpu, äñguänä mingpñqä imäkkqe. ²⁶ Itangji iutanä hmbu hanjä-iqä ämeqäqe, huiziqua-pqe asänä mapnä. Itanga isuautañä hmbu yoqä naqä ämeqä-qe, huizisua-pqe iputä yeeqä anä ipnä.

²⁷ Itangji he eeqäpnäñi, Kraisi Iqueqä huiwi naqä-hjqunä epu, hñqunä-hjqunäñi Ique qe äucätänäñä. ²⁸ Itanga Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iuqä awä imdani, wäunua tiinjä imäkqäñqä äwikkqe. Hiñuiqäñi, ämaqä kukñuä awä tquäpñqä dowatqäqä iqua etangä, ita ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hiñuä-tqäpñqä iquayä. Itanga ämaqe näqñqä-vqäpñqä iqua etangä, ita ämaqä nätmätqä änä mimäkqänäñi imäkqäpñqä iquayä. Ita ämaqä täñä-yaqä huitañä-huitañä-täñä du, äñguä imäkqäpñqä iqua etangä, ita ämaqä huizi du yätamäkqä vqäpñqä iquayä. Itanga ämaqä wäunua eeqänäñi ämiqäpñqä iqua etangä, ita ämaqä kukñuä huitañä-huitañä tqäpñqä iquautä atäunua ikqe. ²⁹ Ämaqä eeqänäñi, kukñuä awä tqäpñqä dowatqñqe, hmanqe. Itanga eeqänäñi, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqñqe, hmanqe. Itanga eeqänäñi, näqñqä-vqñqe, hmanqe. Itanga eeqänäñi, nätmätqä ämaqä mimäkqänäñi imäkqäñqe, aañqäñqe. ³⁰ Itanga eeqänäñi, yaqä-täñä iquau äñguä imäkqäñqe, aañqäñqe. Itanga eeqänäñi, kukñuä huitañä-huitañä tqäñqe, hmanji. Itanga eeqänäñi, kukñuä iquauñi kiqä quatñqä äkunmäqäñqe, hmanqe. Qu wäunui, quwqä kiui-kiui imäkqäñqä ekuwä eä.

³¹ I etangji, wäunua iinjä imäkqäñqä näqñqetä, yänänäñqetä, Goti Iqu hiñgi ävätñqä iutanä äñguänäñä, huiziu ämäwqätäunuwä iquau mapñqe, he hiqä enqetä, kñuä äwqetä, yänänäñqä vqäñqe. Itanga nyi tänganji suqä huiziquau ämäwqätäunuwä hñquenyqä, awä tiinjä hetmqe.

13*Suqä, huiziuñqä wiñqenqä*

¹ Nyi ämaqueñi, ämaqeucä kukñuä huitañä-huitañitä, enätqä iquauqä kukñuitä, ätuätmäñganji, suqä ämaqeunqä nyinqe, mämeqä imä, tumqä etangutqe, ii tiinji. Nyaqä kukñuä iinjä, makñuä oonqä ätqä-pañä iinjä ätqä. ² Itanga nyi Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä-qunä eämä, Iqueqä nätmätqä zä wiqeunqätä, nätmätqä huiziuñqätä, näqñqä eämä-qe, qoqonä iquauñi, “Zä enqä-pa äyawa, näñinyqä upuiyä” tqäñqä, quuvqä heqiyqä yänänäñqä-täñunä eämä-qe, inäqe suqä ämaqeunqä nyinqe, mämeqä imä etangutqe, ii nyi ämaqä aañä quvqunji. ³ Itanga nyi ñqä nätmätqä

* 12:12 Romä 12:4

ae ämenqä eeqäpnäni, ämaqä äwa itqätanguwä iu ävätmä-qe, nqä huiwi, tä qäyä nqäyikapnqä äwinyätmä-qe, suqä ämaqeuñqä nyinqe, mämeqä imä etangutqe, ii Goti Iqueqä hinuä iqinj, yätamäqkä manyiyqä yänä.

⁴ Ämaqä, ämaqeuñqä äwinyänqä iqu, hanjä-iqä qäyä äwimeqanji äwqä hanuä änyä pmeqä-qu eä, ämaqä huiziuñqä qeqä tmäkqä-qu eä, ämaqä hñqueqä nätmätqä hinuä äqunätä “Nyi ämamqeqä” matqä-qu eä, kiqä-kiuänqä awä matñqä-qu eä, itanga iqueqä yoqe haqeqä mämamäunqä-qu eä hiätätñqe. ⁵ Itanga suqä änguä iunji tuwä mäwqä-qu eä, iqueqä-kiuänqä, kñuä pkäpkä mindqänqä-qu eä, äwqä tnäni maqänä mimäkqä-qu eä, quvqe iwitqueqanquwijnqe kñuä aquvä mämaqiyyä-qu eä hiätätñqe. ⁶ Suqä quvqenqä aquvänä miqä itä, itanga änguä naqä-qakuñqä, aquvänä iqä-qu hiätätñqe. ⁷ Itanga hanjä-iqä eeqänäni ique makittiqiyä iqanquti, iqu hea ique-iqueni, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätä, nätmätqä änguä wimetnqä dinqä kñuä yänänäñqä ävā äpme, itanga qunanjä mapäknqä yänänäñqänänä tqäutänä.

⁸ Suqä ämaqeuñqä äwinqä tqu äwa miqä, äpakänä huitanjä. Inqä Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hinuä ätmittqä itä, itanga anjä-kukñuä witanjä-huitanjä ätmittqä itä, itanga ämaqeuqä näñqä huitanjä-huitanjä itäni, hma hiäniqe. ⁹ Ii tiinj dutayi. Täñganji ne näñqä, du-du inqä ämenä, itanga Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä-pqe, du-du inqä hinuä äyā ätätqänju. ¹⁰ Inqä qänakñi nätmätqä eeqänäni, naqä-qakuä qäyunänä ätimäuqäqe, inganji nätmätqä du-du inqä iinj, hämänänä hma heqänqe. ¹¹ Ii tiinj enqä-panji. Nyi ymeqä wänqä emänqanji, nyaqä kukñuä tqetä, iwäsäuetä, kñuä indqänqetäni, ymeqä wänqä isua imäkqä du, imäkminqe. Itangi nyi naqä-qunä ae etmänqanji, ymeqä suqe ävquatämäukqe. ¹² Tiinj-pqeyi. Ämaqä, hinuä yäñqetä hinuä iqänätqänuwä-pa, ne täñganji, ätnänäqi mäquñuä itqänju. Qänakñi hea iinj timäutqänqanji, ämaqä anä äpmepu hinuä iqänätqänuwä-pa, ne naqä-qakui, ätnänäqi hinuä iinj qunanique. Itanga nyaqä näñqä täñganji, du-du inqä enqe, inqäqe inganji, Goti Iqu nyinyqä näñqä änguänä eqä äpätñqä-pa, nyi-pqe eeqänäninj qä näñqä iinj emniqe.

¹³ Itanga täñganji, suqä naqänänjä hñquaqui-hñqenjä tiinj iqua äwi. Suqä quuvqä heqiyqä ique, suqä Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä änguänänji nätapätñqenqä kñuä iqä yänänäñqä ävanä hinuä äqänänä pmeqä ique, itanga suqä ämaqeuñqä äwinqä ique, iquayi. Inqäqe suqä iquautanjä ämäwqätäunqä iqu, ii suqä ämaqeuñqä äwinqä iquvi.

14

Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hinuä-tqe, suqä huiziquau ämäwqätäüa

¹ He suqä ämaqeuñqä äwinqä ique ämepu imäkqäpnqenqä, yänä qänqanqpu. Itanga wäunjuä huitanjä-huitanjä imäkqänqä näñqetä, yänänäñqetä, Dñä Änguä Iqu hinqi ävätñqä iquau mapnqä dinqä, he hiqä enqetä, kñuä äwqetä, yänänäñqä vqanqpu. Wäunjuä huizi iqua e etanqqä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hinuä-tqe ämäwqätäutñqe. ² Tiinj dutanji. Ämaqä kukñuä huitanjä hñque ätätqä iqu, ämaqä qätä änguä mäwiyqä iqanquwitanji, iqu qu mätkuä itä, Goti Hanjuwä Iquenyä tuänä. Dñä Iqu iwimäkqanqqä iuta, nätmätqä zä äwinqenqä tänä.* ³ Inqä ämaqä, Goti Iqueqä kukñui hinuä ätätqä iqu, iqu ämaqeuqä quuvqä heqiyqe, yänänäñqä iwimäkätä, suqä änguinä imäkqäpnqä äwivauqumuätätä, itanga äwqä hanuä imbu pmetnqä iwimäkätä tuänä. ⁴ Ängumñi, ämaqä kukñuä huitanjä hñque ätätqä iqu, iqueqä-kiuä yänänäñqä imäkñätqätanqqä-qe, ämaqä kukñui hinuä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkiu yänänäñqä iwimäkquänä. ⁵ Nyi he eeqänäni, kukñuä huitanjä-huitanjä tqäpnqä nyinätanqqä-qe, kukñui hinuä-tqäpnqä, aanjä kuapanä änyinätqäuä. Itanga ämaqä, kukñuä huitanjä-huitanjä ätqäqä iqu, iqueqä kukñuinqä, “Nyi iinj ätqänä” ätätqä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeuñi yänänäñqä iwimäkänä. Iqu iinjä mimäkqä etangutqe, ämaqä kukñui hinuä ätätqä iqu, iqueni ämäwqätäunä.

⁶ Nyämaqäuä, nyi äpätmä, kukñuä huitanjä-huitanjinä etqanqmdqe, he yätamäqä, nyitanji äänä mapni? Mä nyi he yätamäqä hemqä dinqä, nyi äpätmä, kukñui, Goti Hanjuwä Iqu ämändqeeqenqätä, ä näñqä änyä-hänjä hñqenqätä, ä Goti Iquesanji hinuä-tqenqätä, ä suqä qäyunä imäkqenqätä etmqe, ii qäyunänji äyuwä. ⁷ Asä iinj, hääwätä gitatä, hänjä-pmeqä maqä äkakinäñqä tqua enqä-panjiyi. Iqua äkakä ätnänäqi maqänqanqutqe, apqä tqä iqua näñqä änguä mämeqä ipu, hñqäqi-mändä upunä. ⁸ Itanga, “Tä mäknqä uwqänqanqä” ätätä, awi ätnänäqi matqä ique, ämaqä mäknqä, nawinyä imäkmbni? ⁹ Ii enqä-panji, tiinj inänji. He kukñuä awi, kukñuä

* **14:2** Korinä äpmaminjuwä iqua, kukñuä huitanjä hñque tqänqä näñqetä yänänäñqetäni, huiziu ämäwqätäukqenqä ätmijnjuwi.

huitañä-huitañä iunä ätqäupu ätquwi, ämaqä hñqu heyaqä kukñui änguänä äänä ekitä, näqñqä änguänä äänä meniçi? Hiyaqä kukñui, eeqäpnä yunuä ämamä wänä. ¹⁰ Qua täunji, kukñuä kuapänä äwiquetani, eeqänani, qakuä-täñji. ¹¹ Inji ämaqä hñqu kukñuä dqanğqä iunji, nyi kiqä quatinğqä maqñqä iqanğundqe, iqu nyinyqe, “Ämaqä hñqäqisanä-queqä” kñuä vänä. Itanğa nyi-pqe, iquenyqe, asä iinjä imä. ¹² Itanğa he kukñui, huiziqua qätä epñqä ätäpiyänğani, he-pqe ätnäqä iqi tqä-quenä asä iinjä epñqe. He wäunuä huitañä-huitañä imäkqanğqä näqñqetä, yänänäqñqetä, Dñä Änguä Iqu ävätnqe mapñqä aanä kuapänä enyätñqetani, he nätmätqä iinjä iquatani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä huizi iunji, yänänäqñqä iwimäkqanğqä iquau mapñqe, wäunuji yänänäqñqä imäkqanğpu.

¹³ Inji ämaqä, kukñui huitañä hñque ätätäqä iqu, iqueqä kukñuä iinjä anğumä äkunmäkätnqe, Dñä Änguä Iqueqä yätämäkqenğqä tääqä ganä ätätä yatñqä vqe. ¹⁴ Inji nyi kukñuä huitañä ätätmä tääqä ätqäqe, ii nyi nğqä quuvqä iutanä ätqä. Inäqe nğqä kñuä indqänğqä iutanä matqä itmitani, kñuä iqu wäunuä hñqu mimäkqä yänä. ¹⁵ Itanği nyi squä imäkme? Tiinjyi. Nyi Goti Iquenyğqä tääqe, nğqä quuvqä imdatä, nğqä kñuä indqänğqä imdatä qäsä imäkme. Itanga nyi apqe, nğqä quuvqä imdatä, nğqä kñuä indqänğqä imdatä qäsä tmä. ¹⁶ Inji si tääqä ätätmä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeu ämamäutñanğani, tqä quuvetänä tqanğtqe, ämaqä kukñuä iquenyğqä näqñqä maeqä, hesä anä äpmeqä hñqu, saqä “änğuiqä” tqanğñinqe, qätä äänä äkiyätä, “Ii naqä-qakuiqä” täniçi? ¹⁷ Si tqä-täuäñji, Goti Hanjuwä Iqueni, “änğuiqä” qäyunä tquanğñä-qe, ämaqä huiziqueni yänänäqñqä miwimäkqä yänä. ¹⁸ Nğqä-näuanä äpmamänğani, nyi heñji ämaiqutäutmä, kukñuä huitañä-huitañä iutä kuapänä ätätqänä. Nyi iinjä imäktnğqä iinqe, nğqä Goti Hanjuwä Iqueni, “änğuiqä” ätuätqänä. ¹⁹ Iinjä qäyä etanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, Jisasi Iqueä yoqenğqä aquvänğqä iunji, nyi kukñuä ätätmänğani, kukñuä huitañä-huitañä iutani quäquänänä† tumqñqe, manyinğqi. Qu näqñqä änguänä mapñqä dinqe, nyi kukñuä qu näqñqä eänuwä iutani, homä imäkätmä tumqñqä änyinği.

²⁰ Nyämaqäüä, heqä kñui indqänqe, ymeqä wänğqä isauuqetäñji, asänänä mämeqänqe. Ymeqä nandqä isua, suqä quvqenğqä maqñqä eänuwä-pa, iinjä pmetñqe. Inäqe hiqä kñuä indqänqe, ämaqä naqä kñui metñqe. ²¹ Kukñuä huitañä-huitañä tqänqe, kukñuä-suqä iunji, tuwanjuä tiinjä äqänä äwi.

“Nyi nğqä kukñui, ämaqä kukñuä huitañä tqä hñquau äwimä. Itanğa iqua quvaqä manä iutani, ämaqä täqi äpmeñuwä iquau awä tquanğuwänğa, qu nyaqä kukñui qätä wiyqänqe, enyğä ipñqäüä.”† Kukñuä tä, Naqä Iqu Kiqä-kiuä ätkqe.

²² Itanği Dñä Änguä Iqu, kukñuä huitañä-huitañä tqänğqä ävätnqe, ii ämaqä quuvqä heqiyğqä iqua, hinjuä e äqunäpu, Goti Iquenyğqä näqñqä mapñqä maetqe, ämaqä quuvqä maeqiyğqä iqua, hinjuä e äqunäpu, Iquenyğqä näqñqä meqänqe. Inäqe Dñä Änguä Iqu Goti Iqueqä kukñui hinjuä-tqñqä ävätnqe, ii ämaqä quuvqä maeqiyğqä iquauñqä maetqe, quuvqä heqiyğqä iquauñqe.

²³ Inji Goti Iqueqä qokä-apäki, qu aquvä äqämbiyi, hñqunä-hñqunä kukñuä huitañä-huitañä tqanğuwänğa, ga ämaqä maqñqä hñquanä-qe, ä quuvqä maeqiyğqä hñquanä-qe, yäpä inğisa äyapäpu qätä äwipiçi, “He hiqiyğqä itqänäüä” tupnä. ²⁴ Inäqe qu iinjä äpmapu kukñuä awi, hinjuä-tqä iqua tqä-pañä tqanğuwänğa, ämaqä quuvqä maeqiyğqä hñqunä-qe, ä ämaqä maqñqä hñqunä-qe, iquau äwimetqe, quvaqä kukñuä tnämäuqanğwi, iqu eeqänänji qätä äwiyäqe, iqueqä suqä quvqenğqä kukñuä mitqänänä wiyänä. ²⁵ Inğani ämaqä iinjä iqu, iqueqä kñuä indqänğqä quvqä zä äwämitätqñqe, näqñqä ämeqe, Goti Iqueqä yoqä haqeu mamäutñqä qonä äuktäutä, hipenji qua bu eätä, “Iyää, aanä naqä-qakuänänji. Goti Hanjuwä Iqu hesä anä äpmenä” tänä.

Jisasi Iqueä yoqenğqä aquvä äqänäpiyänğani, suqä qäyunä imäkqänqe

²⁶ Nyämaqäüä, iinjä änäñqe? Ii, he Jisasi Iqueä yoqenğqä aquvä äqänäpiyänğani, suqä tiinjä imäkqänqe. Hñqua wäunuji, apqä tqänğqä meqanğpi, hñqua qokä-apäkä iu näqñqä-vqänğqä mapñqe. Itanga hñqua wäunuji, Dñä Änguä Iqu motqueanğqe, awä-tqänğqä meqanğpi, hñqua kukñuä huitañä-huitañä tqänğqä meqanğpi, itanga hñqua kukñuä iinjä, äkunmäkqänğqä mapñqe. Nätmätqä eeqänänä he iinjä imäkppqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqäpnänä iu yänänäqñqä iwimäkqäpnä.

²⁷ Kukñuä huitañä-huitañä tqä iquauñqe, ämaqä hñquaqunä-qe, ä hñquaqi-hñquenä-qe, iqueqänğa-iqueqänğa tqanğpi, itanğa hñqua äkunmäkqänqe. ²⁸ Ämaqä

† 14:19 Poli iqu kukñui, 10,000 ätätä äqäqqe.

‡ 14:21 Asayä 28:11-12

kuknui ākunmäkqānqe hma etangutqe, āmaqā kuknuā tātñqā iqu, qokā-apākā huiziuqā awā imñi qanyā āmenāmiqā āpme, kuknui Goti Hanjuwā Iquesā iqueqā-kuiātānā tñqānqe. ²⁹ Itanğa Goti Iqueqā kuknui hiñuā-tqā iquauñqe, hñquaqunā-qe, ā hñquaqui-hñquenā-qe kuknuā tqangpi, huizi 'kuknui ānā ātqāpiyā' tpu, iwāsūuqānqe. ³⁰ Itanğa āmaqā quamā ii āpmamitātqā hñqu, Dñā Āngūā Iqu motqueqānqe, awā-tqāñqā āmeqāngutqe, āmaqā kuknuā tmitātqā iqu, kuknuā matqā qanyā tqāutñqe. ³¹ Kiqā quati, tiñji. Inyānā timāuquātñqe, qokā-apāki, qu nāñqā āmepu quwqā āwqā imñi yanñāñqā imākānyuembñqe, hñqueqāñga-hñqueqāñga pāmā ātqāuāqisāpu, kuknuā tqānqe. ³² Itanğa āmaqā Goti Iqueqā kuknui hiñuā-tqā iqua, wānuā iñā imākqānqe, quwqā-quwānā āngūānā āminyāpu, qeiqinyā pmetñqe. ³³ Ii tiñā etangiyi. Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā āmaqā iqua kñui huitañā-huitañā quvqe mindqāñqā ipu, āwqā hanuā iñqā pmetñqā iwimākqā-quvi.

Qokā-apākā Goti Iqu Iqueqāñqā ātekqā im-imā aquvāqñqā iutanā iqua-pqe, asā tiñā imākqāñqe. ³⁴ Jisasi Iqueqā yoqenqā aquvāqñqā iunji, apākā iua, kuknuā matqā qanyā pmeqāñqe. Kuknuā-suqā iu āqānāñqā-pa, iua kuknuā matqā, māndi ākittqānāpu yāpā iqi pmetñqe. ³⁵ Iua, Jisasi Iqueqā yoqenqā aquvāqñqā awā iqisa kuknuā ātquwi, ānā māwqā yānā. Apākā hui nātmatqenqā nāqñqā metñqā etangutqe, anā yuuwā iunā iiyqā qokiqe yatñqā āvātā, nāqñqā metñqe.

³⁶ Kuknuā iñā iqua māmēqā iquwā iquenāñi, nyi tii tmqānā. Goti Hanjuwā Iqueā kuknui, he ganā emetā, im-imā āwekqāta? Ā Iqueā kuknui, henyā āmakuwāta? Oeyā! ³⁷ Inji āmaqā hñqu, "Nyi Goti Hanjuwā Iqueqā kuknuñqā hiñuā-tqā iqunjqā" ā "Dñā Āngūā Iqu inyimākqāñgi itqāñānā" kñuā iñā indqāñqā-qu etangutqe, iqu nyinyqe, nāqñqā tiñā hiātñqānāñji. "Poli iqu nenyqā tuwanuā tā āqiyqe, ii Naqā Iqueqā suqā iutanjqā." ³⁸ Ināqe āmaqā hñqu, nyaqā kuknuā tuwanuā tāu āqānāñqe, qātā mānyiyqā iqe, qokā-apāki, iqueqā kuknui qātā māwiyqā ipnā.

³⁹ Itanği, nyāmaqāuā, he Goti Iqueqā kuknui hiñuā-tqñqe, hiqā enqetā, kñuā āwqetā, yāñānāñqā vqāpñqe. Itanğa kuknuā huitañā-huitañitā tqāñqe, pmua mimākqā pambu. ⁴⁰ Ināqe he aquvā āqānāpiyāñganji, kuknuā nāuā-namā māwqā, qānaknāñi, suqā qāyunāñā iunā iqāngpu.

15

Jisasi Iqu āpākonātā, anği āvaukqenqā

¹ Nyāmaqāuā, kuknuā āngūā we-huñqā-tāñi, nyi awā hetqāñqā qātā ānyiyāpu, quuvqā eqiyāpiyā iuta yāñānāñqānā tqāutanguwñqe, hiqā kñuā indqāñqe, āngumā evauquumatñqe. ² He kuknuā nyi awā etkqā iñā iquenji, a yāñānāñqā qātātāngpqe, iquesañi Goti Hanjuwā Iqu, ānyā-hāñā epñqā emākātqāuā. Ināqe he iñi mimākqāñgpqe, heqā quuvqā heqiyqe, nātmatqā hiñgñqā enqā-panāñqe.

³ Kuknuā aañā naqānāñā nyi nqā-nāuā āmaqā huiziuta qāñganā āmakqā iquenji, awā tii āyā etkqe. Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iu āqānā āwiñqā-pa,* Kraisi Iqu neyaqā suqā quvqā eeqāpnāñi huātā mamāutñqenqā iñqā āpākonqqe. ⁴ Itanğa tiñā-pqā āqānāñqā-pa,† qu Iquenji qua pteqānguwāñga, hea hñquaqū āwiqe, hñquququenji, Goti Iqu anği āvauquumatqqe. ⁵ Itanji Iqu Pitā ique-ganā āwimeqe,‡ huizi, Iqueqā āmaqā 12 iquau āwimakqe.§ ⁶ Itanji Iquenyqā quuvqā heqiyqā 500 iquau, asāñga āwimakqe. Iquautanji, hñquqa ae āpākonjuwā-qe, kuapānāñi hāñā yqānā āpmenā. ⁷ Iquau āwimeqetanji, huizi Jemisi ique āwimakqe. Itanji āmaqā huizi, Iqueqā kuknuā awā tuākiqāpñqā āndowatkqā iquau eeqānāñā āwimakqe. ⁸ Itanğa aañā yāpaki, nyi, ymeqā kiqā kānai hea qāyunāñāñga maunycā iqā enqā-panā iñā-qunñāñga, ānyimakqe.* ⁹ (Ii qakui tiñā iuta ātqā. Āmaqā kuknuā awā tuākiqāpñqā āndowatkqā huizi iquauqā yāpā iqi, quvqā āpmenqā iqunjqā. Nyi hiñuiqānāñāñganji, Goti Hanjuwā Iqueqā qokā-apākā iunji, yuuwā āpāsātāminqā etangi, āmaqā, "Āmaqā kuknuā awā tñqā āndowatkqā hñqukiyqā" ndqe, ii quvqe. ¹⁰ Iñā qāyā etangqā-qe, Goti Hanjuwā Iqu nyinyqā qeqā wimāngqetanji, nyi sā āpmenā. Itanğa Iqueqā qeqā imāñqā iñji, qua aañqā iqi mapāñqā ikqe. Inji nyi iñā emā, qua iqi mēpāwiqā itmā, wānuā yāñānāñqā imākātā iutanji, kuknuā awā tuākiqāpñqā āndowatkqā huizi iquauñi, āmāwqātāuāñā. Wānuā iñji, nyi nqā-nāuā mimākqā pa itqāñā, oee. Goti Iqueqā qeqā imāñqā nyitā āpmenqā iqu, inyimākqāñgi imākātqāñā.) ¹¹ Inji Kraisi Iquenyqā kuknuā

* 15:3 Asayā 53:5-12 † 15:4 Apqā Bukā 16:10 ‡ 15:5 Lukā 24:34 § 15:5 Makā 16:14 * 15:8 Wānuñqā 9:3-8

iinjŋqā nāqŋqā āmakuwi, ii nyitanā, ā huiziquatanā, qāyā enā. Nyitā, huiziquatā, asā iunqānā ātuātunqŋe. Itanŋa he iunqānā quuvqā äyā eqiyātqāŋā.

Āmaqā ae āpākŋŋuwā iqua, anŋu vaupnuwāŋqāti?

¹² Ne kukŋuā awi, “Kraisī Iqu āpākŋŋanŋqāŋga, Goti Iqu anŋi āvauqumuatqŋeqē” qāyā ātuātqātānŋu, ga āmaqā hesanā hŋqua, “Āmaqā ae āpākombqā iqua, anŋi hāŋā māvauqā ipŋqāuā-qe” suŋqā ātātqāŋā? ¹³ Quvaqā kukŋuā iinjī, naqā-qakuā etanŋutqŋe, ii tiinjī. Kraisī Iqueni, anŋumā hāŋā māvauqumuatqā iquānānjī. ¹⁴ Itanŋi Kraisī Iqueni, qua buta anŋumā māvauqumuatqā iqā-sāpi, ne kukŋui hinjī tātqātānŋuati, ga he-pqe quuvqā hinjī heqiyātqātŋpniŋjī. ¹⁵ Itanŋa āmaqā pizqā qua āpŋtepqā iuta anŋi māvauqŋqā etanŋpqe, ii tiinjī. Goti Iqu Kraisī Iqueni māvauqumuatqā iquānānjī. Iinjī sātāti, “Goti Hanjuwā Iqu Kraisī Iqueni, iinjī iwimākkqā-qe,” quanŋā tqune hiātaniŋjī. ¹⁶ Ii tiinjī. Āmaqā pizqā qua butanī māvauqŋqā sātāti, Kraisī Iqueni-pqe māvauqumuatqā iquānānjī. ¹⁷ Ijī Kraisī Iqueni qua buta anŋi māvauqumuatqā ikqā etanŋutqŋe, he quuvqā eqiyāŋuwi, yātāmākkqā maiyqā itqātānŋuti, hiqā suqā quvqeunā yqānā pmetpniŋjī. ¹⁸ Tiinjā-pqe inā eqi. Āmaqā Kraisī Iquenyqā quuvqā eqāmiŋuwā pizqā ae āpākŋŋuwā iqua-pqe, qui hāmānā imākŋŋpniŋjī. ¹⁹ Itanŋa neqā kŋuā indqāŋqā yāŋānāŋqŋe, Kraisī Ique āvanā hinjūā āqānānā pmeqe, yātāmākkqē, qua tāu hāŋā āpmenāŋganāŋqā etanŋutqŋe, āmaqe, nenyāŋqŋe, huāqā kiŋjā wunānā. Ga quwqā huāqā-huŋqā iinjī, eeqānānjī āmāwqātāunā.

²⁰ Iinjī hmanjī. Ymisāŋā wāuŋuā du yāuā kiŋganā iqāqā-panjī, āmaqā pizqā āpākombqā iqua anŋi vauqāŋqē, Kraisī Iqu āpākŋŋqetani, Goti Hanjuwā Iqu Ique ganā anŋi äyā āvauqumuatqŋe. ²¹ Ii tiinjī. Āpākŋŋqā āmaekqe, āmaqā hŋqu etanŋqŋeta, anŋi vauqāŋqŋe, ii āmaqā huiziqui. ²² Āmaqā eeqānānjā, Atamā iqesana āpākŋŋatqāŋuwā-pa, anŋumā hāŋā vauqumuatqāŋqŋe, Kraisī Iquesanāŋqŋe. ²³ Itanŋa eeqānānjī, kiqāŋga-kiqāŋgayi. Āmaqā kiŋganānjī, ii Kraisī Iquvi. Qānakdanjī, Iqu qua tāunqā anŋu quvepāniqāŋga, āmaqā Iqueqānānjā iqua, anŋi vaupnuwi. ²⁴ Itanjī yoqā naqā-tāŋātā, yāŋānāŋqā-tāŋātā eeqānānjā āpmeŋuwā iunjī, Kraisī Iqu qui imākāqetani, nātmatqā eeqānānjī miqāŋqŋe, Goti Kaniqueā hipa iu vāniqe. Ii hiunjī yāpakiyi. ²⁵ Ii tiinjā etanŋiyi. Kraisī Iqu, Iqueqā mākā-huŋqā iquau, Iqueā yāpā iqinyā āpumatetqāŋanŋqā, nātmatqā eeqānānjū āpakānā āmiqa uwqāniqe. ²⁶ Mākā iinjī qāpu etanŋa, yāpaki āpākŋŋqā ique hāmānā hma imākāniqe. ²⁷ Iinjŋe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunjī tii āqānā. “*Iqu nātmatqā eeqānānjī, Iqueqā yāpā iqī ekqe*.”† Kukŋuā iqu, tiinjā ātātā ātqī. Nātmatqā eeqāpnānjī, Goti Iqu Kraisī Iqueqā yāpā iqī eātāqāŋganjī, Iqu Iqueqā-kiuānjī yāpā iqinjī maenŋqā ma ikqe. ²⁸ Itanŋa nātmatqā eeqāpnānjī Iqueqā yāpā iqī wiqanŋutqāŋganjī, Ymeqā Iqu Kiqā-kiuānjī, Goti Iqueqā yāpā iqī enāniqe. Goti Iqu nātmatqā eeqāpnānjā, Ymeqā Iqueqā yāpā iqī hinjuiqānā ekqe, Ymeqā Iqu, Goti Iqu eeqānānjā iunjī āminiŋqā e imākāniqe.

Āmaqā pizqā iqua, anŋu māvauqŋqā etanŋutqŋe, ānāŋŋe?

²⁹ Āmaqā hŋqua, pizqā iquau yātāmākkŋŋŋe, asŋā āmetqāŋā. Itanŋa āmaqā ae āpākombqā iqua, anŋu māvauqŋqā naqā-qakuānā etanŋutqŋe, ga āmaqā asŋi, pizqā iquau yātāmākkŋŋŋe āmetqāŋuwā iqua, ānānā imākŋŋuwāŋŋe? Ijī iqua asŋi, iinjā iquauŋqe, suŋqā āmetqāŋā? ³⁰ Tiinjā-pqā inānjī. Ne kukŋuā āŋgui awā ātuātunqā imnjī, qu qui nemākŋŋqā itqāŋuwitani, qae māpmeqā, hāŋā-iqā qāpisa-qāpisanjī, suŋqā āmetqāŋu? ³¹ Nyāmaqāuā, nyi hea ique-iqueni, pizqewā ae äyā āpākŋŋatqāŋā. Ijī neqā Naqā Kraisī Jisai Iqu, hesā anā pmetanŋqŋŋqā nyi yeeqā naqā-qakuā itmā, sā etqā. ³² Itanŋa nyi hiveqā-yaqueqā hiqiyqā Epāsāsī du āpmeŋuwā itā mākā āunŋqŋe, ii nyi ŋqā ānyinjā dutanā imākŋŋqā etanŋutqŋe, yātāmākkqā iqesani squā mamniqāwā? Ii tiinjī. Āmaqā hŋqua kukŋuā tii ātātqāŋā. “*Awinjā pākŋŋatunŋueqā. Ijī ne tānŋanjī, buayātā eqātā gmanŋuatunŋuānāŋniqā.*”‡ Āmaqā, āpākombqā iqua anŋi māvauqŋqā etanŋutqŋe, kukŋuā iinjī qānaknā ianā. ³³ Āmaqā hiqā kŋuā āŋgui qui emākātqāŋuwā iquauŋjī, hinjūinā māqunquā pambu. Kukŋuā hŋqu tiinjā āwi. “He āmaqā ququvqānānjā hŋquātā nāueqā imākŋŋu qanā anā ikipiyitani, iqua hiqā suqā āŋgui yuuwā hetāupŋqāuā.” ³⁴ Hesānjā hŋqua, Goti Iquenyqā naqā-qakuā maŋqā etanŋuwinjŋe, he suqā qāyunānjī ipu, kŋuā jānānānjīnā indqānāpu, suqā quvqe vquatāmāupu. Nyi kukŋuā iinjī, womba etapātā etqā.

Huiwā anŋi vauqe, aanŋā huitaninjā

³⁵ Ināqe āmaqā hŋqu yatŋqā tii iānā. “Āmaqā pizqā qua āptepqā butaŋi aŋgumŋi hāŋjā-pmeqāŋqe, Goti Iqu quŋi, ānā imākātā vauqumuatāniqāwā?” ³⁶ Si kukŋuā iinŋi, qāyasāqi ātnā. Nātmatqā piikā hmbu qua māmā vowā āmāuesqe, piikipu pizqā ganā iqanŋa, baki inŋa āukauānā. ³⁷ Si sŋgumetqāŋjā-qe, ā ipŋqā kāukuā piikāŋjā-qe vowā āmāuesqe, si piikinā vowā āmāuenŋi. Ināqe kiqā baki, piikā ique asānāŋā iinŋanŋā ma, huiŋāŋā āukauānā. ³⁸ Piikā iinŋa iquenŋi, Goti Iqu Iqueqā āwiŋqā iuta, Kiqā-kiuā imākqanŋqetani, kiqā baki, huiwā kiqā-tāŋjā hiānā. Itanŋa piikā ique-iquenŋi, quwqā bakiuqā huiwi, aanŋ qāyuanāŋqā vquānā.

³⁹ Nātmatqā eeqānāŋi, qu huiwi naqā-hŋqunā miŋqā inŋā. Āmaqā iqua, hiveqā-yaqueqā iqua, yŋŋā iqua, itanŋa hāmapākā iqua, quwqā huiwi, huitāŋjā-huitanŋā ānyāŋā. ⁴⁰ Itanŋa, nātmatqā huiwā-tāŋi, hui qāukuā haqā yātu witanŋi, hui qua iu āwi. Itanŋi nātmatqā qāukuā haqu yātu āwiŋqā iuqā qeqātqe, qua iu āwiŋqā iuqā qeqātqe-tāŋi, asānāŋā ma, huitanŋā-huitanŋiyi. ⁴¹ Māptqe, qeqātqe, kiqā-tāŋjā etanŋa, qanŋi, kiqā qeqātqe, huitanŋā-tāŋiyi. Itanŋa qātāqueqe, huitanŋā-huitanŋā epiyitani, qeqātqe, quwqā-quwqā-tāŋiyi.

⁴² Huiwi huitanŋā-huitanŋā ii enqā-panŋi, āmaqe pizqā āpākonāpu aŋgu vauqe, asānāŋā iinŋi. Āmaqā huiwi qua āptepqe, piyanāweqe. Ināqe huiwā qua-mānda aŋgumā vauqe, piyanā māweqā yānā. ⁴³ Āmaqā huiwā qua āptepqe, ii womba vqetā yāŋānāŋqā maeqātāŋqe. Itanŋa huiwā qua-mānda aŋgu vauqe, yoqā naqā-tāŋjā, yāŋānāŋqā-tāŋjā-tāŋqe. ⁴⁴ Huiwā qua āptepqe, ii qua tāu pmeqāŋqe. Itanŋa huiwā aŋgumā vauqe, ii Dŋjā Aŋguā Iquesa eā, dŋjā iquvi. Huiwā qua tāu pmeqāŋqe, naqā-qakuā eāŋqetani, huiwā Dŋjā Aŋguā Iquesanŋā-pqe, naqā-qakuā inā eā. ⁴⁵ Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iuŋi, kukŋuā tiŋŋi tuwanuā āqānā āwi. “*Āmaqā hiŋuiqāŋjā Atamā iqu, hāŋjā-pmeqā-qu ekqe.*”[§] Itanŋa Atamā Qānakŋā Iqu, dŋjā eātā, āmaqā du hāŋjā-pmeqā-vqāŋqā āyā ekqe. ⁴⁶ Āmaqā Dŋjā Aŋguā Iquesanŋā Iqu, kiŋganā hiŋuiqā ātimāukqā-ma, āmaqā qua tāu pmeqāŋqā iqu ganā timāuqanŋa, Dŋjā Aŋguā Iquesanŋā Iqu qānaki ātimāukqe. ⁴⁷ Atamā hiŋuiqā ātimāukqā iqu, Goti Iqu qua itā imākkqā eā, qua iutanŋā iquvi. Itanŋa Atamā qānaki ekqā Iqu, qāukuā haqā yātutanŋā Iquvi. ⁴⁸ Āmaqā eeqānāŋā qua iutanŋā eāŋuwā ii, qu āmaqā qua iuta ātimāukqā iqu enqā-panŋā asānāŋā iinŋiyi. Itanŋa āmaqā eeqāpnāŋā qāukuā haqā yātutanŋā eāŋuwā ii, qu Āmaqā qāukuā yāŋisanā Iqu enqā-panŋā asānāŋā iinŋiyi. ⁴⁹ Inŋi tāŋganŋi, ne āmaqā qua iutanŋā ekqā iqu enqā-panŋā, asānāŋā eāŋqce, inŋi qānakndanŋi ne Āmaqā qāukuā haqā yātutanŋā Iqu enqā-panŋā, asānāŋā inŋā hianiqce.

⁵⁰ Nyāmaqāuā, nyi, “Ii tiŋŋā etanŋi” etqā. Nātmatqā pizqā yatŋqā hui, nātmatqā pizqā miqā iqueuŋi, māmeqā itā, anā māpmeqāŋqe. Iutanŋi huiwā pizqā yatŋqā itāqetani, Goti Hanjuwā Iqunā āmitŋqā yāŋinŋi, nātmatqā wāŋqā-qāpu māmeqā itā, anā māpmeqāŋqe.

⁵¹⁻⁵² Nyi kukŋuā zā āwiŋqā hŋqu hetmqā iqāqā-qae, qātā nyipu! Ne eeqāpnāŋi, pizqā hāmānā mapākoŋqā yaniquā etanŋqā-qe, hāāwā yāpakiqu tii tāmāuqanŋanŋi, neqā hiŋui hikueā ptqā maqānā āqiyqu-panŋi, neqā huiwi, iinŋā itā kunmāknāniqe. Hāāwi iinŋā tqanŋanŋi, pizqā āwāmitpqā imdanŋi, pizqā aŋgumŋi mapākoŋqāŋqā aŋŋi vaupnuwi. Inŋanŋi neqā huiwi ānyā-hāŋjā kunmāknāniqe. ⁵³ Huiwā qui imāknātā āpākonātŋqā tqu, qui mimāknqā itā hāŋjā hea ique-ique pmetāniqā diŋqe, ānyā-hāŋjāŋqā ākunmāknāŋqiyā. ⁵⁴ Huiwiuqā iinŋā ae ākunmāknanŋa, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iu āqānāŋqā tiŋŋi, qāyuanā timāuanā.

“*Goti Iqu mākā yāŋānāŋqānāŋā itā, āpākoŋqā iquenŋi āmāwqātāuqiyā.*”^{*}

⁵⁵ “*Āpākoŋqā iquki, tqā yāŋānāŋqā āmaqe āmāwqātātŋqe, āŋgiyi? Āpākoŋqā iquki, si āmaqā zi miqutesiŋqe, āŋgiyi?*”[†]

⁵⁶ Āpākoŋqā iqueqā zi, ii suqā quvqe, qenyānŋi. Itanŋa suqā quvqā iqu kiqā yāŋānāŋqā meqe, ii kukŋuā-suqā iquesanŋi. ⁵⁷ Ināqe Goti Hanjuwā Iqu, neqā Naqā Jisasi Kraisi Iquesanŋi, māki āmāwqātatuŋqā inemākātŋqenŋqā, ne “āŋguiqā” ātuanā.

⁵⁸ Iinŋiqce, iŋqā nyāmaqā nyi kiinŋā ānyinātŋqā iquenā, nātmatqā hui ktāqā-ktāqā meqiyqāŋqā yāŋānāŋqā tqāutŋqce. He Naqā Iquenyqā wāuŋuā dŋjā huqā ii imākātqāŋuwi, hiŋŋi meqāŋqā ma, qakuā-tāŋjā iiyi. Mā iinŋiqce, hea etā zā āvātā, Naqā Iqueqā wāuŋuŋqānā kŋuā neyquātŋqānāŋi.

16

Jerusālemā āpmeqā iquau yātamākqeqqā, mbqā aquvā qāpnqā ātukqeqqā

¹ Tānganji nyi he Goti Hanjuwā Iqueqā qokā-apākā Jerusālemā āpmejuwā iunqā mbqā aquvā qāpnqā iinqā kuknjuā hetmqe. Ii imākqānqe, nyi āmaqā Goti Iquenyqā qua naqā Galesiya iu aquvā āqānātqānjuwā iquau āmotquakqā-pa, he-pqe asānā imākqāpnqe. ² Nyi anqumā āpmqānganji, he iquau wipnqe aquvā maqiyāqisqā ipnuwānqā manyingangqetani, wikā ique-iqueqā hiunji kinganānā iqueni, hñqunā-hñqunānā-quenā, mbqā āmepiyi, iwāsāupu, hiqā anju pnqā eqāpnqe. ³ Nyi iqi ae ātimāutmānganji, āmaqā he atāujuā ipqā iquau, hiqā nātmatqā iinā, nyaqā tuwanjuā āqāmqetā, āma upnqe, āvātmā Jerusālemānqā āndowatmniqe. ⁴ Itanga nyi-pqe, du qāyunnqā āwqñqe āngūā hiqanqutqe, iqua nyitā anā wanique.

Poli iqu, Korinā timāuniñqā ātukqeqqā

⁵ Itanga nyi qua naqā Masendoniya iu āpmejuwā iunqānā hiñuā āqunākāmitanji, qānaki, emamniñqe. ⁶ Nyi maqñqā enā. Hesānā hiunji hmbunji anā pmeniquti? Ā āsqinyqā evāmamqā iqanqanji, he nātmatqā qanā āndma wātñqā iunji, yātamākqā nyipnuwānqā diñqe, yunjuā naqānānā āqunātā, iiqā qāpu pāwqanqanqā, āpakānā hesā anā pmeniquti? ⁷ Nyi hñqāqinyqā āwātmanqanji, he kukjuinā etmā, maqānā maiqutāuqānqe, manyingqi. Ināqe Naqā Iqu nyi hesā anā pmeqānqe, hiñuinā nqānganqutqe, nyi hesā anānā, hiunji kuapānā pmamniñqā ānyingi. ⁸ Nyi Epāsāsi tāunji, hiunji naqā “Pendikosiuā” ātmiñjuwā iqu ātimāuqanqanqā pmetmā. ⁹ Āpmeñqā tāqinji, āmaqā kuapānānā, nenyqā mākānqā qāyā itqātanqūwā-qe, nyi qokā-apākā huiñi, Goti Iqueqā āmaqānā epñqā yātamākqā wimqā diñqe, nyinyqā hānaqā inqī. Iiñqñqe, tāqi pmetmā.

¹⁰ Timoti iqu henyñqā āquvepqe,* iqu henyqā zā miqā yātñqe, he yeeqā āvātmepu ānguanā mipu. Nyi iinā etqe, iqu Naqā Iqueqā wāunui, nyi itñqā-ma asānā imākātñqā-qu etanji ātqā. ¹¹ Iqu iqi emeqanqanji, hesānā hñqua, ique yeeqā māvātmeqā iqā diñqe, hiñuinā māqunquā pa iqāpnā. Itanga iqu, nyinyqā nyāmaqā huiziquatā pnñqā diñqā hiñuā āqunmā pmamniqe. Initanji iqu nyi anqumā ānyimetiñqānā evāmeqanqanji, iqueqā qanā wātñqā iunji, āwqā hanjuā ānyā wātñqānā yātamākqā vāwqatqāpnā.

¹² Tānganji nyi kuknju, neqā neyāmaqā Apolosi iquenyqā hetmqe. Iqu neyāmaqā huiziquatā henyqā quvepñqñqe, nyi iqueni kuknjuā yāñānāqñqānānā ātuātñqā-qe, iqu tānganqñqe, māwinqā itqāuā. He emetñqe, hiunji hñque, iqu, “Tānganji qāyunnqā” knuā vqanqā, inqā emeniqe.

Poli iqu, qu āānā ipnuwānqā diñqā, kuknjuā yāpakā ātkqeqqā

¹³ He ānguanā ātāuqāmepu, quuvqā yāñānāqñqā eqiyāpu, itanga zā miqā, yāñānāqñqā tqāutñqe. ¹⁴ He nātmatqā eqānānā imākāpiyā iunji, huiziunqā qeqā emānātāqā iuta imākqāpnqe.

¹⁵ Nyāmaqāuā, nyi he evauquumatmqā ānyingi. Stepanasi† iquenyqātā, huizi iqueqā anju anā āpmejuwā iunqātānā, he nāññqe. Hiqā qua naqā Ākaiya iunji, iqua quuvqā ganā eqiyāpu, ga quwqā-quwā wāunui, Goti Iqueqā āmaqā iu yātamākqā vqānqā, āmakuwi. ¹⁶ Itanga he āmaqā iquautā, itanga huizi, wāunjuā asānā itqānjuwā iquautānā, iquauqā yāpā iqi pmetñqā ānyingi. ¹⁷ Korinā iu āpmejuwā iquenā, yātamākqā nyiyqānānā hma etanqūwānqā, Stepanasi ique, Potunatusi ique, itanga Ākaikusi ique, hesā ānyimepu, heyaqā anji āmequwñqe, nyi aqūvānā iqā. ¹⁸ Iqua yāñānāqñqā he emākkuwā-panji, nyi-pqe inā nyimākquwi. Inji he āmaqā iinā iquauñqe, “Āmaqā qāyunnānā iquayqā” knuā indqānāpu, āngūā itquapñqe.

“Ne henyqā hui mimāuqā iñunā” tqeqqā

¹⁹ Jisasi Iquenyqā qua naqā Eesiya tāu aquvā āqānātqānjuwā iqua, qu, “Ne henyqā hui mimāuqā iñunā” etqā. Itanga Akuila iquātā, Presilatā, itanga āmaqā Jisasi Iquenyqā iyaquiyqā anju aquvā āqānāqāsātqānjuwā iquātā eeqānā, “Yāā nqauā! Ne henyqā hui mimāuqā iñunā” etqā. ²⁰ Neyāmaqā tāqinā eeqānānā iqua, “Ne henyqā hui mimāuqā iñunā” etqā. He āmināpiyānganji, quuvqā heqiyqā iquneqā suqā iunji, quneqā ingpnqe. ²¹ Poli iquānā, henyqā hui mimāuqā itmā, kuknjuā tā, tuwanju nyi nqā hipaitā āqiyqā. ²² Inji āmaqā tqu-tqu, Naqā Iquenyqā māwinqā iāñqā iqueni, Goti Iqu qui iwimākātñqā ānyingi. Iyāā, Naqā Iquki, si biyā! ²³ Naqā Jisasi Iqu, Iqueqā qeqā imāñqeta, nātmatqā ānguanānā hinqi vqe, etapquā. ²⁴ Itanga nyi nqā-nāuānā, Kraisi Jisasi Iquātā āmuāñmitanji, nqā āwqē, he eeqānāñqunā etapqā. Ii naqā-qakuā eā, qāyā āpmetānā.

* 16:10 1 Korinā 4:17 † 16:15 1 Korinā 1:16

Tuwanuä, Poli iqu qänakñi 2 Korinä pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamakqä kukñuä hijuiqänä iquvi

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Korinä iu äqänminjuwä iquatanä hñqua, Poli iquenyqe kukñuä quvqä tätqätangä, iqu äwqä quvqä wiñganñi äpmakqe. Iqu quwqä kukñuä quvqä jänä wimäkätñqä tuwanuä tä äqäkqe. Iqu knui, “Nyi qutä kukñuä jänä ae imäkantañi, quñqä yeeqä anğumä nyinyätñqeqä” indqänğqeqe.

Tuwanuä tä kiqä kukñuä kinğanäñi, tiinji. Poli iqu kukñuä yänänäñqeqä, Korinä pmeqä iquauqä suqä quvqä huiunqä hijuiqänä äqiyämäukqenqä, anğumä ätuätä äqäkqe. Iqu tuwanuä hijuiqänä äqiyämäukqä ique qiyätñqä mäwiñganñi, qu ique hñgisana itquepu, kukñuä quvqä ätminjuwä itanğqä iutani, iqu qu jänä iwimäkätñqä kukñuä yänänäñqeqe äqäkqe. Qu iqueni qätä äwiyäpu, quwqä suqä quvqä jänä ae imäkqanğuwitani, täñganñi iqu aquvänä kiinä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Hea inğanñi, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, qua Jutiya iu pmetanğuwä iqua, nätmatqenqä äwa itqätanğä, Poli iqu mbqä hui äma äwätä iquau väniqenqä aquvä äqäminqe. Iinä etanği, tuwanuä awä iqinji (saptä 8-9), qu-pqe wäunjuä tquenqä mbqä hui aquvä qäpnqä iinqe, Poli iqu Korinä iquauqä äwqä vauqumuätätñqä ätuätä äqäkqe.

Kukñuä yäpaki, Poli iqu tii ätuätä äqäkqe. Ämaqä hñqua, “Jisasi Iqu ne wäunjuänqä änandowatkqeqä” quanğä ätuäpu, Korinä iu äpmapiyi, Poli iqueqä yoqe mändi äkittqiyäpu, ga wäunjuä Jisasi Iqu ique äwikqeu, qui iwimäkpnqä iminjuwi.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Poli iqu nä, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iutani, Kraisi Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqämğä änandowatkqä iquñji. Ga nyitä, neqä neyämaqä Timoti iqu tä, ye tuwanuä tä he Goti Iqueqä yoqenqä anä-himqä Korinä iu aquvä äqänätqänjuwä iquennqätä, Iqueqä ämaqä huizi, qua naqä Äkaiya im-imä äpmeñuwä iquennqätä äqiyqve. ² Neqä Goti Apiqutä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hñgi etapäsinya, äwqä hanjuä imbu pmetpnqä emäqçinyä.

Poli iqu, Goti Iqu äwqä hanjuä iwimäkqanğqenqä, “änğuiqä” ätkqenqä

³ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänji. Itanğa neqä Goti Apiqu Qäqu, ämaqeuñqä huäqä äumäkätä, äwqä hanjuä imäkanyuewiyyä Iquvi. Iinñqe ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutanä, anğquä iwimäkquanä. ⁴ Ga ne hanjä-iqä äki-äki meqanğqve, Iqu äwqä hanjuä inemäkqanği, ne iinji ae ämakquä iutani, ämaqä hanjä-iqä äki-äki meqanğuwä iquauñi, quvaqä äwqä asä iinjä iwimäkquatuñqve. ⁵ Ii tiinji. Hanjä-iqä, täñä-hunqä Kraisi Iqu kuapanä ämaminqä-pa, ne-pqe inä ämetunqve. Asä iinji, Goti Iqu Kraisi Ique äwqä hanjuä iwimäkqä-pa, Kraisi Iquesanji nenyqä äwqä hanjuä äquvepätqäuwä. ⁶ Ne hanjä-iqä ämequqve, ii heyaqä äwqä hanjuä emäkqanğuti, Goti Iqu anğumä hanjä emäkäqumuätätñqä iiyi. Ga Goti Iqu ne äwqä hanjuä inqä inemäkqe, ii heyaqä äwqä hanjuä emäkätñqä iiyi. Iutani, he hanjä-iqä, täñä-hunqä, ne ämetunqä-pa ämepiyänğanñi, yänänäñqä ämapu tqäuqäpnä. ⁷ Inji ne henyqä knuä indqänğqä yänänäñqeqe tiinjä ämeñu. “Hanjä-iqä ne ämetunqve, qu asä ii ämetqänjuwä-pa, äwqä hanjuä inqä-pqe, ne ämequ-pa ämepu, yänänäñqänänä tqäutpnqänänä.”

⁸ Nyämaqäuwä, hanjä-iqä ne qua naqä Eesiyau pmetanğua änemakqä iquenyqe, he näqnqä epñqä äneñgi. Inji hanjä-iqä naqänänä änemeta änakittqiyqanği, neyaqä yänänäñqeqe aanqä etä, “Hanjä pmeñquatiyä, ä täñga tä qe päkonanquatiyä?” knuä äneñqve. ⁹ Naqä-qakuänänji. Ne neqä qeqä-quuvqä tämdanji, hanjä-iqä ämitanä, “Ne näwinyä äpäkonanğunä” indqänminqve. Hanjä-iqä iinjä änemakqe, ii ne neqä yänänäñqenqä mindqänğqä, Goti ämaqä pizqä anği vauqumuätqä Iqueqenqänä indqänatuñquänänji. ¹⁰ Hanjä-iqä aanjä ququvqänänä iqu, ne pizqä ae änapäkmätä iqanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu ne anğumä hanjä inemäkkqe. Ga Iqu asä iinji, anğumä inemäkänä. Auä, ne knui, yänänäñqä tii indqänänä äpmeñu. ‘Goti Iqu hanjä yqänä inemäkquäniqeqä.’ ¹¹ Inäqe, he ne yätamakqä nepñqe, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqäpnqänänji. Inji Iqu ämaqä kuapanänä iuqä yatñqe qätä äwiyätä, kimanji ne anğuanänänä inetquequänä. Iwä ämaqä huizi, Goti Iqu, ne iinjä inemäkqanğqenqä, qu Iqueni, “änğuiqä” tupunä.

Poli iqu, “Nyi emamniqueqā” ātukqe, quangā mātquā ikqenqā

¹² Neqā suqenqā kñuā tāunda iwāsāutanāngani, yeeqā kiinji, tiinjñqā ānenyātñqe. Neqā suqā qōkā-apākā eeqānāñā iuqā hiñuā iqi itunjqe, ii suqā quangji ma, suqā jānānāñitā, naqā-qakuitāñji. Ne suqā tqe imākquatunquā nāññqe, āmaqā qua iutanji āmetqāñuwā-panā ma, Goti Iqu Iqueqā suqā nātmatqā hiñgi vqā iuta ānātāpkqe. I etañgi, suqā iinjā iqua, huiziuqā hiñuā iqi imākātānā-qe, heyaqā awā iqi āpmentāngani, ānāñā imākmiñqe. ¹³⁻¹⁴ Ne henyñqā tuwanuā āqiyāmāuqisātunjqe, ii kukñuā hui zā māwitāñgi, he a ātāpu nāññqā mapñqā diñqeyi. Ga he tāngani neqā kukñuiñqe, nāññqā hui ae āmepiyā-qae, ga he iinjā nāññqā yasāmānā etpñqā ānyinñgi. Iwā hiunji neqā Naqā Jisasi Iqu anqu āpātqāñgani, he henyqā yeeqā kiinjā iqangpi, ga ne henyqā-pqe asā ii yāniñqe.

¹⁵ He Korinā pmeqā iquenā yeeqā iinjā qāyunā ipnuwāñqā quuvqā eqiyātmā, heñi hñquaqu emamniqā iinjā kñuā āmakqe. Itāñga iutanji, Goti Hanjuwā Iqu heñi, āñgui hñquaqu emākāñiqe. ¹⁶ Ii tiinji, “Nyi Masendoniyāñqā āumqe, he ganā emamitāñi, ga iqisanji, nyi anqu emetmā, hesā iqi āpmamitmqetāñi, qua naqā Jutiya iunqā umiñqe, nātmatqā qañā āndma wāññqe yātāmāqā nyipnuwāñqeqā” kñuā ānyikqe. ¹⁷ Nyi “iinjā imākmiñqāñā” kñuā indqāññqe, ii nyi kñuā hñquaqu-hñquaqu nyiyqāñgi, tuwanuā qanyā iinjānā etātmā āqāqātā? Ā āmaqā qua iutanā enqā-panā eāmā, kukñui, Auqātā, Oeyqātāñi anā equmuākātmā, quangā etqāta? Ii hmanji. ¹⁸ Goti Iqu Iqueqā kukñuā eeqāpnāñā iunji qānaknā itñqā-pa, ga nyi naqā-qakuāñāñi tiinjā etqā. Neqā kukñuā he etātaqā iunji, Auqātā, Oeyqātā anā maequmuākñqā eā. ¹⁹ Ii tiinjā etāñgi. Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwā Iqueqā Ymeqā Iqu, Auqātā, Oeyqātā anā equmuākātā tqā-qu hmanji. Iqutāñi, “Auqā” tqā iquñā āyā āwi. Iquenyqe, nyiu, Silasi ique, Timoti ique, ne kukñui, heyaqā awā iqi ātqāuanā, awā āyā etmiñqe. ²⁰ Inji Goti Hanjuwā Iqu, “Imākmiñqāñā” ātātā kukñuā guā āmāsāukqā eeqānāñā iunqe, Jisasi Iqu, “Nñqā” ātātā, naqā-qakuā imākqā Iquvi. Iinjñqe, ne Iquesanji, “Naqā-qakuñqā” ātātānā, Goti Hanjuwā Iqueñi, yoqā naqā āyā āvātunjqe. ²¹ Goti Iqu Kiqā-kiuā nesā, hesā, Kraisi Iqutā āmuāñnatunquā diñqā yāñāññqā inemākātā, Iqueqāñqāñā atāñuā ae ānatākqe. ²² Itāñga ne Iqueqā etaniñquā āmāñātqetā, itāñga nātmatqā āñguā huiñi pñqā mānaiyquātñqenqe, kñuā āñguā nātāpātñqā hiñqā enqā-panji, Iqu Iqueqā Dñā Āñguā Iquenji, neyaqā āwqā yāpā tāmā ae āpmuatāñakqe.

Poli iqu quñi, maqāñā māwimeqā ikqenqā

²³ Goti Hanjuwā Iqu, nyi kukñuā tātqātāñqeuñqā iwāsāutñqā tāāqā ātuātā, naqā-qakuāñā tiinjā etmqe. “Nyi ‘Āñgumā emamniqueqā’ etkqeuñi, memeqā ikqe, ii nyi he emetmā ākasuwā etqāñgundqāñqā, āwqā hanā heyāñiqā etāñgiyi.” ²⁴ Ne hiyaqā quuvqā heqiyqā iu māmiqā itunquā-qae, nyi tiinji maetqā imā. “Ne āmitqāñunā.” Oeyā. Hiqā-hiuāñi, quuvqā eqiyāpu, yāñāññqā ae āyā ātqāuanā. Mā ne hesā wāñuā anā itunjqe, ii he yeeqā ipu pmetpñqā itqāñu.

2

¹ Inji, “Nyi āñgumñi, quvaqā āwqe, tāñā iwimākqāñqā māwimeqā imā” kñuā indqāññqe. ² Iwā nyi emetmā, āwqā hanā etāpāñgundqe, nyi aquvāñā imqā nyimākqe, tqukā? Āmaqā nyi quvqā iinjā etquamqā iquenā, he qāquenāñji. ³ Nyi āpñqe, āmaqā nyi aquvāñā imqā nyimākqāñāñā iquenā, iinjā miqā ipnuwāñqe maniyāñgani, kukñui hiqā suqā quvqenqe, tuwanuā āqiyātmā, hiñuiqāñāñi qe ātnāmāukqe. Kñuā yāñāññqā ti indqāññqe. Nyi yeeqā itmā emeqāñgundqe, he-pqe yeeqā inā ipnuwāñqā. ⁴ Nyi henyñqā tuwanui āqiyātmāñgani, āwāwa kiinjā itmā, ñqā qe qe, piyāñqiyqāñgi, kñuā kiinjā āqiyātmā imiñqe. Tuwanuā iinjā, nyi heyaqā āwqā imñi, hanā-iqā etāpāñqāñqā maqiyqā ikqe. Oee. Ii nyi henyqā aañā kiinjā ānyinātñqā diñqā, nāññqā mapñqenqā āqākqe.

Suqā quvqā imākqā iquenji, āwqā hanuā iwimākqenqā

⁵ Inji āmaqā hesanā hñqu, āmaqā hui-māñda quvqā itqetā, āwqā hanā-iqā āvātqā sātāti, iqu hanā-iqā iinjā, nyi māñdapqā pa yāñā. Iinjñqe nyi kukñui, haqā nāñdi ātqā māwqā ma imā. Ināqē heyaqā awā iqi āpmentāñqā hñquesanji, eeqenā āwqā hanā-iqā hui āyā āmakui. ⁶ Hesani kuapāñāñā hñqu aquvā āqāñāpu, “Āmaqā iqu, iqueqā quvqenqā kimanji, hanā-iqā iinjā āmetñqeqā” ātāpu, ii āvātqāñuwā-qae, qāpu tiinjñqe. ⁷ Ināqē tāñgani, āmaqā iquenji, hanā-iqā naqāñāñi mattqiyqā yātñqe, he āñgumñi, iquenyqā qeqā etqāñguti, iqueqā suqā quvqenqā āwqā hanuā ānyāpu, iqueqā āwqā-pqe hanuā imākānyuāwipñqe. ⁸ He ique iinjā iwimākāpu, heqā iquenqā kuapāñā enqā āmotquapñqā, yāñāññqā etqā. ⁹ Nyi henyqā tuwanuā hiñuiqāñā āqākqā iqu,

he nyaqä kuknuä nätmatqä eeqänäninjä etqanjqe, qänaknä ipnqäpiyä, ä hngisanä ipnqäpiyä-tmä, yamwiqä emqä äqäkke. ¹⁰ Ämaqä hñqu suqä quvqä imäkkqanqa, he iqueqä quvqenqä äwqä hanjuä hingangutqe, nyi-pqe iinä imäkmä. Inji nyi, quvqä hñquenqä äwqä hanjuä imäkmqä etangutqe, he yätamäkkqä emqe, Kraisi Iqueä hinjuä iqisa imäkkqe. ¹¹ Nyi iinjä imäkätjqä di, ii tiinjinqe. Ne Setänä iqueqä knjuä indqänqetä, suqenqätänji näqñqä eätanitanji, yamwiqä äneyätä, ämänaqutäuqenqe, mänengqiyä.

Kuknuä awä tuäkiqänjqä ändowatkqä iquauqä wäunjuinqä

¹²⁻¹³ Inji nyi Kraisi Iqueqä kuknuä ängwä we-hunqä-tänji awä tmqñqä, anä-himqä Troasi iu timäucanqanji, Naqä Iqu nyi wäunjuä iinjä imäkmqñqä qäyä äutenjikqä-qe, neqä neyämäqä Talusi iqu iqi mäpmetanji äqunumi, äwäwa kuapanä itmä, ämaqä iqi pmeqä iu ävämanji, Talusi iquenqä qävqä, qua naqä Masendoniya-mändanqä äukqe.

¹⁴ Inji nyi tänganji, Goti Hanjuwä Iqueni, “Änguiqe” tiinjinqä ätquä. Kraisi Iqu ne anji inetmetnqä wäunjuä yänänäqñqä imäkminqenqä awä täkiqatunqwe, Goti Hanjuwä Iqu hiunji ique-ique im-imä änatma ikitjqenqä ätquä. Itanqa iutanji, kuämiqä andnjä tä ikeqanqä sisnyanjä im-imä äweqä-panjä iinj, ämaqä im-imä äpmenjuwä iquauñji, Kraisi Iquenyqä näqñqä epñqä ätuäkitqänju. ¹⁵⁻¹⁶ Ne nätmatqä jinanä-weqä ii enqä-panjä iinjä etangu, Kraisi Iqu inetmetä, Goti Hanjuwä Ique änwäkwqe. Ga ämaqä häñqä hea ique-ique pmeqä hänaqä iqi pmetanjuwä iquauñji, neyaqä jinanä-weqä ängwä enqä-pa iqu ämuänyäqe, ätumanji, häñqä-pmeqeuñqä yänqiyä. Itanqa qui imäkmbñqä hänaqä iqi pmetanjuwä iquauñji, neyaqä jinanä-weqä ängwä iqu, piyanä-weqä enqä-pa muänyqanqa, ätumanji, äpäkonqeuñqä wänqiyä. Ga wäunjuä tnänjä iinj qäyu imäkätjqe, tqukä? ¹⁷ Ämaqä kuapanänji, mbqä mapñqä Goti Iqueqä kuknui awä ätuätqänjuwä-pa, ne iinjä miqä itqänju. Oee. Inäqe, Goti Iqu änanowatkqanji, ne Kraisi Iqutä anä ämuäñnanä, Goti Iqueqä hinjuä iqinji, Iqueqä kuknui äma, qanqñ matqä, naqä-qakuinä ätuäkitqänju.

3

Goti Iqueqä kuknuä guä änyä-hänjä ämäsäukqä iqueqä wäunjuinqä

¹ Ne neqä-neuänqä iinjä ätätunqwe, ii he nenyqe, “Qu quwqä yoqe haqeqä ämamänätqänjä” knjuä heyäniqi? He ämaqä hñquauqä suqenqä näqñqä mapñqä diñqe, iqua tuwanui, huizi hñqu quwqä suqenqä äqäkkqe, etapätqänjä. Iwä ne ämaqä iinjä iqua enqä-pa eanä, he neqä suqenqä näqñqä mapñqä diñqe, ne tuwanjuä ämaqä huiziqua nenyqä äqäkuwi, etapatunquäta? Ä ne, tuwanjuä he nenyqä äqäkuwi, huiziquauñji ämotquetunquäta? Iinj, aanqä eä. ² Ämaqä, neqä wäunjuinqä näqñqä mapñqe, hiqä-hiuä neyaqä tuwanjuä enqä-panjuenji. Itanqa kuknuä tuwanjuä iu äqänänqwe, neyaqä äwqä yäpä tämä äwi. Ga ämaqä eeqänänji, qu näqñqä epu, a täuqäpñqänänjä. ³ Inji ne wäunjuä imäkätunqetanji, he Kraisi Iqu tuwanjuä ätnänjä iqi äqäkkqä iquenji. Tuwanjuä iinj, Iqu tuwanjuä-qiyqetä äqäkkqä ma, Goti Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä Dñä Änguitä äqiyekqe. Mä hikä mnjä äquvasätä äqiyekqä ma, ämaqeupä äwqä yäpä imä äqiyekqe.

⁴ Ne neqä wäunjuinqä kuknuä iinjä ätquque, näqñqä tiinjä eanä ätqu. “Kraisi Iquesanji, Goti Iqu Iqueqä wäunju, ängwänänjä imäkkquänqiyä.” ⁵ Ga anqumä, “Ne wäunjuä hui, neqä-neuänä imäkätqununa” ätätanä matqä iqu. “Goti Hanjuwä Iqu, ne imäkkquatunqwe inemäkkquänqiyä,” ätätanä ätqu. ⁶ Ga Iqu kuknuä hñganqä witätñqä guä änyä-hänjä ämäsäukqä iqueqä wäunjuä imäkkqä pmetatunquä-pqe, Iqueqä-kiuä inä inemäkkqe. Nätmatqä änyä-hänjä iinjä iqu, kuknuä-suqä bukä iu äqänä äwinqä iuta ma, oee. Ii Dñä Ängwä Iquesanji. Kuknuä-suqä bukä iu äqänä äwinqä iqu, ämaqä pizqä päsqänänjä-quvi. Inäqe Dñä Ängwä Iqu, ämaqeunji hänjä hea ique-ique pmeqä Vqä-qu eä.

⁷ Kuknuä Goti Hanjuwä Iqu hikä iu äqiyätä, guä ämäsäukqä iqueqä wäunju, ämaqä pizqä päsqänqä qäyä etanqñqä, kiqä yänänäqñqä motquetnqe, ii we-hunqetä äpkqe. Iinjñqe, Mosisi iqueqä hipenjuuta we yänänäqñqä yqänä hunqä äquvepkqä iqueni, Israitqä iqua, hinjuä qumbñqä mäwinqä iminjuwi. Ii we-hunqä iqu qäpu eqanqanqe.

⁸ Kuknuä guä Goti Hanjuwä Iqu Dñä Ängwä Iquesä ämäsäuekqä iqueqä wäunju, asänänjä hmanji. Iqueqä yänänäqñqe, aanjä hävemnäqñqä witänä. ⁹ Kuknuä-suqä iqueqä wäunju, ii ne kuknuä äminetätä, qui inemäkkqä qäyä etanqñqä-qe, iqu Goti Iqueqä yänänäqñqä motquetnqä-tänjä äquvepkqe. Itanqñ, kuknuä änyä-hänjä iqu, kiqä wäunju qokä-apäkä iqua jänänänjä epñqä iwimäkkqä iqueqä yänänäqñqä motquetnqe, aanjä naqänänji, huiziqueqe ämäwqätäü. ¹⁰ Tänganji aanjä hävemnäqñqä iinjä äwiqä iutanji, we-hunqä wäunjuä yäüä iqueqe, kiqä yänänäqñqe hma etqäü. ¹¹ Wäunjuä

yāuā kiqā nātmatqā iini hma etnqā iqu, hiñuiqānāñi Goti Iqueqā yāñānāqñqetā äpkqe. Injqe wāñuā hea ique-iqie witāniqā iquenyqe, Goti Iqueqā yāñānāqñqā motquetñqe, aanjā hävemnäqñqā äpätqāuā.

¹² Inji ne kukñuā änyā-hāñjā tqi yāñānāqñqā eā, äpakānā witāniqñqā, neqā knuā äwqe yāñānāqñqā ävanitanji, zā miqā pemānā itanā, iquenyqā ätnāñāqi awā ätātqāñu. ¹³ Ne Mosisi iqu iminqā-pa, miqā itqāñu. Iqu äpmaminqāñganji, Israitqā iqua, we-huñqā iqueā hipenji mäñdi hiqāñgqe, hiñuā māquñquā ipñqānā, iqu yuā ktqā äpмуätāñgqe. ¹⁴ Injata tii tāñganqe, Israitqā iquauqā knuā iqe, hikā enqā-ma yāñānāqñqā knātāñgi, qu kukñuā yāuā iunji a ätäupiyā-qe, kiqā qakuñqe, mañqñqā etqāñuwi. Ii tiñji. Yui quwqā knuā indqāñqā iu huāqā äutmbiyā enqā-panji. Yuā huāqā iñji, huātā ävasqiyāmāuqe, Kraisi Iquesanāñji. ¹⁵ Inji tāñganqā-pqe, Israitqā iqua, Mosisi iqueā suqā yāuā iunji a yqānā ätäutqāñuwi, ii yuā iñji, quwqā knuā iqā iu huāqā yqānā äutnāñuwi, kiqā qakuñqe, māmēqā ipiyā iutanji. ¹⁶ Injqe āmaqā hñqu iqueqā hñgisānā iqe ävquatāmāutā, Naqā Ique hiqumuanjā vqāngutqe, yuā huāqā iñji, huātā ävasqāñgi. ¹⁷ Naqā Iqu, ii Dñjā Äñguā Ique. Inji Iqueqā Dñjā Iñjā Iqu äkisiqi äpmeñqe, iqñji nātmatqā quvqā āmaqēu a kiqātqe, ānā makiqātqā yānā. ¹⁸ Inji neñi, yuā neqā hipenji, ktqā mānaqumātāuqā-pa eā. Naqā Iqueqā wenyā-huñqe nenyñqā äpätāqetani, ne hiñuā yāñqñqā enqā-panjā eanā, we-huñqā wesanji, āmaqā huiuzñji äwiyanā. Ne we-huñqā iqueni aanjā hävemnäqñqā ämetanita, ānakunmäkätāqetani, Naqā Iqueqā wātqā enqā-panjā iñjā eanā, suqā Iqu imäkätñqā-pa imäkätqāñu. Wāñuā iñji, Naqā Iqu, Dñjā Iqu eā, i imäkätqāuā.

4

Hañjā-iqetani, hāñjā-pmeqā meqenqā

¹ Wāñuā, kukñui awā tquatunquā, Goti Iqu qeqā wimāñganji ānätapqā iqueni, ne māvquatāmāuqā itanā, yqānā imäkätqāñu. ² Ne wāñui, quañgitā miqā itanā, Goti Iqueqā kukñui qāyā itāñgi huii-māñda makunmäkāwqatqā pa itqāñu, oee. Suqā womba meqā āmaqā zā imäkätqāñuwi ii, ne tuwā äwiyātqāñu. āmaqā eeqāpnāñi, qu ne kukñuā naqā-qakui awā tqauñgqetani, neyaqā suqenqā iwāsāupu, knuā tiñjā indqāmbñqānā. “Äi, iqua Goti Iqueqā hiñuā iqñji, wāñui naqā-qakuāñāñjā äyā imäkätqāñuā.” ³ Inji āmaqā hui ne kukñuā äñguā we-huñqā-tāñjā awā ätātunquā iunñqe, quatinqā mañqñqā etañgqe, āmaqā iñji, qu Setānā iquesa qui näweqā imäkmbnuwāñqā imäkñātqāñuwi iquae. ⁴ Setānā, goti quañgā qua tāu äpmeñqā iqu, āmaqā quuvqā maeqiyqā iquauqā knuā indqāñqe, qñqāñjā wiyqāñgqetani, kukñuā äñguā Kraisi Iqueqā we-huñqā-tāñji, quñi mäpatqāyqā itāñgi, itāñga Kraisi, Goti Hanjuwā Iqu hiwāñyqā Iqueqā ktqā naqā-qakuā Iqueni, hiñuā māquñquā ipñā. ⁵ Ne kukñuā awā ätātānāñganji, neqā-neuā haqeqā māmātmāmāñqā itanā, awā jāñānā tiñjā äyā ätātunque. “Jisasi Kraisi Iqu, Naqā-queqā. Itāñgi ne Ique wivāñdqā eanā, heyaqā wāñuā heyqā äyā äpmeñunā.” ⁶ Goti, “*Hiawiqā imdāñi we yqā äunāñā*”* ätāñqā Iqu, Iqueqā we-huñqā iñji, ne ānätapqiyqāñga, ne Jisasi Kraisi Iqueni hiñuā äqunātāñā, Goti Hanjuwā Iqueā we-huñqenqātā, yqā naqenqātāñji, näqñqā ekque.

⁷ Inji Goti Iqueqā nātmatqā aanjā äñguāñāñi ne iñjā äñemakqe, ii ne aanjā ququvqā, yāñānāqñqā maeqā, mbqā pätaunūā isua qua qondā iu änyāñuā-panjā, etañgquā iquene äñemāñgqe. Ii āmaqēuñi, tiñjā motqueqāñqe. Yāñānāqñqā naqāñāñjā ii, ne āmaqā-qunesa manā, Goti Hanjuwā Iquesanjqā. ⁸ Neñi hañjā-iqe ingi-ingisa äñemetāqā-qe, qonjqā-aunjqā māneyqā itñqe. Itāñga nātmatqā kuapāñāñi, neyaqā knuā indqāñqe, popo nakiqāmātā iqāñgqā-qe, yuuwā hāmāñā māñatāqā itñqe. ⁹ āmaqē quvqā inetqueqāñuwi qāyuni-qe, Goti Iqu māñāvquatāmāuqā pa eā. Qu qua iqi māñāñgqatqāñuā-qe, quñi minemäkqā itqāñjā. ¹⁰ Hiñjui ique-iqueni, ne neqā huiwiu hañjā-iqā iñjā ämetanā, Jisasi Iqueqā äpākoñqe āma ikitunqē, ii āmaqē, qu Iqueqā hāñjā-pmeqā-pqe, ätnāñjā iqi hiñuā qumbñqeyi. ¹¹ Auā, ne hāñjā yqāñā äpmeñāñganji, Jisasi Iqueqā yoqetani, hañjā-iqe äpakāñā ämetanā, äpākonāñāñā itanā-qe, hmanji. Ii tiñjā duñqe. āmaqē, qu hiñuā āñaqāñāpiyi, neyaqā huiwā äpākonātñqā qāyā hiqāñgi, Jisasi Iqueā hāñjā-pmeqē äyā witanqñi qumbñqā. ¹² Inji ne hañjā-iqā ämetunque, neyaqā huiwi qui inemäkātā, ä napākmātā itāqā-qe, iutanji he hāñjā hea ique-iqe pmeññqā, yātāmākqā eyātqāuā.

¹³ Goti Iqueqā bukā iunji, kukñuā tiñjā ätāñā. “*Nyi Goti Iquenyqā quuvqā ae eqāmitani, awā ätkqeqā.*”† Ne quuvqā asāñāñjā-tāñjā eanitanji, quuvqā eqiyātāñā awā ätātunque. ¹⁴ Ii ne näqñqā tiñjā enqāñjā iutanji. Naqā Jisasi Ique qua buta āñgi ävauqumuatqā

* 4:6 Ipāqāqñqā 1:3 † 4:13 Apqā Bukā 116:10

Iqu, ne-pqe Iqutā anġi ānāvauqumuatātā, hesā, nesā, Iqueqā-kīuā tānā iqī ānātma wānġiyā. ¹⁵ Nātmatqā eeqānānā ne iinā ānemetnġe, ii he yātamakqā heyātġeyi. Iwā he yātamakqā iinā meqanġuwitani, Goti Iqu Iqueqā nātmatqā hiġi āvātġqā ii, qokā-apākā kuapānānā iu wimeqanġa, ga qu Iquenġi, “anġuiqā” aanā kuapānā tqanġuwitani, Iqueqā yoqe haqeqā peyquātġe.

Goti Iqutā pmeqenqā

¹⁶ Goti Hanjuwā Iqu wānuuā anġuā iinā imākātqātanġqetani, ne Iqueqā wānuui māvquatāmāuqā itanā, yqānā imākātqānu. Neyaqa huiwi qui imākātġqā iqanġqā-qe, neqā quuvqā qununuā tāma āpmeġqā iqu, hea ique-iquenġi ānyā-hānā etqāuā. ¹⁷ Tiinā etanġiyi. Ne tānġa tānā-hunġā tā āmetunġe, ii wānġāpu eā, āpakā māmeqā iquanā. Tānā-hunġā iinġi, ii ne qāukuā yānġi āpmetanā, nātmatqā anġuānānā, hanā-iqā ique āmāwqātāunġe, nāweqā āmeniquā diġqā yātamakqā āneyātqāuā. ¹⁸ Nātmatqā ne neqā hiġuitā hiġuā āqunātunġe, ii hea quāuqā māwiqe. Itanġa nātmatqā neqā hiġuitā hiġuā māqunquā itunġe, ii āpakānā witāniqe. Iutanġi ne neqā hiġui, nātmatqā hiġuā āqunātunquā iu māqunquā pa itanā, nātmatqā hiġuā māqunquā itunquā iu āqunānu.

5

¹ Ne nāqġqā tiinġi, ae āyā enġu. “Neqā huiwi, namnā anā ne qua tāu tānġa āpmeġqā enqā-panā iyyqā. Namnā anā iqu, qui imākātqā etanġutqe, Goti Hanjuwā Iqu kiqā tġānġe, ānyā-hānā anġuānānā hġqu nātapaniqeqā. Huiwā iinā iqu, āmaqā hipaitā imākqā manā, qāukuā haqeu qui mimākġqā hea ique-ique witāniqeyi.” ² Ne anā tānġa āmātānġqā ique āpmeġanġani, anā anġuā qāukuā yānġi āmātānġqā iquenġi, gquā enqā-ma, mipnatunquā ānenyātqātanġi kuapānā ivqānātqānu. ³ Ne gquā iinġi ae āmipnatqā enġe, tpqāyāqā mānaqġqā ipnā. ⁴ Ne namnā anā qua tāunā ique yqānā āpmeġanġani, hanā-iqā āmetanā kuapānā ivqānātqānu. Ii ne āpākonātānā tpqāyāqā enqā-pa māpmeqānġqā, huiwā ānyā-hānġi, gquā ānyā-hānā enqā-panā mipnqānġqā ānenyātqāuā. Inġi nātmatqā hġqu, hġque-mānda āmanyuāqāqā-pa, hānā-pmeqā iqu, āpākonqā iquenġi i āmanyuānā. ⁵ Ne ānyā-hānā iinā, Naqā hiatunġe, Goti Iqu Kiqā-kīuā nāwinyā imākeqā iyyi. Itanġa Iqu Dġā Anġuā Ique ānātapkqetani, ne nāqġqā tiinā enġu. Nātmatqā anġui ānātapāniqġqā diġqe, pġqā āmānaiyātqānā.

⁶ Inġi ne nātmatqā ii meqānġe, neyaqā āwqā di zā miqā itā, pemā kiinā itqāuā. “Ne namnā anā ique yqānā āpmeġanġanġi, Naqā Iqu-tānā qāqġiqġi māpmeqā, kiñānāmā āpmeġanā-qe,” nāqġqā āmetunġe. ⁷ Ii neqā hiġuitā hiġuā āqunātānā iuta ma, quuvqā eqiyātānā iuta āpmeġu. ⁸ Nyi ātqāqā-pa, neyaqā āwqe pemā kiinā itā, huiwā iquenġi āvāmetanā, Naqā Iqutā nāweqā pmeqānġqā ānenġi. ⁹ Inġi ne huiwi ākisque tii āpmeġne, neqā kġuā yānānāqġānānā, Naqā Iquenġi yeeqā iwimākqenqā indqānātqānu. ¹⁰ Ii tiinā etanġiyi. Ne eeqāpnā huiwā yāuā ique yqānā āpmeġnā, suqā anġuā, quvqā imākmitatquā iuta, Kraisi Iqueqā ānewāsāuqā iqinġi, neqā suqeta hġqunā-hġqunā iwāsāutā, kima nātapaniqe.

Kraisi Iquesani, ne Goti Iqutā āwqā naqā-hġqunā ānyānā āpmeqānġqā

¹¹ Inġinġe, ne ze, Naqā Iquenyqānā itanā, Iqueqā yāpā iqī āpmeġnā, āmaqā quuvqā eqāpnġqā diġqe, āwivauqumuatātunġe. Inġi ne suqā jānānā imākātġnġe, Goti Iqu nāqġqā eā. Itanġa nyi quuvqā tiinā eqiyānā. Korinā pmeqā iquenā-pqe, hiqā āwqā imġi, nāqġqā inā enāuā. ¹² Nyi kukġuā tā ātqā iquenġi, he nenyqā, “Iqua āmaqā jānānānāquaiqā” kġuā indqānātġnġqā diġqe, anġumġi maetqā ma itqānā. Ii nyi tiinġnġqā ānyinġi. He neyaqā suqā iinġe, yeeqenā ipu, itanġa āmaqā huizi, nenyqā kukġuā quvqā ātātqānuwā iquau kima tupnuwānġqā ānyinġi. Āmaqā iinā iquā, qu yeeqe, suqā anġuā āwqā yāpā inġisanġqā miqā, nātmatqā yāpaqānġisanġqānā ipu, tqā iquayī. ¹³ Inġi neyaqā suqetā, kukġuitānġi, āmaqā qāmā-qāmānġqā iqua ātātqānuwā-panā etanġutqe, ii Goti Hanjuwā Ique yātamakqā vatunquā iyyi. Itanġa neyaqā kġui, jānānānā indqānātānā iuta sātāti, ii he yātamakqā eyatunquā iyyi. ¹⁴ Ne kġuā tā indqānātġnġe, ii Kraisi Iqu nenyqā aanā kiinā āwiġġqā iutayī. Ii ne nāqġqe, tiinā eanitanġi. Āmaqā hġqu, āmaqā eeqānānā iunqā āpākonġqetani, ga qu eeqānānġi quwqā-quwānġqā āwiġqe ae āpākonġqā-panġiyi. ¹⁵ Kraisi Iqu iinā ikqā iunġe, āmaqā hānā āpmapiyā di, kġui quwqā-quwānġqānā indqāmbu māpmeqānġe. Kraisi, iquā-qāuquānġqā āpākonātā, qua buta anġi āvaukqā Iquenyqānā indqāmbu pmepġqe.

¹⁶ Inġi tānġata-tiġi, ne āmaqā hġqueqā suqe, kġuā indqānġqā qua tāutanā iuta miwāsāuqā pa itqānu, oee. Hiġuiqānānġi, neyaqā āwqe, āmaqā qua tāutanā iuqā āwqe yqānā ānyānā, Kraisi Iquenġi qāyā iwāsāukquā-qe, tānġanġi ne āwqā iinġi, yqānā mānyqā

enju. ¹⁷ Āmaqā hñqu, Kraisi Ique guā enqā-ma ākiuāñqiyāñqe, iqu āmaqā ānyā-hāñq-qu eqi. Inji suqā yāuā iqu hma etā, ānyā-hāñā iqunāñqā ipāqiyqi.

¹⁸ Hinjiqānāñi ne Goti Iqutāñi, himā-wiunqā āpmaminque. Iwā Kraisi Iquesañi, Goti Iqu ne Iqutā, āwqā naqā-hñqunā inqāñqā inemākātā, nātmatqā āñguā eeqānāñā nyi ae ātqā i nemequātñqe, Kiqā-kiuā inemākkqe. Inñā inemākātā, āmaqā huizi iunji, Iqutā āwqā naqā-hñqunā inqāñqā wāunjuā tqe ānātapkqe. ¹⁹ Kukñui tii āyā āwi. Goti Hanjuwā Iqu, Kraisi Iquenji guā enqā-ma ākiuāñqānātā, āmaqā eeqānāñi, qu himā-wiunqā āpmeñuwi, āwukunmākātā, quvaqā quvqenqā kñuā mindqāñqā, Iqueqā-kiuātāñi, āwqā naqā-hñqunā imbu pmetpñqā imākkqe. Itanga ne kukñuā awi, āmaqe, inñā epñqā dñqā tqatunquēñqā wāunjuā, ānātapkqe. ²⁰ Itangji ne Kraisi Iqueā mañi āmetanā, kukñui awā āsuiyātqāñu. Inji, ii Goti Iqu Kiqā-kiuā āmaqā eeqānāñā iunqā tāāqā ātātñqā-panjiyi. Ne Kraisi, Qāuqueqā kukñui āmaqā eeqāpñāñā iunji, awā āsuiyātānā, yāñānāñqā tiñjā ātuātqāñu. “Iyāā, he suqā hiqā-hiuā himā-wiunqā āpmeñuwā iquenji āvqatāmāupu, Goti Hanjuwā Iqutāñi, āwqā naqā-hñqunā imbiyā.” ²¹ Ne nāqñqe. Kraisi Iqu suqā quvqā mimākkqā-qu etangqā-qe, Goti Iqu ne yātāmākkqā āneyātā, neyaqā quvqā eeqānāñi āmetā, Ique ākiqumūaseqāñgi, Iqu suqā quvqā imākkqā-quñi, i ekqe. Iqu inñā imākkqe, ii ne Kraisi Iqutā āmuāñnanā, Iqueqā yāñānāñqetāñi, Goti Iqueqā āmaqā jāñānāñā inemākātñqeyi.

6

Hañā-iqā huitañā-huitañi meqenqā

¹ Ne Goti Iqutā wāunjuā anā itanita, yāñānāñqā tiñjā etātqāñu. “Iyāā, Goti Hanjuwā Iqueqā qeqā imāñqeta, nātmatqā hinji vqe, ae āmepiyāñganji, yuuwā matāuqā, āñguānā miqāñgqu.” ² Inñqe, Goti Hanjuwā Iqu tiñjā ātkqe.

*“Nyi angumā ākivauqumuatātmā āñguā ikimākmñiñqe, Nqā-nāuā hiunji hñqu ae ekqe. Inji inñga-qāñganji, Nyi saqā yatñqe qātā huinyā ākiyātātmā, kimanji yātāmākkā ākiyqeqā.”**

Itangji qātā nyipu. Hiunji Goti Iqu angumā ānevauqumuatātā, āñguā inemākātñqā ekqe, ii tāñganji.

³ Āmaqe, ne wāunjuā imākātunquā tquenyqe, kukñuā quvqā tqāñqe, mānenqā eā. Inji ne suqā āmaqā hñque qui wimākkqāñqe, mimākkqā itqāñu. ⁴ Nātmatqā āsqu-āsqu nemeqāñgqā imñji, ne yāñānāñqā ātqāutanā, qokā-apākā iunji, Goti Hanjuwā Iqueā wāunjuā imākātunquā inñqe, neqā-neuā āmotquetqāñu. Inji hañā-iqā huitañā-huitañi isua, qāyā āmetanā-qe, ne yāñānāñqā ātqāutqāñu. ⁵ Hñqāñi ptqā ānapāsāpiyā-qe, hñqāñi guā āmānāuqumuatāpiyā-qe, ita hñqāñi, qāuiqā ānaktāupu, mañā yāñānāñqā natqāñguwā-qe, imākātqāñu. Itanga wāunjuā, dñā huqā aañā naqānāñā itanā-qe, heatqāñganji hiqāqā ānā māwiqā itanā-qe, ga buayā dā āpākonātānā-qe, imākātqāñu. ⁶ Ne suqā tiñjā itanā imākātqāñu. Ne suqā ikikinyāñinā imākātānā, nāqñqe āñguānāñā-tāñjā eanā, ākasuwā maqānā matqā itanā, āmaqeunji āñguānā āmiwiyātānā, Goti Iqueqā Dñā Āñguā Iquesa ātqāuanā, itanga suqā qokā-apākā iunqe, kukñuinā ma, aañā kuapānā nenyātqātāñgqā iuta imākātunque. ⁷ Inji ne kukñuā awi, kukñuā naqā-qakuinā ātātānā, Goti Iqueqā wāunjuā, Iqueqā yāñānāñqā iuta imākātunque. Neqā hipa āmuāñgisatā, qunamāñgisatāñi, nātmatqā mākā-iqā enqā-panji, suqā āñgui a āqātānā, Goti Hanjuwā Iqueqā wāunjuñqe, mākā yāñānāñqā itunqe. ⁸ Itanga āmaqā hñqua, neyaqā yoqe haqeqā mātnāmāuqāñguwāñga, hñqua māñdi ānakittiyātqāñuwi. Ita nenyqe, hñqua quvqā tqāñqā, hñqua, “Āñguā-quayqā” ātātqāñuwi. Itanga hñqua, “Iqua kukñuā quāñgā tquaiqā” tqāñguwā-qe, neqā-neuāñi, “Kukñuā naqā-qakuinā tquneyi.” ⁹ Suqā tiñjiqu āwi. Āmaqā hñqua, nenyqā mañqā etāñguwā-qe, hñquququa, nāqñqā enā. Ne pizqā ae āpākonātānā itaqā-qe, hāñjā yqānā āpmeñu. Āmaqe, pizqā napāsānā-tpu ipiyā-qe, pizqā hāmānā mānapāsqā itqāñjā. ¹⁰ Ne huāqā naunātāñgqā-qe, hiunji ique-iquenji yeeqānā itunqe. Ne neqā-neuāñi, nātmatqā qua tāutanji maeqā quvqā āpmeñā-qe, āmaqā kuapānāñi, qu nātmatqā naqā-qakuāñāñi, kuapānāñā-tāñjā pmetpñqā iwimākātunque. Ne nātmatqā qua tāutanji, maeqāñāñā āpmeñā-qe, nātmatqā naqā-qakuñi, eeqāpñāñā-tāñjā āpmeñu.

¹¹ Korinā pmeqā iquenā, neqā āwqe, he hāmānānā etapanā iutanji, kukñui zā maeqā ātnāñāqinyā āyā etātunque. ¹² Neyaqā āwqe henynqā enqā iunji, māñdi makittiyqā etāñgqu-qe, he hiqe nenyqā enqā iunji, māñdi ākittqāñāñjā. ¹³ Inji, kaniqu iqueqā ymeqā

* 6:2 Asayā 49:8

du tquā-pa, tiinjā etmqe. “Neyaqā āwqce, he hāmānānā etapātunquā iunji, heyaqā-pqce nenji, inā nātapqāpnqce.”

Ne Goti Iquenyqā hiqāva-imākkqā anjā āmātnānju

¹⁴ Qātā nyipu! Āmaqā quuvqā maeqiyqā iqua, ii qu quwqā hñquanjqae, he iquatā ikāmanqā miqā pambu. Inji ānān etanġikā? Suqā jānānānjā iquatā, ā quvqā iquatānjī, qāquaqu wāunui naqā-huinyā inyi? Ā we-hunqā iquatā, hiawiqā iquatānjī, qāquaqu āmuānjinyinyā pmanyi? ¹⁵ Ā Kraisi Iqu, Setānā iquatānjī āwqā naqā-hñqunā ānyinyā pmanyi? Ā quuvqā heqiyqā hñqutā, quuvqā maeqiyqā hñqutānjī, kñuā indqānqce asānānjī mesinyi? ¹⁶ Ā, Goti Hanjuwā Iqueqā anjā, goti quanġā iquauqā anjānjā, naqā-hñqunā mātnāsinyi? Aanjā aanjānānjī! Ii tiinjā etanġiyi. Ne Goti Hānjā Hea Ique-ique Pmeqā Iquenyqā hiqāva-imākkqā anjā āmātnānju. Iqueqā-kñuā iñqce, tiinjā ātāqiyātā ekqce.

“Nyi quvaqā awā iqi āpakānā āpmamā, qanā uwqāmānā. Nyi quvaqā Goti etanġundi, itanġa qu Njā āmaqā hiātpñqānānyā.”[†]

¹⁷ Iinjā etanġi, Naqā Iqu tiinjā-pqā ātkqce. “He quuvqā maeqiyqā iquau āvāmpcu, heqā kiui ātqāupu, nātmatqā kiyā mātqā iunji, mitmaqāyqā pa iqanġpce,[‡] Nyi yeeqā itmā etmamqānā.”[§]

¹⁸ Iinjā etanġi, “Naqā Yānjānānqā Eeqānānjā-tānjā Iqu tiinjā ātātqānā. ‘Nyi heqā Heniqunā etanġundi, he Njā ymeqā etpñqānānyā.’”^{*}

7

¹ Nyāmaqā, nyi kiinjā ānyinātñqā iquenā, Goti Hanjuwā Iqu kukñuā iinjī, nenyqā guā ae āmāsāuekkqā iqua āmetanitanjī, quvqā neqā huivā iquesā quuvqā iquesā yuuvā ātātunqce, bi tnāmāuatunqce. Iutanjī Iqueñqā zā nenġanġuti, Iqueni neqā Naqā enqā-pa āqunātanā, suqā ikikinyānjīnā imākquatuñquānānjī.

Korinā āpmeqā iqua kñuā ākunmākñanġuwiñqā, Poli iqu aquvānā ikqenqā

² Hayaqā nenyqā enqce, kiinjā witātñqce. Ne āmaqā hñqueni, quvqā miwitqueqā itanā, ā hñqueni, qui miwimākkqā itanā, itanġa hñqueni iqueqā nātmatqā eeqānānjī, māmotauqā itunqce. ³ Nyi kukñuā tqua, henyqā māmamāuqā iqā. Oee. Mā nyi tiinjī ae āyā etqce. “Neyaqā āwqce, eeqānānjī he etapāñunā. Inji, ne hesā anā pākonanġuatiyā, hānjā anā pmenġuatiyā? Qāyā eā, ne hesā anā pmetunquā ānenġiyā.” ⁴ He suqā qāyūnā imākātqāñuwiñqce, āwqā hñquaqū minqā itmā, hiqā suqā āñġuwiñqce, nyi awā ātuātqānjā. Ga hesanji, nyi nqā āwqā tāmnjī, aanjā hanjuānānjā ānyimitanji, hanjā-iqā qāyā ānemeqanġqā-qe, yeeqā hāvemnānqānjā ānyinātqāuā.

⁵ Ne Masendoniya iu ātimāutanāñanġani, hapā āñġuānānjī māpmeqāñġa, hanjā-iqā huitanā-huitanā ānemaminqce. Itanġa āmaqā-pqce qu nesā kukñuā mākānqā iqanġuwitanjī, yāunūā itanā, neyaqā āwqce yānjānānqā mēeqā itā, zā iminqce. ⁶ Inji qānakñjī, Goti, āmaqā āwqā hanjā mitqātāñuā iquauqā āwqce Hanjuā Iwimākkqā Iqu, Talusi iqueni nenyqā dowatqanġcetanjī, neyaqā āwqce, hanjuā ānenġqce. ⁷ Goti Hanjuwā Iqu neyaqā āwqā hanjui, Iqu nātmatqā iinjā imākqanġqā iquesanā ma, heqā suqā āñġuā, Talusi iqu ānyā ti emeqanġa, he iqueqā āwqce, hanjuā iwimākkuwā iutayī. Iqu awā tiinjā-pqce ānatkqce. “Āmaqā nānjīnjī, qu Poli iquki, saqā hipeñui hinjūā kqāmbñqā ipu, huāqā-hunqā kiinjā āmpcu, itanġa qāyqā-qāuquenā āwqā naqā hunqunā inqā pmapñqā diñqce, kiinjā āwinyātqānā.” Awā iinjā dġanġcetanjī, nyaqā yeeqā inqce, aanjā hāvemnānqānjā inyimākkqce.

⁸ Nyaqā tuwanjui,^{*} he huāqā-hunqā mapñqā āqākkqā qāyūnjā-qe, nyi nqā-nāuānjī, iinjā ikqenqā āwqā hanjā-iqā māmēqā iqā. Naqā-qakui, nyaqā tuwanjui, womba āmpcu huāqā-hunqā etapqanġanġanġani, he iinjī āpakānā māmēqā, wāñqāpu qāyā meqanġuwā-qe, nyi hanjā-iqce, inġanā āmakqce. ⁹ Injāqce tāñġanġi nyi aquvānā itqānjā. Nyaqā aquvānā iqā iinjī, hiqā huāqā-hunqā āmakuwā iuta ma, iuta kñuā ākunmāknāpu, suqā quyqce huātā ātnāmāukuwā iutayī. He huāqā-hunqā iinjā mapñqce, ne ma, Goti Hanjuwā Iqu emākkqce. Mā neyaqā kukñuā iqu, he qui memākkqā āyā ikqce. ¹⁰ Goti Hanjuwā Iqu, āmaqā, womba āmpcu huāqā-hunqā mapñqā imākkqce, ii, kñuā ākunmāknāpu, suqā quyqce vquatāmāupu, qui mimāknqā anġumā ānyā-hānjā epñqā iunqā imākānā. Injāqce huāqā-hunqā āmaqā qua tāutanjī āmetqāñuwi, ii ākunmāknqāñqā ma, āpakonġā

[†] 6:16 Hiqāva-imākkqā 26:11-12; Esekijālī 37:27 [‡] 6:17 Asayā 52:11 [§] 6:17 Esekijālī 20:34,41 ^{*} 6:18 2 Samueli 7:8,14 ^{*} 7:8 2 Korinā 2:3-4

dunqeyi. ¹¹ Huāqā-hunqā Goti Iquesa iinjā āmakuwā iutani, suqā āngua huitanja-huitanja tiinjā emetnqā iqāqā tāunqce, knuā indqāmbu. Nyi suqā quvqā heqā awā iqi witanqgqenqā āqāqānganji, he yāunūā ipu, quvqā imāqā iquenqā ākasuwā ātāpu,† hiqā-hiuā quvqā mimāqā ikuwinqā āmotquapnqā yānā āqānguwī. Ga ‘Ne quami ānā pmeniqutiya’ tpu ipu, suqā qāyunā imāqāngqā enqangi, suqā quvqā imāqā ique, jānā iwimāqāngqā itqānā. Suqā eeqānānjā iinjā imākātqānuwi, ii suqā quvqā nyi āqāqā iunji, he quvqā maeqā epiyinqā āmotqenā. ¹² Nyi tuwanūā i āqāqce, ii nyi āmaqā suqā quvqā ikutāqā iquenyqātā, hanā-iqā āmakqā iquenyqātā, knuā indqānātmā maqiyqā ikqce. Goti Hanjuwā Iqueqā hinuā iqinji, heqā nenyinqā enqce, naqānānjā etangi, hiqā-hiuānjā nēnqā epnqā āqāqce. ¹³ Inji tānganji, heyaqā suqā āngua iutani, neyaqā āwqce, hanuā ānenyātqāuā.

He iinjā inemāqānguwitanā ma, Talusi iqu yeeqā itāqetani, ne-pqce yeeqā aanā naqānānjā yatunqūā inemākātqātāngqā iutayi. Talusi iqu, he ānyā ti emeqāngā, he ique yeeqā āvātmepe, āwqā hanuā iwimākuwā iutani, yeeqā kiinjā itqāuā. ¹⁴ Qānganānji, nyi Talusi iqueni, heyaqā suqā ānguinqā awā ātukqetani, he wombā māndapqā ikuwi. Ne he kuknuā etkqce, hñqu quāngā ma, eeqānā naqā-qakuinānji. Itāngā asā iinji, ne hiyaqā suqā iinjinqā, yoqā haqeu āmaetnāmāukquā iinjā-pqce, Talusi iqu, kuknuā iinjā-pqce, quāngā hma etangi āqunqce. ¹⁵ Talusi iqu henyinqā quvepqānganji, he iquenyqā zā ipu, yāunūā-yāunūā ipiyā-qe, ique yeeqātā itmepu, iqueqā kuknui qātā āwikuwi. Iqu iinjā knuā indqānātā, iqueqā henyqā āwinqce, yāndi-yāndi āpeyātqāuā. ¹⁶ Inji nyi nqā knuā indqāngqā tāmnji, he suqā jānānānjā imāqā uwqāpnqā dijqā yānjānāngqā āmetmā, aquvānā enā.

8

Āmaqā āwa iqānguwā iquau, yātamāqā iquenyā

¹ Neyāmaqāuā, Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā qokā-apākā qua naqā Masendoniya imimā aquvā āqānātqānuwā iu, suqā Iqueqā qeqā imānqeta hinqi āvqenqce, he nāqngqā epnqānā awā etatunqce. ² Ii tiinji. Hanā-iqā naqānānji iquau āwimetā, yamwiqce, qui wimākmātā qāyā iqāngqā-qe, iqua aquvānā kiinjā itqānā. Qu mbqetā, nātmatqā huizitā maeqā, aāqānānjā pmetānguwāngayi. Ināqce Goti Iqu iwimāqāngqetani, āmaqā huizi du yātamāqā wipnqā dijqce, mbqā aquvā kuapānā āqākuwi. ³ Qu suqā iinji, āmaqā hñqu mātquāngi, quwqā āwinqā iutanā, quwqā-quwā āwa qāyā iqāngā, hāvemnāqngānānjā āwikuwi. ⁴ Qu āmaqā quuvqā heqiyqā huizi iquatā wāunūā anā ipu, Goti Iqueqā āmaqā qua Jutiya iu āpmeñuwā iquau yātamāqā vqā iinjce, kuknuā yānjānāngqā ānatminūwi. ⁵ Ne, ‘Qu nātmatqā iinji māvqā ipnqāuā’ knuā neyātāngqā iunji, āmāwqātāpiyāngā, tiinjā āwikuwi. Goti Hanjuwā Iqueā āwinqce āmapiyā iutani, quwqā-quwā Naqā Ique-ganā āwimbiiyitani, huizi ne ānātāpnqūwi.

⁶ Qeqā imānqeta, hinqi vqā wāunūā iinjā iqueni, Talusi iqu-ganā ipāqāqā-qae, ne iqu yāmākandumā yātinqā yānjā āwqānātānā ātātqānu. ⁷ He wāunūā eeqānānjā imākāpiyā iunji, hāukuā kuapānā wiqā-tānjā tiinjā āyā imākātqānjā. He Jisasi Iquenyā quuvqā eqiyāpu, kuknuā awā ātāpu, nāqngqā-tānjā epu, Iqueā wāunūā imāqāngqce enyqā miqā ipu, itāngā suqā āmaqenqā āwinqā he nesa āmequwi, imākātqānjā. Wāunūā ii imākātqānuwā-pa, ga huiziqu, qeqā imānqeta mbqā hinqi vqā di, hāukuā wiqā-tānjā pmetpnqā yānjā qāngāngpu. ⁸ Nyi kuknuā tā etqce. “He āmaqce nātmatqā isua wipnqenqā qāyā maēngāngutqce, vanqpiyā-qe,” maetqā iqā. Mā nyi suqā Masendoniya pmeqā iuqā, āmaqā huiziuqā āwinyātā yātamāqā vqā ique, āyā imāqāngqā āqunātā, ga ‘he-pqce, naqā-qakuā inā imākpnqāpiyā’ tmā etqā. ⁹ Neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqueqā suqā qeqā imānqeta hinqi vqenqce, he nāqngqā ae āyā enā. Iqu nātmatqā kuapānānjā-tānjā eāqā-qe, he yātamāqā eyātā, nātmatqā kuapānānjā-tānjā pmetpnqā emākātqce, Iqu Maeqā-qu ekqce.

¹⁰ Quvāukuā ae āpāukuā iqueni, hiqā enqetani, mbqā aquvā qāyqāngqce, he-ganā ikutāukuwi. Inji he tāngā tiinjā imākpnqce, ‘qāyuvqā’ knuā ānyiyqi. ¹¹ Hiqā wāunūā ipāqākuwā-pānji, tānganji qāpu imākpnqce. Inji heqā āwipnqā ipāqākuwā ii enqā-pa, qāpu imākmāupnqā-pqce, asā iinjā imākpnqce. Iinjinqce, mbqā ānā-ānā āmeñuwā, āwipnqānānji. ¹² Inji āmaqā hñqu iqueqā nātmatqce āvqngqā wīngāngutqce, Goti Iqu, āmaqā iqu āmenqā iutānjinqā aquvānā yānā. Ā nātmatqā iqu māmeqā enqā iinjce, Goti Iqu miwāsāuqā yānā. ¹³ He qokā-apākā huizi du yātamāqā vqānguwāngā, qu āngua pmeqāngpi, he hanā-iqā meqāpnqā matqā iqā. Oee. Ne āmaqā huizitānji, asānānjā pmetatunqūā ātqā. ¹⁴ Hea tānganji, he nātmatqā kuapānānjā-tānjā equwā-qae, āwa itqānuwā iu, yātamāqā vqāpnqce. Ga he āwa iqānguwānganji, qu nātmatqā-tānjā

† 7:11 2 Korinā 2:5-6

epunjqae, yātamāqā epnā. Ga he yātamāqā iinjā ānyāpunjqae, āwa miqā asānānjā pmetpnā. ¹⁵ Suqā iinjā imāqānjqe, Goti Hanjuwā Iqueqā kuknuā iu ātānjqe, tiinjā ātā.

*“Āmaqā ymisanjā aquvā kuapānā āmaqiyātqā iqu, āpakānā witātjqqā māmaqiyqā yānjyā. Itanja wānjqānānjāpu āmaqiyātqā iqu, āwa miqā yānjyā.”**

Poli iqu, Talusi iqesā, huizi iquaqisā, Korinā iunqā dowatātjqqā ikqenjā

¹⁶ Nyi Goti Hanjuwā Iqueni, “Anjuiqā” ātquā. Nyi he yātamāqā hemqā ānyinātjqqā-panji, Goti Iqu, Talusi iqueqā āwinjqeunji, asānā witnjā iwimākkqe. ¹⁷ Inji, Ne iqueni, “Si qunqā utnjqeqā” ātuātānā yatnjqā vquaujngquetanā ma, iqu henyjqā yātamāqānjqā kuapānā āwinyātā, iqueqā āwinjqā iuta, ānevāma pātjqqā itqāuā. Iinjqe, nyi Goti Hanjuwā Iqueni, “Anjuiqā” ātquā. ¹⁸ Iqutā anānji, neqā neyāmaqā hnjque dowatātunquā itqānju. Iqueni, qokā-apākā Jisasi Iqueqā yoqā du aquvā im-imā āqānātqānjuwā eeqānānjā iqua, iqu kuknuā ānjuā we-hunjqā-tānji awā tuākiqānjqi āqumbiyi, iqueqā yoqe haqeqā āmatnāmāutqānjuwi. ¹⁹ Tii-pqā inānji. Iqu nesā qanjā anā ikitanā, mbqā āmaqē, suqā hingi vqeta, Jutiya pmeqā iquaujqā tnāmāuqānjuwi, aquvā āmaqiyātānā āmiqatunquānā, iqua ique atānjuā ikuwi. Ne wānjuā iinjā, Naqā Iqu Kiqā-kiuā yoqā naqā metnjā iinjqātā, itanja āmaqēu yātamāqā ānjuā vqā iunqā, neqā ānenqe āmotquetunquā iinjqātā, imākātunqē. ²⁰ Āmaqā hnjqu, mbqā kuapā iinjā tnāmāuqānjuwi āmiqānjqqā iinjqe, kuknuā quvqā matqā iqā dinqe, ne neqā neyāmaqā ique anā dowatātunquā itqānju. ²¹ Ne suqā ānjuinā imāqānjqe, Naqā Iqueqā hinjuā iqinjānjqā ma, āmaqēuqā hinjuā iqi-pqe, inā imāqānjqā ānenyātqāuā.

²² Iquaqutā anā upunqā dinqe, ne āmaqā hnjque-pqā inā dowatātunquā itqānju. Āmaqā iqueni hiunji kuapānānjqānjqi, ne yamwiqā āvātānā wānjuā huitānjā-huitānjā vqānjque, yānjā āqānātā qāyunā imāqā iquwi. He iqueā hinjuā iqinjā, suqā ānjuānānjānā imāqānjqānjqē, nāqānjā ae eā, ga iutanji iquaqiyqā wānjuā yātamāqā vquātjqqā dinqe, kiinjā āwinyā. ²³ Inji, Talusi iqu, nyitā anā ita, he yātamāqā heyqēuqānjqā iinjā wānjuwi, imākātqānjueā ique. Itanja neqā neyāmaqā iquauq, Jisasi Kraisi Iqueqā yoqēnjā aquvānjqā iquauqā kuknuā āmapqā enyā, Kraisi Iqueqā yoqe haqeqā inā āmatnāmāutqānjyī. ²⁴ He āmaqā iquauji, suqā ānjuinā iwitqueqānjuwitanji, āmaqā Jisasi Iqueqā yoqēnjā aquvānjqā iunji, nātmatqā tquaqiunqā nāqānjqā mapnjqe. Ii, hiqā suqā naqā-qakuānānjā āmaqēuqā āwinjqā iqesā, itanja ne henyjqā aanjā yeeqā kiinjā itānā ātātunquā iunji, hinjinā matqā itqānju.

9

Suqā quuvqā heqiyqā āwa itqānjuwā iquau qāyunā vqēnjā

¹ Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā, qua Jutiya iu āpmenjuwā iquau yātamāqā i vqānjqe, heqā āwqe etiktmāqānjqā-qae, nyi iinjqe tuwanjuā hāmāusqā maqāyqā imā. ² Henyqā iinjā nāqānjā ae āmamitanji, heyaqā yoqe, Masendoniya pmeqā iuqā hinjuā iqisanji, haqēu āmamāutmā, tii ātuminjqe. “Quvāukuā ae āpāukqā iqesa tiinjā, qua naqā Ākaiya pmeqā hnjqua* imākpnqā iinjqe, ipāmāmbu tii āpmenjūā.” Nyi iinjā tqānjqēnjā qātā ānyipiyi, Masendoniya pmeqā kuapānānjā hnjqua, iquauqā quuvqe āwivauqānjqi, nātmatqā hui inā vqānjqā āwinjqēqā. ³ Itangi ne heyaqā yoqe haqeqā āmamāutanā ātātunqē, kuknuā hinji teqānjqā manyingānji, nyi henyqā ātuātjqqā-pa, he nāwinyā ipāmāmbu pmapnjqe, neqā neyāmaqā iquauji dowatmqā itqānjā. ⁴ Ga nyitā, Masendoniya pmeqā hnjquatā, āquvepātānā, he nātmatqā wipnjqe, nāwinyā māpmeqā etānjā eqānatqē, ingānji, neqā kuknuā ātuātunquā iinjā wombā meqānjuqā, heppqe inā meqānjqā ātqā. ⁵ Itangi neyāmaqā iqua, hinjuā pppnjā kjuā āmakqe. Iwā iqua emepu, nātmatqā ānjuā iwimāqānjqā, he ātnāmāupnjqā ae ātukuwā-pa, qāyunānā ipnjā yātamāqā epnuwānjqe. Itānji, ne inqā timānā. Iutanji he kuknuā yānjānānjqā duta wāvqā, āwqā yeeqētā vqānjā hinjuā eqānjuanā.

⁶ Kjuā indqāmbu! Āmaqā ymisanjā vovi, wānjqāpu āqutātjqqā iqu, kiqā hāukuā nānjqe, wānjqānānjāpu menā. Injqe āmaqā ymisanjā vovi, hāvemnāqānjānjā āqutātjqqā iqu, kiqā hāukuā nānjqe, aanjā kuapānānjānā mequānā. ⁷ Iinjnjqe, he hnjqunā-hnjqunā nātmatqā wipnjqe, heqā qeqā-quuvqā imda ānjuānā indqāmbiyānjqā wipnjqe. Āmaqā hnjqu, kuku āunātā vqānjqā, itanja “Hnjqu ‘iinjā-iinjā iyā’ dātqātānjqi āvqānā” tqānjqe, ii quvqe. Āmaqā nātmatqā vqānjqe, aquvānā itā āvqā iquenyqe, Goti Iqu kuapānā winyānā. ⁸ Itanja Goti Iqu, Iqueqā qeqā imānjqeta hingi āvātjqqā iutanji, Iqu hāvemnāqānjqā etapquānā. Iinjnjqe, hiqā āpmaka upnjā iunji, he nātmatqā aanjā

* 8:15 Anjumā Itmaqā 16:18

* 9:2 Korinā, ii qua naqā Ākaiya iqueqā anā-himqā naqā kingānānjā iquwi.

qāyunānā-tānā āpmepu, wāunuā ānguā eeqānānā imākqa uwqāpnqā iunqe, nātmatqā eeqānāni āmeqāpnā. ⁹ Suqā iinqe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunji tii ātā. “Iqu, āmaqā nātmatqā maeqā iquauji, iqueqā nātmatqē hiŋgi āvqāwātŋqe. Iqueqā suqā jānānānā iinji, hea ique-ique āpakānā witāniqe.”[†] ¹⁰ Itanqa Goti Iqu, ymisaŋā piiki vowā māuqānqā āvātā, ymisaŋā bŋqerqā Vqā-qu eā, ga he āwa miqānqā, aanā qāyunānā-tānā epu, hiqā suqā āmaqā huiziu yātamākqā vqānqe, aanā naqānānā, piikā iqueqā hāukuā enqā-pa, wiquātŋqā etapquānā. ¹¹ Iqu āwa miqānqā etapātqātangqetani, ga he-pqe Jutiya pmeqā iquauji, kuapānā vqāpnqe. Inji ne mbqe āma vqānqquetani, Jutiya pmeqā iqua, he nātmatqā ānguā ii vqānquwiŋqe, Goti Iqueni, “āngguiqā” tupunā. ¹² He suqā yātamākqā iqā ique, imākquwā iutani, Goti Iqueqā qokā-apākā huizi iqua, qu āwa miqā pmetpnqā yātamākqā vqānqā inā hmanji. Ii, āmaqā iinā iqua, Goti Hanjuwā Iqueni, “Āngguiqe” aanā naqānānā tquāpnqā inānāni. ¹³ Heqā wāunuā yātamākqā vqānqā iqu, ii hiqā suqā ānguānāni ātnānā iqi maeqānqquetani, qu henyqe, “Qu Kraisi Iqueā kuknuā āngguinqe, awā-tqānqā inqānā manā, qānaknā inā iqā iquaiqā” tpnā. Itanqa he qutā, āmaqā eeqānānā huizi iutā, nātmatqā yātamākqā aanā kuapanānā āvātqānquwā iunqe, qu nāqnqā metpnā. Hiqā suqā iquaqunqā kŋuā indqāmbiyitani, Goti Iqueqā suqā haqeqā mamāupnā. ¹⁴ Itanqa Goti Iqu, Iqueqā qeqā imānqā iuta hiŋgi vqā iunji, he hāvemnāqnqā etapqerqā nāqnqā epiyitani, henyqā kuapānā āwinyātā, Iqu he ānguā emākquātŋqā diŋqe, yatqā vqāpnā. ¹⁵ Iqu nātmatqā ānguā iinji, aanā hāvemnāqnqā hiŋgi qanyā ānātapātŋqā iinqe, ne a ānā matāuqā yanā. Iinqe, Iqueni “āngguiqā” tquatuŋquānānāni.

10

Poli iqu, iqueqā wāunuŋqātā, yoqā naqenqātā, ātkqenqā

¹ Korinā pmeqā iquena, nyi Poli iquā, suqā Kraisi Iqueqā du qānaknā itmā, nyaqā kuknuā etmqe, qātā ānguā ānyiyāpu, ānguānā iwāsāupnqerqā yatŋqā eyqā. Kraisi Iqu Iqueqā-kiuā ākittqānātā, āmaqeuŋi qe-qeiqi itquamiŋqe. Iinā iqā qāyā etanji, āmaqā hŋqua nyinji, tiinā ānyinyuāndātqānquwi. “Poli iqu, nesā anā āpmeqānqani, pemā miqā, kuknuā qeiqinyā tqueqā. Ā kināmā āpmeqānqani, kuknuā yānānāqnqānā natqueqā.” ² Itanqā nyi yatŋqā eyātmā tiinā etmqe. Nyi āquvepātmā hesā anā āpmamānqani, kuknuā tāqnqānāni etmniŋqerqā manyiŋqanqā, he ānguānā mimbu. Ināqe āmaqā nenyqe, “Iqua Goti Iqueqā suqeu qānaknā miqā, qua tāutanā iquauqā iunā, iqā-quaiqā” ātātqānquwā iquauji, nyi kuknuā tāqnqānāni tumniqeqā, kŋuā indqānātqānā. ³ Naqā-qakui, ne qua tāu āpmenquā iquneyi. Ināqe ne māki, āmaqā qua tāutanā iqua itqānquwā-panji, miqā ma itqānqu. ⁴ Nātmatqā ne mākānqā āmenque, qua tāutanā hmanji. Ii Goti Iqueqā mākā-iqā yānānāqnqā-tānā, neyaqā mākā-hunqā iquauqā anā wākiqā iu āktāutanā, āqiyāpnasqiyqānqā iiyi. ⁵ Itanqa āmaqe, quwqā kŋuā indqānqeu kuknuā quanqā āma āpeyāpu, huizi iqua, Goti Iquenyqā nāqnqā mapnqā iunji, qŋqanā āyqānquwā iquauji, māndi ākittqiyātqānqu. Itanqa āmaqeuqā kŋuā indqānqā quvqā di, guā ākiqiyetanā, iquauqā kŋui, kinānāmā māwiqā, Kraisi Iqu-tānā qāqiqi āwitā Ique qānaki wivāndqāpnqā imākātqānqu. ⁶ Ga hiunji he, Jisasi Iqueni hāmānānā qānaknā vqānqpnqānqani, huizi ii miqā iqānquwā iquauji, hanā-iqā kima vatunqque, ne tānqani nāwinyā imāknānā āpmeŋu.

⁷ He nātmatqā ātimātqātangi hinuā āqunāpiyā iunji, yāpāngisa ma, haqāngisanā ānguā iwāsāutunqque. Inji hesanā hŋqu, “Kraisi Iqueqā āmaqā naqā-qakui, nyinānqā” kŋuā indqānātqē, iqu, nenyŋqā-pqe tiinā indqānātŋqe. “Poli iquā, huiziquātāni, nyi Kraisi Iqueqā-qunā āpmeŋqā-panji, eequne asānānā āpmeŋunā.” ⁸ Naqā Iqu ne yoqā-tānā hiatuŋquā inemākqē, ii he qui emākqānqā ma, yātamākqā heynqā iiyi. I etanji, nyi neqā wāunuā itunqā tāunqā aquvānā itmā, neqā yoqā haqeqā inā mamāmqe, womba miqā ymā. ⁹ Ināqe he nyinyqā kŋuā tiinā indqāmbnqā diŋqe, manyiŋqā yasāmānā iqi. “Iqu tuwanuā āqāyqe, ne zā nemākātŋqā āqāyqiyā.” Oee. ¹⁰ Āmaqā hŋqua tii ātātqānquwi. “Poli iqueqā tuwanuā iunji, kuknuā yānānāqnqā, hanā-iqā-tānā ātātā qāyqā-queqā. Ināqe iqu iqueqā-kiuā, nesā anā āpmeqānqani, hujuā āwitā, kuknuā hiŋgiŋqā enqā-pa tquānqiyā.” ¹¹ Āmaqā iinā ātātqānquwā iqua, nenyŋqā nāqnqā tii mapnqāuā. Suqā ne hesā māpmeqā eanānqā, tuwanuā iutanā āmetquetquā ii, anā āpmeŋnqani, asiqu metquena.

¹² Neqā-neuāni, ne āmaqā quwqā yoqā haqeu āmamānātqānquwā iquatā, anā māqāqasāuqā itanā, “Neqā suqā imākqē, asānāniqā” matŋqā pa yanā. Iqua quwqā suqerqā iwāsāupiyānqani, naqā-qakuā iutanā miqā, quwqā kŋuā iutanā iwāsāuqā

† 9:9 Apqā Bukā 112:9

iquayi. Āmaqā suqā iinjā imäkätqānuwā iqua, kñuā āngui maeqā iquayi. ¹³ Injaqe ne neqā yoqā haqeqā āmamānātanāngani, ne wānuji, yāpaqāngisañi miqā, wānuuā Goti Hanjuwā Iqu atānuuā ātāutā, ānātapkqā ique imäkätunquā iunqānā iwāsūtānā, āmamānātqānu. Itanga Iqu ne wānuuā imäkätqutquatunquā ānātapkqē, he Korinā pmeqā iquenā yāpā ingisayi. ¹⁴ Ne-ganā Korinā pmeqā iquenā emetanā, Kraisi Iquenyqā kukñuā āngui, āma āpkqetani, ga ne he tānga āmeyātānāngani, neqā hiqñqā Goti Iqu ānātapkqā iunji āvasūtānā, haqā nāndi māwqā itqānu. ¹⁵ Wānuuā āmaqā huiziquauqā imākmitpqā iunqē, ne neqā hiqñqā iunji māmāwqātāuqā itanā, yoqā haqeuñi māmamāuñqā pa itunqē. Heyaqā quuvqā heqiyqā di yāñānāñqā timāutqāñqani, Goti Iqu wānuuā neqā ānātapkqē, hiyaqā awā iqñi naqānāñā timāuquātñqē, kñuā yāñānāñqā āmeñu. ¹⁶ Itanga iutani, ne kukñuā āngūā tā, qua naqā hiyaqā tuwā ingisa āwiñuwā iunqā āma uwqāñqē, kñuā inā āmeñu. Ga ne iinjā imäkātānāngani, neqā yoqā haqeuñi, wānuji āmaqā huiziqua ae imākkuwā iunqē, māmamāuñqā yanā. ¹⁷ Yoqā haqeqā māmāuqāñqē, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunji, tiinjā ātnā.

*“Āmaqā kiqā yoqe, haqeqā mamānātñqā āwiñqā iqu, yoqe, Naqā Iqueqenā mamāuquātñqēqā.”**

¹⁸ Ii tiinjā etangiyi. Āmaqā hñqu yātqā-yātqānā itā, iqueqā yoqe, haqeqā āmamāñqā iqu, āmaqā yoqā maeqā hiññqā iquvi. Inji Naqā Iqunā, āmaqā hñqueqā yoqe haqeqā āmamāuqāqē, naqā-qakuā yoqā-tāñi, iquvi.

11

Poli iqueqā suqēñqātā, qanqā-tqā iquauqā suqēñqātā

¹ Nyi kukñuā āngui matqā qāmā-qāmā inqā tñqā iqā-qae, hiñuinā ñqāmbu. He iinjā imākñiqā? ² Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā āmaqē, hñqueqā yāpā-iqi māpmeqā, Iqueqā yāpā-iqinyā pmeqāñqā āwinyāñqā-pani, ga nyi-pqe henyqe asā iinjā. Nyi he Kraisi Iquenyqā tuwakñā ae enyuekqē. Inji, he apākā, qokātā hiqaqā anā māwiqā ii enqā-panā etangpi, Iquenyānā muanātñqā etma pmqānā. ³ Nyi kukñui iinjā etātmāngani, ze tiinjñqā iqā. Qāmakiqū, iqueqā nāñqā qanqā huitañā-huitañā iutani, Ipā iyyqā kñuā indqāñqē, mñā-mñi āwikqā-pani, yamwiqā emeqanğa, heqā kñuā indqāñqā āngui, gi-mānda āmequatātā, itanga Kraisi Iquenyqānā ikikinyāñā āpmeñuwi, endumākqāñqā diñqā ātqā. ⁴ Nyi zā ānyingqē, tiinjā hiñuā ae āqunqā iutanji. Ne Jisasi Iquenyqā kukñui, naqā-qakuā awā etātunqē qāyā etangqā-qe, āmaqā hñqua emeqisāpu, hui-mānda etātqāñā. Itanga Dñā Ānguiqutā, kukñuā āngūā we-huñqetāñi, he nesa āmetqāñuwā-qe, iqua dñitā, kukñuā āngūā we-huñqetāñi, aañā hui-māndanñiqā etqanğuwāñga, he “Iquauqā kukñui, naqā-qakuqā” kñuā heyqanği, iquauñi hiñuinā āqunātqāñā. ⁵ Āmaqā iquauñi, he haqeu muāmāuqanğuwā-qe, nyaqā iwāsāuqā duñi, “Kraisi Iqueqā kukñuā awā tuākiqāñqā āndowatkqā naqā-qakuā yoqā-tāñā-qua hmanji. Nyi iquauqā yāpā iqi māpmeqā enānā” kñuā ānyā. ⁶ Nyi kukñuā āwi-iqā matqā itmā-qe, nyaqā nāñqā di āwa miqā eā. Hiññi eeqānāñā iunji, ne nātmatqā eeqānāñā imäkātānā iunji, neyaqā nāñqē āmetqēqāñqā āyā imäkātunqē.

⁷ Itanga, nyi kukñuā āngui awā etātmāngani, “Mbqā dappiyā” maetqā iminqē. Inji nyi he naqā yoqā-tāñā emākmqā diñqā, ñqā-nāuāñi māndi i ākittqāñminqē. Nyi iinjā imākminqēñqē, he “Ii suqā quvqēqā” kñui, sunqā indqānātqāñā? ⁸ Nyi heyaqā awā iqi āpmamā, kukñuā awā etātqātanga, Naqā Iqueqā yoqēñqā aquvāñqā huizi iqua, nyi yātamākqā nyātñqē, mbqā āndnāmāumñuwi, inji nyi quwā-meqānāñunā āmotauminqē. ⁹ Nyi hesā anā āpmaminqāñgani, mbqāñqā āwa itmā, “yātamākqā nyipiyā” ātātmā, hanā-iqā metapqā iminqē. Nyi yātamākqā āmakqē, ii neyāmaqā Masendoniya āvāma, Korinā iu ātimāukuwā iquauta, nātmatqā āki-ākitañā nyi āwa iminqā isua, qāyunā āndapkuwi. Iutani, nyi he maeqāñqā imā, hanā-iqā metapqāñqē, ñqā kñuā iqu a āqātqā āpātñqē, yqānā āqātāñā. ¹⁰ Inji Kraisi Iqueqā kukñuā naqā-qakuwi nyitā witangqetani, nyi naqā-qakuānā tiinjā ātqā. “Ñqā suqā āmaqā du maeqāñqā itñqēñqā yoqā haqeu mamāñgāñgundqē, āmaqā qua naqā Ākaiya ique imā āpmākāwāñuwitani, hñqu mangiminyqā yānā.” ¹¹ Nyi he maeqāñqā inqā iinjē, he kñuā tiinjā maeyqā ma eā. “A, iqu nenyqā māwiñqā naqā-qakuānā itāqā iutanjā.” Oee. Nyi henyqā aañā kuapānā ānyinātñqā iinjē, Goti Hanjuwā Iqu nāñqā eā.

¹² Ga nyi he maeqāñqā-pa itñqā iunji, yqānā iqāmā. Ii tiinjā duñqeyi. Āmaqā hñqua, nesā asānāñā epu, iquauqā yoqe haqeqā māmāumbñqā diñqē, āmaqēqā hiñuā iqñi, hānaqāñqā qāvqā itqāñā. Iinjā timāuqāñqē, nyi qñqanā āyātqāñā. ¹³ Āmaqā iinjā

* 10:17 Järāmai 9:24

iqua, naqā-qakuā kuknuā awā tuākiqāpnjā āndowatqā iqua hmanji. Quwqā-quwā imānāpu, Kraisi Iqu kuknuā awā tṛnqā āndowatqā-quanā epu, kuknuā quanji āma qanāqṛnqā iquayi. ¹⁴ Qu iinjā iqanḡuwiṅqe, he yāunjuā miqā pa iqanḡpu. Ii tiinjā ātimāuqi. Setānā, Goti Iqutā mākā-hunqā iqu, iqueqā huiwā di huitanā ākunmāknātā, ynaunjqā tā āyānātṛnqā iqua enqā-panā timāutṛnqā imāknānā. ¹⁵ Setānā iqueā wāunjuā-wiyqā iinjā iqua, quwqā huiwi ākunmāknāpu, suqā jānānānjā iqueqā wāunjuā imākqā-quanā eqanḡpṛqe, ii yāunjuā inqā hmanji. Kimanji, qānakndanji, iquauqā wāunjuā ānā imākmitqā iuta hanā-iqā mapnuwi.

Poli ique, hanā-iqā kuapānā āwimakqenqā

¹⁶ Inji nyi kuknuā āṅgui maetqā, qāmā-qāmā inqā kuknuji hṛqu, anḡi etmqe. He, “Iqu qāmā-qāmā itṛnqā iuta ātqiyā” kjuā eyātṛqe, manyinḡanḡqā-ge, hiqā enqā dunā indqāmbu. Mā nyi, āmaqā qāmā-qāmā inqā itqāṅjuwā-pa, nqā yoqe haqā-iqā wānqāpu inā mamānmqe, hiṅjuinā nqāmbu. ¹⁷ Nyi nqā yoqe, haqeqā mamānqenqā kuknuā tā ātqe, ii Naqā Iqueqā āwiṅqā iuta hmanji. Qāmā-qāmā iqā iquauqā suqe āmetmā ātātqānjā. ¹⁸ Āmaqā kuapānānji, qu suqā qua tāutanā iunqe, quwqā yoqe haqeqā āmamānātqāṅjuwā-qae, nyi nqā yoqe, haqeqā inā mamānmqe.

¹⁹ He hiqā-hiuāṅqe, ‘Ne kjuā iqā āṅguanānjā-tāṅuneyqā’ indqānātqāṅjuwā-qae, āmaqā hṛqu qāmā-qāmā iqā kuknuā etqanḡqā iinjqe, aquvānā ipu, hiṅjuinā āqunātqānjā. ²⁰ Tiinjā-pqā inānji. Āmaqā hṛqueqā wāunju hiṅgi wiṛnqā emākqanḡqā, ā nātmatqā heyaqenā metauqanḡqā, ā he quwqā āwiṅqā dunā imākpnqā emākqanḡqā, ā āmaqā naqā enqā-panā imānḡanḡqā, ā hiqā manju piya eqāyesqanḡqe, iqueqā āwiṅqā iuta qāyā emākātṛnqā hiṅjuinā āqunātqāṅjuwā iquenji. ²¹ Ne hesā āpmaminqāṅganji, yāṅnānāqṛnqā maecqune, iquauqā suqā iinjā imākqāṅqe, asānā memākqā imiṅquetani, ‘Nyi womba itqāṅnānā’ etmqāta? Oeyqā.

Āmaqā hṛqu yānjā āqānātā, iqueqā suqenqā awā tāṅṅqā iqāqe, nyi-pqe zā miqā, nqenqā awā tmā. Nyi kuknuā iinjā, āmaqā qāmā-qāmā ipiyā iqua ātātqāṅjuwā-manā iinjā ātātminqā, ‘oānā’ etqā. ²² Hiqā kjuā indqāṅqe qui imākātqāṅjuwā iqua, Hipru iquatanā-quayqae, nyi-pqā inānji. Ā Israitqā iquayqae, nyi-pqā asā inānji. Qu Aprāhamā iqesana iutanā hueqā-himqā iquayqae, nyi-pqā inānji. ²³ Tāṅganji nyi āmaqā qāmā-qāmānjā hāmānā epiyā iqua enqā-panā emā tmqe. Qu, “Kraisi Iqueqā wāunjuā-wiyqā-quneyqā” etāpiyanḡganji, naqā-qakuā etātqāṅjuwāta? Iqueqā wāunjuā imākqā naqā-qakuā, ii nyinji. Nyi wāunjuā iquenji, tnāṅnānjā itmā, guā kuapānā āpmeqisātmā, itanḡa ā āṅgiqātāpu, ptqā kiinjā āmbāsātqāṅjuwā iutani, qunji āmāwqātāunā. Itanḡa āpākonmātmā itmi, kuapānā iqāsātṛqe. ²⁴ Israitqā iqua ikkuwitānji, aanā kuapānā, 39* inā tāua āndowikuwi. Qu nyi ptqā iinjā, hipa hṅinji eeqā iinjā āmbāsāqāsmiṅjuwi. ²⁵ Hiunji hṅquaqu-hṅquenā inḡa-inḡanji, Romātanā hṅqua, iquauqā-iquauqāṅḡa, jāvqetā ptqā āmbākkuwi.† Hiunji hṅquenji, nyi hikinā nnāmbāsqūānā ikqe.‡ Hiunji hṅquaqu-hṅquenji, nyi yimba ikāminqāṅganji, yimba iqua qui inḡa-inḡa imāknāqisukuwi. Iutanā hṅquenji, nyi hiunji hṅqe, heatqā hṅqe, eqā-pnjā iu āpmakqe. ²⁶ Anā kiinjā imnjā iunqā qanā ikitmāṅganji, eqā huakā ānma uwqānā itā, itanḡa quwā-meqā iqua, pizqā bāsānā ikāminqe. Itanḡa nyāmaqā Israitqā iquatā, ā huizi iquatā, pizqā bāsānā imiṅjuwi. Anā-himqā naqā iutā, anā avṛnqā iutā, itanḡa eqā-pnjā iutānji, āpākonmātmā imiṅqe. Itanḡa, “quuvqā eqiyātqāṅjunā” quanḡā ātātqāṅjuwā iquauā hipa iutani, qui imāknqānā imiṅqe. ²⁷ Hea kuapānānjāṅganji, nyi wāunjuā huitanā-huitani, dnā huqā imitmqe, hiaqāqā māwiqā imiṅqe. Hea kuapānānjāṅganji, buayāṅqā dā ānyātā, eqāṅqā quvākā yākānjā ānyiyātāqā-ge, nyi isua manqā imiṅqe. Hiunji kuapānānjāṅganji, qākāmāṅqā āwa itmā, iiqā āndminqe. ²⁸ Itanḡa hanā-iqā ii qāyā āmetmā-ge, hiunji ique-iquenji, nyi āmaqā Jisasi Iqueqā yoqenqā aquvā āqānātqāṅjuwā eeqānānjā iunji, ānā mimqāndiyā-tmā, āwāwa itmā itṛqe. ²⁹ Inji āmaqā hṅqu, iqueqā yāṅnānāqṛnqe hma etā hanjuā āwiqe, nyi iquenqā huāqā nunḡanji, hanjuā inā wāmā. Itanḡa hṅqu nātmatqā hmbu iwimākqanḡqeta, suqā quvqā imākqanḡganji, nyi āwqā tā hānaqā jānā.

³⁰ He kuknuā qāte, āmaqā quwqā yoqe haqeqā āmatnāmānāpu tqā iquauā wiyqāṅqā enyātṛqe, inji nātmatqā nyi yāṅnānāqṛnqā maeqā emqā āmetqueqā iunqānā, nqā yoqe haqeqā matnāmānmā. ³¹ Goti Hanjuwā Iqu, neqā Naqā Jisasi Iqueqā Goti Iqu eā, Kaniqu inā eā, yoqā haqenji, hea ique-ique momuāqṛnqā Iquvi. Itanḡa nyi nyaqā kuknuā iinjā, quanḡi matqā iqāṅqe, Iqu nāqṛnqā eā. ³² Nyi anā-himqā

* **11:24** Kuknuā-suqā 25:3 iunji, “āmaqā tāua ātāvāpiyanḡganji, 40 māmwāqātāuqā pambiyā” ātānā. † **11:25**

Wāunjuinjā 16:22. Hiunji hṅquaqu-hṅquesanā hṅqu, Poli iqu Pilipai iu āpmaminqāṅganji. ‡ **11:25** Wāunjuinjā 14:19

Dāmaskasi du pmetanġani,[§] anġ-himqeutanaġ gapmanqā, āmiqā naqā Arestasi iqueā yāpā iqi āpmeqā iqu, āmaqā mākā-iqā hŋquau, nyi ā ŋngiqātpŋqānā, anġ-himqā naqā iqueuā tāknġ hāvqā eeqānānġ iu ātqāteqāukqe. ³³ Nyi iqueqā hipa iuta qupāwunmqe, āmaqe, hiqokā-qa iu ākiqumuatenjyāpu, anġ huā iutani, tāknġ yāpaqā mānġisa guā ānġāyāmāwatqanġuwānġa, zā ātawunmā āwekqe.

12

Poli iqu qāukuā yātunqā ekqenqā

¹ Suqā yoqā haqeqā matnāmānġe, ii yātamākqā miqā etanġqā-qe, he kuknuā iunā āwiyātqānġuwitanġi, nyi nġā yoqe haqeqānġi, āpakā āmatnāmānġmā. Tānġani nyi kuknui, wātqā enġā-manġ āqunātminġqātā, nātmatqā zā āwiŋqā iinġā, Goti Iquesa nānġqā āmakqā iinġātā tmqe. ² Nyi āmaqā Jisasi Iqutā āmuānānġqā hŋquenyqā nānġqā enġā.* Quvāukuā 14 ae āpāwqanġa, Goti Iqu ique, qua tāuta qāukuā hŋquacuŋā iquacuŋqā tuwā yānġisanġ iquenyqā āmakāqiyāma ekqe. Iqu huiwā qāsā ekqātiyā, ā quuvqenā ekqātiyā-qe, nyi maŋnqā enġā. Nānġqe, Goti Hanjuwā Iqunā eā. ³⁻⁴ Nyi anġumā tiinġā ātqā. “Iqu huiwā qāsā ekqātiyā, ā quuvqe-qunā ekqātiyā? Nyi maŋnġe, Goti Iqunā nānġqā eā.” Iqu yānġi āpmeqe, kuknui āmaqā ānā matqā ipu, pmua āwiŋqā ii, tqanġā āwikqe. ⁵ Nyi āmaqā iqueqā yoqe haqeqā momuāmā. Inġaqe nġā yoqe, haqeqānġi māmatnāmānġqā ymā. Nātmatqā nyi yānānānġnġā maegunā eāmā, āmotqeqā diŋqānā imākmā. ⁶ Inġi nyi nġā yoqenġā iinġā iqā-qunā etanġundqe, nyi qāmā-qāmānġi miqā, kuknui naqā-qakuānā tqā-qunā emā. Inġi āmaqe, nġā yoqe haqeu hiŋġi mandnāmāuqā diŋqe manyiŋqā itnġe. Qu nyaqā suqā imākātŋqeutā, itanġa kuknuā nyi awā ātātŋqā iutānġi, kiqā quātā-tānġā āyā etanġi hiŋuā āqumbiyi, itanġi nyaqā yoqenġe, inġi inġa imākqā eā. Iinġe nyi nġā yoqe, haqeu māmamānġqā imā.

Goti Iqueqā yānānānġenġqā

⁷ Nqā-nāuānġi, Goti Hanjuwā Iqu nātmatqā aanġā ānġuānānġā zā wiqe, kuapānā āmāndqueqanġqeta imānġā diŋqe, Iqu māwiŋqā itqāuā. Iqu nyi iinġi miqā imnġe, nġā huiwā tāuŋi, tānġā qāyā ānunātŋqā hiŋuinā ānġānġqe. Hanġā-iqā i āmetnġe, ii Setānā iqueqā wāuŋuā-wiyqā hŋqu, nyi quvqā nyimākātŋqā inġeyi. ⁸ Naqā Iqu nātmatqā nyaqā huiwā tānā tānā ānunānġe, huātā nyiyamāutnġe, nyi yatŋqā hŋquacui-hŋque āwikqe. ⁹ Iqueqā kimanġi, tii āndkqe. “Nyaqā yānānānġqe, āmaqā yānā-maqnġā, hanġuā iinġā wiqanġuwā iquau āwimetāqānġanġi, wāuŋui ātnānġā iqi imākānā. Iutani, Nyaqā qeqā imānġqeta hiŋġi vqe, aanġā qāyūnānġā-tānġā enġā.” Inġi nġā woyqā miqā, hanġuā ii āwitnġqā diŋqe, nyi yeeqā itmā, awā tqāmā. Ii Kraisi Iqueqā yānānānġqe, nyitā pmetātŋqā diŋqeyi. ¹⁰ Iinġā etanġi, nyi Kraisi Iqueā wāuŋuitanġi, nyaqā yānānānġqe aanġā etāqā-qe, āmaqā hui quvqā indqueqanġuwā-qe, hanġā-iqā huitanġā-huitanġā āmetmā-qe, itanġa āmaqā hui yuuwā gitāuqanġuwā-qe, nyi yeeqānā itmā āpmenġā. Ii nyi nānġqā tiinġā emā iutani. “Nyi hanġuā āwitmġanġi, Goti Iquesa yānānānġqā naqānānġā-tānġunā pmetmġānā.”

Poli iqu quuvqā heqiyqā iquau yātamākqā vqenġā āwinyminġenġqā

¹¹ Inġi nyi qāmā-qāmā inġā kuknuā ii ātqe, ii he inyimākqanġuwā iuta ātqā. He nyinyqe, āmaqeu awā ānġuā tqūā etanġqā qāyūnā-qe, inġi mimākqanġuwā iuta nġā-nāuā awā ātqā. Nqā-nāuānġi, nyi naqā-qakuā tiinġā etqā. “Nyi āmaqā hiŋinġqā iquŋqā. Inġāqe āmaqe, he iquauŋqā ‘Āmaqā kuknuā awā tuākiqāpŋnġā dowatqā naqā-qakuā iquaiqā’ kŋuā indqānānġuwā iqua, nyi māmanġutāuqā inġāuā.” ¹² Inġi nyi, Jisasi Iqu kuknuā awā tuākiqāmqā ānāndowatkqenġā, he āmetquamqe, heyaqā awā iqiŋi, nyi nātmatqā āmaqā ānā mimākqetā, ktqā yāuŋuā iqetā, ktqā wāuŋuā yānānānġqā imākātmitanġi, enyqā miqā āyā imākminġe. ¹³ Inġanġi nyi suqe, āmaqā Jisasi Iquenġā aquvā āqānġāwātqānġuwā huizi iquau āmotquaminqā-pa, he asā iinġā āyā āmetquaminqe. Inġāqe, nyi hanġā-iqā metapqā imqā diŋqe, “He nyaqā huiwi āminyipyiā” ātātmi, yatŋqā maeyqā iminġe. Itanġi he, “Iqu suqā iinġi, quvqā inetquaminqeqā” kŋuā eyquti, āwqā-hanġā, nġā suqā quvqeta āmetqānġuwi, huātā manmāupu!

¹⁴ Tānġanġi nyi tqaquāni ae emakqā iunġi, tqenġi emamqā nāwinyā āpmenġā. Nyi āpmaqānġanġi, anġumāni, hanġā-iqā metapqā imnġe. Nyaqā ānyinġe, heyaqā nātmatqā āmetaumqā ma, he Kraisi Iquenyqātā, nyinyqātā, quuvqā eqāpŋqā inġeyi. Suqā tiinġinġe he nānġqe. Ymeqe, kunaqā-kunuŋuau yātamākqā wipnġe, ymisanġā nātmatqā

§ 11:32 Wāuŋinġā 9:23-25 * 12:2 Nānġqā-tānġā iqua, Poli iqu kiqā-kiuānġā ātkqā-qe, māndi ākittiyenġenġā ātqā.

isuanqā qāvqā ikipu, aqvā māmaqiyyā ipnā. Suqā iinj, kunaqā-kunuñuanā, ymeqā-quau yātamāqā wipñqā, imāqāpnā. ¹⁵ Nyi he aṅguā āpmaka wātpñqe, yeeqānā itmā, nātmatqā eeqāpnāni etapātmā, itaṅga ṅqā-nāuāni etapnmā. Nyi henyqe kiinj ānyinqe, yāndi pāyātqātangqetani, ga he nyinyqā eñqe, māngi suñqā pāwiqi? ¹⁶ Ināqe hñquenā, nyaqā suqenqā tiinj ātātqāñuwenji. “Ii qāyunjā. Iqu neyaqā nātmatqā isua, ātnāñāqñi mameqā itñqe. Iqu qanğā ānatātā, yamwiqā āneyātā, qāmā-qāmā inemākātā, neyaqā nātmatqe, āmānātautñqe.” ¹⁷ Ānāñqāwā? Nyi āmaqā henyqā āndowatkqā iquautani, hñque, “Si iquauñi qanğā yamwiqā āvātānā, nātmatqā āmāndauwa biyā” ātukātānā? Oee. Nyi iinj mimāqā iquñi. ¹⁸ Āmaqā iutani, nyi kukñui Talusi iquenyā vqanğā, iqu i emakqe. Iqutā qanğā anā ikāyinqe, nyi neqā neyāmaqā hñqutā āyā āndowatkqe. Inğani Talusi iqu qanğā yamwiqā eyātā, heyaqā nātmatqā hui, quwā āmetaukqāta? Ā iquā, nyitā, ye kñuitā, suqetāni, naqā-hñqunā mindqāñqā iqueātānā? Oee, ye asānā etqueque. ¹⁹ Ne hiqā-hiuū yātamāqā heyatunquā diñqe, Kraisi Iqutā naqā-qakuā āmuāñnanā, nātmatqā eeqānāni, Goti Iqueā hñuā iqisa imākātqāñu. Ināqe, he neyaqā kukñui tuwanū tāu āqāññqe, a ātāupi, “Iqua quvqe qāyā imākāpu, neyaqā hñuā iqñi, quwqā-quwā yātamāqā iñqā kukñuā isua ānatātqāñuā” kñuā indqānātqāñuwāti? Nqā nyāmaqā kiinj ānyinātñqā iquenā, iinj hmanji. Ne kukñuā eeqānāñā ii etātunqe, ii he yātamāqā eyātānā, yāñāñqñqā emākatunquā iunqe.

²⁰ Ii tiinj etanğiyi. “Nyi qunğā āumqe, qu suqā nyi manyinqā eāñqā iu itqātāñqā qunmniqātiyā?” ā, “He, nyi suqā, he maenqā eāñqā iu itqātāñqā ṅqāmbnuwātiyā?” kñuā indqānātmā, āwāwa itqāñā. Heyaqā awā iqñi, suqā kukñuā mākā āqāyāunāpu, hñqueqā āpmeqā iunğā āwqā quvqā ānyāpu, āwqā tnāñā maqānā imākñāpu, huiziu māndi ākittqiyāpu, yānā-yānā ipu, āmaqā huiziuñqā tuwāñgi kukñuā ātāpu, itaṅga wāunui, kñuā huitañā-huitañā iuta qui imākqāñqe, āwāwa itqāñā. ²¹ Nyi henyqā anği āquvepmqāñğani, ṅqā Goti Iqu, hiyaqā hñuā iqñi suqā womba iqāñqā inyimākqāñqā-pqā diñqe, āwāwa itqāñā. Āmaqā hesañā hñqua, suqā kiyā mātqā itā, suqā qokā-apākā hiaqāqā hñgi wāyākiqetā, itaṅga suqā yññā-hiveqā iqua imākqā-pa qāñğanā imiñuwā iunğā, kñuā makunmākñqā yqānā itqātāñqā qunmqe, iuta womba āmetmā, kñuā qāmniqenqā etqā.

13

Hiqā-hiuāni, qāvqā inyāpu, yamwiqā inğpñqe

¹ Tāñğani nyi emamqe, hñquaqu ae āquvepkqe, huiziqu emamqā iqā.

*“Hañā-iqenqā, āmaqā hñquaqu, ā hñquaqui-hñquenāqua, kukñuā asānāñā dinā tqanğpqe, he qātā iunā āwiya pu iwāsāuqāpnā.”**

² Nyi he anği emetmā anā āpmaminquāñga, kukñuā yāñāñqñqā etkqā-pa, tāñğani qāqiqi māpmeqā, kiñā-nāmā āpmamā etanği, āmaqā suqā quvqā qāñğatqā imākmiñuwā iquautā, huizi eeqānāñā iquendā, anğumā tiinjā etmqe. “Nyi henyqā anğumā āquvepmqāñğani, āmaqā suqā quvqā imākmitpqā iquenā, hñuinā maeqñqā itmā, hāmā-hāmā emākmiñqā eā.” ³ Inji he nyinyqe, “Kraisi Iqu kukñui, Poli iquesanā ātātñqāta, ā matqā itñqātānā?” ātnāpu, nāñqñqā mapñqā enyātqāuā. Iutani nyi hāmā-hāmā emākmiñqe. Ga he nāñqñqā tii mapnā. Kraisi Iqu heyaqā awā iqñi, hanūā māwiqā itā, yāñāñqñqā tqāuānā. ⁴ Naqā-qakui, Iqu woyqā miqā, hanūā-qu eqanğa, zā-huātati āuekuwā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā yāñāñqñqetani, hāñā yqānā āpme. Itaṅga ne Iqutā āmuāñnanā, Iqu hanūā āwākqā-pa, ne-pqe asānā āwiñquā-qe, Goti Iqueqā yāñāñqñqetani, ne hiyaqā awā iqisa, Iqutā hāñā anā āpmentani, yāñāñqñqā iinj iqueni ātimāutñqā imākqanğuatqe, hñuā qumbnā.

⁵ Hiqā-hiuāni, “Ne quuvqā qāyu eqiyāñuatiyā” tpu, hiqā kñuā indqāñqeutā, suqetāni, qāvqā inyāpu, yamwiqā inğpñqe. Heñi, Jisasi Kraisi Iqu, heyaqā yāpā inğisa āpmentenqe, he mañqātānā? Iqu heyaqā yāpā inğisa māpmeqā itanğutqe, ii he quuvqā qāyunā maeqiyyā iutani. ⁶ Itanği nyi henyqe, kñuā tiinjñqā yāñāñqñqā ānyiyqi. He, ne yamwiqā iuta qanğā māpāñqā, Kraisi Iqu kukñui nesani etātñqā qumbunqāuā.

⁷ Inji tāñğani, he suqā quvqā mimākqā iqāpñqe, Goti Iqu yātamāqā heyquātñqā yatñqā āvātqāñu. Ne ii imākātunque, ii he nenyqe, “Iqua yamwiqā iunji āmāwqātāuquwiqā” kñuā indqāmbñqā hmanji. Hesañā hñqua nenyqe, “Iqua Naqā Iqueqā wāunūā imākqā qanğā-quayqā” qāyā indqāñğanğuwā-qe, he suqā jāñāñğinā imākqāpñqā ānenyātqāuā. ⁸ Qu nenyqā kukñuā quvqā tqanğuwñqā āwāwa miqe

* 13:1 Kukñuā-suqā 19:15

itunq̄ue, ii ne, kuk̄nuā naq̄ā-qakuā iqueni, yāñānāq̄nq̄enā imākquanā. ⁹ Ne woyq̄ā māmetqueq̄ā, hanuā witanq̄ua, he yāñānāq̄nq̄ā tq̄āuq̄anq̄ppq̄enq̄e, ne aq̄uvānā itq̄āñu. Itanq̄a he Goti Iqueq̄ā q̄okā-apākā aañā q̄āyunānā anq̄i timāup̄nq̄ā diñq̄e, ne Goti Hanjuwā Iqueni, yat̄nq̄ā ävātq̄āñu. ¹⁰ Nyi kinā-tāmā yq̄ānā āpmamā, henyq̄ā tuwanuā tā äq̄iyq̄e, ii nyi henyq̄ā anq̄i āpmq̄āñq̄anji, “Heq̄ā suq̄ā jānā imākmbiyā” etātmā, kuk̄nuā tāq̄nq̄ā etq̄nq̄e, manyiñq̄anq̄iyi. Naq̄ā Iqu nyi indmetā, wānuā imākq̄āñq̄ā yāñānāq̄nq̄ā āndap̄kq̄e, nyi he qui emāk̄mq̄ā āndap̄kq̄ā ma, yāñānāq̄nq̄ā emākq̄ām̄q̄ā āndap̄kq̄ā eā.

Poli iqueq̄ā kuk̄nuā yeeq̄ā inq̄ā ātnāmāukq̄enq̄ā

¹¹ Nyāmaq̄ā iquennq̄ā kuk̄nuī, hitun̄ui iqi tii etq̄ā. He aq̄uvānānā ipu, Goti Iqueq̄ā q̄okā-apākā aañā q̄āyunānā anq̄i ātimāupu, nyaq̄ā kuk̄nuā iutan̄i yāñānāq̄nq̄ā imāk̄nāpu, hiq̄ā knuā indq̄āñq̄e, heuāñq̄ā manyuāktāuq̄ā ipu, āwq̄ā hanuā inq̄ā p̄meq̄āñq̄e. Itanq̄a Goti, āmaq̄eunq̄ā āwinyātā āwq̄ā hanuā inq̄ā vq̄ā Iqu, hesā anā āp̄metāt̄nq̄e.

¹² He āmināpiyāñq̄anji, quuvq̄ā heq̄iyq̄ā iqueneq̄ā suq̄ā iun̄i, q̄uneq̄ā inq̄pp̄nq̄e. ¹³ Goti Iqueq̄ā q̄okā-apākā eeq̄ānāñi, “Yāā ñquauā! Ne henyq̄ā hui mimāuq̄ā in̄unā” etq̄ā.

¹⁴ Naq̄ā Jisasi Kraisi Iqu, Iqueq̄ā q̄eq̄ā imāñq̄eta hiñq̄i ävāt̄nq̄ā iun̄i etapātā, Goti Hanjuwā Iqu Iqueq̄ā henyq̄ā wiñq̄e hesā āpmuatetā, itanq̄a Goti Iqueq̄ā Dñā Āñguānāñā Iqu āwq̄ā naq̄ā-hñq̄unā imbu p̄met̄nq̄ā emākq̄uā.

Tuwanuä, Poli iqu Galesiya pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänjä iquvi

Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä kinganä eqämiñuwä iqua, ii Israitqä iquautanänji. Itanji qanakñi, Jisasi Iqu Poli wäñuä imäkqä ique, kukñuä äñguä we-huñqä-täñi, ämaqä Israitqä ma huizi iquau awä tuätñqä ändowatkqe. Itanğa huizi iññä iquautanä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä ämaqä hipñqä ipäqäkuwi, hanjä-iqe Iqueqä ämaqä iquau tii äwimakqe. Israitqä iqua kukñuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu qanaknä imiñuwä-pa, ämaqä yäpaqänñisanä iqua, hiñuiqänänji, qanaknä miqä imiñuwi. Qutanä hñqua Kraisi Iqueqä yoqä-tänä epiyänğanji, qu-pqe kukñuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu, qanaknä ipñqä-ti, qanaknä miqä ipñqä-ti?

Israitqä hñqua, “Yäpaqänñisanä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä tqua, Israitqä iqueneqä suqä huiwä häuä ktäñqä iñqe imäknäpu, kukñuä-suqä huizi Mosisi iqu äwikqeu qanaknä iqänñeqä” ätmiñuwi. Itanji Poli iqu ‘oeyqä’ ätuätä, tii ätmuiñqe. “Ne quuvqä Jisasi Kraisi Iquenyqä eqiyätanitanji, Goti Iqueqä hiñui iqi ämaqä jänänjä eätanä, häññä-pmeqä änyä-hänji ämetqänunä.”

Naññqä-tänä hñqua kñuä tii indqänätqänä. Israitqä iquautanä hui, qua Galesiya iuñqä äupiwi, quuvqä heqiyqä iqi pmetanquwä iquauñi, qu kukñuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu qanaknä iqä-qua hipñqä iwimäkmiñuwi. Poli iqu, iqua iññä imiñuwuñqä qätä äwiyäqe, iqu Galesiya iquauqä quuvqä heqiyqetä, suqä iqueutä, jänä anğu iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyämäukqe.

Kinganänji, Poli iqu tiññä ätätä äqäkqe. Kukñuä äñguä we-huñqä-tänji awä tuäkiqätñqe, iqueqä äwiñqä iuta ma, ä ämaqä hñqueqä kukñuä qanakñi iutanä ma, Goti Iqu Kiqä-kiuä iuñqä atäñuä ikqeqä. Auä, Goti Iqu ique tääqä ätuätumetä, kukñuä äñgui ämaqä Israitqä iquautanä ma, Jisasi Iquenyqä änyä maññqä iquau awä tuäkiqätñqä äwikqe. Huizi, Poli iqu tii ätätä äqäkqe. Qokä-apäki Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänjä hipñqe, ii ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquanänñqä. Kukñuä yäpaki ätätä äqäkqe, tiññi. Kraisi Iqu ne suqä quvqä iqueqä hanjä-iqeta huätä neweqatqanğutqänğa, Dñä Äñguä Iqu neyaqä qanä wuqeuñi, jänä inemäkqanği, ne huizi-pqä iquauñi, suqä äñguinä iwitquetuñqueqä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

1-2 Ämaqä tuwanuä tque äqiyqä iqu, ii, nyi Poli kukñuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñi. Itanğa Jisasi Iqueqä ämaqä nyitä anä äpmeñquä iquatä ne tuwanuä tä, he qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä, qua naqä Galesiya im-imä aquwä äqänğawätqänuwä iquenyqä äwäwqatqu. Nyi wäñuä tque imäkqä-qunä emqe, ämaqä kiuänänjä hñqu, ä kuapanänji atäñuä änyiyäpu, änändowatkuwä hmanji. Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apiqu, Jisasi Ique, qua äptekuwä iuta angumä ävauqumuatkqä Iqutä, ätenjiyäsinyä, änändowatkqä iquñi.

³ Goti neqä Apiquät, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta äñguä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetñqä emäkqinyä. ⁴ Neyaqä suqä quvqe hma imäkätñqä diñqe, Jisasi Iqu Goti neqä Apiqueä äwiñqä iu qanaknä itä, Iqueqä-kiuä äwiñqqe. Iqu ne suqä quvqä qua täu äwiñqä iuta huätä inetmetñqenqä, i imäkqqe. ⁵ Iqu Goti eä, neqä Apiqu enqe, ne Iqueni hea ique-ique yoqä naqä vquatuñquänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Galesiya iqua, kukñuä naqä-qakuä mäma hiñuä ämäquñquwiñqä

⁶ Änäñqäwe! Kraisi Iqueqä qeqä imänqeta äñguä emäkkqä iquesa, Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqä hiätpuwänñqä tääqä etätmakqä qäyä etanğqä-qe, Iqueni mäma hiñuä ämäqunäpu, kukñuä hui-mända äññquä uwqanğuwitanji, nyi yäñuä naqänänjä eyätqänä. ⁷ He qanakñi, kukñuä äñguä we-huñqä-tänji, naqä-qakuänänjä hma etanği, hñque-mända äññquä äwqä. Ämaqä, he kukñuä ique mapñqä emäkquwä iqua, Kraisi Iqueqä kukñuä, hñgi-mända äkunmäkäwqatäpu, hiqä kñuä indqänqe, yuwä emäkñqä etma uwqä. ⁸ Iññä etanğqä-qe, neñä-qe, ä ynaunñqä qäkuä haqä yätutanä hñquñä-qe, kukñuä awi, neqä ätätuñquä iutanji matqä hui-mända ätmitätqe, Goti Iqu ique qui imäkätñqä änyinji. ⁹ Iññiqe ne kukñuä ae etukquä iuvqae, täñğanji angumä

tiinä etqä. “Ämaqä hñqu kuknuä awi, he näññqä ae ämetqänjuwä iu matqä, hui-mända etqä iqu, Goti Iqu iñqe qui imäkätñqä änyinjyvä.”

¹⁰ Nyi kuknuä tä etqe, ämaqeunä yeeqä iwimäkmqä matqä iqä. Goti Ique yeeqä iwimäkmqä iu ätqä. Inji nyi ämaqeunä yeeqä iwimäkmqä etangundqe, nyi Kraisi Iqueqä wäunjuä imäkmqä maeqä imä.

Poli iqu, kuknuä naqä-qakuinqä näññqä ämaqeqñqä

¹¹ Nyämaqäüä, nyi naqä-qakuänä tiinjä etmqe. Kuknuä äñguä we-hunqä-tänjä nyi awä ae ätätñqä ii, ämaqä hñqueqä kñjuä indqänqä iuta hmanji. ¹² Kuknuä iquenyqä näññqe, ämaqä hñqu dqanji mämeqä ikqe. Jisasi Kraisi Iqu Kiqä-kiuä, kuknuä äñguä iqueni, ätnänäqinyä ämändquakqe.

¹³ Nyi hinuiqänäñji, Israitqä iquauqä suqe a yqänä äqätmä äpmaminqä iinqe, he qätä ae äwiminjuwi. Inganji ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yocñqä aquvä qänqanquwä iquauñi, hanjä-iqä hävemnäññqä ävätmä, hämänänä yuuvä tämqä iminqe. ¹⁴ Iinjä itmänqanji, nyi atqä-awäkauqä suqä iu yänänäññqä imäknätmä, Israitqä iunji, ämaqä nyitä asänqatqä iquau ämawqätäumänqä imänminqe. ¹⁵⁻¹⁶ Inäqe, nyi nqä nipeuä äwqä imä yqänä mnätanqä, Goti Iqu Iqueqä qeqä imänqetani, nyi Iqueqänänqä tääqä dämetñqä ätenjikkqe. Inji hea Iqu äwiñqanqänqä, Iqu Iqueqä Ymeqä-queñi ämändquakqe. Iqu iinjä imäkkqe, kuknuä Jisasi Iquenyqä ätänqe, Israitqä iqua qäyvä etanji, huizi iquau awä tqumqä indmakqe. Iqu iinjä inyimäqanqä, nyi kuknuä äñguä we-hunqä-tänjinqä näññqä hui mamqe, ämaqä hñqutä kuknuä teenqä maqänä mäwqä ikqe. ¹⁷ Ä ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqänqä hinuiqänä ändowatkqä iquau yatñqä wimqe, Jerusälemänqä ekqä ma, aanqe. Inäqe nyi maqänänji, qua naqä Arepiyanqä äukqe. Iqi äpnenqänmi, anä-himqä Dämaskasinqä anqumä äpkqe.

¹⁸ Nyi Jisasi Ique hinuä ae äqunqänqä, quvükuä tqaqu-i-tque äpmamitanji, Pitä iquä kuknuä teenqä Jerusälemänqä ekqe. Iqini nyi hiunji 15, iquä anä äpmakqe. ¹⁹ Inganji nyi ämaqä kuknuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä huiziquauñi, hinuä mäqunquä itmä, Pitä iquesä, Jemisi, Naqä Iqueqä känqeqütänä äqunqä. ²⁰ Nyi tuwanjuä tä äqiyqe, Goti Iqueqä hinuä iqini, quanji matqä iqä, naqä-qakuänänji.

²¹ Iqini ävämetmä, qua naqä Siliya iunqätä, Silisiya iunqätä äukqe. ²² Inganji, Kraisi Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Jutiya iu, im-imä aquvä äqänqäwätqänjuwä iqua, qu nyaqä hipenji hinuä manqänqä iminjuwi. ²³ Iqua hinuä manqänqä ipiyä-qe, nyinyqe, “Ämaqä, ne hanjä-iqä hävemnäññqä änatapminqä iqu, tänqanji, quuvqä heqiyä yuuvä tämätä iminqä iquenyqe, awä ätätqänä” tätqätangä, qätä äwiminjuwi. ²⁴ Itanqä ämaqä Jutiya pmeqe, Goti Hanjuwä Iqu, nyi iinjä nyimäkkqenqä, äñguiqä ätuäpu, Ique yoqä naqä äwiminjuwi.

2

Quuvqä heqiyqe miqä iqua, Poli iqueqä wäunjuinqä, ‘äñguiqä’ ätkuwinqä

¹ Quvükuä 14 ae äpawqanqanji, nyi Jerusälemänqä anqumä umqä itmänqanji, Banäpasi iquä anä äukue. Ye äwätayanqanji, nyi Talusi iquenjä-pqä inä itmakqe. ² Goti Iqu nyi äumqä diñqe, ätnänäqä ämaetä, “Uvä” dqanji, Jerusälemänqä äwätmä, Iqueqä ämaqeucqä hinuä iqi ämaqä yoqä-tänjä iquauñi, kuknuä äñguä we-hunqä-tänji, Israitqä iqua qäyvä etanji, huizi iquau näññqä äwiminqenqä, awä maqñqä ätukqe. Awi, tiinjñqä ätukqe. Ämaqä naqä iqua, “Ämaqä huizi iinjä iqua, Israitqä igune enqä-pa epiyä” ändpqe, ii nyaqä wäunju imäkmqä äpätnqe, nämatqä hinññqä enqä-pa uwqä diñqä ätukqe. ³⁻⁵ Ne kuknuä tätqätanqanji, ämaqä quuvqä heqiyqäquanä imäkmminjuwä hñqua, neyaqä kuknuä qätä quwä wipñqä yäpä inqisa maqñqä äyapkuwi. Ämaqä iqua, ne Kraisi Jisasi Iquesa äñguä pmeqä iunji ämänäquvasäpu, ne wäunjuä-wiyqä hinññqä enqä-pa, Israitqä iquauqä suqä iqueqä yäpä iqi pmeqänqä qui inemäkmqä äwiññqe. Inäqe he quuvqe, kuknuä äñguä we-hunqä-tänjä naqä-qaku, he ae ämetqänjuwä iunqä eqiyqänqä nengnanji, iquauqä näññqä quanqä iunji, wänqäqäpu, “Äñguä ätqäüä-qe” mätkuä ikqe. Inji Talusi iqu, nyitä anä äpme, Grikä iquautanjä-qu eqäq-qe, ämaqä yoqä-tänjä iqua, iquenyqe, “He Israitqä-quneqä atqä-awäkauqä suqä dunji, iqueqä huiwi häuä ktäupiyä” mänatqä ikuwi.

⁶ Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä hinuä iqi, ämaqä yoqä-tänjä iqua, kuknuä nyi awä tquanqanji, hui-mända makunmäkäwquatqä ikuwi. (Ämaqä iquauñqe, nyi nqä-näunäñi, “Iqua yoqä-tänjuatiyä, ä yoqä maiquatiyä?” kñjuä pkäpkä mämetqänä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeucqä yocñqätä, hipenjuñqätä, kñjuä miqä, asänä iwäsäucqä Iquwi.)

⁷ Ämaqä iquautanji, yoqä naqä qonqä, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, iqua näññqä

tiinjä ekuwi. “Wäunüä Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique äwikqe, Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquau, kuknuä änguä we-hunqä-tänjinqä awä tquätñqeyqä. Ii wäunüä Goti Iqu Pitä ique, iqu Israitqä iquaunä awä tquätñqä, äwikqä-panjä asänänñiqä.”⁸ Goti Iqu, Pitä iquenji, iqu iqueqä wäunui, Israitqä iquauqä awä imä, änguä imäkätñqä yänjänäñqä iwimäkätñqenqe, iqua näñqä qänğanä ämakuwi. Itanğa hea tänğanji, nyi-pqe, ämaqä huiziu imäkmqe, Goti asä Iqu nyimäkätqätanji äqunquwi.⁹ Iqua Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nyi änguä i inyimäkqanqenqä näñqä ämapiyi, ne eeque naqä-hñqunä eatunqenqä, nyitä Banäpasi iquä, yeeqä äyekuwi. Nänguiqune ae eanitanji, tiinjä imäkatunqenqä ‘ññqä’ ätunqque. Banäpasi iquä nyitä, ye wäunui, Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquauä yäpä imä imäkäkätqätanquesi, iqua Israitqä iquauä awä imä imäkäkiqänqce.¹⁰ Inğanji iqua ye kuknuä hñqunä tiinjä äyatkuwi. “Qe Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä nätmätqä äki-äkiñqä äwa ipu, täqi äpmeñuwä iunji, hui mimäuqä yätamakqä vqanqinyqä.” Kuknuä iinj, ii nyi wäunüä qänaki imäkmqä kjuä indqänätanqä qäyunä äyatkuwi.

Poli iqu, Pitä iqu suqä quvqä imäkqanji, äkasuwä ätukqenqä

¹¹ Pitä iqu Andiyokä iu ae ätimäüä äpme, suqä quvqä imäkqanji, nyi iquenji äkasuwi, iqueqä hiñuä iqi jänänä ätukqe.¹² Tiinjä ätimäukqe. Pitä iqu änyä tii ätimäüä äpme, Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquatä buayä anä änaqäsmiñqe. Inäqe ämaqä Jemisi ique äväma äpkuwä hñqua, iqi timäuqanquwänğa, iqu ämaqä huiwä häuä ktäupñqä ätminuwä iquauñqä zä itä, quvqä imäkätä, huizi iquau äväma, buayä anä manqä, kiñänäñji ätqäukqe.¹³ Pitä iqu suqä kuknuinä tqe imäkqanğa, Israitqä iutanjä quuvqä heqiyqä huizi iqua, inä imäkuwi. Itanğa Banäpasi iqu, iqua iinj äyä iqanğä äqunäqe, iqueqä kjuä-pqe waqiyä uwqanji, inä imäkkqe.¹⁴ Inji nyi, iqua kuknuä änguä we-hunqä-tänjä naqä-qakuä iquenji, qänaki jänänä miqanğä äqunmitanji, eeqänänquauqä hiñuä iqisanji, Pitä iquenji, “Si Israitqetanukui qäyä eänä-qe, iutanjä maeqänänjä eänä, huiziqua enqä-panjä qäyunä pmetqätanğnä äkqänänjä. Inji si tänğanji, quvqä imäkätnä, huiziqua, Israitqä iquauqä suqe imäkpñqä dinqe, suñqä yänjä wqänätqänjinyä?” ätukqe.*

Jänänä eqänqe, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutanänji

¹⁵ Naqä-qaku, ne Israitqä iuta änanquwä iutanji, ne huizi quvqä imäkqä iqua enqä-panjä ma,[†] Israitqä qäyunänjä iquneyi.¹⁶ Inäqe ne tiinjinqä näñqce. Ämaqce, Goti Iqueqä hiñuä iqinj jänänänjä epu pmeqe, Mosisi iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä iqä iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutayi. Inji ne Israitqä qäyä eänä-qe, ne-pqe Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänju. Itanji Goti Iqu nenyqe, “Nqä ämaqä jänänänjuaeä-qe” kuknuä-suqä asä ique qänaknä itqätanqquä iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätanqatqä iuta tuänä. Ii tiinjä etanji. Goti Iqu ämaqä hñqenji, “Nqä ämaqä jänänänjuaeä-qe” kuknuä-suqä iu qänaknä itqätanqquä iuta, mätquä yänä. Aanqe.¹⁷ Ne Goti Iqueqä hiñuä iqinj, ämaqä jänänjä hiatunquänä, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, kuknuä-suqä iquenji qänaknä miqä iquque, Israitqä hñqua nenqe, “Suqä quvqä imäkquaiqä” kjuä indqänqanqppqe, iinjñqe ne, “Kraisi Jisasi Iqu Kiqä-kiuä suqä quvqe, yänänänqñqä imäkätñqä imäkqiyä” tatanquäta? Oee, Iqu iinj quati squäta imäkätñqe?¹⁸ Inji nyi suqä yäüä kiñganä qänaki imiñqä ae ävquatämäukqä iunji, anji a ämaqätätmä imäkkqe, ii nyi anji äpnasätmä anji ämätqä enqä-panji. Iinj imäkqä-säpi, Goti Iqueqä hiñuä iqinj, nyi suqä quvqä imäkqä-qunä etminji.¹⁹ Inäqe kuknuä-suqä iqesañji, nyi pizqä äpäkonmä äwomiñqe. Inji qänakñji, kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmeñqetanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi pmamqä ävämakqe.²⁰ Kraisi Iqu zä-huätati äunqce, ii nyi-pqä anä äpäkonqueä enqä-paniqä. Itanğa nyi häñä-pmeqä änyä-häñi ämakqe, ii Kraisi Iqu nyäqä yäpä-tämä häñä yqänä pmetanji, nyi häñi iuta äpmeñä. Itanji tänğanji, nyi qua täu äpmeñqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutanji. Iqu Qäqu, nyinyqä aanä kuapanä äwinyätä, Iqueqä häñä-pmeqe nyi anji indmetñqä, ävquatämäukqe.²¹ Ne ämaqä jänänänjä eatunqce, kuknuä-suqä yäüä iqesa etanqutqe, ii tiinjji. Kraisi Iqu äpäkonqce, nätmätqä hinginjñqä enqä-manjä eänä. Inäqe nätmätqä Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta nätapätñqe, nyi manjitä makitqäteqä iqämä.

* **2:14** Näñqñqä-tänjä iqua, kjuä huitanjä-huitanjä indqänätqänä. Poli iqueqä kuknuä, Pitä ique äwikqe, täqinyändanä, ä hiñqñqä 21 buñqätanä? [†] **2:15** Israitqä iqua kjuä tii indqänminjuwi. “Qu Israitqä iqunesanjä ma, huiziqua, Mosisi iqueqä kuknuä-suqä mämeqä ipiyitanji, eeqänänji quvqä imäkqä iquayi.”

3

Kukñuä-suqea qänaknä iqenqätä, Goti Iquenyä quuvqä heqiyqenqätä

¹ He ämaqä Galesiya pmeqä hinjüa pisqä asusuainä itqänjuwä iquenä, ne Jisasi Kraisi Iquenyä ämetquakqee, ii tiinji. He Iqu zä-huätatä äunätä äpäkonqanqee, hinjüa mäqunjuä ikuwä-qe, ii he Ique hinjüa äqunänä. Inäqee he hinjüa maqñqä ipñqee, hiyaqä hinjui, paaqä tqu äteqäwä? ² Nyi nätmätqä hñquenyqä yatñqä emqee, he awä dpu. He Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Äñguä Ique ämakuwi, ii kukñuä-suqä ique qänaknä ipiyä iuta ämakuwätanä, ä kukñuä äñguä ique ganä qätä äwiyäpu, quuvqä eqiyäpiyä iutatanä? Ii he quuvqä eqiyäpiyä iutanji. ³ He hinjüa pisqä asusuainä äänä itqänjü? He änyä-hänjü pmeñqee, Goti Iqueqä Dñä Iqu emäkqanqee ipäqäkuwä-qae, inji tängani, yqänä pmeñqee, hiqä yänänäqñqä iutanä qäpu imäkmäupñqätanä? ⁴ Hanjü-iqä eeqänänä i ämakuwiñqee, yätamäqä maeyqñqä ämakuwäta? He iinji, quatä-tänjü ämakuwiqä kñuä änyiyqi. ⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Äñguä änyä-qe etapätä, nätmätqä ämaqä mimäkqänänjü i imäkkqee, ii he kukñuä-suqä iu qänaknä iqanqewä iutandanä? Oee! Ii he kukñuä äñguä ique qätä äwiyäpu, ämepu, quuvqä eqäkuwä iutanji.

⁶ He Aprähämä, Israitqä iqueneqä awiqi kinqanänjü iquenyä kñuä indqämbu. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukñui tiinjü ätä. *“Aprähämä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyä quuvqä heqiyqanji, Iqu ‘Ämaqä jänänjueqä’ ätkqeqä”* äqänä.* ⁷ Iutanji, he näqñjü tiinjü hepñqee. Ämaqä Goti Iquenyä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, qu Aprähämä iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquayqä.† ⁸ Kinqanänqanji, Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä timäuniqä iu hinjüa äqunätä, Iqueqä bukä iunji, tiinjü äqäqee. *“Ämaqä huitanä-huitanji, Goti Iquenyä quuvqä heqiyqanqewänqanji, Iqu ‘ämaqä jänänänjü-qayqä’ tuänjueqä.”* Iinjü etanji, Iqu kukñuä äñguä iqu änyä matimäucänqaa, Aprähämä ique awä tii ätukqee. *“Sitani, Nyi ämaqä eeqäpnänji, äñguä iwimäkmniqeqä.”*‡ ⁹ Inji Aprähämä iqu quuvqä heqiyqanji, Goti Iqu iquenji äñguä iwimäkkqä-pañi, ämaqä tqu-tqu quuvqä eqiyqäqee, Iqu iquenjä-pqee, äñguä inä iwimäkänä.

¹⁰ Inäqee ämaqä hñqu, *“Nyi kukñuä-suqä iu qänaknä itmä iutanji, ämaqä jänänjunä himqänä”* kñuä indqänätñqä etanqutqee, Goti Iqu ique qui imäkänijee. Iinjü, Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanjuä tiinjü äqänä. *“Ämaqä hñqu, kukñuä-suqä eeqänänjü äqänänqä iunji, hiunji ique-iqueñi qänaknä miqä itñqee, Goti Iqu, ique qui imäkänijeeqä.”*§ ¹¹ Bukä iunji, tiinjü-pqä äqänä. *“Ämaqä quuvqä eqiyätñqä iqu, Goti Iqu, ‘Ämaqä jänänjueqä’ tquanqetani, hänjü äpmaka wätänä.”** Iutanji, ne näqñqä tii enju. Ämaqä hñqu jänänänjü timäutñqee, kukñuä-suqä iu qänaknä itqä iuta maeqä yänä. Aanqee. ¹² Ämaqä kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iqu, ii Goti Iquenyä quuvqä heqiyqä iuta hmanji. Ii nätmätqä iqueqee. Iinjü, Goti Iqueä bukä iunji, tuwanjuä tiinjü äqänä. *“Nyqä ämaqä jänänänjü iqu, quuvqä eqiyätqetani, hänjü pmeñqiyä.”*† ¹³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tuwanjuä tiinjü-pqee äqänä. *“Ämaqä tqu-tqu zä-huätati äunätqä iqu, Goti Iqu, ique qui imäkänijeeqä.”*‡ Inji, ämaqä-qune, kukñuä-suqä iu qänaknä miqä iqanqewa, Goti Iqu ne qui inemäkänijü iuta änetmetä, anqumä hänjü inequmuatätñqä iinjü, Kraisi Iqu, Goti Iqu, Ique qui imäkänijü-qu ekqee. ¹⁴ Kraisi Jisasi Iqu wäunjuä iinjü imäkkqee, ii kukñuä Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä ique, *“Äñguä ikimäkmqänä”* ätukqä iunji, ämaqä eeqänänjü iu äwimetñqeyi. Itanqaa iutanji, ne eeqänänji quuvqä eqiyqetani, Goti Iqu, *“Nyqä Dñi, äwimniqeqä”* ätkqee, ne Ique ämenä.

Goti Iqu, kukñuä hñquaqi guä ämäsäuekqenqä

¹⁵ Nyämaqäwä, nyi suqä neqä äpmenä itunqäwä iquesa ämetmä, kukñuä ktqä tiinjü etmqee. *“Ämaqä hñquaqi, nätmätqä hmbinyqä kukñuä ätäsinä, guä ämäsäuiyqee, ämaqä hñqu qui mimäkqänqä eä, änyä-hänjü hui masusueqänqee.”* Kukñuä Goti Iqu, Aprähämä ique ätukqä itänji, asänänji. ¹⁶ Itanqaa kinqanänji, Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä guä Aprähämä iquesä, itanqaa iquesanjä Hiätqä Iquesä ämäsäuekqee. Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanjuä, *“Iquesanjä hiätqä iquauä”* ätnä, ämaqä kuapanänqä maqñqä eä. Inäqee hñqunänqä, *“Iquesanjä Hiätqä Iqueä”* äqänä. Ii Kraisi Iquvi. ¹⁷ Kukñuä nyi tä ätqä iqu, kiqä qakui tiinjü. Goti Iqu kukñuä gue, Aprähämä iquä ganä ämäsäuekqä etanqiyi. Inji quväukuä 430 ae äpäwqanqanji, kukñuä-suqä iqu, qänaki ätimäukqee. Iqu iinjü ikqä-qae, Goti Hanjuwä Iqu, kinqanänqanqaa kukñuä ätätä guä ämäsäuekqä

* 3:6 Ipäqäqä 15:6 † 3:7 Israitqä iqua, “Ne Aprähämä iqueqä ymeqä-quneyqä” ätmijuiwi. Jonä 8:33. ‡ 3:8

Ipäqäqä 12:3; 18:18; 22:18 § 3:10 Kukñuä-suqä 27:26 * 3:11 Hapakukä 2:4 † 3:12 Hiqäva-imäkkqä 18:5

‡ 3:13 Kukñuä-suqä 21:23

iunji, huätä mewemäuqä yänä. Oee. ¹⁸ Inji ne, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, ne ämeniqunquä näwinyä ioktäumäkekqä äwinqä iunji, kuknuä-suqä iqueni, a yqänä äqätanä, iuta meniqunquä etanqutqe, ii ne Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsäuekqä iuta mämeqänqä qnqanä ämeyequ. Inäqce Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta, Aprähämä iqueni, “Nyi nätmatqä ängui äktapmniqeqä” ätuätä, guä ämäsäuekqeyi.

¹⁹ Injä etanqutqe, kuknuä-suqe, sujqä äwi? Goti Hanjuwä Iqu iqueni, ämaqe suqä quvqä imäkätqätanquwitani, ämaekqe. Aprähämä iquesa Hiätqä, Goti Hanjuwä Iqu, ängua wimäkätjqä kuknuä guä ämäsäuekqä Iqu, ätnänäqi timäuqanqanqe, yakuinä ämaekqe. Kuknuä-suqä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, ynaunjqä iquau vqanqa, iqua ämepu, ämaqä awä iqi ätqäuminjqä ique^S äwikuwi. ²⁰ Ämaqä awä iqi ätqäucä iqueqä wäunui, hjquaquiyqä kjuä indqänqe, naqä-hjqunä wimäkätjqeyi. Inäqce Goti Iqu, Aprähämä ique kuknuä guä ämäsäuetäqanqani, Iqu hjque mäwqä, Kiqä-kiuä imäkätä ekqe.

²¹ Kinganäni, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kuknuä guä eeqänänä ämäsäuekqä iquauñi, mändi äkittqiyätä, kuknuä-suqä iqueni yanänäqanqänänä imäkqäta? Aanqe. Kuknuä-suqä, Iqu änatapqce, hänä-pmeqä nätapqä-säpi, inji ne suqä ique qänaknä itanä iutani, Goti Iqueqä ämaqä jänänänä hiataninji. ²² Inäqce Goti Hanjuwä Iqueqä buki, näqnjqä tii äyä änatapä. “*Suqä quvqä imäkänqce, ämaqä eeqänänä im-imnä iu guä äqiyänänä.*”^{*} Iutani, kuknuä guä ämäsanä äwinqä iu meqänqe, ämaqe Jisasi Kraisi Iquenyqänä quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänquwä iuta mapnä.

²³ Suqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqänjqä iqu matimäuqanqani, kuknuä-suqä iqu, ne guä enqä-ma äpakänä änaqiyäminjqe. Inji kiqä hea qäyunäni ätnänäqi timäuqanqanqe, ne guä enqä-pa äpmaminjqe. ²⁴ Ga ne Iquenyqä quuvqä heqiyqetani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä jänänänä hiatunquä dijqce, kuknuä-suqä iqu, neqä ämäneyqä enqä-panä eä, Kraisi Iqutä näquatämäutjqä ämäneminjqe. ²⁵ Inji tängani, hiunji ne quuvqä heqiyatunqä iqu, ae ätimäuqä-qae, neqä ämäneyqä yäuä iqueqä yäpä iqini, anqi mäpmeqä.

²⁶ Quuvqä eqiyätqänquwitani, he eeqänänquenä Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä qe eqä. ²⁷ Qokä-apäkä asnä ämepu, Kraisi Iqutä ämuänqänquwä iquenä, he Iqueni gquä quäuqä enqä-pa ae ämipnquwi. ²⁸ Tiiñi miwäsäunqänqe. Tqu Israitqä-quvqä, ä tqu Grikä-quvqä. Itanqa tqu wäunquä-wiyqä hinginqä-quvqä, ä tqu huiziqueqä yäpä iqi mäpmeqä kiuänä pmeqä-quvqä. Itanqa tqu qokä-quvqä, ä tqu apäkä-quvqä. Ii he eeqänänäni, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, naqä-hjqunä epiyitanji. ²⁹ Inji he tängani Kraisi Iqueqä-quenä eänuwi, ii he Aprähämä iqueqä ymeqä-quenä ätimäupu, Goti Iqu, “Nyi äwimniqeqä” ätätä kuknuä guä ämäsäuekqä iunji, nätmatqe, heqä himänätjqce, ämapnä.

4

Kaniqueqätä, ymeqä iqueqätä, suqenqä

¹ Nätmatqä meqänqä ätqä iunqe, nyi tiinjä etmqe. “Kanä hjqqu ymeqä-tänjä enqe, ymeqä iqu kanmä nätmatqä eeqänänäni, iqueqänä wimänänäiqe. Itanqi iqu, ymeqä wänqä äpmeqänqani, nätmatqä-tänjä-qu eäqä-qe, iqu kaniqueqä wäunquä-wiyqä iqua enqä-pa pmetänäiqe. ² Iqu hiunji kaniqu ae ätekqä iqu timäuqanqanqä hinuä äqänä, ämaqä ique miqä iqueqätä, iqueqä nätmatqä miqä iqueqätä, yäpä iqinyä pmetänä. ³ Ne-pqe asänänäni, ymeqä wänqä enqä-pa äpmenä, suqä qua täutanä iquauqä yäpä iqi äpmaminjqe. ⁴ Inji hiunji qäyunänäni iqu eqanqani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni ändowatämepkqe. Iqueni, apäkä ne enqä-manä ii änyueqanqa, Iqu Israitqä iquauqä suqä iunji, yäpä iqi äpmaminjqe. ⁵ Iqu iinjä ikqe, ii ne ämaqä kuknuä-suqä iqueqä ämäneyqä yäpä iqi äpmenquä igune, mbqä neyämetsqätä, itanqa Iqueqä ymeqä naqä-qakuä hiatunquätänäni. ⁶ Inji tängani, he Goti Iqueqä ymeqänä ae äpmeqanquwitani, Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueqä Dñi, heyaqä äwqä yäpä imä äpmuatekqe. Itanqa Dñä Iqu, ii Qäqu Kanmqä tääqce, ‘Apä-qä’ ätätjqä Iquwi. ⁷ Iutani he wäunquä-wiyqä hinginqä mäpmeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmenä. He iinjä äpmenquwi, Iqu Iqueqä nätmatqä ängua eeqänänäni etapänä.”

Poli iqu, qunqä huäqä wunqanqi, qundqändqä iminqenqä

⁸ Hiñuiqänänäni, he Goti Hanjuwä Iquenyqä maqnjqä epiyä iutani, nätmatqä Goti Iqu-tänjä asänänäni hma etanquwä iquauqä wäunquä-wiyqä äyä äpmaminquwi. ⁹ Inäqce tängani, he Goti Iquenyqce näqnjqä etanguwä qenä-qe, Iqueqä henyqä näqnjqä eänqe,

^S 3:19 Mosis iqu, Goti Hanjuwä iqueqätä Israitqä iquauqätä awä iqi ätqäuminjqe.

^{*} 3:22 Apqä Bukä 14:3; Romä 3:9-19

heyaqä iunji ämâwqätâuä. Inji he tuwänggi qanä äwäpu, suqä yänänäqñqä maeqä epu, yätamäqkä meyyä iquau wimapñqe, sunqä anji äwqä? He iquauqä wäunjuä-wiyqä anjumä hepñqä heñganjitana? Oee, änä mäwqä iqi. ¹⁰ He suqä, hiunji naqänänä huitanä-huitanä iquauñi, aquväqñqanjanji, tuwä mäwiyqä, qänaknä iqä-queenji. ¹¹ He iinj itqätanjuwitanji, nyi wäunjuä yätamäqkä hemqä imäkminñqe, yuuwä tänätqä knjuä niyiqanji, henyqä qundqändqä kuapanä iqä.

¹² Nyämaqäüä, nyi kukjuä tä etqäqe, “Nyi nqä-näüñji suqä yäüä iunji ävquatämäutmä he enqä-pa äpmeñqe, he-pqe nyi enqä-panä pmapiyâ” etqä. He nyinji quvqä mindueqä ma ikuwi. ¹³ Nyi täñä-yaqä huitanä hñqu inyimäkätqätangi, hiunji kinjanänä ique emetmä, kukjuä äñguä we-hunqä-tänä ique awä etkqä iñqe, he knji yqänä ämeñä? ¹⁴ Täñä-yaqä nqä huiwä tätutanji, he hanä-iqä naqänänä äyâ etapminñqe. Inäqe he nyinji, tuwä manundmäuqä pa ipu, itanğa nyinyqä qäqiqi äpâpu anä pmeqänñqe, enyqä miqä äyâ iminjuwi. He nyi indmepiyänjanji, Goti Hanjuwä Iqueqä ynaunjuqä hñque itmapqä-pa, ä Kraisi Jisasi Ique itmapqä-pa äyâ indmakuwi. ¹⁵ He nyi änyä ti indmepiyänjanji, aquvänä ipu indmakuwä-qe, ga täñganji hiqä aquvänä iqä iqu, äknji äweqäwe? Nyi naqä-qakuä tii etqä. “Inganji, he nyinyqä yeeqä ipiyitanji, nätmätqä äsque-äsquenyqä nyi äwa iqanqce, yätamäqkä äyâ änyiminjuwi. Nyi ‘He heqä hiñji qäquaqe ätqopu dappiyâ’ etqä-säpi, he ‘oyeqä’ mandqä äñpñinji.” ¹⁶ Inji nyi kukjuä äñguä we-hunqä-tänä iutanä naqä-qakuä ique ämetmä awä etkqeutani, he nyinji, himä-wiunqä enqä-panä-qunä äñqänjuwäta?

¹⁷ Ämaqä huizi, kukjuä-suqä iunqä ämetquetqänjuwä iqua, he yätamäqkä qäyunänji maiyqä ipu, he quñi yeeqä wipñqä diñqänä, kukjuä aowä dinä etätqänä. Suqä iinji, ii he nyi-tänä qäqiqinji mapqänqä, änanandumäkäqe, suqä iqua imäkqanjuwä iu, qänaknä vqäpñqä emäkätqänä. ¹⁸ Ämaqä hñqua, hui-mända yätamäqkä wipñqä yänä äqänätqänjuwi, iqua yätamäqkä qäyunänji vqanqñqe, ii äñgui. Mä iinji, nyi hesä anä pmetanqndqä-qe, ä mäpmetanqndqä-qe, he qäyâ imäkqäpñqe. ¹⁹ Nqä ymeqä isuenä, nyi nqä huiwi tmi-tmiqä anjumä tä ämeqätä, ii apäkä hñqu ymeqä nyuätñqänä tmi-tmiqä naqänänä ämeqä-panä iinj ämeqä. Ii quati tiinj etanjiyi. He suqä Kraisi Iqu imäkätñqä-pa imäkäpu, Iqutä asänänä epñqä nyinjanjiyi. ²⁰ Nyi henyqe, “Yätamäqkä äänä wimqä” tiyâ knjuä ämetmä, qundqändqä kuapanä iqä. Iutanji, nyi hesä anä äpmetmä, kukjuä äñgui hui anjumä etätmä, yänänäqñqä emäkqenñqe, aanä kiinj änyinätñqe.

Aprähämä iqueqä apäkä iuaquinqä

²¹ Ämaqä kukjuä-suqä iu qänaknä iqänqä enyätñqä iquenä, nyi yatñqä hñqu hemqe. Kukjuä-suqä iunji, tuwanjuä äänä äqänänä tqanğä, qätä äwiyätqänjuwi? ²² Kukjuä-suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqä iunji, tuwanjui tiñä äqänä. Aprähämä iqu ymeqä hñquaq-tänueqä. Hñqu apäkä wäunjuä-wiyqä hiñginqä, Hekaiyqä iqueqä. Itanğa hñquququ, iqueqä apäkä, huiuqä yäpâ iqi mäpmeqä-pqä iinyqä, Serayqä iqueqä. ²³ Apäkä wäunjuä-wiyqä hiñginqä iisanä ekqä iqu, qokä-apäkiuqä äwinqä iutanji. Itanğa apäkä huiuqä yäpâ imä mäpmeqä enqä iisa ekqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä imäuetä, kukjuä guä ämäsäueqä iutanji.

²⁴ Apäkä iuaqu, Goti Iqueqä kukjuä guä ämäsanänjiyâ iuaquvi. Apäkä Hekai atäunjui, kukjuä gue, Goti Iqu Mosisi iqutä, qoqonä Säna iu ämäsäueqä iunqä eä. Itanğa kukjuä guä ämäsanänqä iu yäpâ iqi äpmetqänjuwä iqua, eeqäpnä wäunjuä-wiyqä hiñginqänänä iquayi. ²⁵ Inji Hekai, qoqonä Säna, qua naqä Arepiya iu-pqenqä atäunjuä enqä iiyi. Ii atäunjui, Jerusälemä täñğa qua täu äwinqä-pqä iinyqä eä. Itanğa ämaqä Jerusälemä iu äpmeñjuwi, eeqäpnä kukjuä-suqä iu qänaknä ipu, wäunjuä-wiyqä hiñginqänä äpmeñä. ²⁶ Inäqe anä-himqä Jerusälemä huiziqu, ii qäkuuä haqä yätu äwi, Serai enqä-pa, huiziquaqä yäpâ iqi mäwiqä eä. Itanğa ii quuvqä eqiyätunquä iqueneqä nipiayi. ²⁷ Iinqe, Goti Iqueqä kukjuä iunji, tuwanjuä tii äqänä.

*“Apäkä ymeqä maunjuqñqä qokitqä enä iiki, si yeeqänä iqanğinyä. Si iinji miqä itnä, tmi-tmiqe mämeqä isñqä iiki, yeeqätä ävautnä, apqä tqanğinyä. Iinji sunqe? Apäkä qokä-tänji ymeqä kuapä-tänä qenä-qe, apäkä qokiqu ävämetqä ii, huizini ämâwqätâuä, aanä kuapänänä-tänji etänä.”**

²⁸ Nyämaqäüä, täñganji he Aisakä iqutänji asänänä enä. Iqutä, hesä, Goti Iqu kukjuä guä ämäsäueqä iutanji, Iqueqä ymeqä iquenji. ²⁹ Inganji ymeqä qäquaqe ae eyitanji, ymeqä qokä-apäkiuqä äwinqä iuta ekqä iqu, ymeqä Dñä Äñguä Iqueqä yänänäqñqä

* 4:27 Asayä 54:1. Asayä iqu, Jerusälemänqä ätkqe. Poli iqu täqinji, Aprähämä iqu Serai ävämetä, Hekainyqä äukqanjanqä ätätä äqiyätqäüä.

iuta ekqä iqueni, quvqä ämotquakqe. Quvqä iini, tänganä-pqe yqänä äwi. Kuknuä-suqä yäpä iqä äpmejuwä iqua, quuvqä eqiyätunquä iquene, quvqä ämänätquetqänä. ³⁰ Iinqe Goti Iqueä bukä iunji änäännyä äqänä? Ti äqänänä ätqä.

“Apäkä wäunüä-wiyqä hinginqä iisä, iyyqä ymeqä iqtäni, huätä dowatiyä. Apäkä iinnyqä ymeqä-qtä, apäkä huiwä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymeqä-qtäni, kanmqä nätmätqä eeqäpnäni, miwäsäuwä iyinqeä.”†

³¹ Nyämaqäüä, iutani, ne apäkä wäunüä-wiyqä hinginqä iyyqä ymequne maeqä enju. Apäkä huiwä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymequne enju.

5

¹ Kraisi Iqu ne kuknuä-suqä iu yäpä iqi guä enqä-ma pmetanqu huätä änequtäütä, hingi Iqtänä pmetatunquä inemäkkqe. Itanqa hiqä-hiuäni, he kuknuä-suqä iuqä yäpä iqi wäunüä-wiyqä hinginqe angumä pmeqänqe, yänänäqngqä tqäupu.

Goti Iqueä qeqä imänqe, mäwameqenqä

² Poli iqunä, nyi kuknuä tä etmqä iqäqä tqueni, qätä änguanä nyipu. He ämaqä jänänänä timäupnqe, ämaqä hñqua heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupnqänä hiñuinä qumbnqä sätäti, ii tiinji. Kraisi Iqu wäunüä ae imäkkqä iunji, yätamakqä maiyqä yänä. ³ Nyi angumä tii etqä. “Ämaqä hñqua, heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupnqänä hiñuinä äqunquwi, ii tiinji. He kuknuä-suqä eeqänänä iunji, qänaknä iqa uwqänqä iunqeyi.” ⁴ Ämaqä hñquki, si kuknuä-suqä iunji qänaknä itnitanji, Goti Iqu, “Ämaqä jänänueä” ktqngqä äkinyätngqe, ii tiinji. Kraisi Iqtäni qnqanä enätinä, Goti Iqueä qeqä imänqeta nätmätqä hingi ävätngqä iunji, qe ävämenyä. ⁵ Nyi ii ätqe, tiinjä etanqiyi. Goti Iqueä Dñä Iqueä yänänäqngqetani, Iquenyqä quuvqä jänänä eqiyätanä, neqä knuä indqänqä imni, Iqu jänänänä nemäkätnqä iunqä hiñuä äqänanä äpmenä etanqä, ätqä. ⁶ Inji ämaqä hñqu, Kraisi Jisasi Iqtä ämuänqngqe, suqä huiwä häuä ktäunqä iqtä, häuä maktäunqä iqtäni, nätmätqä hinginqä enqä-panä wänä. Injqe hñqu, quuvqä eqiyätäqä iutani, suqä ämaqä huiziuñqä äwinqä iqueni, a yänänäqngqä ämaqätqe, ii nätmätqä naqä-qakuänäni äyüwä.

⁷ He änguanä iqa äpätqänuwi, tängani heyaqä himä heqanquwä iqini, kuknuä naqä-qakui hii eyäwqatätngqä hiñuinä mäqunquä ipnqe, hoptäwi tqu heyqanqikä? ⁸ He nätmätqä knuä indqänqä quvqä iuta timäupnqenqä qänaknä i iquwi, ii Goti He tääqä etätmetngqä Iquesa hmanji. ⁹ Bretqä imäkkqenqä knuä indqämbu. Si buayä iinji naqänänä timäutngqä kingangutqe, nätmätqä naqänänä imäkkqe, wänqäpu pnjä ämäuesqe, qo aanä naqänänä äväunä. Ii enqä-panji, kuknuä quvqä wänqänänä ipu, naqänänä imänätä, ämaqeuqä quämä pmeqä, qu imäkänä. ¹⁰ Nyi knuä tiinji yänänäqngqä indqänqä. “Naqä Iqu qu yätamakqä vqanquti, knuä indqänqe, hui-mändä mindqänqä ipnqäüä.” Injqe, ämaqä heqä knuä ängüä iu qu emäkkqä iquenyqe, nyi maqngqä eämä-qe, “Iqu iqueqä quvqä ii imäkkqänqä kimanji, hanä-iqä menqiyä” ätqä.

¹¹ Nyämaqäüä, nyi suqä huiwä häuä ktäunqänqä iqu änguanänä äqunätmä, kuknuä awi iinqä tqä-säpi, inji qu hanä-iqä äpakä tiinji, sunqä ändapqa pätqänä? Inji nyi kuknuä awi, suqä iquenyqä tätqäqä-qunä-säpi, qu kuknui zä-huätati iquenqe, äkasuwä matqä ipu, hanä-iqä mändapqä itqäpninji. ¹² Ämaqä huiwä häuä ktäunqänqä etäpu, hiqä knui qui emäkkätqänuä iquauñqe, quwqä huiwinä häuä maktäuwä pa ipu, kiqä häukuä-pqe, qäsä yimäpnqä änyinji.

Suqe, huiwä iqueqätä, Dñä Ängüä Iqueqätä imäkkqenqä

¹³ Nyämaqäüä, he kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä hiätppnqä dinqe, Goti Iqu tääqä ae etätmakqe. Inji he suqä iqueqä yäpä-imä mäpmeqä ipiyä-qae, hiqä enqä dunä hingi mimäkkäkiñqe. Injqe, Goti Iqueqä ämaqä iquauñqä kiinjä enyätä, quwqä wäunüä-wiyqä pmetpnqe. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä hñqu, “Si tqä-täunqä äkinyänqä-panji, sitä qäqiqi äpmejuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätngqänäni.”* Si ique qänaknä itqäni, kuknuä-suqä huiziquauñqä-pqe, qänaki inä itqänä. ¹⁵ Injqe hiqä-hiuä qui mimäknqä ipnqä dinqe, äkasuwä mäpätngqeyqä ipu, kuknuä mäkä maqäyonqä iqäpnqe.

¹⁶ Nyi ii tiinjqä etqä. Hiqä huiwi quvqä imäkkqänqä äwinyätngqä iu, qänaknä miqä ipnqe, Dñä Ängüä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä ipu, pmetanqpiyä. ¹⁷ Ne näqngqä äyä etqänju. Huiwä iqueqä äwinqeqe, Dñä Ängüä Ique päsättqämätä iqanqa, ga Dñä Ängüä Iqu, huiwä ique päsättqämätä itqäüä. Iutani, iquaqu mäkä-hunqä pmetanqiyitani, hiqä hñjua-hñjua imäkanä-tpu ipiyä iunji, mimäkkqä itqänä. ¹⁸ Injqe he Dñä Ängüä Iqu

† 4:30 Ipäqäqä 21:10 * 5:14 Hiqäva-imäkkqä 19:18

emäqanqäqä iunä qänaknä iquwi, ii tiinji. He kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iqä.

¹⁹ Suqä, huiwä iqueqä äwiñqeuta ätimäutñqenqä näqñqä äyā etqänju. Iqua tiinji. Suqä qanä hinqi ikiqä, suqä kiyä mätqä huizi imäqkä, suqä quvqä imäqkäñqä äwqä maqänä ävauqeyi. ²⁰ Ita, goti quanqä iquau qonä woktäuqä, paaqä häsuäwä huitañä-huitañä imäqkä, mäkä-hunqä imäkñqäñqä, kuknuä mäkä-hunqä, himä qui maqänä imäqkä, wiuñqä äpakä ikiqä, huiuqä nätmätqenqä qeqä tqüä, quwqä-quwänqänä äwiñqä, äkasuwä ätnäpiyitanj iväqñqäñqä. ²¹ Itanqa ämaqä äñguä pmetanquwä iquauñqä äwqä quvqä hinqi imäqkäñqä, wainqä-eqä yänänäñqä ñqäñqä, yeewä iqä iu suqä quvqänä imäqkäñqä, itanqa suqä huitañä-huitañä huizi isua-pqe inä imäqkäñqä ätqä. Inj nji qänqanä ae etqä imñi, anqumä tiñj etqä. “Ämaqä, suqä eeqänänj nji tä etqä tqauu imäkmitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, Iqutä anä mapmeqä ipnuwiqä.”

²² Inäqä Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, ne inemäqanqgetanji, suqä tiinji imäqquatunqä. Ämaqä huizi iunqä aañä kuapanä wiñqäñqä, yeeqänä iqänqä, äwqä hanjuinä inqä pmeqäñqä, äwqä tnäñi maqänä mimäqkä iqänqä, ämaqä yätamäqkä vqäñqä, suqä äñguinqä ämotqeqäñqä, itanqa kuknuä ätätänä qäyunä imäqkäñqä.

²³ Itanqa quami qeiqinyä pmeqäñqä, neqä-neuä äñguänä minqäñqä. Inj kuknuä-suqä iutanä hñqu, suqä äñguä tqauuni, pmua imäqkäñqä, aañqä. ²⁴ Qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqueqänä ae enjuwi, qu suqä huiwä iqueqä äwiñqeuta ätimäutñqä, zä-huätati äuepiyitanji, qäpu ae ekuwi.

²⁵ Ne häñä äpmeñqä, Dñä Äñguä Iquesa äpmeñqu-qae, qanji, Iqueqä äwiñqä iunä uwquatunquänänji. ²⁶ Inj ne quikuä ptqä äqänätänä, yoqä haqä mämamäunqä yatunqä. Neqä-neuänji, quvqä itquatnätänä, mäkänqä minqä pa iquatunqä. Itanqa hñquauqä äñguä äpmeñquwä iunqä, äwqä quvqä hinqi mimäqkä pa iquatunqä.

6

Suqä yätamäqä inqenqä

¹ Nyämaqäüä, heyämaqä hesanj hñqu suqä quvqä äyā imäqkäñgi äqunänjuwi, Dñä Äñguä Iqu he naqä yäüä ae emäqkä iqunenä, ämaqä quvqä iinj imäqkä imeñji, yätamäqä qeiqinyä äväpu, jänä iwimäknñqä. Itanji yamwiqe, he-pqe inä emeqä dinqä, äñguänä mimbu. ² Heyämaqä hñqua hanjä-iqä äki-äki ämequwi, he heqänä imäkmbu, yätamäqä imbnqä. Inj he iinj imäkquwi, ii Kraisi Iqueä suqeunji, qänaknä qäyunä iqä. ³ Ämaqä yoqä maeqä hñqu, “Nji yoqä naqä-tänjunqä” knuä indqänätñqä iqu, ämaqä naqä-qakuä-qu ma, iqueqä-käuä quanqä imäkñgi. ⁴ Ämaqä hñqunä-hñqunäñji, iqu iqueqä wäunjuä imäkätäqä iunji, ‘Äñguä imäkqändiyä, ä quvqä imäkqändiyä’ täqe, kiuä ganä iwäsänätñqä. Inj äñguä enqä, iuta aquvanä ipñqä. Hñquququauqä di, ‘Äänä imäkätqätpiyä’ tpu, hñjuä ämäqunäpu, miwäsäuqä ipñqä. ⁵ Ii tiinj etanqiyi. Ämaqä hñqunä-hñqunä, iqueqä wäunjuä-tänji. Wäunjuä ique qäyunä imäkätñqä, ii kiqe.

⁶ Ämaqä hñqu, Jisasi Iqueä kukñuñqä näqñqä etapqanqutqä, heqä nätmätqä äñguä äänä ämeñuwitani, hui yätamäqä wipñqänänji.

Ymisanj vowä äqutäpu äptqenqä

⁷ He hiqä-hiuä hñji-hñji imäknäpu, ‘Ne iinj Goti Ique itquequnä’ knuä heyäti. Hmanji, he iinj äänä mimäqkä ipnä. Tiinj ää. Hñqu kiqä wäunjuä iunji, ymisanj uwqä wovi äkitanjä äki äqutätqä enqä, kiqä häukui, qäyutanjinä wiqanquti ämetä guänä. ⁸ Ämaqä hñqu, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqä, zä-häukuä quvqä äwiqä-panj iinj etä, qui hämänä imäknäñqä. Inäqä iqu, Dñä Äñguä Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqä, inj zä-häukuä äñguä äwiqä-mañi, iquesanji, iqueqä häñj hea ique-ique pmeqe ämeniqä. ⁹ Itanji ne suqä äñgui imäkqäñqä, enyqä miqä iquatunquänänji. Inj Goti Iqu, Iqueqä hea qäyunä ätimäutqanqä, ne enyqä miqä imitätqä, ymisanj äñguä ämequä-panji, ämeniqä. ¹⁰ Itanji ne ämaqä hui, ique yätamäqä vqenqä wiñqanji äqunqä, yipäqñqenä miqä, hämänä vquatunqä. Itanqa neqä Jisasi Iquenyqä quvqä anä eqiyätunquä iquauñi, ne yänj äqänänä yätamäqä vquatunqä.

Huiwä häuä ktäunqätä, maktäunqätänji, hinqinqä enqä-panjiqä

11 Nyi henyqä tuwanuä ätnämäuqä iqueni, yäpakä mäñiñi tuwanuä naqänänjä-quani,* ñqä hipaitä äqiyqe.

12 He qätä äñguänä nyipiyä. Ämaqä hiqä huiwi häuä ktäunqänqä kiquätmä eyätqänjuwä iqua, “Ne Kraisi Iqueqä zä-huätatiñqä awä ätuätunquä iutani, hanjä-iqä metunqque mänenqanqiyqä” knuä vqanqi, ämaqä huizindi, qunqä yeeqä wipñqä diñqä, i eyätqänäuä. 13 Ämaqä iinjä iqua, huiwä yuunquä-tänjä qäyä epu, kuknuä-suqeuñi qänaknäñi miqä itqänäuä. Iqua heyaqä huiwi häuä hinginä ektäupiyä iuta, ämaqeuqä hinjä iqiñi, yoqä naqä mapñqä äwinyätqänä. 14 Nqä-näuäñi, nyi ñqä yoqetä, ä ämaqä hñqueqetä, haqä mämaeqä itmä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä zä-huätatiñqänä aquvänä itmä, Iqueqä yoqenä haqeqä mamäuqämqe. Kraisi Iqu, zä-huätati äunätä äpäkonätäqetani, nyi nätmätqä qua täutani, hinginqä enqä-panjä äqunqque. Itanqa, qua täutanä iquauqä hinjä iqiñi, nyi ämaqä hinginqqunqä. 15 Itanqa suqä huiwä häuä ktäunqä iqtä, ä häuä maktäunqä iqtäñi, ii nätmätqä hinginqä enqä-paniqä. Ne Goti Iquesa häñä-pmeqä änyä-häñi ämetunqque, ii nätmätqä naqänänji äyuwä.

16 Ämaqä äkisqu-äkisqu, nätmätqä naqänänjä ii a äqätpu, qänaknä itqänjuwä iqua, Naqä Iqu, quwqä äwqä hanjä imbnqä iwimäkätä, Iqueqä qeqä-imänqeta, qeiqinyä iwitquequätñqä änyinçiyä. Iqua Goti Iqueqä ämaqä Israitqä naqä-qakuä iquayi.

17 Nyaqä kuknuä yäpaki tiinjqä. Ämaqä nyi ñqä huiwä täu yuunquä ae ändapätqänjuwi, ii Jisasi Iqueqä wäunjuä-wiyqä-qunä etanqçenqä ämotquenä. I etanqi, ämaqä hñqu nyi hanjä-iqä anqumä dapqanqque, manyinçqiyä. 18 Nqä nyämaqäuä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, hiqä quuvqe, anqquä hinqi emäkquätñqä änyinçiyä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

* 6:11 Kuknuä tque, Poli iqu kiqä-kiuä äqäkqe. Hitunjuita tqinyqe, iqueqä yätamäkqä vqä hñqu Poli iqueqä kuknuä äqäkqe. Näqñqä-tänjä hñqua knui, Poli iqueqä hinji quvqä etanqi, tuwanuä naqänänjä-quau äqäkqeqä, indqänätqänä.

Tuwanuä, Poli iqu Epäsäsi pmeqä iquauŋqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hiŋuiqänä iquvi

Tuwanuä Poli iqu äqäkqä tqueqä quati, tiinji. Goti Iqueqä äwiŋqe, Iqu nätmatqä qäukuä yätutanitä, qua iutanitä eeqänäni, Kraisi Iquesa aquvä äqiyätä, Kraisi Iqu nätmatqä eeqänänä iuqä Nyuänä Naqä-qakuä-qu hetŋqä iwimäkätŋqä iinqe. (1:10 hiŋuä qundŋqä.) Itanji, Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu ävauqumuatätä, qu Kraisi Iqutä anä muäŋmbŋqä iwimäkätŋqä äwiŋgiyä.

Kiŋganäni, Poli iqu tuwanuä iunji, Goti Iqu ämaqeunqä qeqä ätumuäkätä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanŋpqa iqua naqä-hŋqunä epu, hueqä-himqä hŋquesanä enqä-panä iwimäkätŋqenqe, kuapänä ätätä äqäkqe. Kraisi Jisasi Iqueqä wänuuä iutanji, Goti Iqu qokä-apäkä iu aŋgumä itmenä. Itanŋa, Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä-pa, quŋi aŋguänänä itqueniŋenqä näqŋqä mapŋqe, Iqueqä Dŋä Äŋguä Ique ävanä. (1:14 hiŋuä qundŋqä.) Itanji huizi, Poli iqu tiinŋ ätätä äqäkqe. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqe ämepu, Iqutä anä ämuäŋnänuäwä iqua, äwqä naqä-hŋqunä imbu, Goti Iqueqä suqä iunä qänaki iqäpŋqeqä.

Tuwanuä täuŋi, qokä-apäkä iqua, Kraisi Iqutä anä ämuäŋnäpu, naqä-hŋqunä enjuwiŋqä ätnänä iqi motquetŋqe, Poli iqu kuknuä ktqä hŋquaqui-hŋqe ätukqe. Ktqä kiŋganäni, Goti Iqueqä qokä-apäki, anä kiuänänä hŋqu enqä-panä etanŋi, Kraisi Iqu anä-siyandqä enqä-ma ätqäüä (2:19-22). Ktqä huizi, Goti Iqueqä qokä-apäki, ämaqä kiuänänä hŋqueqä huiwä enqä-panä etanŋi, Kraisi Iqu huiwä iqueqä nyuänä-qeqä (4:1-16). Ktqä yäpaki, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu apäkä hui enqä-panä etanŋi, Kraisi Iqu, apäkä iyyqä qokiqu enqä-paniqä (5:22-32).

Inji tuwanuä täuŋi, nätmatqä äŋgui, Goti Iqu Iqueqä ämaqeu iwimäkäninŋä wiŋganŋqenqe, ne hiŋuä aŋguänä äyä äqunänunä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiŋqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu Iqueqä kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquŋji. Nyi tuwanuä tä, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä epu, anä-himqä Epäsäsi iu äpmapu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuäŋmbu, Iquenyqä quuvqä äpakänä eqiyätqänuäwä iquenyqä äqiyqä. ² Goti Hanjuwä Apiqutä, itanŋa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta aŋguä etapäsinyä, heqä äwqe hanjuä imbu pmetpŋqä emäkqinyä.

Goti Iqu, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwiŋuwi, änatapqenqä

³ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäutanä, aŋguä iwimäkquanä. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänji. Iqu Kraisi Iqutä ämuäŋnänqetanji, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwiŋuwi, neyaqä quuvqä du aŋguä inemäkquätŋqä, änatapätqäüä. ⁴ Iqu qäukuä qua mimäkqänŋa, ne Kraisi Iqutä ämuäŋnäninŋä diŋqe, atänuä äe inaikqe. Iqu iinä imäkkqe, ii ne Iqueqä ämaqänä eanä, Iqueqä hiŋuä iŋiŋi, suqä quvqä-tänä maeqä, jänänänä pmetaninŋuä diŋqeyi. ⁵ Iqu nenyqä aanä kiinŋ äwinyätäqä duta, kiŋganä atänuä äe ätänaikqe. Quati tiinji. Jisasi Kraisi Iqu wänuuä imäkäniqä iuta, Iqueqä ymeqänä naqä-qakuä eanä pmeqänqe. Goti Iqu iinä imäkkqe, ii Iqueqä yeeqä inqeutatä, Iqueqä äwiŋqeutatänji. ⁶ Iqueqä Ymeqä, Iqu aanä kiinŋ äwinyänqä Iquesanji, Iqu Iqueqä qeqä imänqeta hiŋgi vqe, ne äe änatapqqe. Ii naqänänä hitanŋqenqä, ne kŋui, aŋguänä indqänätanä, Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuquatuŋquänänji. ⁷ Iqueqä Ymeqä Iqu äpakonätä, Iqueqä häŋqeqä iuäkqä iutanji, ne aŋgumä häŋä inequmuatätä, neqä suqä quvqä eeqänäni, huätä äe ämänatnämäukqe. Goti Hanjuwä Iqu iinä itä, Iqueqä qeqä imänqeta hiŋgi vqe, hävemnäqŋqä etanŋi ämänätquakqe. ⁸ Iqu aŋguä aanä kuapänä inemäkätä, näqŋqä aŋguitä, kŋuä indqänqä huiŋanä-huitanitä, änatapqqe. ⁹ Nätmatqä Goti Iqu, Kraisi Iqu wänuuä imäkqanŋqä iunji, Iqueqä yeeqä inqetä, Iqueqä äwiŋqetä, imäkäninŋqä zä äwiŋqä di, täŋŋanji Iqu ätnänäqä ämänätquakqe. ¹⁰ Nätmatqä eeqänäni, hii ganä iwqatqanŋanji, nätmatqä eeqänänä qäukuä yänjinitä, qua täuŋitänji, Ämiqä Kiuänänä Hŋqueqä yäpä iqi pmetpnuwi. Ii Kraisi Iquvi.

¹¹ Inji ne Qäqutä ämuäŋnanä, Iqueqä ämaqänä eqänqe, hiŋuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä ätänaikqe. Iqu Iqueqä äwiŋqä iutatä, Iqueqä kŋuä indqänqä iutatänji,

nätmatqä eeqänäni timäutñqe, imäkänä. ¹² Iqu iinjä ätänaikqe, tiinjä imäqkänqe. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätänä, kñuä iqä yänänäqñqä ganä ävätunquä iqunesani, Iqueqä yoqe haqeqä aañ hävemnäqñqä muämuäqñqe. ¹³ Ga he-pqä, nesäni asä iinjä epnä. He kukñuä, naqä-qakuä we-huñqä-tänjä eä, angumä häñ equmuatqä iqueni, qätä ae äwiyäpiyitanji, Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, iutani Iqutä ämuänñguwi. Iinjä eqanguwänqa, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau iquanñqä kukñuä guä ämäsäuekqä-pa, heñi, Iqueqä Dñä Ängüä Jänänänjä Ique inä etapkqe. Dñä Ängüä Iinjä Ique vqe, ii he Goti Hanjuwä Iqueqänänqä näqñqä hipñqeyi. ¹⁴ Dñä Ängüä Iqueni, ne ae ämakquä-qae, inji qänakndani, nätmatqä huizi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä iquau väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä-pqä ii, inä meniqa-pqenqe, näqñqä enju. Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä anji inetmetä hapä mänäqumuatqanga, inga meniqa eä. Iqu iinjä inemäkätä, Iqueqä yänänäqñqä ämänätquakqä diñqe, Iqueqä yoqe, haqeqä aañ hävemnäqñqä muämuäquatuñque.

Poli iqu, qu näqñqä ängüänänjä mapñqä, tääqä ätukqenqä

¹⁵⁻¹⁶ Goti Iqu ängüä e inemäkätñqä iinjqe, he Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqiyäpiyä iutani, Goti Hanjuwä Iqueä ämaqä iquauñqä enyätñqä iunqe, nyi qätä änyä ti äwiyätmitani, henyqä kñuä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, 'ängüiqä' ätuätmä, tääqä ätätmäñgani, maqänäuqä äpakänä ätqua äwätqänä. ¹⁷ Nyi tääqe, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Hanjuwä, Apiqu yoqä naqä-tänjä kinjanänjä äpmenqä Ique, ätuätñqe. Iqueqä-kiuä ätnäñaqi itkimäknätñqä emäkätñqä diñqe, Iqu heñi, kñuä indqänqä jänänänjä-tänjä, itanga Iqueqä kukñuä naqä-qakuä iunji, qakuñqä näqñqä-tänjä epñqä iinjä, ätuätqänä. ¹⁸ Itanga Iqu hiqä kñuä indqänqe we eumäqñguti, ga he tiinjñqä näqñqä ängüänänjä metpñqä ätuätqänä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ae ekqä iquenä, nätmatqä ängui mapnuwänqä kñuä yänänäqñqä äwipu, hiñuä äqambu äpmenjuwi, nätmatqä iinjqe, näqñqä hipñqä ätuätqänä. Nätmatqä, Iqu Iqueqä ämaqä iqua mapnuwänqä ätätä ekqe, ii nätmatqä aañ ängüänänjä isua etañqenqä, näqñqä mapñqä ätuätqänä. ¹⁹ Itanga Goti Iqueqä yänänäqñqe, Iquenyqä quuvqä eqiyätunquä iqueneqä huiwä yäpä tämñi wäunüä itñqe, ii aañ hävemnäqñqä etañqenqä näqñqä hipñqä ätuätqänä. ²⁰ Iqueqä yänänäqñqä kätänänjä qäquesa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Ique qua buta anji ävauqumuatätä, qäkuä haqä yätunqä ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuangisa äpmuatekqä Iquvi. ²¹ Kraisi Iqu qäkuä yäñi e äpmenqe, Iqu dñä yänänäqñqä-tänjä iquautä, ämaqä ämiqä iquautä, itanga huizi yänänäqñqä-tänjä qäquauñä-qe, Iqu eeqäpnä ämäwqätäuqänqa äpme. Yoqä naqä-tänjä tänqa äpmenjuwä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ämiqä-qu äpme. ²² Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqäpnänji, Kraisi Iqueä yäpä iqinyä witpñqä eätä, itanga, qokä-apäkä Iqueqä yoqenqä aquväñqä iquau yätamakqä väniñqe, nätmatqä eeqäpnänji ämiqäñqä ätekeqä. ²³ Nyuänjä iqu, huiwi ämitñqä-pa, Iqu iquau ämitqäuä. Iqu nätmatqä eeqäpnänjä iunji, ämiqä pmetañqetani, qu qäyunänä enä. Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä pmetañqetani, Iqu, huiwiq äwa miqä, eeqäpnänji aañ qäyunänjä-tänñqä iwimäquänä.*

2

Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, anji häñä inemäkkqenqä

¹ Hiñuiqänänji, heqä qätä mäwiyqä hñgisanä iqetata, hiqä suqä quvqetätänji, he pizqä ae äpakönquwänänjä äpmamiñuwi. ² He suqä quvqä ii imäkmiñuwi, ii ämaqä qua täutanä iuqä suqä du qänaknä ipu, itanga dñä quvqä im-imä hinginäwa äpmenjuwä iquau miqä naqä iqueqä suqä quvqce, qänaknä inä imiñuwa iqueni. Dñä iquau miqä tq, täñgani ämaqä Goti Iqueni hñgisanä itqueqanguwä iuqä qeqä-quuvqä imñi, wäunüä yänänäqñqä yqänä itqäuä. ³ Hiñuiqänänji ne eeqänänjune, iqua enqä-ma, asänänjä äpmenä, suqä quvqce, neqä kñuä indqänqä iutatä, huiwä iqueqä äwinqä iutatänji, äyä imäkmiñqe. Inñgani neqä suqä quvqenqe, kimanji qutä anäñi, Goti Iqu äwqä tnänjä winganñqä iutani, hanjä-iqä nätapätqätäninji. ⁴⁻⁵ Ne pizqä iinjä äpakonanä qäyä äwitanñquä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä huäqä-huñqetä, nenyqä äwinqetä, äwa miqä, hävemnäqñqä eäqä iutani, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, anji häñä inemäkkqce. Inji Iqu he häñä iinjä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä suqä nätmatqä hiñji vqä iqesanji. ⁶ Goti Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä naqä-hñqunä guä ämänaqäqce, ii ne Iqutänji, anñumä häñä nevauqumuatätä, itanga Iqutä qäkuä yänñi, ämiqänqä zä-hawä ikikinyänjä iu,

* 1:23 Näqñqä-tänjä hñqua, kukñuä tqce, ti äkunmäkäqtäuä. "Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä äpmeqetani, Iqu äwa miqä, eeqäpnänji aañ qäyunänjä-tänñqä iwimäquänä."

anä äpmuatänaikqe. ⁷ Iiñä inetquakqe, ii tiinjñqe. Ámaqä qänaki epqä iqua, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänäqiyätä, qeqä inetmäkkqeunji hiñuä äqumbiyitani, Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi vqenqe, näññqä mapnuwi. Ii äwa miqänñqä, aanjä hävemnäññqä iinjeyi. ⁸ He Iquenyqä quuvqä heqiyqanquwitanji, Iqu anji häñä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi vqä iqesayi. Nätmatqä iinj, hiqä-hiuä imäkñganquwita emakqä ma, Goti Iqu hiñginäwa etapkqe. ⁹ Ii he wäññuä yänñänññqä ipiyä iuta ämepunjqae, heqä quikui ptqä äqänäpu, hiqä yoqe haqeqä ämamänquwä ma, oee. ¹⁰ Wäññuä äññuänññä nenyqä näwinyä ekqä iu imäkquatunquä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänäqiyätä, häñä inemäkkqe. Inji ne täñga häñä tä äpmenjqe, ii Goti Iquesanänji.

Jisasi Kraisi Iqunä, ne naqä-hñqunä pmetatunquä inemäkqä Iquvi

¹¹ Iiññiqe, he hiññiqänä äpmamiñuwiñqä kñuä indqämbu. Heqä hinaqä qanyä eunyäpu ämeekuwä etanji, Israitqä iqua henynqe, “Iquauqä huiwi häuä maktänñqä-quayqä” ätäpu, itanga quwqä-quwänqe, “Ne huiwä häuä ktänquneyqä” ätätqänquwä iquayi. Huiwä iu iinjä imäkñqä suqe, ii ämaqeucqä hipaitä imäkqeyi. ¹² He inğa äänä äpmamiñuwiñqe, kñuä indqämbu. He Kraisi Iqueni, mämeqä hiñgi äpmamiñuwi. He ämaqä Goti Iqu Iqueqänñqä atäññuä ikqä, Israitqä iquautanänññuä mäeqä, ämaqä kinä hñqäqisanuä etanğä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau nätmätqä väññqä kukñuä guä ämäsäuekqä iunqe, he evqutatämäukqe. He qua iunji, iinjä äpmapiyänğani, Goti Hanjuwä Iquenyñqä maññqä epu, heqä kñuä indqänñqä yänñänññqe, nätmätqä mapnuwänğenqä mämeqä, hiñgi äpmamiñuwi. ¹³ Inğa he ämaqä kinänññi iinjä ätqäumiñuä iquenä, täñğani he Kraisi Jisasi Iqutä i ämuänññuwi, Iqueqä häñegetani, Goti Hanjuwä Iqu, etma äpätä qäqiqi equmuatekqe.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Kraisi Iqunä, ne äwqä hanjuä inğä pmetatunquä Inemäkqä Iquvi. Hiññiqänññi, Israitqä iquatä, huizi iquatäñi, mäkä-hunqä äpmamiñyi. Mäkä-hunqä iinj, täknä naqä hñqu awä iqi äqiyenyä pmetanğiyänğga, Jisasi Iqu äpäkonätä anji ävauqe, huätä äväpnemäutä, itanga Mosisi iqueä kukñuä-suqä yäüä* eeqäpnññi hma imäkätä, naqä-hñqunä eenyä, äwqä hanjuä inğä pmayñqä imäkkqe. Iqueqä äwiñqe, tiñjä etanğiyi. ¹⁶ Iqu zä-huätatä äññätä äpäkonğqetani, mäkä-hunqe eeqänä hma imäkätä, mäkä-hunqä iquauq, hueqä-himqä änyä-hänjä hñqu hiätñqä imäkätä, itanga Goti Hanjuwä Iqutä, näueqä imäknyinyä pmesiyñqä diñqä äwiñqe. ¹⁷ Inji Iqu äquvepätä, he kinä nññi äpmamiñuä iquendä, ne qäqiqinä iquesnä, suqä äwqä hanjuä änyanä, naqä-hñqunä pmeqänñqä iinjä awä ätkqe.† ¹⁸ Iqu ne äwqä hanjuä iinjä inemäkkqetani, Dñä asänññä-tänjä eanä, Goti Hanjuwä Iqueni, iuta wimenä.

¹⁹ Täñğani he ämaqä huii ämuänğänññä hmanji. He ämaqä qua iu qäyutanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä qäqiqinä iqua enuwä-panjä epu, Iqueqä anju äpmenjuwä iqueni. ²⁰ He anä, Goti Iqu imäkqä-panjä iññuññi. Ámaqä kukñuä awä tuäkiqänñqä ändowatkqä iquatä, Goti Iqueqä kukñui hiññuä-tqä iquatäñi, qu anjä-siyandqä enqä-panjä iquayi. Kraisi Jisasi Iqu, anä vänyqä miqä yänñänññqä ämätññqä-panjä iinjä Iqueyi. ²¹ Iquenyqä quuvqä eqiyätqänquwä eeqänññi, Ique ekunätanğä anä ii ämätñä. Goti Naqä Iqu, anä iqueni, hiqäva-imäkqä anä enqä-pa, Iqueqänñqä mätkuätññqä itqäuä. ²² He-pqe, Kraisi Iqutäñi, naqä-hñqunä etanquwiñqä, ga Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä huizitä guä ämaiñiyätä, Iqueqä anji, Dñä Äññuä Iqu yäpä inğisa pmetätññqä iinjä ämätätqäuä.

3

Poli iqu, kukñuä äññuä we-hunqä-tänjä tqueqä wäññuä-wiyqä-queqä

¹ Goti Hanjuwä Iqu iinjä emäkqanğqetani, nyi Poli iqunä, Iquenyqä tääqä ätätqänä. Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquenä, yätamäkqä eyqämqä diñqä, Kraisi Jisasi Iqueä wäññuä imäkätqätanğqetani, guä äpmuatenjyiquwi. ² Goti Hanjuwä Iqu henycqä qeqä imänqeuta äññuä hiñgi etquetñqä, nyi wäññui ändapqä iinjqe, he qätä ä äwiyyquwi. ³ Iqu Iqueqä kñuä indqänñqä zä wiqe, nyi näññqä hiätmqänä ändapqqe. Iinjqe nyi henycqä tuwanuä wänqä ipu äqiyätmä, awä äe äyä etqe. ⁴ He pipa ipi a ätäupiyanğani, näññqä tiñjä mapnä. “Ae! Iqu Kraisi Iquenyqä kukñuä zä witanğqä iquenyqe, näññqä äe äyä eänä.” ⁵ Ámaqä kinğanä äpmamiñuä iquauñi, nätmätqä täñqe, awä mätkuä imiñuwi. Inğa, täñğani, ämaqä kukñuä awä tuäkiqänñqä ändowatkqä iquatä, Iqueqä kukñui hiññuä-tqä iquatäñi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänñqä atäññuä ikqä iquauñi, Dñä

* 2:14-15 Israitqä iqua kñuä tii indqänmiñuwi. “Ne Goti Iqueqä suqä-tänñuä etanji, ne Iqueqä ämaqä-qunä eanä, huiziquau ämäwqätäññu.” † 2:17 Asayä 57:19

Ängguä Iqu iwimäkqanġi, iinġe iqua näqñqä ae ämenäüä. ⁶ Iqueqä kñuä indqänġä zä wiqe, tiinġi. Ämaqä Israitqä qäyä etanġi huizi iqua, kukñuä we-hunġqä-tänġi ämepiyita, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänänġuwitanġi, nätmätqä Israitqä iqua mapnuwä iunġi, qu-pqä inä ämepu, qäyqä-qäqua naqä-hñqunä eqanġpi, kukñuä Goti Iqu, 'Iinġä imäkmmiqeqä' ätätä, guä ämäsäuekqe, qu-pqe inä patqiyäniqe.

⁷ Nyi kukñuä ängguä we-hunġqä-tänġä tqenqä wäunüä-wiyqä-qunä emqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänänqñqä iuta inyimäkätä, Iqueqä qeqä imänqeueta hiñġi ändapqä iiyi. ⁸ Nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä yäpä iqinġi mänäqä mämä qäyä pmetanġqä-qe, Iqu suqä hiñġi vqä iuta wäunüä tiinġi ändapqä. Nyi Israitqä iqua qäyä etanġi huizi iquau, Kraisi Iqueqä nätmätqä eeqänänġi, ne änä miwäsäuqä itä, a matäuqä itunqä iunġi, qu-pqä inä mapnuwä iinġä kukñui, awä ätuätqänġä. ⁹ Goti Eeqänänġä Imäkkqä Iqu, nätmätqä imäkäninġä zä äkittiqiye äpmaminġä iunġe, nyi ämaqä eeqänänġä iu awä ätnänġäqä tquämqe, Iqu wäunġu iinġe inä ändapqä. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqu iinġi, tiinġinġä imäkkqe. Dñä nätmätqä qäukuä yänġinä miqä iqua, Goti Iqu Israitqä iquautä, huizi iquautä, Iqueqä ämaqänġä naqä-hñqunä epñqä maqiyqanġe äqumbiyitanġi, "Iqueqä kñuä indqänġe, huitanġä-huitanġiqä" kñuä indqämbñqä imäkkqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu, suqä tä imäkäninġe, kñui aanġä hiñuiqänä iwäsäuekqe qänaknä itä, Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqu wäunüä imäkqanġqä iutanġi, naqä-qaku iu qe imäkkqe. ¹² Iinġä etanġi ne Kraisi Iquenyä quuvqä eqiyätunqetani, zä miqä pemänä itanä, Goti Hanjuwä Ique wimenä. ¹³ Iinġinġä, "Nyi he yätamäqä hemqänä, wäunüä imäkätmä hanġä-iqä meqanġqenqä kñuä kuapanä indqänäpu, heqä quuvqä heqiyqe mändi päwiñqä, yänänänqñqä tqäpiyä" etqä. Nyi hanġä-iqä ii ämetñqe, ii he ängguä äpmpu, yoqä naqä mapñqeyi.

Poli iqu, qu yänänänqñqä iwimäkätñqä, tääqä ätukqenqä

¹⁴ Iqu nätmätqä eeqänänġä iinġä imäkätñqenqe, nyi neqä Apiqueni qonä äwoktätqänġä. ¹⁵ Iqu ämaqä qäukuä haqä yätu äpmpu wä iquauqätä, qua iu äpmpu wä iquauqätä Kaniqu eä, itanġa Iqueqä hiveymeqä inä etanġuwinġä yoqe iuta ävätqäüä. ¹⁶ Nyi iinġä itmänġanġi, henyqä tääqä tiinġä ätuätñqe. "Iyää, neqä Apä, Si nätmätqä aanġä kuapanänġä-tänġä eänä, yänänänqñqä aanġä naqänänġä-tänġä enġä Iqukiyä. Si iquauñġi, nätmätqä ii ävätnä, iquauqä äwqä yäpä imñi, Tqä Dñä Ängguä Iquesa yänänänqñqä iwimäkiyä. ¹⁷ Nqä Apä, qu Kraisi Iquenyä quuvqä eqiyätqätanġu witanġi, Iqu iquauqä äwqä yäpä imñi anġä näweqä imäkäqämätñqänä yätamäqä wiyä. Ga suqä ämaqänġä äwinġä iqu, zä enġä-pa hukä-tapinġä yänänänqñqä äüä ätqänqä-pa, iinġä tqäutpñqänä iwimäkiyä. ¹⁸ Iyää Apä, iquata, Tqä ämaqä eeqänänġä itänġi, qu Kraisi Iqueqä suqä ämaqenqä äwinġe, aanġä naqänänġä eä, quapitä hiqotitä, itanġa haqä yätqätä mänäqä mämdä, im-imqä iquvanġä iptänänġä iquenyqe, näqñqä ämepu, a yänänänqñqä kiqätätpñqä, inä iwimäkiyä. ¹⁹ Iyää Goti Apiqukiyä, Iqueqä suqä äwinġä iinġe, ämaqe qu änyä maqñqä etanġppqä-qe, Si ämaqä tqauuñġi, näqñqä hiätñqänä iwimäkiyä. Iyää Apä, Si qunġi iinġä iwimäkätqänġi, ii tiinġi. Nätmätqä aanġä ävemnäqñqä äwinġe, qutä inä wiqänqä diñqeyqä' äktätqänänä" ätuätñqe.

²⁰ Tiinġä eä. Goti Hanjuwä Iqueqä yänänänqñqä, neyaqä qeqä-quuvqä yäpä imä, iinġä itñqä iquesanġi, ne, 'Iinġä-iinġä inemäkiyä' ätuätanä, yatñqä ävquque, Iqu ämäwqätäutä, nänänqänänġi inemäkänä. Itanġa ne qanyä kñuinä indqänqñqä-pqe, asä iinġä imäkänä. ²¹ Inġi Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iquautä, Kraisi Jisasi Iquesä, wäunüä naqänänġä iwimäkätñqetani, ämaqe Iqueqä yänänänqñqenqä näqñqä ämepu, Iqueqä yoqä naqe, hea ique-ique haqeqä ämuämuäqänqñqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Ne Jisasi Iqueqä huiwä eänqñqä iquene, Goti Iqueqä suqä dunä imäkqatunqñqe (4:1-6:24)

4

Ne Jisasi Iqueqä huiwä enqñqetani, naqä-hñqunä pmetatunqñqä

¹ Poli iquänä, nyi Naqä Iqueä wäunüä iunä imäkätmä, guä äpmpuqä iquänä, manġä tiinġä etmqe. "Goti Iqu suqä ängui näwinyä etä, tääqä etätmakqä enqe, iunä imäkäpu, suqä Naqä Iqu mäwinġä iinġä iquauñġi, mimäkqä pambiyä" etqä. ² He hñqunä-hñqunä hiqä-hiuä mändi äkittqänäpu, huiziunġi, quvqä miwitqueqä, qeiqinyä mingññqe. Heyaqä awä iqinġi, hanġä-iqä timäunqanġanġi, äwqä tnänġä maqänä mimäkqä, suqä ämaqenqä äwinġä iqueni, a yänänänqñqä äqätpu, hanġä-iqä eeqänänġi ämeqänñqe. ³ Dñä Ängguä Iqu he äwqä hanġä imbu, naqä-hñqunä hiätñqä emäkkqe. He äpakänä e pmetññqe, yänä qänġanġpu. ⁴ He näqñqe, ne Jisasi Iquesanġi, huiwä naqä-hñqunä enu. Dñä nesä äpmpuqä, Iqu Hñqunänġi. Itanġa nätmätqä änguanänġä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniqä

dinje, tääqä änatätmakqä-qae, ga ne asä iquenqä kñuä yänänäqñqä indqänätanä, hiñuä äqänänä, äyä äpmeñu. ⁵ Itanğa neqä Naqä Iqu-pqe, Hñqunänñqä. Neqä quuvqä eqiyätunquä-pqe, hñqunänñqä. Itanğa asñä ämetunquä-pqe, hñqunä inänñqä. ⁶ Itanğa eeqänänñuneqä Goti, Kiuänänñä-qu eä, Iqu neqä Apiquvi. Iqu eeqänänñuneqä haqä yäñi äpme, eeqänänñuneqä awä iqi äpme, itanğa eeqänänñuneqä yäpä imä äpme.

⁷ Inäqce Iqueqä qeqä imänqceuta nätmatqä äñguä hiñnqä vqä iunji, Kraisi Iqu iwäsäutä, ne hñqunä-hñqunä änatapqäukqe. ⁸ Kukñuä iinñqce, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinñ ätä äqänä.

*“Iqu, aanñ haqä yäninyqä äyätäqänğanji, ämaqä guä äpmamiñuwä kuapänänñä iquau ätuma ekqeqä. Ätuma äyätä, ämaqeunji, nätmatqä äñguänänñi äwikqeqä.”**

⁹ Kukñuä, “Iqu aanñ haqä yäninyqä ekqeqä” ätäänqä iqu, ii Iqu yäninyqänä ekqänqä matqä iqi, oee. Kinğanänñi, Iqu qua hñque yäpä mäñi äwiñqä iquenqä ganä äwäqä eä. ¹⁰ Ämaqä qua iunqä äquveqäqä Iqu, Asiqu, qäukuä aanñ haqä yätunqä ekqe. Ii nätmatqä eeqänänñä äsqua-äsquenji, qäyunänä witätñqä imäkätñqänä.

¹¹ Ämaqä Iqu Qäqu, Iqueqä ämaqä iqune, nätmatqä äñguänänñi tii änatapqäukqe. Hñqua, Iqueqä kukñuä awä tuäkiqä epñqä, hñqua kukñuä hiñuä-tqänqä epñqä, hñqua kukñuä äñgui awä-tqänqä epñqä, itanğa hñqua, quuvqä heqiyqä iquau ämipu, näqñqä-vqänqä epñqä, äwikqe. ¹² Iqu iinñ imäkkqe, ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atänuñä ikqä iquau, Iqueqä wäunui, qäyasäqi miqä, qäyunä iqänqä iwimäqñqä eä. Wäunui qäyunä ämipiyanji, Kraisi Iqueqä huiwi naqä-hñqunänñqä yändi-yändi imäkkqa peyqänqce. ¹³ Iqua wäunui ique imäqñqanquwitanji, ne quuvqä anä eqiyätanä, naqä-hñqunä äpmenä. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, näqñqä ämenä. Itanğa, ymeqä nandqä naqä hiätñqänä imänğa-imänğa äpeyqä-ma, ne asä ii iqa-iqa äwätanä, Kraisi Iqu suqä jänänänñinä imäkätñqä-pa, qäyunänä hianä. ¹⁴ Ne iinji ae ätimäququänğanji, ymeqä wänqä isua iqä-ma mäpmeqä yatunqce. Ämaqä kukñuä quanqä ätuäpu, huiziquau qui imäqñqä näqñqä huitanñ-huitanñ-tänñ iqua, neqä quuvqä heqiyqe yuuwä natapñqä dinje, yunui inñi-inñisa äqunätä, nätmatqä näñi-mänñ ätpekiqä-panji, ne iinji minemäqñqce. ¹⁵ Iinji maeqä itanä, ämaqeunqä änenqä iutanji, kukñuä naqä-qakuinä tquatunqce. Ne iinñ imäqñqanquwatqe, neqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä eätä, neqä Nyuänñ Kraisi Iqutanji, naqä-hñqunä hianä. ¹⁶ Wiikä qäpaiqä isua, yäñi äñguä äuqätänänñqä imäkätñqä-pa, Iqu Iqueqä huiwi iqune iinñ inemäkänä. Ne qokä-apäkä iqune, suqä ämaqeunqä äwiñqä iqueni, qänaknä itanä, neqä wäunui hñqunä-hñqunä imäkätunquä iunji, ne huiwi naqä-hñqunä änyanitanji, naqä-naqä imänğa peyanä.

Suqä yäuä huätä vquatämäupu, suqä änyä-hänñi a maqätñqenqä

¹⁷ Iinñqce, nyi Naqä Iqueqä yoqetani, kukñuä yänänäqñqänñi tiinñ etmqe. “Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua imäkätqänuwä-pa, imäkkqa mäwqä pambiyä” etqä. Iquauqä kñuä iqe, quwqä äpmeqä iunji, häukuä äñguä uwqiyqe, aanqä eä. ¹⁸ Quwqä äwqe, ppinñqä yqänä imbu, kñuä indqänqä äñgui maeqä epiyanji, quwqä näqñqä meqänqce, we maunqä etanqçetani, Goti Hanjuwä Iqueqä hññ-pmeqe, mämeqä itqänñä. ¹⁹ Iqua suqä quvqä imäkäpiyanğanji, “Tä aanñ quvqä di imäkätqänunä” kñuä iinji mindqänqä ipu, womba miqä ipnä. Iquauqä manñ iunji, nätmatqä äwi iqä hñjua änapnä, äwi ae ävqäqä-qae mäwquatämäuqä yqänä imäqñqänä. Iinñqce, “He iqua imäkätqänuwä-pa, imäkkqa mäwqä pambiyä” etqä.

²⁰ Ämaqä Kraisi Iquenqä näqñqä etapäpiyä iqua, he suqä quvqä iinñ iquau imäqñqänqänä mämetqeqä ikuwi. ²¹ He Iquenyqä kukñui qätä äwikuwänğa, Iqueqä kukñuä naqä-qakuä, Iqueqä-kiuänñqä ätäänqä iinñqce, qu näqñqä ae etapkuwinñqce, nyi näqñqä eänänä. ²²⁻²³ Iqueqä kukñui tiinñi. “Suqä yäuä, huiwä iqueqä äwiñqä iuta, hikänänñä iu ämequatätä, yätamäqñqä mämeqänñqä qui emäqñqä iqueni, he huätä vquatämäupu, kñuä iqä änyä-hänñä iqu imä mnätñqce, heqä äwqe, anñ qñqanñ enqä-pa hutepiyä. ²⁴ Itanğa he suqä änyä-hänñä, Goti Hanjuwä Iqu Kiqä-kiuä enqä-panñ imäkätä ekqä iqueni, a maqätpiyä. Suqä tqu, Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuä iutanñ eä, jänänänñä ikikinyänñ enqä iiyi.”

²⁵ Inji, he naqä-hñqunä ae eänñuwi, hiqä heyämaqä iquauñi kukñuä quanñi mätkuä, naqä-qakuinä tquapñqce. ²⁶ Itanğa he äwqä-tnänñ enqçqe, suqä quvqä imäqñqä dinqä wimasipu. Äwqä-tnänñi, äpakänä, mäptqe känäwä äwqä mämä mñganñqänğanqä mimäqñqä pambu. Inğa-qänğanä qäpu hiätñqce. ²⁷ Äwqä-tnänñi yqänä äwiñqce, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqu, ekittqiyätä ämaeqtäqñqä. ²⁸ Si quwä mequki sätäti, anğumñi mämeqä, tqä-täuä wäunui imäkätñä, tqänqätä, ämaqä äwa

* 4:8 Apqä Bukä 68:18

iqanguwä du yätamakqä vqänqätä, iqätņqe. ²⁹ Hiqä maņä iutani, kukņua quvqä matqänqä. Kukņua äņguä, ämaqä hanjä-iqä metqätanguwä iu yätamakqä äväpu, yeeqä iwimäqäpnqä dinä tquangpu. ³⁰ Itanğa Goti Iqueqä Dņä Äņguä Iqu, wiunqä yätņqä miwimäqä pambiyä. Goti Iqu Dņä Iquenji, he Iqueqä ämaqä-quenä hiätanġpi, itanğa hiunji qänakņanġğa hanjä-iqä mämeqänqä näweqä etmeninġä hiqņqä enqä-pa etapkqe. ³¹ Itanğa huizi, tiinji. Äwqä tptawä esqanġuti, äkasuwä ätäpu, maņä täqņqä ätäpu, kukņua quvqä ämaqä mändi kittiqyeqetä, suqä quvqä huizi iquatäni, ävquatämäupņqä etqä. ³² Ga hiqä-hiuänqä huäqä äumäknäpu, qeiqi itquatnäpu, itanğa hņqu quvqä etqueqe, äņguä iwimäkäpu, hiqä äwqä tnäni, iqueqä quvqetanji, iiqä itmäkmbņqe. Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä ämuänġanġuwänġğa, Iqueqä äwqä tnäni iiqä itmäknätä, hiqä quvqe huätä ämaemäukqä-panjä iinji.

5

He nätmätqä eeqäpnänġä imäkäpiyä iunji, we-hunqä iqi itkimäkmbņqe

¹ Iinġqe he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä pmetanġä, Iqu henyqä äwinyänġe, suqä eeqänänġä imäkäpiyä iunji, Iqueqä-kiuä imäkätņqä-pa, asänä imäkqäpnqe. ² Kraisi Iqu nenyņqä aanjä kiinjä äwinyätä, yätamakqä neyätņqä Iqueqä-kiuä äwiņġqä-ma, he nätmätqä eeqäpnänġä imäkäpiyä iunji, suqä ämaqeunqä kiinjä äwiņqä iqu, hiņuiqä mäeqäpnqe. Iqu iinjä äwiņġqe, ii Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkätņqä diņqä, nätmätqä tä ikeqanġä jinanä äweqä-panji, hiqäva äwqänġqe.

³ Inji, suqä huiwä yanjä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanjä-huitanjä imäkäkiqetä, suqä kiyä mätkä eeqänänġä imäkqetä, suqä hiņua aowä qņqetanji, he iinjä mimäkqä ipu, iinġä kukņui wänqä qäpu tqä-pqe, qäyä eänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä ae enjwä iqenä, iinjä imäkqänġe, pmua imäknänä. ⁴ Ä kukņua womba inġe matqä ipu, kukņua anjä miqänqä tqe matqä ipu, itanğa qokä-apäkä iuqä suqenġe hänjä tamqä matqä ipņqänänjä. Suqä ii he imäkqe, äņġuanänġä hmanji, quvqe. Hiqä kukņui, Goti Hanjuwä Iquenji, “äņġuiqä” tquangpu. ⁵ “He iinjä mimäkqä pambiyä” etqe, ii tiinänġe. Ämaqä, suqä huiwä yanjä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanjä-huitanjä imäkäkiqetä, suqä kiyä mätkä eeqänänġä imäkqetä, suqä hiņua aowä qņqetä itqänuwä iqua, anjä Goti Hanjuwä Iqutä, Kraisi Iqutä, ämisinyä äpmeniyä yänġini, mäpmeqä ipu, nätmätqä anä mämiqņqä iinġe, näqņqä äņġuanänġä mapu. Suqä hiņua aowä qņqe, ii goti quanġä iu qonä woktäuqä enqä-panjä asänänġi.

⁶ Ämaqä huizi, kukņua quatä mäeqä hiņġinġä isua etäpu, suqä iinjä imäkņqä etätma upņqä iquwi, wimasipu! Ämaqä hņġisanä ipu, iinjä imäkqanġuwä iquauji, Goti Iqueqä äwqä tnänġä inġe, äwimenä. ⁷ Iinjä etanġi, iquatä näueqä imäkänäpu, ikämanqä miqä pambu! ⁸ Hiņuiqänänġi he hiawiqä imä äpmamiņuwä-qe, täņġanji, he Naqä Iqutä ämuänġanġuwi, ii he we-hunqä iqi qe äpmeqä. Itanji, he nätmätqä eeqäpnänġä imäkäpiyä iunji, we-hunqä iqi itkimäkmbņqe. ⁹ We-hunqä iqi äpmeņuwä iquauji, we-hunqä iqu, qu ämaqeu qeiqi iwimäkäpu, quvqä mäeqä jänänänġä epu, kukņua naqä-qakuinä itqänqä wimäkänä. ¹⁰ Itanğa suqä äņġuä, Naqä Ique yeeqä iwimäkņqä iunqä näqņqä mapņqänä, yamwiqä iqanġpu. ¹¹ He ämaqä hiawiqä imä äpmapu, suqä quvqä imäkätqänuwä iquatä äktuwunġä mikiqä, hiqäpi yayuäki imbu pmetanġpu. Quwqä suqä iqesani, ymisanä enqä-pa, häukuä äņġuä wiqanġuti ämepu, maņqä ipnä, oee. Iinjä imäkqe, qäyä etanġuti, qanyä äpmapu, quwqä suqä quvqe, ätnänġä iqi mäeņqe. ¹² (Suqä quvqä, hiawiqä imä zä äpmapu imäkätqänuwinġe, womba meqä etanġi, nyi awä matqä imä.) ¹³ We-hunqä iqu, nätmätqä zä äwämitätqä iundanji, ätnänġä iqi mäeqanġuti, hiņua-quņqä eä. ¹⁴ Itanğa we-hunqä iqu iinjä imäkqanġani, nätmätqä iinjä-pqä iqu, we asänä hunänä. Iinjä etanġi, iinġe kukņua tiinjä ätnä äwi.

*“Ämaqä hiaqäqä äwiņä iquki, pämä pmayä. Ae äpäkonġnä iutani, anġi vayä. Anġi vauqanġi, Kraisi Iqu, Iqueqä we-hunqetä, tä enqä-ma äyäkätänä.”**

¹⁵ Iinġqe heqä qanä ikipiyä imni, äņġuanä mimbu. Kņui qäyasäqä mindqänqä, äņġuinä indqämbu ikiqäpnqe. ¹⁶ Täņġanji ämaqe, suqä quvqenä imäkqäwätqänuwä-qe, hea, suqä äņġuanänġä imäkqänänġä iqua, he ämaequtäuqänqä, äņġuanä mimbu. ¹⁷ Ga he ämaqä kņua iqä äņġuinġä qämä-qämä miqä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunqänä näqņqä meqanġpu.

¹⁸ He wainqä-eqä yänänänqņqä änäpiyi, hiqä kņua indqänqä äņġui qui emäkätņqä dunqe, maņqä iqäpnqe. Suqä iinjä, hiqä quamä pmeqä eeqänänġä äwiņqä iunji, qui emäkänä. Iinġä tnänġe, Dņä Äņġuä Iqu, hesä maņġuä enyätätņqä, hiņuinä qumbņqe. ¹⁹ Dņä Äņġuä Iqu maņġuä e emnätanġqetanji, he tiinjä imäkqäpnqe. Hiqä-hiuä kukņua

* 5:14 Asayä 26:19; 60:1

ätinäpiyänggani, kuknui apqä bukä iutanjitä, itangga apqä Dnā Ängguä Iqu etapqangqä iutanjitä, ämepu, hiqä äwqä imni, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpñqe. ²⁰ Ga nätmätqä eeqänänñiqe, Goti Hanjuwä neqä Apiqueni, he neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä yoqetani, “änguiqä” tquäpñqe. ²¹ Itangga, Kraisi Iquenyqe, “Iqu neqä Naqä-qu etanji, ne Iqueni, yäpä iqi vquanä” knuä indqänäpu, hiqä-hiuänä-pqe, yäpä iqinyä ingpñqe.

Qokä-apäkä ämanğawänjuwä iquauñqä

²² Hiqä-hiuä yäpä iqi ingpñqä ätqäqe, ii tiini. Apäkä iuenä, neqä Naqä Kraisi Iqueni, yäpä iqi ävätqänjuwä-pani, heqä qokä iquauñä-pqe asänä e vqäpñqänänji. ²³ Tiinjä etanji ätqä. Kraisi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä Nyuänjä-qu eä, iqua Iqutä huiwi naqä-hñqunä etanji, Iqu, huiwä iqu häñä-pmetätñqänä, anji Vauqumuatqä-qu eä. Ii enqä-pani, qokiqe, apäkinyqä nyuänjä-qu eä. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäki, eeqänänjä iunji, Kraisi Ique yäpä iqi äpmeñjuwä-pani, inji apäkä-pqä iuenä, heqä qokä iquauqä yäpä iqi e pmetñqänänji.

²⁵ Qokä iquenä, Kraisi Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iunqä kiinjä äwinyätä, yätamäkkqä vätnqänä Iqueqä-kiuä äwiñgqä-pani, hiqä apäkä iuauñqe, kiinjä iinjä enğuätñqänänji.

²⁶ Iqu qunqä iinjä äwinyätä imäkkqe, ii iquauñi, quvqä maiñqä, eeqetä, Iqueqä kukñuitä, asñä äwqiyätä, ikikinyänjä iwimäkätä, Iqueqä qokä-apäkänä hiätñqä pmutetñqä dinqeyi. ²⁷ Iqu iinjä iwimäkätñqä äwiñgqe, ii tiinjänqe. Qu Iqueqä hinuä iqinj, nätmätqä qeqä bimbiqä tqä isua enqä-panä epu, kiyä maeqä epu, huiwi yätääqä, ä ppkä äki-äkitanji, maeqä epu, ämaqe, “Quvqä iinjä-iinjä iquä-quaiqä” mäutñqä äwinyä.

²⁸ Kraisi Iqu, Iqueqä ämaqänqä aañä kiinjä e äwinyätñqä-pani, qokiquenä, heqä huiwiñqä kuapänä enyätñqä-pani, heqä apäkiuauñqä-pqe, asänä iinjä enğuätñqe.

Ämaqä iqueqä apäkinyqä aañä kiinjä äwinyätä, ängguä iwimäkätñqä iqu, iqueqä-kiuänqä äwinyänqä iquvi. ²⁹⁻³⁰ Ämaqä hñqu, iqueqä huiwiñqä wi äüämäkätä, ymisanjä miunqä ma miqä yäniqi? Oee, iqu ängguä äminyätä, ymisanjä inguänä. Suqä iinj, ii tiinjä enqä-pani. Ne naqä-hñqunä äuqätänänä, Iqueqä huiwä hñqunä etangqetani, Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iquene, ängguänä ämäneyätñqä-panä asänänjä iinj.

³¹ Suqä ii, Goti Iqueqä bukä iu tiinjä ätnänqä-pani.

“Qokä hñqu, iqueqä kandä känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämaqänäsinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä.”†

³² Kukñuä iqu, qakuä aañä naqänänjä-tänjä etanji, zä äwiñqä ique. Nyi nqä-näuänji, “Kukñuä tqu, ii Kraisi Iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauñqätä, ätqiya” ätqä. ³³ Inji kiqä quati, tiinjä-pqä inänji. Ämaqä hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-hiuänqä enyätñqä-pani, heqä apäkä iuauñqä-pqe, inä hinğuätñqe. Itangga apäkä hñqunä-hñqunänjä iuenä, hiqä qokiquauñqe, “Iqu nqä naqä-qu etanji, nyi iqueni yäpä iqi vqämqeqä” knuä indqänğpñqe.

6

Ymeqä iquauñqätä, kunaqä-kunuñjuauñqätä

¹ Ymeqä iisuenä, he Naqä Iqutä ämuänñjuwä-qae, hiqä hinaqä-hinuñjuau hngisa mitqueqä, qänaknä vqäpñqe. Suqä tqueni, he imäkkä di, Goti Iqueqä hinuä iqinj, ängguänänji. ² Suqä iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iunji, tiinjä ätnä. “Si tqä tnütä tniquesäñi, yäpä iqi ävätnä, iyaquiuä kukñui qänaknä vqanginyä.”* Goti Iqu suqä iqua ätuätäqänğani, Iqu suqä tqe-ganä, kukñuä nätmätqä timäuniqä dinqä qäsä guä ämäsäuekqe. ³ Kukñuä gue, tiinjä äyä ämäsänä. “Si iinjä itnä ängguänä äpmeñi, nätmätqä eeqäpnänjä si imäkätñä iunji, ängguänä timäutqätanğuti, itangga qua iunji, hea quäuqä äpmaka utunğinyä.”†

⁴ Kunuñuenä, hiqä ymeqä isuañi, quvqä itquepu, äwqä tnänjä miwimäkkqä iqäpñqe. He isuañi, suqä Naqä Iqu äwinyänqä iunqä näqñqä äväpu, “Iinj imäkäpu, iinj mimäkkqä pambiyä” ämotquepu, ängguänänjä miqäpñqe.

Wäunjuä-wiyqä iquauñqätä, wäunjuä miqä iquauñqätä

⁵ Wäunjuä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä, qua täutanjä iquauñqe, “Iqu nqä naqä-qu etanji, nyi iqueni yäpä iqi vqämqänä” knuä indqänäpu, hngisa miqä, qänaknä vqäpñqe. He wäunju, quangä miqä, äwqä naqä-qakuänä äwipu, Kraisi Ique yäpä iqi ävätqänjuwä-pa, iinjä äwipu imäkkäpñqe. ⁶ Iquau yeeqä iwimäkpñqä wäunjuä

† 5:31 Ipäqäqä 2:24

* 6:2 Ängumä Itmäkkä 20:12; Kukñuä-suqe 5:16

† 6:3 Kukñuä-suqe 5:16

ängui, iqua hiñuä eqänätanguwängana, miqä pambu. He Kraisi Iqueqä wäñuä-wiyqä eäñuwi, Goti Hanjuwä Iqu äwinyäñqä iunä imäkäpu, iquau qänaknä vqäñqä. ⁷ Ii ipiyänggani, “Nyi wäñui, ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunqä” kñuä indqänäpu, aquvänä ipu imäkqäñqä. ⁸ Ga he kñui, tiñä-pqe indqäñgñqä. “Ämaqä, hñquququeqä yäpä iqi äpme, iqueqä wäñuä-wiyqä iquñä-qe, ä ämaqä qanyä äpme, kiqä-kiuäñqänä indqäñqä iquñä-qe, iqu äñguänänä imäkmitätqe, Naqä Iqu kimanji, nätmätqä äñguänänä ävänäñqä.”

⁹ Ämiqä iquenä, ämaqä heqä yäpä iqi äpmapu, wäñuä heyqä iquauñi, zä epñqä kukñuä zä iwimäkqä iqua mätquä ipu, äñguä iwimäkqäñqä. He kñui tiñi indqäñgñqä. “Wäñuä-neyqä iquautä, ämiqä-qunesä, ämäneyätñqä Iqu, qäukuä haqä yätu äpme, qokä-apäkä eeqänänä iunji, yänä-mänä miwäsäuqä, asänä iwäsäñiqeqä.”

Quuvqä heqiyqä iqua, mäkä-iqä iquau eqä-paniqä

¹⁰ Nyaqä kukñuä yäpaki, tiñji. He Naqä Iqutä ämuäñmbu, Iqueqä yänänäñqä aañä naqänänä iutani, yänänäñqä, yändi-yändi imäkmbñqä. ¹¹ Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqueqä kukñuä quangitä, yamwiqä iqetä, emeqangutqängani, he yänänäñqä tqäpnuä diñqe, ämaqä mäkä-iqä iqua imäkñuä-pani, Goti Hanjuwä Iqu heqä etapätñqä, imäkñgpnä. ¹² Nyi ii etqe, tiññqä etqä. Ne mäkä äunätunqä, ämaqä nesä asänänä iquautä hmanji. Ne mäki, dnä quvqä, yänänäñqä huitañä-huitañä-tänä, awä yeqä äpmeñuä, ä qua tqe hiawiqä imä äpmeñuä iquatä, äunätqänu. ¹³ Iññqä nyi tiñä etqä. Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä mäkänqä imäkñqä etapätñqä, eeqänä äñguänä imäkmbu, näwinyä pmetangpiyä. Inji mäkä ätimäuqäqe, pämä ätqäupu, mäkä yänänäñqä ipñqä. Itanga mäki qäpu päwqangangqe, yänänäñqä äpakänä e tqäutñqä. ¹⁴ Yänänäñqä iñä tqäutñqä, suqä kukñuä naqä-qakuä iqueni, qätä äñguänänä äwiyäpu, aquvä eqä-pa, heqä quañuä iqi yänänäñqä ämäsanäpu, itanga suqä jänänänä iu imäkqe, nätmätqä ktqä pmuätänqä, quikuä iqi äpmuätänäñuä-pa, iñä pmuätänätangpu.† ¹⁵ Itanga Goti Iqueqä kukñuä, äwqä-qeiqi imbu pmeqänqä imäkqä iqueni, yukä ämuasmänqä ämuasmäñuä-pani, a yänänäñqä äqätpu, näwi imäkmbu pmetangpu.§ ¹⁶ He iñä imäkmbu, ga tiñä-pqä iqueni, inä imäkñgñqä. Suqä quuvqä heqiyqä iqueni, niñqä eqä-ma ktqä ämaqumuätänäpu, Setänä, Goti Iqutä mäkä-huñqä iqueqä zi tä hänaqä sqe,* heyaqä huiwiñqä ämepqangutqe, huätä epmäkñqä. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, he häñä ae emäkäqumuätekqä iñqä, hiqä kñuä indqäñqä imñi, nyuänä ktqä pmuätänqä ii eqä-pa ämimuasmäpu,† Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, Dñä Äñguä Iqu etapätñqä, ii ipäqäyñuä eqä-panä-qae, a yänänäñqä qätätñqä. ¹⁸ Suqä iquau imäkñqä ipiyänggani, Dñä Äñguä Iqu emäkqanguti, suqä Goti Hanjuwä Iqueqä yätamäkqenqä tääqä tqä iqueni, mäwquatämäuqä pa ipu, a yänänäñqä qätätangpu. Tääqä ätäpiyänggani, enyqä enganguti, ävquatämäuqä matqä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänä iñqä-pqe, inä äpakänä tqangpu. ¹⁹ He yatñqä iñji, nyññqä-pqä inä iqäñqä änyñji. Nyi kukñuä tmqñqä, kukñui kiqä-kiuä nyaqä quväkä tämä dqäuganguti, inji nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äñguä we-huñqä-täñi, kiqä quata zä äwññqä diñqe, zä miqä itmä, awä hämä-hämä tqämqänä. ²⁰ Nyi kukñuä ique-qäqenqä, Jisasi Kraisi Iqu, Kiqä-kiuä ätenjikqä iuta, awä tuätqätangqenqä guä äpmuatenjiyquwi. Inji nyi wäñuä Iqu ändapqä, mäwquatämäuqä itmä, zä miqä pemä itmä, kukñuä awi yqänä tqämqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquangpu.

Goti Iqu qunji, äñguä wimäkätñqenqä tääqä ätukqenqä

²¹ Tikikusi iqu, Kraisi Iquenyqä quuvqe, ne eqiyätunquä-pa eqiyätä, Naqä Iqueqä wäñuñi mäwquatämäuqä, nesä anä imäkätunquä iquwi. Ne iquenyqe, kuapänä änenyätqäuä. Iqu nyi täqi äänä äpmanä, eeqänänä imäkätñqä iñqä, awä etänä. ²² Nyi ique henyqä ändowatqe, quati tiñji. Iqu emetä, ne täqi äänä-äänä äpmeñqenqä awä etätä, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänäñqä emäkätñqenqä ändowatqä.

²³ Iyää nqä-quauä, neqä Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutäñi, Iquaqu quuvqä heqiyqä iqueneuä äwqe, hanuä imbu quuvqä yänänäñqä eqiyäpu, ämaqä huizunqä enguätñqänä emäkinyä. ²⁴ Iyää, ämaqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä äwinyätñqä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu, qeqä imänqäuta hinji vqe, ävquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilipai pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Poli iqu eqä-huanjä iu äkitä, qua aanjä naqänänjä Yulopqä täñä inginyqä kinganä äwätäqänğa, iqu anjä-himqä Pilipai, qua naqä Masendoniya iu ätimäutä, kukñuä äñgui awä ätuminqe. (Wäunuiñqä 16:8-15 hiñuä qundñqä.) Qänakndanji, iqu anjä-himqä huiunqä uwqanğa, iqueni guä qe äkiqiyäukuwi. Iqu guä e äpmeqänğanji, kukñui, ämaqä hñqua, Pilipai pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqä, qui iwimäkpnqä itqätanğuwinqä, qätä äwiyäqe, tuwanuä tä, i äqäkqe. Injäqe tuwanuä, iqu Pilipai pmeqä iquauñqä ävawqatkqä tqe, a ätäutaqänğanji, ne hiñuä tii äqunänju. Hanjä-iqä Poli iquesä, qutä, qäyä äwimakqä-qe, Poli iqu äwqä hanjä mäwiñqä itä, Jisasi Iquenyqä quuvqä kiñjä eqiyätäqetani, aquvanä itä äpmaminqe.

Hiñuiqänänji, Poli iqu nätmätqä huiunqä äwa itqätanğa, Pilipai pmeqä iqua mbqä hui, ique yätamäkqä wipñqä ätnämäukuwi. Itanği tuwanuä täñqe, Poli iqu, quwqä yätamäkqenqä, ‘änğuiqä’ ätuätä äqäkqe. Inji huizi, iqu guä pmetanğenqe, qu kñuä kuapanä indqänäpu, äwqä hanjä mäwiñqä yätñqe, iqu iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänänqñqä iwimäkätñqä äqäkqe.

Itanğa Poli iqu iquauñi, Goti Iqu nätmätqä naqänänjä äwikqenqä ätuätä äqäkqe. Nätmätqä ii, hanjä-pmeqä hanji, qu Kraisi Jisasi Iquesa ämakuwä iyyi. Nñ, qu nätmätqä ii ämakuwi, qu Mosisi Iqueqä kukñuä-suqä iu qänaknä iminjuwita ma, Jisasi Iquenyqänä quuvqä eqiyäpiyä iutayi. Itanğa Poli iqueqä äwiñqe, Pilipai pmeqä iqua, Kraisi Iqueqä suqe mapñqä iñqeyi. Kraisi Iqu, “Nyi ämaqä naqä-qunjqä” kñuä indqänätä, Iqueqä äwiñqä iunqänä qänaknä miqä iminqe. Oeyä. Iqu Iqueqä-kiuä mäñdi äkittqänätä, wäunjuä Goti Iqu Ique äwikqenä imäkkqe. Ga Poli iqu tiñjä-pqe ätuätä äqäkqe. Qokä-apäkä Kraisi Iqutä naqä-qakuänä ämuänñapiyä iqua, qu äwqä hanju, Goti Iquesa ämepu, yeeqä kuapanä iqäpnqäüä.

Ne tuwanuä tä a ätäutaqänğanji, ne näqñqe, tiñjä hiatunqque. Qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä anjä-himqä Pilipai iu äqänätqätanğuwä iquauñqe, Poli iqu kiñjä äyä äwinyminqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, itanğa Timoti iquätä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunui anä imäkätqänğueä iquve, ye tuwanuä tä, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbiyitani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkänä epu, anjä-himqä naqä Pilipai iu äpmerñuä iquenyqä ävawqatque. Tuwanui, ye henqänä maqiyqä ique, ämaqä he ämeyätqänjuwä iquauñqätä, itanğa ämaqä hiyaqä awä iqi wäunjuä huitanjä-huitanjä imäkätqänjuwä iquauñqätä, ävawqatque. ² Goti Hanjuwä Apiqutä, itanğa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta äñguä etapäsinyä, heqä äwqe hanjuä imbu pmetpnqä emäkcinyä.

Poli iqu, Pilipai pmeqä iquauñqe, ‘änğuiqä’ ätukqenqä

³ Nyi henyqä kñuä indqänätmänğanji, Goti Hanjuwä Iqueni, “änğuiqä” ätuätñqe. ⁴ Nyi Iqueni henyqä itmä, yatñqä ävätmä iunji, qanyä mäwqä, yeeqä aanjä kuapanä itmä ävätñqe. ⁵ Nyi iñji, hiñgi miqä itqänä. Hiunji kinganänjä iuta ti iqa täñğanqe, he enyqä miqä, Goti Iqueä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, nyi awä tumqenqä yätamäkqä änyiyätqänjuwä iutayi.* ⁶ He suqä iñjä imäkätqätanğuwitani, Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä quuvqä yäpä imä wäunjuä ae emäkätqätanğqä iunqe, nyi näqñqä tiñjä ämeqä. “Iqu wäunjuä ii imäkkqe, mäwquatämäuqä, yqänä imäkkqä äwätñqe, qäpnji Kraisi Jisasi Iqu, anğumä äquvepätqänğa, hiäniqeqä.” ⁷ Nyi nqä äwqä tämdanji, henyqä aanjä kuapanä änyinatñqetani, henyqä kñuä iñjä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, ‘änğuiqä’ ätquäqe, ii jänänänji. Quati tiñjä dutayi. Nyi wäunjuä anğuanänjä Goti Iqu ändapkqe, imäkcämqenqä yätamäkqä änyiyätqänjuwä iutayi. Yätamäkqe, nyi täqii guä pmetanğatä, itanğa kukñuä äñguä we-hunqä-tänjä iunqä himä-wiunqä iquau, mäñdi äkittqiyätmä, “Ii kukñuä naqä-qakuiqä” motqueqanğatä, änyiyätqänjuwä iutayi. ⁸ Kraisi Jisasi Iqu, henyqä aanjä kuapanä äwinyätñqä-pañi, nyi-pqe inä änyinatä, itanğa he hiñuä maeqänmqä diñqe, aanjä kuapanä änyinatqäüä. Nyi nqä änyinqä dunqä ii etqäqenqe, Goti Iqu näqñqä eä, “Ii naqä-qakuiqä.”

* 1:5 Pilipai 4:10-19

⁹ Nyi, Goti Hanjuwä Iqu henj, tii emäkätņqä yatņqä ävätņqce. Hiqä suqä ämaqeunqätä, Goti Iquenqätä äwiņqä iqu, naqänänjä imänğa wätņqätä, he näqņqä äņguänä mapņqätä, itanğa he suqä äņguinqätä, quvqenqätä iwäsäuqäpņqce. ¹⁰ Inj he suqä äņguinqä enğanj, a ätäupu, nätmätqä eeqänänjä imäkäpiyä iunj, äņguinä imäkqäpņqce. Tiinänqäüä. Hea Kraisi Iqu anji äquvepätqänğanqce, he suqä quvqä hui maeqä, ämaqä aanjä äņguänänquenä pmetanğpiyä. ¹¹ He Jisasi Kraisi Iqueä yätamäkqetani, suqä jänänänjinä imäkquenä hiätanğpiyä. Nyi Goti Ique yatņqä iinj, tiinjinqä ävqä. Ämaqce, he iinj äyä pmetanğä eqämbiyi, Goti Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqce haqeqä muämäuqäpņqänänjä.

Poli iqu guä pmetanğqä-qe, kukņüä äņguä we-hunqä-tänjä iqu, naqänänjä äwqenqä

¹² Nqä nyämaqäüä, he näqņqä yasämä mapņqänä, nyi awä etmqce. Nyi guä pmetanğqä-qe, kukņüä äņguä we-hunqä-tänjä iqu, qua iqi mäpäwiqä, yesäwä vqeta yänänänqņqä ätqäüä, im-imä naqänänjä tiinj qe äwqi. ¹³ Nyi hanjä-iqä ii ämakqenqce, ämaqä mäkä-iqä, qu ämiqä naqä iqueqä anjä ämimiņuwä iquatä, itanğa ämaqä huizi iquatäni, nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyäqanğqeta guä enğanğqenqce, qu näqņqä ekuwi. ¹⁴ Itanğa nyi guä pmetanğqetani, ämaqä, Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä kuapanänjä hņqua, Iquenyqä quuvqä yänänänqņqä eqiyäpu, ämaqä huizi dunqä zä miqä pemä ipu, Goti Iqueqä kukņui awä ätätqäņuwä.

¹⁵ Naqä-qakui, ämaqä iutanjä hņqua, Kraisi Iquenyqä awä ätätqäņuwä, tiinjä dutayi. Ämaqce iquaw wivändpņqä winyätanğqä-qe, qu nyivändqanğä äqumbiyitani, nyinğä kņüä quvqä ämepu, wiunqä ipu, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjä. Huiziqua, iinjä hmanji. Iqua kņüä iqä äņguä ämepu, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjä. ¹⁶ Goti Iqu wäunui, nyi kukņüä äņguä we-hunqä-tänjä iqueqä mäkä-hunqä iquaw mändi kittqämqä ätänuä ätenjikqenqä näqņqä ämepu, nyinyqä aanjä kuapanä äwinyätä, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjä. ¹⁷ Ämaqä nyinğä wiunqä itqäņuwä iqua, qämä-qämä ipu, nyi ämanqutäpņqenqä Kraisi Iquenyqä kukņui awä ätätqänjä. Ii itqäņuwä, nyi hanjä-iqä ämetmä guä ae qäyä pmetanğä, quvqä iinjä imäkäpiyi iutani, hanjä-iqä naqänänjä ändapqca upunqä itqänjä. ¹⁸ Ämaqä iinj, quwqä kņüä iqä imņi, hņqua kņüä äjgwi metanğä, ä hņqua iinj mämeqä eäņuwä, nyi kukņüä matqä imä. Qu eeqäpnä Kraisi Iquenyqä awä ätätqäņuwinğce, nyi nqä äwqä tämdani aquvänänä itqänjä.

Poli iqu, äpäkonqenqätä, häņä-pmenqätä, kņüä indqänğqenqä

¹⁹ Auä nyi aquvänä äpakänäni, tiinjinqä iqa uwqämä. He nyi yätamäkqä nyipņqenqä, tääqä tätqätanğuwä iutatä, itanğa Jisasi Kraisi Iqueqä Dņä Äņguä Iqu-pqä, yätamäkqä inä nyiyätqätanğqä iutatäni, Goti Iqu yätamäkqä änyiyätä, hanjä-iqä eeqäpnänjä ämetņqce, huätä manmäuniqenqä, näqņqä enjänä. ²⁰ Iinjinqä, nyi nqä qeqä-quuvqä tämņi, kņüä iqä aanjä yänänänqņqce, tiinjä indqänätqänjä. Nyi nqä wäunui qui mimäkqä imqä diņqce, suqä quvqä imäkätmä, womba mämaenqä pa imä. Nyi kukņüä awä huizi zä miqä yänänänqņqä ätqäüä ätqca äquvepätņqä-pañi, guä äpmamä-pqänğanji, awä yqänä ätmitmqä-qae, Kraisi Iqueqä yoqce haqeqä yqänä mamäuqämniqce. Inj nyi häņä yqänä äpmamitmqä, ä ae äpäkonmqänğa, nyi Kraisi Iqueä yoqce, haqeqä yqänä matnämäuqämniqce. ²¹ Nyi kņui, tiinjä ämetqänjä. Nyi mapäkonqä häņä äpakä äpmenqce, nyi Kraisi Iqueqä yoqce haqeqä ämamäuqämä. Itanğa nyi äpäkonmqänğanji, qua täu quvqä tä äpmenqä-pa mäpmeqä, aanjä äņguänänjä pmetniiqeqä. ²² Inj nyi qua iunj, häņä yqänä äpmamitmqä sätäti, nyi Kraisi Iqueqä wäunui, häukuä-tänänqä imäkqämqä. Inj nyi maņqce, äsqenyqä nyinyänquti? ²³⁻²⁴ Nyi nätmätqä tqaquini, änä miwäsäuqä imä. Nyi quami tänğa tä äpmenqä täuni ävämetmä, Kraisi Iqutä qäukuä yäni anä pmenqä iqäqce, qua täu äpmenqä iunj ämäwqätäüä. Nyi iinänqä nyinğanğqä-qe, häņä äpakä äpmamä, he yätamäkqä heyqce, ii äņguä eä. ²⁵ Iinjinğce, nyi kņüä ae ämetmä, näqņqä tiinj enjä. Nyi maqänä mapäkonqä, häņä yqänä pmamqänä. Nyi hesä äpakä äpmetmitani, he Goti Iquenyqä quuvqä yänänänqņqä eqiyäpu, yeeqä ipu pmetņqä, yätamäkqä heyqämä. ²⁶ Tiinjä-pqä inä eä. Kraisi Jisasi Iqu nyinji, henyqä anğumä indmeqanğutqänğanji, he nyinyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqce, huizi ämamäutqäņuwä-pa mämamäuqä, aanjä haqä yätu mamäupnuwi.

Goti Iqu ne hiņuinäni, Kraisi Iqueqä yoqä ämetanitanji, hanjä-iqä metunquä-pqe naqänänä

²⁷⁻²⁸ Hanjä-iqä äki-äkitanji emeqanğqenqä, maqänä ävaqusqäyämepu, Kraisi Iqueqä kukņui mäwquatämäuqä, qänaknä ipu pmetņqce. He iinjä imäkäpu pmetanğuwä iqini, nyi hiņüä maeqänmqä, ä kinjä nämda qanyä kukņuinä qätä wimqä etanğutqce, nyi henyqä näqņqä tiinjä emä. He, hiqä qeqä-quuvqä naqä-hņqunä imbu, ämaqä quvqenä etqueqanğuwinğqä zä miqä, huiwi naqä-hņqunä imbu, kukņüä äņguä we-hunqä-tänjä

iquenyqänä quuvqä heqiyqäpñqänä yänä äqänätqänäuä. He iinjä imäkqanquwitanj, ämaqä quvqenä emäkqä iqua, näcñqä tiinjä hipnä. Quwqä-quwänqce, quvqä iinjä emäkquwä-qae, yuuvä tämbñqäuä. Injäqce, heñj, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkqä eyätä, häñj ämäkäqumuatänqiyä. ²⁹ Nyi ii etqäqce, tiinjñqä etqä. “Goti Iqu heñj äñguä emäkätä, hiñuinäñj, he Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäpñqänä maeqñqä yänä, oee, Iqu he Iqueqä yoqä ämepiyitanj, hanjä-iqä mapñqä-pqce, hiñuinä inä eqänänä.” ³⁰ Iinjñqce, ämaqce he quvqä etquetqätanğä hanjä-iqä ii ämetqänquwi, ii nyi hesä Pilipai iu anä äpmenänğa meqanğä äñqänğuwä-ma, ämetqänä. Guä äpmam-pqä täunji, nyi hanjä-iqce inä meqanğqce, he qätä äyä äwiyänä.

2

Hiqä ämaqä huizi duñqce, “Qu ämanqutäuñäuä” knuä metanğpu

¹ He Kraisi Iqutä ämuänmbiyä iutanj, yänänäcñqä imäknätqänquwäta? Iqu henyqä winyätanğqä iutanj, hiqä äwqce, hanjuä enyätñqäta? Hiqä quamä pmeqä iunji, Dñj Äñguä Iqutä anä äpmetqänquwäta? He hiqä-hiuänqce, huäqä äumäknäpu quvqä mitquatñqä itqänquwäta? ² He yatñqä iinjä iquauñj “Nñqä” tqanğppqce, nyi yeeqänänä nyimäkppñqä diñqce, tiinjä iqanğpu. Heqä knuä indqänqä imñj, knui naqä-hñqunä meqä epu, suqä ämaqenqä äwiñqä iquenji, yänä-mänä mämeqä asänä ämapu, itanğa hiqä qeqä-quuvqä imñj, naqä-hñqunä metanğpu. ³ He hñqunä-hñqunä naqä imänäpu, hiqä ämaqä huizi duñj mäñdi äkittiyäpu, heqä yoqce haqä mämaenqä pambu. He hñqunä-hñqunä mäñdi äkittiyenäpu, hiqä ämaqä huizi duñqce, “Qu ämanqutäuñäuä” knuä iinjä metanğpu. ⁴ He knui, quamä pmeqä äñguä hiqä diñqänä, mindqänqä pambu. He hñqunä-hñqunä, ämaqä huizi iuqä-pqenqä inä indqänğanğpu.

Suqä Kraisi Iqu ämänätquakqenqä

⁵ Hiqä knuä indqänqce, hui-hui mindqänqä, Jisasi Kraisi Iqu indqänminqä-pa indqänğanğpu. ⁶⁻⁷ Iqu Goti Naqä-qakuä-qu eäqä-qce, Iqu Goti Iqutä asänä pmeqänqce, knuä iinjä yänänäcñqä mämeqä itä, yoqä naqetä yänänäcñqetä ävquatämäutä, wäunjuä-wiyqä hiñginqä etä, ämaqä qua täunä iqune enqä-panä ekqce. ⁸ Iqu ämaqä-qu eätä, Iqueqä-käuä mäñdi äkittqänätä, Goti Iqueqä kukñuä eeqäpnäñj, qänaknä iqa äpқанjaqänäqce, äpäkonätñqä iunä ätimäuce, zä-huätatä äunätä äyä äpäkonğqce. ⁹ Iqu iinjä imäkminqetanj, Goti Iqu Iqueni, ämaqä huiziuqä haqä yänj äpmuatetä, ga Iqueqä yoqä Jisasi, yoqä huizi-huiziuñj ämävqätäuqänğa äqonä pmetätñqä äpmuattekqce. ¹⁰ Iqu Iqueni tiinjñqä äpmuattekqce. Qu qäukuä yänj äpmeñuwä iquatä, qua täunä iquatä, qua yäp mäñgisänj iquatänj, qu eeqäpnä Iqueqä yoqce haqeqä ämatnämäupu, qonj woktäuqäpñqänänä. ¹¹ Qu Ique qonj äwoktäupu, tiinjä tqäpñqce. “Jisasi Kraisi Iqu, eeqänänquneqä Naqä-queqä.” Qu iinjä imäkäpu, Goti Iqueqä yoqce, haqä mamäuqäpñqänänä.

He ämaqä qua täutanj iuqä awä iqinj, we-hunqä-tänj pmetpñqä

¹² He nyi kuapanä änyinätñqäuä, Kraisi Iqu suqä iinjä ämänätquakqetanj, nyi manj tiinjä etqä. Nyi hesä anä pmetanğanj, he kukñuä eeqäpnä qänaknä imiñuwä-pa, nyi hma etanğqä-pqänğanğ-qce, quanñj päkñqänqä zä ipu, Goti Ique yäpä iqj vqanğpi, Iqu heñj anğumä änyä-hänj emäkqanğuti, häukuä wiqä-tänj hipñqänä yänj qänğanğpu. ¹³ Goti Iqu heyaqä yäpä imä äpme, he Ique yeeqä iwimäkppñqce, suqä Iqu äwinyänqce imäkqäpñqä, evauqumuatätqäuä.

¹⁴ Inj nätmatqä eqeänänj imäkäpiyä iunji, hmbinyqä manj ätnäpu kukñuä mäkä maqäyäuñqä, qeiqinyä äpmapu imäkqanğpu. ¹⁵⁻¹⁶ He iinjä äpmeñuwä, ii he Goti Iqueqä ymeqä jänänqwenä epu, suqä quvqä hui maeqä, anğuanänj hiätpnä. Itanğa he kukñuä häñj hea ique-ique pmeqä-tänj iquenji, mäwqatämäuqä a yänänäqñqä äqätänquwi, ii he ämaqä qua täunji, suqä anğui ävquatämäupu, quvqä dñ-mändä äwätqänquwä iuqä awä iqinj, he we-hunqä-tänj pmetpnä. Inj hiunji Kraisi Iqu qua täunqä anğumä äquvepätqänğanj, nyi heyaqä suqä iinjñqce, yeeqä aañ kiinj itmä, näcñqä tiinj emniqce. “Nyi qutä äpmapä wäunjuä dñj huqä iqa äpätñqce, hiñji yeemqä itñqä manä.” ¹⁷ He quuvqä eqäpiyita hanjä-iqä ämetqänquwi, ii he Goti Iquenyqä hiqäva enqä-ma äqänätqänä. Inj, qu nyi pizqä bäsqanquwitanj, nyaqä häneqce, wainqä tñänqä* eä, hiqäva he äqänätqänquwä itä qäsänj, hiqäva qänänquti? Iinjä sätäti, nyi yeeqä itmä, hesä yeeqä anä yanique. ¹⁸ He nyi iqanğqä-ma, iinjä ipqce, nyitä yeeqä anä yanique.

Timoti iquenyqätä, Epaplotitisi iquenyqätä

* 2:17 A Täuqä 15:7

¹⁹ Nyi Naqä Jisasi Iqu hinjuinä nqängangutqe, tiinjä imäkmqä änyingji. He äna-äna ipu äpmejuwiŋqe, Timoti iqu kuknuä äma äpätä, awä ändätä, yeeqä inä inyimäkäninjä dinqe, nyi iqueni henyqä maqänä dowatmqä itqänä. ²⁰ Ämaqä nyitä anä äpmejuuee, henyqä qeqä bimbiqä tquangi yätamäqä heyäniqe, hñqu-hñqu ma, Timoti iquänäni. ²¹ Ämaqä nyitä anä äpmejuuä tqua, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunjuinqä tuwä äwiyäpu, quwqä-quwä miŋqä iunqänä äwiŋqä iquayi. ²² Itanji Timoti iquenyqe, “Iqu ämaqä suqä änguanänjä imäqä-qe-ge,” he näqŋqä ae äyä enä. Ymeqä-qu kanmä yätamäqä ävätä anä imäkätqänjyā-pani, iqu nyi yätamäqä änyiyätä, kuknuä ängua we-huŋqä-tänji awä inä ätätŋqe. ²³ Iinjŋqe, nyi tiinjä imäkmqä änyingji. “Nyi äänä nyimeŋqutiya” tmä, hiŋuä ganä äqunmitanji, iqueni qänakni, henyqä maqänä dowatmä. ²⁴ Nyi nqä Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyätŋqä-qae, Iqu hinjuinä nqänganguti, hea kuapänä maiqänja, nyi-pqe emamä.

²⁵ Nyi iinjä imäqänqä änyingqä-qe, täŋganji, Eaplotitisi iqu henyqä dowatmqä knuä ämeqä. Iqu heqä heyämaqä, nyi yätamäqä nyiyätŋqä ändowatkuwä iquvi. Iqu nqä nyämaqä eä, Kraisi Iqueqä kuknuinqä mäkä ita, wäunjuä anä itqänueä iquvi. ²⁶ Iqu, “Nyi qunji hiŋuä äkŋga qunmiŋqätiyā” tä itä, ä he iquenyqe, “Iqu täŋä-yaqä äwinä” tqanqä qätä äwikuwiŋqätänji, qundqändqä kuapänä iqanqŋenqä aŋgumä dowatmqä änyingji. ²⁷ Naqä-qakui, iqu yaqä äwitä, ae äpäkommäta iqanqŋqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, iquenyqä huäqä äumäkätä, yätamäqä vqanji, aŋgi mätnä enqä-ma iuäqämakqe. Auä, Goti Iqu iquenyqä huäqä e äumäkkqe, nyinqä-pqe inä itä, “Iqu iquenyqä-pqe huäqä-huŋqä naqänänjä mequänqiyä” knuä indqänätä, yätamäqä iinj, nyi-pqe inä änyikqe. ²⁸ Iinjŋqe, nyi iqueni henyqä dowatmqä kiinj änyingji. Inji he iqu hiŋuä aŋgumä äqunätmepu, yeeqä iqanqŋpi, nyi henyqä qundqändqä miqä imä. ²⁹⁻³⁰ He nyitä täqi anä äpmejuqae, yätamäqä nyipnä miqäqä, inäqe iqu hiqä anji ämetä, Kraisi Iqueqä wäunjui imäkätäqetanji, yaqä ämetä, ae äpäkommäta ikqe. Iinjŋqe, he iqueni, Naqä Iqueqä yoqeta, yeeqä aana naqänänjä vätmapu. Itanja ämaqä iqu enqä-panä iquauji, yoqä naqä inä wipu.

3

Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquanä, jänänajuaiqä

¹ Itanja nyämaqäüä, nyi kuknuä huizi tiinjä etqä. “He Naqä Iquenyqä yeeqä iqanqŋpiyā!” Nyi henyqä pipa aŋgu-aŋgu äqiyäqäsŋŋqe, enyqä miqä iqäqae. Ii, nikŋqä enqä-ma, ktqä equmuätäunqe.

² Ämaqä huiwä häuä äktäupu, qui imäqänqä itqänjuwä iquauji, wimasipu! Ämaqä iqua, hiveqä suqä, aana ququwenänjä imäkätqänjuwä iquayi. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä naqä-qakui, häuä ktäunqä iqua ma, ne tiinjä imäqä iquenyi. Ne huiwiŋqätä, wäunjuä eeqäpnänjä imäkätunqä iunqätä, yätamäqä neyŋqä quuvqä maeqiyqä inu. Goti Iqueqä Dnjä Ängua Iqu inemäqanji, Goti Iqueä yoqenqä aquwä äqänätanä, Kraisi Jisasi Iqueä yoqe, haqä ämamäutunquä iquenyi.

⁴ Nätmatqä huiwiŋqätä, wäunjuä änguiŋqätänji, nyi eeqäpnänjä-tänjunji. Inji ämaqä nätmätqä iinjä iquaquinyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauji, nyi ämäwqätäunä. ⁵ Ii tiinj. Nqä nipai änmikqänjanji, hiunji 8 ae äpäwqanja, qu nyaqä huiwi häuä ängtäukuwi. Nyi ämaqä Israitqä iutanä, Benjämenä iquesanä ekuwiuqä hueqä-himqä iutanä iqunji. Nqä nipeu, apique, nyitäni, nämbqune Israitqä iquauqä kuknuitä, suqetä, a äqätänju. Nyi kuknuä-suqä Mosisi iqu äqäqŋe qänaknänji, Parisitanä iqua* iqä-ma iinj itŋqä iqunji. ⁶ Nyi Goti Hanjuwä Iqueä aquvanä iwimäkmqä indqänätmä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätanjuwä iquauji, qui imäkmiŋqe. Inji ämaqe, qu kuknuä-suqä Mosisi iqu äqäqä iuta änyiwäsäquwi, qu nyi kuknuä-suqä iunji, hñqe mävasquä-qunä mänqumuapnä. Ämaqä iqua, nyi enqä-panä-qua ma, nyi ämäwqätäunä.

⁷ Nyi kiŋganänji, “Suqä huiwiŋqänänji iqua yätamäqä nyipŋqäüä” indqänmiŋqä-qe, täŋganji nyi qänaknänji Kraisi Ique ävätmä, nätmätqä iinj, qua täutanä hiŋginqä etanji äqunätqänä. ⁸ Iinjänä ma, Kraisi Jisasi nqä Naqä Iquenyqä näqŋqe, ii nätmätqä aana naqä-qakuä etanji äqunätmä, nätmätqä eeqäpnänjä qua täutanji, quvqänänjä etanji äqunätqänä. Nyi Ique qänaki wivändmqä dinqe, nätmätqä eeqänänji tuwä äwiyqe. Nyi iinjä imäqä, Iqueqä-qunä eämä, Ique guä enqä-ma kiuänqänätätmqä imäqä. ⁹ Nyi ämaqä jänänänji, wäunjuä itmä, suqä Mosisi iqu äqäqä iu qänaknä itmä, iuta maeqä imä. Nyi ämaqä iinj-qunji, nqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iuta emä. Inji Goti Hanjuwä Iqu, ne Iquenyqä quuvqä e heqiyätanqquä iutanji, nenyqe,

* 3:5 Parisi iquauŋqe, ämaqe tii ätmiŋuwi. “Qu kuknuä-suqä Mosisi iqu äqäqŋe, qänaknä änguanänjä iqä-qaeeqä.”

“āmaqā jānānānquaiqā” ātānā. ¹⁰ Nyi Kraisi Iquenyqā nāqñqe, tiññ himqe. Iqu āpākonātā, Iqueqā yāñānāqñqeta anji āvaukqe, Iqu yāñānāqñqā iitā, yāñānāqñqā inyimākātñqātā, ga Iqu tāñā-huñqā āmakqe, qāquye anā meñqātā, itañga Iqu āpākonñqā-pa pākonmnñqātā, iñqe nāqñqā mamqe. ¹¹ Inji, nyi-pqe āpākonātā anji inā vamnñqñānā.

“Nyi hiqñqā du timāumqā diñqe, yāñā āqāñga āwātqāñā”

¹² “Nyi iññā ae imākātā, Goti Iqueqā hiqñqā iuñi, ae ātimāukqā-qunā,” matqā iqā, oee. Nyi iu qāyu timāumqñqe, Kraisi Jisasi Iqu indmetā, a yāñānāqñqā āñgiqātātqāuā. Iutanji, nyi iññā timāumqe, yāñā āqāñga āwātqāñā. ¹³ Nqā nyāmaqāuā, nyi iuñi matimāuqā iqāqā etanqñqñqā nāqñqā emā-qe, tiññinā iqāmā. Nyi nātmatqā hiñuiqāñdñqñqe, kñui anqumā māmewqā itmā, hiñuiqāñā nāñi āwiñqā iuñqā, yāñā āqāñga umqe. ¹⁴ Āmaqē qanā tññā āwātqāñuā-ma, nyi hiqñqā du ātimāutmā, nātmatqā Goti Iquesa mamqā diñqe, yāñā āqāñga āwātqāñā. Goti Hanjuwā Iqu, nyi hāññā-pmeqā qāukuā yāñi mamqā diñqe, Kraisi Jisasi Iqueqā wāunūā iuta, tāāqā āndātmakqe.

¹⁵ Ne neqā qeqā-quuvqā imñi, naqā ae imānātunquā iquene, ne eeqāpnā nātmatqā iuñqe, kñuā indqāñqe asānā meqāñqe. Hesañā hñqua, iñqe qāmā-qāmā iquwi, Goti Hanjuwā Iqu, ‘Qāyunāñi tiññqā’ ātuātā, āmotquēnā. ¹⁶ Itañgi tāñganji, ne hñqunā-hñqunā nāqñqā āmetanā, naqā āsqisa ti imāñqququā etanqñtqe, nāqñqā ii māvquatāmāuqā, qānaknā iqa uwquatunqñqe.

¹⁷ Nyāmaqāuā, nātmatqā nyi imākātñqā iuñi, asānā imākqanqñpu. Itañga āmaqā, suqā ne imākātunquā-ma asānā imākātqāñuā iquauñi, hiñuā āqunāpu, iquautañi nāqñqā āmepu, he-pqā inā imākqanqñpu. ¹⁸ Hiñuiqāñā etmññqā-ma, tāñganji, huāqā nuñganñi kñuā āqiyātā inā etātqāñā. Āmaqā kuapānāñi, Kraisi Iqueqā zā-huātati huñqenqā māwiñqā itā, māñdi ākittqiyāpu āpmeñā. ¹⁹ Āmaqā iññi, qu quwqā huiwiqeqā āwiñqā dunā imākāpu, kñui nātmatqā qua tāutanā iuñqā indqāñāpu, suqā quvqā imākñqāñganñi, wombā miqā, yoqā haqā āmatnāmāunāpiyitanji, tā du qui imākmbñqā upnuwi. ²⁰ “Nyi imākātñqā iuñi, asānā imākqanqñpiyā” etqāqe, ne qutāñi, asānāñā ma, neqā quae, qāukuā haqā yātu etanqñyi. Inji Naqā Jisasi Kraisi, ne hāññā inemākāqumuatqā qāukuā yāñisa quvepāniqā Iquenyqe, hiñuā āqānanā āpmeñu. ²¹ Iqu neqā huiwā quvqā tā ānyāñqñe, ānakunmākātā, Iqueqā huiwā āñguānāñā, qua buta āvautā, āmakqā enqā-pañā iññā inemākāniqe. Iqu nātmatqā eeqāpnāñi, Iqueqā āmiqā yāpā iqi hiāniqā diñqā yāñānāqñqā-tāñā eā, itañga yāñānāqñqā asā iutanji, iññā inemākāniqe.

4

Suqā āñguā iquanā imākqanqñpu

¹ Iññqñe, nqā nyāmaqā, nyi henyqā aañ kuapānā ānyinātā, hiñuā maeqāñmqā ānyinātñqāuā, nyi kukñuā tiññā etqā. “He Naqā Iqueñi māvquatāmāuqā, Iqutā āmuāñmbu, yāñānāqñqā tqāutangñpiyā.” Nyi aquvānā inyimākqetā, wāunūā dnā huqā itñqe āñguā meqetāñi, ii heyi.

² Yuliyaktā, Sindikektāñi, nyi mañā tiññā āqesqā. “Qe qāvanñi, Naqā Iqueqā iuanñi eāññi, ākasuwā matqā, quami qeiqñnyā pmanqā.” ³ Wāunūā nyitā anā imākātqāñueā iquki, si apākā iuaquñi, quami iññā pmanqā yātamākqā wisñqā ānyññi. Nyi kukñuā āñguā we-huñqā-tāñi, awā tātqātāñganñi, iuaqutā, Kelemenā iqutā, itañga nqā āmaqā nyitā wāunūā anā iqā iquatā yātamākqā ānyimiñuwi. Bukā, āmaqā yoqā hāññā hea ique-ique pmeqā meqāñqā āqānā āwiñqā yāññi, quvāq-pqe inā āqānā āwi.

⁴ He Naqā Iqueqā eāñuwi, hea ique-ique yeeqānā iqanqñpu! Nyi anqumā etqā, “Yeeqānā iqanqñpiyā!” ⁵ Āmaqā eeqānāñā iuqā hiñuā iqñi, āmaqā hanñuēnā epu, iuñqā qeiqi iwitqueqā-quenā hiātanqñpu. Naqā anñi quvepātñqā Iqu qāqñqñyi. ⁶ He nātmatqā hmbinyqā āwāwa miqā pambu. Nātmatqā āki-ākitanji he emetqātāñqā iuñqe, Goti Hanjuwā Iquenyqā tāāqā ātuāpu, ‘āñguiqā’ ātuāpu, hiqā enqenqā awā ātuāpu, yatñqā vqāññqe. ⁷ Iññā imākquwi, Goti Hanjuwā Iqu, heqā āwqe hanñuā imbnqā emākānā. Āwqā hanñuā Goti Iqu āvātñqe, he Kraisi Jisasi Iqutā āmuāñnātāñguwiñqe, hiqā qeqā-quuvqetā, hiqā kñuā indqāñqetā, āñguā nyātññqā emākānā. Ne āmaqā-qune, āwqā hanñuā iquenyqe, nāqñqā āñguānāñi, ānā māmeqā yanā. Ii aañā āñguānāñiqā.

⁸ Nqā nyāmaqāuā, kukñuā yāpaki, tiññā etqā. Hiqā kñuā indqāñqā imñi, kñui suqā āñguānāñā Goti Iqu āwinyāñqā iquauñqā indqāñqñqe. Suqā iññā iqua, naqā-qakui, jānānāñi, ikikinyāñi, itañga yoqā naqā-tāñā eāpu, suqā huiziquauñi āmāwqātāñqā, iquayī. ⁹ Wāunūā nyi imākātqātāñqā he hiñuā āñqānāpu, kukñuā nyi awā etātqātāñqā

qätä änyiyäpu, näqñqä nyita ae ämetqänjuwi, he-pqe yamwiqä inä imäkqäpñqe. He iinjä imäkätqänjuwi, Goti äwqä hanjuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, hesä anä pmetänä.

“Nyi eeqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmeñqä, iinjä qundqändqä miqunji”

¹⁰ Tänganji he nyinjä knjuä heyqanji, yätamäkqä angumä nyiyqanjuwinqe, nyi Naqä Iquenji yeeqä aanjä naqänänjä ävqä. Awä iqäñi, he nyi yätamäkqä ae änyipqä etanqqä-qe, hänaqä hma etanqqä iuta häpäcutäcutä ikuwi. ¹¹ Nyi nätmatqänqä ii etqe, aanqunä eämä maetqä iqä. Ii tiinji. Nyi eäqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmeñqe, iinjä qundqändqä miqunji. ¹² Äwa iqänqatä, kuapänä-tänjäñqatä, nyi äñguä pmamqä diñqe, näqñqä enä. Nyi äwqä mbäsätanji äpmeñqä ä, dä äpmeñqä, nyi ‘squäüä-qe’ matqä imä, äwqä-qeiqinyä änymä pmetmä. Nyi kuapä-tänjä äpmeñqä ä, äwa itmä äpmeñqä, nyi asä iinjä pmetmä. ¹³ Nyi yänänäñqä inyimäkätñqä Iqueqä yänänäñqetani, nätmatqä eeqänänji imäkmä. ¹⁴ “Nyi äwäwa miqä iqänä” qäyä etqanqqä-qe, hanjä-iqä nyimeqanqqe, ne anä metunquä iunqe, he yätamäkqä ätnämäuquwi, ii äñguänänji.

Poli iqu, iquauqä yätamäkqä vqenqä, “äñguiqä” ätukqenqä

¹⁵ Ämaqä Pilipai pmeqä iquenä, he näqñqä tiinji ae äyä enä. Nyi wäunjuä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, heyaqä awä iqä änyä qe ipäqiyätmä, qua naqä Masendoniya iu ävämetmänqanji, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi, suqä ävqä iquenji, qu mimäkqä iqanqä, ne yätamäkqä inqatunquä diñqe, henyä änyikuwi. ¹⁶ Nyi anjä-himqä Tesälonaika iu yqänä äpmamä, nätmatqänqä äwa iqämanätqätanganji, he yätamäkqä hñganä-hñganä änyimijuwä. ¹⁷ Nyi ii etqe, he nyi nätmatqä hui angumä dappñqä matqä iqä. “Heqä suqä ävqä iquenji, mälvquatämäuqä äpakänä imäkätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqu, äñguä emäkquänqiyä” etqä. ¹⁸ Nyi qäyunä ae ämetmä, nätmatqä kuapä-tänjä eäqä. He äväwqatquwi, nyi Epaplotitisi iquesa ae ämeqäqe. Inji tänganji nyi nätmatqä aanjä kuapänänjä-tänjunji. Hiqä yanjä iqe, Goti Iquenyä hiqäva sisnyanjä-weqä äñguä äqiyätqänjuwä-panä iinjä. Hiqäva iunqe, Iqu kuapänä äwinyätä, henyqä aquvänä iqä. ¹⁹ Nqä Goti Iqu, nätmatqä äñguänänjä kuapänänjä ämeñqe, eeqäpnänjä he äwa itqänjuwä iunji, Kraisi Jisasi Iquesanji, äwa miqänqä qäyunänä etapänä. ²⁰ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Goti Iqu eä, Apiqu enqe, Iqueqä yofe hea ique-iquenji, haqeqä witätñqänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

“Henyqä hui mimäuqä iqunä” ätkuwinqä

²¹ He Kraisi Jisasi Iqueqä qokä-apäkä eeqänänjä iquauji, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” tquäpñqe. Ämaqä quuvqä heqiyqä nyitä anä äpmeñquä iqua-pqe, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” etqä. ²² Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä täqi äpmeñjuwä iqua, Romätanjä ämiqä naqä Sisa iqueqä wäunjuä-wiyqä iquautanjä hñquatä, huiziqatänji, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” inä etqä. ²³ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqçeuta hinji etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu
Kolosi
pmeqä iquauñqä äqäkqe
Yätamäkqä kukñuä hijuiqänä iquvi

Anä-himqä Kolosi, ii qua Eesiya iu, anä-himqä Epäsäsi iunji, kinämä hmanji. Poli iqu, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qänätanquwä iquau, mävaucumuatqä ikqe. Näññqä-tänä iqua kñuä tiñjä indqänätqänä. Poli iqu Epäsäsi iu äpmeqänğanji (Wäunjuinqä 19:1-41 hiñuä qundñqä), iqu ämaqä hñqua, anä-himqä im-imä, Goti Iqueqä wäunju, imäkññqä ändowatkqe. Inji qutanä hñqua, Kolosi iunqä äuminjuvi.

Poli iqu, ämaqä hñqua, Kolosi pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqä, yänänäññqä iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyätä äväwqatkqe. “Kraisi Iqu eeqänänä iunqä nyuänä-qu etanji, ne anjumä inetmeniqe, Iqunänjqä” ätätä äqäkqe. “Hänaqä huiziqua, Kraisi Ique wimetunquä yätamäkqä mäneyqä ipu, kinä nämä inetma upnä. Ga Kraisi Iquesanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänä imäkkqe. Itanğa Kraisi Iqueqä wäunjuä iutanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänä, anjumä itmeniqenqä äwinyätqä. Kraisi Iqu näyaqä yäpä-ññgisa pmetanqgetanji, ne qokä-apäkä änyä-hänji äpmetanä, Iqueqä suqä eeqänänä iu qänaknä iqä-qune hiatunqeeqä” ätätä äqäkqe.

Poli iqu tuwanuä tä äqiyätä, ämaqä hñquaqui vqanğa, iquaqu tuwanjui Kolosi pmeqä iquauñqä äma äukiyi. Ämaqä kinğanänä iqu, Tikikusi iquvi. Huiziqu, Onesimusi iquvi. Ämaqä iquenyqe, Poli iqu kukñuä kuapänä äqiyitä, Pilimänä iquenyqä äväwqatkqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kukñuä ätkqenqä

¹⁻² Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqämqä ändowatqä iquñji. Nyitä, Timoti neyämaqä iquitä, ye tuwanuä tä, yeqä yeyämaqä anä-himqä Kolosi iu äpmeñuwä iquennqä äväwqatque. He Goti Iqueqä ämaqä epu, Iquenyqä quuvqä hämänänä äwiyätqänjuwä iquennqä. Goti Hanjuwä neqä Apiqu, qeqä imänqeta äñguä etapätä, heqä äwqe hanjuä imbu pmetññqä emäkkquä.

Poli iqu, iqua quuvqä eqäkuwinqä, “änjuiqä” ätukqe

³ Ye qäquye henqä kñuä indqänäta, tääqä ätäyänğanji, Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqenji, “Äñguä iwimäkinyä” ätuätqänqe. ⁴⁻⁵ Ii tiñjä etanjiyi. He kukñuä naqä-qakuä we-hunqä-tänä iquesa, nätmätqä äñguä hiñgi meqä qäukuä yäñji äwinqenqä qätä äwikuwinqä, kñuä iqä yänänäññqä ämepu, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itanğa Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänä iunqä kiñjä enyäminqenqe, ye qätä äwikueetanji, “Äñguä iwimäkinyä-qe,” iuta ätuätqänqe. ⁶ Zä-piikä naqä etä, häukuä äwiqä-panji, kukñuä äñguä we-hunqä-tänä iqu, qua manä eqiyänqä-pa, im-imä äwätä, ämaqä suqä äñguä imäqäpññqä iwimäkätqäuä. He kukñuä iqu änyä qe ämepu, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi vqenqe, näññqä äñguänänä ämakuwitanji, täñğanqe, kukñuä iqu heyaqä awä iqi, wäunjuä yqänä imäkätqäuä. ⁷ Goti Iqueä nätmätqä äñguänänä iññqe, he Eaplasasi iquesa näññqä ae ämakuwä. Iqu wäunju, ne imäkätunqä iutanji inä imäqä-qu etanji, iquenyqe, kiñjä änenyätqäuä. Iqu yeyaqä anji ämetä, heyaqä awä iqiñji, Kraisi Iqueä wäunjuñqe, enyqä miqä itä, äñguänänä imäkätqäuä. ⁸ Tiñjä-pqä inänji. Dñä Äñguä Iqu emäqanji, he suqä ämaquenyqä hiqä qeqä-quuvqä yäpä imda enquätñqä ämakuwä iquenyqe, Eaplasasi iqu qäqu, awä äyatqqe.

Poli iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkqenqä

⁹ Itanği ye heyaqä suqä iunqä, näññqä änyä qe etayänğanji, ye Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tii ätqa äpätqänqe. “Si yätamäkqä vqangti, ga qu Saqä äkinqä iunqe, Dñä Äñguä Iqu kñuä indqänqä näññqä huitanä-huitanä vqanquti, näññqä aanä kuapä-tänä epiyä.” ¹⁰ Ye tääqä iñji, he Naqä Iqueqä ämaqä aanä naqä-qakuä iqua eäñuwä-panä iññä eäpu, heyaqä suqä eeqäpnänä iutanji, he Iqenji, yeeqä iwimäkññqenqä ätätqänqe. Ii tiññji. Wäunjuä äñguänänä huitanä-huitanä isua, kuapänä imäkäpu, hiqä Goti Iquenyqä näññqä kuapänä ämepiyä iunji, häukuä wittñqä imäqäpññqä. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäññqä naqänänä, he inä ämepu, hanä-iqä eeqänänä qäyä emeqanquti, yänänäññqä ätqäupu yeeqänä iqäpññqe. ¹² Heqä heniqe, nätmätqä äñguänänä, Iqueqä ämaqä mapnuwänqä, we-hunqä iqi näwi äwinqe, he-pqe inä meqäpññqenqä aanä qäyunänä emäkkqenqe, he Iqenji, “Äñguä inemäkkñiqä” tquäpññqe. ¹³ Hiawiqä iu

miqä iqueqä yänänäqñqä iu pmetaungua, Goti Iqu angi inetmetä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä aanä kuapanä äwinyätñqä Iqueqä ämiqä iu äpmuatänaikeqe. ¹⁴ Wäunjuä, Ymeqä Iqu imäkkqetani, Goti Hanjuwä Iqu, ne angi inetmetä, neyaqä suqä quvqä eeqänäni, huätä ämamäukqe.

Jisasi Kraisi Iqueqä suqeqätä, wäunjuinqätänji

¹⁵ Ne Goti Iqueni hiñuä mäquñquä itunquä-qe, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu, Goti enqä-panä-qu eä, Iquenyqä näqñqä änatapätqäüä. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä Hitmqä eä, nätmätqä eeqänänjä Goti Iqu imäkekqä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi. ¹⁶ Ymeqä Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänäni imäkkqe. Nätmätqä qäukuä haqä yätu äwinqetä, qua täu äwinqetä imäkätä, nätmätqä ne hiñuä äqunätunquä itä, hiñuä mäquñquä itunquä itä imäkätä, itanğa yoqä naqä-tänjä itä, yänänäqñqä-tänjä itä, eeqänäni imäkkqä iunji, Ymeqä Iqueqä hipaitä imäkätä, Ymeqä Iquenyqänä imäkekqe. ¹⁷ Nätmätqä eeqänänjä matimäuqñnga, Iqu äpmaminqe. Iqu nätmätqä eeqänänjä, ängüänä ämitä, qäyünä witrñqä iwimäkätqäüä. ¹⁸ Nyuänjä iqu huiwi ämitñqä-panä iinji, Kraisi Iqu, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyätanguwä iquau Miqä-qu eä. Quuvqä heqiyqä iqua, Iqueqä huiwä enqä-panä-quai. Itanğa häñä-pmeqe qu Iquesa ämepu äpmenjä. Inji, äpakonäpu anğumä vauqeunji, Iqu ganä ävaukqä-qae, Iqueqä-kiuänji nätmätqä eeqänänjä iuqä Ämiqä-qu äpme. ¹⁹ Iinji, tiinñqä ätimäukqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä suqetä, Iqueqä häñä-pmeqetä eeqäpnänji, Iqueqä Ymeqä Iqutä qäpu maeqä, äpakä witätñqä äwiñgqe. ²⁰ Itanğa Kraisi Iqu zä-huätati äunätä, Iqueqä häneqä iokqetani, Goti Iqu mäki qäpu imäkätä, nätmätqä qua iunjitä, qäukuä haqä yänñjitä, eeqäpnänji, Iqueqä-kiuä-tänjä qäqici inä maitñqä-pqeñqä äwiñgqe.

²¹⁻²² He-pqe, heqä suqä quvqä dutani, Goti Hanjuwä Iqu-tänjä qäqici mäpmeqä, Iquenyqä himä-wiunqä imäqñanguwä-qe, Kraisi Iqu huiwi ävätä äpakongqetani, Iqu-tänjä qäqici pmetñqänä ae etmakqe. Itanji, he täñgani, Goti Iqutä äwqä naqä-hñqunä imbu, Iqueä hiñuä iqñi suqä quvqä hui mimäqñqä, qanyä jänänänjä pmeqñqä emäkkqe. ²³ He kukñuä äñguä we-huñqä-tänji, qätä äwiyäpu, nätmätqä timäuninqeñqä näqñqä ae ämakuwinqä, kñui äpakänä indqänäpu, quuvqä äpakä eqiyäpu, yänänäqñqä tqäupqe, he Iqueqä hiñuä iqñi, äñguä epnuwi. Kukñuä he qätä ae äwikuwä iqu, ämaqä qua täu äpmeñuwi, qu qätä inä äwikuwi. Kukñuä ique awä tqämqeñqä, nyi wäunjuä iqu ämakqe.

Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau, yätamäqä äwikqeñqä

²⁴ Täñgani nyi he yätamäqä hemqä, hanä-iqä ämetñqeñqä aquvänä iqä. Hanä-iqä Kraisi Iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä Iqueqä huiwä änyänjuwä iu, yätamäqä vätnqä ämakqä-panji, nyi nqä-näüä, nqä huiwä täunji, inä ämetqänjä. ²⁵ Nyi ämaqä iinjä iuqä wäunjuä-wiyqä-qunä eämä, Goti Iqueqä kukñuä eeqäpnänji, quvaqä hiñuä iqisa awä tqumqeñqä, Goti Hanjuwä Iqu, kiqä-kiuä yätamäqä heyätñqä ätenjikqe. ²⁶⁻²⁷ Kukñuä nyi awä ätätñqä itqu, ämaqä kinğanä äpmaminjuwä iutanjä hueqä-himqä äpmaka äpätqänjuwä iunqä zä witanji, qu maqñqä eminjuwi. Inäqe täñgani, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iqu Iqueqänqänä ätekqä iuqä hiñuä iqñi, ätnänänjä timäutñqä imäqñangji, qu näqñqä ämetqänjä. Kukñuä iqu, aanä äñguänänjä eä, ne Israitqä iquenyä qäyä etanji, huizi iquauñä-pqe, yätamäqä inä ävätqäüä. Kukñuä zä äwäminqä iqu, ii Kraisi, heyaqä yäpä imä äpmeñqä Iquvi. Iquesani, he nätmätqä äñguänänjä qeqätqä, henyqä qäukuä yänji näwinyä äwiñqä mapñqe, hiñuä äqambu pmetñqä. ²⁸ Kraisi Iquenyqe, ne ämaqä eeqänänjä iunji, awä ätuätunqe. Itä imäkätunqe, ne neqä kñuä indqänqä äñguänänjä itä, näqñqetänji, qu ämotqetanji, kukñuä yänänäqñqä ätuätunqe. Tiinñqä nenğangiyi. Qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqetä, Ique qänaki wivändqetänji, naqä-qakuä heqanğpi, ne Goti Iqueqä hiñuä iqñi ätuma uwquatuñqä. ²⁹ Injä timäquätñqä diñqe, nyi yänänäqñqä Kraisi Iqu inyimäqketani, nyi enyqä miqä itmä, wäunjuä tnänjä itñqe.

2

¹ Nyi iinjä itñqeñqä etqäqe, he nyinyqä näqñqä tiinjä mapñqä änyinji. “Poli iqu nenyqätä, ä ämaqä anä-himqä Latisiya iu äpmeñuwä iquauñqätä, itanğa ämaqä huizi, ique hiñuä mäquñquä itqänjuwä itqauñqätä, ne yätamäqä neyätñqeñqä enyqä miqä itä, wäunjuä tnänjä äyä itqänä.” ² Nyi iinjä imäkätñqe, ii he Goti Iqueqä qokä-apäki, eeqäpnä yänänäqñqä emäqñangmdi, hiqä-hiuñqä kinjä enyätä, äwqä naqä-hñqunä imbu pmetñqeñqä, imäkätñqe. Itanğa ämaqä iinjä iquenyä, he Goti Iqueqä kukñuä zä äwiñqä iquenyqä, näqñqä yasämä ämepu, äwqä hanjuä inqä pmetñqä, imäkätñqe.

Kuknuä zä äwinqä iqu, ii Kraisi Iquvi. ³ Näqñqetä, suqä kñuä ängwä iwäsäuqetä, eeqänäñi, qa enqä-pa Iqueni manguä ämnä zä witanqi, Iqunä wquänä.

⁴ Nyi kuknuä tä etqäqe, ii tüinqqe. Ämaqä hñqu, kuknuä quangqä iunji, naqä-qakuänä imäkätä etätä, hänaqä hui-mända etma uwqä diñqä, awä etqä. ⁵ Nyi hesä anä mäpmeqä imä-qe, nyi henyqe kñui hui mimäuqä, yqänä nyätanqi äpmeñqe, ii tüinji. Nyi hesä anä äpmeñä. Itanqa he wäunjuä qäyunä imäkäpu, Kraisi Iquenyqä quuvqä yänänäñqä eqiyätanquwä diñqe, nyi äwqä yeeqä änyinji.

Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä häñä anä pmeñqä, emäkkqenqä

⁶ Inji he Kraisi Jisasi Iqueni, hiqä Naqä enqä-parjä ae itmakuwä enqe, Iqutä ämuänmbu, tii äpmaka uwqäpñqe. ⁷ Zä-hukä yänänäñqä äunqä-ma iinjä äupu, anji zä quea iuta yänänäñqä ämätññqä-pa yänänäñqä iinjä ätqäupu, kuknuä awä tqangä näqñqä ämetqänjuwä iunji, quuvqä yänänäñqä eqiyäpu, itanqa eqä-häki manguä änyätä, äqutumäwa äpäwiqä-parjä iinjä, Goti Ique, "änguiqä" kuapanä tquäpñqe.

⁸ Suqä quuvqä iinjä timäuqä diñqä wimasipu! Ämaqä hñqua näqñqä eäpñnä, iquauqä kukñui quati maeqä etanqi, quangqä tqanguwä iquauñi, qätä äwiyäpu qänaki äwivändquwi, guä enqä-pa pmetpñuwi. Ämaqä iinjä iqua, iquauqä kñuä imñi, Kraisi Iquesa mämeqä ipu, suqä kaqä-kawäka iminjuwä iutä, nätmätqä qua täutanä iunqätä, näqñqe inä ämapu awä ätätqänä. ⁹ He näqñqä äyuwä. Kraisi Iqu huiwi ne änyänqu-parjä änyäqäqe, Goti Iqueqä suqetä, Iqueqä häñä-pmeqetänji, eeqäpnä Iqutänji, eqä-häki manguä änyänqä-pa, Iqueni manguä iinjä änyä. ¹⁰ Iqu iinjä eä, nätmätqä huitanä-huitanä eeqänänä yänänäñqä-tänji iquau Miqä-qe. Inji he Iqutä ämuänmbiyitanji, he-pqe manguä iinjä enyätanquti, nätmätqä naqä-qakuä hñquenyqä äwa miqä ipñqe. ¹¹ He Iqutä ämuänñanganguwitanji, iinjä-pqe inä emäkkqe. Suqä yäuwä iqu, hiqä äwqä imñi, äpakä mäwiqä yätñqänä, huätä ätäwikqe. Iqu iinjä emäkätä, suqä qokä iquauqä huiwä häuwä ktänqä enqä-parji, naqä-qakuä emäkkqe. Israitqä iquauqä suqä qokä iquauqä huiwä häuwä ktäuqe, ktqenä etanqi, Kraisi Iqu häue, neyaqä äwqä yäpä imñi, ktäunä. ¹² He asñä änyä ti ämepu, Kraisi Iqutä anä equmäkñganquwänqanji, Goti Hanjuwä Iqu henji, Iqutä qua anä eptekqe. Itanqa Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäñqetä, Kraisi Ique anqi ävauqumuatkqenqä, he quuvqä eqiyäpu, asñä ämeqanquwänqä, he Kraisi Iqutä, qua buta anqi anä evauqumuatkqe. ¹³ Suqä yäuwä iqu, heyaqä äwqä yäpä imñi, huätä matuwänqä etangqä iutanji, he suqä quuvqä huitanä-huitanä imäkäpu, pizqä enqä-parjä witanquwänqanji, Goti Hanjuwä Iqu, neyaqä suqä quuvqä eeqäpnäñi, huätä ämamäukqetani, Kraisi Iqutä häñä anä pmeñqä emäkkqe. ¹⁴ Pipa, neqä suqä quvqenqä äqänänqä, ne kuknuä mänetätñqä iqu, qäpu hiätñqänä, huätä ämamäutä, Kraisi Iqueqä zä-huätatä iu ae äuekqe. ¹⁵ Iqu dñä iquauqä yänänäñqetä, huizi iquauqä yänänäñqetänji, hma imäkkqe. Zä-huätatä iunji, ämaqä eeqänänji, Iqu yänänäñqä eeqänänji, ae ämäwqätäukqä qumbñqä diñqä, ämotquakqe.

He qua täutanä kñuitä, suqetä, qänaknä miqä pambu!

¹⁶ Iinjñqe, suqä buayätä eqätä nqenqätä, hiunji naqänqä Goti Iqueä yoqenqä aquvä qänäqäsqenqätä, qanjuä manä pmeqanqä aquvä qänäqäsqenqätä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä timäucanqanqätänji, ämaqä hñqu, "He kuknuä-suqä dñi, qäyunä miqä iqäuwä. Iinjä-iinjä imäkqanqäpiyä" etqäqe, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. ¹⁷ Suqä iinjä iqua, ii nätmätqä qänaknä timäuniqä diñqä ktqä enqä-parjiyi. Inäqe nätmätqä aañä naqä-qakuänänji, Kraisi Iquesa meqä eä. ¹⁸ Ämaqä, "He mäñdi äkittqänäpu, ynaunjqä iquauqä yoqe haqeqä mamäucanqanqä" etquwä iquauñi, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. Ii he Goti Iquesanji, nätmätqä ängwänänji mämeqä ipnuwänqä emäkpñä. Ämaqä ii ätätqänjuwä iqua, qu wätqä enqä-pa äqunäpiyinqä, kuknuä kuapanä ätäpu, kñui suqä qua täunñqänä indqämbu, "Ne näqñqä-täñuneyqä" kñuä indqänäpu imäkätqänä. ¹⁹ Itanqa qu Kraisi neyaqä Nyuänä Iqutänji, naqä-hñqunä mamuänñqä itqänä. Nyuänä Iqu, ne quuvqä eqiyäunquä Ique. Nyuänä iqu, huiwiu ämitñqä-pa, Kraisi neqä Nyuänä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä duta, ne naqä-hñqunä hiätatunquä hatñä änaquqotäuwä, itanqa naqä imänatunquä ämäneyätä, yänänäñqä inemäkätñqä Iquvi.

²⁰ He Kraisi Iqutä anä äpäkonäpu, qua täutanä kñuitä, suqetä, mäñdi ae äkittqäkuwi. Iinjä etanqi, he ämaqä qua täutanä iqua enqä-parjuenä maeqä epiyi, suqä iinjä iquauñi, qänaknä miqä pambu! ²¹ "He nätmätqä iunji, a mämiqä pambu! Nätmätqä näñinji, manqä pambu! Nätmätqä täqinji, mitmaqñqä pambu!" ²² Suqä iqua ätquwi, nätmätqä iinjä iqua äpakä mäwiqä, qui maqänä imäkmbñä. Suqä iqua, ämaqä iquauqä kñuä indqänqä iutanä imäkäpu, "Iu qänaknä ipiyä" tñä. ²³ Ämaqä suqä iinjä imäkätqänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä yäpä iqi ipu, quwqä-quwä äkittqänäpu, quwqä huiwä

iunji, hanja-iqä ämetqänjuwiñqä motquapñqä, i imäkätqänjuwi. Iññqe, ämaqä hñqua kñuä tiññä indqänätqänjuwi, “Suqä iññä iqua, aanñä jänänñiqä.” Iññqe ne suqä iññä iqua qänaknä iqä-säpi, suqä yäüä neqä äwqä yäpä imä äwiñqä iunji, huätä mämmäuqä, yqänä witäniyi.

3

Krais iqu, hiqä hññä-pmeqä naqä-qakuä iutanñä Qakuä-quvi

¹ Iññqe, Goti Hanjuwä Iqu Krais ique angumä ävauquumatätäqänñanji, he änyä-hññä ae äyä emäkkqe. Iñññqe, he kñui, nätmätqä äki, Iqu ämitä qäukuä yänji äpmeñqä iunqänä, witätñqä äyuwä. Iqu yänñi, Kaniqueqä hipa ämuañgisa äpme. ² He kñui, nätmätqä qua täutanñä äki-äkinqä maiyqä pa iquä. Qäukuä haqä yätutanñiqänä eyquätñqänñanji. ³ He Krais Iqutä anä äpakonguwä-qae, heqä hññä-pmeqä, Krais Iqutä zä witanñi, ga he Goti Iqutä ämuänñänñä. ⁴ Krais Iqu, hiqä hññä-pmeqä naqä-qakuä iutanñä Qakuä-quvi. Iqu angñi äquvepätä, yoqä naqä motqueqetä, ätnänñäqñi timäuqanñanji, he-pqe asänä iññä timäupnuwi.

Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu änyä-hññä ae iwimäkqä iquauqä suqenqä

⁵ Iñññqe, heqä qeqä-quuvqä imñi, nätmätqä qua täutanñä iunqä indqänänjuwi, angumä aquvä mämaqiyqänqä huätä hämänänä vquatämäupu. Nyi ii etqe, suqä quvqä tiññä iquauñqä etqä. Suqä huiwä yanñä-inqä Goti Iqu änatapñqe, tuwä äväpu, huitañä-huitañä imäkäkiqenqätä, suqä kiyä mätqä eeqänänñä imäkqenqätä, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkqenqätä, suqä hññä aowä qñqä iqenqätä, etqä. Suqä hññä aowä qñqe, ii goti quañqä iu qonñä woktäuqä enqä-panñä asänñi. ⁶ Ämaqä, suqä iquau äpakänä imäkqä äumitpñqä iquauñi, Goti Iqu äkasuwä ätuätä, kimanñi, hanñä-iqä vññiyä. ⁷ Kinqanänñi, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwä iquauñi, he-pqe inä äyä imäkminjuwi. ⁸ Iññqe täññanñi, he suqä tiññä tqau-pqe, gquä yäüä enqä-pa, hämänänä bi äquvätämäupu, anñi mimipñqänñqä änyñi. Suqä himä qui maqänä mimäkqänqä, manñä yänñänqñqä ätäpu mäkanñqä miqänqä, ämaqä hññqe mäñdi kittiqiyqñqä, manñiutani kukñuä quvqä tqänqä. ⁹⁻¹⁰ Heqä quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñi, kukñuä quaññi mätkuä pambu. I tiññä etanñi etqä. He gquä yäue bi äquvätämäupu, änyä-hññä ämipñguwä-panñi, qua täutanñä suqä quvqä eeqänñi, hämänänä ävquatämäupu, änyä-hññä ae äyä ekuwi. Iññä eqañjuwitanñi, Goti Hanjuwä Iqu heñi, Iqueqä-käuä enqä-pa emäkätä, hea ique-iqenñi, näññqä kuapanñä etapätqäuä. ¹¹ Ne ämaqä iññä ae eanä, asänänñä äyä äpmeñu. Iññä etanñi, ne kñuä tiññi, mindqänñqä pa yatunñqe. “Ämaqä Grikä iquatä, Israitqä iquatänñi, huitañä-huitañiqä. Ämaqä gokä iquauqä huiwä häuä ktänqä iquatä, häuä maktänqä iquatänñi, huitañä-huitañiqä. Kukñuä huitañä-huitañä tqä iqua, huitañä-huitañiqä. Ämaqä qäuqä imdanñä iquatä, anñä äññuä iqisanñä iquatänñi, huitañä-huitañiqä. Wäññuä-wiyqä hñññiqä iquatä, ämaqä wäññuä quwqenä ämipu pmeqä iquatänñi, huitañä-huitañiqä.” Ne kui-kui e etanñqä-qe, Krais Iqu eequneqä yäpä täññgisa äpmeñqe, ne kñui Iquenyqänä indqänñuatuñqe.

Suqä ämaqenqä wiñqe, suqä huiziñi ämävqätäunä

¹² Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqänä pmetpñqä atäññuä ae etetä, henyqä aanñä kuapanñä äwinyätqäuä. Iñññqe, he änyä hññä iññä ae imänñuwitani, tiññä imäkqänñqe. Suqä ämaqenqä huäqä eunqä iquä, äññuä iwimäkqä iquä, mäñdi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iquä, hanñä-iqä ämepu äwqä hanñuä inqä pmeqä iquä, iquau imäkqänñqe. ¹³ Hesanñä hññu, “Nyi ämaqä äti iquesa äwqä hanñä-iqä ämenänä” ätqäqe, qäyä etanñuti, kätä-känñgua iññä iqueä suqä quvqenqä hui imäutä, äwqä hanñuä imäkñätñqe. Naqä Iqu-pqe heyaqä suqä quvqenqä hui imäutä, äwqä hanñuä ae äyä imäkñggqe. Itanñä he-pqe, suqä asä iññi imäkqänñqänñanñi. ¹⁴ Suqä iññä iqua e etanñqä-qe, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu ämävqätäunä. Suqä äwiñqä iqu, suqä äññuä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñi naqä-hññunä pmetpñqä iwimäkquänä. ¹⁵ Hññiqänänñi Goti Iqu, he naqä-hññunä epu, äwqä hanñuä imbu pmetpñqänä ae äyä etkeqe. Krais Iqueqä äwqä hanñuä inqä, heyaqä qeqä-quuvqä imä qäyä pmetätñqänä, hññuäñä quññanñu. Itanñä Goti Iquenyñi, nätmätqä eeqänänñiqñe, “äññuäqä” tquäññqe. ¹⁶ Krais Iqueä kukñui, hiqä qeqä-quuvqä imñi, meañqä manñuä emñätätñqe, tiññä imäkqänñqe. He näññqä äññuänñanñi, Krais Iqueqä kukñuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näññqä mapñqänä yasämä ämotquepu, suqä äññuänñanñä imäkqänñqä ämotquepu, apqä huitañä-huitañä ätäpu, näññqä-vqänñqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänñqetä, apqä Goti Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu ätätqänjuwitä, itanñä apqä huizi iquatä ätäpiyänñanñi, hiqä äwqä imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqänñqe. ¹⁷ He kukñuä ätäpiyä iu, wäññuä ipiyä iu, nätmätqä äki-äkitanñä imäkññqe, Naqä

Jisasi Iqueqä yoqä ämenuwä iutañi, qäyunä imäkqanḡpu. Iiñä imäkäpiyänḡanji, Goti Hanjuwä Apiqueñi, Jisasi Iquesa, “änḡuiqä” ätuäpu, imäkqanḡpu.

Poli iqu imbquauñi, äänä pmeqenqä näqñqä äwikqenqä

¹⁸ Apäkä iuenä, hiqä qokä iquauñi, yäpä iqi vqanḡpu. Suqä iini, Naqä Iqueqä hiñuä iqiñi, jänänñiyi. ¹⁹ Qokä iquenä, he heqä apäkä iuauñi, quvqä mitqueqä pa ipu, iuauñqe kiññä enḡuätñqänänñi.

²⁰ Ymeqä isuenä, hiqä hinaqä-hinuñua nätmatqä äki-äkitañi, “imäkpiyä” etquwi, hñgisa miqä, qänaknä ipu imäkqänḡqe. Iiñä imäkqanḡpḡqe, Naqä Iqu yeeqä naqänänñä iquänä. ²¹ Kanuñuenä, hiqä ymeqä isuaqä quuvqä heqiyqe, qui iwimäkqänñqä, nätmatqä hmbinyqä jänñänä ätuäpu, enyqä miwimäkqä pambu.

Poli iqu, wäñuä-wiyqä iquautä, wäñuä kanuñuautä, ätukqenqä

²² Wäñuä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä iqua nätmatqä äki-äkitañi, “imäkpiyä” etquwi, hñgisa miqä, qänaknä ipu imäkqänḡqe. Iqua iqi enuwi, yeeqä iwimäkqänñqänä wäñuä äñgui inḡanä imäkäpu, ä iqi hma enuwi, wäñuñi iqi äquvatemä, enyqä mäwqä pambu. He Naqä Iquenyqä zä ipu, hea ique-iqenji, kñui naqä-hñqunä ämepu, wäñuñi äñḡuänänñä imäkqanḡpu. ²³ He wäñuä eeqäpnänñä imäkäpiyä iuñi, kñui, “Nyñi wäñuñi ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunñqä” indqänäpu, enyqä miqä äñḡuänänñä imäkqänḡqe. ²⁴ He Naqä Iquesa nätmatqä äñḡuänänñi, hiqä ätnä äwiñqe, ämapnuwä diñqe, näqñqä ae ämakuwi. Nätmatqä ii, Iqueqä qokä-apäkä iquauñqä, näwi iwäsäumäkeqke. Kraisi Iqu, hiqä Ämeyqä naqä-qakuä-qu etañgi, he Iqueqä wäñuä-wiyqä enä. ²⁵ Ämaqä hñqu, suqä quvqä imäkqä äumitätqe, iqu kimañi, hanñä-iqä menä. Goti Iqu ämaqeuaqä suqä iuñi, asänä Iwäsäuqä Iquwi.

4

¹ Ämaqä ämiqä iquenä, heqä Ämeyqä Iqu qäukuä yänñi äpmeñqenqä kñuä indqänäpu, heqä wäñuä heyqä iquauñi, suqä äñḡuitä, jänänñitä, motqueqänḡqe.

Suqä tääqä tqä iqueni, a yänñänñqñqä qätätanḡpu

² He suqä tääqä tqä iqueni, a yänñänñqñqä qätätanḡpu. Iiñä imäkäpiyänḡanji, kñui äñḡuänä indqänäpu, hea ique-iqenji, Goti Hanjuwä Ique, “änḡuiqä” tquanḡpu. ³ He tääqä ätäpiyänḡanji, nenyqä-pqä inä, tii timäutñqä tqänḡqe. Inñi Goti Iqu hanaqä imäuänayqanḡuti, ne Kraisi Iqueqä kukñui, ämaqä du awä tqautanḡqe. Kukñuä iqu, hiñuiqänä zä äwäminḡqe, ätnänñäqi ae ätimäuqe. Nyñi kukñuä ique awä tqanḡqenqä, guä äkiqiyenñikuwä äpmeñä. ⁴ Tääqe, tiññä-pqenqä inä tqanḡpu. Nyñi kukñuä awi, qu näqñqä ätnänñäqinyä mapñqenqä, qäyunänä tqumqä diñqäuä.

⁵ He ämaqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänñuä iquatä, anä äpmapiyänḡanji, hiñuñi qäyunänñä iqu hiñḡinä päwqenqqe, he kñuä qeiqinyä indqänäpu, suqä jänänñä inḡanä motqueqanḡpu. ⁶ He ämaqeu kukñuä ätuäpiyänḡanji, qeiqinyä ätuäpu, kñui äñḡuänä indqänäpiyä iuta, kukñuä äwinyä iqä tquänḡqe. Inñi qu yatñqä eyqanḡpänḡanji, he kima qäyunä tquänḡqe.

Poli iqu, ämaqä hñquau, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätukqenqä

⁷ Tikikusi iqu, neqä neyämaqä-qu eä, Naqä Iqueqä wäñuñi mäwquatämäuqä, nesä anä imäkätunñuä ique. Ne iquenyqe, kuapänä änenyätqäuä. Nyñi täqi äñä-änä pmetanḡqenqqe, iqu awä hetänä. ⁸ Iqu ne eeqne täqi, äñä-änä äpmeñqenqqe awä etätä, itanḡa heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi yänñänñqñqä emäkätñqenqqe, nyñi iqueni henyqä ändowatqä. ⁹ Iqutänñi, ämaqä hesanñä Onesimusi, ne mänävquatämäuqä itñqä iqu, anä quvepinyä. Iqu-pqe neqä neyämaqä-qu eä, iquenyqe kuapänä änenyätñqä ique. Iquaqu nätmatqä eeqänänñä täqi ätimäutñqenqqe, awä hesinyä.

¹⁰ Aritakusi guä anä äpmeñueä iqu, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etqi. Itanḡa Makä, Banäpasi iqueqä kätänḡuequ-pqe, inä etqi. Makä iquenyqe, nyñi he awä ae etkqe. Iqu iqi ätimäuqäqe, he iquenyñqä yeeqä ipu itmeqänñqä. ¹¹ Itanḡa Jisasi, iqueqä yoqä huizi, “Jastusiua” ätätqänñuä iqu-pqe, inä etqi. Ämaqä Israitqä iutañi, ämaqä tquanä, Goti Iqunä miqeuñqä awä-tqä iuñi, yätamäkqä änyiyäpu, äwqä-qeiqi nyätätmqä inyimäkätqänñuä iquayi.

¹² Ämaqä hesanñä Epapłasi, Jisasi Kraisi Iqueqä wäñuä imäkqä iqu-pqe, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” inä etqi. Iqu hea ique-iqenji, henyqä tääqe, iqueqä qeqä-quuvqä imda ätätä, Goti Iqu yätamäkqä eyätñqä, yatñqä ävätqäuä. Inñi he Kraisi Iquenyqä quuvqe, mäwquatämäuqä danä, a yänñänñqñqä äqätpu, Goti Iqueqä suqenqätä, äwiñqenqätä, näqñqä äñḡuänänñä ämepu, yänñänñqñqä tqäutpnñqä ätätqäuä. ¹³ Iqu yätamäkqä eyätä,

quuvqä heqiyqä anä-himqä Latsiya pmeqä iquautä, itaŋga Helapolisi pmeqä iquautä vätnqe, wäunui dnä huqä itqätanŋi äqunmä awä etqä.

¹⁴ Lukä, duuta ne iquenyŋqä kuapä änenyätŋqä iqutä, Demasi iqutä iquaqu, “Henyqä hui mimäuqä iqueä” inä etqinyä.

¹⁵ Neqä neyämaqä anä-himqä Latsiya iu äpmeŋuwä iquautä, apäkä Nimbaisä, itaŋga quuvqä heqiyqä iyyqä anä iu aquvä äqänäqisätqäŋuwä iquauŋi, he “Poli iqu henyqä hui mimäuqä iqiyä” jipŋqä änyinŋi.

¹⁶ He tuwanuä tqu a qäpu ätäupiyyi, quuvqä heqiyqä Latsiya iu äpmeŋuwä iquau vqanŋpi, iqua-pqe a inä täupŋqe. Itaŋga tuwanuä huizi, nyi Latsiya pmeqä iquauŋqä äqiyqäqä iqu, iqua henyqä tnämäuqanŋpi, he-pqe a inä täupnä. ¹⁷ He Akipusi iqueni, “Si Naqä Iqu wäunua äktapqce, äŋguänä ämitnä imäkätnä, qäpnä imäkmävä” tupu.

¹⁸ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etätmä, ŋqä hipaitä tuwanuä hiqŋqä imäqä. Täŋganŋi nyi guä yqänä äqiyänmä pmeŋqä täŋqe, he nyinyqä kŋuä indqänŋanŋpu. Inŋi Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänŋeuta hiŋgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu kɨnganä 1 Tesälonaika pmeqä iquauŋqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hijuiqänä iquvi

Tesälonaika ii anä-himqä naqänänjä, qua Masendoniya iuvi. Poli iqu anä-himqä Pilipai ävamaŋi, Tesälonaika iunqä äwätä, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qämbŋqä, ävaucumuatkqe. (Wäunjuinqä 17:1-9, hinjuä qundŋqä.) Inäqce, Israitqä iqi äpmanjuwä iqua, qokä-apäkä kuapänänjä Poli iqueqä kuknuvi qänaknä ipu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätanqä äqumbiyi, qu äwqä quvqä imäkkuwi. Iutanj, Poli iqu Tesälonaika ävämakqe. Qänakŋi, iqu anä-himqä Korinä iu pmetanqä, iqueqä wäunjuä anä iminjyä Timoti iqu äwimetä, nätmätqä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iquau, Tesälonaika iu äwimakqenqä awä ätukqe.

Poli iqu, Timoti iqueqä kuknuä qätä äwiyäqänqanji, iqutä, Silasi iqutä, Timoti iqutänji, qu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä, Tesälonaika iu pmetanquwä iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänäqŋqä iwimäkŋqä äqäkuwi. Ämaqä näqŋqä-tänjä kuapänänjä iqua, kuknuä tiinjä ätminjuwi. Poli iqueqä tuwanuä, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä iutanj, tuwanuä tä, iqu kɨnganä äqäkqä iiji. Poli iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä Tesälonaika iu pmetanquwä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqä äŋguinqätä, aquvänä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Ämaqä näqŋqä-tänjä iqua, kŋui tiinjä indqänätqänjä. Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iinjä iqua, Iqu anqunji äänä pänqutiya-qe, kŋuä kuapänä indqänminjuwi. Qu näqŋqä ipŋqä iinjä wiŋqanqä, Poli ique yatŋqä äwikuwi. Ämaqce, Jisasi Iqu anqun mapqänqä äpäkombqä iqua, qu hänjä hea ique-ique mapnuwänqätanä? Ga Kraisi Iqu äŋŋa päniqäwä? Poli iqu kimanj, tiinjä ätukqe. Qu suqä äŋgu iu qänaknä iqäpnuwänqce. Inji, iqua Naqä Iqueqä päniqenqä näwe imäkmbu pmeŋqce.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iquandä, Silasi iqutä, itanqa Timoti iqutä, ne tuwanuä tä henyqä äväwqatqu. He Goti neqä Apiqueqätä, itanqa Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika* iu aquvä äqänätqänjuwä iquennyqä. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqceuta hiŋgi etapätä, äwqä hanjuä imbu pmetŋqä emäkquä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiŋqä, yeeqä ikqenqä

² Ne hea ique-iquenji, Goti Iquenyqä tääqä ätuätanänqanji, henyqä kŋuä yqänä ipisanä, “äŋguiqä” ätuätunqce. ³ He heqä quuvqä eqäpiyita, wäunjuä itqänjuwiŋqätä, heqä suqä ämaqenqä äwiŋqeta, wäunjuä yänänäqŋqä imäkätqänjuwiŋqätä, itanqa heqä kŋui, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä indqämbu, hinjuä äqumbu äpmapiyita, wäunjuä mäwquatämäuqä a yänänäqŋqä äqätänjuwiŋqätänji, ne kŋuä ämetanä, Goti Apique, “äŋguiqä” ätuätunqce. ⁴ Neyämaqä, Goti Iqu henyqä äwinyänqä iqenä, Goti Iqu he atäunjuä ae etekqenqce, ne näqŋqä eanitanj, “äŋguiqä” ätuätunqce. ⁵ Iqu iinjä etekqenqce, ne näqŋqä hiŋgi mämeqä iquque. Kuknuä äŋguä we-hunqä-tänjä iqu, ne hiŋgi mäma mäyapqä ikque. Ne yänänäqŋqetä, Dŋä Äŋguä Iqu yätamäkqä neyqanqce, itanqa ne quuvqä yänänäqŋqä eqiyanä, “Kuknuä iqu naqä-qakuqä” ätätänä, awä etkque. Ne heyaqä awä imä äpmenä, yätamäkqä heyatunquä suqä imäkminquä iunqce, hiqä-hiuänji, näqŋqä ae äyä enä.

⁶ He kuknuä naqä-qakuu ämakuwitanj, hanjä-iqä ämepiyänqä, Dŋä Äŋguä Iqu yätamäkqä eyqanqä, nesä, neqä Naqä Iqutä, hanjä-iqä ämetanä yeeqä iminjquä-pa, he-pqe asä inä iminjjuwi. ⁷ He iinjä imäkäpiyitanj, ämaqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniya iu pmeqä iquautä, qua naqä Äkaiya iu pmeqä iquautä, ämotqueqä enqä-panjä äpmenjä. ⁸ Ämaqä im-imä äpmenjuwi, Naqä Iquenyqä kuknuvi, hesa qätä ae äwikuwi. Qua Masendoniya iutä, Äkaiya iutänä ma, qua eeqänänjä iunji, he Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqäkuwiŋqce, qu qätä ae äwikuwi. Ne iinjce, awä inä matqä pa yanä. ⁹⁻¹⁰ Ne he emeqanqce, he yeeqä änä-änä ipu äneyätmeqanqä qätä äwikuwiŋqce, qu kuknuä tii ätätqänjä. “Ämaqä Tesälonaika pmeqä iqua, goti quangä iquauji ävquatämäupu, Goti Naqä-qakuä Hänjä-pmeqä Iqueqä yäpä iqinyä äväpu, itanqa Iqueqä Ymeqä qäukuä yänjinä Iquenyqä hinjuä äqumbu äpmenjäuä” ätätqänjä.

* 1:1 Wäunjuinqä 17:1-9

Ymeqä Iqu, ii Jisasi Iquvi. Iqu äpâkonḡanḡa, Goti Iqu, Ique anḡi ävauqumuatkqe. Itanḡa Iqu, Goti Iqueä äwqä tnäni, suqä quvqä imäkqä iquauḡqä äpänḡä ii, ne mänemeqä yätḡqä, Yätamakqä Neyqä Ique.

2

Poli iqu, Tesälonaika iu wäunüä iminḡenḡä

¹ Neyämaqäüä, ne iqi emakqwe, hiḡi memeqä danä ikquenḡe, he näḡḡqä äy ä enä. ² Ne henyqä äpatunḡuanä anä-himqä Pilipai iu pmetanḡquänḡani, ämaqwe quvqä inetquepu, neyaqä huiwiuji täḡä-hunḡä naḡänänḡ änatapmiḡuwinḡe, he näḡḡqä äe enä. Ne hanä-iqä ii qäy ämetanä-qe, neqä Goti Iqueqä yätamakqä iutani, ne zä miqä danä, pemänä itanä, kukḡuä anḡuä we-hunḡä-täni, awä äy ä etminḡe. ³ Ne ämaqwe, “He Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätuäkitunḡe, suqä tiinḡiqua qäs ä imäkätanä, hmanḡi. Kukḡuä quvqwe matqä, quvqä imäkqänḡqä kḡuä mindḡänḡqä, kukḡuä quanḡi mäutqwe. Oee. ⁴ Ne kukḡuä iinḡi, hiḡinä mätkuä itqänḡu. Goti Hanjuwä Iqu, neqä suqä yamwiqä äe äneyätä, Iqueqä kukḡuä we-hunḡä-täni, awä tuäkiquatuḡuanä, quuvqä äe änaiqäkqä iuta, awi ii ätuäkitqänḡu. Ne wäunüä ii imäkätunḡenḡe, yeeqä ämaqwe miqä ipnä. Goti, neyaqä qeqä-quuvqä imḡi, Yamwiqä Neyqä Iquenyä, yeeqä iwimäkätunḡuä äy imäkätqänḡu.

⁵ Ne emayäkitanä iunḡi, heyaqä nätkmatqä tämeqä kukḡuä huitanḡä-huitanḡi maetqä itanä, hiḡuä yḡänä äqunanä, qeqä bimbiqä natḡanḡi kukḡuä quanḡi isua maetqä iminḡenḡe, Goti Hanjuwä Iqu näḡḡqä hiḡanḡi, hiqä-hiuä-pqä näḡḡqä äe äy ä enä. ⁶ Itanḡa neyaqä yoqe, he-pqä, ämaqä huizi-pqä, haqwe mänamäucänḡe, mänenḡä eä. ⁷ Ne Kraisi Iqueqä kukḡuä awä tuäkiḡḡqä änandowatkqä eanä-qe, “He qätä äneyäpu, iinḡä imäkäpiyä-qe” yänänäḡḡqä maetqä, ymeqä nandqä känai, anḡuä ävätä anḡuanänḡ ämitḡqä-panḡ iinḡä eanä, qeiḡinyä äy äpmaminḡe. ⁸ Ne henyqä kiinḡä nenyätanḡi, qeqä etmäkätanitanḡi, Goti Iqueä kukḡuä anḡuä we-hunḡä-täni awä etatunḡenḡä, yeeqä änenyätäqä-qe, tiinḡä-pqä inänḡi. Ne “Qunḡä yänḡä inä weniunḡe qä” kḡuä indqänänä äpmaminḡe.

⁹ Neyämaqäüä, ne wäunüä dnḡä huqä imäkminḡuä iunḡi, he hiḡuä äe äqunḡuwi. Inḡanḡi he nesa hanä-iqä mämeqä ipḡqä diḡqwe, ne hiunḡi-heatqä mbqä wäunüä yänänäḡḡqä itanä, kukḡuä we-hunḡä-täni awä etätanä, hesä anä äpmaminḡe. ¹⁰ He ämaqä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänḡuä iquendä, anä äpmenänḡanḡi, ne Goti Iqueä yäp ä iqi äpmenä, suqä quvqä hui mimäkqä jänänänḡinä imäkätqätaunḡenḡä näḡḡqwe, henyä mämeqä, Goti Hanjuwä Iqu-pqe inä ämaminḡe. ¹¹ Kaniqu, iqueqä ymeqä du anḡuanänḡ ämitḡqä-ma, ne, he hiḡunä-hḡunä, tiinḡä ämeyätunḡuä iinḡe, hiqä-hiuänḡi näḡḡqä enä. ¹² Ne hiqä kḡuä äwqwe evauqumuatätanä, heqä qeqä-quuvqä imḡi yänänäḡḡqä emäkätanä, manḡä yänänäḡḡqä tiinḡä äy ä etminḡe. “Goti Iqu, ‘He Nyaqä miḡeunḡätä, Nyaqä yoqä naqä äqonänḡä iu ämotqueḡänḡä timäupnuwänḡä’ tääqä etätḡqwe. Inḡi he Iqueqä äwinyänḡä iunä pmetanḡpiyä.”

¹³ Goti Iqueqä kukḡuä we-hunḡä-täni, ne äma äpätanä awä etqanḡua, qätä änekuwä iunḡe, he kḡui, “Ii ämaqeqä kukḡuä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä kukḡuä iquä” eyḡanḡi ämakuwi. Iinḡḡe, ne hea ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueni, “anḡuiqä” inä ätuätqänḡu. Goti Iqueqä kukḡuä ii qäqu, he ämaqä quuvqä heḡiyqä iquenä, yätamakqä heyätḡqeyi. ¹⁴ Neyämaqäüä, he Goti Iqueqä ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, qua Jutiya iu aquvä äqänäqisätqänḡuä-panḡä-quenä etanḡuwinḡe, ne näḡḡqä enḡu. Ämaqä iinḡä iqua, quyämaqä Israitqä iquauta hanä-iqä ämakuwä-panḡi, he-pqe, ämaqä heqä qua qäyutanḡä iquauta, hanä-iqä kiinḡä äy ämaka äpätqänḡä. ¹⁵ Ämaqä Israitqä iquautanḡä hiḡuä, Naqä Jisasi Ique pizqä äpäkkuwi. Qänḡanḡi iquautanḡä huiziqua, Goti Iqueqä kukḡuä hiḡuä-tqä iquau pizqä äpäkkuwi. Itanḡa nenḡi hiḡquququa, “He neyaqä qua täunḡi, mäpmeqä pambiyä” änatäpu, huätä änandowatkwi. Täḡanḡi Israitqä iqua, Goti Iqu äwinyänḡä dunḡi, qänaknä miqä da, ämaqä eeqänänḡä iunḡä mäkanḡqä ipu, tiinḡä itqänḡuwi. ¹⁶ Ne, Israitqä qäy ä etanḡi, huizi iquauḡi, quwqä suqä quvqä iuta, hanḡä imäkäqumuatḡḡqä kukḡuä tuḡḡe, mäutḡḡqä inemäkḡḡqä itqänḡä. Hea ique-ique iinḡä imäkäpu, quwqä suqä quvqwe yändi-yändi imäkqä peyätqätanḡuwitani, Goti Iqueqä äwqä tnäni, kima qäqinyä wimetḡqä itqäüä.

Poli iqu, Tesälonaika pmeqä iquau wimetḡqä äwiḡḡenḡä

¹⁷ Neyämaqäüä, quvqä inetquepiyä iqua, he evämetunḡuä inemäkqanḡuwitani, ne hesä anä mäpmeqä eanä-qe, henyqä kḡui, maqänä indqänḡqwe. Ne hiḡuä eqänatunḡuä kiinḡä nenḡanḡqä-qe, henyqä anḡumä quvepqe, ämävqänätunḡe. ¹⁸ Ne henyqwe, mapqänḡqä ma quvepḡänḡä etanḡqä-qe, Setänä iqu hoptäwä äneyätḡqwe.

Poli iqunä, nyi aanjä kuapänä emeqisqñqä änyinatñqe. ¹⁹ Neqä Naqä Jisasi Iqu anji äquvepätqängani, ne äsque meniunquä hinuä äqänanä äpmenä, yeeqä äkiuta yaniunquä äpmenä, yoqä naqä äkisquea meniquä äpmenju? Nätmätqä hui-huita maetqe, hesanänqe. ²⁰ Ne yoqä naqä motqueqetä, yeeqä iqetäñi, he qäuquenji. Iinjñqe, ne he emeqisqñqä änenyätñqe.

3

Poli iqu, Timoti ique iquauñqä ändowatkqenqä

¹ Ne henyqä äwäwa itanitanji, äpakänä mäpmeqä yatunquä, tii ätnjgquque. “Timoti iqu äyevämeqanga, Poli iqundä, Silasi iqundä, ye Atenisi du pmenjeqä.” ² Iinjä ätnanitanji, ye Timoti ique henyqä anji ändowatkuee. Iqu neqä neyämaqä, Goti Iqutä wäunjuä anä imäkäsinyä, kukñui Kraisi Iquenyqä awä ätuäkittñqä iquvi. Iqu heqä quuvqä heqiyqä iu yänänäqñqä emäkqanquti, he pämä yänänäqñqä tqäpnqä ändowatkuee. ³⁻⁴ He tiinjä iqänqä, hanjä-iqä emeqanqñqä, äwäwa iqä dinqä, äpkqe. Ne hesä anä äpmenänqani, “Eequne hanjä-iqe änequäniqeqä” etminquetani, he iinjä näqñqä ae epu äpmenuwitani, ii tängga sä änemetqäuä tä. He hinuä ae äyä äqunänä. ⁵ “Nyi qunqä äwäwa äpakänä miqä imä” knuä indqänätmä, Timoti ique ändowatkqe, heyaqä quuvqä heqiyqenqä näqñqä mamqä dinqä. “Ämaqä yamwiqä vqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqe yamwiqä eyqanga, he qua iqi päkñqänqätä, neyaqä wäunjuä eeqänänä imäkätunqque, hinjinäwa yeqñqätiyä, ä änäñqätiyä?” tmä, knuä kuapänä indqänätmä iutanji.

Timoti iqu, Tesälonaika iqua äñguä äpmaminjuwinqä awä ätukqenqä

⁶ Timoti iqu hesä äpmenqe, yenji tängga-qängga qe äyemetä, kukñuä yeeqä injqä, heyaqä quuvqä heqiyqenqätä, itannga heqä suqä ämaqä huizi dunqä äwinqä ämenjuwinqätä, äma äpätä awä äyatqi. Iqu kukñuä tiinjä-pqe, inä äyatqi. “Ämaqä di, qu quwqä äwqä yeeqä injqetä, yenjqä knuä indqänäpu, ne hinuä naqämbñqe, ne qunqä änenyätñqä-pa, iinjä äwinyätqänä” äyatqi. ⁷ Neyämaqäuä, ämaqä quvqä inemäkätqätangä hanjä-iqä ämetanä pmetanqwa, heyaqä quuvqä heqiyqenqä qätä iinjä äwiyätanitanji, neqä äwqä tämñi yänänäqñqä inemäkqi. ⁸ He Naqä Iqutä, yänänäqñqe, qängganä ae ätqäukuwä du tqäutangä, inji tänggani ne-pqe, quamä äñguänänä äpmenju. ⁹ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinj, henyñqä knuä indqänätanä, yeeqä aanjä kuapänä itqänju. Iqu yeeqä naqänänä iinjä änatapkqenqe, “Äñguiqe” qäyunänji, äänä tätunquäwä? ¹⁰ Ne, he hinuä anqumä ämaeqänätanä, heqä quuvqä heqiyqä imñi, äwa äkinqä enjuwi, yänänäqñqä emäkätunqenqe, qanya mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hiunji-heatqä ätqa äwätqänju.

Poli iqu, Goti Ique tääqä ätukqenqä

¹¹ Ne tiinjñqä neñganqiyi. Goti Apiqu Kiqä-kiuätä, itannga Jisasi neqä Naqä Iqutäñi, ne pe-hunqäqi quvepatunqenqe, hänaqä qanjä watunquä iunji, huätä änduqiyäsinyä äñguä imäkijñqe. ¹² Tiinjä-pqe inänqe. Naqä Iqu suqä ämaqenqä äwinqä iqueni, hesä, manquä iinjä emnätätñqä emäkquänä. Iinjä dutani, ne henyqä änenyätñqä-pa, hiqä-hiuänqätä, qokä-apäkä eeqäpnänä iunqätä, enjuätñqe. ¹³ Iinjä iutanji, tiinjä timäutñqänä. Goti Iqu, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänäqñqä emäkquätñqe. Itannga hea neqä Naqä Jisasi Iqu, qokä-apäkä Iqueqänä atäunjuä ätekqä eeqänänä iquatä, anji anä quveppqänqani, he Goti Apiqueä hinuä iqinj, suqä quvqä hui maeqä, jänänänä imäkquenä pmetanquwänqga, quvepäninjä.

4

Suqä, Goti Ique yeeqä iwimäkqä dunä imäkqäpnqe

¹ Neyämaqäuä, ne henji, suqä eeqäpnänji, he Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkqäpnqenqe ae qe ämetquakque. Inji tänggani, he iunji qoaknä ipu, quamä äñguänänä äyä äpmenä. Itannga tänggani, ne Naqä Jisasi Iqueä yenetä manjä etquqe, suqä iinj, heqä äwqä yäpä imñi, aanjä yänänäqñqä witanquti, äpakänä imäkqäpnqä neñganqgi, manji i etqu. ² He näqñqä ae äyä enä. He suqä äänä imäkqäpnuwänqä dinqä, ne Naqä Jisasi Iqueä yänänäqñqä iuta, kukñuä ae äyä etminqwe.

³ Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä imñä di, tiinjñqä äwi. He heqä hänjä-pmeqä eeqäpnä ique äwipu, suqä quvqä maeqä, ikikinyänä tii hiätñqe. Suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änatapkqä iunä imäkäpu, suqä huiwä yanä-inqä huizi, mimäkqä pambu. ⁴ Qokä qäquenä ä apäkä qäquenä, suqä quvqä imäkpnqänä hiqä äwqe mevauñqä, yänänäqñqä imäkmbu äpmapu, suqä jänänänä Goti Iqu äwinyänqä iunä imäkqanqpu.

⁵ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenqä maqñqä iqua, quwqä äwiñqä kñuä indqänqä imñi, kñui hiqaqä huisä-hñqutä hiñgi wiqä, iñqänä ämapu, imäkätqänjuwä-panuenä mäpmeqä itanqpu. ⁶ Itanqa hiqä heyämaqä hñqueqä apäkä iñji yuiñqä itquepu, qui miwimäkqä pambu. Ämaqä hñqu suqä iñjä iqua imäkätqñqe, ne kukñuä yänänäñqä tiñjä ae äyä etmiñqe. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iñjä iqueni, kima ävätä hanä-iqä väniqeçqä. ⁷ Goti Iqu ne suqä quvqä imäkqänqä tääqä iñqä mänatätmeqä ikqe. Oee. Iqu ne, Iqueqä ämaqä jänänänjä pmeqänqä tääqä änatätmakqe. ⁸ Inji ämaqä hñqu, kukñuä täñji tuwä äwiyyäqe, ämaqä du mitqueqä pa iqi. Iqu Goti, Iqueqä Dñä Äñguä Ique etapätñqä Ique, itqueqi.

⁹ Goti Hanjuwä Iqu, suqä hiqä-hiuänqä enqä iquenyqe, ae äyä ämetquakqä-qae, ga he ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä huizi iquauñqä enyätñqä diñqe, tuwanjuä maqiyqä yanä. ¹⁰ He näñqñqä ae ämepu, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänjä, anjä qua naqä Masendoniya iu im-imä äpmakäwänjuwä iuñqä enyätqäuä. Neyämaqäuä, he suqä iñji äpakänä imäkqäpñqä nenqanji, manä yänänäñqä, i etqu. ¹¹ He kñuä yänänäñqä, quamä qeiqi pmetñqä iuñqä ämapu, he hñqunä-hñqunä wäñjuu hiqe imäkäpu, itanqa hiqä quamä pmeqä du yätamäkqä hiyquätñqä diñqe, hiqä hipaitä wäñjuä iqäpñqe. Ne he iñjä imäkqäpñqä ae etmiñquä-qe, manä yänänäñqä anji etqu. ¹² He quami iñjä pmapqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iqua henyqe, “Ämaqä äñguänänjä-quaiqä” tqanqgua, he nätmätqä hmbinyqä äwa miqä pmetpnä.

Naqä Iqu anji äquvepätqänqanqä

¹³ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä ae äwekuwä iqua anji vauqänqe, kñui mindqänqä ipu, hiñjuä äqämbu mäpmeqä, huäqä-huñqä ämepu kñuä äqiyätqänjuwä iquayü. Neyämaqäuä, he iñjä enqä-pa pmeqänqe, “Ämaqä quuvqä eqiyäpu, quwqä anä näweqämqä äwätqänjuwä iquauñi, squä wimeniqätiyä” tpiyä diñqe, he näñqñqä metñqä änenqi. ¹⁴ Iñjä iqänqe, ne eeqäpnä quuvqä tiñjä äyä eqiyätqänju. “Jisasi Iqu äpakönätä anqumä ävaukqeçqä. Iñjä dutani, Iqueä yänänäñqäqeutani, ämaqä quuvqä eqiyäpu äpakönätqänjuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu anji ävauqumuatätä, Jisasi Iqutä ätuma quvepäniqeçqä.” ¹⁵ Iññiqä, ne Naqä Iqueä kukñui ämetanä, awi tiñjä etätqänju. “Ne häñi, Naqä Iqu anji äquvepätqänqanqä yqänä äpmamitatqä iqune, ämaqä ae äpakönätqänjuwä iquauñi, hiñjuqä mäwimeqä yaniqueqä.” ¹⁶ Ii tiñjä timäuniqe. Naqä Jisasi Iqu, Kiqä-käuä manä yänänäñqä tqanqga, Iqueqä ynaunñqä huizi iquautanä naqä iqu-pqe, manä inä tqanqga, Goti Hanjuwä Iqueä hääwi äkakuä inä tqanqga, Naqä Iqu qäukuä yänjisa quvepäniqe. Inqanji ämaqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu äpakönätqänjuwä iqua, qu-ganä anji vauñju. ¹⁷ Inqanji iquatä, ämaqä häñjä yqänä äpmamitatqä iqunesä, Jisasi Iqutä qaquvqä yätqä minatunqänä yanique. Itanqa ne Naqä Iqutä, häñjä hea ique-ique anä pmetanique. ¹⁸ Iñjä etanji, hiqä-hiuä kukñuä tqe ätnäpiyitani, yänänäñqä imäkñganqpu.

5

Naqä Jisasi Iqu anqumä quvepñqä, näwe pmetatunque

¹ Neyämaqäuä, hiunji nätmätqä iñji timäucänqe, ne tuwanjuä maqiyqä yanä. ² Iñqe, hiqä-hiuänji näñqñqä äñguänä tiñji ae ämakuwi. Hiunji Naqä Iqu äquvepñqä, “Ämaqä quwä-meqä hñqu maquvepñqä yänqiyä” kñuä ämenä pmetanqgua, maqñqä äquvepñqä-panji, maqänä ii timäuniqe. ³ Ämaqe, “Ne tänqanji hanä-iqä mänemeqä äñguä äpmeñunä” täqtätanqguwänqä, apäkiqua ymeqä mipñqänä täñä-huñqä naqänänjä maqänä äwimeqä-panji, qui iwimäkätñqä-pqe maqänä ii wimeniqe. Inqanji qu hanä-iqä naqä iquenqe, zä mäpmeqä ipnuwi.

⁴ Ämaqe, quwä-meqä hñqu quvepñqä äqumbiyänqga, iquenyqä yäñjuä ipnä. Inqäqe, neyämaqäuä, he suqä hiawiqä qua täutanä iu mäpmeqä ipinjqae, hiunji iqu quwä-meqä enqä-pa, quvepñqä, he yäñjuä ipnuwä ma, oee. ⁵ Ne hea witanji pisqä imä asusua itanä imäkätunquä iqune maetqe, oee. Ne hiunji imänätanji, nätmätqä eeqäpnä we-huñqä iqi hiñjuä äqunanä, imäkätunquä iquneyi. ⁶ Inji, ne hiaqäqe, ämaqä huizi äwiñjuwä-panji mäwiqä itanä, neqä Naqä Jisasi Iqu anqumä quvepñqä hiñjuä äqänanä, kñuä yasämä ämetanä pmetatunque. ⁷ Ii tiñji. Ämaqä hiaqäqänänä äwinyätñqä iqua, qu heatqänqanji hiaqäqä wiptnä. Itanqa ämaqä wainqä-eqä yänänäñqäqeta, kñuä iqe qämä-qämä iwimäkätñqä iqua, qu heatqänqanji i imäkpnä. ⁸ Inqäqe ne iñjä ma, we-huñqä i utanä eanitanji, ne kñuä yasämä ämetanä tiñjä pmetatunque. Ämaqä mäkä-iqä hñqu, nätmätqä quikuä iqi ktqä äqumuätänänqä-panji, ne suqä quuvqä heqiyqä iqutä, ämaqä huizi iuñqä neqä qeqä-quuvqä imda änenyätñqä

iqutä, iquaqu mälvquatämäuqä, a yänänäqñqä äqätanä. Itanğa ämaqä mäkä-iqä hñqu, nyuänä ämuasmänqe nyuänä qui imäkñqänqä ämäuñqä-pani, ne Jisasi Iqu angumä änyä-hänä imäkäqumuatänaiyäninqä diñqe, kñuä iqä yänänäqñqä ämenä, hiñuä äqänänä äpmenä. ⁹ Li tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä äwqä tnäninqä zä iquatunquä mänätänaiyqä ikqe. Iqu ne, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquesa, hänä inemäkäqumuatänaiqä diñqä ätänaiqqe. ¹⁰ Jisasi Iqu, ne hänä yqänä pmetanñquänğa, ä ae äpäkonatquänğa äpätqe, ne Iqutä hea ique-ique anä pmetaniquenqä, äpäkongqe. ¹¹ Inji he suqä täñğa tä itqänjuwä-panä tiinji, hiqä-hiuä kukñuä tqe ätnäpiyitanji, yänänäqñqä imäkñganñqu.

Suqä äñguänäninä imäkqenqä

¹² Neyämaqäüä, he tii imäkñqä yatñqä iqu. Ämaqä, heyaqä awä iqi wäunüä dnä huqä ipu, Naqä Iqueä äwinqä dunä ämeyäpu, “suqä quvqä ii mimäkqä pambiyä” etätqänjuwä iquauñi, heqä naqä enqä-pa quñgnñqe. ¹³ Iqua he yätamäkqä e eyätqänjuwä iunqe, kñui äñguänä indqänäpu, heqä äwqä imda enñganñguti, iquau mäñdi makittqiyqä, iquauqä yoqe, haqä muämuäqäpnñqe. Hiqä äwqe, hanüä imbu, pmetññqe.

¹⁴ Neyämaqäüä, ne kukñuä tiñä-pqe, yänänäqñqä etqu. Ämaqä wäunüänqä enyqä itqänjuwä iquauñi, “Enyqä miqä wäunüä ipiyä” ätuäpu, ämaqä zä iqanguwä iquauñi, yänänäqñqä iwimäkqä kukñuä isua ätuäpu, ämaqä aquvä-aquvä miqanguwä iquauñi, yätamäkqä äväpu, itanğa ämaqä eeqänänä iñä iquauñi, qeiqi iwimäkqäpnñqe.

¹⁵ Ämaqä he suqä quvqä etqueqä iqu, iñä emäkqanñqenqe, kima miqä pambu. Inäqe, hea ique-iquenji, hiqä-hiuätä, qokä-apäkä huizitä, äñguänä äminyäpu pmetññqänä, suqä äñguä dinä imäkqanñqu.

¹⁶⁻¹⁸ He hea ique-iquenji, yeeqänä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqe mälvquatämäuqä ipu, nätmätqä äki-äkitanä emeqe, Goti Hanjuwä Iquenji, “äñguiqä” tqanñqu. Goti Hanjuwä Iqu, he Jisasi Kraisi Iqutä ämuänänjuwä iquenä, suqä iñä imäkqäpnñqenqä äwinyätqäüä.

¹⁹ Hiqä hänä-pmeqä iunji, Dñä Äñguä Iqueqä tä äsänqe, mequmuäkqä pambu. ²⁰ Dñä iñä Iqu, ämaqä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä tññqä iwimäkqanñgi ätquwi, he iññqe, kñuä quvqä ämepu, mäñdi makittqiyqä pambu. ²¹⁻²² Inäqe he nätmätqä eeqäpnänji iwäsäupu, äñgui, hiqä kñuä iqä imä ämaipu, quvqä eeqäpnänji, wimasipu.

Kukñuä yäpakiyi

²³ Goti äwqä hanüä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, tiñä emäkätñqä tääqä ätqu. Iqu he Iqueqänä epu, aanä ikikinyänä emäkätñqä ätuätqänju. Inji neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu anñi äquvepätqänğa, heqä dnjitä, quuvqetä, huiwitä, quvqä maeqä, aanä qäyunä imäkmbu pmetññqä, yätamäkqä eyätñqä, tääqä i ätuätqänju. ²⁴ Goti He tääqä etätmakqä Iqu, hiñgi-mänä mimäkqä, Iqueqä kukñuä ätätqä du qäyunä Imäkqä Iquvi. Inji Iqu he iñä pmetññqe, emäkquänä.

²⁵ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamäkqä neyquätñqenqä tääqä tqanñqu. ²⁶ He äminäpiyänñanji, quuvqä heqiyqä iqueneqä suqä iunji, quneqä inñgnñqe. ²⁷ Nyi neqä Naqä Iqueqä yänänäqñqä iuta, tiñä etqä. “He tuwanüä tä, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänä iu a tuepiyä” etqä. ²⁸ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänñqeutä hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakni 2 Tesälonaika pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Näqñqä-tänä iqua, knui tiññqä indqänätqänä. Ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Tesälonaika iu äqänmiñuwä iqua, “Jisasi Iqu anqumä pätnqä itqätanqa, nätmätqä äkitañ timäunqutiya” tpu, knuä kuapanä indqänmiñuwi. Hñquä tiññä ätukuw. “Naqä Iqueqä hiunji ae ätimäuqeqa.” Itanji Poli iquä, Silasi iquä, Timoti iqu-pqe, iqua quwqä knuä indqänqä iunji, jänä iwimäkpnqä tuwanuä tä äqäkuwi.

Poli iqu, “Hiunji iqu, matimäuqä, yqänänjqä” ätätä äqäkqe. “Hiunji iquesa kinğanäñi, ämaqe, hngisanäñi, kuapanä itqätanqä, suqä quvqä huitañä-huitañi, kuapanä timäunqiyä. Inğani ämaqä kuknuä-suqeunji hngisanä iqä hñqu ätimäutä, Jisasi Iquenyqä mäkänqä yäñiqeqä.”

Poli iqu, qokä-apäki quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, hanä-iqä mapñqä iñqä, ätukqe. Iqueqä äwiñqe, qu wäunqä yänänäqñqä ipu, quwqä-quwä mimbnqe. Ii, iqueqä-kiuätä, iquä wäunqä anä iqä iquatä, imäkmiñuwä-pañiyi. Ga qu wäunqä imäkpnqetä, hñquau yätamäkqä wipñqä iñqetäñi, enyqä mäwimäkqä ipñqä äwiñqqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli iqundä, Silasi iquä, itanqa Timoti iquä, ne henyqä äväwqatqu. He Goti neqä Apiqueqätä, itanqa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika iu aquvä äqänätqänuwä iquenyqä. ² Goti Hanjuwä neqä Apiquä, itanqa Naqä Jisasi Kraisi Iquä, qeqä imänqeuta hiñgi etapäsinyä, äwqä hanjä imbu pmetpnqä emäkqinyä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiñqä, yeeqä ikqenqä

³ Neyämaqäüä, heyaqä quuvqä heqiyqe, haqä yändi äpeyqenqätä, itanqa suqä ämaqenqä äwiñqä iquesañi, hiqä-hiuänqä kiññä enyätñqä iqu-pqe, yänä-yänä päyätqätanqenqe, ne Goti Hanjuwä Iqueni, “änqñiqä” ätuätqänu. Suqä ne ii imäkätunqä iqu, aañä qäyunäñi. ⁴ He iññä itqänjuwiñqe, ne ämaqä Goti Iqueqä yoqä du aquvä äqänätanqewä iu äwimayäkitanänqanji, ne henyqä yeeqä itanä, heyaqä yoqe haqeu ämaetanä, tii ätätunqwe. “Ämaqä ii, quvqä itqueqanqä hanä-iqä huitañä-huitañä qäyä ämepu, quuvqä heqiyqe mäwquatämäuqä, a yänänäqñqä äqätänäuä.”

Goti Iqu, suqeu qäyunä iwäsäuniqenqä

⁵ He iññä imäkätqänjuwiñqe, ämaqe näqñqä tiññä ämetqänä. Goti Iqu ämaqä eeqäpnä iwäsäutäqänqanji, suqä jänänänä iuta iwäsäuniqeqä. He hanä-iqe, hiñgi mämeqä, Goti Iqu henyqe, “He Nyaqä ämaqä naqä-qakuä epu, Nyaqä miqeu pmetpnqä, qäyunänjuenjqä” etätänqä ämetqänä. He Iqueqä miqeu pmetanqewitanji, hanä-iqe i emetqäüä. ⁶ Goti Hanjuwä Iqu, suqä jänänänäñi, tiññä imäkäniqe. Iqu ämaqä, he hanä-iqä etapätqänuwä iquauñi, kimanji inä väñiqe. ⁷ Itanqa Goti Iqu he hanä-iqä e ämetqänuwä iquendä, nesä, hanä-iqe huätä ämamäutä, hapä pmeqä nätapäniqe. Nätmätqä iñji, Naqä Jisasi Iquä, Iqueqä ynaunjqä yänänäqñqä iquatä, qäukuä yätutanji tä hänäqä sqä iu ätnänäqä äquvepqnqewänqä, imäkäniqe. ⁸ Iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä epu, itanqa neqä Naqä Jisasi Iquenyqä kuknuä anqñi qätä mäwiyqä itqänuwä iunji, kima ävätä, hanä-iqä tiññä väñiqe. ⁹ Iqua, Jisasi Iqu-tänä qäqiqi mäpmeqä, Iqueqä yänänäqñqä aañä naqänänä iqueni mämeqä, kiññä nänji qui imäkmbu, hea ique-iqe pmetpnuwi. ¹⁰ Hanä-iqä ii, Naqä Jisasi Iqu anqñi quvepqnqanä wimeniqe. Iqu ämaqä, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqänä ekuwä iqua, Iquenyqä yeeqä ipu, yäunqä naqänänä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäupnuwänqä quvepäniqe. Inğanji, he kuknuä ne awä etmiñque ämepu, quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänjuwitanji, he-pqä qutä anä i ipnuwi.

¹¹ Iññä timäutñqenqe, ne Goti Ique tääqä tii ätuätqänu. Iqu hiqä suqeu iwäsäuniqänqanji, “Nyi suqä anqñuä imäkpnqä tääqä etätmakqe, suqä iunji he qäyunä ae imäkätqänjuwiqä” etäññqä tääqä ätuätqänu. Itanqa he wäunji, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwita imäkpnqenqä äwinyätñqä iqu, Iqueqä-kiuä yänänäqñqä emäkqanqñi, wäunji anqñuänänä imäkpnjuwänqä tääqä ätuätqänu. ¹² Ga, he wäunqä iññä imäkqanqewitanji, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, yoqä naqä metñqätä, he Iquesa

inä mapnqätä tääqä ätätqänju. Goti Iqutä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, henyqä qeqä ätmäkäsinyä, neyaqä tääqä tqetani, änguä iinjä emäkinyä.

2

Ämaqä yänänäqñqä hñgisanä iqä iquenyä

¹ Neyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu anñi äquvepätqänña, Iqutä yätqä minaninjua iunqe, ne kukñuä hui inä etqu. ² Ämaqä hñqu quanñä, “Hea qäyu timäucanñi, neqä Naqä Iqu anñi ae äquvepceqä” etqanñqä iunqä, yänuuä ipu, knjuä kuapänä mindqänqä iqäpnä. Ämaqä iinjä etätqä iqu nenyqe, “Dñä Änguä Iqu kukñuä iinjä iquau äwikceqä” qäyä etqanñqä-qe, ä “Iqua kukñuä iinjä, awä ätkuwiqä” qäyä etqanñqä-qe, ä “Iqua tuwanuä e äqäkuwiqä” qäyä etqanñqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä.* ³ Ämaqä hñqu, he hññi-mända etma wätñqä iqäqe, wimasiyqäpnä. Naqä Iqu anñi mapqänña, tii ganä timäuniqe. Ämaqä aanä kuapänäñi, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, hñgisanä itquetqätanñua, ämaqä, suqä eeqänänñä iu mäñdi äkittqiyätä, tä du qui imäknäninjä äwätñqä iqu,† ätnänäqñi timäuniqe. ⁴ Iqu ätnänäqñi ae ätimäutäqänñani, Goti Hanjuwä Iquesä, goti quanñä, ämaqe qonä äwoktäumipqä iutä, itanña nätmätqä huizi iutänñi, eeqäpnä mäñdi äkittqiyätä, ämaqeunñi, “Nyi nätmätqä eeqänänñä ämäwqätäunänä” tuäniqe. Aanä ququvqänñi inä timäutñqänä, Goti Iqueqä hiqäva-imäqä anñ iunñi inä äpeyätä, zä-hawä iu äpme, “Goti hñqunñu maetqänä, nyi tä qäqunñqä” tuäniqe.

⁵ Nyi hesä anä äpmamänñani, “Nätmatqä iinjä-iinjä timäuniqeä” etminñenqe, he iinqe knjuä yqänä ämenä? ⁶ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänäqñi timäucenqe, änä maeqä, qñqanñä yätätñqä Iquenqe, hiqä-hiuänñi näqñqä ae äyä enä. Iqueqä äwinqunñqä ma, Goti Hanjuwä Iqu hea iqueqä ätimäucenñqä imäkqanña, inñanä timäuniqe. ⁷ He näqñqe, täñqanñi, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, qua täunñi wänuuä zä itqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, qñqanñä äymitätqä Ique näñdi qutesiteqanñutqänñanqe, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, wänuuä zä yqänä iquänä. ⁸ Itanña Goti Iqu, qñqanñä äymitätqä Ique, näñdi qutesiteqanñani, ämaqä, suqä eeqänänñä iunñi mäñdi kittqiyätñqä iqu, ätnänäqñi timäuniqe. (Qänakñi, Naqä Jisasi Iqu anñi äquvepätqänñani, ämaqä iqueni, Iqueqä mandñitä äpäsätä, Iqueqä we-hunqetä iqueni qui imäkäniqe.)

⁹ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänäqñi timäucanñani, Setänä iqu yänänäqñqä vqanñi, iqu wänuunñi nätmätqä ämaqä mimäkqänänñitä, itanña ämaqe yänuuä ipu, “naqä-qakuä Goti Iquesa imäkqiyä” knjuä mapnqä dinqe, quanñä imäkäniqe. ¹⁰ Iqu iinjä imäkätä, suqä quanñä eeqäpnänñi, qokä-apäkä hanñä-pmeqä mämeqä, äpäkonqe mapnuwänñqä äpmeñuä iqua, iquenyqä quuvqä wipñqä imäkäniqe. Iqua kukñuä naqä-qakuä, Jisasi Iquenyqä ätänqä iunñi, yeeqä ipu mämeqä itqänñuä iutani, äpäkonqe mapnuwänñqä äpmeñä. Qu kukñuä iinqe, yeeqä ipu ämeqä-säpi, Goti Iqu qunñi, hanñä iqumuatquäninñi. ¹¹ Iinjä dutani, qu kukñuä quanñä iunä quuvqä heqiyqänñenqe, Goti Hanjuwä Iqu, qunñqä nätmätqä qämä-qämä iwimäkätñqä, naqänänñä dowätäniqe. ¹² Iqu iinjä, tiinñqä imäkäniqe. Qu kukñuä naqä-qaku i mämeqä danä, suqä quvqenänñi, äñguä-äñguä imäkäpiyñqä imäkmitpqe, hiunñi Goti Iqu ämaqe iwäsäutäqänñani, qu kimanñi hanñä-iqä mapnuwi.

Yänänäqñqä tqäutpñenqä

¹³ Neyämaqä Naqä Iqu äwinyätñqä iquenä, he hanñä emäkäqumuatäninjä dinqe, Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä mimäkqänña, Iqueqä ämaqä epnuwänñqä ätäunñä ae etekqe. Inñi he ämaqä jänänänñä epñqe, Dñä Änguä Iquesatä, naqä-qakuñqä quuvqä heqiyqä iutatänñi. Iinñiqe, ne Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä du, hiunñi ique-iqueni, Iqueni, “änñuwiqä” ätuätqänju. ¹⁴ Iinjä emäkätñenqe, Goti Hanjuwä Iqu, ne kukñuä äñguä awä ätätunñuä iquesanñi, tääqä etätmakqe. Inñi he, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä nätmätqä eeqäpnänñi, Iqueqä yoqä naqä qonätanñqä iutani, he-pqe Iqutä anä meqänqe. ¹⁵ Neyämaqäüä, Jisasi Iqueqä kukñui, neyaqä manñitatä, ä tuwanuä iutatä, etminñuä iunñi, mäwqatämäuqä, a yqänä äqätpu, aanä yänänäqñqä tqäutpñqe.

¹⁶⁻¹⁷ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apiqutä, nenyqe äwqä imdanñi kiinjä äwinyätä, itanña qeqä ätmäkäsinyä hññi vqetani, neqä äwqä imñi, yänänäqñqä imäkänätanä, nätmätqä äñguänänñi nätapätñqä dinqä, knjuä iqä yänänäqñqä ämenä, hinñuä äqänänä

* 2:2 Näqñqä-tänñä hñqna, kukñuä täu tii äkunmäkätqänñä. Ämaqä iinjä etätqä iqu, “Dñä Änguä Iqu kukñuä iinjä ändapceqä” qäyä etqanñqä-qe, ä iqu kukñuä awä etätä i qäyä etqanñqä-qe, ä iqu nenyqe, “Iqua tuwanuä e äqäkuwiqä” qäyä etqanñqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä. † 2:3 Jonä 17:12

pmetatunquä inemäkätqäüä. Inji Iqu heqä äwqä imñi, yänänäqñqä emäkätä, suqä äñguä eeqäpnä ämepu, kukñuä äñgui tqäpñqä emäkuä.

3

Goti Iqueqä yätamäkqenqä tääqä tqenqä

¹ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamäkqä neyquätñqenqä, tääqä tiinjä tquangpu. Ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä kukñui, ämaqä huizi dunqä äma äwätänä, awä tquangwati, qu he imäkminjuwä-pa, “Ii naqä-qakuiqä” quuvqä eqiyäpu, kukñuä iqueqä yäpä iqi pmetpñqänä. ² Itanga ämaqä quvqä iqanguwä iquauqä hupa iuta, huätä inetmetñqä-pqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquangpu. He Iquenyqä tääqä iinjä tqüäpñqe, ii ämaqä kuapänä hñqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänuwä iutayi. ³ Inäqe Naqä Iqu ätätqä-pa imäkätqätangji, ne Iquenyqä quuvqä wiyquanä. Inji Iqu yänänäqñqä emäkätä, Setänä quvqä imäkqä igu, quvqä memäkqä yätñqä, ämeyänä. ⁴ Naqä Iqu inemäkqangji, ne henyqe, näqñqä tiinjä etqänju. “Ne iquau nätmätqä imäkñqä manä yänänäqñqä ätuätunquä imñi, tängga-pqe, qänakndañä-pqe, äpakänä imäkqäpnuwiqä.” ⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä suqä ämaqenqä äwiñqä iquenqätä, Kraisi Iqueqä suqä hanä-iqä qäyä ämetä yänänäqñqä tqäüqä iquenqätäñi, Naqä Iqu he näqñqä äñguänäñä metpñqä emäkuä.

Ämaqä wäunjuä miqä, enyqä itqänuwä iquauñqä

⁶ Neyämaqäüä, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqä ämenä, kukñuä yänänäqñqä tiinjä etqu. “Ämaqä hiqä quuvqä anä heqiyqetanä hui, wäunjuä miqä, enyqä ipu, itanga kukñuä awä etminquä iunji, qänaknä miqä, hñgisa iqä-qua eäñuwä, iquatä ikämanqä ipu, anä mäpmeqä pambu.” ⁷ Ne ii etquque, tiinjä iutayi. Ne suqä imäkminquä iunji, he qänaknä iqa uwqäpñqenqä, hiqä-hiüäñi näqñqä ae äyä enä. Ne heyaqä awä iqi äpmenäñganji, enyqä miqä iminque. ⁸ He nesa hanä-iqä mämeqä ipñqä dñqä, ne heyaqä ymisani mbqä miqä, qanyä ämetanä marqä, hiunji heatqe, mbqä wäunjuä yänänäqñqä itanä, änninque. ⁹ Ne yoqä naqä ämenä, “He yätamäkqä nepiyä” etatqä etangqä-qe, mäneñqä iminque. He nesa näqñqä ämepu, imäkqäpñqä dñqä, ne wäunjuä yänänäqñqä ii iminque. ¹⁰ Ne hesä äpmenäñganji, suqä enyqä iqä iquenyqe, tiinjä äyä etminque. “Ämaqä wäunjuä miqä, enyqä itñqä iqu, ymisani hñgi mämeqäñqeqä.” ¹¹ Inäqe, ämaqä hiyaqä awä iqñi hñqua, wäunjuä miqä, enyqä naqä-qakuänä ipu, huiziquauñqe, “Iinjä-iinjä imäkätqänäüä” tuäkitqätangwunqä, qätä äwiyätqänju. ¹² Ämaqä e itqänuwä iquauñqe, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqä ämenä, kukñuä yänänäqñqä tiinjä etqu. “Ämaqä iqua, quamä qeiqinyä äpmequ, ymisani quwqänqä wäunjuä iqanppiyä” ätqu.

¹³ Inäqe, neyämaqäüä, he wäunjuä äñguä imäkätqänuwä iunji, enyqä ipu mäwquatämäuqä pambu. ¹⁴ Ämaqä hesanä hñqua, ne tuwanjuä äqiyquque, qänaknä miqä, tuwä äwimä upqä iquauñi, he suqä hñjua miwimäkqä, atäunjuinä väqumuatepñqe. Inji qu, quwqä quvqenqä womba mapñqä dñqä, he iquatänä qäqi mäwqä, hiqäqi pmetpñqe. ¹⁵ Inäqe iquañi, hiqä mäkä-hunqä enqä-pa miwitqueqä, “Neqä neyämaqä iqua, qui imäkmbñqä itqänäüä” knuä indqänäpu, “Iinjä mimäkqä pambiyä” tquangpu.

Poli iqu, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätukqenqä

¹⁶ Neqä Naqä äwqä hanuä inemäkqä Iqu, nätmätqä eeqäpnäñä imäkäpiyä iunji, äwqä hanuä imbu pmetpñqä, emäkuä. Iqu eequendä anä pmetänä. ¹⁷ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etätmä, ñqä hipaitä tuwanjuä hiqñqä imäkqä. Tuwanjuä eeqänäñä iunji, ämaqe, qu nyñqe, “Tuwanjuä tä, iqu äqiyqeqä” knuä wätñqä dñqä, nyi ñqä hipaitä tiinjä äqiyätñqe. ¹⁸ Eeqänäñä iquenä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imäñqeutä hñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu kinğanäni 1 Timoti iquenqä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hijuiqänä iquvi

Hiknä Timoti iqu, anä-himqä Listiya, qua naqä Galesiya iutanä-qu eä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä ique. Kiqä känäi, Israitqä iutanä iiyi. Kiqä kaniqu, Grikä iutanä ique. Poli iqu iquenji, qarä anä ikisiniä, Goti Iqueqä wäunuä imäküyänqä itmakqe. (Wäunuiqä 16:1-3 hijuä qundnqä.) Näqnqä-tänä iqua knuä tiinjä indqänätqänä. Qänakni, Timoti iqu, quuvqä heqiyqä anä-himqä Epesisi iu pmetanquwä iquau mitnqä pmetanji, Poli iqu, tuwanuä tä iquenyqä wätñqä äqäkqe.

Nätmatqä kinğanäni, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiinjä. Ämaqä hñqua, qokä-apäkä iuqä quuvqä heqiyqe, qui imäkqä iunqe, Timoti iqu ängguä wimasiyätñqe. Ämaqä iinjä iqua, nätmaqä qua täutanä eeqänäni, ii ängui maeqä etanji, ämaqä häñä-pmeqä naqä-qakuänänä ämetnqä äwinyätñqä iqu, ymisänä hui pmua imäknätä, apäkä mämeqä yätñqä, knuä quvqe indqänätqänä.

Nätmatqä huizi, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiinjä. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, Iqueqä wäunuä imäkätqätanquwiu mitnqä, suqä änguanänä iunqeyi. Itanğa quuvqä heqiyqä iquau mitnqä wäunui, ämaqä äki-äkitanä iqu meniqe. Ga quuvqä heqiyqä iuqä awä imä, wäunuä imäkätñqä wäunui-pqe, ämaqä äki-äkitanä iqu meniqe.

Nätmatqä yäpaki, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiinjä. Timoti iqu Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä imäkqä-qu äpme, änguanä pmetätñqe. Ga qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qänätqätanquwä iquauji, suqä huitanä-huitanä äkiutanji motquetñqä, ätuätä äqäkqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunji. Goti Hänä Inequmuatqä Iqutä, itanğa Jisasi Kraisi neqä knui yänänäqnqä ävanä äpmenquä Iqutä, Iquaqu änändowatkii. ² Timoti, si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Nyi tuwanuä tä sinyqä äwäwqatqä. Goti Hanjuwä Apiqutä, itanğa Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmatqä änguanänä hinqi vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanjuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kuknuä qäyasäqinjä tqä iqua, mändi kittqiyqenqä

³ Nyi Masendoniyä-tänä ingisanqä äwätmänga ätkqä-pa, ämaqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä näqnqä ävätqänuwä hñqua, kuknuä qäyasäqi matqä ipñqä diñqä tutñqe, anä-himqä Epäsäsi iu qae pma. Ämaqä iqua, kuknuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanqge ämepu matqä, qämä-qämä ipu, ämaqeunji näqnqä qäyasäqi ävätqänuwä iquayi. ⁴ Qu quwqä kaqä-kawäkauqä yoqenqätä, aeqä kuknuinqätä, kuapänä ätätqänui, Goti Hanjuwä Iqu wäunuä imäkqeunji yätamäqkä miqä, kuknuä hinqinä timäucänqge, si kuknuä yänänäqnqä tu. Goti Iqueqä wäunui, quuvqä heqiyqä dutanä timäunä. ⁵ “Manä tuvä” äktqe, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu witñqä äktqä. Ämaqe, qeqä-quuvqä yäpä imñi ikikinyänä imbu, “Goti Iqueqä hijuä iqi quvqä maqunqä” knuä indqämbu, ga quuvqä naqä-qakuänänä eqiyätanqpetanji, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu witänä. ⁶ I etanqä-qe, ämaqä hñqua, suqä iunji tuwä äwiyäpu, hänaqä hui-mända äwäpu, kuknuä hinqinqä dinä ätätqänui. ⁷ Qu Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqenqä näqnqä wipñqä wiñganqä-qe, quwqä kuknuä ätätqänuiwinqe, quwqä-quwänji näqnqä maeqä ipu, näqnqä eäpnä, hingi ätätqänuiw.

⁸ Ne näqnqä, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqeta, wäunui wänggima mämiqä, qäyuna ämiquwi, kuknuä-suqe, änguanänijwi. ⁹⁻¹⁰ Tiinjä-pqe ne näqnqä. Kuknuä-suqä iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä hijuä iqi, jänänänä äpmenjuwä iunqä maetqe. Oee. Goti Iqu kuknuä-suqe, ämaqä suqä quvqä imäkätqänuwä iqua, quwqä suqä iinjñqä näqnqä mapñqä diñqä, imäkätä ekqe. Ämaqä qänaki miqä danä hngisanä iqä iquauñqätä, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkqä iquauñqätä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä mämamäuqä ipu, Iquenyqä wiunqä iqä iquauñqätä, qunaqä-qunujuau pizqä päsqä iquauñqätä, ämaqä huii hinqinä pizqä päsqä iquauñqätä, suqä qokä apäkänqä iqä iquauñqätä, suqä qokä hñqu, qokä hñqutä wiqä iquauñqätä, ämaqä huizi du quwä äkipu, hinqi wäunuä-wiyqäpnqä imäkqä iquauñqätä, qanğä-tqä iquauñqätä,

kuknuä iwäsäuqä iquauä hiñuä iqisani zä epu, quañgä-tqä iquauñqätä, itanga ämaqä kuknuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätangqeuñi, tuwä äwiyäpu suqä huizi imäkkqä iquauñqätänji. ¹¹ Kuknuä naqä-qakuänänjä iñji, ii kuknuä äñguä we-huñqä-tänjä Goti Hanjuwä Iqu nyinyqä quuvqä eqiyätä, awä tqämqä ändapqä-parjä asä iñji. Kuknuä äñguä we-huñqä-tänjä iqu, “Goti Hanjuwä Iqu, yänänänqñqä naqänänjä-tänjä eä, äñguänänjä pmeqänqä Iquvqä” änatätqäuä.

Krais iqu, suqä quvqä imäkkqä iquau, häñä iqumuatätñqä, äpkqenqä

¹² Neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu nyinqe, “Nyaqä wäunui, iqu imäkänqiyä” knuä äme, nyi yänänänqñqä ändapätä, ädenjikqenqä nyi yeeqä itmä, “äñguiqä” ätqä. ¹³ Kinganänji, nyi Iquenyqä kuknuä quvqä ätätmä, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqanquwä iunji, quvqä itquetmä, ptqä äqäyäpäsätmä iminqe. Nyi suqä iñji, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä imä, qämä-qämä itmä, ii imäkätqätangqä-qae, Iqu qeqä naqänänjä änuämäkkqe. ¹⁴ Iqu qeqä e änuämäkätä, nämatqä äñguänänji aañä kuapänä qäpu maeqä yätqä hiñginä ändapätä inyimäkkqangi, nyi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, ämaqenqä nqä qeqä-quuvqä yäpä tämda änyinätqäuä. ¹⁵ Kuknuä, “Krais iisasi Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkkqä iquau, häñä iqumuatätñqä, qua täunqä äpqäqeqä” ätnänqä iqu, aañä naqä-qakuänänjä ätnä. Ämaqä eeqänänji, qu kuknuä ique ämepu, quuvqä heqiyqäpnqe. Ämaqä suqä quvqä imäkkqä huizi iunji, nyaqä suqä quvqe ämäwqätäutä, hiñuiqä ätimäuä. ¹⁶ Nyi iñjunä qäyä etangqä-qe, Iqu nyinyqä qeqä änuämäkkqe, tiññqeyi. Ämaqe, qu Jisasi Kraisi Iquenyqe, “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkkqanquwä iunji, qeqä imänqeuata kima maqänä mäwqeqä” näñqñä nyita mapñqenqeyi. Ämaqä qänaknda epqä iqua, qu nyita Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, häñä hea ique-ique pmeqä mapnuwänqenqä. ¹⁷ Iqu Ämiqä Naqä hea ique-ique Pmeqä-qu eä, Mäpakoñqä-qu eä, ämaqä-pqe Iqueni, hiñuä mäquñqe, Iqu Goti Hanjuwä Iqunä etanji, yoqä naqe, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Iñji aañä naqä-qakuänänji.

¹⁸⁻¹⁹ Nqä ymeqä Timoti iquki, nyi kuknuä tä äktapqä tä, ämaqä hiñuä-tqe* si hiñuä äktkuwinqä kjuä ämetmä, äktqä. Si iquauä kuknuä, jävqä enqä-pa a yänänänqñqä äqätnä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, suqenqä iwäsäutnä, “Nyi Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqinji, suqä quvqä hui maeqä äyitanä” kjuä ämetnä, äñguinqä mäkä yänänänqñqä iqätñqe. Ämaqä hui quwqä suqä quvqenqä näñqñqä ämapiyä-qe, äwiñqä huñqä dunä imäkäpu, quuvqä heqiyqe, qu imäkmbu äpmenjä. ²⁰ I äpmeñuäwä iutanä hñquaquni, Himeneasi iquä, Aleksandä iquätäyi. Iquaq, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknuä quvqä hui inä matqä danä inyiyänqä näñqñqä mayñqe, nyi iquaquni, Setänä Goti Hanjuwä Iquä mäkä-huñqä iqueä hipa iqi äwikqe.

2

Goti Iqu, eeqänänjuau yätamäkkqä vätnqä, tääqä tqenqä

¹ Iñjä etanji, nyi manä yänänänqñqe, huizi-huizi i etangqä-qe, “Ämaqä quuvqä heqiyqe, ämaqä eeqänänjä iunqä kjuä indqänäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu iquau yätamäkkqä vätnqänä yatñqä äväpu, ‘äñguiqä’ ätuäpu ipñqä” ätqä. ² Qu tääqä e ätäpiyänngani, ämaqä anä-himqä ämiqä iquauñqätä, ämaqä naqä yoqä-tänjä iquauñqätä, tññqe. Tiññqä, ne suqä jänänänjä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imäkätanä, hanjä-iqä hui maeqä hiñgi pmetatunqe. ³ Suqä tääqä tqä iñji, Goti Häñä inequmuatqä Iqueä hiñuä iqinji, äñguänänjä etanji, Iqu iññqe yeeqä eä. ⁴ Iqu ämaqä eeqänänjä häñä iqumuatquätñqenqätä, qu kuknuä naqä-qakuinqä näñqñqä meqäpnqenqätä, äwinyä. ⁵ Goti Hanjuwä Iqunä äyuwä. Ga Iquenyqätä, nenyqätä, awä iqi ätqäuä yätamäkkqä itñqe, Hñqunänji. Iqu, Kraisi Jisasi Iquvi. ⁶ Iqu, ne ämaqä eeqänänjä anqumä mbqä änyämetä guä mänaqäyquätñqe, zä miqä danä, Iqueqä-kiuä äwimäkkqe. I etanji, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqänänjä anqumä mbqä imetñqä äwinyänqä, suqä iqu ätnänäqä ätiñi, “hea inqanqeqä” ätkqä du, qänqä ämaekqe. ⁷ Iñqä Iqu, nyi Iqueä kuknuä awä ätätmä, Iqueqä wäunuiä imäkkqunä himqä, ätenjikqe. (Quañgä matqä, naqä-qakuänänjä ätqä.) Itanga nyi, ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iquauñji, quuvqä heqiyqenqätä, kuknuä naqä-qakuänänjinqätä, näñqñqä-vqänqä ätenjikqe.

⁸ Iñjä etanji, nyi Poli iqunä, ämaqä quuvqä heqiyqe, anä äpmakäwänjuwä-pa, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä aquvä äqänäpiyänngani, qokä iqua, Goti Hanjuwä

* **1:18-19** 1 Timoti 4:14 iu-pqeni, Poli iqu Timoti iquenyqä hiñuä-tqenqä äqäkkqe. Iqu kuknuä hiñuä-tqe asä iquenyqä täqi äqäkkqäti, huitanji äqäkkqäti?

Iquenyqä tääqe, Iqueä hinuä iqini jänänänj epu, hipa kiyä mamätqe haqe epu, itanğa äwqä quvqä imbu, manj qäyätñjqä maeqä epu tñjqä, änyingj.

⁹ Itanğa nyi apäkä iuaunqä-pqe, quwqä qäkä meenqä, knuä yasämä ämepu, qäkämä imäknqä-pa imäkmbñjqä änyingj. Dä huitañj imäknäpu, gquä yatqä golqä, qeqätqä isua ämepu, qäkämä mbqä naqä iqe ämepu, qeqätqe, itä mimäknqä danä ipñqe. ¹⁰ Injqe, “Ne apäkä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iqäneyqä” tñjqe, qu qeqätqe, quwqä wäunüä huitañj-huitañj änguanänj imäkäpiyä duta imäkmbñqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinjqä näññqä meqänğanj, apäkä iua, quwqä-quwä äkittqänäpu, manj matqä danä, qätenä äwiyäpu, näññqenä meqänqce. ¹² Nyi apäkä hui, qokiquau äkittqiyetä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui ätätä motqueqänqe, qñqanä äyqä. Ii kiqä qanyä pmeqänqce. ¹³ Tiñj äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu, Ipä ganä imäkkqä maetqe, Atamä ique ganä imäkkqä eä. ¹⁴ Ga kukñuä quangä dunj, quuvqe, Atamä iqu maeqiyqä danä, Ipä ii eqiyätä, suqä quvqä ii äyä imäkkqce. ¹⁵ Injqe, iua knuä yasämä ämepu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqänqä quwqä qeqä-quuvqä yäp imda winyätä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imitpqä sätäti, Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä nyquä duta häñj iqumuatäniqe.

3

Quuvqä heqiyqä iquau, miqä iqueqä suqenqä

¹ Kukñuä tiñj tä aanj naqä-qakuänänj. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquau mitñqä itñqä iqu, iqu wäunüä änguanänj metñqä winğanj itqäü. ²⁻³ Inj etanğj, quuvqä eqiyätqänuwä iquau miqä iqu, ämaqä iñjuqä hinuä iqini, suqä quvqä mimäkkqä-qu eä, apäkä hñqunänñyqä qokä-qu eä, suqä quvqä huitañj-huitañj mitqä kñuä yasämä ämetä, quamä änguanä pmeqä-qu eä, ämaqä iqueqä anju timäucanğuwä iñj, änguanä miqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinjqä näññqä änguanänj vqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäñqce kuapänä manqä-qu eä, himä qui maqänä imäkätä manj yänänäñqä ätätä mäknqä maqänä miqä danä, qae hanj pmeqä-qu eä, knui mbqä dunğänä mämeqä-qu eä, hiätätñqe. ⁴ Iqueqä ymeqä-apäki änguanänj ämitä, iqueqä ymeqe, iqu kukñuä tquanğqä dunj qätä äwiyäpu, qänaknä iqänñqä imäkkqä-qu hiätätñqe. ⁵ Iqueqä ymeqä-apäkä dunj, änä mämiqä-qu enqe, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunj, ängüä äänä miniqi? ⁶ Ämaqä quuvqä heqiyqä dunj, ämaqä quuvqe tanğa änyä qe eqiyätqä iqu, mämiqä yätñqe. Ii, iqu yänj-yänjnyä itä quñj äkittqiyätä, hanj-iqä Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkhunqä iqu, ämakqe, meqänqceyi. ⁷ Injqe eä, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqini, suqä änguanänj iqä-qunä hiätänä. Iqu iñj miqä iqäqe, “Quvqä-queqä” tqanğpi, iqu Setänä iqueä guä du äuenä.

Quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunüä miqä iqueqä suqenqä

⁸ Suqä asä iñj, ämaqä huizi, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauä awä iqi, wäunüä huitañj-huitañj ämipiyä iqua, knui wäunüä ipiyä iunğänä yasämä ämepu, kukñuä quangj matqä-qua epu, wainqä-eqä yänänäñqce kuapänä manqä-qua epu, womba miqä knui mbqä dunğänä mämeqä-qua hiätñqe. ⁹ E ipiyä iqua, “Ne Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqini, womba maeqä änguanänj äpmeñunä-qe” näññqä epu, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänj, Kiqä-kiuä ne quuvqä heqiyatunquä ämänätquakqä iñj, a yänänäñqä äqätpu pmeqä-qua hiätñqe. ¹⁰ I pmapñğänä, wäunüä hñque ganä yamwiqä wipñqe. Iqua qäyunä imäkuwi, wäunüä miqänqä inğa pmuatepñqe.

¹¹ Suqä asä iñj, iquauqä apäkä iua-pqe, wäunüä imäkäpiyä iñj, knui yasämä ämepu imäkkäpñqe. Qu ämaqä huizi dunqä, kukñuä quvqä matqä ipu, suqä huitañj-huitañj mimäkkqä danä, quamä änguanä pmetñqe. Ämaqe, iquauqä kukñuitä, wäunuitä, eeqänänj jänänänj äyä etanğj äqumbiyi, quuvqä wipänä.

¹² Inj etanğj, ämaqä quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunüä miqä-qu enqe, iqu apäkä kiqä-kiuanänñyqä qokä-qu eä, iqueqä ymeqä-apäki, änguanä miqä-qu hiätätñqe. ¹³ Wäunüä iñj änguanänj ipiyä iqua, haqä nändi-nändi iqa äwäpu, yoqä-tänj equwi, ämaqe, iqua Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänj äyä eqiyäpu pmetanğä qumbunä.

Goti Iqueqä kukñuä qaku, aanj naqänänj

¹⁴ Nyi sinyqä, “Ique hinuä mäqunmqä maqänä umqeqä” kñuä indqänätmä-qe, kukñui tuwanüä iu inä äqiyqä. ¹⁵ Nätmätqä hui inğisäqumuatqanğj, nyi mapqä iqäqe, si tuwanüä täunä a ätäutnä, suqä ne Iqueqä ymeqä iqune, qänaknä iquatunqenqä näññqä hiqätnä. Ne iñj, Goti Hea ique-ique Pmeqä Iqu, aquvä ämänaqiyätñqä iqune äyä äpmeñu. Zä-hawätä, qeata, anj yänänäñqä mätnätätñqä imäkuwä-panj iñj

enju. Ne Goti Hanjuwä Iqu aquwä ämänäqiyqä-panä eanä, kuknjuä naqä-qakuänänjä iunji, yänänäqñqä imäkätqänju. ¹⁶ Ne eeqänänji, näqñqä tiinjä äyä etqänju. Kuknjuä qakuä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ätänqce, ii nätmätqä aanjä naqänänjä eä, iunji Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä ae ämänätquakqce, tiinji.

Iqu ämaqeqä hinjuä iqinj, Ämaqä-qu eätä ätnänäqci ae ätimäukqce. Dñä Ängwä Iqu imäkqanji, Iqueä suqä jänänänji eeqäpnä ätnänäqci ätimäukqce. Ynaunjqä iqu-pqce, Ique hinjuä inä äqunjuwä. Iquenyqe, kuknjui im-imä äma äwäpu, ämaqä Israitqä qäyä etanji huiziu, awä tquanjuwängga, qu qätä äwiyäpu, Iquenyqä quuvqä ae eqäkuwi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueni, yoqä naqä ävätä, qäukuä yänjinyqä ätuma ekqe.

4

Qokä-apäkä mämanqenqätä, ymisanjä hui manqenqätä

¹ Dñä Ängwä Iqu ätnänäqinj tiinjä ätätqäuwä. “Qänakndanji ämaqä hui, dñä quuvqä, kuknjuä quanjä-tqä iquawä manji qänaknä ipu, suqä quuvqä heqiyqä iqueni, ävquatämäpnuwiqä.” ² Ämaqä iinjä iqua, quwqä suqä quuvqä imäkmpiqenqä kñuä indqänäpu, womba mämeqä danä, dñä quuvqä iquawqä kuknjuä ämepu, qokä-apäkä huizi dunji, kuknjuä quanjä tqäpnä. ³ Iqua ämaqeuñji, “He qokä apäkä mämanqä pambiyä” ätuäpu, itanga, “Ymisanjä hnjuauñji, he manqä pambiyä” tupnä. Inäqce ymisanjä iinjji, Goti Hanjuwä Iqu imäkqce, ämaqä quuvqä eqiyäpu, kuknjuä naqä-qakuinjqä näqñqä epiyä iqua, “änjuiqä” ätäpu, ämepu gpnqenqä imäkqce. ⁴ Nätmätqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu imäkqce, quuvqä maetqce, ängwänänjä äyuwä. Inäqce ne ‘tä quvqeqä’ ätätanä, suqä bi tnämatunqce? Ne ‘änjuiqä’ ätätanä, ämetanä, gtuatunqce. ⁵ Ii tiinjji. Goti Hanjuwä Iqu kuknjuä ätqetatä, ne Iquenyqä tääqä ätqetatä, Iqueä hinjuä iqinj ängwänänjä heätñqce.

Kraisij Iqueqä wäunjuä qäyunä imäkqenqä

⁶ Si nyi suqä tä ätqä äpçäqä tä, tqä tta-tungukuau, tnanyi-tnapqau ämotquetnä, itanga kuknjuä ängwänänjä ne quuvqä eqiyätunquä itä, näqñqä ängwänänjä tqä-täuä ämetnä, qänaknä äwätqänä itä, iquaquisanji, si yänänäqñqä meqanñä. Si iinjä imäkätqänji, Kraisij Jisasi Iqueä wäunjui ängwänänjä imäkqä-quki hisnä. ⁷ Inäqce ämaqä huizi, aeqä kuknjuä iunji, yätamäkqä miqä, hea iqänqä tätqätanjuwä-pa, si iinjji mimäkqä pa itnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä ängwänänjä iunji, näqñqä yasämä meqätñqce. ⁸ Ämaqä hnju, iqueqä huiwä yänänäqñqä metñqenqä hea ique-ique wäunjuä huitanjä-huitanjä imitätqce, iqueqä quamä pmequnji, yätamäkqä wänqäpu vänä. Inäqce iqu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä iunä imäkqanqutqce, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkqä aanjä kuapanä vänä. Iutanji iqu tängatä, qänakndatä-pqce, äwa miqä hea ique-ique mequäniqce. ⁹ Kuknjuä iinjji aanjä naqä-qakuänänji. Inji ämaqä eeqänänji, qu kuknjuä iqueni ämepu quuvqä heqiyqäpnqce. ¹⁰ Goti Hännä hea ique-ique Pmeqä Iqu, Iqu ämaqä eeqänänjä Hännä Iqumuatqä-que, itanji ämaqä, Iquenyñqä quuvqä naqä-qakuä eqiyäpu äpmeñjuwä iunji, Iqu angumä änyä-hännä iwimäkätqäuwä. Iinjqä ne neqä kñuä iqä yänänäqñqce, Ique ävanä hinjuä äqänanä äpmenä dunji, ne nätmätqä ängwänänjä ii meniquenqce, wäunjuä dñä huqä äyä itqänju.

¹¹ Manjä ätuätinä, kuknjuä tä ätqäqä täunji, motqueqanñä. ¹² Ämaqä hui, si ymeqänänjä-quki äkqänäpu, mändi makikittqiyqä pa ipñqce. Qu iinjä mimäkqä ipñqä dññqce, si ämaqä-quki eänä, ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñji, tqä kuknjuä tqä, quamä pmeqä, suqä ämaqenqä äwinqä, quuvqä heqiyqä, itanga suqä jänänjinä imäkqä-quki eänji, qu saqä suqä iunji, hinjuä äqunäpu, saqä manji qänaknä ipu, näqñqä meqanñqce. ¹³ Nyi äpmqänqanqä, si Goti Hanjuwä Iqueä kuknjuä ä täütinä, ämaqeuñji näqñqä ävätinä, kuknjuä naqä-qakuä iunji, kiqä qakuinjqä motqueqanñä. ¹⁴ Iinjä-qae ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä miqä iqua, si hipa haqä iqä kiyqanjuwängga, Dñä Ängwä Iqu nätmätqä ängwänänjä iunqä si hinjuä ktqanqä* äktapqä iunji, mäwquatämäuqä pa, a yänänäqñqä qätätanñä. ¹⁵ Tqä kñuä indqänqä imñji, nätmätqä hui-huiunqä mindqänqä, kñui wäunjuä eeqänänjä nyi ätqäqä iunqänä ämetnä, ängwänänjä miqätñqce. Itanga ämaqce, qu saqä suqä qäsä, wäunjuä qäsä, ängwänänjä äyä itqätanñä kqänqñqce. ¹⁶ Tqä suqetä, ä kuknjuä ängwänänjä ne quuvqä eqiyätunquju qänaknä iqetä, iquaqu, qui imäkñqänqä wa äunänqga, ängwänänjä miqanñä. Si suqä iinjä imäkätqänji, tqä-täuätä, ämaqä saqä kuknjuä qätä äkimipqetä, qui mimäkñqä danä, quamä ängwänänjä pmapnuwi.

* 4:14 1 Timoti 1:18

5

Quuvqä heqiyqä iquau, tqä sämaqä enqä-pa iwitqueqenqä

¹ Ämaqä naqä iqua, suqä qämä-qämä iqe imäkquwi, manjä yänänäqñqe, jävqä enqä-pa mäpuäsqä pa, kukñuä qeiqi, tqä tñique ätuätqänä-pa, tquätñqe. Suqä asä iñji, hikñjä iquauñä-pqe, tqä tta-tungukuau ätuätqänä-pa tquätñqe. ² Suqä asä iñji, apäkä naqä iuauñä-pqe, tqä tnäu ätuätqänä-pa tquätñqe. Itanga apäkä hitqä iuauñä-pqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjä iqinj, suqä quvqä hui miwitqueqä, jänänänjuki eänä, tqä tnanyi-tnapqau ätuätqänä-pa tquätñqe.

Apäkä yawiqä iuauñi, äänä miññqä?

³ Apäkä yawiqä hui, yänä aanjä kiqä-kiuanä äpmeñqe, si suqä ängguanänjä dinä motqueqätñqe. ⁴ Inäqe apäkä iñji hui, ymeqä kiqä-tänjä eä, itanga kaqä-kawäka-tänjä inä enqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä hinjä iqinj, ängguanänjä heatpñqä etangutqe, quwqä keisä, känäutä, ängguanänjä ämipu pmetpñqe. Qu suqä iqueni a äqätänjuwi, ga kunaqä-kunuñua qu naqä imämbñqä, wäunüä dnä huqä ipu, yätamäqä äwimitpñqä kimani, iuau yätamäqä äväpu, änguanä miqänqe. Suqä iñjñqe, Goti Hanjuwä Iqu aanjä kuapanä äwinyä. ⁵ Apäkä yawiqä hui, yänä aanjä kiqä-kiuanä äpmeñqe, iyyqä kñuä iqä yänänäqñqe, Goti Hanjuwä Ique ävä äpme, Iqueqä yätamäqenqä tääqä hiunji heatqeu tquätqänänji. ⁶ Inäqe apäkä yawiqä hui, kñui iyyqä huiwä dunqänä indqänä äpmeñqe, ii tiñji. Ii hänjä äpmeqä-qe, pizqä ae äpäkombqä enqä-panjä iñjä äpme. ⁷ Itangji ämaqä quuvqä heqiyqä iunji, kukñuä nyi tä ätqa äpqaqä ii vqätñqe. Ämaqä huizi, “Ämaqä ii, suqä quvqä imäkqä äpmeñäü-qe” matqä pa ipñqä diñqä. ⁸ Itanga ämaqä hñqu, iqueqä hiveymeqä itä, iqueqä kuvämaqä huizi itä, iunji mämiqä itñqä iqu, iqueqä quuvqä heqiyqe, qui imäknätä, ämaqä aanjä ququvqä-qu eänä. Inäqe ämaqä quuvqä maeqiyqä ipiyä iqua, qu suqä iñji, mimäkqä danä ipnä.

⁹⁻¹⁰ Apäkä yawiqä iuauqä yoqä äqänänqä iunji, si apäkä huiyqä yoqe, hingnä maqiyeqä pa isñqe. Iyyqä quvükui 60 eä, qokä kiuanänjue muanqi eä, ämaqä hiunjuä iqinj suqä quvqä mimäkqä, quamä ängguanänjä tiñjiu pmeqi hiätñqe. Iyyqä ymeqeuñi, suqä ävätä ymisänjä tä äqiyätä, ängguanänjä miqi eä, ämaqä kinäqätanji ängguanä itqueqi eä, mändi äkittänätä ämaqä quuvqä heqiyqä iuqä yuki asñä wuqiyqi eä, ämaqä hanjä-iqä ämepu pmetanquwä iunji yätamäqä vqi eä, itanga wäunüä huitanjä-huitanjä eeqänänjä iunji, ängguanänjä ämitä imäkqi enqe, si iyyqä yoqe, pipa du qiyesñqe.

¹¹⁻¹² Iñjä etangji, si apäkä apähueqä yawiqä huiyqä yoqe, maqiyeqä pa isñqe. Ii tiñji. Ii, “Nyi qokä angumä muanmä” kñuä vqanganji, Kraisi Iqueni tuwä äwiyätä, itanga, “Nyi qokä angumä mämuñqä ymñiqeqä” ätätä, kukñuä guä ämäseqqä iunji, qui imäkätqe, kukñuä meniqe. ¹³ Suqä ii ipiyä dutanji, tiñjä iqäpnuwi. Anjä huiwä wäka huiwä wäka ipu, enyqä imäkqgnpuwi. Qu suqä tiñjä-pqä inä imäkqäpnä. Suqä ämaqä huizi di imäkqanquwä iunji, qu-pqe eeqänä näqñqä mapñqä äwinyätä, kukñuä ätqä di matqä ipu, kukñuä quvqä iqunä ätäkipu, ämaqä huiunqä tuwängji kukñuä täkiqäpnuwi. ¹⁴ Iñjñqe, nyi tiñjä ätqä. “Apäkä apähueqä yawiqä iua, qu qokä angumä ämuanäpu, ymeqä-tänjä epu, itanga anjä yuuwi ämipu pmetpñqä” ätqä. Iñjä itqänjuwi, ämaqä wiunqä iqä hñqu, “Qu suqä quvqä imäkätqänäü” ätätä, kukñuä itqä matqä yänä. ¹⁵ Apäkä iuautanji, hiua suqä ängüä dunji tuwä äwiyäpu, Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä ique, qänaknä ävätqätanquwä duta, ätqä.

¹⁶ Itangji apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui, apäkä yawiqä hiua iyyqä käyämaqä eänjuwi, ii iuauñi änguanä miqüätñqe. Ii iñjä imäkqe, ämaqä quuvqä heqiyqä iqua-pqe, qu apäkä yawiqä eeqänänjä iuautanji, hanjä-iqä mämeqä ipu, apäkä yawiqä yänjä aanjä kiqä-kiuanä äwinjuwä iuaunä ängüä miqäpnä.

Kukñuä quuvqä heqiyqeu miqä iquauñqä

¹⁷ Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iqua, quwqä wäunüä änguanä imäkqanqppqe, he iquauqä yoqe haqä ämaipu, yätamäqä vqäpñqe. Iquautanji, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui awä ätäpu, näqñqä ävätqänjuwä iquauñi, he mbqe, iquau ganä vqäpñqe. ¹⁸ Inji Goti Hanjuwä Iqueä tuwanjuä iunji, tiñjä ätnä.

*“Bulumäka hñqu, kuä-witqä häukui, pa haqeqänji huätä päwätñqänä qonjqä-aunjqä itñqe, si hingüä maeqä pa, uwqä hui qäyä manätñqänä hiñuinä qunyä.”**

Itanga “Ämaqä wäunüä itñqä iqu, iqu iqueqä mbqe ämenä.”†

¹⁹ Iñjä etangji ämaqä hñqu, “Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä tqu, suqä quvqä imäkqiyä” ätqäqe, he iqueä kukñui qätä mäwiyqä pambiyä. Ämaqä hñquaqu, ä hñquacu-hñqenjä-qua, kukñui asiqunä ätquwi, he qätä iunä wiyqäpnä. ²⁰ Inäqe hñqua, suqä

* 5:18 Kukñuä-suqä 25:4 † 5:18 Kukñuä-suqä 24:15; Lukä 10:7

quvqä yqänä imäkqa äwätqänjuwi, ämaqä eeqänänjä iuqä hiñuä iqi, ätuma äwätinä, “He suqä quvqänänjä tä suñqä imäkqa äwätqänjuä?” ätuätinä, äkasuwä tquätinä. Ii, ämaqä miqä huizi iquau-pqe, qu suqä quvqä asä iquenyqä uwqenqä, zä winyätñqä diñqeyi.

²¹ Nyi si manä äktqäqe, Goti Hanjuwä Iqueä, Kraisi Jisasi Iqueä, itannga ynaunjqä atäunjuä ae ätekqä iquauä hiñuä iqiñi, “Suqä ämaqä huiunqänä äwiñqä, ä huiunqä mäwiñqä iqu, huätä ävquatämäutnä, suqä nyi tä ätqa äpqa iunji, a yänänäñqä qätätanğinyä” äktqä.

²² Si ämaqe miqä änyä-hänjä hñquenyqä qävqä itnänğanji, ämaqä hñqueni, “Ämaqä tqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquau mitñqeqä” ätätnä, hiqa haqeqä maqänä mäwiyyqä pa, mä iqueä suqä quvqe, si-mända meqänqä. Si suqä quvqä eeqänänjä iunqe, wa äunänğa pmetanğnä.

²³ Täñä-yaqä huitañä-huitañä, tqä äwqä yäpä imä äkimetñqenqe, eqenä manqä iqanğnä. Aanjä eqä dunji, wainqä-eqä yänänäñqqe, wänqäpu qäsä naqä-huinyä imäkätinä, äñgtñqe.

²⁴ Ämaqä hñquauqä suqä quvqe, ämaqä jänä imäkqä iqueqä hiñuä iqi matimäuqänğa, he näqñqä maqänä hipnä. Inäqe hñquau, zä imäkmipqe, qänakñi ätnänjäqi timäuñqiyä. ²⁵ Ii enqä-panä iinji, suqä äñguänänjä iqueni, hui ätnänjäqi inä äwi. Inäqe, zä äwämitätqe, qänakñi ätnänjäqi timäuñqiyä.

6

Kukñuä wäunjuä-wiyqä hiñginqä iquauñqä

¹ Ämaqä quuvqä heqiyqä, ämiqä hñquauä wäunjuä-wiyqä hiñginqä äpmeñuä eeqänänjä iqua, qu kñuä äñguänä ämepu, ämiqä iinjä iquauä yoqe haqä ämamäupu, iquauä yäpä iqi iqänñqe. Iqua iinjä imäkqanğuwänğa, ämaqä huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueä yoqetä, kukñuä ne awä ätätunquä itänji, qu qui mimäkqä-pa ipu, mändi makittqiyqä danä ipñqe. ² Inäqe wäunjuä-wiyqä hiñginqä hñqueqä ämiqä iqu-pqe, quuvqä heqiyqä-qu enqe, wäunjuä-wiyqä iqu, “Ämaqä tqu, ñqä tasi-guequvqae, nyi iqueni hñgisanä itqueqämmeqä” kñuä iinji mämeqä pa iquätñqe. Oee. Iqu, “Ämaqä nyi wäunjuä äwiyätñqä tqu, quuvqä heqiyqä-qu äyä mändanä, nyi iquenyqä kiinjä änyinänä” kñuä iinjä indqänänqe, iqueqä wäunju, huizi iquauä wäunjuä-pqe ämäwqätäunä.

Nätmatqä Goti Iqu nätapqanğqenqä, yeeqä iqenqä

Nyi si kukñuä eeqänänjä tä äktqäqä iunji, qu iu qänaknä iqäpnqänä awä ätuätinä, manä tquanğnä.

³⁻⁵ Kukñuä nyi tä etqäqe, ii neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä kukñuä naqä-qakuänänjä ii enqä-panä eä, quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä pmeñqä etqä. Ämaqä hñqua kukñuä iinqä mäwiñğanji, hui-mända äwätqänjuwä iqua, “Ne ämaqä naqä eänjunä” tpnä. Inäqe, qu mañqä yasämä epiyä-qe, hiñgi tpnä. Ämaqä iinji, qu nätmatqä wänqä isuaunqe, nätmatqä naqänänänä imäkäpu, yoqä hiñganqä isuaunqe, kukñuä mäkä äqäyäuñğpnä. Ii tqanğuwä iunji, qätä äwiyäpiyä iqua, qu hiñuä aowä äqunäpu, mäkanğqä ipu, ämaqä huiunqä kukñuä quvqä ätäpu, kñuä quvqenä indqänäpu, äkasuwinä tñgmangpnä. Ämaqä iinji, qu kukñuä naqä-qakuinğqä mañqä epu, qämä-qämä ipiyä dutañi, “Goti Hanjuwä Iqueä suqä quamä äñguänänjä pmeqä iutanji, ne nätmatqä kuapä-tänä eanğunä” kñuä indqänätqänjä.

⁶ Inäqe ne quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä äpmenä, nätmatqä Iqu nätapqanğqenqä, yeeqä iinqä itanä äpmeñque, ii ne nätmatqä-tänjä äpmeñu. ⁷ Ne näqñqä äyuä. Nipaqä änyuäpiyanğanji, nätmatqä qäsä equmuäkñqä mänanyquä pa ikuwi, oee. Aanqä huiwinännyä änamikuwi. I etanği äpäkonätaqä-pqanğanji, nätmatqä maeqä, aanqä waniqee. ⁸ Inäqe ne yisanä qäkämä-tänjä eänqee, ii qeyi. ⁹ Ämaqä mbqä kuapänänjä-tänjä epñqänä äwinyätñqä iqua, yamwiqä äwimeqäqe, qu kñui, suqä quvqä imäkäpnqä dunqänä indqämbu äpmeñuwi, qui imäkmbnä. Tiinjä eä. Täñänqä guä äquvepqe äueqäqä-pa, ii äuenä. ¹⁰ Suqä quvqä eeqänänjä iuqä qaku, ii mbqenqänä äwiñqä iquvi. Ämaqä kñuä mbqä dunqänä ämeñuwä hñqua, quwqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupu, huäqä-hunqä iqu iquauqä äwqä yäpä imñi, zi enqä-pa äuqanği kñuä äqäyätqänjä.

Anä hänjä hea ique-ique pmeqeu matñqenqä, yänä qñganğnä

¹¹ Inäqe si Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä-quki eänji, suqä qu imäkätqänjuwä iunji, tuwä äwiyätinä, äwimasitñqe. Äwimasiyätinä, ämaqä aanjä jänänänjä-quki äpmanä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäkätinä, quuvqä naqä-qakuä eqiyätinä, suqä

ämaqeunqä äwinqä iqu a äqätinä, yänänäqñqä ätqäunä, hanä-iqä eeqänäñi ämetnä, itanğa suqä ämaqeu qeiqinyä wimäqkä iqu ämanänğa iqätñqe. ¹² Si Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyäñi, ii ävquatämäutñqänä yamwiqä huitanjä-huitanjä isua kimenä. I kimeqä dinqe äwimasiyätinä, quuvqä yänänäqñqä eqiyätinä, anjä hanjä hea ique-ique pmeqeu matñqenqä yänä qñganğnä. Si tqä quuvqä heqiyqenqä, ämaqä kuapänänjä iuqä hinuä iqi awä tquanğñanğa, Goti Hanjuwä Iqu, si anjä hanjä hea ique-ique pmeqä iu matñqenqeu, atäunüä ae äteqce.

¹³⁻¹⁴ Goti nätmatqä eeqänänjä iu Hänjä-pmeqä-vqä Iqueätä, itanğa Jisasi Kraisi, Pondisi Pailoti iqueä hinuä iqi yänänäqñqä ätqäuä, kukñuä zä maeqä, awä qäyunä ätkqä Iqueätä, hinuä iqiñi, nyi si tiinjä ätätnä isñqä äktqä. “Nyi kukñuä eeqänänjä ämetñqä iunji, ‘suqä quvqä hui miqä-qunä iunä qänaknänji, hea neqä naqä Jisasi Kraisi Iqu anğumä äpätqänğanqä iqämqänä,’ ätätnä, kukñuä guä mäsäueyä” äktqä. ¹⁵ Jisasi Iqu anğumänji, Goti Hanjuwä Iqu ätäta ekqä du ätnänäqñi inğa timäunice. Goti Hanjuwä Iqu Yänänäqñqä Naqänänjä-tänjä-qu eä, itanğa nätmatqä eeqänänjä iunji änguanänjä inä Miqä-qu eä. Iqu anjä-himqä miqä eeqänänjä iquauqä Ämiqä-qu eä, ämaqä naqä äpmeñuwä iquauqä Naqä-qu eä. ¹⁶ Iqu Iqueqä-kiuänji mapäkoñqä eä, Iqu we-hunqä aanjä naqänänjä iqi äpme, itanğa ne Iqu-tänjä qäqiqñi mäwqä pa enu. Iquenji, ämaqe hinuä mäqunquä pa ipnä. Iqueqä yänänäqñqä naqänänji, qäpu maeqä yätqce. Inji ne hea ique-iqenji, Iqueä yoqenä haqä maeqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä ämaqä mbqä kuapä-tänjä iquauñqä

¹⁷ Ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, qu suqä tiinjä du iqäpñqä manjä tutñqä äktqä. Qu, “Ne naqä äpmeñunä” kñuä ämepu, yoqä haqä ämamänäpu, nätmatqä qui imäknänicä dunqä, “Iutanji ne quami, änguanänjä pmeniqueqä” kñuä iinji, mämeqä pa ipñqe. Oee! Injëqe qu iinjä pmapnuwänqä etanğutqe, kñui Goti Hanjuwä Iquenyqänä indqänğñqe. Ne quami änguanänjä pmeniqunqe, Iqu nätmatqä eeqänänji änatapanä. ¹⁸ Qu suqä ängüä dunji qänaknä ipu, ämaqä nätmatqänqä äwa itqätanğuwä iunji, yätamäqkä vqäpñqe. Qu kñuä tii indqämbñqe. “Nätmatqä änguanänji, ñqä mbqä manä. Nyi suqä ämaqenqä änyinyätä, yätamäqkä vqä iquvi.” ¹⁹ Qu iinjä ipu äpmeñuwi, nätmatqä änguanänji qänaknda yätamäqkä väniqe, ämapnä. Iinjä dutanji, qu quami, aanjä änguanänjä du pmeñnuwi.

Kukñuä yäpaki

²⁰ Timoti iquki, nätmatqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu äktapqäqe, qui imäkñqänqä, änguanänjä mi. Ämaqe, qu mañqä epu, kukñui, Goti Hanjuwä Iqueä naqä-qakui hma etanği, hinği qämä-qämä ipu ätäqänğuwñqe, “Tä qeyqä” ätäpu, tqanğuwä dunji, qätä mäwiyqä pa iqätinä. ²¹ Ämaqä hñqua näqñqä iinjä epu, suqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqä dunji ävquatämäutqänä.

Inji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuata hinği etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakni

2 Timoti iquenqä äqäkqe

Yätamäqkä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Timoti iqu, Poli iquä wäunuä anä iminjiyä iñqe. Iñä etangi Poli iqu, suqä äñguä iu qänaknä iquätñqä motquetñqä, tuwanuä tä äqiyätä, Timoti iquenyqä ävawqatkqe. Timoti iqu iqueqä-kiuänqce, “Nyi wäunuä tä imäkmqe, qäyunänunä manä” kñuä indqänätä, hanuä mäwiqä itä, ga Jisasi Iquenyqä kuknuä äñgui awä tuätñqä wäunui, mäwquatämäuqä yätñqä, ätuätä äqäkqe. Iqu Goti Iqueqä kuknuä eeqänäñi qänaknä itä, ämaqe hanä-igetä, täñä-huñqetä, ique vqanppqä qäyä etangetti, wäunuä Goti Iqu ique äwikqe, yänjä äqänätä, imäkuätñqänänyä.

Timoti iqu, ämaqä kñuä äñguä maeqä iquauqä kukñui, qätä mäwiyqä iquätñqä, ätuätä äqäkqe. Ämaqä iñä iquauqä kuknuä iu qätä äwiyätqänuwä iqua, quwqä häñä-pmeqe, qui imäknänqiyä. Inji, iquauqä kukñui qätä mäwiyqä itä, Poli iqueqä suqenqä kñuä äñguä indqänätä, qänaknä iquätñqe. Poli iqueqä suqe, quuvqä yänänäñqä heqiyqetä, äwqä-qeiqi inqetä, huiziñqä kiñä wiñqetä, itanga hanä-iqä äki-äkitañitä meqä iyi.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu, Iqueqä kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñji. Iqu, “Ämaqä, Kraisi Jisasi Iquesañi, häñä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä” ätätä kuknuä guä ae ämäsäuekqenqä, nyi iñqä awä tqämqä änändowatkqe.

² Timoti, ñqä ymeqä enqä-panä etanğnā, sinyqä kiñä änyinätñqä iquki, nyi tuwanuä tä sinyqä ävawqatqä. Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqi nätmätqä äñguänäñi hiñji vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanuä iñqä pmeqetä ktapinya.

Kuknuä äñguä we-huñqä-tänji a qätätñqe

³ Nyi iñqä awäka hiñuiqänä iminuwä-pa, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqini, suqä quwqä hui maeqä äñguä eämä, Iqueä wäunuä imäkätñqe. Nyi Iquenyqä tääqä hiunji heatqä ätätmäñganji, Timoti iqukiñqä kñuä ämetmä, Goti Hanjuwä Iqueni, sinyñqä ‘äñguiqä’ ätuätñqe. ⁴ Si nyi kñuä äñqäkñiqä kñuä ämetmäñganji, “Nyi iquesa yeeqä nyinätñqe, äñgumñi, hiñui äñqä qunmniqätiyä?” kñuä indqänätñqe. ⁵ Si quuvqä naqä-qakuänä eqiyätqänñqä nyi kñuä yqänä indqänätqänä. Quuvqä naqä-qakuä iñji, tqä tai Loisisä, itanga tqä tñai Yunisisä, imbaqi eqäminjiyā-panji, täñganji si-pqe asä ii inä etanği, näñqä ämenä.

⁶ Si quuvqä iñä eqiyätqänä iunji, mäwquatämäuqä pa itnä, tiñä imäkñqä diñqä änyinği. Nätmätqä äñguänäñä, nyi nyaqä hipa haqeqi kiyqanğa, Goti Hanjuwä Iqu äktapqä ii, tä enqä-pa ekukua mäpawiqä pa itä, hänaqä naqä sätnqänä äñgumä ikinjäu. ⁷ Si mañqäta? Goti Hanjuwä Iqu dnä änatapqä ii, ne nätmätqä hiñqenqä zä iqänqä mänätapqä ikqe. Iqu yänänäñqä inemäkätñqenqätä, suqä ämaçenqä kiñä äwiñqä iqu ämetuñqenqätä, itanga neqä-neuä suqä quvqä mäñdi äkittqiyätanä pmetatuñqenqä, dnä ii änatapqä. ⁸ Inä-qae si womba itnä, ämaqä dunji, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä awä motqä miqä pa, awä ätuätñä, itanga nyi Iqueqä wäunuä iuta guä pmetanğenqä womba isi, oee. Si Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäñqä iuta ätqänä, kuknuä äñguä we-huñqä-tänji, awä ätätñä, hanä-iqe nyitä anä ämeqä. ⁹ Iqu ne anği häñä inequmuatätä, Iqueqä ämaqä etatuñqenqä tääqä änatkqe. Iñä di, Iqu ne suqä äñguänäñä di imäkätqätanğquä iuta minemäkqä ikqe. Oee. Iqueqä äwiñqä dutanji, Iqu nenyqä äwinyätä äñgui hiñginä inemäkqä. Iqu nätmätqä eeqänäñi mimäkqänğa, Kraisi Jisasi Iqu äquvepätä, anği änyä-hänä inemäkäninğenqä, kñuä ganä iwäsäuekqe. ¹⁰ Täñganji Kraisi Jisasi Häñä Inequmuatqä Iqu ätimäukqetanji, Goti Hanjuwä Iqueä äwiñqä-pqe ätnänä iqi inä ätimäuqi. Äpäkonqä iqueä yänänäñqce, Kraisi Jisasi Iqu mäñdi äkittqiyätä, ämaqä, qu häñä hea ique-ique pmeqä mapnuwänğenqä, kuknuä äñguä we-huñqä iquesañi, näñqäqä ae äwikqe.

¹¹ Itanga kuknuä äñguä we-huñqä-tänji iquenqce, Goti Hanjuwä Iqu nyi, Iqueqä wäunuä-wiyqä-qunä eämä, Iqueqä kuknuä awä ätätmä, näñqäqä-vqä-qunä emqä ätenjikqe. ¹² Itanği hanä-iqä eeqänäñi, nyi ämetqänä. I ämetminqä, nyi womba miqä pa itqänä. Nyi womba miqä pemä itñqce, ii Ämaqä nyi näñqäqä emä, Iquenyqä quuvqä

eqiyätmä iutayi. Iquenyqe, nyi näqñqä naqä-qakuänä tiinjä enä. Iqu nyingqe, ‘Nyaqä wäunju, iqu änguä miñqiyä’ kñuä äme, nyaqä hipa iqi ekqä iunji, Iqu Kiqä-kuiuä hea yäpakängganqä änguänä inä ämitñqje, qui mimäkñqä yänä.

¹³ Timoti iquki, nyi kukñuä eegänänj äktätñqä iunji, ävquatämäutnä, hänaqä huiumända mäwqä pa, a yänänäqñqä qätätñqje. Kukñui, hänjä tamqänänj hmanji. Naqä-qakuä, Goti Hanjuwä Iquenyqä ätnä. Inji, quuvqä heqiyqetä, itanğa suqä ämaqeuñqä äwiñqetä, Kraisi Jisasi Iqu änatapqä iunji, ii-pqe si a yänänäqñqä qätätñqje. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä änguä iqueni, “Iqu ämiñqiyä” kñuä vqanji, saqä hipa iqi ekqe, si änguänä miqätñqje. Si änguä ämitqäni, Drj Änguänänj, neyaqä yäpä imä äpmeñqä Iqu, yätamäkqä kiyquänä.

¹⁵ Si näqñqje, ämaqä, qua Eesiya iu pmeqä iutanj hñqua, eeqäpnä tuwä änmäuqanğa, Pikelusi iquä, Hemokenesi iquä, iquaqu inä änmäukiyi.

¹⁶ Onesipolusi imbquatä, ämaqä imbquauä anj iu anä äpmeñuwä iquauñi, Naqä Iqu qeqä imänqeuä änguä iwimäkätñqje, nyi tääqä ätuätqänj. Nyi guä pmetanğqje, iqu womba miqä itä, nyingi, yeeqä aanj kuapanä iny-imäkätqätanğqje, nyi tääqe iuta ätuätqänj. ¹⁷ Iqu Romä ätimäuqe, nyingqä qävqä ikiqänjaqänäqe, hñğa ämänqumuakqe. ¹⁸ Naqä Iqu, hea yäpakängganji, iqueni, Iqueqä qeqä imänqeuä änguä iwimäkäniqä diñqä tääqä i ätuätqänj. Iquenyqe, si näqñqä änguänänj äyä eänj. Iqu anj-himqä Epäsäsi du äpmeqänğanji, huiñqä-huiñqä yätamäkqä nyiyqä-qu äpmamiñqje.

2

Hanjä-iqä qäyä ämetnä, wäunju yänänäqñqä imäkqenqä

¹ Timoti nqä ymeqä iquki, si Kraisi Jisasi Iquä ämuänjätnä, Goti Iqueqä qeqä imänqeuä hñği ämaqqueu, aanj yänänäqñqänänj tqäutañgnä. ² Itanğa si nyi ämaqä kuapanänj iuqä hiñuä iqisanji kukñuä awä tuätqätanğä qätä änyiyätqänji, ii si ämaqä quuvqä äwiñqänj iquau-mända awä tquätñqje. Iwä iqua ämepu, ämaqä huizi du-mända, awä inä tquäpnqä.

³ Si Kraisi Jisasi Iqueqä mäkä yänänäqñqä iqä enqä-panj-quki eänji, si-pqe hanj-iqe, qäyä kimeqanğuti, wäunjuä yänänäqñqä iqätñqje. ⁴ Ämaqä wäunju, mäkä-iqä iu imitätqä hñqu, iqueqä wäunjuä iu äväma, huizi iqua imäkätqätanğuwä iu, anä miqä yänä. Iqu iqueqä ämiqä ique, yeeqä iwimäkätñqje, wäunju iqueqä itäqä iunä iquänä. ⁵ Itanji, ämaqä hñqu, hänjä qanjä tnänjä uwqä iunji, hänjä iqueqä suqä iu qänaknä miqä iqäqe, qu nämatqä ämaqä hiñuiqä timäuqanğqä iquenyqä epqe, iqu mämeqä yänä.

⁶ Ämaqä hñqu, enyqä miqä wäunjuä itä, ymisanj äqutätä ämimitätqe, ämaqä huizi duqe änyä qäyä etanji, iquee ganä yäuä iqanğa ämetä änguänä. ⁷ Iiñiqä, nyi si kukñuä tä äktqäqä iquauñi, mäwquatämäuqä kñuä yqänä metanğnä. Inji Naqä Iqu, kñuä iqä änguä huisä, kiqä quatitä, inä ktapquänä.

⁸ Si kñuä mäeqänä hñği mitqäqä pa, kñui Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä metanğnä. Iqu Dewiti iquesanj Ique, Iqu äpakonätä anji änyä-hänj äyä ekqe. Nyi kukñuä änguä we-huñqä-täni awä ätätmängganji, “Iqu iinjä-iñueqä” ae äyä ätätñqje. ⁹ I qenqe, qu ämaqä quvqä iqanğuwä iquau itqueqänänji, nyi hanj-iqä ändapäpu, guä äpmuatenjiyätqänj. Injäqe qu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, guä makiqiyäueqä ipnä. ¹⁰ Nyi kukñuä iquesa yänänäqñqä ätqäümä, hanj-iqä eeqäpnänji ämetänqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hitpnuwänqänä, Kiqä-kuiuä atäunjuä ae ätekqä iquau yätamäkqänqä ämetqänj. Qu anğumä änyä-hänj eepu, hänjä hea ique-ique pmeqe, Kraisi Jisasi Iquesa inä ämepu, änguänänj pmeqäpnqä kñuä nyiyqanji iutayi.

¹¹⁻¹³ Kukñuä tiinjä tä, aanj naqä-qakuänänji.

Äyä, ne Iquä anä äpakonätque, ne Iquä hänjä äpakä inä pmetaniqeqä.

Äyä, ne yänänäqñqä ätqäuanä, hanj-iqä eeqänänji ämamitatque, ne Iquä ämiqä anä inä pmeniqeqä.

Äyä, ne, “Ne Jisasi Iqueqä-qune hmanjqä” tqanğuatque, Iqu-pqe nenyqä, “Iqua Nyaqä hmanjqä” täniqeqä.

Äyä, ne ätatqu-pa mimäkqä qäyä itanğqä-qe, Iqu Iqueqä ätätqä-pa imäkquäniqeqä. Iqu ätkqä iunji mäwquatämäuqä, kñui yqänä metäniqeqä.

Goti Hanjuwä Iqu tqä wäunjuñqä yeeqä yätñqe, yänj qänğtñqe

¹⁴ Qu nyi kukñuä tätkätanğqä iunji, mäwquatämäuqä danä, kñuä yqänä in-dqänätñqänä tuätqäqisqä iqätñqje. Qu kukñuiñqä mäkä maqäyänqä-pa iqäpnqänä, si Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqinj, manj tquanğnä. Qu iñqä mäkä äqiyäunätqänjuwi, squä mapñqe? Nämatqä hñqu mämeqä ipnä, ämaqä qätä äwipqä iunä qui imäkqä

eä. ¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu hiñuä äkqänätä, tqä wäunjuñqä yeeqä yätñqe, si wäunju yänänäñqä iqätñqe. Iiññqe, si wäunjuä imäktqänä iunqe, womba miqä itnä, kukñuä naqä-qakuñqä zä meeqä, awä jänänä tquätñqe. ¹⁶ Ämaqe kukñuä quvqe nätmätqä hñqu tämapñqänä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqu mäwinyätanggeu ätquwi, si wa äunä, tqäqi tqäutangnä. Kukñuä iini, ämaqä qui imäktqangi, qu Goti Hanjuwä Iqu-tänä qäqici mäpmeqä, Iqueni äväma, kiñä näñi upnä. ¹⁷ Kukñuä quvqä iini, mätääqä ämaqä hñquesañi, hñqe-mända maqänä ätkamäuqä-panä asä iini. Ämaqä kukñuä quvqä i mñqe, Himeneasi iquätä, Piletusi iquätä, iquaquvi. ¹⁸ Ämaqä iquaqu, “Goti Hanjuwä Iqu ne ae änevauqumuatkqä-qae, angumñi iini mimäktqä yäniqeqä” ätäsiyängganä qängganä, kukñuä naqä-qakuä iunji ävquatämäusinyä, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi dunji, qui imäkkiyi.

¹⁹ Iñäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqe, äpakä pmetpñqenqä anjä-siyandqä enqä-pa, yänänäñqä ae äqutekqä yqänä ätqäuä. Siyandqä iunji, Iqu tuwanju tiinjä äqäqke.

“Naqä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iunqe, Iqu Iqueqä-kiuä näqñqä eänä” itanğa,

“Ämaqe, ‘Ne Naqä Iqueqä ämaqä eänunä’ ätätqänjuwi, qu suqä ququvqä dunji, tuwä wiyqäñqäuä” ätätä äqäqke.

²⁰ Anjä naqänänä iunji, hevqä häkä huitañä-huitañi witänä. Itanğa hui hikä golqätä, silpatä, imäktñqe witänä. Itanğa zä-mñä qñqetä, quaqetä imäktñqä-pqe witänä. Nätmätqä iini, hui äñguänänä eä, hiunji naqä-ganä meqänqä witänä. Itanğa hui äñguänänä ma, hiunji hññqänqä meqänqä witänä. ²¹ Iñqe, kukñuä quati tiinji. Ämaqä hñqu suqä quvqä dunji, tuwä äwiyätä, ikikinyänä äpmeñqä iqu, nätmätqä hiunji naqä-ganqä ii äwiñqä-panä iini. Iqu Naqä Iqueä wäunjuä iunä itä, wäunjuä iunji äñguä iqä-qu eä, itanğa wäunjuä huizi, Naqä Iqu Iqueqä hipa iu hiqangutqe, inä iquätñqänä, näwi imäknä pmetänä.

²² Timoti iquki, hikñä-hitqä iqua suqä quvqä imäktqäpñqänänä itqätangä äqunäñi, si-mända tä enqä-pa kmänyämäqñqä, wa äunänğa pmetangnä. Ämaqä aanjä jänänänjuki, quuvqä naqä-qakuä heqiyquki, suqä ämaqenqä kiñqä iqu meqä-quki, itanğa suqä äwqä hanjuä iñqe meqä-quki hisñqe, yänä qängangnä.* Sitä anäñi, ämaqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, äñguänänä imbu, Naqä Iquenyqä tääqä ätätqänjuwä iquata iqäññqe. ²³ Ämaqä, nätmätqä hñjua-hñjuañqä näqñqä meeqä, qämä-qämä ipu, kukñuä quvqä tqanguwä iquañi, qätä mäwiyqä eänänä, päkäpäkä iqätñqe. Si näqñqe, ii ätäpiyä dutañi, äkasuwä tmbnä. ²⁴ Naqä Iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, ämaqä eeqänänä iquata, äkasuwä matñqä iquänä. Oee. Iqu qunqä äwqä tnänä maqänä mimäktqä itä, äñguä iwimäkätä, näqñqä vquänä. ²⁵ Ämaqä kukñuä dunji qätä mäwiyqä ipu, wäunjuä mäñdi kittqiyqangpñqä iquañi, iqu qutä wäunjuä qeiqinyä itä, quwqä suqä jänänänji hma etangqenqä näqñqä vquänä. Iqu iinjä imäktqangutqe, Goti Hanjuwä Iqu yätamäktqä vqanguti, qu quwqä suqä quvqenqä womba ipu, kñuä äkunmäknäpu, kukñuä naqä-qakuuqä qakuñqä näqñqä mapñqäpi, ä mämeqä ipñqäpiyä? ²⁶ Ämaqä tqua, qu Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqueä guä du äpu, iqueä äwiñqä dunä imäktqänjuwä-qae, qu kukñuä meqangpqe, kñuä jänänänji äwimetä, angumñi iqueä guä dunji mauqä yänä.

3

Suqä quvqä, hea yäpakänğa timäuniqenqä

¹ Iinjä-qae, si näqñqä tiinjä esñqe. Hea yäpakä hiätñqänğani, hanä-iqä aanjä quvqä huitañä-huitañi di timäunije. ² Ii suqä tiinji iutayi. Ämaqe, quwqä-quwänqänä äwinyätä, mbqä kuapä mapñqä äwinyätä, quwqä yoqenä haqeu ämaenäpu, ämaqä mññqe, ‘quvqä-quaqä’ ätäpu, quwqä kunaqä-kununuauä kukñui, qätä mäwiyqä hñğisanä ipu, äñguä iwimäktqä dunji, ‘äñğuiqä’ mätquä ipu, itanğa Goti Hanjuwä Iqueni tuwä wiyqäpnä. ³ Qu ämaqä huizi dunqä huäqä maumäktqä ipu, iwäsäumämbiyğani ‘oänä’ ätnäpu guä mämaqñqä ipu, ämaqä huiunqä kukñuä quvqä ätäpu, kñuä ganä mämeqä äwqä äwivauqangqä iqinyä hämänänä imäktqä, qui näwenyä iwimäktqä, itanğa nätmätqä eeqänänä äñguä isuaunqe, mäwiñqä iquänä. ⁴ Itanğa qu quwqä näueqä iquauñqe, täktqä ämaepu, suqeu miwäsäuqä quvqä maqänä imäktqä, ‘Huiziu ämäwqätäunjunä’ kñuä indqänäpu, nätmätqä qua iutanji yeeqä iwimäktqangqenqä kñui iñqänä ämapu, Goti Hanjuwä Iquenyqe mäwiñqä iquänä. ⁵ Iqua quvqä iqinjäqämbiyi, äñguä-quanä imäktmbu äwäpu, Goti Iqueä yoqe haqä meqäpñqä ipiyä-qe, Iqueqä

* 2:22 1 Timoti 6:11

yänänäñqçe, wänqça qäpu maeqä-quai. Iiñä-qae, si iquatäñi, anä mäpmeqä, tqäqi pmetanğnä.

⁶ Ämaqä iutanä hñqua, apäkä kñuä iqä äñgui maeqä iuauä anju äpeyäpu, kukñuä quanği, äñguä enqä-pa ätäpu, iuauqä kñui qui imäkätqänä. Apäkä iua, iuauqä kñuä imñi, kñui suqä quvqä huitanä-huitanä imäkqäpñqenqänä ämapu imäkqänjaqämbiyi, buayä hikä enqä-pa ättqämbu äpmapu, hanä-iqä naqänänä ämetqänä. ⁷ Iua hea ique-iqenñi, näñqçä mapñqänä, kukñuä huitanä-huitanä qätä äwiyäpiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuinçqe, näñqçä äñguänänñi mämeqä itqänä. ⁸ Ämaqä suqä e imäkätqänuwä iqua, Janesi iqtä, Jambresi iqtä,* Mosisi iqueä wäunjuinçqä enyqä imäkäsinyä, mäñdi äkittqäuminiyä-panñi, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuinçqe, asä ii imäkätqänuwä. Itanğa quwqä kñuä indqänqä imñi, kñui suqä quvqä dinä imäkqäpñqänä äwinyä. Quwqä quuvqä heqiyçe, jänänänñä maeqä enqçe, qu äñguänänñi matimäuqä ipnä. ⁹ Qu kukñuä naqä-qakui kittqiyänä-tpu itqätanğuwä-qe, quwqä wäunjuä quvqä iinñi, naqänänñä matimäuqä yänä. Ämaqä, iquauqä suçe aañä qämä-qämä inçqä naqänänñä etanği qumbnuwi. Ii ämaqä hiñjuiqänä iqua, Janesi iqueqätä, Jambresi iqueqätä, suçe, aañä qämä-qämä inçqä äqunminjuwä-payi.

Goti Iquenyqä näñqçä ämakñi, a yänänäñqçä qätqenqä

¹⁰ Iiñä etanğqä-qe, si hiñjuä äñqänmininçqe, näñqçä tiinñi ae äyä eäñnä. Nyi qokä-apäkä du näñqçä ävätñqenqätä, suqä äñguä nyi imäkätñqenqätä, qanñä äänä äwätñqenqätä, quuvqä äänä eqiyätñqenqätä, hanä-iqä qäyä ämetmä, äwçqä hanuä änymä äpmeñqenqätä, ämaçenqä kiinñä änyinätñqenqätä, hanä-iqä ämetmä-qe, wäunjui mäwquatämäuqä itñqenqätänñi näñqçä eäñnä. ¹¹ Itanğa nyi Andiyokä, Aikoniyamä itanğa Listiya du pmetanğa, ämaçe, suqä quvqä inyimäkäpu, täñä-hunqä ändapminjuwinçqe, eqeänänñi si näñqçä ae äyä eäñnä. Nyi hanä-iqä iuta hma emqä etanğqä-qe, Naqä Iqu yätamäkqä änyiyätä, hanñä inyimäkäqumuatekçe. ¹² Aañä naqä-qakuänänñi. Ämaqä, Kraisi Jisasi Iqueä epu, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäkqäpñqänä winyätanğqä eeqänänñä iquauñi, qu quvqä itqueqäpnuwi. ¹³ Itanği ämaqä quvqä iqä iquatä, itanğa ämaqä “Nyi iinñä-iinjuinçqä” quanğä-tqä iqua-pqe, iquauqä suqä quvqçe wänqäpu äwämitätqçe, aañä quvqä di winiqçe. Iqua ämaçeqä kñuä indqänqçe, hiñgi-mända guä enqä-pa eyqiyäma äumipçe, iquauä-pqe asä e inä wäniqçe. ¹⁴ Inñäçe si kukñuä tä qenqä näñqçä ämetnä, quuvqä yänänäñqçä ae eqiyätqänñä iunñi, enyqä itnä mäwquatämäuqä pa. Ne ämaqä näñqçä äktapqä äpätunçqä iquenenqä näñqçä äñguänänñä eänñi, kukñuä iunñi mäwquatämäuqä pa. ¹⁵ Itanğa, Goti Hanjuwä Iqueä bukä du äqänänñä iunçqe, si ymeqä wänqçänqä näñqçä ämakñinçqä-pqe, näñqçä inä eäñnä. Inñi kukñuä e ätnänqä iunñi, si näñqçä äñguänänñi ämetnä, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqämittqçe, Goti Hanjuwä Iqu angumä äkitmetä hanñä ikiqumuatäniqçe. ¹⁶ Kukñuä eeqänänñä Goti Hanjuwä Iqueä bukä du äqänänqçe, Goti Iqu kñuä äme, Iqueqä yunjui tuwanjuä ii äqäkuwä iquau äwquatkçe. Itanğa Iqueqä kukñuä iinñi, ne qokä-apäkä iquenñi, Iqueqä naqä-qakuinçqä näñqçä nätapquänä. Neqä kñuitä, suçetä, jänä mäwiqä enqä duni, ätnänñäqi ämaitä, jänä inemäkquänä. Itanğa Goti Hanjuwä Iqueä hiñjuä iqinñi, suqä jänänänñinä imäkqatunçqenqä näñqçä inä nätapquänä. ¹⁷ Inñi ne Goti Iqueqä wäunjuä imäkqä iqune, Iqu iinñä inemäkätñqçe, ne wäunjuä äñguä äki-äkitanñi eeqänänñä imäkätunçquä, näwenyä inemäkänä.

4

Kukñuä äñguä we-hunqä-tänñi awä tqätñqçe

¹ Goti Hanjuwä Iqueä hiñjuä iqisä, itanğa Kraisi Jisasi Iqueä hiñjuä iqisänñi, nyi manñä yänänäñqçä äktqä. Itanğa Jisasi, ämaqä ae äpäkonätqänjuwä iquautä, hanñä äpmeñuwä iquautä, iwäsäuniqä Iqu anği äpätä, nätmätqä eeqänänñi hea ique-ique miniqä etanği, nyi manñä yänänäñqçä ii, tiinñqä äktqä. ² Kukñuä äñguä we-hunqä-tänñi awä tqätñqçe. Ämaqä iqua qätä äkiyäpu ämapñqäpiyä, ä mämeqä ipñqäpiyä-qe qäyä etanği, si awä tqätñqçe, näwi imäkknä pmetanğnä. Quwqä kñuitä, suçetä, jänä mäwiqä inçqä duni, jänä iwimäktñqçe, ätnänñäqi ämaitnä, äkasuwä tquanğnä. Suqä Goti Iqu äwinyänqä dunä imäkqäpñqänä yänänäñqçä iwimäkqanğnä. Si e imäkätñanğani, qunçqä äwqä tnänñä maqänä mimäkqä pa itnä, qeçiqinyä tquanğnä. ³ Ii imäkqätñqä äktqçe, nyi tiinñä timäwäniqä duta äktqä. Qänakndanñi ämaçe, qu kukñuä naqä-qakuinçqä näñqçä wätqätanğuwä iquauñi, qätä mäwiqä danä iqäpnuwi, oee. Qu, “Ne kukñuä huitanä-huitanä tqanğuwä di qätä äpakä äwiyquanä” kñuä ämepu, ämaqä kuapanä itmepu, iquauä kukñui qätä wiyqäpñqänä äwqäçämetpnuwi. ⁴ Qu kukñuä naqä-qakuä ätnänqçä

* 3:8 Anğumä Itmaqä 7:11

iunji, qätä mäwiyqä danä, tuwä äwiyäpu, qäte, aeqä kuknuä huitanjä-huitanjä iu-mändä wiyqäpnuwi. ⁵ Inäqce si hea ique-iquenjä di, kjuä änguanänänänjä indqännä pmetangnä. Täñä-hunqä hanjä-iqä ämetqäñi, meqangnä. Wäunüä kuknuä ängüä we-hunqä-täñi, awä-tqä eänä imäkätqänjä iunji, imäkqangnä. Itangja wäunüä huizi, Goti Hanjuwä Iqu äktapätñqä ii-pqce, ii si mäwquatämauqä, eeqäpnä imäkqätñqce.

⁶ Nyinyqce si näqñqce, nyi häñjä mäpmeqänänjä imänä, wainqä-eqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäwa yäpakä imäkñqänä equatimäutqänjuwä-panji, nyaqä häñqce, iinjä päwinä. Itangja nyi nqä anjä näweqämqä umqenqä, kinjä näñji mäwiiqä iqi, qäqiqi etangji ätqä. ⁷ Nyi Goti Iqueä wäunjuñqä mäkä yänänäqñqä iqa äquvepätñqä-qae, täñganji nyi wäunüä iunji äpakä mimäkqänänji, nyi kiqä hiqñqä iunji ae ätimäuqä. Hiqñqä iu timäumqce, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqäka äquvepätñqce. ⁸ Täñganji nätmätqä, ämaqä hinjuqä timäuqangqä iquenyqä äwinqä iunji, nyi ämamqänä näwinyä äwi. Naqä Iqu, ämaqeqä suqenqä Jänänänjä Iwäsäuqä-qu etangji, hea iwäsäuqängganji, Iqu nätmätqä iinjä nyi ändapätä, “Ämaqä jänänänjukiyqä” däñiqce. Nätmätqä iinjä, Iqu nyinä mändapqä yäñiqce, oee. Ämaqä, Iqu ätnänjäqi timäuniquenqä äwinyätä, hinjuä äqämbu pmamitpqä iquauñi, Iqu inä väñiqce.

Poli iqu, Timoti iqueni, “Maqänä nyimayä” ätukqenqä

⁹ Si nyi hinjuä maqänä manqändñqä yamwiqä i. ¹⁰ “Maqänä biyä” ätqce, tiinjä etangji ätqä. Ämaqä hui nyitä anä mäpmeqä enju. Demasi iqu nätmätqä qua täutanjuñqä kuapanä winyätqätangji, anjä-himqä naqä Tesälonaikanqä änyivämäkqce. Itangja Klesensi iqu qua Galesiya iunqä änyivämeqangja, Talusi iqu qua Dalmesiyangqä änyivämäkqce. ¹¹ Nyitä täqi anänji, Lukä iquä, yeqä yeuänä äpmeñqce. Si Makä ique itmetnä, qäquauñju iu anä quvepinyä. Iqu wäunjuñqä enyqä miqä itä, nyi yätamäkqä nyiyquänä. ¹² Tikikusi iqueni, nyi Epäsäsi iunqä ae ändowatkqce. ¹³ Si äquvepätñangganji, nyaqä gquä quäuqä, anjä-himqä Troasi du, Kapusi iqueqä anjä iu äquväteqca äpkqce ämetnä, itangja tuwanjuä, yaqueqä huiwä du qñqä iquatä, bukä huizi iqua-pqce qäsä ämma quvepu.

¹⁴ Ämaqä ainqä imäkätñqä iqu, iqueqä yoqce Aleksandä ique, iqu nyinji, aanjä ququvqä indquaminqce. E indquaminqenqce, qänakndanji Naqä Iqu kima väñiqce. ¹⁵ Iqu neyaqä kuknuä dunji, äkittqämätä iminjqä-qae, si-pqce ämaqä iqueni wimasi.

¹⁶ Änyä haqänga nyi kuknuä jänä imäkqä iqueä hinjuä iqi ätqäumä kuknuä tqangganji, ämaqä hñqu nyi yätamäkqä änyiyätä, kuknuä hui kima tuätñqce, nyaqä tuwä iqi matqäuqä ikqce. Oee, qu eeqäpnä zä änyivämakewi. Qu e indquakuwinqce, Goti Hanjuwä Iqu kima mäwqä yätñqce, nyi Iquenyqä tääqä ätätqänjä. ¹⁷ Inäqce Naqä Iqu Kiqä-kiuä nyitä anä ätqäua, nyi yänänäqñqä inyimäkkqce. Iqu e inyimäkqangja, nyi kuknuä ängüä we-hunqä-täñi, awä qäyunä tquangja, itangja ämaqä Israitqä qäyä etangji huizi iqi ätqäuminjuwä iqua, qu eeqäpnä qätä äwikuwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu nyinji, laiyonqä iqueqä manjä iuta änuwetäutä häñjä inqumuatqce. ¹⁸ Itangja Naqä Iqu ämaqce, qu quvqä huitanjä-huitanjä indquenätpu iqangjuwängganji, Iqu mändi äkittqiyätä angumä häñjä inqumuatätä, Iqueqä anjä Kiqä-kiuänä miqä yätunqä, ängüänä ändma yäñiqce. Iinjñqce, ne Naqä Iqueä yoqce hea ique-iqueni, haqä mamäquatuñquänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

¹⁹ Timoti iquki, nyi “Henyqä hui mimäuqä injänä” tä ätqäqce, ämetnä, Presilai, Akuila iyaquisä, ga Onesipolusi imbquauä anjä iu anä äpmeñjuwä iquautä wi. ²⁰ Erastusi iqu, anjä-himqä Korinä iu mävämeqä, yqänä äpme. Itangja Tropimusi iqu, täñjä-yaqä meqangji, nyi iqueni, anjä-himqä Miletusi iu ävämakqce. ²¹ Si täqinyqce, yunjuä yänänäqñqänä äqunätä, iiqä tqäñqä, maqänä quveptñqänä yamwiqä i. Yupulusi ique, Pundensi ique, Linusi ique, Klotiyae, itangja quuvqä heqiyqä huizi iqua-pqce, “Ne sinyqä hui mimäuqä injunä” äktqä.

²² Naqä Iqu, tqä quuvqä imä äpmetänä. Iqu Iqueqä qeqä imängqceuta hinji etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Talusi iquenqä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hijuiqänjä iquvi

Talusi iqu, ämaqä Israitqä iutañä-qu hmanji. Itanji iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä ae eäqetanji, wäunui Jisasi Iqu Poli ique äwikqeuñi, yätamäqkä äwiminqce. Näqñqä-tänjä iqua, knui tii indqänätqänä. Poli iqu Talusi iqueni, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänminjuwä iquau mitñqä, qua eqä-pñjä awä iqä äwiñqä Kritä iu äwquatämäukqe.

Kinjanäñi Poli iqu, tuwanui tii ätätä äqäkqe. Qua Kritä iu äpmeñuwä iquauqä suqe, äñguä manä. Iutañi ämaqä hñqu, qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquau mitñqä wäunuiñqä wiñganjutqe, iqu suqä äñguänänjä iunji qänaknä iquätñqceqä. Huizi Poli iqu Talusi iqueni, qoyanjä iquautä, äpäyanä iuautä, hikñä iquautä, ä ämaqä wäunuwä imäkqä hijñänqä iquautänji, quwqä suqä qäyunänji motquetñqä, ätätä äqäkqe.

Kuknuä yäpaki Poli iqu ätätä äqäkqe, Talusi iqu qokä-apäkiu suqä äñguä pmeññqä motquetñqä iñqce. Qu äwqä naqä-hñqunä imbu, ämaqä huiziquau suqä äñguä iwimäkäpu, äkasuwä matñqä ipu, itanqa kuknuä mäkä mauñqä iqäpñqce.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuwä-wiyqä iquñä, sinyqä ävawqatqä. Itanqa nyi Jisasi Kraisi Iqu, kuknuä awä tuäkiqämqä äñandowatkqä Iquñi. Goti Iqu Iqueqä ämaqä ae ätekqä iquauñi, nyi quwqä quuvqä heqiyqä imñi yänänäñqä iwimäkqämqä wäunui ämamä, itanqa nyi iquauñi, kuknuä naqä-qakuä iunji kiqä quatinqä näqñqä vqanqmdä, iqua näqñqä ämapiyä-qae, suqä quvqä mimäkqä, äñguinä imäkäpu, Goti Iqueni yeeqä iwimäkqäpñqenqätä, inä ämenä. ² Iqua häñä hea ique-ique pmeqe, mapnuwänqenqä kñuä indqänäpu, äwqä-qeiqi imbu pmetñqänä, yätamäqkä i ävätqänjä. Iñqce Goti Quangä Matqä Iqu, nämatqä eeqänänji mimäkqänqä, “Nyi äwimniqeqä” ätätä, kuknuä guä ae ämäsäuekqe. ³ Goti Iqu, “Tänqanji tä qäyunjqä” kñuä indqänätä, ämaqe qu Iqueqä kukñuiñqä näqñqä mapñqä winyätanji, Iqu nyi kuknuä äñguä we-hunqä-tänji awä tmqä äñandowatkqe. Wäunuwä tä, Goti Hänjä Inequmuatqä Iqu nyinqe, “Iqu wäunui qäyunä imäkquänqiyä” kñuä äme ändapqce. ⁴ Talusi si quuvqce, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Goti Hanjuwä Apiqutä, itanqa Kraisi Jisasi Hänjä Inequmuatqä Iqutä, Iquaqu qeqä imänqceuta hinji vqetä, äwqä hanjuä inqä pmeqetä, ktapinyä.

Quuvqä heqiyqä iquau miqä iquauqä suqenqä

⁵ Qua Kritä iunji, si wäunuwä tiñji yqänä imäkätnä pmetñqenqä äkivämaqce. “Wäunuwä wänqä mimäkñqä yqänä äwiñqä iunji, jänä imäkätnä, itanqa anjä-himqä wänqä iquauñi, ämaqä quuvqä heqiyqä iu miqäpnuwänqce, ämaqä hñquau atäunuwä eqävä” äktätmä, äyä äkivämaqce. “Iñjä imäkñqä” äktkqe, ii tiññqce. ⁶ Si hinuä äñguänä äqunätñä, ämaqä suqä tiñjä imäkätqänuwä iquau tesñqe. Ämaqeucqä hinuä iqñi suqä quvqä mimäkqä-qua eäpu, apäkä hñqunänjä-qeçqä qokä-qua eäpu, iquauqä ymeqe Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä eäpu, itanqa ämaqe, “Ymeqä iqua suqä ququvqenä imäkqä-quaiqä” matqä, ämaqä kuknuä tquanquwä iunji hñqisanä miqä qänaknä iqä-qua eäpu, hiätñqce. ⁷ Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä wäunui a äqätätä, Iqueqä ämaqä iunä miqä iqu, ämaqä injuqä hinuä iqñi, suqä quvqä hui mimäkqä-qu hiätätñqce. Tiññqä hmanji. Iqu, “Nyi yoqä naqä tññä-qunä, nqä änyinqä dunä imäkqämqeqä” kñuä mindqänqä-qu eä, äwqä tnänjä maqänä mimäkqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäñqce kuapänä manqä-qu eä, mäkäñqä miqä-qu eä, womba miqä kñui mbqä dunqänä mämeqä-qu eä hiätätñqce. ⁸ Iqu ämaqä, iqueqä anju timäduqanquwä iunji, äñguänä miqä-qu eä, suqä äñguä eeqänänjä iunqce äwiñqä-qu eä, kñuä ganä indqänätä imäkqä-qu eä, suqä jänänänjä iutä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä äñguä eeqänänjiutä, qänaknä iqä-qu eä, kñuä quvqä äki-äkitanji wimeqanqce, mäñdi äkittqiyätä qeiqinyä pmeqä-qu eä hiätätñqce. ⁹ Iqu kuknuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunji näqñqä ae ämamitätqä iunji, mäwquatämäuqä danä, quuvqä yänänäñqä heqiyätätñqce. Kuknuä iñji, naqä-qakuä eä, ämaqe qä kñuä indqänqä imñi, qui mimäkqä yänä. Inji iqu näqñqä äñguä ämeqä-qae, ämaqeñi näqñqä wänqima mäwqä, qäyunä ävätä, yänänäñqä iwimäkänä. Ga qu kukñuiñqä qänaknä iqäpñqänä. Hñqqua, kuknuä iñji mäñdi kittqiyänätpu tqanquwä

iquauni, iguauqä kñuä quvqe, iqu mändi äkittqiyätä, jänänä iwimäkänä. Ämaqä suqä ängüä iinjä iqä iquau, atäunüä eqävä.

Näqñqä quangä vqä iguauqä kukñijqätä, suqenqätä

¹⁰ Ii nyi tiinjä etanji ätqä. Qua si äpmenä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutanji, kuapanänji qätä mäwiyqä ipu, hngisanä itquetqänj. Iqua kukñuä hinginjä iqua ätäpu, quangä ämaqä di quuvqä wipñqä ätätqänjuwä iquayi. Ämaqä ii itqänjuwä iutanjä kuapanänji, qu Israitqä iquautanj-qua epu, “Qokä eeqänänji, huiwi häuä ktänqänqeqä” ätätqänj. ¹¹ Quangä e imäkäpiyä iutanji, mbqä kuapä-tänjä epñqänä, iqua ämaqä hmbquauqä quuvqä heqiyqä imñi qui iwimäkätqänjuwä-qae, hinjuinä mäqunquä pa. ¹² Hinjuicänänji hinjuä-tqä qua iu qäyutanjä hñqu,* iqueqä ämaqä iunqce tiinjä ätänqce.

“Ämaqä Kritä pmeqe, kukñuä quanginä tqä-qua epu, hiveqä-yaqueqä hiciyqä iqua itqänjuwä-pa iqä-qua epu, wäunüä miqä enyqä äqämbu näänqenä ñquaiqä” ätänqce.

¹³⁻¹⁴ Iqu kukñuä ii ätänqce, aanjä naqä-qakuänänji. Iinjä-qae si ämaqä suqä iinjä imäkätqänjuwä iquauñi, “He suqä ii imäkätqänjuwi, quvqä imäkätqänjuwä” ätuätinä, manjä yänänäqñqä tu. Inji iqua Israitqä iguauqä aeqä kukñuä iutä, ä ämaqä kukñuä naqä-qaku i tuwä äwiyätqänjuwä iquauä kukñuä iutanji, qätä äpakä mäwiyqä ipu, kukñuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunji, qätä äwiyäpu, quuvqä yänänäqñqä heqiyqäpñqänä, iwimäki.

¹⁵ Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä hinjuä iqinjä ikikinyänjä eänjuwi, inji nätmätqä eeqänänji, qunqce ikikinyänjä äwiqä-qae, nätmätqä hui iquauñi, piyanjä-weqä miwimäkqä yänqiyä. Injäqce qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueä hinjuä iqinjä qui imäkñqänänjä eäpu, quuvqä maeqiyqä eänjuwi, qunqce nätmätqä hñqu ikikinyänji mäwiqä eä etanji, qu ikikinyänjä maeqä ipu, ga quwqä kñuitä, ä quwqä suqä änguinjätä quvqenqätä iwäsäuetänji, qui eeqänä imäkänänä. ¹⁶ Iqua manjinä, “Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä näqñqä eänjunä” ätätqänjuwä-qe, iqua suqä imäkätqätanjuwi, ne hinjuä äqunätanä, näqñqä tii eänjunä. Iqua, Iquenyqce maqñqä yasämä epu, hingi ätätqänj. Itanja iqua ämaqä ququvqänä eäpu, kukñuä qätä mäwiyqä ipu, suqä ängui mimäkqä quvqenä imäkätqänjuwä iquayi.

2

Kukñuä qäyunä ätnänqä iutanjä suqenqä, näqñqä vqangnä

¹ Qu iinjä imäkätqätanjuwä-qe, Talusi iquki, si kukñuä wänggima matqä, qäyunä ätnänqä iunji ämetnä, ämaqeunji suqä iutanä näqñqä vqangnä. ² Qokä naqä iquautä, goyanjä iquautänji, suqä quvqä huitanjä-huitanji mimäkqä, kñuä yasämä ämepu, kñuä quvqä äki-äkitanji emeqanqce, mändi äkittqiyäpu, quami qeicinyä pmetñqce. Quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, suqä ämaqenqä äwinqä iquenji, a yänänäqñqä äqätpu, itanja hanjä-iqe qäyä emeqanquti, yänänäqñqä tqäutpñqä tquanqñä.

³ Suqä asä iinjä, si apäkä naqä iuautä, äpäyanjä ipeutänji, näqñqä tiinjä vqangnä. Iua Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqä äpmepu, suqä änguinä imäkqäpñqä tquanqñä. Ga iua iinjä epu, ämaqä huiunqä tuwängji kukñuä matqä ipu, wainqä-eqä yänänäqñqce manqä, kñuä ängüä-tänjä epu, itanja ämaqä huizi dunji, suqä änguinqä motqueqäpñqänä näqñqä vqangnä. ⁴⁻⁵ Itanji apäkä iinjä iua, apähueqä iuañi, näqñqä tiinjä vqäpñqce. Suqä ängüä, iuauqä qokiquauñqätä, ymeqenqätä, winqänqce ämepu, kñuä quvqä äki-äkitanji wimeqanqce, mändi äkittqiyäpu, ikikinyänjä pmeqänqä ämepu, imbquauqä anji ängüänä ämipu pmeqänqä ämepu, ämaqeunji ängüä itquepu, iuauqä qokiquauñi iuauqä naqä enqä-pa äqumbu pmeqänqä ämepu hiätñqä. Iinjä eänjuwi, ämaqä huizi, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuñqce, kukñuä quvqä hui matqä iqäpñqänä.

⁶ Suqä asä iinjä, si hiknä iquauñi, kñuä quvqä huitanjä-huitanji emeqanqutqce, mändi äkittqiyäpu, qeicinyä pmetñqenqä tquanqñä. ⁷ Inji si tqä-täuñi, ämaqä huizi dunji, suqä änguinä äyä iwimäkätqätanqñä hinjuä äkqänäpu, iqua-pqe si imäkqanqñä asä du, inä imäkqäpñqce. Si ämaqeu näqñqä ävätñänqanji, kñuä ängüänä ämanä, naqä-qakuä imäkätinä, näqñqce qäyunä vqätñqce. ⁸ Qu “Kukñuä tä quvqeqä” matqä ipñqenqce, si kukñuä jänänänjä iunä ämetnä, vqangnä. Si näqñqä iinjä vqangñä-qae, ämaqä kukñuñqä mäkä-iqä iqua, qu nenyqä kukñuä quvqä tutqä qäpu hui matqä ipu, quwqä suqä quvqä imäkmpiqenqä wombainä iqäpnä.

⁹⁻¹⁰ Wäunjuä-wiyqä hinginjä iquauñi, si näqñqä tiinjä vqangnä. “He hea ique-iquenji, heqä ämeyqä iquauñi, yäpä iqänyä äväpu, iquauä äwinqä dunä imäkäpu, iquauñi äkasuwä mäunywiyqä, yeeqänä iwimäkqänqä epu, iquauñi manjä quvqä kima mätmätqänqä epu, iquauqä nätmätqä hui quwä mämeqänqä epu hiätñqeqä”

* 1:12 Hinjuä-tqä tqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä eä, kukñui hñqäqisa ämaqce.

tquangnā. Iqua iinjā eānjuwi, iquauqā āmiqā iqua, ‘Āmaqā tqenjei, nyi quuvqā naqā-qakuā āwiyqānā’ kjuā mapnā. Inji nātmatqā eeqānānjā iqua imākāpiyā iunji, suqā iutanjqā-qae, ga āmaqe, qu ne kuknjuā, Goti suqā quvqā iuta huātā Inetmeqā Iquenyqā, ātnānjā nāqnjā āvātunquā iunji, qu ‘Naqā-qakuiqā’ kjuā meqāpñqānā.

¹¹ Si nāqñqe, iinjā wisñqe, ii Goti Hanjuwā Iqu, āmaqā eeqānānjunenqā qeqā imāñqeuta, ānguā hiñgi inemākātā, suqā quvqā iuta huātā inetmeqe, ātnāñqī ae ātimākukqetanji. ¹² Iqu ii inetmeqā diñqā nāqñqā āmenitanji, ne suqā tiinjā imākquatuñquenyqā nāqñqā mequanā. Suqā Goti Hanjuwā Iquenyqā tuwā wiyqā iunji, māmeqā eanā, nātmatqā eeqānānjā qua tāutanā iunqā kñui māmeqā eanā, kjuā quvqā āki-ākitanji nemeqangqe, māndi ākittqiyātānā, āmaqā jānānjune eanā, Goti Hanjuwā Iqu ne imākquatuñquā āwinyāñqā dunā imākqāñqā eanā, qua tāunji tānqa pmetunquenyqā, nāqñqā mequanā. ¹³ Ne ānguā iinjā āpmeñque, nātmatqā āñguānāññqā kñui yāñānāñqā āmenāñga, hiñjā āqānanā pmetatunqūe. Ne hiñjui Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqā yoqā naqā mānātquetñqā nātmatqā āme, angumā quvepāñqā iinjā, āqānanā pmetatunqūe. Iqu neqā Goti Naqā Ināñā-qu eā, ne suqā quvqā iuta Huātā Inetmeqā Iquvi. ¹⁴ Iqu ne suqā quvqā eeqānānjā iuta anji inetmetā, ikikinyānjā inemākātñqenyqā, Iqueqā-kīuā āwiñqqe. Iqu ii imākkqe, ne Iqueqā qokā-apākā-qune eanā, suqā āñguinā imākquatuñquānā, yāñā qāñguatuñquā diñqeyi.

¹⁵ Inji si āmaqā iunji, suqā nyi tā ātqā tāunñqā nāqñqā āvātānā, qu iunji qānaknā iqāpñqānā, yāñānāñqā iwimākqangnā. Itanqa qu iunji, kjuā māmeqā, hñgisana iqangpqe, manā tqūātñqe. Si Goti Hanjuwā Iqueqā yāñānāñqē ae āmeñā-qae, iinjā imākqangnā. Āmaqe, saqā kukñuiñqā enyqā ipu quvqā imākqangpqe, hiñjuinā māquñquā pa isñqe.

3

Goti Iqu āñguā inemākqetanji, suqā āñguinā imākquatuñquqe

¹⁻² Si āmaqā quuvqā heqiyqā iunji, manā yāñānāñqā angu-angunji, tiinjā tquangnā. Iqua anjā-himqā āmiqā iquauātā, yoqā naqā-tāñā iquauātā, yāpā iqī āpmapu, kuknjuā qātā āwiyāpu, nātmatqā eeqānāñi imākqāpñqānā nāwi imākmbu āpmapu, āmaqā hñquenyqā kuknjuā quvqā matqā ipu, āmaqā eeqānānjā iunqā kjuā yqānā ipkāpu, mākāñqā māvqā, hanuā pmetpñqe.

³ Quamā iinjā pmeqāñqe, kiqā quati tiinjā. Hiñjuiqānāñi, ne-pqe kjuā quvqā indqānanā dutanji, Goti Hanjuwā Iqueni hñgisana āwimñqūe. Neqā kjuā iqā āñguji, Setānā iqu hiñgi-mānda guā enqā-pa, āneyqiyāma āumñqūe. Suqā quvqā imākqāñqā, neqā āneñqā imda nemeqangqe, māndi makittqiyqā itanā, iinjā imākminqūe. Āmaqenqā wiunqā itanā, qu nātmatqā āñguā hui meqangwiñqūe, “Ii nyi āmeqānā” kjuā indqānātānā āpmaminqūe. Āmaqe, qu neñi, quwqā mākā-huñqā enqā-parñā inemākqangua, ga ne quñqā-pqe, qutā mākā-huñqā enqā-parñā inā emñqūe. ⁴ Suqā iunā pmetanqūa, Goti Hāñā Inequmuatqā Iqu, āmaqā āñguā iwimākquātñqetā, āmaqenqā qeqā imāñqeuta wiñquātñqetā, ātnāñqī āmitimāutāqāñganji, Iqu angumā hāñā inequmuatqūe. ⁵ Iqu hāñā inequmuatqūe, ne suqā jānānāñā dinā imākātqātangquā duta ma, oee. Iqu nenyqā qeqā ātmākātā, neyaqā suqā quvqā huātā āmamāutā, hāñā-pmeqetā suqā āñguānāñitā ānyā-hāñā inemākkqe. Iqu iinjā, Iqueqā Dñā Āñguā Ique ānātāpātāqā iuta inemākkqe. ⁶ Jisasi Kraisi Hāñā Inequmuatqā Iqu wāunjuā imākqangji, Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā Dñā Āñguā Iqueni, aañā hāvemnāñqā ānātāpkqe. ⁷ Iqu iinjā, tiinjā timāutñqenyqā imākkqe. Iqu qeqā imāñqā iuta hiñgi nātāpangji, ne Iqueqā hiñjuā iqinji jānānāñā āpmeñā, kjuā yāñānāñqē hāñā hea ique-iqūe meñqā menñquā iunqā, hiñjuā āqānanā pmetatunqūe. ⁸ Kuknjuā ii ātqā āpqā tā, aañā naqā-qakuānāñi.

Kuknjuā nyi i ātqā āpā iñqē, si āmaqeunji manā yāñānāñqā tqūātñqā ānyingji. Itanqa iinjā nāqñqā āmepu, Goti Hanjuwā Iquenyqā quuvqā efiyāpiyā iqua, quwqā-quwā kñui yasāmā āmepu, suqā āñguinā imākqāpñqānā. Nātmatqā iinjā, āñguānāñā eā, āmaqā iunji, yātamākqā vquātñqe. ⁹ Nātmatqā iinjā ātuātñāñganji, suqā āmaqā vāqiyqā kuknjuā tqā, kaqā-kawākauqā yoqenqā tqā, kuknjuā mākā humbñqā tqā, itanqa suqā Mosisi Iqu ekqā iqueqā quatinqātā tqā iunji, wimasiyqātānā. Kuknjuā iinjā iqua, hāukui maeqe, yātamākqā māneyqā yānā. ¹⁰ Āmaqā quuvqā heqiyqā iquau āvāqiyātñqā iqueni, “Suqā iinjā miqā panā” hñqu ae ātutqā imñji, huizi hñqu inā ātunji, qātā makiyqā iqāqe, tuwā dumāqātānā. ¹¹ Āmaqā iinjā itñqā iquenyqe, si nāqñqā tiinjā esñqe. “Iqu kuknjuā naqā-qakuā iunji, tuwā āwiyātā, hānaqā hui-mānda āwātā, suqā quvqā imākquātñqā āyā āwqiyā.” Iqueqā suqe, ‘nyi tiinunā eāñānā’ ātnātā, ātnāñqī mānātquēnā.

Kukɲuá yäpakiyi

¹² Nyi Atemasi iquenä-qe, ä Tikikusi iquenä-qe, sinyqä dowatmqänä. Iquaquisanä hɲqu äkimeqanɲani, si Kritä iu ävämetnä, ye anjä-himqä Nikapolisi du mineɲqenqä yamwiqä iqätnä. Nyi kɲuä tii ae ämenä. “Yunjuä naqänänä äqunätä, iiqä tätqätanɲa, iqi pmamäniɲqeqä.” ¹³ Senasi, kukɲuä-suqenqä näqɲqä iquä, Apolosi iquä, iquaqü äkivämesiyänɲani, äwa miqä inyiyɲqe, si yätamakqä äɲguänä vqätnä. ¹⁴ Neqä ämaqä quuvqä heqiyqä iqi äpmamiɲuwä iqua, qu suqä täɲqe näqɲqä meqanɲpu! Suqä äɲguänäninä imäkäpu, ämaqä äwa itqätanɲuwä iquau yätamakqä vqäpɲqe. Qu iinä imäkäpiyanɲani, quwqä quamä pmeqä iunji häukuä winä. ¹⁵ Qokä-apäkä nyitä, täqi anä äpmeɲquä iqua, qu eeqänäni sinji, “Ne sinyqe, hui mimäuqä inunä” äktqä. Itanɲa si ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, nenyqä kiinä äwinyätɲqä iquauɲi, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” tu. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinɲi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilimänä iquenqä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hijuiqänä iquvi

Pilimänä iqu, ämaqä huiziu miqä-qu äpmamiŋqe. Näqŋqä-tänjä iqua, iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-qu, anä-himqä Kolosi iutani etanŋi knuä indqänätqänä. Iqueqä wäunjuä-wiyqä hingŋinqä hŋqu, Pilimänä iqueni äväta, anä-himqä huiziuŋqä zä äukqe. Iqueqä yoqe, Onesimusi iquvi. Anä-himqä iunji, iqu Poli ique äwimeqetani, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-qu ekqe.

Hea ingani, Poli iqu guä äpmeqetani, Pilimänä ique hijuä qunätŋqä mäwqä iminŋqe. Itanŋi iqu tuwanuä tä äqiyätä, Onesimusi ique äväta, iqueqä miqä iquenyqä angumä ändowatkqe. Poli iqu Pilimänä ique tiinjä ätukqe. “Tqä wäunjuä-kiyqä hingŋinqä tqü äkivämakqä-qe, iquenyqä äkasuwä matqä panä. Täŋganji iqu, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä äpmeqiyä. Iinjä etanŋi si iqueni, tqä tungua naqä-qakuä enqä-pa, itmayä” ätukqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä nyi Poli, Kraisi Jisasi Iqueä wäunjuä imäkätqätanŋä, guä äkiqiyenjikuwä iqundä, neqä neyämaqä Timoti iquä, ye Pilimänä iqukinqä äväwqatque. Si yeyämaqä kiinjä äyenätŋqä eänä, wäunjuä ye imäkätqänŋee anä imäkqä iqukiyi. ² Tuwanuä tä, sinyqätä, neqä neyämaqä Apiya iinyqätä, nesä wäunjuŋqä mäkä anä iqä äpmerŋqä Akipusi iquenyqätä, itanŋa qokä-apäkä quuvqä heqiyqä saqä anju aquvä äqänätqänjuwä iquauŋqätä, henyqä äväwqatque. ³ Goti Hanjuwä neqä Apikutä, itanŋa Naqä Jisasi Kraisi Iquä, qeqä imänqeuta hijŋi etapäsinyä, äwqä hanjuä imbu pmerŋqä emäkqinyä.

Poli iqu, Pilimänä iqueqä suqenqä yeeqä ikqenqä

⁴ Hea ique-iqueni, nyi nqä Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä ätätmänganji, nyi Pilimänä iqukinqä-pqe knuä indqänätmä, Iqueni, “änguiqä” ätuätŋqe. ⁵ Nyi iinjä itŋqe, ämaqe qu sinyqe, tiinjä ändätqänjuwä iutayi. “Iqu Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänä eqiyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iunŋe kiinjä äwinyänä.” ⁶ Nyi täaqä tiinjä-pqe inä ätätŋqe. “Iquä, nesä, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqe anä eqiyätanä, ikämanŋqä itanä äpmerŋunä. Iinjä dutani, ne nätmätqä huitanä-huitanä äŋguänänä eeqänänä, Kraisi Iquesa hinginä ämetunquä iunŋe, näqŋqä äŋguänänä aanä kuapanä mequaniqueqä.” ⁷ Si Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iunŋä aanä kuapanä äkinyätäqä dutani, quwqä äwqä yänänäqŋqä imäkänuyewiyätqänä. Suqä iinjä, nyi yeeqä inyimäkätä, nqä quuvqä heqiyqe yänänäqŋqä inyimäkätqäuä.

Si nqä ymeqä Onesimusi iqueni, äŋguänä misŋqä änyinŋi

⁸⁻⁹ Pilimänä, si ämaqä iinjä-quki etanŋä-qe, nyi tii imäkmä. Nyi si Kraisi Iqueä yoqeta “Nätmatqä hŋqu imäkiyä” äktätmä, yänänänqä ktmqä etanŋqä-qe, qäyä eä. Suqä ämaqenqä äwiŋqä iqu, ye a äqätänŋee-qe, nyi qeiqinyä tiinjä äktmä. Nyi Poli iqunä qoyanä eämä, itanŋa guä äkiqiyenjiyätqänjuwä iqunä inä eämä, yatŋqä äkiyqä.

¹⁰ Si nqä ymeqä Onesimusi* iqueni, äŋguänä misŋqä änyinŋi. (Iqu tqä wäunjuä-kiyqä hingŋinqä-qu qäyä etanŋi, hngisanä äkiyätä, zä täqinyqä äpkqe.) Nyi guä äpmamä imŋi, iqu Kraisi Iqueqä quuvqä heqiyätŋqänä yätamäqkä vqanŋä, iqu nqä ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. ¹¹ Hijuiqänänji iqu wäunjuä yätamäqkä äŋguänänji makiyqä iminŋe. Inäqe iqu täŋganji, wäunjuä saqä iutä, nyaqä täutänji, yätamäqkä äŋguänänä yeyqünä.

¹² Nyi iquenyqä qeqä nyimänŋanŋqä-qe, täŋganji nyi iqueni sinyqä ändowatkä. ¹³⁻¹⁴ Nyi kuknuä äŋguä we-huŋqä-tänjinqä guä äpmamänŋa, iqu saqä anji ämetä, yätamäqkä nyiyätŋqä täqi täqumuatkä itanŋqä-qe, si “Nŋqä” änä mandqä iqanŋinŋqä, nyi ique, “Täqi pmayä” mätkuä itmä, sinyqä anŋi ändowatkä. Nyi si manä yänänäqŋqä äktqenqä, “Nŋqä” dtŋqenqä manyinŋä iqi. Si nyi yätamäqkä nyisŋqenŋe, tqä äkinŋä iunä imäktŋqä änyinŋi.

¹⁵ Iqu hea wänqäpu pmetŋqä äkivämakqe, kiqä quati, si ique anŋi itmeqanŋä, ga iqu sitä anänji, äpakä pmetänicä diŋqäti, ä änäändi? ¹⁶ Täŋganji iqu tqä wäunjuä-kiyqä hingŋinqä qu eäqä-qe, iqu Jisasi Iquenyqä quuvqe ne eqiyätunquä-pa eqiyätäqetani, tatqä-guäka enqä-panjä-qu inä eäqi. Iinjä iutani nyi iquenyqä kuapanä nyinätqätanŋa,

* **1:10** Yoqä Onesimusi, kiqä quati tiinjä, ‘Wäunjuä yätamäqkä iquä’.

si-pqe iquenyqä aanä kuapänä kinquäniqe. Iqu tqä wäunüä-kiyqä-qu eä, itanga Naqä Iqueqä hueqä-himqä iutañä tqä-täuä enqä-panä iinjä-que äqunätinä, iquenyqe äkinyänä.

¹⁷ Iinjä etanġi, si nyinqe, “Iqu Kraisi Iqueä wäunüä iunġi, nqä-näueqä naqä-qakuä-quvqä” knüä indqänäni, si nyinyqä yeeqä itnä indmanä-panġi, Onesimusi iqueni iinjä itmatnqä inyä. ¹⁸ Iqu suqä quvqä hui ikitquetä, ä saqä nätmatqä hui mbqä miqä qanyä ämetqeta, iqueä yoqä qiyesqä sätäti, si iqueä yoqe, huätä äkutetnä, nyaqe-mända qiyeqätinä. ¹⁹ Tuwanüä tä, nyi Poli iqunä nqä hipaitä äqiyqä. Nätmatqä iinjqe, mbqe nyi ktapmniqe. Nyi saqä häñä-pmeqänqä yätamakqä äkikqenqä, ‘si kima nyisqenqä’ ktmqä etanġqä-qe, änä maktqä imä. ²⁰ Nqä nyämaqä iquki, nyi sinyqä knüä tiinjä indqänätqänä. “Ye quuvqe, Kraisi Naqä Iquenyqä eqiyätqänueä-qae, iqu nyinġi äñguä inyimäkätä, nyaqä äwqe yänänäqñqä imäkänyuenġiyänqiyä.”

²¹ Nyi sinyqe, “Iqu nyaqä kukñuiunġi, hġgisänä miqä, qänaknä itä, ‘Si iinjä imäkiyä’ ätquäqä iunġi ämäwqätänqiyä” näqñqe iinjä ämetmä, sinyqä quuvqä eqiyätmä, tuwanüä tä i äqiyqä. ²² Nyaqä kukñuä hñquququ tiinjġi. He Goti Iqueni tääqä ätquwi, Iqu qätä eyqanġa, nyi anġi emamqñqänä-qe quuvqä heqmä, “Saqä anä iunġi, nyinyqä hiqñqä hñqu, näwi imäkenġiyä” äktqä.

Kukñuä yäpakiyi

²³ Eapläsi iqu, qäquye Kraisi Jisasi Iqueä wäunüä imäkätqätanġue, guä äkiqiyäuäyaikuwä, nyitä täqi anä äpmeñueä iqu, “Nyi sinyqe, hui mimäuqä inänä” äktqi. ²⁴ Itanga ämaqä nyitä täqi wäunüä anä itunqä iqua, Makä ique, Alistakusi ique, Demasi ique, itanga Lukä ique, iqua-pqe asä e inä äktqä. ²⁵ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä qeqä imänqeuta hiñġi vqe, hesä inä witätñqe.

Tuwanuä ämaqä hñqu Hipru iquauñqä äqäkqe Yätamäqkä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Tuwanuä tqeñi, tqe äqäkqätiyä? Ne mañqce. Näññqä-tänä iqua kñuä huitañä-huitañä indqänätqänä. Tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, iquauqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupñqä itqätanquwä iquau, yätamäqkä vätnqä äqäkqe. Qu ävquatämäuanä-tpu imiñuwi, ii ämaqä huizi iqua iquau mäñdi äkittqiyäpu, hanä-iqä äwimiñuwä iutanji. Qu quuvqä yänänäññqä heqäññqä iwimäkätñqce, tuwanuä äqäkqä iqu wäunjuä naqänäñi, Goti Iqu Jisasi Kraisi Iquesa imäkkqenqä, ätätä äqäkqe. Goti Iqueqä suqä naqä-qakuñqä ne ämänätquetñqce, ii Kraisi Iqunänñqä.

Tuwanuä tä, kñuä indqänqä naqänäñi, hñquaqui-hñqce nätapänä. 1) Jisasi Iqu Goti Iqueqä Ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. Iqu qua täu äpmeqänqani, Iqu hanä-iqetä, täñä-huñqetä, kuapänä äyä ämamiñqeqä. Goti Iqu iwimäkqanji, Jisasi Iqu hanä-iqä iinjä ämeqetani, ämaqeu yätamäqkä vqä kinqanänä-qu ekqe (2:10). I etanqgetani, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä hiñuiqänä äpmamiñuwä iquautä, enätqä iquautä, itanqa Mosisi ique-pqe, ämäwqätäuqä-qu ekqe. 2) Goti Iqu-kiuä Jisasi Iqueni, Hiqäva hea ique-ique Imäqkä-qu hiätñqä atäunjuä ikqe. I etanqgetani, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hiqäva-imäqkä iquau, Ämäwqätäuqä-qu ekqe. 3) Jisasi Iqu, Hiqäva-imäqkä-qu qäukuä yätu äpme, qäyunä eä, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä heqiyqanqñqä iunji, anqumä itumenä. Ga suqä Goti Ique haqeqä mamäupñqä Mosisi iqu ätätä äqäkqe, ii wäunjuä naqänäñi Jisasi Iqu imäkätñqä ktqeyi.

Tuwanuä tä, qokä-apäkä iqueneqä quuvqä heqiyqä yänänäññqä inemäkätñqä iinjce, Israitqä hiñuiqänqä iquautanä kuapänäñi, quuvqä yänänäññqä eqämiñuwinqä änatänä (11:1-40). Inji hanä-ique äkitanä-äki nemenqutiyä-qe qäyä etanji, ne neqä quuvqä heqiyqe, ne äpäkonatunquänqanqä a yänänäññqä kiqätatunqeeqä. Ne hiñui, Jisasi Iquenyä äqunanä, qänaknänji Iquenyqänä itanä, hanä-iqetä, täñä-huñqetä, nemeqanqutqe, qanyä mequnanä.

Goti Iqu kukñui, Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqenqä

¹ Aiñqanji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä hui-hui hiñuä-tqä iquau, neqä atqä-awäkau awä tquäpñqce, hänaqä huita-huita ätqua äpminqce. ² Mä hea yäpakä ne äpmeñquä täunji, Iqu nenji, kukñui Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqe. Ymeqä Iqueni, nätmätqä eeqänä Iqueqä meniñqce, Goti Iqu atäunjuä ätekqe. Ga nätmätqä eeqänä äwäkäwänqä-pqe, Ymeqä Iquesanä imäkkqe. ³ Goti Iqueqä Ymeqä Tqu, we naqänänä äunätä, Goti Iqu yoqä naqänänä meqanji i ämänätquetqäuä. Ga Iqu Goti Iqutänji hiweeqä maetqe, kiqä Goti Iqu qeyi. Iqueqä kukñuä aanjä yänänäññqä dutanji, nätmätqä eeqänänä yqänä wäkäwätätñqä imäkätqäuä. Iqu neqä suqä quvqä du huätä ämamäutä, jänänänä inemäqkä wäunju qäpu imäkäqetani, Iqu Goti Haqä-yätu Äpmeñqä Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe. ⁴ Iinjä äpmetä, enätqä eeqäpnänä iquau ämäwqätäutä e äpmaqce. Asä iinj, yoqä Kaniqu äwikqä iqu, yoqä enätqä iquauqä di ämäwqätäuqä änyuätkqe.

Jisasi Iqu, enätqä iquau ämäwqätäuñqenqä

⁵ Hiñuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-queñi, “Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi täñqanji Tqä Tniqunä eeqänä”^{*} ätukqe. Ga Iqu anqumä, “Nyi Iqueqä Kaniqunä heqanqundi, Iqu Nqä Ymeqä-qu enqiyä”[†] ätkqe. Mä enätqä iquauñqce, Iqu kukñuä iinj, äkñqä ätkqäwä? Näwi aanjä aanqe. ⁶ Itanqa anqumñi, Iqu Iqueqä Ymeqä Hitmqä Iqueni, qua täunqä dowatäninqänqanqce, “Goti Iqueqä enätqä eeqänänä iqua, Iqueqä yoqe haqeu mamäupnuwänqä”[‡] ätkqe.

⁷ Iwä Iqueqä enätqä iquauñqä kukñui, tii ätkqe. “Iqu Iqueqä enätqä iquau yunjuä enqä-pa imäkätä, Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquauñi, tä hänaqä enqä-pa imäkänä.”[§]

⁸ Mä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, tiiji. “Si Goti Iquki, ämaqeu miqä iqueqä zä-hawiu hea ique-ique pmettji. Ämaqe, Si qokä-apäkiu suqä jänänäñitä mitqätanqñä hiñuä äkqänäpiyitanji, Tqä yoqä naqenqä näññqä mapnä. ⁹ Si suqä jänänäñinqä kiñä äkinyätä, quvqenqä makinqä yasämä itñqä iqukiyqä. Iinjä etanqenqä, Tqä Goti Iqunä, Si yoqä

^{*} 1:5 Apqä Bukä 2:7 [†] 1:5 2 Samueli 7:14 [‡] 1:6 Kukñuä-suqä 32:43 [§] 1:7 Apqä Bukä 104:4

naqä-tänjä hisnqä atäunuä ekikqe. Qu ämaqä hnqueqä nyuänju, olipqä eqä aowä equatepu, yoqä naqä-tänjä hetnqä imäkätqänjuwä-pa, Tqä yeeqä iinqe, huizi iquauqä duni ämävqätäuä aanjä naqänänjä hetnqä ikimäkkqe.”*

¹⁰ Ga tiinjä-pqe inä ätukqe. “Naqä Iquki, nätmätqä eeqänä änyä etanjanj, Si qua tqutä, qäukuitänji, Tqä hipaitä imäkekji. ¹¹ Ä nätmätqä iinjä iquaqe, qäkämä yäüä itä äpkngqä-pa, näwinyä aanjä heqangisi, mä Si yqänä pmettji. ¹² Si iquaqiinj, ämuasmänqä huakmä iquwä-pa, ii itnä, qäkämä yäue huätä ätäquvepu, änyä-hänjä imäknguwä-pa ii iwimäktjqe. Inäqe Si huitanänänjä mikutänqä itnä, ga Tqä hänjä-pmeqe, qäpuni maeqä yäniqe.”†

¹³ Itanja hinjuqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-quenji, “Nyi Tqä mäkä-hunqä iquauji, Tqä yukä yäpä iqä imäkäqumuatemqänqanqä, Si quamänjä di, Nyaqä hipa ämuangisa pmayä”‡ ätukqe. Mä enätqä iquauqce, Iqu kuknjuä iinj, äknqa ätkqäwä? Näwi aanjä aanqe.

¹⁴ Enätqä iqua squäquayi? Qu dnjä-qua epu, Goti Ique wäunuä-wiyqä-quayi. Iqu qunji, ämaqä qui mimäknqä, hänjä-pmeqä änyä-hänjä Iquesa mapnuwänqä iquau, yätamäkkä wipnqä ändowätätqäuä.

2

Kuknjuä Goti Iqu anji inetmeniäqä iinqe, mäwquatämäuqänqe

¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iqu e pmetanqceqä, ne kuknjuä naqä-qakuänänjä qätä ae äwiyätunqce, neqä knjä indqänqä innji, yänänänqäqä witanquti iunä qänaknä iquatunquänänji. Mä ne kukjuinjä miqä itanä iutanji, hämänä vquatämäuqänqä. ² Kuknjuä hinjuqänä Goti Iqu neqä atqä-awäkaunji, enätqä iquauqä manja ätuminqä ii, yänänänqäqä witanqä, ämaqä kuknjuä iunji ämävqätäuäp hngisanä iminjüwä iqua, hanjä-iqe quwqä suqä quvqä imäkäpiyää duta qäyunä äyä ämaminjuwä. ³ Inji kuknjuä naqänänjä tänqä ämetunqce, Goti Hanjuwä Iqu ne qui mimäknqä yatunquä anqumä inetmetnqä iu tuwä äwimitatque, ga neqä quvqenqä hanjä-iqä kima meqä iunji, zä äwätanä, iuta mäwäwqätäuqä yanique. Goti Iqu iinjä inetmetnqenqä kuknui, neqä Naqä Jisasi Iqu ganä tqanqä, ga ämaqä Iqu ii tqanqä äwikuwä iqua, “Kuknjuä iinj naqä-qakuiqä” änatäpu, neyaqä quuvqä heqiyqe, yänänänqäqä nemäkkwi. ⁴ Ga Goti Iqu-pqe, nätmätqä ämaqä mimäqänänjä di huitanjä-huitanjä kuapanänji, ämaqeu yäunuä wimäkätä, yänänänqäqä imäkätä, ga Dnjä Ängüä Ique, Iqueqä äwinqää duta ävqäwätä, neqä quuvqä heqiyqe, yänänänqäqä nemäkkqe.

Jisasi Iqu anju inätmetnqä wäunuä imäkkqenqä

⁵ Ne qua änyä-hänji, Goti Iqu imäqcanji timätunqenqä ätätqänju. Iqu qua iu mipnuwänqce, enätqä iquau mäqumuateqä ikqe. ⁶ Goti Iqueqä bukiunji, ämaqä hnqu kuknjuä tii ätkqä äqänä.

“Si nenyqä knjä indqänätqänjä dnjqe, ne ämaqä-qunenji, squä-qune etanqikä? Ne nätmätqä hinqänqä qäyä etanqquä-qe, Si neñä di ängüänänji, sunqä mäneyätqänjinyä?

⁷ Si ne inemäkätänqä, enätqä iquauqä yäpä iqä, wänqäpu pmetunquä äyä inemäkknji. Si ne yänä pmeqänqä naqä inemäkätänä, yoqä naqä äyä änatapknji. ⁸ Itanja ne iu miquatunquä dnjqe, Si nätmätqä eeqänänji, neyaqä yäpä iqä wiqänqä imäkekji.”*

Kuknjuä, nätmätqä eeqänänjä ämaqä-quneqä yäpä iqä wiqänqä imäkekqenqä ätqe, ii Goti Iqu huiunji ävquatämäutä, yäpä iqä mäwinqäqä matqä iqä, oee. Inäqe tänqanji, nätmätqä eeqänänji, ämaqeuqä yäpä iqä witanqce, ne hinjuä mäqunquä yqänä iqa äpätqänju. ⁹ Inäqe ne tänqanji, tii äqunänju. Jisasi Iqu, enätqä iquauqä yäpä iqä wänqä hmbu tii äpmeqetani, Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta, ne eeqänänjä iqueneqä anji ämetä, yätamäkkä neyätqce, tmi-tmiqä-tqä naqänänjä ämetä, äpäkonqce. Iutanji, Goti Iqu Iqueni, Naqä imäkätä yoqä naqä äwikqe. Ga ne tänqanji, Jisasi Iqu Yoqä Naqä Meqä-qu pmetanqä äyä äqunänju.

¹⁰ Goti Iqu nätmätqä eeqänänjä iuqä Quatä-qu eä, eeqänänjä imäkkqe. Ga Iqu, Iqueqä ymeqä kuapanänjä qäukuä yätunqä ätuma äyätä, ängüänänjä imäkäqumuatetnqä äwinqce. Qu qui mimäknqä ipnqä anju itmetnqä wäunui, Jisasi Iqu imäkätänqä äwinqce. Ga Goti Iqu, Jisasi Ique iunqä qäyu iwimäkätjqe, Iqu Ique tmi-tmiqä-tqä qäyä metnqä hinjuä äqunqce. Goti Iqu suqä iinj, qämä-qämä miqä, qäyunänä imäkkqe. ¹¹ Ga ämaqä, qokä-apäki Goti Iqueqänä hepnqä iwimäqä Jisasi Iqutä, itanja qokä-apäki, Iqu Goti Iqueqänä hepnqä iwimäkätänqä iquatä, quwqä Kaniqu naqä-hnqunäyji. Iutanji, Jisasi Iqu qunqä womba miqä, ‘Nqä nyämaqäuä’ ätuätqäuä. ¹² Iqu tii ätkqe.

* 1:9 Apqä Bukä 45:6-7 † 1:12 Apqä Bukä 102:25-27 ‡ 1:13 Apqä Bukä 110:1 * 2:8 Apqä Bukä 8:4-6

“Nyi Saqä Yoqe, nyämaqä iquauä awä iqisa awä tmaqänä. Quwqä aquväqqetani, nyi haqeu ämakmäutmä apqä tmaqänä.”†

¹³ Iqu tiinjä-pqe inä ätkqe.

“Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqämännga pmetmaqänänjqä.”‡

Itanga anjgumni, “Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä ändapkqä tätä sä pmenänä”§ ätkqe.

¹⁴ Ymeqä iinjä iqua, ämaqä huiwitä, häneqetä asänänjä änyqä iquayi. Iwä Jisasi Iqu äpäkonätä, Setänä, dnä quvqä äpäkonqeuqä yänänänjqä ämenjqä iqueni, qui imäkätnjqä dinjqe, Iqu Ämaqä-qu eätä, huiwitä, häneqetä asänänjä Inqä-qu ekqe. ¹⁵ Iqu iinjä-qu äpäkonätä, ique qui iwimäkkqe, ii ämaqä quwqä äpäkonqänqä qua iu äpmapu, äpäkonqenqä zä ipu, guä enqä-pa äkiqäyambu äpmenjuwä iu-pqä huätä iquätumakqä eä. ¹⁶ Jisasi Iqu iinjä ikqe, ii Iqu yätamakqe, enätqä iquau vätnjqä ma, Aprähamä iqesanjä hueqä-himqä iu vätnjqä ikqä äyuwä. ¹⁷ Iutanj, Iqu nätmätqä eeqänänjä iunji, yänä-mänä maeqä, iquatä asänänjä ekqe. Iinjä eäqetani, Iqu quwqä hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-qu äpme, Goti Iquenyqä wäunjui qäyu imäkquätjqänänji. Wäunjuä iinj, Iqu qokä-apäkä dunjqä qeqä äwütütä, enyqä miqä kuknjuä iunji qänaknä itä, ga Kiqä-kiuä hiqäva enqä-pa äwinätäqetani, Goti Iqu, ämaqeuaqä suqä quvqenqä äwqä tnänjä äwinjqe, huätä eeqäpnä mamäquätjqänänji. ¹⁸ Iqu, Iqueqä-kiuäni suqä quvqä iqänjqä yamwiqä iqe, äwimeqangi tmi-tmiqä-tqe ae ämakqä-qae, qokä-apäki, suqä quvqä imäkpnjqä yamwiqä iqä äwimeqäqä iquauji, Iqu yätamakqä vänä.

3

Jisasi Iqu, Mosisi ique ämäwqätäuqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti qäukuä yätu äpmenjqä Iqu, he-pqä nyi-pqä Iqueqä heatunquä tääqä änatkqä eänjqe, Jisasi Iquenyqä knjuä änguanä meqanqju. Jisasi Iqueni, Goti Iqu kuknjuä awä tätjqä ändowatkqä-qu eä, Goti Iquenyqä hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-quvi. Ga ne Iquenyqä quuvqä eqiyqä-qune, Iqueqä yoqe awä ätuätunquä Iquvi. ² Mosisi iqu, Goti Iqueqä ämaqeuaqä awä iqi äpme, wäunjuänqä enyqä miqä, kuknjuä iunji qäyu imäkminjqä-pa, Jisasi Iqu-pqe, Goti Iqu wäunjuä imäkätnjqä atäunjuä ätetä, kuknjuä ätukqä duni, enyqä miqä, Qänaknä Iqä Iquvi. ³ Ne näqjqä äy änu. Anjä qeqätqä iqueqä yoqä naqä qäy ätanjqä-qe, ämaqä anjä ique ämätqä iqueqä yoqe, naqänänjä eä, anjä iqueqe, ämäwqätäunä. Asä ii enqä-panji, Goti Iqu Jisasi Iqueä yoqe, Mosisi iqueä iunji ämäwqätäutätjqä, naqänänjä äwikqe. ⁴ Anjä ämätngäwänjqä iquau mätqe, ii ämaqeyi. Mä Goti Iqu nätmätqä eeqänänjä Imäkqä Iquvi. ⁵ Mosisi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anjutanjä wäunjuä-wiyqä-qu eä, Goti Iqueqä ämaqeunji, wäunjui enyqä miqä itä, nätmätqä Goti Iqu qänaknda täniqä dinjqä ätuminjqe. ⁶ Mä Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, Iqu qokä-apäkä iquene, Goti Iqueqä anjä ämätänjqä duni, Iqu enyqä miqä, Ämiqjqä Naqä-qu eä. Itanga ne pemänä itanä, Naqä Iqu ängquä inemäkätjqä dinjqä neqä knjui yänänänjqä ävanä, hinjuä äqunanä äpmeunjqe, ne Goti Iqueqä anjä äy ämätänju.

Goti Iqueqä ämaqe, hapä pmepruwänqenqä

⁷ Iinjä dutani, Dnä Ängquä Iqu tiinjä ätqä-panji.

“Tängani he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki, qätä wipnqenqä änyingi. ⁸ Heqä taqä-tawäkiqua anjä avnjqä nämä äpmapu, yamwiqä änyiyäpiyännga, qu Nyi hqgisana indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inguwä-panji, he-pqe iinjä minjqä pambiyä. ⁹ Iqini qu, Nyaqä suqä änäändiyä-tpu yamwiqä änyiyäpu, quväukuä 40 iunji, Nyi wäunjuä yänänänjqä imäkqanqä di hinjuä ängänminjuwi. ¹⁰ Iwä qu äwqä tnänjä nyimäkqanqä, Nyi tii ätkqe. ‘Qu hea ique-iqueni, Nyinjqä miqä ipu, huänjqä qunjqä imäueqä iunji mäwqä itänjä.’ ¹¹ Iinjä iutanji Nyi Nqä äwqä tnänjitanji, kuknjuä yänänänjqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä anjä hapä pmeqä iunji matimäuqä ipnuwiqä.’”*

¹² Nqä nyämaqäüä, hesanjä hñqu iqueqä äwqä iunda knjuä quvqä ämetä, quuvqä maeqiyqä iqetani, Goti Hänjä-pmeqä-tänjä Ique ävquatämäuqänqe, yasämä mimbu. ¹³ Mä Hesanjä hñqu, suqä quvqeuata knjuä ängquä mämeqä itä, äwqä-ppinjqä inqänjqe, Goti Iqueqä quväki qätä wipnuwänjqä hea iqu yqänä äwätänjqä-qae, he hiunji ique-iqe yänänänjqä tqäpnjqä kuknjuä änguinä tmbiyä. ¹⁴ Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä hinjuiqä yänänänjqä eqäkuä-pa, neqä äpäkonqä dunjqä yqänä eqiyqä äwätunjqe, ii ne Iqueqä näueqä iquneyi. ¹⁵ Goti Iqueä kuknjuunji tii äy ätnä.

† 2:12 Apqä Bukä 22:22

‡ 2:13 Asayä 8:17

§ 2:13 Asayä 8:18

* 3:11 Apqä Bukä 95:7-11

“Tängaŋi he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipŋqenqä änyingji. Qu Nyi hngisa indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inguwä-paŋi, he-pqe iinjä miŋqä pambiyä.”†

¹⁶ Ämaqä, Goti Iqueä quväki qätä äwiyäpiyä-qe, Ique hngisa itquaminjuwi, tqukuayi? Ii qokä-apäkä, Mosisi iqu Isipäta ätuma äpkqä eeqänänjiyi. ¹⁷ Ga Goti Hanjuwä Iqu äwqä tnäŋi, quväukuä 40 iunji, tqukuauŋqä imäkmiŋqe? Ii qokä-apäkä suqä quvqä imäkäpu, anä avŋŋqä iu äpäkonguwä iquayi. ¹⁸ Itanğa Goti Iqu, “Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji matimäuqä ipnuwiqä” ätäta kuknuä yänänäŋqŋe, tqukuauŋqä ätkqe? Iqu kuknuä iinjä, ämaqä hui-huiŋqä matqä, Iqueä kuknuji qänaknä miqä, hngisa iqä iuŋqä äyä ätkqe. ¹⁹ Inji ne hiŋuä tiŋjä äyä äqunäŋu. Qu anä hapä pmeqä iunji mäpaquvqe, quwqä quuvqä maeqiyqä iutanji.

4

¹ Goti Iqu, qokä-apäkä Iqueqä anä hapä pmeqä iu timäupunwähqä kuknuä-guä ämäsäuekqe, yqänä äütänä. Iinjä enqä-qae, hesanä hŋqu ingisa mäpaquvqä iqähqe, neqä-neuä zä imäkänätanä, yasämä miŋguatunqŋe. ² Atqä-awäka, Goti Iqueqä yätamäkqenqä kuknuä äŋgui qätä äwikuwä-pa, ne-pqe kuknuä äŋgui qätä inä äwikqe. Ga qu quuvqä qäyunä maeqiyqä ipu, qätenä äwimiŋuwä iuta, yätamäkqä mäwqä ikqä eä. ³ Mä ne ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunqä iqune, Iqueqä anä hapä pmeqä iu paquvanique. Ämaqä quuvqä maeqiyqä itqätanğuwä iquauŋqe, Goti Iqu tii ätkqe.

*“Iinjä iutani, Nyi äwqä tnäŋi nyiŋgaŋji, kuknuä yänänäŋqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.’”**

Iqu qua imäkätäqanğani, wäunji qäpunä äyä imäkmauqe, hapä pmeqenqä kuknuji ingä ätkqe. ⁴ Goti Iqueqä bukä iunji, hiunji 7 iquenyqe, “Goti Iqu Iqueqä wäunjuä eeqänänji qäpu imäkäqetani, hiunji 7 iqueŋi hapä äpmakqeä”† ätnä. ⁵ Ga kuknuä tqeŋi, haqä yätqänji tii tqanği äyä äqunäŋu. “Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.”‡ ⁶ Iwä naqä-qakui tiŋji. Ämaqä hui anä injiunji äpaquŋqä yqänä äütänä. Mä ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä äŋgui, hiŋuiqänä qätä äwikuwä iqua, qänaknä miqä hngisanä ikuwä iutanji, anä hapä pmeqä iunji, mäpaquvqä ikuwi. ⁷ Iinjä dutani, quväukuä hatnjä ae äpawqanğa, Goti Iqu, Dewiti iquesa anği tii ätkqe.

“Tängaŋi he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipŋqenqä änyingji. Hiqä äwqe, ppinjqä miŋqä pambiyä.”§

Goti Iqu, ‘tänganğä’ ätkqe, Iqueqä quväki qätä wipnuwähqä hea iqu, yqänä witanği iinjä ätkqe.

⁸ Hiŋuiqänänji Josuwa iqu, ämaqe hapä pmeqäpnuwähqä ätuma uwqä-säpi, Goti Iqu qänakŋi hiunji hapä pmeqä hŋqenqä, matqä iquänänji. ⁹ Inji Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, quwqä Sämbatqä hapä pmeqä maŋŋqä iqu, änä matimäuqä yqänä äpätqäuä. Ii, Goti Iqä hiunji 7 ique hapä pmakqä enqä-paŋiyi. ¹⁰ Ne näqŋqe, Goti Iqu Iqueqä wäunjuji qäpu itä, hapä äpmakqä-pa, ämaqä Goti Iqueä anä hapä pmeqä yänğisa äpeyqäqä iqu, iqueqä wäunjuji qäpu itä, hapä pmetäniqe.

¹¹ Nesanä hŋqu ämaqä hiŋuiqänä hngisanä ikuwä-pa itä, anä injiunji mäpaquvqä iqähqe, ne anä hapä pmeqä yäpä yänğisa peyaninğä wäunjuji, yänänäŋqä yatunqŋe. ¹² Goti Iqueqä kuknuji häŋä eä, wäunjuä yänänäŋqä imäkänä. Iqu näpqä-hionaqä inji-ingisa yanäŋqä enqä-paŋi itä, ämaqeä qeqä-quuvqä hiŋqä duŋğätä, yänju ämisätäumämä yänğ-gawä duŋğätä huänä. Iinjä enqä-qae, iqu ämaqeä kŋuä indanğetä, äwiŋqetä näqŋqä eä, iwäsäuänä. ¹³ Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu imäkqä eeqänänji ii, Iqueä hiŋuä iqinjä zä mäwiqä a ätäŋğawäqänğa, ätnänäqi äwi. Neqä suqä imäkmitatqenqä kuknuji, Iqueqä hiŋuä iqä tanique.

Jisasi Iqu, neqä Hiqäva-imäkqä Naqä-queqä

¹⁴ Nenyänqe, hiqäva-imäkqä iquau Miqä Hŋqu, qäukuä iu äpaquvätä, Goti Hanjuwä Iqueä hiŋuä iqä äpme. Iqu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Iwä, “Ne quuvqä Iquenyqä eqiyäununa” ätätanä awä ätätnunqä iunji, a yänänäŋqä qätätatunqŋe. ¹⁵ Suqä quvqenqä yamwiqä änemetŋqä eeqänänji ii, Ique qäyä ae äwimakqä-qe, Iqu suqä quvqä du miqä ikqe. Iutanji, hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä Tqu, ne neqä-neuänji yänğ maŋŋqä iqanğqenqä, huäqä änaumäkätŋqä Iquvi. ¹⁶ Iqu iinjä pmetanğqetani, ne zä miqä, Goti hiŋji nätapqä Iqu-tänğ qäqiqinyqä pemä itanä, uwquatuŋqänänji. Inji ne hanğ-iqä ämetanä, yätamäkqä meqä diŋqä äwa etanğü änaqänänqe, Iqu Iqueqä qeqä-imänğqetani, yätamäkqä neyänä.

† 3:15 Apqä Bukä 95:7-8 * 4:3 Apqä Bukä 95:11 † 4:4 Ipäqäqä 2:2 ‡ 4:5 Apqä Bukä 95:11 § 4:7 Apqä Bukä 95:7-8

5

¹ Hiqáva-imäkkä naqä ique-iqueñi, Goti Iqu ämaqeua awä iqisanj atäunua itä, iquau yätamäkkä vqänqä pmuatequänä. Ga nätmätqä qu Goti Hanjuwä Ique “änguiqä” ätuäpu hingi vqetä, itanqä quwqä suqä quvqä huätä motnämäuqänqä hiqáva-qäyqetä, äma äwätä vqä iquvi. ² Iqu, iqueqä-kiuäñi, nätmätqä imäkkänqä, yänä-maqnqä-qu eäqä-qae, iqu, ämaqä änyä maqnqä epu, Goti Hanjuwä Ique ävämetsqänuwa iquauñi, tnänä miwitqueqä, qeiqinyä itquequänä. ³ Ga iqu yänä-maqnqä-qu eäqetanj, suqä quvqä huätä mamäuqänqä hiqáva-qäyqä, qokä-apäkijunqätä, iqueqä-kiuänqätä qäsä qäyquänä. ⁴ Inj ämaqä hiqáva-imäkkä naqä äpmeqä iqu, yoqä naqä-tänqä. Iqu wäunjitä, yoqä naqetanj, iqueqä äwinqä iuta mämeqä yänä, oee. Goti Hanjuwä Iqu, ique ganä tääqä tuätumeqanquti, iqu inqanä menä. Ii Goti Iqu, Aronä ique ätuätumetä äwikqä-panji.

⁵ Ga Kraisi Iqu-pqe inänji. Iqu, Iqueqä yoqe haqeu ämaenätä, hiqáva-imäkkä naqä pmetnqe, Iqueqä-kiuä imäkngqä maetqe. Aanqe. Goti Iqu, Iqueqä-kiuä Jisasi Iqu wäunua ii imäkkänqä ätekqe. Iqu Ique ätetä, ti ätukqe. “Si Nqä Ymeqä Iqukiyqä. Nyi tänqani, Tqä Tniqunä eqänä.”* ⁶ Ga hñqäqinj, Goti Iqu, “Si hiqáva-imäkkä hea ique-ique, Mekisetekä† iqu enqä-pa, pmetnqä”‡ ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu, täkä ämaqä-qu qua täu äpmeqänqani, Iqu Goti Iqueqä yätamäkkänqä tääqä ätätä, yatnqä äwikqe. Goti Iqu yänänäqñqä-tänä itanqenqä, näqñqä eä etanji, Iqu mäpäkönqä hänä pmetäniqä dinqe, Goti Iquenyqä yäaqä tnänä ätätä, knuä kuapanä äqäkqe. Iqu mäñdi äkittqänätä, Goti Iqueä äwinqä iunä ikqetanj, Goti Iqu, Iqueä tääqe qätä äwikqe. ⁸ Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qu eäqä-qe, Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqetanj, suqä, Goti Iqueqä kukñuä iu qänaknä iqänqä, näqñqä ämakqe. ⁹⁻¹⁰ Inj ikqetanj, Iqueqä wäunju qäyunä imäkätñqä ekqe. Iwä Goti Iqu Ique atäunua itä, “Si hiqáva-imäkkä iquauqä naqe, Mekisetekä Iqu äpmeqä-panä hisnqinyä” ätukqe. Ga Iqu qokä-apäkä, Iqueä kukñuä duñj qänaki iqä iquauñi, quwqä suqä quvqetä angumä itmetä, hänä hea ique-ique iqumuateqänqä ekqe.

Ymeqä dänä mimänqä, naqä heqenqä

¹¹ Jisasi Iqu hiqáva-imäkkä naqä, Mekisetekä iqu enqä-panänqä kukñui, awä kuapanä hetatquä etanqä-qe, heqä knuä indqänqe, ätnänäqä maeqä etanqä iutani, kukñuä iqueqä quati metquetunqenqe, ämävqänqä. ¹² He Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänqanä ämakuwä-qe, ämaqä huizi duñj, iinqä näqñqä äväpu, ämotqueqä qäyä etanji, aanqä äyuwä. Ii tiinji. Goti Iqueqä kukñuä he änyänänqä ämakuwä duñj, ämaqä huizi, qu heñj angumä näqñqä etapqä uwqäpnä. He ymisänä woyqä di mapnqe, änä maeqä ipu, anju yqänä änatqänuwä ii, enqä-panuenji. ¹³ Ämaqä, ymeqä dänä enqä-pa, anjuä yqänä änatqänuwä iquau, suqä ängua jänänänjñqä änyä maqnqä enä. ¹⁴ Mä ymisänä woyqe, ii ämaqä naqä ae equwä iquauqe. Ämaqä iinjä iquau, qu suqä änguinqätä, quvqenqätä iwäsäüwa äpuyitani, näqñqä qäyü ae ämakuwä iquayi.

6

Kukñuä anjuä enqä-panä iunqä

¹ Injä dutanji, Kraisi Iquenyqä kukñui, he anjuä enqä-pa änyänänqä ämakuwä duñqänä matqä, ne ämaqä naqä hiatunqä nemäkkä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatunqä. Ne kukñuä qätä ae äwikqenqänä ätqä uwqe, ii ne anjä siyaundqä anji-anji äqutätanä, anj maqä mimäkkä iququä enqä-paniyi. Kukñuä anjuä enqä-pa he änyänänqä ämakuwi, tiyü. Suqä äpäkönqä iunqä änatma wqeuñi, ävquatämäupu, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyänqä, kukñuyi. ² Ga huizi, suqä asnjä-qñqä huiñän-huitanä iquauñqätä, ämaqeu hipa haqeqä wiyqä iunqätä, ämaqä pizqe, qua buta anji vauqenqätä, ä neqä suqä änguinqätä, quvqenqätä kimanji, näweqä meqänqätä kukñuyi. Injä iquauñqä kukñui, yqänä ätqä mäwqä itanä, ämaqä naqä hiatunqä nemäkkä kukñuä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatunqä. ³ Goti Iqu ne iinjä, imäkätunqä winqanqutqe, ne imakanä.

Tuwä mäwqä, yänänäqñqä tqäuqenqä

⁴⁻⁶ Ämaqä hñqua, quwqä knui Goti Iqueqä we-hunqeu ätimäupu, qäukuä yätutanä hingi vqä di ae yamwiqä ipu, Dñä Ängua Ique ae ämepu, Goti Iqueqä kukñuä änguanänj etanqenqätä, Goti Iqueqä yänänäqñqä qänaknda ätnänäqä äti timäutñqä iinqätä, näqñqä ae eätqänuwä iquayi. Ämaqä iquautanä hñqua, ävquatämäupu, Goti

* 5:5 Apqä Bukä 2:7 † 5:6 Ipäqäqä 14:18-24; Hipru 7:1-28 ‡ 5:6 Apqä Bukä 110:4

Ique tuwä ae äwipqä eänqce, kñuä anjumä kunmäkmbñqce, huänqce miñqä da eä. Suqä iinjä iqu, ii qu Goti Iqueqä Ymeqä Iqueni, anjumä zä-huätati äuepu, ämaqeugä hiñuä iqi womba metñqä imasequwä-panji. ⁷ Ämaqä iinjä iqua, qua quuvqä enqä-panjä iquayi. Qua ängüä etanji, ämaqä iu itqätanquwä iquau yätamakqä vqänqce, piyä äqiyätäqeta eqä ämetä, ymisanjä ängüä etñqä imäkätñqä iqueni, Goti Iqu ängüänänjä imäkäniqe. ⁸ Mä quae quuvqä etanji, guä yänjä-tänjitä, qätaqä quvqetänä äukatñqce, Goti Iqu 'qui imäkänänä' tqannguti, tä näniqe.

⁹ Neqä neyämaqä kiinjä änenyätñqäuä, hanjä-iqä iinjä etquque, he memeqä, Goti Iqu yätamakqä eyätä, anjumä etmeniçenqä kñuä yänjänäñqä ämenju. ¹⁰ Goti Iqu Iwäsäuqä Jänänänjä-qu eä, hiqä wänuñuä ängüä imäkätqänjuwä iunqätä, hiqä Iquenyqä enyätñqçätänji, hui mimäuqä Iquvi. He Iquenyqä henganggetanji, qokä-apäkä Iqueqä dñji, yätamakqä ävqa äpätqänjuwi. ¹¹ Ne he hñqunä-hñqunänji, suqä iinjä yänjä äqänäpu imäkätqänjuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqä di, a yänjänäñqä äqätpu, he Goti Iqu ängüänä emäkäninjä kñuä yänjänäñqä indqämbu, hiunji Iqu äteqäqä iquenyqä, hiñuä äqumbu pmetñqçenqä änenji. ¹² Inji, he yänjä äqänäpiyä iutanji, enyqä miqä iqänqce. Ga suqe, ämaqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyäpu, enyqä miqä ipu, nätmätqä ängüä, Goti Iqu iquau väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä iunji, ämapñqä imäkätqänjuwä-pa, iinjä imäkqänqce.

Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäuekqce, a yänjänäñqä kiqätçenqä

¹³ Hiñjuqänänji Goti Iqu Aprähämä iqueni, kukñuä hñqu ätuätä, guä ämäsäuekqce. Ga ämaqä naqä Goti Ique ämawqätäuä äpmenqce, hñqu maeqä etanji, Iqu Iqueqä-kiuänqä, "Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä"^{*} ätätä, guä ämäsäuekqce. ¹⁴ "Nyi si ängüä ikimäkätmä, saqä taqä-tawäka, aanjä kuapänä eqiyämambnuwänqä, ikimäkqänä"[†] ätukqce. ¹⁵ Ingata-tiñji, Aprähämä iqu, Goti Hanjuwä Iqu iinjä ätukqçenqä, enyqä miqä itä hiñuä äqänä äpmamiñqçetani, nätmätqä eqänänji qäyünänä qe ämakqce.

¹⁶ Suqä kukñuä naqä-qakuä imäkqce, tiyi. Ämaqä, iqueqä kukñui, ii naqä-qakuänänjä etanji, ämotquetñqä iqu, ämaqä naqä ämawqätäunqä hñqueqä yoqe ätätä, "Nyi kukñui, ämaqä iqueqä yoqeta naqä-qakuä ätqänä" tänä. Huiziqua, iinjä ätätñqä iqueqä kukñui, makittqiyeqä ipu, kukñuä hui matqä ipnä. ¹⁷ Goti Iqu Iqueqä kukñuä guä ämäsäutä enqä dñqce, Iqueqä kñuä indqänqä imñji makunmäknqä danä yänä. Inji, ämaqä Iqu guä ämäsäutä enqä di mapnuwänqä iqua, suqä iinjä iquenyqä näqñqä ängüänä mapñqçenqä winganji, Iqu Iqueqä-kiuänqä, "Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä"[‡] ätätä, guä ämäsäuekqce. ¹⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu, Kukñuä Quangä Änä Matqä-qu etanji, tänğanji Iqueqä kukñuä hñquacu makunmäknqä inyiyänqä äwi. Tiñjä, kukñuä guä ämäsäuekqä iquä, kukñuä "Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä" ätkqä iquä, iquaqueni. Iutanji, ne ämaqä zä äwätanä, Iqu-tänjä qäqiqi äpmenquä iqune, nätmätqä meniñqçenqä kñuä indqänätanä, hiñuä äqunanä pmetatunqçenqä, yänjänäñqä nemäkänä. ¹⁹ Ne iinjä itanä äpmenqce, ii nätmätqä qätanjä-tänji, hmbimända a yänjänäñqä äkiqätätä, ämenjä-miqä äpmenqä-pa, ga neqä hanjä-pmeqä-pqe asä iinjä ämenjä-miqä yätqä enqä-panjä iquvi. Ga Qätanjä-tänjä Iqu, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anjä yäpä ingisa imaknmiñqä ique äpaquvätä, hiqñqä anjä pmua ique yäpä yänngisa ätimäunqä-panjä iñiyi. ²⁰ Anjä hiqñqä pmua iqueä yäpä yänngisanji, Jisasi Iqu ne yätamakqä neyätñqçenqä, hiñjuqä äpaqukqce. Iqu iinjä ikqce, hiqäva-imäkqä Mekisetekä iqu enqä-pa, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetäninjä ätimäukqä iutayi.

7

Mekisetekä iqu, hiqäva-imäkqä iquautanjä naqä äpmenqçenqä

¹ Mekisetekä iqu, anjä-himqä Salemätanjä ämiqä naqä-qu eä, ga iqu Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä hiqäva-imäkqä iquvi.* Aprähämä iqu mäknqä äwätä, anjä-himqä hui ämiqä naqä iquau pizqä äpäseqanji, anämqä anjumä pätkätanğa, Mekisetekä iqu, iquä hanaqä awä-iqi äminiyi, Goti Iqu Aprähämä ique ängüä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqce. ² Ga Mekisetekä iqueni, Aprähämä iqu nätmätqä äpäsätakqä eqänänji, 10 iwäsäueqäwäqe, hñqu äwikqce. Yoqä Mekiseteki, kiqä quati tiñji. "Suqä jänänänjä iu ämiqä naqä-quvqä" ätä äqonä. Nñ "Salemätanjä ämiqä naqä-quvqä" äqonänqce, kiqä quati tiyi. "Äwqä hanjuä imbu pmeqä iu ämiqä naqä-quvqä" ätä äqonä. ³ Itanğa iqu, kanä-käna, kaqä-kawu maeqä-quvi. Iqueqä hanjä-pmeqce, äänä ipäqäqäti, ä qäpu

* 6:13 Ipäqäqä 22:16 † 6:14 Ipäqäqä 22:17 ‡ 6:17 Ipäqäqä 22:16 * 7:1 Ipäqäqä 14:17-20

äänä heniqāti? Ne maqñqe. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu enqä-panä eä, hiqäva-imäkkä naqä hea ique-ique pmetäniqe.

⁴ Täukue! Neqä awä hiñuiqändqä Aprähämä iqu, nätmätqä äpäsämäkkä äñguänäñi, 10 iwäsäueqäwäqe, ämaqä tqe hñqu äwikqenqä kjuä indqänänjā? Iqu ämaqä yoqä naqä-tänjä-qu äyuwä. ⁵ Lipai iqueqä hueqä-himqä iutanä hiqäva-imäkkä wäñui ämetqänjwä iquauñqe, kukñuä-suqe tiñjā ätnä äwi. “*Israitqä iutanjä hueqä-himqä huizi, qu quwqä nätmate, 10 iwäsäueqäupi, hñqu Lipai iquau vqñqe.*”† Iwä Israitqä iqua, Lipai iquauqä kuta-kunquka epu, ga iqua Aprähämä iqueqä ymeqä-qua etanqqä-qae, Lipai iqua, iquauta ämotautqänjā. ⁶ Inäqe Mekisetekä iqu, Lipai iquau-tanjä-qu maetqe, iqu Aprähämä iqueqä nätmätqä iwäsäueqäukqä iutanjä hñqu ämetä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqe. Goti Iqu Aprähämä iqueni, “Nyi äñguä kimäkmniqeqa” ätuätä guä ämäsäuekkä iunji, qäyā etanñi, Mekisetekä iqu ii itquakqe. ⁷ Ämaqä hñqu hñquenqä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä tääqä ätqäqe, iqu ämaqä naqä, huizique ämäwqätäunqä iquvi. ⁸ Ämaqä eeqänäñi, äpäkonqä iquanänji. Inji Israitqä iqua, quwqä nätmätqä iwäsäueqäupqä iutanjä hñqu ämotautqänjwä iqua, asä e äpäkonqä iquanänji. Mä Mekisetekä, Aprähämä iqueä nätmätqä iwäsäueqäukqä iutanjä hñqu ämakqä iqu, iñjā ma, Goti Iqueä bukiunji, iqu häñjā yqänä äpmenä ätänä. ⁹ Mä Lipai, Israitqä iquauta ämotautqänjwä iquauñqe, ne tiñjā-pqe inä tanä. “Iqua quwqä-quwä Aprähämä iqesa, 10 iutanjä hñqu, Mekisetekä ique äwikuwiqä.” ¹⁰ Ii tiñjā etanñiyi. Mekisetekä iqu, Aprähämä iqutä ämingiyänqanji, Aprähämä iqesanjä hueqä-himqä Lipai iqua, iqueqä huiwä iu yqänä witanquwänqanji.

Hiqäva-qäyqä Häñjā Iqu, yäüä iquau ämäwqätäunqenqä

¹¹ Hiñuiqänänqanñi, hiqäva-imäkkä wäñui, Lipai iquanä a äqätpu imäkätqätanquwä iutanji, Israitqä iqua kukñuä-suqe Mosisi iqesa ämakuwi. Inji Lipai iquauä hiqäva-imäkkä wäñui, qokä-apäkä mävaputäuqä jänänänjā hipñqä yätämäkkä mäwqä yänä. Qu iuta jänänänjā qäyunä hipñqä-säpi, Goti Iqu, ‘Hiqäva-imäkkä änyä-hänjā, Aronä iqu enqä-panjä maeqä, Mekisetekä iqu enqä-panjä hñqu, qänaknda timäuniqeqe’, matqä iquäninqä. ¹² Hiqäva-imäkkä suqä häñji, huiziqueqä anji meqanqa, kukñuä-suqä-pqe huätä päwqanñuti, häñjā hñqu-mända mēniqe. ¹³ Ämaqä, Goti Iqu, “hiqäva-imäkkä Mekisetekä iqu enqä-panjä timäuniqeqa” ätkqä iqu, hueqä-himqä Lipai iutanjä-qu maetqe, huiziutanjä-quvi. Ga hueqä-himqä iñjā iqesanjä hñqu, hiqäva-qäyqä ttawiu ätqäukqä maetqe, oee. ¹⁴ Ne näqñqä äñguänänjā tii äyā eäñu. Neqä Naqä Iqu, Jutä iquautanjä imänqqä-qu äyuwä. Ga Mosisi iqu, ämaqä iquautanjä hñqu hiqäva-qäyqä-qu pmeniqeqe, matqä ikqe.

¹⁵ Inji ‘hiqäva-imäkkä änyä-hänjā hñqu, Mekisetekä iqu enqä-panjä-qu timäuniqeqa’ tqanñi äwiyäunqetanji, ne näqñqä äñguänänjā tiñjā hiatunquänänji. “Iqu hiqäva-qäyqä Lipai iquauñi, ämäwqätäunqä iquvqä.” ¹⁶ Lipai iqesanjä hiqäva-qäyqä äpmeñuwi, ii hueqä-himqä iutanjä iquanä hipnuwänqä ätnä witanqqä iutayi. Mä Jisasi Iqu, hiqäva-qäyqä äpmeqäqe, ii häñjā hea ique-ique pmeqä iqueqä yänänäñqä iutanji, Iqu ii äpmeqi. ¹⁷ Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqe, “*Si hiqäva-imäkkä hea ique-ique, Mekisetekä iqu enqä-pa, pmetñiqä*”‡ ätä äqänä.

¹⁸⁻¹⁹ Kukñuä iqesanjä, ne näqñqä tiñjā äyā equ. Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, yänänäñqäqä maeqä eä, ne mävaputäuqä jänänänjā hiatunquä yätämäkkä mäneyqä iquätñqä etanñi, Goti Iqu manjita ämaitä, hänaqä aanjä äñguänänjā, kukñuä-suqä ique ämäwqätäunqä hñqu imäueqäqe. Huänqä iqesanjä, ne Goti Iquenyqä qäqiqi wanä.

²⁰ Ga Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä ätimäukqe, Iqu hinqi qanyänä matimäuqä ikqe. Hiqäva-qäyqä huizi iqua, iñjā heppqä dunqe, ämaqä hñqu, ämaqä naqä hñqueqä yoqe ätäätäqeta, atäunjuä miqä iminqe. ²¹ Mä Goti Iqu, Jisasi Ique hiqäva-qäyqänqä atäunjuä itäqänqanji, Iqueqä yoqä dutanä atäunjuä yänänäñqä ikqe. Iqueqä bukä iunji, tii ätänä.

“*Naqä Iqu Iqueqä yoqä duta ätäätä ätkqe. ‘Si hiqäva-qäyqä hea ique-ique pmetñiqä.’*”

Iqueqä kukñuä iñjā ätäätqä dunji, tññqä miqä yänñiyä.”§

²² Goti Iqu, Iqueqä yoqä dutanä atäunjuä yänänäñqäqä ikqetanji, ne näqñqä ti eäñu. Jisasi Iqu hea ique-ique pmetäniqetanji, kukñuä Goti Iqu änyä-hänjā ämäsäuekke, äñguänänjā eä, kukñuä yäüä iunji ämäwqätäunä.

²³ Ämaqä kuapanänjā hiqäva-qäyqä äpmeqisäpiyā iqua, äpäkonäpiyā iutanji, äpakänä mäpmeqä iminjuwi. ²⁴ Inäqe Jisasi Iqu, hea ique-ique pmetäniqetanji, hiqäva-qäyqä wäñui, mäwqautämäuqä, a äpakänä äqätqä wätäniqe. ²⁵ Inji Iqu hea ique-ique iñjā

äpmetä, Goti Iqu qokä-apäkä anjumä itmetnqä tääqä ätuätnqä-qae, qu Iqueä yoqeta, Goti Iquenyqä qäqiqi pätcätanquwä iunji, hänjä näweqä imäkäqumuatquänä.

²⁶ Ga nenji yätamäqkä neyätñjä diñqe, hiqäva-imäkqä iquauqä naqe, Iqu Qäqunänji. Iqu Goti Iqueqänä äpme, suqä quvqä hui mimäkqä-qu eä, suqä quvqä hui Iqutä täka mamäkqä eä, ga suqä quvqä imäkqä iunqä qäqiqi mäpmeqä, Goti Iqu Ique qäukuä haqä yätunqä ätuma äpmuatekqe. ²⁷ Hiqäva-imäkqä iquauqä naqä huizi iqua, hiqäva hiunji ique-iquenji, suqä quvqä quwqe-ganä äqämbiyi, qänakñi qokä-apäkiuqe, inğa äqäka äwätqänjuwi. Inğaqe Jisasi Iqu suqä iinji maeqä-que. Iqu hiqävae, hñqunä äqiyätä, Iqueqä-kiaä Goti Ique äwiñqqe.

²⁸ Auä, tiñjiyi. Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, ämaqä yänänäqñqä maeqä iquauñi, hiñgi hiqäva-imäkqä iquauqä naqä pmapñqä atäunjuä itñqe. Mä kukñuä-suqä iquesa qänakñi, Goti Iqu kukñui, Iqueqä yoqä dutanä guä yänänäqñqä ämäsäuetä, Iqueqä Ymeqä Ique atäunjuä ikqe. Ymeqä Iqu, huiñqä äwa miqä, ne Yätamäkqä Neyqä-qu qäyunänjä eä, hea ique-ique pmetäniqe.

8

Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkqä Naqä, qäukuä haqä yätu äpmeñqä Iquvi

¹ Kukñuä tä ätätunquä iqueqä yänji, tiñjä eä. Hiqäva-imäkqä iquauqä naqä ne ämeñqä Iqu, äñguä, yänänäqñqä-tänjä Iquvi. Iqu, Ämiqä Naqä, qäukuä yätu äpmeñqä Iqueä zä-hawä hipa ämuangisanjä ique ae äpmaqä. ² Iqu hiqäva-qäyqä wäunjui, hiñqñqä pmua yäpä inğisa, namnä anjä naqä-qakuä iu itqäuä. Anjä iqu, ämaqä mätqä maetqe, Goti Naqä Iqu ämätkqe.

³ Hiqäva-imäkqä iquauqä naqä iqua, qu eeqänänji nätmätqä Goti Iquenyqä tä ikapñqä isua äma ppnä. Iutanji neqä Hiqäva-imäkqä Naqä Jisasi Iqu-pqe, nätmätqä hiqäva qäyätñqe, äma pänä. ⁴ Qua täunji, hiqäva-qäyqä hñqua ae äpmapu, suqä ätnä äwiñqä-pa, qu Goti Ique hñjua-hñjua ae ävätqänjuwi. Inğä iutanji, Iqu qua täu pmeqä-säpi, Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä mäpmeqä iquäninji. ⁵ Qua täu hiqäva äqiyätqänjuwä iqua, quwqä wäunjui, anjä naqä-qakuä iu miqä, anjä qäukuä yätu ämätñqä iqueqä wätqä enqä-panjä iu itqänjuwi. Mosisi iqu namnä anjä mätätñqä itqätanğani, Goti Iqu iquenji, “Si qoqonjä yätu äpmeñqanğani, Nyi anji qäukuä yätu mätnätanği mäktquakqä-pa, hui mäwquatämäuqä, eeqänänji iu enqä-pa mätiyä”^{*} ätukqe. ⁶ Jisasi Iqu, Goti Iqutä, nesä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä itqäuä. Goti Iqueqä yätamäkqä, kukñuä änyä-hänjä iquesa timäutñqä ämäsäuekqe, yätamäkqä kukñuä yäuä iquesa ätimäutñqä duñji ämäwqätäunä. Asä inji, hiqäva-qäyqä wäunjuä Jisasi Iqu tänğa ämeqäqe, hiqäva-qäyqä huizi iquau, ämäwqätäuä.

⁷ Kukñuä Goti Iqu hiñqñqä ämäsäuekqä iqu, äwa miqä äñguänänjä heqä-säpi, kukñuä änyä-hänjä hñqu mimäkqä iquäninji. ⁸ Mä Goti Iqu ämaqä, äwa itqätanğä äqunäqe, Iqu tii ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qätä nyipiyä’ ätqi. ‘Hiunji hñquenji, Nyi tiñjä imäkminñqe. Nyi qokä-apäkä Israitqä iquatä, Jutä iquatäñi, kukñuä änyä-hänjä hñqu, mäsamniqe.

⁹ *Hinjuiqänä Nyi hiqä hewäkiquau Isipäta itmetmä, a ämäsqüñğa äpätmängğa, qutä kukñuä guä ämäsäuekqe. Qu Nyaqä kukñuä iinji ävausäpu qänaknä miqanğuwänğğa, Nyi qunqä huäqä manunğanği, tuwä äwikqetanji, kukñuä guä änyä-hänjä ämäsamqä tqu, huiziqutänji asänänjä manä’ ätqi. ¹⁰ ‘Mä inğanji, kukñuä Nyi qokä-apäkä Israitqä itä guä mäsamniñqe, tiñjiyi. Nyi Nqä suqä eeqänänjä pñqe, quvaqä kñuä indqänğue eätmä, ga Nqä kukñui, Nyi tuwanjui, quvaqä qeqä-quuvqä iu äqiyetmä, ga Nyi quwqä Goti-qunä pmetanğundi, qu Nqä qokä-apäkä hipñqänäñi. ¹¹ Iwä inğanji, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hiñgñqä iquatänji, qu eeqänänjä Nyinğä ae näñqñqä epiyä-qae, ämaqä hñqu, käyamaqä kätä-känğua hñque, “Si Naqä Iquenqä näñqñqä pmayä” ätuätä, mätquä da yänä. ¹² Quvaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä diñqe, qeqä ätmäkätmä, kñui anği manyiyqä yänqiyä’ ätqi.”[†]*

¹³ Goti Iqu kukñuä iinji ätätä, kukñuä guä änyä-hänjä ämäsäuekqe, ii Iqu kukñuä guä hiñjuiqänä ämäsäuekqä iqu yäuä heqanği, ii imäkkqe. Nätmätqä yäuä etä, wäunjuä maeqä ii, aanqä hiätñqä itqäuä.

9

Kukñuä guä ämäsäuekqä yäuä iqueqä anñqätä, suqenqätäyi

¹ Kukñuä guä änyänänğğa ämäsäuekqä iqu, suqä Goti Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqenqätä, anjä Iqueqänqä qua täu mätpñqenqätä ätnä. ² Inji namnä anjä,

^{*} 8:5 Anjumä Itmakqä 25:40 † 8:12 Järämai 31:31-34

hiqqä hñquaqu-tänjä hñqu ämätkuwi. Hiqqä hñjuiqä iqueni, hiqi-tä-tqauqetä, hevqetä, bretqä Goti Iqueqä hñjuä iqi äwäminqetäni, iqi äwiñä. Hiqqä iqu, 'Goti Iqueqänäñiqä' ätmiñuwi. ³ Yuä naqänänjä, hiqqä hñquaqu imäkätñqä imasekuwä iqueuä tuwä ingisanjä hiqqä iqueni, 'Aañä näwinyä, Goti Iqueqänäñiqä' ätmiñuwi. ⁴ Hiqqä iqueni, suakä sisnyañ wetñqä iwamäkkqä ttawä itä, kukñuä guä-mäsänqä ipñä itä, iqi äwiñinyä. Iquaquiñi, golqetä eä ikuwi. Ipnä iqueqä yäpä imñi, golqä häkä, buayä mana hui häkä inqä itä, Aronä iqueqä yäkkä zä-hutäknä äungqä itä, itanga hikä tepquva Goti Iqueqä kukñuä guä-mäsänqä äñqä itä, imä imänänjä. ⁵ Itanga ipñä iqueqä pmäukuiñqe, qu "Goti Iqu ämaqe uqä suqä quvqe huätä mamäutñqä pmeqeyqä" ätmiñuwi. Pmäukuä haqeqiñi, nätmätqä (qerupqä*) hñquaquvqä ktqe, 'Goti Iqu naqänänjä eä, ga iqi äpmenä' knuä mapqänqä ämotquanyä, qeeqä huqe ävayeyñga, pmäukuä haqä yäñi äpatqäyäninyä. Täñganji nätmätqä inñä iquauñqe, "Ii inñi-inñiqä" ätätmä ätqä mäwqä ymä.

⁶ Nätmätqä inñä iqua ae äwitangwänğanji, hiqäva-qäyqä iqua, namnä anjä iqueuä hiqqä hñjuiqänä iqueni, qu Goti Iquenqä wäunjuä imäkäqäsätqänjuwi. ⁷ Mä hiqqä hñju iqueni, hiqäva-imäkqä iquauqä naqä iqu, quvaukuä ique-iqueni, kiqä-kiuänä, naqä-hñganä äpaquvätñqe. Iqu hñngi qanyinä mäpaquvqä, nanjuitanjä häñeqä hui äma äpaquvätä, suqä quvqä iqueqenqätä, qokä-apäkä näñqä yasämä maeqä ipu imäkätqänjuñqätä, Goti Ique ävätñqe. ⁸ Iwä suqä inñä iquautanjä di, Dñä Äñguä Iqu äyä ämänätquetñqe. Namnä anjä hñjuiqänä iquä, kiqä suqetä, yqänä mätnätangqänğa, hänaqä Goti Iqueä anjä naqä-qakuänänjä iunqe, ätnänjä iqi äti minqä eä. ⁹ Namnä anjä iqueqä suqä iqua, ii wätqä enqä-panä eä, ne täñga äpmeñqueuñi, näñqä nätapänä. Ämaqe, suqä inñä iquau qänaknä imitpqa iqua, qu Goti Ique nätmätqä hñjuä ävapu, hiqäva äqäyäpu, nanjuätä, tä iketqänjuwä-qe, quwqä suqä-iwäsäuqä duñi, "Ne Goti Iqueä hñjuä iqiñi ikikinyänjä äyä äpmeñunä" knuä indqämbñqä mimäkqä danä yänä, aanqe. ¹⁰ Suqä iqua, ymisanj äñqänğanqä, eqä äñqänğanqä, nätmätqä huitanjä-huitanjä isuau asñä-qäyqänqä iuvi. Iqua nätmätqä huiwä iqueqä duñqänä ätätqänjä. Goti Iqu suqä ii, nätmätqä eeqänänji jänä imäkäniqänğanqä yakua äwikqe.

Krais iqu, Iqueqä häñqetä, kukñuä guä ämäsäuekqä änyä-hänji, yänänänqñä imäkkqenqä

¹¹ Mä Krais iqu, hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-qu eä, nätmätqä äñguänänjä ätimäutñqä iu Miqä-qu pmetñqä ae ätimäukqe. Iqu Goti Iqueqänqä namnä anjä äñguänänji, hñjuiqänä ämätnäminqä ique ämäwqätäunqä ique äpaquqqe. Anjä inñä iqu, ämaqe quwqä hipaitä mätkä, qua täunji mamätñqä eä. ¹² Anjä ique äpaquvqä, Iqu meme häñqetä, bulumäka hipkä häñqetä, qäsä ämipaquvqä maetqe, Iqueqä häñqenä, aanjä näwinyä Goti Iqueqänänjä anjä ique, naqä-hñganä ämipaquvätä, iqi näweqä äpme. Iutanji Iqu neni, suqä quvqä duta, hea ique-ique pmeninqua äñgumä mbqä äneyämäkkqe. ¹³ Qokä-apäkä Goti Iqueä hñjuä iqiñi, kiyä tmäkmbqä eänjuwi, hiqäva-qäyqä iqua, meme häñqeqe, ä bulumäka qokä häñqeqe, ä bulumäka apäkä tä ikapiyi, näwinyä tä wätakä niqiyqanğa, wätaki† äuaqupuiyi, ga qokä-apäkä du hmbunä-hmbunä pñqä-pñqä iqanquwitanji, qokä-apäki Goti Iqueä hñjuä iqiñi ikikinyänjä epu, Iqueqänänjä hepñqä iyyi. ¹⁴ Mä Krais Iqueä häñqä di, iunji ämäwqätäuä. Iqu suqä quvqä hui miqä näwinyä aanqä eä, Dñä Äñguä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yänänänqñqetani, Iqu äpäkonätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwingqe. Ga Iqueä häñqeqe, ikikinyänjä inemäkkqe, neyaqä huiwä dunä ma, neyaqä suqä-iwäsäuqä duñi, "Ne Goti Iqueä hñjuä iqiñi, ikikinyänjä äyä äpmeñunä" näñqä metunquä inemäkänä. Inñä dutanji ne wäunjui, äpäkonqä duñi ävämetanä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqueqenä imäkqä uwquatuñqe.

¹⁵ Jisasi Iqu ae äpäkonäqetani, Goti Iquä, ämaqetä, awä iqi ätqätüä, kukñuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä Imäkqä Iquvi. Auä, qokä-apäkä Goti Iqu atäunjuä lkqä iqua, nätmätqä äñguänänjä Iqueqä ymeqeu, "He näweqä mapnuwänñqeqä" ätukqä ii mapnuwä diñqe, quwqä suqä quvqä, qu kukñuä Goti Iqu hñjuiqänä guä ämäsäuekqe ävasäpu ikuwiuta, Jisasi Iqu ängumä itmetñqä äpäkonqge.

¹⁶ Kukñuä guä ämäsäuekqä inñä iqua, tiinji. Ämaqä hñqu äpäkonätñqä itäqänğa, iqueqä nätmätqe, tqü-tqü meninqenqä tuwanjuu ätätä äqäyekqä-payi. Tuwanjuä ii qäyu timäutñqenqe, ämaqe, qu iqu ae äyä äpäkonğanji qumbunä. ¹⁷ Tuwanjuä ii äqäyekqä iqu äpäkonqge, iqueqä kukñuä i ätätä äqäyekqe, inga timäunä. Iqu

* 9:5 Qerupqä ii, Israitqä iquauqä anä-kukñuiyi. Iqua ynaunjqä huqä-tänjä eä, Goti Iquä äpmeñä iquai. † 9:13

hänj yqänä äpmeŋqe, iqueqä kukŋui, iqi hiŋgi äwi. ¹⁸ Iwä suqä asä iinji, kukŋuä guä hiŋuiqä ämäsäuekqä yänänäqŋqä imäkätŋqä diŋqe, häŋegetanä ätimäukqe. ¹⁹ Ii tii timäutŋqeyi. Mosisi iqu kukŋuä eeqänäŋi, kukŋuä-suqä iuta qokä-apäkiu ae ätuäqetanji, iqu bulumäka hipkä häŋegetä, meme häŋegetä ämeqe, ga eqä ditä imäkäqe, hisopqä äpaitä sipsipqä a häŋesqetä ämetä, äyameqe, bukä, kukŋuä-suqä tuwanuä qänätanŋqeutä, ämaqeutä hmbunä-hmbunä pŋqä-pŋqä ikqe. ²⁰ Iqu e imäkätä, “*Kukŋuä Goti Iqu he qänaknä ipŋqä guä ämäsäuekqe, häŋeqä tä, yänänäqŋqä väŋŋeqä*”[†] ätukqe. ²¹ Suqä asä iinji, iqu häŋeqe ämetä, namnä anä Goti Iqueqänqä ämatnänqä iutä, nätmätqä anä iu äwiŋuwä eeqänänä-pqe, pŋqä-pŋqä iqäukqe. ²² Itanŋa kukŋuä-suqä duŋi, tii ätnä äqänä. Nätmätqä aanä kuapänänji, Goti Iqueqä hiŋuä iqiŋi ikikinyänä timäutŋqe, ii häŋeqä dinänji qenyänji. Ga qu nanuä hui mapäsqa ipu, kiqä häŋeqä mäpäwiqä iqäqe, Goti Iqu ämaqeuqä suqä quvqe, huätä mämamäuqä yänä.

Krais iqu Iqueqä-kiau äwinyätä, ämaqeuqä suqä quvqe, huätä ämamäukqenqä

²³ Nätmätqä namnä anä iu imäkänŋqe, ii naqä-qakuu qäukuä yätu imäkänŋqetanä kiqä ktqe imäknä. Iwä nätmätqä iinä iqua, Goti Iqueä hiŋuä iqiŋi ikikinyänä hiätŋqä diŋqe, qu nanuä häŋegenä äpŋqäyämämiŋuwi. Mä nätmätqä naqä-qakuu qäukuä yätu äwiŋqeuŋi, ikikinyänä hiätŋqä diŋqe, nätmätqä äŋguänänji, huiŋi ämäwqätäunqä dutanänji. Ii Krais iqueqä häŋeŋeyi. ²⁴ Krais iqu anji, ämaqe Goti Iqueqänqä ämatkuwä yäp äŋgisa mäpaquvqä ikqe. Anä iqu, naqä-qakuu iquesanä ktqä iquwi. Krais iqu, Goti Iqueqä anä qäukuä yätu äpaquvätä, ga täŋganji, yätamäkqä neyätŋqä Goti Iqutä qäqiqi äpme. ²⁵ Ga tiinä-pqä inänji. Hiqäva-imäkqä naqä huiŋi iqua, iquauqä häŋeqä ma, nanuä iquautanä ämepu, hiŋqä aanä näwinyä Goti Iqueqänänä iu, quväukuä ique-ique äma äpemiŋuwä-pa, Krais iqu Iqueqä-kiau, Goti Ique äwinyäqäsquätŋqä, quväukuä ique-ique mäpaquvqä ikqe. ²⁶ Iqu änäänä äwinyäqäsqa-säpi, tmi-tmiqä-tqe, tätä kuapänä mequäni. Goti Iqu qua tqe änyä imäkänqä duta, täŋganŋeyi. Mä hea yäpakä hiätŋqä täŋganji, Iqu Goti Iquenji, Iqueqä-kiau äwinyätä, suqä quvqä huätä mamäutŋqä diŋqe, naqä-hŋganä äpkqe. ²⁷ Ämaqä eeqänänji, hŋqunä äpäkönŋqänqe. Iwä qänakndanji, Goti Iqu kukŋuä mitätŋqä iu tqäunŋqe. ²⁸ Ii enqä-pa, Krais iqu, qokä-apäkä kuapänänä iuqä suqä quvqä huätä matnämäutŋqe, Goti Ique naqä-hŋganä äwiŋqgetanji, anŋumŋi, suqä quvqenqä huätä matnämäutŋqä ma, ämaqe qu Iquenqä hiŋuä äqumbu pmetanŋuwä iu hänä iqumuätätŋqä iunqä timäuniqe.

10

¹ Suqä Mosisi iquesa ätimäukqä iunji, nätmätqä äŋguä qänaknda timäuniqä diŋqe, yasämä mämänätqueqä da, hiŋgi qanyinä ktqä inänji. Iutanji, suqeu qänaknä ipu, hiqäva quväukuä ique-ique qäyä imäkäqäsäpiyä-qe, ämaqä Goti Iquenqä pätkätanŋuwä iquauŋi, kiyä mamätqä ikikinyänä miwimäkqä danä yänä. ² Ämaqeu ikikinyänä hepŋqä wimäkqä-säpi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänuwä iqua, kiyä mamätqä epu, “Suqä quvqä yqänä ämenunä” knuä mindqänqä ipu, hiqäva anŋi mimäkqä itqäpniŋi. ³⁻⁴ I etanŋi bulumäka qokiuqätä, meme iquauqätä häŋeŋe, suqä quvqä huätänji, änä mämamäuqä etanŋqetanji, quväukuä ique-ique häŋeŋe ämepu, hiqäva äqäyäsätqänuwä, ii qokä-apäkiuqä suqä quvqenqä knuä-iqä ävätnqä diŋqeyi.

⁵ Iutanji, Krais iqu qua täunqä äquvepätäqänŋanji, Goti Iquenji, tii ätukqe.

“*Si qu hiqäva äqiyäpu ktapŋŋqe, makinganŋi, Nyinyqä huiwi näwinyä äyä imäkänjiqä.* ⁶ *Ga suqä, nanui wätakä niqiyätŋqä tä hämänä ikeqenqätä, suqä quvqä huätä mamäutŋqä hiqäva-qäyqenqätänji, yeeqä miqä isnä.* ⁷ *Iwä täŋganji, Goti Iquki, Nyi tii äktqä. Qu hiŋuiqänänji bukä iu, Nyinŋä tuwanuä äqäyäpu ekuwä-pa, Nyi äkiŋqä Saqeuä qänaknä imŋqä, ae sä äpqaqeqä.*”^{*}

⁸ Iqu i ätukqe, hiŋuiqä iqisanji, hiqäva-qäyqenqä kukŋuä-suqä iuta tii ätkqe. “*Qu hiqäva äqiyäpu ktapqänqetä, nanui wätakä niqiyätŋqä tä hämänä ikeqenqätä, ä suqä quvqä huätä mamäutŋqä hiqäva-qäyqenqätänä-pqenqe, makinganŋi, yeeqä miqä yqänä isŋqinyä.*” ⁹ Iinä ätuäqetanji, “*Nyi äkiŋqä Saqeuä qänaknä imŋqä, ae sä äpqaqeqä*” ätukqe. Iqu iinä itä, suqä hiŋuiqändqä iquenji, huätä ämamäutä, änyä-hänä imäkätä ekqe. ¹⁰ Ga Jisasi Krais iqu, Goti Iqueqä äwiŋqä dunä itä, Iqueqä huiwi hiqäva enqä-pa naqä-hŋganä äwiŋqgetanji, ne qokä-apäkä Goti Iqueqänänä heatunqä inemäkkqe.

¹¹ Itanġa hiqäva-imäkkqä eeqänänġa iqua, qu hiunġi ique-iqueni, Goti Iquenyqä wäunüä imäkkäpu, hiqäva asiġua äqiyäpu ätqäüwa wätqätanġuwä-qe, hiqäva iinjä iqua, suqä quvqe huätä mamamäuqä ipnä. ¹² Mä Kraisi Iqu, qutä asänänġa ma, suqä quvqä huätä mamäutnġqä hiqäva naqä-hnġanä äqäkqetani, Iqu Goti Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe. ¹³ Inġi hipa ämuangisa äpme, ämaqä, qu Iquenyqä mäkä-hunqä iquauġi, Iqueqä yukä yäpä iqi pmeanguwänġanqä hinüä äqänä äpme. ¹⁴ Quami, Iqu tiinjä etanġi äpmakqe. Iqu hiqäva kiuänänġa hnġu imäkkätä, qokä-apäki Goti Iqueqänänġa hipnqä iwimäkkätnqä iquauġi, kiyä mamätqä ikikinyänġa näweqä pmetnġqä, qäpu iwimäkkqä iutanġi.

¹⁵ Kuknüä ii yänänäqġqä imäkkätġe, Dnġa Änġuä Iqu-pqe, awä änatqi. Ganänġi, tiinjġi.

¹⁶ “*Naqä Iqu tii ätqi. Inġanġi, kuknüä Nyi qutä guä mäsamninġe, tiinjġi. Nyi Nqä suqä eeqänänġi, quvaqä qeqä-quuvqä iu nġqä eätmä, ga Nqä kuknüi, nyi tuwanġi, quvaqä kġuä indqänġe äqiyemqänä.*”†

¹⁷ Itanġa anġumġi,

“*Qu kuknüä-suqä ävasäpu quvqä imäkkätqänüwä dinġe, kġui anġi manyiyqä yänġiyä.*”‡

¹⁸ Goti Iqu, suqä quvqenqä äwqä hanüä imäknätä, huätä ae ämamäutqe, suqä quvqä huätä mamäutnġqä, hiqäva anġu imäkkqe, hma hetġqe.

Goti Iquenqä zä miqä, qäqiqi watunquenqä

¹⁹⁻²⁰ Nyämaqäüä, yuä naqänänġa hiqġqä, ‘Aanġa näwinyä Goti Iqueqänänġiqä’ ätminüwä dunqä qnqanġa enänqä iqu, Jisasi Iqueqä huiwiyi. Ga huänqä hänġa-pmeqä-tänġa hnġu, ne yäpä yänġisa timatunġe, Iqu yuä ique äpisqiyätä, änyä-hänġa imäuekke. Iqu Iqueqä häneqetä iinjä imäkkqetani, ne anġa hiqġqä ique yäpä yänġisa peyatunġe, zä miqä pemä ianä. ²¹ Itanġa ne Ämaqä Hiqäva-imäkkqä Aanġa Naqänänġa, Goti Iqueqä ämaqä-qune Mäneyqä-qe ämenju. ²² Iwä Goti Iqueqä hinüä iġini, Kraisi Iqueqä häneqä, neyaqä qeqä-quuvqeu nġqä-nġqä neyqanġqetani, “Ne kiyä mamätquneyqä” näqġqä ämenä, ga neqä huiwi, eqä hinoqukuä maeqä itä, asnġa äqänanitanġi, ikikinyänġa imäknġu. Inġi huänqä änguitä, Hiqäva-imäkkqä Änġuä Iqutä, iinjä ae ämenqetani, ne qeqä-quuvqä imnġi quanġa maeqä, aanġa naqä-qakuinä änyanä, Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, yänänäqġqä imäknanita, zä miqä itanä, Goti Iquenqä qäqiqi wanä. ²³ Ga Goti Iqu, kuknüä guä ämäsäuekkqä iunä Imäkkqä-quvqae, ne “Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, änġuä inemäkäninġä hinüä äqänanä äpmenjunä” ätätanä awä ätätunquenġe, kġuä hnġuquaq mindqänqä, a yänänäqġqä äqätqä wanä. ²⁴ Ne quuvqä anä eqiyätunquä hnġunä-hnġunänġa iqune, huizi itauunqä kiinjä nenġanġu, suqä ängüänänġa iunä itquneniquä dinġe, ävauqumuatnatunquä hänaqenqä qävqä yanä. ²⁵ Iinjä itaqänġanġi, ämaqä hui Goti Iqueqä yoenqä aquvqänġe ävquatämäutqänüwä-pa, ne iinjä miqä, aquv äqänätanä, yänänäqġqä imäknġuatuġe. Hiunġi Kraisi Iqueqä äpqe, qäqi pätqätanġi hinüä äqumbiyitanġi, suqä iinjä änäänä imäkkquatuġe.

Neqä änenqä iunä, suqä quvqä imäkkqä äwätunquä iutanġa kimanġinġe

²⁶ Ämaqä-qunesanġa tqu-tqu, huänqä Jisasi Iqu imäuekkqenqä kuknüä naqä-qakuinġä näqġqä ae ämakuwitanġi, quwqä äwinġä iunä suqä quvqä imäkkqä äwätqänüwi, quwqä suqä quvqe huätä mamäutnġe, hiqäva-imäkkqe, näwi aanqä eä. ²⁷ Qunġe, tiinjä-pqe inänġi. Qu zä kiinjä ipu, kuknüä mitqänġa, tä aanġa tnänänänġa, ämaqä Goti Iqutä mäkä-hunqä iquau tä näniqġe pmeppnuwänqä, hinüä äqämbu pmeppqänäyi. ²⁸ Ämaqä tqu-tqu, Mosisi iqueä suqeuġi ävakupqä iqua, ämaqä hnġuquänqä-ge, hnġuquaq-hnġuqenqä-ge, “Qu iinjä-iinjä imäkkquwiqä” tqanġuwänġa, kuknüä mitqä iqua, qunqä huäqä mäwunġanġqetani, qu äpäkombġqänäyi. ²⁹ Inġi he kġui, äänä eyqi? Ämaqä, Goti Iqueqä Ymeqä Ique tuwä ävätqä iqu, kimanġi hanġa-iqä äkisque meniġäti? Ii itqä iqu, häneqä Goti Iqueqä kuknüä guä ämäsäuekke, yänänäqġqä äwikqetani, Goti Iqueqänänġa hetġqä qäyä iwimäkkqä-ge, iqu häneqä iinjä iquenġe, nätmätqä quvqä enqä-pa imäkkätä, ga Dnġa Änġuä, huäqä naumäkkätä, Änġuä Inetqueqä Iqueni, suqä aanġa quvqänänġi, qäsä itquetqäüä. Iinjä itqä iutanġi, hanġa-iqä aanġa naqänänġa meniqe. ³⁰ Ne näqġqä äyä ämenju. “*Quvqenqä kimanġi, ii wäunüä Nqä enqä-qae, quvqä iqanġpqi iquauġi, Nyi kima winniqeqä*”^S ätkqä iqu, ii Goti Iquvi. Ga tii-pqenqä näqġqä ämenju. “*Qokä-apäki Iqueqänänġa iquauġi, Naqä Iqu iwäsäunġiyä*”^{*} ätä äqänä. ³¹ Goti Hänġa Hea Ique-ique Pmeqä Iqu, ämaqä hnġue hanġa-iqä naqänänġa vätnqä a äkiqätqe, ämaqä iinjä iqu, zä aanġa kiinjä winyänä.

Enyqä miqä, yänä äqännga uwqäpñqenqä

³² Hinjuiqänänji, he Goti Iqueqä we-hunqenqä näcñqä ämepiyänğanji, qu hanjä-
iqä kuapänänjä hetapqanquwä iuta tmi-tmiqä-tqe ämepiyä-qe, yänänäcñqä
ätqäminjuwinqä kñuä meqanqpu. ³³ Hñganji, ämaqeuaqä hinjuä iqi ämaetqätäpu,
kukñuä quvqä etäpu, äyä etqetqänquwi. Hñganji, ämaqä hanjä-iqä ii metqätanquwä
iquaunji, he qutä anä äyä itqänquwi. ³⁴ Ga guä pmeqä anju pmetanquwä iquauñqä, he
huäqä eunğanji, äñguä äyä itqetqänquwi. Itanğa qu heyaqä yquayä nätmatqä qua
täu metauqanquwänğanji, heqä nätmatqä äñguänänji qäukuä yätu hea ique-ique yqänä
witunqenqä, näcñqä epiyä-qae, he iinqä qundqändqä miqä, yeeqänä äyä itqänquwi.

³⁵ Heqä suqä iinä itqänquwä iquauñqä kñuä ämapiyi, zä miqä pemä ipu, quuvqä
yänänäcñqä yqänä heqiyqäpñqä. Iinä itqänquwitanjä kimanji, Goti Iqu kuapanä
etapaninjqä. ³⁶ Ii tiinji. He Goti Iqueqä äwiñqä dunä ipu, nätmatqä äñguänänjä Iqu
ätkqä mapnuwänqenqä, enyqä miqä, yänä äqännga uwqäpñqä. ³⁷ Ii tii äqänänqä-payi.

*“Äpakanä ma!† Ämaqä äpätnjqä iqu, äpakä miqä äpäñqiyä. 38 Nqä ämaqä jänänänjä
iqu, quuvqä eqiyätäqetanji, hñnjä pmenqiyä. Ga iqu pemä miqä itä, iueqä quuvqä
heqiyqä mändi imännga-imännga päwiqanqutqä, Nyi iquenyqä yeeqä miqä danä ymä.”‡*
³⁹ Ne ämaqä pemä miqä itanä, quuvqä heqiyqä mändi imännga äpäwitä, qui
imäknatunquä-qune ma, aanqä. Ne quuvqä, hñnjä-pmeqä meninquä, eqiyqä
uwquatunquä iquneyi.

11*Ämaqä hinjuiqändqä iuqä Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqenqä*

¹ Quuvqä heqiyqä, ii tiinji. Ne nätmatqä äñguänänjä Goti Iquesa meninquä hinjuä
äqänänä äpmenju. Nätmatqä iinä iqu, naqä-qakuä witanqenqä näcñqä ämenjqä,
ii ne Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunqetayä. Auä, nätmatqä ne hinjuä mäqunquä
enquä dinjqä, quuvqä eqiyätanä iuta näcñqä ämequ. ² Ämaqä hinjuiqändqä iqua, Goti
Iquenyqä quuvqä iinä eqäminquwä iutanji, Iqu quñqä, “Ämaqä jänänänjä-quayqä” ätkqä.

³ Qäukuitä, quaetä, Goti Iqu Iqueqä kukñuä tqanqä duta ekiyinqä näcñqä, ne
quuvqä eqiyätanä iuta ämetqänju. Iwä Iqu nätmatqä ne hinjuä äqunänjqä ämetä,
qäukuitä, quaetä, iuta imäkkqä, hmanji.

⁴ Epo* iqu, Goti Iquenyqä hiqäva äqäkqä, äñguänänjä eä, Kenä iueqä ämäwqätäukqä,
ii iqu quuvqä eqäkqä iutayä. Ga iutanji, Goti Iqu, nätmatqä Epo iqu hiqäva äqiyätä
äwikqä, yeeqä imetä, “Iqu ämaqä jänänänjä-queyqä” ätätä ämänätqueqi. Itanğa Epo
iqu ae äpäkonqä-qä, ne iueqä quuvqä eqäminqenqä tqanji äwiytunqä, ii iqu,
iqueqä manjitä kukñuä yqänä änatätñqä-payi.

⁵ Goti Iqu, Inokä† iueqä huiwä qäsä mapäkonqä yätñqä dinjqä, qäukuä yätunqä
ätuma eqqäqä, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä iutayä. Goti Iqu itmakqetanji,
Inokä iueqä huiwinqä qävqä ikipiyä-qä, mämäqumueqä da ikuwi. Goti Iqueqä bukä
iunji, “Goti Iqu iue änyä mitmeqänğanji, Inokä iqu, Goti Ique yeeqä iwimäkmijnqäqä”
ätä äqänä. ⁶ Mä ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipiyä ii, qu Goti Ique yeeqä
mäwimäkkqä ipnä. Ämaqä Goti Iquenyqä qäqi pññqä äwinyätñqä ii, qu Goti Iqu
äpmenqenqä kñuä yänänäcñqä indqänäpu, ga “Ämaqä qu Iquenyqä näcñqä mapñqä
itqätanquwä iquauñji, Iqu kimanji, äñguä väniqeqä” kñuä yänänäcñqä ämepu, ga
Iquenyqä quuvqä heqäpñqä.

⁷ Goti Iqu Noa‡ iqueni, “Hanjä-iqä naqänänjä qänğanä hinjuä mäqunquä iminjä di
kimenqiyä” tqanqä, Noa iqu Goti Ique yäpä iqi ävätä, imbqä qui mimäknqä hñnjä
pmapñqä dinjqä, yimba hñqu imäkkqä. Iqu iinä imäkkqä, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä
eqäkqä iutayä. Iueqä quuvqä heqiyqä iutanji, qokä-apäkä qua täutanjuqä suqä quvqä,
ätñnjä iqi äti ämaekqäqä. Ga tiinjä-pqeyi. Goti Iqu, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä
eqiyätqänquwä eqänänjä iquau itqueqä-pa, Noa iquenyqä, “ämaqä jänänänjä-queqä”
ätminjqä.

⁸ Goti Iqu Aprähämä§ iqueni, “Si qua, ‘tqeqä’ äktätmä äktapmqä iqä dunqä, uvä”
ätuätä tääqä tuätumeqanğanji, Aprähämä iqu Goti Ique qätä äwiytä, äkiu ti wätñqä,
änyä maññqä eäqä-qä, quuvqänä eqiyätä äuminjqä. ⁹ Ga iqu äwäqä, qua Goti Iqu, ‘Tqä
ktapmniqeqä’ ätuätä, kukñuä guä ämäsäuekqäqä, anjä-himqä huitanänänjä-qu imänä
äpminjqä. Iqu iinä äpminjqä, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä iutayä. Itanğa
iqinji, iqunä ma, Aisakä, Jekopä iquacu-pqä, qu ämaqä, Goti Iqu kukñuä asä ii guä

† 10:37 Asayä 26:20 ‡ 10:38 Hapakukä 2:3-4 * 11:4 Ipäqäkqä 4:1-5 † 11:5 Ipäqäkqä 5:21-24 ‡ 11:7

Ipäqäkqä 6:13-22 § 11:8 Ipäqäkqä 12:1-4

ämäsäuekqä iqua, namnä anä ämätepu, iu yakuinä äpmaminjuwi. ¹⁰ Ii tiinjä etanġiyi. Aprähämä iqu, anä-himqä yänänäqngqä hnganqä, Goti Iqunä imäkätngqä knuä ämetä, ämätkqä iu äpakänä pmeninqä quuvqä eqiyätä, hinuä äqänä äpmaminqe.

¹¹ Sera* ii qokitqä ae ekqä-qe, ii Goti Iquenqe, “Iqueqä kuknuä guä ämäsäuekqeu Imäkqä-queqä” knuä indqänätä, quuvqä eqäkqe. Iinjä ikqetani, Goti Iqu iwimäkqanġi, ii äwqä ekqe. ¹² Iinjä etanġi, qoyanä äpakonätngqä iminqä hnguesanġi, kaqä-kawäka kuapanä eqiyamanġuwi. Qu hiinjä-qätäqueqä qäukuä yätunätä, hikä weä eqä manju äwinqä-pa, a matauqänänä, aanä kuapanänä hepnuwi.

¹³ Ämaqä iinjä ii, Goti Iquenqä quuvqä yqänä eqiyäpiyä-qe, eeqänä äpakonġuwi. Goti Iqu qunġi, nätmätqä anġuanänä dinä vqänqä kuknuä guä ämäsäuekqeu, qu qua täu yqänä äpmapiyanġanġi, mämeqä danä ikuwi. Qu kinä tämä ätqäupu, nätmätqä iinjä kinä yämä witanġi hinuä äqunġuwa iutanä, yeeqä ikuwi. Ga qu womba miqä ipu, “Ne qua täunġi, ämaqä anä-himqä huitanä-qune eanä, yakuinä pmetunqä iquneyqä” ätukuwi. ¹⁴ Ne ämaqä kuknuä iinjä tqanġä äwiyaqetani, näqngqä tiinjä metunqeu. Qu anä näweqä pmetpnuwä iunqä knuä indqänqä äwätqänäuä. ¹⁵ Qu quwqä qua yäuä äväma äpkuwä iunqä knuä yqänä ämeqä-säpi, qu iunqä anġumä uwqäpningä. ¹⁶ Ga iinjä ma, qu anä anġuanänä, yäuä ique ämawqätäutunqä hngue meqänqä, knuä yänänäqngqä indqänätqänäuä. Ii qäukuä yätunä iqueyi. Ga Goti Iqu, qunqä anä-himqä näwinyänä ae ämätäwiyqä etanġqetani, tiinjä. Qu Iquenqe, ‘Neqä Goti Iqukiyqä’ tquä dinqe, Iqu womba miqä danä yänqiyä-qe, näqngqä ämetqänu.

¹⁷⁻¹⁸ Goti Iqu Aprähämä† iqueni, “Tqä taqä-tawäka kuapanänġi, Aisakä iqesana heqiyämambuwiqä” ätuätä, kuknuä guä ämäsäuekqeu. Iinjä etanġi Goti Iqu Aprähämä ique yamwiqä vqanġa, Aprähämä iqu Iquenqä quuvqä eqiyätä, iqueqä ymeqä Aisakä ique hiqäva imäkmätä äwikqe. Auä, ämaqä, Goti Iqu kuknuä guä ämuäsäuekqä iqu, iqueqä ymeqä kiqä-kiuanänä ique hiqäva imäkmätä itä, knuä yänänäqngqä tii ämaminqe. ¹⁹ “Goti Iqu, ämaqä ae äpakonġuwa ii, anġumä ävauqumuatätngqä Yänänäqngqä-tänä Iquvqä.” Iwä kuknuä ktqä iutanä, “Aprähämä iqu Aisakä iqueni, äpakonġqä duta anġumä itmakqeqä” tatanqeu.

²⁰ Aisakä‡ iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, iqu Jekopä iquenqätä, Iso iquenqätänġi, Goti Iqu inġueqi anġuä pmanyianġqä iwimäkätngqä tääqä ätukqe.

²¹ Jekopä§ iqu-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, tiinjä ikqe. Iqu äpakonätngqä, Josepä iqueqä ymeqä iquaqunġi, Goti Iqu anġuanänä pmayänqä iwimäkätngqä tääqä ätkqe. Ga iqueqä yäkqe, yqänä esänä, qonä äwoktäuqe, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäukqe.*

²² Josepä† iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, Israitqä iqesana kaqä-kawäka Isipä äväma ppuwanġqä ätuätä, “Nqä yänä-yawi, inġa qäsä äma uwqäpningä” ätuätäqetani, äpakonġqe.

²³ Mosisi‡ iqueqä känäi ique änyuäqe, iyaqu ymeqä iqueni qeqätqä äqunäsinyä, qua Isipä iu miqä naqä iqu ätkqenqä zä miqä, qanġuä hnguaqu-hngue zä manqngqä ämiminġiyi. Iyaqu iinjä ämiminġiyi, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäsinyä iutayi.

²⁴ Itanġa Mosisi§ iqu naqä-qu ae eäqe, iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Ämaqä naqä qua iu miqä iqueqä meqiyqä ymeqä-queqä” tquä dinqe, “Oeyqä” ätkqe. ²⁵ Iqu yeeqä inqe, suqä quvqeuata hnganqä iqa mäwqä, wanqäpu iqä iunqeu, “qäyä hiätngqeqä” ätätä, qu Goti Iqueqä ämaqä qui imäkmänjuwä-pa, iquenä-pqe qui imäkpnuwanġqä dinqä atäunüä inġqe. ²⁶ Iqu, Goti Iqu kima anġuanänġi väniqenqä hinuä äqänä äpmeqetani, “Ämaqä Goti Iqu atäunüä ikqä iqueä yoqä dunqä womba ämeqe, ii Isipätanä mbqä yquayä aanä hävemnäqngqä dunġi ämawqätäuna” knuä ämakqe. ²⁷ Iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, ämaqä naqä Isipä iu miqä iqueä äwqä tnänġinqä zä miqä, qua iqueni ävämakqe. Ne Goti Iqueni hinuä mäqunqä itunqä-qe, Mosisi iqu Ique hinuä äqunätä iminqä enqä-panä-qu yänä äqänätä iinjä iminqe. ²⁸ Enätqä ymeqä hitmqä iquau päsqä iqu, Israitqä iquau qui miwimäkqä yätngqä dinqe, Mosisi* iqu, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Sipsipqä äpäsäpu häneqe, anä huä äyqä iu eä ipiyä” ätuätä, hiunġi naqä ‘Pasopauä’ äqonänqeu, inġa ipäqäkqe.

* 11:11 Ipäqäkqä 17:9; 18:11-14 † 11:17-18 Ipäqäkqä 22:1-10 ‡ 11:20 Ipäqäkqä 27:27-29 § 11:21 Ipäqäkqä 48:1-20 * 11:21 Ipäqäkqä 47:31 † 11:22 Ipäqäkqä 50:24-25 ‡ 11:23 Anġumä Itmakqä 2:2-3 § 11:24 Anġumä Itmakqä 2:11-15 * 11:28 Anġumä Itmakqä 12:21-30

²⁹ Israitqā† iqua Goti Iquenyqā quuvqā eqiyāpiyā iutani, eqā-pnā ‘hänesqäüa’ äqonänqā iquenji, qua-ye enqā-panā iu äkäkuwi. Itanqa Isipā iqua asā iu äkenä-tpu iqanquwängga, eqā änyuäpätäkqe.

³⁰ Israitqā† iqua anā-himqā Jerikonji, hiunji 7 qanā koquvqanquwängga, kiqā täknji qua iqi äpākngge, ii Goti Iquenyqā quuvqā heqiyqā iutayi.

³¹ Leopā§ mbqā metnqā huiwā yanā vqā ii, ämaqā hinuā tämaqā iqā iquaqui, yeeqā itmetā yätamäkā äwikqetani, qokā-apäkā Goti Iqueä kuknui hngisanā iqetāni, qui anā mimäknyqā danā ikqe, ii Goti Iquenyqā quuvqā eqāminqā iutanānji.

³² Nyi ‘iinjqā’ ätätmä tuwanji yqänā äqāka uwqāmnyqāta? Nyi kuknui Giriyonā* iquenyqā, Barakā† iquenyqā, Samsonā† iquenyqā, ä Jepta§ iquenyqā, nη Dewiti iquenyqā, Samueli iquenyqā, itanqa hinuā-tqā iquauñqā, tmqā diñqe, hea homā iqanji, änā maeqā iqi. ³³ Goti Iquenyqā quuvqā heqiyqā iutani, ämaqā iquautanā hñqua, qu ämaqā miqā kuapänānjā iuqā mäkā-iqā iquauñi, ämāwqätāminjuwi. Hñqua, suqā quvqe jänā imäkminjuwi. Hñqua, nätmätqā Goti Iqu, “Etapmçänā” ätukqeuñä ämaminjuwi. Hñqua, laiynqā iqua manā mayauqā ipñqā imäkminjuwi. ³⁴ Itanqa hñqua, tä hänaqā naqänānji equmuäkminjuwi. Hñqua, mäkā-hunqā iquauqā hionaqeuñi äwimasiyāpiyā iuta mapäkonqā iminjuwi. Hñqua, yänänäqñqā maeqā epiyā-qe, qänakñi yänänäqñqā ämaminjuwi. Hñqua, mäkā iqänqe, näqñqā ämaminjuwi. Ä hñqua, mäkā-iqā qua huiziutanā iquauñi, anji upñqā ändowäkatminjuwi. ³⁵ Ga apäkā hñqua, käyāmaqā ae äpākonäpu, anqumä hñjä vauqanquwā iquau, anji itmaminjuwi.

Inäqe ämaqā hñquauñi, quwqā himā-wiunqā iqua, guä äkiqiyäuepu, “He Goti Iquenyqā tuwā äwiyqāpi, ne heñi evqatāwatatunqeeqā” tqanquwängga, qu, “Ne äpākonätanā, qua butani anqumä hñjä ävautanā, hñjä pmeqā meninqe, ii änguanānjiqā” knuā ämepu, himā-wiunqā iquau, “Oeyqā” ätuminjuwi. Iutani, himā-wiunqā iqua, iquauñi änänānä äpäsqa äwäpu, pizqā äpākminjuwi. ³⁶ Huizi iquauñi, himā-wiunqā iqua ewiñqā ätuäpu, ikukuwā äpäsäpu, ga guä woyqā äi ämasäpu, guä äpmuateminjuwi. ³⁷ Huiñi, qu hikä äpäsäpu, hñquauñi, huiwi awä äqäqatäpu, ä hñquauñi, hionaqetā pizqā äpākminjuwi. Hñqua, qäkämä maeqā, sipsipqā huiwitā, meme huiwitänā, imäkmbu ikäminjuwi. Qu huiwā du yätamäkqenqe äwa kiñjä ipu, hanjä-iqā hävemnäqñqā metqätanquwängga, suqā aanä quvqā äi itquaminjuwi. ³⁸ Quwqā suqe, änguanānjā eäqetani, qu qua täutanji huiziquauqā ämāwqätäpuñiä-qe, qu qoqonā, qua yenüä, anā ämaqā maeqā imä äqäyänäkipu, hikä himanjā iutā, qua hovqā iutā äwäyäkäminjuwi.

³⁹ Ämaqā eeqänānjā iinjā iqua, Goti Iquenyqā quuvqā eqāminjuwitanji, Iqu quñqe, “Ämaqā jänänānjā-quayqā” ätkqā-qe, qu qua täu yqänā äpmapiyänqani, nätmätqā Goti Iqu, “Nyi qu äwimniqeeqā” ätätä guä ämäsäuekqe, mämeqā iminjuwi. ⁴⁰ Ii tiinjā etanjiyi. Goti Iqu ne qänaki äpmenquā iquenenyqe, nätmätqā aanä änguanānji, näwinyä imäkekqā iutani, Iqu qokā-apäkā hinuiqändqe, qu-ganā qäyu timäuqā diñqā mäwinqanji, ne eeqänānji ikikinyänjä anä timäuqänqā äwinqqe.

12

Suqā enyqā miqā, yqänā imäkqa uwqenqā, ämänätqueqā iquauñqā

¹ Ämaqā hinuiqändqā kuapänānjā iinjā iqua, änakuaqupu, quuvqā heqiyqenqā ämänätquetqänā. Iinjā eänqe, suqā quvqā eeqänā, ne täka änamäkänqe, huätä equvmäutanā, hanä maeqā eanā, qanā tnänä äwätunquā-pa, suqā jänänānjā Goti Iqu ne imäkquatuñquā äwinqñqā iuñqā enyqā miqā, yqänā imäkqa uwquatuñque. ² Ne ii imäkquatuñquā diñqe, hinui Jisasi Iquenyä äqunqwa uwquatuñque. Iqu neqā quuvqā eqiyätunquā iu ävauqumuätätä, ikikinyänjä timäutñqā Imäkqā Iquvi. Iqu yeeqā inqe qänakñi wimeniqā etanqqenqā knuä yänänäqñqā indqänätä, womba inqā zä-huätätä iu wimeqñqe äwäwa miqā, yänä äqänätä tmi-tmiqā ämetä, zä-huätati äunqqe. Inji, tänganji Iqu quami, Goti Iqueqā zä-hawiu hipa ämuangisa äpme.

Goti Apiqu, ne suqā äñguä imäkatuñquā, inetqueqenqā

³ Iwä he hiqā-hiuä enyqā ipu mäwquatämäuqā ipñqā diñqe, Ämaqā, suqā quvqā imäkqā iqua, quvqā kiñjä qäyā itquaminjuwä-qe, Iqu yänä äqänätä äpmakqā, Jisasi Iquenyqe, knuä heyqutñqänānji.

⁴ He suqā quvqā ique āmāwqātāuanā-tpu mākā ipiyā-qe, heyaqā hāneqā kuapānāni māpākāwiqā iqāqā ānyānji. ⁵ Goti Iqu henyqe, “Nqā ymeqeḡā” kjuā indqānātā, kukjuā yānjānāqḡqā emākātā etkqenqe, hui imāukuwā mandī? Iqu henjī,

“Nqā ymeqā iquki, Naqā Iqu si āḡguā imāktḡqā, nātmatqā hmbu ikitqueqāqe, “Tā nātmatqā hiḡḡiḡqeqā” kjuā makiyqā yātḡqe. Itanḡa Iqu tqā qāmā-qāmā iqe, jānā ikimāktḡqā ikitqueqāqe, enyqā itmā māvquatāmāuqā panā. ⁶ Ii tiḡḡi etanḡiyi. Naqā Iqu, āmaqā iquenyqā āwinyātqā iqueni, āḡguā imāktḡqā āmotquenḡiyā. Ga Iqu āmaqā hḡque, Iqueqā ymeqā enqā-pa itmetqā iqueni, hiqokā pāsāḡḡiyā.”*

⁷ Hañā-iqā ānā emeqe, he, “Goti Iqu ne jānā nemāktḡḡā inetquetḡānā” kjuā indqānāpu, yānjānāqḡqā tqāpḡqe. Kaniqukua, quwqā ymeqā du itquetḡāḡuwā-pa, Goti Iqu asā ii etquetḡāuā. Ymeqā, kaniqu jānā miwimākkqā hiḡjuinā āqunātḡqe, āsqukā? Ymeqā iḡḡi, aanḡqe. ⁸ Goti Iqu Iqueqā ymeqā eeqānāni, Jānā Iwimākkqā-qu etanḡqetani, henjī jānā memākkqā-sāpi, he Iqueqā ymeqā naqā-qakuā maeqā, ā heniqu maeqā-quenā hetḡninji. ⁹ He tiḡḡāḡqā-pqe kjuā inā mapḡqe. Apka āneemetḡāḡuwā iqua, ne jānānā inemākkḡḡuwiḡqā yoqā naqānāḡā āyā āmaetḡāḡu. Itanḡqetani, Apiqu quuvqā ānātāpkqā Iqueuā yāpā iqinyā itanā, iuta ne hāḡḡā-pmeqā metuḡqe. ¹⁰ Neqā apka, qu ne suqā jānānāḡiu inemākkḡḡe, quwqā iwāsāuqā iuta imākāpu, hḡḡāḡqā mānetqueqā ipnā. Mā Goti Iqueqā jānānā inemākkqā, yātāmākkqā āneyātā, Iqu suqā ikikinyāḡinā itḡḡā-pa, ne-pqe asā iḡḡā nemāktḡḡā inetquenā. ¹¹ Suqe, ne jānā inemākkqā iutani, hañā-iqā āmetanā, aquvānā miqā yanā. Ga qānakḡi, ne suqā iqesa jānānā ae ātimāuanitani, ne suqā aañā jānānāni āmetanā, āwqā hanjuā-inqā pmenā.

¹² Iḡḡā iutani, hañā-iqā āmetḡāḡuwita, hiqā hipa eqiyāmāuḡqetā, yukā yāuḡuā-yāuḡuā inqā ānyāuḡuwitāni, qāyā eānā, enyqā miqā, yānjānāqḡqā imākmbu.† ¹³ Hānaqe, jānā imāupu upiyā.‡ Iwā yukā quvqā ānyāuḡuwā iqua, quannā mapāḡḡqā ipu, āḡḡuā imāmbḡḡānānyā.

Ne Jerusālemā ānyā-hāḡḡā iu timatḡḡuḡenqe, yāḡḡā qāḡḡuatḡḡuḡe

¹⁴ He yānjānāqḡqā, āmaqā huizitā āwqā quvqā miḡqā, hanjuā imbu, suqā ikikinyāḡā iunā iqāpḡqe. Āmaqā ikikinyāḡā matimāuqā enqā iqu, Naqā Iqueni hiḡjuā māquḡḡuā yānā. ¹⁵ Hesāḡā hḡqu, Goti Iqueqā qeqā imāḡḡeuta hiḡḡi vqe māmeqā iqāḡqā, āḡḡuānā mimbu. Ga hesāḡā hḡqu, āwqā quvqā ānyātā, huizi du yātquakā vḡāḡqe, āḡḡuānā mimbu. ¹⁶ Itanḡa hesāḡā hḡqu, suqā huiwā yāḡḡā inḡqe, Goti Iqu ānātāpkqā iu miqā, quvqā iqāḡqe, āḡḡuānā mimbu. Anḡumā, hesāḡā hḡqu, Iso iqu Goti Ique tuwā āwiyātā, qua tāu-tanḡḡānā indqāḡḡqā-pa, indqāḡḡḡqā āḡḡuānā mimbu. Iqu ymeqā hitḡqā-qu eā, kaniqea nātmatqā iqu meqā iuḡi, ymisāḡā naqā-hḡḡānā āḡḡā dī, mbḡqā ikqe. ¹⁷ He nāḡḡqā āyā enā. Qānakndāni iqu nātmatqā ii anḡumā mamātā ikqe, ānā māmeqā ikqe. Itani iqu nātmatqā āḡḡuānāḡi anḡi metḡḡenqe, kjuā kuapānā āqāmḡḡqā-qe, iqueqā suqā quvqenqā kjuā kunmāḡḡqā ikqetani, huāḡqā miḡqā ikqe.

¹⁸ He Jisai, Iquenyqā quuvqā eqiyātḡāḡuwā Ique ātimāuquwi, qoqonā naqā-qakuā itmaqānāpu a mipḡḡqā hmanji. Israitqā iqua qoqonā Sānai iu ātimāukuwāḡani, tā naqānāḡā āsātā, hea māma naqānāḡā āwitā, yuḡuā yānjānāqḡqā āqunātā, iqanḡi āquḡḡuwi. ¹⁹ Itanḡa hāwā tātḡātāḡi āwipiḡi, mā maḡā tqanḡi āwiyāpiyā iquenyqe, qu zā kiḡḡā ipu, Mosisi iqueni, “Ne Iqueā kukḡui qātā wiyqāḡqe mānenqā iqiyā-qe,” ānānā ātqua āuminjuwi. ²⁰ Qu kukḡui, āmaqā-qe, hiveḡā-yaqueqā-qe, qoqonā-epḡāḡḡqā tāu qo āuiqāqā iquenyqe, hikā pizqā pāsḡḡḡqā tqanḡa, zā ipu māmeqā ipiyitani, “Ne Iqueā kukḡui qātā wiyqāḡqe mānenqā iqiyā-qe,” ātqua āuminjuwi. ²¹ Qu nātmatqā iḡḡā āwiyāpu, ga hiḡjuā āqunāpiḡḡqā zā kiḡḡā ipiyā iutani, Mosisi iqu-pqe, “Nyi aañā zā kiḡḡā itmā, yāuḡuā-yāuḡuā iqānā” ātkqe.*

²²⁻²⁴ He iḡḡu matimāuqā, tiḡḡu ātimāuquwi. He qoqonā Sayonā iutā, Goti Hāḡḡā Hea Ique-iqae Pmeqā Iqueā anā-himqā Jerusālemā qāukuā yātunā āmātnāḡqā iutā, ātimāuquwi. Iqinji, tiḡḡā iquau āwimequwi. Enātqā a ānā matāuqānāḡā aquvā āqānāpu, yeeqā itḡātāḡuwā iquautā, Goti Iqueqā ymeqā hitḡqā, quwqā yoqe, qāukuā yātu āqānāḡqā iuqā aquvāḡḡqā iutā, ā Goti āmaḡeu kukḡuā mitḡā Iquesā, ḡḡā āmaqā Goti “Jānānāḡā-quaiqā” ātātā, ikikinyāḡā ae iwimākkqā iquauqā quuvqā iquautā, ga Jisai, Goti Iqutā, āmaqetā, awā iqi ātḡātū, kukḡuā ānyā-hāḡḡā Goti Iqu āmāsāuekqe, qāyunā timāutḡqā imākqā Iquesā, ga Jisai Iqueqā hāneqā ne pḡḡā-pḡḡā ānekqā

* 12:6 Quamā-pmeqā 3:11-12 † 12:12 Asayā 35:3 ‡ 12:13 Quamā-pmeqā 4:26 § 12:20 Anḡumā Itmaqā 19:16 * 12:21 Kukḡuā-suqā 9:19

iquesänji. Häñeqä iinj iqueqä kukñui, äñguänänjä eä, hiñuiqänä Epo iqueqä häñeqä ätminqä[†] iunji, ämäwqätäunä.

²⁵ Naqä Iqu kukñuä tätqätangqce, hñgisa ipu, qätä mäwiyqä danä iqanqce, hiñuä äqunäpu, äñguänä mimbu. Hiñuiqänänji, Iqu Israitqä iquau qoqonjä Säna iu ätuminqce, qu Iqueä kukñuä iunji, hñgisa ipu, qätä mäwiyqä ikuwitanjä hanjä-ique, zä äwäpu, mämäwqätäuqä ikuwi. Inji Iqu qäukuä yätuta kukñuä natätqätangqce, ne tuwä äwiyquqce, iquesanjä hanjä-ique, zä äwätanä mämäwqätäuqä yanquna. ²⁶ Goti Iqu, qoqonjä Säna iu kukñuä tquanqca, quae ämenjä ikqce. Mä Iqu täñganqce, kukñuä guä ämäsäutä, “*Äñgijni Nyi ämenjä naqä-hñganä mimniñqce. Inqanji qua iquenyä mimniqä ma, qäukuä iqueni qäsä mimniqeqä*” ätkqce. [†] ²⁷ Iqu “*Naqä-hñganäyä*” ätkqce, tiñinñqceyi. Goti Iqu iinj imäkätäqanqanji, nätmatqä Iqu imäkätä ekqce, ämenjä ämitä huätä mamäuniqce. Mä nätmatqä ämenjä-miqä yätqce, iinj yqänä witñqä imäkäniqce.

²⁸ Goti Iqueqänä ämiqce, ne ämenqce, ii ämenjä-miqä yänä. Iqu qeqä wutqanji ii änätapkqetani, ne Iqueni, “*Si Äñguä Iqä Iqukiyqä*” tquatuñqce. Iutani, ne Iqu ämänaqutäutangji äqunätanä, Iqueqä yäpä iqinyä itanä, itanqca, Ique yeeqä iwimäkätunqä diñqce, Iqueqä yoqce haqeqä ämaeqatuñqce. ²⁹ Ii tiñjä etanjiyi. Neqä Goti Iqu, tä tnäjänänjä äsäätä, nätmatqä eeqänänjä tä änätnqä-panjä Iqueyi. [§]

13

Suqä Goti Ique yeeqä wimäkqeqñä

¹ He hñqunä-hñqunänji, quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñqce, kiinjä henganguti, qutä iqa uwqäñqce. ² Ga ämaqä hñqäqisanjä emequwä duñji, yeeqä ävätmepu, suqä, iquau heqä anjä iu miqce, mäwquatämäuqä pambu. Ii tiñjä dutayi. Ämaqä hñqca iinjä ipiyänqanji, qu “*Ämaqä du ävätmepunä*” kñuä ämakuwä-qe, enätqä iquau ävätmakuwi. ³ Goti Iqueqä ämaqä guä äpmeñjuwä iquauñqce, he qutä anä äpmapiyä enqä-pa ipiyä diñqce, kñuä meqäñqce. Ämaqce, huiziqua quvqä iwitqueqanjuwä iquauñqä-pqce, kñuä meqäñqce. Ii he huiwi asitanjinä imbu, täñjä-hunqä meqenqce, näññqä yäsämä etanqpiyä.

⁴ He eeqänänjä, suqä, qokä-apäkä ämanqä ätnänqä iqueni, haqeqä ämamäupñqce. Iwä qokä-apäkä ämanqä iqu, Goti Iqueuä hiñuä iqinj, kiyä mamätqä, äñguänänjä witätñqä imäkqanqpu. He näññqä äyuwä. Huiwä yanjä hiñgi-hiñgi inqä iquautä, apäkä huiquä, qokä huiquä ditä ikiqä iquautänji, Goti Iqu quwqä suqenqä kukñuä ämitätä, kima väniqce. ⁵ Goti Iqu neñji, “*Nyi heñji, nätmatqä maeqä pmapññqä emäkmanqce, maevquatämäuqä ymqänä*”^{*} natqanqgetani, he mbqänqänä enqä iquenyä iqa mäwqä ipu, “*Nätmatqä ne ae a äqätänqce, ii neqä qäyunänji ämenjunä*” kñuä ämepu, äwqä hanjuä imbu pmeñqce. ⁶ Ga Goti Iqueqä kukñui yänänqñqä nemäkqanqgi,

“Naqä Iqu yätamakqä nyiyqä-qu etanji, nyi zä miqä danä imqänä. Ämaqce, qu nyinj, äki-äki indqueqanqñqä-qe, Goti Iqu nyitä yqänä äpmenä”[†] tatunqce.

⁷ Ämaqä naqä he emeyäpu, Goti Iqueqä kukñuä etmiñjuwä iquauñqä kñuä heyquätñqce. He nätmatqä eeqänänjä, quvqä qanjä äwätqätanqjuwä iuta ätimäkqenqce, kñuä ämepu, qu quuvqä eqämiñjuwä-pa, asä inä eqiyqäñqce. ⁸ Jisasi Kraisi Iqu, huäqinyqä, täñganqä, inqca-inqanqä huitanjä makunmäknqä, asänänjä Iquvi. ⁹ Iinj enqä-qae, kukñuä huitanjä-huitanjä yäpaqänqisanji ämeyätä, hänaqä Goti Iqueuä duñji ävquatämäuqä diñqce, äñguänä mimbuñqce. Neqä qeqä-quuvqä imñji yänänqñqä hiätñqce, ymisanjä iutanjä ma, Goti Iqu qeqä imänqceuta yätamakqä hiñgi äneyätñqä iutanänji. Ämaqä, ymisanjä äñqä kukñuä-suqä iu qänaknä itqänjuwä iquauñji, suqä ii yätamakqä mäwqä itñqce.

¹⁰ Ne hiqäva-imäkqä ttawä ämenqce, mä hiqäva-imäkqä namnä anjä iu itqänjuwä iqua, ymisanjä ttawä iquesanjä ämepu, manqä ipnä. ¹¹ Hiqäva-imäkqä naqä iqua, nanjuä iutanjä häñqce, suqä quvqä huätä mamäutñqce, anjä aanjä näwinyä Goti Iqueqänänjiunqä äma äpemiñjuwi. Inäqce, nanjuä huiwä-guwä-yänjä-manji, ämaqä hñqca-mända anjä-himqä iunji yäpaqä mäñgisa äma äwäpu, tä ikamiñjuwi. [†] ¹² Iinj etanji Jisasi Iqu, Iqueqä häñqceuta, qokä-apäki Goti Iqueqänänjä hiññqä iwimäkätñqce, tmi-tmiqä-tqce, anjä-himqä iunji yäpaqä mäñgisa ämakqce. ¹³ Mä täñganji, ne womba inqä Iqu ämakqce, ne-pqä inä metñqce, anjä-himqä yäuä iqueni, [§] äväma yäpaqä mäñgisa äwätanä, Ique

† 12:22-24 Ipäqäqä 4:10 ‡ 12:26 Hakai 2:6 § 12:29 Kukñuä-suqä 4:24 * 13:5 Kukñuä-suqä 31:6 † 13:6 Apqä Bukä 118:6 ‡ 13:11 Hiqäva-imäkqä 16:27 § 13:13 Täñqinj, anjä-himqä yäuä iqueni, kukñuä-suqä yäuä iquenqä ätäunjuä eä.

wimetunq̄ue. ¹⁴ Qua täun̄i, ne an̄ä-himq̄ä äpakänä wiq̄e, maeq̄ä-quneyi. Ne an̄ä-himq̄ä q̄änaki pätn̄q̄ä iquenyq̄ä, hin̄uä äqunanä äpmeju.

¹⁵ Mä Jisasi Iquesan̄i, ne hea ique-iqueni, Goti Iqueq̄ä yoq̄ä haq̄eu ämaetanä, Iquenyq̄ä hiq̄äva q̄äyquatunq̄ue. ¹⁶ He qokä-apäkiun̄i, suq̄ä änguänän̄ä dinä itquepu, qu nätmätq̄ä hn̄juanq̄ä äwa iqan̄gpq̄e, yätamakq̄ä wip̄n̄q̄e. Suq̄ä iin̄i imäkq̄e, Goti Iqu hiq̄äva-imäkq̄etän̄i asänän̄ä äqunätä, yeeq̄ä kiin̄ä äwinyät̄n̄q̄e.

¹⁷ Heq̄ä quuvq̄ä heq̄iyq̄e qui imäkq̄än̄q̄e, heq̄ä ämeyq̄ä iqua wäun̄ui, hapä mäpmeq̄ä itq̄än̄äuä. Ga q̄änak̄n̄i, quwq̄ä wäun̄uä iin̄ä imin̄uwä iquauq̄ä quatin̄q̄e, Goti Iqueni awä tupnuwän̄q̄e. Iutan̄i he iquau qätä äwiyäpu, yäpā iq̄inyä iq̄äpn̄q̄e. Iqua hesa äwq̄ä han̄ä-iq̄ä mämeq̄ä, quwq̄ä wäun̄ui äwq̄ä yeeq̄ä-tän̄ä iq̄äpn̄q̄ä din̄q̄e, he iin̄ä imäkq̄äpn̄q̄e. Qu wäun̄ui äwq̄ä han̄ä-iq̄ä-tän̄ä ipq̄e, heñi yätamakq̄ä meyyq̄ä yänä.

¹⁸ Ne hea ique-ique suq̄ä jänänän̄inä imäkatun̄quä änenyät̄n̄q̄ä-qae, neq̄ä suq̄ä iwäsäuq̄ä dun̄i, “Goti Iqueuä hin̄uä iq̄in̄i, jänänän̄uneyq̄e” kn̄uä yänänäq̄n̄q̄ä ämen̄u. In̄i, he Goti Iqu yätamakq̄ä neyät̄n̄q̄ä tääq̄ä tqan̄ḡpu. ¹⁹ Mä Iqu nyin̄i, henyq̄ä an̄gumä maq̄änä änändowät̄n̄q̄ä, tääq̄ä t̄pn̄q̄ä kiin̄ä änyin̄giyä.

Goti Iqu qun̄i änḡuä wimäkät̄n̄q̄ä, tääq̄ä tqen̄q̄ä

²⁰ Tängan̄i, Goti äwq̄ä han̄uä änyanä pmeq̄ä nätapq̄ä Iqu, yätamakq̄ä eyät̄n̄q̄ä tääq̄ä ätuätq̄än̄ä. Iqu neq̄ä Naq̄ä Jisasi Ique qua buta an̄gumä häñä ävauqumuatkq̄e. Jisasi Iqu, Iqueq̄ä häñeçe, kuk̄nuä guä ämäsäuekq̄ä q̄äpu maeq̄ä ique, yänänäq̄n̄q̄ä iwimäkät̄n̄q̄ä äwikq̄etan̄i, sipsipq̄ä iquau Miq̄ä Naq̄ä-quvi. ²¹ Goti Iqu he Iqueq̄ä äwin̄q̄eunä q̄änakn̄ä ip̄n̄q̄ä din̄q̄e, näwinyä änguänän̄ä emäkät̄n̄q̄ä tääq̄ä ätuätq̄än̄ä. Ga Iqu Jisasi Iqueq̄ä wäun̄uä dutan̄i, ne suq̄ä Iqu äwinyät̄n̄q̄e, eeq̄änän̄ä metun̄quä inemäkät̄n̄q̄ä-pq̄e, inä änyin̄gi. Ga Jisasi Kraisi Iqueni, ne yoq̄ä naq̄änän̄i hea ique-ique vquatunq̄ue. Ii naq̄ä-qakuä eä, q̄äyä äpmetänä.

Kuk̄nuä yäpaki

²² Nq̄ä nyämaq̄äuä, nyi tuwan̄uä wän̄q̄äpu äq̄iyq̄ä-qae, kuk̄nuä, heq̄ä qeçä-quuvq̄ä im̄n̄i, yänänäq̄n̄q̄ä emäkät̄n̄q̄ä ätq̄äq̄ä täun̄i, qätä änguänä wip̄n̄q̄ä kiin̄ä änyin̄gi. ²³ “Neq̄ä neyämaq̄ä Timoti iqu, guä pmamin̄q̄ä iuta ae iqtäwatukuwiq̄ä” etq̄ä. Iqu nyi maq̄änä nyimeq̄an̄gutq̄e, q̄äq̄uye henyq̄ä hin̄uän̄q̄ä penyue. ²⁴ Heq̄ä naq̄ä ämeyätq̄än̄uwä eeq̄änän̄ä iquautä, qokä-apäkä Goti Iqueq̄ä eeq̄änän̄ä iquautan̄i, “Nyi qun̄q̄ä hui mimäuq̄ä iq̄änä” ätq̄en̄q̄e, iquau tupiyä. Ämaq̄ä qua Italisän̄ä äpkuwä iqua henyän̄q̄e, “Ne qun̄q̄e hui mimäuq̄ä iqunä” ätq̄ä. ²⁵ Goti Iqu, Iqueq̄ä qeçä imän̄q̄eta, he äñguä hin̄gi emäkquät̄n̄q̄ä änyin̄gi.

Jemisi iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hinqiqänjä iquvi

Jemisi iqueqä tuwanuä täunji, iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iqua suqä änguä iunqä qänaknä iqäpnqä motquetqä, kuknuä kuapanä ätuätä iunqä äqäkqe. Qu nägnqä änguänäni ämepu, iqueqä kuknuinqä knuä änguänä indqämbnqä iunqe, iqu kuknuä ktqä kuapanäni äqäkqe.

Jemisi Iqu kuknuvi yänänäqngqä tiinjä äyä ätkqe. Ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hingänäwa mäpmeqä itä, ämaqä huizi-pqä iquauji, suqä änguä iwimäkquätñeqqä. Ii tiinjinqä ämotqueqiyä. Iqu quuvqä yänänäqngqä hiäqiyätñqä inqeqä.

Jemisi iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jemisi Goti Hanjuwä Iqueqätä neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä wäunjuä-wiyqä iqujni. Nyi tuwanuä tä, he, Israitqä iquauqä awäkiqua 12 iquauta eqiyämangqquä iquesanjä, ga anji, qua neqä du mäpmeqä danä, qua im-imä äpmakäwänuwä iquenyqä äqiyqä. Yää nqä-quauä.

Quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä iqenqä

² Nqä nyämaqäüä, suqä quvqä hanjä-iqä imäqkä dunqä yamwiqä iqä huitanjä-huitanjä emetqätangutqe, he iinqe yeeqä dinä ipu pmepnqe. ³ He näqngqe, hanjä-iqä hnjua ätimäutä, hiqä quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä eyqäqe, hanjä-iqä iinj qäyä ämepu, yänänäqngqä tqäutpnqä emäkqij. He iinqe, yeeqä iqäpnqe. ⁴ Heqä quuvqä heqiyqä yänänäqngqä hetñqä dinqe, he hea ique-ique hanjä-iqä qäyä ämepu, yänänäqngqä tqäutpnqe. Inganji he Goti Iqueä suqä änguänänjä dinqe äwa miqä ipu, hiqä suqä änguä ikikinyänjä dunä ipnqänä.

⁵ Yänänäqngqä iinjä heqenqe, ämaqä hesanjä hnqu, suqä, knuä änguä iwäsäuqänqä äwa iqe, iqu Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä vätnqe. Iwä ämaqä, Goti Ique yatñqä vqanquwä iquaujqe, Goti Iqu, äkasuwä mätkuä itä, nätmätqä änguänänjä di, kuapanänjä Vqä-qu eä, Iqu iqueni näqngqä vänä. ⁶ Ga ämaqä Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä ävätäqä iqu, “Goti Iqu ändapänqutiyä, ä mändapqä yänqutiyä?” knuä mämeqä danä yätñqä. Iqu quuvqä yänänäqngqe, “Goti Iqu dapänqiyä” heqiyätñqe. Ämaqä knui, “Goti Iqu ändapänqutiyä?” indqänätñqä iqu, yunji eqä-huänjä näni-täqij äqiyäuaquvämäuqä-paniqä. ⁷⁻⁸ Ämaqä iinjä iqu, knuä hnquaqu-tänjä-qu eä, suqä itqä iunä miqä-qu, “Naqä Iquesanji, nätmätqä hmbu mamqänä” knuä di miqä yänä.

Nätmatqä maeqä iqtä, nätmätqä kuapanänjä-tänjä iqtänqe

⁹ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, nätmätqä maeqä iqu, Goti Iqueä hinqä iqinj, yoqä näqä-tänjä-qu etanji, yeeqä itä, ‘änguiqä’ tätñqe. ¹⁰ Mä ämaqä nätmätqä kuapanänjä-tänjä-qu eä, yoqä naqä qunqä-qu, iqueä yoqä iinj mändi päwiqanjanji, iqu iinqe yeeqänä yätñqe. Tiinjä äyuwä. Ämaqä mbqä yquayä kuapätänjä iqu, qätaqä hutqä äteyqiyätñqä-pa, aanqänqä hiänä. ¹¹ Mäptqä haqä yändi äpeyätä, tnänänänjä tquanjanji, qätaqä hutqe yäuä ätäpäsänä. Ga hutqä qeqätqe, ändasnänä. Asä iinj, ämaqä nätmätqä kuapanänjä-tänjä di, quvqä nätmätqä kuapanänjä iu wäunjuä yqänä itqätanqpi, qätaqä hutqä i ändasnänqä-pa, i dasmbnä.

Goti Iqu, suqä quvqä imäqkä dunqä, yamwiqä mäneyqä danä yänä

¹² Ämaqä, suqä quvqä imäqkä dunqä yamwiqä iqä iutanjä hanjä-iqä ämetä, yänänäqngqä ätqäunqä iqu, änguänänjä äpme. Yamwiqä iqä wimeqanqä du, iqu ämäwqätäuqä dunqe, iqueqä kimae, Goti Iqu iqueni, hänjä hea ique-ique pmeqä vqänqisanqe, iqu änguä äpme. Ämaqä Goti Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquauji, Goti Iqu quvqä kimae, niqauqä hänjä hea ique-ique pmeqä-tänji ätenqä ii, vqänqe. ¹³ Hnqu suqä quvqä imäkätñqä yamwiqä iqä äwimeqe, ga iqu, “Goti Iqu nyi suqä quvqä imäkqänqä yamwiqä änyiyqiyä-qe,” matqä danä iquätñqe. Suqä quvqä iqu, Goti Ique yamwiqä mävvqä danä yänä. Ga Iqu, ämaqä hnqu suqä quvqä imäkätñqänä yamwiqä mävvqä danä iquänä. ¹⁴ Neqä suqä quvqä imäkqä dunqä nenqä iqu, ne quanqä ämäneqäpima, suqä quvqä imäkätunquä yamwiqä neyquänä. ¹⁵ Suqä quvqä imäkqänqä änenqä iqu, ii apäkä äwqä enqä-pa eä, ga suqä quvqä änyuequänä. Iwä suqä quvqä iqu, naqä yäuä eätä, äpäkonqe änyuequänä.

¹⁶ Iyää nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, he kukñui, “Goti Iqu yamwiqä änyiyiqiä” tqä iqu, iqu quangä etätä, waqiyä etma uwqä dunqce, mäwimasiyqä iqäpnä. ¹⁷ Nätmatqä änguanänjä qanyinä ämetunqce, ii Goti, tä we qäukuä haqä yätu äunätñqä iquau imäkkqä Iquesa pättqätangiyi. Ktqä tä we-hunqä ingisanji, naqätä, wänqätä, äyä mäuanä. Mä Goti Iqu iinjä ma, Iqu hea ique-ique suqä naqä-hñqunänji. ¹⁸ Äwinqä Iqueqä dutañi, Iqu nenji, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänjä itänä änanquäqce, iwä nätmatqä eeqänänjä dunji, ne ganä änaunyätä, ne Iqueqänänjä erju.

Goti Iqueä kukñui qätä äwiyäpu, qänaknä iqeqä

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, nätmatqä äti täñqce, näcñqä änguanänjä hipñqce. Ämaqeuä äwqä tnäñi, Goti Iqueä suqä ängua jänänänji, maeqä äyä etangi, he maqänänji qätä wiyqä dunqä ipu, ga kukñuä tqä dunqce, maqänä mäwauqä danä ipu, äkasuwä maqänä matqä danä iqäpñqce. ²¹ Iinjä eänqä-qae, suqä kiyä mätqetä, suqä quvqä huizitä, huätä ätnämäupu, hiqä-hiuä mänä äkittqiyenäpu, kukñuä Goti Iqu hiqä qeqä-quuvqä yäpä imä vowä ikeqce, metpñqce. Kukñuä iqu, he häñi, qäucu emäkäqumuatquänä.

²² Kukñuä ii ämequwä iunji, qänaknä miqä, qätenä äwiyquenä equwi, hiyaqä kñui qui imäknäpu, näñä-täqinjä hiqä-hiuä äwätqänä. Kukñuiunji, qätä äwiyäpu, qänaknä iqä-quenä hipñqce. ²³⁻²⁴ Goti Iqueä kukñuä dunji, qätenä äwiyätä, iunji qänaknä miqä iqä iqu, ii ämaqä hiñuä yäcñqä du hiñuä iqänätñqä-pa iiyi. Iwä iqu hiñuä iqänga äwäqce, iqueqä himä-mañi iinjä äyitanä iqänäqce, maqänä hui äwinyätñqä-panjä iinjäqä. ²⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä kukñuä-suqä hiñuä yasämä äqunätä, naqä-qakuänänjä du qänaknä iqä iqu, iinjä ma. Goti Iqueqä kukñuä-suqä iqu, ikikinyänjä eä, suqä quvqä iquesa inequtawatquänä. Inji ämaqä iinjä hui mimäuwä danä, a yänänäcñqä äqätä, qänaknä itñqä iqueni, Goti Iqu, ämaqä iqueqä wäunju, ängua imäkuänä. ²⁶ Ämaqä hñqcu, “Nyi Goti Iqueä äwinqä du qänaknä iqunqä” knuä äme, iqu iqueqä manji ängua mäminqä iinjce, iqueä-kiuä quangä ätnätä, Goti Iqueä äwinqä du qänaknä itñqce, ii hingi itqäüä. ²⁷ Goti neqä Apiqueä hiñuä iqinjä, Iqueä äwinqä dunä qänaknä jänänänjä iqu, ii iinjä. Apäkä qokä äpakonqä, ymeqä känäq-känunqä äpakonqä äpmeñuwi, qunqä knuä ämetanä, hanjä-iqä metqätanguwä iunji, yätamäqä vquatunqce. Itanga huizi, suqä quvqä qua täutanjä iqu ne kiyä inatmäqänqce, Goti Iqueä hiñuä iqinjä kiyä mätqä tqäucñqce, neqä qanjä uwqce, änguanänjä minguatunqceqä.

2

Ämaqä huiunji himäqi ämipu, huizi dunji tuwä ämäupu, miqä iqeqä

¹ Nqä nyämaqäüä, he neqä Jisasi Kraisi, yoqä naqä-tänjä Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwi, he ämaqä huiunji ängua ämipu, huizi dunji tuwä mäwiyqä pambu. ² Ämaqä qäkämä änguanänjä imäknä, anqä hipae hiñqä hñqcu, heyaqä anjä aquväcñqce hemeqanqce, ga ämaqä nätmatqä maeqä, qäkämä äqäyäpñqä imäknqä hñqcu, iqu-pqce heyaqä anjä aquväcñqce inä hemenä. Ga inqanji he äänä ipñqce? ³ Iwä iinjä, he ämaqä qäkämä ängua imäknqä iqueni, ängua itquepu, “Yquvanjä ängua täu pmayä” tupñqäta? Itanga ämaqä nätmatqä maeqä iqueni, “Nänqäqä pämä ätqäucäti, pämä tqävä. Ä nyaqä yukä yäpä täqi quamä äpmeqäti, quamä pmayä” tupñqäta? ⁴ He suqä iinjä itqäpi, ii he hiqä knuä iuta, hiqä-hiuä iwäsäupu, suqä asä iquenyä mitquatñqä itqänjä. He, ämaqä iwäsäucä-qu eä, ämaqä dunji, iqueqä knuä indqänqä quvqä duta iwäsäutñqä-panuenji.

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, qätä nyipu. Ämaqä qua täunji nätmatqä maeqä eänjuwä ii, Goti Iqu qu ae quuvqä heqiyqä naqänänjä-tänjä eäpu, ängua pmeqänqä ätekqce. Ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquauñqce, “Qu nyaqä miqä iu pmeqänqceqä” ätenqce, ämaqä qua täu nätmatqä maeqä eänjuwä ii-pqce “Inä pmeqänqceqä” ätekqce. ⁶ Iqu iquau qäyä ätekqänqä, he qunji womba ipñqä itquetqänjä. Kñuä mapu! Heñi ekittqiyäpu, hanjä-iqä etapäpu, kukñuä metpñqä dunqce, tqukua ämeqepäma äwätqänjä? Suqä iinjä, ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqu, qäqua etquetqänjuwi. ⁷ Goti Iqu heñi, Kraisi Iqueqä yoqä änguanänjä enyuätqä-qe, ga yoqä iunqce, kukñuä quvqä ätäpu, qunji tqukua imäkätqänjuwi? Ii ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqu, qäquayäi.

⁸ Neqä Ämineyqä Iqueä kukñuä-suqä naqä hñquenyqce, bukiunji tuwanjä tii ätätä äqäkqce. “Tqä-täunqä äkinyätñqä-pa, ämaqä huizi dunqä-pqce inä kinquätñqceqä.”* He kukñuä-suqä iqueni, aanjä naqä-qakuänänjä itqäpi, he jänänänjä dunä itqänjä. ⁹ Iinjä qäyä etangi, he ämaqä huiunji, ängua ämipu, huiziunji, tuwä mäuwä eänjuwi, he suqä quvqä

* 2:8 Hiqäva-imäqä 19:18

imäkkä. Iwä kuknuä-suqä iqu, “He suqä qui imäkkä-quenjqä” ätätä ämetquenä. ¹⁰ Ii tiinjä etanji. Ämaqä hñqu kuknuä-suqä eeqänänjä dunji qänaknä itä, hñquenä ävausqe, iqu ämaqä kuknuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä enqä-panjä iquvi. ¹¹ Goti Iqu tii ätkqe. “*Qokä-apäkä amanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqeä.*”[†] Itanqä iqu tiinjä-pqä inä ätkqe. “*Ämaqä pizqä mapäsqä pambiyä.*”[‡] Iwä ämaqä hñqu, apäkä huisä, huiwä yanä mikiqä itqä-qe, iqu ämaqä pizqä äpäsqe, iqu ämaqä kuknuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä-quvi. Ii enqä-panji, he ämaqä huiunji, ängua ämipu, huiziuñi, tuwä ämäuqä eäñuwi, he kuknuä-suqä ävausqä-quenji.

¹² Goti Iqu kuknuä-suqä, ne suqä quvqä iquesa inequtawatqä ditäñi, neqä suqe iwäsäunice. Inji he kuknuä ätäpiyä iu, wäunuä ipiyä iu, nätmätqä äki-äkitanjä imäkpñqe, he kuknuä-suqä iinjä iuqä yäpä iqä pmetanquwinjqä kñuä yasämä indqänqñqe. ¹³ Ii tiinjä itanqiyä. Ämaqä hñqu, hñquenyqä qeqä matmäkkä imitätqe, Goti Iqu iwäsäutäqänqñi, Iqu ämaqä iquenyqe, qeqä matmäkkä yäniqe. Mä ämaqä, huizi dunqä qeqä ätmäkmittätqä iqu, iwäsäuqänqñi, iqu ämäwqätäunice.

Quuvqä heqiyqä dunqä wäunuä mimäkkä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, ämaqä hñqu, “Nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänänä” ätätä, iqu suqä qäyunä miqä itñqe, iqueqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqe, qäyuta? Quuvqä heqiyqä iinjä iqueni, angumä hänjä iqumuatäniqäta? ¹⁵⁻¹⁶ Tasi-gua, nanyi-napqä hui qäkämä aanqä eä, ymisanjä dänqä itqätanquti, ga hesanjä hñqu kuknuä, “Goti Iqu äñguä ikimäqanquti, si äwqä-qeiqä inqä äpmanä, dnjä emäkknä, ymisanjä dänqä miqä pmetänqä änyingiyä” ätuätqä-qe, nätmätqä äwa itanqñqe, mäwqä iqäqe, iinjä qäyuta? Oeyä. ¹⁷ Quuvqä heqiyqä-pqe, iinjä. Quuvqä heqiyqä dunqä wäunuä mimäkkä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe.

¹⁸ Itanqä ämaqä hñqu, tii tuänqiyä. “Ämaqä hui quuvqä eqiyäpiyitanji, hänjä pmapñqe. Hui suqä äñguä du imäkäpiyitanji, hänjä pmapñqe.” Iqueni, nyi kima tii tumä. “Si, suqä äñguä du mimäkkäki enqe, si quuvqä eqiyätqänqñqe, nyi näqñqe äänä hemqe? Mä quuvqä heqiyqä nyaqe, suqä äñguä iqu qäsä enqe, ii ämäkätquenqiyä.” ¹⁹ Si quuvqe tii äyä eqiyätqänjä. “Goti Kiqä-kiuänänjä Iquvqä.” Ii äñguä etanqä-qe, dnjä quvqä iqua-pqe, quuvqä asä ii eqiyäpiyä-qe, iqua zä kiinjä ipu, yäunuä-yäunuä itqänjä. ²⁰ Ämaqä hñqu quuvqä eqiyätä, wäunuä mimäkkä etanqutqe, iqueqä quuvqänä heqiyqä iqu häukui maeqe. Ämaqä mnauä guä maeqä iquki, kuknuä iqueqä qakuinjä näqñqä hisñqä kinganqutqe, qätä wi. ²¹ Añqanji, neqä awiqu Aprähämä^S iqu, Goti Iquenyqä hiqäva imäkätñqe, iqueqä ymeqä Aisakä iqueni, hiqäva-imäkkä tawä haqeqi äwäteqanqñqä, Goti Iqu iqueni, “Ämaqä jänänänjukuiyqä” ätukqe. ²² Iunji hiñuä äqunänjä? Iqueqä quuvqä heqiyqä dutä, ga iqueqä wäunuä iqä ditäñi, qäquacu naqä-huinyä äwiqetanji, iqueqä quuvqä heqiyqe, naqä yäüä ekqe. ²³ Goti Iqueä bukä iunji, “Aprähämä iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanji, Goti Iqu iquenyqe, jänänänqeqä” ätkqe” ätä äqänänqe,* Aprähämä iqu Aisakä iqueni i imäqanqä, häukui äqäkkqe. Ga “Aprähämä iqu Goti Iqueqä käyamaqä-qeqä” ätnä.

²⁴ He qätä ae äyä äwiyqä. Quuvqä heqiyqä iinänqe, Goti Iqu ämaqä hñquenyqe, “Iqu ämaqä jänänänqeqe” matqä danä yänä. Iqu suqä äñguä itqätanquti, ga Goti Iqu iquenyqe, “Ämaqä jänänänqeqe,” qakuä iuta tänä. ²⁵ Ga apäkä Leopä, mbqä metñqä huiwä yanä vqä ii, ikqä-panjä iinjä. Ämaqä Josua iqu hiñuä tämaqä iynqä ändowatkqä iquaqunji, ii yeeqä ävätmetä, hänaqä huiwä-mända ändowatätä ikqenqe, Goti Iqu apäkä iinnyqe, “jänänänqiyqä” ätkqe. ²⁶ Huiwiqu quuvqä maeqe, ii pizqä ae eä. Ii enqä-pa, ämaqä hñqu, suqä äñgui mimäkkä, quuvqä dinä eqiyätñqe, iqueqä quuvqä heqiyqe, ii pizqe.

3

Suqä waqiyä miqä danä, tewi äñguänänjä minqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti Iqu suqä du iwäsäutqänqñi, näqñqä-vqä iqueni, iqu hñqä-hñqä mämäneyqä yäniqe. Ga hesanji kuapanänjä hñquenä, “Nyi näqñqä-vqänqä emqänä” kñuä mämeqä pambu. ² Hea kuapanänänqñi, ämaqä eeqänänqune qämä-qämä itanä, nätmätqä kuapanänänqä waqiyä, suqä quvqä du äqutämautñque. Mä ämaqä hñqu iinjä miqä, iqueqä tewi äñguänänjä äminyätñqä iqu, iqu iqueqä yukä-hipa-pqe äñguä iinjä eä, ikikinyänjä-queyi. ³ Tewi, tiinjä enqä-payi. Hosi, qu qanji ne änenyätanqä du upñqenqe, quvaqä manjä dunji ainqä wänqä hmbu äyä

† 2:11 Angumä Itmäkkä 20:14 ‡ 2:11 Angumä Itmäkkä 20:13 § 2:21 Ipäqäkkä 22:1-10 * 2:23 Ipäqäkkä 15:6

äktävetunq̄ue. Quvaq̄a man̄a dun̄i ne ämitaq̄a dutan̄i, hosi naq̄a-quer̄i inḡi-inḡin̄q̄a mäwq̄atatuñquänä. ⁴ Yimba-pq̄en̄q̄a k̄nuä mapu. Naq̄änän̄ä eä, yuñuä naq̄änän̄ä iqu miq̄an̄gi äwätñq̄a-qe, inḡi-inḡin̄q̄a mäwq̄atq̄a ipu, aan̄ä quvq̄a wänq̄änän̄äpiyi. Iwä yimba miq̄a iqu, inḡi wätñq̄a wänq̄an̄gi, nätmätq̄a wänq̄a ipin̄i inḡi ämaiqaq̄e, ga inḡi wänä. ⁵ Ga tewä ii-pq̄ä, asä iin̄i. Huiwitan̄ä nätmätq̄a wänq̄änän̄äpu eäq̄a-qe, ipu hnḡisa itä, kiq̄a yoqe haq̄a yätu ämaenätq̄a. Tä tmñj wänq̄änän̄ä hmbisan̄i, qoä-qamq̄a* naq̄änän̄ä huiwä tä ämänyätä, nätmätq̄a eeq̄änän̄i tä nätn̄q̄a dñq̄e, k̄nuä mapu. ⁶ Ga tewä ipu, tä piyi. Ipu neyaq̄a yukä-hipa iutan̄ä hmbu eäq̄a-qe, suq̄a quvq̄a huitan̄ä-huitan̄ä imäkätä, huiwä dun̄i, eeq̄änän̄ä quvq̄a kiyä imätmäkätä, ga quuvq̄a häñä-pmeq̄a iun̄i, tä enq̄a-pa evätäutq̄auä. Tä ii, kiq̄a penq̄a iqueq̄a tä mäeusq̄a sq̄a dutan̄ä te. ⁷ Ämaqe, qu hiveq̄a-yaqueq̄a, yññä-tän̄ä, q̄amakä, huänq̄ä-hämapäkä, guäkiq̄a imäkquwi, qu q̄anaknä ipnä. ⁸ Mä tewi guäkiq̄a imäkq̄a-pqe, aan̄qe. Tewä ipu, kukñuä quvq̄a dñq̄e a makiq̄ätñq̄a danä yänä. Nätmätq̄a quvq̄a, ämaq̄a pizq̄a imäkq̄a di man̄guä ämnä. ⁹ Tewä asitän̄i, neq̄a Goti Apä Ämäneyq̄a Iquenyq̄a 'änq̄uq̄a' ätätanä, ga an̄gumä tewä asitän̄i, ämaq̄a Goti Iqu Iqueq̄a-kiuä enq̄a-pan̄ä imäkkq̄a dñq̄e, kukñuä qui imäkq̄a ätätunq̄e. ¹⁰ Tewä asä iquesan̄i, äñguin̄q̄ätä, qui imäkq̄enq̄ätä, q̄äquaqu ätimäutq̄a. Nq̄a nyämaq̄auä, iin̄i quvq̄eq̄a. ¹¹ Eq̄a esquä asiquesan̄i, eq̄a äñguitä, zä iq̄etä q̄äquaqu mapq̄a yänä. ¹² Nq̄a nyämaq̄auä, zä-eaq̄i, zä-olipq̄a häuku i qiyäniqi? Itan̄ga guä-wainq̄a-pqe zä-eaq̄a häukuä qiyäniqi? Itan̄ga eq̄a esquä, zä iq̄a äpätñq̄a di, an̄gumä eq̄a äñgui mapq̄a yänä.

Suq̄a, k̄nuä äñguä iwäsäuq̄änq̄e, haq̄a yätuta mapiyä

¹³ Ämaq̄a hesan̄ä hñqu, suq̄a, k̄nuä äñguä iwäsäuq̄etä, näq̄ñq̄a äñguänän̄itä ämeq̄a-qu sätätä, ga iin̄ä iqu, iu q̄anaknä itä, iqueq̄a yoqe haq̄a mämaenq̄a danä, iqueq̄a qan̄i äñguänä ikiq̄uätñq̄e. Iwä ämaq̄a-pqe, ique äq̄umbiyi, iqu iin̄äqu äyä etanguti qumbñq̄enq̄a. ¹⁴ Mä he ämaq̄a dñq̄ä äwq̄a quvq̄a enyätä, himä quvq̄a imäkäpu, yoq̄a naq̄a haq̄a yätun̄i hiq̄a dinä witñq̄a itq̄änuwä iquenä, hiq̄a näq̄ñq̄enq̄a naq̄a-naq̄a ipu, naq̄a-qakuä dun̄i makittq̄iyeq̄a iq̄äpñq̄e. ¹⁵ Näq̄ñq̄a iin̄ä ii, q̄äukuä yätutan̄ä maetq̄e, kiq̄a qua täutan̄ä eä, ga Goti Iqueq̄a Dñä Iqu mäwq̄a danä, ämaq̄e quvq̄a yäpä imda, dñä quvq̄a iquauq̄a näq̄ñq̄a enq̄a-pan̄ä eä. ¹⁶ Ämaq̄a, ämaq̄eunq̄a äwq̄a quvq̄a äwinyätä, yoq̄a naq̄a haq̄a yätun̄i quwq̄a di, maembñq̄a ipiyä-tän̄ä ii, quamä yasämä mäpmeq̄a danä, suq̄a quvq̄a äki-äkitan̄i, imäkq̄äpnä. ¹⁷ Mä ämaq̄a, suq̄a, k̄nuä äñguä iwäsäuq̄änq̄e, haq̄a yätuta ämepiyä-tän̄i, kiyä mätn̄q̄a hñjua mamäkq̄a eä. Iwä ämaq̄a huizi ditä äwq̄a naq̄a-hñq̄unä inq̄änq̄a imäkäpu, q̄eiqi itquepu, q̄ätä ipu, ämaq̄a dñq̄ä qe q̄a itq̄anguti äñguä du iwimäkäpu, ämaq̄a eeq̄änän̄ä dun̄i suq̄a asä inä itquepu, suq̄a äñguä dñq̄ä man̄inä matq̄a ipu, iq̄äpnä. ¹⁸ Äwq̄a naq̄a-hñq̄unä inq̄änq̄a imäkätq̄änuwä ii, äwq̄a naq̄a-hñq̄unä imbu, suq̄a äñguä jänänän̄i quuvq̄a tämñi imäkq̄äpnä. Ymisan̄ä häukuä äñguä äq̄äyq̄a enq̄a-pa, äñguänän̄ä dinä mitimäunä.

4

Qua täun̄junq̄a näueq̄a mimäkq̄a, Goti Iqueä yäpä imä pmeq̄enq̄a

¹ Heyaq̄a awä iq̄in̄i, kukñuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätq̄än̄uwi, qakui squäpisa timäutq̄auä? Suq̄a iin̄q̄a heñq̄a di, heyaq̄a äwq̄a imñi, mäkä qiyänq̄anguwä iuta, maeq̄a inä? ² He hñjuanq̄a kiin̄ä enyätanq̄a-qe, mämeq̄a danä itq̄än̄uwi. Iwä iin̄i, pizq̄a päsq̄a dñq̄änä ipu, kukñuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätq̄än̄uwi. Nätmäq̄a he enyätanq̄a isua, mämeq̄a danä ipu aan̄q̄a eäñuwi, he Goti Iquen̄i yatñq̄a mäwq̄a itq̄än̄uwiutayi. ³ He yatñq̄a vq̄an̄guwänq̄an̄i, mämeq̄a danä itq̄än̄uwi, kñui q̄äyasäqi ämapiyänq̄a vq̄an̄guwä dutayi. Kñui, äwq̄a yeeq̄a inq̄a hiq̄a iunq̄änä hiyätan̄gi iyä. ⁴ Apäkä q̄okiquau äväma ikitq̄änuwä-pa, he Goti Iquen̄i ii itquetq̄än̄ä! He änyä mañq̄äta? Qeq̄a etqe, nätmätq̄a qua täun̄junq̄a etq̄äqe, ii Goti Iquenyq̄a äwq̄a wiunq̄a-tän̄i. Iwä ämaq̄a hñqu näueq̄a qua täun̄junq̄a imäkqe, ii iqu Goti Iquenyq̄a äwq̄a wiunq̄a tän̄ä-qu imäkñgi. ⁵ Goti Iqueä bukä iun̄i, kukñuä tii ätnä. "Goti Iqu quuvqe neyaq̄a yäpä tämä äpmuateänq̄a dun̄i, hñgi ikiq̄änq̄a mäwq̄atämäuq̄a, ne Iqueq̄änä hiatunq̄a kiin̄ä äwinyä." He iin̄qe, hñgi ätnänä k̄nuä eyä? ⁶ I iäq̄äqe, Goti Iqu qe q̄a imänq̄euta, hñgi nätapq̄a di, aan̄ä naq̄änän̄i. Iwä Goti Iqueä bukä iun̄i, kukñui tii äyä ätnä.

*"Goti Iqu, ämaq̄a yoq̄a naq̄a maenq̄anguwä dñq̄e miq̄a itä, mä ämaq̄a yoq̄a naq̄a mämaenq̄a iq̄an̄guwä iun̄i, Iqu iquauñq̄e, qeq̄a imänq̄euta hñgi wänä."**

* 3:5 Jemisi iqu 'qoä-qamq̄a' maq̄iyq̄a ikqe. Iqu 'q̄äuq̄a' äq̄äkqe.

* 4:6 Quamä-pmeq̄a 3:34

⁷ Iiñiqqe he Goti Iquenyqä ipu, Iqueuä yäpä iqi iqäpñqce. Setänä iquenyqce yänänäcñqä tqäpñqce. Iwä iqu iqi mikiqä, zä wänä. ⁸ He Goti Iquenyqä qäqiqi pñqce. Ga Iqu henyñqä qäqiqi päñqänä. Kñuä hñquaqu-hñquaqu ämapu, suqä quvqä iqä iquenä, hiqä hipaini, asñä huätä äqiyämäupu, hiqä qeqä-quuvqä imñi, ikikinyänä imäkmbu. ⁹ Hiqä suqä quvqenqä änä maemänqä iqäqce, huäqä-hunqä ipu, ka ipu, kñuä qäpñqce. Tä säwqä itqänuwä ii, huätä ätnämäupu, ka ipu, kñuä qäpñqce. Yeeqänä itqänuwä ii, huätä ätnämäupu, äsmanqenä pmetpñqce. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqueuä hinuä iqñi, yänj-yänji miqä-quenä, hanjuä pmetpñqce. He ii iquwi, Goti Iqu he yänj-yänjinyä ipñqä emäkänä.

Hesanä hñquaunqce, kukñuä quvqä hui matqä iqäpñqce

¹¹ Nqä nyämaqäüä, hesanä hñquaunqce, kukñuä quvqä matqä iqäpñqce. Ämaqä, hesä quuvqä anä eqiyätñqä hñquenyqä kukñuä quvqä ätätä iqueni iwäsäuce, ii iqu tii iqi. Iqu Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä kukñuä quvqä ätätä, ga kukñuä-suqä iqueni iwäsäuqi. Iiñä iqe, iqu kukñuä-suqä iqueuä yäpä iqi mäpmeqä, ique iwäsäuqä äpme. ¹² Kukñuä-suqä-pqä imäkätä, eätä, iwäsäuqä-pqce, Kiqä Hñqunäyi. Goti ämaqä dunji, hänä iqumuatqä-qu, ä qui imäkqä-qu, Qäquvi. Iiñä enqce, ga ämaqä huizi dunqä kukñuä ätätnä iwäsäuqce, tqukiyi?

Hiqä yoqe haqä ämaenquwi, ii aanä suqä quvqce

¹³ “Tängganä-qe, awiñganä-qe, anä-himqä naqänänä hñquenyqä äwätmä, quväukuä äpmmä wäunjuä itmä, mbqä kuapänänä-tänä himqänä” ätäñqänuwä iquenä, tängganji nyi qätä nyipu. ¹⁴ Inji, he hiqä awiñga pmeqä dunqce, änyä mañqä enä. Hiqä quuvqä hänä-pmeqä ipu, qaquvqä zñuitä äwitä, maqänä hma eqä-pa iñji. ¹⁵ He hiñä tññqce. “Naqä Iqu äwinyätanqutqce, ne hänä yqänä äpmenä, nätmätqä ne kñuä ämenquä ii, imäkqäwqä-quneyqä” tññqce. ¹⁶ Mä he, “Ne nätmätqä naqä ii imäkänqunä” ätäpu, hiqä yoqe haqä ämaenätqänuji. Suqä hñgisa iñä iqe, ii aanä quvqce. ¹⁷ Iiñiqqe, ämaqä hñqu äñjuä imäkqä dunqce, näñqä yäsämä eäqä-qe, iqu ii miqä iqäqce, Goti Iqueä tängñgisani, ämaqä iqu, suqä quvqä-täñqce.

5

Ämaqä nätmätqä aanä kuapä-tänä iqua, hanä-iqä naqänänä mapñqäüä

¹ Ämaqä nätmätqä aanä kuapä-tänä iquenä, tängganji qätä nyipu. Suqä hanä-iqä naqänänä hemetñqä iqäqce, kñuä zä-zäaqä ivqänäpu qäyqäpñqce. ² Heyaqä nätmätqä kuapänänä ae pizqä itä, kukiñuä iqäqce. Heyaqä mñä guäqä qäkämä äñguänänji, imätanjuä ae äqukqce. ³ Heyaqä golqä-sua, silpa-sua, ikukua iwiqe. Iwä ikukua iwiqä di, ii heyaqä suqä quvqce ätnänäqi ämaetä, ga heyaqä huiwä iqueni, tä enqä-pa henäniqe. Yquayä pñqä kuapänänji, hea yäpaki ae qäqi hetqätanqca ämaqumuatätqänä. ⁴ Hinuä qumbu. Ämaqä heyaqä huiwä wäunjuä du ymisanä emiyätqänuwä iuqä mbqce, qäyunä mimäkqä iquwä mbqä iqu, Goti Iqu kima etquetñqä täaqä ätäñqäüä. Ga wäunjuä heyqä iquauä zä-zäaqä tqce, Naqä Yänänäcñqä Eeqänänä-tänä Iqueuä qätä huä dunji, ae äpaquvqce. ⁵ He hea ique-ique qua täunji, nätmätqä kuapä-tänä eäpu, yeeqänä iqämanätqänä. Ymisanä änapu, kätä nänyuämäutqätanqcuwänqca, hea he pizqä emäkqä iqu, ae qeyi. ⁶ He ämaqä suqä quvqä miqä, jänänänä iqä dunji, kukñuä ämitäpu, pizqä äqäyäpäsäpu itqänuwä-qe, qu henyqce hoptäwä miqä itqänuji.

He hanä-iqä ämepiyä-qe, qundqändqä miqä pmeñqce

⁷ Nqä nyämaqäüä, he hanä-iqä qäyä ämepiyä-qe, Naqä Iqu äpқанqanqä qundqändqä miqä hinuä äqumbu pmeñqce. He näñqä äyuä. Ämaqä wäunjuä-tänä iqu, ymisanä naqä yäüä äunyñqä hinuä äqunä äpmeqänqani, “Piyä qiyänqutiya, äänä yänqutiya” tä, qundqändqä miqä, iqu qeiqi hinuätänä äqunä pmetänä. ⁸ Iwä Naqä Iqueqä äpäñqce, ae äpätä qäqi äwiqäqce, he-pqce hanä-iqä qäyä ämepiyä-qe, pemä ipu, qundqändqä miqä, hinuä äqumbu pmeñqce.

⁹ Nqä nyämaqäüä, hesanä hñquaunqce tuwänqji kukñuä matuwänqä pambu. Kukñuä ämetätä iwäsäuqänqä-tänä Iqu, ae qäqi näwi imäknä ätqäüä! ¹⁰ Nqä nyämaqäüä, ämaqä, kukñuä awä-tqä hinuäqändqä iqua, imiñuwinqä kñuä mapu. Qu Goti Iqueuä yoqenqä awä ätpiyänqani, hanä-iqä quvqä ämepiyä-qe, qu qundqändqä miqä imiñuwi. He qu imiñuwä iu äqunäpu, ii iqäpñqce. ¹¹ Hinuä qumbu. “Qu suqä hanä-iqä iñji qäyä ämepu, yänänäcñqä ätqäüwa äwätqänuji, qu äñguänä pmeqä-quayqä” äyä ätäñqce. He Jopä iqu hanä-iqä ämetäqä-qe, yänänäcñqä ätqäüwa wätqätanqji, hituñuändqänji Naqä Iqu nätmätqä äñguä äwikqenqce, näñqä äyä enä. Naqä Iqu nenyqä huäqä äwunätä, qeqä äwimänätqäüä.

¹² Nqä nyämaqäüä, kukñuä, huiziu ämäwqätäunqä iqu, he tii miqä ipñqe. He “Nyi naqä-qakuä äktqänä” ätäpiyänqani, he hñqueä yoqenqä matqä iqäpñqe. Qäukuä iqueqänqä, qua iqueqänqä, ä hñjua-hñjuanqä matqä iqäpñqe. Naqä Iqu kukñuä ämetätä mewäsäuqänqe, he “ññqä” ätquwi, “ññqä” dunä tqäpñqe, ä “Oeyqä” ätquwi, “Oeyqä” dunä tqäpñqe.

Ämaqä jänänänqä iuä tääqä tqä di, aanqä yänänäqñqä eä

¹³ Hesani tqu-tqu hanqä-iqä ämetñqä sätäti, iqu Goti Iquenyqä tääqä tätñqe. Hesani tqu-tqu aquvänä itä äpmetäti, iqu Goti Iquenyqä apqä ätätä, Iqueuä yoqe haqä mamäquäätñqe. ¹⁴ Hesani tqu-tqu täñqä-yaqä-tänqä äpmetäti, iqu quuvqä heqiyqeu miqä iquauñi, tääqä tuätumetñqe. Iwä qu iqueni, olipqä eqä aowi äwiqatäpu, Goti Iqu äñguä iwimäkätñqä tääqä tñqe. ¹⁵ Qu yatñqe, iquenyqä naqä-qakuä quuvqä eqäpu iquwi, Naqä Iqu iqueni äñguä iwimäkätä ävauqumuätänä. Ga iqu suqä quvqä imäkmitätqe etanqutqe, Naqä Iqu iqueqä suqä quvqä iñi, huätä ämuämäutä, äwqä hanqä inyänä. ¹⁶ Iñä enqä-qae, suqä quvqä diñqe, “Nyi iñä itñqe qä” awä ätnäpu, Goti Iqu äñguä emäkätñqä diñqe, he Iquenyqä tääqä tqäpñqe. Ämaqä jänänänqä iquauä tääqä tqä di, hanqä maetqe, aanqä yänänäqñqä eä, wäunqä itä häukuä qäyänä. ¹⁷ Laisa iqu ne enqä-pa iñäqu eäqä-qe, qua iunñi piyi maqiyqä yätñqe, iqu tääqe enyqä itä, matqä iänqe. Ga piyä maqiyqe, quvükui 3, qanui 6 äpäwänqe. ¹⁸ Ga iqu anqumä tääqä tqänqi, qäukuä iqu piyä mequatawatqanqi, qua iunñi ymisänqä ekqe.

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqäüä, hesanqä hñqu, naqä-qakuänänqä dunñi, qäyunä mäpmetanqi, ga hñqu iqueni, anqumä naqä-qakuñqä ätuma äpqaqe, ii iqu suqä äñguänänqä iqi. Kukñuä tquenyqe, kñuä äñguänä eyä. Ämaqä hñqu, suqä quvqä imäkqä hñquenyqä äwätä, iqueqä suqä di ävquatämäutñqä yätamakqä ävqäqe, ga suqä quvqä imäkqä iqueqä quuvqä ipu, äpäkonqä dutanñi hanqä iqumuatuänä. Iwä suqä iñä dutanñi, iqu suqä quvqä kuapänänqi, Goti Iqueuä hñuä iqi mäwiqä yätñqä imäkuänä.

1 Pitä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hiñuiqänjä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä hanä-iqä naqänänjä metqätanquwä iquauñqä äqäkqe. Ii iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäñqä iwimäkätñqä iinñqä. Iqu qu kuknuä äñguä Jisasi Kraisi Iquenqä kñuä anğumä indqämbñqä ätukqe. Jisasi Iqu äpäkonätä anğumä ävauqetani, Iqu anğumä päniqä iinñqä kuknuä guä ämäsäuekqe. Inji iqua kuknuä guä ii ämäsäuekqenqä kñuä indqänäpu, Iqu äpqä iinñqä hiñuä äqämbu pmeññqe.

Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, hanä-iqä mapnä. Ii naqä-qakuä etanğqä-qe, ii iquauqä quuvqä heqiyqä iunji, yamwiqä vätnqä iunñqä wimenä. Iinñqä etanği, Kraisi Iqu anğumä äpätqänğanqe, qu quuvqä yänänäñqä hiqäpññqe. Itanji hea inğani, qu kima äñgui mapnuwänqe.

Pitä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Pitä ämaqä Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunä, he qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ekqä iquennqä nyi tuwanuä tiinñqä äqiyqä. He anñ-himqä naqä-qakuä hiqä mäitanği, qua Pondisi iu, Galesiya iu, Kapatosiya iu, Eesiya iu itanğa Bitiniya iu äpmakäwäñuä iquenänñqe. ² Goti eeqänäñjuqä Kaniqu, nätmatqä änä timäutñqä iinñqä näññqä eä, atäunuä heyqanği, Dñä Äñguä Iqu, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä hipñqä emäkkqe. Iinñqä etanği, he qätä äwiyäpu qänaknä ipu, itanğa he äñguänänjä hipñqä, Iqu Jisasi Kraisi Iqueä häñqetä emñqäyqänğqä atäunuä ekqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqçenta hiñgi vqetä, äwqä hanuä inñqä pmeqetä, aañ kuapänä etapquä.

Hänñ-pmeqä äñguänänji, qäukuä yänji äwinqenqä

³ Ne Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä matnämäuatunqçue. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Iqu eä, Iqu Iqueqä Kaniquvi. Iqu nenyqä qeqä kiinñqä natmäkätñqä-qae, neñi änyä-hänji änanyquäqe. Iqu Jisasi Iquenji, qua buta hänñ ävauqumuatqçeta, ne änyä-hänñ iinji, nätmatqä äñguänänjä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniññqä, kñuä iqä yänänäñqä ämenä, hiñuä äqänänä pmetatunquä, änanyquäqe. ⁴ Nätmatqä äñguänänjä iinji, Goti Hanjuwä Iqu hiyaqñqä qäukuä haqä yätu ämitqäuä. Qäukuä yänñi, nätmatqä iinji, qui mimäkñqä itä, pizqä miqä itä, qäpu maeqä yäniqe. ⁵ Heñi, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäñqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqä dñji, qui mimäkñqä danä ipñqä, hänñ iqumuatqä dññqä ämeyänä. Hänñ iqumuatqçue, ae näwi, ätnänñqä yäpakänğa timäunä.

⁶ He iinñqe aañ yeeqä naqänänjä äyä itqänñä. He täñganji hanä-iqä huitanñ-huitanñ etapätqätanquwi, qäyä ämepu, hanä-iqä iinji hñganqä mämeqä danä, yeeqä yqänä itqänñä. ⁷ Hanä-iqä iinji, qu mbqä golqä yamwiqä tä du häkiyä äyäqiyätqänuwä-pa, heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä eyätä, ii emetqäuä. “Naqä-qakuä mbqä golqä tiyä, hui tiyä” tpu, yamwiqä tä du häkiyä qäyä yäqäpçqä-qe, qui imäknäniqe. Heyaqä quuvqä heqiyqçue, mbqä golqä qui mimäkñqä äñguänänjä ämitqänuwä dñji, ämäwqätäuä. Ga heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä iinji, tiinñqä mänätqueqänä. Jisasi Kraisi Iqu, hiññi yäpakä ätnänñqä äti ätimäutäqänğani, henyqä yeeqä naqänänjä itä, yoqä naqä etapätä, yäniqä iinñqe. ⁸ Hiñuiqändä, täñgatänji, he Iquenji hiñuä mäqunquä ipiyä-qe, hiqä äwqä imñi, he Iquenyqä henyätanği, quuvqä eqiyäpu, yeeqä naqänänjä äyä itqänñä. Yeeqä iqä iinji, aañ naqänänji, ämaqäpçqä hñqu, “Iinñqä-iinñqe” änä mätkä yänä. Ii yeeqä inñqä qua täunji, näwinyä eeqänänji ämäwqätäuä. ⁹ He hiqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanquwinqçue, ga Goti Iqu heñi, anğumä hänñ emäkäqumuatätqätanğqenqä, he yeeqä iuta itqänñä.

¹⁰⁻¹¹ Hänñ iqumuatqä tquenyqçue, Kraisi Iqueqä Dñä Iqu, hiñuä-tqä iquau änyä, “Kraisi Iqu hanä-iqä huitanñ-huitanñ ämetä, itanğa qänakndani, Iqu yoqä naqä meniçeqä” awä näwi ätumiñqe. I tuätqätanğa, iqua, “Goti Iqu heñi, Iqueqä äwinqä duta suqä äñguänänji emäkäniqe-qe” hiñuä ätmiñuwi. Ii ätäpiyä-qe, qu näññqä äñguä mapñqe, “Iqu äkñğa äpätä, squäsua timäunqçutiyä” tpu, qävqä yasämänä imiñuwi. ¹² Qävqä i iqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqu iquauñi, kuknuä iinñqä ätäpu, yätamäqçqä quwqä-quwä imbñqä maetqçue, he heyätñqä iinñqä ämotquakqe. Täñganji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Äñguä Ique qäukuä yätuta dowatämepqanği, ga Iqueqä yänänäñqçetani, ämaqä kuknuä äñguä we-hunqä-tänji, awä-tqä iqua, Goti Iqu anğumä hänñ equmuatqçenqä, ae awä äyä etätqänuwä. Iinñqe, enjätqä iqua-pqçue, näññqä mapñqä äwinyä.

Goti Iqu Ikikinyänjä-qu enqä-qae, ne-pqä e pmeqänqä

¹³ Iinjä etanqä-qae, he hiqä kjuä indqänqä, wänuä iqäpñqä indqänäpu, hui äpipo hinqi päkäpäkä miqä danä ipñqä. Nätmätqä änguänänjä, Jisasi Kraisi Iqu ätnänäqi äti timäuqanğa Goti Hanjuwä Iqu etapäniqä iunqä, kjuä yänänäqñqä iqä ämepu, hinqä äqämbu pmeñqä. ¹⁴ He ymeqä qätä ipu, qänaknä iquenjä-qae, he änyä mañqä qämä-qämä ipiyänğa, qänaknäni enqä hiqä du iminjuwä-pa, miqä danä ipñqä. ¹⁵ Ga he tääqä etätmeqä Iqu, suqä ikikinyänjä imäkätñqä-pa, he-pqe iunä imäkqäpñqä. ¹⁶ Nyi iinjä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Nyi suqä ikikinyänjä imäkqunä enqä, he-pqe asä iinjä imäkqäpñqä,”* tnätangi i etqä.

Goti Iqu, mbqä naqänänjä itä, neyämakqenqä

¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä yoqä naqe, himä-huiwä iuta minewäsäuqä yänä. Iqu ne hñqunä-hñqunä, neqä suqä imäkätunqueta, asänä newäsäunä. He Iquenyqä tääqä ätäpiyänğanji, “Apikukiyä” äyä ätätqänuwi. Iinjä etangi, he qua täu yakuä äpmapiyänğanji, Iqueqä yoqä naqenqä kjuä indqämbu, suqä ängüä du pmeñqä. ¹⁸⁻¹⁹ Suqä ängüä memäkqä, qui emäkqä, hiqä taqä-tawiqukua etapkuwä du pmetanğuwänğa, Iqu anğumä etmetñqä mbqä iqäqenqä, he näqñqä äyä ämenä. Silpa, golqä, nätmätqä quvqä qui imäkñqä iinjä itä, maetqe, Kraisi Iqueqä häñeqä itä, ne anğumä mbqä äneyämakqä. Iqueqä häñeqä mbqä iqänqä, mbqä dinä homä iqä eñä. Kraisi Iqu, sipsipqä meqä, wätanqä yunğua squä hñjua maeqä, kiqä ikikinyänjä enqäpanjä iinjä-quvi.† ²⁰ Qua tqü änyä etanğa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iquenyqä näqñqä eätä, atäunjuä ikqä-qe, hiunji yäpakä täñğanji, henynqä ätnänäqi äti imäkqi. ²¹ Iqu yätamäkqä heyğanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qua buta ävaucumuatätä, yoqä naqä vñanğa, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqu ängüä emäkäniqenqä, kjuä iqä yänänäqñqä ämapu, hinqä äqämbu äpmeñä.

Hiqä-hiuänqä enqä di, dnä huqä ii yqänä iqa uwqäpñqä

²²⁻²³ Täñğanji, he hiqä quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñqä, naqä-qakuä hiqä äwqä imda enqä dunqä, he naqä-qakuänänjä du qänaknä ipu, akiyä äyä änyämänğuwä. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä häñä hea ique-ique wiqä iqu, henji änyä-hänä enyquäqä. Inji he hiqä-hiuänqä enqä di, qeqä-quuvqä yäpä imda enğanğuti, dnä huqä ii yqänä iqa uwqäpñqä. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä enyquäqä iqu, piikä wovä mäuqä iqtänji, asänänjä ma. Piikä iqu, qui imäkñqä-quvi. Inäqä, Goti Iqueqä kukñuä iqu, qui mimäkñqä iquvi. ²⁴ Inñqä,

“Ämaqä eeqänäni, qätaqä enqä-pa yäüä päpnä. Itanğa quwqä yoqä naqe, qätaqä hutqä enqä-pa äteyqiyäünä. ²⁵ Inäqä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, qäpu maeqä hea ique-ique wiqeqä” ätnä.‡

Kukñuä iqu, kukñuä ängüä we-hunqä-tänjä, he ae etätqänjuwä iquvi.

2

Suqä quvqä huätä vquatämäupu, Goti Iqueqä kukñuinqä kiinjä enğuatñqä

¹ Iinjä eänqä-qae, he suqä huiziunqä wiuñqä iqä, suqä quanği iqä, wopqä ipu kukñuinä tqä, hinqä quwä qñqä, ämaqä hui äkittqiyeqänqä, e imäkätqänjuwi, huätä vquatämäupñqä. ² Huätä e vquatämäupiyi, ymeqä änyä nandqä isua kñui, anjuinjänä ämenjuwä-pa, he-pqe änyä imänğuwä, kñui, quvqä maeqä anjüä ängüänänjä iquenyqänä mapñqä. Goti Hanjuwä Iqu häñä imäkäqumuatqä iunji, naqä yänänäqñqä änimänğa uwqäpñqä, he anjüä Iqu änatapqä iunqänä kjuä indqänğupñqä. ³ He hiqä-hiuä, Naqä Iqueqä kukñui yamwiqä ipu, Iqu suqä ängüä Iqä-qu etanğqenqä näqñqä eänjuwi, ii iqäpñqä.

Jisasi Iqu, hikä häñä-pmeqä Iquvi

⁴⁻⁵ Naqä Jisasi Iqu, Hikä häñä-pmeqä Iquvi. Iquenyqä, ämaqä, “Hikä quvqeqä” tpu, hinqünä qunätanğä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qui mimäkqä, aanä ängüänänjä Miqä-qe äqunä, Iqueni i äteqä. He Naqä Jisasi Iquenyqä päqtätanğuwänğa, Goti Iqueqä Dñä Iqu, he-pqe hikä häñä-pmeqä enqä-pa, Iqueqä anänqä emäkätqäüä. Inji he hiqäva, Goti Iquenyqänä imäkqä iquenä, Jisasi Kraisi Iquesanji, hiqäva Goti Hanjuwä Iqu, “Oeyä” matqä itñqä dunä imäkqänqä. ⁶ Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanjuä tii ätnä.

* 1:16 Hiqäva-imäkqä 11:45; 19:2; 20:7 † 1:18-19 A Täuqä 6:14; Hipru 9:14 ‡ 1:25 Asayä 40:6-8

“Häe! Hinuä qumbu! Nyi hikä, qui mimäkkä änguänänjä miqänqä hjqme ätemi, Sayonä* iuji, anji hiqäva-imäkkä anjä-zä enqä-panjä, iqesa ämätqa peyqumqä äseqä. Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitani, äwqä hanjä-iqä mämeqä ipnqeä† ätnä.†

⁷ Inji quuvqä eqiyätqänuwä iquenäuä hinuä iqinji, Hikä Iqueni, qui mimäkkä änguänä miqänqä-queqä. Injäqe, quuvqä maeqiyqä itqänuwä iquaujqe, tiinji.

“Anjä mätqä iqua, hikä quvqä etanji hinuinä äqunätqänuwä-qe, hikä iqu, anjä a yänänänqä äqäyqätäuqämenä.”‡ ⁸ Itanğa, “Iqu hikä äqutäumäpu, qua iqi päkñqä iqueyi.”§

Qu Goti Iqueä kuknui hñgisa itqänuwitani, hikä äqutäumäpu äqäyöpäknätqänjä. Iinjqe, Goti Iqu, qu iinjä ipnuwänqä ätekqe.

⁹ Injäqe, he, ämaqä Goti Iqu ätekqä iutanjä himqe. He ämaqeu Miqä Naqä Iqueuätanjä hiqäva-imäkkä yänjä iqueni. He ämaqä huizi hñqunenä maetqe, Goti Iqueqä ämaqä yänjä-quenji. Goti Iqu heawiqä imda, Iqueqä we-hunqä nağanänjä iunqä, etma äpätä, he Iqueqä suqä änguänänjä iunqä awä tqäpñqä i emäkkqe. ¹⁰ He naqä-hñqunä maeqä danä enjuwi, tängganji he naqä-hñqunä eäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä enjä. Goti Iqueqä qeqä imänqeuta yätamäkkqe, mämeqä danä eänjuwi, he tängganji ii ämenjä.

Quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqinji, suqä änguänänjä iqäpñqe (2:11-3:7)

¹¹ Nyi kiinjä änyinätñqä iquenä, he anjä-himqä naqä-qakuä hiqä ma etanji, yakuä anjä täu äpmapu, qanjäqñqä iquenä, nyi he evauqumuatätmä, tii etqä. Suqä quvqä dunqä evautä, heyaqä äwqä imñi mäkä äqiyäunquwi, qu mämaequtäuqä ipñqä, pmua imäkqumuatpñqe. ¹² Quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqinji, suqä änguänänjä iqäpñqe. Inji qu henyqe, “Suqä quvqä ii iquenjqä” etmitpçä-qe, änguänänjä itqätanqçä du eqämbqetani, Goti Iqu äpçanjanji, qu Iqueqä yoqe haqä maepnuwänqä.

Ämiqä naqä äki-äkitanjä äpmeñuwä iquauä yäpä iqi iqäpñqe

¹³⁻¹⁴ He Goti Naqä Iqueqä ämaqä eänjuwitanji, ämiqä naqä äki-äkitanjä äpmeñuwä iquauä yäpä iqi iqäpñqe. Ämiqä iquauqä naqä iqesa, iqueqä yäpä iqinjä, iqu ätetä ändowatkqä iquau-pqe, qätä äwiyäpu, yäpä iqi vqäpñqe. Iqu iquauñi, suqä quvqä imäkqanquwä dunji, hanjä-iqä äväpu, änguä iqanquwä duä yoqe, haqä ämaepu imäkñqä, ätetä ändowatkqe. ¹⁵ Goti Iqu, he suqä änguä ipiyä iqesani, ämaqä kñuä änguä mämeqä iquauä iqi kuknui äminyeqänqä äwinyätqäuä. ¹⁶ Goti Iqu he huiziquauqä yäpä iqä mäpmeqä, qanyinä pmeqänqä emäkkä-qe, “Ne qanyinä äpmeqetani, suqä quvqä huitanjä-huitanjä imäkquatuñqueqä” kñuä mämeqä danä ipu, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqänä pmetpñqe. ¹⁷ Iinjqe, ämaqä eeqänänji änguä asänä itquepu, ämaqä quuvqä hesä anä heqiyqä dunqä qeqä-quuvqä imda enganguti itquepu, Goti Iquenyqä zä ipu, Iqueä yäpä iqi ipu, ämiqä iquauqä naqä iqueni, suqä änguänänjä du itquepu, iqäpñqe.

Hanjä-iqä Kraisi Iqi ämakqä-pa ämepu, hiqä naqä iquauqä yäpä iqä pmetanqpu

¹⁸ Wäunüä-wiyqä iquenä, wäunüä äwiyäpiyä iquauñqä zä imäkäpu, yäpä iqi iqäpñqe. Huäqä äumäkäpu, änguä etqueqä iquanä maetqe, huäqä mäumäkkä, quvqä etqueqä iquau inänqe. ¹⁹ Ämaqä hñqu, tmi-tmiqä-tqe hinqi ämetäqänğa, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä kñuä ämetä, äwqä-qeiqi inyä ämeqanqutqe, Goti Iqu iquenyqe, yeeqä yänä. ²⁰ He quvqä iqanğä ämaqe ptqä epäsqanquwänğga, he äwqä-qeiqi imbu meqanqppqe, he nätmätqä ängui, äsque mapniqä? Injäqe he suqä ängui qäyä imäkqanğqä, qu tmi-tmiqä-tqä etapqanğa, he äwqä-qeiqi imbu meqanqppqe, suqä iinjqe, Goti Iqu yeeqä yänä. ²¹ Hinuä qumbu! Kraisi Iqu he yätamäkkä heyätñqä, huiwä tängä-hunqä ämakqä-panji, he-pqe inä meqänqçe, Goti Hanjuwä Iqu tääqä ae äyä etätmakqe. Inji he Iqu iinjä ikqä iuta äqunäpu, asä iinjä imäkqäpñqe. ²² Iqu suqä quvqe mimäkkä itä, itanğa kukñuä quangä-pqe matque. ²³ Ämaqe qu Ique kukñuä quvqä ätukuwä-qe, Iqu qunji, kimanji iinjä mätkuä ikqe. Qu Ique tmi-tmiqä-tqä vqanquwä-qe, Iqu qu qui iwimäqänqçe matqä itä, Iqueqä-kiuä, Goti Jänänä Iwäsäuqä Iqueqä hipa iu äwiñqçe. ²⁴⁻²⁵ Ne hänji, suqä quvqä iqueqä yänänänqñqä yäpä imä mäpmeqä danä, suqä jänänänjä imäkaniqunquä iunä pmeqänqçe, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä neyaqä suqä quvqe ämiwäutä, zä-huätati äyä äungqçe. He sipsipqä enqä-ma, im-imä qanjä hinqi dumetanquwänğganji, Iqu ämaqeuqä hipa iuta tmi-tmiqä ämetä, he anğuanä pmetpñqä emäkkqe. Inji he Sipsipqeu Miqä, itanğa heqä quuvqeu ämitñqä Ique, anji äyä äwimequwi.

* 2:6 Qoqonä Sayonä, anjä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi. † 2:6 Asayä 28:16 ‡ 2:7 Apqä Bukä 118:22

§ 2:8 Asayä 8:14

3

Kukñuä, qokä-apäkä ämanqä iunqä

¹ Asä ii enqä-pa, apäkä qokätänjä iuenä, he hiqä qokiquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpnqce. Iwä hiqä qokä iqua, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hngisanä imipqce, quuvqce heqäpnqce, he iquauqä apäkiuenä kukñuä tquanquwä duta maeqiyqä danä, iqua quuvqce, he suqä änguanänjä iqanquwä duta, i heqäpnä. ² He apäkiuenä, suqä quvqä kiyä mätqä du mäwqä ipu, suqä jänänänjä dunä ipu, Goti Iqueä yäpä iqinyä itqätanqä eqämbiyä-qae, quuvqä heqäpnqce. ³ He qeqätqce, huiwä haqä tängisa imäknqetä, dä qeqätqä imäknäpu, gquä yatqä qeqätqä imäknäpu, qäkämä qeqätqä imäknäpiyi, huiwä haqä tängisa mimäknqä ipnqce. ⁴ He qeqätqce, suqä qae hanjuä pmeqä iqtä, itanga äwqä quvqä maqänä minqä iqtä, qeqä-quuvqä yäpä imda qeqätqce, imäknqpnqce. Suqä ii qui mimäknqä itä, Goti Iqueä hinuä iqini ämäwqätäua. ⁵ Apäkä hinuicänä, Goti Iqueqä hinuä iqini jänänänjä eäpu, Goti Iqu kukñuä ätätä ekqenqä hinuä äqumbu äpmaminuä iua, qu qeqätqce, suqä iitä imäkmbu, ga iua iuaugä qokiquauä yäpä iqinyä ipu äpmaminuwi. ⁶ Serai, apäkä iinj eä, ii Aprähämä iqenji, “Nqä naqä iqukiyqä” ätuminqce. He nätmätqä hnjuä-hnjuanjqä zä miqä danä, suqä jänänänjä du itquetqänuwi, he Serayqä meqäenä enä.

⁷ Asä ii enqä-pa, he qokiquenä, hiqä apäkiyqa, qu yänänäqñqce heyaqetäni asänänjä maetqce, hänjä hea ique-iqce pmeqce, hesäni iua-pqce ina mapnuwä etanji, he iuanqä kñuä änguanänjä ämepu, suqä jänänänjä du itquepu, iuatä quamä qeiqinyä pmetpnqce. Iinjä iquwi, hiqä Goti Iqtä kukñuä tqä duñi, nätmätqä huiwä maeqänqä yänä.

Suqä jänänänjä dunä imäkäpiyinqä, tmi-tmiqä-tqä meqenqä

⁸ Kukñuä eeqänänjä ii ätqa äpätñqce, qäpuñi tiñjä ätätmä himqce. He qäyqä-qäquenä, äwqä naqä-hnquna änyäpu äpmapu, hita-hinguäkatä minqä-pa, i äminyäpu äpmapu, Goti Iqueqä ämaqä dunqce qeqä hetqanquti, hngisa ipu yäñi-yäñi miqenä, qae hanjuä pmetpnqce. ⁹ Suqä quvqä etquepu, kukñuä quvqä isua hetqanqpnqce, he kima miqä danä, Goti Iqu quñi ängua iwimäkätñqä, Ique tquäpnqce. Goti Iqu heñi tääqce, iinjä etätmeqce, iwä he Iquesanji, nätmätqä änguanänjä mapnuwänqä. ¹⁰ Goti Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiñjä ätnä.

*“Ämaqä hnqu, iqueqä häñä-pmeqce, ängua yeeqä injä pmeqänqä äwinyänqä iqu, kukñuä quvqä itä, kukñuä quangä itä matqñqceqä. ¹¹ Iqu suqä quvqä duñi, hinuä äqunätä, qänaknänji suqä jänänänjä du iquätñqce. Suqä hanjä-iqä maeqä, änguanänjä pmeqä dunqä itä, ga iqu suqä iu ändämiqä uwquätñqce. ¹² Tiñjä äywuä. Naqä Iqu qokä-apäkä jänänänjä eäñuwä iunji, Iqu ämitä itanga quvaqä Iqtä kukñuä anä tqä iunji, Iqu Iqueqä qäte äwä, mä ämaqä suqä quvqä imäkqä iunqce, Iqu mäwinqä danä eä, qätä äyä.”**

¹³ He hiqä enqä du, he suqä jänänänjä dinä imäkpnqä enyänqce, ga heñi suqä quvqä etquetä, quñi, tqe emäkätñqce? Aanqce. ¹⁴ Inäqce he suqä jänänänjä dunä imäkäpiyinqä tmi-tmiqä-tqä ämeqäpi, he, “Neñi, Goti Hanjuwä Iqu ängua inemäkätqänä” kñuä heyätñqce.

“Zä iinjä emäkanä-tpu iquwi, he iinjä zä ipu, qundqändqä miqä pambu.”†

¹⁵ Mä he hiqä qeqä-quuvqä imñi, Kraisi Ique itmepu, Naqe, Iquenyä imäkpnqce. Nätmätqä kñuä yänänäqñqä ämapu äpmetnuwinqä yatñqä heyqanqpnqä, tupnqä dinqce, näwinyä imäkmbu pmetpnqce. ¹⁶ He kimanji, qae hanjuä ätuäpu, hngisa mitqueqä ipnqce. He ämaqä jänänänjä pmetpnqce, hiqä yäpä imñi, hanjä-iqä hui maeqä, änguanänjä hetñqä. Inji ämaqe, he Kraisi Ique qänaknä äväpu, suqä jänänänjä imäkqanquwinqä, kukñuä quvqä etapqä-qua, iinjä womba winyätñqänänji. ¹⁷ Inäqce Goti Iqu neqä suqä dunqä tmi-tmiqä-tqce, qäyvä metunquä winqanqutqce, tmi-tmiqä iinjä, suqä ängua dunqä meqe, quvqä iunji ämäwqätäunä. ¹⁸ Kraisi Iqu, Ämaqä jänänänjä-qu eäqä-qe, Iqu ämaqä jänänänjä maeqä quvqä iuqä anji ämetä, ga suqä quvqce huätä ämamäutä, i äpäkonqce. Iqu iinjä, hui mapäkonqä yäniqce, Kiqä Iqunänji i qe äpäkonqäqce. Iqueni pizqce, Iqueä huiwi äpäsquwä-qe, Iqu dnä-qu angumä häñä eätä, heñi, Goti Hanjuwä Iquenyä etma wätñqä eqäqce. ¹⁹ Iqu dnä-qu äpme, ga dnä guä pmetanguwä iunqä äwätä, Goti Iqueä kukñui awä ätukqce. ²⁰ Dñä ii, quwqä suqä quvqce Noa iqueänqanji, naqänänjä timätqätanqäqce, Goti Iqu kimanji maqänä mitqueqä danä, hinuä qunätanji, Iqueä kukñui hngisanänji, hea Noa iqu iqueqä yimbäe qäpu imäkqanqanqä iminuwä iyi. Yimba yänqisanji, ämaqe atänqäpu, 8 iqua äpekuwi. Iwä, Goti Iqu quñi häñi, egeta iqumuatkqce. ²¹ Eqä iinjä, Goti Iqu heñi häñä di, tänganji asnjä meqanquwä duta emäkäqumuatñqenqä ekqce. Asnjä ämequwi, hiqä huiwä kiyi

* 3:12 Apqä Bukä 34:12-16 † 3:14 Asayä 8:12

huätä päwätŋqä mämeqä iqä. He asŋä ämequwi, ii Goti Iqueni, “Ne saqä hiŋuä iqini, ämaqä jänänänŋä heatuŋqueqä” ätäpu, ämeqä. Heŋi häŋä di, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqueni, qua buta aŋgumä häŋä ävauqumuatqä duta emäkäqumuatqi. ²² Iqu qäukuä yätuŋqä äyäqetani, täŋgani Goti Hanjuwä Iqueä hipa ämuangisa äpme. Eŋätqä, dŋä yänänänqŋä äki-äkitanä, yoqä naqä äki-äkitanä qoŋqä, qu eeqänänŋi, Iqueä yäpä iqi etanŋä äpme.

4

Äwqä yäüä iqueqä suqe, ävquatämäupu, suqä huiziunqä heŋqe a qätŋqe

¹ Kraisi Iqu, Iqueqä huiwi tmi-tmiqä-tqä ämaqä-qae, kŋuä iqä yänänänqŋä Iqu ämeŋqä iqueni, he-pqe kŋuä yänänänqŋä asä iquenyä i mapŋqe. Amaqä, iqueqä huiwiunŋi tmi-tmiqä-tqä ämetqä iqu, iinŋ ämetqä-qae, suqä quvqä imäkqä duŋqe tuwä qe äwikqe. ² Iinŋ ätanŋi, he täŋgata tiŋi, qua täu äpmapiyänŋani, qänaknänŋi suqä quvqä huiwi iqueqä äwiŋqä du miqä danä, äwiŋqä Goti Iqueqä iunä ipŋqä diŋqe, kŋuä iqä asä iqueni, yänänänqŋä mapŋqe. ³ He suqä, ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyä ipiyä i imäkätqänjuwä ii, ae imäkqa äpminjuwi. Suqä tiinŋ isua äyä iminjuwi. Huiwä yanä hiŋŋi änyäpu, suqä quvqä huiwä iqueqä äwiŋqä du ipu, eqä hiqiyiqä iqe änapu hiqiyiqä ipu, ymisanä-eqä yänänänqŋä naqänänŋä imäkäpu, ga suqä quvqä huitanä-huitanä ipu, iwä iutanŋi, suqä Goti Iqu pmua imäkkqe imäkäpu, goti quanŋä iqauä yoqe, haqeqä ämamäupu äyä iminjuwi. ⁴ Iwä he täŋgani, suqä quvqä iinŋi, qutä anä mimäkqä itqätanŋuwänŋani, henyqe qu “Tä änä-änänŋä itqäpiyä” tpu ipu, qu henyŋqä qui emäkŋqä kukŋuä quvqe i ätätqänä. ⁵ Inäqe, Goti, ämaqä häŋä äpmeŋuwitä, pizqä äwiŋuwitä, iwäsäuniŋqŋä näwinyä imäknä äpmeŋqä Iqueä hiŋuä iqini, qu ätqäupu, “Ne suqä iinŋi, iinŋä-iinŋä imäkminŋueqä” ätuäpu kukŋuä tpuwi. ⁶ Iinŋ etanŋqeqä ämaqä pizqä eäŋuwi, Goti Iqueä kukŋuä we-huŋqä-tänŋi qätä äwikuwi. Qu täkä ämaqä epiyitanŋi, ämaqä eeqänänŋä suqä iwäsäuqeunŋä äwätqänjuwä-pa, qu iu äupiwi, iwä dŋä epiyänŋani, Goti Iqu äpmeŋqä-pa, i pmeŋqä diŋqä qätä äwikuwi.

⁷ Hea nätmatqä eeqänänŋä qäpu hiätŋqe, ae qäqiyiwi. Iinŋqe, he Goti Iqutä kukŋuä tqänqe, hiqä suqeqä kŋuä yasämä ämepu, äŋguänä äminyäpu pmapŋqe. ⁸ Suqä, huiziu ämäwqätäunqä iqu, tiinŋi. He suqä, hiqä-hiuänŋä äwqä imda heŋqä ique, a qätŋqe. *Suqä iqu, suqä quvqä duni, huäqä kiuätenä.*^{*} ⁹ Amaqä quuvqä heqiyqe emequwi, he quŋqe wiunŋä miqä, äŋguänänŋä miŋŋqe. ¹⁰ Goti Iqu heŋi, wäunjuä hŋqunä-hŋqunä huitanä-huitanŋi qanyinä etapqä eŋqe, he ämipu, quuvqä heqiyqä huizi duni yätamäkqä wipŋqe. ¹¹ Kukŋuä tqänqä ämequwi, qu Goti Iqueqä kukŋuä, awä tqänŋqe. Yätamäkqä inŋenŋä ämequwi, qu yänänänqŋä Goti Iqu ävqetani, yätamäkqä inŋŋŋqe. Iwä Jisasi Kraisi Iqu he iinŋ ipŋqä emäkqetani, Goti Iqu yoqä naqä meniŋe. Yoqä naqetä, yänänänqŋetä, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämaqä ique ämetqänjuwinqe, he yeeqä iqänŋqe

¹² Nqä nyämaqä nyi kiinŋ änyinätŋqäüä, he yamwiqä heyätŋqä suqä hanä-iqä tmi-tmiqä-tqä-pqe ämepiyinŋä, ‘Nätmatqä änyä-hänŋä hŋqu ämequnä’ tpu, miqä yänŋä ikäpi, oee. ¹³ Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämaqä ique ämetqänjuwinqe, he yeeqä iqänŋqe. Iwä Iqueä yänänänqŋetä, Iqueä yoqä naqänänŋitä, ätnänänŋi wiqanŋani, he hiqä äwqe, äŋguänänŋä enyätä, he yeeqä kiinŋä ipnuwänŋqe. ¹⁴ He Kraisi Ique qänaki väätqätanŋuwinqä kukŋuä quvqä etquwi, he, “Neŋi Goti Iqu äŋguä inemäkätqänä” kŋuä heyätŋqe. Goti Iqueqä Dŋä, yoqä naqä-tänŋä yänänänqŋä Iqu heä pmetanŋi iyä. ¹⁵ Hŋqunenä ämaqä pizqä äpäsäpu, quwä ämepu, suqä quvqä imäkäpu, ämaqeqä wäunjuänŋä näqŋqä ämenätpu hŋgisanä ipiyita, tmi-tmiqä-tqä meqänŋqe, äŋguänä mimbu. ¹⁶ Mä, ämaqä Kraisi Ique qänaki väätqätanŋqä hŋque tmi-tmiqä-tqä äwimeqe, iqu i ämetäŋenŋä, womba miqä yätŋqe. Kraisi Iqueqä yoqä-tänŋä hetanŋqenŋe, iqu yeeqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu maetŋqe. ¹⁷ Goti Iqu, ne ämaqä, Iqueqä eänŋquä iquene, kukŋuä mänetätŋqä hea iqu, ae ätimäuci. Kukŋuä, nesä ganä ämänetäqetani, ämaqä, Goti Iqueä kukŋuä äŋguänänŋä iunŋi, hŋgisa itqänjuwitänŋi, kukŋuä mitqe, quta qäpu hiqanŋani, qu äänä pmeŋuwäti? ¹⁸ Goti Iqueqä bukä iunŋi, yatŋqä asä inä tiinŋä ätnä.

“Ämaqä jänänänŋi, häŋä iqumuatqe ämepiyi, hanä-iqä qäsä mapŋqäüä. I etanŋi, ämaqä Goti Ique tuwä ämuäpu, suqä quvqä itqänjuwä iqua, äänä pmeŋqäpiyä?”†
Qu hanä-iqä naqänänŋä ämepu pmeŋqäüä.

* 4:8 Quamä-pmeqä 10:12 † 4:18 Quamä-pmeqä 11:31

¹⁹ Iinjä etanji ämaqä, Goti Iqueqä äwinjā duta tmi-tmiqä-tqä ämequwä ii, qu ämaqä huiziuñi suqä jänänänjinä itquepu, quwqä quuvqä, Goti Hanjuwä Inemäkkqä Ique vqäpñqe. Iqu Iqueqä kukñuä ätätqä dunä imäkänä.

5

Quuvqä heqiyqeu miqä iquauñqä

¹ Täñganj nyi ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iquenänjā, kukñuä-tänj etanji hetmqe. Nyi-pqe he enqä-pa, quuvqä heqiyqeu miqä-qunä emä, Kraisi Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqenqä näqñqä ämamä awä tqunä emä, ga Kraisi Iqueä yänänäqñqetä, yoqä naqetä, ätnänäqñqä timäuqanjanj, ne-pqe inä ämenique. Nyi he evauqumuatätmä, “Wäunuä tiinjä ipiyä” etqä. ² Goti Iqu Iqueqä ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä duñi, he sipsipqä-miqä enqä-pa, äñguänänjā mipñqe. Goti Iqu wäunuä iinjä äwqä hñquacu imbu iqänqce, mäwinjā inqä-qae, äwqä yeeqätä iqäpñqe. He wäunuä iinjä, mbqänqä kñuä ämapu miqä ipu, hiqä äwqä imdanj, wäunuä ii imäqñqä enqanquti imäqñqäpñqe. ³ Goti Iqu ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä i ämipiyänjanj, he naqä mimäñqenä ämotquapñqe, qu he iqanquwä du eqänäpu, iu ipñqänä. ⁴ Iwä sipsipqä-miqä iquauqä Naqä Iqu ätnänäqñqä ätimäutäqänjanj, he yoqä naqä qombñqä motqueniqä diñqe, Iqu niqauqä qui mimäñqä hui etapäniqueqä.

⁵ Ii enqä-panj, hikñä iquenä, he quuvqä heqiyqeu miqä iquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpñqe.

Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinyä pmeñqe

Goti Iqueä ämaqä eeqänänjenä, he yänj-yänj miqenä äkittqänäpu, yäpä iqinyä inqñqe. Goti Iqueqä bukä iunj, kukñui,

*“Ämaqä yänj-yänj ipu, yoqä naqä ämaenmipqeuñi, Goti Iqu mäñdi äkittqiyetä, ämaqä mäñdi äkittqiyenmipqeuñi, nätmätqä äñguänänj vänqiyä” äy ätnä.**

⁶ Iinjä etanji hea Goti Iqu Iqueqä-kiau ätätä ekqä iqueni, Iqu heñj naqä emäkäninjā diñqe, he yänj-yänj miqenä äkittqänäpu, Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinyä pmeñqe. ⁷ Goti Iqu henyqe huäqä äwunätä itñqä-qae, hiqä hanj-iqä äki-äkitaninjā qundqändqä ipu ämenjuwi, Goti Iqueä hipa iqinyä tnämäupñqe. ⁸ Setänä henyqä himä-wiñqä iqu, laiyoñqä enqä-pa, ämaqä hiñuä äqunäqä duñi, tä ätäutä äqiyändäutñqä, häwäqä yänänäqñqä ätäkitñqä iqueni, he wänä-wänä miqä, näwi imäkmbu, hiñuä äqumbu pmapñqe. ⁹ Inj he iquenyqe, hiqä quuvqä heqiyqä duñi a yänänäqñqä äqätpu, hiñuinä mäqunquä, qñqanä hipñqe. Ämaqä qua äwitqutänqä-pa, quuvqe he eqiyätqänjuwä-pa eqiyätqänjuwi, qu-pqe tmi-tmiqä-tqe, he ämetqänjuwä-pa, i metqätanquwinqe, he näqñqä äyä etqänä.

¹⁰ Inäqe, Goti qeqä imänqeuata hiñgi vqänqä Quati-qu, he Kraisi Iqutä ämuänmbiyitanj, Iqueqä yänänäqñqetä, yoqä naqetä inä ämepu, hea ique-ique pmeñnuwänqä iunqä tääqä etätmakqe. He tmi-tmiqä-tqä hmbu ti meqanquwänjanj, Iqu Iqueqä-kiau äñguä emäkätä, hiqä quuvqä heqiyqä imñi yänänäqñqä emäkätä, he hea ique-ique yänänäqñqä tqäutñqä emäkänä. ¹¹ Yänänäqñqä äki-äkitanj, ii Iqueqä eä, hea ique-ique äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä yäpakiy

¹² Nyi tuwanuä wänqä täpu, Silasi iqueä yätamäqçeta äwqiyawatqä. Quuvqä heqiyqänqisanj, iqu naqä-qakuä neqä tasi-guequ etanji äqunänj. Goti Iqueqä qeqä imänqeuata hiñgi vqenqä näqñqä emä, “Ii naqä-qakuanänjñqä” ätätminjā äqiyqä. Itanq he iu yänänäqñqä tqäpñqä evauqumuatätmä äqiyqä. ¹³ Ämaqä anj-himqä Bapilonä täu pmeqä, Goti Iqu he atäunuä eteqä-pa, äteqä ii, qu henyqä winqangi, “Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä, ga nyaqä ymeqä Makä iqu-pqe asä inä etqä. ¹⁴ He äminäpiyänjanj, hiqä enqä muätquapñqe, quneqä inqñqe. Kraisi Iqutä ämuänñjuwä eeqänänjenä, Goti Iqu suqä hanj-iqä maqä äñguänänj pmeñqä emäkquä.

* 5:5 Quamä-pmeqä 3:34

2 Pitä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä äqäkqeutanjä kñuä indqänqä qakui, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, ämotqueqä hñquauqä kukñui, qätä mäwiyqä ipnuwä iunqeyi. Ämotqueqä iinjä iqua, huiziuqä quuvqä heqiyqetä, suqä änguitä, qui iwimäkpnqä qanjä ikipu ätuäkiqä iqua etanjä. Ga ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, kuknuä iquau ätumiñuwä ii, qu a yänänäqñqä kiqätpnqä ätukqe. Ii ipiyitani, qu Goti Iquenyqätä, Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqätäñi, näqñqä äñguänä hipñqäüä. Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, iquauqä hiñuitä, Jisasi Ique hiñuä äqunäpu, Iqu näqñqä motquetqätanjä qätä äwimiñuwi.

Ämaqä hñqua tiinjä ätmiñuwi. “Jisasi Iqu anqumä mapqä yänqiyä.” Pitä iqu tuwanu, tiinjä ätätä äqäkqe. “Naqä-qakuiqä, äpänqiyä.” Iqu maqänä mapqä yänqiyä-qe, kiqä qakui tiñiqä. Ämaqä hñqu qui imäknätñqä iñqe, Goti Iqu mäwiñqä itä, ämaqä eeqänäñi kñuä äkunmäkmñqä iñqe hiñuä yqänä äqunä äpmenä.

Pitä iqu, tuwanuä tqeñqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Saimonä Pitä, Jisasi Kraisi Iqu Iqueqä kukñui awä tuäkiqmäqä änändowatqanjä, ga nyi Iqueqä wäñuä-wiyqä-qunä emä, nyi tuwanuä tä äqiyqä. Ämaqä, Jisasi Kraisi neqä Goti ne Hänjä Inequmuatqä Iqu suqä jänänänjä imäkkqetani, quuvqä heqiyqe, neyaqetäñi asänänjä ämeñuwä iunqä äqiyqä. ² Goti Iquenyqätä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqätä, näqñqä ämequwitani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imäñqeutä hiñji vqetä, äwqä hanjuä inqä pmeqetä, aanjä kuapänä etapquä.

Goti Iqueqä äwiñqä iu pmeñqenqä, yänjä qänqñqä

³ Iqueqä yoqä naqänänjita, Iqueqä yänänäqñqeta, itanjä Iqueqä suqä äñguänänjä suqä huizi du ämäwqätäunqä ita, neñi, tääqä natätmeqanjä, ne Iquenyqä näqñqä i enju. Itanjä Goti Iqu, Goti eä, ga Iqueqä yänänäqñqä iquesani, ne hänjä äñguä äpmetanä, suqä Iqu äwinyätñqä di imäkatunquä dññqe, Iqu eeqänäñi qäyunä änatapqä. ⁴ Ga Iqu, “Nyaqä yänänäqñqeta, itanjä Nyaqä suqä äñguänänjita, imäqñqanqä, he suqä qui emäkqä qua täutanjä hiqä enqanjäqä dunä imäkqä iqueni ätuakñga, suqä, Nyaqä dunä imäkqäpnqäqä” ätkqe. Kukñuä tä, nätmätqä aanjä naqänänjä, qui mimäkqänqä äñguänänjä miqä hui enqä-pa etanjä, ique a yänänäqñqä qätätñqä. ⁵ Goti Iqu iinjä inemäkqä-qae, he Iquenyqä quuvqä eqiyquwiñi, wäñuä tnänjä ipu, suqä äñguänänjä suqä huiziuquau ämäwqätäunqä iqu itmapñqe. Inji, suqä ique wimetñqe, Goti Iquenyqä näqñqä eqä iñqe, yänjä qänqñqä. ⁶ Suqä ique wimetñqe, äwqä evauqanjäqä iunä mimäkqänqä, yänjä qänqñqä. Iuta suqä ique wimetñqe, hanjä-iqä ämepiyä-qe yänänäqñqä tqäuwä iñqä yänjä qänqñqä. Iuta suqä ique wimetñqe, he Goti Iqueqä pmeqä-pa pmeqänqä yänjä qänqñqä. ⁷ Iuta suqä ique wimetñqe, he Goti Iqueqä ämaqetä näueqä imäknäpu pmeqä iñqä yänjä qänqñqä. Iuta suqä ique wimetñqe, ämaqeuñqä kiinjä enqä iñqä yänjä qänqñqä. ⁸ Suqä tqauu ämepu, hiqä äwqä yäpä imñji, naqänänjä emäkqä uwqanjutqe, neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näqñqä eäñuwi, hiñji qanyinä maeqä, häukuä kuapänänjä-tänñqä. ⁹ Mä ämaqä suqä tqauu mämeqä ipiyä iqua, qu hiñuä heawiqä enqä-pa, kinänänjini hiñuä maqunquä danä, Goti Iqu quwqä suqä quvqä qänqanä imäkmiñuwi, huätä ämuämäutä, asñä äwqiyäumäukqenqä, hui ae imäukuwi. ¹⁰ Iinjä etanjä, nqä nyämaqäüä, Goti Iqu heñi ae tääqä etätmetä, he Iqueqänqä atäñuäqä etekqä iunqä näqñqä yasämä heñqe, wäñuä tnänjä iqäñqä. He suqä iqua iqäpi, qua iqä mapäkñqä danä ipnä. ¹¹ Iwä i imipqenqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi, ne Hänjä Inequmuatqä Iqu, ämaqä hea ique-ique miqä iu paquvqenqä, huänqä qñqanjä naqänänjä euteyäniqe.

¹² Nätmätqä eeqänänjä iñqe, “Ii naqä-qakuänänjiaqä” hetqanjuwitani, he ae näqñqä eäpu, iu yänänäqñqä tqäutanguwä-qe, nyi kñuä etesätmä, anqñu-angu hetqämqe. ¹³⁻¹⁴ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqu, nyi täqi änyä-hänjä ti hñqanjäqä mäpmeqä itätmqänä ändkqe. Iwä nyi täqi änyä ti äpmamänqanjä, nyi anqumä kñuä etesätmä, hetqämqä di, ‘ii äñquiqä’ kñuä nyqanjäy. ¹⁵ Iinjä etanjä nyi hanjuä mäwiqä itmä, i imäkmitmqe, iwä nyi qui imäkmiñqä-qe, nätmätqä nyi etmitmqä iunqä, he hea ique-ique kñuä meqäpnuwänqä.

Kraisi Iqu yoqä naqä ämaqenqätä, hiñuä-tqä iquauqä kukñuiñqätä

¹⁶ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Iqueqä yänänäqñqä naqänäninjätä, Iqu angumä päniqñqätä etkque, ne queai hinginä, ämaqä huiuta ämetanä maetqe, Iqu Goti Iqueä yänänäqñqä naqänäni metanji äqunqquenqä, ii etkque. ¹⁷ Goti Apiqu, Iquenji yoqä naqä ävätä, we-hunqä naqänänj hñqu, Iquesa we naqänänj hunätñqä imäkkqä injanji, Goti Yoqä Naqänänj-tänj Iqu, Jisasi Iquenyqe, tii ätkque. “Tä Nqä Ymeqä Iquvi. Nyi Iquenyqä kiinj nyingangji, yeeqä iqänä” ätkque. ¹⁸ Iwä yoqonj Goti Hanjuwa Iqu ii imäkätñqä ätekqä iunji, qäukuä yätuta kukñuä ii Jisasi Iquenyqe tqangqce, ne Iqutä anä eanä äwikque.

¹⁹ Ne iinjä äqunqque, ii Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqä iquauä kukñuä dunji, yänänäqñqä imäkkqanji, ne quuvqä yänänäqñqä eqiyätqänju. Heawiqä imñji, we äumäkätñqä tä a yänänäqñqä äqätqänjuwä-pa, he iquauä kukñui äqätqänjuwi, ii aanj änguanänj eä. Zä hapqä äwuwätä, we hunätñqä qätäqueqä iqu, heyaqä qeqä-quuvqä imä we äumäkqanqanqce. ²⁰ Iinj etanji, nätmätqä naqänänji, he näqñqä tiinj dunqä heppñqe. Goti Iqueqä kukñuä hinuä ätkuwä bukä du äwiñqe, kñuä indqänqetanä, “Kukñuä ii, iinjä-iinjänqä ätnänä-qe” hinji matñqe. ²¹ Ämaqä Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqe, qu hinui, äwiñqä kñuä iqä, quwqä duta matqä iminjuwi. Dñj Ängua Iqu qunji ämitqätanji, ga qu kukñui, Goti Iquesa ämepu, awi i ätminjuwi.

2

Ämaqä hinuä quanğä ätäpu, ämotqueqä iquauñqä

¹ Hinuiqänänjanganji, ämaqeä awä imdanji, ämaqä hinuä quanğä tqe hñqua inä ätimäuminjuwi. Ga ii enqä-pa, heyaqä awiqisanji, Goti Iqueqä kukñuä dunqce, quanğä ätäpu ämotqueqä hñqua timäupnä. Qu imä zä imäkäpu, kukñuä quanğä heyaqä quuvqä heqiyqä du qui imäkkqanqä tñnä. Quwqä Naqä Angumä Mbqä Imeqä Iquenjä-pqe, tuwä äwiyäpu, iwä iinjä dutanji, qui imäkkqä maqänänänji quwqä-quwä maembnä. ² Iwä, ämaqä quuvqä heqiyqä kuapanänji, ämotqueqä iinjä iquauqä suqä quvqä huiwä iqueqä äwiñqä du itqätanjuwä iu äqumbiyi, qu-pqe suqä inä imäkpñä. Iwä, iinjä imäkkqanqewitanji, ämaqä huizi di qu hänaqä naqä-qakuänänj iquenyqe, kukñuä quvqä tñnuwi. ³ Itanğa quanğä ätäpu ämotqueqä iqua, quwqänä hiätñqä wiñganji, nätmätqä naqänänji hesa quanğä mapnä. Inäqe, Goti Iqu, qu Iqueä hinuä iqä ätqäupu kukñuä ätäpu, qu mämäwqätäuqä ipnuwänqce, qänğanä imäkenqce. Ga qunji qui imäkäniqä iqu, hiqqaqä mäwitqe, hinuä äqänä äpme.

⁴ Tiinj äyüwä. Aanj hinuiqänänjanganji, Goti Iqueqä enätqä hñqua, suqä quvqä iqanquwänqce, Iqu qäyä ipñqä hinuä mäquñquä itä, huätä ändowatkqe. Iinjä ikqe, Iqu qunji, kukñuä mitqänqanqä, qua hovqä hea naqänänj wiqä iu guä äpmuatqce.

⁵ Tii-pqä inäyi. Ämaqä hinuiqänänjanganjga, Goti Iquenyqä hma imäkätqätanjuwä iunji, Iqu hinuä mäquñquä itä, qunji eqä metñqä eqä huakä naqänänj ätnämäutä, ‘Goti Iqueqä hinuä iqinj jänänänänä pmapiyä’ ätuätä, awä ätuminqä Noa iquä, ämaqä 7 itä, qunji Iqu häñj iqumuatkqe. ⁶ Tii-pqä inä äyüwä. Goti Iqu, “Anj-himqä Sotomätä, Gomoratänji, hanj-iqä mayinqeqä” ätätä, anj-himqä iquauqä wätakinä witäniñqä äniqäkkqe. Iinjä imäkkqe, ämaqä Goti Iquenyqä hma imäkätqänjuwä ii, qu-pqe qui imäkmbnuwä diñqä ämaqä näqñqä meqäpñqä imäkkqe. ⁷⁻⁸ Inäqe, ämaqä jänänänj Loti iquenji, Iqu huätä itmetä, häñj imäkäqumuatkqe. Sotomä pmeqä iuä awä imä äpmeqe, ämaqä iu pmeqe qä suqä qänaknä miqä, qokä-apäkiñqänä ii itqätanjuwä iunji, iqu hea ique-ique hinuä äqunätä, qätä äwiyätäqetanji, ämaqä jänänänj-qu eäqä-qae, qundqändqä itä, äwqä tñi-tmiqä ämaminqce. ⁹ Neqä Naqä Ämäneyqä Iqu i iminqenqä, kñuä tii metunqce. Ämaqä Ique qänaknä vqä di, qu ämaqä huizi quqä suqä duta hanj-iqä yäpä imä pmetanquwä iunji, huätä yätumeqänqä hänaqe, Iqu näqñqä eä. Itanğa ämaqä suqä quvqä iqä dunji, Iqu qunji, kukñuä mitqänqanqä hanj-iqä du mäqumuatqanqä hänaqä-pqe, Iqu näqñqä eä. ¹⁰ Ämaqä suqä kiyä matqä ipu, Goti Iqueqä ämitñqä du yäpä iqä äpmeqä imipqä ii, Iqu qunji, hanj-iqä quvqänänj du mäqumuatqanä.

Ämaqä Goti Iqueä kukñuä iunqä quanğä ätäpu, ämotqueqä iqua, qu zä miqä danä hñgisana ipu, haqä yätu äpmeñuä iquauñqe, kukñuä quvqä ätäpu äkittiqiyätqänj. ¹¹ Mä enätqä yänänäqñqä naqänänj-tänj, qunji ämäwqätäjuwä iqua, Naqä Iqueä hinuä iqisanji, qunqe kukñuä quvqä ätäpu, makittiqiyqä itqänj. ¹² Ämaqä ii, qu suqä, hiveqä-yaqueqä yñj-tänj enqä-pa, kñuä maeqä, huiwiqeqä äwiñqä dunä itqänj. Nanjuä iuqä känai, ämaqe qu änduämipu päkññqä änyueqä-pañj iquay. Nätmätqä qu änyä mañqä epiyä dunqce, hinji kukñuä quvqä dinä ätätqänj. Iwä Goti Iqu qunji, nanjuä äpästätqänjuwä-pa, ii päsäniqe. ¹³ Ämaqä du hanj-iqä ävätqänjuwi, ga qu-pqe

kimanji hanä-iqu meqänqce. Yeeqä naqänänjä iqänqce, ‘ymisanji, hiunji mäptqä naqängga-pqce inä imäqäpñqceqä’ kñuä indqänäpu, ii imäkätqänjä. Qu ymisani hesä anä änäpu, ga quangä etquepiyinqä yeeqä kiinjä ipu, heñi kiyä mätpqä emäkäpu, heyaqä yoqce, quvqä imäkätqänjä. ¹⁴ Quwqä hinji, huiziuqä apäkä dunä äqumbu, iuatänä iqänqä äqänänjä. Suqä quvqä iu imäkänqce, dä yqänä ävä. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqce, yänjä maqñqä heqiyätqätanguwä iunji, qäyasäqä ätuma äwätqänjä. Qu nätmätqä ämaqeuä dunqä winganquti, iinqä iqänqce, qu ae näñqä ämenä. Iinqce, Goti Iqu quñi, qui aanjä naqänänjä imäkaniqñqä ätkqce. ¹⁵ Hänaqä naqä-qakuänänjä iunji tuwä äwiyäpu, Beo iqueqä hikñä Balamä iqu* äukqä-pa, qämä-qämä ipu iu äwätqänjä. Mbqänqä winganqgi, ga iqu suqä quvqä imäkätqetani mbqä metñqä, suqä quvqce i imäkkqce. ¹⁶ Iqu i iqängqenqce, Goti Iqu iquenyqce hoptäwä itä, donqgi kukñuä matqä-qe, Balamä iqueqä iqu, ämaqä-kukñuä ätätä, äkäsuwä tquangi, hinjuä-tqä iqu, iqueqä suqä quvqä qämä-qämä inqä imäkmätä ikqä iqueni, mimäqä ikqce.

¹⁷ Ämaqä äti ii, qu aanjä näwinyä quvqä, eqä esquä ye inqä-pa inji. Itanga tiwä itäqänqga, qaquvqä yunjuä ämamäutñqä-panä iinj. Goti Iqu quwqä anji hea mämanä wiqä imä iqiyäwiqce. ¹⁸ Ämaqä ii, quwqä qui kukñuä tqä iquenyqce, vänyqä ipu ätätqänjä. Ämaqä yäpaqänggisa äpmeñuwä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpñqä änyä äyapquwä iunji, qokä apäkänqä ipu, qanjä hingi ikiqä iunqä kukñui, qeqä äwuttäkätäpu, iunqä äwqä vqanquwänqga, waqiyä ätuma äwätqänjä. ¹⁹ Nätmätqä hñqu ämaqä hñqce äminyäsüä ämiwiyätñqä iqu, ämaqä iqu nätmätqä iqueqä-quvi. Iwä, ämaqä äti ii, “He qänaknäñi ne äneyquwi, nätmätqä eeqänänjä enqä hiqä dutanä imäqäpñqceqä” ätuätqänjuwä-qe, qu quwqä-quwänji, suqä quvqä qui imäkñqä iqueqä äwinqä iunä äpmapu, suqä quvqä iqueqä-quayä. ²⁰ Ämaqä Jisasi Kraisi neqä Naqä Ämineyqä-qu ea, ne angumä Hänä Inequmuatqä Iquenyqä näñqä epiyitani, qu qua täutanä suqä, qui iwimäkätä kiyä iwitmäukqä iunji ämäwqätäupqä-qe, qu angumä suqä asä iunqä äwquwi, suqä iqu quñi äminyäsüä ämiwiyätqce, qu hanä-iquä naqänänji meqänqce. ²¹ Qu hänaqä jänänänjinqä näñqä mämeqä hiqce, qu hanä-iquä wänqäpu meqänqce. Qu hänaqä jänänänjinqä näñqä ae ämepu, Goti Iqueqä suqä näñqä ae ämapiyä-qe, iunji tuwä äwiyquwi, hanä-iquä naqänänjä meqänqce. ²² Qu i iquwi, ii kukñuä ktqä tii ätnänqcevi. “Hiveqä kiqä qutai ae ändetqä du, angumä ämanänqiyä.”† itanga “Yaqueqä eqä du ae asnjä äqänätqce, angumä ttakä du ingi-ingisa hea qänqguäqiyä” ätnänqce, ii naqä-qakuänänjä ätnä.

3

Naqä Iqu anqgi äpänqiyä

¹ Nqä näueqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, tuwanjuä hñqu ae äqäkqä, ga tä huizi iqu äqäyqä. Tuwanjuä äqäyätmini, kukñui, nätmätqä tiinjä dunqä kñuä iqä änguanänjä mapñqä, evauqumuatätmä äqiyqä. ² Goti Iqueqä kukñuä hinjuä-tqä iqua, hinjuä ätänjuwä iunjinqätä, neqä Naqä Ämineyqä, neñi angumä Hänä Inequmuatqäqä Iqueä kukñuinqätä, hiqä kñuä iqä imñi, kñuä mapñqä nyinganqgi iyi. Iqueqä kukñui, ämaqä, Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauä manjä iuta qätä äwikuwi. ³ Nätmätqä naqänänjä tiinjä iquenyqä, näñqä yasämä mapñqce. Hiunji yäpakängganji, ämaqä, ämaqeuñqä hñjätamqä tqä-qua ätimäupiyi, qänaknäñi huiwä iqueqä äwinqä du ipu, henynqä hñjätamqä ätäpu, tä säwqä ipu, tii tpuwi. ⁴ “Iqu, ‘Ny i angumä pñniqeqä’ ätkqce, kiqä häukui ängi qäyqiyä? Iqu mapqä danä yänqiyä” tpuwi. “Nätmätqä eeqänänjä atqä-awäka äpmetanquwänqga äwäminqce, ga iinj qäukuä qua imäkätäqänqga enqce, ii yqänä äwinä” tpuwi. ⁵⁻⁶ Aingä-aingani, Goti Hanjuwä Iqu kukñuinä, ‘Qäukuä eänä’ tqanqgi, qäukuä eätä, itanga Iqu eqä ämetä, qua imäkätä, itanga quae eqä awä iqi äwätetä, itanga angumä qänakndani, “Eqä ätimäunä” tqanqgi, eqä huakä naqänänjä hñqu, qua täu ätimäutä, qua tqeñi qui imäkkqenqce, näñqä epiyä-qe, qu täwäsi e tpuwi. ⁷ Itanga Goti Iqu, “Tä näñinqeqä” ätekqenqä, qäukuitä, quaeät, tänqä tä äwinqä tä, iinqä pñqä äwi. Ämaqä Goti Iquenyqä hma imäkätqänjuwä ii, qu Iqueä hinjuä iqi ätqäpu, kukñuä naqänänjä ätäpu, näwinyä qui imäkmbnuwänqanqä äwi.

⁸ Nqä näueqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, qu täwäsi itqätangppä-qe, nätmätqä tiinjä iquenyqce, hui imäpu. Naqä Iqueqä hinjuä iqinj, hiunji kiuanänjä hñqutä, quväukuä 1,000täñi, hñqu huiñanä maetqce, qäquaqe asänänji. ⁹ Iinjä etanqgi, Iqu, “Iinjä timäunqiyä” ätätä guä ämäsäuetñqä-pa, timäutñqenqce, ämaqä hui, “Iqu hñganqä itqänä” ätätqänjuwä-qe, Iqu hñganqä miqä itqäuä. Iqu ämaqä hui qui imäkñqänqce

* 2:15 A Täuqä 22:5-24:25 † 2:22 Quamä-pmeqä 26:11

mäwinyätangi, Iqu ämaqä eeqänäni kjuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupnqä winğanji, maqänäni mimäkqe, ii itqäüä. ¹⁰ Inäqe, Naqä Iqueqä hiunji iqu, ämaqä quwä-meqä enqä-pa timäuniqe. Hiunji iqueni, qäukuä iqu häänqä hoaqä naqänänä ätätä, tä änätä, qäpu hiäniqe. Itanğa nätmatqä qäukuä haqä yätu äwäkäwänqe, te eeqänäni qui imäkäniqe. Nätmatqä qua täu äwiñqetä, qua iqtäni, aarqä heniqe. ¹¹ Nätmatqä eeqänäni, quinjä di, ii itä imäknäniqä enqe, he ämaq, suqä änääqe iqäpnqe? He hiqä häñä-pmeqe, Goti Hanjuwä Ique äväpu, itanğa he ämaqä huizi pmetanquwä-pa mäpmeqä, Goti Iqueqä suqä eeqänäni qänaknä iqäpnqe. ¹² Suqä iinjä imäkäpu, Goti Iqueqä hiunji iquenyqä hiñuä äqämbu äpmapu, hiunji iqu maqänänä timäutnqänä, wäunjuä tnänä iqäpnqe. Hiunji, qäukui te qäpu änätä, itanğa nätmatqä qäukuä haqä yätu äwäkäwänjuwi, tä dñi, qänğanğa, eqä nyeniqe. ¹³ Inäqe, ne Goti Hanjuwä Iqu, “Nyi qäukuitä, quacetä, änyä-hänä imäkmqänä” ätätä guä ämäsäuekqä iunqä hiñuä äqänänä äpmeñu. Anjä iu pmapqä ii, suqä jänänänä dunä ipu pmapnuwi.

Naqä Iquenyqä hiñuä äqämbu äpmapu, quuvqä heqiyqe äñguä mimbñqe

¹⁴ Iwä nqä-näueqäüä, he nätmatqä ii timäuqänqä hiñuä äqämbu äpmapiyänğanji, he suqä kiyä mätqä hui maeqä, äñguänänä eäpu, Iqtäni äwqe naqä-hñqunä inqä äyä etanğpi mequmueniqä dunqä yänä qänğpnqe. ¹⁵ Naqä Iqu maqänä mimäkqä, hiñuä äqänä äpmeñqänqe, kjuä tiinjä mapnqä. Iqu iinjä, ne anğumä häñä inequmuätätqä dunqä itqäüä. Goti Iqu, neqä tasi-gua kiinjä änenyätñqä Poli iqueni näqñqä vqanji, ga iqu henynqä tuwanjuä asä ii inä äqäyätñqe. ¹⁶ Iqueqä tuwanjuä eeqänänä iquauñi, iqu tuwanjuä nätmatqä iinjä ätätä, äyä äqäyätñqe. Tuwanjuunji, kukñuä hñqua yänänäqñqä etanğä, iquauqä quatinqä näqñqä änä yasämänä di, maqänä mämeqä äyä itunqe. Inä-qae, ämaqä näqñqä maeqä eäpu, quwqä quuvqä heqiyqäpnqe, yänänäqñqä maeqiyqä ipiyä ii, kukñui wänğima näñi-täqi ätätqänä. Inä maetqe, kukñuä, Goti Iqueä kukñuä tuwanjuä äqänänqe, äkunmäkätqänjuwä-pa iijä. Inä-qae qu näwinyä qui imäkmbnuwi. ¹⁷ Näueqäüä, he iinjä ae näqñqä äyä ämeñuwä-qae, ämaqä, Goti Iqueä kukñuä-suqä dunji hñgisa iqä iqua, näñi-täqi etuma uwqanğpnqe, hiqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqe, mäñdi päwiqñqä äñguänä mimbñqe. ¹⁸ Jisasi Kraisi neqä Naqä-qu eä, ne anğumä Häñä Inequmuatkqä Iqueyi. He Iquenyqä näqñqä änänä ämaka äwätqänjuwitä, Iqueqä qeqä imänqeuta hiñqi etapätñqetä, ga iquaquisanji he yänänäqñqä ämaka uwqänqñqe. Täñğa-pqä hea ique-iquenyä-pqe, Iqueä yoqe naqänänä äwi. Itanğa ne Iqueä yoqe, haqä yätu matnämäuquatuñqñqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

1 Jonä Iqu tuwanuä kinganä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Tuwanuä tä, kiqä kjuä indqänqä quati, hñquaquvi. Kinganänä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, Goti Iqutä, Kiqä Ymeqä Jisasi Iqutä-pqe, äwqä naqä-hñqunä imbu, anä pmapñqä yätamäkqä vqä iyyi. Huiziqu, qu ämaqä hiawiqä imdanä iqua, qunñ quañq itqueqanppi, Goti Iqueni mävämeqä ipñqä iñqä, hinuinä mäqunquä ipñqä iyyi.

Ämaqä hiawiqä imdanä iqua, tii ätmñjuwi. Nätmatqä qua täu äwiñqe, ii äñguä hma etanqgetañi, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, ämaqä naqä-qakui änä matimäuqä itä, ne qua täutanñtä ämuäññanqu-pa, mamuäññanqä yänqiyä. Tiinñ-pqe inä ätmñjuwi. Ämaqe, Goti Iqutä anä äñguänä pmapñqä winqanqppqä iqua, nätmatqä qua täutanññqä kjuä mindqänqä ipñqäüä. Suqä jänänñtä, hñquauñqä äwiñqä itä, ii nätmatqä qua iutanñqä. Iinñ etanñi suqä täunñ, qäyä enä. Ii, ämaqä hiawiqä imdanä iquauqä kuknuä quañqä iyyi.

Jonä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänñ, kuknuä tä qätä mäwiqä ipñqä dññqä äwiñqe. Iqu tii ätukqe. Jisasi Iqu ämaqä naqä-qakuänänñä-qu ätimäukqe. Ga qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, Goti Iquenyqätä, ämaqä huizi iunqetä kiinñ winqunññqä.

Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iquenyqä

¹⁻² Ne ätnänñäqi ätinä di, Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iquenyqä ätätunq. Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iqu, ainga-aingä äpmaminñqe. Ne Iqueni, neqä qätetä qätä äwiyätanä, hinuitä hinuä äqunqque. Quañqä maetqe, ne Iqueni qävqä yasämä ävätanä, neqä hipaitññi Iqueni itmaqiyätanä iminñqe. Hänä-pmeqä Iqu, ätnänñäqi äti timäunqanq, ne hinuä äqunññqä etanñi, ga ne 'Iinjqä' ätätanä, Iqu Hänä hea ique-ique Pmeqä Iquenyqe, ii etätqänju. Ainga-aingañi, Iqu Kaniqutä äpmaminñqe, iwä ätnänñäqi äti timäunqanqañi, ne neqä hinuitä hinuä äqunññq. ³ Ne hinuä ae äqunätanä, qätä ae äwiyanquä etanñi, ga he nesä iquatunquä ii etätqänju. Ga ne Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, Imätaqisä iqänñqe. ⁴ Ga ne henyñqä tuwanuä e ätätanä äqiyququä tä, neqä yeeqä inqä du aanä naqänänñä hiätñqä iunqä äqiyqu.

Goti Iqu, we-hunqä-qu etanñi, ne we-hunqä iu uwquatunq

⁵ Kuknuä, Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu tqanñi äwiyanquä di, ne henñ awi, ii etqu. Iqueqä kuknuñi tiyyi. Goti Iqu, we-hunqä-qu eä, Iqutänñi, hea-pqä hmbu mäwitqe. ⁶ "Ne Iqutä itqänunä" ätätanä, neqä qanñ di, heawiqä imä äwätunq, ne kuknuä iinñ, quañqä ätätanä, ga suqä naqä-qakuänänñä iunñ, miqä itqänju. ⁷ Mä Goti Iqu itñqä-pa, ne we-hunqä iu äwquque, naqä-huinyä etanquati, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Iqueä häñqe, neyaqä suqä quvqä dunñ, eeqänänñä asñä änaqäyämäütä hmbu-pqä iqä mamäkqä inemäkqänñqe. ⁸ "Ne suqä quvqä maequneyqä" ätquque, quañqä kuknuä iinñ, neqä-neuä ätnätanä, ga kuknuä naqä-qakuänänñi, nesä mäwiqä danä iqi. ⁹ Mä, "Ne suqä quvqä iquneyqä" ätätanä, awä ätquque, Iqu ätkqä-pa itä, suqä äñguänänñä dunä Iqä-qu eä, tii yanä. Neyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämanamäütä, äwqä hanuä änyä, neyaqä suqä quvqä eeqänänñi, asñä änaqäyämäütä, hmbu-pqä iqä mamäkqä inemäkänä. ¹⁰ "Ne suqä quvqä miqä-quneyqä" ätquque, kuknuä iinñ iqu, Goti Iqueni, "Si kuknuä quañqä tqukiyqä" ätuätanä, ga Iqueä kuknuä di, nesänñi mäwiqä danä eä.

2

Kraisi Iqu, nenyqä manñ Mäkä-iqä Iquvi

¹ Ymeqä, nqä enqä-panäüä, nyi tuwanuä tä he suqä quvqä miqä danä ipñqä dññqä äqäyqä. Inäqe ämaqä hñqua suqä quvqä imäkqanguwi, ne yätamäkqä äneyätä, nenyqä manñ Mäkä-iqä Iqu, Apiqutä äpme. Iqu, Jisasi Kraisi, suqä Jänänänñä Iqä Iquvi. ² Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä huätä ämamäütä, äwqä hanuä nyätñqe, Jisasi Iqu hanaqä äpakonätñqä dunñqe, Iqueqä-kiuä äukqe. Neyaqä dunqänä hmanñi. Ämaqä eeqänänñä, qua äwitqutänqä-pa äpmeñjuwä iuä-pqenñqe.

Ämaqe äänä äpmeñjuwinñqe, quwqä suqä iuta näññqä menä

³ Ne Goti Iqueä manñ qätä äwiyätanä, qänaknä iquque, ii ne näññqä tiinñ heanä. Ne Iquenyqe, näññqä äñguänänñä äyä äjunä. ⁴ Ämaqä hñqu, "Nyi Goti Iquenyqe, näññqä

änghuänänjä eänänä” ätätä, Iqueä manj qätä mäwiyqä iqäqce, ii ämaqä iqu, quangä-tqä-quvi. Itanga kuknuä naqä-qakuänänji, iqutä mäwiyqä danä eä. ⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä manä dunj qätä äwiyqäqä iqu, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä ävä, iwä naqä-qakuä Iquenyqä wiñguänä. Iwä suqä iinjä dutanji, ne näñqce tiinjä heanä. “Ne Goti Iqutä ämuññänjunä.” ⁶ Ämaqä, “Nyi Goti Iqutä, guä ämänänänä” ätätqä iqu, iqu qanji, Jisasi Kraisi Iqu äuminqä-pa i uwqätñqce.

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, nyi tuwanuä äqäyqä tä, kuknuä-suqä änyä-hänjä hñqu ätätmä maqäyqä iqä, oee. He änyänännga ae ämaminjuwä yäüä iqu äqäyqä. Kuknuä-suqä yäue, ii Goti Iqueqä kuknuä, he ae qätä äwiminjuwä iquvi. ⁸ Inäqce, nyi henyñqä tuwanuä tä suqä yäüä iquesanä-qe, änyä-hänjä-qunä äqäyqä. Itanga suqä naqä-qakuänänjä iqueqä quati, Kraisi Iqu itä, ämänätqueqäqce. Itanga he-pqä i ipu, ämotquetqänjä. Heawiqä iqu huätä wätqätanji, we-hunqä naqä-qakuänänjä iqu ae we hunätanqgä-qae, suqä iqueqä quati ae ätnänäqci ätimäutqäüä. ⁹ Ga ämaqä hñqu, “Nyi we-hunqä du äpmeñänä” ätätä, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä itñqce, heawiqä imä yqänä sä äpme. ¹⁰ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä itä, qeqä ätmäkänqäqä iqu, iqu we-hunqce äpme. Itanga ämaqä we-hunqä iqi äpmeñqä iqu, qua iqi päknätñqä imäkñätñqce, suqä hñjua-hñjua miqä yänä. ¹¹ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä iqä iqu, heawiqä imä äpme. Hea iqu iqueni, hiñuä hea iwimäkqä-qae, iqu hänaqä äkiu wätqänändiyä-qe änyä maqänqä eä, iqu qanji, heawiqä imä äwätqäüä.

¹² Nqä ymeqäüä, Jisasi Iquesanji, Goti Iqu heyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämaemäutä, äwqä hanjuä änyätanqceñqä, nyi henyñqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

¹³ Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäqkänqata tännga-pqä yqänä äpmeñqä Iquenyqce, näñqäqä änguanänjä etanquwiñqä, nyi henyñqä tuwanuä ii äqäyqä.

Hikñä iquenä, he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäuquwiñqä, nyi henyñqä tuwanuä ii äqäyqä.

¹⁴ Ymeqä iquenä, he Goti Apiquenyqce näñqäqä änguanänjä etanquwiñqä, nyi henyñqä tuwanuä ii äqäyqä.

Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäqkänqata tännga-pqä yqänä äpmeñqä Iquenyqce näñqäqä änguanänjä etanquwiñqä, nyi henyñqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

Itanga hikñä iquenä, he yänänänqñqä ätqäupu, Goti Iqueä kuknuä di hesä yänänänqñqä witanji, ga he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäuquwiñqä, nyi henyñqä tuwanuä ii äqäyqä.

¹⁵ Qua täunqätä, nätmätqä qua täunjä iunqätä ipu, qeqä matmäkqä iqäpñqce. Ämaqä qua täunqä itä, qeqä ätmäkänqäqä iqu, Goti Apiquenyqä di näwinyä qeqä matmäkqä eä.

¹⁶ Ämaqä qua täutanjuqä suqä dunqce ne näñqce. Qu huiwi iqueqä äwiñqceunä ipu, hiñuä aowä äqänäpu, nätmätqä-tänjä epiyinqä yoqä haqä ämaenäpu itqänä. Suqä iinjä, Goti Apiquesa mapätqce. Ii kiqä suqä qua täutanji. ¹⁷ Ga qua tqu qäpu hiñqce. Suqä quvqä qua täutanjä eeqänänji, qäpu qäsänqce. Mä ämaqä Goti Iqueä äwiñqä dunä itñqäqä iqu, qäpu maeqä, yqänä pmetäniqce.

Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iquauñqä

¹⁸ Hikñä ymeqä nqä enqä-pañäüä, hea yäpaki, tännga ae ätimäuqi. Hiñuiqänänänqanji, “Kraisi Goti Iqu ätekqä Iquenyqä wiunqä iqä hñqu timäuniqeqä” tqanqä äyä äwikuwi. Ga tänqanji, Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä ii, kuapänänjä qe ätimäuquwi. Ga iinjä dutanji, hea yäpakä ae ätimäuqi iñqce, ne näñqäqä äyä enju.

¹⁹ Ämaqä iinjä iqua, nesä äpmaminjuwä-qe, änävämequwitanji, qu naqä-qakuä, neyaqä mäetqänjä. Qu nesä naqä-qakuä neyaqä dutanjä hiqä-säpi, yqänä pmeqäpningä. Mä qu neñji, ae änävämequwä-qae, ne näñqäqä änguanänjä heatunqce, qu nesä naqä-qakuä maeqä enä.

²⁰ Inäqce heñji, Kraisi Iqu Dñä Ängua Iqutä emñqäyätä äyä etekqce. Iwä iinjä dutanji, he naqä-qakuinqce näñqce enä. ²¹ Nyi henyñqä tuwanuä tä äqäyqä tä, he naqä-qakuä iquenyqce, änyä maqñqä etanqä ma, he iquenyqce näñqäqä etanquwiñqä ii äqäyqä. Iwä he näñqäqä äyüwä. Naqä-qakuänänjä iquesanji, quangä hui mapqä eä. ²² Quangä-tqä iqu tqce? Iqu tiinjä ätätñqäqä iquvi. “Jisasi Iqu, Kraisi ne mäneyätñqäqä Goti Iqu ätekqä Iqu, maetqänä.” Ämaqä kuknuä iinjä ätätñqäqä iqu, Apiquenyqätä, Ymeqä Iquenyqätä, tuwä äwiyätä, ga Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iquvi. ²³ Ämaqä Ymeqä-quenyqä tuwä äwiyqäqä iqu, ii Kaniquenyqä tuwä inä äwiyqi. Ämaqä Ymeqä-qe yeeqä itmeqäqä iqu, Kaniquenä-pqä inäyi.

²⁴ Kuknuä änyänngga ae qätä äyä äwiyänuwu, hiqä kjuä dunj, a yänänäcngqä qätngqe. He iinjä itqäpi, hea ique-ique Ymeqä-quesä, Kaniquesä, ämuänmbu, naqä-huinyä pmeprqe. ²⁵ Ga Kraisi Iqu hänjä hea ique-ique pmeqä du nätapqänqce, kuknuä guä ae ämäsäueänqce. ²⁶ Nyi henynqä tuwanuä tä, ämaqä he quangä etqueqä iuqä suqä dunqä ätätmä äqäyqä. ²⁷ Mä henj, Kraisi Iqu Dnjä Ängua Iqutä emjgäyätä äyä etekqe. Ga Dnjä Iqu enyätanqgetanj, ämaqä hnjqu, “Iinjqä-iinjqä” etätngqä dinqe, äwa miqä enjä. Dnjä Iqu, nätmätqä eeqänänqä ämetquetngqä äyuä. Ga Dnjä Iqueqä kuknuj, quangä ma, aanjä naqä-qakuänänj. Dnjä Iqu etätä ämetqueqä-pa, he Kraisi Ique ämuänmbu, naqä-huinyä pmeprqe.

Goti Iqueqä ymeqenqä

²⁸ Nqä ymeqäüä, he Kraisi Iqutä, yqänä ii pmetanqpu. Iwä Iqu ätnänäqi äti timäucanqanj, ne Iqueqä hiñuä iqi tqäucngqce, womba itanä, zä miqä danä, pemä itanä tqäucngqce. ²⁹ Kraisi Iqu Jänänänjä-qu etanqi, he näcngqä äyä enjä. Iwä he-pqe, näcngqä tii hipngqe. Ämaqä suqä jänänänjä imäkätqänuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqeqä.

3

¹ Häe, hiñuä äqunänjä? Apiqu nenyqä wiñganqi, Iqu nenyngqä kiinjä itä, “He Nqä ymeqeqä” änatätqäüä. Ga iinj, aanjä naqä-qakuänänjä eä, ne Iqueqä ymeqä enju. Ämaqä qua täu pmeqe, qu Goti Iquenyqe änyä maqngqä epiyä-qae, nenyqä-pqä di, änyä maqngqä enjä. ² Nyämaqä nyi kiinjä änyinätngqäüä, tängganj ne Goti Iqueqä ymeqä enju. Qänaknj ne änääqä pmeniquti? Iñqä di ätnänäqi ätinj, matimäutqe. Mä ne tiinjngqe, näcngqä enju. Kraisi Iqu ätnänäqi äti timäucanqanj, ne Iqueni hiñuä äqunätanä, ga Iqu enqä-parjä heanique. ³ Ämaqä iinjä timäuninqngqä hiñuä äqämbu äpmapiyä di, qu quwqä-quwä, Goti Iqueä hiñuä iqinj, kiyä mitmäknqä pmeprqä itqänjä. Ga iinj, qu Kraisi Iqu kiyä mamätqä äpmerqä-pa, ii äpmerjä.

⁴ Ämaqä suqä quvqä itngqä iqu, Goti Iqueä kuknuä-suqä iunj, hngisa itquetqäüä. Suqä quvqä iqä di, ii Goti Iqueä kuknuä-suqä dunj, hngisa itqueqä äyuwä. ⁵ Kraisi Iqu, ämaqeuqä suqä quvqe huätä mamäutngqä, ätnänäqi äti ätimäukqä iingqe, he näcngqä äyuwä. Mä suqä quvqä hui, Iqueuä huiwiunj mamäkätqe, näwinyä aanqe. ⁶ Ämaqä Kraisi Ique ämuänngqä iqu, suqä quvqä iunj, mandämiqä danä iquänä. Suqä quvqeu ändämifngqä iqu, Kraisi Iqueni hiñui mäquñquä danä eä, Iquenyqe änyä maqngqe. ⁷ Nqä ymeqäüä, ämaqä quangä dunqä etma uwqänqce, ängua mimbngqe. Ämaqä suqä jänänänjä du ändämitä imäkätngqä iqu, ii Kraisi Iqu enqä-pa, ämaqä jänänänqce. ⁸ Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunqä iqu, suqä quvqe aingä-aingä inqä-qae, ämaqä suqä quvqä dunä imäkätngqä iqu, Setänä iqueqä-qu eä. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ätnänäqi ätinj, ii Setänä iqueä wäunui, qui imäkätngqä ätimäukqe. ⁹ Ämaqä, Goti Iqu Iqueqä ymeqä hiätngqä iwimäkätqä iqu, Goti Iqueqä quuvqe, ique änyätanqutqä-qae, iqu suqä quvqe mimäkqä iquänä. Iqu Goti Iqueqä ymeqä etqä-qae, suqä quvqä imäkqä iqueqä suqä dunj, ändämitä mimäkqä danä yänä. ¹⁰ Goti Iqueqä ymeqenqätä, Setänä iqueqä ymeqenqätä, näcngqä heatunquä, suwä. Ämaqä, suqä jänänänjä iu ändämitä iu miqä itngqä iqu, ii Goti Iqueqä ymeqä-qu maetqe. Itanga ämaqä, quuvqä eqiyätqänuwä iunqä itä, qeqä matmäkqä itngqä iqu, ii Goti Iqueqä ymeqä-qu hmayi.

Ne neqä-neuänngqä itanä, qeqä tmäknguatunqce

¹¹ He qännganänj kuknuj qätä tiinjä äyä äwikuwi. “Ne quuvqä eqiyätunquä iquene, neqä-neuänngqä itanä, qeqä tmäknguatunqceqä” äyä äwikuwi. ¹² Ne Kenä* iqu ikqä-pa miqä yatunqce. Iqu Setänä quvqä iqä iqueqä-qu eä, iqueqä kängueque pizqä äyä äpäckqe. Iqu känguequeni, pizqä di sunqä äpäckqe? Suqä iqueqä imäkminqce, quvqä witanqi, ga känguequeqä di ängua etanqdenqä, ii äpäckqe.

¹³ Nqä nyämaqäüä, ämaqä qua täu äpmerjuwi, henynqä wiunqä eyqanqppce, “Tä änäänqä inetqueqäpiyä” tpu ipu, miqä yänjä mikiqä pambu. ¹⁴ Ne suqä äpäkönqä ingisanj ävämetanä, suqä hänjä-pmeqä ingisanqä ämäwqätäukquä iunqä näcngqe, ämaqä quuvqä eqiyätqänuwä iunqä itanä, qeqä ätmäkätunquä iuta enju. Ämaqä, quuvqä eqiyätqänuwä iunqä itä qeqä matmäkqä itngqä iqu, ii äpäkönqä ingisa yqänä äpme. ¹⁵ Ämaqä, quuvqä eqiyätqänuwä iunqä wiunqä itngqä iqu, ämaqä pizqä päsqä-quvi. Ga he näcngqä tiinjä äyä enjä. Ämaqä du pizqä päsqä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqe maeqä-quayä. ¹⁶ Ga suqä Kraisi Iqu nenyqä huiwä äwiñngqä iqesanj, ne suqä ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkdenqä näcngqä äyä ämerju. Iinjngqe, ne Goti Iqueqä ämaqä dunqä itanä, qunqe huiwi äwiñnguatunqce. ¹⁷ Ämaqä nätmätqä

* 3:12 Ipaäkkqä 4:1-8

qua täutanä kuapä-tänjä hñqu, quuvqä heqiyqä hñqu äwa itqätanji äqunäqä-qe, iqu iquenyqä qeqä matmäkqä iinqe, ii ne näqñqä tiinjä heatunqwe. Goti Iqueqä suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqwe, ämaqä iqtänji mäwiqä eänä. ¹⁸ Nqä ymeqäüä, ämaqenqä itanä, qeqä tmäkqä iunqe, kukñuinä ätätanä, manjä dinä matqä iquatunqwe. Ne qunqä naqä-qakuänänjä nenganguti qutä itanä, suqä äñguä du motquequatunqwe. ¹⁹⁻²⁰ Ne naqä-qakuä Iqueqä ämaqä-qune äyitanä-qe näqñqe, ne tiinjä itaqeta heanä. Neqä kñuä suqä-iwäsäuqä dunji, “Ne suqä quvqä imäkquneyqä” kñuä indqänätunqwa-qe, Goti Iqueqä hiñuä iqinji, hanjä-iqä maeqä, äwqä hanjä inqä pmeqänqe. Goti Iqu neyaqä kñuä suqä-iwäsäuqä iquenji ämäwqätäüä, ga Iqu nätmätqä eeqänänñinqä näqñqä äñguänänjä eä. ²¹ Ämaqä nyi henyqä itmä, qeqä ätmäkätñqä iquenä, neqä kñuä suqä-iwäsäuqä iqu kukñuä mämanetqä iqäqe, ne Goti Iqueä hiñuä iqinji, womba miqä danä, yänänäqñqä tqäuqñqe. ²² Iqueä manjunä qänaknä itanä, ga ne suqä Iqu äwinyätanqgä di imäkätaqä-qae, nätmätqä ne Ique yatñqä ävatqä iunji, ii ämequanä. ²³ Iqueqä kukñuä-suqe tiinji. Ne Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqueä yoqenqä quuvqä heqiyquatunqwe. Ga Kraisi Iqu änatkqä-pa, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqwe. ²⁴ Ämaqä Goti Iqueä manjunä qänaknä itä, qätä itñqä iqu, ii Goti Ique ämuänjä etanji, ga Goti Iqu ique änyä. Iqu nenji, änenyänqä dunqä näqñqe, Iqu Iqueqä Dñä Äñguä Ique änatapqä duta enju.

4

Dñä huitanjä-huitanjä iquauñi äwiwäsäupñqä

¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, ämaqä hiñuä quañgä tqe, kuapänänji ae imimä äwquwi. Iinjqwe, ämaqä, “Goti Iqueqä Dñä Iqu, nyi kukñuä ändapqiyä” ätätñqä eeqänänjä iunqe, quuvqä maeqiyqä pambu. He dñä iquauñi, “Goti Iquesa äpqpäiyä, ä änäändiyä” tpu, äwiwäsäupñqe. ² Goti Iqueqä Dñä Iquenyqe, “Jisasi Kraisi Iqu, täkä ämaqä-qu äpqaqeqä” tqanqutqä iquesa näqñqä hipnä. ³ Mä ämaqä, Jisasi Iquenyqä kukñuä iinj matqä danä iqäqä iqu, Goti Iqueä Dñä-tänjä-qu maetqe, dñä huitanjä-tänjä-quvi. Dñä iinji, Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iqueqä dñä-quvi. “Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä-qu äpäniqeqä” tqanqä äwimiñuwä iqu, ae ätimäutä, tänqanji qua täunji. ⁴ Nqä ymeqäüä, he Goti Iqueqänä eäpu, hiñuä quañgä-tqä iquauñi, qe ämäwqätäutqänjä. Dñä he enyänqä Iqu, Dñä Yänänäqñqä-qu eä, dñä ämaqä qua täutanjä iu änyänuwä iunji, ämäwqätäutunqgä-qae, he iinjä ii, ii itqänjä. ⁵ Qu qua täutanjä-qua eäpu, nätmätqä qua täutanñqä tqanqä, ga ämaqä qua täutanjä huiziqua, qu tqanqawä dunji qätä äwiyätqänjä. ⁶ Mä ne Goti Iqueqä enju. Inji ämaqä Goti Iquenyqä näqñqä epiyä ii, qu ne qätä nepnä. Mä ämaqä Goti Iqueqä maeqä danä ipiyä iqua, qu qätä mäneyqä danä ipnä. “Dñä naqä-qakuä iqu, iinjä äyitanä, ga quañgi iqu äyitanä-qä” di, ne näqñqe, suqä iinjä duta heanä.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueqä quatä Iquvi

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqwe. Ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkqä suqä iqu, ii Goti Iqueqä suqä etanji, Iquesa äpä. Ga ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätñqä iqu, ii Goti Iqu Iqueqä ymeqä hetñqä iwimäkkqä-qu eä, ga iqu Goti Iquenyqe, näqñqä äñguänänjä eä. ⁸ Suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä iquesanjä quati, Goti Iquvi. Iinjä etanqetani, ämaqä, ämaqä dunqä miqä danä itä, qeqä matmäkqä itñqä iqu, Goti Iquenyqe, änyä maqñqä eä. ⁹ Goti Iqu, Iqueqä Ymeqä Kiqä-kiuanänjä Iquenji, qua täunqä ändowatkqe, ii ne hänjä hea ique-ique pmeqä di, Iquesa meqänqe. Iqu iinjä ikqe, Iqu nenyqä itä, qeqä tmäkqä suqä ique, ätnänäqä ämaekqe. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä itanä, qeqä ätmäkquqwe, suqä iinjä iqueqä quati maetqe. Goti Iqu nenyqä itä, qeqä ätmäkätä, Iqu Iqueqä Ymeqä Ique neyaqä suqä quvqe, huätä ämänamäutä, ne Iquenyqä anji inetmetñqä ändowatkqe.

¹¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, Goti Iqu suqä iinjä itäqeta, nenyqä qeqä tmäkqä suqä ique ämänätqakqe. Iinjä etanji ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqwe. ¹² Ämaqä Goti Ique hiñuä qunqe, aanqä-qe, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä ätmäkñatunqwe, ii Goti Iqu ne änenyä. Itanga Goti Iqu ämaqeuñqä itä, qeqä tmäkqä suqä iquenji, nesänji yänänäqñqä imäkqi. ¹³ Goti Iqu ne nenyätanji, ne Ique änyänqä iinjä näqñqe, äänä heatunqwe? Ne iinjä näqñqä meqe, Iqu Iqueqä Dñä Ique änatapqä iuta heanä. ¹⁴ Apiqu Iqueqä Ymeqä Iquenji, ämaqä qua täunji hänjä iqumuatätñqä dawatqanji äqunätanä, ne ämaqä iunji, awi ii ätuätqänju. ¹⁵ Ämaqä, “Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qeqä” ätätä, awä ätätñqä iqu, ii Goti Iqu ique nyätanji, ga iqu Ique änyä. ¹⁶ Goti Iqu ämaqä-qunenyqä itä, qeqä iinjä änatmäkätñqä iinqe, ne näqñqä ämetanä, quuvqä yänänäqñqä eqiyänju.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueqä quatä Iquvi. Iwä ämaqä suqä iinjä iu ämuäpnä qänaknä itnjä iqu, ii iqu Goti Ique ämuäpnätanjgi, ga Goti Iqu ique ämaunjänä. ¹⁷ Ne iinjä äpmetanjguati, Goti Iqu ämaqenjä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueni, nesänji yänänänqjā imäkqanjgi, iwä hiunji, Goti Iqu kukjuä ämänetätä änewäsäucqänjanji, ne pe-hunqä tqäuaniquä dunqä inemäkqji. Naqä-qakuä ne qua täu äpmeqä-qe, neqä äpmeqä di, Kraisi Iqueä enqä-pa äpmenjqe, ne iinjä zä miqä yatunjqe. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä suqä quvqenjā hanjä-iqä meniqenjā knuä indqänätnjqä iqu, zä itqäüä. Ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätnjqä iqu, zä miqä danä yänä. Ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqu, suqä zä injä iqueni, huätä iwatquänä. Ämaqä zä itnjqä iqu, iquesanjgi suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä iqu yänänänqjā mäwitqe. ¹⁹ Ne ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkqä suqä iqu itunjqe, Goti Iqu suqä iqu nenyqä ganä imäkqäqä etanjgi, ii itunjqe. ²⁰ Ämaqä, “Nyi Goti Iquenyqä itmä, qeqä ätmäkänänä” ätätäqä-qe, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä itnjqä iqu, quangä ätqi. Ne iinjänqä näqjqe, ii tiinji. Ämaqä, ne hiñuä äqunänju. Goti Iqueni, iinjä ma. Inji kätä-kängua iquenyqä miqä itä, qeqä matmäkqä itnjqä iqu, Goti Iquenyqä itä, qeqä tmäkqä, iqu miqä danä yänä. ²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kukjuä-suqä tiinjä ätätjqe. “Ämaqä Goti Iquenyqä itä, qeqä ätmäkätnjqä iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä-pqe inä itä, qeqä tmäkquätnjqeqä.”

5

Qua täutanjä iqueqä mäkä iqeni, tqi kittqiyätjqe?

¹ Ämaqä, Jisasi Iquenyqe, “Ämaqä du angumä itmeniqnjā, Goti Iqu ätekqä, Kraisi Qäqueqä” knuä ämapu, Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqä enä. Ga ämaqä Kaniquenyqä ipu, qeqä ätmäkätqänjuwä iqua, qu Iqueqä ymeqä huizi iquauñqä-pqe, qeqä inä tmäkpnä. ² Ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä manjä du qätä äwiyquqä, ne Iqueqä ymeqä huizi iquauñqä itanä, qeqä tmäkqä qäyunä itunqenjā näqjqä di, suqä ii itanita heanä.* ³⁻⁴ Ne Goti Iquenyqä itanä, Iquenyqä qeqä tmäkqä, ii tiinji. Ne Iqueqä manjä dunji, qänaknä itqänju. Ämaqä Goti Iqueqä ymeqä enjuwä iqua, ii qu qua täutanjä iqueqä suqä iunqä mäkä ipu, mäñdi äkittqiyätqänjuwi. Ii ipiyitanji, ga Goti Iqueä manji, ne hanjä-iqä mänätapqä danä yänä. Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätaqä dutanji, qua täutanjä iqueä mäkä iunji äkittqiyätunjqe.

⁵ Qua täutanjä iqueqä mäkä iqueni, tqi kittqiyätjqe? Ämaqä, Jisasi Kraisi Iquenyqe, Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu äyä etanjgi äqumbu, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquanänji.

Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuknjinqe

⁶ Jisasi Kraisi Iqu, eqä iquänä äpkqä maetqe, häneqä iquä, qäsänji. Iqu qua täunqä äpätä, eqetä asñä ämetä, itanja zä-huätati äunätäqänja, Iqueqä häneqä äpäwäqce. Goti Iqueqä Dñä Iqu, Naqä-qakuinjā Quati etanjgi, Iqu Jisasi Iquenyqä awi, naqä-qakuänänjä ätätjqe. ⁷ Inji “Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qeuyqä” awi, hiuaqu-hjqenjä iqua ätätqänjä. ⁸ Goti Iqueqä Dñä Ique, eqä ique, itanja häneqä ique, iquayi. Iqua kuknui, kiqä naqä-hjqunä asiqunä ätätqänjä. ⁹ Ämaqä, “Iinjä-iinjäqä” tqanguwä dunji, ne quuvqä äyä eqiyätunjqe. Mä Goti Iqueä ätätnjqä ii, ämaqeuqä iunji, ämäwqätäuänä. Iqueqe, aanjä naqänänjiqä. Goti Iqueqä kuknui, Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenyqä äyä ätätjqe. (Iutanji, he Iqueqä kuknui, quuvqä heqänjqeqä.) ¹⁰ Ämaqä, Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyätnjqä iqu, ii iqu Goti Iqueä kuknui ae ämeqäqä-qae, iqueqä qeqä-quuvqä imä ämnä. Mä ämaqä, Goti Iqueä kuknjinqä, “Ii naqä-qakuinqä” knuä mämeqä iqä iqu, Goti Iqu Iqueqä Ymeqä Iqueqä suqä dunqä tqangqä iunji, quuvqä maeqiyqä itqätanjqetanji, iqu Goti Iqueni, “Si quangä tqukiqä” ätuätqäüä. ¹¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuknui, tiinji. Goti Iqu häñä hea ique-ique pmeqe, äyä änatapqce. Itanja häñä-pmeqä iinji, Iqueqä Ymeqä Iquesanjgi. ¹² Inji Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, ämaqä hñqä änyätanjgutqe, ämaqä iqu häñä hea ique-ique pmeqä-tänjä-quvi. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu mänyätanjgutqe, ämaqä iqu häñä hea ique-ique pmeqe, maeqä-quvi.

Hänjä hea ique-ique pmeqä tänjqä, näqjqä meqenjä

¹³ He Goti Iqueqä Ymeqä Iqueä yoqä dunqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquenä, nyi tuwanjä tä, he häñä hea ique-ique pmeqä-tänjuenä etanjqenjā, näqjqä hipnjā, henyqä äqäyqä. ¹⁴ Ga ne Iquenyqä hiñgi zä miqä, qäqiqi pemä äwätanä, tiinjnjqä

* ⁵² Näqjqätänjä hñqä tii ätätqänjuwi. “Iinjinqe, ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä manjä du qätä äwiyätqänjanji, ne Iqueqä ymeqä dunqä-pqä qeqä inä tmäkquatuñquä, näqjqä ämenä.”

näqñqä hianä. Ne Goti Iqueqä äwiñqä dunä qänaknä itanä, nätämatqä hmbiñqä yatñqä ävquque, Iqu ne qätä neyänä. ¹⁵ Ne Iqueni yatñqä vqanquatqeuñqä, Iqu qätä äneyätñqä duñqe, näqñqä eäñque, iwä ne näqñqä tiñä inä heatuñque. Ne nätmatqä huiñqä yatñqä ävqäque, ne nätmatqä iini ämeñqunä.

¹⁶⁻¹⁷ Suqä quvqä eeqänänä ämaqä-qune imäkätuñque, ii ne Goti Iquenyqä hñgisanä itqänju. Suqä quvqä hui, ämaqä iqueqä quuvqe, äpäkoñqä duñqä mätuma mäwqä iqä diñqä äwi. Mä suqä quvqä hui, ämaqä iqueqä quuvqe äpäkoñqä iuñqä ätuma upnä. Inji, hesañä hñqu, quuvqä heqiyqä huiziqu suqä quvqä imäkqangi äqunänqe, iqu Goti Iqu iqueni, häñä-pmeqä vätñqänä, yatñqä vätñqe. Nyi suqä quvqä iqueqä quuvqe qui iwimäkätñqä iqueni matqä iqä. Nyi suqä quvqä, iqueqä quuvqe äpäkoñqä iuñqä änä matimäuqä itñqä iquenyqänä, ätqä.

¹⁸ Ne näqñqä äyä enju. Ämaqä Goti Iqu änyquangutqä iqua, suqä quvqä dunä mimäkqä iqäpnuwänqä. Ga qu qui imäkñqänqe, ämaqä Goti Iqu änyquäqä iquauñi, Iqu ämiqa uwquäniqe. Itanğa dnä quvqä iqu, quñi qui miwimäkqä yänä. ¹⁹ Ne näqñqä tiñä-pqenqä äyä enju. Ne Goti Iqueqä-qune eäñquä-qe, ämaqä qua täutañä huiziqua, qu dnä quvqä iqueä yänänäqñqä yäpä iqi pmetpnuwänqe. ²⁰ Itanğa ne tiñä-pqenqä näqñqä enju. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ae äyä äpkqe. Ga ne Goti Naqä-qakuänänä Iquenyqä näqñqä heatuñquä, kñuä iqä änätapkqeä. Neqä äpmeqä di, Goti Naqä-qakuänänä Iqutä, itanğa Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, anä ämuänñju. Iqu Goti Naqä-qakuänänä-qu eä, itanğa Hänä hea ique-ique Pmeqä-quvi.

²¹ Nqä ymeqäüä, goti quañqä iqua qui emäkqänqä, äñguänä minjgäñqä.

2 Jonä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkqä kuknjuä hiñuiqänjä iquvi

Ämaqä anä aquväqñqä iutanä miqä hñqu tuwanuä tä äqäkqe. Ämaqä kuapänänji kñuä indqänqä iunji, tiñjä ämakuwi. “Iqu apäkä huisä, iyyqä ymeqetanqä qäyä ätätä äqäkqä-qe, naqä-qakui iqu tuwanui äqäyätä, qokä-apäkä anä aquväqñqä hñquesanä iquauñqä ändowatkqeqä.” Iqu qu ämaqä hñquauñqä-pqe kiñjä äwinyätñqä iñqä äqäkqe. Itanji ämaqä quañgä-tqä-pqä iquauñqe äwimasipñqä. Ii ämaqä Goti Iqueqä kukñui qui imäkqä iquayi.

Jonä iqu, tuwanuä tqenqä kuknjuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwui miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, apäkä Goti Iqu atäunjuä ikikqä iikinqä-tä, tqä ymeqeuñqä-tä äqäyqä. Ne kuknjuä naqä-qakuui ämuänñanqñqetanji, henyqä kiñjä änyinätñqe. Nyinä maetqe, qokä-apäkä kuknjuä naqä-qakuinqä näqñqä etqänjuwä iqua-pqe, henyñqä inä äwinyänä. ² Ii tiñjä etanqgi. Kuknjuä naqä-qakuänänjä ii, nesä witanqgi, ga hea ique-ique i witäniqä dutayi. ³ Kuknjuä naqä-qakuänänjä iutatä, suqä ämaqä duñqä äwiñqä iutatänji, Goti Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, nemäkqanqisi, suqä qeqä-imänqñqetä, hiñqgi ävätanä äñguä itqueqetä, äwqä hanuä pmeqetä, nesä äpakänä witäniñqe.

Suqä ämaqeuñqä äwiñqenqä

⁴ Apiqu kuknjuä naqä-qakuä-nänjä änatkqä-panji, saqä ymeqä hñqua iu qänaknä itqätanquwä iuta näqñqä ämami, yeeqä kiñjä änyinätñqe. ⁵ Inäqce apäkä iiki, nyi himbquenä kuknjuä hñqu tii etmqe. “Ne hñqunä-hñqunänji, neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqce.” Suqä iñjä iqu, nyi änyä-hänjä mäktapqä iqä. Oee, ne suqä hiñuiqänä ämakquä iquvi. ⁶ Suqä ämaqä duñqä änenqä iqu, ii ne Goti Iqueä suqä iu qänaknä itanä, iuta itqänju. Hiñuiqänänji, “He ämaqeuñqä enqanquti, qutä anä iqäñqeqä” tqanqä äwimiñjuwitanji, iu qänaknä iqäpñqe.

Ämaqä quañgä-tqä iquau wimasiyqenqä

⁷ Ii tiñjä etanqgiyi. Ämaqä quañgä-tqä kuapänänjä hñqua, huiziuqä kñuä qui iwimäkäpu huänqä hui-mända ätuma upñqä, qua äwitqutänqä-pa im-imä ikitqänjä. Ämaqä iqua, Jisasi Kraisi Iquenqce, “Täkä Ämaqä-qu äpqäqä maetqenä” tqä iquayi. Ämaqä iñjä iqua, quañgä, Kraisi Iquenyqä wiunqä ipu, mäñdi kittqiyqä iquayi. ⁸ Inji ne nätmätqä wäunjuä dnjä huqä itunquä di, qua iqi mäpawiqä da, Goti Iqu etapäninqä ätkqce, eeqäpnä mapnuwänqä diñqce, hiqä-hiuä hiñjuä yasämä äqunäpu, wa wiyäpu iqäpñqce. ⁹ Ämaqä tqu-tqu, Kraisi Iqueqä kuknjuä dunä qänaknä miqä da, kñuä iqueqä-pqä ditä qäsä ätätänqä iqu, Goti Iqu iqutänji mäpmeqä eä. Tqu-tqu Kraisi Iqueqä kukñuinä a yänänäqñqä äqätänjuwä iquauñji, Goti Apiqutä, Ymeqä Iqutä, Qämätaqi iquatä naqä-hñqunä äpmenjä. ¹⁰ Ämaqä kuknjuä iñjä matqä hñqu emeqangutqce, he iquenji, yeeqä mäwqä ipu, heqä anjuñqä mäsuma mäwqä pa iqäpnä. ¹¹ Tqu-tqu, ämaqä iñjä iquenji, yeeqä ävätumeqä iqu, ämaqä iqueä wäunjuä quvqä itñqeuñji, yätamäkqä ävqi.

Kuknjuä yäpakiyi

¹² Nyi kuknjuä kuapänä etmqä etanqä-qe, tuwanuä bukiu qäyqänqce manyinqanqgi, emetmäñganä, kuknjuä anä taninqenqä kñuä yänänäqñqä ämamä äpmenjä. Inqanji ne yeeqä naqänänjä itanä pmeninque. ¹³ Siqi Goti Iqu Iqueqänqä atäunjuä ikqä iyyqä ymeqä täqi äpmenjuwä iqua, “Ne henyqce, hui mimäuqä inunä” etqä.

3 Jonä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hijuiqänä iquvi

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iquau miqä hñqu, tuwanuä tä, ämaqä wäunuä asä ii imäkminqä huizi, kiqä yoqe Gayusi iquenyqä äqäkqe. Iqu Gayusi iqueqä yoqe haqeu ämamäukqe. Ii Gayusi iqu, ämaqä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iquau yätamäkqä vätkätangi. Itanga iqu Gayusi iqueni, “Si Diotrepesi iqueni, äñguänä wimasiyä” ätukqe.

Jonä iqu tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqänuwu miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, nyämaqä kiinjä änyinätñqä Gayusi iqukinqä äqäyqä. ² Ye kuknuä naqä-qakuiu ämuänñuqetani, sinyqä kiinjä änyinätñqe. ³ Nqä nyämaqä iquki, tqä äpmeqenqä, nyi Goti Iqu äñguä kimäkätñqä tääqä ätätmä yatñqä ävätkänä. Tqä qeqä-quuvqä imñi yänänäqñqä imäknnä ätqäuänä-pa, tqä huiwä-pqe asä i imäknnä tqäutätñqe. ⁴ Neqä neyämaqä hñqua ätimäupu, sinqe, “Iqu kuknuä naqä-qakuänänä iunji, qänaknä itñqeqä” dqañgä, nyi sinyñqä aanjä yeeqä kiinjä ikqe. Nyi näqñqe, si hea ique-ique kuknuä naqä-qakuänänä dunä äwätinä, iunä äpmeni. ⁵ Nqä ymeqä dinqe, “Qu kuknuä naqä-qakuänänä iu qänaknä itqänäuä” tqangä äwimänqanji, nyi yeeqä ñqä hñjua-hñjua imäkätmänga itñqä dunji, ämäwqätämänga, kiinjä itñqe.

Kuknuä awä ätuäkitqänuwä iquau, yätamäkqä vqenqä

⁶ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquki, si näueqä Goti Iqueqä kuknuä awä ätuäkitqänuwä iquauñqä änyä maqñqä qäyä eänä, yätamäkqä ävätnänqanji, kuknuä ätätnä imäkqukiyaqe, ii ämänätqetqänä. ⁷ Iquautanjä hñqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä yoqenqä täqi aquvä äqänätqänuwä iu, suqä si quñqä kinganji yätamäkqä äwikñinqä awä änatkuwi. Qu evämapñqänqanji, si Goti Ique yeeqä ävätnä, nätmätqä hñjua, qu qäsä äma upñqä vqä di, ii äñguänänji. ⁸ Qu Naqä Iqueqä wäunuji imäkäkipiyä-qae, ämaqä quuvqä maeqiyqä dutanji, yätamäkqä hñjua mämeqä danä itqänä. ⁹ Iutanji, ne Goti Iqueqä ämaqä iqune, ämaqä kuknuä awä ätuäkitqänuwä iquauñi, yätamäkqä vquatuñqae. Ne iinjä iquque, Goti Iqueä kuknuä naqä-qakuänänä dunqä wäunuji, yänänäqñqä anä imäquneji.

Diotrepesi iqueqä hñgisana iqenqä

¹⁰ Ämaqä, Goti Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau kuknuä ätuätmä, tuwanuä hui äqäkqä-qe, Diotrepesi, naqä ämiqä pmeqänqä äwinyätñqä iqu, neyaqä kuknuä tqanqqä dunji qätä miqä itñqe. ¹¹ Nyi äpätmänqanji, nätmätqä iqu itñqä isuaunqe, eeqänänqñqä awä tmniqe. Nenyqe, mändi nakittqiyätñqä kuknuä quvqä ätätñqä inqä-tänqe. Ga inä maetqe, tasi-guäka awä ätuäkitqänuwä iquauñi, yeeqä mävätumeqä itä, ga yeeqä vätumapñqä itqänuwä iquauñi, ‘qäyä eänä’ ätuätä, Goti Iqueä yoqenqä aquvä maqñqä ipñqä ätuätñqä iquvi.

Demitriyasi iqueqä suqenqä

¹² Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquki, suqä quvqä itqätangä äqunänä iu miqä-pa, mä suqä äñguä itqätangä äqunänä iu, iqanñä. Suqä äñguä itqänuwä iqua, qu Goti Iqueqe. Ämaqe, suqä quvqä itqänuwä iqua, qu Goti Iqueni, hijuä mäquñquä danä itqänuwä iquay. ¹³ Ämaqä eeqänänji, Demitriyasi iqueä suqä äñguänänä iqanqqenqä awä äyä ätätqänuwu. Ga Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuänänji-pqe, iqueqä suqenqe, äñguä asä i etanji ämänätqeqi. Ga ne-pqe, iqueqä suqenqe, ‘äñguänänjiqä’ ätätanä ätätqänu. Ga si näqñqä äyuä, neqä kuknuä ätätani, aanjä naqä-qakuänänä dinänji.

Kuknuä yäpakiyi

¹⁴ Gayusi iquki, nyi kuknuä kuapanä ktmqä etanqqä-qe, tuwanuä bukiu qäyqänqe, manyinqä iqi. ¹⁵ Hea quäuqä mäpawqänqä, äkimetmä hijuä kqänmqenqä, kñuä yänänäqñqä ämamä äpmeni. Inga ye anä äpmeta, kuknuä tenyuenqe. ¹⁶ Goti Iqu äwqä hanuä kimäkänä. Tqä näueqä iqua, “Ne sinyqe, hui mimäuqä injunä” äktqä. Ga ñqä-näueqä hñqunä-hñqunänä iquauñi, “Iqu sinyqe, hui mimäuqä iqiya” tu.

Jutä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hiñuiqänjä iquvi

Kukñui tuwanuä tquenji, 2 Pitä iqueqetäñi, asänänji. Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä, ämaqä kuknuä äñguä we-hunqä iinqä mäkä-iqä iquauqä kukñui, qätä mäwiyqä ipnqä, ätätä äqäkqe. Tuwanui tiinjä ätnänä. “Kuknuä äñguä we-hunqä-täñi, Goti Iqu ämaqä Iqueqänänqä atäunuä ikqä iqune, quuvqä heqiyatunquä änätapkqe. Iwä kuknuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänänqä qätätpnqe.” (Jutä 1:3)

Jutä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä-wiyqä, Jemisi iqueqä kängua Jutä* iqunä, nyi tuwanuä tä, ämaqä Goti Iqu tääqä etätmakqä, henyngqä äqäyqä. Henyqe, Goti neqä Apiqu kiinjä wiñganji, ga he Jisasi Kraisi Iquesa qui mimäkñqä äpmenä. ² Goti Iqu suqä qeqä wutqetä, äwqä hanjä imbu pmeqetä, itanğa huiziunqä kiinjä äwiñqetäñi, hesä häwemnäñqä witätñqä emäkänä.

Ämaqä, kuknuä we-hunqä-tänjä iquä, mäkä-hunqä iquauñqe

³ Nqä nyämaqä kiinjä änyinätñqä iquenä, nyi henyqe, tuwanui, Goti Iqu ne eeqänänji, qui mimäkñqä angumä häñä inaqumuatätñqenqä tmqä, anjä kiinjä änyinğanji qämätmä itñqä-qe, iwä tängganji, nyi kñui huiziqenqä nyiyqanji, yänänänqñqe tii ätätmä äqiyqä. Kuknuä äñguä we-hunqä-täñi, Goti Iqu ämaqä Iqueqänänqä atäunuä ikqä iqune quuvqä heqiyatunquä änätapkqe. Iwä kuknuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänänqñqä qätätpnqe. ⁴ Ämaqä hñqua, ne iquauqä quuvqä heqiyqe yoqä mäwueqä iququä iqua, qu ae äyapquwä, ga quuvqä eqiyätunquä iquneuä awä imä äpmenä. Qu Goti Ique tuwä äwiyäpu, “Goti Iqu nenyqä qeqä wutätä, hanjä-iqä mänätapqä, äñguinä hiñgi nätapänqiyä” ätäpu, quwqä äwiñqä duta suqä quvqänänjä imäkätqänjä. Ga qu Jisasi Kraisi Iquenyqe, “Neqä Naqä Ämäneyqä Iquenyä qänaknä vqänqe, oeyqä” ätätqänjä. Ämaqä iinjä iquauñqe, Goti Iqu qänğanä, “Nyi quñi kuknuä ämitätmä, hanjä-iqä meqä-tänjä inqisanqä dowatmniqeqä” ätkqe.

⁵ He näqñqä qäyu etanquwä-qe, nyi he kñuä anji etäsämänqä tii etqä. Naqä Iqu Israitqä iquau häñä iqumuatätä, Isipäta ätuma qäyä äpkkä-qe, qänakndanji ämaqä qutanjä quuvqä maeqiyqä iqanquwä iquauñi, Iqu qui äyä äwimäkkqe. ⁶ Huizi, enätqä hñquauñi, wäunuä Goti Iqu äwikqeuñi mämiqä ipu, quwqä anä pmeqe ävämeqanquwänğa, Goti Iqu, guä woyqä mändakmäuqä yäniqetä äkiqiyäutä, heawiqä naqänänjä imä äpmuatekqe. Iqu quñi, hiunji naqänänjä, Iqu eeqänänjiu kuknuä mitqänqanqä, iu äpmuatetä ämitqäuä. ⁷ Itanğa qutä asänänjä huiziqu, ämaqä anä-himqä Sotomätä, Gomorata, ä huizi qäqiqi ämätñgäwänquwä iu pmeqä iqua, suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkqä äumiñuwitanji, Goti Iqu quñi, Iqueqä kimanji, tä hea ique-ique sqä iu pmetñqä ändowatkqe. Hanjä-iqä qu ämakuwä äqunätanä, suqä qu imiñuwä ii, miqä yatunquä diñqä imäkkqe.

⁸ Ämaqä ii imiñuwä-panjä asä iinjä, ämaqä, neyaqä awä imä äpmenuwä iquauñqä etqä iqua, qu suqä huitanä-huitanä kiinjä wiñganji imäkäpiyitanji, quwqä huiwiunji piyanjä-weqä imäkñäpu, huizi iqueqä yäpä imä mäpmeqä, hngisa ituepu, ga enätqä yoqä naqä-tänjä iquauñqe, kuknuä quvqä ätäpu itqänjä. ⁹ Enätqä iquauqä naqä Maikoli iqu, Setänä Goti Iquä mäkä-hunqä iquä, “Mosisi iqueä huiwi, tqi metñqäwä?” ätnäsinyä, manjä mäkä äunäsiyanganji, Iqu kiqä-kiuä Setänä ique kuknuä mitätñqä, kuknuä quvqä hui mätkä itä, “Naqä Iqu, Iqueqä-kiuä äkasuwä ktänqiyä” ätukqe. ¹⁰ Iinjä etanji, ämaqä iinjä iqua, nämatqä äki-äkinqä änyä maqñqä epiyä iqua, qu iunji kuknuä quvqä hiñgi ätätqänjä. Mä hiveqä-yaqeqä hiqiyqä kñuä maeqä iqua enqä-pa, qu quwqä kñuinä indqänäpiyä dunä imäkäpiyitanji, qui aanjä quvqä imäkmbnä. ¹¹ Oänä! Qu qanji, huänqä Kenä iqu† äukqeu äwätqänjä. Itanğa Balamä iqu‡ kñui mbqenqänä ämetä ikqä-pa, nämatqä äki-äkitanjä mbqä meqeuñqä imäkqänqñqe, qu näwi imäkmbu äpmenä. Itanğa Kora iqu§ Goti Iqueni hngisanä itquetäqeta qui imäkñqä-pa, qu-pqe qui asä ii imäkmbnuwi.

* 1:11 Matiu 13:55 iunji, Nasäretqätanjä iqua Jisasi Iqueqä kängua hñqueqä yoqe, ‘Jutasi iqueyqä’ änyuätukuwi. Iqu kängua asä iqueyi. † 1:11 Ipäqäqä 4:1-16 ‡ 1:11 A Täuqä 22:5-24:25; 2 Pitä 2:15 § 1:11 A Täuqä 16:1-46

¹² He naqá-hñquná ipu hiqá-hiuñqá enyätä, ymisanjá bñqá aquvá qǎnganquwǎnga, ámaqá iinjá iqua, hesá aná áqánäpu, quwqá-quwǎñqáná indqánäpu, ymisanjá womba miqá yaqápiqá ipiyi, iutani hiqá aquváñqá iunji, kukuwá ae itmákuwá enqá-paná iquayi. Qu qáukuá zǎ, piyá maeqá etanji, yunji ámamäutñqá-paná, ga ámaqeu yátamákqá mäwqá itqǎñuwá iquayi. Ga qu ze, kiqá háukuá qǎyqǎngani, háukuá maqiyqá etanqñeqá, ámaqe, kiqá huká bu qásá áyakuwitani, ga ápákonqe, hñquaqu e ápákonquwá-paná iinjá iquayi. ¹³ Itanqa eqá huaká yáyáni ámñga ápeyätä, suetá áqáyätäqǎngá, hinoqukuá eqá yápá mámá áwinqe, haqǎngisanqá áma ápeyáñqá-pa, suqá quvqá ámaqá iinjá iqua womba miqá imákátqǎñuwi, quvqe quwqá kñjuá-áwqeuata átnǎñá iqi timáuná. Itanqa ámaqá iinjá iqua, qátáqueqá heawiqá imá qanǎ hñgi ikitqǎñuwá-paná iinjá iquayi. Iwá Goti Iqu ámaqá iquauñqe, anǎ hea ique-ique pmetpñuwǎñqe, hea mámanáwiqe, náwi imákekqe.

¹⁴ Ámaqá asá iinjá iquauñqe, Atamá iquesa ti eqanji, 7 ekqá Inoká iqu, suqá hanǎ-iqá wimeniñqenqá hñjuá átátá tii átäñqe. “Qátá nyipu! Naqá Iqu, enǎtqá Iqueqánǎñá aanǎ kuapánǎñá-tǎñǎ iquata quvepǎñqiyá. ¹⁵ Iqu ámaqá eeqánǎñá kukñuá ámitätä, iwásäutá, itanqa ámaqá Ique hñgisa itquepu, suqá quvqá itqǎñuwá iquauñqe, quwqá suqá quvqá itqǎñuwǎñqátá, kukñuá quvqá Iquenyqá átátqǎñuwǎñqátáni, náqñqá qǎyá mapñqá, quñi hanǎ-iqá naqánǎñá meqǎñgisa máwqatániñqá quvepǎñqiyá” átäñqe.

¹⁶ Ámaqá iinjá iqua, hea ique-ique nátmatqá hñjua-hñjua wimeqanqñeqe, áwqá quvqá ányápu, kukñuá ámaqá dunqá ámamäutqǎñá. Qu qánaknǎñi, suqá quvqá quwqá kñjuá-áwqeuuná witanqñeuná itqǎñá. Qu kukñuá háamá-hámáná átápu, quwqá yoqe, haqeu ámaenátqǎñá. Ga áwinqá iquauqá iuná qánaknǎ wipñqenqá kukñui, miqá-eqá-nyqá iquaná átuátqǎñá.

Quuvqá heqiyqá a yǎñánǎñqá áqátpu, iuná imákñga peyqǎñqenqá

¹⁷ Inǎqe, nqá nyámaqá kiinjá ányinátñqá iquená, kukñui, ámaqá, neqá Naqá Jisasi Kraisi Iqu, kukñuá awá tuákiqǎñqá ándowatkqá iqua, nátmatqá qánaki timäutñqenqá átápu ekuwinqá, kñjuá mapiyá. ¹⁸ “Hea yápaká iqu timäutñqá itáqǎngani, ámaqá kukñuá naqá-qakuñqá tá-sáwqá ipu, Goti Iqueni hñgisa itquepu, qánaknǎñi áwinqá quwqá dunǎ iqá iqua, timáupñuwiqá” áyá etkuwi. ¹⁹ Dñǎ Áñguá Iqu qutá mápmeqá etanji, qánaknǎñi, kñjuá indqǎñqá ámaqá qua táutanǎ iquauqenǎ ipu, ámaqá huizi du awá qǎyápatmbñqá imákqá iquayi.

²⁰ Inǎqe, nqá nyámaqá kiinjá ányinátñqá iquená, he Dñǎ Áñguá Iqutá aná ápmepu, Goti Iquenyqá táaqá átqa áwápiyitani, quuvqá heqiyqá Goti Iqu etapqe, a yǎñánǎñqá áqátpu, iuná imákñga peyqǎñqe. ²¹ He neqá Naqá Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqá qeqá imǎñqeuata, heñi hǎñá hea ique-ique pmeqá hetapániñqá hñjuá áqámbu ápmapu, Goti Iqu henyñqá áwinyǎñqá iuná pmetñqe. ²² Ámaqá ‘quuvqá heqámqándiyá, á maeqiyqá imqándiyá?’ kñjuá ávátñqá iquauñqe, qeqá hetátñqe. ²³ Itanqa tá maisquá dunqá uwqanqñqá iquauñi, huätä maqáná itmepu, hǎñá iqumuatñqe. Ga huiziquauñqe, qeqá átuamuákápu yátamákqá ávǎpiyǎngani, zátá qásá ipu, ipñqe. Goti Iqueqá hñjuá iqinj, qu qánaknǎñi suqá kiyá mátkqá iu itqǎñuwá-qae, quwqá qákámá-pqá kiyá mátkqá enqá-qae, he-pqe, kiyá iná emátqñqá, zátá qásá ipñqe.

Ne Goti Iqueá yoqe, haqeu maetunqenqá

²⁴ Goti Iqu, he qua iqi mápáknqá ipñqá áñguáná ámeyätä, he suqá quvqá maeqá, aanǎ yeeqánǎñá ipu, Iqueá yoqá naqánǎñá etanji áqámbu tqǎñqá, etma uwqá Iquvi. ²⁵ Iqu Goti Kiqá-kionǎñá-qu ápme, neqá Naqá Jisasi Kraisi Iquesanj, neñi angumá Hǎñǎ Ineguomatqá Iquvi. Ne Iqueá yoqe, haqeu maetunqeu. Iqu yoqá aanǎ naqánǎñá-tǎñǎ-qu eá, ámiqá naqá iuqá Naqá-qu eá, ga yǎñánǎñqá naqánǎñá áme, nátmatqá eeqánǎñá iuqá Ámiqá Naqá Iquvi. Iqu qǎnganǎñqá, á tǎnganqá, qánakndanqá, ii ápmáka wátániqe. Ii naqá-qakuá eá, qǎyá ápmetáná.

Kuknuä zä wiqe, Ätnänäqi itkimäkqenqä Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Ämaqä quuvqä maeciyyä iqua, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iquauji, quvqä itquamiñuwängaŋi, Jonä iqu bukä tä äqäkqe. Qu iquau quvqä itquamiñuwi, ii iqua Jisasi Iqu, iquauqä Naqä Iqu etanqqenqä, quuvqä heqiyätqätanquwä iutayi. Buki, Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iqua, hañä-iqä naqä iqueni, mäñdi kittqäpñqä iinqqeyi.

Bukä tä, nätmätqä qänaki timäuniqenqä ktqä kuapanänä-tänä iyyi. Ämaqä quuvqä eciyyäpiyä inqa äpmamiñuwä iqua, kuknuä ktqä iinqqe, näqñqä emiñuwi. Itanqi ämaqä quuvqä maeciyyä iqua, qu maqñqeqä. Kuknuä ktqä iunqä quati, ii tiinji. Jisasi Iqu, Naqä-qu eä, Iqueqä hipaeta, Goti Iqu mäkä eeqänänä itä, Setänä ique-pqe, mäñdi kittqiyäniqeqä. Ga Jisasi Iqu Iqueqä wäñui qäpu imäqqaŋaŋi, Goti Iqu ämaqä quuvqä heqiyä mäwquatämäuqä ipu, yänänäqñqä pmetanquwä iquauji, nätmätqä äñguä hui tii äwänqiyä. Iqu nätmätqä eeqänänä änyä-häñi imäkäniqä iutani, qu Iqutä anä äpmapu, hañä-iqä maeqä pmerñqäuä.

Jonä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Kuknuä Jisasi Kraisi Iquenyqä tq, zä äwämiñqetani, Jisasi Iqu ätnänäqi ämaekqenqeyi. Jisasi Kraisi Iqu, nätmätqä maqänä timäuniqñqe, Iqueqä wäñuä-wiyqä iquau ämotquetñqe, Goti Hanjuwä Iqu, Ique ganä ämotquakqe. Itani Jisasi Iqu Iqueqä enätqä hñqce, Iqueqä wäñuä-wiyqä Jonä iquñqä dowatqanji, nätmätqä äki-äkitañä timäuniqä iinqqe, kuknuä wätqä enqä-panä iu ämändquakqe. ² Itanga nyi nätmätqä eeqänäñi hinuä äqunmitani, tiinä ätukqe. “Tä Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä naqä-qakui, Jisasi Kraisi Iqu ätqeqä.” ³ Ämaqä, Goti Iqueqä kuknuä tä, nätmätqä ätimäuniqenqä a ätäütä, awä ätämütätqä iqtä, ä ämaqä, iqu kuknuä awä tqanji qätä äwiyäpu, ämepu äpmamitpqa iqua-pqe, nätmätqä tä qäpi äe ätimäutñqä iqanji, qunji Goti Iqu äñguä iwimäkqanji yeeqä ipñqäuä.

⁴ Nyi Jonä iquñä tuwanuä tä, qokä-apäkä anä-himqä 7, qua Eesiya iu Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquennyä äqäyqä. Goti Hanjuwä Iqu, täñga äpmeñqä, qänqanä äpmamiñqä, ä qänaki inä pmetäñiqä-qu eä, heñi qeqä imäñqeta äñguä etapätä, heqä äwqce hanuä imbu pmetpñqä emäkquä. Itanga dnä 7, Goti Iqu zä-hawä hiqumuñä eä pmetanqñqä iu äpmeñuwä iqua,* qu-pqe asä ii emäkpnä. ⁵ Itanga Jisasi Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä naqä-qakuinä awä ätmiñqä Iqu, ae äpakonqqä iuta ganä äwaukqä Iqu, itanqa qua täu miqä naqä iquauqä Naqä-qu äpme. Iqu-pqä asä ii emäkätñqänänji.

Iqu nenyñqä kuapanä wiñqanji, Iqueqä häñqetä, neyaqä suqä quvqä eeqänänä iutani, huätä äyä änewewqatkqe. ⁶ Iqu ne Iqueqä ämaqä naqä-hñqunä eätanä, Kanä Goti Hanjuwä Iquenyä hiqäwä imäkquatuñquä, inemäkqce. Injitanji, yoqä naqetä, yänänäqñqä nätmätqä eeqänänä iu miniñqetä, hea ique-ique Iqutanä witäniqe. Ii aanjä naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

⁷ Hinuä qumbiyä! Iqu qaquvqeu pmeqä quvepätñqä itqäuä.† Itani ämaqä eeqänänä, Iqu äquvepqañgutqe, hinuä qumbunqäuä. Ämaqä Ique zi äukuwä iqua-pqe, hinuä anä qumbnä.‡ Ga ämaqä eeqänä, huiwä huitanä-huitanä quañqanji, Iquenyqä knuä kuapanä qäpnuwi. Naqä-qakui. Inji ätimäuniqe!

⁸ Goti Naqä, Yänänäqñqä Eeqänänä-tänä Iqu, tii ätqiyä. “Nyi hinuiqänqätä, yäpakiñqätänji, Nqä-näuñiqä. Nyi täñga äpmeñqä, qänqanä äpmamiñqä, ä qänaki inä pmetmniqä Iquñqä.”

Jonä iqu, Jisasi Ique hinuä äqunqenqä

⁹ Nyi Jonä, heqä heyämaqä iquñänji. Nyitä hesä, ne eeqä Jisasi Iqueqä eanitanji, hañä-iqä asänä ämetanä, Naqä Iquñä miqeuñi anä äpmetanä, inji ne eeqä yänänäqñqä ätqäuñänä hañä-iqce äyä ämiwäutqänju. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuñqätä, kuknuä Jisasi Iqu awä ätumiñqenqätä, tuäkitqätanqa, qu nyi qua eqä huväkiyä, kiqä yoqe Patmosi iunqä huätä äñändowatkuwi. ¹⁰ Naqä Iqueqä hiunji eqanqanji, Dñä Äñguä Iqu aanjä yänänäqñqä nyimeqanqa, nyaqä tuwä inqisanji, ämaqä hñqu manä yänänäqñqä, hääwä enqä-pa, tii tqanji äwikkqe. ¹¹ “Si nätmätqä äki hinuä äqunänä etanqutqe,

* 1:4 Itkimäkqä 8:2 † 1:7 Wäñuñiqä 1:9-11 ‡ 1:7 Sakätiyasi 12:10

bukä iu äqäyätinä, ämaqä anä-himqä 7 iu, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iunqä qäyämävä. Tuwanui, anä-himqä Epäsäsi, Samina, Pekamumä, Tayätila, Satisi, Pilendopiya, ä Latisiya iu äqänätqänuwä iquauñqäuä.”

¹² I tqanji äwimi, “Tqu dqutiyä” tmä äkunmäknqge, golqä hiqi-tä-tqäuqä 7 hñqua tqäutangä äqunqge. ¹³ Hiqi-tä-tqäuqä iquauä awä iqiñi, ämaqä enqä-panjä Hñqu, qäkä quäuqä yukä bu eeqä ämäwqätäuqä äyäuä, Iqueqä quikuä iunji, golqä yauqä ipnätanji äqunqge. ¹⁴ Iqueqä de, qatäwänänjä aanjä yäqquänänjä äui, ga Iqueqä hiñui, tä äyänätqä-panjä iinji. ¹⁵ Iqueqä yukä iunji, ämaqä hñqu hikä huiisqä äyänqä, tä tnänjä du imäkävetqä-panjä iinjä äyänqiyä. Iqueqä kukñuä-pqä ätätäqge, eqä äkakä kuapanä äqänqä-panjä iinji. ¹⁶ Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, qätäqueqä 7 a äqätä, nñ Iqueqä marjitani, näpqä-hionaqä inñi-inñisa häneqä-henqge ätimäuminqge. Iqueqä himä-hiqumuanjitani, mäptqä tnänjä ätä äyänqä-panjä iinjä äyänätanji äqunqge.

¹⁷ Ique e äqunmitani, nyi ämaqä pizqä enqä-panjunä, Iqueuä yukä tñnjä iqi päknqanqä, Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, nyaqä huiwä haqeqä äñjiyätä, tii ändkqe. “Zä miqä manä. Nyi hiñuiqänqä qänakñqä äpmenqä Iqunjqä. ¹⁸ Nyi Goti Hänjä Äpmenqä Iqunjqä. Nyi hñqunä äpäknqge, ga inñi-inñi hänjä yqänä äpmaka uwqämniqä Iqunjqä. Nyi ämaqä äpäknqä iunqätä, ae äpäkombqä iquauqä anjunqätä, qñqanä hutäuce, § a äqätänjä. ¹⁹ Iñitani nätmätqä tqä hiñuitä äqunäñi, tuwanuä bukä iu qäyeyä. Nätmätqä tñngä ätimäuqenqätä, qänaknda-pqä timäuinñqätäñi, bukä iu qäyeyä. ²⁰ Si qätäqueqä, Nyaqä hipa ämuangisanä iquatä, golqä hiqi-tä-tqäuqä iquatä, hiñuä äqunäñi, qakui tiinji. Hiqi-tä-tqäuqä iqua, ämaqä anä-himqä 7 iu aquvä äqänätqänuwä iqua etanqä, qätäqueqä iqua, quwqä enätqä 7 iquayqä” ändkqe.

2

Quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwanui

¹ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu ämitñqä iquenqge, kukñuä tii ätätinä qäyä. Nyi qätäqueqä 7 iquau Nqä hipa ämuangisa äqätmä, Nyi hiqi-tä-tqäuqä 7 iquauä awä iqi iktñqä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändawatqä.

² Suqä eeqänänjä he itqänuwä, Nyi näqñqä eänänä. He wäunjuä tnänjä ipu, hanjä-ique qäyä ämepu, yänänäqñqä äyä ätqäutqänuwä. He ämaqä quvqä iqä iquauñi, hesä anä pmapiñqge, hiñuinä mäqunquä itqänuwä. Ämaqä hesä äpmepu, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ne wäunjuñqä äñandawatqeqä’ quanqä etätqänuwä iquauñqge, he kñuä ängüänä iwäsäupu, quanqä iquauñi, ae äyä ämäqumetqänuwä. ³ Ämaqe, he Nyaqä yoqe a qätätanqä eqänäñu, ga he quvqä emäkätqätanquwä-qe, he yänänäqñqä ätqäupu, hanjä-iqä ii ämepu, wäunjuä tnänjä iquenqge enyqä miqä itqänuwä. He iinjä itqätanquwinqge, Nyi näqñqä ae enjä.

⁴ Iinjä etanji Nyi hesänji, kukñuä hui tñjunjqä. He Nyinyqä quuvqä kinqanä eqiyäpiyänqanji, kuapanä enyäminqä-qe, tñnganji iinji hmanji. ⁵ Qänqanäñi, he suqä äñguä inä imäkminjuwä, huätä vquatämäupu, qua iqi ae äyä äpäknqge. Iinjä etanji hiqä suqä qänqanä imäkminjuwinqge, kñuä indqänäñu, hiqä kñuä äkunmäknäñu, suqä qänqanä äänä imäkminjuwä etanqutqe, asä iinjä imäkqäpñqge. He iinjä mimäqä iqanqge, Nyi äpätmä hiqä hiqi-tetä kiqä ätqäuetä, huätä metaumqänä. ⁶ Ga hiqä suqä äñguä hñqu tiinji. He Nikolasi ique qänaki itqänuwä iquauä suqenqge, yasämä maenqä eä. Nyi-pqe iquauä suqenqge, yasämä manyinqä eä.

⁷ Ämaqä, Dñä Ängüä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tqanji, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqge. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi iquauñi, zä-häukuä hänjä hea ique-ique pmeqä vqe, qäyä dupñqä hiñuinä qunmniqeqä. Zä iinjä iqu, qäukuä haqä Goti Hanjuwä Iqueä wäunjuä iqi ätqäunä.

Quuvqä heqiyqä Samina iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwanui

⁸ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Samina iu ämitñqä iquenqge, kukñuä tii ätätinä qäyä. Nyi hiñuiqänqä qänakñqä äpmenqä,* ga hñqunä äpäknqä-qe, anqumä ävautmä hänjä äpmenqä† Iqunä, kukñuä tä sinqä ändawatqä.

⁹ Nyi he hanjä-iqätä, tñnjä-hunqätä, emetñqenqge, näqñqä ae emä, ga he nätmätqä qua täutanji, maeqä aanqä äpmenjuwinqge, nyi näqñqä ae eäqä. Iinjä etanqä-qe, he nätmätqä kuapanänjä-tänqenä yqänä äpmenjä. Ämaqä hñqua, he kukñuä tuwänqisa etätqänuwinqge, nyi näqñqä ae enjä. Ämaqä, ‘Ne Israitqä iquenyqä’ ätätqänuwä-qe, oee, qu Setänä iqueqä-quayi. ¹⁰ He hanjä-iqä emetñqä itñqge, zä miqä pambiyä. Qätä nyipu. Setänä iqu, “He Goti Iquenyqä quuvqä yqänä eqiyätqänäpiyä” tä yamwiqä hiyätñqge,

hjqunenä anä guä kiqiyäueqä iunqä upnqä emäkänä. I hitangi hanä-iqä, täñä-hunqä ämepu, hiunji 10 enqä-pa pmapnuwi. Iinjä etangi qu he pizqä qäyä hepäkpnqä-qe, quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiqätpiyä. He iinji ämäwqätäuqanqppqe, Nyi hanä hea ique-ique pmeqe etapmniqueqä.

¹¹ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquanqi, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqeqä. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, äpäkonqä huiziqu† qui miwimäqä danä yäniqeqä. Aanä hma naqä-qakui.

Quuvqä heqiyqä Pekamumä iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwanji

¹² Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Pekamumä iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätinä qi.

Nyi näpqä-hionaqä inqi-ingisa häñeqä-heñqä ämenqä^S Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatämeppä.

¹³ He anä äpmerñuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Iqini, Setänä iqueqä anä äquatäuqämenqä iuyi. Iinjä etangi he Nyaqä yoqe a yänänäqñqä äkiqätäpu, hiqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, zä maeqä itqänuwä. Qänqanäñi, Andipasi iqu Nyaqä kukñui qänaknä itä, Nyinyqä awä-tqä-qu eä, anä äyä äpmamiñuwä. Qu iquenji, anä Setänä iqu äpmerñqä iqi päsqanqñuwänqanä-pqe, he Nyi tuwä manjiyqä ikuwi.

¹⁴ Iinjä etangi Nyi hesäñi, kukñuä hui täñunji. Hesäñi hui, Balamä* iqueuä suqe, a yqänä äqätpu äpmerñä. Qänqanäñi Balamä iqu, suqä Israitqä iquau qanqä tquenqe, Balakä ique ämotqueqanqi, qu suqä quvqeu äpäknäpu, nanuä goti qanqä iunqä hiqäva imäkpqe änäpu, huiwä yanä hiñqi inqä imäkmiñuwä. ¹⁵ Asä iinji, ämaqä hesä äpmerñuwä hui, Nikolasi iqueqä ämaqä iquauä kukñuä dunä qänaknä itqänä. ¹⁶ Ii itqätanqñuwitani, he täñqanji hiqä kñui äkunmäkmbiyä. Iinji hma etanqutqe, maqänäñi, Nyi heñqä äquvepätmä, ga Nyi, ämaqä iinjä itqänuwä iquatä, näpqä-hionaqä yanäñqñuä Nyaqä manä täu äwiñqetä, mäkä hunanä.

¹⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquanqi, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänäyi. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi buayä Mana† zä äwiñqe ämuayätmä, hikä qäpaiqä yoqä änyä-hänä äqänänqä hñqu-pqe äwimniqe. Yoqä iinjä iquenqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä heniqe. Ämaqä, hikä qäpaiqä ämetqä iqunä, näqñqä heniqe.

Quuvqä heqiyqä Tayättila iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwanji

¹⁸ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Tayättila iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätinä qäyä.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunä eämä, hiñuä tä äyänätñqä-panjitä, yukä hikä hiuisqä äyänqä-panjitä täñä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatämeppä.

¹⁹ Nyi suqä eeqänänä he imäkätqänuwinqe, näqñqä ae ämenä. He huiziuñqä henganqi, Nyinyqä quuvqä eqiyañu, ämaqä huizi iquau yätämäkqä äväpu, itanga hanä-iqä qäyä ämepu yänänäqñqä ätqänuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Hiqä suqä qänqanä-pqä imiñuwä eeqänänä, aanä äñguänänä ätimäüä.

²⁰ Iinjä etangi Nyi hesäñi, kukñuä hui-pqä inä Täñunji. Apäkä Jesepetqi 'Hiñuä-tqinjqä' ätätñqä ii, hesä qäyä pmetñqä hiñuinä äqunätqänuwiqä. Apäkä ii, Nyaqä ämaqä wäñuä imäqäpñqä iquauñi, qanqä ätuätä, suqä huiwä yanä hiñqi inqä ämotqetä, nanuä goti qanqä iquauñqä hiqäva-pqä imäkpqe, ämbñqä ätuätñqä iuyi.

²¹ Nyi, 'Iiyqä suqä quvqä hui äkunmäknänqñtiyä' tmä, hiñuinä äqunmä pmetanqä, iyyqä kñui makunmäknqä itä, suqä huiwä yanä hiñqi änäänä äväkitqänä. ²² E äväkitqänä-qae, he qätä nyipiyä! Nyi apäkä iinji, täñä-hunqä naqänänjitä, ä täñä-yaqä naqänänjitä, metñqä wimäkmä. Itanga ämaqä iisä hiqaqä anä äwäyakitqänuwä iqua, quwqä kñui makunmäknqä ipu, iyyqä suqeu qänaki yqänä itqätanqppqe, Nyi iquauñi täñä-hunqätä, hanä-iqä naqänänä wimä. ²³ Qokä-apäkä, ymeqä enqä-pa ii qänaknä ävätqänuwä iquauñi, eeqänä pizqä päkmniqeqä. Iinjä imäqanqñqetani, ämaqä Nyaqä yoqenqä im-imä aquvä äqänätqänuwä eeqänänä iqua, tiinjqe, näqñqä mapnuwi. Nyi ämaqä eeqänänä iquenqä kñuiutä, äwqeutä iwäsäutmä, ga he suqä imäkätqänuwä-pa kimanji, hñqunä-hñqunä e hetapqäumniqe.

²⁴ Iinjä etangi qokä-apäkä huizi, Tayättila äpmapu, apäkä iyyqä kukñui qänaknä miqä ipu, itanga suqä qu, "Setänä iqueqä kukñuä ze eä-qä" ätätqänuwinqe, näqñqä mämeqä itqänuwä iquenä, Nyi 'Hanä-iqä hñqu heyaqä haqeqi maeqä ymä' hitmñqeqä.

† 2:11 Itkimäqä 20:14 S 2:12 Itkimäqä 1:16 * 2:14 A Täuqä 22:5-24:25 † 2:17 Anqumä Itmakqä 16:21; A Täuqä 11:8; Jonä 6:49

25 I etanġi nātmatqā eeqānāñā he a äqätāñuwi, Nyi äquvepmqāñganqā a yāñāñāñqā qātātāñggu.

²⁶⁻²⁷ Ämaqā, mākā äunāpiyā iu ämāwqätāupu, Nyaqā sugeu hiunġi yāpakāñganqā qānaknā imipqā iqua, iinġi Nyi iquau-iquauqāñi, Nqā Apiqu āndapqā-pa, *qokā-apākā eeqānāñā äpmakuwāñuwā iuqā nyuāñā ämiqā pmeniqā iñqē, Nyi yoqā wimniqē. Itanġa ämaqā hñqu qua qonđā ämisqiyātā, zinañuā imākqā-panā iñi, iqu yāqā woyqā a äqātā iquau äminqiyā.*[†] 28 Iñā imitātqā iqueni, Nyi qātāqueqā zinjuitā ätimäutā äyāñātñqā iqu^S wimniqē.

²⁹ Ämaqā, Dñā Äñguā Iqu Nyaqā yoqenqā aquvā äqāñātqāñuwā iquau tquanġi, qātā äwipqā iqua, qānaki inā wipñqeqā.

3

Quuvqā heqiyqā Satisi iu aquvā äqāñātqāñuwā iquauñqā tuwanġi

¹ Eñātqā ämaqā quuvqā heqiyqā Satisi iu ämitñqā iquenqē, kukñuā tii ätātñā qāyā.

Nyi Goti Hanjuwā Iqueqā dñā 7 itā,* itanġa qātāqueqā 7 itāñā Tāñunā eämā, kukñuā tā sinqā ändowatāmeppqā.

Suqā eeqānāñā he itqāñuwinqē, Nyi näqñqā ae eñā. Qu heñyqē, “Hāñā äpmeñāuā” ätātqāñuwā-qē, he ae äpakonguwā-panā iquenqā. ² Hiqā suqā eeqānāñā imākätqāñuwi, Nyi Nqā Goti Iqueqā hiñuā iqisanġi, hñqu aañā jāñāñāñā māqunquā inqā-qae, he hiqāqā äwiñuwi ivatuwāñāpu, hiqā suqā mapākoñqā yqāñā äwiñqē, yāñāñāñqā añġi imākqāñggu. ³ Qāñganāñi, he kukñuā äñguā we-huñqā-tāñi qātā äwiñāpu, ae ämakuwi, he iinġā kñuā indqāñāpu, äñguāñā ämipu, hiqā suqā quvqenqē, kñuā kunmākmbiyā. He mävuqā ipu, hiqāqā yqāñā äwämipqē, quwā-meqā hñqu emeqāñqē änyā maqñqā eāñuwā-pa, Nyi asā iinġā emamā.

⁴ Iñāqē, he Satisi iu äpmeñuwitanā hui, quwqā ämuasmāñqē, kiyā mātqā mimākqā iquwi. Iqua qāyunā epiyitanġi, ämuasmāñqā qāpaiqā ämipñāpu, Nyitā qañā anā ikiquatunqē.

⁵ Ämaqā, mākā äunāpiyā iu ämāwqätāumipqā iqua, Nyi ämuasmāñqā qāpaiqā iinġi äwiptātmā, iquauqā yoqā bukā hāñā-pmeqā iunġi, huātā makutqā imniqē. Oeyqā. Nyi iquauñqē, Nqā Apiqueqā hiñuā iqisa, ä Iqueqā eñātqā iquauā hiñuā iqisa-pqē, ‘Iqua Nqeqā’ tminiā iunāñji.

⁶ Ämaqā, Dñā Äñguā Iqu Nyaqā yoqenqā aquvā äqāñātqāñuwā iquau tquanġi, qātā äwipqā iqua, qānaki wipñqāñāñji.

Quuvqā heqiyqā Pilendopiya iu aquvā äqāñātqāñuwā iquauñqā tuwanġi

⁷ Eñātqā, ämaqā quuvqā heqiyqā Pilendopiya iu ämitñqā iquenqē, kukñuā tii ätātñā qāyāmävā.

Nyi suqā äñguā jāñāñāñā imākätmä, aañā Naqā-qakuā-qunā eämā, itanġa Nyi Dewiti iqueqā qñqañā hutāuqe[†] a äqātāñqā Iqunġi. Nyi añā qñqañā hutemqē, ämaqā hñqu añġi māmāyēqā yāñqiyā. Itanġa Nyi añā qñqañā ämāyemqēunġi, ämaqā hñqu añġi mautāuqā yāñqiyā. Nyi iinġā iqā iutanā Iqunā, kukñuā tā sinqā ändowatqā.

⁸ Suqā eeqānāñā he itqāñuwinqē, Nyi näqñqā ae eñā. Hiñuā qumbiyā. Hiqā hipenñuā iunġi, Nyi qñqañā ae äuteqā-qae, ämaqā hñqu añġi anā māmāyēqā yāñā. Hiqā yāñāñāñqē naqā ma, wāñqāpu witanġi, itanġa Nyaqā kukñui, qānaknā ipu, Nyaqā yoqē, imā zā meqā da itqāñuwinqē, Nyi näqñqā ae ämeqē.

⁹ Ämaqā Israitqā iquautāñā iqi äpmapu, “Ne Israitqā iquene, Goti Iqueqā ämaqā iquneyqā” ätātqāñuwā iquauñqē, he näqñqā ae eñā. Iqua quanġā iinġā ätäpiyā-qē, naqā-qakui, Setāñā iqueqā ämaqā iquayī. I hitanġi qātā nyipiyā! Nyi iquau eyqiyāmeqāñgundi, iqua Nyi henqā kuapāñā änyinġanġutqenqē näqñqā epu, hiqā yukā-tāñā qāqi äpāpu, qonā qutaseppnuwi. ¹⁰ Nyi yāñāñāñqā tqāupñqā kukñuā etkqē, he qānaknā itqāñuwitanġi, Nyi ämeyqāñgundi, ga qokā-apākā eeqānāñā qua tāu äpmeñuwā iu yamwiqā vāniqñqā timäutñqā itñqā iqu, he memeqā da yāñqiyā.

¹¹ Nyi henqā maqāñā quvepmā. Mā heqā ämāwqütāuquwā yññā[†] ämaqā hñqu huātā equvñqē, nātmatqā he ämeñuwā ii, a yāñāñāñqā qātātāñggu.

¹² Ämaqā, mākā äunāpiyā iu ämāwqätāumipqā iqua, Goti Iqueqā añā iunġi äväma näweqā uwqāñqē, Nyi iquauñi, añā añizā äqutñāñqā eñqā-pa, yāñāñāñqā qutemniqē. Inġi Nyi yoqā hñquauqū-hñquenā iqua, iquau pmutatēmiqē. Nqā Goti Iqueqā yoqetā,

[†] 2:26-27 Apqā Bukā 2:8-9 § 2:28 Itkimäkä 22:16 * 3:1 Itkimäkä 1:4 † 3:7 Asayā 22:22; Itkimäkä 1:18 † 3:11 Qāñganāñi, ämaqā mäkiutā, hāñā tnāñā wqeutā, ämāwqätāukqē iqu, mbqā mämeqā, yññā ämetā ämāumiñqē.

Iqueqä anä-himqä naqetanä yoqetä, itanğa Nqä yoqä änyä-hänjä iqu-pqä qäsä. Nqä Goti Iqueqä anä-himqä iqu, ii Jerusälemä Änyä Hänjä, Iquesa qäukuä yätu äväma päniqä iquvi.

¹³ Ämaqä, Dnjä Ängüä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvü äqänätqänjuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnqce.

Quuvqä heqiyqä Latisiya iu aquvü äqänätqänjuwä iquauqä tuwanji

¹⁴ Enjätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Latisiya iu ämitnqä iquenqce, kuknjuä tii ätätinä qäyämävä.

Nyi “Ii naqä-qakuiqä” Tqä Iqunä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknjuä awä ätätmänganji, Iqueqä kuknjuä eeqänänji aanä jänänjä dinä ätätnqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänjä Goti Iqu imäkqetanjä Qakuä Iqunä, kuknjuä tä sinyqä ändowatqä.

¹⁵ Suqä eeqänänjä he itqänjuwinqce, Nyi näqnqä ae enjä. He tnänjä-qe, isqä-qe mäpmeqä injuwinqce, Nyi näqnqce ae ämeqce. Nyi he tnänjä-qe, isqä-qe pmapnqä änyinjyiyä. ¹⁶ Inji he tnänjänqä, isqänqä, mäpmeqä, awänä pmetanğä eqänätmä, Nqä manjita quta enjuyyä. ¹⁷ “Ne mbqä kuapä-tänuneyqae, nätmatqä hävemnäcnqä ämetanä, hnjuua-hnjuanqä äwa miqä injunä” ätätqänjuwä-qe, oeyä. Nyaqä hinjuicini, he aanä ququvqä yqänä pmetanğuwinqä, ämaqce, henyqä huäqä kiinjä wunänqiyä. He nätmatqä hesä näweqä winiqä iqu maeqä, hinjuä pisqä äpmapu, itanğa he huiwinä imbu äpmenjä. Iwä hiqä-hiuänji, iinjce änyä maqnqä yqänä enjä. ¹⁸ I etanği Nyi knjuä iqä tii hetapmce. Golqä, quvqä qäsä maeqä yätnqä tä injqä hui, Nyita mbqä ipu, mbqä kuapänänjä-tänuenä hipnqänänjä. Itanğa ämuasmänqä qäpaiqä, hiqä huiwiu ktqä hiqumuätäutnqce, Nyita mbqä ipu, ämaqce he huiwinännyqä äpmapu, womb-tänjä pmetanğpi, hinjuä maiqnqä ipnqänänjä. Nj marasingqä aowä hui, hiqä hinjuu mäuepnqce, Nyita mbqä ipu, iwä hiqä hinju, ängüä qämbuqänänjä.

¹⁹ Itanğanji Nyi ämaqä huiunqä änyinqce, Nyi iquauji, quwqä suqä quvqenqä näcnqä ävätmä, jänä iwimäkätnqce. I etanği he hiqä suqenqce knjuä äkunmäknäpu, jänä pmapnqä tnänjä imäknganğpu.

²⁰ He hinjuä injämbiyä! Nyi anä qänqanä-tänjä iqi ätqäumä, qnqanä iu ptqä päsqanğa, ämaqä hnqu Nyaqä manji qätä änyiyätä, qnqanä noteyätqce, ga Nyi yäpä yänğisa äpaquvätmä, ye buayä anä nenqceä.

²¹ Ämaqä, mäkä äunäpiyü iu ämävqätäumipqä iqua, Nyitä ämiqatunquä Nyaqä zä-hawä iunji, anä pmeniqce. Ii, qänğanä Nyi mäkä äunätayä iu ämävqätäutmä, Nqä Apiqutä miqenqce, Iqueqä zä-hawä iu anä äpmakueä-panjä iyyä.

²² Ämaqä, Dnjä Ängüä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvü äqänätqänjuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnuwänqce.

4

Jonä iqu, nätmatqä qäukuä yätu witanği äqunğqenqä

¹ Nätmatqä tä qäpu ae äpäwqanğa, qäukuä haqä yänjini qnqanä hnqu hutänätanği äqunğqce. Itanğa manjä* nyi qänğanä hääwä enqä-panjä tqanği äwikqä iqu, tii ändkqce. “Si täqinyqä yapiyä. Ga Nyi nätmatqä eeqänänjä qänaki timäuninqce, ämäktquamqänänjä.” ² Itanğa Dnjä Ängüä Iqu yänänäcnqä maqänä nyimeqanğa, qäukuä haqä yätunji, ämiqä iqueqä zä-hawä hnqu tqäutanği, ga iqi äpmenqä Iqu, tiinjä etanği äqunğqce.† ³ Zä-hawä iu äpmenqä Iquesanji, qoqiyqä hioätqätä, häñesqätä, yänätanği, ga wäpinyikuä hnqu zä-hawä ique awä iqi ämamäuäqce, kiqä we-hunqce aanä naqänänjä hunätanği äqunğqce. ⁴ Ämiqä Iqueqä zä-hawä iinjä iqu, hawä 24 huizi iquauä awä iqi ätqäuminqce. Itanğa zä-hawä iquauji, ämaqä naqä iqua hnqunä-hjqunä äpmakäuminjuwi. Iqua ämuasmänqä qäpaiqä-tänjä-qua, itanğa quwqä nyuänjä iunji, golqä ynğa mäuqä-quayı. ⁵ Zä-hawä iinjä iquesanji, we-hunqce nyuauä iqanğa, mmqä ätätä käkaqä tqanği äwikqce. Zä-hawä iqueqä hipenjuänğisani, tä hänaqä 7 äsmijnjuwi. Tä hänaqä iqua, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnjiy.† ⁶ Zä-hawä iinjä iqueqä hipenjuä iqisanji, nätmatqä hnqu äwäminqce. Ii eqä-huänjä naqänänjä enqä-panjä iqueyi. Nätmatqä iinjä iqu, aanä quvanyäcnqä kiinjä.

Itanğa nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä hnquaqui-hnquaquinjä, zä-hawä hitunjuä hnquaqui-hnquaquinjä iu pämä ätqäuminjuwi. Iqua quwqä hiqumuuanğisatä, tuwänğisatänji, hinjuä kuapänä äqänğäuminjuwi. ⁷ Iquautanjä hinjuicänjä iqu, ii laiyonqä enqä-panjä iquvi. Ga huiziqu, bulumäka qokä enqä-panjä iqueyqä. Itanğa

* 4:1 Itkimäkqä 1:10 † 4:2 Esekijäli 1:26-28. Itkimäkqä 7:10 iunji, Jonä iqu “Zä-hawä iu äpmenqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä” ätkqce. † 4:5 Itkimäkqä 1:4

huiziqua, iqueqä hiqumuani, ämaçeuqä enqä-pa änyänä. Iwä aanä yäpakä äpmenqä iqu, ymäüäkä aanä naqänänjä haqeu äväwa ikitnqä iinjä enqä-panjä iqueyi. ⁸ Nätmatqä hñquaqui-hñquaquinjä hñjä-pmeqä-tänjä iqua, huqä 6-tänjä iquayi. Itanğa hiñuä kuapanänji, quwqä huiwü, ä quwqä huqeuñi-pqe inä ämuäpмуäminqe. Iinjä iqua heatqänqatä, hiunjinqatä, tii tqäpñqäüä.

“Naqä Iqu, ii Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, hñqutä enqä-panjä manä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänänjqä. Iqu qänqanä äpmaninqä, tänğa äpmenqä, itanğa qänaki pmetäniqeqä.”

Qu kukñuä iinjä di, mamäwänqä danä iqäpnä.

⁹ Nätmatqä iinjä iqua, zä-hawä ique äpmenqä, ga hea ique-ique pmetäniqä Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘änqaiqä’ tqäpñqäüä. ¹⁰ Iinjä itqätanqñqänğa, ämaqä naqä 24 iqua, zä-hawä iu äpmenqä ga hea ique-ique pmetäniqä Iqueuä hiñeuä iqi qonjä äqutasepäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, quwqä yññai equväpu, zä-hawä iqueä hiñeuä näñi eäpu, tii tqäpñqäüä.

¹¹ “Naqä Iquki, Si neqä Goti Iqukiyqä. Eeqänä ämäwqätäunji, Tqä-täüänänjqä. Itanğa ämaqä eeqänänji, Sinyqä yeeqä ipu, Tqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘Si Yänänäqñqä-kuiyqä’ tqäpñqäüä. Ii tiinjä etanqiyi. Nätmatqä eeqänänji, Si imäkätnä, itanğa äkinqä Tqä dutanä imäkqanğnä, ätimäutä, tänqanji äyä äwinä.”

5

Bukinqätä, Sipsipqä Meqä Iquenqätä

¹ Zä-hawä iu äpmenqä iqueqä hipa ämuangisanji, bukä hñqu witanqji äqunqge. Bukä iinjä iqu quäuqänänjä-qu eä, qu tuwanuä inqji-ingisa äqäyäpu, itanğa äkuäpipu ekuwi. Itanğa ique a yänänäqñqä kiqätätñqe, qu nyunüä taki ändäupu, itanğa kiqä taki bukä iu 7 ändäupu, ämänyäpu, ekuwinä äqunqge. ² Asä qänqanji, enätqä yänänäqñqä hñqu, manä yänänäqñqä tii tqanqji äqunqge. “Ämaqä huiziquau ämäwqätäutä, nyunüä takä bukä iu ämänyäpu equwi, anqji equvätä ävatätñqe, äsqukä?” ³ I etanqji bukä ävatätä, yäpä inqisa hiñuä qunätñqe, ämaqä hñqu qäukuä yätunjä, qua täunjä, ä qua yäpä mäñqisanjä-qe, mäpmeqä danä eänä. ⁴ Ämaqä hñqu bukä iqueni, ävatätä yäpä inqisa hiñuä qunätñqä hma etanqji, nyi kñuä kuapanä äqäminqge. ⁵ Itanğa ämaqä naqä iquautanjä hñqu tii ändqiyä. “Si kñuä maqiyqä panä. Hiñuä qunyä. Laiyonqä Tqu, Jutä iqueqä hueqä-himqeta,* ämiqä naqä Dewiti iquesanjä-queqä.† Iqu Iqueqä mäkä-hunqä iquauñi mäñdi ämäunqatätä, itanğa Iqu nyunüä takä bukä iu ämäñnänqge, equvätä, bukä ävatänqiyä.”

⁶ Idqanğa, Sipsipqä Meqä Hñqu pämä tqäutänqji äqunqge. Iinjä Iqu tiinjä-nänjä-queqä. Qu ae pizqä äpäkkuwä-nänjä-quwi. Iqu zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinjä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä awä iqi ätqäminqge. Iqueqä nyuänjä hänyenätä, ä Iqueqä hiñuätänji, 7 iquayi. Hiñuä iinjä, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnä, qua eeqänänjä iunqä im-imä ändowatkqä iquayi. ⁷ Itanji, Sipsipqä Meqä Iqu, zä-hawä iu äpmenqä Iqu-tänjä qäqiqi äpäqe, bukä iqueuä hipa ämuangisa äwinqge ämaqge. ⁸ Iqu bukä ae meqanğa, inqanji nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä iquatä, ämaqä naqä 24 iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqu-tänjä iqi äpäpu, qonjä äwoktäukuwi. Iqua gitatä, golqä hevqä suakä jinanjä-weqä-tänjä itä, a äqätminjuwi. Jinanjä-weqe, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqeyqä. ⁹ Itanqanji qu apqä änyä-hänjä hñqu tii ätukuwi.

“Si bukä ämetnä, nyunüä takä iu ämäñnänqge anqji equvätinä ävatatñqe, äñguänänjä Iqukiyqä. Qu pizqä ae kpäsqanqwanğa, itanğa Tqä häneqeta qokä-apäkä iu itmetnä, Goti Hanjuwä Ique äwikñä-qae, Si äñguä Iqukiyqä. Qokä-apäkä Si mbqä imakñji, qu hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, anjä-kukñuä eeqänänjä iutatä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iutatä, itanğa qua eeqänänjä iutatä imakñji iquayi. ¹⁰ Si iquauñi, neqä Goti Iquenqä hiqäva-imäkqä imäkqanğnä, itanğa Iqu iquauñqä ämiqä-qu pmetñqänänjä. Itanğa qu qua täu miqäpnuwänqänänjä.”

¹¹ Itanğa nyi hiñuä anqji äqunqge, enätqä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä iquau, itanğa ämaqä naqä iquau awä iqi ämamäupu ätqäupu, manä tnänjä tqanqä qätä äwikqe. Ynaunqä manjä e ätminjuwä iqua, aanjä qäqi hmanji. Qu aanjä, aanjä kuapanänjä, a änä matäuqänänji. ¹² Qu e ätqäpiyanqanji, manjä tnänjä tiinjä ätminjuwi.

“Sipsipqä Meqä qänqanğa pizqä äpäkkuwä Iqu, yoqä naqetä, nätmatqä äñguänänjitä, ä näqñqä-pqetä, itanğa yänänäqñqä naqänänjä-pqetä meqänqge, äñguänänji, ii Qäqueqä. Ga Iqu ämaqä eeqänänji, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, yeeqä ipu, Iquenqä ‘änqaiqä’ ätäpu, ävatqänjuwä-pqenqge, äñguänänji, ii Qäqueqä.”

* 5:5 Ipäqäkkä 49:9 † 5:5 Asayä 11:1,10; Itkimäkqä 22:16

¹³ Itanji nyi nätmatqä huitanä-huitanä Goti Iqu imäkkqe, kuknuä tqangä qätä äwikqe. Ii nätmatqä qäukuä haqä yätu äwiñqä, ä qua täu äwiñqä, ñj qua yäpä mänjisa äwiñqä, itanğa eqä-pñjä iu äwäkäwänqä-pqä iuä. Nñqä, nätmatqä eeqänänjä, eeqänänjä iu äwäkäwänqe, qu tiinjä tqangä äwikqe.

“Zä-hawä iu äpmeñqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutäñi, Iquaqü ‘änguiqä’ eeqänänjä ämesinyä, itanğa yoqä naqeu, yeeqä inqeu, yänänäñqeu, kiqä hea ique-iquenqä manyiyänqä.”

¹⁴ Itanğa nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä hñquaqü-hñquaqüñjä iqua, “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä” tätqätanğuwänğa, ämaqä naqä iqua qonjä äuktäupu, yoqä naqä äwimiñuwi.

6

Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä iquau equkänğanqä

¹ Nyi Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä bukä iu ämänñänqä iquautanjä hiñuiqänjä ique, huätä equvqanği äqunğqe. Itanğa nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä iquautanjä hñqu, “Si biyä” ätätänğanğani, iqueqä quväkitanji qäukuä mmqä ätqä-pa tqanği äwikqe. ² Iinjä äwimitanji, nyi hiñuä anği äqunğqeu, hosi qäpaiqä hñque äqunğqeu. Ämaqä, hosiu äpmeqä iqu, yquakä a qätätanğa, qu mäkitanjä ämäwqätäuqä yñjai vqanğuwänğa, iqu mäkä iunji ämäwqätäutñqä kñjuä äme, iqäukqe.

³ Inğanji Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä huizi huätä equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä iutanjä huiziqu, tii tqanği äwikqe, “Si biyä.” ⁴ Itanji, hosi häñesqä hñqu ätimäukqe. Ga ämaqä hosiu äpmeqä iquenji, yänänäñqä äwikuwi. Yänänäñqä ii, ämaqeüqä äwqä hanuä pmeqe huätä motaumäuqanğa, iwä ämaqe, quwqä-quwä pizqä päkmbnuwä diñqeuä. Itanğa wäñuä ii imäkätñqeu, näpqa-hionaqä naqänänjä hñqu, ique äwikuwi.

⁵ Iinjä äqunmitanji anğini, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 3 ique equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä iutanjä huiziqu, tii tqanği äwikqe, “Si biyä.” Itanğa anğini, nyi hosi hiawiqä hñqu ätimäuqanğa, ique äpmeqä iqu, nätmatqä kuä-ñngumetqä iwäsäuqä hñqu, iqueqä hipa iu a qätätanği äqunğqeu. ⁶ Itanji, ämaqä hñqueqä manänänji, nätmatqä häñä-pmeqä 4 iquauä awä iqisanji, tii tqanği äwikqe. “Ämaqe, ymisariñqä äwa ipñqe, si äwätänä, tqä wäñuä imäkiyä. I hitanği ämaqä hiunji hñque wäñuä ipu, mbqä ämepiyi, mbqä ii, kuä-witqä qondä wänğä hmbinjä-qe, ä kuä-bali qondä hñjuaqu-hmbinjä-qeyä. Itanji si olipqä eqä aowitä, wainqetänji, qui mimäkkä panä.”

⁷ Itanji, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 4 ique equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä iutanjä yäpakä iqu, tii tqanği äwikqe, “Si biyä.” ⁸ Ii äqunmitanji, anği hiñuä äqunğqeu, hosi kukuatqä hñque äqunğqeu. Ga ämaqä hosi ique äpmainñqä iqu, iqueqä yoqe Äpäkonque. Itanğa Äpäkonquenyqe, Hikuapqä anjä iqu qänaki äpkqe. Ga iquaqü qokä-apäkä hiqñqä hñquaqü-hñquaqü iwäsäusinyä, hiqñqä hñquenji, pizqä päkiyänqeu, yänänäñqä äwikuwi. Iquaqü qokä-apäkä iunji näpqa-hionaqä itä pizqä äpäsäsinyä, itanğa iquaqü buayä dä naqänänjä ävqumäkäsinyä pizqä äpäsäsinyä, itanğa täñä-yaqä naqänänjä äväsinyä, äpäkombñqä imäkäsinyä, ga nanuä hiqiyqä quäetanji, pizqä päkñqä dowasiyänqinyä.

⁹ Iinjä äqunmitanji anğini, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 5 ique equvqanğa, nyi qokä-apäkä, Goti Iqueqä kukñui a yänänäñqä äqätpu awä tqanğuwünqeu qu pizqä äpäkkuwä iquauqä quuvqe, hiqäva-qäyqä ttawä yäpä iqi pmetanğä äqunğqeu.

¹⁰ Quuvqä iinjä iqua, zääqä tnänjä tiinjä ätmiñuwi. “Nätmatqä eeqänänjä iquauqä Naqä Iquki, Si hñjutä enqä-panä manä, Tqä-täuänänjä Iquki, itanğa Tqä suqe, aanjä naqä-qakuqä. Si ämaqä qua täu äpmeñuä iquau, kuknuä ämitätänä, neyaqä häñeqänqä kima wisñä diñqe, ne Sinyqä hiñui, squänğanqä äqänänä pmetatunqäuäwä?” ¹¹ Iinjä tätqätanğuwänğa, qokä-apäkä iunji ämuasmänqä qäpaiqe, hñqunä-hñqunä äväpu, tii ätukuwi. “He hapä wänğä hmbu-ganä pmapiyä. Ämaqä hesä, mäkä-hunqä iqua epäkkuwä-pa, iqua heqä wäñuä anä itqänuwä iquautä, heqä tta-tñguäkautä pizqä päkñqäuä. Iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu atäñuä ae ekqeçä. Itanğa qu iquauñi, pizqä ae äpäsqanğuwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu heqä häñeqänqä kima väniqe.”

¹² Itanji Sipsipqä Meqä Iqu nyuñuä takä 6 ique equvqanğa, nyi nätmatqä tiinjä ätimäuqanği äqunğqeu. Quäetanji, eekä naqänänjä itä, mäptqe we maunqä, heawiqä ätimäutä, itanğa qanui aanjä häñesqä, häñeqä enqä-panä imäkñqeu. ¹³ Qätäqueqe, yuñuä zä-eaqe hiaqusqä ämitä, kiqä häukuwi qua mäñi äpäkñqä-pa, qäukuä yätutanji e äpäkñguwi. ¹⁴ Qäukuwi, yquvanjä äkuäpiquwä-panä iinjä, kuäpiqanğa, qoqonitä, qua eqä huväkiyitä, quwqä anji äväma, nändi-nändi tqäwäwqanğä äqunğqeu. ¹⁵ Itanğa

qua iutanä ämiqä naqä, ämaqä yoqä naqä-tänjä, ä mäkkäqä ämiqeutänjä naqä iquau, ämaqä mbqä-tänjä, nŋ ämaqä yänänäqŋqä-tänjä iquau, wäunjuä-wiyqä hingŋiqä, ä ämaqä huiziquauqä yäpä iqä mäpmeqä injuwä iquau, qu eeqänänŋi, hikä hovqä imä äpmpu, qoqonjä naqä hikä qäyätangqä iu zä äpmakäukuwi. ¹⁶ Iu äpmakäupiŋita, qoqonjä iquauŋqätä, hikä iquauŋqätä, tääqä tii ätmiŋuwi. “Ne zä-hawä iu äpmpenqä Iqueä hipenjuŋqätä, Sipsipqä Meqä Iqueä äwqä tnänŋŋqätä, zä äneŋgqä-qäe, he ne zä näpatqäpiyä. ¹⁷ Ii tiinjä etanŋi. Hiunji Iquauŋqä äwqä tnänjä imäkäsinyä, qokä-apäkä iu kimanjä quwqä ävqä, ii tänŋa ae täsä äpqiŋyä. Ga Iquauŋqä yänänäqŋqä, huätä ätasämäütä äŋguä pmetŋqä, tqukä?”

7

Israitqä iquautanjä 144,000, Goti Iqueä hiŋqä ämakuŋŋqä

¹ Iinjä ae äqunmitanŋi, nyi ynaunjqä hŋquaŋi-hŋquaŋi qua hitunjä hŋquaŋi-hŋquaŋi iu tqäutangä äqunŋqä. Yunjuä tutqä qäpu mäqunquä yätŋqenqä, iqua yunju hitunjuä hŋquaŋi-hŋquaŋi timäminŋqunŋi, a äqätpu ätqäminjuwi. ² Ynaunjqä iqua quaetä, eqä-pŋiutä, qui imäkŋqä, Goti Iqu yänänäqŋqä ae äwikqä. Iinjä äqunmi huizä, ynaunjqä hŋqu mäptqä timäuqä bu ävämeqä, nätmätqä Goti Hänjä Äpmpenqä Iqueä hiŋqä imäkqä a äqätqä äyapqä. Itanŋa iqu ynaunjqä hŋquaŋi-hŋquaŋi iquauŋi, tääqä yänänäqŋqä tii ätukqä. ³ “He qua iu, eqä-pŋi iu, itanŋa zä iu, qui maqänä mimäkqä pambiyä. Ne neqä Goti Iqueä hiŋqä, Iqueä wäunjuä-wiyqä iquau hipenjuä iu ganä qiyeqanŋua, ga qänakŋi, he nätmätqä qui inŋa imäkqäpŋqä.”

⁴ Iinjä äwimitanŋi, qänakŋi nyi Goti Iqueä qokä-apäkä hiŋqä ämakuŋŋi atäunjuä ikuŋŋqä qätä äwikqä. Qokä-apäkä, hueqä-himqä Israitqä iquesanjä eeqäpnänjä iquauä awä iqisanŋi, hävemnäqŋqä, 144,000 atäunjuä ikuwi. ⁵⁻⁸ Iinjä etanŋi hueqä-himqä Jutä iquesanŋi 12,000, Lupenä iquesanŋi 12,000, Geli iqueui 12,000, asi Aseli iquesanŋi 12,000, ä Näptali iqueui 12,000, Mänasa iquesanŋi 12,000, nŋ Simiyonä iquesanŋi 12,000, Lipai iqueui 12,000, Isäka iquesanŋi 12,000, Seplonä iqueui 12,000 ää iqäpiŋi, Josepä iquesanŋi 12,000, itanŋa Benjämenä iquesanŋi 12,000, iqua Goti Iqueä hiŋqä ämakuŋŋi.

Ämaqä kuapänänjä iqua, Goti Iqueä yoqä haqä ämamäminjuŋqä

⁹ Ii äqunmi qänakŋi, hiŋjuä anŋi äqunŋqä, ämaqä kuapänänjä hŋqua, zä-hawä iqueä hipenjuä iqisä, ä Sipsipqä Meqä Iqueä hipenjuä iqisä, tqäutangä äqunŋqä. Ämaqä iinjä iunŋi, ämaqä hŋqu a änä matäunqänänjä hävemnäqŋqä. Iqua qua eeqänänjä iutatä, hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, ä huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iutatä, nŋ anjä-kuknuä eeqänänjä iutanjä iquayä. Ga ämuasmänŋqä, quäwqä qäpaiqä ämuasmämbu, quwqä yeeqä motquapŋqä, zäwqä tuwä hiiki a qätätanŋä äqunŋqä. ¹⁰ Qu iinjä ätqäupiŋanŋanŋi, manjä yänänäqŋqä tii ätmiŋuwi. “Neqä Goti, zä-hawä iu äpmpenqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, anŋi inetmesinyä, äŋguä pmetunquä inemäkiŋi, Iquaqunänjqä.”

¹¹ Itanŋi ynaunjqä eeqänänjä iqua, zä-hawä ique, nätmätqä hänjä-pmeqä-tänjä iquau, ämaqä naqä iquau, awä iqä ämamäupu ätqäpiŋi, itanŋa qu zä-hawä ique hiŋjuä äqumbu, qonjä oesäpu, hipenjuä qua bu eäpu, Goti Iqueä yoqä haqä ämamäuminjuwi.

¹² Qu ii ipiyänŋanŋi, tiinjä ätmiŋuwi.

“Ii naqä-qakuiqä. Ne neqä Goti Iquenqä yeeqä aanjä hävemnäqŋqä itanä, Iqueä yoqä naqä, awä tatunquänänjqä. Iqu kŋuä äŋguä iwäsäuqä-tänqä, ga ne Iquenŋi, ‘änŋuiqä’ ätuätanä, itanŋanŋi Iqueä yoqä, haqä ämamäquatuŋquänänjqä. Auqä, Iqu Aanjä Yänänäqŋqä-qu eä, eeqänänjä iu Miqä-queyqä. Hea ique-iquenŋi, nätmätqä eeqänänjä tä, ii Goti Iqueqänänjqä. Aanjä naqä-qakuiqä.”

¹³ Iinjä tqänŋuwänŋa, ämaqä naqä iquautanjä hŋqu, yatŋqä tii änyikqä. “Qokä-apäkä ämuasmänŋqä qäpaiqä ipnänjuwä tä, ii tqukuakä? Qu äŋgisa äpquwäwä?”

¹⁴ Iinjä dqanŋa, nyi tii ätukqä. “Naqä iqukiŋyä, si tqä-täüä näqŋqä eänŋinyä.”

Ga iqu tii ändkqä. “Ämaqä tä, qu hanjä-iqä, tänjä-hunqä naqänänjä* ämpu äpmpaminjuwä iuta äpquwä iquaqä. Ga quwqä ämuasmänŋqä, Sipsipqä Meqä Iqueä hänqä, qäpaiqä imäkänätŋqä asnjä äqäyätqänjuwä iquaqä. ¹⁵ Iinjä dutanŋi, qu Goti Iqueä zä-hawä hipenjuä iqä ätqäunänjuä. Qu hiunŋŋatä, heatqänŋatä, Iqueä anjä iu äpmpu, Iqueä yäpä iqä pmetanŋä, Iqu Iqueä zä-hawä äpmpu, qunŋi ämitqänä. ¹⁶⁻¹⁷ Sipsipqä Meqä zä-hawä awä iqä äpmpenqä Iqu, quwqä Ämiqä äpmpu, iquauŋi eqä esquä hea ique-ique äŋqä dunqä ätuma wänŋiyä. Itanŋa Goti Iqu, kŋuä äpakä maŋiyqä ipŋqä, quwqä hiŋjuä eqä ye esänŋiyä. Iutanŋi buayä dä miqä ipu, quwqä quväki yäkänjä mäwiyqä itä, mäptqätä, nätmätqä tnänŋitä, tnänjä miwimäkqä yänŋiyä.”

* 7:14 Matiu 24:21

8

Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä yäpakä ique equkqänqanqä

¹ Itanqani Sipsipqä Meqä Iqu nyuñuä takä 7 ique equvqanqa, qäukuä yätunji imänqenqenqä hmbu tii imänminqce. ² Itanji qänaknji ynaunjqä 7, Goti Hanjuwä Iqueä hipenjuä iqi ätqäuminjuwä iqua, hääwä 7 hñqqa meqanqä äqunqce.

³ Iinj qunätanqa, ynaunjqä hñqu äpäqce, suakä äñguä sisnyanjä weniñqä golqä häkä a äqätä, hiqäva-imäkqä ttawä-tänjä qäqiqi ätqepkqce. Qu ynaunjqä iqueni, sisnyanjä-weqä aanjä kuapanä äwikuwi. Iqu nätmätqä iitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänänjä iuqä tääqä tqetä qäsä, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueqä zä-hawä iqueä hipenjuä iqi ätqäunqce, hiqäva imäkätñqä äwikuwi. ⁴ Ga jinanjä-weqä äñguä iinjitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqetä, ynaunjqä iqueqä hipa iutanji, Goti Iqueä hipenjuä iqinyqä äminmä äyminjiyi. ⁵ Itanji ynaunjqä iqu, tä hiqäva-imäkqä ttawä iunji ioätä, jinänjäweqä hevqce eoquteqce, qua bu ätnämäueqäkqce. Iqu ae ätnämäueqanqani, qäukuä mmqä ätätä, käkqä naqänänjä äpneqetani, qaquvqetanjä we-hunqce, im-imä äqiyändakqa uwqanqa, quae eekä ikqce.

Ynaunjqä 4 iqua, quwqä hääwi, hääwä ätkuwiñqä

⁶ Ga ynaunjqä 7 hääwä a äqätminjuwä iqua, hääwä tññqä näwinyä imäkminjuwi. ⁷ E imäkmbiyitani, ynaunjqä kinqanänjä iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, hiwiyä häukuitä, tetä, häñqce ique yuqwi-yaqwi imäkmbiyi, qua bu äpäknqguwi. Qu quwetä, zä eeqänänjä, hñquaqu-hñque iwäsekuwä iutanji, te qua iunji hñgininä änatä, zä eeqänänjä-pqä iunji hñgininä äñqce. Ga qätaqä hioätqä-pqce, te eeqänä äñqce.

⁸ Itanji ynaunjqä huiziqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqanqä, nätmätqä qoqonjä, naqänänjä tä-tänjä enqä-panjä iinj hñqu ätimäutä, iqu eqä-pñä bu äpäknqce. Qu eqä-pñä hñquaqu-hñque iwäsekuwä iquautanjä hñqenji, häñqce ätuekqce. ⁹ Ga qu nätmätqä eeqänänjä eqä-pñiu häñ äpmeñuwä ii-pqce, hñquaqu-hñque iwäsekuwä iutanji, hñginji eeqä äpäknqguwi. Asä yimba ii-pqce, hñquaqu-hñque iwäsekuwä iutanjä hñquesani, qui imäkñqguwi.

¹⁰ Iinj ae äqunmi huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, qätäqueqä naqänänjä, hiqi-tä äyanätñqä-panjä hñqu, qäukuä haqä yätuta äpäknqce. Inqani qu eqä eeqänänjä hñquaqu-hñque iwäsekuwä iutanjä hñginitä, eqä esquä iquautänji, qätäqueqä iqu haqeqi äpäknqce. ¹¹ Qätäqueqä ii äpäknqqä iqueqä yoqce, “Marasinqä Zä-iqä Iqueqä.” Itanqa eqä, qätäqueqä e äpäknqqä iqua, marasinqä aanjä zä kuapanä iqä ii ätimäukqce. Amaqä kuapanänjä, eqä iquau äñqanqunqanqä, eqce, quwqä äwqce häkiyä yäqiyqanqci, qu äpäknqguwi.

¹² Iinj ae äqunmi, enätqä 4 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, tiinj ätimäukqce. Qu mäptqce, qanuii, itanqa qätäqueqä eeqänänjä iutanji, hñquaqu-hñque iwäsäupu, hñginji qui imäkkuwi. Itanji mäptqä iquä, qanui iquä, iquaquiyqä äyänqanqani, hñqanji mäyänqä iminjiiyi. Itanqa qätäqueqä iqua-pqce, hñginji mäyänqä iminjiiyi.

¹³ Ique äqunmi huizi, ymäuäkä naqänänjä hñqu qäukuä awä iqä äväwa päwqanqci äqunqce. Iqä äväwa äpäwätäqänqani, manjä yänänäñqä tii tqanqci äwikqce. “Qokä-apäkä qua bu äpmeñuwä iquenä, oänä, oänä, oänä!” Ynaunjqä huizi hñquaqu-hñqenjä iqua, quwqä hääwi hääwä tqanqunqanqä, hanjä-iqä naqänänjä qokä-apäkä iu äwimenqiyä.”

9

Ynaunjqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹ Itanji enätqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, nyi qätäqueqä hñqu qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päknqanqci äqunqce. Itanqa qu iqueni, qua hovqä täpänjuä maeqä iqesanjä qñqanjä hutäuce äwikuwi. ² Qñqanjä hutäuce ävqanqunqanqä, iqu hovqä iinj ique hutäunqanqa, suakä, tä naqänänjä ikeqanqä ätimäuqä-pa ätimäukqce. Itanqanqä suakä hovqä iinj iquesa ätimäukqä iqu, mäptqä ique qaquvqä enqä-pa äkiptaqiyätä, hea iwimäkkqce. ³ Itanji, penjuä kuapanänjä, suakä ique äväma, yänänäñqä qänjuekäta iquauqä enqä-panji ämapiyi, qua iunqä äwekuwi. ⁴ Itanji penjuä iquauñi, tii ätukuwi. “He qoä-qamqä, zä-yäunqä hioätqce, yuuwä matäuqä pambiyä. Oeyä. He yuuwä täupñqce, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä atäunjuä iñqce, quwqä hipenjuu maqñqä iñqä iquaunä imäkpiyä. ⁵ He ämaqä iñqä iquauñi, qanjuä 5 täñjä-hunqä äväpiyä-qe, pizqce mapäsqä pambiyä.” Itanqa penjuä iqua, im-imä äwäpu, täñjä-hunqä äwiminjuwi, ii qänjuekäta ämaqce täñjä-hunqä ävquwä enqä-panji. ⁶ Ämaqce

* 8:13 Itkimäkqä 9:12; 11:14

iinjä wimeqanjanj, qu äpäkonqänqä qävqä ipiyä-qe, mapäkonqä ipnuwi. Qu äpäkonqä iinjce, aanä kuapanä äwiŋganqä-qe, äpäkonqä iqu quŋqe, zä wäniqe.

⁷ Nyi penuä iquauŋj, hinuä tiinjä-nänjä äquŋqce. Qu hosi iqua enqä-panä, mäkanqä näwi imäknqanqä, ga quwqä nyuanjuŋj, golqä yŋŋa enqä-panä ämäupu, itanga quwqä himä-hiqumuanj, ämaqä änyäŋuwä-panä iinjä änyimjuwi. ⁸ Itanj quwqä de, apäkä iuaqä dä enqä-panä iinjä äupu, quwqä hiquanj, laiŋonqä iqua äuijuwä-panä iinjäqä. ⁹ Itanga quwqä quikui, nätmätqä ipŋŋqä woyqä enqä-panä iinjä eä, quwqä huqe, ptäptäukuä äqäyäpiyi, kalisi kuapanänjä, hosi iqua mäkanqä qanä tnänjä eyqiyämeqanqä, äkakä äqänqä-panä iinjäqä. ¹⁰ Itanqänqä iquauqä häwqetä, yänjä marasiŋqä tänjä-huŋqä quvqä vqetänj, qänjuekäta iquauä enqä-panä iinjäqä. I etanji, quwqä yänänäqŋqä, qokä-apäkä iu tänjä-huŋqä quvqe, qanüä 5 wipŋqe, ii quwqä häwqeu äwinä. ¹¹ Iquauqä naqä ämiwiyqä äpmeŋqä iqu, ii enätqä qua hovqä täpauŋqä maeqä iqesanä iqueyqä. Ga Israitqä iquauqä anä-kuknjuä iunji, enätqä iquenyqe, 'Abätönäüä' änyuätkuwi. Itanga Grikä iquauqä anä-kuknjuä iunji, 'Apoliyonä' änyuätkuwi. Yoqä iquaquiyqä qakui, 'Qui Imäkqä Iqueyqä'.

¹² Itanga hanjä-iqä naqä hinjuicänjä iqu qäpu eqäqe, qätä nyipiyä. Hanjä-iqä naqä hŋquaqu qänaki yqänä äquvepänqiyä.*

Ynaunjqä 6 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹³ Itanj ynaunjqä 6 iqu iqueqä hääwi, hääwä tqanqä, nyi manä hŋqu qätä äwikqe. Manä tqu, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueä hinuä iqi äwiŋqä iqueqä komqä-hänyenjä hŋquaqui-hŋquaquinä iquautanä yäpä iqisa tqanji äwikqe. ¹⁴ Manä iqu enätqä 6 hääwä qätätanqä iqueni, tii ätukqe. "Enätqä hŋquaqui-hŋquaquinä, eqä naqä Yupretisiu guä äqäyambu äpmejuwä iquauŋj, huätä iwäsqiäwatyä." ¹⁵ Enätqä iinjä iqua, "Hiunjinqä, qanjuicqä, quväukuiŋqä äknqanqätiyä" tpu, näwinyä imäkmbu, äpmaminjuwi. Manä iqu iinjä tqanqä, iqu enätqä hŋquaqui-hŋquaquinä iquauŋj, qokä-apäkä iunji, hŋquaqu-hŋque iwäsäupu, iquautanä hŋqueni, pizqä päkŋŋqä diŋqe, iwäsqiäwatkqe. ¹⁶ Itanga quwqä mäkä-iqä hosiu äpmaminjuwä iqua, aanä kuapanä, 200 miliyanqä äpmaminjuwinqä qätä äwikqe.

¹⁷ Itanj wätqä enqä-panj, hosi iquatä, ä hosiu äpmaminjuwä iquatänj, quwqä suqe, nyi hinuä tiinjä äquŋqce. Iqua niqŋqä woyqä quwqä quikui ämänänminqce, hui häŋesqä, hui heawiqä, ä hui hiuisqe. Hosi iquauqä nyuanj, laiŋonqä iquauqä nyuanä-nänjqä. Itanga, teu, suakui, hikä piyanä-weqä tä änatŋqeu, eeqänänjä iqua, quwqä manita ätimäwa äuminjuwi. ¹⁸ Itanga nätmätqä ququvqänänjä hŋquaqui-hŋqueni iquauŋj, ämaqä kuapanänjä, hŋquaqui-hŋque iwäsekuwä iquautanä hŋqueni, pizqä äpäkkui. Ii teu, suakui, hikä piyanä-weqä tä änatŋqce, hosi iquauqä manjita ätimäwa äukuwä iquay. ¹⁹ Itanga hosi iquauqä häwqe, nyuanätänjä qämäkä-nänjä eä, ämaqeuŋj iitä yuuwä ätäminjuwi. Quwqä yänänäqŋqce, manjütä, häwqeutä, äwäminqce.

²⁰ Ämaqä huizi, nätmätqä ququvqä hŋquaqu-hŋqueni iquautanji, mäpäkonqä iminjuwä iqua, qu nätmätqä quwqä hipaitä imäkminjuwä iunji, tuwä mäwiyqä, äwqä yqänä äwiminjuwi. Auqä, qu dnä ququvqä iquauqä yoqetä, goti quanqä iquauqä yoqetänj, haqeu ämamäupu, qonä woktäuqe, mäwquatämäuqä iminjuwi. Goti quanqä golqeu, silpaiu, brasii, hikiu, zeu, ga nätmätqä iinjä iqua, qu hinuä-tänjä, qätä-tänjä, qanä uwqä-tänjä-qua hmanji. ²¹ Ämaqä hanjä yqänä äpmaminjuwä iinjä iqua, ämaqä huizi iu pizqä äpäsäpu, paaqä imäkäpu, ä huiwä yanä hinji änyäkipu, itanga nätmätqä quwä hinji ämayäkäminjuwä-qe, anji kjuä äkunmäknäpu, suqä iinjä iquauŋj tuwä mäwiyqä iminjuwi.

10

Enätqä hŋqu, bukä wänqä hmbu, Jonä iqu änatŋqä äwikqenqä

¹ Nätmätqä iinjä iqua ae äpäwqanqä, nyi enätqä yänänäqŋqä hŋqu, qäukuä haqä yätuta quvepänqä äquŋqce. Iqueqä huiwä iunji, qaquvqä patŋŋqä, itanga wäpinyiukuä iqueqä nyuanä iu okäkasänminqce. Iqueqä himä-hiqumuanj, we-huŋqä mäptqä enqä-panj ätä, ga iqueqä yukä iquaqu tä sqä enqä-panä iinjä. ² Ga iqueqä hipa iunji, bukä wänqä ävatŋqä hmbu, a äqätqä quvepänqä äquŋqce. Äquvepätanji, iqueqä yukä ämuangisanj, eqä-panä haqeu äui, qunamäuqänqisanj, quaeu äuminqce. ³ Itanj iqu aanä manä yänänäqŋqä, laiŋonqä zäaqä ätqä-pa, e ätkqe. Iqu manä yänänäqŋqä tqanqä, inqanji qaquvqä 7 iqua äuesäupu, kuknjuä ätkui. ⁴ Qaquvqä 7 iqua äpnapiyi, kuknjuä qäpu tqanqawänqä, nyi kuknjuä iinjä, tuwanuä qämätmä

* 9:12 Itkimäqä 8:13; 11:14

iminqe, qäukuä haqä yätutanji, manä hñqu tii tqanji äwikqe. “Qaquvqä 7 iqua kukñuä ätquwinqe, tuwanji maqiyqä panä. Tqä kñuä iunä äkiyanä.”

⁵⁻⁶ Iwä enätqä qonjqä eqä-pñjutä, quaeutä äuitanji äqunqgä iqu, kukñuä hñqu guä mäsaüetjqe, iqueqä hipa ämuangisanji qäukuä haqä yätu eätä, Goti Aanä Hänä Hea Ique-iue Iqueä yoge ätkqe. Ii Goti qäukuä iu, qua iu, eqä-pñä iu, nätmatqä eeqänänä iu äwinjuwä ii imäkkqenqe, Iqueqä yoge, i ätkqe. I ätätäqanğanji, tii ätkqe. “Tänğanji Goti Iqu hinjuä äqänä mäpmeqä inqiyä. Hea qäpu eqiyä. ⁷ Nätmatqä Goti Iqu imäkäniqä iinjqä zä eminqe, Iqueqä wäunjuä äwiyäpu, kukñuä hinjuä-tqä iquau ätuminjqä-pa, qänakñi ynaunjqä 7 iqu häwä tätñqä iqanqutqanğanji, nätmatqä iinji, naqä-qakuä timäutñqä, imäkäniqe.”

⁸ Ga nyi manä qäukuä haqä yätuta tqanji äwikqä iqu, anginji tii ändkqe. “Si äwätnä, bukä enätqä eqä-pñjutä, qua iutä ätqäunjqä iqueä hipaeu ävatnä äwinqe, motayä.”

⁹ Iinjqä dqañga, nyi enätqä iquenjqä äumi, iqueni, “Bukä wänjqä ipu nyi dapiyä” ätukqe. Ga iqueuä kima nyi-mändanji, tii ändkqe. “Si bukä wänjqä täpu, ämändautnä äänyä. Ga si ämändauñi, tptawä äsätnä ändqe, kñjuä enqä-pa äwi iqanqgä-qe, äñguneqäsqä äwqä bu ämnäqetani, anginji kanqä enqä-pa zä-yänqiyä.”

¹⁰ Iqu iinjqä ae ändqanqa, nyi bukä iinji, iqueä hipaeuta ämotaumi, qe äñgqe. Ga nyi äñganqa, nyaqä manjuñi, kñjuä enqä-pa äwi ikqe. Iwä ae äñguneqäqanqa, äwqä mändanji zä ikqe.

¹¹ Inğanji qu tii ändkuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, nätmatqä qokä-apäkä kuapanänä huiwä huitanä-huitanä iuta, anä huitanä-huitanä iu pmeqä iuta, anä-kukñuä huitanä-huitanä tqä iuta, itanqa ämiqä naqä kuapanänä iuta timäuninjqenqä awä suiyä.”

11

Goti Iqueqä kukñuä awä suiyqä iquaquinyqä

¹ Iwä hñqu nyinji, “Si ävauätnä, Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäqä anjitä, hiqäva-imäqä ttawitanji, kiqä naqenqä iwäsävä” ändätä, iwäsäuqänqä yäqkä hñqu ändapätä, tiinjqä-pqe inä ändkqe. “Ae iwäsäunji, qokä-apäkä iqi, Goti Iqueqä yoge haqeu ämamäupñqä qonä äwoktätutqänjuwä iquauñi, a tävä. ² Iinjqä itnänğanji, si Goti Iqueqä hiqäva-imäqä anä ämätñänqä ququawä yäpaqä mängisanji, miwäsäuqä pa, hinjuinä qunyä. Ii tiinjqä etanji. Ququawä iqu ämaqä Goti Iquenjqä änyä mañqä eänjuwä iquauqä eä, ga qu Goti Iqueqä anä-himqä iqueni, quwqä äwinjqä dutanä qui imäkäpu mitqätanqpi, qanjuä 42 päwäniqeqä. ³ Itanji ämaqä nyaqä kukñui awä jiyñqä hñquaqui yänänäqñqä vqanqä, iquaqu huäqä-hunqä ämuasmänqe äyäunyä, kukñuä hinjuä tätqätanqisi, hiunji 1,260 iqua* päwäniqeqä.”

⁴ Ämaqä iinjqä iquaqu zä-olipqä iquaqutä,† itanqa hiqi-tä-tqäuqä iquaqutä, qua eeqänänä iuqä Aanä Naqä Iqueqä hipenjuä iqi ätqäunjuwä enqä-panji. ⁵ Ga ämaqä hui iquaqui ququvqä itquenätpu iqanqppqe, te iquaquiyqä manjita ätimäwanji, mäkä-hunqä iquauñi tä ganquti, qu äpäkombnuwi. ⁶ Iquaqu kukñuä awä jiyñqanğanji, qäukuä yätutanji piyä maqiyqä yätñqä imäkiynqe, yänänäqñqä-tänä-quaquiyi. Itanqa eqä häñeqä-tänä imäkinyiyänqätä, nätmatqä quvqä qua täu qui imäkinyiyänqätäñi, yänänäqñqä-tänä-quaquiyi. Iquaqu nätmatqä iinjqä di, iquaquiyqä äwinqetanä imäkinyiyi.

⁷ Iwä iquaqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui qäpu tqanqiyänğanji, nanjuä hiqiyqä hñqu qua hovqä täpänjuä maeqä iuta äyapäqe, iquaqutä mäkä humbnuwi. Iquaqu iqueni yänä mäwñqñqä iqanqisi, pizqä päsaniqe. ⁸ Iquaqu pizqä päsqanqa, iquaquiuä huiwä pizqe, anä-himqä naqä‡ iutanä huänqä iqi witäniqe. Anä-himqä iquenyqe, kukñuä ktqä “Sotomätä Isipätä enqä-panjiqä” ätkuwi. Iqinji, qänqanä iquaquiuä Naqä Ique, qu äpäsapu, zä-huätati äuekuwä iqiyqä. ⁹ Hiunji hñquaqu-hñqe, itanqa huizi iqueä, hiunji quemisqä iunji, ämaqä huiwä huitanä-huitanä nyqä eeqänänä iutanä, hueqä-himqä eeqänänä iutanä, anä-kukñuä eeqänänä tqä iutanä, itanqa qua eeqänänä iutanä iqua, qu iquaquiyqä huiwi, ämaqä hñqua ämepu qua qäyä pteñqe, ‘ññqä’ mätqä, hinjuinä äqumbu pmanpuwi. ¹⁰ Kukñuä awä suiyqä iquaqu qokä-apäkä qua iu äpmeñuwi, täñä-hunqä quvqe ävätqänjiyä iutanji, iqua, iquaqu e päkonqanqiyinqe, ewiqä ätäpu, nätmatqä yeeqä vqe, yanä imbnuwi.

* 11:3 Qanjuä 42 iquata, hiunji 1,260 iquatäñi, asänänji. † 11:4 Sakätiyasi 4:2-14 ‡ 11:8 Näqñqätänä hñqua tii ätätqänä. Jonä iqu anä-himqä hñqenqä naqä-qakuä matqä ikqe. Iqu ämaqä quuvqä maqiyqä ipu, suqä quvqä imäkäpu, Goti Iqueni hñgisana itquetqätanquwinjqä kukñuä ktqä e ätätä äqäqke.

¹¹ Nyi tiinjä-pqe wätqä äqungqe. Hiunji hñquaqui-hñque ae äpawqanğani, hiunji huizi iqueä hiunji quemisqanğani, Goti Iqu iquaquinyqä yuñuä hññä anğu ävauqumuatqe, ändowatqanga, iquaqu ävauäsinyä pämä ätqäukiyi. Ämaqä, hiñuä ii äqumbiyi, zä aanjä naqänññä ikuwi. ¹² Iquaqu ae ävauvi, manjä hñqu qäukuä haqä yätutani, tii tqanğı äwikiyi. “Qe täqinqä yapinyqä.” Inğani iquaqu qaquvqe, qäukuä haqä yätunqä yqanğiyänğa, iquaquiyqä mäkä-hunqä iqua hiñuä äqunäwatkuwi. ¹³ Asänğani, eekä naqänññä hñqu iñqe, anjä-himqä 9 iquau hiñuinä äqunätä, hiñqä huiziqueni qui imäkkqe. Inğa qänğani, eekä naqänññä ikqä iqu, qokä-apäkä 7,000 ättqäkkqe. Qokä-apäkä huizi iqi äpmamiñuwä ii, zä kuapanä winğanga, Goti qäukuä haqä yätu äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

¹⁴ Qätä nyipyä! Hanjä-iqä tqaqu qäpu eqanğa, itanji huizi iqu timäutñqe, qäqi-iqiyqä. §

Ynaunqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹⁵ Itanji enätqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanğa, inğani qäukuä haqä yätutani manjä hui yänñäñqä tiññä ätkuwi.

“Qua eeqänññä iu miqe, neqä Naqä Iqueqätä, Iqueqä atäunjuä ätekqä Kraisi Iqueqätänyä, näweqä ätimäuciyyä! Itanğa Naqä Iqu hea ique-ique miqunäiqeqä.”

¹⁶ Itanji ämaqä naqä 24, Goti Iqueä hiñuä iqi zä-hawiu äpmeñuwä iqua, qonjä äqutasepäpu, Iqueä yoqe haqeu ämamäupu, tii ätukuwi.

¹⁷ “Aanjä Naqä Iquki, Si Goti Yänñäñqä Eeqänññä-tänñä Iqukiyqä. Si tänğa äpmeñä, qänğana äpmamiñä Iqukiyqä. Si Tqä yänñäñqä naqe ae ämetnä, ämitqänñqe, ne “änğuiqä” äktqunä. ¹⁸ Ämaqä Sinyqä änyä maqñqä eänjuwä iqua, äwqä tnññä imäkkqanğuwä-qe, Tqä äwqä tnññä, hea qäyunññitänji, ae ätimäuceqä. Tänğani ämaqä ae äpäkonğuwä iquauñi, kukñuä mittñqänğanjqä. Itanğa-pqe, Tqä wäunjuä äkiyäpu, kukñuä hiñuä-tqä iquauñitä, qokä-apäkä Tqänqä atäunjuä ae ikñä iquauñitä, ämaqä zä ipu Tqä yäpä iqinyä äpmeñuwä yoqä-tänñä, ä yoqä maeqä iquauñitä, quwqä kima ävätnä yeeqä iwimäktñqanğanjqä. Iwä, ämaqä qua qui imäktqänjuwä iquauñi, qui imäktñqe, tänğa täsuwänä.”

¹⁹ Ämaqä naqä iqua, kukñuä iñji ae ätqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqueä anjä qäukuä haqä yätu ämätnñqe, qñqanjä hutänğanga, itanğani qu Goti Iqueuä kukñuä gu-mäsänqä ipñä iqu hiñuä qumbñqä, ätnññä iqi ätqäuminqe. Itanğa qaquvqetanjä we-hunqe, im-imä ändakka weqanğuwänğa, häänqä naqänññä ätimäutä, qaquvqe osqanğa, quae eekä itä, piyä hiwiyä häukuätänji, kuapanä äpäknğqe.

12

Apäkä iinyqätä, qämäkä naqänññä iquenqätä

¹ Itanğani nyi ktqä nätmätqä yäunjuä iqä hñqu, qäukuä haqä yätuta tii timäunğangi äqunğqe. Ii apäkä enqä-panjiyi. Iiyqä ämuasmñqä enqä-panji, mäptqe ktqä pmuätäutanga, qanjuä-pqä iqu, iiyqä yukä yäpä iqi pmetanğa, qätäqueqä 12 iqua, iiyqä nyuänñä iunji, yñña enqä-panjä ämäuä äpmamiñqe. ² Apäkä äwqä-tänñä ii, ymeqä nyuätñqä itäqänğani, tänñä kiñä wunğanği, zääqä naqänññä ätmñqe.

³ Itanji ktqä nätmätqä yäunjuä iqä huiziqu, qäukuä yätuta tii timäunğangi äqunğqe. Qämäkä häñesqä naqänññä hñqu äwäminqe. Iqu nyuänñä 7 inqä-qu eä, ga kiqä nyuänñä iquautani, nyuänñä komqä-hänyeñä 10-tänju eminqe. Itanji nyuänñä eeqänññä iquauñi, ämiqä iquauqä yñña enqä-panji äpmakäuminqe. ⁴ Kiqä häwqe, qäukuitanjä qätäqueqä kuapanänñi, qua täunqä äqutäsitäumepkqe. Qätäqueqä hñquaqu-hñqenjä iquautanjä hñquaquñji, hiñuinä äqunätä, hñquesanji qua täu äpäknğuwä. Itanğa qämäkä iqu, apäkä ymeqä nyuätñqä iqanğqä iiyqä hipenjuä iqi ätqäuä, iqu, ii ymeqä ae äyä nyquanğa, änätnqä äqunä ätqäuminqe.

⁵ Ga apäkä ii ymeqä e änyuekqä iqu, ii ymeqä yäqä woyqä a äqätä, qokä-apäkä eeqänññä äpmakäwänjuwä iu mitñqe, Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä iquvi.* Apäkä ii ymeqä ae äyä nyquanğa, qu iquenji haqä yätunqä maqänä äma epiyi, Goti Hanjuwä Iquenqätä, Iqueqä zä-hawä iunqätä ätuma äukuwi. ⁶ Iu ätuma uwqanğuwänğa, apäkä ii anjä avñqä imñqä zä äukqe. Ga iqinji, qu iñji ämipu, ymisanjä äväpu, itqätanğpi, hiunji 1,260 päwätñqä iinqe, Goti Hanjuwä Iqu anjä ae imäkekqe.

Qu qäukuä yätu mäkä äunğuwñqä

⁷ Itanğa qäukuä haqä yätutanı, mäkä naqänänjä tiinjä ätimäukqe. Maikoli† iqtä, iqueqä enjätqä iquatäni, qu qämakä naqänänjä ique päsqaŋguwänğa, ga qämakä naqänänjä iqtä, iqueqä enjätqä iquatäni, mäkä kima ikuwi. ⁸ Ga qu mäkä kima i ikuwi, yänänäŋqä maeqä epu, mäki homä ikuwi. Iinjä iutanı, qu qäukuä haqä yätunı mäpmeqä ikuwi. ⁹ Itanı Goti Hanjuwä Iqueqä enjätqä iqua, qämakä iqueni, qua täunqä ämatnämečkuwi. Ii qämakä qänğatqä qu, “Setänä, ämaqeu kuknuänğä ätuma uwqä iqueyqä” änyuätmiņuwi. Iqu qokä-apäkä qua täu äpmakäwäŋuwä iunı, quanğä tqüä iqueyqä. Qu ique qua täu ämatnämečpäiyänğani, iqueqä enjätqä iquauñä-pqe qäsä ämatnämečkuwi.

¹⁰ Itanı qäukuä haqä yätutanı, nyi manjä yänänäŋqä hñqu tii tqanği äwikqe. “Tänğani, Goti Iqu Yänänäŋqä-tänğ-qu eä, anğı ae inätmetä, Iqunä ämäneyätñqe, ii ätnänjä iqi ae ätimäuqi. Itanğa ämaqä Goti Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu anğı itmeninjä atäunüä ikqä Kraisi Iqu, yoğä naqetä, yänänäŋqetä ämetñqe, ii-pqe ätnänjä iqi ae ätimäuqi. Ii tiinjä etanğı. Setänä, neğä tatqä-guäkau hiunji heatqä ique-ique Goti Iqueqä hiñuä iqi kuknuä ämitätñqä iqueni, bi ämatnämečkuwi. ¹¹ Ga neğä tasi-guäka, iqua Sipsipqä Meqä Iqueqä häñqetätä, Iquenyqä kuknuä awä ätmiñuwitatäni, yänänäŋqä ämepu, mäkä-huñqä iqueni ämäwqätäupu, quwqä häñä-pmeqä diñqe kñuä mämeqä ipu, quwqä mäkä-huñqä iqua pizqä päsqenqe zä miqä danä ikuwi. ¹² Iinjä etanğqetanı, qäukuä iqukitä, qäukuä haqeu äpmeñuwä iquendä, he ewiqä tpiyä. Inäqe qua iqukitä, eqä-pñä iqukitä, oänä! Setänä iqu iqueqä quäuqä pmeqe, homä etanğı näŋqä eä, äwqä tnänjä imäkätä, henyñqä ae äquvepqiä,” tqanğı äwikqe.

¹³ Ga qämakä iqu, qu iqueni, qua bu ae äyä ämatnämečkuqanğä hiñuä äqunäqetanı, iqu apäkä ymeqä qokä nyquanğqä iñi, ändämikqe. ¹⁴ Inğani, apäkä iñi, iyyqä anjä avnğqä iunğä äväwa wätñqe, qu ymäuäkä naqänänjä iqueqä huğä hñquaqü ämämuasmewikuwi. Iqinj quväuäkuä 3 äpäwätä, qanüä 6 päwqanğanqe, ii qämakä iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, kiñä nämä pmetanğa, qu iñi äñğuanä ämipu, ymisanjä äväqismijnıwi. ¹⁵ Apäkä ii äväwa uwqanğa, qämakä iqu, iqueqä manjta eqä quta dueqanğa, ga eqe, aañä naqänänjä imäknäqetanı, apäkä ii qänaki äunjuqa ikämijnqe. Qämakä iqu, eqä tqü apäkä iñi, huakä ämetä, qui imäkätñqä äwiñqqe. ¹⁶ Eqä iqu e päwqanğa, qua iqu apäkä iñi, yätamäkqä ävätä, eqä qämakä iqu quta ändomäukqe, hea enğä-pa äqäqauäqe, eqä iqueni yäpä imä ämäwqatkkqe. ¹⁷⁻¹⁸ I iqanğa, qämakä iqu apäkä iinyqä äwqä tnänjä wiñğanğı, iqu äwätä, iyyqä ymeqä huizi iquau mäkä päkmätä ikqe. Qokä-apäkä i päkmätä ikqä ii, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä ipu, kuknuä Jisasi Iqu awä ätkqe, a äqätmiñuwä iquayi. Itanı qämakä iqu, eqä-huänjä-tänjä hikä weä iqi, pämä ätqäukqe.

13

Nanüä hiqiyqä hñqu ätimäukqenğä

¹ Qämakä iqu iqi tqäutanga, nyi nanüä hiqiyqä hñqu, eqä-huänjiuta timäuqanğı äqunğqe. Iqu nyuänjä 7-tänğ-qu eä, itanğa nyuänjä komqä-hänyenjä 10 hunätanğı äqunğqe. Itanı hänyenjä eqänänjä iquauñi, ämiqä iquauqä yñña enğä-panı äpmačkäuminqe. Itanğa iqueqä nyuänjä iquauñi, yoğä Goti Iquenyqä äkasuwä quvqä tqänğä hui äqänminqe. ² Ga nanüä hiqiyqä nyi hiñuä äqunğqä tqü, ii lepatqä enğä-panjä iyyi. Itanğa kiqä yuki, bea iquauqä enğä-panı. Itanğa kiqä manji, laiyonqä iquauqä enğä-panı. Itanı qämakä iqu nanüä iqueni, iqueqä yänänäŋqä ävätä, yoğä naqänänjä iwimäkätä, itanğa ämiqe, iqueqä-kiuä enğä-panjä pmetñqä iwimäkkqe. ³ Itanğa nanüä hiqiyä iqueä nyuänjä hñqueni, wätanğä-tänı. Ii pizqä äpäsanä-tpu ikuwä-qe, wätanğä ququvqä iñä iqu, ae äsätä, äñğüä ekqe. Itanı qokä-apäkä eqänänjä, nanüä hiqiyqä iquenyqä yäunüä ipu, qänaknä äwikuwı. ⁴ Itanğa iqua, qämakä naqänänjä iqu iqueqä yänänäŋqä, nanüä hiqiyqä ique äwikqenğä näŋqäqä ae epiyitanı, qämakä iqueqä yoqe haqeu ämamäpuñqä qonjä äwoktäukuwi. Ga iqua, “Nanüä hiqiyqä tqutä asänänji, tqukikä? Ä mäkä anänji, tqukitä hunyiyñqäwä? Aanqeqä” ätäpu, nanüä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu inä qe ämamäukuwi.

⁵ Inğani Goti Hanjuwä Iqu nanüä hiqiyqä iqueni, hiñuinä qunätanğı, iqu kiqä yoğä haqeu ämamänätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä quvqä ätätä, ga ämaqeu mitqätanğı, qanüä 42 äpäukqe. ⁶ Qanüä iñä päwätqätanğa, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä ätätäqanğani, Iqueqä yoqenqätä, Iqueqä anjä qäukuä haqä yätunıñqätä, ññ iu äpmeñuwä eqänänjä iquauñqätä, tuwänğisa ätminqe. ⁷ E qäyä ätätqätanğı, Goti Iqu iqueni, iqu qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänğä atäunüä ikqä iunı

äpäsätä, homä qäyä iwimäkätñqä hiñuinä äqunminñqe. Itanğa iqu yoqä naqä ämetä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, huiwä huitañä-huitañä änyänjuwä iutä, kukñuä eeqänänjä iutä, itanğa qua eeqänänjä iu pmeqä iutä ämitñqä hiñuinä äqunminñqe. ⁸ Iutanji, ämaqä qua iu pmeqe, Goti Iqu qua mimäkqänğanji, quwqä yoqe bukä hea ique-ique pmeqeuñi maññqä iminñqä eeqänänjä iqua, qu nanjuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu matnämäupu qonjä woktäupnuwiqä. Bukä iqu, ii Sipsipqä Meqä qu qanğanä pizqä äpäsänjuwä Iqueqeqä.

⁹ Ämaqä qätä-tänju-qu etanğutqe, iqu kukñuä tä qätä anğuanä äwiyänä. ¹⁰ Ga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñque, guä kiqiyäueqänqä atäunjuä itqätanğutqe, inji iqu guä kiqiyäueqä anju guä qiyänätñqä wänqiyä. Itanğa Iqu ämaqä hñque, qu näpqa-hionaqetä pizqä päkññqä atäunjuä itqätanğutqe, ga qu iqueni, näpqa-hionaqetä pizqä päkññqä. Ga suqä tiññä tqu timäuganğanji, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu yänänäññqä äpmapu, quwqä quuvqä heqiyqe, a yänänäññqä kiqätqäpññqä.

Nanjuä hiqiyqä hñquququ ätimäukqenqä

¹¹ Itanji nyi nanjuä hiqiyqä hñquququ, qua iunda ävautä äyapqanji äqunğqe. Ga kiqä nyuänjä iunji, komqä-hänyeñä hñquququ, sipsipqä meqä iquauqä enqä-panjä inñä äunäqänğa, kiqä kukñui, qämäkä naqänänjä hñqueqä enqä-panñqä. ¹² Nanjuä hiqiyqä qua iuta ätimäukqä iqu, nanjuä hiqiyqä kiñganänjä iqueqä yänänäññqeta äkitqäüä, iqueqä wäunju imäkminñqe. Nanjuä hiqiyqä kiñganänjä iqu, wätanğä ququvqä, ique pizqä päkmätä ekqä, ga ae äskqä iquvi. Itanji qua iuta ätimäukqä iqu, qua iu äpmeñjuwä iqua, nanjuä hiqiyqä kiñganänjä iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu qonjä woktäupññqä, wäunjuä tii iminñqe. ¹³ Iqu suqä naqänänjä, ämaqä mimäkqänänjä di huitañä-huitañä imäkätñqä yänänäññqä ämakqe. Suqä hñqu tiññi. Qokä-apäkä iuqä hiñjuä iqinji, iqu, tä qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päknätñqä imäkminñqe. ¹⁴ Iqu nanjuä hiqiyqä kiñganänjä iqueqä yänänäññqeta äkitqäüä, suqä inñä iqua qäyä imäkätñqä, Goti Iqu iqueni, hiñuinä quñğanğqetani, iqu qokä-apäkä qua täunji quanğä ätuätä, tii ätuminñqe. “Nanjuä hiqiyqä, näpqa-hionaqe qäyä äpäsqanğä, häñä yqänä äpmeñqä iqueni, he iqueqä ktqe imäkäpu, iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.” ¹⁵ Itanji, iqu nanjuä hiqiyqä ktqä iqueni, yunjuä qäyä vätnqe, Goti Hanjuwä Iqu hiñuinä äqunğqe. Inji ktqä iqu, kukñuä ätätä, ämaqä ktqä ique qonjä mäwoktäuqä iqanğpqa iquauñi, qu pizqä päkññqä imäkkuwi. ¹⁶ Itanğanji, nanjuä hiqiyqä hñquququ iqu tqanji, qu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä huiwiu atäunjuä vqänqä äqäkuwi. Hñqua quwqä hipenjuivqä. Itanji hñquauñi, hipa ämuangisanñqä. Ga ämaqä hiñğinñqä, ä yoqä-tänjä, hñ mbqä kuapänä-tänjä, hñ mbqä nätmätqä jua-jua maiqä-tänjä, ä huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä iquwä, ä huizi quauqä wäunjuä hiñğinäwä äwiyätqänjuwä-pqä iunji-pqeuä, qu eeqänänji, atäunjuä vqänqä kiqä hiqññqä iutanji, äyä ämakkuwi. ¹⁷ Hiqññqe, ii nanjuä hiqiyqä iqueqä yoqenä-qe, hñ iqueqä yoqä iuta a täuqänñqe. Inji ämaqä, nanjuä hiqiyqä iqueä hiqññqä mämeqä imipqä iqua, qu qokä-apäkä huiziuqä nätmätqe, mbqä miqä da iqanğpi, ga huizi iquapqe, quvaqä nätmätqe, mbqä miqä danä ipnuwi. ¹⁸ Ga ämaqä hñqu kñuä anğua-tänju eäqe, iqu nätmätqä täñqe, näññqä anğuanänjä hetqänänñqä. Ämaqä hñqu näññqä-tänjä-qu eäqe, iqu nanjuä hiqiyqä iqueqä yoqeta a täutñqänänñqä. Ii ämaqä hñqueqä yoqeta atäunjuä enqä-panñqä. Ii 666 iqeyi.

14

Ämaqä 144,000 iqua, apqä änyä-hänjä ätkuwinñqä

¹ Ga nyi hiñjuä anğumä äqunğqe, Sipsipqä Meqä Iqu qoqonjä Sayonä yätu tqäutangi äqunğqe. Itanğa Iqutanji, qokä-apäkä 144,000 iqua, Sipsipqä Meqä Iqueqä yoqetä, Iqueqä Kaniqueqä yoqetänji, quwqä hipenjuu äqämbu anä ätqäuminjuwi. ² Itanji qäukuä yätutanji, häññqä anğuanänjä hui qänğanji äwikqe. Ii eqä naqä hñqueqä häññqä, qaquvqä naqä hñqueqä äkakätä, enqä-panjä inñä ätätä, ga ämaqä hui gita ätquwä-panjä inñä tqanji äwikqe. ³ Ga qokä-apäkä 144,000 iqua, Goti Hanjuwä Iqueä äz-hawä iqueuätä, nätmätqä häñä-pmeqä-tänjä hñquququ-hñquququ iquauätä, ämaqä naqä iquauätä hiñjuä iqi ätqäupu, apqä änyä-hänjä hñqu ätkuwi. Apqä iquenqe, ämaqä huizi iquapqe, maññqä epnä. Ga ämaqä kuapänänjä inñä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä qua täu äpmeñjuwä iuta anji mbqä imakqä iqua, quwqä-quwänä näññqä eqäüä. ⁴ Ämaqä iqua, apäkä iuatä hiqaqä anä äwipu, kiyä imätmäknätqänjuwä enqä-panjä inñä ma, ikikinyänjä äpmeñju, anä eeqänänjä, Sipsipqä Meqä Iqu äwqanğqeuñi, qänaki äwivändätqänjuwä iquayi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänjä qua täunjuqä awä iqisa ae mbqä imetä, inji qu Iqueqänqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqänqätä, qämätaqiyqä

pmeḡḡä iinḡe, qu, qu-ganänä enḡä-panä itmakqe. ⁵ Qu kukḡuä quanḡä matḡä ipu, nätmätḡä hnḡua mimäqä itḡänḡuä iquaiḡä. Oeyḡä.

Ynaunḡä ḡḡuauḡi-hḡḡeḡä iquauḡä kukḡuinḡä

⁶ Nyi iinḡä äqunmitanḡi, huizi, ynaunḡä huiziqu ḡäukuä awä iḡi äväwa päwḡanḡi äqunḡḡe. Iqu kukḡuä äḡḡuä hea ique-ique pmeḡe, ḡokä-apäkä qua täu äpmeḡuä iunḡi, kukḡui awä tuätḡḡä iquvi. Qua eeḡänänḡä iutä, hueḡä-himḡä eeḡänänḡä iutä, ä anḡä-kukḡuä eeḡänänḡä iutä, ḡḡ huiwä huitanḡä-huitanḡä iutänḡä. ⁷ Iqu manḡä yänänäḡḡä tii ätkḡe. “Goti Hanḡuä Iqu, ämaḡeḡä suḡe kukḡuä tḡeuta iwäsäutḡḡe, ae ätimäuḡiyä. I etanḡi he Iquenḡä zä yasämä ipu, Iqueḡä yoḡe haḡeu matnämäupḡḡä, ḡonḡä woktäupuä. He Goti ḡäukui, quaeu, eqä-pḡiu, itanḡa eqä esḡuä eeḡänänḡä imäkkḡä Iqueḡä yäpä iḡi äpmeḡu, ‘änḡuiḡä’ tḡiyä.”

⁸ Itanḡi ynaunḡä huiziqu, hiḡuiḡänḡä ique ḡänaki äwivändḡa äquvepätä, tii ätukḡe. “Anḡä-himḡä naḡänänḡä Bapilonänḡi, qui ae imäkḡḡiyä! Anḡä-himḡä Bapilonänḡi, ḡokä-apäkä eeḡänänḡi, wainḡä yänänäḡḡä vḡanḡi qu änäpu, hiḡiyḡä iquwä-pa, kiḡä suḡä yänänäḡḡä iu, huiwä yanḡä hiḡi imḡḡä iwimäḡḡeḡä. Auä ii qui ae imäkḡḡiyä!”

⁹ Itanḡi ynaunḡä huiziqu, iquauḡisänḡä ḡänaki äwivändḡa äquvepätä, manḡä tnänḡä tiinḡä ätukḡe. “Ämaḡä, nanḡuä hiḡiyḡä iqueä yoḡetä, iqueḡä ktḡetä, haḡeu mamäupḡḡä ḡonḡä äwoktäupu, iqueä atäunḡuä iinḡe, hiḡeḡuiunḡä-ḡe, hiḡaeunḡä-ḡe, ämapḡä iqua, ii iqua wainḡä aanḡä huitanḡä dḡ ḡḡäuä. ¹⁰ Wainḡä ii ämbḡe, ii Goti Hanḡuä Iqueḡä äwḡä tnänḡiyḡä. Itanḡi Goti Iqu wainḡä-eḡetä, aanḡä eḡetä, yuḡi-yaḡui mimäqä da yänḡiyä. Oeyä. Iqu Iqueḡä äwḡä tnänḡi, eqä-häkä imänḡeḡu iquatimeḡanḡuti, ga ämaḡä iqua, iquauḡä ḡuḡuvḡenḡä ämbḡḡänänḡä. Ii ämbḡe, Goti Hanḡuä Iqueḡä enätḡä iquauä hiḡuä iqisä, Sipsipḡä Meḡä Iqueä hiḡuä iqisänḡi, ämaḡä iqua täḡä-hunḡä ḡuḡuvḡe, tä iutatä, hikä piyanḡä-weḡä tä änätḡä iutatä, mapḡḡäuä. ¹¹ Iwä suakkä, iquau täḡä-hunḡä e vḡä iḡuesa ätimäuḡḡä iqu, iqu äpakä iquäniḡeḡä. Ga ämaḡä nanḡuä hiḡiyḡä iquenḡätä, iqueḡä ktḡenḡätä, ḡonḡä äwoktäupu, itanḡa iqueḡä yoḡeta atäunḡuä iinḡä ämeḡuä iqua, qu hiḡunḡḡa, heatḡänḡa, hapä pmeḡe, mämeḡä danä ipnuwä iquayḡä.”

¹² Itanḡanḡi suḡä iinḡä iqua ätimäuḡanḡanḡi, Goti Hanḡuä Iqueḡä ḡokä-apäkä, Iqueä suḡä eeḡänänḡi ḡänaknä ipu, quwḡä quuvḡä heḡiyḡe, Jisasi Iquenḡä a äkiḡätäunḡuä iqua, qu yänänäḡḡä pmapḡḡanḡanḡi.

¹³ Itanḡi ḡäukuä haḡä yätutanḡi, nyi manḡä ḡḡu tii tḡanḡi äwikḡe. “Si tuwanḡuä tii ḡäyä. ‘Ämaḡä, qu Naḡä Iquenḡä quuvḡä eqiyäpu, täḡgatati nänḡinḡä äpäkombnuwä iqua, yeeḡä äwinyänä.’” Itanḡa Dḡä Äḡḡuä Iqu-pḡe, tii ätkḡe. “Ii naḡä-ḡakuiḡä. Ii tiinḡä etanḡiyi. Quwḡä suḡä äḡḡuä imäkmitḡḡä iqu, ḡutä anä wäniqetanḡi, quwḡä wäunḡuä dḡä huḡä itḡänḡuwi, huätä ävḡuatämäupu, hapä pmapnuwiḡä.”

Ymisänḡä mmḡä iqanḡa, tävḡenḡä

¹⁴ Iinḡä äqunmitanḡi, huizi, nyi ḡaḡuvḡä ḡäpaiḡä ḡḡe, ämaḡä ne qua täutanḡä enḡä-panḡä asänänḡä ḡḡḡu pmetanḡi äqunḡḡe. Iqu iqueḡä nyuänḡunḡi, ḡolḡä yḡḡa enḡä-pa ämäuä, itanḡa iqueḡä hiḡa iunḡi, hionaḡä kuä-tävḡä aanḡä yanäḡḡe a äḡätminḡe.

¹⁵ Itanḡi ynaunḡä huiziqu, Goti Hanḡuä Iqueä anḡita yäpaḡḡänḡisa ätimäuḡe, ämaḡä ḡaḡuvḡä ique pmetanḡḡä ique, manḡä yänänäḡḡä tii ätukḡe. “Ymisänḡä qua bu enḡä eeḡänänḡi, mmḡä ae iqä-ḡae, ga täḡḡanḡi ätävḡḡanḡanḡae,* tḡä hionaḡä tawiyä.” ¹⁶ I tḡuanḡa, ämaḡä ḡaḡuvḡä iu äpmanḡḡä iqu, iqueḡä hionaḡetä, ymisänḡä ae mmḡä itanḡḡä-quau ätäwikḡe.

¹⁷ Itanḡi enätḡä huiziqu, hionaḡä kuä-tävḡä yanäḡḡuä a ḡätḡä-qu, Goti Hanḡuä Iqueä anḡä ḡäukuä haḡä yätu ämätänḡetanḡi äväma, yäpaḡḡänḡisa ätimäukḡe. ¹⁸ Itanḡi enätḡä asä ḡḡu hiḡäva-imäqä ttawiuta äväma äpkḡe. Iqu tä iu ämitḡḡä yänänäḡḡä-tänḡä iqueḡä. Iqu enätḡä hionaḡä aanḡä yanäḡḡuä-tänḡä ḡätätanḡḡä ique, tiinḡä ätukḡe.

“Wainḡä qua bu enḡä häuku, mmḡä ae iqä-ḡae,† tḡä hionaḡä yanäḡḡeḡetä huätä ätävätnä, naḡä-hḡḡäḡinḡä mäḡumuatiyä.” ¹⁹ Iinḡä tḡuanḡa, ynaunḡä iqu iqueḡä hionaḡetä, wainḡä häukuä mmḡe ätävätnä, aḡuvä ämaḡḡḡe. Itanḡi iqu wainḡä häukuä mmḡä ätäwikḡä ii ämetä, ḡonḡḡä ipu, kiḡä eqä mapḡḡä hikä hovḡä naḡä ique ätnämäukḡe. Hikä hovḡä iqu, ii Goti Hanḡuä Iqueḡä äwḡä tnänḡiyḡä ätnä. ²⁰ Qu anḡä-himḡä yäpaḡḡänḡisa ätimäupiḡi, wainḡä häuku, hikä hovḡä ique ätnämäukuwi, ḡonḡḡä iqanḡuwanḡa, häḡeḡe, hovḡä iḡuesa ätimäwa yäpaḡḡänḡisa äpäwäḡḡe. Hänḡeḡä i äpäwäḡḡe, ätuwa äpeyätä, ämaḡä iunḡi ämäpḡuäḡänänḡä iinḡi, ii huakä enḡä-pa, kinḡä haḡä nāmä‡ äquveḡḡḡe.

* 14:15 Itkimäqä 14:7 † 14:18 Itkimäqä 14:7 ‡ 14:20 Jonä iqu hiḡḡä 1,600 äḡäḡḡe. Hiḡḡä iinḡuä, ii 300 kilomita enḡä-panḡiḡä.

15

Eñätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä a äqätänjuwinqä

¹ Nätmatqä iinj timäuqanji hiñuä äqunmitani, huizi, hiñqä huitañä hñqu, qäukuä yätuta timäuqanji äqunätmä, “Squä-nänjä äqunänjundiä” tmä ikqe. Nyi tiinj äqungqe. Eñätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpñqä a äqätpu äpmaniñuwi. Nätmatqä quvqä iinj, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänjuta qäpu ätimäuqä-qae, anñini hui matimäuqä yänñiyä. ² Itani nyi eqä-pñä naqänänjä hñqu, huiwä hiqumuñäñ hiñuä iqänqä-näni, tetä qäsä imäkuwä-panä iinj äqungqe. Itanga eqä-pñä iqueä manä iqini, ämaqe, qu mäkä iunji ämawqätäupu, nanuä hiqiyqä iquesä, iqueqä ktqetä, ä iqueqä atäunjuä iñqetä, mäñdi äkittqukuwä iqua, gita Goti Hanjuwä Iqu iquau äwikqe a äqätpu ätqäumiñuwi. ³ Qu iqi ätqäpiyänñani, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä-wiyqä Mosisi iqueätä, Sipsipqä Meqä Iqueätä, apqä tii ätmiñuwi.

“Naqä Iqukiyä, Si Goti Yänänäñqä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyqä. Si wäunjuä yänänäñqä, ämaqä mimäkkänänjä huitañä di, Imäkkä-quki etangi, ga ne hiñuä äqunätanä änevauqumuatqiyä. Ga ämaqä eeqänänjä iuqä Ämiqä Iquki, Tqä suqä eeqänänjä, jänänänjä eä, ga aañä naqä-qakuänänñiqä.”

⁴ Naqä Iquki, Si aañä pmuai, Tqä-täuänänñqä. Ämaqä hueqä-himqä eeqänänjä iqua äpäpu, Sinyqä qonjä äuktäupu, ‘änñuqä’ tñnuwänñqänänñiqä. Tqä suqä aañä jänänänñi, ätnänñä iqi ae ätimäueqä. Tqä suqä iinj iquautani, qokä-apäkä eeqänänñi, Sinyqä zä ipu, Tqä yoqe, haqeu matnämäuqäpñqänänñiqä.”

⁵ Nätmatqä iinj iqua ae ätimäuqanña, nyi anñi hiñuä äqungqe, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anä qäukuä yätu ämatnänñqä yäpä imñi, hiñqä pmua ique hiñuäquva enmiñqe, ävatñganñi äqungqe. Namnä anä iunji, Goti Iqueqä kukñuä-suqe, äwämiñqe. ⁶ Itani enätqä 7, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpñqä a äqätmiñuä iqua, hiñqä pmua iuta yäpaqänñisa ätimäukuwi. Iquauqä huiwä iunji, ämuasmänñqä kiyä maeqä, aañä äyänñqä ipumbu, quwqä quikuunji, golqä yauqä enqä-pa äyimiñuwi. ⁷ Itani enätqä iquauñi, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä hñquaqi-hñquaqiñä iquautañä hñqu, golqä hevqä 7, iquau äwikqe. Itanga hevqä iinj iquauñi, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä äwqä tnänñi, manjuä änyimiñqe. ⁸ Itanga Goti Yoqä Naqetä, Yänänäñqetä, Ämenqä Iqu pmetanñiyqä kñuä ävätnqe, hiñqä pmua iunji, suakä iqu, äkeikqe. Itanga enätqä iqua, quwqä nätmatqä quvqä qäpu equaseqanñuwanñanñe, ämaqe hiñqä iunji, mäpaquvqä ipnuwiqä.

16

Eñätqä iqua, Goti Iqueqä äwqä tnänñä iñqä hevqe, equasekuwinqä

¹ Itani nyi Goti Hanjuwä Iqueä hiñqä pmua yäpä yänñisanñi, manä hñqu tqanñi äwikqe. Iqu enätqä 7 iquauñi, manä yänänäñqä tiinj ätukqe. “He äwäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänñä iñqä hevqä 7 iqua, qu ba eeqänä equasäpiyä.”

² E tquanña, enätqä hiñuqänñä iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänñä iñqä hevqe, äma äwäqe, qua haqeqi equasekqe. Ga inñani, ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueqä atäunjuä imbu, iqueqä ktqenqä qonjä äwoktäumiñuä iquauqä huiwiñi, wätanñä ququvqänänñi äwimäkke.

³ Itani enätqä huizi iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänñä iñqä hevqe, eqä-pñä iu equasekqe. Equaseqanña, eqä-pñi, ämaqä ae äpäkombqä iquauqä hänqä enqä-panä iñä ätuekqe. Ga nätmatqä eqä-pñi äpmeñuwi, eeqäpnä äpäkonñuwi.

⁴ Itani huizi, ynaunñqä 3 iqu, iqueqe äma, eqä qanä äpäwitñqä iquautä, eqä esquä iuta equasekqe. E equaseqanña, eqä iñä iqua, eqä hänqä imänñqe. ⁵ Ga inñani nyi ynaunñqä eqeu miqä iqu, tii tqanñi äwikqe.

“Goti Tqä-täuänä Naqä-qakuä-quki eänä, Qänñanä Äpmamiñä, Tänña Äpmeñä, Iqukiyqä. Si ämaqä iunji, quwqä suqe iwäsäutnä, nätmatqä quvqe wimetñqä ätni, ii Tqä kukñuä ätni waqiyä manä, aañä jänänänñqä. ⁶ Ga ämaqä Tqä kukñuä hiñuä-tqä iquautä, qokä-apäkä Tqänñä atäunjuä ikñä iquautä pizqä äpäsäpu, quwqä hänqä iotñqä imäkkuwitani, Si hänqä ämaqä quvqä tqua hñqä äwiñi, ii quwqä kimanji, qäyunänñqä.”

⁷ I tqanña, nyi hiqäva-imäkkä ttawä iutani, manä hñqu tii tqanñi äwikqe. “Goti Naqä Aañä Yänänäñqä Eeqänänjä-tänjä Iquki, Tqä qokä-apäkä kukñuä mitqe, qunñä manä, aañä naqä-qakuä jänänänñiqä.”

⁸ Itani enätqä huizi 4 iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänñä iñqä hevqe, mäptqä ique equaseqanña, Goti Hanjuwä Iqu mäptqä iqueqä te, yänänäñqä ätimäutä ämaqe tñ qäyä nätnqä, hiñuä äqungqe. ⁹ Itani mäptqä iqueqä te, aañä tnänñä imänätä, ämaqä iunji häkiyä yäqiyqanña, qu Goti Hanjuwä, nätmatqä ququvqä qu äwimeqä ii ämitñqä

Yänänäqñqä-tänä Iqueqä yoqenqä kukñuä ququvqä ätminjuwi. Iinjä ätäpiyänggani, qu Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe, kñui makunmäkñqä iminjuwi.

¹⁰ Itanji huizi, ynaunjqa 5 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä iinjqa hevqe, nanuä hiqiyqä iqueä zä-hawä iu equasekqe. Itanga ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä yäpä iqi äpmaminjuwä iunji, hea iwimäkkqe. Imä e äpmapiyänggani, tänä aanä ququvqä wunjangi, quwqä tewi huakmä iminjuwi. ¹¹ Qu quwqä huiwiwä tänä-hunqätä, wätanqetä, wimeqanqenqä Goti Hanjuwä Qäukuä Yätu Ämitñqä Iquenyqä kukñuä ququvqä ätminjuwi. Iinjä ätäpiyänggani, qu quwqä suqä ququvqä imäkminjuwi, tuwä äwiyäpu, kñui makunmäkñqä iminjuwi.

¹² Itanji asä enätqä 6 iqu, iqueqä hevqe, eqä naqä Yupretisi ique haqeqi equasekqe. Ga ämiqä naqä mäptqä timäuqä inggisanjä iquauñqä hänaqe näwenyä imäkätñqe, eqä naqä iinjä iqu ye ikqe. ¹³ Iinjä iu äqunumi huizi, määtänä enqä-panä dnä quvqä hñquaqu-hñquena iqua, qu qämakä naqänänä iqueqä manjutatä, nanuä hiqiyqä iqueqä manjutatä, ä hinuä-tqä quanqä iqueqä manjutatä timäuqanqä äqunqce. ¹⁴ Ga dnä ququvqä iinjä iqua, nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di, huitanä-huitanä imäkäpu, ämiqä qua naqä äwäkäwänqä iu äpmeñuwä iquau äwimayikitqänuwä iquayi. Ii tiinjä etanjiyi. Dñä iqua ämiqä naqä iquauqä kñui ävauqumuatqanqpi, qu iquauqä mäkä-iqä iquau aquwä ämaqäyäpu, itanqä hiunji naqänänä, Goti Yänänäqñqä Eeqänänä-tänä Iqu atänuuä ae ikqä iqueni, Iqutä mäkä humbnuwänqänänä.

¹⁵ (“Ga he qätä änyipiyä. Nyi henyqä äquvepätmänggani, quwä-meqä iqua äquvepätqänuwä-pa, iinjä quvepmqänä. I hitanji ämaqä hñqu, hiqaqä mäwiqä itä, ga qokä-apäki, iqueqä womba iinjqe, ätnänäqi ingga ikiqanquti hinuä quñquä iinjqe, iqueqä ämuasmänqe, kiuätä qäqici emitätqe, itanji ämaqä iinjä iqu, yeeqä iquänqä.”)

¹⁶ Itanji dnä quvqä iqua, ämiqä naqä iquauñi ätuma, anä, Israitqä iquauqä kukñuä iunji, ‘Amaketonäü’* änyuätkuwä iunqä, äquvepkuwi.

¹⁷ Itanji enätqä yäpakä 7 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä hevqe, qäukuui equatekqe. Ae equateqanqä, Goti Hanjuwä Iqueä anitanji, manä hñqu, zä-hawä iuta yänänäqñqä, “Qäpiyqä!” ätkqe. ¹⁸ I tqanqä, qaquvqetanä we-hunqe, im-imä ändakka weqanqä, häänqä naqänänä ätätä, qaquvqe osquanqä, itanji eekä aanä naqänänä ikqe. Ga eekä iinjä iqu, qänqanä qokä-apäkä qua täu äpmaminjuwänggani, naqä iinjä di miqä iminjqe. ¹⁹ Iinjä iqetanji, anä-himqä naqä Bapilonä ii, hiqñqä 3 äkutänqanqä, itanqä ämaqeuqä anä-himqä huizi-pqe, qui eeqä imäkñqce. Goti Hanjuwä Iqu, anä-himqä naqä Bapilonä iyyqä suqenqä kñuä indqänäqe, Iqu anä-himqä iqueni, wainqä-eqe, Iqueqä eqä-häkä† imänqce equasimetä, änätñqä imäkñqe. Ga wainqä-eqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä naqänänäyqä. ²⁰ Eekä iqanqä, qua eqä huväkiyä äwäkäwänqä isua eqä ämäpmuäqanqä, qoqonä-pqe matqäucqä ikuwi. ²¹ Itanji, hiwiyä häukuä naqänänä, qäukuä yätuta äpäknqce. Iquauqä hanä-iqe, aanä kuapanänä 50 kilo tqe. Inji ämaqäyqä haqeqi äqäyäpäknätä, quñi aanä quvqä kuapanä iwimäkkqe. Ququvqä iwimäkqanqenqä, qu Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä ququvqä ätminjuwi.

17

Apäkä huiwä yanä hingi ikiqä iinyqätä, nanuä hiqiyqä iquenqätä

¹ Itanji enätqä 7, hevqä a äqätänuwä iquautanä hñqu, nyi änyimeqe, “Anä äwäta, ga apäkä huiwä yanä hingi kiinjä ikiqä, eqä kuapanänä iquauqä haqeqi äpmeñqä ii, iyyqä ququvqenqä kima metñqenqä, ämäktquamqänä” ändkqe. ² “Ga qätä nyiyä. Apäkä iinjä, ämiqä naqä, qua täutanqä iqua ätuma ikipu, huiwä yanä hingi inyäkitañuñuqä. Ga aanä ämaqä qua täutanä-pqä iqua-pqe, asä inä inyäkipu, ga eqä yänänäqñqe änäpu, wänä-wänä iquwä-pa ipu, nätmätqä huiñqä änyä maqñqä epiyänä itqänäuä.”

³ Kukñuä iinjä ae ändäqe, iqu Dñä Äñguä Iqueqä yänänäqñqeta, anä avqñqä iunqä ändma äukqe. Iqini, nyi apäkä hñqu nanuä hiqiyqä häñesqä hñqueä haqeqi pmetanji äqunqce. Ga nanuä hiqiyqä iinjä iqueqä huiwä iunji, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä tuwänqisa tqä yoqenä, imueqänqä iquwi. Ga iqu nyuänä 7 änyqä-qu eä, iqueqä nyuänä iinjä iquauñi, komqä-hänqenä 10 äunminqce. ⁴ Ga apäkä iyyqä ämuasmänqe, häñesqätä, ipisqätä, itanqä golqä quayunüä huitanä-huitanä, ä hikä quayunüä äñguänänä huitanä-huitanä, wimñä aanä qeqätqä imäkkuwi-tänä iyyi. Iyyqä hipa iunji, golqä häkä a äqätminqce. Suqä Goti Iqueqä hinuä iqi piyanä-weqätä, kiyä mäqtätä, iyyqä huiwä yanä hingi äväkitäqanqä imäkäkaminqce, häkä iinjä ique manguä änyminqce. ⁵ Ga iyyqä

* 16:16 Yoqä ‘Amaketonä’ iqueqä quati, ‘Qoqonä anä-himqä Megito iu ätqänqñqä’ iquwi. Qänqanäni, Israitqä iqua mäki, iqi äunjuwi. Tiwiqä hñqu 2 Ämiqä Naqä 23:29-30 iu äqänä. † 16:19 Matu 20:22; 26:39; Jonä 18:11

hipenüa iunji, qu iyyqä yoqä tii äqäkuwi. “Anä-himqä naqä Bapilonä, apäkä eeqänänjä, hingi qnqä iuaugätä, suqä piyanä-weqä qua iu äwinqä eeqänänjä iuqä känaiyi.” Yoqä iinjä iqueqä qakui, zä äwäminqe. ⁶ Apäkä iinjä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, äpäkönjuwä iuqä häneqe änätä, ämaqä hñqu eqä yänänäqñqe, änätä wänä-wänä ikiqä-pa, e iqanji äqunqe. Nyi hinuä iinjä äqunmi, yäunä itmä, kñuä kuapanä änyikqe.

⁷ Kñuä e änyätqätanğa, ynaunqä iqu tiinjä ändkqe. “Si sunqä yäunüä inyä?” Iinjä ändäqetani, tiwiqe tii änyikqe. “Apäkä iisä, nanuä hiqiyqä, ii haqeqi pmeqä ätuma äwqä iqu, nyuänjä 7-tänjä ga kiqä komqä-hänyenji, 10 iquätäni, iquaquiyqä qakui zä witanqä-qe, nyi ämäktquamqeqä.” ⁸ Iinjä ändäqetani, tiinjä ändkqe. “Nanuä hiqiyqä si hinuä äqunänjä iqu, qänğanä äpmaminqä-qe, tänğanji yqänä mäpmeqä enä. Ga iqu qua hovqä täpänjuä maeqä iquesa äväma, yäpaqä tänğisa yapätñqä näwi imäknätqä. Ga, iqu hämä qui imäknänqiyä. Qokä-apäkä qua iutanä, ga Goti Hanjuwä Iqu qua mimäqänqatqä quwqä yoqe, bukä hänjä-pmeqeu mañqä inqä iqua, nanuä hiqiyqä ique hinuä äqumbiyi, yäunüä ipñqäuä. Ii tiinjä dutanji. Qänğanäni iqu äpmaminqe, ga tänğanji mäpmeqä inqe, iwä qänakndani iqu ätimäuniqeqä. ⁹ Ga ämaqä kñuä indqänqä ängüä-tänju etanğutqe, iqu nätmätqä tänqce, näqñqä ängüä henqiyä. Nyuänjä 7 iqua, qoqonjä 7 iquauñqä atäunüä änyänä. Itanğa apäkä ii, qoqonjä iquauä haqeqi äpmenä. ¹⁰ Ga angj tiinjqä. Nyuänjä kuapanä iqua, ämiqä naqä 7 iquauñqä, atäunüä inä änyänä. Iwä iquautani, 5 iqua qui ae imäkñganğä, kiuanänjä hñqu yqänä pmetanji, ä huiziqu matimäuqä yqänänjñqä. Ga iqu ae ätimäuqetani, kuapanä mäpmeqä, wänqäpu pmenqiyä. ¹¹ Ga nanuä hiqiyqä qänğanä äpmaminqä, tänğa-pqä mäpmeqä da inqä iqu, ii iqu atäunji tiinjñqä eänä. Ämiqä 8 iqueyqä. Itanğanji ämiqä iinjä iqu, huizi iquautanjä anänjä-qu enqä-qae, ga iqu qui hämänä imäknäniqeqä.”

¹² Iinjä ändäqetani, tii ändkqe. “Komqä-hänyenjä 10, si äqunänjä iqua, ii atäunji, ämiqä naqä 10 iquauñqeqä. Iinjä iqua, ämiqä naqä ae equwä ma, nanuä hiqiyqä iquätä yänänäqñqä anä ämapiyi, ämiqe zinuänğata ti mäptqä timäwqänğanqä wänqäpu mññqäuä. ¹³ Ga ämiqä iinjä iquauqä kñui, naqä-hñqunänjñqae, quwqä yänänäqñqetä, ä yoqä naqetä, nanuä hiqiyqä ique wipñqäuä. ¹⁴ Ga nanuä hiqiyqä iquätä, ämiqä iquata, qu Sipsipqä Meqä Iquätä mäkä ämbiyi, ga Sipsipqä Meqä Iqu, ämaqä naqä iquauqä Naqä-qu eä, ämiqä iquauqä Ämiqä-qu etanğqä iutani, Iqu iquauñi mändi äkittqiyätä ämäwqätäunqiyä. Itanğa Iqu mäkä iqanğqeu anä iquwä iqua, ii ämaqä Iqu tääqä ätuätumetä, Iqueqänqä atäunüä itä, Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, kukñuä qänaknä itqänjuwä iquayi.”

¹⁵ Itani enätqä iqu kukñuä hui inä tii ändkqe. “Eqä naqä, apäkä huiwä yanä hingi ikiqä ii äpmenqä iqi päqtätanği äqunänjä iqua, ii atäunji tiinjñqä eä. Qokä-apäkä huiwä huitanjä-huitanjä iinjä, kukñuä huitanjä-huitanjä mñqä, qua huitanjä-huitanjä iutanä iinjä, eeqänänji aquvä naqänänjä äqänäpu, äpmenjuwä iunqä eänä. ¹⁶ Itani komqä-hänyenjä 10 äqunänjä iquata, nanuä hiqiyqä iquätä, tänğanji apäkä huiwä yanä hingi ikiqä iinyqä, himä-wiunqä wipñqäuä. Qu apäkä iinjä, iyyqä nätmätqä ämotaupu, qäkä tpqä iwimäkäpu, iyyqä guwä huiwä du ämäkänqce änäpu, itanğa iinjä, tä hämänä watakä niqiyätñqä ikapñqäuä. ¹⁷ Suqä iinjä imäkññqe, tiinjä itanğiyi. Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä timäuniqä iinjä qänğanä ätätä eänqce timäutñqä dññqe, Iqu Iqueqä-kiuä ämiqä iquau kñuä vqanği, ga qu kñui, naqä-hñqunä indqänäpu, quwqä ämaqeu miqänqä yänänäqñqä eeqänänji, nanuä hiqiyqä ique wipñqäuä. Qu Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänjä ätkqä dññqe, inyänä iqa uwqäpnuwiqä.”

¹⁸ I ändäqe, tii ändkqe. “Apäkä si hinuä äqunänjä ii, atäunüä tiinjñqä eänä. Anä-himqä naqänänjä, ämiqä naqä qua iunjä eeqänänjä iquau ämitñqä iinyqä ätnänä.”

18

Anä-himqä Bapilonäni, apäkä hingi ikiqä enqä-panä itanği, qui imäkñqeqeñqä

¹ Nyi nätmätqä iinjä iquauñqce, qätä ae äwimi, enätqä huiziqu qäukuä haqä yätunji äväma, quvepñanği äqunqce. Iqu aanjä yänänäqñqä-tänjä-qu, ga iinjä motquetñqe, iqueqä huiwiutani, qua iu we äunminqce. ² Itani iqu manä yänänäqñqä tiinjä ätkqe.

“Anä-himqä naqä Bapilonä ii, aañqeqä! Qui ae imäkñqiyä! Ii dñj quuvqä iquauqä anä ätimäuce. Dñj hñquatä, yññä hñquatä, nanuä hiqiyqä hñquatänji, qu Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi, kiya imätmäkñğa äwätqänjuwi, iqi äpmenäuä. ³ Ii tiinjä duta itanği. Ämaqce, wainqä-eqä yänänäqñqce änatqänjuwä-panä iinjä, hueqä-himqä eeqänänji, iisä huiwä yanä kuapanä änyäpu, itanğa ämiqä naqä, qua iunjä iqua-pqe, iisänji huiwä yanä inä änyiminjuwi. Ga ämaqä quaeutanä, mbqä wäunüä iminjuwä

iqua, qu mbqä wäunuä ipu, iwä mbqä kuapanäni, ii suqä quvqä huitanjä-huitanä womba minqä imäkminqeta, ämaminuwiqä.”

⁴⁻⁵ Inji ae ändqanga, nyi manä hñqu-mända qäukuä yätuta tii tqanji äwikqe. “Nqä gokä-apäkäuä, anä-himqä iunji, iyyqä suqä ququvqä aquvä imäkqa-imäkqani, qäukuä haqä täu etqutqiyä. Itanji Goti Hanjuwä Iqu, iyyqä suqä ququvqä eeqänänjä imäkätñqenqä kjuä indqänqiyä. Ga, suqä quvqä ii imäkätñqetä, iyyqä mbqä quvqä metñqä-pqe, hesä anä guäyamä maiqiyqe, qäyunä ma, quvqänänqiyä. Iñinqe, he anä iqini, äväma ppiyä.

⁶ He apäkä hñgi ikiqä ii, huiziquau iwitquetñqenqä kjuä heyqanqutqe, ga suqä asä iini, he witquapñqeqä. Ii iyyqä suqä quvqe, ämamonäka äpäyätñqä-pa, iyyqä mbqä quvqä metñqe, ämämonyqa äpäyäpu, kima wipiyä. Iiñä itäqänqanji, ii eqä yänänänqñqä huitanjä-huitanji, eqä-häkä inqeu, huiziquauñqä guäyamä äqiyimetä ävätñqä-pa, he eqä aanjä yänänänqñqänänjä eqä-häkä inqeu guäyamä äqiyimepu, ga ii änatñqä iwimäkpiyä. ⁷ Ii iyyqä-kiuäñqe tii ätnätñqeqä. “Nyi eeqänänjä ii ämiqä naqä äpmamä, itanga ämiqä zä-hawä iu äpmenänä. Nyi apäkä yawiqinyä manä. Iwä hanjä-iqä nyimeqanqutiyqae, kjuä qämqä manä. Nyi naqinjqä.” Ii iñä ätnätä, kiqä yoqe haqeu ämamanätä, iyyqä-kiuä äminyätñqe, nätmätqä kuapanänji ämäqumuakka äpäyätñqeqä. Iiñä imäkätñqenqä, he apäkä iini, täñjä-hunqje kuapanä äväpu, kjuä kuapanä-pqä qiyätñqä inä iwimäkpiyä. ⁸ Iiñä dutanji, hanjä-iqä huitanjä-huitanji, hiunji hñquenyä wimenqiyä. Iwä täñjä-yaqe, hävemnäqñqä ätimäutä, ämaqä kuapanänji, kjuä kuapanä äqäyäpu, itanga ymisänjä dä naqänänjä timäunqiyä. Itanji anä himqä naqä Bapilonä ii, tä wätakä iqiyämäunqiyä. Hanjä-iqe naqänänjä iinjä wimetñqe, ii Goti Naqä, iyyqä suqe Iwäsäuqä Iqu, yänänänqñqä eeqänänjä-tänjä Iquvi.”

⁹ Itanga ämiqä naqä qua iutanjä, iisä huiwä yanä änyäpu, nätmätqä kuapanänji anä ämäqumuakka äpäyätqänjuwä iqua, iini, tä änatäqeta suakä timäunqanji äqumbiyi, qu kjuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä mapnuwiqä. ¹⁰ Qu ii täñjä-hunqä quvqe meqanji äqumbiyi, zä winqanji, iisänjä qäqi matqäuqä, kinjä haqä näñji ätqäpiyänqga tpuwi.

“Oänä! Bapilonä iikinyqä, huäqä kinjä änaunqiyä! Si anä himqä, aanjä naqänänjä yänänänqñqä iikiyi! Iiñä etanji, tqä suqä quvqenqä kimanji, maqänä äyä äkimeqiyä!”

¹¹ Ga ämaqä qua iutanjä mbqä wäunuä naqä imäkätqänjuwä iqua, ämaqä, quwqä yquayä mbqä ipnuwänqje, aanqä itanji, Bapilonä iinyqä kjuä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä mapnuwi. ¹² Iquauqä yquayi, tiinjä iquauñqeyi. Gollqä, silpa, ññ hikä äñguänänjä iu, wimñä qeqätqä iu, gquä-yatqä hui mimäucänänjä äñguänänjä iu, ä yuä qäpaiqä äñguänänjä iquau, ä yuä ipisqä iquau, ä yuä häñesqä, ññ yuä kakä iquau, ä zä eeqänänjä huitanjä-huitanjä jinanjä-weqä iquayi. Itanga, nätmätqä huitanjä qu eläpenqä iquauqä hiquanjä itä, ññ zä äñguänänjä itä, ä brasi äyänqä itä, ainqä änä moquasqänänjä itä, ññ hikä äñguänänjä tqätqäkä-tänjä itä imäkminjuwä iquayi. ¹³ Itanga yquayä hui-pqe, inänjqä. Ii nätmätqä huitanjä-huitanjä, buayi äwi yätñqä, anji jinanjä-wetñqä imäkqeu, itanga wainqä, olipqä eqä aowä, ä bretqä imäkätñqetä. Ga qu bulumäkatä, sipsiqätä, hosi-pqä, ññ kalisi, hosi iqua eyqiyäma äminjuwä iquau, wäunuä-wiyqä hinqinjqä iquapqe, itanga ämaqä mäkiu mäñdi äkittqiyäpu, ätuma äminjuwä iquau, inänjä-tänjuai. Nätmätqä eeqänänjä ii, mbqä ipñqe, ämaqä hma etanqñqenqä, äwqä hanjä-iqä mapnuwi.

¹⁴ “Nätmätqä si kuapanä äkinyätñqä ii, eeqänänji sitänjä qäqiqi mäwiqä, kinjä nämä äwiqiyä. Huyä-quayunuä äñguänänjä mbqä haqä yämä enqä tä, eeqänänji hma eqäqe, si anqini hinqüä mäququä dä isñqinyä.”

¹⁵ Inji, ämaqä, nätmätqä iinjitä mbqä wäunuä imäkäpu, Bapilonä iyyqä suqä iutanji mbqä kuapanänjä-tänjä emitqä iqua, ii, täñjä-hunqä quvqe meqanqñqenqä zä winqanji, kjuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä ämepu, iisänjä qäqi matqäuqä, kinjä haqä näñji tqäpnuwi. ¹⁶ E ätqäpiyänqanji, tii tpuwi.

“Oänä, anä-himqä naqä iinyqe, huäqä kinjä änaunqiyä! Ii qäkä qäpaiqä äñguänänjä äyautä, yuä häñesqätä, ipisqätä ämetä, itanga iyyqä huiwä iunji, gollqä, hikä hui mimäucänänjä äñguänänjä, ä wimñä aanjä qeqätqä imäkätñqenqä. ¹⁷ Mbqä nätmätqä eeqänänjä iini, hanjä-iqä ii wimeqanqanä, qui ae imäkñqiyä.”

Ga yimbaeu ämitqänjuwä eeqänänjä iquau, ämaqä eeqänänjä yimba iu äqämbu, qua eeqänänjä iunqä äwätqänjuwä iquau, ññ ämaqä eeqänänjä yimba iu wäunuä itqänjuwä iquau, ññ mbqä wäunuä eqä-pñä du itqänjuwä iqua-pqe, Bapilonä ii-sänjä qäqi matqäuqä, kinjä näñji ätqäukuwi. ¹⁸ Ga kinjä näñji ätqäupu, anä-himqä iini, tä gangqä suäki hinqä äqumbiyi, manjä yänänänqñqä tii ätkuwiqä. “Anä-himqje, naqänänjä tqütänjä asänänji, hñqu hmanjqä.” ¹⁹ Ga qu qua hinqä ämepu, nyuänju äuaquvauqumuatnäpu, kjuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä-tänjä äpmepu, manjä yänänänqñqä tii tpuwiqä.

“Oänä, anä-himqä naqä iinyqe, huäqä kiñä änaunqiyä! Iiyqä nätmätqä kuapanä ämäquuatqä äpeminqetäni, yimba eeqänänä iquauqä kununua, eqä-huänju äkipu, mbqä kuapanänä-tänä ekuwi. Hanjä-iqä ii wimeqanqanä, qui ae imäkngqenqä, huäqä kiñä änaunqiyä!”

²⁰ “Qäukuä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iquki, hanjä-iqä anä-himqä ique i äwimeqenqe, äwqä yeeqä iyä! Itanqa, Goti Iqueqä qokä-apäkä iquendä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqänqä endowatkqä iquendä, nñ kuknuä hinuä-tqä iquendä, he anä yeeqä ipiyä. Ii quvqä etquetqenqä, Goti Hanjuwä Iqu ae iwäsäutä, kimanji, ävqiyä.”

²¹ Kuknuä ii ae ätqanqa, enätqä yänänäqñqä hñqu, hikä kuä-witqä quqowä qäyqä enqä-panä, hikä kätänänä hñqu ämetä, eqä-pñä bu ätnämeqäkke. I imäkätä, tii ätkqe.

“Nyi imäkkä-panä iinji, qu anä-himqä naqä Bapilonä ii, bi yänänäqñqä tnämeqäqanquwänqa, iwä ämaqe, hinuä anqinji mäquñquä danä ipnuwiqä. ²² Iinjä etanqi, Bapilonä iiki, gita päsqa, hääwä-tqä, ga äkakä huitanä-huitanä qñqä huizi iqua, tqä täknä yäp ängisanji, äkakä mañqä da yänqiyä. Ga ämaqä wänuä huitanä-huitanä imäkkänqä näqñqä ae ämetqänjuwä iqua, qu saqä yäpänqisanji mäpmeqä da ipñqäüä. Hikä kuä-witqä quqowä qäyqä iqueqä äkakä-pqe, saqä yäpänqisa mäwiqä da yänqiyä. ²³ Hiqi-tä iqueqä we-huñqe, we makunqä da yänqiyä. Ga qokä apäkä ämaqä kuknuä ii-pqe, saqä yäpänqisa mäwiqä danä yänqiyä. Nätmätqä iinjä iqua, tiinjä duta kimenqiyä. Ämaqä, tqä mbqä wänuä iqä iqua, qua täunji, ämaqä naqä, yoqä-tänä-qua äpmaminjuwi. Ga si paaqä huitanä-huitanä imäkätä, qokä-apäkä qua eeqänänä iu qänaknä kipñqä, quanqä äyä ätuminji.”

²⁴ Itanqa, kuknuä hinuä-tqä iquautä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutä, ga ämaqä eeqä, quaeu mäkä-huñqä iqua äpäkkuwitanji, hanjä-iqä iqu, Bapilonänä äwiqi.

19

Qu, “Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä” ätkuwinqä

¹ Iinjä ae ätimäquanqa huizi, nyi manä kuapanä qäukuä yätuta tii täqtätanqä äwikqe.

“Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ämaqeu hänä anqi iqumuatqetä, yoqä naqetä, yänänäqñqetänji, neqä Goti Hanjuwä Iqueqänänqä. ² Ii Iqu qokä-apäkä iuqä suqä iwäsäuqänqanji, hmbu kikiyanquä miqä, aanä naqä-qakuänänä Jänä Iwäsäuqä Iqueyqä. Ga apäkä, huiwä yanä hinqi kiinjä ikiqä ii, qokä-apäkä eeqänänä qua iunji, iyyqä ii ikiqeta qui iwimäkminqetänji, Goti Hanjuwä Iqu, iinjä iwäsäuqeqä. Ii Iqueqä wänuä-wiyqä iquau pizqä äpäkkqenqe, Iqu iyyqä kimanji ävqiyä. Iinjä iutanji, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

³ Iinjä ätpiyi, qu anqumji tiinjä ätkuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ii tä änatäqetänä suaki, hea inqa-inqanqä iqa uwquätñqänänä!”

⁴ Inqanji ämaqä naqä 24 iquatä, nätmätqä hänä-pmeqä-tänä hñquaqi-hñquaqiñä iquatä, qonjä äqutasepäpu, Goti zä-hawä iu Äpmenqä Iqueä yoqe, haqeu ämamäupu, tii ätkuwi. “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä. Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä iutanji, manä hñqu tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä wänuä imäkäpu, Iquenyqä zä ipu, yäp äqinyä itqänjuwä iquenä, ämaqä hinqñqä-qe, yoqä-tänä-qe, eeqänänqenä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupiyä!”

Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqä, ymisanä imäkkqenqä

⁶ Itanji nyi qokä-apäkä kuapanänä hui, kuknuä ätäpu, aquvä äqämbu pmetanqä-nänä äwikqe. Winuä ätimäukqä iqu, ii eqä hakuä enqä-pa äqäyätä, qaquvqä osquä-pa, yänänäqñqä iinjä osquanqi äwikqe. Häñqä-qua e osuäpianqanji, tnänä tiinjä ätkqe.

“Goti, neqä Naqä Yänänäqñqä Eeqänänä-tänä Iqu, tänqa aanä ämiqä yänänäqñqä äpmenqä-qae, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! ⁷ Täñqanji ne äwqä äñguä nenqanquti, aquvänä itanä, ga Iqueqä yoqe, haqeu mamäuatunqeqä. Ii tii etanqi. Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqe, qäyü ätimäuqiyä. Ga Iqueqä apäki, näwe imäknä äpmenä. ⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu apäkä ii, ämuasmänqä qäpaiqä, äñguä kiyä mamätqä wenyä-huñqe ipnätñqä hinuinä äqunqge.” (Ämuasmänqä qäpaiqä äñguänänä iinjä, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä suqä jänänju itqänjuwiyqä.)

⁹ Iinjä etanqi, enätqä iqu tii ändkqe. “Si kuknuä tii qäyä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqueä ämanqä ymisanä iunqä pñqä tääqä ätukqä iqua, yeeqä ipñqäüä.” Iinjä ätätäqänqanji, tii ändkqe. “Kuknuä tä, Goti Hanjuwä Iqueqä eä, aanä naqä-qakuänänqä.”

¹⁰ I dqanqa, nyi enätqä iqueuä yukä-tänä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanqa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinjä miqä panä! Nyi wänuä sitä,

tqä tta-tñguäka, kukñuä Jisasi Iqu awä ätuminjçeunqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqwendä, itqänjuwä-pa, asä iinjä itñqä iquñiqä. Si yoqä haqe, Goti Hanjuwä Iquenqänä mamävä.”

Ämaqä, Goti Iqueqä kukñuä hinjuä tññqä ävauqumuatätñqce, ii kukñuä Jisasi Iqu awä ätuminjceyi.

Ämaqä, hosi qäpaiqä ique Äpmeñqä Iquenqä

¹¹ Nyi iinjä äqunmi, huizi, qäukuä yätuta qñqanä hutängangä, hosi qäpaiqä hñqu tqäutangi äqunqce. Ga Ämaqä, hosi ique äpmeñqä Iqueqä yoqe, tiinji. “Ämaqä Naqä-qakuä Ätätä, Imäkqä Iqueyqä.” Iqu qokä-apäkä iuqä suqenqä iwäsäutäqänqä-pqä, ä mäkä ämivauätäqänqä-pqce, Iqu suqä aanä jänänänju itä, imäkätñqceqä. ¹² Ga Iqueqä hinjuä,* tä hänaqä äsätä we-hungqä-panjiyi. Iwä Iqueqä nyuänjuñi, ämiqä iquauqä yñña kuapanä äpmakäuminjce. Nñ Iqueqä huiwä iunji, yoqä hñqu äqänä. Huizi iqua yoqä iquenqce, mañqä etangä, Iqueqä-kiuanä näqñqä eä. ¹³ Ga Iqueqä ämuasmänqä quäuqä iqueni, häñqce-nänä ämuasmäuminjce. Ga qu Iqueqä yoqe, tii änyuätkuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñuä.” ¹⁴ Ga mäkä-iqä qäukuä yätutanä iqua, hosi qäpaiqä iu äpmapu, Ique qänaki äwivändminjuwi. Iqua quwqä huiwä iunji, ämuasmänqä kiyä mamätqä, aanä qäpaiqänänjinä imäknminjuwi. ¹⁵ Ämaqä hinjuäqä äwimeñqä Iqueqä manjitanji,† näpqä-hionaqä yanäqñquä hñqu ätimäukqce. Hionaqä iqu, hueqä-himqä eeqänänä iu mäñdi äkittqiyätñqä iqueyqä. Ga yäqäqä woyqä a äqätä, qunji ämitñqänänjä.‡ Itanji ämaqä, wainqä häkui hikä hovqä imepu qonjqä iquwä-panji, Iqu suqä iinjä, qokä-apäkiu asä ii itqeniqce. Kiqä qakui tiinjqä. Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänä Iqueqä äwqä tnänä iinjä ätnä. ¹⁶ Itanga Iqueqä ämuasmänqä quäuqcutä, ä hawiutänji, yoqä tiinjä äqänminjce. “Ämiqä eeqänänä iquauqä Ämiqätä, ämaqä naqä iquauqä Naqä-qeueqä.”

¹⁷ Inganji, nyi enjätqä hñqu, mäptqä iqueqä haqeqi tqäutangi äqunqce. Iqu yññä eeqänänä, qäukuä awä iqä äväwa ikitqätanquwä iquauñqce, manä yänänäqñqä tii ätkqce. “He, Goti Hanjuwä Iqueqä ymisanä naqänänä imäkqangqenqä äpäpu, aquvä qämbiyä. ¹⁸ Ga ymisanä iunji, ämiqä iquauqätä, mäkä-iqä iquau miqä iquauqätä, ämaqä aanä yänänäqñqä iquauqätä, hosi iquauqätä, itanga ämaqä, hosi iquau haqeqi äpmeñuä iquauätä huiwä iunjä guwi, he ämbñqänänjä. Ga he huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä iñjuwä, ä wäunjuä-wiyqä hinji äpmeñuä, nñ ämaqä hinjinqä, itanga ämaqä yoqä-tänä iquatä, eeqänänä iquauqä huiwä iunjä guwi, ämbñqänänjä.”

¹⁹ Iinjä äwiyätmänganji, nyi nanjuä hiqiyqä iquatä, ämiqä naqä qua iutanä iquatä, quwqä mäkä-iqä iquatänji, aquvä ae äqänqangä äqunqce. Qu Ämaqä hosi iu äpmeñqä Iquatä, Iqueqä mäkä-iqä iquatä mäkä humberqänänjä. ²⁰ Inganji, qu nanjuä hiqiyqä iquesä, hinjuä-tqä quanqä iquesänji, guä kiqiyäuekuwi. Hinjuä-tqä quanqä iqu, nanjuä hiqiyqä iqueä hinjuä iqi, nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di imäkätä, ämaqä nanjuä hiqiyqä iqueä atäunjuä iññqce ämepu, iqueqä ktqenqä qonjä äwoktäuminjuwä iquauñi, quanqä ätukqä iquwi.§ Iquauñi, häñä yqänänjä-quaqui ämepu, hovqä naqänänjä, hikä piyanä-weqä tä nätqätanqä bu ämatnämäukuwi. ²¹ Ga iquauqiyqä ämaqä mäkä-iqä iquauñi, hionaqä Ämaqä hosi iu äpmaminqä Iqueqä mänjita ätimäuminjcetä, pizqä äpäckuwi. Itanga yññä eeqänänä iqua, mäkä-iqä pizqä e äpäckuä iquauqä huiwä iunjä guwi, änapu äwqä änapäckuwi.

20

Jisasi Iqu, qua täunji, quyäuukuä 1,000 miniqenqä

¹ Angñi, nyi ynaunjqä hñqu, qäukuä haqä yätuta äväma quvepqangi äqunqce. Iwä iqueqä hipa iunji, qua hovqä täpäunjuä maqä iquesanä hutäuqetä, guä woyqä naqä hñqutä, a äqätminjce. ² Iqu qämakä häñesqä naqänänä ique a äkiqätqce. Ii qämakä qänqatqä, qu, “Setänä, ämaqce kukñuänqä ätuma uwqä iquvqä” änyuätminjuwi. Iwä iqu quväukuä 1,000 pmetäninqä iññqce, ynaunjqä iqu guä woyqetä äkiqiyäuekqce. ³ E äkiqiyäueqetani, iqu iqueni qua hovqä täpäunjuä maqä ique ätnämeqäqce, hovqä iqueni pmäukuä änä mautäuqä, hutäuqetä aanä yänänäqñqä ämäyekqce. Ga iinjä etangji, Setänä iqu qokä-apäkä hueqä-himqä iunji, anginji quanqä mätkuä yätñqä dinqäuä. Iqu qua hovqä iqueni, quväukuä 1,000 päwqanqanqä, hinjuä äqänä pmetñqänänjä. Ga qänakñi, iqu yäpaqänqisa wänqänänjäpu ikininqce, äwätcpnuwi.

⁴ Nyi iinjä ae äqunmi huizi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iu mipñqä wäunjuä äwikqä hñqu, ämiqä iuqä zä-hawä iu pmetanqä äqunqce. Ämaqä iu äpmaminjuwä

* 19:12 Itkimäqä 1:14 † 19:15 Itkimäqä 1:16 ‡ 19:15 Apqä Bukä 2:9 § 19:20 Itkimäqä 13:11-17

iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe awä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukyui, a yänänäqñqä äqätminjuwitanji, ämaqä mäkä-iqä iqua, iquauqä nyuäñji huätä ätäväpu, pizqä äpäkkuwä iquayi. Itanğa iqua nanjuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä qonjä mäwoktäuqä ipu, nanjuä hiqiyqä iqueqä atäunjuä iinqe, quwqä hipenjuä, hipaitäñji, maqñqä iminqä iquayi. Ga qokä-apäkä ii, qu häñä-pmeqä anđi ämepu, Kraisi, Ämaqä Goti Iqu atäunjuä äteqä Iqutä, anä äpmapu mitqätanđpi, quväukuä 1,000 päwäniqe. ⁵ Qokä-apäkä qua äpstepqä duta anđi vauqe, ii aanjä kinganä änyä qe ätimäukqe. Itanğa qokä-apäkä ae äpäkonđuwä huizi iqua, quväukuä 1,000 ae äpäwqanđanđqä, qu häñä-pmeqe mämeqä danä ipnuwi. ⁶ Ga qokä-apäkä äpäkonđuwä iuta kinganä anđi ävaukuwä ii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqanđqä atäunjuä ae ekqä-qua eäpu, yeeqä ipñqäüä. Ga äpäkonđqä huizi ätimäutqä iqu, iquauñji mäñdi äkittqiyqenqä yänänäqñqe, hmayqä. Aanä oeyqä. Hiñuiqä ävaukuwä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Kraisi Iquenyqätä hiqäva imäkäpu wimeqä-qua hipñqäüä. Ga qu eeqä, Kraisi Iqutä quväukuä 1,000 iunji, ämiqä pmapñqäüä.

Setänä iqueqä mäkä yäpakiyi

⁷ Iwä quväukuä 1,000 ae äpäwqanđanđi, qu qua hovqä täpäunjuä maeqä iqueni, qñqanä hutäuqanđpi, ga Setänä iqu guä äkiqiyänä äpmapimätätqä iundanji, inğa ewasqänäniqe. ⁸ Iwä iqu yäpaqanđgisa ätimäüaqe, Gokä iqueqätä, Manđgokä iqueqätä, ämaqä eeqänänä, qua hitunjuä äwitqütanđqä-pa äpmeñjuwä iunji, quanđqä ätuätä, mäkä ipäqänñqä aqvä maqiyäniqe. Ämaqä iinjä iqua, aanjä kuapanä, a änä matäuqänänä, hikä weä enqä-pañiqä. ⁹ Qu qua eeqänänä äwinñqä iu ikipu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, anä-himqä, Iqu kiinjä äwinyätñqä iu pmetanđuwä iquau qäuiqä ktäuqanđuwänğa, qäukuä yätuta te äpätä mäkä-iqä iquauñji, te aanjä kuapanä ganđi äqunđqe. ¹⁰ Setänä ämaqe quanđqä ätukqä iqueni, qu hovqä naqänänä, hikä piyanä-weqä tä nättäqanđqä, nanjuä hiqiyqä iqutä, hiñjuä-tqä quanđqä iqutä ae äpmetanđinyä iu, ämatnämäukuwi. Ga iqua, hiñjuä heatqeu, täñä-hunqä naqänänä hea ique-ique inä meqännuwi.

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonđuwä iquauqä suqe, iwäsäukqenqä

¹¹ Itanji nyi zä-hawä qäpaiqä naqänänä hñqu witanđi, ga Zä-hawä Iu Pmetanđqä Ique-pqe, äqunđqe. Iwä quaetä, qäukuitänji, Iquenyqä zä äwäsinyä, qäpu ekiyi. ¹² Itanğa, qokä-apäkä ae äpäkonđuwä, yoqä-tänjitä, yoqä maeqä-tänjitä, eeqänänä, qu zä-hawä iqueä hipenjuä iqi tqäutanđqä äqunđqe. Iqi tqäutanđuwänğa, enätqä iqua quwqä suqä imäkminjuwä buki ävatäpu, itanğa häñä-pmeqä buki iqu-pqe inä ävatkuwi. Ga Zä-hawä Iu Äpmeñqä Iqu, bukiu qänätanđqeuñji hiñjuä äqunäqe, Iqu ämaqä ae äpäkonđuwä iquauqä suqe iwäsäukqe. ¹³ Ämaqä eqä-pñä iu äpäkonđuwä iquauñji, eqä-pñä iqu a äkiqätminñqe, ewasqiyäwqatke. Äpäkonđuesä, wawä iquesänji, iquaqu-pqe, qokä-apäkä ae äpäkonđuwänğa iquaquiyqä hipa iu äpmapinjuwä-pqe inä ewasqiyäwqatkiyi. Itanğa qu eeqänänä, Zä-hawä Iu Äpmeñqä Iqueä hipenjuä iqi tqäutanđuwänğa, Iqu ämaqä hñqunä-hñqunä quwqä suqä imäkminjuwunqä iwäsäukqe. ¹⁴ Ga äpäkonđqä iqutä, ä wawä iqutä, hovqä tä naqänänä äsätanđqä ique ämatnämäukuwi. Hovqä tä naqänänä-tänjä iqu, äpäkonđqä huizi iquwi. ¹⁵ Itanğa ämaqä, quwqä yoqe häñä-pmeqä buki iu maqñqä inqä iqua, qu-pqe hovqä tä naqänänä äsänqä ique inä ämatnämäukuwi.

21

Qäukuä änyä-hänñqätä, qua änyä-hänñqätä

¹ Nyi ii iqanđi äqunmi, huizi, qäukuä änyä-hänñqä hñqutä, qua änyä-hänñqä hñqutä, äqunđqe. Qäukuä qua hiñuiqä äwäminjiyä iquaqu, hma ae eqanđiyänğa, ga eqä-pñä-pqä iqu, yqänä matuqä ikqe. ² Itanğa nyi anä-himqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqanđqä atäunjuä ikqä, Jerusälemä änyä-hänñqä iunji, hiñjuä äqunđqe. Ii apäkä hñqu, kiqä qokique ämuanätñqä qeqätqä näwi imäkñqä-pa, qäkämä qeqätqä iinjä imäkñqä, Goti Hanjuwä Iqutä qäukuä haqä yätu äwinqetani, äväma quvepñangi äqunđqe. ³ Itanđqanğa, zä-hawä iutani, manjä yänänäqñqä hñqu tii tqanđi äwikqe. “Qätä nyiñiyä! Täñganji Goti Hanjuwä Iqueqä anji, qokä-apäkitä äpmeqi. Inji Iqu quwqä awä iqi pmetanđqiyä. Ga qu Iqueqä qokä-apäkä heqanđpi, Iqu Iqueqä-kiuä qutä anä äpme, quwqä Goti äpmeñqiyä. ⁴ Iqu, kñuä äpakä maqiyqä ipñqä, quwqä hiñjuä eqä ye esänñqiyä. Itanğa qokä-apäki, mapäqonđqä danä iqäpnuwi. Nättatqä qanđatqeta äwäka äpñqe, täñqanji, qäpu iqanđqetani, äwqä hanä-iqä, kñuä qäyqä, itanğa täñä-hunqä mäwimeqä da iquänieqä.”

⁵ Iwä Zä-hawiu Äpmenqä Iqu tii ätkqe. “Qätä nyiipyä. Nyi nätmatqä eeqänäni, änyä-hänä imäkkänä.” Ii ätätäqänga-pqe, tii-pqe inä ändkqe. “Si kuknuä yä tuwanuä qäyeyä. Ii, aanä naqä-qakuänänä etanji, ga ämaqä eeqänäni, iquenyqe quuvqä heqäpñqänänyä.” ⁶ Itanjanj, Iqu tii ändkqe. “Nätmatqä eeqänäni ae ätimäuiqiyä. Hiñuiqñqätä, yäpakiñqätäni, Nyi Nqä-näuanjqä. Nätmatqä eeqänäniqä Qakuä-qunä emä, eeqänäni qäpu Imäkkä-qunjqä. Itanqa ämaqä hñqueqä quvaki ye äväñqe, Nyi iqueni, eqä esquä hea ique-ique pmeqä vqä iqesani, mbqä maeqä, hingi guätñqä wimqänä. ⁷ Ga ämaqä hñqu mäkä äunäpiyä iunji ämävqätäuqanqutqe, Nyi iqueni nätmatqä ii ävätmä, ga Nyi iqueqä Goti pmetanqundi, iwä iqu Nyaqä ymeqä pmetanqiyä. ⁸ I etanji, ämaqä pemä miqä itqänuwä iquatä, quuvqä maeqiyqä itqänuwä iquatä, suqä aanä quvqänänä imäkätkänuwä iquautä, ämaqä pizqä äpäsçätqänuwä iquautä, huiwä yanä hiñji äväkitqänuwä iquatä, paaqä imäkätkänuwä, ä goti quanqä iquauñqä quuvqä eqiyätqänuwä iquatä, itanqa kuknuä quanqä ätätqänuwä iutäni, qu hovqä naqänänä hikä piyanä-weqä tä nätkätanqä iunqä upnuwiqä. Ii äpakonqä huizi iquvqä.”

Jerusälemä änyä-hänä iquenqä

⁹ Asä qänjanj, enätqä hñqu nyinyqä äpkqe. Iqu enätqä 7, nätmatqä ämaqä qui imäkkä yäpakä hevqä manquä inqä, a äqätminuwä iquautanä iquvqä.* Itanqa enätqä iqu tii ändkqe. “Si biyä. Nyi apäkä Sipsipqä Meqä Iqu metñqä iqäqä iinji, ämätkquamqänänyä.” ¹⁰ Itanji iqu Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqeta, qoqonä naqänänä haqä yämñä hñquenqä änma äukqe. Qoqonä yänisanj, iqu anä-himqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä ätkqä Jerusälemä ii, Iqutä qäukuä haqä yätu äwiñqeuta äväma quvepñqanji, ämändquakqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu anä pmetanji, Iqueqä tä yänqä naqänänä anä-himqä iisa äyanminqe. Tä iqueqä we-hunqe, hikä jaspä änguanänä kiqä mbqä haqä nändi ikutotqänuwä-panä, huitanänänä, aanä quvanyäqñqeqä. ¹² Anä-himqä iinä ii, täknä naqänänä haqä yämä äqänminqe. Täknä iqueni, kiqä hävqä qñqanj, 12 imäknminqe. Ga qñqanj iquau-tänä qäqicijñji, enätqä hñqunä-hñqunä ätqäuminuwi. Itanqänqä Israitqä iquauqä kawäka 12 iquauqä yoqe, hävqä qñqanj iquauñji, hñqunä-hñqunä äqänminqe. ¹³ Itanqa täknä iinä, mäptqä yapqä ingisa äqänminqeuñji, kiqä qñqanj, hñquaqui-hñqueyqä. Itanqänqä täknä mäwqä hñgisa äqänminqeuñji, asä hñquaqui-hñqueyqä. Nñ asä täknä mäwqä huizingisa äqänminqeuñji, hñquaqui-hñquenjqä. Itanqa mäptqä wiqä ingisa äqänminqeuñji, asä hñquaqui-hñque inänjqä. ¹⁴ Anä-himqä iinä ique täknä äqänänqe, iwä täknä iqu yänänäqñqä qänätätñqe, hikä 12 iquä äknqäuminqe. Itanqänqä ämaqä 12, Sipsipqä Meqä Iqu kuknuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iquauqä yoqe, hikä iquauñji hñqunä-hñqunä äqänminqe.

¹⁵ Enätqä nyitä kuknuä anä ätkueä iqu, anä-himqä ii, itanqa kiqä täknä naqä ique, itanqa qñqanjä täknä ique imäknänqä iquau, quwqä quäuqenqätä, homäninqätä iwäsäutñqä, golqä yäkke a äqätminqe. ¹⁶ Itanqa anä-himqä iutanä täknä mäwqä ingi-ingisanä hiqñqe, asänänji. Iiyqä quäuqetä, naqetäni, hñqu mändi ma, iquauqiyqä hiqñqe asänänjqä. Itanqa enätqä iqu anä-himqä ii, iqueqä yäqçetä hiqñqenqä iwäsäukqe, kiqä hiqñqe 2,200† ätimäukqe. Anä-himqä iyyqä ingi-ingisanä iwäsäugätä, kiqä haqä yänjinitä-pqä qäsä iwäsäukqe, eeqänäni hiqñqe asänä ätimäukqe. ¹⁷ Iqu anä-himqä iutanä täknä äqänänqä-pqe iwäsäukqe, iqueqä hiqñqe 144 ätimäukqe. Hiqñqä iinä iwäsäuce, ii ämaqä hñqueqä äquanä iutanj, hipa pätkiqä iunqä iwäsäutqütätqänuwä ii enqä-panj. Itanqa enätqä, täknä hiqñqä ique iwäsäukqä iqu, hiqñqä ii qesä iwäsäukqe.

¹⁸ Ga anä-himqä iutanä täknj, Goti Hanjuwä Iqu hikä jaspaitä täknä äqäyätä, itanqa Iqu anä-himqä iinji, golqä itänä ämätkqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanä hiñuä iqänqä-panä aanä quvanyäqñqeqä. ¹⁹ Ga anä-himqä iutanä täknä iquvanä bunji, Goti Hanjuwä Iqu hikä huitanä-huitanä, mbqä naqänqä äwäminqe, ämetä huyä-quayunjuä enqä-pa iwimäkkqe. Itanqa iquvanä bunji, hikä aanä änguanänä jaspä iqu ganä äsekqe. Itanqänqä huizi, hikä säpaya ique, äsekqe. Ga hikä huizi äsekqä yoqe, aketä iquvi. Itanqa hikä huiziqu iqueqä yoqe, emelatqä iquvi. ²⁰ Nñ, hikä huizi, satonikisi ique äsetä, ä huiziqu, koniliyanä ique äsekqe. Itanqa hikä hñquququ, klisolaitä iqu etanji, itanqa huiziqu, kiqä yoqe, belitä iquvi. Ga hikä huizi iqu, topasi iqu etanqänqä, nñ hikä 10 iqu, klisoplesi iquvi. Ä hikä huiziqu, hayäsinä iqu etanji, itanqa yäpaki, amelisi ique, iquau äsekqe. ²¹ Ga hävqä qñqanjä 12 iquä, qu kamä naqänänä enqä-panjqä. Ga kamä iinä

* 21:9 Itkimäkkä 15:1-7 † 21:16 Kiqä hiqñqe 2,200 kilomita. Hänaqä Menyämata Lae bunqä änyänqä iqu, kiqä hiqñqe, 240 kilomita inänjqä.

iqua, mbqä naqänqä imäqkä eä, aanä qäpaiqänäni. Ä hävqä qnqanä hñqunä-hñqunänä iquauñi, kamä hñqunä-hñqunä imäknminqe. Nñ anä-himqä yäpä yänqisanqä huänqce, golqetänä imäkänqce. Ga golqä iññi, kiyä mamätqä, aanä quvanyäqñqceqä.

²² Ga anä-himqä iunji, nyi hiqäva-imäqkä anä hñqu hiñuä mäqunqquä ikqe. Goti Naqä, Yänänäqñqä Eeqänänä-tänä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutäni, hiqäva-imäqkä anä iquenyqä tñänqä Iquaquvqä. ²³ Itanqa anä-himqä iunji, mäptqä, ä qanüä äyänätä we hunätñqce, hmanjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä motquetñqä tä-yänqä naqänänä iqu, anä-himqä iu yänqunäniqce. Nñ Sipsipqä Meqä Iqu hiqi-tä enqä-pa, anä-himqä iu äyävqätä pmetanji äqunqce. ²⁴ Iwä qokä-apäkä hueqä-himqä eeqänänñiutani, qu qani, Tä Iqu yänätanqce upnuwi. Itanqgänqa qua eeqänänä iu ämiqä naqä äpmakäwänuwä iqua, nätmätqä äñguänänä quwqä yoqä naqä motquapñqä isua, iqinyqä äma pñnuwi. ²⁵ Ga heatqä hiawiqce, anä-himqä iunji, matimäuqä etanji, anä-himqä iutanä täknä hävqä qnqanä eeqänänä iquauñi, mämäyeqä, hiunji ique-ique hutänätäniqceqä. ²⁶ Hueqä-himqä iquauqä nätmätqä äñguänänä, yoqä naqä ävätñqä eeqänänä, qu anä-himqä yäpä yänqisa äma mipaqunpuwi. ²⁷ Mä nätmätqä, Goti Iqueqä hiñuä iqi äñguä maeqä, kiyä mätpä itä, ä ämaqä, suqä aanä quvqänänä imäkmipqä itä, ämaqä quangä ätmipqä itäni, qu eeqä, anä-himqä yäpä yänqisa mäyqä ipnuwi. Hma naqä-qakuiqä. Nñ qokä-apäkä quwqä yoqce, Sipsipqä Meqä Iqueä häñä-pmeqä bukä iu äqänänqä iqua, qu quwänä anä-himqä yäpä yänqisa pepnuwi.

22

Eqä häñä-pmeqä vqenqätä, zä häñä-pmeqä vqenqätä

¹⁻² Itanqa enätqä iqu, eqä naqä häñä-pmeqä-vqä hñqu ämändquakqce. Ga kiqä äyänqä äi, huiwä hiqumuanä hiñuä iqänqänänä aanä quvanyäqñqä iñiqä. Eqä iññä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueätä, zä-hawä iuta ekukua, anä-himqä iyyeqä hänaqä awä iqi quvepñqanji äqunqce. Itanqa eqä yätäqä ingi-ingisanji, zä häñä-pmeqä-vqä hui ätqäunñuä. Ga zä häñä-pmeqä-vqä iññä iqua, häukuä qanüä ique-ique wiqunqiyä. Itanqa kiqä quwqce, qokä-apäkä eeqänänä iu äñguä iwimäkuqänqiyä. ³⁻⁴ Itanqa nätmätqä eeqänänä, Goti Iqu mäwinqä iqäqä iqua, iqññi mäwiqä danä enä. Goti Hanjuwä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, zä-hawä iu äpmanyä miqiyñqceqä. Iquauqu pmetanjiyänqanji, Iqueqä wäunüä imäqkä iqua, Iqueqä yoqce haqce ämamäupu, wäunui imäqkämanäpu, Iqueqä himä-hiqumuanji hiñuä qumbnuwi. Itanqa, iqua quwqä hiqunüä iunji, Iqueqä yoqä-tänä-quayi. ⁵ Itanqa Goti Naqä Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iunji we-hunqce, Iqueqä-kiuä vqanqgetani, heawiqce matimäuqä da itä, hiqi-tetä, mätpqä iqueqä we-hunqcutäni, wäunüä imäqkäñqce, maeqä danä yäniqceqä. Oeyä. Ga qu hea ique-ique ämiqäpnuwi.

Jisasi, si biyäl

⁶ Iqu iññä ämändqueqetani, tii ändkqce. “Kukñuä tä aanä naqä-qakuänänä etanji, ga ämaqä eeqänänä, kukñuä iquenyqce, quuvqä heqäpñqänänä. Goti Naqä Iqu, kukñuä hiñuä-tqä iquauqä quuvqce wivauqumuatqä Iqu, Iqueqä enätqä hñqu, Iqueqä wäunüä imäqkä iquauñi, nätmätqä eeqänänä, maqänä timäutñqä iññä motquetñqä, ändowatkqce.* ⁷ Jisasi Iqu tii ätkqce.

‘Qätä nyipyä. Nyi maqänä quvepmqänä.† Ämaqä, kukñuä nätmätqä timäuniqenqä bukä tqce äqänänqä iu qänaknä imipqä iqua, Goti Iqu äñguä iwimäkänqiyä.’”‡

⁸⁻⁹ Nyi Jonä, nätmätqä timäuniqenqä, qätä äwiyätmä, äqunqgä iqunji. Nyi qätä äwiyätmä, hiñuä ae äqunmitani, enätqä nätmätqä e ämändquakqä iqueuä yukä-tänä qäqiqi qonä äuktäumi, iqueqä yoqce haqce mamäumätmä iqanqa, iqu tii ändkqce. “Si nyinyqce, iññi miqä panä! Sitä, tqä tta-tñguäka kukñuä hiñuä-tqä iquatä, ämaqä eeqänänä, bukä tqce qänaknä itqänuwä iquatä, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqä enuwä-pa, nyi asä iññä iqunjqä. Si yoqä haqce mamäutñqce, Goti Hanjuwä Iquenyä qonä woktävä.”§

¹⁰ Ga hui-pqä inä tii ändkqce. “Kukñuä nätmätqä timäuniqenqä bukä tqce äqänänqce, qäqi ae ätimäutñqä iqä-qae, si imä zä makiptqäyqä panä. ¹¹ Ae ätimäutñqä iqä-qae, ämaqä suqä quvqä äki-äkitanä imäkätqänjuwi, quwqä iunä äwäpu, qäyä imäqqa uwqanqpu. Nñ qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä iqanji, suqä jänänä iunä imäkätqänjuwi, iunä qäyä imäqqa uwqänqceqä.”

* 22:6 Itkimäqä 3:1 † 22:7 Itkimäqä 3:11 ‡ 22:7 Itkimäqä 1:3 § 22:8-9 Itkimäqä 19:10

¹² Jisasi Iqu tii ätqiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä. Ga maqänä äquvepätmänganj, ämaqä hñqunä-hñqunäñä iunji, quwqä suqä imäkätqäñuwä-pa, kimanji wimqä iinqe, Nyi qäsä äma quvepmqänä. ¹³ Hñuiqäñqä, qänakñqä, Nyi Nqä-näuanñqä. Nyi ganä äpmamä, yäpakäñqä äpmeñqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänñqä Qakuä-qunä emä, qäpu imäkqä Iqunjqä. ¹⁴ Qokä-apäki, quwqä ämuasmäñqä asñä äqäyätqäñuwä iquauñi, Goti Iqu äñguä wimäkqanñguti, qu zä hññä-pmeqä-vqä ique änäpu, anä-himqä iutanä hävqä qñqanä äutemä yänggisa paqupñqäüä. ¹⁵ Itanğa ämaqä, suqä aanä quvqenä imäkqä iquau, paaqä imäkqä iquau, huiwä yanä hññi väkiqä iquatä, ämaqä pizqä päsqä iquau, ä goti quangä iquauñqä quuvqä heqiyqä iquatä, nñ suqä quangiuñqä äwinyätä, qänaki iqä iquatäñi, qu eeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä iunji, yäpaqäñgisa pmapnuwiqä. ¹⁶ Nyi Jisasi Iqunä, Nyi Nqä enätqe, henyqä ändowatqanñqä, ga iqu qokä-apäkä, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqäñuwä iquenä, Nyaqä kukñuä tä awä äyä etätñqeqä. Nyi ämiqä Dewiti iquesanä Zä-Hutäkñä äunñqä Iqunä,* ga iquesa ätimäukqeqä. Itanğa Nyi Qätäqueqä ziqñitä ätimäütä, äyänätñqä Iqunjqä.”†

¹⁷ Dñä Äñguä Iqutä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqä apäkisänji, tii ätqinyä. “Si biyä.”

Ga ämaqä eeqänänñä, kukñuä tä qätä äwipqä iqua, qu-pqe tii tpnuwi. “Si biyä.”

Itanğa ämaqä äkisqu-äkisqu, quväki ye vqanñi, eqäñqä äwiññqä iqu, äpäñqänänñqä. Ga tqu-tqu eqä hññä-pmeqä vqe, näññqä etanñutqe, iqu äpätä mbqä maeqä, qanyä ionätñqeqä.

Jonä iqueqä kukñuä yänänäññqä yäpakiyi

¹⁸ Ämaqä eeqänänñä, kukñuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänñqe qätä wipqä iquauñi, nyi Jonä iqunä yänänäññqä tii tumqe. Ämaqä hñqu kukñuä tqeñi, hui wiyä iqa uwqanñutqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueñi, hanä-iqä aanä quvqä iinjqä bukä tqe ätä äqänänñqe, wiyä iqa peyänñqe. ¹⁹ Nñ ämaqä hñqu, kukñuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänñqeuta hui huätä mamäuwqanñutqe, ga Goti Hanjuwä Iqu iqueqä nätmatqä äñguänänñä iinjqä bukä tqe ätä äqänänñqe, huätä nätnämäunñqiyä. Nätmatqä äñguä ii, zä hññä-pmeqä-vqä iqutä, Goti Hanjuwä Iqueä anä-himqä iisä, iquaquvi.

²⁰ Ga Ämaqä nätmatqä eeqänänñä iinjqä awä ätätñqä Iqu, tii ätqiyä. “‘Nyi maqänä quvepmqänä-qe,’ naqä-qakuä etkqe.” Auä, yqänä! Jisasi Naqä Iquki, Si maqä quvepiyä!

²¹ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä äñguänänñi hññi vqe, etapquä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä.

* 22:16 Itkimäkqä 5:5 † 22:16 Itkimäkqä 2:28

Kuknuä huiuqä quatiyi

Bukä tquenji, kuknuä huiuqä quati, ätnäñiqi itkimäkätñqeyi.

A

Anjä aquväqñqä

Jisasi Iqu qua täu pmetanğa, Israitqä iquauqä anjä himqä eeqänänjä iunji, anjä aquväqñqä hñqu-ge ä hñquaqunä-ge ämätñminñqe. Jerusälemä iunji, aanjä kuapänä ämätñminñuwi. Suqä iinj, Israitqä iqua qua Bapiloniya iuta angumä äppiyyi, ingänä ipäqäkuwi. Anjä aquvqñqä iunji, qu Goti Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, Iquenyqä tääqä ätäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä aquvä äqänminñuwi. Iqinj qokä-apäkijunji kuknuä inä ämitäpu, ä ymeqä iqua skutqäñqä äuminñuwi.

Anji Goti Ique vqenqä hiunji naqä

Hiunji naqä tquenji, Israitqä iqua, quwqä kawä hñqu hiqäva-imäkqä anji, Goti Ique anji äwikqenqä kñuä indqänäpu, aquvä äqänminñuwi. Quwqä mäkä-hunqä iqua, hiqäva-imäkqä anji kiyä-mätqä imäkkuwitanji, Jutasi Makäpiyäsi iqu anjä ique ikikinyänjä imäkätä, Goti Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqä, Ique anji äwikqe.

Aposälqä, (apotel)

Yoqä iqueqä qakui, ‘ämaqä ändowatqä.’ Bukä täunji, si yoqä ‘aposälqä’ qänätanğqe, hñqunä qundnä. Makä 3:14 iunänji. Iqinj Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquauñi, wäunjuänqä ändowatätä, ‘aposälqäua’ änyuätkqe. Hiqñqä huiunji, ‘Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquä’ qänätanği qundnä. Ä hiqñqä huiunji, ‘Ämaqä Jisasi Iqu wäunjuänqä ändowatkqä iquä’ qänätanği qundnä.

Asnjä-meqänqä suqe

Jonä asnjä-qäyqä iqu, qokä-apäkä kuapänänjä iu, eqä Jotänä du asnjä äqäminñqe. Iqu qunji, “Heqä suqä quvqeuata kñuä äkunmäkmbiyä. Ga he iinj iquwinqä motquapñqe, asnjä mapiyä” ätuminñqe. Asnjä-meqä suqe, Jonä iqu mipäqäyqä ikqe. Jonä iqu matimäuqäñğa, Israitqä iqua qu-ganä ipäqäkuwi.

Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquauqä kñui, tiinji. Ämaqe, hñqu asnjä meqanği äqumbiyitanji, iinj iqu quuvqä ae eqiyqiyäqe, näqñqä mapnä. Asnjä ämeqä iqu, iqueqä suqä quvqenqä kñuä äkunmäknätä, Jisasi, suqä quvqä huätä ämamäuqä Iquenyqä quuvqä eqiyätä, Iqueä kuknuä du qänaki itñqä äwinyä.

Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä hñqua, kñuä tiinjä-pqe, inä indqänätqänjä. Ymeqä dñi, asnjä meqanğpqe, ii Goti Iqueqä-quayqä.

Ä

Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqu

Qänğanänji, hinjä-tqä Deniyäli iqu, ämaqä, Goti Iqueqä qokä-apäkäu, quwqä suqä quvqeuata huätä ewewatqä iquenyqä ätätäqänğanji, iqu ‘Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqueyqä’ ätätä äqäkqe. Yoqä iinj iqueqä quati, ‘Kraisüä’ ätätunquä iquätänji asänänji. Jisasi Iqu kiqä-kiuänqä ätätäqänğanji, ‘Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqueyqä’ ätätä ätkqe. Iqu iinj ätätä, ‘Goti Iqu änändowatätä, yoqä naqä ädapkqe. Täkä Nyi ämaqä-qunä eämä, Goti Inänjä-qunänjqä’ ätkqe.

Äwqä äkunmäkñqä

Bukä tquenji, “Kñuä äkunmäkñqä” qänätanğqe, ii qundnä.

B

Bapilonä

Bapiloni, ii qua naqä hñqueqä yoqe. Qänğanänji ämaqä iu pmeqä iqua, Israitqä iquata mäkä äunäpiyänğanji, qunji ämäwqätäupu, quwqä quaiunqä wäunjuä henği wiyqänqä ätumä äukuwi. Israitqä iqua iqinj, quväukuä 70 äpmakuwi. Pitä iqu anjä himqä Romä iquenyqä, kuknuä ktqe, ‘Bapilonäyqä’ ätätä äqäkqe. (1 Pitä 5:13) Jonä iqu, bukä Itkimäkqä iunji, Bapilonä ätätä äqäkqe, iqu Romänqä ätkqäti, ä äsqenqä ätkqäti?

Bea

Bea iqua, täñä aanjä naqänänjä, qua huiunji, qäuqä imä hiqiyqä ätqänjä. Kiqä ktqe, Itkimäkqä 13:2 iunji, hinjä qunä.

Belsäpulä

Belsäpuli, ii dñä quvqä hñqueqä yoqe. Ämaqä Israitqä qäyä hitanği huizi hñqua, dñä iqueny quwqä goti enqä-pa äqunäpu, iqueny qonä äwoktäuminñuwi. Jisasi Iqu qua täu pmetanğa, qu yoqä iinj, Setänä, dñä quvqä iquau miqä ique, änyuätkuwi.

Bretqä yejuä qo-matäuqänqä hiunji naqänänjä

Hiunji naqä tquenji, Israitqä iqua wikä hñqunä anä äpmepu, Goti Iquenyqä kñuä indqänminjuwi. Hiunji kinğanäni, hiunji naqänänjä Pasopa iyyi. Quwqä kaqä-kawäka, Isipä iuta ewewatqanquwängga, bretqä qo ätäutä änyuämäuqanqge hinjuä qumbñqä mäwiñganji, qo matäuqä yätñqä yejuä häkiyä äyäqäkuwi. Iutanji, hiunji naqä iquauñi, quwqä anä iunji nätmätqä qo täuqänqge pmua imäkäpu, bretqä yejuä qo-matäuqä dinä änminjuwi.

Bukä

Jisasi Iqu qua täu pmetanjanji, bukä ne ämenquetanji, qu mämeqä iminjuwi. Quwqä tuwanju, pipa huitanjä-huitanjä iu äqiyäpu, äkuäpämijnjuwi. Ämaqä huizi iqua tuwanju hinjuä äqunäpu a täuqenqge, qu nyujuä taki ätapiyi, tuwanjuä äqiyäpu äkuäpipu epqä iu ämänämijnjuwi. Pipa iinjä iqua aanä quäuqänänjängga, pipa hitunjuä inji-injisanji, huätäkqä hñquaqe epiyi, pipa iu äkuäpipu, pñqä emijnjuwi.

Bulumäka iquauqä wäunju

Israitqä iqua kuä sñgumetqänqä wäunjuä ipiyänqanji, qu yätamäkqä vätnqge, bulumäka ämimijnjuwi. Hea kuapänänjängganji, nätmätqä hanjä-iqä iqua eyqiyäma upñqge, bulumäka hñquaqe zä-quavqä hinjuä-qoe guä ae ämäseqanquwängga, bulumäka iquaqe eyqiyäma äuminjiyi. Goti Iqueqä kukjuä hñqu, “Bulumäkai, kuä-witqä wäunju yätamäkqä eyqanjanji, uwqge manqä yätñqge, hinjuä mäyeqä pambiyä” ätnä. Kukjuä haqä yeqi ätqä iqueqä ktqe, Matiu 11:29 iutä, 1 Korinä 9:4 iutä hinjuä qunä.

D

Disaipep

Yoqä ‘disaipep’ ii wiyä kukjuä iyyi. Etanji, bukä täu qänätanqutqe, mämoqumueqä isnä. Kiqä quati, ‘Ämaqä, näqñqä-vqä hñqueqä kukjuä qätä äwiyätä, qänaki itñqä iqueyi.’ Jonä asñä-qäyqä iqu-pqe, ämaqä asä iinjä-tänqge. Itanqä Parisi iqua-pqe, asä kuapänänjä inänjä-tänjuai. Inäqge Jisasi Iqueuä kukjuä qätä äwiyäpu, qänaki imijnjuwä iquauñqge, bukä täunji, kukjuä kuapänä ätä äqänä. Iquauñqge, ‘Ämaqä Jisasi Iqu wäunjuänqä ämotquaminqä iquaiqä’ kuapänä ätä äqänä. Hiqñqä huiunji, ‘Ämaqä wäunjuä yätquakä iquaiqä’ ätä äqänä.

Bukä Matiu, Makä, Lukä, Jonä, iunji, qokä-apäkä iquautanji, Jisasi Iqu 12 iquau atäunjuä ikqe. Iquauñqge, hñqäqñji, ‘Ämaqä 12 iquauñqä’ ätä äyä äqänä.

Bukä ‘Wäunjuinjä’ iunji, Jisasi Iqueqä ämaqä eeqänänjä iquauñqge, kukjuä huizi hinjuä qundnä. Kukjuä hñqu, ‘Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquauñqge.’ Hñquququ, ‘Jisasi Iqueqä yoqä-tänjä iquauñqge.’

E

Enätqä

Enätqä iqua, ämaqä-qua ma, Goti Iqueqä dnä-qua epu, Iqutä qäukuä haqä yätu äpmapu, Ique yätamäkqä äväqtänjä. Quwqä wäunjuä hñqu, Goti Iqueqä kukjuä äma äwäpu, ämaqge tqueyi. Quwqä wäunjuä huizi, Goti Iqueqä ämaqge miqeyi. (Hipru 1:14 hinjuä äqunyä.) Qutanjä ämiqä iqu, iqueqä yoqe, Maikoli ique. Itanjä huiziqu, Gapleti ique. Ämaqä kuapänänji, enätqä iquauñqge, tii ätäqtänjä. “Qu huqä-tänjä iquayqä.” Inäqge, Goti Iqueqä bukä iunji, enätqä iquauñqge, huqä-tänqge matqä eä. Mä täkä, huqä-tänji, qerupqä iquayi. (Hipru 9:5 hinjuä äqunyä.)

G

Gita

Gita qu qänqanä päkminjuwi, ne tänqge äpäsätunquetänji, asänänjä hmayi.

Grikä

Goti Iqueqä kukjuä täunji, qua Grikä iquenqge, kukjuä kuapänä äqänä. Qua Grikä iqu, Israitqä iquauqä qua iutatä, qua Isipä iutatänji, kinjä nämä qäyä etanji, Jisasi Iqu qua täunqä änä mapqänqge, Grikä iutanjä iqua qua im-imä ämimijnjuwi. Iutanji, qokä-apäkä kuapänänji, iutanjä ma, iquauqä anjä-kukjuinjätä, suqenqätä, näqñqä ämaminjuwi. Ga Jisasi Iqu qua täu pmetanqge, ämaqä näqñqä-tänjä iqua, ‘Grikä iquauqä näqñqge, äñguänänjijä’ kñuä indqänäpu, quwqä anjä-kukjuä yqänä ätmijnjuwi. Goti Iqueqä kukjuä tquenji, qu ganänji Grikä iquauqä anjä-kukjuä du äqäkuwi.

Grikä iquauqä anjä-himqä naqe, Atenisiyi. Quwqä anjä-himqä huizi hñqua, Korinä, Pilipai, ä Tesälonaika iquayi.

H

Hakä

Israitqä iquauqä haki, ymisanjä pizqä maqänä miqä, änguä äpakänä witätñqä imäkänä.

Häawä

Israitqä iquauqä häawi, huitañä-huitañä iiyi. Häawä äkaki, hui mäkänqä upñqänğa, mäkänqä miqä iqu, häawä-tqä ique tquanğiti, häawä miqä iqu häawä tqanğa, makä iqä iqua qätä äwiyäpu, ivatuwänäpu, mäkänqä äumijnıwi.

Hämapäkä qa

Eqä-huänjä Galili iunji, hämapäkä-piqä kuapanänjä iqua wäunüä imijnıwi. Iqua hämapäkä qae eqä huänju ätnämäuqanğuwänğa, hämapäkä qa mñqe huänjä mämä änyäqetanji, hämapäkiu ämäpmuäqanğa, hämapäkä piqä iqua guä hämapäkä qa iu ämuäsmänänqce yänänäqñqä äkutpäqiyäpu eyqiyämeqanğuwänğa, hämapäkä iqua mäwqä ipnä. Itanji hämapäki ämepu, yimba iu pñqä epiyi, qae eqä-huänjä bu anği ätnämäuimijnıwi.

Heroti

Yoqä Heroti, ii Israitqä iquau miqä hñquauqä yoqeyi. Kiñganänjä iqu, Mäliyai Jisasi Ique ämikqänğa, qua Jutiya, qua Sämaliya, qua Galili eqänänjä iu ämiminqe. Iqu Jisasi Iqu ymeqä däñä-qu hitanğa äpakmätä iminqä iqueyi. Matiu 2:1-22; Lukä 1:5 iunji hinüä qunyä.

Heroti huiziqu, Jisasi Iqu Iqueqä wäunüä imäkminqänğa, qua Galili iu ämiqä äpmaminqce. Iqu iqueqä kätequeqä apäkä, Herotiyasi ii ämetä, Jonä asñä-qäyqä iqueqä nyuänji tävätñqä ätukqä iqueyi. Ga hiqäva-imäkcä naqä iqua, Jisasi Ique kuknuä mitätñqä, iquenqä ätuma äpkuwi. Makä 6:14-29; Lukä 23:6-12 iunji hinüä qunyä.

Heroti hñquququ, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminıwä iquau hanä-iqä naqänänjä ävätä, Jemisi, Jonä iqueqä kätä-känğua ique pizqä pästätñqä ätukqä iqueyi. Wäunijnqä 12:1-23.

Heroti iquenqä äwinyäminqä iqua

Ämaqä Israitqä iquautanjä, ämiqä naqä Heroti iqu äpaknä miqütñqenqä äwinyäminqä iquayi.

Hinüä-tqä iqua

Hinüä-tqä iqua, Goti Iqu kuknuä äki-äki tuäqanğutqe, ämaqeu awä äsuimijnıwä iquayi. Qänğanänji Goti Iqu hinüä-tqä kuapanä ändowatminqce. Iqu Iqueqä kñuä indqänqenqätä, Iqueqä äwinqenqätä kuapanä ämotquetä, itanğa qänakinda nätmätqä äki-äki timäunijnqenqä-pqe, ämaqeu ämotquaminqce.

Jisasi Iqu maquvepqä yänä hitanğa, hinüä-tqä iqua iqueqä äpanijnqätä, sqä-sqä imäkänijnqätä, huizi iqua Ique äki-äki wimäkpnuwinqenqce, awä äsuimijnıwi. Itanğa hiunji yäpakä Jisasi Iqu ämaquewqä suqä quvqenqä iwäsäuätñqä anği pätnqä itqätanğanji, nätmätqä äki-äki timäunijnqenqä kuapanä äsuimijnıwi.

Hionaqä äkkapinjä

Israitqä iqua, iquauqä buayä wäunüä dunji, hionaqä jänänänjitä matäuqä, äkkapinjqetä ätäwimijnıwi. Quwqä hionaqä äkkapinqce, aanjä yanänqce.

Hipru

Yoqä Hipru iqu, yoqä Israitqä iqtänji, asänänji. Yoqä iinji, Aprähämä iqueqä kawä hñqueqä yoqetanji. Inji, ii Aprähämä iqueqä hueqä-himqä iquauqä yoqä yäuä iquwi. Quwqä yoqä änyä-hänji, Israitqä. Ga quwqä anjä-kukñui, kiqä yoqe, Hipru.

Hiqäva-imäkcä anjä

Hiqäva-imäkcä anijnji, ämaqce quwqä goti iquauñqä qonjä äwokätäupu, hiqäva-äqiyäpu, qunji yeeqä wimäkpñqä nätmätqä huitañä-huitañä äväpu, imijnıwi. Israitqä iquauqä namnä anijnqä tñänqce, Solomonä iqu hiqäva-imäkcä hikä anji, anjä-himqä Jerusälemä iu ganä ämätqce.

Jisasi Iqu qua täu pmetanğa, hiqäva-imäkcä anjä Jerusälemä iu ämätñminqce, ämiqä naqä Heroti iqu ämätqce. Ga Israitqä iquauqä hiqäva-imäkcätä, quwqä hiunji naqänänjä timäuqanğqetänji, aquwi iqi äqänminıwi. Kiqä ktqe, bukä tqeeqä tuwänğisa hinüä qunyä. Hikä anjä iqueqä ququawi 3 iqua imäkñätanği qundnä. Israitqä iquautanjä qäyä hitanği huizi iqua, ququawä kiñganänjä ique äpaquväpu ätqäupiyä-qe, ququawä huizi iquauñqce, mäwqä imijnıwi. Israitqä iquauqä apäkä iua, qu ququawä 2 iquesanä ikäka äpminıwi. Hiqäva-imäkcä iqua, nanüä tä ikepu hiqäva imäkpñqce, ququawä 3 ique ikaminıwi. Hikä anjä yäpä inğisanji, hiqänqä nage, hñquaquwi. Hiqñqä iquaquiyqä awä iqinji, yuä naqänänjä hñqu äkatñminqce. Yuä iqueqä tuwänğisanji, hiqñqä iqu aanjä pmua eä, kuknuä guä ämäsuekcä ipñä iqu

iqi äwäminqce. Hiqñqä ique paquvqe, hiqäva-imäkqä naqä iqunä quväukuä hñque, hiunji hñquenyä äpaqutä, Goti Iqueqä hiñuä iqi ätqäminqce. Yuä iqi äkatnminqä iqu, Jisasi Iqu äpäkonqanqa, hitunjuä yätuta inqi-inqi äpknqa äpäwiqe, hñquaqu imäkñgqce. Iinjä ikqce, ne tiñññqä näqñqä enju. Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, Goti Iqueqä hiñuä iqi tqäuqänqce, pmua mimäkñqä eä.

Hiqäva-imäkqä iqua

Hiqäva-imäkqä iqua, Israitqä iquauqä anä ämapu, nanjuä äpäsäpu, tä ikepu, Goti Iquenyqä hiqäva qänñqä diñqe, Goti Iqu iquauñi atäunjuä ikqce. Iqu Mosisi iqueqä kätä Aronä iqueqä hueqä-himqä iutanä iquau atäunjuä ikqce. Iqua Lipai iquesanä hueqä-himqä iquayi. Qänqanäñi iqua hiqävai, namnä anä iu äqäminjuwi. Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, iqua hiqävai, hikä anä Jerusälemä ämätnänqä iu äqäminjuwi. Iqua hiqäva huitanä-huitanä imäkäpu, hiunji ique-iqueni, nanjuä tä ikaminjuwi. Ga Lipai iquesanä hueqä-himqä huizi iqua, anä iquauqi ämiminjuwä iquayi.

Quväukuä ique-iqueni, hiqäva-imäkqä iqua, iquau miqä naqä hñque atäunjuä iminjuwi. Hiqäva-imäkqä naqä iinjä iqunä, nanjuä äpästätä, häñeque, hiqñqä qu 'Goti Iqueqänäñiqä' ätminjuwä yäpä inqisa äma äpeminqce. Suqä iinj, iqueqä suqä quvqerqätä, ämaqeueñqätä, quväukuä hñqueni, hiunji hñque imäkminqce.

Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, Anasi iqtä, Kayäpasi iqtä, suqä hiqäva-imäkqä naqä iquenyqä tññqä imäkqänqä ätnänqä iqueni ävausäsinyä, iquaqunä yqänä äpmaka äuminjiyi.

Hiqäva-imäkqä ttawä

Qänqanäñi ämaqe, quwqä goti iquauñqä hiqäva tii äqäminjuwi. Qu quwqä nätmätqä ämepu, tä ikaminjuwi. Quwqä hiqäva naqe, sipsipqä, meme, ä bulumäkänä-qe, itmapiyi, äpäkpäiyi, hiqäva-imäkqä ttawiu tä ikaminjuwi. Qänqanäñi, qu hikä pñqä eqä äpepiyi, ttäwa imäkminjuwi. Qänakñi quwqä goti iquauñqä hiqäva-imäkqä anä imäkäpiyinqanji, ttawi, hikä qeqätqetä imäkminjuwi.

Hiqi-tä iquatä, quwqä ätqäuqetä

Israitqä iqua hiqi-te, qua qondä imäkpiyi, olipqä aowä iu ikaminjuwi. Quwqä anä yäpäñgisa häuiqä a iunji, hevqä imäkäpu, iu ätqäteminjuwi. Anä hiqñqä naqä äpmeqe iu we hunätñqe, hiqä-tä tqäuqe kiui ätqäteminjuwi. Quwqä ktqe, Itkimäkqä 1:12 iunji, hiñuä qunyä. Ga hiqäva-imäkqä anä iunji, hiqä-tä tqäuqä hñqu, hänyenätänä äwäminqce. Kiqä ktqe, bukä tqueqä tuwä inqisa hiñuä qunyä.

Hisopqä

Hisopqä-quwqe, hiqäva-imäkqä iqua änduäpu, eqeunä-qe, häñequeunä-qe äyämapiyi, nätmätqä du pñqä-pñqä iminjuwi. Ii nätmätqä iinj, Goti Iqueqä hiñuiqä ikikinyänä timäupñqä iñqä iminjuwi.

Hiunji naqänänjä

Quväukuä ique-iqueni, Israitqä iqua hiunji hui atäunjuä ipu, aquvä naqänänjä äqänminjuwi. Iqua iinj imäkäpu, Goti Iqu qänqanäñi, qunji äñguä itqetä, yätamäkqä äwikqerqä kñuä indqänminjuwi. Qu aquvi, hñqanji, hiunji hñque äqänäpu, hñqanji, hiunji hatñä äqänminjuwi. Hiunji naqänänjä hñquauqä yoqe, 'Pasopa,' 'Ttänä anä,' 'Pendikosi,' itanqa 'Bretqä yenjuä qo-matäuqä' iquayi. Hiunji naqä iquauñi, Goti Iqu Israitqä iquau qänqa äwikqe. Bukä Hiqäva-imäkqä 23 iunji, hiñuä qunyä.

Hiveqä hiqiyqä

Israitqä iquauqä qua iunji, hiveqä hiqiyqä huitanä-huitanä iqua äpmapu, yññä-tänjä iu ätäupu änninjuwi. Qutanä hui sipsipqätä, memetä ätäupu änanätäpu iqanquwitanji, sipsipqä-miqä iqua quwqä sipsipqä iquau äñguänä ämipu äpmaminjuwi.

Jisasi iqtä, Polä iqtä kuknjuä ktqä tii ätkiyi. Quuvqä heqiyqä iqua sipsipqä iqua enqä-panjiqä. Ga quwqä himä-wiunqä iqua, hiveqä hiqiyqä iqua enqä-panjiqä. (Matiu 7:15; Wäunjuñqä 20:29)

Huiwä häuä ktäuqä

Israitqä iquauqä suqeunji, ymeqä qokä eeqänänjä iquauñi, kunaqä ae änyuäpu, hiunji 8 päwqanqa, quwqä hizqä huiwi häuä ktäminjuwi. Iqua suqä iinj imäkqäñqce, Goti Iqu Aprähämä ique ätukqe. Ipäqäkqä 17:9-14 hiñuä qunä. Ii tiñji. Ymeqä iqu, Israitqä iutanä-queyqä kñuä mapñqä diñqeyi. Ämaqä huizi iqua, Israitqä iquauñqe, "Huiwä häuä ktänqä iquayqä" ätminjuwi.

Israitqä iqua qäyä etanqi huizi iqua, kuknjuä äñguä we-hunqä-tänji qätä äwiyaäpu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäpñqä ipäqäkuwänqanji, Israitqä iquautanä hui tiññä ätminjuwi. "Ämaqä iinjä iqua, quwqä huiwi häuä-ganä äktämbiyä. Iqua Israitqä-qua ae epiyi, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-qua inqanä timäupñqänä." Poli iqu,

kuknjuä iquenqe, aquvänä itä, njqä matqä ikqe. Iqu tuwanjä Galesiya pmeqä iquaujqä äqäkqeutä, tuwanjä huizi iquaujqä äqäkqeutäni, suqä iquenqä tii ätätä äqäkqe. “Ämaqä hñqu iqueqä suqä quvqeuta qui mimäkñqä hñjä iqumuatnätñqe, iqu nätmätqä hñqunä imäkquätñqe. Ii, iqu Jisasi Kraisi Iquenqänä quuvqä eqiyquätñqeä.”

I

Ipnä (kuknjuä guä ämäsauekqä ipnä)

Ipnä tqueni, Mosisi iqu, Goti Iqu ätukqä-pa, qänganä anä-avqñqä iu imäkkqe. (Anju itmakqä 25:1-22 hinjä qunya.) Iqua zä qeqätqe-tä imäkäpu, golqä eea ikuwi. Yäpä ingisañi, hikä tepquva iquaqu kuknjuä-suqä 10 äñqä itä, golqä häkä buayä mana hui häkä inqä itä, Aronä iqueqä yäkkä zä-hutäkñä äññqä itä, imä imänänä. Israitqä iqua, ipñitä, namnä anjitä, anä avqñqä iu äma ikämñjuwi. Iqua Goti Iquenyqä hiqäva-imäkqä anä näweqä ämätäpiyänganji, ipnä iqueni hiqñqä yäpä ingisa ekuwi. Ii, iqua Goti Iqueqä kuknjuä guä ämäsauekqä hui mimäuqä ipñqä diñqeyi. Kiqä ktqenqe, bukä tqueqä tuwängisa hinjä qunä.

Israitqä

Yoqä Israitqä ii, Goti Iqu Aprähamä iqueqä kawä Jekopä ique, äwikqe. Iutanji, Jekopä iqueqä hueqä-himqe, Israitqä iquayi. Quwqä yoqä huiziqu, Hipru iquayi.

Jekopä iqueqä ymeqä hitmqä iqueqä yoqe, Jutä iquayi. Jutä iqueqä hueqä-himqä, Jutä iquayi. Ga quwqä quae, Jutiya. Jisasi Iqu qua täu pmetanga, yoqä Jutä iqu, Israitqä iquau äpatqäminqe. Iutanji, Buk Baibel iunji, yoqä ‘Israel’ iquä, yoqä ‘Juda’ iquä, qäquaqu quundnä. Neqä bukä täunji, hueqä-himqä Israitqä iquauñqe, yoqä Israitqä inä äqänä. Yoqä Jutä iqu, ämaqä hñquauqä yoqä iiyi. Hñqu Jekopä iqueqä ymeqä hitmqä iquvi. Hñquququ, Jisasi iqueqä kängua, tuwanjä ämaqeuñqä äqäkqä iquayi.

Ittäñä anju yakuä pmeqänqä hiunji naqänänji

Hiunji naqänänä tqueni, Israitqä iqua, kuä huitanä-huitanä ae yäüä iqangi, ätävätqänjuwinqä, yeeqä ipu aquvä äqänminjuwi. Qu ittäñä anä ämätäpu, wikä hñqunä iu äpmapu, quwqä kaqä-kawäka anä avqñqä iu, namnä anä ämätäkämñjuwinqä kjuä indqänminjuwi. Quwqä kaqä-kawäka anä avqñqä iu quväukuä 40 e ämätäkämñjuwitanji, qua Goti Iqu näweqä väniqä ique ätimäukuwi.

J

Jinanä-weqä häkä

Jinanä-weqä häkä iquauqä wäunju, tiinji. Hiqäva-imäkqä iqua sisnyanä-weqä ttawä iuta tä-quanji iopu, jinanä-weqä häkiu äuimepu, hiqñqä hui äma äwäpu, sisnyanä wetñqä iwamäkminjuwi.

Jinanä-weqä ttawä

Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä anä hiqñqä kinqänänä iunji, jinanä-weqä ttawä hñqu imäkñminqe. Ttawä iqueni, hiqäva-imäkqä iqua nätmätqä huitanä-huitanä sisnyanä wetñqe, tä ikämñjuwi. Hiunji ique-iqueni, mäptqä timäuqangatä, mäptqä äquveqängatä, ikepu, ga iutanä suaki, anä ique suakä äketä, sisnyanji im-imä äweminqe.

Jutä

Yoqä Jutä ique, ämaqä hñquauqä yoqeyi. Näñqñqä yasämä matñqe, bukä tqueni, “Israitqä” qänätangqe, ii quundnä.

K

Kametqä

Kametqä iqua, yaqueqä aanä naqänänä, ämaqeuñi äma äwätqänjuwi. Ga yquayä kuapänä-pqe, inä ämetqänjuwi. Iquauqä aa di, ämaqä qäkämä-pqe inä imäkätqänjuwi. Kiqä ktqenqe, bukä tqueqä tuwängisa hinjä qunya.

Kjuä äkunmäknqä

Ämaqä, iqueqä kjuä äkunmäknätqä iqu, tii imäkänä. 1) Iqu iqueqä suqä quvqä imäkätäqenqä womba ämenä. 2) “Nyi suqä quvqä imäkätñqe, anji mimäkqä itmä, suqä Goti Iqu äwinyätñqä iunä imäkqänä-qe,” iqueqä-kiuänji, iñä tnänä. 3) Iqu Goti Iqueni, “Iyää, Si äwqä hanjä imäkätñä, nyaqä suqä quvqe huätä manmäuvä” tuänä.

Kraisi

Kuknjuä ‘Kraisiuä’ ätäñqä iqueqä quatitä, kuknjuä ‘Mäsäyäuä’ ätäñqä iqueqä quatitänji, tiinji. ‘Ämaqä iqueqä nyuänju, aowä iquatequwä iquayi.’ Yoqä ‘Kraisiuä’ ätäñqä, ii Grikä iquauqä anä-kuknjuvi. Yoqä ‘Mäsäyäuä’ ätäñqä, ii Israitqä

iquauqä anä-kukñuivi. Goti Iqu ämaqä hñque, wäunuä naqä äki-äkitanjinqä atäunuä iqanqenqä motquapñqe, Israitqä iqua olipqä eqä aowi, nyuänju iquateminjuwi.

Qänğanäñi Goti Iqu, “Nyaqä ämaqä iquau qui mimäkñqä ipñqä hñjä iqumu-atäninqe, ämaqä hñque dowatmniqeqä” ätätä, kukñuä guä ämäsäuekqe. “Nyinä ämaqä miqe, ämaqä iinjä iqu, äma päniqeqä” ätkqe. Ämaqä iinjä iquenqe, Israitqä iqua, ‘Kraisiuä’ änyuätäpu, iquenqä hinjuä äpakänä äqumbu äpmaminjuwi.

Kraisi Iqueqä yoqä-tänj-aqua

Andiyokä iunji, qu ämaqä Jisäsi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu Ique qänaki äwivändkuwä iquauñi “Kraisi Iqueqä yoqä-tänjuaiqä” iqua-ganä ätipäqäkuwi. Suqä iinjä iqu, yänänänqä ätipäqänä äwi. Inji wiyä-kukñuä dunji, ‘Kristenqäuä’ yqänä ätätqänju.

Kuä-witqetä kuä-balitä

Kuä-witqe, ii Israitqä iquauqä buayä kinğanänñiyi. Itanğa kuä-bali, ii huiz-iquwi. Iqua iquaquiyqä uwqe ämepu, quqowä äqiyäpu, bretqä imäkñqä häkiyä äyāqāmīnuwi. Bretqä qu kuä-witqätä äyāqāmīnuwi, kiqä äwiqe, kuä-balitä äyāqāpqa iunji, ämäwqätäminñqe. Kuä iquaquiyqä ktqe, bukä tqeqä tuwänggisa hinjuä qunyä.

Kukñuä guä-mäsäuekqä ipñä

Bukä tqenji, “Ipñä” qänätanqce, ii qundnä.

Kukñuä-suqä

Kukñuä-suce, Goti Iqu Mosisi ique, Israitqä iqua suqä qäyunä imäkqäpñqä, ätuätä äwikqe. Kukñuä 10 iqua, Goti Iqu hikä tepquva iquaqüi äqiyätä, Mosisi ique äwikqe. Itanğa Israitqä iqua hñgisanä iqanquwitanji, Mosisi iqu, hikä tepquva iquaqüñi, ämisqäkqenqe, ga anji tñänqe, hikä asä iinjü äqiyätä, kukñuä guä ämäsäuekqä ipñä ique imekqe. Iinjäqe kukñuä-suce, kukñuä 10 iquauñä ma, kuapanänñiyi. Israitqä iqua kukñuä-suqenqä ätäpiyänğanji, Mosisi iqu bukä 5 äqäkqä iquauñqä ätminjuwi. Bukä iqua, Ipäqäkqä, Anjgumä Itmakqä, Hiqäva-imäkqä, A Täuqä, ä Kukñuä-suqä iquayi.

Kukñuä-suqenqä näqñqä-tänj iqua

Kukñuä-suqenqä näqñqä-tänj iqua, qokä-apäkiu, kukñuä Goti Iqu Mosisi ique ätukqenqä ämotquaminjuwä iquayi. Kukñuä iinjü, Mosisi iqu bukä 5 iquau äqäkqä.

L

Laiyonqä

Laiyonqä iqua tänjä naqänänj, yaqueqä iquau ämäwqätäunuwä iquayi. Iquauqä suce, tiiji. Pusiketqä iqua mätkä ändämipu, äpäsapu, änatqänjuwä-panji, ga laiyonqä iqua, ynñä-tänj, hiveqä-yaqueqä, ä ämaqä-pqenju, ändämipu, ätäpu, änatqänjuwi. Kiqä ktqe, Itkimäkqä 13:2 iunji, hiunjä qunä.

Lepatqä

Lepatqä iqua, tänjä naqä, laiyonqä iqua enqä-panj iquayi. Näqñqä esñqe, bukä tqenji, “Laiyonqä” qänätanqce, ii qundnä. Kiqä ktqe, Itkimäkqä 13:2 iunji, hiunjä qunä.

M

Mäsayä

Bukä tqenji, “Kraisi” qänätanqce, ii qundnä.

Mbqä-hikä

Qänğanänji, qu mbqä-yquwqä hma eä, hikinä ämiminjuwi. Jisasi Iqu qua täu pmetanğa, Israitqä iqua mbqä-hikä Romätanjitä, Grikätanjitäñi, eeqänänj ämiminjuwi. Hui wänqänänj, mbqä peni isua enqä-panji. Huizi golqä itä imäkminjuwi, ii 1,000,000 kina enqä-panjiyi.

N

Namnä anj

Mosisi iqu Israitqeu anj avqñqä iu ätuma wätqätanğa, Goti Iqu iquenji, “He wäunuä naqä hui imäkñqä, namnä anj hñqu mätpiyä” ätukqe. Ga tü-pqä inä ätukqe. “Tapätapä anjgüanänjitä, yaqueqä huitanjä-huitanjä iquauqä huiwitä, zä-yänänänqñqetä, golqetänji, iinjä-iinjä imäkiyä” ätukqe. Namnä iqueqä yäpänngisanji, kukñuä guä ämäsäuekqä ipñitä, hikä tepquva iquaqutä epñqänänj.

Inji Israitqä iqua, anj avqñqä iu qanä ikämīnuwiuta, Solomonä iqu Goti Iquenyqä hikä anj ämätkqänğanqe, namnä anj iu Goti Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, Iquenyqä hiqäva imäkminjuwi. Namnä anj iqueqä ktqe, bukä tqeqä tuwänggisa hinjuä qunä.

O

Olipqä

Olipqe, ii zä hñqueqä yoqeyi. Ga kiqä häkui, äwiqä kñjuä enqä-panä ma, inäqe kiqä aowi, änguänänä eä, kiqä wäunui kuapänänä-tänji. Israitqä iqua olipqä eqä aowitä, häkiyä äyäqäminjuwi. Quwqä hiqi-tenqä, ññ huiwä-dä aowä wimäkätqä iinqätä, ä nätmatqä hnja-juanqätä äyäqäminjuwi. Aowä iinji, quwqä äpmeqä iunji, änguä wimäkminqä.

Ne kopi wäunüa itanä, vowä ikätunqä-panä iinji, Israitqä iqua olipqä wäunüa ipu, vowä ikäminjuwi. Ga Jerusalemä-tänj qäqä iqinji, qoqonä zä-olipqä kuapä-tänj hñquvi. Kiqä yoqe, qoqonä Olipäyi. Kiqä ktqe, bukä tqueqä tuwänggisa hinüa qunä.

P

Parisi

Parisi iqua, Israitqä iquautanä, Goti Iqueqä kuknuä-suqenqä näqñqä änguänänä-tänj iquai. Qu kuknuä-suqenqä näqñqä-vqä iquatä ikämanqä iminjuwi. Israitqä kuapänänä iquauqä iwäsäuqeuñi, Parisi iqua ämaqä jänänänä iquayi. Inäqe iqua kuknuä-suqe näqñqä äväpiyänggani, suqä quwqä-pqe, qäsä ämämünyäpu ätuminjuwi. Iutanji qu, “Ne huizi iquauñi ämäwqätäunünä” kñjuä ämepu, quwqä yoqe haqeu ämamänminjuwi. Iinä ipiyinqä, wopqä ipu, suqä änguä iqunä kñjuä wiyqanqä-qe, quwqä kñui, quvqä yqänä ämaminjuwi. Iinqe, Jisasi Iqu Parisi iquauñi äkasuwä ätuätä, huizi iquauñi, “Parisi Iquauñqe, wawiyäpu, äwimasipiyä” ätuminqä. Itanqa Parisi iqua Ique himä-wiunqä äväpu, pizqä päkññqä iminjuwi.

Pasopa

Hiunji Pasopauä äqonänqä, ii Israitqä iquauqä hiunji naqänänä iiyi. Yoqä iqueqä quati, ‘äवासqä’ iiyi.

Hiunji naqänänä Pasopangani, Israitqä iqua, quwqä kaqä-kawäka Isipä iu wäunüa hinji wiyqä äpmaminjuwiuta ävämakuwinqä, kñjuä ämepu aquvä äqänminjuwi. Inqanji Goti Iqu, Iqueqä enätqä hñqu, Isipä iquauqä anä ique-ique ätimäutä, hitmqä iquauñi pizqä pästätñqä ändowatkqe. Israitqä iquauñi, sipsipqä hui äpäsäpu, kiqä häneqe, quwqä anä ique-iqueqä hänaqä zä-posi iunji eä ipñqä ätukqe. Inji enätqä ämaqä päsqä iqu, häneqä hinüa äqunäqe, anä iunji kaqä-kawäkauqä hitmqä iquau mapäsqä, ävaukukqe. Tiwiqä ii, Mosisi iqu Israitqä iquau Isipä buta ätuma äyapkññqe, Angumä Itmakqä 12:1-42 hinüa qunyä.

Iutanji, hiunji naqä Pasopangani, Israitqä iqua quwqä anä hñqunä-hñqunänä iunji, sipsipqä äpäsäpu, äninjuwi.

Pendikosi

Hiunji Pendikosiüä äqonänqä, ii Israitqä iquauqä hiunji naqä hñquvi. Yoqä iqueqä quati, 50 iiyi. Hiunji Pasopa iquesa ti, hiunji 50 inä ae päwqanqa, Pendikosi inga timäuminqä. Hiunji naqä iqueni, Israiçä iqua kuä-witqä tävqänqä yeeqä ipu, ä Goti Iqu Mosisi ique, kuknuä-suqä qoqonä Säna iu äwikññqä kñjuä indqänäpu, aquvä äqänminjuwi. Jisasi Iqu Pasopanga äpäköñqä ti, hiunji 50 päwqanqa, Dñä Äñguä Iqu quuvqä heqiyqä iquau Pendikosiñga äwimakqe.

R

Romä

Qua naqä Itali iqueqä anä-himqä naqe, Romäyi. Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, ämaqä Romätanä iqua, qua naqä kuapänänä iunji, mäñdi äkittqiyäpu, ä Israitqä iquauñä-pqe, asä ii itquepu, quwqä äwinqä iunä ämiminjuwi. Iinä dutanji, Israitqä iqua, Romä iquauñi himä-wiunqä äväpu, huätä päsäwatpñqä äwinyminqä. Inji iqua “Krais i ämineyätñqä Iqu äpäñqiyä” kñjuä indqänäpiyänggani, “Iqu ne Romätanä iquauqä yäpä iunda änewewatäniqueqä” kñjuä inä indqänminjuwi.

S

Satyusi

Satyusi iqua, Israitqä iquautanä, kuknuä huitanä-huitanjuñqä quuvqä eqäminjuwä iquayi. Quwqä kuknuä hñqu, “Goti Iqueqä kuknuvi, bukä 5 Mosisi iqu äqäqä iquanänji. Apqä bukitä, hinüa-tqä iquauqä bukitänji, Goti Iqueqä kuknuä hmanjqä” ätminjuwi. Quwqä kuknuä huizi, “Ämaqä ae äpäköñguwä iqua, anji mävaucqä ipñqäüä” ätminjuwi. Hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä naqä huizä kuapänänji, Satyusi iquayi. Iquatä, Parisi iquatä kuknuä mäki, kuapänä äunminjuwi.

Sämbatqä

Yoqä Sämbatqe, ii Israitqä iquauqä anä-kuknuä eä, kiqä quati, hapä pmeqe. Bukä Ipäqäqñeunji, tii ätnä. Goti Iqu nätmatqä eeqänä imäkätäqänqa, Iqueqä wäunui, hiunji kñnganänä iquesa ipäqiyätä, hiunji 6 dunqä iqa äpätä, qäpu itquätkqe. Inji

hiunji 7 iqueni, Iqu wäunjuä miqä, hapä äpmakqe. Iinjä etangi Iqu Israitqä iquauñi, “He wäunjuä asänäñi, hiunji 6 iunä itquätäpu, 7 iqueni hapä Nyi äpmakqä-pa äpmepu, Nqänä dappnuwänqeqä” ätukqe. Iutani, Sämbatqä iqu, naqänänä eä, Israitqä iqua hiunji iquenqe, suqä kuapänäñi qänaki ipu, ique äqänmiñuwi.

Itanga bukä Hiqäva-imäkqä 25 iunji, Goti Iqu tiinjä-pqe, inä ätukqe. “Hiqä wäunjuä iunji, quväukuä 6 iunä itquätäpu, 7 iqueni Nqänqä, qua iqu iqueqä hapä pmeqänggayi.” Ii Sämbatqä quväukuä hapä pmeqä iqueyi. Huizi, Hipru 4:9 iunji, Goti Iqueqä ämaqä iquauqä Sämbatqä hapä pmeqä hñqu matimäuqä änä hitanqenqä a ätäutqänju. Ii hiunji yäpakänqä, ne Goti Iqutä hapä näweqä pmetaniqueyi.

Selotqä iqua

Selotqä iqua, gapmanqä Romätanjä iquauñqätä, quwqä mäkä-iqä iquauñqätä, Israitqä iquau ämimiñuwiñqä mäwiñganñi, mäkä ipu, iquau huätä päšawqatpnqä imiñuwi.

Setänä

Setänä iqu, dnä quvqä iquauqä ämiqä, ga Goti Iqueqä mäkä-hunqä iqueyi. Yoqä Setänä, ii Israitqä iquauqä anä-kukjuä eä, kiqä quati, kukjuä mitqä iqueyi. Iqu ämaqeucqä knui, qui imäkätä, qu suqä quvqä imäkpnqä yamwiqä ävätnqä iqueyi. Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, quwqä suqä quvqä imäkmiñuwiñqä hui mimäuqä ipñqänä, knjuä ävätnqä iqueyi. Iqu injä iqanqgetani, iqua, “Goti Iqu neqä suqä quvqe, huätä mämanatnämäuqä iqueqä” knjuä indqänätqänä. Jisasi Kraisi Iqu qua buta anqu ävautä, Setänä iqueni ämäwqätäukqe. Iutani Setänä iqu, iqueqä yänänäñqä, näweqä mämeqä eä. Qänakñi, iqu tä maisquä äšänqä dunqä wäniqe. Ne Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätanä iutani, Setänä iquenyqä zä miqä iquatunqä.

Sisa

Romätanjä iqua, quwqä ämiqä naqä iqueni, “Sisauä” änyuätmiñuwi. Täñganñi neqä ämineyqä naqä iquauñi, ‘Kinäüä,’ nñ ‘Kwinäüä,’ ä ‘Presidenqäüä’ äyä ätäutqänju. Mäliyai Jisasi Ique ämikqänqanñi, Romätanjä iqua, ämaqä kuapänäñä itä mäkä äunäpu, ämäwqätäupiyitani, quñi ämimiñuwi. Inqanñi quwqä ämiqä naqe, Sisa Okastusi iqu äpmamiñqe. Jisasi Iqu äpakonqanqä, Sisa Taipiriyasi iqu äpmamiñqe.

T

Täua

Jisasi Iqu qua täu pmetanqä, ämaqä naqä wäunjuä huitanjä-huitanjä imiñuwä iqua ämaqä huiuwä quvqetanä kimanñi täua ätäwimiñuwi. Quwqä täua hui guä yänä-tänjitä imäkmiñuwi. Hui yänä-qe, hikä himänyqä-qe ämepu guä äkimäsäumiñuwi. Goti Iqu Israitqä iquauñi, “Ämaqä täua ätäväpiyanqanñi, 40 mämwqätäuqä pambiyä” ätukqe (Kukjuä-suqä 25:3). Iutani kuapänänänqanñi qu ämaqä äpäsäpiyanqanñi, 39 dunqänä äpakämiñuwi. Romätanjä iqua Goti Iqu Israitqä iquau ii ätukqenqä, qu zä miqä imiñuwi.

U

Uwqä vowä mäuqänqä

Israitqä iqua, kuä-witqetä kuä-balitä, vowä mäupñqänqanñi, qu qua bu yasämä mamäuqä, bi enqä-pa ätnämäwäwqänä. Iutani uwqä hui qua äñguä iu päknqanqä, hui qua quvqä iu äpakmiñuwi. Matiu 13:3 iunji kitqä hñque hiñuä qunyä.

W

Wainqä

Wainqe, ii guä, häukuä äñguänänä qiyqä iquvi. Ne kopi wäunjuä iunji, wovi kuapänä ikätunquä-pa, Israitqä iqua guä-wainqä wäunjuä iunji, kuapänä ikäpu, äñguänä ämimiñuwi. Guä-wainqä-häukui, qu änduäpu, qonjqä ipu, kiqä eqä äpäwiqanqä ämepu, wainqä-eqä yänänäñqä timäutqä imäkmiñuwi. Kiqä ktqe, bukä tqueqä tuwä ingisa hiñuä qunä.

Y

Yaqueqä huiwä

Israitqä iqua nätmätqä kuapänänäñi, yaqueqä huitanjä-huitanjä iuqä huiwitä imäkmiñuwi. Huiwä ii, sipsipqä, bulumäka, meme, kametqä iuta imäkmiñuwi. Jonä asñä-qäyqä iqueqä aquvi, huiwä iutanä ii ämuasämamiñqe. Israitqä iqua wainqä eqä äma upñqe, qae huiwä iutanä iquatä imäkmiñuwi.

Inqä Goti Iqu aanñä yaqueqe, Israitqä iquau pmua iwimäkkqetanñi, qu aanñä yaqueqä huiwä iutani, nätmätqä hui mimäkqä imiñuwi.

Z

Zä-eaqä

Zä-eaqä, Israitqä iquauqä qua iu ätqäuminqä iqu, neyaqä tännga ätqäunqce-täni, asänänqä ma. Kiqä häukui, aanqä äwinyiqä etanqi, qu ändäupu änminjuwi.

Zä-huätati

Romä pmeqä iqua, ämaqä huiziu pizqä äpäkpqä, ä jävqä äpäsäpu quwä ämawqä iquauqä kimanji, tii imäkminjuwi. Qu zä-huätati imäkäpu qua iqi epiyi, quvqä imäkqä iquenji, hnganji nitqätä zä-huätati äueminjuwi. Ä hnganji, gue, zä-huätatitä qäsä äkiqiyäueminjuwi. Itanji zä-huätati iqu, pämä jänä qua-hävqä bu ämatqätepiyi, ämaqä zä-huätati äuanänqä iqu, tänqä-hunqä ämetäqetanji, qäyä päkonätinqä, hinjuinä äqunminjuwi. Tänä-hunqetä, womba inqetanji, aanqä kuapänä ämaminqce.

Näqñqä huitañä-huitañä nätapqä pipa iquayi

Goti Iqu, tiñjä Iqueyi

Goti Apiqu, tiñjä Iqueyi.

Makä 10:27
 Makä 12:29-30
 Lukä 1:37
 Lukä 6:35-36
 Jonä 4:23-24
 Wäunjuñqä 14:14-17
 Wäunjuñqä 17:22-31
 Romä 1:18-23
 Romä 11:33-36
 1 Korinä 8:4-6
 2 Korinä 1:3
 1 Timoti 1:17
 1 Timoti 6:15-16
 Hipru 4:13
 Hipru 10:30-31
 Jemisi 1:17
 1 Pitä 1:15-17
 1 Jonä 1:5
 1 Jonä 4:7-12, 16
 Jutä 24-25
 Itkimäqä 4:8-11
 Itkimäqä 15:3-4

Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, tiñjä Iqueyi.

Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqe.

Matiu 11:27-30
 Matiu 16:13-17
 Lukä 1:35
 Jonä 1:1-18
 Jonä 5:19-29
 Jonä 6:35-40
 Jonä 8:58
 Jonä 11:25-27
 Jonä 14:5-11
 Jonä 17:1-5
 Jonä 20:26-31
 Wäunjuñqä 3:13-16
 Wäunjuñqä 4:8-12
 Romä 1:3-4
 1 Korinä 3:10-11
 2 Korinä 4:4-6
 2 Korinä 5:21
 Galesiya 4:4-5
 Pilipai 2:5-11
 Kolosi 1:15-20
 Kolosi 2:9-10
 Hipru 1:1-14
 Hipru 7:26-28
 1 Jonä 2:1-2
 1 Jonä 5:20
 Itkimäqä 1:12-18
 Itkimäqä 19:11-16

Goti Iqueqä Ymeqä Iqueni, täkä ne enqä-pañä-que ämikqe.

Matiu 1:18-25
 Matiu 2:1-23

Lukä 1:26-38
 Lukä 2:1-20
 Jonä 1:14
 Galesiya 4:4-5
 Pilipai 2:6-7
 Hipru 2:14-18

Jisasi Iqu ämaqeu ämotquetä, täñä-yanä-täñä iquauñi, äñguä iwimäkmiñqe.

Matiu 4:23-25
 Matiu 7:28-29
 Matiu 9:35-36
 Matiu 11:1-6
 Lukä 4:14-44
 Jonä 20:30-31
 Wäunjuinqä 10:36-38

Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänähä di, kuapänä imäkmiñqe.

Matiu 8:1-17, 23-34
 Matiu 9:1-7, 18-33
 Matiu 12:9-14, 22
 Matiu 14:15-32
 Matiu 15:22-28, 32-38
 Matiu 17:14-18
 Matiu 20:29-34
 Matiu 21:18-22
 Makä 1:21-28
 Makä 7:32-37
 Makä 8:22-25
 Lukä 5:4-8
 Lukä 7:11-15
 Lukä 13:10-13
 Lukä 14:1-4
 Lukä 17:12-14
 Lukä 22:50-51
 Jonä 2:1-11
 Jonä 4:46-54
 Jonä 5:5-9
 Jonä 9:1-7
 Jonä 11:11-44
 Jonä 21:4-6
 Wäunjuinqä 2:22

Ämiqä iqua, Jisasi Iqu äpäkonätñqä, guä äkiqiyäupu, kuknuä ämitkuwi.

Matiu 26:47-68
 Matiu 27:1-2, 11-31
 Makä 14:43-65
 Makä 15:1-20
 Lukä 22:47-53
 Lukä 22:63 - 23:25
 Jonä 18:1-14, 19-24
 Jonä 18:28 - 19:16

Jisasi Iqueni, zä-huätati äuekuwi.

Matiu 27:32-56
 Makä 15:21-41
 Lukä 23:26-49
 Jonä 19:17-37

Jisasi Iqueni, qua äptekuwi.

Matiu 27:57-66
 Makä 15:42-47
 Lukä 23:50-56
 Jonä 19:38-42

Jisasi Iqu äpäkonätä, anñi ävaukqe. Ga kuapänähñi hiñuä äquñguwi.

Matiu 28:1-20
 Makä 16:1-8
 Lukä 24:1-49
 Jonä 20:1-21:14
 Wäunṇuṇqä 1:3
 Wäunṇuṇqä 2:24-32
 Wäunṇuṇqä 3:15
 Wäunṇuṇqä 4:8-10, 33
 Wäunṇuṇqä 10:39-43
 Wäunṇuṇqä 13:29-39
 Wäunṇuṇqä 17:2-3,
 Wäunṇuṇqä 17:30-31
 Romä 1:4
 Romä 4:24-25
 1 Korinä 15:3-8, 12-23
 Itkimäkqä 1:18

Jisasi Iqu qäukuä haqä yätunqä anḡi ekqe.

Lukä 24:50-51
 Wäunṇuṇqä 1:9-11
 Wäunṇuṇqä 2:32-36
 Wäunṇuṇqä 5:30-31
 Romä 8:34
 Epäsäsi 1:20-23
 Pilipai 2:9-11
 Hípru 1:3-4
 Hípru 2:9
 Hípru 4:14-16
 Hípru 7:25-26
 Hípru 10:12-14
 1 Pitä 3:22

Dḡä Äḡguä Iqu, tiṇḡä Iqueyi.

Matiu 28:19
 Makä 1:9-11
 Makä 3:28-30
 Lukä 1:35
 Lukä 3:16
 Lukä 4:1-2
 Lukä 11:13
 Lukä 12:11-12
 Jonä 1:32-34
 Jonä 3:5-8
 Jonä 7:37-39
 Jonä 14:15-17, 25-26
 Jonä 15:26
 Jonä 16:6-15
 Jonä 20:19-23
 Wäunṇuṇqä 1:4-5, 8
 Wäunṇuṇqä 2:1-18,
 Wäunṇuṇqä 2:38-39
 Wäunṇuṇqä 4:31
 Wäunṇuṇqä 5:3-5
 Wäunṇuṇqä 8:14-17
 Wäunṇuṇqä 10:44-48
 Wäunṇuṇqä 13:2-3
 Wäunṇuṇqä 15:28
 Wäunṇuṇqä 16:7-10
 Wäunṇuṇqä 19:1-7
 Romä 5:5
 Romä 7:6
 Romä 8:9-16, 26-27
 1 Korinä 2:4-5, 9-16

1 Korinä 3:16
 1 Korinä 6:11, 19-20
 1 Korinä 12:1-11, 13
 2 Korinä 1:21-22
 2 Korinä 5:5
 2 Korinä 13:14
 Galesiya 3:2-5
 Galesiya 4:6
 Galesiya 5:16-18, 22-26
 Epäsäsi 1:13-14, 17
 Epäsäsi 3:16
 Epäsäsi 4:3-4, 30
 Epäsäsi 5:18-20
 Epäsäsi 6:17-18
 1 Tesälonaika 1:5-6
 1 Tesälonaika 5:19-20
 2 Tesälonaika 2:13
 Talusi 3:5-6
 Hipru 2:4
 Hipru 9:14
 1 Pitä 1:2, 10-11
 2 Pitä 1:20-21
 1 Jonä 2:20
 1 Jonä 3:24
 1 Jonä 4:13
 1 Jonä 5:6-8

Goti Iqu, nätmataqä eeqänänjä imäkkqe.

Matiu 19:4
 Jonä 1:3
 Wäunjuinqä 14:15
 Wäunjuinqä 17:24-26
 1 Korinä 8:5-6
 Kolosi 1:15-16
 Hipru 1:2
 Hipru 11:3
 Itkimäqä 4:11

Goti Iqu, nätmataqä eeqänänjä änguä ämitqä.

Matiu 6:25-34
 Matiu 10:29-31
 Wäunjuinqä 14:15-17
 Romä 8:28
 Romä 11:36
 Kolosi 1:17
 Hipru 1:3
 Jemisi 4:13-16

Ämaqe, tiinji

Ämaqä eeqänänji, suqä quvqä-täñi.

Jonä 8:7-9
 Romä 3:9-20, 23
 Romä 5:12
 Galesiya 3:22
 1 Jonä 1:8-10

Ämaqä suqä quvqä-täñi, qu tiñi.

Romä 1:18-32
 Romä 8:5-8
 Galesiya 5:19-21
 Epäsäsi 2:1-3
 Epäsäsi 5:3-5
 Kolosi 3:5-10

Jemisi 4:17
1 Pitä 4:3
1 Jonä 3:4-5

*Qokä-apäki quwqä suqä quvqä duta qui imäkñqäñqä, yätamäkqä änä minqä ipnä.
Goti Iqunä yätamäkqä vänä.*

Matiu 10:28
Matiu 13:41-42
Jonä 3:18-20, 36
Wäunjuñqä 17:30-31
Romä 1:18-19
Romä 6:23
Galesiya 6:7-8
Kolosi 3:5-6
2 Tesälonaika 1:7-9
Hipru 9:27
Hipru 10:26-31
1 Pitä 1:17
1 Pitä 4:3-5
Jutä 1:7
Itkimäkqä 20:11-15

*Goti Iqu, qokä-apäkiunji, quwqä suqä quvqä duta qui mimäkñqä ipñqä ðinqe,
yätamäkqä tiññä vänä*

Goti Iqu ämaqä eeqänänñä iunqä qeqä äwutätä, häññä iqumuatätñqä äwinyä.

Jonä 3:16
Romä 5:8
1 Timoti 2:3-6
2 Pitä 3:9
1 Jonä 4:9-10

Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, ne häññä inequmuatätñqä ðinqä äpäkonñqe.

Makä 10:45
Jonä 3:16
Romä 4:25
Romä 5:8
1 Korinä 15:3-4
2 Korinä 5:19-21
Galesiya 3:13
1 Timoti 2:5-6
Hipru 2:9
Hipru 9:28
1 Pitä 1:18-19
1 Pitä 2:24-25
1 Pitä 3:18
1 Jonä 2:2
Itkimäkqä 5:8-10

*Jisasi Iqu äpäkonätä, neqä suqä quvqeutaññä hanñ-iqe, Iqueqä häñeqä iokqeta huätä
mamäunä.*

Matiu 26:26-29
Romä 3:25
Romä 5:9-10
Epäsäsi 1:7
Hipru 9:11-14
1 Jonä 1:6-7
Itkimäkqä 7:14-17

Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnäñi iiqä itmäknätä, neyaqä suqä quvqe huätä ämamäunä.

Wäunjuñqä 5:31
Wäunjuñqä 10:43
Wäunjuñqä 26:18
Epäsäsi 1:7
Epäsäsi 4:32

Kolosi 1:13-14
 Kolosi 2:13-14
 Hipru 10:17-18
 1 Jonä 1:8-10

Goti Iqu, ne Iqueqä hiñuiqiñi, jänänäñä heatuñquä inemäkänä.

Wäunuiñqä 13:38-39
 Romä 1:16-17
 Romä 3:21-26
 Romä 5:1, 18-19
 Galesiya 2:16
 Galesiya 3:6-9
 Talusi 3:7

Goti Iqu ne häñä pmeqä änyä häñä hñqu nätapänä.

Jonä 3:1-16
 Jonä 5:19-29
 Jonä 10:10
 Jonä 11:25-26
 Jonä 14:6
 Jonä 17:2-3
 Jonä 20:31
 Romä 5:21
 Romä 6:5-14
 Romä 8:10-17
 2 Korinä 5:17
 Galesiya 2:20
 Epäsäsi 2:1-6
 Kolosi 2:13
 Kolosi 3:1-4
 2 Timoti 1:10
 Talusi 3:4-7
 1 Pitä 1:22-23
 1 Jonä 5:11-12

Goti Iqu, Iqueqä ymeqä heatuñquä nemäkänä.

Jonä 1:12-13
 Romä 8:14-17
 Galesiya 4:6-7
 Hipru 12:5-11
 1 Jonä 3:1-3

Ne, Goti Iqu häñä inequmuatätñqä äwiñgahñqñqä näñqä ämenitanji, äänä imäkatuñque?

Ne, neqä suqä quvqñqä “oänä” ätätanä, anji mimäkqä yanä.

Matiu 4:17
 Makä 6:12
 Lukä 13:1-5
 Lukä 15:1-31
 Lukä 24:45-47
 Wäunuiñqä 2:37-40
 Wäunuiñqä 3:19-20
 Wäunuiñqä 17:29-31
 Wäunuiñqä 20:21
 Wäunuiñqä 26:19-20
 2 Korinä 7:8-11
 2 Pitä 3:9
 Itkimäkqä 9:20-21

Jisasi Iqu ne häñä inequmuatätñqñqñq, quuvqä eqiyanä.

Jonä 1:12
 Jonä 3:14-18, 36
 Jonä 6:47
 Jonä 14:6

Jonä 20:31
 Wäunjuinqä 4:12
 Wäunjuinqä 16:30-31
 Romä 3:21-24
 Romä 10:9-10
 Galesiya 2:16
 Epäsäsi 2:8-9

Goti Iquenqätä, suqä Iqu ne äänä imäkatunquä äwinyänqä iinqätä näqhqä hea-tunqwe, Iqueqä bukiunji a tuanä.

Matiu 4:1-4
 Matiu 5:17-20
 Matiu 22:29
 Jonä 8:31-32
 Jonä 20:31
 Wäunjuinqä 20:32
 Romä 15:4
 Romä 16:25-26
 Kolosi 3:16
 1 Tesälonaika 2:13
 1 Timoti 4:13
 2 Timoti 3:14-17
 Hipru 4:12
 1 Pitä 1:22-25
 2 Pitä 1:19-21
 2 Jonä 1:9-10
 Itkimäqä 1:3

Ne asnä mequanä.

Matiu 28:18-20
 Jonä 3:22
 Jonä 4:1-3
 Wäunjuinqä 2:37-41
 Wäunjuinqä 8:12, 36-38
 Wäunjuinqä 10:44-48
 Wäunjuinqä 16:14-15,
 Wäunjuinqä 16:31-33
 Wäunjuinqä 19:1-7
 Wäunjuinqä 22:12-16
 Romä 6:1-4
 Galesiya 3:26-27
 Kolosi 2:12
 1 Pitä 3:20-22

Ne quuvqä heqiyqä huizi iquatä, aquvä äqänqwanä.

Matiu 18:19-20
 Wäunjuinqä 2:41-47
 Romä 12:3-8
 Epäsäsi 1:22-23
 Epäsäsi 4:11-16
 Kolosi 3:15-17
 1 Timoti 4:13
 Hipru 10:24-25

Ne quuvqä heqiyqä huizi iquatä äminätanä, Naqä Iqueqä ymisanjä anä natunquänä.

Matiu 26:26-30
 Makä 14:22-26
 Lukä 22:14-20
 1 Korinä 10:14-22
 1 Korinä 11:17-34

Jisasi Iquenqä quuvqä eqiyätunquä iqune, tiinjä pmetatunqwe

Ne, neqä Goti Apiquesä, Jisasi Kraisi, Naqä Iquesänji, yäpä iqinyä vquatunqwe.
 Jonä 14:15, 21, 23-24

Jonä 15:10-17
 Romä 13:8-10
 1 Pitä 1:14-16
 1 Jonä 2:3-8
 1 Jonä 3:22-24
 2 Jonä 1:5-6

Ne Goti Iquenqätä, ämaqeunqätä änenquä.

Matiu 5:43-48
 Matiu 22:34-40
 Makä 12:28-34
 Lukä 10:25-37
 Jonä 13:34-35
 Jonä 14:21
 Jonä 15:12-17
 Romä 12:9-10
 Romä 13:8-10
 1 Korinä 13:1-3
 1 Korinä 16:14
 Galesiya 5:13-15
 1 Tesälonaika 4:9-10
 1 Pitä 1:8
 1 Pitä 4:8
 1 Jonä 2:9-11
 1 Jonä 3:11-18
 1 Jonä 4:7-21
 1 Jonä 5:3

Ne suqä Kraisi Iqu imäkätḡqä-pa, imäkatuḡque.

Jonä 13:34-35
 Jonä 14:27
 Romä 12:9-13
 Galesiya 5:22-26
 Kolosi 3:12-17
 1 Tesälonaika 5:16-18

Ne Goti Iquenyqä tääqä tquatḡque.

Ne tääqe, änä-änä tatḡque?

Matiu 6:5-13
 Matiu 7:7-11
 Matiu 18:19-20
 Makä 11:24-26
 Lukä 11:1-13
 Lukä 18:1-8
 Lukä 21:36
 Jonä 14:13-14
 Jonä 15:7
 Jonä 16:23-28
 Romä 8:26-27
 Romä 12:12
 Epäsäsi 2:18
 Epäsäsi 6:18
 Pilipai 4:6-7
 Kolosi 4:2
 1 Tesälonaika 5:16-18
 1 Timoti 2:1-4, 8
 1 Timoti 4:4-5
 Hipru 4:16
 Hipru 10:19-22
 Jemisi 1:5-8
 Jemisi 4:2-3
 Jemisi 5:13-18
 1 Pitä 4:7

1 Jonä 3:21-22

1 Jonä 5:14-15

Qokä-apäkä iuqä tääqä-tqe, tiyi.

Matiu 11:25-26

Matiu 14:23

Matiu 19:13-15

Makä 1:35

Lukä 5:16

Lukä 6:12

Lukä 22:32, 39-46

Jonä 11:41-42

Jonä 17:1-26

Wäunṅuṅqä 4:24-31

Wäunṅuṅqä 16:25

Wäunṅuṅqä 20:36

Wäunṅuṅqä 21:5

Romä 1:9-10

Romä 10:1-2

Romä 15:30-33

2 Korinä 12:7-10

Epäsäsi 1:15-20

Epäsäsi 3:14-21

Epäsäsi 6:19-20

Pilipai 1:3-5, 9-11

Kolosi 1:9-12

Kolosi 4:3-4

1 Tesälonaika 3:9-13

2 Tesälonaika 1:11-12

2 Tesälonaika 3:1-5

Hipru 5:7

Hipru 7:25

Ne Goti Iquenji "Äṅguiqe," änäänä tquatṅque.

Lukä 17:11-19

Jonä 6:11

Romä 1:21

Epäsäsi 5:20

Pilipai 4:4-7

Kolosi 2:7

Kolosi 3:17

Kolosi 4:2

1 Tesälonaika 5:16-18

1 Timoti 2:1

1 Timoti 4:4-5

Ne amaqä huii yätamakqä vquatṅque.

Matiu 6:2-4

Matiu 7:12

Matiu 25:31-46

Lukä 3:10-11

Lukä 6:38

Wäunṅuṅqä 11:27-30

1 Korinä 10:24

2 Korinä 8:1-15

2 Korinä 9:1-15

Galesiya 6:9-10

Pilipai 4:14-19

Hipru 10:24

Hipru 13:1-3, 16

Jemisi 1:27

Jemisi 2:15-16

1 Jonä 3:16-18

Ne mändi äkittqänätanä, qeiqinyä pmetatunje.

Matiu 5:3-12
 Matiu 18:1-5
 Lukä 14:7-11
 Lukä 18:9-14
 Epäsäsi 4:2
 Pilipai 2:3-11
 Kolosi 3:12-13
 Jemisi 4:5-10
 1 Pitä 5:5b-7

Ne mbqä yquayä diñqänä, kñuä kuapänä mindqänqä iquatunje.

Matiu 6:19-21, 24-34
 Lukä 12:13-21, 32-34
 Wäunjuñqä 20:35
 1 Timoti 6:6-10, 17-19
 Hipru 13:5-6
 Jemisi 2:1-9
 Jemisi 5:1-6

Ne suqä kuknuä mitqeunji tuwä vquatnje.

Matiu 5:25-26, 38-42
 Matiu 18:15-17
 Romä 12:14-21
 1 Korinä 6:1-8

Ne ämineyätqänuwä iquauä yäpä iqi pmetatunje.

Matiu 22:15-22
 Wäunjuñqä 5:27-29
 Romä 13:1-7
 1 Timoti 2:1-4
 Talusi 3:1-2
 1 Pitä 2:13-17

Ne goti quañgä iquauñqe, quuvqä maeqiyqä itqänju.

Matiu 4:10
 Wäunjuñqä 17:22-31
 1 Korinä 5:11
 1 Korinä 6:9-11
 1 Korinä 8:1-13
 1 Korinä 10:1-22
 2 Korinä 6:14-18
 Galesiya 5:19-21
 1 Tesälonaika 1:9-10
 1 Jonä 5:21
 Itkimäkqä 21:8
 Itkimäkqä 22:15

Ne suqä paaqä häsuäwä mimäkqä iquatnje.

Wäunjuñqä 13:4-12
 Wäunjuñqä 19:11-20
 Galesiya 5:19-21
 Itkimäkqä 21:8
 Itkimäkqä 22:15

Ne nanui, hiqäva mimäkqä itñje.

Matiu 9:13
 Makä 12:33
 Romä 12:1
 Hipru 9:6 - 10:18

Ne suqä huiwä yanä-inqä, Goti Iqu änätapkqe, tuwä mäwqä iquatunje.

Matiu 5:27-30
 Jonä 8:2-11
 Romä 13:8-10

1 Korinä 5:9-11
 1 Korinä 6:9-20
 Galesiya 5:19
 Epäsäsi 5:3
 Kolosi 3:5-6
 1 Tesälonaika 4:1-8
 Hipru 13:4
 Jutä 1:7

Ne eqä yänänäqηqe änätanä, hiqiiyqä miqä iquatunqηe.

Romä 13:13
 1 Korinä 5:11
 1 Korinä 6:9-11
 Galesiya 5:19-21
 Epäsäsi 5:18
 1 Timoti 3:1-3
 Talusi 1:7
 1 Pitä 4:3-5

Quuvqä heqiyqä iqua anäηi, tii pmetpηqe

Quuvqä heqiyqä iqua tiijä iquayi.

Matiu 16:13-20
 Wäunjuinqä 2:41-42
 Romä 12:3-8
 1 Korinä 12:12-30
 Epäsäsi 1:22-23
 Epäsäsi 2:19-22
 Epäsäsi 4:1-16
 Kolosi 1:18
 Hipru 10:24-25
 1 Pitä 2:4-10
 Itkimäqä 19:5-10

Ne quuvqä eqiyätunquä iquene mineyqηqe, ämaqä tiijä iquau atäunjuä yatunqηe.

Wäunjuinqä 6:1-6
 Wäunjuinqä 14:23
 1 Timoti 3:1-13
 Talusi 1:5-9

Quuvqä heqiyqä iquau miqä iqua, tiijä pmetpηqe.

Matiu 28:18-20
 Lukä 22:24-27
 Wäunjuinqä 20:17-35
 1 Tesälonaika 2:1-12
 1 Timoti 4:1-16
 2 Timoti 2:1-26
 2 Timoti 3:10 - 4:5
 Talusi 2:7-8
 1 Pitä 5:1-4

Ne quuvqä eqiyätunquä iqueneqä ämineyqä iquauji, tiijä itquetunqηe.

1 Korinä 9:14
 Galesiya 6:6
 1 Tesälonaika 5:12-13
 1 Timoti 5:17-22
 Hipru 13:7, 17

Imbqua tiijiyi

Qokä-apäkä ae ämanγiyi, tiijiyi.

Matiu 19:4-6
 1 Korinä 7:1-16
 Epäsäsi 5:22-33
 Kolosi 3:18-19
 Talusi 2:3-5

Hipru 13:4

1 Pitä 3:1-7

Ymeqe, tiñiyi.

Matiu 15:3-6

Lukä 2:51

Epäsäsi 6:1-3

Kolosi 3:20

1 Timoti 5:4, 8

Hipru 12:7-11

Kanä-käna eaqu, tiñiyi.

Epäsäsi 6:4

Kolosi 3:21

1 Timoti 3:4-5

Yawiqe, ii tiñi.

Wäuñuinqä 6:1

Romä 7:2-3

1 Korinä 7:39-40

1 Timoti 5:3-16

Jemisi 1:27

Ämanqä suqä iuji, apäkä iuatä, qokä iquautäñi, huätä mändowatñqä iqäpñqe

Matiu 5:31-32

Matiu 19:3-9

Lukä 16:18

Romä 7:2-3

1 Korinä 7:10-16

Qokä-apäkä quuvqä heqiyqe, hanjä iqä änäänä meqäpnä

Qu täñä-huñqä meqñqe, näwi imäkmbu pmapnä.

Romä 8:18-25, 28

2 Korinä 1:4

2 Korinä 4:16-18

Jemisi 1:2-4

1 Pitä 1:6-9

1 Pitä 2:19-21

1 Pitä 5:8-10

Qu himä wiurñqä iqua quvqä witqueñqe, näwi imäkmbu pmapnä.

Matiu 5:10-12

Makä 13:9-13

Lukä 12:4-12

Jonä 15:18-21

Jonä 16:1-4

Wäuñuinqä 5:41

Romä 8:35-37

Romä 12:12, 14, 17-21

1 Korinä 4:11-13

2 Korinä 4:8-11

2 Korinä 12:10

Pilipai 1:27-30

2 Tesälonaika 1:3-8

2 Tesälonaika 3:2-4

2 Timoti 3:10-13

Hipru 10:32-39

Hipru 12:3-4

1 Pitä 3:13-17

1 Pitä 4:12-19

Itkimäqä 2:10

Qu äpäkoñqäñqe, zä miqä ipnä.

Jonä 6:39-40

Jonä 11:17-27

Jonä 14:1-4
 Romä 8:10-11, 38-39
 Romä 14:7-9
 1 Korinä 15:12-58
 2 Korinä 5:1-10
 Pilipai 1:20-24
 1 Tesälonaika 4:13-18
 Hipru 2:14-15
 Itkimäqä 14:13
 Itkimäqä 21:1-4
 Itkimäqä 22:1-5

Goti Iqu, qutä qäqiqi äpme, yätamäqä ävätqäuä.

Matiu 18:19-20
 Matiu 28:19-20
 Jonä 14:16-23
 Romä 8:35-39
 2 Korinä 6:16-18
 Epäsäsi 3:17-19
 Pilipai 4:13
 Kolosi 2:6-7
 2 Tesälonaika 3:16
 Hipru 13:5-6

Setänä iqu, qunji qui iwimäkätḡqä huäḡqäḡqä qävqä itqäuä.

Matiu 13:19
 Lukä 4:1-13
 Lukä 22:3-4
 Jonä 8:42-44
 2 Korinä 2:10-11
 2 Korinä 4:4
 2 Korinä 11:13-15
 Epäsäsi 2:2
 1 Tesälonaika 2:18
 2 Tesälonaika 2:9-12
 1 Pitä 5:8-9
 1 Jonä 3:8-10
 Itkimäqä 12:7-12
 Itkimäqä 20:1-3, 10

Qu hanä-iqä äki-äkiuta wimeqanḡutqä iu äpakänä tqäutḡḡqe, Goti Iqu yänänäḡḡqä ävätqäuä.

Matiu 4:1-11
 Matiu 6:13
 Lukä 22:31-32
 Jonä 17:14-19
 Romä 8:31-39
 Romä 12:12
 Romä 16:19-20
 1 Korinä 10:12-13
 1 Korinä 16:13
 2 Korinä 12:7-10
 Epäsäsi 3:20-21
 Epäsäsi 6:10-18
 Pilipai 4:13
 1 Tesälonaika 3:1-8
 2 Tesälonaika 3:3
 2 Timoti 1:7-8
 Hipru 2:18
 Hipru 4:14-16
 Hipru 12:1-2
 Jemisi 4:7
 1 Pitä 1:5

1 Pitä 5:8-11
 1 Jonä 4:4
 1 Jonä 5:3-5
 Itkimäkjä 12:7-12

Goti Iqu, ämaqä täñä-yaqä-täñä iuji, äñguä wimäkätñqä yäñänäqñqä-täñue.

Matiu 4:23-25
 Matiu 9:35
 Matiu 11:2-5
 Wäuñuinjā 3:1-6
 Wäuñuinjā 8:4-8
 Wäuñuinjā 19:11-16
 Wäuñuinjā 28:8-9
 1 Korinä 12:9, 29-30
 2 Korinä 12:7-10
 1 Timoti 5:23
 2 Timoti 4:20
 Jemisi 5:14-15

Qänakñi squä timäuniqe?

Jisasi Iqu qua täuñqä anji quvepäniqe.

Matiu 24:29-44
 Jonä 14:1-3
 Wäuñuinjā 1:10-11
 Wäuñuinjā 3:19-21
 Pilipai 3:20-21
 Kolosi 3:4
 1 Tesälonaika 1:9-10
 1 Tesälonaika 3:13
 1 Tesälonaika 4:13 - 5:11
 2 Tesälonaika 1:6-10
 2 Tesälonaika 2:1-4
 1 Timoti 6:13-15
 2 Timoti 4:8
 Hipru 9:28
 2 Pitä 3:1-18
 1 Jonä 3:1-3
 Itkimäkjä 1:7
 Itkimäkjä 22:12-13

Goti Iqu, ämaqä eeqänänjā iuji, Jisasi Iquesanä iwäsäuniñqe.

Matiu 7:21-23
 Matiu 16:24-27
 Matiu 25:31-46
 Jonä 3:18-21
 Jonä 5:24-29
 Wäuñuinjā 17:30-31
 Romä 2:1-11
 Romä 14:10-12
 1 Korinä 3:10-15
 1 Korinä 4:5
 2 Korinä 5:9-10
 2 Tesälonaika 1:5-10
 Hipru 9:27-28
 Hipru 10:26-31
 1 Pitä 1:17
 1 Pitä 4:3-5
 Itkimäkjä 20:11-15

Ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwä iqua, qäukuä haqä yätuñqä epnuwi.

Lukä 12:32-34
 Jonä 14:1-3
 2 Korinä 5:1-8

Pilipai 1:23-24

1 Pitä 1:4-5

Itkimäkqä 4:1-11

Itkimäkqä 21:1-4

Itkimäkqä 21:22 - 22:5

Itkimäkqä 22:14-15

Ämaqä quuvqä maeqiyqä itqäñuwä iqua, tä maesquä äsänqä iquenqä upnuwi.

Matiu 10:28

Matiu 13:41-42, 47-50

Matiu 25:41

Lukä 16:23-26

2 Tesälonaika 1:9

Itkimäkqä 20:11-15

Itkimäkqä 21:8